İBNİ RECEB (736-795 H)

ASRI VE İLMİ ESERLERİ

Şahsiyeti

O İmam hafız, fakih, Abdurrahman bin Receb es Selami, el-Bağdadi, sonra Dimeşk'li, Ebul Ferec, Zeynüddin, İbni Recebi Hanbeli diye meşhurdur. H. 736, M. 1335'te Bağdat'ta doğdu. Dimeşk'te yetişti ve oradanda H. 795, M. 1393'te vefat etti. Babus sağir kabristanlığından şeyh Ebul Ferec Abdul vahid bin Muhammed Şirazi'nin yakınına defnedildi.

İlimde Yetişmesi, Asrı ve Özellikleri

İbni Receb köklü, ilmi, fıkhi hadisçi bir aile ortamında yetişti. Akidede, fıkıh, usul, hadis, edeb, tarih ve zühdde büyük alimlerin elinde yetişti ve bu dallarda sivrildi, şeyhlerinin üstüne çıktı, ilmi şahsiyeti eşsiz eserleriyle ayrılmıştır, yenilikçi, tenkidçi ve tahkikçiydi. Babasıyla ilim için çok seyahatlar yaptı, şeyhlerle karşılaştı ve bu şeyhler kendisine icazet verdiler, derslerini Dimeşk'taki (Şam) büyük Emevi camisinde verdi.
Hicri sekizinci yüzyılda yaşadı. Haçlı, Tatar ve Moğo harblerinden hemen sonra davetçi, ıslahçı, güvenilir öğütçü örneğiydi. Allaha davette, ümmetin ıslahında hikmet ve güzel öğütlerle selefin edebini üstlenmişti.
İrşada, öğretmeye, geri kalmışlığı sünnetten uzaklaşmayı ve cehaleti kovma hususunda, seçkin, islami, ilmi şeylere tabsi olan öğrenciler yetiştirme hususunda çok hırslıydı.
O ahlakıyla, takvasıyla ihlas, dil iffeti , ilmi güvenirliği, tam bir edeble düzeltmede dikkatıyla, tevazusuyla, kin etmemesiyle apayrıydı. İlmi, ameli ve iyilikte bulunmayı severdi.
Akidesi selefi idi, diğerlerine kuvvetli tesir ederdi. Bu kendi ve talebelerinin kitablarından anlaşılıyor. Mesela öğrencisinin "Zeynüddin ve bakiyyetüsselef ve nasihul müslimin" isimli, kitabı, ve hadis şerhleri ve ihlas suresinin tefsiri gibi. Zehebi O'ndan dolayı şöyle dedi: "Şeyhimiz dünyada makamları terkeden, zahid, salih alimlerden biriydi, çünkü acıda olsa hakkı söylüyordu"

Şeyhleri ve Öğrencileri

İbni Recep başarılı bir ilim halkasıyla farklıydı, şeyhlerinden (hocalarından) etkilendi ve öğrencilerini etkiledi, asrının alimlerinden öğrendi ve öğrendiğini öğrencilerine öğretti, o sadece alıcı ve nakledici değildi, o yenileyici ve ilme yeni bilgiler katan biriydi. O ilmi rivayet ve dirayetle meşhur güvenilir hocalardan almaya çok hırslıydı. İbni Hacer (ed-Dürer'ül-Kamine) adlı eserinden onun tercümesi hakkında şöyle dedi:
"Şeyhleri çok oldu, ve kendi nefsi için faydalı olan şeyhler çıkardı."

En Meşhur Şeyhlerinden

- Ebu'l-Fadl Abdülmü'min bin AbdulHakk el-Katii el-Bağdadi (739 H).
- Muhammed bin Ahmet bin temam es-Salihi (741 H).
- Şerefüddin Ebu Muhammmed Abdurrahim bin Abdulah el-Bağdadi el-Hanbeli (741 H).
- Aluddin Ebu'l-Hasan Ali bin Züynül Minca (750 H).
- Alauddin Ahmet bin Abdülmü'min eş-Şafii en-Nevei (749 H).
- Alauddin Ahmet bin Abdulmü'min eş-Şafii en-Nevei (749 H),
- Şemsuddin İbni Kayyim el-Cevziyye Muhammed bin Ebi Bekir bin Eyuyyup ez-Zer (751)
- Davut bin İbrahim el-Attar (752 H) Muhammed bin İsmail el-Habbaz 756 H)

Şemsuddin ibni Natib Muhammed bin Ebi Bekir bin İbrahim ed-Dimeşki (745)
- Osman bin Yusuf bin Ebi Bekir en-Nüveyri el-Maliki (757 H).
- Muhamed bin Muhammed el-Kalansi (765 H)

En Meşhur Öğrencilerinden

- İbnil Munsifi Şemsuddin Ebu Ubeydillah Muhammed bin Halil ed-Dimeşki (803 H)
- İbnil Liham el-Hanbeli Alauddin Ebul Hasan Ali bin Muhammed ed-Dimeşki Vaktinde Hanbelilerin şeyhidir (803H).
- Muhammed es-Sadi Şemsuddin Ebu Abdullah Muhammed bin Muhammedes Sadi el-Ensari (820 H).
- İzzüddin el-Makdisi Muhammed bin Behaeddin Ali bin İzzüddin Süleyman elMakdisi Salihiye 'deki Muzafferi camisinin hatibi (820 H)

- Ali bin Muhammed el-Hatbi Şemsuddin elHanbeli, Muhaddis, Kahirede vefat etti (825 H)
- Şemsuddin İbni Zehre Muhammed bin halid bin Musa el-Hımsi, el-Hanbeli (830 H).
- İbni Nasrullah Muhibbuddin Ahmet bin Nasr el-Bağdadi, kadılar kadısı ve Mısır müftüsü (844 H).
- Ebu, Şa'r Zeynuddin Abdurrahman bin Süleyman el-Hafız (844 H).
- İbnir Ressam Şihabüddin Ebul Abbas Ahmet bin Ebi Baekir, Haleb ve Hama'da kadılar kadısı (baş kadı) (844 H).
- Ez-Zerkeşi Ebu Zer Abdurrahman bin Muhammed el-Mısri el-Hanbeli (846 H).
- İbnir Ressam Şihabüddin Ebul Abbas Ahmet bin Ebi Bekir, Haleb ve Hama'da kadılar kadısı (Baş kadı) (844H).
- Ez-Zerkeşi Ebu Zer Abdurrahman bin Muhammed el-Mısri el-Hanbeli (846 H).
- Şemsuddin el-Makdisi Muhammed bin Ahmet Mekke'de Hanbelilerin kadılar kadısı (855 H).
-Alaaddin Ali bin Mahmud Hama'da (771H) doğdu, Hanbeli kadısı, hafız Hama ve Dimeşk'in kadılığını yaptı, Kahire'de sekizinci yüzyılın ortalarında vefat etti. Şihabüddin Ahmed bin Ali İbn Muhammed el-Ensari el-Hanbeli ed-Dimeşki es-Salihi (864 H).

İlmi Eserleri

İbni Recep çeşitli islami ilimlerde çok sayıda eserler bıraktı, tefsir akide hadis, fıkıh, tarih, ahlak ve fezail dalında eserleri vardır.
Tefsirde: O'nun bazı sürelerde tefsiri vardır. Nasr ve İhlas, ve fatiha suresilerini tefsiri var, besmele ve fatihanın irabı var. Birde el-istiğna bil kuran eseri var fakat kayıptır.
Akide: O'nun el yazma 'et Tevhid) isimli bir kitabı var, birde "Muhtasaru Şuabil İman" kitabı var, bu kayıptır.
Hadiste: Fethu'l Bari Şerhi sahib'il Buhari'si var el yazması fakat tamamlamamıştır, şerhu Cami'it Tirmizi'si var, ilelis sağırla alakalı el-Mektebetüz Zahiriyyede, kitabın geri kalanı kayıptır, Şerhu ilelit Tirmizi Irak ve Dimeşk'te basıldı.
Bu kitabı "Camiul ulum vel-Hikem" Mısır ve Lübnan'da basıldı.
Nuril iktibas min mişkati vasiyyetin Nebi (s.a.v)'li İbni Abbas Mısır'da basıldı.
"İslam garib olarak başladı" hadisini şerheden bir risale, el yazması. O'nun bir çok hadis şerhlerinde risalelere var. Bazıları: "el-Hikemül Cedire bil izaati min kavlin nebi (s.a.v):
"Kıyamete yakın kılıçla gönderildim" Enes (r.a)'in ihlas hadisinin şerhi, (eksik tercüme)
Fıkıhta: O'nun bir çok kitabı var. Bazıları "el-Kavaidül fıkhiyye" (160) kaide içeriyor. Fıkıhta çok önemli bir kitapdır. Bu kitap basılmıştır. piyasadadır.
(eksik)
"Buğyetül insan fi vezaifi ramazan" risaledir. Orucun ve ramazanın son ongününü faziletlerinden bahseder, matbudur.
"El İstihrac fi ahkamil haraç" matbudir, "Ahkamul havatim ve ma yetealleku biha" buda matbudur, İbni Ebi Ya'la'nın "Tabakatül Hanabile"sine zeyl yapmış, buda matbudir, iki cüzdür.
O'nun sekiz fıkhi risalesi var fakat matbu değildir. Cuma günü namaza çağrıldığı zaman, namaz, sinirlinin boşaması, bir kelimede üç boşama, dört mezhebten başkasına tabi olmak, gaib olan ümmü veledlerin evlendirilmesi, nezir ve yeminlerin hakikatı, boşamayı doğuma bağlama, şarkıları dinleme meselesi konularıdır. (bahsedilen sekiz risale)
Fezailde: O'nun yirmiden fazla eseri vardır, onlardan bazılı olanlar:
"Letaifil mearif fil Mevasimil am minel-vezaif", Fadlu ilmiş slef ala ilmil halef", et-Tahvif minennar ve't-tarif bi hali daril bevar Kabrin şiddetleri "el fark beynen nasihati vet ta'yiir, İstinbaşaku neslimil ünmin nefehati riyadul kuds" "Zemmül harm ve şaribinha" zemmül mal vel-cah "Abdülmelik bin Ömer bin Abdül Aziz'in siyreti" Matbu olmayan" Kıyamet gününü afetleri" Şamın faziletleri" el-ilmam fi fadli beytillahil haram, el-istiytan fika ya'tesimbihil abd mineş şeytan " ihtiyaru ebrar" el-Başaretül uzma fi enne hazzal mü'minminen humma", Kalp katılığının kınanması" risale fi halii zil hicce" tesliyetü nüfusun nisa ve ricalinde fakdıl etfal," "Risale fi manal ilm" "sadakatüssirri ve beyanu fadliha"
Hulasa: İbni Recep Hanbeli altı ilimde tasnif yaptı: Tevhid, hadis, tefsir, fıkıh, vaz'z ve irşad ve tercümeler hakkında.
Allah İbni Receb'e kabrine serinlik verecek şekilde rahmet etin, ilmiyle ümmeti faydalandırsın. O gerçekten ilmiyle amel eden, takvalı, yüksek ahlak sahibi seçkin alimlerdendir. (1)
Doktor Vehbe Zühayli

BİRİNCİ HADİS

AMELLER NİYETLERDİR

Mü'minlerin emiri Ebu Hafs Ömer bin Hattab (r.a)'dan, dedi ki:
"Rasulullah'ı (s.a.v) işittim buyurduki:

“Ameller niyetlere göredir, herkese niyet ettiği vardır, kimin hicreti Allah ve rasulü neyse, hicreti Allah ve rasulünedir, kiminde hicreti kazanmak istediği bir dünyalık veya nikahlanmak istediği bir kadın içinse hicretide hicret ettiği şeyedir” Buhari ve Müslim rivayet etti.[1]
Bu hadisi Yahya bin Said el-Ensari, Muhammed bin İbrahim et-Temimi den, O’da Alkame bin Ebi Vakkas el-Leysi’den O’da Ömer bin Hattab (r.a)’dan rivayet etmiştir. Bu yoldan başka sahih bir yolla rivayet yoktur, Ali İbnil Medini ve başkasıda öyle dedi.
Hattabi[2] dedi ki: “Hadis ehli arasında bu hususta ihtilaf olduğunu bilmiyorum” Bununla birlikte Ebu Said ve başkası tarafından da rivayet edildi. Ve çok yolllarla rivayet edildiği söylendi, Fakat (S: 24) bunlardan biri hafızlar yanında sahih değildir. Sonra Ensari’den çok sayıda insan rivayet etti, ondan ikiyüzden fazla ravinin rivayet ettiği söylenir. Denildi ki: O’ndan yediyüz ravi rivayet etti.[4] Onların ileri gelenlerinden: İmam Malik, Sevri, Evzai, İbnil Mübarek, Leys bin Sa’d, Hamad bin Zeyd, Şube ve İbni Uyeyne ve başkaları.
Alimler sahihliğinde ittifak ettiler ve kabul ile karşıladılar. Buhari Sahih’i ne bununla başladı ve bunu hitab ve giriş makamında kıldı ve bununla Allah’ın rızası istenilmeyen her amelin batıl olduğuna işaret etti, ne dünyada nede ahirette faydası olmadığına işaret etti, bunun için Abdurrahman bin Mehdi dedi ki:
“Eğer bir kitap yazmış olsam ve o kitabın babları olsa, her babta Ömer bin Hattab’ın **“Ameller niyetlere göredir”** hadisini koyardım. Yine ondan rivayet edildi dedi ki: Kim kitap tasnif etmek isterse **“Ameller niyetlere göredir”** hadisiyle başlasın.”
Bu hadis dinin üzerinde döndüğü hadislerden biridir. Şafii’den şöyle dediği rivayet ediyor:
“Bu hadis ilmin üçte biridir. Fıkıhtan yetmiş baba giriyor.”[5] İmam Ahmet (r.a)’den şöyle dediği rivayet ediliyor:
“İslamın temeli üç hadis üzerinedir: Ömer (r.a) hadisi:
“Ameller niyetlere göredir” Ayşe (r.a) hadisi:
“Bu işimizde ondan olmayan bir şeyi kim ortaya çıkarırsa o reddolunur” Ve Numan bin Beşir hadisi:
“Helal açıktır, haram açıktır.”[1]
Hakim dedi ki: “Bize Abdullah bin Ahmed, o da babasından rivayetten anlattılar. İmam Ahmed:
“Ameller niyetlere göredir.”
“Sizden birinizin yaratılışı anasının karnında kırk gün toplanır.”
“Kim dinimizden olmayan bir şey icad ederse o reddolunur”
Bu hadisler hakkında dedi ki: “Her tasnifte bu hadislerle başlamak gerekir, çünkü bunlar hadislerin asıllarıdır.”
İshak bin Raheveyh’ten rivayet edildi dedi ki:
“Dört hadis dinin temellerindendir: Ömer (r.a) hadisi:(S:25)
“Ameller niyetlere göredir.”,
“Helal açıktır, haram açıktır.”,
“Sizden birinin yaratılışı anasını karnında kırk gün toplanır.”,
“Bizim bu işimizde dinimizde ondan olmayan bir şeyi yaparsa o reddolur.”
Osman bin Said, Ebu Said’den rivayet etti, dedi ki:
“Peygamber (s.a.v) bütün ahiret işlerini bir cümlede topladı:
“Bizim bu işimizde ondan olmayan bir şeyi kim ortaya çıkarırsa o reddolunur”, dünya işlerinde bir cümlede topladı:
“Ameller niyetlere göredir” Bu iki hadis her baba girer.

(1) Hadis sahihtir, meşhurdur, altı imam (Kütübi Sitte sahibleri (Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi, Nesai, İbni Mace) Darekutni, Malik, Ahmet, İbni Hibban ve Beyhaki el-Marifet’te 17 sahaden rivayet ettiler. (Nasburraye, Zeylai 1/301) hakikatla bu hadis mütevatirdir 30 sahabeden rivayet edilmiştir. (Nazmul Metenasirfil hadisi mütevatir, Cafer el-Kattani S: 17)
(2) Tergib ve Terhib: 1/57
(3) Darekutni, Hattabi İbni Asakir, Malik’ten Abdul Aziz bin Ebi Ravadda yoluyla tahric etti, doğrusu İbni Ebi Hatim’in el-lilel’inde 1/131 zikrettiği gibidir. Bunun rivayetçisi Malik O’da Yahya bin Said’den o’da Muhammed bin İbrahim et-Teymi’den O’da Alkame bin Vakka’tan o’da Ömer’den O’da Rasulullah (s.a.v)’dandır. (Telhisul habir 1/55) (4) Ebu İsmail el-Herevi Abdullah bin Muhammed el-Ensari dedik:
Bu hadisi Yahya bin Said’in ashabından yediyüz kişiden yazdım.
(5) Geçen iki kaynak.
(6) Fehu’l-Bari 1/11
Müslimin şerhine bak: 13/53
İbn Dahak el-Iyd’in Nevevi’nin kırk hadis şerhi

Ebu Davud’dan rivayet edildi, dedi ki: “Müsned hadise baktım ve onun dört bin hadis olduğunu gördüm, sonra da dörtbin hadisin etrafında döndüğü şeye baktım, dört hadis üzerinde döndüğünü gördüm: Nu’man bin Beşir hadisi:
“Helal açıktır, haram açıktır” Ömer (r.a.) hadisi:
“Ameller niyetleri göredir” Ebu Hureyre (r.a) hadisi:
“Allah güzeldir, ancak güzeli kabul eder. Allah peygamberlere emrettiğini mü’minlerede emretmiştir” ve
“Kendini ilgilendirmeyen şeyleri terketmesi, kişinin islamının güzelliğindendir.” Dedi ki:

"Bu dört hadisten herbirinde ilmin dörtte biri vardır."
Ebu Davud (r.a)'dan rivayet etti, dedi ki:
"Rasulullah (s.a.v) dan beş yüz bin hadis yazdım, o hadislerden, bu kitabın içerdiğini seçtim, yani sünen kitabını seçtim bu kitapta dört bin sekizyüz hadis topladım. Bundanda insana dini için dört hadis yeter: Birincisi:
"Ameller niyetlere göredir" İkincisi:
"Kişinin kendini ilgilendirmeyen şeyleri terk etmesi islamının güzelliğindendir" Üçüncüsü:
"Mü'min kendi nefsi için razı olduğu bir şey için kardeşi (din kardeşi) **içinde razı olmazsa kâmil mü'min olamaz"** Dördüncüsü:
"Helal açıktır, haram açıktır"
O'ndan başka bir rivayette, dedi ki:
"Fıkıh beş hadis üzerine dönüyor:
"Helal açıktır, haram açıktır"
"Ne zarar vermek vardır, nede zarar görmek vardır"
"Ameller niyetlere göredir."
"Din nasihattır"
"Sizi yasakladığım şeyden kaçınınız, ne ve size emrettiğim şeyi gücünüz yettiğince yapınız"
Yine O'ndan başka bir rivayette, dedi ki:
"Sünnetlerin her dalda asılları dört hadistir:(S: 26)
"Ameller niyetlere göredir",
"Helal açıktır, haram açıktır",
"Kişinin kendini ilgilendirmeyen şeyleri terketmesi islamının güzelliğindendir."
"Dünyada zahid ol ki Allah seni sevsin, insanların elindekine zahid ol ki, insanlar seni sevsin"
Hafız Ebil Hasen'den: Tahir bin Müfevviz el-Meafiri el-Endülüsi[7]: Bizim yanımızda dinin direği yaratılmışların en hayırlısının sözünden, dörttür:
"Şüphelerden sakın ve zahid ol, ve seni ilgilendirmeyeni terket, niyetlerle amel edin."
Rasulullah (s.a.v'in şu kavli:
"Ameller ancak niyetlere göredi"
Başka bir rivayettede:
"Ameller niyetlere göredir"
"Ameller niyetlere göredir" sözünün takdirinde ihtilaf ettiler: Müteahhirinin (sonraki dönem alimleri) çoğu taktirinin:
"Ameller niyetlerle sahihtir, veya muteberdir (geçerlidir) veya niyetlerle makbuldür" dediler. Buna göre, amellerle niyete ihtiyaç duyan şer'i ameller murad edilmiştir, fakat yemek, giymek v.b adetler, emaneti geri verme, kefil olunan şeyleri verme, ödünç ve gasbedilmiş şeyleri geri verme gibi niyete ihtiyacı olmayan şeylerde niyete gerek yoktur, bütün bunlar burada zikrolunan genel amellerden özel kılınır (yani bunlar ayrıdır, söylenildiği gibi niyete ihtiyaçları yoktur). Diğerleride dedi ki:
"Bilakis burada ameller genel manasıyladır, ve onlardan hiç bir şey özel hükme tabi kılınmaz. Bazıları bunu cumhurdan hikaye, etti, her halde mütekaddimin (önceki alimler'in cumhurunu murad ediyor.) bu söz İbn-i Ceriri Taberi ve Ebu Talibi Mekki ve bu ikisinden başka mütekaddiminin sözlerinden vakiddir." İmam Ahmed'in sözünün zahiride böyledir. Ahmet bin Hanbel rivayetinde dedi ki:
"Bence namaz, oruç sadaka veya her hangi bir iyiliği yapmadan önce niyetin daha önce olması hoştur. Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki:
"Ameller niyetlerledir" Bu bütün işlerde gelir.
Fadl bin Ziyad dedi ki: "Ebu Abdullah'a yani İmam Ahmede amelde niyetten sordum, dedim ki:
"Niyet nasıldır?" dedi ki: İnsanların istemediği bir amel yapmak istediği zaman, nefsini ilaçlamasıdır. Ahmet ibn Davud el Harbi dedi ki: (S: 27)
"İmam Ahmet otururken Yezid bin Harun Ömer (r.a)'ın Ameller niyetler iledir hadisinden bahsetti." Ahmet (r.a) Yezid'e dedi ki: Ey Ebu Halid bu boğulmadır.
(6) Zehebi, Siyeri A'lamün Nübela'da ondan dolayı dedi ki: O İmam, hafız, tenkidçi, tecvidçi, Ebul Hasen Tahir bin Müfevviz bin Ahmet bin Müfeviz el Mea firi eş Şatibi, Ebu Ömer İbni Abdil Berrin öğrencisidir.. (Yarım satır eksik)
İbni Abdilberr temhid 9/102.
Süresi Ebu Davud muhaddime sayfa: 201 5274 hadis içermektedir.

Bu söze göre, sözün takdiri:
Ameller niyetlerle vakidir veya hasıldır, bu durumda ancak ameli yapanın kasdıyla ihtiyari amellerden haber vermek olur, ondan sonraki (Herkes için niyet ettiği vardır ise şeriatın hükmünden haber vermek olur, oda: Ameli yapanın amelinden payı niyetidir, eğer niyeti salih ise amelide salihtir ve ecri vardır, eğer niyeti bozuk ise, amelide bozuktur, ve günahı vardır. "Ameller niyetlerdirin takdirinin şöyle olmasıda muhtemeldir: Ameller salih veya fasit, makbul veya reddolunmuş, sevab

verilmiş veya verilmemiş oluşu niyetlerledir, bu durumda şeri hükümden haber vermek olur. O'da Amellerin salih veya fasid oluşu niyetlerin salih veya fasid oluşuna göredir, Rasullulah'ın (s.a.v) şu kavli gibidir:

"Ameller ancak sonralarıyladır"[1] Yani salih veya fasid oluşu, kabulü veya edilmeyişi, sana göredir. Daha sonraki "Herkese niyet ettiği vardır." Sözü ise: Kişinin ancak amelinden niyet ettiği hasıl olur, eğer hayra niyet etmişse onun için hayır hasıl olur, eğer şerre niyet ettiyse onun için şer hasıl olur. Bu halis olarak ilk cümlenin tekrarı değildir, birinci cümle amelin salih veya fasid oluşu o amelin icadını gerektiren niyetle olduğuna işarettir, ikinci cümleyse amele verilen cevab salih niyete göredir, ceza ise niyetin bozukluğuna göredir.

Niyeti mübah olabilir, amelde mübah olur ve ne sevab nede ceza bu amelde olmaz. Amel haddi zatında: Salih, fasid ve mübah oluşu kişiyi o amele sevkeden niyetine göredir, amel yapanın sevabı, cezası ve selametinde niyete göredir.

Bilki: Niyet sözlükte kasd ve iradenin bir çeşididir. Alimlerin kelamında niyet iki manada kullanılır:

Birincisi mana: İbadetleri birbirinden ayırt etmek manasındadır, mesela öğle namazını ikinci namazından ayırt etmek gibi, ramazan orucunu diğer oruçlardan ayırmak gibi (S: 28) cünüblükten dolayı yıkanmayı, serinlemek ve temizlenmek vb. gayesiyle yıkanmaktan ayırt etmek gibi. Bu niyet fakihlerin kitaplarında çokça bulunuyor.

İkinci mana: Kastedilen ameli ayırt etmek, (Kim için yapıldığını) amelle kasdolunan sadece şeriki olmayan Allah'mıdır, yoksa hem Allah hemde başkasımıdır? Bu ariflerin kitaplarında ihlas üzerinde konuştukları niyettir, bu çokça selefin kelamından bulunur.

Ebu Bekir bin Ebid dünya bir kitap yazdı ve kitaba: "Kitabul ihlasi venniyyeti" ismini verdi. Ve bu niyeti murad etti. Bu niyyet peygamber (s.a.v)in kelamından bazan, Niyyet, bazan irade ve bazanda buna yakın lafızlarala zikri tekrarlanan niyyettir. Buna yakın lafızlarda fakat niyyet lafzıyla değil, Kur'anı Kerimde niyetin zikri çok geçmektedir.

Niyet, irade kasd vb'yi ayıranlar (farklı manadadır riyetler) niyyeti fakihlerin zikrekttikleri ilk manaya has zannettiklerindendir. Onlardan bir kısmı dedi ki: Niyyet niyyet edenin fiiline hastır, irade has değildir. İnsan Allah'tan bağışlanmayabilir ve onu niyyet etmeyebilir, aynen bunun gibi.

Peygamber (s.a.v')'in ve selefin kelamında niyyetin ikinci manada murad edildiğini zikrettik (Çoğunlukla) o vakit irade manasındadır. Bunun için Kur'anda çoğu zaman irade lafıyla tabir edilir, Allah tealanın şu kavlinde olduğu gibi: (Sizden kiminiz dünyayı, kiminizde ahireti irade eder (murad eder, ister) (2)- (Siz geçici dünya malını istiyorsunuz, halbuki Allah (sizin için) ahireti istiyor) (3) (Kim (yalnız) dünya hayatını ve zinetini istemekte ise, işlerinin karşılığını orada onlara tam olarak veririz ve orada onlar için bir zarara uğratılmazlar. İşte onlar, ahirette kendileri için ateşten başka hiç bir eşyaları olmayan kimselerdir. (Dünyada) yaptıklarıda boşa gitmiştir; yapmakta oldukları şeyler zaten batıldır) (4)

______

(1) Buhari Sehl bin Sa'd esSaidi'den tahric etti, Eshehani İbni Abbas'tan (r.a) tahric etti, hadis sahihtir. Tergib ve terhib: 4/95
(2) Ali İmran suresi, ayet: 152 (3) Enfal suresi, ayet 67 (4) Hud suresi, ayet: 15-16

Ve Allah tealanın şu kavli gibi: (Kim ahiret kazancını istiyorsa, onun kazancını artırırız. Kimde dünya karını istiyorsa onada dünyadan bir şeyler veririz. Fakat onun ahirette bir nasibi olmaz) (1) (Herkim çarçabuk geçen dünyayı dilerse ona, yani dilediğimiz kimseye dilediğimiz kadarını dünyada hemen verir, sonrada onu, kınanmış ve kovulmuş olarak gireceği cehenneme sokarız.

Kimde ahireti diler ve bir mü'min olarak ona çalışırsa, işte bunların çalışmaları makbüldür) (2), (Rızasını isteyerek sabah akşam rablerine yalvaranları kovma) (3) Sabah akşam rablerine O'nun rızasını dileyerek dua edenlerle birlikte candan sebat et. Dünya hayatının süsünü isteyerek gözlerini onlardan çevirme. (4), (Allah'ın rızasını isteyenler için, bu, en iyisidir. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir.) (5), (İnsanların mallarında artış olsun diye verdiğiniz zekata gelince, işte zekatı veren o kimseler, evet onlar (sevablarını ve mallarını) kat kat artıranlardır) (6)

Bazen Kur'anda o ibtiğa (Rızasını istemek lafzıyla tabir edilir, Allah tealanın şu kavlinde olduğu gibi: (Yüce rabbının rızasını istemekten başka) (7) (Allahın rızasını kazanmak ve ruhlarındaki cömerttiği kuvvetlendirmek için, mallarını hayra sarfedenlerin durumu, bir tepedeki kurulmuş güzel bir bahçeye benzerki, üzerine bol yağmur yağmışda iki kat ürün vermiştir. Bol yağmur yağmasa bile bir çisinti düşer (de yine ürün verir). Allah yaptıklarınızı görmektedir) (8), (Yapacağınız hayırları ancak Allah'ın rızasını kazanmak için yapmalısınız) (9), (Onların fısıldaşmalarının çoğunda fayda yoktur. Ancak bir sadaka yahutda insanların rızasını düzeltmek isteyenin fısıldaşması) müstesna . Kim Allahın rızasını elde etmek için bunu yaparsa, biz ona yakında büyük bir mükafat vereceğiz.) (10)

İnsanların fısıldaşmalarından iyiliği emretmek hariç hayrı nefyetti, iyiliktende sadaka ve insanlar arasını düzeltmeyi hususunda zikretti, çünkü bu ikisinin faydası umumidir. bu bu şekilde fısıldaşmanın hayır olduğuna delil oldu, fakat bu fiile sevabıda Allahın rızasını istemeye has kıldı.

İyiliği emretmeyi sadakadan kıldı, insanlar arasını düzeltmeyide hayır kıldı, eğer Allahın rızası istenmezse fayda olmaz ve insanlar için ihsan ve hayır hasıl olmaz. İyiliği emredene nisbetleyse: Eğer Allahın rızasını kastetmişse, onun için hayır olur ve sevablanır, eğer bunu (Allahın rızasını) kastetmemişse onun için hayır olmamış olur ve sevabta alamaz. Bu namaz kılıp, oruç tutup ve Allahı zikredipte dünya malını isteyenin tersinedir, çünkü onda tamamen hayır yoktur çünkü bu fiile günahta verilmekle ne fiilin habibine nede başkasına bir faydası yoktur, çünkü bunun faydası başkasına geçici değildir, ancak biri bu hususta kendine uyarda oda bu ibadetleri yaparsa bu müstesnadır. Selefin kelamında bu mananın niyet olarak

isimlendirilmesi çoktur, Biz bazısını zikredeceğiz, İmam Ahmed ve Nesai'nin Ubade bin Samit (r.a)'ten taric ettiği, gibi, peygamber (s.a.v) buyurduki: "Kim Allah yolunda savaşırda ancak bir ikal (devlerin kaçmasın diye ayaklarına geçirilen halka)a lmayı niyet ederse ve onun için niyet ettiği vardır." (11)

İmam Ahmet İbni Mesud (r.a) hadisinden tahriç etti, peygamber (s.a.v) buyurduki: "Ümmetimin şehidlerinin çoğu yatak ashabıdır (yatmayı sever, savaşmayı sever, Allahın sevgisini nefislerinin sevgisini tercih ederler aşağı dip nottaki açıklamayı burda zikrettim, mütercim) iki saf arasında nice ölenler vardır, niyetlerini Allah daha iyi bilir." (12)

____

(1) Şura suresi, ayet: 20 (2) İsra suresi, ayet: 18-19, (3) Enam suresi, ayet: 52

(4) Kehf suresi, ayet: 28, (5) Rum suresi ayet: 38, (6) Rum suresi, ayet: 39 (7) Leyl suresi, ayet: 20, (8) Bakara suresi ayet: 265, (9) Bakara suresi, ayet: 272

(10) Nisa suresi, ayet: 1214, (11) Ahmed, Nesai, Hakim İbni Hibban ve Darimi tahric etti, hadis sahihtir, merfudur. (12) Hadis zayıftır, Ahmed tahriç etti.

İbni Mace Cabir bin Abdullah'tan tahric etti, peygmaber (s.a.v) buyurduki: "insanlar niyetleri üzere haşrolunurlar. (1) Ebû Hureyre (r.a)den rivayet edildi, peygamber (s.a.v) buyurduk: "Beytullaha biri sığınacak, ve üzerine ordu gönderilecek (Mekke ile Medine arasında beyda' denilen yerde yer yarılıp içine batacak" Ey Allahın resulü! Bu ordu içinde bulunup Mekke'ye zorla gönderilenlerin durumu nasıl olacak?, dedim "Onlarda diğerleriyle beraber toprağı batırılacaklar.

Sonra kıyamet gününde niyetlerine göre diriltileceklerdir" buyurdu. (4).

Yine Ayşe (r.a)'den rivayet edildi, Peygamber (s.a.v)'den bu manada bir rivayet bu rivayette: 'Bir helakla helakla helak olacaklar, fakat ayrı ayrı yerlerden çıkacakardır. Allah onları niyetlerine göre tiriltecektir. (5)

İmam Ahmet ve İbni Mace Zeyd bin Sabitten (r.a) tahric etti, peygamber (s.a.v) buyurduki: (Kimin gayesi dünya ise Allah onun halini darmadağan eder, fakirliğini iki gözü arasında kılar, dünyadanda kendisine ancak yazılan takdiri kadar gelir, kiminde niyeti ahiret ise, Allah onun işini toplar, zenginliğini kalbinde kılar, dünya burnunu sürte ona gelir. İbni Mace'nin lafzıdır. (6)

Ahmed'in lafzı ise: 'Kimin gayesi ahiretse, kimin niyyeti dünya ise Bunu İbni Ebid dünya'da tahric etti, onun lafzı: "Kimin niyeti ahiretse, kimin niyeti dünya ise şeklindedir.

Sahihayn'de Sa'd bin Ebi Vakkas'tan rivayet edildi, peygamber (s.a.v) buyurduki: Sen Allahın rızasını isteyerek verdiğin her nafakadan sevab alırsın, hatta hanımın ağzına koyduğun lokmadan bile" (7)

İbni Ebid dünya Ömer (r.a)'den munkatı bir senedle rivayet etti, Ömer (r.a) dedi ki: "Niyeti olmayanın amelide yoktur, ecri hesab etmeyenin ecride yoktur. Yani Allah katında amelinin ecrini hesab etmeyen onu umarak yapmayanın ecri yoktur. Yine zayıf bir isnadla İbni Mesuddan şöyle dediğini rivayet etti:

"Amelsiz söz fayda vermez, söz ve amel niyetsiz fayda vermez, (S:32) Söz amel ve niyyet ancak sünnete uyarsa fayda verir." Yahya bin Ebi Kesir'den rivayet edildi, dedi ki: Niyeti öğreniniz, çünkü o amelden daha mübalağılıdır. (8) Zübeyd el Yami'nin öyle dediği rivayet edildi: "Benim her şeyde niyetim olması hoşuma gider, hatta yeme ve içmede bile" Yine ondan şöyle dediği rivayet edildi: "Hayır murad ettiğin her şeyde niyyet et, hata ihtiyaç gidermeye çıktığında bile Davudu Taiden rivayet edilir, dedi ki: Hayrın tamamını güzel niyyetin topladığını gördüm, hayır olarak işlemesinde o niyyet sana yeter. Davud dedi ki: "İyilik takvanın azmidir, eğer bütün azaları dünyayla alakalı olsada bir gün onun niyyeti onu yine aslına döndürecekir. Süfyanı Sevri'den şöyle dediği rivayet edilir: Niyyeti düzeltmekten zor bir şey yapmadım, çünkü değişiyor" (9) Yusuf bin Esbat'tan rivayet edilip, dediki "Neyeti fesaddan kurtarmak, amel edenlere uzun çalışmadan daha şiddetlidir.

____

Hadis sahihtir, İbni Mace tacric etmiştir. (2) Hadis hasendir, Ahmed ve İbni Mace tahric etmiştir. (3) Yine İbni Asakir'de Ömer (r.a)den şu lafızla tahric etti: Savaşanlar niyetler üzere diriltilir. Bunu Ebu Ya'la ve Taberani'de rivayet etti ve o rivayet zayıftır, Heysemi dedi ki: Rivayet içinde Cabir el Cu'fi var o zayıftır, başkasında dedi ki: İçinde Amr bin Emr var yalancıdır, İbni Hibban dedi ki: O rafizidir, uydurma rivayetler yapıyor. (4) Hadis sahihtir Müslim tahric etti. (5) Hadis sahihtir, Buharî ve Müslim rivayet etti. (6) Hadis sahihtir, Ahmet tahric etti. (7) Hadis sahihtir, muttefak aleyhtir. (8) Mürsel hadistir, sahih değildir, Ebu Nuaym bunu el Hilye'de zikretti. (9) Ebu Nuaym Hilyetül evliya: 7/62'de buna yakın bir rivayetle rivayet etti.

Mutarrif bin Abdulah'tan rivayet edildi, dedi ki: "Kalbin dürüstlüğü amelin dürüstlüğüyledir, amelin dürüstlüğün niyetin dürüstlüğüyledir" Bazı selefin şöyle dediği rivayet edilir: "Kimin amelinin kamil olması hoşuna giderse, niyyetini güzelleştirsin, Allah teala kula niyeti güzel olduğu zaman ecir verir, Hata Lokmaya bile ecir verir, İbni Mübarek dedik: Nice küçük amel vardır ki niyyet onu büyütür, nice büyük amel vardır ki niyyet onu küçültür İbn-i Aclan dedi ki: Amel ancak üç şeyle düzgün olur: takva, iyi niyyet ve isabet. Fudayl bin İyad dedi ki: Allah senden ancak niyyetini ve iradeni istiyor" Yusuf bin Esbat dedi ki: Allahı tercih etmek O'nun yolunda savaşmaktan daha üstündür. Bütün bunları İbni Ebid dünya el ihlas ve niye kitabıda (1) tahric etti.

Yine munkatı bir isnadla Ömer (r.a)'ın şöyle dediğini rivayet etti: Amellerin en hayırlısı Allahın farz kıldığını eda etmektir, Allahın haram kıldığından sakınmak ve Allah katındakine sadık niyyet etmektir"

Böylece İmam Ahmed'in İslamın temeli üç hadistir sözünün manası bilinmiş oldu: Ameller niyyetlerledir hadisi, "Kim bizim bu işimizde dinimizde ondan olmayanı icad ederse o reddolunur harisi ve "Helal açıktır, haram açıktır hasidir. Çünkü dinin tamamı ya emir fiilleri, ya haramların terki ve şüphe anında durmaktan ibarettir, bunun tamamını Nu'man bin Beşir'in hadise içermiştir.

Buda iki şekilde tamamlanır: Birincisi: Amel zahirde sünnete uygun olmalıdır. Bu manayı, ayşe (r.a)'ın hadisi içermiştir. Kim bizim bu işimizde dinimizde ondan olmayın icad ederse reddolunur"

İkincisi: Amel ile Allah'ın rızası kasdedilmelidir. Bunuda Ömer (r.a) hadisi içermiştir: Ameller niyyetlerledir" Fudayl (O hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratmıştır) (2) bu ayet hakkında dedi ki: Hanginiz daha ihlaslı, daha isabetli bunu sınamak için. (3) Ve dedi ki: Eğer amel doğru olsa, ihlaslı olmasa kabul olmaz, ihlaslı olsa doğru olmasa yine kabul olmaz, ancak doğru ve ihlaslı olursa kabul olur. İhlaslı olan: Alah için olandır, Doğru olanda: Sünnet üzere olandır. Fudayl'in bu sözüne Allah tealanın şu sözü delildir: "Her kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa, iyi iş yapsın ve Rabbine ibadette hiç bir şeyi ortak koşmasın (4)

Bazı arifler dedi ki: Onlar iradeleriyle üstün oldular, oruçla ve namazla üstün olmadılar.

Kimin hicreti Allaha ve rasulü neyse hicreti Allah ve rasulünedir, kimin hicretide elde etmek istediği bir dünyalık veya nikahlanmak istediği bir kadına ise, onun hicretide hicret etmş olduğu şeydir.

Peygamber (s.a.v) amellerin niyyetere göre olduğunu ve amel yapanın amelinden payının hayır olsun, şer olsun niyyeti olduğunu haber verdi. Bu iki kelime kapsamlıdır ve iki külli (genel) kaidedir ve ondan hiç bir şey hariç kalmaz, bu kaideden sonra peygamber (s.a.v) bir misal zikretti ve şekilleri bir ve salih veya fasid oluşları niyetlere göre farkı olan bir mibal zikretti, sanki şöyle buyurdu: Diğer ameller bu misal üzeredir.

Hicretin aslı: Şirk beldesini terkedip islam beldesine intikal etmektir. (S: 34) Muhacirlerin Mekke'nin fethinden önce Medine'ye hicret ettikleri gibi, onlardan bazıları daha önce, Necaşi'nin memleketi Habeşiştana hicret etmişlerdir. Peygamber (s.a.v) bu hicretin maksadları ve niyyetlere göre değişeceğini bildirdi. Kim islam dinini öğrenmek ve küfür diyarında açığa çıkaramadığı dini açığına çıkarmak için Allah ve rasulünün sevgisinden dolayı hicret ederse bu gerçekten Allaha ve rasulüne hicret eden kimsedir, Allah ve rusülüne niyyet ettiği hicretin gerçekleşmesi övünç olarak kendine yeter. Kimin hicretinde şirk diyarından islam diyarına elde etmek istediği bir dünyalık veya islam diyarında evlenmek istediği bir kadın içinse, hicretinde hicret ettiği şeyedir, Onun için, birincisi: Tacirdir, ikincisi: Düğürdür hiç biri muhacir değildir.

(1) Aynı şekilde Ebu Nuaym Elhilye'de 2/ 199'da zikretti: (2) Mülk suresi, ayet: 2 (3) Mealimüt tenzil, Beğavi, Hazin tefsir hamişiyle 7/10 (4) Kehf, ayet 110.

Hicret ettiği şeyedir kavlinde o hicret edenin taleb ettiği dünya işini küçük görme vardır, çünkü onu lafzıyla zikretmedi. Allah ve rasulüne hicret birdir, onda çokluk yoktur, onun için yarın cevabını yine şart cevabıyla tekrarladı. (Şart ve cevabu şart nahiv kurallarındandır, mütercim) Dünya işleri için hicret sınır getirilemez, bazan insan mübah bir dünya talebi, bazan da haram bir dünyalık talebi için "Hicreti hicret ettiği şeyedir" buyurdu. Yani hangisi olursa olsun.

İbni Abbas'tan 'Mü'min kadınlar hicret ederek size geldikleri zaman, onları imtihan edin. Allah onların imanlarını daha iyi bilir. (1) ayeti hakkında şöyle dediği rivayet edilir. Bir kadın peygamber (s.a.v)'e geldiği zaman ona eşinden buğz ettiği için veya başka bir yere arzu duyduğu için ve dünyayı hicret ettiğine dair yemin ettirdi. Bunu İbni Ebi Hati ve İbni Ceriri ve Bezzar müsnedinde tahric etti. Tirmizi'de bazı kitabının nüshalarında muhtasar olarak tahric eti.

Veki' A'meş'ten, O'da Şakik'ten rivayet etti, dedi ki: (S: 35) Bedevi bir Arab Ümmü Kays denilen bir kadınla nişanlandı, kadın o erkek hicret etmeden kendisiyle evlenmeyi reddetti, adamda hicret etti ve o kadınla evlendi, biz o adamı Ümmü Kays'ın muhaciri diye isimlendirmiştik, Abdullah bin Mesud dedi ki: "Kim birşey isteyerek hicret ederse o onundur (2). Bu siyak bunun peygamber (s.a.v) zamanında değilde İbni Mesud zamanında olmasının gerektiriyor, fakat Süfyanı Sevri yoluyla Ameşten ve Ebu Validen oda İbni Mesuddan rivayet etti, İbni Mesud dedi ki: Bizim içimizde Ümü kays denilen bir kadınla nişanlanmış bir adam vardı, adam hicret edinceye dek kendisiyle evlenmeyi reddetti, ve oda hicret etti ve onunla evlendi, biz onu Ümmü Kaysin muhaciri diye isimlendimiştik. İbni Mesud dedi ki: "Kim bir şey için hicret ederse onun için o vardır.

Peygamber (s.a.v) 'in "Kimin hicreti elde etmek istediği bir dünyalık veya nikahlanmak istediği bir kadın içinse buyurmasının sebebi Ümmü Kays'ın muhaciri kıssadır diye meşhur olmuştur. Bunu muharinin çoğu kitapların da zikretmiştir, bizi buna salih bir asıl göremiyoruz. Allah en iyisini bilir. Diğer amellerde hicret gibidir, salih veya fasid oluşu niyete göredir, cihad, hac v.b gibi. Rasullah (s.a.v)'e insanların cihaddaki farklılığı , cihadla asdedilenin riya, cesaretlilik göstermek ve milliyetçlikten dolayı olabileceği sorun ve bunlardan hangisini Allah yolunda olduğu soruldu, buyurduki: Kim Allahın kelam yüce olsun diye savaşırsa o Allah yolundadır" Bununla sormuş oldukları bütün dünyevi maksadları çıkmış oldu. Sahihaynde Ebu Musal Eşariden rivayet edidi: Bir bedevi Arab peygamber (s.a.v)'e geldi ve: Ey Allahın rasulü! Bir adam ganimet için, bir adam zikrolunmak için, bir adamda değeri bilincin diye savaşıyor kim Allah yolundadır? dedi, Rasulullah (s.a.v): Kim İlahi kelimetullah için savaşırsa o Allah yolundadır" buyurdu. Müslimin rivayetinde ise: Rasulullaha (s.a.v) bir adamın kahramanlık, bir adamın hamiyyet bir adamın gösteriş için savaştığı ve bunların hangisinin Allah yolunda olduğu soruldu.. Ve hadisi zikretti. Yine O'nun bir rivayetinde: Bir adam sinirinden, bir adamda hamiyyetinden dolayı savaşıyor denildi. (3)

Nesai Ebu Ümame hadisinden tahric etti dedi ki: Bir adam peygambere (s.a.v) geldi ve (S:36) Bir adam hem sevab hemde anılmak için savaşıyorsa onun için ne vardır?, dedi. Rasullulah (s.a.v) buyurduki: Hiçbir şey sonra rasullullah (sav) buyurdu ki Allah teala amelden ancak halis olanı ve kendi rızası istenilerek yapılanı kabul eder. (4)
Mümtehine suresi, ayet: 10 (2) Hadis mevkuf ve sahihtir, Taberani el kebir'de rivayet etti. (3) Hadis sahihtir, Ahmed ve kütübü sitte ashabı tahric etti. (4) Hadis sahihtir, Hakim doğrulamıştır, Münziri dedi ki: İsnadı güzeldir.
Ebu Davud Ebu Hureyre hadisinden tahric etti, bir ada dedi ki: Ya rasullah bir adam cihad yapmak ve dünya malından bir malda istiyor? Rasullullah (sav) "Ona ecir yoktur" buyurdu. Adam aynı şeyi üç defa tekrarladı peygamber (sav) (Ona ecir yoktur" buyuruyordu. (1)
İmam Ahmed ve Ebû Davud Muaz'in Cebelden tahric etti, peygamber (s.a.v) buyurduki: Savaş iki türlüdür: Birincisi kişinin Allah rızasını taleb ederek yaptığı savaştır. Bu maksadla savaşan imama itaat eder, en kıymetli malını harcar, arkadaşlarına kolaylık gösterir ve fesattan kaçınır. O kişinin uyumasıda uyanıklığıda ecirdir. Ancak böbürlenmek, gösterişte bulunmak için çarpışmak, imanın asi olmak ve yer yüzünde fesat çıkarmak için savaşan kişi ise yeteri sevabla bile dönmez. (2)
Ebu Davud (3) Abdullah bin Amr'ın şöyle dediğini tahric etti: Ya rasullulah bana ichad ve gazveden haber ver dedim: Buyurdu ki: Eğer sabrederek, ecri bekleyerek savaşırsan Allah seni sabrederek ve ecrini bekleyerek diriltir, eğer gösteriş yaparak ve çokluk için (mal çokluğu ister vaziyett diriltir, sen hangi hal üzere savaşırsan veya öldürürlürsen Allah seni o hal üzere diriltir"
Müslim Ebu Hureyreden tahric etti dedi ki: Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu işittim: "Kıyamet günü hüküm verilecek insanların ilk şehid edilen adamdı, o getirilir. Allah teala ona nimetlerini bildirir oda itiraf eder, Allah teala bu nimetler içinde ne yaptın? Buyurur, O'da: Senin yolunda şehid edilene dek savaştım, der. Allah: Yalan söyledin, sen cesaretli denilsin diye savaştın ve dinil dedi . Sonra onun için emir verir, ve ateşe atılıncaya dek yüz üstü çekilir. Ve ilim öğrenmiş bir adam ve bu ilim öğretmiş, kuran okumuş adam getirilir. Allah ona olan nimetlerini bildirir oda itiraf eder, Allah: Bu nimetler içinde ne amel yaptın? buyurur. O'da: İlim öğrendim, öğrettim ve seni rizan için kuran okudum der? Allah Yalan söyledin, sen ilmi alimdir denilsin diye öğrendin, öğrendin, kuranı kari'dir denilsin iye öğrendin ve denildi de, sonra onun için emir verir, ve ateşe atılıncaya dek, yüzüstü çekilir. Ve Allahın kendisine genişlik ve her sınıftan mal verdiği kimse getirir. Allah ona nimetlerini bildirir, oda itiraf eder. Allah: Bu nimetler içinde ne amel yaptın? buyurur. O'da verilmesini sevdiğin her yola senin rızan için verdim der. Allah: Yalan söyledin, fakat sen bunu cömerttir denilsin diye yaptın, ve denil dediğinde buyurur. Sonra onun için emir verir ve ateşe atılıncaya dek yüz üstü çekilir. (3)
Yine bir hadiste geçer Muaviyeye bu hadis ulaşınca ağladı ve bayıldı, ayılınca, Allah ve rasulü doğru söylemiştir, dedi ve Allah teala buyurduki, dedi: "Kim yalnız dünya hayatını ve zinetini istemekse, işlerinin karşılığını orada onlara tam olarak veririz ve orada onlar hiç bir zarara uğratılmazlar. İşte onlar ahirette kendileri için ateşten başka hiç bir şeyleri olmayan kimselerdi. (4)
Allah rızasından başka bir gayeyle ilim öğrenmeye tehdit variddir. İmam Ahmed, Ebu Davud ve İbni Mace Ebu Hureyre (r.a)'den tahric ettiler, O'da peygamber (s.a.v)'den rivayet etti, peygamber (s.a.v) buyurduki: "Kim Allahın rızası istenilecek ilimden, geçici dünya malından bir şey elde etmek için öğrenirse, kıyamet günü cennetin kokusunu bulamaz. (5)
(1) Hadisi Hakim ve Zehebi doğruladı. (2) Hadis sahihtir. Ebû Davud, Nesai, Hakim ve Beyheki Şuabul imanda tahric etti: (3) Hadis sahihtir. Ahmed Müslim ve Nesai bu lafızla tahric etti, bu hadisin Tirmizi'de 2383 nolu hadiste başka bir lafzıda vardır. Tirmizi dedi ki: Bu hadis hasen garibtir. (4) Hud suresi ayet: 15-16 (5) Hadis sahihtir, Hakim İbni Hibban ve Zehebi ve
doğrulamıştır.
Tirmizi Ka'b bin Malik'ten tahric etti, Peygamber (s.a.v) buyurduki: Kim (S: 38) beyinsizlerle çekişmek veya işlemlerle mücadele etmek, veya insanların teveccühünü kazanmak için ilim talep ederse Allah onu cehenneme girdirir. (1) İbni Mace, İbni Ömer , Huzeyfe ve Cabir (r.a)'den bu manada tahric etti, Cabir'den rivayet edilenin lafzı: "İlmi alimlere övünmek, cahillerle çekişmek için öğrenmeyiniz, ve ilimle kendinize meclisler seçmeyiniz, kim bunu yaparsa ona ateş, vardır. (2) İbni Mesud dedi ki: İlmi üç şey için öğrenmeyin: Beyinsizlerle çekişmek için, fakihlerle mücadele için, ve insanların teveccühünü kazanmak için (öğrenmeyiniz), sözünüzle ve fiilinizle Allah katındakini isteyiniz, çünkü ondan başkası gider o kalır" (3) Umumi olarak Allah rızasından başka bir gageyle yapılan şeyler hakkında tehdid varid oldu, İmam Ahmedin (4) Übeyy bin Ka'bdan tahric ettiği, gibi, peygamber (sav) buyurduki: Bu ümmeti aydınlıkla, dinle, yükseklikte, zaferle ve yeryüzünde yerleştirilmekle müjdele, onlardan her kim ahiret amelini dünya için yaparsa, ahirette onun nasibi yoktur.
Bilki Allah rızasından başka bir gayeyle yapılan amellerin kısımları var: Bazan halis gösteriş ve dünyevi bir maksad için olabilir, münafıkların namazlarındaki hali gibi, Allah tealanın buyurduğu gibi: (Namaza kalktıkları zaman tembel tembel kalkarlar, insanlara gösteriş yaparlar (5), Allah teala buyurdu ki: (Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki onlar namazlarını ciddiye almazlar). (6) Yine Allah teala kafirleri şu ayetinde halis riya ile vasıflandırdı: Çalım satmak, insanlara gösteriş yapmak ve (İnsanları) Allah yolundan alıkoymak için farzında nerdeyse mü'minde olmaz, (S: 39), belki zekat, hac ve bu ikisi gibi zahiri amellerde olur ve faydası kendinden başkasına geçecek şeylerde olabilir. Bu ibadetlerde ihlas güçtür, gösterişle yapılan amelin boşa gideceğinde müslüman şüphe etmek ve gösterişçi Allahın gazabına ve cezasına müstehak olur.

Bazan amel Allah için olur ve riyada da girer. Eğer riya temelinde girmiş se sahih naslar amelin batıl olacağına ve boşa gideceğine işaret etmektedir. Sahihi Müslimde Ebû Hureyre (r.a)'den rivayet edildi, Peygamber (s.a.v) buyurdu ki: Allah teala şöyle buyurdu: Ben ortağa hiç ihtiyacı olmayanım. Kim bir amel işleyip de benden başkasını o amelde ortak yaparsa, onu kendi şirkiyle başbaşa bırakırım" İbni Mace de şu lafızla tahric etti: Ben o amelden beriyim ve o amel ortak koştuğu içindir (8) İmam Ahmed, Tirmizi ve İbni Mace Ebi Sa'd bin Ebi Fedale'den tahric etti, Rasullah (s.a.v) buyurduki: Allah teala içinde şüphe olmayan günde öncekileri ve sonrakileri topladığı zaman bir manada seslenir: Kim Allah için yaptığı amelinde başkasını ortak yapmışsa sevabını ondan istesin, çünkü Allah ortağa hiçbir ihtiyacı olmayandır. (9)

Bezzar müsnedinde (10) Dahhak bin Kaystan tahric etti, peygamber (s.a.v) buyurduki: Allah azze ve celle buyururki ben şeriklerin en hayırlısıyım, kim benimle beraber bir ortak kılarsa o yaptığı amel şerik (ortak) içindir, (s: 40) Ey insanlar! Amellerinizi Allaha halis kılın, Allah amellerden ancak kendine halis olanı kabul eder. Bu Allah ve sılai rahim hakkı için, demeyiniz, o dediğiniz şey sali rahim için olur ve allah için ondan bir şey olmaz, bu Allah ve sizin yüzünüz hürmetinedir demeyiniz, o sizin yüzünüz içindir, ve ondan Allah için bir şey yoktur.

____

(1) Süyutinin zikrettiği gibi hadis hasendir, fakat senedde İshak bin Yahya bin Talha var o zayıftır, Zehbinin dediği gibi, Darekutni de metrüktür dedi. (2) Hadis sahihtir. İbni Mace, İbni Hibbban ve Haikm tahrici etti. (3) Hadis İbni Mesuda mevkuftur, fakat manası merfudur.(4) Hadis sahihtir, Ahmed, İbni Hiban, Hakim ve Beyheki şuabeul imanda tahric etmiştir. (5) Nisa, ayet: 142 (6) Maun suresi, ayet: 4-5 (7) Enfal, ayet: 47 (8) Hadis sahitir, Ahmet, Müslim ve İbni Mace tahric etti.(9) Hadis hasindir, Ahmed Tirmizi ve İbni Mace tahric etti. (10) Bezzer şeyhi İbrahim bin mihsar'dan rivayet etti, İbni Hibban ve başkası güvenilir, dedi, fakat onda zayıflık var geri kalan adamlar sahih rivayet adamlarıdır.

Nesai Ebu Ümame el Bahili'den.0 tahric etti: Bir adam peygamber (s.a.v)e geldi ve : Ya rasullah bir adam ecir almak ve anılmak için savaşıyor, görüşünüz nedir? dedi. Rasullah (s.a.v): "Ona hiçbir şey yoktur" buyurdu, adam soruyu üç defa tekrarladı, rasulullah (s.a.v) "Ona hiç bir şey yoktur. buyurdu, sonra Allah amelden ancak kendine halis olanı ve rızası istenilerek yapılanı kabul eder buyurdu. (1)

Hakim (2) İbni Abbas (r.a)'tan etti, dedi ki: Bir adam: Ey Allahın rasulü ben vakfede durmak ve hem Allahın rızasını kazanmak, hemde değerim, bilinsin istiyorum, dedi, Rasullah (s.a.v) şu ayet inene kadar hiç sevap vermedi. (Her kim rabbine kavuşmayı umuyorsa, iyi iş işlesin ve Rabbine ibadette hiç kimseyi ortak tutumasın)(3)

Amele riya karıştığı zaman amelin batıl olacağı manasında rivayetedilen seleften bazıları: Ubade bin Samit, Ebud derda, Hasen, Said bin el Müseyyeb... ve başkaları. Kasım bin Muhaymera'nın(4) mürsellerinden, Peygamber (s.a.v) buyurduki: "İçinde hırdal tanesi kadar riya bulunan ameli Allah kabule tmez. Selefin bu konuda ihtilaf olduğunu bilmiyoruz.

Çalışmasına mesela hizmetinin karşılığında ücret almak, veya ganimatten bir şey almak gibi riya dışında bir şey karışsa, bununla ecri noksanlaşır, tamamen batıl olmaz.

Sahihi Müslimde Abdullah bin Amr'dan rivayet edildi, peygamber (s.a.v) buyurduki: (Savaşçılar bir ganimet elde ederlerse, ecirlerinin üçte ikisini acele alırlar, hiç bir ganimet elde edemezlerse, ecirleri tam olur. (6)

Geçen hadisler cihadıyla geçici dünyalık isteyene ecir olmadığına işaret etmiştir, tabi buda cihaddan maksadı sadece dünyalık ise böyledir. İmam Ahmet dedi ki: "Kim cihad karşılığını bir şey alırsa: Eğer sadece dirhemler (para) için çıkmışsa sanki dini için çıkmış gibi almasında birbeis yoktur, kendisine bir şey verilirse alır. Abdullah bin Amrın şöyle dediği rivayet edilir. Sizden biriniz savaşmaya azmettiği zaman ve Allahta kendisine bir rızık ihsan ettiği zaman bunda bir sakınca yoktur, fakat eğer birini dirhem verildiği zaman savaşırsa, verilmediği zaman savaşmazsa onda hayır yoktur"

Evzai'de aynısını söyledi: "Savaşçının niyyeti savaşsa bunda bir sakınca yoktur"

Kendisi için veya başkası için hacca gidipte bir şey alanda böyledir. Mücahidden, devecinin ücretlinin ve taciri haccı hakkında böyle dediği rivayet edilir: (O hac tamdır, ecirlerinde bir noksanlık yoktur, buda kasıdları asıl olarak hac olduğu zaman manasına hamlolunur.

Eğer amelin aslı Allah içinse, sonra niyyetine riya karışmışsa, ve eğer bu bir hayl ise ve onuda defetmişse ittifakla hiç zarar vermez, eğer bu riya düşüncesi devam ederse amelini ibtal eder mi, yoksa zarar vermez ve asıl niyyeti üzere mükafat görürmü? Bu meselede selef alimleri arasında ihtilaf var, İmam Ahmed ve İbni Cerir, bununla amelinin bozulmamasının ümid ederim ve ilk niyyet ile mükafat görür demişlerdir, bu Haseni Basridende rivayet edilir.

Hadisle delil gösterilir: Bir adam: Ey Allahın rasulü Beni Selim'nin hepsi savaşıyor, bazıları dünya için, bazıları destek için, bazılarıda Allahın rızasını dileyerek savaşıyor onlardan hangisi şehiddir? dedi "Eğer asıl işleri Allahın kelamı yüce olsun diye ise hepsi (şehiddir) buyurdu.

(1) Hadisin tahrici az önce geçti, hadis sahihtir. (2) Hakim mürsel olarak Abdullah bin Mübarekten tahric etti. (3) Kehf, ayet: 110 (4) İbni Hacer O'nun hakkında takribüttehzib: 2/120 dedi ki: Ebu Urve elHemedani el Kufi, sika, faziletli, üçüncü tabakadandır, (h) 100'de vefat etti. (5) Hadis mürseldir Ebu Nuaym Elhilyede Yusu fbin Esbattan rivayet etti, ehliyle: 8/240 (6) Hadis sahihtir, Müslim, Ahmed, Ebu Davud ve İbni Mace tahric etti.

İbni Cerir bu ihtilafın sonu başıyla irtibatlı olan namaz, oruç ve hac gibi amelde olduğunu zikreder. Sonu başıyla irtibatlı olmayan zikir, malı infak etmek, kıraat, ilim yayma gibi ameller ise, sonradan ortaya çıkan riya niyyetiyle kopukluğa uğrar ve niyyet yenilemeye ihtiyaç duyar.

Yine Süleyman bin Davud el Haşimiden (1) böyle dediği rivayet edilir: Belki ben hadisten bahsediyorum ve benim bir niyyetim var, hadisin bazısına gelince niyetim değişiyor, o halde bir tek hadis bir çok niyetlere muhtaçtır. Cihadda bu varid değildir. Ata el Horasaninin mürsellerinde zikredildiği gibi, çünkü cihadda saffa katılmak lüzumu vardır ve o vakit terki caiz değildir, hac gibi olur.

Fakat ameli halisan Allah için yaparda Bu vesileyla Allah onun övgüsünü mü'(minlerin kalbine atarsa ve Allahın fazlı ve rahmeti sebebiyle sevinirse, bu ona zarar vermez Bu manada Ebu Zer'den rivayet vardır. Peygamber (s.a.v) bir adamın hayır amel yapıpta bunun üzerine insanların onu övmesi soruldu, buyurduğuki: "Bu mü'minlerin peşin müjdesidir (2) İmam Ahmed, İshak bin Raheveyh, ve İbni Cerir bu manada yorumlamışlardır.

Tirmiz ve İbni Mace Ebu Hureyre'den tahric etti, bir adam: Ey Allah'ın rasulü bir adam amel yapıyor ve onu gizliyor, başkası tarafıdan görülüncede hoşuna gidiyor, dedi: (Ona iki ecir vardır: Gizlilik ecri ve alenilik ecri" buyurdu. (3)

İhlas ve riya üzerine bu kadar sözle yetinelim.

Bil cümle: Sehl bin Abdullahın sözü ne güzeldir. (4) Nefiste ihlas diye bir şey yoktur, çünkü onda onun nasibi yoktur. Yusuf bin Hasan er Razi dedi ki: DÜNYADA EN ZOR ŞEY İHLASTIR, kalbimden riyayı atmak için ne kadar uğraşıyorum, sanki başka bir rekte yetişiyor. Abdullah bin Mutarrif'in (5) duasından Allahım tevbe edipte geri döndüğüm şeyden sana sığınıyorum, kendi nevsime farz kılıpta yerine getiremediğim şeyden dolayı senden bağışlanma istiyorum, senin rızanı istediğimi zannettiğim ve kalbime bildiğin şeyin karışmış olmasından dolayı senden bağışlanma istiyorum.

FASIL

Fakihlerin zikrettiği manadaki niyyet ibadetleri adetlerden ayıran, ve ibadetleri birbirinden ayıran niyyettir. Yeme ve içmeyi bırakmak bazan hamiyyetten dolayı, bazan yeme kudreti olamamaktan ve bazanda Allah için şüpheleri terketmekten dolayı olabilir, oruçta bu gibi yönlerin birbiriden ayrılması için niyyete ihtiyaç vardır.

Aynı şekilde ibadetlerdede: Namaz ve oruç gibi, bazıları farz bazıları nafidir, farzında çeşitleri vardı, çünkü namazlar bir gün ve gecede beş vakittir, vacib olan oruç bazan ramazan, bazanda keffaret orucu veya adak orucu olabilir, bunlar biribirinden ancak niyyetle ayırt edilir.

Bunların bazısında alimler arasında meşhur ihtilaf var, bazıları farz namazlarda niyyetin belirtilmesini vacib görmüyorlar, bilakis vaktin farzına niyyet edilmesi kafidir, isimlendirmesede olur diyorlar, bu İmam Ahmedden bir rivayettir (6) Bu söz üzerine şu bina edilir: Bir gece ve gündüzde bir namazı geçen ve hangi namaz olduğunu bilmeyen adamın üç namaz kılması gerekir: Sabah, akşam ve dört rekatlıdanda bir namaz kılması gerekir.

____

(1) Süleyman el Haşimi mechuldür. (2) Hadis sahihtir. müslim, Ahmed ve İbni Mace tahrirci etti. (3) Hadis sahihtir Tirmizi tahric etti: 285, ve İbni Macede tahric etti. (4) O: Sehl bin Abdulah bin Yunus etTüsleri, Ebu Muhammed, sufi imamların ve ihlas ve riyazet ve fiilerin ayıbları hakkında konuşan alimlerden biridir. (5) O: Zahid, sofi, edib çok seyahat ederdi, kendi vaktinde Reyy ve Cibal'in şeyhiydi. (6) El Muğni 3/94 ve sonrası.

Yine bazı alimler ramazan orucunda niyyet belirlemeye hacet olmadığını söylediler, bilakis mutlak manada orucu niyyet etmek yeterlidir dediler, çünkü vaktinde başka oruç tutmak mümkün değildir. Buda yine imam Ahmedden bir rivayettir, bazılarından ramazan orucunun tamamen niyete ihtiyacı olmadığı hikaye edilir, çünkü hadid zatıyla belirlidir, aynen emenatleri geri iade etmek gibidir. Evzaiden, zekatında böyle olduuğ hikaye edilir. Bazısı onun sözünü, şayet kişi mutlak sardakaya niyet ederse demek istemiştir, diye yorumlamıştır. Aynen hac gibi. Ebu Hanifeden: Tam nisabla niyetsiz tasadduk etse, zekatı yerinde caiz olur, dedi.

Peygamber (s.a.v)'den rivayet edildiki: Bir adamı başkası yerine telbiye getiriken duldu, ona: Sen kendi yerine hac yaptın mı?buyurdu. Adam: Hayır, dedi, rasullulah (s.a.v) "Bu senin yerindi, sonra o adamın yerine hac yap buyurdu.

Bu hadisin sahihliği hakkında konuşuldu, fakat İbni Abbas ve başkasından (1) sahih olarak sabittir, Şafi bununla amel etmiştir, Ahmed'den meşhur olan rivayette böyledir, mutlak hac niyyetiyle farz hac yerine gelir, ister nafile ister başka bir şeye niyyet etsin aynıdır, niyyetin belirlenmesine gerek yoktur, ilk başkasının yerine hac yapsa, kendi yerine yapmamışsa, hac kendi yerine geçer, aynı şekilde adak ve nafile haccı yapsa yine böyledir (yani farz hac yerine geçer) demişlerdir.

Peygambar (s.a.v) den sabittir ki: Ashabına veda haccından kendisiyle beraber tavafa da sa'ye girdiketn sonra, haclarını bozmalarını ve umre yapmalarını emretti, içlerindeki kimi kıran, kimiyse, ifrat hacı yapıyordu (2), onların tavafları Mekkeye geldikleri vakit buldum tavafıydı, kudum tavafıysa farz değildir, o tavafı umre tavafı kılmalarını emretti, oysa (umre tavafı) farzdır.

İmam Ahmed haccın bozulması meselesinden bunu kabul etti, ve bununla amel etti bu aslından karışıktır, (: 45) Çünkü hac ve umre için farz olan tavafın, belirtilmesini vacib kılıyor, buna fakihlerin çoğu muhalefet ediyor, Malik, Şafii ve Ebu Hanife gibi.

Yine bu baba giren örneklerden: Bir adam (3), peygamber (s.a.v) zamamında sadakasını bir adamın yanına koymuştu, sadaka sahibinin oğlu (4) geldi ve sadaka yanında olan kişiden aldı, bunun babası öğrendi, ve peygamber (s.a.v)'in yanınıhda çekiştiler, adam: Ben seni istememiştim (sadakayı sana vermek istememiştim) dedi. Peygamber (s.a.v) sadaka verene sana niyyet ettiğin vardır, diğerinde sanada aldığın vardır buyurdu. Bunu Buhari tahric etti (5) Ashabının çoğu kendine muhalif

olsada İmam Ahmed bu hadisle amel etti, adam sadakayı çocuğuna vermeyi menetti, malın tekrar kendisine dönmesinde korktuğu için çocuğuna kendiği farkında olmadan giderse (bu sadaka) malın geri kendine dönme korkusu ortadan kakar, çocukta haddi zatında sadakaya müstehaktır, bunun için şayet sadakasını fakir zannederek bir zengine verse sahih kavle göre caizdi, çünkü müstehak olduğuna inandığı kişiye vermiştir, fakirlik ise gizli bir meseledir, nerdeyse hakikatına vakıf olunamayacak durumdadır.

Taharet ise: Bunda niyyetin şart oluşu hususundaki ihtilaf meşhudur, buda şurdan kaynaklanıyor: Namaz için temizlik, müstakil bir ibadet midir, yoksa namazın şartlarından bir şart mıdır? Kim namazın sair şartlarından biri kabul ediyorsa, niyyeti şart saymıyor, niyyeti şart sayanda, onu müstakil bir ibadet sayıyor, eğer başlı başına ibadetse niyyetsiz sahih olmaz, bu (niyyetin abdestte şart oluşu) cumhurin görüşüdür. (S:45) Bu görüşün sahihliğine çok sahih naslar delildir, onlardan biri: Şu hadistir: Abdest günah ve hatalara keffaret olur, kim emrolunduğu gibi abdest alırsa, günahları için keffaret olur (6)

____

(1) Hadis sahihtir, Ebu Davud, İbni Mace, İbni Hibban ve Beyheki tahric etti. (2) Ahmed Enes'ten, Buhari,Müslim, Ebu Davud, Nesai, Cabir'den tahric etti.i (3) O: Yezid bin ElAhneses Sülemidir, sahabidir. (4) Ma-'n bin Yezid bin El Ahnes. (5) Sahili Buhari: 1356 (6) Hadis sahihtir, Ahmed, Buhari, Müslim, Nesai İbni Mace, ve İbni Hibban Osman bin Affan (r.a)'dan tahric etti.

Bu kuranda emredilen abdestin müstakilbir ibadret olduğuna delildir, çünkü günahların bağılanması olayı buna terettüb ediyor, niyyetten hali abdest itfakla günahlardan hiç bir şeye keffaret olmaz, ve emrolunmuş birşey olmaz, namaz onunla sahih olmaz, bunun için namazın diğer şartları gibi varid olmamıştır onları yapmakla (namazın diğer şartlarını,avret yerlerini örtmek gibi) sevab verilir diye bir hadis varid değildir. Eğer abdest niyyetiyle birlikte, serinleme, veya pisliği izalede kasdedilse yine şafiice caizdir, Ahmedin ashabının çoğuda ve görüştedir: Çünkü bu kasıd ne haram nede mekruhtur, abdest ile birlikteabdesti öğretmeyide niyetlense bu zarar vermez, rasulullah (s.a.v) bazan namaz ile öğretmeyi kastediyordu, hacta böyledir,şöyle buyurmuştur: Nüsüklerinizi benden alınız (1)

Yemin meseleleride niyyetin girdiği ilim bablalarındandır, lağv yemininde keffaret yoktur, o yeminde kalbte yemin kasdı olmakzısın dillerde dolaşan yemindir, şu söz gibi: Söz esnasında hayır vallahi evet vallahi demek. Allah teala buyurduki: (Allah aksıtsız olarak ağzınızdan çıkıveren yeminlerinizden dolayı sizi sorumlu tutar. Bununda keffareti, ailenize yedirdiğiniz yemeğin orta hallisinden on fakire yedirmek, yahut onları giydirmek yahutta bir köle azad etmektir. (2)

Aynı şekilde yeminlerde yemin edenin niyyetine müracaat edilir, ve yeminiyle neyi kasdettiğine bakılır, şayet boşamak ve köleyi azad ile yemin etse,sonra sözünün zahirinin zıddını niyyet ettiğini iddia etse, Allahla kendi arasında borçlanır.Hükmün zahirince ondan kabul edilir mi? Bunda alimlerin iki meşhur sözü var, her ikiside Ahmedin rivayetidir (Yani: Kabul edilir, kabul edilmez)

Ömer (r.a)'e karısı bena bir benzetme yap diyen ve "Sen ceylan gibisin, sen güvercin gibisin dediği bir adam geldi.Kadın sen serbestsin,boşsun demeden razı olmam demiş adamda öyle demiş, Ömer (r.a): "Kadının elinden tut o senin karındnır dedi.Bunu Ebu Ubeyd tahric etti (3) ve dedi ki: Adam devenin ayağında ikal (ayağına geçirilen halka) vardı, sonra ikalinden boşandı ve serbest oldu, o ikalden serbesttir ve boşanmıştır demeyi murad etti, Ömer'de onun niyyetine göre boşamayı iskat etti (düşürdü) dedi ki: Bu boşama ve köle azad etmeye benzer bir şeyle konuşan herkes için asıldır, niyeti başkasıyla, söz onunsözüdür, Ömer (r.a) mezhebinin teviline göre durum budur.

Sümeyt esSudesi'ninşöyle dediği rivayet edilir: Bir kadınla nişanlandım, karını boşayana dek seninle evlendirmeyeceğiz dediler,bende: Onu üç kere boşadım, beni evlendirin dedim, ve evlendirdiler, sonra baktılarki kadın benim yanımda, Sen onu üç kere boşamadın mı? dediler. Bende: Yanımda fila vardı onu boşadım, filan vardı onu boşadım, bunu ise boşamadım, dedim Osman'a (r.a) gitmek isteyenŞakik bin Sevr'in yanına geldim ve onu: Mü'minlerin emirine bunu sor dedim, o çıktı ve sordu, Osman (r.a)'a zikretti. o kadını yineo (Sümeyt esSüdeysi) verdi, ve: niyyeti sebebiyle dedi.Bunu Ebu Ubeyd kitabut talakta tahricetti, ve bu gibilere alimlerin icmaını hikaye etti.

İshak bin Mansur dedi ki: Ahmede dedimki: Sümeyt'in hadisini biliyormusun, evet,dedi.İshak dedi ki: Eğer syemineden zalimse ve borçlusun yemininin zıddına yemininiyyet ettiyse, niyyeti fayda vermez."

Sahihi Müslimde Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet edildi, Peygamber (s.av) buyurduki: Yemin arkadaşının seni doğrulayacağın şeye göredir. (4), onun bir rivayetindede: Yemin yemin ettirenin niyyetine göredir. (5),bu zalime hamlonur, mazlumaysa fayda verir.

İmam Ahmed ve İbni Mace, Süveyd bin Hanzale'den tahriç etti, dedi ki: Beraberimizde Vail bin Hucr olduğu halde,peygamber (s.av)'i görmek maksadıyla yola çıktık. Vail bin Hucr'u bir düşmanı yakaladı. Yanımdaki insanlar yemen etmekten çekindiler, (S: 48) Ben hemen: (Bu kardeşimdir diyerek yemin ettim, Hemen onu serbest bıraktılar. Bunu peygamber (s.av)'e bildirince, böyle buyurdu: Doğru söyledin. Çünkü müslüman müslümanın kardeşidir. (6)

(1) Hadis sahihtir, Buhari, Müslim ve Nesai Ebu Musa elEşari'den tahric etti. (2) Maide,y ayet: 89 (3) Garibül hadiste 3/379 ve sonrasında, hadis garibtir. (4) Müslim ve Tirmizi tahric etti, hadis sahihtir, (5) Ahmed, Müslim, Ebu Davud, İbni Mace tahric etti, hadis sahihtir, (6) Bunu Ahmed, Ebu Davud, Nesai ve İbni Mace tahric etti adamları güvenilirdir, hadis hasendir.

Aynı şekilde niyyet boşama ve köle azad etmeyede girer. Mesela adam boşama ve azad ihtimali bulunan kinayeli bir lafız kullansa, mutlaka niyyet gerekir. Öfke, veya boşamayı isteme v.b gibi hal niyyet yerine geçer mi, geçmez mi? Bunda alimler arasında meşhur ihtilaf vardır.

Bununla içte boyama vaki olurmu, şayet niyeyt etmişse yoksa sadece hükmün zahirimi lazımdır. Yine bundada ihtilaf meşhurdur. Eğer boşamayıelbette kelimesi gibizahiri bir kinaye ile yaparsa,boşama bir sefer mi yoksa üç sefer mi vaki olur. Bundada iki meşur kalv var, Ahmedin mezhebinin zahirine göre boşama üç kere vaki olur, tabi bu niyyetin mutlak manada oluşu durumundadır, eğer üçten aşağı niyyetlenmişse niyyet ettiği vaki olur, yine ondan (İmam Ahmedden) diğer bir rivayet daha edildi. Yine üç boşama lazım gelir, dedi. Bir kadın görse de kendi karısı zannetse ve boşasa sonra, karısı olmadığı açığa çıksa, karısı boş olur, çünkü karısını boşamıy niyyet etti. Ahmed bunu söyledi. ondan boşanmayacağına dair bir rivayet daha hikaye edildi, buda Şafii'nin sözüdür. Eğer aksi olsa, bir kadın görse ve yabancı zannetse, ve onu boşasa, sonra karısı olduğu açıca çıksa, boş olurmu? Bunda iki kavil var, her ikiside Ahmed'den rivayettir, Şafii'nin meşhur mezhebi ve başkasınınkine görede karısı boş olmaz. Adamın iki karısı olsa ve birine dışarı çıkmayı yasaklamışsa, sonra birisi çıksa, adamda yasakladığı kadın zannetse ve ona: Filan sen çıktın, ve sen boşsun dese, alimler bundada ihtilaf ettiler, Hasan Basri dedi ki: Yasakladığı boş olur, çünkü onu niyet etmişti. İbrahim dedi ki: İkiside boş olur. Ata dedi ki: Hiç biri boş olmaz. Ahmed dedi ki: Yasaklanan boş olur, çünkü onu boşamayı niyyetlenmişti.

Ameller niyyetlerledir, herkese niyyet ettiği vardır. cümlesiyle batında harama ulaşmak maksadıyla yapılan akidlerin sahih olmadığına delil getirildi, alış veriş akdiyle faizin kasdelimesi gibi, bu Malik ve Ahmedin mezhebidir.(S: 49) Bu akidle faize niyyet edildi, alışverişe değil, ve herkese niyyet ettiği vardır.

Daha öncede zikrettik, şafii bu hadisin fıkıhta yetmiş baba girdiğini söylüyor.

Niyyet: Kalbin kasdı ve yönelmesidir, kalbtekini dille söylemek gerekmez. Şafiinin bazı ashabı namaz için niyyeti lafzen söylemenin şart olduğunu söylediler, onlardan tahkik ehli böyle söyleyenleri yanlışlıkla itham ettiler, Müteahhirun namazda niyetin lafzan söylenmesi hususunda ihtilaf ettiler, bazısı müstehab gördü bazısıyla kerih gördü.

Bu meselelelerde hac dışında seleften ve mezheb imamlarından hususi bir nakil bilmiyoruz Mücahid dedi ki: Kişi haca niyyet ettiği zaman hangi hacca gireceğini belirtir, yine ondan şöyle dediği rivayet edilir. Telbiye anında isimlendirir,bu bizim sadedinde olduğıumuz şey değildir, peygamber (s.a.v) nüsükünü telbiyisinde zikrediyordu, şöyle diyordu Ümru ve hac için lebbeyk (1) Bizim konuştuğıumuz ihrama girdiği zaman, Ey Allahım ben hac ve umre yapmak istiyorum, demesi, bunun fakihlerin çoğu müstehab gördü, Mücahidin sözüyse bu konuda sarih değildir. SZelefin çoğu dediki, BAZILARI ATA TAVUS, Kasım bin Muhammed enNah'i Telbiye anında niyyet caizdir. İbni Ömerden sahih olarak sabittirki: Bir adamı ihram anında Ey Allahım ben hac ve umre yapmak istiyorum derken duydu, ona dedi ki: İnsanlara bildiriyorsun? Allah senin nefsindekini bilmiyormu?

İmam MalikBunun nas olarak zikretti, girdiği ihramı isimlendirmesi müstehab değildir. dedi. (Tehzibül müdevvene) (2)sahibi bunu hikaye etti, Ebu Davud dedi ki: Ahmed'e namazda tekbir için bir şey diyorsumusun? O'da Hayır, dedi Buna niyyeti lafzan söylemeside girebilir. Allah en iyisini bilir.

____

Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi, ve Nesai Enes bin Malik'ten tahric etti, hadis sahihtir. (2) Mesailil İmam Ahmed kitabında (s: 30

İKİNCİ HADİS:

(CEBRAİL SAHABELERE DİNLERİNİ ÖĞRETİYOR)

Ömer bin Hattab'tan şöyle dediği rivayet edildi: Bir gün biz rasullalahın yanında oturuken saçı simsayah elbisesi bembeyazbir adam geldi, üzerinde yolculuk belirtisi yoktu, ve bizden hiç kimsede onu tanıyordu, peygamber (s.a.v)'in yanına oturdu, iki dizini iki dizine dayadı, avuçlarını ayaklarını üzerine koydu ve Ey Muhammed, bana islamdan haber ver dedi. Rasullah (s.a.v) İslam: Allahtan başka ilah olmadığına, Muhamedin Allahın rasulü olduğuna şehadet etmen, namaz kılman, zekat vermen,ramazan orucu tutman, ve gitmeye gücün yeterse beyte haccetmendir" buyurdu. Adam: Doğru söyledin, dedi Ömer (r.a) O'na şaşırdık, hem soruyor,hemde doğruluyor, dedi. Adam:Bana imandan haber ver, dedi. "Allah'a meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kaderin hayrına ve şerrine iman etmendir" buyurdu.

____

Hadis sahihtir, kütübü sitte ashabı tahnic etmiştir.

Adam: Ey Allahın rasulü, islam nedir? dedi "İslam Allaha ibadet etmen ve O'na hiç bir şeyi ortak koşmamındır, farz namazı kılman, zekatı verme, ve ramazan orucunu tutmandır" buyurdu.

Adam: Ey Allahın rasulü ihsan nedir? dedi. Allahı görüyor gibi ibadet etmendir, sen O'nu görmüyorsanda muhakkak o seni görüyor buyurdu.

Adam: Ey Allahın rasulü kıyamet ne zamandır? dedi. "Soru sorulan, sorandan daha bilgili değildir.Fakat sana şartlarından bahsedeceğim: Cariye efendisini doğurursa, bu şartlanrındandır, ayakları yalın, çıplakları insanalrın başları olduğunu gördüğün zaman, buda kıyametin şartlarındandır, kuzu çobanları binaları yükselttiği zaman, buda şartlarındandır, Allah başka kimsenin bilmediği beşten biridir (kıyamet) buyurdu, sonra rasullah (s.v.v) şunu okudu:(Kıyamet vakti hakkındaki bilgi,

ancak Allah katındadır. Yağmur O yağdırı, rahimlerde olanı o bilir Hiç kimse yarın ne olacağını bilemez. Yine hiç kimse nerede ölceğini bilemez. Şüphesiz Allah, herşeyi bilendir, her şeyden haberdardır. (1)

Sonra adam arkasını döndü, rasullulah (s.a.v) buyurduki: Adamı bana getirin,onu geri getirmeye kalktılar hiçbir şey göremediler. Rasullah (sav) buyurduki: "Bu Cebraildir, insanlar dinlerini öğretmek için geldi:

Müslim bundan daha tambir siyakla tahric etti (2) o rivayette, iman hasletlerinden: Kaderin tamamına iman etmendir" ihsan hakkınada: Allahtan O'nu görüyor gibi korkmandır" buyurdu.Bunu imam Ahmed müsnedinde tahric etti, Şehr bin Havşeb'ten, O'da İbni Abbas (r.a)'dan rivayet etti, Yine şehrden rivayet eti, O'nun hadisinden de dedi ki: Biz peygammber (sav)'in sevab vermesini duuyoruz fakat konuştuğu kimseyi ne görüyoruz nede sözünü işitiyoruz, bunu Müslim'in tahric ettiği hadis reddediyor ve o daha sahihtir. Hadis peygamber (s.a.v)den Enes Bin Malik ve Cerir bin Abdullah el Bücli vasıtasıyla da rivayet edildi, bu şanı çok yüksek bir hadistir, dinin bütün şerhini içeriyor, bunun için peygamber (s.av) buyurduki: Cebrail size dininizi öğretmek için geldi islamın, imamın ve ihsanın derecesini açıkladıktan sonra bunu dinin hepsi kıldı.

İslamın iman üzerine ve imanın islam üzerine takdim edilmesi hususunda rivayet farklıdı. Müslimin tahric ettiği Ömer (r.a) hadisinde, islamdan sual ile başladı, Tirmizi ve başkasının hadisinde imandan sualle başladı. Ebu Hureyre hadisinde olduğu gibi, Ömer (r.a) hadisinin bazı rivayetlerinde iman ileislam arasında ihsandan soru geldi.

İslama gelince peygamber (s.a.v) onu zahiri azaların söz ve fiille olan amelleridir diye tefsir etti, bunun ilkide Allahtan başka ilah olmadığına ve muhammedin Allahın rasülü olduğuna şehadet etmektir, bu dilin amelidir,sonra namaz kılmak, zekat vermek, ramazan orucu tutmak ve gücü yeten için beyte haccetmektir.. O namaz ve oruç gibi bedeni amele, zekat gibi mali amele, Mekke'den uzak olana oranla hem mali hem bedeni kısmına ayrılır. İbni Hibbanın rivayetinde buna: (S: 45) Umre yapmayı, cünüblükten yıkanmayı,ve abdesti tamamlamayıda ilave ettti, buda zahiri farzların hepsinin islama dahil olduğuna bir uyarıdır.

Üzerine bina edilen islamın temellerini burada zikrettik, Bunun şerhi ibni Ömer hadisinde gelecek0 İslam beş şey üzerinde bina edilmiştir. Bazı rivayetlerde: (9)Eğer bunu yaparsam ben müslümanmıyım, evet buyurması İslamın beş temelini yerine getirenin gerçek müslüman olacağına işaret ediyor, bununla beraber iki şehadeti getireninde hükmen müslüman olma durumu vardır, bununla islama girdiği zaman islamın diğer hasletlerini yerine getirmesi gerekmektedi,. şehadeti terkeden islamdan çıkar, terketmekle islamdan çıkması hakkında ihtilaf meşhurdur.

______

(1) Lokman suresi, ayet: 34 (2) Müslim sahihte, tahric etti, Rakam: 10

Aynı şekilde islamın diğer beş rükünlerinden geri kalanları terketmek hakkındaki ihtilafı yerinde zikredeceğiz inşallah.

Bütün zahiri amellerin islama girdiğine bir delilde peygamber (sav)'in şu hadisidir: Müslüman, müslümanların elindenve dilinden selamette kaldığı kimsedir. (1) Sahihaynda Abdulah bin Amr (ra)dan rivayet edildi. Bir adam peygamber (sav)'e sordu: İslamın hangi şeyi hayırlıdır? Yemek yedirmen ve tanıdığın vetanımadığına selam vermendir" buyurdu. Hakimin sahihinde (: 55) Ebu Hureyrenin şöyle dediği rivyaet edildi: İslamın yol işaretleri gibi işaretleri vardır, bunlardan Allaha ibadet etmen ve hiç bir şeyi ortak koşmaman,namazı kılman, zekatı vermen, ramazan orucu tutman,iyiliği emretmek, kötülükten neyheytemk, insanlarla karşılaştığın zaman selam vermen,girdiğin zaman ev ahaline selam vermendir kim bunlardan birini terkederse o islamdan terkettiği bir paydır, kim hepsini terkederse, islamı sırtının arkasına atmıştır.

İbni Mirdeveyn Ebud Derda (ra)'dan tahric etti, peygamber (sav) buyurduki: İslamın ziyasıve nuru vardır,yol işaretleri gibi işaretleri vardır, onun başı ve hepsini kapsayıcısı Allahtan başka ilah olmadığına, Muhammedin O'nun rasulü olduğuna şehadet etmek namaz kılmak,zekat vermek, abdesti tamamlamak, Alahın kitabı ve peygamberinin sünnetiyle hükm etmek, ulül emirlere itaat etmek, kendi nefislerinize ve ehlinize selam vermeniz, ve karşılaştığınız Adem oğluna selam vermenizdir. İsnadında zayıflık, var, herhalde mevkufdur. (2) Ebu İsahktan sahih olarak sabittirki, O Sıle bin Zifr'den O'da Huzeyfe'den rivayet eti, dedi ki: İslam sekiz paydır: İslam bir pay, namaz bir pay, zekat bir pay iyiliği emretmek birpay, payı olmayan zarar etmitir. Bezzar merfu (3) olarak tahric etti, fakat mevkuf daha sahihtir. Bazıları Ebu ishaktan O'da Haris'ten, O'da Ali bin Ebi Talib'ten O'da peygamber (sav)'den rivayet etti. Ebu Ya'la elMusuli (4) ve baykasıda tahric etti. Huzeyfe'ye mevkuf olan daha sahihtir, bunu Darekutni ve başkası söyledi (5)

İslam bir paydır sözü: Yani şehadettir, çünkü islamın alametidir. bununla insan müslümon olur. (S:54/) Aynı şekilde haramları terketmekte islama dahilidr. Peygamber (sav)den şöylebuyurduğu rivayet edilmiştir: Malayani şeyleri terketmesi kişinin islamının güzelliğindendir (6), Yine buna imam Ahmed, Tirmizi ve Nesai'ninNevvas binSem'an (ra)'dan tahric ettikleri hadis delildir. peygamber (sav) buyurduki: Allah dosdoğru yola örnek vermiştir şöyleki: Yolun iki yakasında kapıları açık,iki duvar vardır. Kapıları perdelidir, perdeleri indirilmiştir. Yolun başında çağıran biri vardır; onun üzerindede çağıran biri vardır.Allah darusselama (cennete) çağırır. dilediğini doğru yola hidayet eder, diye nida ederler. Yolun iki yanında olankapılara gelince onlar Allahın hududları (yasakları)dır; perdeler açılmakdıkça kimse allahın yasaklarına düşmez. (Birincinin) üzerinde çağıran kişi rabbinin vaizidir" Tirmizi şunu fazladan zikretti: Allah darusselama cennete çağırır, ve dilediğini doğru olduğunu vardır. Allah bunun üzerinden istikametli olmayı emrketmiştir, ve bunun hududlarını aşmayı yasaklamıştır, kim haramlardan bir şey işlerde hududu aşmıştır.

Müslim Cabir'den tahric etti, Ahmed, Tirmizi, Nesai, Hakim ve İbni Hibban Ebu Hureyreden, Buhari, Müslim Tirmizi Nesai Ebu Musa el Eşariden tahric etti.
(2) Aynı şekilde Taberani elkebirde tahric etti, Mecmauzzevaid: 1/38 (3)/ Heysemi dedik: Yezid bin Ata'yı Ahmed güvenilir, bir cemaatta zayıf kabul etti, gerikiler güvenilirdir. (4) Heysemi ondan dolayı dedik: İsnadında Harisvar o yalanıcıdır.Mecmauzevaid) 1/38 (5) Bezzar merfu olarak rivayet eti, senedinde Yezid bin Ata elYeşküri var, yine Ebu Ya'la Ali'den merfu olarak ve, Huzeyfe'ye mevkuf olarak rivayet eti, mevkuf olan daha sahihtir, (6) Hadis hasendir, Tirmizi ve başkası tahric etti. (7) Yunus suresi, ayet: 25

İmana gelince: Onu peygamber (sav) bu hadiste iç inaçları diye tefsir etti ve buyurduki: Allah'a, meleklerine,kitapalrına, peygamberlerine,öldükten sonra dirilmeye ve kaderin hayrına ve şerirne inananmandır" Allah teala kitabında beş esası çeşitli yerlerde zikretti, Allah tealanın şu kavli gibi: (Peygamber, rabbi tarafından kendisine indirilene iman etti, mü'minelrde (iman ettiler) (1) Ve şu kavli gibi: (Asıl iyilik, o kimsenin yaptııdırki, Allaha, ahiret gününe, meleklere, kitaplara, peygamberlere inanır. (2) ve Allah teala buyurduki: (S: 57): Onlar ayba inanırlar, namaz kılarlar, kendilerine verdiğimiz mallardan allah yolunda harcarlar. (3)

Peygambere iman onların haber verdiklerinin hepsine inanmayı gerektirir, meleklere,peygambere, kitaba, dirilmeye ve bundan başka Allahın sıfatlarına, ahiret gününün özelliklerine, sırat, mizan, cenet ve cehennem gibi.

Kaderin hayrına ve şerrihen inanmakta imana dahil edilmiştir.

Bu kelimeden dolayı ibni Ömer kaderi inkar edene işin cebir ile olduğunu zannedene ve Allahın kaderinde olmadığına inananlara delil getirdi ve onları yanlış görüp onlardan kendini uzak tutut ve kadere inanmadan onların hiç bir amelinin kabul olmayacağını haber verdi.

Kadere iman iki derecedir:

Birinci derece: Kullarının yaratılmasından önce, kullarının işleyeceği hayır, şerrin ve onlardan kiminin cennet, kiminin cehennem ehli olduğunun Allahın ilminden olması, kullarının yaratmadan önce onlara amellerinin karşılığı ceza ve mükafatın hazırlanmış olması ve bütün bunların kendi katında yazılı olmasıdır, kullarının amelleri onun bilgisindeki gibi ve kitabında yazılı olduğu gibi cereyan ediyor. (4)

İkinci derece: Küfür, iman, itaat ve isyan olmak üzere kullarının bütün fiillerini Allah yaratmıştır, ve onları dilemiştir. Bu dereceyi ehli sünnet vel cemaat isbat ediyor, kaderiler inkar ediyor. Birinci dereceyi kaderilerin çoğu isbat ediyor ve Ma'bedil Cüheni gibi aşırıları inkar ediyor. Yine Amr bin Ubeyd ve başkasıda inkar ediyor. Selefin çoğu dedi ki: Kaderiyye ile ilimle münazara edin. (S: 58) Eğer kabul ederlerse, husubete uğrarlar, inkar ederlerse kafir olurlar. Bununla şunu murad ediyorlar. Kim kulların fiillerinin Allahın ezeli ilminde oluşunu ve Allahın kulları şaki ve said diye taksim ettiğini ve bunu katında levhi mahfuzda yazdığını inkar ederse kuranı yalanlamış olurlar ve bu şekilde kafir olurlar, eğer bunu kabul ederler, kulların fiilerini Allahın dileyip yarattığını inkar ederlerse, husumete uğrarlar, çünkü kabullendikleri inkar ettiklerinin aleyhinde delil olur. Onların kafir kabul edilişinde alimler arasında meşhur çekişme vardır. İlmi ezeliyi inkar edenin kafir olduğunu imam Ahmed ve Şaafii ve bu ikisinden başka islam imamları belirtti. Eğer: Peygamber (sav) bu hadiste islamla imanı ayırdı ve amellerin hepsini islamdan kıldı, imandan değil ve ehli hadisten meşhur derki: İman söz amel ve niyyettir, ve amellerin hepsi imana dahildir. Şafii buna sahabe ve tabiinin icmaını hikaye etti.

Selef amelleri imandan çıkarana şiddetli itiraz ettiler. İtiraz edenlerden ve sonradan çıkarılmış sözdür diyenlerden: Said bin Cübeyr, Meymun bin Mihran, Katade, Eyyup esSihtiyani, İbrahimi Nahai, Zühri, Yahla bin ebiKesir ve başkaları. Sevri dedi ki: Bu sonradan ortaya çıkarılmış bir görüştür. Evzai dedi ki: Selef iman ile ameli ayırmıyordu.Ömer bin Abdul Aziz şehir ahahlisine şöyle yazdı: İman: Farzlar ve hükümlerdir, kim onarı tamamlarsa imanı tamamlamıştı, kim tamamlamamışsa, imanı tamamlamamıştır. Bunu Buharî sahihinde zikretti. (5). Denildiki iş onun zikrettiği gibidir.

(1) Bakara, ayet: 285, (2) Bakara, ayet: 177, (3) Bakara, ayet: 3, (4) Hattaba Mealimüssünende dedeki: İnsanların çoğu kaderin Allahtan, kazanın ise kendinden olduğunu hesab ediyor, yani cebir ve kahr manasında iş onların zannettiği gibi değil, bunun manası Allahın ezeli ilmindekini kullarıın yapacağı hayrı şerri) haber vermesidir. Kader: Takdir edenin takdir ettiği ölçüyle ortaya çıkan şeydir. Kazaysa, manası, yaratmaktadır. Allah tealanın şu kavli gibi: (İki günde onları gökleri yedi gök olarak yarattı, Fussilet suresi ayet 12 (5) Bu Buharî rahimehullahın ta'liklerindendir, Sahihi Buharî: 1/13)

Amellerin imana dahil olduğuna Allah tealanın şu kavlide delildir: (Mü'minler ancak, Allah anıldığı zaan yürekleri titreyen kendilerine Allahın ayetleri okunduğunda imanalrını artıran ve yalnız rablerine dayanıp güvenen kimselerdir.Onlar namazlarını dosdoğru kılan ve kendilerine rızık olarak verdiğimizden (Allah yolunda) harcayan kimselerdir. İşte onlar gerçek mü'minlerdir. Onlar için rableri katından nice dereceler, bağışlanma ve tükenmez bir rızık vardır. (1)

Sahihaynde İbni Abbas (r.a)'dan rivayet edildi, Peygamber (s.a.v) Abdul Kays elçilerine buyurdaki: Size dört şeyle emrediyorum: Tek alaha iman.Allaha iman nedir bilirmisiniz? Allahtan başka ilah olmadığına şehadetter, namaz kılmak, zekat vermek, ramazan orucu tutmak, ganimetten beşten birini vermenizdir.

Sahihaynde, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet edildi, O'da peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu söyledi İman yetiş veya atmış küsür şubedir. En faziletlisi: La ilahe illlallah, sözüdür, en aşağısıyoldan eziyet veren şeyi kaldırmaktır, hayadaimandan bir şubedir" lafız müslimindir.

Sahihaynde, Ebu Hureyre (ra)den rivayet edildi: Peygamber (sav) buyurdu ki: Zina eden, zina ederken mü'min olarak zina etmez, içki için içerken mü'min olarak içmez, hırsızlık yapan mü'minken hırsızlık yapmaz kebairi terk etmek imandan olmasaydı onlardan birini işleyenden iman gitmezdi.

Bu naslarla cebrail hadisini, ve peygamber (sav)'in amelle imanı burda ayırması, amelleri imana değil,islama dahil etmesinin birleştirilmesi her ikisiylede amel etme ciheti,ise aslın kabulüyle açığa çıkar, oda: İsimlertek başıla ve mutlak olarak çeşitli isimlenenlere kapsamlı olur, ve ona yakın olan isimde diğerlerine işaret edebilir, fakir ve miskin ismi gibi, her biri yalnız baına zikredildiği zaman her muhtaç bu isme dahildir, eğer biri diğeriyle beraber zikredilirse, o iki isimden biri bazı ihtiyaç sahiblerine işaret eder, diğeride geri kalanara (S: 60) İslam ve iman isimleride böyledir, biri yalnız zikredildiği zaman diğeride ona dahil olur, tek başına öbürününde işaret ettiğine işaret eder, eğer ikisi beraber zikredilse, biri bazısına diğerini geri kalanara işaret eder. Bu manayı imamlardan bir cemaat tasrih etti.

Ebu Bekir elİsmaili ehli Cebele yazdığı mektubunda dedik: Ehli sünnet ve cemaatin çğu dedi ki: İman sözve fiildir,islam Allahın insana farz kıldığını yapmasıdır iki isim beraber zikredilirse her biriyle başka mana murad edilir, iki isimden biri tek başına zikredilirse ikisinide kapsar.

Bu manayı Hattabı (Mealimüssünen) kitabında zikretti ve kendinden sonra alimlerden bir cemaatda ona tabi oldular.Bunun doğru olduğuna da şu delildir: Peygamber (sav) Abdu kays elçileri hadisinde imanı tefsir ederken cebrail hadisindeki imanla birlikteki islamı tefsir ettiği gibi tefsir etti, başka bir hadistede islamı, imanı tefsir ettiği gibi tefsir etti imam Ahmed'in müsnedinde Abr bin Abese'den yaptığı rivayete olduğu gibi, dedi ki: Bir adam peygamber (sav)'e geldi ve Ey Allahın rasulü islam nedir?, dedi Kalbiyin Allaha teslim olmasıdır ve müslümanlarında, dilinden ve elinden selamette kalmasıdır" buyurdu. İslamın hangi şeyi daha üstündür? dedi İmandır buyurdu. İman nedir? dedi. Allaha , meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve öldükten sonra dirilmeye iman etmendir. buyurdu. amelerin hangisi daha faziletledir?,

dedi. Hicret buyurdu, Hicret nedir?, dedi kötülükten kaçmandır buyurdu, hicretin hangisi daha üstündür? dedi. Cihad buyurdu, Peygamber (sav) imanı islamın en faziletlisi kıldı ve amelelride ona dahil etti. Bu tafsilatla imanla islamın farklımı, yoksa birmi olduğu açığa kavuşur, ehli sünet ve ehli hadisbunda ihtilaflıdırlar,bunda çeşitli kitaplar telif ettiler kimisi ehli sünetin çoğunun bu ikisinin bir olduğunu söylediğni iddia ediyor, onlardan bazıları: Muhammed bin Nasr el Mervezi, İbni Abdil Berr, yine bir söz Süfyanı Sevridende rivayet edilir.

_____

(1) Enfal suresi, ayet: 2-4

Bazılarıda ehli sünnetin ikisini ayırdığını söylüyor Ebu Bekir Semani gibi, Bu ayırm yapma seleften bir çoğundan nakledildi, bazıları: Katade, Davud bin ebi Hind, Ebu Cafer elBakır, Zühri Hamad bin Zeyd,İbni Mehdi, Şerik İbni ebi Zi'b, Ahmed bin Hanbel Ebu Hayseme ve Yahya binMain yapılan ayrımı kendi aralarında farklı yapıyorlar. Hasan ve İbni Sirin diyorlarki:Müslüman, Mü'min demekten korkuyorlardı. Zikrettiğimiz bu açıklamayla ihtilaf ortadan kalkar, denilirki: İslam ve iman tek başına zikredildiği zaman o zaman ikisi arasında fark yoktur, iki isim yakın zikredilirse,ikisi arasında frak olur.

İkisi arasındaki farkın hakikatıda: İman kalbin tasdikiikrarı ve marifetidir. İslamsa kulun Allaha teslim olması ve boyun eğmesidir, buda amelle olur, buda Allahın kitambındaisimendirdiği gibi dindir, cebrail hadisinde peygamber (sav) imanı islamı ihsanı din olarak isimlendir buda iki isim tek zikredildiği zaman diğeride ona giriyor, iki isim beraber zikrolunursa ayrılır o zaman iman, kalb tasdiğini cinsi, islamda amelin cinsi olur.

İmam Ahmed'in müsnedinde Enes (r.a)'den rivayet etti, Peygamber (sav) buyurduki: İslam alenidir,iman kalptedir" çünkü ameller açığa çıkar, kalbteki tasdik ise açığa çıkmaz. Peygambser (sav) duasında şöyle diyordu: Allahım izden yaşattıklarını islam üzere yaş,at, öldürdüklerini iman üzere öldür (1) Çünkü azalarla amel hayatla mümkündür, ölüm anındaysa ancak kalble tasdik kalıyor, Rasullah (sav) buyurdduki: Dikkatli olun cesedde bir et parçası vardır, o düzgün olursa cesedin bütünü düzgün olur, o bozulursa cesedin bütünü bozulur, dikkat edin o (et parçası) kalbtir" (2)

Kalbte iman gerçekleşirse azalardada islamın amelleri ortaya çıkar. Her müslüman mü'min değildir, çünkü iman zayıf olabiilir, islamın amellerini yapmakla beraber iman zayıf olabilir, islamın amellerini yapmakla beraber iman kalbte tam gerçekleşmeyebilir, müslüman olur, tam mü'min olamaz. Allah tealanın buyurduğu gibi (Bedevi Arablar iman ettik derler, deki: İman etmediniz fakat islam oldukdeyiniz, iman henüz kalblerinize girmedi (3) İki tefsirden daha sahih olana göre onlar tamamen münafık değildiler, bu İbni Abbas ve başkasının sözüdür. (4), Bilakis imanları zayıftı,buna Allah tealanın şu ayeti delildir: (Eğer Allaha ve rasulüne itaat ederseniz, Allah amellerinizden hiç bir şeyi eksiltmez, Allah çok bağışlayıcı ve çok merhametlidir (5) Yani ecirlerinizden noksanlaştırmaz, buda amellerinin kabul edilceği imanlarının olduğuna delildir.Yine Sa'd bin Ebi Vakkas peygamberimize: Filana o mü'min olduğu halde vermedin, deyince: Yoksa müslüman mı? Buyurdu (6) Bununla iman makamının gerçekleşmediğine, zahiri islam makamının gerçekleştiğine işaret ediyor.

Şüphesiz ne zaman iman zayıflasa aynı şekilde zahiri azaların amelleride zayıflar, vaciblerden birini terketmekle iman ismi nefyedilir, rasullah (sav)in şu hadisinde olduğu gibi: Zina eden mü'minken zina etmiyor"

İmanı noksan mü'min ismimi verilir, yoksa mü'min değiğl müslümanmı denilir, ehli sünnet bundaihtilaf etti, iki görüş vardır, ikisinden Ahmedin rivayeti var. İslam ismi bazı vaciblenin yapılmamasıyla nefyedilmiyor (yokluğu iddia edilmiyor), bazı haramların işlenmesindende böyledir, ancak ona bütünüylü zıt olunursa islam ismi nefyedili, sahih sünnette vaciblerden bir

şeyin terkedilmesiyle imanın nefyedildiği gibi islamın nefyedildiği bilinmiyor, bazı haramarın işlenmesiyle küfür ve nifak kelimesi kullanılmıştır.
Büyük günahları işleyen küçük kafir mi veya küçük nifakta münafıkmı isimlendirilir? Alimler ihtilaf etti. onlardan birinin islam kelimesinin nefyedilmesini caiz gördüğünü bilmiyorum. Ancak İbni Mesud (r.a)'dan rivayet edildiki, "Zekatı terkeden müslüman değildir" (6) O'nun kafir görmeside muhtemeldir
Ömer (r.a)den hac imkanı olupta haccetmeyenelrin müslüman olmadıklarını sölediği rivayet edildi, zahirdde oonların küfrüne inanıyordu, onun için onlardan cizye almak istemiştir, şu sözü buna işaret eder: İslama henüz girmişler, onlar hala kitabilikte devam ediyorlar.
(1) Ahmed, Ebu Davud, Nesai ve Tirmizi Ebu Hurey'den tahric etti. (2) Buhari ve Müslim Nuamn binBeşirden tahric etti. (3) Hucurat, ayet: 14 (4) Bu ayetin tefsirinde İbni Kesir 4/219'da şunu zikretti: Bu ayetten şu istifade edilir: İman islamdan daha özeldir, bu ehil sünnet ve cematın mezhebidir, bunu islamdan, szonra imandan sonra ihsandan soran cebrail hadisi delildir, genelden özele doğru yükseldi, sonra daha özele. Sonra bu ayette zikrolunan Arabların münafık olmadıkları fakat iman kalblerinde sağlam yer etmediğini izah etti. (5) Hucurat ayet: 14. (6) Buhari, Müslim, Ahmed, Ebu Davud, Nesâi ve İbni Hibban Sa'd b. Ebi Vakkas'tan tahric etti.
Nesai Ukbe Bin Malik'ten tahric etti: Peygamber (sav) bir seriyye gönderdi, bir kavim üzerine baskın yaptı, o kavimden biri:Ben müslümanım, dedi, seriyyeden bir adam onu öldürdü, olay rasullaha (sav) bildirildi, bunun üzerine çok şiddetli söz buyurdu, adam: Onu sözü ölümden korunmak için söyledi, dedi. Peygamber (sav): Allah benim mü'mini öldürmeni kabul etmedi, buyurdu üç defa tekrarladı" Eğer mutlak islama iman girmeseydi ben müslümanım diyen adam mü'min olmazdı. Allah teala Sebe kıraliçesi şu kelimeyi söyleyince islama girdiğini haber verdi: (Rabbim! Ben gerçekten kendime yazık etmişim. Süleymanla beraber alemlerin rabbi olan Allah'a tesim oldum)(1) Yusuf (a.s)'in islam üzere ölmek için dua ettiğini bildirdi (2), bütün bunlar mutlak islamın içerisine imanında girdiğinin delilidir.
Süneni İbni Mace'de Adiyy bin Hatim4den rivayette, Adiy bin Hatim dedi ki: Rasulullah (sav) bana buyurduki: Ey Adiyy müslüman ol kurtul" İslam nedir dedim. Allahtan başka ilah olmadığına ve benim Allahın elçisi olduğuma şehadet etmendir,kaderlerin hayır ve şerlerine, tatlı ve acısına iman etmendir" buyurdu. Bu kadere imanın islamdan olduğuna nastır.
İki şehadet çekişmesiz islamın hasletlerindendir, maksad tasdik etmeksizin onlarısöylemek değildir, o ikisini tasdiğin islamdan olduğu bilinir, zikrolunan islam Allah tealınınşu ayetinde tefsir edilmiştir: Alah katında din islamdır (3) Tevhid ve tasdik ile birlikte, bunu seleften bu grup dedi: Onlarda biride Muhamme İbn Cefer bin Zübeyr'dir.Birisiniden Allahın haber verdiği Arablar gibi iman nefyedilse, bu onlardan imanın sağlamlığını nefiydir veonlarda islamın zahir amelerini isbat ediyor, imanın amelelri sahih olacak derecede var olduğunu bildiriyo,eğer bu miktar iman olmamış olsaydı müslüman olmazlardı, onlardan iman hakikatlarının zevki kımadığı olmadığı için iman nefyedildi. Bu kalbteki tasdiğin üstün olabileceğine mebnidir, sahih olan budur, ve bu İmam Ahmedden iki rivayettinin en doğru olanıdır. (S: 65) Kalblerinde gaybın tecelli ettiği ve şehadet gibi olduğu sıddıkların imanı bu dereceye ulaşmayanalrın imanı gibi değldir. Çünkü bunlara şek girdirilse şüpheye düşer, bunun için peygamber (sav) ihsan mertebesini kulun Rabbini görüyor gibi ibadet etmesi olarak kıldı, buda bütün mü'minelrde hasıl olmaz. Bundan dolayı bazıları dedi ki: Ebu Bekir sizi çok namaz ve oruçla geçmedi, fakat göğsünde yerleşmiş olan bir şeyden dolayı sizi geçmiştir.
İbni Ömere (r.a) Sahabeler (r.a) gülüyorlarmıydı diye soruldu, evet dedi, ve kalblerindeki imanda dağlar gibiydi, dedi. Bu nerde, kalbindeki imanı zerre veya arpa danesi gibi olanların imanı nerde.
İman ve islam, küfür ve nifak meseleri gerçekten büyük meselelerdir, çünkü Allah Teala saadeti şekaveti, cennet ve cehenneme hak kazanmayı bu simlere bağladı.
Bu ümmet içinde bunların müsemması hakkında ilk ihtilaf haricilerin sahabelere olan ihtilafıdır, onlar tevhid ehli asileri tamemen islamndan çıkarıyorlar, ve küfür dairesine girdirip kafir muamelesi yapıyorlar ve bu şekilde müslüman mların kan ve mallarını helallaştırıyorlar. Sonra Mürcie ihtilafı çıktı, şöyle söylediler: Fasığın imanı kamil bir mü'mindir (4)/
Bu meseleler hakkındaalimler eskidenve yeni olarak çeitli eserler telif etiler, İman hakkında selef imamlarında telif edenlerden:İmam Ahmed, Ebu Ubeyd, Kasım bin Selam,Ebu Bekir bin Ebi Şeybe, Muhammed bin Eslem ettusi Onlardan sonra her taifeden eserler çoğaldı.
(1) Neml suresi, ayet: 44 (2) Allah tealanın şu kavlidir: Beni müslüman olarak öldür ve salihler zümresine kat) Yusuf, ayet: 101 (3) Ali İmran, ayet: 19 (4) Buhari İman kitabında şöyle ünvan koydu: Allah tealının şu kavli için: İşte yaptıklarınıza karşılık olarak size miras verilen cennet budur) Zuhuruf: 72)j
İman ameldir diyenlerin babı. Aynı Umdetül kari'de 1/209'da bu babla öncekinin münasebet yönüamelerin imandan olduğuna tenbihtir, ve mürcie'ye reddir.
FASIL
Daha önce amellerin islam müsemmasına ve aynı şekilde iman müsemmasında girdiğini zikretmiştik, ve bu hususta zahiri azaların ve batini azaların amellerinde girdiğini söyledik, İslam amellerinin içine dini Allaha halis kılmakta girer, kullarına nasihat, kalbin kinve hasedden salim, olması, Allahın zikrinden kalblerin titremesi, kitabını dinlediği zaman huşusu ve bununla imanın ziyadeleşmesi ve allaha tevekkülün gerçekleştirilmesi,gizli ve açıkta Allahtan korkmak, rab olarak allaha razı olmak, elçi olarak Muhammede razı olmak iman müsemmasına girer. Allahın kula yakınlığının hissetmek devamlı onun

huzurunda olduğunu hissetmek, Allah ve rasulünün muhabetini başkalarına tercih etmek, Allah için sevmek ve buğzetmek , O'nun için vermek, O'nun için vermemek,bütün harekete ve duruşların O'nun için olması, nefsin mali ve bedeni itaatlara izin vermesi iyi amelleri işlediği zaman sevinmesi , kötü amelleri işlediği zaman üzülmesi, mü'minleri kendi nifis ve mallarına tercih etmesi, çok hayalılık, güzel ahlak, kendi nefsi için sevdiğini mü'min kardeşleri içinde sevmesi, mü'minlere, özellikle komşulara genişlik sağlanması mü'minlere destek çıkmak ve yardım etmek ve onları üzen şeye üzülmek.
Bu hususta varid olan naslardan bazısını zikredelim: İslam ismine girişi hakında varid olanlarise: İmam Ahmedin müsnedinde ve Nesai'de Muaviye bin Hayre'den (r.a) rivayet edildi, dedi ki: Ya rasullah seni doğrulukla gönderen hakkı için Allah seni neyle gönderdi?dedim İslam buyurdu. İslam nedir? dedim , Kalbini Allaha teslim etmendir, büyürdü, bir rivayettede: İslamın alameti nedir? dedim. Yüzümü Allaha teslim ettim ve serbest oldum dememn namaz kılman, zekat vermendir, her müslüman her müslümana haramdır" buyurdu. Sünende Cübeyr bin Mut'imden rivayet edildi. peygamber (s.a.v) Minada Hayf mescidindeki hutbesinde buyurduki: Üç şey olursa müslümanın kalbinde kin olmaz: Ameli Allah için ihlaslı yapmak, ulül emirlere nasihat, ve müslümanların cemaatine devam etmek, (S: 67), Çünkü onların duaları arkalarından onlarıkuşatır (1) Bu üç hasletin müslüman kalbinden gibi süreceğini, uzaklatıracağını haber verdi.
Sahihaynde Ebu Musa'dan rivayet edildi: Peygamber (sav)'e soruldukі: Müslümanlarınhangisi daha efdaldir? Buyudiki: Müslümanalrın elinden ve dilinden selamette kaldığı kimsedir.
Sahihi Müslimde Ebu Hureyre (r.a) rivayet edildiki: Peygamber (sav) buyurdu ki: Müslüman müslümanın kardeşidir, ona zulmetmez, onu alçalmaz, hakir görmez, şer olarak kişinin müslüman kardeşinin hor görmesi yeter, her müslümanın her müslümana kanı,malı, ırzı haramdır.
İman ismine girmesi hakkındaki varid olanara gelince: Allah teala buyurduki: (Mü'minler öyle kimselerdir ki, Allah zikrolunduğu zaman kalbleri ürperir, Allahın ayetleri okunduğu zaman imanlarını artırı, ve onlar rablerine güvenirler (2), İman edenerin Allahı anma ve O'ndan inen kuran sebebiyle kalblerinin ürpermesi zamanı daha gelmedimi? onar daha önce kendilerine kitab verilenler gibi olmasınlar. Onarın üzerinden uzun zaman geçti de kableri katılaştı. Onlardan bir çoğu yoldan çıkmış kimselerdir) O3) ve (Mü'minler allaha güvensinler) (4) ve Eğer mü'minler iseniz allaha güvenin) (5), ve Eğer mü'minlerseniz benden korkun) (6) (1) İbni Mace kısa olarak tahric etti, Taberani elkebirde, ve Ahmed tahric etti, isnadında İshak Zühri'den rivayet ediyor O müdellistir,yine O'nun Salih bin Keysan oğluyla Zühri4den rivayeti var, adamlarıgüvenilirdir. (2) Enfal suresi ayet: 2 (3) Hadid suresi, ayet: 16 (4) İbrhim suresi, ayet0 11 (5)Maide suresi, ayet: 23 (6) Ali İmran suresi, ayet: 175
Sahihi Müslimde Abbas ve Abdul Muttalib'ten rivayet edildi: Peygamber (sav) buyurduki: Allaha rab olarak,islama din olarak, Mühümmedede rasul olarak razı olan kimse imanın tadını tatmıştır.
Allah'ın ruhubiyyetine razı olmak tek başına O''na ibadet etmeye razı olmayı ve kula olan tedbir ve iradesinede razı olmayı içerir. Din olarak islama razı olmak diğer dinelre karşı onu tercih etmeyi gerektiri. Muhammed'e rasul olarak razı olmak, Allahtan getirdiğinin tamamını, gönül genişliğiyle kabul etmeyi ve teslim olmayı içerir. Allah tealanın buyurduğu gibi(Hayır, Rabbine andolsun ki aralrında çıkan anlaşmazlık hususunda seni hakem kılıp sonrada verdiğin hükümde içlerinde hiç bir sıkıntı duymaksızın tam manasıyla kabullanmekdikçe iman etmiş olmazlar (1)
Sahihaynde Enes (r.a)den rivayet edildi, peygamber (sav) buyurduki: Üç şey kimse olursa onun sayesindeki imanın tadını bulur. Allah ve rasulü başkalarından daha sevimli olmak, Kişinin sevdiğini ancak Alah için sevmesi, ateşe atılmaktan hoşlanmadığı gibi allah kendisini (küfürden) kurtardıktan sonra tekrar küfre dönmekten hoşlanmamak" (2)
Sahihaynda Enes (r.a)'den rivayet edildi: Peygamber (sav) buyurduki"Sizden birinize bençocuğundan babasından ve tüm insanlardan daha fazla sevimli olmadıkça (gerçek) iman etmiyi olmaz" bir rivayettede: Ehlinden,malından ve tüm insanardan"
İmam Ahmedin müsnedinde Ebu Razin elukayli den rivayet edildi, dedi ki: Eyl Allah'ın rasulü iman nedir? dedim. (S:69) Buyurduki: Allah'dan başka ilah olmadığına, O'nun tek ve ortaığı olmadığına, Muhammed'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna inanman ve allah ve rasulü başkalarınadn sana daha sevimli olması, soyundan olmayanları ancak allah için sevmendir, sen böyle olursan imanınsevgisikalbine girer, aynen sıcak yaz gününde susuzun ağzına su danesinin girdiği gibi Ey Allah'ın rasulü mü'min olduğumu ben nasıl bilirim? dedim, buyurduki: Ümmetimden veya bu ümmetten iyilik olduğunu bilip iyilik yapan ve Allahı'ın hayır mükafat vereceğini bilen,ve kötülüktende Allah'tan bağışlanma dileyenveo kötülüğünde ancak Allahın bağışlayacağını bilenkul ancak mü'mindir Müsnedde Ömer bin Hattab (r.a)dan rivayet edildi: Peygamber (sav) buyurdiki: İyiliği kendisini sevindiren, kötülüğü kendisini üzen mü'mindir" Bakiyy bin Mahled'in (3) müsnedinde bir adam peygamber (sav) i işitmiş,buyurmuşti: Kölene veya ceriyene veya insanlardan birine kötülük veya zulüm yaptığın zaman oruç tutman veya sadaka vermen sarih (açık) imandır, iyilik yaparsanda sevinirsen"
İmam Ahmed'in müsnedinde, Ebu Said'den rivayet edildi, Peygamber (sav) buyurdik: Dünyada mü'minler üç kısımdır: Allaha ve rasulüne iman edib sonra şüpheye düşmeyen ve mallarıyla ve canlarıyla Allah yolunda cihad edenler, ve insanların malarına ve canlarına karşı kendikinde emin oldukları kimse, sonra arzu ettiği bir şeyi gördüğü halde allah için terkedendir.
Yine Onda (4) Amr bin Abese'den rivayet edildi, dedi ki: Ey Allahın rasulü islam nedir?, dedim: Buyudki: Güzel söz ve yemek yedirmendir" İman nedir dedim,buyurdiki: Sabır vemüsahamadır İslamınhangi şeyi daha faziletlidir, dedim buyurdik:

Müslümanların dilinden ve elinden selamette olan kimsenin yaptıı şey hangi iman daha faziletlidir? dedim (Güzel ahlak buyurdu.

____

(1) Nisa suresi, ayet: 65 (2) Buhari, Müslim, Ahmed ve Tirmizi, Nesai ve İbni Mace rivayet etti, Hadis sahihtir. (3) Endülüsi Kurtubi, hafıztefsirci tahkikçi,tefsiri var, sahabe isimlerine göre tertiblidiği müsned kitabı var, fakat bize ulaşmadı. (4) Hadis gerçekten çok zayıftır.

(S: 70)

Haseni Basri Sabır ve müsamahayı tefsir etti: Sabır Allah'ın haramlarına, müsamahada Allah'ın farzalrını eda ederkendir. (1) Tirmizi ve başkası (2) Ayşe (r.a)'den rivayet etti, peygamber (sav) buyurduki: İmanca mü'minlerin en mükemmeli ahlakça en güzelleridir" Ebu Davud ve başkası Ebu Hureyle (r.a)'den tahric etti.

Bezar müsnedinde (3) Abdullah bin Muaviye elGadiri den tahric etti, peygamber (sav) buyurdik: Üç şeyi kim yaparsa imanın tadını bulur: Kendisinden başka ilah olmayan tek -Allah'a tapan kimse, ve her sene malının zekatını gönül hoşnutluğuyla veren kimse hadisi zikretti ve sonunda: Bir adam: ey Allahın rasulü kişinin nefsinintemizlenmesi nedir?dedi.Buyurdiki: Nerede olursa Allahın kendisiyle olduğunu bilmesidir" Ebu Davud hadisin evvelini tahric etti sonunu taric etmedi.

Taberani (4) Ubade bin Samit'tin (r.a) tahric ettti: Peygamber (sav) buyurduki: İmanın en faziletlesi nerede olursan Allahın seninle olduğunu bilmendir. Sahihaynde Abdulah bin Ömer (r.a) den rivayet edildi, peygamber (sav) buyurdiki: Haya imandan bir şubedir.

İmam Ahmed veİbni Mace İrbad bin Sariye (ra)den tahric etti, peygamber (sav) buyurdiki: (S: 71) Mü'min azgın deve gibidir, ne zaman kayd altına alınırsa boyun eğer." (5) Allah teala buyurduki: (Mü'miner ancak kardeştirler, kardeşlerinizin arasını düzeltin) (6)

Sahihaynde Nu'man bin Beşir (r.a)'den rivayet edildi, peygamber (sav) buyurduki: Müminlerin birbirlerini sevmelerinde ve birbirlerine acımalarında ki misal, cesed misalidi, ondan bir uzuv hasta olsa cesedin diğer azaları uykusuzluk ve ateşle ona iştirek eder" Müslimin bir rivayetindede: Mü'minler bir adam gibidir, yine bir rivayette: müslümanlar bir adam gibidir, göz şikayetlense, tüm vucudu şikayetlenir, başı şikayetlense, her tarafı şikayetlenir" sahihanyde Ebu Musa (ra)den rivayet edildi, peygamber (sav) buyurdi: Mü'min mü'min için binanın tuğlaları gibidir, birbirini destekler ve ellerini birbirine kenetledi. İmam Ahmed'in müsnedinde Sehl bin Sa'd (r.a)'den rivayet edildi, peygamber (sav) buyurdu ki: Mü'min iman ehline göre ceseddeki baş gibidir, mü'min iman ehli için elem duyar, aynen cesed baştaki bir rahatsızlıktan elem duyduğu gibi"

Sahihaynde Enes (r.a)den rivayet edildi, peygamber (sav) buyurduki: Sizden biriniz kendi nefsi için sevdiğini kardeşi içinde sevmedikçe hakiki iman etmiş olamaz" Buhari'de Ebu Şureyh elKa'biden rivayet edidi. (S: 72) peygamber (sav) buyurdiki: Vallahi, iman etmemiştir, vallahi iman etmemiştir, vallahi iman etmemiştir" Bu kimdir ey Allahın rasulü dediler, Komşusu şerlerinden emin olmayan kimse buyurdu: (7) Hakim (8) İbni Abbas (ra)dan tahric eti, peygamber (sav) buyurduki: Kendisi tokken komşusu aç olan gerçek mü'min değildir İmam Ahmed ve Tirmizi Sehl bin Muaz el Cüheni (r.a)'den tahric etti, peygamber (sav) buyurdi ki: Kim Allhah için verir, Allah için vermez Allah için nikahlarsa imanıı tamamlamıştır" (9) Ahmedin bir rivayetinde, peygamber (sav)'e imanan en efdali soruldu, buyurduki: Nefsin için sevdiğini insanari çinde sevmen, ve nefsin için hoş görmediğin şeyi onlar içinde hoş görmemendir" ve O'nun bir rivayetinde "Hayır söylemen veya susmandır" Bu hadistede Allahı çokça zikretmenin imandan olduğu bildiriliyor.

Yine Amr bin El Cemuh (ra) dan tahric etti. Amr bin El Cemuh peygamber (sav)'i şöyle buyururken işitmiş: Kişi allah için sevinceye , Allah için buğzedinceye kadar sarih imana müstehak olamaz. Eğer Allah için sever ve buğzederse Allahın velayetini (dostluğunu) hakeder((10) Yine Bera'bin Azibten rivayet etti, Peygamber (sav(buyurduki: İmanın en sağlam kulpu Allah için sevmen ve buğzetmendir"

____

(1) Ebu nuaym hiylede zikretti 2/ 156 (2) Hadis sahihtir, Ahmed, Ebu Davud, İbni Hibban ve Hakim Ebu Hureyre'den tahric etti. (3) Hadis sahihti,Ebu Davud, Buhari tarihte ve Taberani sağirde rivayet etti. (4) Hadis makbuldür, Taberani evsat ve kebirde rivayet etti. (5) beyheki Şuabbat ibni Ömer'den rivayet etti. (6) Hucurat, ayet: 10 (7) Buhari ve Müslim Ebu Hureyre4den tahric etti. (8) Hadis sahihtir, Buhari edebte ve Taberani,Beyheki, ve Ebu Ya'la rivayet etti.

(9) Hakikatta hadisih siygası müttefak aleyhtir.(10) Ahmed veTaberina tahric etti. Rivayete Reşid b. Sa'd var.

İbni Abbas (r.a) dedi ki: "'Kim Allah için sever, Allah için dostluk yapar, allah için düşmanlık yaparsa bununla Allahın dostlmuğuna nail olur. Kul ta böyle oluncaya dek namazı ve orucu çokta olsa imanın tadını bulamaz. (S: 73) genellikle insanalrın kardeşliği dünya işi üzerine oldu, buda ehline bir fayda vermiyor" Bunu İbni Ceriri Taberi ve Muhammed bin Nasr el Mervezi tahric etti.

İhsana gelince: Kuranı kerimde zikre geçiyor, bazan imanla beraber bazan islama bitişik, bazan takvayla birlikte veya salih amelle birlikte zikrediliyor. İmanla beraber zikredilişine misal: (İman edenve salih amel işleyenlere, hakkıyla sakınıp iman ettikleri ve iyi işler yaptıkları, sonra yine hakkıyla sakınıp iman ettikleri sonra hakkıyal sakınıp yaptıklarını, ellerinden geldiğince güzel yaptıkları taktirde (haram kılınmadan önce) tattıklarından dolayı günah yoktur. Alla iyi ve güzel yapanları sever.) (1) İman edipte salih amel işleyenler bilmelidirler ki) biz, salih amel yapanların ecrini zayi etmeyiz) (2)

İslama beraber zikrine misal: (Bilakis kim yüzün mühsin olarak Allah'a döndürürse onun ecri rabbikatındadır) (37 İyi davranışlar içinde kendini bütünüyle Allah'a veren kimse , gerçekten en sağlam kulpa yapışmıştır.Zaten bütün işlerin sonu Alla'a varır." (4)

Takvayla beraber zikredilişine misal: (Güzel davrananlara daha güzel karşılık ve birde fazlası vardır) (5) sahihi Müslimde peygamber (sav)'den sabittirki, fazlasının tefsiri cenette allah tealanın cemaline bakmaktır. Buda ihsan ehilne karşıık olarak münasiptir, çünkü ihsan mü'min kulun dünyada rabine murakabeyle sanki görüyormuş gibi ibadet etmesidi, bunun mükafatıda aherette alah tealanın cemaline bakmaktır.

Bunu aksi olarakta allah teala ahirete kafirlere hazırladığı cezayı haber verdi: (S: 74) Hayır! Onlar şüphesiz o gün rablerinden (O'nu görmekten) mahrum kalmışlardır) (6) Bunu dünyadaki halerine ceza kıldrı, dünyada kalblerine perde çekti ve O'nun marifetinde ve murakabesinden dünyada mahrum kaldılar, buna ceza olarakta ahirette rü'yetinden mahrum kalacaklardır.

Rasullah (sav7in ihsanın tefsirindeki (Allah'ı görüyor gibi ibadet etmendir" sözü, kulun bu sıfat üzere rabbine ibadet etmesidir, ve O'nun yakınında olduğunu bilmesi, huzurunda olduğunu bilmesidir. sanki O'nu görüyor gibi, bu korkuyu icab eder, ta'zimi icab eder. Ebu Hureyre (ra)in rivayetinde olduğu gibi Alahtan O'nu görüyor gibi korkmandır" aynı zamanda ibadrette halis olmayı icab eder, iyileştirme ve mükemmeleştirmede gayret sarfetmeyi gerektirir.

Peygamber (sav) sahabeden bir topluluğa bir tavsiyeyi yapmıştır, İbrahim el Heceriy'nin (7) Ebil Ahvastan O'nunda Ebu Zerden rivayet ettiğine göre, dedi ki: "Halillim dostum) (sav7 bana Allahtan O'nu görüyor gibi korkmamı tavsiye etti,ben her ne kadar O'nu görmüyorsamda O beni görüyor"

İbni Ömer (ra) den şöyle didiği irvayet edildi: Rasullah (sav) benim cismimin bir kısmından tutu, ve buyurduki: Allahı görüyor gibi ibadetet bunu Nesai Tahric etti.

Zeyd bin Erkam'dan (ra) merfu ve mevkuf olarak rivayet edildi: Sanki Allahı görüyor gibi, sen O'nu görmesende o seni görüyor" (8) Taberrani Enes (ra)den tahric etti, bir adam: Ey Allahın rasulü bana kısaca bahset (anlat) dedi.

"Dünyada veda edenin namazı gibi namaz kıl, çünkü sen her ne kadar Allahı görmüyorsanda o muhakak seni görüyor" buyurdu.

____

(1) Maide suresi, ayet: 93 (2) Kehf suresi, ayet: 30 (3) Bakara, ayet: 112 (4) Lokman Suresi, ayet: 22 (5) Yunus Suresi, ayet: 26 (6) Mutaffin suresi, ayet: 15 (7) O: İbrahimbin Müslim el Heceri, İbni Main ve Nesai O'na zayıf bir tır dedi, İbni Adiyyi dedi ki: OnunEbil Ahvas çokça rivayetine itiraz ettiler. (8) Ebu Nuaym hilyede 8/202 tahriv etti.

Meşhur Harise hadisi ki, bir çok vecihle mürsel ve mutasıl olarak rivayet edildi, fakat mürsel olan muttasıldan daha sahihtir, Peygamber (sav) buyurdu ki: Ey Harise nasıl sabahladın Gerçek mü'min olarak sabahladın, dedi. (Ne söylediğene bak, muhakak her sözün bir hakikat vardır Ey Allahın rasulü, nefsim dünyadan ayrıldı, zahid oldu, gecemide uyadım (ibadet yaptım) gündüzde susuz bıraktım nefsimi) oruç tuttum7 sanki ben açıkça Rabbimin arşına bakıyorum, ve cennette cenet ehline bakıyorum, orada onların nasıl izayertelştiklerine bakıyorum, ve sanki cehennem ehlinin cehennemde nasıl bağırıştıkarına bakıyorum, dedi Gördün, yapış kalbinde Allahın imanı nurlandırdığı kul buyurdu (1)

Ebu Ümame (ra)'den rivayet edildi, peygamber (sav) bir adama tavsiye eti ve buyurduki: Senden hiç ayrılmayan aşiretiyin salihlerinden iki kişiden haya ettiğin gibi Allah'tan haya et" (2) Başka bir vecihlede mürsel olarak rivayet edilir: Rabbinden haya et"

Muazdan rivayet edildi: Peygamber (sav) kendisini Yemen'e gönderince şöyle tavsiye buyurdu: Ehliden heybet sahibi bir adamdan haya ettiğin gibi Allahtan haya et" (3) Peygamber (sav)'e ıssız yerde (tek başınayken) avret yerinin açılmasından solud,u buyurduki: Alah kendisinden haya edilmeye daha müstehaktır" (4) Ebud Derda bir adama şöyle tavsiye etti: Sanki sen Allahı görüyormuşsun gibi ibadet et" (5) Tavaftayken Urve bin Zübeyr İbni Ömere kızını nişanladı, İbni Ömer cevab vermedi, sonra (S:76) daha sonra karşılaştıklarından özür diledi ve dedi ki: Biz tavaftayken Allahı hayal ediyorduk: Bunu Ebu Nuaym ve başkası tahriçc etti (6)

Rasulullah (sav7in "Şayet sen ''O'nu görmüyorsanda o seni görüyor buyurması birincinin ta'lilidir sebeblendirilmesi) çünkü kul Allahın murakabesiyle ve allaha yakınlığını hazır etmesi ve görüyor gibi ibadet etmesi ona zor olabilir, buna karşı Allahın kendisini gizli ve aşikar gördüğüne inanmasıyla ve işlerinden hiç bir şeyin O'na gizli kalmadığına inanmasıyla yardım dileyebilir. Bu mertebe kendisine kolay olduğu zaman ikinci mertebeye geçmesi de kolay olur bu basiretle tahkike devamdır Denildiki: Kime allahı görüyor gibi ibadet etmesi zor oluyorsa, Allah kendisini gördüyor olarak ibadet etsin manasına işarettir, kendisine vakıf olduğunu bilsinve ondan haya etsin, bazı ariflerin dediği gibi Allahın sana bakanalrın en aşağısı olmasından kork. Bazısıda dedi ki: Sana olan kudreti mikdarınca Allahtan kork, sana yakınlığı dercesinde Allah'tan haya et. Seleften bazı arifler dedi ki: Kim Allahın müşahedesi üzerine ibadet ederse o ariftir, kimde Allahın kendisini gördüğü üzere amel yaparsa oda ihlaslıdır. Burda daha önce zikri geçen iki makama işaret vardır:

Birisi: İhlas makamı, O'da: Allahın kendisini müşahede ettiğini ve kendisine vakıf olduğunu ve kendisine yakın olduğunu bilerek kulun amel yapması, kul bu şekilde amel yaparsa Allah için ihlaslıdır, çünkü bunları hatıra getirerek yapması onun Allahan bakasına iltifat etmesine engel olur, ve amelinde başkasını irade etmez.

İkincisi: Müşahede makamıdır. Oda: Kulun Kalbinde Allahı müşahedesi gereğince ale yapmasıdır, oda kalbin imanla nurlanması ve basiretinin irfana nüfuz etmesidir, ta gaybın (görünmeyinin)ayan (görünür) olmasıdır. Bu Cebrail hardisinde işaret edilen ihsan makamıdır, basiretlerinin nüfuzuna göre bu makam ehlileri farklı farklıdı.alimlerden bir kısmı Allah tealanın şu kavlindeki (Meselül a'la) misallerin en yücesini bu manad tefsir etmişlerdir: (Göklerde ve yerde (teceli eden) en yüce sıfat O'nundur (7) ve Allah tealanın şu kavlini: (Allah göklerin ve yerin nurudu. onun nurunun temsili, içinde lamba bulunanbir kandillik gibidir) (8) Bununla murad: Onun nurunun mü'minin kalbindeki misali,demişlerdi, Übeyy bin Ka'b ve seleften başkası böyle söylediler daha önce:
İmanın en efdali: Nerede olursan Allahın seninle olduğunu bilmendir" Kişinin nefsini temizlenmesi nedir? Nerede olursa allahın kendisiyel olduğunu bilmesidir" hadisi daha önce geçti.

____

(1) Taberani kebirde Beyheki şuabta tahriç etti. Heysemi mecmays Zevadde 1/57'de dedi ki:
Rivayette ibni Cehia var. (2) Hadis zayıftır, İbni Adiyy tahriç etti: (3) Bezzar tahriç etti. İbni Lehia var. O zayıftır . (4) Hadise tirmizi hasendir dedi. (5) Ebu NuaymHilye: 1/212'de Tahric eti. (6) Ebu Nuaym Hilye /1/309 (7) Rum Suresi, ayeti : 27 (8) Nur ayet: 35

Taberani Ebu Ümame (ra)den tahric etti. peygamber (sav) buyurdu ki: Hiç bir gölgenin bulunmadığı kıyamet gününde üç zümre allahın arşının gölgesi altında olacaktır: her nereye yönelirse Allahın kendisiyle beraber olduğunu bilen adam.." ve hadisi zikretti.Kuran vbu manaya bir çok yerde işardet etti, Allah tealanın şu kavli gibi: her nerede olursanız o sizinle beraberdir (1) Kullarım sana benden sorarlarsa (deki) ben yakınım) (2), Üç kişinin gizli konuştuğu yerde dördüncüsü mutlaka O'dur. Beş kişinin gizli konuştuğu yerde altıncısı mutlaka O'dur. Bunlardan az veya çok olsunlar ve nerde bulunursa bulunsunlar mutlaka o onlarla beraberdir. Sona onlara kıyametgünü yaptıklarını haber verecektir. Doğrusu Allah ehr şeyi bilendir.) (3) ne zaman sen bir işti bulunsan, ne zaman kurandan bir şey ousan ve s iz ne zaman bir iş yaparsanız, o işe daldığınız zaman biz mutlaka üstünüzde şahidizdir.Ne yerde ne gökte zerre ağırlığınca bir şey Rabbinden uzak kalmaz. Bundan daha küçüğü ve daha büyüğü yoktur ki, apaçık kitapta (Levhi mahfuzda) bulunsaın.) (4).Biz ona şah damarından daha yakınız) (5) (Allahtan gizlenemezler, o onlarla beraberdir) (6)
Bu yakınlığın hatıra getirilmesinin mendub olduğu hakkında hadisler vardır, şu hadis gibi: "Sizden biriniz kalkıp namaz kıldığı zaan, ancak o rabbiyle fısıldaşıyor, veya Rabbi kendisiyle kıble arasındadır" (7) (S: 78) Namaz kıldığında allah karşısındadır" (8), Kul namazında dönmediği müddetçe Allah kulunun karşısındadır (9) Zikide sesini yükseltenlere buyurduki: Siz ne sağıra nede gaibe dua ediyorsunuz, siz işiten ve yakın olana dua ediyorsunuz. (10) Bir rivayettede: (O sizden birinize şah damarından daha yakındır"
Allah azze ve celle buyuruyorki: Kulum beni zikrettiği ve beninle dudağını hareket ettirdiği zaman ben kulumla beraberim" (11)
Allah azze ve celle buyuruyorki: Ben kulumun zannıyla beraberim, o beni zikredince onunlayım,o beni kendi nefsinde zikrederse bende onu kendi nefsimde zikrederim, o beni bir topluluk içinde zikrederse bende onu daha hayırlı bir topluluk içinde zikrederim, o bana bir karış yaklaşırsa ben ona bir anda yaklaşırım, bana bir arşın yaklaşırsa ben ona bir kulaç yaklaşırım, o bana yürüyerek gelirse ben ona koşarak giderim" (12)
Kim bu haslardan teşbih, hulul veya ittihad (birleşme) anlarsa allah hakkında cahilliğinden ve kötü anlayışındandır. Allah ve rasulü ondan beridir. (S: 79) Benzeri olmayan Allah eksiklikten noksanlıktan münezzehtir, O işitendi, görendir. Bekir el Müzeni dedi ki: Ey adem oğlu senin gibi kim var? Seninle mihrab ve suyun arasını boşalt. Her ne zaman istesen aranızda tercüma olmaksızın Allahın huzuruna gidersin"
Bu hatıra getirme durumuna kim ulaşırsa (Allaha ibadet ederken) Allaha ünsiyet kurar ve zaruri olarak yaratıklardan vahşet duyar. Sevr bin Yezid dedi ki: Bazı kitaplarda okudum, İsa (a.s) demişki: Ey havariler! Allahla çokça konuşun insanlarla az konuşun, Allahla nasıl çok konuşuruz, dediler. Onun münacatıyla (yalvarmasıyla) ve O'na dua ile başbaşa kalın" buyurmuş. Bunu Ebu Nuaym tahric etti yine o Rabah'a isnadla rivayet etti, Rabah dedik: Bir adam her gece ve gündüzde bir günde bin rekat namaz kılıyordu, ta ayaklarından rahatsız olana kadar böyle devam etti,bu seferde oturarak her gece bin rekat namaz kılmaya başladı, ikinci namızını kılınca bağdaş kura, kıbleye bin rekat namaz kılmayı başladı ikindi namazını kılınca bağdaş kurar, kıbleye yönelir ve:Senden başkasına ünsiyet eden yaratılmışlara şaşıyorum, hatta senden başkasının zikriyle yaratıkların kalbleri nasıl nurlanıyor ona şaşıyorum, derdi

____

(1) Hadid suresi, ayet: (2) Bakara, ayet: 186 (3) Mücadele suresi, ayet: 7 (4) Yunus suresi, ayet: 61 (5) Kaf suresi, ayet: 16 (6) Nisa suresi, ayet: 108 (7) Hadis sahihtir, Buhari, Müslim, Ebu Davud ve İbni Hibban Enes (r.a)'den tahric etmiştir. (8) Hadis sahihtir, Buhari, Müslim Ebu Davud ve Nesai İbni Ömerden tahric etti. (9) Tirmizi Haris el Eşari'den tahric etti ve sahih garibtir dedi. (10) Hadis sahitir,Buhari, Müslim Ebu Davud,Tirmizi, Nesai ve İbni Mace Ebu Musa el Eşariden tahriç etti. (11) Hadis farklı lafızlarla tahric eedildi, hadis kudsidir, Ahmed, Beşheki , İbni Mace, İbni Hibban ve Hakim birbirine yakın lafızlar la zikretti. (12) Hadis sahihtir, Buhari, Müslim, Tirmizi, tahric etti.

Ebu Üsame dedi ki: Muhammed bin Nadr el Harisi'nin yanına girdim, O'nu sanki ruhu alınıyor gibi gördüm, dedimki: Sanki sen yanına gelinmesinden hoşlanmıyorsun Evet, dedi vahşet duymuyormusun? dedim, nasıl vahşet duyarım, O (Allah) "Beni zikredenin ben meclis arkadaşıyım, buyuruyor, dedi (1)
Evinde yalnız oturan malik binMiğvel'e denildiki: Vahşet duymuyormusun? Allahla beraber kimse vahşet duyarmı? deddi. Habib-Ebu Muhammed-evinde yalnız kalıyordu, ve şöyle diyordu: "Gözü seninleaydınlanmayanın gözü aydınlanmaz, seninle ünsiyet kurmayan, enis (dost) olamaz."
Müslim bin Yesar dedik: Lezzetlenenler Allaha yalnız anında yalvardıkları anda lezzetlendikleri gibi lezzetlenmemiştir" (2) Müslim bin Abid dedi ki: Eğer cemaat olmabaydı ölene kadar evimden çıkmazdım"
dedi ki: Allaha itaat edenler dünyada efendilerine halvettemünacattaki lezzetten daha attlı lezzet bulamamışlardır., ahirettetede kalblerinde daha lezzetli sevabı daha büyük bir şey olacağını sanmıyorum (Allahın cemaline bakmaktan daha lezzetli bir şey olacağını sanmıyorum)
İbrahim bin Edhem dedi ki: Derecelerin en yükseği Rabbine ibadete ayrılmandır, rabbinden başkasını ümid etmeyinceye ve ancak günahından korkuncaya kadar kalbinle, aklınla ve bütün azalarındla allaha ünsiyet etmendedir, O''nun muhabbeti kalbinde kökleşmelidi, hatta sen bu hal üzere olursan ona hiç bir şey tesir etmemelidir, denizde ol karada ol hiç ehemmiyet vermemelisin, veya düzlükte veya dağda, sevgiline kavuşmaya şevkli olmalısın, susuzun soğuk suya iştiyakı olduğu gibi, açın güzel yemeğe iştiyakı olduğu gibi, Allahın zikri sana baldan ve susuz adama yaz gününde temiztatlı sudan daha tatlı olmalıdır."
Fudayl dedi ki: Oturma arkadaşı Allah olan insanlardan yalnız yaşayana müjdeler olsun" (3) Ebu Süleyman dedi ki: Devamlı Allahlayım O'nu hiç unutmuyorum" Ma'ruf bir adama dedi ki: Allaha güvne, taki senin oturma arkadaşın, dostun ve şikayet merciin olsun" (4) Zünnun dedi ki: Allahı sevenlerin alameti, Ondan başkasına enis (dost) olmazlar, onunla beraber yalnızlık çekmezler" sonra dedi ki: Kalbte Allahın sevgisi yerleşirse Allaha dostolur çünkü Allah sevgisi ariflerin kablerinde başkasını sevmeyecek kadar büyüktür."
Bu kavmin bu babta kelamını zikretmek, gerçekten uzundur, zikrettiğimiz yeterlidir inşa Allah. Bu büyük hadisin işaret ettiği şeylere yaptığımız işareti kim düşünürse, bütün ilim ve marifetlerin bu hadisi dahil olduğunu ve altında bulunduğunu BİLİR.
İslam ilimlerinden adab, ahlak ve bunun dışında çok meseleler üzerinde alimlerden azı müstesna konuşmuyorlar, iki şehadetin manası Allahtanbaşka ilah olmadığına ve Muhammedin Allahın kulu ve rasulü olduğuna şehadet Üzerinde yine konuşmuyorlar.
Dinlerin usulleri üzerine konuşanlar, iki şehadet Allaha,meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine,ahiret gününe ve kadere iman üzerine konuşuyorlar.
Marifetler ve muamelat üzerine konuşanlarda, yine imana dahil olan ihsan, ve batıni ameller, korku muhabbet tevekkül ve rıza gibi, sabır gibişeyler üzerine konuşuyorlar. Müslüman grubların konuştukları şeri ilimler bu hadis sınırı içindedir ve hepsi ona dönüyor.
Geriye hadisten kıyametin zikre meselesi kaldı: Cebrail dekiki: Bana kayemetten haber ver, peygamber (sav) buyurdiki: Ondan sorulan sorandan daha bir bilgili değildir: Yani yaratılanların kıyamet hakkındaki bilgisi eşittir, buda O'nun ilminin ancak Allaha mahsus olduğuna işarettir,bunun için alime bilmediği sorulunca bilmiyorum, emesi ona hiç noksanlık getirmez, bilakis o bunun takvasındandır, çünkü her bilenin üstünde daha fazla bilen vardır.

______

(1) Hadis sahih değildir, Deylemi, senedsiz olarak Ayşe (r.a)'den merfu olarak rivayet etti, yine Beyhetti Şuabta tahric etti. (2) Ebu Nuaymhilyetül evliyada 2/ 294'te zikretti. (3) Ebu Nuaym Fudayl bin İyaddan zikretti Hilye: 8/108 (4) ebu Nuaym Ma'rufu Kerhi zikretti, Hilye: 8/360

Ebu Hureyre (r.a) hadisinde peygamber (sav) buyurduki: "Allahtan başka kimsenin bilmediği beş şey içinde" eve sonra şu ayeti okudu: Kıyamet vakti hakkındaki bilgi, ancak Allahın katındadır. Yağmuru o yağdırır, rahimlerde olanı o bilir.Hiç kimse yarın ne kazanacıanı bilemez. Şüphesiz Allah, her şeyi bilendir, her şeyden haberdar) (1) Allah teala buyurduki: (Sana kıyameti ne zaman gelip çatacağını soruyorlar. Deki: Onun ilmi ancak Rabbimin katındadır. Onun vaktini ondan maşkası açıklayamaz. O göklerde yerde ağır gelmiştir. O size ansızın gelecektir. Sanki sen onu biliyormuşsun gibi sana soruyorlar. Deki: Onun bilgisi ancak Allah katındadır) (2)
Sahihi Buharide İbni Ömer (r.a)'den rivayet edildi, peygamber (sav) buyurdik: Gaybın anahtarları beştir, onları allahtan başkası bilmez sonra şu ayeti okudu: Kıyamet vakti hakkındaki bilgi ancak Allah katındadır...) (4)
Bana emarelerinden haber ver sözü: Yani alametlerinden, yaklaştığına işaret eden alametlerden.
Ebu Hureyre (r.a) hadisinde peygamber (sav) buyuruduki: Sana şartalrından ve o aynı zamanda alametlerdinden oluyor ondan bahsedeceğim"(5) Peyygamber (sav7 iki alamet zikretti:
Birincisi alamet: Cariyenin efendisini doğurması" Efendisinden murad malikesidir. Yine Ebu Hureyre hadisinde Efendisini diye erkek lafzıyla geçiyor. Buda çok beldelerin fethedileceğine ve esirlerin çoğalıp çok köle el geçirileceğine işarettir, ve onlarında çocuklarının çoğalacağına ve bu şekilde anne çocuğuna köle olacağına işarettir, çünkü efendinin çocuğu efendi konumundadır, cariyenin çocuğu efendisi oluyor.

Hattabi dedi ki: Bununla, ümmül veled (Efendinin cariyesi kendi efendisinden çocuk sahibi olursa buna ümme veled denir, mütercim7 çocuğunun babasından olan mirasından dolayı hür bıkarılır, miras çocuklarına intilak eder ve çocuklarına köle olurve efendisinin ölümünden önce satılır diyenler delil oarak kabu ettiler. Hattabidekiki: Bu şekilde delil getirmede nazar var (yani bunu gözden geçirmek lazım, bu delillendirme zayıftır)

Bende derimki: Bazısı bununla bunun aksine delil getirdi, ve ümme veled satılmaz (S: 83) ve efendisinin ölümüyle hür bırakılır, dedi, çünkü cariyenin çocuğu efendisi kılıdı, sanki efendisi gibioldudediler.

Bu aynen peygamber (sav)den rivayet edilen şu hadis gibidir: Mariye İbrahimi doğurunca peygamber (sav) buyurduki:Onu çocuğu azad etti" (6)

Bununla imam Ahmed delil getirdi, çünkü Muhammed bin el Hakemin ondan yaptığı rivayette: Cariyenin efendisini doğurmasıdır" hadisi hakkında İmam Ahmed dedi ki: Ümmü veledler çoğalır, ve sonra anne getirilir, kız satın alır ve ona hizmet eder, oda annesi olduğunu bilmez, bu islamiyette vaki oldu.

Denildiki: Cariyeler krallar doğuracak.Veki'dekiki: Manası: Acemler Arab doğurur (7) Arablarda acemin krallarıdır ve frendilyeridi.

İkinci alamet: Ayak yalın, çıplak, fakir.." ve Koyun çobanları bina yükseltmede şarıştıkları zaman Ömer (r.a) hadisinde böyledir, bununla murad insanların en sefili insanların reisleri olurlar ve malları çoğalır ve binalarının yüksekliği ve süslü olmasıyla övünürler. demektir. Ebu Hureyre (ra) hadisinde üç alamet zikredildi: Biri: Ayağı yalın, çıplakların insanların reisleri olmas,ı kuzu çobanlarının binaları yükseltmesidir.

_____

(1) Lokman ayet: 34, (2) A'raf, ayet: 187 (3) Ahmed ve Taberani İbni Ömerden tahric etti. (4) Ahmed güzel bir isnadla tahric eti, Mecmauzzevaid: 8/ 263 (5) Hadis sahihtir, Buhari tahric etti, Müslim tahric etti. (6) İbni Mace, Darekutni, Hakim Beyheki İbni Abbastan tahric etti, sahihtir, (7) İbni Mace Ömer (ra) hadisinde zikretti.

Bu hadisi Abdullah bin Ata bin Abdullah bin Büreyde rivayet etti ve orada: Sağır, dilsiz, ayaı yalın koyun çobanlarını bina yükseltmede yarıştıklarını ve insanların kralları olduklarını görürsen" buyurdu. Bir adam kalktı ve gitti, biz: Ey Allahın rasulü, bu sıfatalrı zikrolunanlar kimlerdir? dedik, buyurduki: Onlar Arapçıktır (1) Aynı şekilde bu son lafızla bu hadisi Ali bin Zeyd Yahaya binYa'merden, O'da İbni Ömerden (2) rivayet eti, ilk lafızlarıyla sahihte Ebu Hureyre (r.a) rivayet etti (mana ile). (S: 84) Sağır, dilsiz,kör" sözü, onların cahilliklerine işarettir, ilimsizliklerine ve anlayışsızlıklarına işarettir, bu manada hadisler çoktur.

İbni Hibbanın sahihinde Enes (ra)den rivayet edildi, peygamber (sav) buyurduki: Sen ahmak oğlu ahmağın yanınad oluncaya kadar dünya sona ermez"

Tebarina (3) Ebu Zer (r.a)den tahric etti peygamber (sav) buyurduki:

Dünyaya ahmak oğlu ahmak üstün gelinceye kadar kıyamet kopmaz.

İmam ahmed ve Taberani Enes (ra)den tahricetti, peygamber (sav) buyurduki: Kıyamete yakın aldatıcı seneler vardır, emin insanar itham edilir, itham olunanar güvenilirler, ve değersiz adamlar konuşurlar" Rüveybida, nedir, ey Allahın rasulü, dediler,buyurduki: Beyinsiz ve ammenin (umumun işleri hakkında konuşan kimsedir" başka bir rivayettede: Umumun işleri hakkıda konuşan fasıktır buyurdu. Ahmedin bir rivayetindede: Deccalin çıkmasına yakın zamanda aldatıcı seneler, vardır o senelerde yalancı doğrulanrı, doğru yalanlanır, güvenilir hain sayılır, hain emin sayılır" buyurdu, ve hadisin devamını zikretti. (4) Bu hadiste zikredilen kıyamet alametlerinin içeriği şudur: İşler ehli olmayana verilir, kıyametten sorulunca peygamber (sav7'in şöyle buyurduğu gibi: İş ehlinden başkasına verilirse kıyameti bekle (5)

Ayakları yalın, çıplak, cahil kaba koyun çobanarı bina yükseltecek derecede insanların başkarı ve servet sahibi olurlarsa (S: 85) böylece din ve dünyanın düzeni bozulur, fakir insanlar insanlara melik olurlarsa, melikleri ister genel ister hususi olsun nerdeyse insanların haklarını vermeyebilirler, bilakis istila ettikleri malda kendi nefislerini tercih ederler. Başka bir hadistede buyurduki: Kabilenin münafıkları efendilik yapıncaya kadar kıyamet kopmaz.(6) İnsanların kralları ve reisleri bu hal üzere olurlarsa diğer hallerde değişir, yalancı doğrulanır, doğru yalanlanır, ihanetçi emin, emin ihanetçi kılınır, cahil konuşur, alim susar veya tamamen alim kalmaz."

Peygamber (sav)'den sahih olarak sabittir ki, şöyle buyurdu: İlmin kaldırılması ve cehaletin ortaya çıkması kıyametin alametlerindendir." (7)

Alimlerin ölümüyle ilmin alınacağını, hatta alim kalmayınca ,insanların cahil reisler edineceğini ve onlara soru sorulacağını ve onlarında ilimsiz fetva vereceklerini, hem kendilerinin sapacağını hemde saptıracağını haber verdi: (8)

Şa'bi dedi ki: İlim cehalet, cehalette ilim oluncaya kadar kıyamet kopmaz, bütün bunlar ahir zamanda hakikatların tersine döndüğü ve işlerin aksine döndüğü şeylerdendir.

Hakimin sahihinde Abdullah bin Ömerden merfu olarak rivayet edildi: Hayırlıların bırakılması ve şerlilerin kaldırılması (yükseltilmesi) kıyametin alametlerindendir"

____

Mervezi "Onlar arabtır" lafzıyla rivayet etti. (2) Ahmed ve Tirmizi tahric etti, ravi Ali Bin Zeyd bin Cüd'an zayıftır. (3) Taberani evsatta, tahric etti Heysemi dedi ki: Ravilerinin bazıları teşvik edildi, bazıları ise zayı f görüldü (4) Hadisin isnadı güzeldir, Ahmed Ebu Ya'la, Bezzar ve Taberani evsatta tahric eti. (5) Hadis sahihtir, Buhari Ebu Hureyre (r.a)'den tahric eti.

(6) Bezzarve Taberani İbni Mesuddun tahric etti, Heysemi dedi ki: İçinde Hüseyin bin Kays var o metrüktür. (7) Ahmed, Buhari, Müslim, Tirmizi, Nesai ve İbni Mace Enes (ra)'den tahric etti, sahihtir, (8) Hadis sahihtir, Buhari, Müslim, Tirmizi, İbni Mace ve Ahmed Abdullah bin Amr'dan tahric ettiler.

Binaları yükseltmekte yarışırlar" sözünde, övünmenin kınanışına delil vardır, özellikle binaları yükseltme konusunda. Binaları yükseltmek peygamber (sav)'in sahabeleri zamanında bilinmiyordu, bilakis ihtiyaç miktarınca kısaydı. Ebuz Zihad A'rac'dan , O'da Ebu Hureyre (ra)'den, rivayet eti, rasulullah (sav) buyurduki: İnsanlar binaları yükseltmede birbirleriyle yarışıncaya kadar kıyamet kopmaz bunu Buhari tahric etti. Ebu Davudda Enes (ra)den tahric etti, peygamber (sav) yüksek bir kubbe gördü ve bu nedir? buyurdu. Bu filanındır, dediler, Ensardan bir adam. (Kubbenin) sahibi geldi resulullah (sav)'a selam verdi, resulullah (sav) ondan yüz çevirde, bunu defalarca yaptı, ve adam kubbeyi yıktı. Taberanide başka bir vecihten rivayet etti, Enes (r.a)den tahric etti, peygamber (sav) buyurduki: Her bina Eliyle başının üzerine işaret etti bundan fazla olursa o vebaldir.

Hureys bin Saib, Hasandan rivayetle dedi ki: Osman (r.a)'ın halifeliği zamanında peygamber (sav)'in eşlerinin evine giriyorum elimle tavanına dokunuyordum. Ömer (ra)den şöyle yazdığı rivayet edilir: Binalarınızı yükseltmeyin, o zaman yükselttiğiniz zaman) sizin en şerli gününüzdür" Yezid bin Ebi Ziyad dedi ki: Huzeyfe Selmana dedi ki: Ey Eba Abdullah sana bir mesken bina etmeyelim mi? O'da dedi ki: Sen beni niçin kıral yapıyorsun? Hayır, fakat sana kamıştan bir ev yapacağız, ve üzerinde hasırla tavanlarız, ayağa kalktığın zaman nerdeyse başın değer uyuduğun zaman nerdeyse iki tarafa vücudun değer, dedi. O'da: Sanki ben benim nefsimin içindesin (tam istediğim gibi) (1)

Ammar bin Ebi Ammardan şöyle dediği rivayet edildi: Bir adam evini yedi ziradan fazla yükseltirse, (S: 87) Ey fasıkların fasığı nereye diye çağrılır, bunu İbni Ebid dünya tahric etti. Yakub bin ebi Şeybe müsnedinde dedi ki: Bana İbni Ayşenin şöyle dediği ulaştı: İbni Ebi Şümeyle biza anlattı, dedi ki: Müslümanlar Basrada mescidin yanında kıl çadırlara yerleştiler ve aralarında hırsızlık yayıldı, hazreti Ömere yazdılar onlara kalmış hususunda izin verdi ve kamışla bina ettiler, bu seferde yangın çoğaldı, yine Ömer (r.a)'e yazdılar onlara çakılla bina yapmalarına izin verdi, bir adamın tavanını yedi ziradan fazla yükseltilmesini yasakladı, ve dedi ki: Evlerinizi ondan bina ederseniz, yine ondan mescidde bina ediniz. İbni Ayşe dedi ki: Utbe bin Gazvan Basranın mescidini kamştan yapmıştı ve dedi ki: Kişinin kamış mescidde kılması, kerpiç mescidde kılmasından daha faziletlidir. İbni Mace Enes (ra)den tahric etti, peygamber (sav) buyurduki: İnsanlar mescidlerler övünmedikçe kıyamet kopmaz (2)

İbni Abbas (ra) peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti:

Yahudilerin kiliselerini, Hristiyanların binalarını (ibadet yeri) yükselttikleri gibi sizinde yükselteceğinizi görüyorum (3)

İbni Ebid dünya İsmail bin Müslime isnadla, O'da Hasan Radıyalllahu anahtan rivayetle dedi ki: Rasullah (sav) mescidini bina edince (Musa (A.S)'ın hayması gibi yapın, buyurdu. Hasana denildiki: Musanın hayması mıdır? Elini kaldırdığı zaman tavana ulaşıyordu, buyurdu (4)

(1) Ebu Naym Hilyetül evliyada zikretti 1/202 (2) Hadis sahihtir, Ahmed, İbni Mace ve İbni Hibbandan rivayet etti. (3) İbni Mace tahric etti, hadis hasendir (4) Hadis mürseldir, zayıftır, bunu aynı şekilde Beyhekide rivayet etti, rivayette İsmail bin Müslim var o basralıdır, zayıftır, Ebu Zür'anın dediği gibi, Ahmedin dediği gibide hadisi münkerdir, Mizanul itadal: 1/248

ÜÇÜNCÜ HADİS

İSLAMIN RÜKÜNLERİ

Ebu Abdurrahman Abdullah bin Ömer bin el Hattab (r.a)'tan şöyle dediği rivayet edildi: Resulullah (sav)'i şöyle buyururken işittim. İslâm beş şey üzerine bina olunmuştur: Allahtan başka ilah olmadığına şehadet etmek, Muhammedin O'nun kulu ve elçisi olduğuna şehadet etmek, namaz kılmak, zekat vermek, beytüllahı haccetmek, ve ramazan orucu tutmak" Buhari ve Müslim rivayet etti.

Bu hadisi sahihayn İkrime bin Halidin İbni Ömer (r.a)'den rivatiyle tahric etti, yine Müslim başka iki yolla tahric etti (İbni Ömer'den) O'nun başka yollarıda var, bu hadis Cerir bin Abdullah el Bücliden O'da peygamber (sav)den rivayetlede sabit oldu, hadisinide Ahmed tahric etti. Bu hadisle murad: islam bu beş şey üzerine bina edilmiştir, bunlar rükünler gibidir. Bunu Muhammed bin Nasr el Mervezi essalat kitabındada tahric etti, O'nun lafzı: İslam beş direk üzerine bina edildi... ve zikr etti. Maksad islâmı binaya benzetmek ve bu beşini de binanın direklerine benzetmektir, bina bunlarsız, sabit olamaz, islamın geri kalan hasletleri bu binanı tamamlayıcısı gibidir.

Onlardan biri şeyi yitirirse bina noksan olur fakat bunun bozulmasıyla bozulmaz yine ayaktadır, bu beş direk bunun aksinedir, bunların yitirilmesiyle islâm kayb olur. Aynı şekilde iki şehadetin kaybolmasıyla da koybulur (İslam), iki şehadetle murad) Allaha ve rasulüne iman etmektir, bu bir rivayette böyle gelmiştir, Buhari ta'lik olarak zikretmiştir: İslam beş şey üzerine bina edilmiştir. Allah ve rasulüne iman... ve hadisin geri kalanını zikretti.

Müslimin bir rivayetindede: Beş şey üzerine, Allah tealanın tek kılınması üzerine.. yine O'nun bir rivayetinde Allah'a ibadet edilmesi ve başkasına küfredilesi şeklindedir. Bununla Allah'a ve rasulüne imanın islama dahil olduğu bilinir, geçen hadiste belirtildiği gibi.

Namaz kılmaya gelince: Onu terkedenin islamdan çıkaracağı dair çok hadisler varid oldu, Müslimin sahihinde Cabir (r.a)'den rivayet edildi, peygamber (sav) buyurduki: Adam ile küfür ve şirk arasında namazın terki vardır " Buna benzer Büreyde, Sevban ve Enes (r.a) ende rivayet edilmiştir.
Muhammed bin Nasr el Mervezi Ubade bin Samit (r.a)'den tahric etti, peygamber (sav) buyurduki: Namaz kasıtlı olarak terkedilmez, kim kasıtlı olarak terkederse, milletten dinden çıkmıştır (1)
Maz (r.a)dan, peygamber (sav) buyurduki: İşin başı islamdır, onun direğide namazdır (2)
Namazı evin direği gibi kıldı, direk olmazsa ayakta ev durmaz. Ömer (r.a) dedi ki: Namazı terkedenin islamdan payı yoktur. (3) Sa'd ve Ali (r.a) dedi ki: Onu terkeden küfretmiştir Abdullah bin Şakik dedi ki: Rasullulahın (sav) namaz dışında amellerden hiç bir şeyin terkini küfür olarak görmezlerdi (4) Eyyub eSühtiyanı dedi ki: İçinde ihtilafsız olarak namazın terki küfürdür" (5)
Bu söze selef ve haleften bir topluluk katıldı, bu ibnil Mübarek, Ahmed, ve İshak'ın sözüdür, İshak ehli ilmin bunda icmasının olduğunu hikaye ediyor. Muhammed bin Nasr elMervezi dedi ki: Bu ehli hadisin cumhurunun sözüdür Onlardan bir taifede beş rükünden birini terkedenin küfre gideceğini söyledi kasıtlı olarak bu Said bin Cübeyr, Nafi ve Hakemden rivayet etti, ve bu malikilerden İbni Hahibin sözüdür. Darekutni ve başkası Ebu Hureyreden (ra) şöyle dediği tahric etti: Rasullaha, hac her sene midir? denildi, buyurduki: Eğer evet deseydim üzerinize farz olurdu, farz olsaydı güç yetiremezdiniz, onu terketseydiniz küfre girerdiniz" (6)
(1) Taberani ve Muhammed bin nasr elMervezi kitabus salatta tahric ettiler, isnadlarında bir sakınca yoktur. (2) Tirmizi tahric etti. Hadis hasen, sahihtr (3) Malik, ibni ebi Şeybe ve İbni Sa'd tabakatta tahric etti. (4) Bu sahabeden büyük sayıda şahıslardan rivayet edilmiştir terğib ve terhib: 1/386 (5) İbni ebi Şeybe Ondan rivayet etti. (6) Aynı şekilde Abd b. Humeyd müsnedinde tahric eti.
Lalekai Mükemmel tarikiyle tahric etti, dedi ki: Bize Hammad bin Zeyd, O'na da Amr bin Malik elBekri, O'nada ebil Cevza, ibni Abbastan rivayetle anlatı mı, demişki: (S: 91) İslamın kulpu ve dinin kaideleri üçtür: Onlar üzerine islam tesis edilmiştir: Allahtan başka ilah olmadığına şehadet etmek, namaz ve ramazan orucudur, kim onlardan birini terkederse onun sebebiyle kafir olur, kanı helal olur, o gibisini malı çok ve haccetmemiş bulursun ve bu şekilde kafir olarak devam eder, ve bundan dolayı kanı helal olmaz, ve onu mali çok bulursun zekat vermez, bu kelide kafir olarak devam eder ve kanı helal olmaz" Bunu kuteybe bin Said Hammad bin Zeydden mevkuf ve muhtasar olarak rivayet etti. Hammadın kardeşi Said bin Zeyd Ömer bin Malikten bu isnadla merfu olarak rivayet etmiş ve demiştirki: Kim onlardan birini terkederse Allaha küfretmiştir, ondan ne farz nede nafile kabul olunur, kanı ve malı helal olmuştur, ondan sonrasınıda zikretmedi" Ömer (r.a)den haccetmeyne cizye ve yükleme istediği ve şöyle buyurduğu rivayet edilir: "Onlar müslüman değiller" (1) İbni Mesuddan rivayet edildk: Zekatı terkeden müslüman değildir (2) Ahmedden bir rivayette: Hac ve oruç değil özellikle namaz ve zekatın terki küfürdür"
İbni Uyeyne dedi ki: Mürcie farzları terketmeyi günah saydılar, haram işlemekle aynıdır dediler, fakat bu ikisi eşit değildir, çünkü haramları helal saymaksızın işlemek ma'syettir, farzları cehalet veya özürsüzlük dışında terketmek-küfürdür-bunun açıklamasıda, iblisle peygamber (sav)'in sıfatlarını kabul edipt şeriatıyla amel etmeyen Yahudilerin durumudur,
Ahmed ve İshak namazı terketmenin küfür olduğuna iblisin Ademe secdeyi terk etmesini gösterdiler, çünkü Allaha sevdeyi terketmek daha büyük suçtur.
Sahihi Müslimde Ebu Hureyde (r.a)'den rivayet edildi, peygamber (sav) buyurduki: Adem oğlu secde ayetini okurda secde ederse, İblis (şeytan) ayrılır ve ağlayarak şöyle der: Bana yazıklar olsun, Adem oğlu secdeyle emrolundu ve secde yaptı, onun için cennet vardır, ve bende cecdeyle emrolundum, bense kabul etmedim banada cehennem var" (3)
Bilki bu beş direklerin hepsi birbirine bağlıdır, İmam Ahmedin müsnedinde olduğu gibi, bir kısmı olmaksızın, bir kısmı kabul edilmeyeceğine dair rivayet vardır. İmam Ahmed Ziyad bin Nuaym el Hadramiden şöyle dediğini rivayet etti: Rasullulah (sav) buyurduki: Dört şeyi Allah islamda farz kılmıştır, kim üçünü yaparsa ona hiç bir fayda vermez, taki hepsini yapıncaya kadar: Namaz, zekat, ramazan orucu ve haccetmek" Bu mürseldir.
Ziyaddan O'na Umare bin Hazmdan O'da peygamber (sav)den rivayet etti, (4) Osman bin Ata el Horasani den rivayet edildi, O'da babasından O'da ibni Ömerden şöyle dediğini rivayet etti: Rasullulah (sav) buyurduki: Din beştr, Allah onlardan bir kısımsız diğereni kabul etmez: Allahtan başka ilah olmadığına ve Muhammedin Allahın rasulü olduğuna şehadet etmek, Allaha meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, cennet ve cehenneme, öldükdükten sonra dirilmeye inanmak, bir dirdir, beş vakit namaz dinin direğidir, Allah imanı ancak namazla kabul eder, zekat günahlar temizleyicidir, Allah imanı ve namazı ancak zekatla kabul eder, kim bu üçünü yapar sonra ramazan gelirde orucunu kasıtlı olarak terkederse, Allah ondan iman, namaz ve zekatı kabul etmez. Kim bu dördünü yaparda sonra hac kendisine kolaylaşırda, ne hac yapar nede hac için vasiyyet verirse ve bazı ehlide onun yerine haccetmezse Allah ondan önceki dört (maddeyi) kabul etmez"
İbni ebi Hatim zikretti ve dedi ki: Babama bunu sordum, dedi ki: Bu hadis münkerdir, bu sözün Ata el Horasaninin kelamından olması muhtemeldir.
Derimki: Açıkçası bu İbni Ömer hadisinin tefsirindendir, ve Ata Şam'ın büyük alimlerindendir, İbni Mesud dedi ki: Kim zekat vermezse onun namazı yoktur, burda kabulün nefliyle sahih oluşu ve terkinden dolayı geri iadesinin gerekliliği murad

edilmiyor, bununla razı olunmayacağı murad ediliyor, bu şi yapanın meleği orada övülmeyeceği, meleklerin onunla övünmeyeceği, murad ediliyor, kim bu rükünleri emredildiği vechiyle yaparsa bu manada kabul edilir.
(1) İbni Kesir tefsirinde zikretti. 1/ 386 (2) Tahric daha önce seçti (3) Müslim, Ahmed ve İbni Mace tahric etti, sahihtir. (4) Hadis mürseldir, rivayete, ibni lehia var, O zayıftır.
Kim bazısını yaparsa bu hasıl olmaz, her ne kadar terkeden gibi ceza görmesede, zimmetinden kurtulur ve aynı şeklide sevablanırda.
Burdan da şu bilinirki: Bazı haramları işlemekle iman noksanlaşır ve bazı taatların kabulüne engel olur, islamın bazı rükünlerindede zikrettiğimiz bu mana vardır, Peygamber (sav) buyurduğu gibi: Kim bir falcıya gelirde onun söylediğini tasdikederse kırk gün namazı kabul olmaz (2) ve Hangi bir köle efendilerinden kaçarsa onun namazı kabul edilmez.
İbni Ömerin hadisiyle şuna delil getirilir: Birisim çeşitli şeyleri kapsıyorsa, bazısının yok olmasıyla, ismin tamamen yok olması lazım gelmez. Bununla şöyle diyenin sözü çürütülür. Eğer ameller imana dahilse bir amelin yok olmasıyla dahil olduğu şeyde yok olur, çünkü peygamber (sav) bu beş şeyi islamın direkelri kıldı ve cebrail hadisinde islamı onunla tefsir etti, Talha bin Ubeydillah hadisindede: Bir bedevi arab peygamber (sav)'e islamdan sordu islamı ona bu beş şeyle tefsir etti (4) Bununla beraber imanda ihtilaf edenler diyorlarki: İki şehadet dışında islamdan bir haslet veya dört tanesi yok olsa bununla islamdan çıkılmaz.
Bazıları cebrailin islamın şeriatlarından sorduğunu, islamdan sormadığını rivayet ediyor bu lafız hadisimamları ve tenkidçileriyanında sahih değildir, onlardan bazıları: Ebu Zür'a er Razi, Müslim binel Haccac ve Ebu Cafer el Ukayli.. ve başkaları Alimler imanı ağaca benzettiler, o ağacın kökü ve dalalrı var,ağaç ismi bunun tamamına şamildir, eğer o ağaçtandalarından bir kısmı yok olsahala ağaç ismi devam eder ve noksan ağaç denilir, veya başkası ondan daha tamdır, denilir.
Allah bu şekilde şu ayette misal verdi: (Görmedinmi Allah nasılbir misal getirdi: Güzel bir sözü, kökü (yerde) sabit, dallarıgökte olan güzelbir ağaca (benzetti), (o ağaç) Rabbinin izniyle her zaman yemişini verir) (5) Kelime (söz) ile murad: Tevhid kelimesidi, onun köküyle murad: Kalblerde sabit olan tevhiddir, onun yemişleriyse: İmandan ortaya çıkan salih amellerdir. peygamber (sav) mü'min ve müslümanı hurmaağacına benzetti (6) Eğer hurma ağacının dalarından veya meyvelerinden bir şey olmasa, hurmaismi tamamen yok olmaz, dalları ve meyveleri noksan olsa bile, İbni Ömerin bu hadisinde cihadı zikretmedi, halbuki cihad amellerin en faziletlisidir, bir rivayette İbni Ömere denildiki: Cihad? hakkında ne dersin) Cihad güzeldir fakat, rasullah (sav) bize bu şeklide bahsetti" dedi, bunu imam Ahmed tahric etti.
Muaz bin Cebel hadisinde: İşin başı islamdır, direği namazdır, zirveside cihaddır"
Zirvesi: Ondan en yüksek olan şeydir, fakat direklerinden değildir, buda iki vecihten dolayıdır:
Birincisi: Cihad ulemanın cumhuruna göre farzı kiyafedir, farzı ayn değildir bu rükünler (beş rükün) böyle deildir (farzı ayndır)
İkincisi: Cihad devamlı değildir, bilakis İsa (as) gelene kadardır, o zaman sadece islamdini kalacak o vakit harb kalmaz ve cihada ihtiyaç kalmaz Bu rükünler böyle değildir, kıyamet kopuncaya kadar mü'minler üzerine farzdır, Allah daha iyisini bilir.
(1) Hadis sahihtir, Müslim İbni Ömerden tahirc etti. (2) Müslim, Ahmed mü'minlerin annesinin bazısından rivayet etti, sahihtir. (3) Hadis sahihtir, Müslim Cabir bin Abdillah (r.a)'dan rivayet etti. (4) Hadis sahihtir, Buhari, Müslim, Malik-Ahmed ve ibni Hibban sahihinde rivayet etti. (5) İbrahim suresi, ayet: 24 (6) Hadis sahihtir, Hakim doğrulamıştır.

DÖRDÜNCÜ HADİS

(ALLAH İNSANI VE NASİBİNİ YARATTI)

Ebu Abdirrahman,Abdullah bin Mesuddan (r.a), dedi ki: Bize doğru ve doğrulanmış rasullalah (sav) anlattı ve buyurduki:Sizden birinizin yaratılışı annesinin karnında kırkgün nutfe olarak toplanır, sonra bunungibi kırk gün kanpıhtısı, sohra bir çiğnemlik et parçası olur, sonra ona melek göndelilir ve ona ruh üfülür ve meleğe dört şeyle emrolunur: Rızkının, ecelini, amelini ve şaki ve said olduğunu yazması. Kendisinden başka ilah olmayan Allaha yemin olsunki, sizden biriniz cennet ehlinin amelini yapar, taki kendisiyel cennet arasında ancak bir arşın mesafe kalır, sonra üzerinne bir yazı geçer ve cehennem ehlinin amelini işler ve cehenneme girer. Ve sizden biriniz cehennem ehlinin amelini yapar taki cehennemle arasında bir arşın kalır ve üzerine bir yazı geçerde cennet ehlinin amelini yapar ve oraya girer. Bunu Buhari ve Müslim rivayet etti. (1)
Bu hadisin sahihliği üzerined ittifak vardır, ümmet kabul etmiştir. A'meş Zeyd bin Vehb'ten o'da ibni Mesuddan rivayet etti. yine onun yoluyla şeyhan (Buhari ve Müslim) sahihelrinde tahric ettiler, Muhammed bin Yezid el Esfatiden rivayet edildi, dedi ki: Peygamber (sav)'i uyurken rüyada gördüm, dedimki: Ey Allahın resulu ibni Mesudun senden rivayet ettiği hadis? ki şöyle demişti: Rasullah (sav) doğru ve doğrulunmıştı o Rasullah (sav) buyurduki: Kendisinden başka ilah olmayan Allaha yemen olsunki üç kere buyurarak onu ben anlattım" sonra: Onu anlattığı sebebiyle Allah'a yemin olsunki üç kere buyurarak onu ben anlattım" sonra Onu anlattığı sebebiyle Allah A'meşe mağfiret etsin, ve Allah onu A'meşten ve sonrada anlatana mağfiret etsin" buyurdu (2)
İbni Mesuddan başka yönlerdende rivayet edildi:

Rasulullah (sav) buyurduki: “Sizden birinizin yaratılışı annesinin karnında kırk gün nutfe (meni, embriyo) olarak toplanır” İbni Mesuddan onun tefsiri rivayet edildi, A’meş Hayseme’den O’da İbni Mesuddan şöyle dediğini rivayet etti: Nutfe (meni) rahime girdiği zaman her bir kıl ve tırnağa gider, kırk gün kalır, sonra rahme iner ve kan pıhtısı olur, işte bu toplanmasıdır, Bun İbni Ebi Hatim ve başkası tahric etti. (3)

Toplanmanın tefsiri merfu olarak başkabir manaylada rivayet edildi: Taberani ve İbni Mende (tevhid) kitabında tahric etti. (Malik bin el Huveyristen) peygamber (sav) buyurduki: Allah teala bir kulu yaratmayı istediği zaman adam karısıyla ilişkide bulunur, ve adamın suyu (menisi7 kadının her uzvuna ve damarına gider, yedinci gün olunca Allah teala toplar..” sonra şunu okudu: (Seni istediği şekilde birleştiren (4) İbni Mende dedi ki: Ebu İsa ve Nesainin resmi üzere isnadı muttasıldır (5)

İbni Cerir ve İbni Ebi Hatim Mazhar bin el Heysemden Oda Musa bin ali Bin Rabahtan O’da babasından, O’da dedesinden rivayetla tahric etti,

Peygamber (sav) dedesine buyurduki: Ey filan senin nelin doğdu? Ey Allahın rasulü, benim ve oğlum yada babasına benzemesi umulur, dedi. Peygamber (sav) buyurduki: “Sizden biriniz böyle söylemesin, nutfe rahimde yerleşince, Allah o nutfeyi kendisiyle Adem (a.s) arasındaki her soya getirir sen şu ayeti okumadınmı: (Seni istediği şekilde birleştiren), dedi ki: Gezdiren, bu isnad zayıftır (6) Mazhar bin Heysem gerçekten zayıftır, Buhari dedi ki0 Bu hadis sahih değildir, Musabin Alinin babasından isnadıyla zikrettiği ve dedi ki: Babası ancak Ebu Bekir (r.a) zamanında müslüman oldu, yani o sahabe değildir.

____

(1) Hadis sahihtir, Ahmed ve Kütübü sitte ashabı tahric etti. (2) Lalekai usulul itikadda zikretti (3) Aynı şekilde Beyheki el Esma vessıfatta tahric etti, Hattabi mealimüssünende tahric etti. (4) İnfitar suresi, ayet: 8 (5) Taberani üç kitabında tahric etti. Beyheki, esma ve sıfatta tahric etti, Heysemi dedi ki: Adamları güvenilirdir. (Mecmauzzevaid: 7/134) (6) Taberi ve ibni Hatim ve Taberani kebirde tahric etti, ibni Kesir tefsirinde dedi ki: İsnadı sabit değildir 4/481

Bu manaya peygayber (sav)’in ona buyurduğu şu hadis şahiddir: O dedi ki: Karım siyah oğlan doğurdu, “Her halde ırkına çekmiştir” (1) buyurdu.

Sonra aynı şekilde Aleka olur” Yani kırk günde. Aleka: Kandan bir parça Sonra aynı şekilde bir çiğnem et olur Yani kırk günde Mudğa:bir parça ettir.

Sonra ona melek gönderilir, ve onu ruh üfülülür, ve dört şeyle meleğe emredilir: Rızkını , ecelini, amelini, şaki ve said olduğunu yazmakla7 Bu hadis yüzyirmi günde üç merhaleye geçildiğine işaret ediyor, her bir merhale kırkg ün içinde, ilk kırkg ünde nutfe, sonra ikinci kırkgünde kan pıhhsı, sonra üçüncü kırk gündebir çiğnem et oluyor yüzyirmi günden sonra melek ona ruh üfürüyor, ve ona bu dört şeyi yazıyor.

Allah teala kuranda ceninin bu merhalelerden geçmesini bir çok yerde zikretti, Allah tealanın şu kavli gib: (Ey insanar! Eğer yeniden dirilmekten şüphede iseniz, şunu bilinki -biz sizi topraktan, sonra nutfeden, sonra kan pıhtısında, sonra (önce) uzuvları belirsisiz, (sonra) belirlenmiş et parçasından yaratktık ki size kudretimizi gösterilim. (2) Bu üç merhaleyi zikretti: Nutfe, kan pıhısı ve bir çiğnem et bir çok yerde zikri geçiyor, bazı yerlerde buna ziyade yapılarak zikrediliyor, mü’minun suresinden Allah tela buyurduki: (Andolun ki biz insanı, çamurdan (süzülüp çıkarılmış) bir özden yaratık. Sonra onu sağlam bir karargahta nutfe haline getirdik.Sonra netfeyi kan pıhtısı yaptık. Peşinden kan pıhtısını bir parçacık et haline soktuk; bu bir parçacık eti kemiklere (iskelete) çevirdik; bu kemikleri etle kapladık.Sonra onu başka bir yaratılışla insan haline getirdik. Yapıp yaratanların en güzeli olan Allah pek yücedir. (3) Bu Ademoğlunun yaratılıp ruh üflenmesinden önceki yedi merhalesidir.

İbni Abbas (r.a) diyorduki: Adem yedi şeyden yaratıldı, sonra bu ayeti okuyordu. Azlden (meniyi rahmin dışına akıtmak) soruldu, bu ayeti okudu ve dedi ki: Bu sıfatlar geçmeden kimse yaratılırmı, (S: 98) Bir rivayetede dedi ki: Bu yaratılış merhalesinden uğramadan hiç bir nefis ölürmü? (4)

Rifaa bin Rafiin şöyle didiği rivayet edilir: Benim yanıma Amr, Ali ve Zübeyr sa’d ve rasulullahın ashabından bir grub oturdu ve azli zikrettiler ve didilerki: Onda bir sakınca yoktur bir adam dedi ki: Onu diri diri toprağa gömmenin küçük şeklidir, diye zanediyorlar. Ali (r.a) Yedi merhaleden geçmeden diri diri toprağa gömmek gibi olmaz, (yedi merhalede)) Çamurdan, sonra nutfe, olur, sonra kan pıhtısı, sonra bir çiğnem et parçası, sonra kemik, sonra et, sonra başka bir yaratılış (insan şekli) olur. Ömer (r.a) Doğru söyledin allah dünyada kalışını uzun etsin, dedi. (5)

Fikihlerdenbir kısmı kadınlara ruh hala verilmemiş olan ceninin düşürülmesine ruhsat vermişlerdir ve bunu azl gibi kılmılardır, bu söz zayıftır, çünkü cenin çocuk olmuştur ve belkide şekillenmiştir,azlde ise çocuk tamamen ortada yoktur, sadece çocuğun oluşumunun engellenmesine sebebiyet vermiştir, Bazan çocuğun meydana gelmisi azllede engellenemez, eğer allah yaratmayı dilemişse, peygamber (sav)’e azlden sorulunca buyurduki: “Size azletmemeniz gerekmez, nefes alan her bir nefsi Allah yaratacaktır” (6) Bizim ashabımız (hanbeliler) çocuk kan pıhtısıolduktan sonra annenin düşürmesi caiz olmaz, dedi, çünkü nutfeye zıt olarak çocuk olmaya baş,lamıştır, nutfe hala çocuk olmaya başlamamıştır, başlamayabilirde, Kemiklerin zikredildiği İbni Ahmed Ali bin Zeyd rivayetinde tahric etti ki:ben Ebu Ubeydenin şöyle dediğini duydum: Abdullah dedi ki: Ben Ebu Ubeydenin şöyle dediğini duydum: Abdullah dedi ki: Rasulullah (sav) buyurduki: Nutfe kırkgün rahimde aynı hayile değişmeden durur, kırk gün geçince kan pıhtısı olur, sonra aynı şekilde bir çiğnem et, sonra kemik olur,

Allah onun yaratılmasını ve tesviye (düzgünleştirilmesini) istediği zaman ona melek gönderir..” ve hadisin geri kalanını zikretti (7) (1) Buhari ve Müslim Ebu Hureyreden tahric etti. (2) Hac suresi, ayet: 5 (3) Mü'minun suresi, ayet: 12-14 (4) İbni Ebi Hatim ve Abdurraazzak musannefirde ve ibnil Münzir tahric etti, edürrül Mensur: 5/10, Beyrut baskısı, (5) Eser zayıftır, rivayette ibni Lehia vardı. Darekutni elmü'letef velmuhtelefte tahric etti.
(6) Hadis sahihtir, Ahmed, Buhari, Müslim ve İbni Hiban tahric etti. (7) Ahmed Ebu Ubeyde bin Abdullah bin Mesuddan tahric etti. Heysemi mecmauzze vaidde dedi ki: Ebu Ubeyde babasından dinlememiştir, Ali bin Zeydin hıfzı zayıftır.
Ebu Asımdan rivayet edilir, O'da Ebu Vali-O'da İbni Mesuddan rivayet etti, peygamber (s.a.v) buyurduki: (Nutfe rahimde yerleşince kırk gece nutfe olur sonra kan pıhtısı olur kırk gece, sonra kırk gece sonra kemik olur sonra alah kemiğe et giydirir.” (1) Ahmenin rivayetinde cenine ancak yüz atmış günde et giydirileceğine işaret ediliyor, şüphesiz bu bir hatadır, çünkü yüz yirmi günde zikre geleceği gibi yüzyirmi günde ruh üfleniyor. Ali bin Zeyd İbni Cüdandır, onunla delil olmaz.
Huzeyfe bin Üseydin hadisinde ikinci kırk günün evvelinde etlerin ve kemiklerin yaratıldığına işaret variddir, sahihi Müslimde Huzeyfe bin Üseyddan rivayet edildi, Allah ona bir melek gönderir, ona şekil verir, işitme, görmesini, cildini etini ve mekiklerini yaratır, sonra yarabbi erkek mi yoksa dişi mi? der Rabbin dilediği gibi hüküm verir ve melek yazar ve derki: Ya Rabbi onun eceli? Ve rabbin dilediğini buyurur, ve melek yazar, sonra melek elindeki sayfayla çıkar, ve emrolunduğa ne ziyade nede noksan yapar?

Bu hadisin zahiri, cenine şekil verilmesini, işitmesinin görmesinin, derisinin, et ve kemikelrinin yaratılışının ikinci tırkın evvelinden olduğuna işaret ediyor, ve bundanda ikinci kırkında et ve kemik olması lazım geliyor.
Bazısı bunu yorumladı: Nutfe akın pıhtısı olunca onu meleğin parçalara ayıracağını bazısını deri, bazısını et, bazısını kemik yapılacağını ve bütün bunlarında vücudundan önce takdir edileceğini söylüyorlar. Buda hadisin zahirine zıttır, hadisin zahirinde: Onu ikinci kırkta bütün bu parçaları yaratıp şekillendiyor.
Geçen Malik bin Huveyris hadisinde şekillendirmenin yedince gününde olduğuna olduğuna işaret ediyor. (S: 100) Allah teala buyurduki: Gerçek şuki, biz insanı katışık bir nutfeden içindeki damarlar olarak tefsir etti. İbni Mesud dediki?? Damarlarıdır. (3)
Tıp alimleride buna uygun zikrettiler ve dediler ki: Meni rahime girdiği zaman onda yağlılık olur, bu altı veya yedi gün böyle olur, bu güner içinde rahmin herhangi bir yeteneği dışında nutfe şekillenir, daha sonra devam eder, bundan üç gün sonrada çizgiler ve noktalar başlar, bazan bir önce veya sonra da olabilir. Sonra altı gün sonra ki bu onbeşince gündür (pıhtılaşmanın) kan her tarafa nüfuz eder ve aleka (yapışmış) olur, sonra azalar açıkça ayırt olunmaya başalr, bazısı birbirini yapışıklıktan ayrılır, dokuzgün sonra baş omuzlardan ayrılır, parmaklar ayrılır, bazısı belirli, bazısı belirsiz olur.
Dedilerki: Erkeğin en erken şekillenmesi otuz gündür, ceninin şekillenmesinde ortaya vakit ouz beş gündür kırk beş gündede olabilir, ve didelerki: Düşüklerde otuz günden önce tamamlanmış erkek bulunmamıştır,kırk günden önce tamamlanan kızda bulunmamıştır. Bu Huzeyfe bin Üseydin rivayet ettiği ikinci kırkın başıda yaratılma hadisine uygundur, yine o rivayette aynı günlerde et oluşunada işaret edilmiştir. Bazısı İbni Mesud hadisini şuna yorumlamışlardır. İlk kırk günde ceninde meni vasfı galibtir, ikinci kırk günde pıhtılaşma özelliği, üçüncü kırk gündede bir çiğnem et olma özelliği galibtir, bu her ne kadar yaratılışı ve şekillendirilmesi tamamlansada böyledir, İbni Mesud hadisinde cenin şekillendirilmesinin vakti zikredilmemiştir, dediler. (4)
Yine ibni Mesuddan üçüncü kırktan önce şekillendirmenin olacağı rivayet edilmiştir.

______

(1) Daha önce geçtiği gibi taberani sağirde tahric etti. (2) İnsan suresi, ayet: 2 (3) Taberani Mesudi Tarikiyle tahric etti. Heysemininin dediğ gibi karışmıtır.
Mecmauzzevaid: 7/207 (4) Müslim şerhi 16/191
Şa'bi Alkameden O'da İbni Mesuddan rivayet etti, dedi ki: (S: 101) Nutfe rahimde karar kılınca ona melek gelir ve onu eline alır ve deki: Ya rabbi yaratılan mı yoksa yaratılmayan mı? Eğer yaratılmayan denilirse canlı olmaz, rahimler onu kan olarak atarlar, Eğer yaratılmıştır, denilirse, melek: Ya rabbi erkek, yoksa dişimi, şakimi yoksa saidmi? der, ecel eser nedir ve nerde ölecek der? Nutfeye: Rabbin kim? denir. Allah, der, sana rızık veren kim? denir, Allah der. Kitapların anasına (levhi mahfuza) git ve sen orada bu nutfenin kıssasını bulacaksın, denir ve yaratılır, dedi, ecelince yaşar, rızkını yer, iz (eser lerine basar (oralarda gezer), eceli gelince ölür ve defnedilir, Şa'bi daha sonra şu ayeti okudu: (Ey insanlar, eğer biz öldükten sonra dirilmekten şüphe içindeyseniz, muhakkak ki biz sizi topraktan sonra nutfeden yarattık..) Bir çiğnem ete ulaşırsa canlı olru, eğer yaratılmamışsa rahimler onu kan olarak atar, yaratılmışsa canlı olur. Bunu ibniebi Hatim ve başkası tahric etti. (1)
Başka bir vecihle yine ibni Mesuddan rivayet edildi: Seksen günden önce şekillendirme yoktur, Süddi Ebi Malik ve Ebu Salihten O'da İbni Mesuddan (r.a)'tan rivayet etti. Mürre el Hamedani'den o4da ibni Mesuddan ve rasulullahın (sav) ashabından bir kısımlarından rivayet eti, rivayet Allah tealanın şu kavli hakkındandır: (O ki dilediği gibi siz rahimlerde şekillendirendir) (2) dedi ki: Nutfeler rahimlere düştüğü vakit kırk gün cesedde dolaşır, sonra kırk günde kan pıhtısı olur, sonraki kırk günde bir çiğnem et olur, yaratılmaya ulaşırsa, Allah ona bir melek gönderir ona şekil verir, bir melek bir toprakla gelir ve onu bir çiğnemlik etle karıştırır ve onunla onu macun yapar ve sonra emroluduğu gibi ona şekil verir ve: Erkek mi, yoksa dişim? Şakimi yoksa saidmi? Rızkı nedir? Ömrü nedir? İzi ve musibetleri nedir? ve Allah tealada buyurur,

melekte yazar, ve cesed ölünce ve toprağın alındığı yere defnedilir, Bunu ibni Cerir Taberi tefsirinde (3) tahric etti, fakat Süddi'ye ihtilaf edilmiştir. İmam Ahmed ona itiraz ediyordu (farklı isnadları bir tefsirde toplamasına) yine aynı şekilde o ve başkası bir hadis için çeşitli isnadları toplamasından dolayı Vakidi'ye itiraz ediyordu.

Fakihlerden bir kısmı bu rivayetin zahiriyle amel etmişler ve merfu ibni mesudun hadisinide tevil etmişler ve doemişler ki: Çocuğun yaratılışının belli oluşunun en azı seksen bir gündür, çünkü ancak üçüncü kırk gündebir çiğnemlik et oluyor, bir parça et olmazdan öncede yaratılmıyor ve şekil verilmiyor, Bu asla binaen ashabımız ve şafiinin ashabı dedik: İddet sona ermez, ümmü veled azad edilmez ancak bir çiğnemlik yaratılmışet olursa müstesnadır, yaratılış ve şekil verilişinin en azı seksenbir gündür"

Ahmed (r.a) aleka(kan pıhtısı) hakkında şöyle dedi: (yaratılışı ortaya çıkmamış kandır" eğer bir çiğnemlik et yaratılmamışsa, onunla iddet sonra erer mi, ümmü velid evlad sahibi olurm. Bunda iki görüş vardır: İkiside Ahmedden rivayettir, eğer çizgileri belirmemişse, fakat gizli ancak kadınlardan ancak tecrübe sahibi olanalr biliyorsa onlar şahidlik eder ve şehadetleri kabul edilir. Alimlerin çoğunluğuna göre dört aydan sonra veya önce olmasında fark yoktur, bunu Ahmedin ashabından bir gurub rivayet etti ve oğlu Salih nakletti.

Şa'bi dedi ki: Eğer dört ay geçmişse yaratılmış olur, onunla iddet sona erer ve cariye azad edilir, aynı şekilde Ondan İbni Hanbel nakletti: Eğer ümmü veled düşürürse ve yaratılışıda tamsa azad edilir, iddeti sona erer, eğer dördüncü aya girmiş ve ruh üflenmişse, bu ondan cemaatin rivayetine muhaliftir. AhmedOndan bir rivayette dedik: Eğer yaratılış belil olmuşsa bunda ihtilaaf yoktur, bu şekilde cariye azad edilir. Yine ondan bir cemaat kan pıhtısı hakkında şu rivayeti yaptı: Çocuk olduğu açığa çıkarsa cariye azad edilir, ve bu Nahai'ninde görüşüdür. Şafii ve Ahmedin ashabından bir kısımı, iddetin bununla bitmeyeceğine dair bir görüşleri vardır, bunu hikaye ettiler.

_____

(1) İsnadı sahihtir, yine Taberanide tahric etti. (2) Ali imran, ayet: 6 (3) Tefsiri Taberi: 3/112-113 ravisi Süddiden Esbatın rivayet etmesi sebebiyle zayıftır.

Bütün bu kan pıhtısının yaratılmasının mümkün olduğuna mebnidir,buna daha önce geçen Huzeyfe bin üseyd hadisiyle de delil getirilir, ancak denilirki: Huzeyfe hadisi ancak et ve kemik olduktan sonra yaratılacağına işaret ediyor, buda ikinci kırk günde vaki olabilir, kan pıhtısı iken değil, Allah en iyisini bilir.

Tabiblerin zikrettiğiyse: Kan pıhtısı yaratılır ve çizgileri oluşur, aynı şekilde sözü kabul edilir kadınların şehadetleride buna delildir. Malik bin elHuveyris hadisi ceninin şekillendirilmesinin nutfeyken olacağına şahiddir. Allah en iyisini bilir.

İbni Mesudun hadisinde birçiğnem et olduğundan sonra kendisine meleğin gönderilmesini meselesi, kaldı ona dört şeyin yazıldığı ve ruh üfürüldüğü ve bununda yüzyirmi günden sonra olduğu meselesi kaldı.

Bu hadisin yazma ve ruh üfürülme tertibi rivayetlerinin lafızları karıştı, Buharini rivayetinde: Ona melek gönderilir ve dört şeyle emrolunur, sonra ona ruh üfülürü. Bu rivayete ruf üfürülmesinin yazıdan sonra olduğu belirtiliyor.

Beyhekinin Kader kitabında tanric ettiği rivayette: Sonra ona melek gönderilir, ve ona ruh üfürülür ve sonra dört şeyi yazmakla emrolur, Bu rivayettede yazının ruf üflemeden önce olduğunu bildiriyor. Bu ya ravilerin kendi anladıkları manayı kendi tasarruflarını kullanarak yaptıkları rivayetlerden, veya sadece haberleri tertib etmekten kaynaklanıyor, haber verileni tertiblemekten değil.

İbni Mesud hadisi ruf üflenişin ve meleğin emri yazışının dört aydan sonra olduğunu bildiriyor. Ruh üflenmesine gelince: Sahabeden açıkça dört ayra olduğunu bildiriyor. Ruh üflenmesine gelince: Sahabeden açıkça dört aydan sonra olduğu rivayet edildi, buna İbni Mesudun hadisininzahiride işaret ediyor. Zeyd bin Ali babası Ali'den rivayet etti, dedi ki: Nutfe dörtayı tamamalayınca allahona bir melek gönderi ve ona bir karanlıklar içerisinde ruh üfürür, buda Allah tealanın şu kavlidir: (Sonra onu başkabir yaratılışta insan haline getirdik:Bunu ibni ebi Hatim tahriç etti, isnadı zayıftır.

Lalekai ibni Abbasa isnadla tahric etti, dedi ki: Nutfe rahme düştüğü zaman dtört ay on gün bekler, sonra ruh üfürülür, sonra kırk gece kalır veona bir melek gönderilir, melek eonunboynunun çukuruna haafifçe vuurrve onunşaki veya said olduğunu yazar. (1) Bu rivayettede ruh üfürülmesinin kırk günden on gün fazla olduğunu bildiriyor.

İmam Ahmed meşhur mezhebini ibni Mesud hadisi üzerine bina etti, (S: 104) ve çocuğa ruhun dört aydan sonra ufrüleceğini söyledi, dörtay tamamladıktan sonra düşerse, onu ruh üflenipte öldüğü için cenaze namazı kılır, dedi yine bu Said bin Müseyyebten rivayet edildi, ve Şafiinin ve İshakın iki sözünden biridir. Bir ç ok kişi imam Ahmedden şöyle dediğini nakletti: Dört ay on güne ulaşırsa, bu on gün içerisinde ona ruh üflenir ve üzerine cenaze namazı kılınır. Ebul Harisin ondan rivayetinde dedi ki: Canlı kırk gün nutfe olur, kırkgece kan pıhtısı, kırk gecede bir çiğnem et olur, sonra kemik ve et olur dört ay on gün tamamlandımı ruh ufrülür.

İbni Abbastan rivayet edildiği gibi bu rivayetin zahiride ruhun dört ay on günden sonra üfrüleceğini bildiriyor.Bundan önceki Ahmedden yapılan rivayetlerde dörtay tamamlandıktan sonra ong ün içerisinde ruhun üfleneceğini bildiriyor, ondan bilinen de budur. İbnil Müseyyebte kendisi vefata iddetinden sorulunca dört ay on gün demişti kendisine on gün nedir?b denilince, Onda ruh üflei, dedi. (2) Tıp ehli dedi: Ceninotuz beş günde şekillenirse yetmiş günde hareketeder ve ikiyüz on günde doğar. Buda yedi aydır, Allah en iyisini bilir.i Meleğin yazmasına gelince: İbni Mesudun hadisi yine dört aydan sonra olduğuna işaret ediyor. Sahihaynde Enes (r.a)den rivayette, peygamber (sav) buyurduki: Allah rahime bir melek vekil yapar ve o

melek, ya rabbi netfe, ve ya rabbi kan pıhtısı, ya rabbi bir çiğnem et der, eğer allah yaratılış olarak hükmederse melek: Ya rabbi erkek yoksadişi mi?Şaki yoksa said mi, rızkı nedir, eceli nedir? der Bütün bunlar annesinin karnında yazılır.
Hadis zayıftır. İsnadında Muhammed b. Humeyd erRazi var, o zayıftır. (2) İbni Ceriri Taberi ve İbni Kesir Said b. El Müseyyeb'ten tahric etti. Taberi tefsiri: 2/319-320 İbni Kesir Tefsiri: 1/285.
Bunun zahiri İbni Mesudun hadisine uyuyor, fakat onda müddet takdiri yoktur, Huzeyfe bin Üseydin hadisi yazının ikinci kırkın evvelinde olduğuna işaret ediyor. Yine Müslim Hüzeyfe bin Üseydden peygamber (sav)'e varan isnadla rivayet etti, buyurduki: Kırk veya kırk beş gecede hutfe rahimde yerleştikten sonra melek nutfeye gelir ve derki: Ya rabbi şakimi yoksa saidmi? ve o ikisi yazılır, ve ya rabbi erkek mi, dişimi? der, ve o ikiside yazılır, ve ameli, iizi eceli, rızkı yazılır sonra sayfalar dürülür, ne ziyade nede noksan edilir.
Yine Müslimin bir rivayetinde:Nutfe rahme kırkg ecede düşer, sonra ona melek çıkar, ve:Ya rabbi erkek, yoksa dişim? der.. " Müslimin diğer bir rivayetindede: Kırk küsür gece"
İmam Ahmedin müsnedinde Cabir (ra)den rivayet edildi, peygamber (sav) buyurduki: Nutfe kırk gece veya kırk gün rahimde karar kılarsa ona melek gönderilir, ve : Ya rabbi şakim asidmi? der ve öğrenir?Şabinin Alkameden O'nunda ibni Mesuddan rivayet ettiği rivayette meleğin ona nutfeyken gönderildiğine işaret ediyordu. İbni Mesuddan başka iki vecih daha rivayet edildi, dekiki: Her gün Allah tealaya Adem oğlunun amelleri arzolur, üç saat ona bakar, sonra rahimler getirilir,üç saat da ona bakar bu allah tealanın şu kavlidir. (Sizi rahimlerde dilediği gibi şekillendirendir" (1) ve Dilideği ne kızlar ve dilediğine erkekler veri ve onları erkekler ve dişiler olarak evlendirir ve dilediğinide kısır kılar, o her şeyi bilendir, kudretsahibidir (2) ve rızıklar getirilir üç saatte ona bakar meleklerde üç saat onu tesbih eder. dedi ki: İşte bu sizin ve rabbinizin durumudur, fakat bunda rahimlere onlarla ilgili meselelere) baktığının vaki tayini yoktur.
Sahabeden bir topluluktan rivayet edildiki: Yazı ikinci kırkta olur, Lalekai Abdullah bin Amr bin Asa varan isnadla tahric etti, Abdullah bin Amr bin Asdekiki: Kadının rahminde nutfe kırk gün kalınca, ona melek gelir ve çıkarır ve onunla Rahmana yükselir, ve deki: Yarat ey yaratanların en iyisi? Alllah dilediği gibi onun işi hakkında hükümveri, sonra meleğe verilirve melek: Ya rabbi düşükmü yoksa tamammı? der ve alah ona açıklar, melek: Ya Rabbi erkekmi, dişim? der. Allah ona açıklar, eceli noksanmı, tam mı? der , Allah ona açıkla, melek: Ya rabbi şakimi saidmi? der Allah ona açıklar, melek: Ya Rabbi tek mi, ikizmi? der, Allah ona açıklar, sonra melek: Ya rabbi onun rızkını tayin et, der, Allah onun eceliyle beraber rızkını tayin eder, ve melek o ikisiyle beraber (rızkı ve eceli) iner (Nefsimi kudret elinde tutana yemin olsun ki, dünyadan ancak kendisine ayrılana nail olur.
İbni Ebi Hatim ebu Zerre isnadla tahric etti, dekiki: Meni rahimde kırkgece kalır, ona nefisler meleği gelir, onunla Rahman azze ve cellenin (huzuruna) çıkar, ve derki: Ya Rabbi erkek mi, dişim? Allah vereceği hükmü verir, ve melek derki: Ya rabbi şakimi saidmi? Huzunca karşılayacağını yazar sonra Ebu Zerr tegabün suresinin başını şuraya kadar okudu: (O size şekil verdi ve şekillenizi güzel kıldı ve dönüş onadır) (3) Bunun hepsi Huzeyfe bin Üseydin hadisine uygundur.
İbni Abbas'tan meleğin yazmasının ruh üflenmesinden kırk gece sonra olduğu rivayeti geçmişti, fakat isnadında nazar var (iyi bakılmamış) Bazıları bu hadislerle eserleri ve İbni Mesudun rivayetini birleştirmiş ve yazmayı iki kere isbat etmiş, bununla beraber şöyle denebilir: Birincisi semada, diğeride anne karnındadır,zahir olan bir defa oluşudur, Allah en iyisini bilir, beki bu ceninlerin farklılığına göre farklı oluyor, bazısı ilk kırktan sonra, bazısı da üçüncü kırktan sonra. ve denilebilirki: Sonra lafzı ibni Mesud hadrisindeki ile ihbarın tertibi muraddır, kendisiden haber verilen değil, Allah en iyisini bilir.
(1) Ali İmran, 6 (2) Şura, ayet: 49 (3) Teğabün suresi, ayet: 3

Huzeyfe bin Üseydin hadisinin işaret ettiği gibi müteahhirirden bazısı yazının ilk kırkta olduğunu tercih ettiler ve dedilerki: İbni Mesudun hadisinde zikri sonraya, bir çiğneklik et merhalesinden sonraya bırakıldı, (Sonra" lafzıyla cenini uğradığı değişim merhalelerinin kesilmemesi içindir, nutfe, kan pıhtısı ve bir çiğnem et,bu üçünün bir nizamda zikredilmesi daha güzel ve hoştur, bu yüzden atfedilen bazısına ettikçe mukaddemde (önce), olsa, matuf aleyha'yı tehir etti (kendisine atıf edilen)Buna allah tealanın şu kavliyle delil getirdiler: Ve ilk başta insanı çamurdan yaratmıştır. Sonra onun zürriyetini, dayanıksız bir suyun özünden üretmiştir. Sonra onu tamamlayıp şekillendirmiş ona kendinden bir ruh üflemiştir. Ve sizin için kulaklar, gözler, kalbler yaratmıştır. Ne kadar az şükrediyorsunuz.) (1) İnsanla murad: Adem (sa)dır, ona ruh üflenmesi ve düzgün kılınması, (S:107) neslinin hakir bir sudan kılınnmasından önceydi. Fakat maksad Allahın kudretini zikretmek olunca, birini diğerinini üzerine atfetti, ve Ademin düzgün kılınıp ona ruh üflenmesini sonraya bıraktı, Allah en iyisini bilir.
Yazınının ceninin iki gözününün arasına yazıldığı varidddir. Bezzarın müsnedinde İbni Ömerden rivayet edildi, peygamber (sav) buyurduki: Allah canlıyı yaratınca rahimler meleği derki: Ya rabbi erkek mi yoksa dişimi? dedi ki: Allah ona emrini verir, melek sonra: Ya rabbi şakim(cehennemlik) yoksa saidmi (Cenetlik) ve Allah ona emrini verir, sonra iki gözüün arasına karşılaşacağı şeyler, hatta musibetlerde yazılır (2) İbni Abbastan mevkuf olarakta varid oldu, Daha önce geçen Huzeyfe bin Üseyd hadisinde bunun sahifeye yazıldığı bildirilmişti. Her halde sahifeye yazılır ve çocuğun iki gözü arasınada yazılır.
Rivayet edildiki: Bu yazıyla birlikte ceninin içerdiği özelliklerden yaratılır. Ayşe (r.a)den rivayet edildik: peygamber (sav) buyurduki: "Allah bir yaratığı yaratmak istediği zaman bir melek gönderir ve rahme girer ve: Ya rabbbi nedir? der Allah erkek veya kız, buyurur, veya rahimde yaratılmasını dilediği şeyi buyurur, melek: Ya rabbi şakii yoksa saidmi? der Allah

dilediğini buyurur, sonra melek: Ya rabbi onun eceli nedir? Allah teala şöyle şöyle buyurur, melek: Onun yaratılışı ve nasibleri nedir? der, Allah: şöyle buyurur. Her bir şey onunla birlikte rahimde yaratılır: Ebu Davud kader kitabında, Bezzarda müsnedinde tahric etti. (3)

Cenin için anne karnında yazılan bu yazı Allah tealanın şu kavlinde buyurduğu takdirler değildir: Yeryüzünde vuku bulan ve sizin başınıza gelen her hangi bir musibet yoktur ki, biz onu yaratmadan önce , bir kitapta yazılmış olmasın.Şüphesiz bu, Allaha göre kolaydır. (4) (S:108) Sahihi Müslimde Abdullah bin Amr'dan rivayet edildiği gibi, peygamber (sav) buyurduki: Allah yaratıkların kaderlerini, yaratmadan elli bin sene önce takdir etti. (5) Ubade bin Samitin peygamber (sav)'den rivayet ettiği hadis: Allah kalemi ilk yarattığı zaman ona buyurduki: Yaz, ve kıyamete kadar olacak şeyleri yazdı (6)

Daha önce İbni Mesud (ra)'dan edilen şeyde: Melek nutfenin halinden sorunca, daha önce yazılmış yazıya gitmesi emredilir ve ona denirki: sen orada bu netfenin kıssasını bulacaksın.

Saidlik ve şekavetle ilglii yazı hakkında naslar çoktur.

Sahihhaynde Ali bin Ebi Talib (r.a)'den rivayet edildi, peygamber (sav) buyurduki: Her nefes alan nefsin Allah cennet veya cehennemdeki yerini yazdı, şaka veya said olduğunu yazdı.Bir adam dedi ki: Ey Allahın rasulü, yazımız üzerine kalıp, ameli terketmeyelimmi? amel ediniz, herkes için yaratılmış olduğu şey kolaydır,saadet ehliyse, saadet ehlinin ameli ona kolay kılınır, şekavet ehliyse ona şekavet ehlinin ameli kolay kılınır" sonra şunu okudu: (Malını) veren ve sakınan ve en güzeli tasdik edene gelince, ona kılay olanı kolaylaştırırız, cimrilik edipte isteğna kendini ihtiyaç sahibi görmemek) gösterene ve en güzeli yalanlayanaysa zor olanı kolaylaştıracağız) (7)

(1) Secde ayet: 7-9 (2) Bezzar ve Ebu Yala tahric etti. İbni Hibban hadisi doğruladı. (3) Hadis sabittir Ebu Davud ve Bezzar tahric etti. (4) Hadis suresi, ayet: 22 (5) Ahmed, Müslim, Tirmizi, Tahric etti hadis sahihtir. (8) Hadis sahihtir. Ahmed Ebu Davud ve Tirmizi tahric etti. (7) Leyl suresi, ayeti 5-10

Bu hadiste: Saadet ve şekavet daha önce yazılmıştır, ve bunlar amellere göre takdir edilmiştir, herkese yaratılmış olduğu ameller kolay kılınır, ve bu amelelre görede şekavet veya saadet olur.

Sahihaynde İmran bin Husayndan rivayet edildi, dedi ki: Bir adam: ya rasulellah cenent ehli cehennem ehli bilinirmi? Evet buyurdu. Adam: Amel yapanlar niçin amel yapıyor? dedi. Herkes yaratılmış olduğu şey için veya kendisine kolay kıllınanı amel ediyor" buyurdu: (1)

Bu mana peygamber (sav)'den çok vecihlerle rivayet edildi, İbni Mesudun hadisinde saadet ve şekavetamellerin sonuna göredir. Hadisin sonundaki, son söz: Kendisinden başka ilah olmayan Allaha yemin olsunki, sizden biriniz cennet ehli amelini yaparda hatta kendisiyel cennetarasında... İlk sonuna kadar zikretti) Bu İbni Mesudun kelamındandır,denildi. Aynı şekilde Selem bin Küheyl,Zeyd bin Vehbten,oda ibini Mesuddan sözünü rivayet etti (2) Bu manada peygamber (sav)den çok vecihlerle rivayet edlidi.Sahihi Buharide Selh bin Sa'd'den rivayet edildi, peygamber (sav) buyurduki: Ameller ancak sonlarıyladır" İbni Hibbanın sahihinde Ayşe (r.a)'den rivayet edildi, peygamber (sav) buyurduki: Ameller ancak sonlarıyladır, yine İbni Hibbanın sahihinde Muaviyeden rivayet edildi, dedi ki: Peygamber (sav)'i işittim şöyle buyuruyordu: Ameller ancak sonlarıyadır, aynen kap gibi, üstü güzel olursa, altıda güzel olur,üstü pis olursa altıda pis olur" Sahihi Müslinde Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet edildi,peygamber (sav) buyurduki: Adam uzun zaman cennetehlinin amelini yaparda sonra amelinin sonu cehennem ehlinin ameli olur, bir adamda uzun zaman cehennem ehlinin amelini yaparda sonra cennet ehlinin ameliyle son bulur" (3)

İmam Ahmed Enes (r.a)den tahric etti, peygamber (sav) buyurduki: Sizin bir adamın ameli neyle tamamlanacağına bakmatan bir kimseye şaşırmayın (yani çok beğenmeyin)çünkü ömrününbir zamanını amel yapan amelle geçirir, salih amel yapar, şayet o hal üzere ölse cennete girecek, sonra değişir ve kötü amel işler, bir kulda ömrünün bir kısmını kötü amelle geçirir, eğerbu hal üzere ölse cehenneme girer, sonra değişir ve salih amel işler (4) Yine Ayşe(ra)den tahric etti, peygamber (sav) buyurduki: Bir adam cehennem ehlinden yazılıyken cennet ehlinin amelini işler, ölümünden öncede değişir ve cehennem ehlinin amelini işler ve cehenneme girer. (S: 110) Bir adamda cennetehlinden yazılıyken, cehenem ehlinin amelini işler, ölümünden öncede değişir ve cennet ehlinin amelini yapar ve bu halle ölür ve cennete girer. (5)

İmam Ahmed , Nesai ve Tirmizi Abdullah bin Amr (ra)dan tahric ettiler, dedi ki: Elinde iki yazı bulunduğu halde rasululalh (sav) bizim yanımıza çıkıp geldive buyurduki: Bu iki yazı nedir biliyormusunuz? Hayır ya rasulullah ancak haber veriseniz (öğreniriz) dedik: Sağ elindeki için: Bu alemlerin rabbinden bir yazıdır, içinde cennet babalarının ve kabilerinin isimleri vardır, sonra sonuna kadar kısaca anlattı, bunlara ne ziyade nede noksan yapılır, buyurdu, sonra sol elindeki içindebuyurduki: Bu alemlerin Rabbinden yazıdır, içinde cehennem ehlinin, babalarının ve kabilelerinin isimleri var, sonra sonuna kadar özetledi ve ne bunlara ziyade, nede noksan yapılır" buyurdu. Ashabı: Eğer iş bitmiyse,amel niye ey Allahın rasulü? dedi. (Doğru olunuz, doğruluğa yaklaşınız, cennet ashabına cennet ehlinin ameliyle hatime verilir, hangi ameli yaparsa yapsın cehennem ashabına cehennem ehlininameliyle son verilir, hangi ameli yaparsa yapsın" Sonra rasulullah bu iki yazıyı attı ve buyurduki: Rabbiniz kulları ne halini belirtti) bitirdi, bir takım cennette bir takımda cehennemdedir (6)

____

Hadis sahihtir, Buhari, Müslim ve Ebu Davud tahric etti. (2) Ahmed ve Nesei tahric etti, daha önce geçtiğigibi ibni Mesudun hadisini Buhari, Müslim, Ebu Davud ve Tirmizi tahric etti. (3) Müslim ve Ahmed tahric etti. İbni Hibban doruladı. (4) Hadisin isnadı sahihtir, Ahmed tahric etit. (5) Hadis sahihtir, ne Ahmed Ve ebYa'la tahric etti (6) Tirmizi bununi çin dedi ki: Hasen sahih garib.

Bu hadis peygamber (sav)'den çok vecihlerle rivayet edildi, Taberani Ali bin Ebi Talibten tahriç eti ve şu ziyadeyi yaptı: Cennet ashabı cennet ehlinin ameliyle bon bulur, cehennem ashabıda cehenem ehlinin ameliyleson bulur, hangi ameli yaparsa yapsın"

Saadet ehli şekavet ehlinin yoluna girdirilebilir ve onlar onlardan olduğu için onlara benzedi denilebilir ve onlara saadet yetişir ve onarı kurtarır, Şekavet ehlide saadet ehlinin yoluna girdirilebilir ve onlar onlardan olduğu için onlara benzemiştir hatta onlar onlardandır, ve şekavet onarı yakalar Allah kimi levhi mahfuzda said yazmışsa onu ölümünden önce said yapacak amel işleyicneye kadar dünyadan çıkarmaz, sonra dedi ki: Ameller sonlarıyladır, ameller sonlarıyladır" Yine bu manada Bezzarda müsnedince tahric etti. (İbni Ömerden) O'da peygamber (sav) den

Sahihaynda Sehl bin Sa'd rivayet edildi: Peygamber (sav)'le müşrikler karşılaştılar savaştılar) peygamber (sav)'in ashabının içinde bir adam vardı, kaçanı çarpışanı bırakmıyor kılıcıyla vuruyordu (iyi savaşıyordu)

Bugün bizden filanın döğüştüğü gibi kimse döğüşmedi, dediler, rasululal (sav) O cehennem ehlindendir buyurdu. Kavimden bir adam: Ben onun arkadaşıyım onu takib edeceğim dedi. Adam çok şiddetli yaralandı, ölümde acele etti kılıcın tutulan tarafını yere, kesen tarafınıda iki memesi arasına koydu ve sonra kendini öldürdü,adam rasululalh (sav)'in yanına çıktı geldi ve: Benşehadet ederimki sen allahın rasullüsün,dedi ve kıssayı anlattı, rasulullah (sav7 buyurdu ki: İnsanlara görünüşte bir adam cennet ehlinin amelini işler, fakat o cehennem ehlindendir, ve bir adam insanlara görünüşte kendisini cennet ehliyken cehennem ehli ameli işler" bir rivayette Buhari şu ziyadeyi yaptı: Ameller ancak sonlar iledir" (1)

İnsanlara görünüşe göresözü batınının buna zıt olduğuna işarettir, kötü son kum içih insanarın vakıf olamayacağı batıni bir desiseyle (hile, tuzak) olur. Yine adam içerisinde gizli bir hayır hasleti varken cehennem ehlinin amelini yapar, içindeki hayır hasleti ömrünün sonunda üstün gelidrde kendisine iyi sonu vacib kılabilir.Abdul Aziz bin ebi Ravvad dedi ki: Ölüm anında kendisine La ilahe illalah telkin edilen bir adamın yanına geldimSon sözünde: Senin söylediğine ben küfrediyorum, inkar ediyorm dedi ve böylece öldü. Dedi ki: Onun halinden sordum, o içki düşkünüymüş, Abdul Aziz diyorki: Günahlardan sakının , onlar (günahlar7 onu bu hale düşürdü. Sonlar, geçmişlerin mirasıdır, bütün bunlar levhi mahfuzda geçmiştir, bunun için selef kötü sondan korkmuşlardır. (S: 112) Bazıları geçmişin hatırlanmasıyla bayılıyorlardı. Denildik: İyilerin kalbi sonlarla bağlıdır, onlar:Sonumuz nasıl olacak derler.Mukarrabinin kableri geçmişlerle bağlıdır, onlar: bizim geçmişimizneydi? derler.

Sahabelerin bazısı ölümü anındaağladı ve sebebi sorulunca: Allah teala iki avuç aldı ve: Şunlar cennettedir, şunlar cehennemdedir, buyurdu, ben hangi avuçtan olduğumu bilmiyorum dedi. (2)

Selefin bazısı dedi ki: Geçmiş yazıların ağlattığı gibi gözleri başka bir şey ağlatmamıştır. Süfyan bazı salihlere dedik: Allahın senin hakkındaki ilmi seni ağlatımı? Bu adam dedik: Sen benihiç sevinmez ettin Süfyanın titremesi geçmişler ve sonlardan dolayı artıyordu ve ağlıyor, şöyle diyordu:% Levhi mahfuzda şakilerden olmaktan korkuyorum (3) ve ağlıyor ve şöyle diyordu: İmanımın ölüm anındaalınmasından korkuyorum Malik bin Dinar gecesi boyunca sakalını tutuyor ve Ya Rabbi sen cehennem sakinlerini ve cennet sakinlerini biliyorsun, Malik'in yeri iki yerden hangisinde (4)

Hatemül Esamm dedi ki: Dört tehlikeyi hatırlamaktan kalbi boş olan (hatırlamayan) kimse, aldanmıştı, şakilikten emin olamaz:

______

(1) Hadis sahihtir, Buhari tahric etti (2) Hadisin isnadı sahihtir. Ahmed müsnedde tahri cetti. (3) Ebu Nuaym Hilyetül Evliyada 7/ 51'de süfyan sevri'den zikretti (4) Ebu Nuaym Hilye 2/ 383

Bir: Şunlar cennette dediği ve önem vermem (Allah teala şöyle buyurur), şunlar cehennemde önem vermem, dediği misak gününün tehlikesinidir, ve insan hangi gruptan olduğunu bilmiyor, İki: Onu üç karanlıkta yarattığı ve meleğin şakilik ve saidlikle nida ettiği şeyi, o şakilerdinmi, saidlerdenmi olduğunu bilmiyor, Üç: Tekrar dirilip huzara çıkışın felaketleridir, o Allahın rızasıylamı müjdelenecek yoksa gazabıylamı bilmiyo. Dört: İnsanların grup grup çıktıkları gün, iki yoldanhangisine girdirelceğini bilmiyor.

Sehl etTüsteri dedi ki: Mürid masiyetlerle imtihan olunmaktan korkar, arifte küfürle imtihan olunmaktan korkar" Bununiçin sahabe ve onlardan sonraki selefi salih nefislerinden münafıklık için korkuyolardı, ve şiddetli titriyorlardı, mü'min nefsinden küçük nifaktan dolayı korkar, ve hatime anında kenidne galip gelmesinden korkar, küçük nifakın kendisine büyük niaka girdirmesinden korkar. (S: 113) Rasulullah (sav) dualarında çokça şöyle derdi: Ey kalbleri çevirip çeviren, kalbimi dinin üzerinde saitkıl, O'na denildiki: Ey Allahın nebisi, sana ve seningetirdiğine iman ettik,bize karşı korkuyormusun? Evet, kalbler Rahmanın iki parmağı arasındadır, istediği gibi çevirir, buyurdu" Bunu imam Ahmed ve Tirmizi tahric etti. (Enes (ra)den (1)

İmam Ahmed Ümme Seleme (r.a)'den tahric etti, peygamber (sav) dualarında çokça şöyle diyordu: Ey kalbleri evirip çeviren Allahım! Kalbimi dinin üzerinde sabitleştir" Ay Allahın resulü kalb döner mi, dedim. Evet, Ey peygamber (sav)

rabbi, benim günahımı bağışla, kalbiminkatılığını gider, beni yaşattıkça saptırıcı fitnelerden koru, de) buyurdu. (2) Bu manada hadisler çoktur.

Müslim Abdullah bin Amr'dan tahric etti. dedi ki: Peygamber (sav)'i işittim buyuruyorki: Adem oğullarının kablerinin hepsi Rahman azze ve cellenin iki parmağı arasındadır, aynen bir kalb gibi, istediğ gibi onu saf eder sonra rasululah (sav) buyurduki: Ey kalblerin tasarrufçusu Allahım, kalmizi senin taatın üzerine sarfet dedi (3)

(1) Hadis hasendir, Tirmizi hasen dedi. (2) Hadis zayıftır, rivayette Şehr bin Havşeb var o zayıftır. (3) Hadis sahihtir.

BEŞİNCE HADİS (DİNDE BİDATLAR)

Müminlerin annesi, ümmü Abdillah (1) Ayşe (r.a)'den dedi ki: Rasululalh (sav) buyurduki: Bizim bu işimizde dinimizde ondan olmayan birşey ortaya çıkarırsa, o reddolunur) Buhari ve Müslim rivayet etti.

Müslimin bir rivayetindede: Kimbizimişimiz (dinimiz) üzere olmayanbir amel yaparsa o reddolur)

Bu hadisi şeyhayn sahihaynde tahric etti. Kasım bin Muhammed halası Ayşe (ra)den rivayetetti, Lafızları farkı bir manalır birbirine yakındır, bazılafızlarında kim bizim dinimizde ondan olmayanı çıkarırsa o merdudu"

Bu hadis islam temellerindenbüyükbir asıldır, ameller için zahirinde ölçüdür. Allahın rızası istenmedne yapılan amelin amiline sevab olmadığı gibi Allah ve rasulünün emri üzere olmayan ameldeişleyene reddolunur, Allah ve rasulünün izin vermediği hususta dindekim bir şey ortaya çıkarırsa o dinden değildir.

İrbad bin Sariye'nin peygamber (sav)in şöyle buyurduğu hadisi rivayet ettiği gelecek: (S: 115) Benden sonra sizden kim yaşarsa çok ihtilaf görecek benim ve benden sonra hulefai raşidinin sünetine uyun,azı dişlerle ısırın, işlerin sonradançıkanından sakının, muhakkak her sonradan çıkan bidattır, her bidatda dalalettir"

Hutbesinde şöyle buyuyordu: (Sözlerin en doğrusu Alahın kitabı, hidayetlerin en hayırlısı Muhammed (sav)'in hidayetidir, işlerin en şerlisi sonradan çıkarılanlarıdır (2)

Sonradan çıkarılan işler üzerine kelamı iaret olunan İrbad hadisinin zikre zamanına bırakacağıız, burada şaiin emri üzere olmayan ameller ve onların reddolunması üzerine konuşacağız.

Bu hadis mantukuyla (Mantul kelam: Usul terimlerinden bir terimdir, Metercim) şairin emri üzere olmayan her amelin reddolunacağına delildir. Mefhumuylada emri üzere olan amelinde merdud olmadığını (makbul olduğunu) bildiriyor, burada murad, onun dini ve şer'idir. O halde mana: Kimin ameli şeratın dışındaysa ve şeriatla bağlı değilse o reddolunur. Bizim emrimiz üzere değilse) sözü şuna işarettir: Amel yapanların amellerin hepsinin şeriatın hükümleri altında olması gerektir, o amellerin üzerinde şeriat emriyle yasağıyla hükmedicidir.Kimin ameli yeriatın hükümleri altındaysa ve ona uygunsa o makbüldür,kiminki bundan dışarıdaysa oda reddolunur.

Ameller iki kısımdır: İbadetler ve muamelat. İbadetler gelince: Onlardan tamamen Allah ve rasulünün hükmüden bazısı haricse o ameline (ameli yapana) reddolunur, ve Alllah ve rasulünün hükmeden bazısı haricse o amilen (ameli yapana) reddolunur, ve Allah tealanın şu kavli altına girer: Yoksa onların, Allahın izin vermediği bir dini getiren ortaklarımı var? (3) Kim Allah ve rasulünün Allah yaklaşma vesilesi kılmadığı bir amelle Allaha yaklaşmak isterse ameli batıldır, kendisine reddolunur. Bu beytullahta namazları ıslık ve el çır0ma olanların haline benzer.

İbadette yakınlaşma olmayan başkasından mutlaka yakınlaşma olmaz, peygamber (sav) güneş altında ayakta duranbir adam gördü, onu sordu, ve denildiki: O adam oruç tutmaya ayakta durup oturmamaya ve gölgelenmeye adak yaptı, Peygamber (sav) ona oturmasını,gölgelenmesini ve orucunuda tamamlanmasını emretti (4) Onun ayakta güneş altında duruşunu Allaha yakınlaşma olaraksaymadı Bununcuma günü peygamber (sav)'in hutbesini dinlerken olduğu rivayet edilir (5) adam peygamber (sav) hutbeye devam ettiği müddetçe, peygamber (sav)'in hutbesine saygı için ayakta durup oturmamayı, gölgelenmeyi adamıştı, peygamber (sav) bunu ifa edilmesi gereken Allaha yaklaşma vesilesi saymadı, bununla beraber başka yerlerde ayakta durmak ibadettir, namaz, ezan ve arafatta dua için olduğu gibi. İhramlı içinde güneşte durmak yakınlaşma vesilesidir, bunlar bazıyerlerdeki hareketler yakınlaşma vesilesiyle her yerdede yakınlaşma vesilesi olmadığına işaretitr. Bu hususta şeriata yerleri varid olan şeylere uymak gerekir. Aynı şekilde hususan nehyedilmiş ibadeti yapmakta yaklaşma vesilesi olmaz, bayram günü oruç tutmak veya nehyedilen vakitte namaz kılmak gibi. Ayşe ümmü Abdillah diye kimselerdi Denildiki Ona bu kimseyi kardeşinin oğlu Abdullah bin Zübeyr ile Rasullah (sav) takti Yine denildiki:Rasululalh'tan (sav) birdüşük yaptı onu Abdullah ismiyle isimlendirdi. (Bidayevennihaye ibni Kesir 8/ 91) (2) Bu Nesainin rivayetiri. (3)Şura suresi ayet: 21 (4) Buhari, Ebu Davud ve İbni Mace İbni Abbas'tan tahric etti. (5) Taberina el Kebirde tahriç etti. Adak yapan) Abu İsraildir. İsmi Kueyn veya Besirdir.

Kimde aslı meşru ve yakınlaşma vesilesi olanbir amel yaparda sonra ona meşru olmayan bir şey katarsa, yada meşru bir şeyi ihlal ederse ihlali kadar şeriata muhalefet etmiştir, veya kendisinden olmaya şeyi girdirdiği nisbette muhafet etmiştir, ameli temelinden reddolunurmu, olmazdı? Buna kabul olunur veya reddolunur diye bir şey söylenmez ve bakılır. Eğer ihlal ettiği şey amelin parçalarından veya şeriatta batul olmasını gerektirecek şartlarından biriyse, namaz için teharete gücü yettiği halde ihlaleden gibi, veya namazda rüku veya secdeyi ihlal eden gibi,bu amel reddolur,eğer amel farzsa iadesi gerekir.

Eğer ihlal ettiği şey amelin batıl olmasını gerektirmiyorsa, farz namazda cemaati kaçıran gibi, buna ameli reddolunur denmez bilakis nakıstır.

Eğer ameli meşru olmayan bir şey ziyade etmişse, ziyadesi reddolunur, yani ve yaklaştırıcı vesile olmaz ve ona sevab verilmez. Fakat bazan amel temelinden ibtal olur, mesela nakazına bilerekbir rekatdaha fazla etleyen gibi, bazanda temelinde ibtal etmez (S: 117), abdesti üçerüçerdeğilde dörder kere su kullanarak alak gibi, veya gündüzle beraber geceyide oruç tutmak gibi.

İbadette emrolunan şey yasak olunanla değitirebilir,namazda avret yerini haram elbiseyle örten gibi, veya abdesti gasbedilmiş su ile alan gibi, veya gasbedilmiş arazide namaz kılmakgibi, alimler bunda ihtilaf ettiler: Ameli aslından reddolurmu, olmazmı? Fakihlerin çoğu aslında reddolunmayacağı görüşündedir.

Abdurrahman bin Mehdi kelam ashabından (Şimeriyle) denilenlerden, Ebu Şemr (1) ashabınadan şöyle dediklerini hikaye etti: Ücretinde haram para bulunabir elbiseyle namaz bir kimse kılarsa, namazı geri iade etmesi gerekir, ve dedi ki: Onların sözlerinden daha çirkin bir söz duymadım.. Allahtan afiyet istiyoruz. Abdurrahman bin Mehdi selefin sözlerine vakıf olan büyük fakihlerdendir, bu söze inkar ette ve bidrat kıldı,bu onun bu gibi durumlarda namızın iadesine dair seleften bir şey bilmediğine işaret ediyor. Bu haram malla hac yapmaya benziyor, hadiste reddolunacağına dair rivayet variddir,fakat hadissabit değildir (2)

Alimler farzın düşüp, düşmeyeceği hususunda ihtilaf ettiler.

Buna yakın: Haram aletle kurban kesmek, veya kesmesi caiz olmayanın kesmesi, mesela hırkıs,gibi alimlerin çoğu dedik: Bu şekilde kesilen mübah olur, bazıları: Haramdır, dedi. Yine ihramlının av hayvanını kesbeside ihtilafladır, fakat bunun bunun haramlığına dair söz daha meşhur daha zahirdir, çünkü yasaklanmıştır. Bunun için bazı alimler ibadete has olupta onu ibtal edecek yasakla, onu ibtal etmeyecek yasağı ayırmışlardır. Necasetle veya taharetsiz veya avret yerini örtmeden veya kıbleden başka yere dönüp kılınan ibtal olur (S:118), çünkü yasak namazla özeldir, gasb edilen yerde kılınannamaz bunun gibi değildir. Buna şuda delildir: Orucu yeme içme ve cinsel ilişki gibi oruca özel yasaklar bozar, oruca özel olmayan yalan söylemek, gıybet cumhura göre bozmaz.

Hacda böyledir: İhramlıyken yapılması yasaklanan şey onu ibtal eder, oda cinsel ilişkidir, haccı ihrama has olmayan yasaklar ibtal etmez, adam öldürmek, hırsızlık yapmak yapmak ive içki içmek gibi. İtikafta böyle: buna has bir yasakla ibtal olur oda cinsel ilişkidir. Bizim ve çoğunluğun görüşüne göre sarpoşluklada ibtalolur çünküsarhoşun mescide girmesi yasaklanmıştır,ve Alah tealanın şu ayetininiki yorumunda birine girdiğ için: Sarhoşlar iken namaza yaklaşmayın) (3), murad namaz mekanlarınadır,hayızlı gibioldu,bizim görüşümüzde başka büyük günahları işlemesiyle itikafı batzıl olmaz, ekser alimlerin görüşüde budur. Bu hususta seleften bir grub muhalefet etti, onlardan bazısı: Ata, Zühri, Sevri, Malik ve başkalarından da hikaye edildi.

____

Akidesi Mürcielik ve kaderciliktir. İmanın sadece Allah bilmek olduğunu zannettiler. (ElMilel vennihal) (2) Bezzar ve Taberani evsatta tahric etti, Eshehani Ömerin kölesi ve Eslemden rivayet etit, mürseldir Heysemi Bezzarın rivayetihakkında dedik: Rivayette Sülelyann bin Davud el Yemani var O zayıftır, Meckauzzevaid 3/ 209 ve sonrası. (3) Nisa suresi, ayet: 43

Mamelat ise: Akidler, feshler ve bu ikisi gibidir, onlardan şeri konumları değiştirenler, zina haddini mali ceza yapmak v.b gibi bu aslında reddolunur çünkü bu islamın hükümlerinde dah önce görülmemiştir.Buna şu delildir: Bir adam peygamber (sav)'e : Benim oğlum filanın yanıda ücretli işçidir, onun karıksıyla zina etti, bende fidye olarak yüz koyun ve bir hizmetçi verdim, dedi, peygamber (sav) buyurduki: Yüz koyun ve hizmetçi sana geri verilir, senin oğlunada yüz sopa ve biryıl uzaklaştırmadır" (1) Onlardan bazısı ya akid yapılmayacak cinsten şeye akid yapmak veya şartlardan biri olmadığı için,veya akid yapılana zulüm oluyorsa veya akid vakit darlığından dolayı gerekli (farz) olan Allahın zikrinden (namaz vs.) alıkoyuyorsa, bu akid tamamen reddolunurmu, olmaz mı?

Bu hususta insanlar çok ihtilaf ettiler, (S: 119) Bazıları redolur mülk ifade etmez, bazı şekillerde mülkifade edre diye varid (rivayet) olduğundan dolayı ihtilaf ortaya çıkmıştır inşa Allah doğruya en yakın olanı:% Yasak Allahın hakkındaysa, bu tamamen mülkiyet ifade etmez. Hakkın Allah için olmasının manası: İki anlaşmalının(akidleşenin) rızasıyla düşmez. Eğer yasak Belli bir insanın hakından dolayı ise, onun rızasıyla düşer, bu iş onun rızasına kalmıştır, eğer razı olursa akid lüzumlu olurve mülk devam eder, eğer razı olmazsa fesholur. Eğer zarara uğrayacak olanın rızası tamemen muteber değilse, köle ve karının boşama ve azad etmedeki durumları gibi, onun rızaına da öfkesinede itibar edilmez,zorluk olacağından dolayı şefkat için hususan yasak olmuşsa buna muhalefet edipte zorluğu işlemişse bununla ameli ibtal olmaz.

Biriniciye gelince: Onun çok şekilleri var: Birisi nikahı haram olanınnikahı, ebedi olarak ya neseb yada sebebten (süt v.b) veya iki kardeşi aynı nikah altında toplamak sebebiyle zatı itibariyle harma olanlar veya düşürülmesine razı olunmasıyla düşümeycek olanbir şartın yerine gelmemesiyle haram olanlar, iddet bekleyen,kadınınnnikahı, veya ihramlı kadının,veya velisiz kadının nikahı gibi. Peygamber (sav)'in bir erkekle kadını kadın hamileyken ayırdığı rivayet edilir. (2), nikahın iddet esnasında olmasından dolayı reddetki. Faiz akdi mülk ifade etmez,geri verilmesi emredilir, peygamber (sav) bir sa'hurmayı iki sa'ile satana geri vermesini emretti. (3)

İçkinin, ölü etinin, domuzve köpek gibi sair satışı yasaklananlarında satışı yasaktır.

İkinci gelince: Bunun çeşitli şekilleri vardır: Velinin kızı ancak izniyle evlendirmesinin caiz olduğunu durumda kız izni olmadan evlendirmesi, peygamber (sav) kızını izinsiz evlendiren babanın yaptığı nikahı reddetti (4) Bu nikahın ibtali veya cazliği konusunda Ahmedden iki rivayet var. (S:120)

Bazı alimler başkasının malında izinsiz tasarruf yapanın tasarrufunu aslından batıl saymadılar,bil akis mal sahibinin iznine bağlıdır, Eğer caizgörürse caizdir,icazet vermezse caiz değildir, dediler. Urve bin Ca'din peygamber (sav)e iki koyun satın almayıyla delil getirdiler. Halbuki peygamber (sav) ona bir koyunalmasını emretmişti, sonra birini sattı, bunuda peygamber (sav) kabul etti. (5)

Ahmed bunu meşhur rivayetinde başkasının kendisine verilen izne muhalifi kullanmasına has kılıyor. Yine onlardan: Hastanın kendi malının tamamında tasarruf sahibi olup olamayacağı, tasarruffu aslından batıl olup olmayacağı yoksa tasarrufunun varislerin izin vermesiyle malının ççte ikisinedemi olacağı meselesi. Bunda fakihler arasında meşhur ihtilaf var.

____

Ahmed ve kütübü sitte ashabı tahric etti. (2) Ebu Davud ve Abdurrazzak Musannefinde rivayet etti. (3) Hadis sahihtir,Buhari ve Müslim Ebu Said Hudrive Ebu Hureyneden tahric etti. (4) Ahmed Ebu Davud ve İbni Mace İbni Abbas'tan (ra) rivayet etti. (5) Hadis sahihtir, Ahmed Buhari, Ebu Davud, Tirmizi, İbni Mace İbni Hiban Urve bin Ebil Ca'd el Barikiden rivayet etti.

Bir adam altı kölesinden başka malı yoktu hepsini azad etti, durum peygamber (sav)'e havale edildi, onları çağırdı ve onları (köleleri) üçte ayırdı ikisini azad ettirdi dördünü köle yaptırdı, ve adamda çok ağır söz buyurdu (1). Her halde varisler hepsinin azad edilmesine cevaz vermemişler. Allah en iyisini biir. Yine satıcının malın ayıbının gizlemesi v.b,musarrat gibi (hayvanın sütünü bir kaçgün sağmayıp satışa çıkarmak, bu durumdahayvanın memeleri büyük ve çok sütlü görünür, mütercim), necş alışverişi gibi (Satışa çıkarılan bir malı alıcı olmadığı halde fiyatlandırmak, şu kadara alıyorum deyip diğer alıcılarında ona göre fiyat vermesini sağlamak), şehrin tücarının dışardan mal getirenlerin malını şehrin pazarına gelmeden yolda karşılayıp almak, ya pazar ehlinezarar vermek yada gelenlere fiyatı kapalı tutmak amacıyla bu şekilde yapmak v.b bunların sahihliği husuunda Ahmedin mezhebinde meşhur ihtilaf vardır. (S: 121) Hadis ehlinden bir grub bunun batılolduğu ve geri verilmesi gerektiği görüşündedir. Sahih olan zulme uğrayanın cevaz vermesiyle geçerli oluşudur.

Peygamber (sav)'den sahih olarak sabittirki, musarrat müşterisini buhayler bırakmıştır (2) dışaradn mal getirenleri pazara indiklerinde muhayyer bırakmıştır, (3), bütün bunlar aslında reddolunmayağına delildir.

Yerleşik olanın çöldekine satışan gelince: Bu doğrulayan kimse bu kabilden saymıştır, batıl görenlerse hakkı bütün belde ehli için kılmıştır, ve onlarda sayıya gelmeyecek kadar çoktur, haklarının düşürülmesi düşünülemez, ve Allahın hakkı olmuştur. Bunlardan: Birisi aralarınının ayrılması haram olanbir köle satsa ve aralarının ayırsa anne ve çocuğu gibi, bu batıl olupredmi edilir yoksa bunların rızasınamı bağlıdır? Peygamber (sav)'den bu satışın geri çevrilmesini emrettiği variddir (4) Ahmed (ra) razı olsalarda satışın caiz olacağını söyledi,onlardan bazıları: Nahai,Ubeydullah bin Hasan el Anberi, buna göre sahih olur ve rızaya bağlıdır.

Yine onlardan: Birisi bazı evladına bağışta bulunup diğerlerine bulunmasa, peygamber (sav)'den sabittirki, Beşir bin Sa'd oğlu Noman hususi sağışta bulununca ona peygamber (sav)geri almasını çocuklar arasında eşit davranmasını) emretti. (5), Böylece mülkün çocuğa intial etmediğine işaret edilmiş olmadı. (S: 122) Çünkü bu bağşı durumu gözetleyereksahih olur, eğer bağışta çocuklara eşit davranırsa veya çocuğa verdiğini geri alırsa, caizolur, şeyat ölürde böylebir şey yapmazsa, Mücahid dedi ki: O mirastır, İmam Ahmeddende buna benzer rivayet vardır,bağış bozulur, cumhura göreyse bağış bozulmaz Varisler bu bağışa dönebilirlermi? Bunda iki meşhur görüş var,ikiside imam Ahmed'den rivayet edilir.

Yineyasak edilmiş boşama, hayız anında boşama gibi, çünkü denildiki: Bundan eş hakkı için nehyedildi,pişmanlık duyabilir diye, kimde bir şeyden acımadan dolayı yasaklanmışsa ondan kaçınmayabilir.bilakis onu yapar ve zorluğunada katlanır, yaptının batıllığıyla hükmedilmez, hastalık ve yolculuk anında oruç tutan kimse gibi, veya malını tamamen elinden çıkarıpta insanalar el açan insan gibi, veya ayakta durması hastalığından dolayı zararlıyken ayakta namaz kılmaz, veya nefsine zarardan korkmakla birlikte suyla gusül yapması, teyemmüm yapmaması, veya senenin tamamını oruç tutması, gece uyamayıp gece boyu ibardet etmesi, haramlığı söylenmesine rağmen üç talak birden yapması. Denildiki: Hayızlıyken boşamaktan kadının hakkı için nehyedilmiştir, çünkü bunda iddetinin uzaması söz konusudur,şayet razıolsada hayız esnasında kadın bedel karşılığı kocasından boşamasını isteseharamlık veşekilde ortadan kalarak mı? Bunda alemlerin iki meşhur görüşü var,bizim meşhur mezhebimize ve Şafiinikine göre haramlık bu şekilde ortadan kalkar.

____

(1) Ahmed, Ebu Davud veNesai Ebu Zeyd elEnsariden tahric etti. (2) Hadis sahihtir, kütübü sitte ashabı ve Ahme tahric etti. (3) Hadis sahihtir Buhari haricinde diğer küübü sitte ashabı ve Ahmed tarhic etti. (4) Buhari ve Nesai ibni Ömerden tahric etti (5) Müttefak aleyhtir.

Eğer denilse ki: Haramlık özellikle erkeğedir, eğerbu işe girişip kendininhakıkın iskat eese sakıtolur, eğer bu haramlığın zararı kadına olsada yine talak vaki olur, çünkü talakın vaki olması için müslümanların hepsine göre kadının rızası geçerli değildir,bu hususta Rafizi ve benzerleri gibi çok az bir frub muhalefet etti, aynı şekilde azad etmede kölenin rızası geçerli değildir, isterki zarar görsün, fakat kaın zarar görürse ve talakından bir şey (üç talaktanbir veya ikisi) kalmışsa, kocaya geri ona dönmesi emredilir. peygamber (sav)4in ibni Ömere eşine dönmesini emrettiği gibi (1),bu hem kadının zararını telafi hemde, erkekten vaki olan harma boşamayı telafi içindir.

Ta ki ayırıcı talakı haram talaktan ortaya çıkmasın ve mübah talak mümkün olsun.

Ebuz Zübeyr İbni Ömer (ra)den rivayet etti, peygamber (sav)kadını ibni Ömere geri gönderdi İbni Ömer kadını hiç bir şey görmedi (2), bu rivayetle İbni Ömer ashabının tamamındanyalnız kalmıştır,ğlu salim, kölesi Nafi' Enes, İbni Şirin Tavus, Yunus bin Cübeyr, Abdulah bin dinar, Said bin Cübeyr ve Meynun bin Mihran.. ve diğerleri gibi bu lafzından dolayı Ebu Zübeyre muhaddis ve fakihlerden itiraz ettiler ve dediler: O güvenilir kimselere muhalefet etti, onun yalnız kalması kabul edilemez. cemaatin ibni ömerden yaptığı rivayet çok yönlerle peygamber (sav)'in ibni Ömerin boşamasının saydığına işaret ediyor, kadını hayz halindeboşamıy ibni ömere sorana,İbni Ömer: Eğer birveya iki defa boşamışsan,peygamber (sav) bana şu şekilde yani kadına geri dönmemi emretti,eğerüç defa boşamışsan muhakkak Rabine asi olmuşsundur, ve karınsenden ayrılmıştır, diyordu. (3)

Bir rivayette ebu Zübeyrin ziyade bir rivayeti var, fakat onun arkasına düşülmedi(takip edilmedi) sonra rasulullah (sav) şunu okudu: Ey peygamber! kadınları boşayacağınızda, onlarıiddetlerini gözeterek boşayın ve iddetide sayın. (4)

Ravilerin hiç biri bunu ibni Ömerden zikretmedri, ancak Abdullah bin dinar ibni ömerdenbu hadisi rivayet edirken okuduğnu rivayet ediyor,sahih olandabudur.

Bazılarıda İbni Ömer talakınınüç kere olduğuna inanıyor, peygamber (sav)'in kadını geri kendisine dönderdiğini çünküboşamayı hayz esnasında yapmamıştır, diye inanıyorlar.

Buda yine Muaviye bin Ammar ed Dühni'nin Ebu Zübeyrden yapılan rivayetiyle sabitir. (S: 124)Herhalde EbuZübeyrbuna inanıyordu,lafzı anladığı manada rivayet etmiş olmalı.

İbni Lehia bu hadisi Ebu Zübeyrden rivayet etti, Cabir'den rivayetle dedik: İbni Ömer karısını hayızlıyken boşadı peygamber (sav) buyurduki: Ona geri dönsün o onun karısıdır" bu isnadda Cabirizikretme hususunda hata etti, o onun karısıdır sözüylede yalnız kaldı, bu talakın vuku bulmadığına işaret etmiyor ancaküç defa vuku bulmadığına işaret ediyor, bu hadiste Ebu Zübeyr üzerinde ihtilaf oldu, İbni Ömerin güvenilirveonu bilen ve devamlı onunla beraber olan ashabında ihtilaf edilmedi.

Ebu Eyyup ibni Şirinin şöyle dediğini rivayet eti: Yirmi sene kendilerini itham etmediğim kişiler bana ibni Ömerin karısını üç defa boşadığını bahsetti, ve karısıdahayılı iken peygamber (sav) ona geri dönmesini emretti. Ben onları itham etmiyorum ve hadiside bilmiyorum taki Ebu Gallab Yunus bin Cübeyrle karşılaştığm o sağlamdı,bana kendisininibni Ömere sorduğunu ve kendisine bir defa boşadığnı anlatığını bana söyledi. Bunu Müslim tahric etti (5)

______

Bu geçen sahih hadiste açıktır. (2) Ahmed, Ebu Davud ve Nesai İbni Ömeden tahric etti. (3) Ahmed, Müslim, Nesai ve Beyheki tahric etti. (Neylül Evtar 6/22) (4) Talak suresi, ayet: 1 (5) Hadisi Ahmed, Buhari ve Müslim tahric etti.

Bir rivayette, ibni Sirin dedi ki: Hadisin vechini bilmiyor ve anlamıyordum. Buda güvenilir olupta fıkıh ehli omayan kişiler arasında İbni Ömerin karımını üç defa boşadığı hadisesi yayıldığına işarettir, herhalde Ebu Zübeyrde bu kabildendir,bunun için Nafi' İbni Ömerin boşamasının bir defamıüç defamı olduğu soruluyordu, Nafi' Mekke'ye gelince Ata'nın meclisinde n oraya bu şüphe için sormaları üzerine adam gönderdi. İbni Sirinharam boşamanın vaki olmadını söyleene itiraz ediyordu. İmam Ahmed Ebil harisrivayetinde dedi ki: Emrolunduğu şeye muhalif olduğu için haram boşama vuku bulmaz diyen kişi hakkında soruldu: dedi ki: Bu kötü pis adamın sötüdür,dedi ve ibni ömerin kıssasını zikretti. Ebu Ubeyd dedi ki: Hicaz,Tihame, Yemen, Şam Irak ve Mısır gibi bütün şehirlerdeki alimerin icmai haam talakın vakiolacağı üzerinedir. İbnil Münzir bunu ehli ilimden sözünü ezberlediği her kimseden hikaye etti, ancak sözlerij hesaba alınmayan bidat ehli müstesnadır.

İbni Hazmın (1) İbn-i Ömerden haylzlıyken talakın olmayacağı Muhammed bin Abdusselamel Huşeni'ye dayarak yaptığı rivayet ise: (S: 125) Bize Muhammed bin Beşar, bahseti (o'da)Bize Ubeydullah bin Ömeden O'da Nafiden,O'di İbni Ömerden Abdul Vehhab esSekafi anlatı, kadının hayızlıyken boşanması hakkında (anlattı) ve dedi ki: O sayılmaz. Bu eserin sonunda birlafız düşmüştür, oda şudur: bu hayız sayılmaz (hesaba alınmaz) Aynı şekildede Ebu Bekir bin ebi Şeybe bunu kitabında zikretmiştir. (2) ve Abdulhabb es Sekafiden rivayetetmiştir.Yine Yahya bin Main de Abdul Vahhabtan rivayet etti ve dedi ki: İbni Ömerin muradı: Kadının boşandığı hayz kadının kur (hayız) manasınada temizlik manasınada gelir, mütercim, Ayette üç kur (boşananların)beklemesi emrediliyo, bu iddettir,bu kelimeniniki zıt manayı taşımasından dolayı alimelrihtilaf etttiler, bir kısmıüç temizlik görene kadar bekleyecek, bir kısmıda üç hayz görene kadar bekleyecek dedi, mütercim) sayılacağı bir şey değildir, bu hilas'ında ve başkasınında muradıdır.

Bu yine seleften bir topluluktan rivayet edildi, bazıları:Beyd bin Sabit, Said bin Müseyyeb, tefsirciler ve başkalarında bir cemaat ibni Hazman zannettiği gibi zannetti ve bazı zikrettiklerimizden hayızlıyken talakın olmayacağını hikaye ettiler. Bu onların vehmi sebebiyledir. Allah en iyisini bilir.

Bu hadisi kasım bin Muhammed, kendisinebir adamın üç meskeni bulunduğu veüç meskeninüçte birini vasiyyet ettiği, bunların tek bir meskende mi toplanacağı sorulunca,rivayetetti ve dedi ki:Bütün bunlarınhepsi (üç mesken için üçte birlik vasiyyet) bir evde toplanır. (yani adamınüçte birlik vasiyyeti bir ev yapıyor bir evlik pay ayrı ayrı üç evden değilde komple bir evin vasiyyetedilene verileceğidir) Mütercim. bana Ayşe (r.a) peygamber (sav)'in şöye buyurduğunu söylede: "Kim bizim işimiz üzere olmayanbir amel yaparsa o reddolur"

Muradı vasiyyet edenin vasiyetini Allah için daha sevimli ve daha faydalı oarak değiştirmek caizdir, bu Ata ve İbni Cüreycten hikaye edildi.

Belki bu görüşte olan Allah tealanın şu kavliyle delilgetirebilir: (Her kim vasiyyetedenin haksızlığa yahut günaha meyletmesinden endişe ederdi(alakalıların aralarını bulursakendisine günah yoktur. (3), herhalde bu görüşü bütün köleleri azad edenkişinin meselesinden delil çıkarmıştır, sahiholarak sabittirki bir adam ölümü anında altı kölesinden başkamalı yokken altısınıda azad etmişti, peygamber (sav) onları çağırdıve üçe ayırdıikisini

____

(1) El Muhalla Mesele: 1449 10/ 197 (2) Musannef: 5/5 (3) Bakara, ayet:182

Çünkü kölenin azadını tamamlamak onları bölmekten daha hayırlıdır (yani yarı hür yarı köle olmasındandaha iyidir, mütercim). Bunun için siraye ve siaye (bir kısmı azad edilmiş köle çalışır, ve çalıştığının ücretini kendisini azadetmeyendiğer efendisine verir ve tamamen hür olur) Bir köleye iki efendi sahibte biri kendi nasini azad etmişse yukardaki Sira'ye ve siaye meşru olmuştur. Peygamber (sav) kölesinin bir kısmını azad eden adama: Onun tamamı azad edilmiştir. Allahın ortağı yoktur" buyurdu (1)

Alimlerin çoğu kasım'ın görüşene muhaliftir, vasiyyet edenin vasiyyeti toplanmaz görüşündedir, sözün şu ekleme yapılır: Ancak özellikle köle azandı müstesnadır, çünkü köle azad etmedeki toplanan mana diğer mallarda mevcut değildir, onlarda vasiyyet edenin vasiyyeti gereğince amel ediir. Fakihlerdenbir kısmı azad e meselesinde her kölenin üçte birinin azad edileceği ve geri kalan kısımlarındada yardım taleb edileceği görüşündirler.Peygamber (sav)'in hükmünü uymakdaha iyidir. Kasım vasiyyet olunana baktı varislerle bütün meskenlere ortak olması onlara zarar vereceğini düşündü ve bu zararın vasiyyeti bir meskende toplamakla önleceğine karar verdi, çünkü allah teala vasiyyette zarar olmamasını şart koştu buyurduki kimse zarara uğramaksızın yapılacaktır.

Bu onar size Allah'tan vasiyyettir. Kim vasiyyetinde zarar verirse ameli reddolur çünkü vasiyyet hakkında allahın şartına muhalefet etmiştir.

Fakihlerden bir tarife birinin meskenlerinin tamamında üçte birinivasiyyet etmesi ve meskenlerden üçte ikisinin telef olması durumunda ve sadece üçte birinin kalması durumunda tamanını vasiyyet edilene verileceği görüşündedir bu Ebu Hanife'nin ashabındanbir gubun görüşüdür.

Ebu Yusuf ve Muhammedden ve ashabımızdan Ebu Ya'lanın bunazıt görüşünün olduğunu hikaye edilir. Bunu müşterek meskenlerin ortaklar arasında zorunlu taksim edileceğini görüşü üzerine bina ettiler. bu malik 'in görüşüdür. Ashamızdan ibni ebi Musa ve sözünün zahiri ve ashabımızın meşhur görüşü: (S: 127) Çok muhtelif meskenler mecburitaksim edilmez, ve bu Ebu WHanife ve Şaiinin görüşüdü.Bazı Malikiler Kasımın bu mezkur fetvasını bu hadisle yorumladılar, varislerdren iki grup veya vasiyyet edilenler mesmenlerin paylaştırılmasını taleb etti ve meskenler birbirine taksim anında katmakta mümkünse diye yorumladılar. ve bunların sözüne taksim esnasında olumlu cevap verilir dediler. Bu yorum zahire muhalif ve uzaktır. Allah en iyisini bilir.

____

Ahmed, Ebu Davud, Nesai ve İbni Mace Ebil Melihten tahric etti. O'da babasından rivayet etti (2) Nisa suresi, ayet: 12

ALTINCI HADİS

ŞÜPHELERDEN KORUNMAK VE ŞÜPHELERE DÜŞMEK)

Ebu Abdullah Numan bin Beşirden (ra), rivayet edildi dedi ki: Rasulluh (sav)'i işitim buyurduki: Muhakkaki helalaçıktır, haramda açıktır, ve bu ikisinin arasında şüpheli işler vardır, insanların çoğu onları onları bilmezler,her kim şüphelerden sakınırsa, dinini ve ırzını korumuş olur. ve her kim de şüphelere düşerse harama düşer, aynen koruluğun etrafına otlatan çoban gibi koruluğa girmesi yakın olur, dikkat edin her bir padişahın bir koruluğu vardır dikkat edin Allahın koruluğuda haramlarıdır, dikkat edin cesedde bir et parçası vardır ki, o düzgün olursa cesedin hepi düzgün olur, o bozuk olursa cesedin hepsi bozuk olur, dikkatedin o kalptir. (Buhari ve Müslim rivayet etti (1)

Bu hadis Şa'bi'nin Nu'man bin Beşirden yaptığı hadis rivayetidir, sahihliği üzerinde ittifak vardır, lafızlarında bazı ziyade ve noksanlıklar vardır, manası bir veya yakındır. Peygamber (sav)'den İbni Ömer, Amma bir Yasir İbni Mesud ve İbni Abbas tarafından rivayet edilmiştir, Nu'man bin Beşir in hadisi bu babta en sahihidir.

Helal açıktır, haram açıktır, bu ikisi arasındna şüpheli işler vardır, insanların çoğu onları bilmezler sözünün manası: Halis helal açıktır, onda bir karışıklık yoktur, aynı şekillde halis haramda böyledir, fakat bu ikisi arasında işler varki insanlardan çoğuna karışıktır, bu harammıdır, helalmidir? Bilmezler, ilimde derinlik kazanmış olanalrsa onlara karışık değildir, onlar onun hangi iki kısımdan birinden olduğunu biliyorlar.

Halis helala gelirse: Ziraat, meyveler ve dört ayaklı hayvanlardan temiz olanlar ve içeceklerden temiz olanar ihtiyaç duyduğu pamuk, keten, yün ve kıldan yapılmış elbiseler, nikah ve cariye edinme.. ve daha başka kazanması sahih bir akidle olan alış veriş, miras, hibe ve ganimet gibi şeylerdir.

Halis harama gelince, Ölü eti, kan, domuz eti yemek gibi,içki içmek, mahremlerle evlenmek, erkeklerin ipek giymesi ve haram kazançlar gibi, mesela faiz ve kumar ve satışı helal olmayanın ücreti, gasbedilmiş mallarıhırsızlıkla veya aldatma veya gasbetme yoluyla almak gibi.

Şüpheli (karışık) olana gelince: Haramlığı ve helallığı konusunda ihtilaf edilen şeyleri yemek gibi. At, katır, eşek ve kelergibi, veya haramlığında ihtilaf enilmiş içecekler i içmek gibi. suyun içerisine şırası çıksın diye bırakılıpta çok içilince sarhoş eden şeyler (Nebiz) giyiminde ihtilaf edilmiş elbiselerin giyimi yırtıcı hayvanların derilerini giymek gibi,ihtilaf edilen

kazançlara gelince: Yine ve teverruk gibi, (ıyne: Tüccarın malını parayı almadan ilerde almak üzere satması ve sonra sattığı adamdan daha az ücretle geri satın almasıdır, bu Maliki ve Hanbellilerin yanında batıldır. Teverruk: Bir şahsın malı borca alıp başka birine para elde amacıyla peşin satması, bu Ahmedden bir rivayete göre ve, Malik'e göre mekruhtur.) İmam Ahmed, İshak ve başkaları bu manaya yakın olarak müştebihatı (karışık), şüpheli) tefsir etmişlerdir.

İşin hasılı, Allah teala nesibine kitap indirmiş ümmet için ihtiyaç olacak şeyi açıklamıştır. Allah tealanın buyurduğu gibi: (Bu kitabı sana her şeyiçin bir açıklama olarak indirdik) (2) Mücahid ve başkası dedi ki: Emredikleri ve yasaklandıklarıher şeyi. Allah teala nisa suresinin sonunda buyurduki: (Şaşırmamanız için Allah size açıklama yapıyor. Allah her şeyi bilmektedir. (3)

Allah teala buyurduki: (Üzerine Allahın adının anılıp kesildiği şeylerden yememenize sebeb ne? Oysa allah çaresiz yemek zorunda kaldığınız, dışında, haram kıldığı şeyleri size açıklamıştır.) (4), Allah bir topluluğu doğru yola ilettikten sonra, sakınacakları şeyleri kendilerine açıklayıncaya kadar onları saptıracak değildir.) (5) Müşkil olanın açıklamasını peygambere bıraktı, Allah tealanın şöyle buyurduğu gibi: İnsanlara, kendilerne indirileni açıklaman için tamamladı, bunun için ölümüne az kaal Arafıtta kendisine şu ayeti inzal etti.

______

Hadis sahihtir, kütübü sitte ashabı tahric etti. (2) Nahl , ayet: 89 (3) Nisa, ayet: 176 (4) Enam: 119 (5) Tevbe, ayet: 115 (6) Nahl , ayet: 44

(Bugün sizin dinizii ve üzerinize olan nimetimi tamamladım, ve din olarak size islama razı oldum.) (1) Rasullah (sav) buyurduki: Gecesi gündüz gibi temizolan beyazlık üzerinde sizi bıraktım, ancak ondan helak olan sapar (2) Eu Zerr (ra) dedi ki: Kanadını gökte çırpan kuş hakkında bile bize ilim verdi ve rasululah (sav) vefat etti. (3)

İnsanlar ölümünden şüphe edince amcası Abbas (ra) dedi ki: Vallahi rasululah (sav) açık bir proğram bırakıncaya kadar, helalı helal haramı haram kılıncaya kadar, nikahlanıp boşanıncaya, harbedip barışıncaya kadar vefat etmedi.." (4)

Allah ve resulu açıklanmadık hiç bir haam ve helal bırakmadı, fakat bazısının açıklığı bazısından daha zanir, açık olanar hakkında bir şüphe kalmaz,islamın açığa çıktığı bir beldede hiçbir kimse bunları bilmemekle mazur sayılmaz. Eğer açıklığı bu dereceden aşağıdaysa, bunlardan bazıları şeriatın taşıyıcıları alimelr arasında meşlur olur alimler helallığı veya haramlığına icma ederler belki bu onlardanolmayan alim olmayanlardan gizil kalabilir. Bazılarıda aynı şekilde şeriatın taşıyıcıları tarafından meşhur olmayabilir, ve helallığı ve haramlığı hususunda ihtilafa düşebilirle, buda bazı sebeblerden dolayı olabilir:

Bunun üzerine olan nasgizli olabilir, ancak çok az insanlar nakledebilir ve bütün ilim ehline ulaşmamış olabilir. Bazan iki nas nakledilebilir, birisi helallığı diğeri haramlığ hususunda, bir gruba naslardanbiri diğerinede öbür nas ulaşabilir,veya iki nasda ulaşır fakat tarihleri hangisini önce, hangisinin sonra) ulaşmaz, neshedeni bilmediği için durur. Açık nas olamayabilir, bu durumda umum veya mefhum veyakıyasla amel edebilir. bunda alimlerin anlayışları çok farklı olur.Bir mesele hakkında emir veya nehiy olabilir, alimlerin anlayışılarıemrin farklığı veya mendubluğu hususunda, nehyin haramlığı veya tenzihen mekruhluğu husuunda ihtilaf edebilirler.

İhtilaf sebebleri zikrettiğimizden çoktur, bununla beraber ümmet içinde sözü hakka uygun olan vardır, bu hükümde alim o olur, başkasına durum şüpheli tarışık olur ve bu hususta alim olmaz, çünkü bu ümmet dalalet üzerindne toplanmaz,batıl ehli halk ehline üstün gelmez, hak bütün memleketlerde ve asırlarda terkedilmiş olmaz, bunun için rasulullah (sav) buyurduki: İnsanlardan çoğu onları bilmezler) Bu insanlardan bir kısmının bileceğine işarettir, iş ancak bilmeyene karışıktır, haddi zatında karışık değildir.

Helallık ve haramlık alimler ve başkaları arasında başkabir cihette karışık olabilir. oda bazı şeyler vardırki helallığının sebei bilinir, oda kesin mülkiyettir. Bazısınında haramlığının sebebi bilinir, oda başkasının mülkiyeti olduğununun sabit olmasıdır.

Birinci: Mübahlığı ancak mülkiyetin ondan kalkmasıyla kalkar, ancak fercler şüpheyle talakınvaki olur diyenlerin yanında hariçtir, Malik hazretleri gibi veya vaki olduğu hakkında kuvvetli zan olursa İshak bin Raheveyn gibi.

İkincisi: Haramlık mülkün kendisinden gittiğinin kesin bilinmesiyle ortadankalkar. Fakat mülkünaslı bilinmezse, bir insanı evinde bir şey bulup kendisininmi başkasının mı olduğunu bilmemesi gibi. Bu şüphelidir,kullanılması ona harma olmaz, çünkü görünürde mülkündeki evinde olanşey kendi malıdır, çünkü onun elindedir. Takva olan ondan sakınmaktır, rasululalh (sav)buyuruyorku: Ben ailemin yanına gelip gidiyorum yatağımın üzerine düşmüş hurma buluyorum, onu yemek için kaldııyorum, sonra sadaka olmasından korkuyorum ve onu geri atıyorum "Bunu sahihayn sahibleri tahric etti.

Maide, ayet: 3 (2) Hadis hasendir, Ahmed İbni Mace ve İbni ebi Asım kitabussünnede iyibiri isnadla İrbad bin Sariyeden tahric eti. (3) Ahmed ve Taberiani tahric etti, Heysemi dedi ki: Taberaninin adamları Muhammed bin Abdulah bin Yezid el Mukri haric sahih rivayet adamlarıdır. (4) Hadis mürseldir, seneddeki adamlar güvenilirdir, İbni Sa'd tabakatta rivayet etti.

Eğer haramlık cinsinden ise ve haramdan mı değilmidir,hususunda şüphe etse, şüphe kuvvetlenir. Amr bin Şuaybın babasından onunda dedesinden yaptığı rivayet şöyledir: Peygamber (sav)'in bir gece uyuyamadın dedi, (Bir tarafımının altında hurma vardı ve ben onu yedim, yanımızdada sadaka hurması vardı, ondan olmasından korktum" buyurdu (1)

Yine bu cinsten: Temelde mübah olan şeylerdir, suyun elbiseninve yeryüzünün temiz oluşu gibi, aslının (mübahlığının) yok olmadığını kesin bilemezse, kullanımı caizdir, fercler gibi aslı haram olanara gelince ve hayvan etlerine gelince: Boğazlanması ve nikah akdiyle kesin helallığı bilindikten sonra helal olur.Bunlardanbir şeyde tereddüd ederse aslına

(haramlığına) geri döner. Onun için rasulullah (sav) av hayvanında kendi okundan başka birok izi veya kendi köpeğinden başka bir köpeğin izini gören kimsenin o av hayvanında yemesininnehyetmiştir, veya suya düşmüş olarak bulursa ve ölümünün mübah kılıcı bir sebeblemi yoksa başkabir sebeble (boğulmayla) mi öldüğünü bilemezse yine nehyetmiştir.
Aslı helal olanhelala döner, su toprak ve elbise sadece zanla pis olmaz. Bedende aynıdır, abdestli olduğunu kesin bilirde abdestin bozulduğunda şüphe ederse ve namazadagirmemişse.
Peygamber (sav)'den sahih olarak sabittirki, "Bir adamın namazda bir (namazı) bozacak bir şey olduğunu hayal ettiğini şikayetettiler, ses (yellenme) veya koku duyuncaya kadar namazdan ayrılmaz, buyurdu" (2)Bazı rivayetlerdde namaz yerine mescid bulunmaktadır, Bu namaz ve diğerlerinide kapsar. Temelde tahir olan bir şeye necaset bulaştıına dair kuvvetli bir zan olursa, mesela necasetlerden sakınmayanbir kaafirin elbiseyi giymesi durumuda karışıklık söz konusu olur. alimlerdenbir kısmı asla dayanarak ruhsat verdiler bir kısmıyla tenzihen mekruh dedi, kafirin kestiğinin yenilmediğini kısmında olması gibi bütün bu meseleler aslın zahirle çatışmasından ileri geliyor asıl taharettir,zahir olanda necasettir.
Bu hususta deliller birbiriyle çarpışmıştır. Temizliğiyle hükmedenler, Allah teala ehli kitabın yiyeceklerin helal kılışıyla delillendiriyorlar, yiyeceklerininiyse elleriyle kaplarındna yapıyorlar. Peygamber (sav) bir Yahudinin davetine icabet etti, peygamber ve ashabı onlardan gelenelri giyip kulanıyorlarda, savaşylarda ellerinei geçen kap ve elbiseleri bölüşüyorlar ve kullanıyorlardı, savaşlarda ellerine geçen kap ve elbiseleri bölüşüyorarve kullanıyorlardı.Müşrik bilirgin tulumundan şu kullandıkları sahih olaraksabittir.
Necasetliğiyle ilgili delil getirenler şununla delil getiriyorlar:
Sahih olarak sabittirki,domuz eti yiyip içki içen ehli kitabın kaplarından soluldu, buyurduki: Eğer başkasını bulamazsanız onu suyla yıkayınız, sonra onun içinde yiyiniz" (3) İmam Ahmed şüpheyi helalla haram arasında bir yer olarak tefsir etti, yani halis haramla halis helal arasında, ve dedi ki: (Kim ondan sakınırsa dinini ve ırzını korumuştur" Bazanda helalla haramın karışması diye tefsir etti, yanihalis haramla halis helal arasında, ve dedi ki: Kim ondan sakınırsa dinini ve ırzını korumuştur" Bazanda helalla haramın karışması diyetefsir etti, bundan şu tefarruat ortaya çıkar: Malının içerisinden helal ve haram bulunan kimsenin durumu (S: 134) Eğermalınınçoğu haramsa imam Ahmed dedi ki: Ondan kaçınması gerek,ancak azbir şey olursa veya bilinmiyorsa o müstesnadır" Bizim ashabımız ihtilaf etti:Bu harammıdır, yoksa mekruhmudur? Eğer malının çoğu helalsa onunla muamele ve o maldan yemek caizdir. Haris Ali (r.a)'dan sultanın ödüllendirmeleri hakkında şöyle dediğini rivayet etti: Onda bir sakınca yoktur, size helaldan verdiği haramdan verdiğiden çoktur" Peygamber (sav) ve ashabı müşriklerle haramdan sakınmadıklarını bildikleri halde muameel yapıyorlardı, eğer durum karışırsa o şüphedir sakınmak takvadır.
Süfyan dedi ki: (Bu benim hoşuma gitmiyor, terketmesi bana daha hoştur"

____

(1) Hadis hasendir, Ahmed müsnedde tahric etti. (2) Tirmizi haricinde kütübü sitte ashabı ve Ahmed tahric etti, sahihtir. (3) Hadis sahihtir, Ahmed, Buhari ve Müslim tahric etti.

Zühri ve Mekhul dedi ki: "Ondan yenilmesinde beis yoktur, bizat haram olduğunu veya malının içinde haram olduğunu bildiği bir şey olduğunu bilmezse fakat sadece şüphe varsa, ondanyemesinde bir beis yoktur" Hanbel'in rivayetinde Ahmet bunu nas olarak zikretti. Mansurun İshak'tan rivayetine göre, İshak ibni Mesud ve Selmanın rivayetine istinaden ruhsat oluşunu benimsedi, Hasen ve İbni Sirinden rivayet edilen kumar ve faizden olduğuna hükmedilen şeydende almanın mübahlı görüşündedir. İmam ahmed haramlığı ve halellı karşık olan mal hakkında dedi ki: Eğer mal çoksaondan haram olan miktarını çıkaır ve geri kalanın da tasarruf yapar, eğermal azas tamamından sakınır, çünkü azdan bir şey alırsa haramdan kurtulması uzak bir ihtimaldir, çok mal böyle değildir.
Ashabımızdan bazısı bunu takvaya hamletti ve kulanımı azda çokta olsa mübahtır, dedi, tabi haram miktarını çıkardıktan sonra, bu aynı zamanda Hanefilerin görüşüdür, ve takva ehlinden Bişril Hafi gibi bazılarının görüşüdür.Seleften bazısından malının içinde haram olduğunu bilipte bizzat haramdan olduğnu bilmeyen kimsenin yemesine ruhsat olduğu rivayet edildi, daha önce Mekhul ve Zühriden rivayet edildiğini görmüştük.aynısı Fudayl bin iyazdanda rivayet edildi. Bu hususta seleften eserler rivayet edildi İbni Mesuda sorulduki: Faizden ve pis maldan sakınmayanbir komşunun komşusunu yemeğe davet etmesi hakkında dedi ki: Davete icabet ediniz, çünkü o davet (yemeği7 size afiyettir, ona (davet sahibine) günahtır (1) Bir rivayettede biri kendisine davet edenin malının ancak ya pis yada haram olduğunu biliyorum,dedi. İbni Mesud: Ona icabet ediniz, dedi. İmam ahmed bunu İbni Mesud'dan doğruladı fakat ona muhalefet etti ve dedi ki:
Günah kalblerin toplayıcısı ve onlara üstün gelicisidir" Selmandan da ibni Mesudun ilk sözü gibisin rivayet edildi. (S: 135) ve Said bin cübeyr, Haseni Basri, Müverrik el İcli ve İbrahimi Nahai ve İbni Sirinden de rivayet edildi. Bu hususta eserler Humeyd bin Zenceveyh'in (eleded) bazısıda Hallal'ın (elcami') isimli kitabında mevcuttur,yine Abdurrazzak ve ibni ebi Şeaybe'nin Musanefinde de mevcuttur. Ne zaman bir şeyin zatı itibariyle haram olduğu bilinse onun kullanımı haram olur. Bunda icma olduğunu ibniAbdil Ber ve başkası hikaye etti. İbni Sirin'den fazden hüküm verilmiş bir adam ve kumardan hüküm verilmiş bir adam hakkında (onun yemeğini yeme hakkında) onda bir sakınca yoktur didiği rivayet edildi. Bunu Halla sahih bir isnadla tahric etti.Hasen'den (Basri) bunun zıddı rivayet edildi, o dedi ki: Bu kazançlar bozulmuştur, ondan zorunluya benzer şekilde alınız.

İbni Mesud ve Selman (r.a)'den rivayet erilen Ebu Bekir Sıddık (r.a)'tan rivayet edilenle çatıştı, Ebu Bekir (r.a) bir yemek yedi sonra kendisine haram olduğu haber verildi ve bunun üzerine kustu (2)

İnsanların çoğu için açık olmayan şüpheli şeyler,peygamber (sav)'in haber verdiği gibij insanların bazısınca haram veya helallığı açık olur, çünkü yanında ziyade ilim vardır. Peygamber (sav)'in kelamı şuna işaret ediyor: Bu karışık (şüpheli) şeyleri insanardan bilen var, ve çokları bilmez, ve onu bilmeyenlere iki grub giriyor: (S: 136) Birincisi:Kendisine karışık olduğu için duran kimse. İkincisi: Olduğundan başka haliyle ona inanan kimse.

Kelamı bunlardan başkasının bildiğine işaret ediyor, bildiğinden muradı, işin haddi zatında haramveya helallığını bilmesidir. buda Allah katında isabet edenin bir olduğuna (haram veya helallığını bilmesidir, buda Allah katında isabet edeninbir olduğuna (haram) veya helallığı karışık olan hususlarda) ve diğerlerinin onu bilmediğine en açık işarettir, yani haddi zatında bu meseledeki Allahın hükmüne isabet edememiştir. her ne kadar şüpheye dayanıpta onu delil zannedereke bu işi yapıyorsada ictahadından dolayı sevab alır, hatasıda mağfiret olur çünkü hatasına güvenmiyor.

______

(1) İsnadı sahihtir, Abdurrazzak musannefinde tahric etti. (2) Bunu Buhari tahric etti.

Rasulullah (sav)'in şu sözü: "Kim şüpheilerden kaçınırsa dinini ve ırzını korumuştur, kim şüphelilere girerse harama girmiştir" insanları şüpheli işlerde ikiye ayırmıştır,bu kendisine karışık, şüpheli olan ve bu meseleyi bilmeyene nisbetledir, fakat bununbilene gelince o üçüncü kısımdırki onu hükmü açık olduğu için zikretmiyoruz, bu kısım üç kısmın en üsütnüdür, çünkü bu şüpheli işlerde Allahın hükmünü bilmişve bu hussuta ilmine tabi olmuştur. Bu hususta allahın hükmünü bilmeyenlerse iki kısımdır: Birincisi: Kendisine karışık olduğu olduğu iöçüin bu şüpheli şeylerden sakınankimse, bu dinini ve ırzını korumuştur. Irz insanda övgü ve kınama yeridir. güzel zikredilmesiyle medholur çirkin zikredilmesiyle kınama olur.Bu bazan inanın zatında olur,bazan geçmişinde bazanda ehlinde olabiir, her kim şüpheli işlerensakınırsa, sakınma yanlaradahil olan çirkinlikten kötülükten ırzının korumuştur,bunda şüpheli şeyleri işleyenelrin nefsini kötüşeyemaruzbıraktına delil vardır, selef bazısının dediği gibi: Kim nefsini töhmetlere maruzbırakırsa kendisinekötü zanda bulunanalrıkınamasın.

Bu hadisin Tirmizideki bir rivayetindede: (Kim onu dinini ve ırzını korumak için terkederse muhakak selamettekalır" (1) Manası: Bu maksatla terkederse, yani dinini ve ırzını noksanlıktan korumak için terkederse, diğer gösteriş v.b gibi bozuk bir maksatla değil. Bunda: Irzı korumanındini koruma gibi övüldüğü ne delil vardır. (S: 135) Bunun için şu variddir: Kişinin ırzını koruduğu her şey saadkadır"

Bu hadisin sahihayn rivayetinde:Kim kendine karışık olanı terkederse açık olanı daha iyi terkeder yani Şüpheli olduğu ve tam gerçekleşmemesiyle birlikte günahı terketmek açık günahı terketmekten daha evladır, bu günahtan kaçınmak içindir, fakat insanara yapmacık olarak terkeden kimseyse o insanarın yanıda terkedilmesi övüldüğü için terkeder.

İkinci kısım: Kendi yanında şüpheli olduğu halde şüpheli şeylere girmek, fakat insanarın şüpheli zannedipte kendisinin haddizatında helal bildiği bir şey hususunda Allah katında bir sıkıntı yoktur,y fakat bu hususta insanarın lekelemesinden korkarda ırzını korumak için terkederse oda güzel olur. Bu peygamber (sav)'in Safiyye ile (r.a) dururken kendisini gören birine şöyle bulurduğu gibidir: (O Huyay'in kızı Safiyyedir" (2) Enes cuma namazı için çıktı, insanları kılmış ve geri dönüyorlar olarak gördü, insanların görmediği bir yere girdi ve utandı, dedi ki: Kimki insanlardan utanmazsa Allahtanda utanmaz"Bunu Taberani merfu olarak tahric etti, fakat sahih değildir (3)

Eğer helal olduğuna inanarak -Ya caiz bir ictahadla, yada hata olmakla birlikti caizbir taklidle-bunun hükmü öncekinin hükmü gibidir, eğer ictahid zayıfsa veyataklid caizdeğil sadece heva kendisini buna sevketmişse onun hükmü kendisine şüpheli şeyler düşünlerin peygamber (sav) harama düştüğünü haber verdi,ybuiki mana ile tefsir edilir:

Birincisi: Şüphe olduğuna inandığı şey kendisini haram işlemeye götürecek, ve derece derece harama sevkedeceğine inandığı bir şeyse, sahihayndeki bir rivayette variddirki: Kim şüphe ettiğ bir şeye cesaret ederseaçık günaha girmesi yakın olur" (4) Bir rivayettede: (S: 138)Kime şüphe karışmışsa köprü olması harama yakındır Yani halisharama girmesi yakındır. Ebul Mütevekkil en Nacinin mürsellerinde , peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: Kim haramın kenarlarında otlatırsa içine girmesi yakınolur, kim küçük şeyleri küçümse büyük günahlara karışması yakın olur

İkinci mana:Kendi yanında haram ve helallığını bilmediğ şüpheli şeye girişen kimse hadidzatındaharam olmasından emin olamaz, ve harama rastlar ve kendisi haramolduğunu bilmez. İbni Ömerden (r.a) peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edilir. Helal açıktır, haramda açıktır, ikisi arasında şüpheliler vardır, kim ondan sakınırsa dini ve ırzı için daha temizdir.

Allah ve rasulüne insanalra emrettikleri şeylere nushda (halislik) böyledir. Allah için vacib olan nasihattandır: Asinin isyanına razı olmamak, Allah ve rasulüne itaat edenin itaatını sevmesidi. Nefali nasihatta gelince: Kalb ve diğer azalarla başkasının bir üstünlüğü kalmayıncaya kadar,her sevilene karşı Allahı tercih etmeye gayret etmektir.

Kitabı için nasilatsa: Onu şiddetli sevme, kadrini yüceltmektir, çünkü o yaratanın kelamıdır, anlamya şiddetli arzulu olmak, düşünmeye şiddetli önem göstermek, okumasının üzerinde durmak, mevsalısının anlamasını sevdiğini manaları taleb etmek için okumalı anladıktan sonra amel etmek için okumalıdır. Rabbının razı olduğu sevdiği şekilde emrini yerine getirmek için

anlamaya önem verir, ve severek onun dersine devam eder, anladıkların kullara yayar, ahlakıyla ahlaklanır, edebleriyle edeblenir.
Hayatın Rasul. (s.a.v)e nasihatta , itaatına, yardımına gayret sarfetmek, istediği zaman mal verme sevgisine sürat göstermektir.
Vefakından soraysa, sünnetini taleb etmek, ahlak, ve edeblerini araştırmak, saygı göstermek, sünnetini yerine getirmek, sünnetinden başka şeyle amel edene şiddetli kızak,sünetini ezayi edenlere kızmak, akrabalakı veya evlilik veya hicret, yardım arkadışık yoluyla ona yakın olanları sevmek, giyiminde kuşamında ona benzemekktir.
Müslümanlara nasihatsa: Kendi nefsi için sevdiğini onlar içinde sevmesi, kendi nefsi için hoş görmediğini onlar içinde hoş görmemesi, onlara şefkatli olması, küçüklerine merhamet etmesi, büyüklerinde saygı göstermesi, üzüntüleriyle üzülmes, sevinçleriyle sevinmesidir. Onarın salihliğini ülfetini ve nimetin üzerlerine devamını, düşmanlarına kaşı onlara yardım etmeyi,ve hoş olmayan her şeyi onlardan uzaklaştırmayı sevmesi gerekir.
Ebu Amr bin salah dedi ki: Nasihat kelimesi toplayıcı bir kelimedir isekve fiille nasihat edenin nasihat olunana hayır için çalışmasıdır. (S: 151) Allah için nasihat: Onu birlemek, onu güzel ve kemal sıfatlarla vasıflamaktır, ona zıt olan şeylerden onu tenzih etmek, masiyetlerden kaçınmak ona itaat etmek, onun için sevip, buğzetmek, onu inkar edene cihad etmek, ve buna teşvik etmektir.
Kitabına nasihat ise: Ona iman etmek, ona tazim etmek, hakıyla okuma, emir ve yasaklarını yerine getirmek, ilimler ve misallerini anlamak, ayetelrini tefekür etmek, ona davet etmek, aşırı gidenerin tahrifini engellemek, inkar edenlere karşı durmaktır. Rasulullaha (sav) nasihata buna yakındır: Ona ve getirdiğine iman etmek, ona saygı duymak, itaatına yapışmak, sünetine yaşatmak, ilimlerini yaymak, ona ve sünnetine düşmanlık edene düşmanlık etmek, ona ve sünnetine dos olanlara dost olmak, ahlakıyla anlaklanmak, edebleriyle edeblemenmek,ehil ve ashabını sevmektir.
Müslümanarın imamlarına nasihat ise: Hak üzere onlara yardım etmek, itaatetmek, onara hakkı hatırlatmak, lütuf ve şefkatla onları uyarmak, onlara karşı durmaktan sakınmak, onara tevfik için dua etmek, ve başkalarını buna tevişk etmektir.
Müslümanların geneline nasihatsa: Onlara maslahatlarına irşad etmek, onlara din ve dünya işlerini öğretmek, gizlilerini örtmek, düşmanlarına karşı onlara yardım etmek, onları savunmak, onara hasedden onları aldatmaktan kaçınmak, kendi nefsi için sevdiğini onar içinde sevmek, nefsi için sevmediğini onar içinde sevmemektir.
Yine onlara nasihat çeşitlerinden: Kötü şeyleri onlardan defetmek, fakirlerini nefsine tercih, etmek, cahillerini öğretmek, söz ve fiille sapmışları doğruya döndürmek, hakka döndürürken lütufla muamele etmek, iyiliği emreder, kötülükten nehyederken şefkatli ve yumuşak olmak, onların bozgunluğunun giderilmesini istemek, isterki bu husuta kendine zarar bile gelse, Ömer bin AbduAziz diyorki: keşke ben sijzin içinizde Allahın kitabıyla ameletsem ve sizde amel etseniz, ve sizin içinizde her bir sünnetle amel edişimde benten bir uzuv düşse ve en son canım çıksa. Allah, kitabı, rasulü için nasihatın çeşitlerinden, bu alimlere özel olanbir şeydir: Saptırcı hevaları kitap ve sünnnetle reddetmek ve kitab ve sünnetin hevalara zıt olmaya delilliğini açıklamak (S: 152), aynı şeklide alimlerin ayak kaymasından zayıf sözleri reddetmek, kitab ve sünnetin onların reddine delilliğini açıklamak, yine bunlardan: Peygamber (sav)'den sahih olan ve olmayan hadislerin rivayeti kabul edilen ve edilmeyen ravilerin halini açıklamkla ortaya çıkarılmasıdır.
Nasihatın en büyüklerindene: Kendisine işi hususunda istişare edene nasihat etmektir, peygamber (sav)'in buyurduğu gibi: Sizden biriiz kardeşinden nasihat isterse, kardeşe ona nasihat etsin" Bazı hadislerde: Yokluğundan nasihat etmes,i ona samimi olması) müslümanın müslüman üzerinde hakkındandır."
Bunun manası, yokluğunda kötü olarak zikredildiğinde, ondan o kötü sözü reddeder, gıyabında birinin ona zarar vereceğini gördüğü zaman onu engeller, gıyabta nasihat (halis, samimi olmak) nasihatçinin doğruluğuna delildir, çünkü huzur da yalakalık olarak olabilir fakat gıyabında onu aldatabilir.
Hasan dedi ki: Sen aciz olacağı bir emredinceye kadar kardeşinin içinnasihatın gerçekliğine eremezsin" Ve dedi ki: Peygamber (sav)'in bazı ashabı dedi ki: Nefsimi kudret elinde tutana yenin olsunki, eğer dilerseniz Allah adına yemin edeyim Alahın Allaha en sevimli kulları allahı kularına sevdiren, kularında Allaa sevdirendir,ve yüryüzünde nasihatla koşanlardır. Ferkad essebbi dedi ki: Bazı kitablarda okudum: Allah için seven amirler üzerine emir kılınmıştır, onun zümresi kıyamet günü ilk zümredir, meclisleri meclislerin en yakınıdır, sevgi yakınlık ve çalışmanın son derecesidir, sevener allah için uzun çalışmalarından usanmazlar. Onu ve onun zikrini seviyorlar ve yaratıklarınada sevdiriyorlar, kulLarı arasında nasihatla yürüyorlar, ayıblar yüzlere vurulduğu gün onların amellerinden onlar üzerine korku duyuyorlar, onlar Allahın velileri, sevdiklerive seçkin kullarıdır, onar ona kavuşmadan rahatları yoktur.
İbni Uleyleye Ebu Bekir el Müzeni'nin sözü hakkında dedi ki: Ebu Bekir (r.a) rasulullahın ashabının üzerine oruç ve namazla çıkmadı, fakat kalbindeki bir şeyle çıktı, dedi ki: Onun kalbindeki şeyde Allah için sevmek, ve yaraıklarına nasihattır" Fudayl bin iyad dedik0 Bizim yanımızdakine bir kimse çoknamaz ve oruçla yetişmedi ancak nefis cömertliği göğüs selameti ve ümmete nasihatle yetişti" (S:153) İbnil Mübareğe Amellerin hangisi daha faziletlidir? diye soruldu, dedi ki: Allah için nasihattır Ma'mer dedik: İnsanardan sana en nasihatçısı olan seni hakkından Alahtan korkandır"
Selef birine nasihat etmek istedikleri zaman ona gizli öğüt verirlerdi, hatta bazısı dedi ki:Kim kardeşine kendisiyel onun arasında ona öğüt verirse o (yapmatığı) nasihattır, kim insanların önünde ona nasihat ederse ancak onu kınamıştır Fudayl bin İyad dedi ki: Mü'min örter ve nasihat eder, facir utandırır ve ayıbını ortaya çıkarır "Abdul Aziz bin ebi Ravvad dedi ki:

Sizden öncekiler kardeşinden bir şey gördüğü zaman ona şefkatle emrederdi her emir ve yasağında sevab alırdı, bunlardan birisi arkadaşının gizlisini açığa çıkırıyor kardeşini kızdırıyor, perdesini yırtıyor (gizlisini açığa vuruyor) İbni Abbas sultana iyiliği emir kötülğü yasaklama hakkında sorulu, dedi ki: Mutlaka yapacaksan seninle onun arasında olsun"İmam Ahmed (ra) dedi ki: Müslümana zimmiye nasihat etmesi, gerekmez, ona müslümana nasihat etmesi vacibtir, Peygamber (sav) buyurduki: Her bi müslümana nasihat etmek,ve müslümanların topluluğuna ve genilene nasihat etmendir.

____

(1) Hiyle'nin adamlarındandır. 4 /44-50

SEKİZİNCİ HADİS

MÜŞRİK ARABLARLA SAVAŞMAK)

Abdullah bin Ömer (ra)'den rivayet edildi, peygamber (sav) buyurduki: Allahtan başka ilah olmadığına, Muhammedin Allahın elçisi olduğuna şehadet getirinceye, namaz kılıncaya, zekat verinceye kadar insanlarla savaşmakla emrolundum, bunu yaparlarsa, islam hakı müstesna kanlarını ve mallarını benden korumuşlardı, hesaplarıda Allaha aittir "Buharive Müslim rivayet etti.

Bu hadisi Buhari ve Müslim Vakıd bin Muhammed bin Zeyd bin Abdullah bin Ömer rivayetinden tahric eti, O'da babasından , O'da dedesi Abdullah bin Ömer (ra) den tahric etti. Ancak islam hakkı müstesna, sözüyle Buhari yalnız kaldı, bu hadisin manası peygamber (sav)'den çok vecihlerle rivayet edildi, sahihi buharide Enes (ra)den peygamber (sav)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti: İnsanlarla Yani müşriklerle Allahtan başka ilah olmadıına, Muhammedin onun kulu ve elçisi olduğuna şehadet edinceye kadar savaşmakla emrolundum, Eğer Allahtan başka ilah olmadığına, Muhammedin Allahın rasulü olduğuna şehadet ederlerse namazımızı kılarlarsa, kıblemize yönelirer, kestiğimizi yerler, o zaman bize hakkı hariç kanları ve malarıharam olur. (1)

İmam Ahmed Muaz bin Cebel (ra)'den tahric etti, peygamber (sav) buyurduki: (S: 155) İnsanlarla ortağı olmayan tek allahtan başka ilah olmadıına, Muhammedin Allahın rasülü olduğuna şehadet edinceye kadar, zekat verincyee kadar savaşmakla emrolundum, bunu yaparlarsa, hak hariç kanarını ve mallarını korumuşlardır, hesabları Alah azze ve celleye aittir" (2) Hadis hasendir, İbni Mace kısa olarak tahric etti.

Yine Ebu Hureyre (ra)'den buna benzer tahric etti, Fakat bu Ebu Hureyre (ra)nin meşhur rivayetinde, namaz kılak, ve zekat vermek yoktur, sahihaynde Ebu Hureyre (ra)'den rivayet edildi, peygamber (sav) buyurduki: İnsanlarla Lailahe illallah deyince kadarsavaşmakla emrolundum. Mim: Le ilahe illallah derse, hakık müstesna muhakak malını vevnefsini benden korumuştur, hesabıda Allah azze ve celleye aittir" Müslimin bir rivaeytinde: Allahtan başka ilah olmadığına şehadet edinceye , bana iman edinceye ve getirdiğme iman edinceye kadar yine Müslim Cabir (ra)'den tahric etti ilk Ebu Hureyre (ra)'ın lafzıyla ve sonuna şu ziyadeyi yaptı ve şunu okudu: (halde rasulüm)sen hatırlat sen ancak hatırlatıcısın. Onların üzerinde bir zorba değilsin.) (3)

Yin Ebu Malik el Eşcaiden tahric etti. O'da babasından rivyetetti, dedi ki: Peygamber (sav)'i işittim şöyle buyuruyordu: Kim Allahtan başka ilah yoktur derse, ve Alahtan başka tapılanara küfrederse, Allah onun kanını ve malını haram kılar, hesabıda Allaha aittir." (4)

Süfyan bin uyeyneden şöyle didiği rivayet edildi: Bu islamın evvelindeydi, namaz, oruç zekat, ve hicret farz olmadan önce. Bu gerçekten zayıftır, Süfyandan sahih oluşuna bir bakmak gerek, çünkü bu hadisin rivayetçileri Rasullulah (sav)'e Medine'de arkadaşık etmişer ve bazısında geç müslüman olmuştur.

Kanlarını ve mallarını benden korumuşlardır" Sözü bu sözü söylediğinde savaşla emrolunduğuna delildi, islamı reddedenlerlede savaşmasının emredildiğine delildir, bunların hepsi medine'ye hicretten sonradır.

Biliniyorki, peygamber (sav) islama girmek için kendisine gelenerden iki şehadeti kabul ediyor, (S: 156) bununla onunkanın koruyor ve onu müslüman sayıyordu, kendiine kılıç kaldırılan bir kişi La ilahe illallah diyen birini öldüren Üsame bin Zeyd'e itiraz etti, peygamber (sav) kendisine islama girmek için gelenere namaz ve zekat şart koşmuyordu, bilakis ondan rivayet edildiki: Zekat vermeme şartı koşan bir kavmin islamını kabul etti.

İmam Ahmedin müsnedinde Cabir (ra)'den rivayet edildiki, şöyle dedi: Sakif kabilesi rasulullaha kendi üzerlerine zekat ve cihad olmama şartını koştular, rasululah (sav) buyurduki: İlerde zekat vericek ve cihad edeceklerdir (5)

(1) Buhari ve İbni Hibban Enes bin Malikten tahric etti. (2) Hadis hasendir, Ahmed, İbni Mace ve Darekutni tahric etti (3) Ğaşiye suresi, ayet: 21-22 (4) Müslim, Ahmed müsnedde tahric etit, sahihtiry, (5) Hadis zayıftır, senedinde ibni Lehia var O'da zayıftır.

Yine onda Ömer bin Asım elLeysiden O'da kendilerinden (leys kabilesinden) bir adamdan rivayet etti, , o peygamber (sav)'e geldi ve müslüman oldu, günde iki namak kılmak şartını koştu peygamber (sav)bunu kabul etti. (1)

İmam Ahmed bu hadisleri aldı ve dedi ki: İslam fasid şart üzerine sahih olur sonra bütün islamın şeriatı lüzumlu kılınır.

Yine şununla delil getirdi: Hakim bin Hizam dedi ki: Peygamber (sav)'e ayaktayken scedeye gitmek üzere biat ettim. ahmed dedi ki: Rükusuz secde etmektir bunun manası.

Muhammed bin Nasr el Mervezi zayıf bir senedle Enes (ra)'den şöyle didiğini tahric etti: Peygamber (sav7 kedisine islam hususunda icabet edeneri ancak namaz ve zekatla birlikte kabul ediyordu, o ikisi Muhammed (sav)'i ve islamı kabul eden kimseye iki farzdır, bu Allah tealanın şu sözüdür: Bunu yapmadığınıza ve Allahda sizi affettiğine göre artık namazı

kılın,zekatı verin) (2), bu sabit değildir, sabit olduğ farzedilense bile, (S: 157) Ondan murad: Namaz ve zekatı terketmek üzere kisenin müslümanlığını kabul etmiyordu, bu doğrudur, peygamber (sav) Muazı (ra) Yemen'e gönderince onarı önce iki şehadete davet etmesini emretit ve buyurduki: Eğer onlar bunda sana itaat ederlerse onlara namazı, sonrada zekatı bildir" Muradıda: Kim islama girip müslüman olursa ona namaz kılmayı ve zekat vermeyi emredecektir, peygamber (sav) kendisine islamı soranara şehadetle beraber islamın diğer rükünerinide zikrediyordu, cebrail (a.s) islamı sorunca buyurduğu gibi.

Bu kararlaştırmamızdan bu babtaki hadislerin arası birleştirilebiir ve hepsinin hak olduğu ortaya çıkar, Sadece kelimei şehadet insanın korunmasına (kan ve malının) yeter, ve bununla insan müslüman olur, islama girince ve namazını kılıp zekatını verip islamın diğer kurallarını yerine getirince onun için müslümanların lehine ve aleyhine olan şeyler vardır, eğer bu rükünlerden birini ihlal ederse ve müslümanlarda cemaatsa ve kuvvetelri varsa onunla savaşırlar.

Bazıları, hadisin manasının kafirle kelimei şehadeti söyleyinceye kadar savaşılacağı manasında olduğunu, namazı kılırcaya zekatı verinceye kadar savaşılacağı manasında zannnetti, ve bunu kafirlerin furuat ile muhatab sayıldıklarına delil kıldı, buna bakmak gerek, peygamber (sav)'in kafirlerle savaşındaki siyreti bunu zıddına delildir.

Sahihi Müslimde Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet edildi, Sahihi Müslimde Ebu Hureyre (ra)'den rivayet edildi, peygamber (sav) Hayber günü Aliyi çağırdı ve sancağı O'na verdi ve buyurduki: Yürü ve geri dönme ta Allah sana fetih versin" Ali gizlice bir şey konuştu sonra bağırdı ve: Ey Allahın rasulü ve ne üzere insanlarla savaşayım?, dedi. Alahtan başka ilah olmadığına ve Muhammedin Allahın elçisi olduğuna şehadet edinceye kadar onarla savaş eğer bunu yaparlarsa muhakkak senden mallarını ve kanarını hakkıyla müstesna olarakkorumuşlardır, hesablarıda Alllaha aittir." buyurdu. Sadece şehadeti nefiflerin ve malların koruycusu kıldı, ancak hak durum müstesna. İslama girdikten sonra namaz ve zekatta hakkındandır (Öldürmenin hak olduğnu durumdandır)

Kur'ndan namaz kılmadan ve zekat vermeden kaçınan topluluğun öldürlmesine dedil, Allah tealanın şu kavlidi: Eğer tevbe ederler, namazı kılarlar ve zenkatı verirlerse yollarını serest bırakın) (3), (S: 158) Eğer tevbe ederler, namazı kılarlar ve zekatı verirlerse yollarını serbest bırakın (4), Eğer tevbe ederler, namaz kılarlar ve zekat verirlerse dinde kardeşlerinizdirler) (5), (Onlarla fitne kalmayıncaya ve din Allahın oluncaya kadar savaşın) (6), Halbuki onlara ancakdini yalnız ona has kılarak ve hanifler olarak Allahu kululk etmeleri, namaz kılmaları ve zekat vermeleri emrolunmuştu. Sağlam dinde budur) (7)

____

(1) Hadisin isnadı sahihtir, imam Ahmed, Nesai, Tayalisi ve Tahavi şerhi müşkilil asar'da tahric etti, Neylül evtar 7/199 (2) Mücadele suresi, ayet: 13 (5) tevbe ayet: (4) Tevbe, ayet: (5) Tevbe: 11 (6) Bakara, 193 (7) Beyyine, âyet: 5

Peygamber (sav) bir kavimle savaşacağını zaman sabah oluncaya kadar baskın yapmazdı, ezan eşitirse baskın yapmaz, yoksa islama girmiş olma ihtimaliye beraber yinede baskın yapardı, seriyyelerine şöyle tavsiye ediyordu: Eğer müezzin işitirseniz veya mescid görürseniz kimseyi öldürmeyin. (1) Uyeyne bin Hısn'ı Anber oğullarına gönderdi, ve onlar üzerine baskın yaptı, ezan işitmedi, onlar daha önce müslüman olduklarını iddia ettiler.

Peygamber umman ehline bir yazı gönderdi, içerisinde şu vardır: Peygamber Muhammedden Umamn ehline, selam üzerinize olsun.. Allahtan başka ilah olmadığını ve benim Allahın rasulü olduğumu şehadetle kabul edin, zekat verin, mescidler yapın, yoksa sizinle savaşırım. Bunu Bezzar, Taberani ve başkaları tahric etti (2) Bütün bunlar islama girenerin hali göz önünde bulundurulacağına delildi, eğer namaz kılmaz, zekt vermezlerse savaşılırlra, bu hususta sahihaynde Ebu Bekir ve Ömer (ra) arasında münazara oldu, Ebu Huruyre (ra)den şöyle dediği rivayet edildi: Rasulullah (sav) vefat edip, ondan sonra Ebu Bekir (ra) halife olunca ve Arablardan bir kısmı kafir olunca, Ömer(ra) Ebu Bekir (ra)'e dedi ki: İnsanlarla (bu 7nasıl savaşırsın) rasulullah (sav) buyurduki: İnsanlarla Laiilahe illalalh deyicneye kadar savaşmakla emrolundum, kim la ilahe ilallah derse hakkı hariü malını ve nefsini benden korumuştur, hesabı allaha aittir" (S: 159) Ebu Bekir (ra) dedi ki: Vallahi rasulullaha vermekte oldukları bir deve bağını benden engelleseler bunun engelllenmesi üzerine onarla savaşarım. Ömer (ra) dediki Vallahi namazla zekatın arasını ayıranla savaşacağım, zekat malın hakkıdır, vallahi rasulullaha vermekte oldukları bir deve bağını benden engelleseler bunun engellenmesi üzerine onarla savaşırım, Ömer (ra) dedi ki: Vallahi Alllahı, Ebu Bekirin kalbini savaşa açmış olduğunu gördüm ve onun doğruolduğunu bildim (3)

Ebu Bekir (ra) onarla savaşmayı şu sözden çıkardı: Ancak hakkıyla müstesna) Şehadeti söyleenlerin savaşılması caizdir, onun hakkına farz olan malı (zekatı) vermeleridir. İnsanardan bir grubun zannettiği hadisin başındaki genel ifadeye tutunarak, şehadeti söyleyenerin ahirette ateşeşe girmeycekelri hakkında varid olan hadislerin bakarak bunlaringenel laafızlarıyla bu zanna varmıştı, işe böyle değildi, sonra Ömer (ra) Ebu Bekir (ra)e uymaya döndü.

Nesai EBu Bekir (ra)'den münazarası kıssasını tahric etti, ve bir ziyde yaptı, oda: Ebu Bekir (ra) Ömer (ra) 'e dedi ki: Rasulullah (sav) ancak buyurdu namaz kılıncaya , zekat verinceye kadar savaşmakla emrolundum. Bunu ibniHuzeyme sahihinde tahric etti, fakat bu rivayette İmran el Kattan isnad ve metin olarak hata etti, bunu hafız imamlar dedi, bazıları: Ali binel Medini, Ebu Zür'a, Ebu Hatim, Tirmizi, Nesai, bu hadis peygamber (sav)'den ne Ebu Bekir nede Ömer (ra) rivayetiyle bu lafızla değildir, ancak Ebu Bekir (ra) dedi ki: Vallahi namazla zekatın arasını ayıranla savaşırım, zekat malın hakkıdır, bunu da Allah en iyi bilir hadisin şu metninden almıştır. Ancak hakkıyla müstesna bir rivayettede: Ancak islam hakkı müstesna namaz kılmayı, zekatı islamın hakkından kıldı, yine hadlerin işlenmemeside islamın hakkındandır, bütün bunlar ancak hakkıyla müstesnadır" sözünden müstesnadır.

Namazla zekatın arasını ayıranla savaşacağım, zekat malın hakkıdır" sözü , namazı terkedenle savaşılacağına delildir, çünkü namaz bedenin hakkıdır, aynı şekilde zekatı terkedilende, çünkü züket malın hakkıdır.
Bunda şu vardır: Namazı terkedenle savaşmak icma olunmuş bir durumdur, çünkü onu kendisine kıyas edilen asıl kıldı, bu Ömer (ra)'ın delil olarak zikrettiği hadiste zikrolunmadı, ancakbunu Allah hakıyla müstesna" sözünden aldı. Zekatta böyleçünkü hakkındandır, bütün bunlar islamın haklarındandır.

____

(1) Ahmed, Ebu Davud ve Tirmizi, tahric etti ve Hasen garib, dedi: (2) Bezzar, Taberani evsatta tahric etti, Heysemi Bezzarın ravileri hakkında dedi ki: Mürseldir, senedde bilinmeyenler var Mecmauzzevaid/ 3/64 (3) Kütübü sitte Ashabından ibni mace hariç, diğerleri ve İmam Ahmed rivayet etti, Sahihtir.
Yine sahihi Müslimdeki Ümmü Seleme (ra)a'den yapılan rivayetlede delil gösterilebilir, peygamber (sav) buyurduki: Sizin başınıza emirler gelecektir, onlardan iyilik ve kötülük göreceksiniz, kim onlara inkar ederse beraet etmiştir, kim hoş görmezse selamette kalmıştır, fakat kim razı olur ve tabi olursa (o kurtulamamıştır) Dedilerki: Ey Allahın rasulü, onlarla savaşalım mı? Namaz kıldıkları müddetçe hayır" buyurdu (1) Namaz ve zekatın terki üzerine savaşaldığı gibi islamın diğer rükünerini terkedenerin hükmüde onlarla savaşmaktır.
İbni Şihab Hanzala bin Ali binel Eska'dan rivayet etti: Ebu Bekir (ra) Halid bin Velidi (ra) gönderdi ve beş ş=ey üzerine insanlarla savaşmasını emretti, kimbeşten birini terkederse bunun üzerine onunla savaş dedi: (Bu beş şey): Allahtan başka ilah olmadığına, Muhammedin Allahın rasulü olduğuna şehadet etmek, namaz kılmak, zekat verme, veramazan orucu tutmak.
Said bin Cübeyr dedi ki: Ömer bin Hattab dedi ki: Namazve zekat üzerine savaştığımız gibi, eğer insanlar haccıda terketseler onlarla savaşırızBu söz bu farzlardan birinden kaçanlar içindir. Bir kişinin kaçınmasına gelince: Alimlerin çoğunluğunca namazdan kaçınan öldürülür, bu söz: Malik, Şafii Ahmed, Ebu Ubeyd ve başkalarının sözüdür:
Buna sahihaydeki Ebu Saidi Hudri (ra)'den rivayet edilen şu hadis delildir: Halid bin Velid peygamber (sav)'den bmir adamı öldürmek için izin istedi, Hayır, belki o namaz kılıyordur" buyurdu. Halid (ra) dedi ki: Nice namaz kılan vardır kalbinde olmayanı söylüyor, rasulullah (sav) buyurduki: Ben insanların kalbini delmekte emrolunmadım, içlerini yarmaklada emrolunmadım.
(S: 161) İmam Ahmedin müsnedinde, Ubeydullah bin Adiy bin el Hıyardan rivayet edildi: Kendisine ensardan bir adam bahsetmişti: O peygamber (sav)'e geilip münafıklardan birini öldürmek için izin istemiş, ve peygamber (sav) buyurmuş ki: Allahtan başka ilah olmadıına şehadet etmiyor mu? Evet, fakat onun şehadeti yoktur hükmündedi) dedi. Muhammedin Allah rasulü olduğuna şehadet etmiyor mu? Buyurdu, evet, dedi. Namaz kılmıyor mu? buyurdu, evet fakat onunnamazı yoktur hükmündedir. dedi. İşte onları öldürmekten Allah bizi nehyetti buyurdu (3)
Zekat vermekten kaçınanlar hakkında iki görüş vardır: Birincisi Öldürülür, bu imam Ahmedin meşhur görüşüdür, ibni Ömerin bu hadisiyle delillendirilir, İkinci: Öldürülmez, buda Malik, Şafii ve bir rivayette Ahmedin görüşüdür,
Oruç ise: Malik, ve Ahmed bir rivayette dedi ki: Terkinden dolayı öldürülür, Şafii, ve Ahmed bir rivayette: Öldürülmez, dedi, bunada İbni Ömerin hadisi delil gösterilebilir. Çünkü onda oruç zikredilmemiştir. bunun için imam Ahmed Ebu Talib rivayetinde dedi ki: Oruç hakkında bir şey gelmemiştir.
Derim ki: İbni Abbastan merfu ve mevkuf olarak rivayet edildiki: Şehadet, veya namaz, veya orucu terkeden zekat ve hacca muhalif olarak, kafirdir, kanı helaldir. İslam beş şey üzerine bina edilmiştir. Hadisinin şerhinde zikri geçti.
Hacca gelince: Terkinden dolayı öldürülme hususunda Ahmedden iki rivayet var. Ashabımızdan bazısı öldürülme rivayetini tamamen terketmeye azmedenler veya terkettiği senede öleceğini kuvvetli bir zanla bildiği halde erteleyenler içindir, manasına yorumladılar. Fakat sonra yaparım diye ertelerse alimlerin çoğunun dediği gibi öldürülmez.
Ancak hakkıyla müstesna sözü, bir rivayettede: Ancak islam hakkı müstesna daha öncede Ebu Bekir (r.a)'in namaz ve zekatı bu hakka dahil ettiği geçti, alimlerden bazısı buna oruç ve haccıda dahil etti.

____

(1) Hadis sahihtir, Müslîm Kitabül imare rakam 27'de tahric etti. (2) Ahmed, Buharî, Müslîm Ebu Saidi Hurdirin tahric etti, sahihtir. (3) Ahmed şeyhaynin şartı üzere sahih bir isnatla tahric etti.

DOKUZUNCU HADİS

(DİNDE YASAKLAR VE EMİRLER)

-Ebu Abdurrahman Ebu Huyreyre (r.a)'den şöyle dediği rivayet edildi: Peygamber (s.a.v)'i işittim buyuruyorki: Sizi neyden neyhettiysem ondan sakının, bize emrettiğim şeyi gücünüz yettiğince yapın, sizden öncekileri ancak çok sormaları ve peygamberlerine ihtilaf etmeleri helak etti" Buharî ve Müslîm rivayet etti.
Bu lafızla hadisi sadece Müslîm tahric etti. Zühri Den, O'da Said bin Müseyyeb ve Ebu Seleme'den, her ikiside Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etti. Buharî ve Müslîm Ebu Hureyreden A'rac'ın rivayetiyle Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu tahric etti: Sizi terkettiğim müddetçe beni terkedin, sizden öncekileri ancak soru sormaları ve peygmaberine ihtilaf etmeleri helak etti, sizi bir şeyden nehyedersem ondan kaçının, size bir şey emredersem onu gücünüz yettiğinizce yapın " Bunu Müslim iki yolla manasıyla Ebu Hureyre (r.a)'den tahric etti.
Onun bir rivayetinde Muhammed bin Ziyaddan, O'da Ebu Hureyreden (r.a) bu hadisin sebebini zikretti, Ebu Hureyre (r.a) dedi ki: Rasulullah (s.a.v) bize hitab etti ve buyurduki: Ey insanar Allah size haccı farzetti, hac ediniz" Bir adam: Ey

Allahın rasulü her senemi, dedi adam üç defa söyleyinceye kadar sustu, ve buyurduki: Sizi terkettiğim müddetçe beni bırakınız, sizden öncekiler ancak soru sormaları ve peygamberlerine ihtilaf etmeleri sebebiyle helak edildi, size bir şey emredersem gücünüz yettiği kadar yapın, sizi bir şeyden neyheyedersem onu terkedin" (1) (S:165) Bunu Darekutni başka bir vecihle muhtasar olarak tahic etti, ve onda dedi ki: Allah tealanın şu ayeti indi: Ey iman edenler açıklanırsa hoşunuza gitmeycek şeyleri sormayın (2)

Bir çok vecihle bu ayetin peygamber (s.a.v)'e haccın her senemi olduğunu sorunca indiği rivayet edildi.

Sahihaynde Enes (r.a)'den rivayet edildi, dedi ki: Rasullulah (s.a.v) bize hitab etti, bir adam dedi ki: Babam kimdir: Filan buyurdu ve bu ayet nazil oldu (şeyleri sormayın) (2) Yine Buharî ve Müslîmde Katade'den O'da Enes (r.a)'den rivayet etti: Bugün bana hangi şeyden sorarsanız açıklarım" buyurdu, adamlar kendisiyle tartıştığı zaman babasından başkasına nisbet edilerek çağrılan bir adam kalktı ve Ey Allahın rasulü babam kimdir? dedi. Baban Huzafedir" buyurdu, sonra Ömer (r.a) olarak Allaha, din olarak islama, peygamber olarak Muhammede razı olduk, fitnelerden Allaha sığınıyoruz dedi, Katade ve bu hadisi zikrettiğinde bu ayetide zikrediyordu: **Ey iman edenler açıklanırsa hoşunuza gitmeyecek şeyleri sormayın)**

Taberi tefsirinde, Ebu Hureyre (r.a)'den tahric etti: (S:166) Rasulullah (s.a.v) (sav) kızgın ve yüzü kızarmış olarak çıktı ve minber üzerine oturdu, bir adam ayağa kalktı ve : Ben nerdeyim? dedi, Ateşte buyurdu, diğer biri kalktı ve Babam kim? dedi, Babam Huzafe'dir buyurdu. Ömer (.a) kalktı ve Allaha razı olduk, din olarak islama razı olduk, peygamber olarak Muhammede, önder olarak kurana razı olduk, ey Allahın rasulü biz cahiliyye ve şirkten yeni kurtulmuş bir kavimiz, Alllah babalarımızı daha iyi bilir. dedi ki: Kızgınlığı sakinleşti, ve ayet nazil oldu: Ey iman edenler açıklanırsa hoşunuza gitmeyecek şeyleri sormayın)

____

(1) İmam Ahmed, Müslîm, Nesaî tahric etti. İbni Hibban doğruladı. (2) Buharî ve Müslîim Enes (r.a)'den tahric etti. Buharî, Müslîim ve İbni Ceriri Taberi tefsirinde tahri ettti Camiul beyan 7/52

Yine Avfi yoluyla İbni Abbastan Allah tealanın şu kavli hakkında (Ey iman edenler açıklarsa hoşunuza gitmeyecek şeyleri sormayın) şöyle dediği rivayet edildi: Rasulullah (s.a.v) insanlar içinde Ey Kavim hac üzerinize farz kılındı" diye çağırdı. Esed oğullarından bir adam kalktı ve her senemi, dedi, rasulullah (s.a.v) çok şiddetli kızdırıldı, nefsimi kudret elinde bulundurana yemin olsunki, şayet evet deseydim farz olurdu ve güç yetiremezdiniz, ve o halde küfre giderdiniz, sizi terkettiğim müddetçe beni terkediniz, size bir şey emredersem yapınız, sizi bir şeyden nehyedersem ondan sakının" Buyurdu, Allah teala şunu inzal buyurdu: Ey iman edenler açıklanırsa hoşunuza gitmeyecek şeyleri sormayın). Onları Hristiyanların sofra istedikleri gibi istekle bulunmalarını yasakladı, onlar (Hristiyanlar) o istek sebebiyle kafir olmuşlardı. Allah bundan neyheyetti ve buyurduki: Ey iman edenler açıklanırsa hoşunuza gitmeyecek şeyleri sormayın) bekleyiniz kuran hümü indiği zaman açıklamasını bulursunuz.

Bu hadisler ihtiyaç olmayan ve cevabı soranı cennette miyim diye sorması gibi. Nehye delildir, mesela: Adamın, ateşte mi, veya cennete miyim diye sorması gibi. Babası kendisinin ona nisbet edildiğimi yoksa başka kimse midir? gibi. Alay, abes ve inat için soru sormaktan nehyedildiğine işarettir, çok nünafıkların yaptığı gibi.

Müşrikler ve ehli kitabın yaptığı gibi mucuziler istemek ve önerilerde bulunmakta buna yakındır İkrime ve başkası dedi ki: Ayet bunun hakkında nazil oldu, Allahın kullarından gizlediği ve bildirmediği şeyden sormakta buna yakındır, kıyametin kopma vaktini sormak ve ruhtan sormak gibi.

(S: 167) Yine müslümanların çok helal ve haramdan, sorunun şiddete sebeb olması korkulan sorudan nehye delildir, haccın her senemi olduğunu sormak gibi, Sahihte Sa' bin ebi Vakkas (r.a)'dan rivayet edildi, O'da peygamber (s.a.v)'i şöyle buyurduğunu rivayet etti: Müslümanlar hakkında suç bakımından müslümanların en suçlusu haram olmayan bir şey hakkında sorupta sorusu sebebiyle haram kılınan kimsedir. (1)

Peygamber (s.a.v) lisan hakkında sorulunca meseleleri hoş görmedi ve ayıpladı hatta o konu hakkında soru soran vaki olmadan ehli hakkında bu belaya maruz kaldı (2). Peyamber (s.a.v) kıyl ve kalden, çok sorudan ve malı zayi etmekten nehyediyordu. (3)

Peygamber (s.a.v) meseleler hakkında ancak kendisine gelen bedevi Arablara ruhsat veriyordu, bu şekilde onları ısındırıyordu, Medine'de ikamte eden, kalblerinde .iman kökleşmiş olan muhacir ve ensar sorudan neyhedilmiştir. Sahihi Müslimde Nevvas bin Sem'andan şöyle didiği rivayet edildi: Medine'de rasulullah (s.a.v)'la bir sene ikamet ettim, beni hicret etmekten ancak soru sormak engelledi, bizden biri hicret edince peygamber (s.a.v)'e soru sormazdı.

Onda yine Enes (r.a)'den şöyle dediği rivayet edildi: Biz Rasulullah (s.a.v)'e bir şey sormaktan nehyedildik, çölden akıllı bir adamın gelipte soru sorması hoşumuza gidiyordu. (4)

Müsnedde Ebu Ümamenin şöyle dediği rivayet edildi: Allah Teala (Ey İman edenler açıklandığında hoşunuza gitmeyecek şeyleri sormayın) ayetini indirmişti, edenler açıklandığında hoşunuza gitmeyecek şeyleri sormayın) ayetini indirmişti,

(S:168) Çok soru soru sormayı çirkin gördük, Allah teala bunu peygamberine inzal buyurunca bundan sakındık, bize bedevi bir Arab geldi, ona bir bürd rüşvet verdik ve peygamber (s.a.v)'e soru, sor dedik, ve hadisi zikretti. (5)

Ebu Ya'lanın müsnedinde Bera' bin Azibin şöyle didiği rivayet edildi: Eğer bana bir sünnet gelirse, ve bende rasulullaha (s.a.v) bir şey hakkında sormak istesemde ondan çekinsem, bedevi arabların gelmesini arzu ederdik.

(1)

Hadis sahihtir, Buharî, Müslîm, Ahmed, Ebu Davud tahric eti. İbni Hibban doğruladı. (2) Hadis sahihtir, Tirmîzi Hriç Cemait Sehl bin Sa'd es Saididen tahric etti, soru soran Uveymir el Aclanidir. (3) Hadis Sahihtir, Buharî ve Müslim muğire bin Şubeden tahric etti. (4) Hadis sahihtir, Müslîm Nesaî ve İbni Hibban tahric etti. (5) Hadis zayıftır, Ahmed, Taberani Kebirde tahric etti.

Bezzar'ın müsnedinde İbni Abbas (r.a)'in şöyle dediği rivayet edildi: Ben rasulullahın (s.a.v) ashabından daha hayırlısını görmedim, ona ancak oniki mesele sordular, hepside kuranda vardır: Sana içki ve kumardan soruyorlar). (1) Sana haram aydan soruyorlar) (2), (Sana helallerden aylardan) soruyorlar) (3) Sana yetimlerden soruyorlar) (4).. ve hadisi zikretti.

Rasulullah (s.a.v)'in ashabı bazan bazı hadisler vuku bulmadan önce fakat amel etmek için soruyorlardı, şöyle dedikleri gibi: Biz yarın düşmanla karşılacağız yanlarımızda bıçak yok kamışla hayvan keselim mi? (5), kendilerine haber verdiği emirlere itaat etmek ve onlarla savaşarak hakkında soru sordular.

Huzeyfe (r.a) fitnelerden ve fitne anında ne yapılacağını sordu. (6)

Bu hadisin şu sözü: Size terkettiğim müddetçe beni terkedin, sizden öncekiler çok soru sormaları ve peygamberine ihtilaf etmeleri sebebiyle helak oldular" soruların hoş olmadığına ve kınandığına işaret ediyor.

Fakat bazı insanlar bunun peygamber (s.a.v)'in zamanına has olduğunu zannediyor, haram edilmeyenin haram kılınması vardı veya yapması zor olan şeyin farz kılınma korkusu vardı bu peyamber (s.a.v)'in vefatından sonra bu korku kalmamıştır, diyor. Fakat soru sormanın çirkinliğinin sebebi sadece bu değil, bilakis onun başka sebebide var, oda sözünü zikkettiğimiz ibni Abbasın sözünde işaret ettiği şeydir: Bekleyiniz, eğer kuran ayeti inerse, sorduğunuz her şeyi onda bulursunuz.

Bunun manası: Müslümanların dini hususunda ihtiyaç duyacağı herşeyi mutlaka Allah yüce kitabında açıklamış, rasulü onu tebliğ etmiştir, bundan sonra kimsenin sormasına ihtiyaç yoktur, çünkü Allah kullarının menfaatını onlardan daha iyi bilir, kendilerinin hidayetine ve menfaatine olan şeyleri mutlaka Allah başlangıçta açıklayacaktır, Allah teala şöyle buyurdu: (Sapmamanız için Allah size açıklıyor. (7) O halde bir şey sormaya hacet yok, özellikle bir şey vuku bulmadan sormaya hiç ihtiyaç yok, en mühim ihtiyaç Allah ve rasulünün haber verdiğini anlamak, ona tabi olup, onunla amel etmektedir.

Ömer (r.a)'ın sorduğu gibi (Kelale hakkında), peygamber (s.a.v) Yaz ayeti sana kafidir) buyurdu. (8) Bazan bazı meselelerden soruluyor, kurana havele ediyordu, rasululah (s.a.v) bu hadiste emriyle ve yasağıyla meşgul olmak soru sormaya vakit bırakmayacağına işaretediyor, buyurduki: Size bir şey yasaklarsam ondan kaçının, bir şey emredersem gücünüz yettiğince yapın "Müslümanların üzerine düşen Allah ve rasulünden gelin araştırmak, sonra onu anlamaya çalışmak manaları üzerinde durmaktır, ilmi işlerdense (kavrayamamışsa) onu tasdik etmektir. Eğer ameli işlerse gücü yettiğince emirleri yapmaya, yasaklardan kaçmaya çalışmalıdır, azmi tamamen buna sarfetmeli, başka şeye sarfetmemelidir. Kitab ve sünneten ilim talebi hususunda rasulullahın (s.a.v) ashabı ve onlara tabi olanların hali bu şekildeydi.

Emir ve yasakları dinleyenin gayreti olmamış işleri farzetmeye giderse, buda yasağa dahildir, inanı ciddiyetten ve işi takib etmekten gevşetir.

Bir adam İbni Ömere Haceri esvedi selamlayıp öpme hakkında sordu, ibni Ömer ona dedi ki: Peygamber (s.a.v)'i gördüm onu selamladı ve öptü adam ona dedi ki: Yapamazsam görüşün, nedir, izidham olursa görüşün nedir, ibni Ömer ona: Görüşün nediri Yemen'de bırak, ben rasululhahı (s.a.v) gördüm selamladı ve onu öptü. Bunu Tirmîzi tahric etti.

---

(1) Bakara, ayet: 219) (2) Bakara, ayet: 127 (3) Bakara: (4) Bakara, 220 (5) Bunu cemaat tahric etti. (Ahmed, Buharî, Müslîm, Ebu Davud, Tirmîzi, Nesaî ve İbni Mace tahric etti (6) Ahmed, Buhari, Müslîm, Nesaî ve İbni Mace Ebu Hureyreden tahric etti. (7) Nisa Sûresi, ayet: 176) (8) Müslîm ve İbni Mace tahric etti, İbni Kesir tefsirinde 1/594'te dedi ki: Mürseldir, yaz ayetiyse nisa sûresindeki şu ayettir: (Eğer bir erkek veya kadının, ana babası ve çocukları bulunmadığı halde kelale şeklinde) malı mirasçılara kalırsa..) Nisa, ayet:12 (9) Aynı şekilde Buharî ve Nesaide tahric ett. Neylül evtar: 5/40

İbni Ömerin muradı: Senin ancak peygamber (s.a.v)'e uyma azmin olmalı, bundan aciz olmayı farzetmeye ihtiyaç yok, veya olmadan zorluk görmeye ihtiyaç yok, çünkü bu azmi gevşetir tabi olma hususundaki samimiyeti kırar, dinde fakihleşmek, ilimden sormak ancak çekişme ve cidal için değilde amel için olursa övülür Ali (r.a)'den rivayet edildiki: Ahir zamanda olacak fitneleri zikr etti, Ömer (r.a) dedi ki: Bu ne zaman ey Ali? dinden başka başka şeyde fakih olunduğu zaman, amelden başka bir için öğrenildiği, ahiret ameliyle dünya aranıldığı zaman, dedi.

İbni Mesud (ra)'den şöyle didiği rivayet edildi: Küçüğün büyüdüğü büyüğün ihtiyarladığı, sünnet edinilip bir gün değişince, bu münkerir denildiği fitneleri giyerseniz nasıl olursunuz. Dedilerki:bu ne zamandır? Güvenilirleriniz azaldığı, emirleriniz çoğaldığı, fakihleriniz azaldığı kurralarınız çoğaldığı, dinden baka bir amaçla fakih olunduğu, ahiret ameliyle dünya arandığı zamandır, dedi. Bunu Abdurrazzak kitabında tahric etti. Bu manadan dolayı sahabe ve tabinlerden çoğu vuku bulmadna önceki hadiseler hakkındaki sorulardan hoşlanmıyolar ve buna cevab vermiyorlardı. Amr bin Mürre dedi ki: Ömer (r.a) insanların huzuruna çıktı ve dedi ki: Olmamış şeylerden sormayın, ben Ömer (r.a)'den şöyle dediği rivayet edildi: Olmamış şeylerden sormayın, her Ömer (r.a)'i işittim olmamış şeyden sorana lanet etti. (2) Zeyd bin Sabit bir şey hakkında sorulduğunda şöyle diyordu: Böyle mi oldu? Eğer: Hayır, derlerse, bunu bırakınız taki oluncaya kadar. (3) Mesruk dedi ki: Übey bin Ka'ba bir şey sordum dedi ki: Oldu mu? Hayır, dedim olana kadar bizi rahatlat, olursa senin için görüşümüz hakkında ictihadımızı yaparız, dedi. (S: 171) Şa'bi dedi ki: Amar bir meseleden soruldu, dedi ki: Bu olmuş mu? Hayır, dediler. Oluncaya kadar, bırakın olursa sizin için cevabını vermeye çalışırız, dedi. (4) Salt bin Raşid'den şöyle dediği rivayet

edildi: Tavusa bir şey sordum, bu oldumu dedi, evet, dedim. Allah için, dedi. Allah için dedim. dedi ki: Ashabımız bize Muaz bin ebelin şöyle didiğini rivayet ettiler: Ey insanlar, inmeden önce belaya acele etmeyin, sonra sizi şuaraya buraya götürür (dağıtır), Eğer siz gelmeden önce belaya acele etmezseniz içlerinde sorulduğu zaman doğrulanan veya kendisine muvaffakiyet (başarır) verilen kimse olduğu için müslümanlar dağılmaz. (5)

Ebu Davud Müsreller isimli kitabında İbni Aclan yoluyla, Tavus'tan Muaz bin Cebel (r.a)'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah (s.a.v) buyurduki: Bela inmeden acele etmeyiniz, eğer siz böyle yapmazsanız kendilerinden söz söylediği zaman doğrulanan, veya başarı verilen kimseler olduğundan müslümanlar dağılmazlar, eğer siz acele ederseniz, sizin için yollar buraya şuraya bin Minhal rivayetiyle tahric etti: Bize erir bin Haim anlattı (dedi ki: Zübeyr bin Saidi işittim (dedi ki: Haşim oğullarından bir adam dedi ki: Şehylerimimizi işittim rasulullah (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu anlatıyorlar: Açıklaması inmeyen şeylerden soruncaya kadar ümmetin içinde sorulduğu zaman doğrulanacak şey hakkında sorarlarsa (Onları buraya şuraya götürür (dağıtır" (6) Sahabihi Muaviye'den, peygamber (s.a.v)'in kapalı (hatalı görülen şeylerden) nehyettiğini rivayet etti. Bunu İmam Ahmed tahric etti. Evzai bunu tefsir eti ve dedi ki: Bu zor çetin meselelerdir. İsa bin Yunus dedi ki: Bu ihtiyaç duyulmayan nasıl nasıllardır.

____

(1) Darimi ve İbni Abdil Ber Amr'dan, O'da Tavus'tan O'da Ömer (r.a)'dan tahric etti, fakat Tavus Ömer (r.a)'den işitmedi. (2) İbni Abdil ber tahric eti, (3) Darimi ve İbni Abdil ber tahric etti. (4) Darimi ishaktan tahric etti, Metalibi aliyenin tahkikçisi dedi ki: Müsneddede varki: Bu mevkuftur, adamları güvenilirdir, eğer Şa'bi Ammardan işitmeşse sahihtir, (5) Darimi tahric etti, Busiri dedi ki: Bunu İshak bir isnadla rivayet etti, Ebu Bekir bin ei Şeybe muazdan merfu olara rivayet etti Metalibi aliye 3/ 106 (6) Hadis zayıftır, çünkü zübeyr bin Saidin hadisi zayıftır, ondan yukardada bilinmeyenler var.

Sevbandan peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğu rivayet edilir: Zor meselelerle fakihlerini hataya düşüren ümmmetin içinde bir kavim olacaktır, onlar ümetinin şerlileridi. (1) (S:172) Hasan Basrî) dedi ki: Allahın şerhi kulları şerli meselelere tabi olup Allahın kullarını kedelerinlerdi" Evzai dedi ki: Alah kulundan ilmin beraketini kaldırmak istediği zaman lisanını kapalı şeyler, atar, sen onların ilimce inanların en azı görürsün" İbni Vehb Malik'ten rivayetle dediği: Bu beldeye yetiştim, onlar bugün insanların çok yaptığı şeyleri hoş görmüyorlardı, bununla meseleleri murad ediyor" Yine dedi ki: Maliki işittim o çok sözü ve çok fetvayı ayıplıyordu, sonra dedi ki: Erkeklik gücü fazla deve gibi konuşuyor, ve diyorki: Bu şöyle, bu şöyle kelamını heder ediyor, Ve dedi ki: Allah azze ve celle buyurduki: (Sana ruhtan soruyolar, deki: Ruh rabbimin emindendi) (2), bunun hakkında cevab gelmemişti, Malik sünnetlede mücadeleyi kerih görüyordu. Heysem bin Cemil dedi ki: Malik'e dedimki: Ey Abdullahın babası, alim olup sünnetler için müacadele eden adam hakkında ne dersin, hayır, fakat sünneti haber verir, kendisinden kabul edilirse, ne iyi yoksa susar dedi: İshak bin İsa dedi ki: Malik şöyle diyordu: Çekişme ve cedel adamın kalbinden ilmin nurunu giderir. İbni Vehb dedi ki: Maliki işittim diyordu ki: İlimde çekişme kalbleri katılaştırır, ve kini miras bırakır"

Ebu Şüreyh el İskenderani bir gün meclisindeyken meseleler çoğaldı, ve dedi ki: Bugünden itibaren kalbleriniz kirlendi, kalkıp Ebu Humeyd Halid bin Humeyd'in yanına gidin, kalblerinizi cilalayın bu arzu edilen şeyleri öğrenin, onlar ibadeti yeniler zahidliği miras bırakır, doğruludğu getirir, olan meseleler haricindeki meseleleri azaltın, onlar kalbi katılaştırır, ve düşmanlık

Darekitni dedi ki: Bu İbni Ömer ve Ömer'in sözünden rivayet ediliyor.

Zayıf bir isnatla osman bin Ata el Horasani'den rivayet ediliyor, oda babasından, Oda Hasan'dan Oda Ebu Hureyre (r.a)'den rivayete ediyor, peygamber (s.a.v) bir adama buyurdu ki: Sana şüphe vereni bırak şüphe vermeyene yap" Adam: Ben bunu nasıl bileceğim? dedi: Buyurdu ki: bir iş yapacağın zaman elini göğüsünün üzerine koy; kalp muhakkak haram için çarpar, helal için sükunet bulur, takvalı müslüman büyüğün korkusundan küçüğü terk eder. Ata el Horasani'den mürsel olarak rivayet edildi.

Taberani benzerini tayıf bir isnat ile Vasile bin Eska'dan, oda peygamber (s.a.v)'den rivayet etti, ve şu ziyadeyi yaptı: ona: takvali kimdir?, denildi, buyurduki: Şüphe anında durandır." (2)

Bu söz sahabeden bir topluuluğa mevkuf olarak ta rivayet edildi. Ömer, ibni Ömer ve Ebud Derda onlardandır.

İbni Mesud (r.a)'dan şöyle dediği rivayet edildi: Sana şüphe verenden ne istiyorsun- etrafında dörtbin sana şüphe vermeyen şey var.

Ömer (r.a) dedi ki: Faizi ve şüpheyi bırakın" yani faiz olduğunu kesin bilmeyip şüpheye düştüğünüz şeyi de bırakın

(S: 200) Bu hadisin manası: Şüphe anında durmaya ve ondan kaçılmaya dönülür, çünkü halis helal da mü'minin kalbinde şüphe olmaz, şüphe sarsıntı ve heyecan manasınadır, helal de nefis sakin olur, kalp mutmain olur, şüphelerde ise, şüpheyi gerektirecek kalplerde heyecan ve titreme olur.

Ebu Abdurrahman el Ömeri ezzahid dedi ki: Kul eğer takvalı olursa kendisine şüphe vereni bırakır ve şüphe vermeyene yapışır.

Fudayl dedi ki: İnsanlar takvanın şiddetli olduğunu zannediyorlar, benim başıma iki iş gelse en şidetli olanını seçerim; sana şüphe vereni bırak, şüphe vermeyene yapış"

Hasan bin Ebi Sinan dedi ki: Vera'dan daha hafif bir şey yoktur, bir şey sana şüphe verirse onu terket. Bu ancak Hasan gibisine kolay olur. Allah ona rahmet etsin.
İbnil Mübarek dedi ki: Hasan bin Sinanın hizmetçisi kendisine Ehvaz'dan yer ismi) mektup yazdı: Şeker kamışına afet geldi, şekeri kendi bulunduğun yerden satın al. Şekeri bir adamdan satın aldı, ancak kendisine çok az geldi, birde, baktı ki satın aldığında otuz bin kar var, dedi ki: Şeker sahibine geldi ve dedi ki: Ey adam himetçim bana mektup yazdı ben sana bildirmedim, senden satın aldığım bana ucuza geldi. Diğeri ona dedi ki: Şimdi bana bildirni sanahoş (helal) olsun. dedi ki: döndü kalbi tahümmül etmedi, ona geri geldi ve dedi ki: Ben bu işi gereği gbii yapmadım,bualış verişi iptal etmeni istiyorum. dedi ki: onunla uğraşmaya alışverişi iptal edinceye kadar urağtı.
Hişam bin Hasan dedi ki: Muhammed bin Sirin bugün sizinbir sakınca görmediğiniz hususta kırk bini bini terketti.
Hacca bin Dinar Basra'ya bir adamla yiyecek göndermişti, ve ona girdiği zaman günün fiyatıyla satmasını emretti, ona mektubu geldi: Ben Basra'ya geldim, yiyeceği hoşlanılmaz gördüm, beklettim, ve yiyeceğin fiyatı arttı, şu kadar, şu kadar fazlaya sattım. Haccac ona yazdıki: Sen bize ihanet ettin, sana emrettiğimizin zıddına iş yaptın (S: 201) mektubun sana gelirse, bu yiyeceğin parasını Basra fakirlerine sadaka ver.
Yezid bin Zürey' babasının mirasından beş yüz binden kaçındı ve almadı, babası sultanların işlerini yapıyorrdu. Yezid hurma daından kap yap yapıyordu, ondan geçiniyordu, ölene kadar böyle yaptı.
Misver bin Mahrame çok yiyecek stokladı, son baharda bir bulut gördü, hoşuna gitmed ve dedi ki: Müslümanlara fayda verin hoş görmeyen olarak mı görüleyim, ondan hiç kar etmemeye yemin etti, bunu ömerbin Hattab'a haber verdi; Ömer (r.a) Ona: Allah sana hayır mükafat versin dedi.
Bunda şu sonuç vardır: Yasak stok yapan birisi stok yaptığının karından kaçınması gerek.
İmam Ahmed kendi kefaletine geçmeyen maldan edilen kardan kaçınılması gerektiğini söyledi. Peygamber (s.a.v) bunu yasakladı (1) İmam Ahmed kiralandığını karla başkasına kiralayan hakkında, karı sadaka vermesi gerektiğini söylediği rivayet edildi.
Ondan mudarabe (bir ortaklık çeşidi) karı hakkında şöyle dediği rivayet edildi: Eğer otağı bu hususta kendisine muhalefet ederse, onu sadaka olarak verir.
Ondan olgunlaşmamış bir meyveyi kesme şartıyla alıp sonra olgunlaşana kadar terkeden hakkında şöyle dediği rivayet edildi: Onu sadaka verir.
Ashabımızdan bir grup bunu müstehaplığa yorumladılar, çünkü şüphelilerle sadaka müstehaptır.
Ayşe (r.a.)'den rivayet edildi: Kendisine ihramlının av hayvanından yemesi hakkında soruldu, dedi ki: O (ihramlı günler) ancak az günlerdi, sana şüphe vereni terk et" Yani haram mı, helal mı senin için karışırsa terket) (S: 202) İnsanlar ihramlının kendisi avlamadığı av hayvanının etinden yemesinin mübahlığı hususunda ihtilaf etÖ Lf˜S$YlÏÄë%HVirex Control Strip ModuleΩ%J+%IVirex® Read Me+%•Q%•Q%•Q%•Q%•Q%•Qİ≤à^4‡∂åb8ææ2HSControl StrVirex SpeedScanvamı rialarmıaneVrSSVrks@≤"â•&E„HSControl Strip ModulesHSControl Strip Modules∫.3òõ§j£¶3êlá#™%∑Ç.Ğâ/xó1hõ2Qü7ª≠N(†U(ÉY»ì\å^—
¢_T¨`ôcWëdsäd≤Öf≤´gÄûtãuvíz[•})Äå£ññè®òFèö˝ÅùcÑ™mö≠I°Ø$î≤é∑Êúæ–
ç√à≈nï»© ¸ß"PÜÒªùææ2+¨2vDCRÄ˘˘u˝úÙÄŒDXXFÃ33BÃÃ˘˘CÃÃÃÃDÃÃôôEÃOpenFolderListDF
elerieriisiane˘FOLDMACS@≤"ä–
ûOôôÃÃÃÃPôôÃÃôôQôôÃÃffRôôÃÃ33SôôÃÃTôôôô˘˘Uôôôô ÃÃVôôôôôôWôôôôffXôôôô33YôôôôZôôff˘˘[ôôffÃÃ\ôôffô ô]ôôffff^ôôff33_ô<#∞OÃfÄfÄXXFŞGò≤FlistmnstÄ˘˘Ä˘˘@sffÃÃÃÃtffÃÃôôuffÃÃffvffÃÃ33wffÃÃxffôô˘˘yffôôÃÃzffôô ôô{ffôôffǀffôô33}ffôô~ffff˘˘ fne üstün gelmesinden korumuştur. Faziletli ilk üç asırda (sahabe, tabiin ve tebeü tabiin) ortada olan amel haktır, ondan başkası batıldır.
Burda bir şi varki onu iyi bilmek gerek, oda: Şüphelerde duruşta tetkik, bütün hali düzgün olupta takva ve vera hususunda amelleri şüpheli olan kendisine karışık olan için uyundur.
Açık haramlara düşene sonrada ince şüpheli şeylerden kaçınmayı isteyene gelince ona bu ihtimal verilmez bilakis ona itiraz edilir, Irak ehlinden sineğin kanı hakkında sorana İbni Ömer'in: Hüseyin'in öldürürler, bana sineğin kanını soruyorlar, ben rasullullah (s.a.v)'i işttim.
Buyurdu: (ikisi Hasan ve Hüseyin) dünyada benim iki reyhanımdır" (1) dedi.
(S: 203) Bir adam Bişr bin Haris'e karısı olan ve annesinin de karısını boşamasını emrettiği bir adam hakkında soruldu. dedi ki: Eğer annesine her şeyde iyi davranmış, sadece boşama meselesi kalmışsa onu da yapsın, eğer boşama konusunda itaat edip sonra da kalkıp annesini dövecekse yapmasın.
Bakla zatın alıpta, baklamanın demetlerini bağlayacak şeyi de şart koşan adam hakkında İmam Ahmed'e soruldu. Ahmed dedi ki: Bu meseleler nedir? Ona denildiki: İbrahim bin ebi Nuaym böyle yapıyor, İmam Ahmed dedi ki: Eğer bunu ibrahim bin Ebi Nuaym yapıyorsa ona benzeyen ne güzeldir.
Onun haline benzemeyen bu tür meselelere itiraz etti, fakat vera'da tetkik ehli olanların hali ona benzer.
İmam Ahmed kendiside bu verayı (kuvvetle takva) kullanıyordu, O kendisine tereyağı satın alıp kendisine kağıtla birlikte gelen adama kağıdı geri satıcıya götürmesini emretti.

Bir adam kendi mürekkebinden yazı yazma için izin istedi, ona dedi ki: Yaz, bu karartıcı bir veradır, başka bir adam da bu hususta izin istedi, dedi ki: Benim de senin de veren buna ulaşmadı.
Bunu tevazu olarak söylemeyi, yoksa kendi nefsinde bu takvayı kullanıyordu.
Bu seviyeye ulaşmayıp, açık mekruhları işleyene itiraz ediyordu.
Peyamber (s.a.v)'in şu sözü: Hayır tuma'ninedir (huzur, süku ettir.) şer şüphedir" Yani: Hayra kapler mutmain, olur, şerde şüphe eder, mutmain olmaz.
Bunda, karışıklık anında kaplere dönmek gerektiğine işaret vardır, buna fazla açıklama Nevvas bin Sem'an hadisi üzerinde konuşurken gelecektir.
(S: 204) İbni Cerir Katade'den isnatla tahirc etti. (da Beşir bin Ka'btan rivayet etti. o şu ayeti okudu: Yerin omuzlarında üzerinde yürüyün. (2) Sonra cariyesine dedi ki: Sen onun yeryüzünün) omuzlarını bilirsen Allah rızası için hürsün. dedi ki: Omuzları dağlarıdır. Sanki yüzü karardı, ve cariyesini arzu duydu, alimlere sordu, bazısı emretti, bazısı yasakladı, Ebud Derda'ya sordu, dedi ki: Hayır huzurdur, şer şüphedir, sana şüphe vereni bırak şüphe vermeyene yapış.
Başka bir rivayette onun sözü: Doğruluk huzurdur, yalan şüphedir" her söz söyleyenin sözüne güvenilmeyeceğine işaret ediyor, Vabisa hadisinde olduğu gibi: İnsanlar sana fetva verselerde" Ancak doğru söylenin sözüne güvenilir.
Doğruluğun dolayıdır ki, Peygamber (s.a.v)'in zamanındaki akıllılar onun kelamını ve davet ettiği şeyi dinledikleri zaman onun doğru olduğunu ve hakkı getirdiğini biliyorlardı.

____

(1) Buharî ve Tirmizi etti, İbni Hibban doğruladı. Abdurrahman bin ebi Nuaym el Kufi el Beceli'den rivayet edildi, Tirmizî Ebu Saidi hudri'den tahric etti. "Hasan ve Hüseyin cennet gençlerinin efendisidir." (2) Mülk sûresi ayet: 15

Müseyleme'in sözünü duydukları zaman onun batıl olduğunu ve batılı getirdiğini biliyorlardı.
Amr bin As (r.a) müslüman olmadan önce onun (Müseymenin) kendisine şunu indirildiğini iddia ettiği rivayet edildi: (Ey vebr ey vebr (takvan büyüklüğünde bir tür hayvan) senin iki kulağın ve göğsün var, ve sen bunu biliyosun. Ey Amr) amr dedi ki: Vallahi ben senin muhakakkak yalancı olduğunu biliyorum.
Mütekaddiminin bazısı dedi ki: İstediğini kalbinde düşün, sonra onu zıddıyla kıyasla, eğer ikisinin arasını ayırdınsa, hak ve batılı doğru ve yalanı bilirsin. Sanki sen Muhammed (s.a.v)'i düşünüyorsun, sonra getidiği kuranı düşünüyor ve şunu okuyorsun: (Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün birbiri peşinde gelmesinde insanlara fayda veren şeylerle yüklü olarak denizde yüzüp giden gemilerde, Allah'ın gökten indiripde ölü haldeki toprağı canlandırdığı suda, yeryüzünde her çeşit canlıyı yaymasında, rüzgarları ve yer ile gök araında emre hazır bekleyen bulutları yönlendirmesinde düşünen bir toplum için (Allah varlığını ve birliğini ispatlayan) bir çok deliller vardır.) (1) (S:205) Sonra Muhammed (s.av.)'in zıddını düşün Müseyleme'yi bulacaksın, onun getirdiği şeyi düşün ve oku: Ey aldatıcı Rab, sana yatacak yer hazarlandı" sözüyle evlendiği zamanki Secah (2) ismindeki karısını kastediyor. dedi ki: Bunu yani kuranı sağlam, acaib, kalbin ona yapışıp sevdiğini görüyorsun, dinlemesi hoş oluyo, bunuda yani Müseyleme'nin sözünü de soğuk, zayıf ve çirkin görüyorsun ve Muhammed (s.a.v)'in hak olduğunu ve vahiyle geldiğini, Müseyleme'nin yalancı ve batıl ile geldiğini biliyorsun.

ON İKİNCİ HADİS

(**SENİ İLGİLERDİRMEYİ TERK ETMEK)**

S:206) Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet edildi, Rasulullah (s.a.v) buyurdiki: Malayani şeyleri terk etmesi kişinin islamının güzelliğndendir" (3) Hadis hasendir, Tirmizi ve başkası bu şekilde rivayet etti.
Bu hadisi Tirmizi ve İbni Mace Evzai'den rivayete tahric etti, oda Kurra bin Abdurrahman'dan, Oda Zühri'den Oda Ebu Selem'den , Oda Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etti.

Tirmizi dedi ki: Garib Musannif güzel gördü, çünkü senedinin adamları güvenilirdir. Kurra bin Abdurrahman bin Habvil'i bir grup zayıf gördü, bir kısmı güvenilir. gördü.
İbni Abdil Ber dedi ki: Bu hadis Züri'den bu isnatla güvenilir adamları rivayetiyle ezberlenmiştir. Şeyhin bunu güzel görmesine uygundur.
(S: 207) İmamların çoğuysa dedi ki: Bu, bu isnatla ezberlenmiş değildir. Ancak Zühri'den, Hüseyin oğlu Ali'den Oda Peygamber (s.a.v)'den mürsel bir isnatla ezberlenmiştir.
Aynı şekilde Züri'den güvenilir ravilerde rivayet etti: malik, Yunus, Ma'mer, İbrahim bin Sa'd onlardandır, ancam (İbrahim bin Sa'd) dedi ki: Kendini ilgilendirmeyeni terketmesi kişinin imanındandır.
Bu ancak Hüseyin oğlu Ali'den mürsel olarak sahihtir diyenlerden: İmam Ahmed, Yahya bin Muayn ve Darekutni.
Zayıflar Zühri'ye isnatta çirkin bir karıştırma yaptılar. Sahih olan mürsel olandır.

____

(1) Bakara, ayet: 164 (2) Haris kızı Secah etTemimiyye, (Ebu Bekir (r.a) zamanında dinden dönme sırasında peygamberlik iddia eti ve ona bir topluluk tabi oldu, sonra Müseyleme ile anlaşıp evledi, Müseyleme'nin öldürülmesinden sonra müslüman oldu, Muaviye zamanına kadar yaşadı. (3) Hadis hasendir, Tirmizi, İbni Mace ve İbni Hiban Ebu Hureyre (r.a)'den tahric etti.

Yine Tirmizi Hüseyin oğlu Ali'den mürsel olarak tahric etti, Tirmizi Ebu Hureyre hadisi hakkında gariptir, Hüseyin oğlu Ali'nin hadisi daha sahihtir, dedi.
Abdullah bin Ömer el ömeri, Zühri'den oda Hüseyin oğlu Ali'den, Oda peygamber (s.a.v)'den rivayet etti, muttasıl yaptı ve Hüseyin oğlu Ali'in müsnedinden kıldı İmam Ahmed bu şekilde müsnedinde tahir etti. Ömeri hafız değildir.
Yine başka bir vecihle Hüseyin'den tahric etti, Buharî sahihinde zayıf gördü ve dedi ki: Ancak Hüseyin oğlu Ali'den mürsel olarak sahihtir. Yine peygamber (s.a.v)'den diğer vecihleden de rivayet edildi, hesi de zayıftır.
Bu hadis edep temellerinde büyük bir bir temeldir, Ebu Amr bin Salah Muhamed bin Zeyd'den zamanında Maliki'lerin imamından hikayeten şöyle dediğini anlattı: hayır edeplerinin toplayıcısı dört hadisten dallanır.
1- Peygammer (s.a.v)'in şu hadisi: Kim Allah'a ve aheret gününü inanıyorsa ya hayır söylesin, yada sussun. (1)
(S: 208) 2- Şu hadis) Kişinin mala yana şeyleri terketmesi islamının güzelliğindendir.
3- Rasullullah (s.a.v) kısa vasiyyeti: Kızma (2)
4- Mü'min nefsi için sevdiğni kardeşi için de sever" (3) Bu hadisin manası: Kimin islamı güzel olursa, kendisini ilgilendirmeyen söz ve fiili terk eder, kendisini ilgilendiren söz ve fiillere eğilir.
O halde kişinin islamının güzelliği, islamda kendisini ilgilendirmeyen söz ve fiilleri terk etmesiyledir, çünkü islam farzların yapılmasını gerektirir, cebrail hadisinde şerhi daha önce geçtiği gibi, kamil övülen islama haramların teri de girer, peygamber (s.a.v)'in buyurduğu gibi: Müslüman: Elinden ve dilinden müslümanların selamette kaldığı kimsedir. (4)
O halde islamın güzelliği, haramlardan, şüphelilerden mekruhlardan ve ihtiyaç olmayan mübahlardan bütün kişiy ilgilendirmeyen şeylerin terk edilmesini gerektirir, islamı mükemmel olan ve ihsan derecesine çıkan kimseyi, o da ihsan) görür gibi Allah'a ibadet etmesidir, her ne kadar o onu görmesede Allah onu görür, bütün bunlar müslümanı ilgilendirmez.
Kim Allah'a kalbiyle yakınlığını ve görmesini hazır ederek, veya Allah'ın kendisine yakınlığını ve kendisine vakıf olduğunu hatıra getirerek ibadet ederse islamı güzel olur, buda islamda kendisini ilgilendirmeyen herşeyi terk etmesini ve kendini ilgilendiren şeylerle meşgul olmasını gerektirir, bu ikisinden de Allahtan haya ve ondan haya edilen her şeyin terki ortaya çıkar. (S: 209) Rasulullah (s.a.v) bir adama, kendisinden hiç ayrılmayan kabilesinden salih bir adamdan haya ettiği gibi Allah'tan haya etmesini tavsiye etti. (5)
Müsned ve Tirmizi'de İbni Mesud (r.a)'dan merfu olarak rivayet edildiki: Allah tealadan haya etmek: Kafa v e kafanın içerdiklerini koruman karın ve karnın içerdiklerini koruman, ölümü ve belayı hatırlamandır. Kim ahireti isterse dünya süsünü terk eder. Kim bunu yaparsa Allah'tan hakkıyla haya etmiş olur. (6) Bazıları dedi ki: Sana yakınlığı nisbetinde Allah'tan haya et, sana kurdreti nisbetinde Allah'tahn kork" Ariflerin bazısı dedi ki: Konuştuğun zaman Allah'ın seni duyduğunu hatırla, sustuğun zaman da sana baktığını hatırla.
Birçok yerde kuran bu manaya işaret vardır: Allah tealanın şu kavli gibi: (Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin kenisine fısıldadıklarını biliriz ve biz ona şah damarında daha yakınız. İki melek insanın sağında ve solunda oturararak yaptıklarını yazmaktadır. (7) ve şu kavli gibi: (Ne zaman sen bir işte bulunsan, ne zaman kurandan bir şey okusan ve sizne zaman bir iş yaparsanız, o işe daldığınız zaman bir mutlaka üstünüzde şahidizdir. Ne yerde ne gökte zerre ağırlığınca bir şey Rabbinden uzak kalmaz. Bundan daha küçüğü ve daha büyüğü yoktur ki, apacık kitapta levhi mahfuzda bulunsan. (8) ve yoksa onlar bizim kendilerinin sırları ve gizli konuşmalarını işitmediğimizi mi sanıyorlar? Hayır, öyle değil yanlarındaki elçilereimiz (hafıza melekleri de) yazmaktadır. (9)
Sevbandan peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğu rivayet edilir: Zor meselelerle fakihlerini hataya düşüren ümmetim içinde bir kavim olacaktır, onlar ümmetimin şerlileridir. " (1) (S:172) Hasan Basrî dedi ki: Allahın şerhi kulları şerli meselelere tabi olup Allahın kullarını kederlendirenlerdir" Evzai dedi ki: Allah kulundan ilmin berekitini kaldırmak istediği zaman lisanını kapalı şeyler, atar, sen onların ilimce insanların en azı görürsün" İbni Vehb Malik'ten rivayetle dedi ki: Bu beldeye yetiştim, onlar bugün insanların çok yaptığı şeyleri hoş görmüyorlardı, bununla meselelerini murad ediyor" Yine dedi ki: Maliki işittim o çok sözü ve çok fetvayı ayıplıyordu, sonra dedi ki: Erkeklik gücü fazla deve gibi konuşuyor, ve diyorki: Bu şöyle, bu şöyle kelamını heder ediyor. Ve dedi ki: Maliki işittim, çok meselelere cevab vermeyi hoş görmüyordu, ve dedi ki: Allah azze ve celle buyurduki: Sana ruhtan soruyorar, deki: Ruh rabbimin emrindendir" (2) Bunun hakkında cevab gelmemiştir, Malik sünnetlerde mücadeleyi kerih görüyordu. Heysem bin Cemil dedi ki: Malik'e dedim: Ey Abdulahın babası, alim olup sünnetler için mücadele eden adam hakkında ne yoksa susar, dedi" İshak bin İsa dedi ki: Malik şöyle diyor: Çekişme ve cedel adamın kalbinden ilmin nurunu giderir" İbni Vehb dedi ki: Maliki işittim diyordu ki: İlimde çekişme kalbleri katılaştırır, ve kini miras bırakır"
Ebu Şüreyh el İskenderani bir gün meclisindeyken meseleler çoğaldı, ve dedi ki: Bugünden itibaren, kalbleriniz kirlendi, kalkıp Ebu Humeyd Halid bin Humeyd'in yanına gidin, kalblerinizi cilalayın bu arzu edilen şeyleri öğrenin, onlar ibadeti yenier, zahidliği miras bırakır, doğruluğu getirir, olan meseleler ibadeti yenier, zahidliği miras bırakır doğruluğu getirir, olan meseleler haricindeki meseleleri azaltın, onlar kalbi katılaştırır, ve düşmanık miras bırakır" Meymuni dedi ki: Ebu Abdullahi yani imam Ahmedi bir mesele sorulurken işittim, dedi ki: Bu mesele vaki oldu mu?, bu başınıza geldi mi?"
İnsanlar bu babta kısımlara ayrıldılar, hadis ehlinden bir kısmı meseleler kapısını kapattı, hatta anlayışı Allahın rasulü üzerine indirdiği sınırdı ve anlayışı ve ilmi az oldu, fakih olmaksızın fıkhın taşıyıcısı oldu. Reyehli fakiherinden bazısıda vaki olmadan önceki meseleleri çok genişlettiler, adeten olmayacak şeyleride ortaya getirdiler, buna cevab verme işini üstlenerek

meşgul oldular, bunun üzerine cidalle uğraştılar (S:173) ta bundan kalbler ayrılığı doğdu, bu sebeble kalblerde heva ve kin düşmanlık ve buğz yerleşti, bu çoğu zaman üstün gelme ve yüksek olma niyyetiyle, övünmek ve insanların beğenisini kazanmak niyetiyle oluyor, bunu rabbani alimler kınamıştır, sünnet bunun çirkinliğine ve haramlığına delil getirmiştir.

Ehli hadisin amel eden fakihlerine gelince, onların azimlerinin büyük kısmı Allahın kitabının manasını ve onu tefsir eden sahih sünnetleri, sahabe ve tabiinlerin sözlerini araştırmak olmuştur, rasulullahın sünnetinin sahihini, zayıfını bilmeye ve anlamaya manaları üzerinde durmaya çalışmışlar, sonra sahabe ve tabiinin sözlerinden tefsir, hadis, helal haram, sünnet usulü, zühd ve kalb incelikleri gibi ilim çeşitlerini öğrenmeye çalışmışlardır, bu imam Ahmed ve rabbani hadis alimlerinden ona uyanların yoludur.

Bunu bilmek sonradan ortaya çıkarılan reye ihtiyaç bırakmayacak derecede meşgul edici özelliktedir. Faydalanılmayan ve olmayacak ve bunlarda mücadele ortaya çekişmeyi, düşmanlığı ve çok kıylu kali çıkararak şeyler ile uğraşmaya vakit bırakmaz. İmam Ahmed çoğu zaman olmayan meselelerden sorunlunca, sonradan ortaya çıkarılmış meseleleri bırakın, derdi.

______

(1) Taberani Kebirde Sevandan tahric etti, Heysemi dedi ki: Senedinde Yezid bin Rabia var o terkolunmuştur, mecmauzzevaid: 1/155a (2) İsra ayet: 85

Yunus bin Süleymanes Sakatinin dediği ne güzeldir: İşyte baktım birde gördümki o hadis ve reydir, hadiste Rabbin zikrini, ruhubiyyetini, onunbüyüklüğünü ve büyütkülmesinin zikrini, arşın cennet ve cehennemin sıfatını, peygamberlerini zikrini helal ve haramın zikrini, sılai rahme teşvikin ve hayra teşvikin zikrini gördüm, Reye baktım, birde gördümki onun içinde aldatma tuzak var, hileler sılai rahmi kesme ve şer toplama var.

Ahmed bin Şibveyh dedi ki: Kim kabir ilim isterse eserlere sarılsın, kimde bilgi ilmi isterse reye sarılsın (1) Kim ilim talebi için zikrettiğmiz şekil üzere yola koyulursa, çoğunlukla olmuş hadislerin cevabını anlar, çünkü onların usulü işaret edilen bu usul içindedir. Bu yola girmek mutlaka hidayet ve ilimlerinde görüş birliğine varılmış ehlinin imamlarının arkasından gitmekledir, Şafii, Ahmed, İshak, Ebu Ubeyd ve başkaları gibi..Kim onların yoluna girerse,ve başka yolda olduğu halde onların yolunda olduğunu iddia ederse, (S: 174) helaka gider, caiz olmayan şeyi almış ameli vacib olan şeyi terketmiş olur.

Bütün işin özü bunlarla Allahın rızasının kastedilmesidir, rasulüne indirdiğini öğrenmekle ve yoluna girmekle, bununla amel etmekle, insanları buna davet etmekle Allaha yaklaşmayı kastetmelidir, kim böyle olursa Allah ona başarı verir, ona doğruyu ilham eder, bilmediğini öğretir, Allah tealanın şu sözünde övülen alimlerden ve ilimde derinleşenlerden olur: (Allahtan ancak hakkıyla) kullarından alimler korkar) (2)

İbni eb Hatim tefsirinde Ebud Derda'dan (r.a) tahric etti, rasulullah (s.a.v) ilimde derinleşenler hakkında soruldu, buyurduki: Yemini beri olan, dili doğru, kalbi istikametli olan, karnı ve ferci iffetli olan, işte bu ilimde derinlik sahibi olanlardandır" (3) Nafi' bin Zeyd dedi ki: Denilirki: İlim dederinlik sahibi olanlar, Allah için mütevazi, Allah rızası için lezzet olanlar kendilerinden üsttekileri tazim etmez, kendilerinden alttakileri hakir görmezler. (4) Buna peygamber (s.a.v)'in şu hadisi şahiddir: Size yemen ehli geldi, onlar kalbleri en iyi, enince şefkatli) olanlardır, iman Yemene, fıkıh, hikmet yemene aittir. (5)

Bu Yemen alimlerinden olan Ebu Musa el Eşari ve onun yoluda olan alimlere işarettir, sonra Ebu Müslimi Havlani, Üveys el Karni, Tavus ve Vehb bin Münebbih gibilere ve başka Yemen ehli alimlere işarettir, bütün onlar Allahtan korkan rabbani alimlerdir. Bazıları Allahın hükümlerini ve dinini bazısından daha iyi biliyor, onların insanlardan ayrılması çok huylu kal ile değil, çok araştırma ve cedellede değil, aynı şekilde Muaz bin Cebel (r.a) helal ve haramı bilen insanların en iyisidir. (6) O kıyamet günü alimlerin önünde ok veya taş yarasıyla haşrolacaktı. (7) S: 175) Onun ilmi çok meselelerde geniş bilgi sahibi olmakla değildi, bilakis o olmamış konularda konuşmayı sevmezdi, o ancak Allahı ve dininin usulünü bilirdi.

İmam Ahmede denildiki: Senden sonra kime soralım? Abdul Vahhab el Verrak'a (sorun) Ona denildiki: onun ilimde genişliği yoktur, dedi ki: O salih bir adamdır, onun gibisi hakka isabet etmeye muvaffak kılırı Marufu Kerhiden soruldu, dedi ki: Onda ilmin aslı vardı: Allahtan korkmak, bu selefin bazı sözüne dönüyor: İlim olarak Allah korkusu yeter, cehalet olarak Allah hususunda aldanmak yeter, bu bab temeline inmesi uzun süren uzun bir babtır.

(1) Tenzibül kemal 1/ 435 (2) Fatih suresi, ayet: 28 (3) Aynı şekilde bunu İbni Cerir Taberide 3/ 123'te İbni Kesirde 1/347'de Ebud Derda ve Ebu Ümameden rivayet etti, Abdullah bin Yezid yoluyla rivayet ettiler, İmam Ahmed onun hakkında dedi ki: Hadisleri uydurmadır. (4) İbnil Münzir tefsirinde zikrettti, ibni kesirin az önceki yerinde (6) Hakkında sahih isnad variddir, Ahmed, Tirmizi ve ibni Mace tahric etti. (7) Yine hakkında Ahmed, Ebu Nuaym ve ibni Sa'dın tahric ettiği başka bir hadiste variddir. (8) Ebu Hureyre'den Buharî Müslîm Tirmizi ve İbni Hibban tahric etti.

Ebu Hureyre hadisine dönelim, ve diyoruz ki, kim Allah'ın kitabında ve rasulünün sünnetinden olmayan meselelerle uğraşmaz bilakis Allah ve rasulünün kelamını anlamak için uğraşırsa ve bununlada emirleri yerine getirmeye yasaklardan kaçmaya çalışırsa ve bu hadise göre bu kimse Allah ve rasulünün emirlerini yerine getirmiş ve gereğince amel etmiş olur, kiminde önem vermesi Allah'ın rasulüne göndirdiğini anlama yönünde olmazsa ve çok meseleler ortaya çıkarmak olursa, hadiseler ister olacak türden ister olmayacak türden olursa ve bunların cevabını da reyle vermeyi yüklenirse bu hadise muhalif olmasından korkulur, yasağını işlemi, emrini terketmiş olur.

Bilki kitap ve sünnetle aslı olmayan çok hadiselerin vukuuyla uğraşmak, ancak Allahın ve rasülünün emir ve yasaklarıya uğraşmayı terketmektir, eğer bir kimse amel yapmak isteyipte bu amel hususunda Allah'ın şeriatını sorsa ve onu yerine

getirip yasağındanda kaçsa, hadiseler kitab ve sünnete bağlı vaki olmuş olur, amel edense rey ve hevasıyla amel etmiş olur, hadiselerde genellikle Allah'ın şeriatına muhalif olmuş, belki onları uzak olduğu için kitab ve sünnete havalesi zor olur.
Fil cümle: Kim kim bu hadisteki peygamber (s.a.v)'in emrini yerine getirip yasağından kaçsa ve bununla meşgul olsa dünya ve ahirette kurtuluş hasıl olur, kim bunlara muhalefet eder ve hayalleri ve hoş gördükleri şeylerle uğraşırsa, peygamber (s.a.v)'in sakındırdığı şeye girmiş olur (S: 176) çok soru soran ve peygamberlerine muhalefet eden ehli kitabın hali bir hal alır.
"Size birşeyi yasaklarsam ondan kaçının, size bir şeyi emredersem onuda gücünüz yettiğince yapınız" sözü hakkında bazı alimler dedi ki: Bundan yasağın emirden daha şiddetli olduğu anlaşılır, çünkü yasakta işlenmesi hakkında hiç ruhsat verilmemiştir, emirse gücü göreyle kayıtlandırılmıştır. Bu imam Ahmedden rivayet edilmiştir, bu bazısının şu sözüne benziyor iyilik amellerini iyiler ve fasıklar yapıyor, fakat masiyetlere gelince onları ancak sıddıklar terkediyor (1). Ebu Hureyre (r.a) peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu rivayet ediyor, kendisine şöye buyurdu: Haramlardan sakın insanların en abidi olursun" (2) Ayşe (r.a) dedi ki: kim müctehidin adeti üzere gitmek isterse günahlardan sakınsın" merfu olarak rivayet edildi. (3)
Hasan Basrî dedi ki: Abidler Allahın kendilerine yasakladıklarını terkten daha üstün ibadet etmemiştir" Zahir odurki haramların taat fiilerine üstünlüğü hakkında varid olan şeylerle nafileler muraddır, yoksa farz ameller cinsi haramların terki cinsinden daha üstündür, çünkü ameller zatı itibariyle kasdolunmuştur, haramlarda istenilense onların yapılmamasıdır, bunun için niyete ihtiyaç duymazlar, bunun için bazan ameller cinsini terketmek, küfür olabilir, tevhidin, islamın rükünlerini veya daha önce geçtiği gibi bazısını terketmek, gibi yasakları işlemek böyle değildir, zatı itisariyel küfrü gerektirmezler.
Bunu İbni Ömer (r.a)'ın sözü şahiddir. Haramdan birden iki ölçü birimi) reddetmen Allah yolunda yüz bini infak etmekten hayırlıdır" Seleften bazısının şöyle dediği rivayet edildi: Allahın sevmediği bir daniki terk etmen beş hac yapmandan Allah'a daha sevimlidir" Meymun bin Mihran dedi ki: Allah'ı dille zikretmek güzeldir, bundan daha üstünü de kulun isyan anında Allah'ı hatırlayıp ta isyanı yapmamasıdır" İbnil Mübarek deki: Şüphe üzere bir dirhemi terkedişim, benim için yüz bin dirhemi hatta altı yüz bin dirhemi sadaka vermemden daha sevimlidir" Ömer bin Abdul Aziz dedi ki: Takva gece kıyamı, gündüz orucu değildir, fakat takva Allah'ın farz kıldığını yerine getirip haram kıldığını terketmektir, eğer bununla beraber amelde varsa daha iyidir" Yine dedi ki: Beş vakit ve vitir dışında namaz kılmamam, zekat verip onun dışında bir dirhem bile vermemem, ramazan orucunu tutup onun dışında bir gün bile tutmamam, farz haccı yapıp onun dışında bir daha yapmamam, sonra bütün kalan kuvvetimi Allah'ın haram kıldığı şeylerden sakınmaya harcamam hoşuma gider"

---

(1) Ebu Nuaym hilyede rivayet etti 10/211 (2) Ahmed ve Tirmîzi tahric etti, ve munkatı'dır dedi. (3) Hadis zayıftır, Ebu Ya'la müsned de rivayet etti.

Kelamlarının neticisini azda olsa haramlardan sakınmaya işaret ediyor, bu çok nafile yapmaktan daha üstündür, çünkü terk etmez farz öbürü nafiledir. Müteahhirinden bir kısmı deki: Rasulullah (s.a.v) Sizi birşeyden yasaklarsam ondan kaçının, bir şey emredersem onu gücünüz yettiğince yapın "buyurdu. Çünkü emri yerine getirmek ancak amelle olur, amelin varlığı sebep ve şartlara bağlıdır, bazısı oysa güç yetirilemez, bunun için güçle kayıtladı, aynen Allah tealanın takvayı güçle bağladığı gibi Allah teala buyurdu ki: Gücünüz yettiğince Alah'tan sakının (1), hac hakkında şöyle buyurdu: Yoluna gücü yetenlerin o evi haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde hakkıdır (2), yasakta ise istenilen yapılmamasıdır, asıl olanda budur, kastedilen asli yapılmayışın devamıdır, buda mümkündür, güç yetilemeyecek bir şeyi yoktur, yine bunda da bir görüş vardır, çünkü isyanı işlemeye davet sebepler kulun kaçınmaya sabredemeyeceği kadar güçlü olabilir, bu durumda kaçınmak için çok şiddetli mücadeleye ihtiyacı olabilir, belki taat fiillerini yapma esnasındaki nefisle mücadeleden daha şiddetli olabilir, bunun için itaat için çok çalışanlar var, fakat haramları terki güçleri yetmiyor Ömer (r.a) isyana iştah duyup ta yapmayan kavim hakkında soruldu, dedi ki: Onlar Allah'ın kalplerini takva için imtihan ettiği ve kendilerini için bağışlama ve büyük bir ecrin bulunduğu kavimdir."(3)
Yezid bin Meysere bazı kitaplarda Allah'ın şöyle buyurduğunu söylüyor: (S: 178) Ey şehvetini terk edip gençliğini benim için harcayan genç, sen benim yanımda bazı meleklerim gibisin (4) Yine dedi ki: Cisimde şehvet ne şiddetlidir, ateşin yakması gibidir, kuşatılmış olanlar ondan nasıl kurtulurlar. (5)
Bunda işin hakikatı: Allah kullarına güçlerinin yetmeyiceği amelleri yüklemez, rahmetinden dolayı ve ruhsat olsun diye meşakkat sebebiyle onlardan çok amelleri kaldırmıştır, yasaklara gelince şehvetler ve sebeplerin kuvvetliliği sebebiyle hiçbir kimseye mazur görmemiştir, bilakis her halükarda terk etmekle sorumlu tutmuştur, ancak haram olan yiyeceklerden zarurat anında ölmeyecek miktarda mübah kıldı, lezzet ve şehvet için değil . Burdan imam Ahmed'in söylediğinin sahihliği bilinir: Yasak emirden daha şiddetlidir.
Sevban (r.a)'dan peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğu rivayet edilir" İstikametli olunuz fakat tamamen istikametli olmaya güç yetiremezsiniz.
Hakim bin Hazen el Külefi rivayetetti ve dedi ki: Peygamber (sav)'e elçi olarak geldim onunla beraber cuma namazı kıldım, rasulullah (sav) bir değneye veya yaya dayanarak ayağa kaltı ve allah'a hamd ve sena etti ve sonra buyurduki: Ey insanlar siz emir olunduğunuzun hepsini yapamazsınız ve güç yetiremezsiniz fakat doğru olunuz ve müjdeleyiniz" (6)

Size bir şey emrettiğim zaman onu gücünüz yettiğince yapınız" sözü bir kimse emredildiği fiilin hepsini yapamıyorda bazısını yapabiliyorsa mümkün olanı yapacağına delildir bu bir çok meselede böyledi. Taharet onlardandır, bazısına gücü yetip bazısından ya suyun bulunmamasından yada bazı azalarının hasta olmasından dolayı aciz olsa, gücü yettiği kısmını yapar diğerlerine de teyemmüm eder, bu ister abdest ister meşhur olana göre gusülde olsun aynıdır.
(S:179) Namaz da olandandır. Kim ayakta kılamazsa oturarak kılar, ona da aciz olsa yatarak kılar. Sahihi Buhari'de İmran bin Husayn'dan rivayet edildi, peygamber (s.a.v) buyurdu ki: Ayakta kıl, gücün yetmezse oturarak, gücün yetmezse yan yatarak kıl" Buna da gücü yetmezse ima ederek ve meşhur rivayete göre niyetle kılar ve namaz sakıt olmaz.
Fıtır sadakası da böyledir, bir sa'ın (ölçü birimi) bir miktarını çıkarmaya gücü yetse o kadarı lazım olur, fakat gündüzün bir kısmını tutmaya gücü yetene ihtilafsız oruç gerekmez, yine kefaaretle kölenin bir kısnını azad etmeye gücü yetse lazım olmaz, çünkü kölenin bir kısmınızada şari' tarafından sevimli değildi, bilakis tam olmasını emretmiştir. Arafatta
(1) Teğabün suresi, ayet: 16 (2) Ali imran, ayet: 97 (3) Haber munkatı'dır, Mücahid Ömer'den işitmemiştir, bunu Ahmed zühd kitabında tahric etti. (4) Ebu Nuaym Hilyede tahric ett. 5/237 (5) Ebu Nuayın hilyede rivayet etti 5/ 241 (6) Hadis hasendir, Ahmed ve Ebu Davud Hakem bin Hazen'den tahriç etti.
vakfesi geçen geri kalan hac işemlerini yapar mı, yapmaz mı? Yoksa tavafla sa'yi yapıp ihramdan çıkar mı? Bunda imam Ahmet'ten iki rivayet var: En meşhur: Sadece tavaaf vesa'y yapar, çünkü mina'da gecelemek ve şeytan taşlamak arafatta vakfeye tabidirler, Allah teala kendisinin meşaril haramda zikredilmesini ve belli günlerde arafattan inenler için emretmiştir, Arafatta durmayana umre yapana emredilmediği gibi emredilmez. Allah en iyisini bilir.
ONUNCU HADİS
(TEMİZ VE TEMİZ ŞEYLER)
Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet edildi, rasulullah (s.a.v) buyurduki: Allah teala temizdir ancak temiz olanı kabul ede, Allah teala peygamberlere emrettiğini mü'minlere de emretti. Allah teala buyurduki: Ey peygamber! Temiz olan şeylerden yiyin; güzel işler yapın.
Ben sizin yaptıklarınızı hakkıyla bilmekteyim. (1) ve yine buyurduki: Ey iman edener size verdiğimiz rızıklaran temiz olanlardan yiyin eğer O'na ibadet ediyorsanız Allah'a şükredin (2) Sonra uzun sefer edip, saçı dağınık toz içinde, yiyeceği , içeceği, giyeceği haram ve haramla gıdalanmış bir adam zikretti, ellerini semaya kaldırmı, yarab yarab diyor, buna nasıl icabet olunsun" bunu Müslim rivayet etti
Bunu Müslîm Fudayl bin Merzuk'tan O'da Adiy bin sabit'ten, O'da Ebu Hazim'den O'da Ebu Hureyre'den tahric etti, ve Tirmizi 'de tahriç eti ve hasendir garibtir dedi. Fudayl bin Merzuk orta halli güvenilirdir, Müslim Buharî dışında onun hadisini tahric etti.
Allah güzeldir sözü peygamber (s.a.v)'den rivayetle Sa'd bin ebi Vakkas'tanda rivayet edildi: Allah güzeldir güzeli sever, temizdir, temizi sever, cömerttir, cömertliği sever" (S: 181) Bunun Tirmîzi tahrci etti, isnadında söz vardır. (3)
Manası: Allah teala ayıp ve tüm noksanlıklardan münezzeh ve mukaddistir, Allah teala buyurduki: Temiz kadınlar temiz erkeklere temiz erkeklerde temiz kadınlara yaraşır. Bu sonuncular (iftiracıların) söylediklerinden çok uzaktırla. 5) (4) Murad: Onlar çirkin şeylerin pisliğinden münezzehtirler. Ancak temiz olanı kabul eder" sözünün manası sadaka hadisinde varid oldu, lafzı da şudur: Bir kimse temiz kazançtan sadaka vermezse, Allah temiz dışındakini kabul etmez." (5) Yani Allah sadakadan ancak helal olanrı, temiz olanı kabul eder. Denildiki:
Şimdi hakkında konuştuğumuz hadistesi Allah ancak temiz olanı kabul eder" sözü bundan daha ummumidir, o da amellerden riya, ucub gibi onu bozucu şeylerden temiz olmayan, malladan temiz ve helal olmayan kabul edilmez, temiz ile ameller, sözler ve inaçlar vasıflandırılır, bütün bunlar temiz ve pis diye ayrılırlar, bu Allah tealanın şu kavline girdiği de söylendi: (Çokluğu seni şaşırtsa da temiz ile pis bir olmaz) (6) Allah teala sözü temiz ve pis diye ayırdı, buyurdu ki: (Allah bir misal getirdi: Güzel bir sözü güzel bir ağaca benzetti) (7) Kötü bir sözün misali kötü ağac benzer. (8) ve yine buyurdu ki: Ona güzel söz yükselir salih amelde onu yükseltir) (9) (S: 182) Peygamberi temiz şeyleri, helal pis şeyleri haram kılıyor diye vasfetti.
Buna itikad, sözler ve amellerinde girdiği söylendi, Allah teala mü'minleri şunu sözüyle temiz diye vasıfladı: Onlar öyle kimselerki melekler onları temizler olarak öldürür) (10) Melekler ölüm anında derki: Ey temiz nefis temiz cesedden çık, melekler, cennete girerken onlara selam verip derlerki: Siz temiz oldunuz. Hadiste variddirki: Mü'min Allah yolunda kardeşini ziyaret ettiği zaman melekler ona derki: Sen ve yürüyünten temiz, oldu, cennetten bir mekan edindim. (11)
___
(1) Mü'minun suresi, ayet: 51 (2) Bakara, ayet: 172 (3) Tirmizi Sa'd'den tahric etti ve güzel gördü, Süyuti'de başka bir yolla Ebu Zer'den tahric etti, senedinde Şehrbin Havşebvar, o zayftır. (4) Nur suresi, ayet: 26 (5) Ebu Hureyreden Ahmed Buharî, Müslîm Tirmîzi, İbni Mace ve İbni Huzeyme tahric etti (6) Maide, ayet: 100 (7) İbrahim, ayet: 24 (7) İbrahim ayet: 26 (8) Fatır suresi, ayet: 10 (10) Nahl surei, ayet: 32 (11) Ebu Hureyreden Ahmed, Tirmizi, İbni Mace, İbni Hibban tahric etti, Tirmizi bu hadis hasen, garibtir dedi.
Mü'minin kalbi, dili, cesedi tamamı temizdir, kalbinden yerleşmiş olan iman temizdir, dilinde ortaya çıkan olan zikir temizdir, iman isminde dahil olan ve azalarında ortaya çıkan salih ameller temizdir, bütün bu temizleri Allah teala kabul eder. Mü'min için temiz amellerin oluştuğu en güzel şeyde, temiz yiyecektir, ve helaldan olmasıdır, eğer haram yerse amel

bozulur, kabulüne engel olur, bunu kararlaştırdıktan sonra şöyle buyurdu: Allah ancak temiz olanı kabul eder, Allah peygamberlerine emrettiğini mü'minlere de emretti.
"Allah teala buyurdu ki: Ey peygamber temiz şeyleden yiyin ve iyi ameller işleyin ve Ey iman edenler sizi verdiğimiz rızıklardan temiz olandan yiyin, eğer O'na ibadet ediyorsanız) ve Ey iman edenler size verdiğimiz rızıklardan temiz olarak yiyin eğer ona ibadet ediyorsanız) Bununla murad: Peygamberler ve ümmetleri salih amel işlemekle temiz ve helal yemekle emredilmiştir, yiycek hela oldukça salih amel kabul edilcektir, eğer yiycek helal değilse amel nasıl kabul edilsin ki, ondan sonra haramla birlikte dua nasıl kabul edilsin? Bu haram gıdalanmakla birlikte amellerin kabul edilmesinin uzak olduğuna misaldir.
Taberani İbni Abbas (r.a)'dan şöyle dediğini tahric etti: (S: 183) Şu ayet rasululhah (s.a.v)'in yanında okundu: Ey insanlar yeryüzündeki şeylerden helal ve temiz olarak yiyin) (1) Sa'd bin Ebi Vakkas ayağa kalktı ve Ey Allah'ın rasulü Allah'a beni duası kabul edilenlerden kılması için dua, et, dedi. Peygamber (s.a.v) buyurduki: Ey Sa'd yiyeceğini temiz tut duası kabul edilen olursun, Muhammed'in nefsi kudred elinde olana yemin ederim ki, kul karnına bir lokma haramı atarda Allah onun kırk gün amelini kabul etmez, hangi kulun eti haramdan yetişmişse ateş ona daa layıktır" (2)
İmam Ahmed'in müsnedinde İbni Ömer'in (r.a) şöyle dediği rivayet edildi: Kim içinde bir dirhem haram bulunan on dirheme bir elbise satın alsa, üzerinde olduğu müddetçe Allah onun namazını kabul etmeyecektir sonra iki parmağını iki kulağın indirdi ve Eğer bunu rasullullah (s.a.v)'tan işitmemişsem ikisi de sağır olsun, dedi. (3)
Bunun manası Bezzar ve başkasının tahric ettiği, gerçekten zayıf bir isnatla Ali (r.a)'den rivayet edildi.
Taberani zayıflık bulunan bir isnadla Ebu Hureyre (r.a)'den tahric etti, peyamber (s.a.v) buyurdu ki: Adam temiz nafakayla hacı olarak evinden çıkar, ayağını bineğin eğerine koyar ve "Lebbeyk Allahümme Lebeyk" derse gökten bir çağırıcı: Sana Lebbeyk ve iki unutululuk olmasın, azığın haram, nafakan haram ve haccın da makbul değil diye çağırır. (4) (S: 184) Yine Ömer (r.a)'den buna yakın manada zayıf bir isnatla rivayet edildi. Ebu Yahya el Kattat Müchidden, oda İbni Abbas (r.a')dan şöyle dediğni rivayet etti: Allah karnıdan haram bulunan bir kişinin namazını kabul etmez. (5)
Alimler haram malla hac eden ve haram elbiseyle namaz kılan kimsenin kendisinden hac ve namaz farzının kalkacağını hakkında ihtilaf ettiler. Bunda imam Ahmed'den iki rivayet var. Bu zikredilen hadisler harama bulaşmakla birilkte amelin kabul edilmeyeceğine işaret ediyor.
Fakat kabulle amelden razı olmak ve faillinin övülmesi, ve melekler arasında onunla övünülmesi muradıdır. Boyundan farzın düştüğü de kastedilmiş olabilir. Eğer murad birinci ve ikinci manadaki kabul ise, boyundan farzın düşmesine engel değildir. Efendiliğinden kaçan kölenin, kocası kendisine kızan kadının, lehine gelenin ve içki içenin namazının kırkgün kabul edilmeyeceği gibi, Allah en iyisini bilir-birinci ve ikinci mana ile kabülünün reddir, murad edilen budur, şu ayetten maksadı Allah iyisini bilir (Allah ancak müttakilerden kabul eder.) (6)

_____

(1) Bakara, ayet: 168 (2) Hafız Ebe Bekir bin Mirdeveyh tahric etti. İbni Kesir tefsiri 1/ 203 (3) Ahmed Bakiyye bin Velid yoluyla tahric etti, o müdellistir, o Osman bin Züfer'den Oda Haşim el Evkas'tan rivayet etti, Zehebi: o güvenilir değldir dedir dedi. (4) Taberani evsatta tahric etti, Heysemi dedi ki: Senedde Süleyman bin Davud el Yemani var, o zayıftır, (5) Hadis zayıftır, Ebu Yahya el Kattat rivayet etti, onun hadisi zayıftır, (6) Maide: 27

Bunun için bu ayetten dolayı selef müttakilerden olamayıp amellerinin kabul edilmeyenlerden olacaklarından korkarlardı.
İmam Ahmed burdaki müttakilerden soruldu, deki: Çok şeylerden korkar, helal olmayan şeye girmez.
Ebu Abdullah Saci ez Zahid deki ki: Amel beş hasletle tamam olur: Allah'ın marifetine iman, hakkın marifeti, ameli, Allah için ihlaslı yapmak, sünnet üzere amel ve helal yemekti, Eğer bunlardan biri olmazsa amel yükselmez. Sen eğersen Allah'ı bilir de hakkı bilmezsen faydalanamazsın, hakkı bilirde Allah'ı bilmezsen yine faydalanamazsın, Alah'ı ve hakkı bilip ameli ihlaslı yapmazsan faydalanamazsın, eğer Allahı', hakkı bilir ve amelde ihlaslı olurda sünnet üzere olmazsan faydalanamazsın, (S: 185), dördü tamamlanır ve yiyecekte hela olmazsa yine faydalanamazsın. (1)
Vübeyh bin el Verd dedi ki: Karnına girenin haram mı, yoksa helal mi olduğuna bakmadıkça şu direk gibi kıyamda durursan sana hiç bir fayda vermez. (2)
Haram malla sadakaya gelince o makbul değildi, sahihi müslimde İbni Ömer (r.a)'den peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu rivayet edildi: Allah taharetsiz namazı, ganimetten çalınan maldan da sadakayı kabul etmez.
Sahihaynde Ebu Hureyre (r.a)'den peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğu rivayet ediliyor. Kul temiz malla sadaka verirse Allah ancak temiz olanı kabul eder. Rahman onu sağ eliyle alır.
İmam Ahmed'in müsnedinde İbni Mesud (r.a)'dan peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Bir kul haramdan mal kazansa infak etse, kendisine beraketli kılınmaz, sadaka verse kendisinden kabul edilmez, onu gerisinde (miras) bıraksa ancak ona cehenneme yazık olur, Allah kötüyü kötü ile yok etmez, fakat kötüyü iyi ile yok eder, muhakkak pis pisi gidermez.(3)
Derrac'tan Oda İbni Huceyre'den Oda Ebu Hureyre,'den oda peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: (S:186) Kim haram mal kazanırda sadaka verirse onun için bir sevap yoktur, meşakkati (günahı da) onun üzerinedir."
Bunu ibni Hibban sahihinde tahric etti. (4), Bunu bazası Ebu Hureyre'ye mevkuf olarak rivayet etti.

Kasım bin Muheymira'nın mürselerinde peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Kim günahtan bir mal kazanır ve onunla yakınlarını gözetler veya sadaka verse veya onun Allah yolunda harcarsa, Allah onların hepsini toplar sonra kendisiyle birlikte ateşe atar.(5)

Ebud Derda ve Yezid bin Merysere'den helal olmayan bir mal kazanıp sadaka verenin yetimin malından alıpta dula elbise giydiren gibi gördükleri rivayet edildi. (6)

İbni Abbas'a zulmeden ve haram mal alan, sonra tevbe edip o mal ile hac edip, köle azad eden adamın durumu soruldu, dedi ki: Pis, pise keffaret olmaz.

Aynı şekilde İbni Mesud'de dedki: Pis, pise keffaret olmaz, fakat temiz pis olana keffaret olur. (7) Hasan Basrî dedi ki: Ey miskine acıyarak sadaka, veren zulmettiğine acı.

Bilki haram malla sadaka iki şekille olur.

Birincisi: İhanet eden veya gasp edenin kendi nefsine harcaması, bu hadislerde murad eilen de budur, o kabul edilmez, yani ona sevap verilmez, bilakis başkasının malını izinsiz kullandığnıdan dolayı günahkar olur, mal sahibi de niyet ve kast etmediği için sevab alamaz.

Alimlerden bir topluluk böyle dedi, ashabımızdan İbni Ukayl onlardandır. Abdurrazzak'ın kitabında Zeyd bin Ahnes el Huzai'nin Said Müseyyeb'e şöyle sorduğu rivayet edilir: Yitik

____

(Ebu Nuaym hilyede tahric etti 9/310 (2) Ebu Nuaym hilyede tahric etti, 8/ 154 (3) Ahmed ve Bezzar ibni Musuddan tahric etti, Ahmed'in senedinde sabah bin Muhammed var, o zayıftır, Bezzarın senedinde Heysemi dedi ki: Bilmediklerim var. İbni Hacer, Hepsi biliniyor, afet sadece zikredilen Sabah bin Muhammed dedi, dedi (4) Hadisin isnadı sahihtir. (5) Hadis mürseldir, Mizzi ve Zehebi zikretti. (6) Ahmed zühd kitabında zikretti.

(7) Bezzar, Taberani Evsatta, ibni Mesud'dan merfu olarak tahric etti.

Bir mal buldum ona sadaka vereyim mi? (S: 187), Dedi ki: Sen de mal sahibi de sevab alamazsınız. (1) Herhalde kasdı gerekli olan malın tarifinden önce yapılan sadakadır Sultan veya bazı vekilleri beytül maldan hak ettiği malı alsa ve ondan sadaka verse, veya köle azad etse, veya mescit yaptırsa, İbni Ömer'den nakledildiğine göre gasbettiğini malı sadaka veren gibidir. Aynı şekilde Basra emiri Abdullah bin Amir ölüm halindeyken insanlar yanında toplanmış, iyiliğinden ve ihsanından dolayı kendisine övüyorlardı, ibni Ömer ise susmuştu, Ondan konuşmasını istedi, ve bunun üzerine ona hadis rivayet etti: Allah ganimet malından kaçırılandan sadaka kabul etmez sonra ona dedi ki: Ve sende Basra'da görevlisin (2). Ese'd bin Musa Vera kitabında Fudayl bin İyad'dan oda Mansur bintemimbin Mesleme'den rivayetle dedik: İbni Amir Abdullah bin Ömer'e dedi ki: Şu düzlük yaptığımız tepeleri akıttığımız pınarları gördün mü, bizim için bunlarda sevap varmı? İbni Ömer: Sen pisin pise asla keffaret olmadığını bilmedin mi?!, dedi.

Bize Abdurrahman bin Ziyad Ebu Malih'ten rivayetle, anlattı, oda Meymun bin mihran'ın şöyledediğini anlattı: İbni Ömer kendisine köle azad etmek hakkında soru soran İbni Amer'e dedi ki: senin misalin hacının develerini çalıp onunla Allah yolunda cihad edenin durumu gibidir, hak ondan kabul edilir mi?

Tavus ve Vüheyb binel Verd gibi takvada şiddetli olan bir grup bu gibi kuralların çıkarttıkları şeylerden faydalanmaktan sakınıyorlardı. İmam Ahmed ise onların genelin menfaatine yönelik, mescidler, köprüler ve fabrikalar gibi şeylere ruhsat verdi, bunlara fey malından savaşsız alınan mal) harcanır, ancak kesin olarakaksız gümrük ve gasb edildiği kesin olan şeyler müstesnadır, o zaman haram mala yapılmış şeyden sakınılır, her halde ibni Ömerin itirazı da onların beytülmaldan kendi nefisleri için alıp sonradan kendilerinden sadaka gibi vermelerinedir, bu gasba benziyor, kralların mescid bina ettirmelerine alimlerin itiraz etmesi de bunun gibidir.

Ebul Fereç İbnil Cevzi dedi ki: (S: 188) Sultanlar veya emirlerden haram veya hela kazanıpta sonra bununla kaleler veya mescitler yaptıranlar var mıdır? Diye önceki alimlerden bazısına sorulduğunu gördüm. Harcayanın kalbinin hoş olmasını gerektirecek fetva verdi, 5 gibilerin sahip olmadığı malda yaptığı harcamada kendileri için bir nevi simsarlık olduğunu söylediler, çünkü onlar gasbp olunmuşların şahıslarını bilmiyor ki onlara geri iade etsin.

Deki ki: Bendedim ki: Fetva verenlerin durumu ne acaiptir, şeriatın usulüne bilmiyorlar. Önce harcayanın haline bakılmalı:

1- Eğer sultansa beytülmaldan çıkardığı malın harcanağı yerler biliniyor, onun haklıları nasıl engellenebilir, ve onu nasıl okul vekale yapımında kullanabilir?

2- Eğer emir veya sultan naiblerinden ise gerekli olanı beytül mala vermesi gerekir, eğer mal haram veya gasp ise her tasarruf haramdır, vacip olan alınana veya varislerine verilmesidir, eğer bilinmezse beytülmala genel menfaatler veya zekat için verilir

Onun sözü kendi zamanındaki fayde hakkı olanlara haklarını vermeyen ve ihtiyaç olmayan beli bir kesimi özel kılarak medreseler ve kalelleler yaptırıp kendi nefislerine niseteden sultanlar hakkındadı, faydan hak sahiplerine haklarını verip sonrada insanların muhtaç oldukları mescit okul gibi şeyleri yaparsa caizidir. Beytül maldan kendisi için mal alsa sonra onu kendine nismet ederek ihtiyaç duyurulan okul veya cami yaptırsa, gasbedipte gasbettiği kimseye sadaka veya hibe olarak veren kimseye zıt olarak bu yaptığıyla zimmeti temize çıkarmı çıkmaz mı? Bütün bunlar israfsız ve lüksüz ihtiyaç durumunda söz konusudur.

Ömer bin Abdul Aziz beytül maldan mescidin tamirini emretti, ve yarılan kısmı geçmelerini yasakladı ve dedi ki: Ben Allah'ın malından binalar için hak bulamadım. Ondan şöylededediği rivayet edildi: Beytül mallarına zarar verecek şeye müslümanların ihtiyacı yoktur.

Belki bazı alimler gasbedenin başkasının malını kullanmanın mal sahibinin iznine bağlı olduğunu söylediler, eğer icazet verirse caizdir dediler. (S: 189) Ashabımızdan bazısı

____

(1) Bunu Abdurrazzak musannefinde zikretti. (2) Hadis sahihtir, tahric az önce geçti, Tirmîzi , İbni Mace ve Müslim ibni Ömer'den tahric etti.

Ahmedden rivayetle hiyaye ettiler ki: Kim zekatını gasbedilmiş maldan çıkarsa sonra mal sahibi icazet verse caiz olur ve zekat ondan düşer.

İbni Ebid Dünya imam Ahmed'den rivayetle tahric etti ki: Birisi başkasının kölesini bedelini ödemeyi üstlenerek azad ederse sonra sahibi icazet verirse caiz olur, azad etmesi geçerli olur, bu ise Ahmed'in ifadesine zıttır.

Hanefilerden hikaye edildi ki: Birisi bir koyun gasbetse ve temettu veya kıran hacı için kesse sahibi de icazet verse ona caiz olur.

İkinci vecih: Gasp edenin gasp ediliş malı kullanımından: Sahibine veya varislerine vermekten aciz olduğu zaman sahibi adına sadaka vermesidir, bu alimlerin çoğunluğuna göre caizdi, Malik, Ebu Hanife ve Ahmed onlardandır. İbni Abdil Ber dedi ki: Zühriy, Sevri, Malik, Evzai ve Leys dedi ki: Ordu dağılmış ve onlara ulaşamamışsa ganimet malından kaçıran adam beşte birini imama verir geri kalanı sadaka verir, bu Ubade bin Samit, Muaviye ve Haseni Basri'den de rivayet edildi, bu ibni Mesud ve İbni abbasını da mezhebine benziyor, onlarda sahibi bilinmeyen malın sadada verilmesi görüşündeler. dedi ki: Yitik mal tarif edildikten sonra ve sahibinin bilinememesi durumuda sadaka verilesinin caiz olduğuna icma ettiler, sahibi gelirse sevab veya bedelinin kendisine geri ödenilmesi arasında muhayyer bıraktılar, gasp edilen de böyledir.

Malikbin Dinar'dan şöyle dediği rivayet edildi: Ata bin Ebi Rabah'a yanında haram bal bulunan ve sahibini bilmeyen bir adamın bundan kurtulmasını istediğini sordum, dedi ki: Sahibinin yerine sadaka veri, bu onun yerine caizdir demiyorum. Malik dedi ki: Atanın bu sözü benim için ağırlığınca altından daha sevimlidir: Süfyan bir kavimden gasp edilmiş bir şey satın alan hakkında: onlara geri verir, eğer buna gücü yetmezse malın tamamını saraka verir ve ana parasını da almaz dedi, aynı şekilde bir şey satıp ta parasından şüphelenen birisi hakkında da kıymetini sadaka verir dedi, İbnil Mübarek ona muhalefet etti ve dedi ki: Özellikle karı sadaka verir Ahmed dedi ki: Karı sadaka verir, aynı şekilde babasından muamelesinden hoşlanmadığı birisine sattığı maldan varis kalan hakkında da karını sadaka verir geri kalanı alır dedi.

(S: 190) Sahabeden bir gruptan buna yakın rivayet edildi, bazıları: Ömer bin Hatab ve Abdullah bin Yezid el Ensari (r.a)dir. Haram mallar hakkında Şafii'den meşur olan: Hak sahibi ortaya çıkıncaya kadar muhafaza edilir. Fudayl bin İyad sahipleri bilinmeyen haram mallar hakkında telef edilip denize atılacağı ve sadaka verilmeyeceği görüşündedir ve dedi ki: Allah'a ancak temiz olanla yaklaşılır.

Sahih olan onunla sadaka verileceğidir, çünkü malı tef edip zayi etmek yasaklanmıştır onu daima bekletmekte telef olmaya maruz bırakmıktır, sadaka vermek kendi kazancından değil ki pis şeyle, Allah'a yaklaşma olsun, o ancak dünyada faydalanması imkansız olduğu için ahirette faydalanması için sahibi yerine sadakadır.

Sonra uzun sefer edip, saçı dağınık toz içinde, yiyeceği, içeceği, giyeceği harama ve haramla gıdalanmış bir adam zikretti, ellerini semaya kaldırmış, ya rab yarab diyor buna nasıl icabet olunsun" Bu kelamda peygamber (s.a.v) duanın adabına ve kabul olmasını gerektiren sebeplerine ve kabulüne engel olan şeylere işaret etmiştir, duanın kabulüne gerektiren sebebleri dört olarak zikretmiştir:

Birincisi: Uzun sefer, sefer yalnızca duanın kabulünü gerektirir, Ebu Hureyre (r.a) hadisinde olduğu gibi peygamber (s.a.v) buyurdu: Üç dua şüphesiz müstecaptır: Mazlumun duası, yolcunun duası ve babanın çocuğuna olan duası" (1) Bunu Ebu Davud, İbni Mace ve Tirmîzi taric etti, bunun benzeri ibni Mesuddan da rivayet edildi.

Yolculuk ne zaman uzun olursa icabete daha yakın olur, çünkü bunda nefsin kırılma vatandan gariblik ve meşakkata katlanma vardır, kırıklık duanın kabulünün en büyük sebeblerindendir.

____

(1) Bunu Ahmed, Buharî edeb'te, Ebu Davud ve Tirmîzi tahric etti.

İkincisi: Giyside ve görünüşte tozlanma ve saç dağınıklığıyla bir dağınıklığın oluşu, buda yine peygamber (s.a.v)'den meşhur olan hadise göre duanın kabulünün sebeblerindendir: (S: 191) Nice saçı dağınık, tozlu elbisei, eski kapılardan kovulmuş vardır ki, eğer Allah'a yemin etse Allah onun yeminin doğru çıkarır. (1) Peygamber (s.a.v) yağmur duasına çıkınca eski elbiseyle mütevazi olarak ve niyaz ederek çıktı. (2) Mutarrif bin Abdullah'ın kardeşinin oğlu hapsedildi en eski elbiselerini giydi ve eline bir aldı, ona bu nedir? denilince, Rabbime zillet gösteriyorum beki beni kardeşimin oğlu için şefaatçi yapar, dedi. (3) Üçüncüsü: Elleri semaya kaldırmak, bunun vesilesiyle duanın kabulü ümid edilen adabtandır.

Selman (r.a)'dan rivayet edilen hadiste peygamber (s.a.v) buyurduki: Allah hayalıdır, cömertir, adam iki elini kaldırdığı zaman boş sıfır olarak çevirmekten haya eder. Bunun imam Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi, ve İbni Mace tahric etti. Buna benzer Enes ve Cabir'de de rivayet edildi.

Peygamber (s.a.v) yağmur duasında iki elini koltuk altının beyazı görünene kadar kaldırıyordu. (4) Bedir savaşı günü ellerini müşriklere karşı zafer dilemek için kaldırdı hatta ridası iki omuzundan düştü. (5)
Peygamber (sav)'in duada ellerini kaldırışı hakkında çeşitli rivayetler edildi, bazıları: (S: 192) Sadece şehadet parmağıyla işaret ediyoru, ondan bunu minber üzerinde yaptığı rivayet edildi (6), bunu bineğine binince deyaptı. (7)
Alimlerden bir grup namazda konut dualarında şehadet parmağıyla işaret ediyordu, Evzai, Said bin Abdul Aziz, İshak bin Raheveyn onlardandır. İbni Abbas ve başkası dedi ki: İşte bu duada ihlastır. İbni Sirin dedi ki: Allah'ı övdüğün zaman bir parmaınla işaret et" Yine onlardan: Peygamber (s.a.v) ellerini kaldırdı elinin dış tarafını kıbleye iç tarafını yüzüne doğru çevirdi. (8)
Bu sıfat peygamber (s.a.v)'den yağmur duasında rivayet edildi (9) bazısı bu şekil üzere kaldırmayı yağmur duasından müstehap gördü, Cevzecani onlardandır. Seleften bazısı daki: Bu şeklide üzere kaldırmak tazarrudur yakarış.Yine bunun aksi rivayet edildi, yine bu peygamber (s.a.v)'den yağmur duasında rivayet edildi (10) Seleften bir topluluğun böyle dua ettiği rivayet edildi, İbni Ömer, İbni Abbas ve Ebu Hureyre (r.a) onlardandır.
Peygamber (s.a.v)'den sığındığı zaman bu şekilde yaptığı rivayet edildi. (11)
(S: 193) Yine onlardan iki elini kaldırdı, iki avcunu semaya elinin arka kısımlarını yere doğru kıldı.
Allah tealadan isteyişte bu şekilde isteme hakkında bir çok hadis variddir.
İbni Ömer, Ebu Hureyre ve İbni Sirin'den bu duanın Allah'tan bir şey istemek için olduğunu rivayet edildi.
Yine onlardan: Bunun aksi, oda elleri ters çevirip arka tarafını göğe, iç kısmını yere doğru yapmaktır.
Müslimin sahihinde Enes (r.a)'den peygamber (s.a.v)'in yağmur duası yapıp ellerini üstüyle semaya işaret ettiği rivayet edildi.
Bunu imam Ahmedde tahric etti, lafzı şudur: İki elini açtı iki elinin sırtını göğe doğru kıldı.

____

(1) Müslim, İbni Hibban, Hakim ve Ebu Nuaym Ebu Hureyre (r.a)'dan tahric etti, sahihtir. (2) Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi tahric etti ve doğruladı. (3) Zehebi ve ibni Asakir tarihinde rivayet etti. (4) Müttefak aleyhl, Ahmed Buharî ve Müslim Enes'den tahric etti. (5) Hadis sahihtir, Müslîm, İbni Hibban ve Tirmîzi İbni Abas (r.a)'dan tahric etti. (6) Hadis sahihtir, Ahmed, Müslim, Nesaî ve Ebu Davud tahric etti, İbni Hibban doğruladı.(7) Müslim tahriç etti. (8) Beyheki, ibni ebi Şeybe Abdurrazzak tahric etti. (9) Hadisi Buharî, Müslim ve İmam Ahmed Enes bin Malik'ten tahric ette (10) Müslim Enes (r.a)'den tahric etti (11) Ahmed bunu mürsel olarak Saib b. Hallad ensariden oda babasından rivayet etti, isnadında ibni Lehia var, zayıftır heysemi isnadı güzeldi, dedi.

Bunu Ebu Davud da tahric etti, lafzı şudur: Peygamber (s.a.v) şu şekilde yağmur duası yaptı iki elini uzattı, avuç işlerini yere doğru çevirdi.
İmam Ahmed Ebu Sadi Hudri'den şöyle dediğini tahric etti. Peygamber (s.a.v) arafatta vakfedeyken şöyle dua ediyordu: İki elini meme hizasına kaldırdı ve avuçlarının içini yere doğru kıldı.
Hammad bin Seleme de peygamber (s.a.v)'in Arafatta ellerini kaldırışını böyle vasfeti.
İbni Sirinden rivayet edildiki: İşte bu sınanmandır.
Dördüncüsü: Ruhubiyetini tekrarlayarak Allah'a ısrar etmek, buda duanın icabetinin istendiği şeylerin en büyüğündendir.
(S: 194) Bezzar Ayşe (r.a)'den merfu olarak tahric etti. Kul Ya Rab deyince, Allah: Lebbeyk kulum, iste sana verilecek der.
Taberani ve başkası Sa'd Bin Harice'den tahric etti, bir kavim peygamber (s.a.v)'e yağmur kıtlığını şikayet etti. "Binekler üstüne diz üstü çökün Ya Rab, ya Rab, diyeniz" buyurdu. Şehadet parmağını göğe kaldırır kendilerine yağmur yağdırıldı, hatta yağmurun durması hoşlarını gitti. (1)
Müsned ve başkasında Fadl bin Abbas (r.a)'dan peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Namaz ikişer ikişerdir, her iki rekatla bir teşehhüddür, tazarru ve huşudur, tezellüldür, el kaldırmadı, duada elleri rabbine kaldırıp yüzünü ona dönüp: Ya Rab, ya Rab demendir, kimi bunu yapmaz o (namaz) noksandır. (2)

Yezid er Rakkaşi Enes'ten merfu olarak rivayet ettiki: Hangi bir kul ya Rab, ya Rab'ya Rab dese Rabbi ona lebbeyk (buyur) lebbeyk der. (3)
Ebud Derdave İbni Abbas (ra)'dan Allah'ın en büyük isminin: Rabbi, Rabbi olduğunu söyledikleri rivayet edildi. (4)
(S: 195) Ata'dan şöyle didiği rivayet edildi: Kul üç defa Ya Rab ya Rab derse Allah ona bakar bunu Hasan'a zikretti ve siz kuran okumuyor musunuz?, dedi sonra şu ayeti okudu: Onlar, ayakta dururken otururken, yanları üzerine yatarken Allah'ı anarlar, göklerin ve yerin yaratılışı hakkında derinderin düşünürler (ve şöyle derler) Rabbimiz! Sen bunları boşuna yaratmadın. Seni tesbih ederiz. Bizi cehennem azabından koru. Ey Rabbimiz! Doğrusu sen kimi cehenneme koyarsan artık onu rüsvay etmişsindir. Zalimlerin hiç yardımcıları yoktu. Ey Rabbimiz! Gerçek şu ki biz rabbinize inanın! diye imana çağıran bir davetçiyi peygamberi, kuranı) işittik hemen iman etik. Artık bizi günahlarımızı bağışla, kötülüklerimizi, ört, ruhumuzu iyilerle beraber al, ey Rabbimiz!. Rabimiz! Bize peygamberlerin vasıtasıyla vadettikelrini de ikram et ve kıyamet gününde bizi rezil rüsvay etme; şüphesiz sen vaadinden caymazsın!) (5)
Kim Kur'andaki duaları düşünürse çoğunlukla Rab ismiyle açıldığını görür, Allah tealanın şu kavli gibi: Ey Rabbimiz! Bize dünyada da ahirete de iyilik ver ve bizi cehennem azabından koru!) (6) Ve Rabbimiz! Unutursak veya hataya düşersek bizi

sorumlu tutma. Ey rabbimiz! bize gücümüzün yetmediği işlerde yükleme. Bize affet ! Bizi bağışla! Bize acı! Sen bizim mevlamızsın. Kafirler topluluğuna karşı bize yardım et.) (7) ve Rabbimiz ! Bizi hidayete erdikten sonra kaplerimizi eğriltme!) (8) Buna benzer kuranda çoktur.

Malik ve Süfyan duada ey efendim diyen hakkında soruldu: Dedilerki: Ya Rab, der Malik şunu ekledi: Peygamberin dualarında dedikleri gibi.

Duanin icabetine engel olan şeylere geçince: Peygamber (s.a.v) yemekte, içmede, elbisede ve gıdalanmakta haramda ileri gitmektir, bu manada İbni Abbas hadisinde daha önce geçti.

____

(1)
Zayıftır. Taberani Bezzar, Buhari tarihinde tahric etti. (2) Senedi zayıftır. Ahmed ve Tirmizi Fadl'den tahric etti. (3) Sahihtir. (4) Mevkuftur. İbni Ebi Şeybe Ve Ebu Hatim tahric etti. (5) Ali İmran: 191-194 (6) Bakara: 201 (7) Bakara: 286 (8) Ali İmran: 8

Peygamber (s.a.v) Sa'da buyurduki: Yiyeceğiniz temiz tut duası müstecap olan olursun. Helal yemek, içmek giymek ve gıdalanmak duanın icabetini gerektiren sebeptir. İkrime bin Ammar rivayet etti, dekiki: Bize Esfar anlattı, deki: (S: 196) Sa'd bin Ebi Vakkas'a denildi ki: Rasulullah'ın (s.a.v) ashabının arasında nasıl senin duan müstecap olur? Dedi ki: Ağzıma aldığım lokmanın nerden gelip nerden çıktığını biliyorum. Vehb bin Münebbih'ten şöyle dediği rivayet edildi: Kimin, Allah'ın duasını kabul etmesi hoşuna giderse yiyeceğini temiz tutsun. Sehl bin Abdullah'tan şöyle dediği rivayet edildi: Kim kırk gün helal yerse duası müstecap olur."

Yusuf bin Esbat'tan şöyle dediği rivayet edildi: Bize kulun yiyeceği haram olursa duasının göklerden hapsedileceğ i ulaştı.

Peygamber (s.a.v)'in: Ona nasıl icabet edilsin" sözü sorudur, şaşkınlık ve kabulünün uzaklığını bildirmek için kullanılmıştır, icabetin imkansız oluşu ve tamamen engel olacağı hususunda açık değildir, bundan şu sonuç çıkar: Haramda ileri gidip onunla gıdalanmak icabete engeller olanlar cümlesindendir, bu engeli engel olmaktan engelleyecek bir şey bulunabiir, aynı şekide fiili haramları işlemek ve farzları tekk etmekte icabete mani olabilir, hadisi şerifte olduğu gibi: İyiliği emretme, kötülükten yasaklamayı terk etek hayırlıların duasının kabulüne engeldi taat fiilleri duanı icabetini gerekli kılar. (1)

Bunun için mağarada kaya üzerlerine kapananlar Allah için ihlaslı yaptıkları salih amellerle tevessül yapınca ve onlarla Allah'a dua edince duaları kabul edildi. (2)

(S: 197) Vebh bin Münebbih dedi ki: Amelsiz dua edenin misali yaysız atış yapan gibidir." (3)

Yine ondan şöyle dediği rivayet edildi: Salih amel duayı ulaştırır" Sonra Allah tealannı şu kavlini okudu: Ona güzel kelime yükselir ve salih amel onu yükseltir) (4) Ömer bin Hattab (r.a)'tan şöyle dediği rivayet edildi: Allah'ın haram kıldığından sakınmakla dua ve tesbih kabul edilir.

E**bu Zer (r.a)'den şöyle dediği rivayet edildi: Yemeğe tuzun yettiği gibi duada da iyilik yeter. (5)**

Muhammed bin Vasi'dedi ki: Az bir takvayla birlikte dua yeter. Süfyan'a denildiki: Allah'a dua etsin? dedik: Günahları terk etmek duadır. Leys dedi ki: Musa (a.s) İki elini kaldırmış gayretle Allah'tan istekte bulunanbir adam gördü, ve dedi ki: Ya Rabbi kulun sana kendisine merhamet edinceye kadar sana dua etti, sen merhametlilerinen merhametlisin, onun (adamın) haceti husunuda ne yaptın, Allah teala: Ey Musa,o benim hakıma bakıncaya kadar elini kopuncaya kadar kaldısa bile onun ihtiyacına bakmam, buyurdu.

Taberani zayıf bir isnadla İbni Abbas (r.a)'tan manası merfu olarak tahric etti. Malik binh Dinar dedik: İsrail oğularına birbela geldi, bir çıkış aradılar. Allah teala onların peygamberine onlaraşunu haber vermesini vahyetti: Sizyüksek yerere pis bedenlerle çıkıyorsunuz, siz kan akıttığınız ve evlerinizi haramlarla doldurduğunuz avuçlar bana açıyorsunuz, şimdi benim gazabım sizin üzerinize şiddetli oldu ve benden ancak uzaklaşmanız ziyadeleşecekti, buyurdu, Selefin bazısı dedi ki: İcabeti yavaşlatma,onun yolları masiyetlerle kapatılmıştır,ş şairlerin bazısı bu manayı almış ve demişki:

Her sıkıntıda ilaha dua ediyoruz sonra sıkıntılar gidince onu unutuyoruz
duaya nasıl icabet ümit ediyoruz icabetin yolunu günahlarla kapattık.

______

(1) Ahmed, Bezzar, İbni Mace, İbni Hibban sahihinde Ayşe (ra)dan tahric etti. (2) Buhari, Müslim İbni Hibban Abdullah bin Ömer'den tahric etti. (3) Ebu Nuaym hilyede Abdullah bin Mübarek'ten, Oda Vehb bin Münebbihten rivayet etti. (4) Fatır suresi ayet: 10 (5) Abdullah bin Ahmed babasından rivayet etti.

ONBİRİNCİ HADİS

(S:198) (ŞÜPHELİ OLANLARI TERK ETMEK)

Muhammed bin Ali bin Ebu Talib (ra), rasullullah (sav)'in torunudan ve reyhanesinden rivayet edildi dedi ki: Rasululah (sav)'den ezberledim: Sana şüphe vereni bırak, şüphe vermeyene yapış Bunu Nesai ve Tirmizi rivayet etti ve Hasen,sahihtir dedi.

Bu hadisi İmam Ahmed Tirmizi, Nesai, İbni Hibban sahihinde ve Hakim Büreyde bin ebi Meryem'den, Oda ebil Havra'dan Oda ali (ra)'ın oğlu Hasan'dan rivayet etti ve Tirmizi doğruladı.
Ebul Havra es Sa'di hakkında çokları dedi ki: İsmi Rabia bin Şeyhan'dır, İbni Hibbanve Nesai Ona güvenilir dedi, ahmed Ebul Havra4nın isminin Rabia bin Şeyhan olduğu hususunda durdu, bu ikisini ayırmaya meyletti aynı isimler olduğu görüşüne meyletti)
Cevzecani dedi ki: Ebul Havra meçhuldür, bilinmiyor. (1) Bu hadis içinde vitirin kunutunun zikri bulunan uzun bir hadistir, (S: 199) Tirmizi ve başkasının yanında bu hadiste ziyade var oda: Doğruluk huzurdu,yalan şüphedir. İbni Hibbanın lafzı: Hayır huzurdur, şer şüphedir3
İmam Ahmed içerisinde cehalet bulunan isnadla Enes (ra)'ten tahric etti, peygamber (sav) buyurduki: sana şüphe verin bırak, şüphe vermeyene yapış"
Başka bir vecihle Enes'e mevkuf olarak tahirc etti, onu Taberani, Malik rivayetiyle tahric etti oda Nafi'den Oda İbni Ömer'den meruu olarak rivayet etti.
Darekutni dedi ki: Bu İbni Ömer ve Ömer'in sözünden rivayet ediliyor.
Zayıf bir isnatla Osman bin Ata el Horasani4den rivyaet ediliyor, oda babasınadn oda Hasan'dan Oda ebu Hureyre (ra)den rivayet ediyor, peygamber (sav) bir adama buyurdu ki: Sana şüphe verini barık şüphe vermeyene yapı" Adam: Ben bunu nasıl bileceğim?, dedi.Buyurdiki: bir iş yapacağım zaman elini göğsününü üzerine koy; kalp muhakkak haram için çarpary, helal için sükunet bulur, takvalı müslüman büyüğün korkusundan küçüğü terk eder. Ata el Horasani'den mürsel olarak rivayet edildi.
Taberani benzerini zayıf bir isat ile Vasile bin Eska'dan Oda peygamber (sav)'den rivayet etti, ve şu ziyadeyi yaptı: Ona takvalı kimdir?, denildi buyurdiki ki: Şüphe anında durandır (2)

Nesai EBu Bekir (ra)'den münazarası kıssasını tahric etti, ve bir ziyde yaptı, oda: Ebu Bekir (ra) Ömer (ra) 'e dedi ki: Rasulullah (sav) ancak buyurdu namaz kılıncaya , zekat verinceye kadar savaşmakla emrolundum. Bunu ibni Huzeyme sahihinde tahric etti, fakat bu rivayette İmran el Kattan isnad ve metin olarak hata etti, bunu hafız imamlar dedi, bazıları: Ali binel Medini, Ebu Zür'a, Ebu Hatim, Tirmizi, Nesai, bu hadis peygamber (sav)'den ne Ebu Bekir nede Ömer (ra) rivayetiyle bu lafızla değildir, ancak Ebu Bekir (ra) dedi ki: Vallahi namazla zekatın arasını ayıranla savaşırım, zekat malın hakkıdır, bunu da Allah en iyi bilir hadisin şu metninden almıştır. Ancak hakkıyla müstesna bir rivayettede: Ancak islam hakkı müstesna namaz kılmayı, zekatı islamın hakkından kıldı, yine hadlerin işlenmemeside islamın hakkındandır, bütün bunlar ancak hakkıyla müstesnadır" sözünden müstesnadır.
Namazla zekatın arasını ayıranla savaşacağım, zekat malın hakkıdır" sözü , namazı terkedenle savaşılacağına delildir, çünkü namaz bedenin hakkıdır, aynı şekilde zekatı terkedilende, çünkü zekat malın hakkıdır.
Bunda şu vardır: Namazı terkedenle savaşmak icma olunmuş bir durumdur, çünkü onu kendisine kıyas edilen asıl kıldı, bu Ömer (ra)'ın delil olarak zikrettiği hadiste zikrolunmadı, ancak bunu Allah hakkıyla müstesna" sözünden aldı. Zekatta böyle çünkü hakkındandır, bütün bunlar islamın haklarındandır.

____

(1) Ahmed, Ebu Davud ve Tirmizi, tahric etti ve Hasen garib, dedi: (2) Bezzar, Taberani evsatta tahric etti, Heysemi Bezzarın ravileri hakkında dedi ki: Mürseldir, senedde bilinmeyenler var Mecmauzzevaid/ 3/64 (3) Kütübü sitte Ashabından ibni Mace hariç, diğerleri ve İmam Ahmed rivayet etti, Sahihtir.
Yine sahihi Müslimdeki Ümmü Seleme (r.a)a'den yapılan rivayetlede delil gösterilebilir, peygamber (sav) buyurduki: Sizin başınıza emirler gelecektir, onlardan iyilik ve kötülük göreceksiniz, kim onlara inkar ederse beraet etmiştir, kim hoş görmezse selamette kalmıştır, fakat kim razı olur ve tabi olursa (o kurtulamamıştır) Dedilerki: Ey Allahın rasulü, onlarla savaşalım mı? Namaz kıldıkları müddetçe hayır" buyurdu (1) Namaz ve zekatın terki üzerine savaşıldığı gibi islamın diğer rükünlerini terkedenlerin hükmüde onlarla savaşmaktır.
İbni Şihab Hanzala bin Ali binel Eska'dan rivayet etti: Ebu Bekir (ra) Halid bin Velidi (ra) gönderdi ve beş şey üzerine insanlarla savaşmasını emretti, kimbeşten birini terkederse bunun üzerine onunla savaş dedi: (Bu beş şey): Allahtan başka ilah olmadığına, Muhammedin Allahın rasulü olduğuna şehadet etmek, namaz kılmak, zekat verme, ve ramazan orucu tutmak.
Said bin Cübeyr dedi ki: Ömer bin Hattab dedi ki: Namaz ve zekat üzerine savaştığımız gibi, eğer insanlar haccıda terketseler onlarla savaşırız. Bu söz bu farzlardan birinden kaçanlar içindir. Bir kişinin kaçınmasına gelince: alimlerin çoğunluğunca namazdan kaçınan öldürülür, bu söz: Malik, Şafii Ahmed, Ebu Ubeyd ve başkalarının sözüdür:
Buna sahihaydeki Ebu Saidi Hudri (ra)'den rivayet edilen şu hadis delildir: Halid bin Velid peygamber (sav)'den bir adamı öldürmek için izin istedi, hayır, belki o namaz kılıyordur" buyurdu. Halid (ra) dedi ki: Nice namaz kılan vardır kalbinde olmayanı söylüyor, rasulullah (sav) buyurduki: Ben insanların kalbini delmekte emrolunmadım, içlerini yarmaklada emrolunmadım.
(S: 161) İmam Ahmedin müsnedinde, Ubeydullah bin Adiy bin el Hıyardan rivayet edildi: Kendisine ensardan bir adam bahsetmişti: O peygamber (sav)'e geilip münafıklardan birini öldürmek için izin istemiş, ve peygamber (sav) buyurmuş ki:

Allahtan başka ilah olmadıına şehadet etmiyor mu? Evet, fakat onun şehadeti yoktur hükmündedi) dedi. Muhammedin Allah rasulü olduğuna şehadet etmiyor mu? Buyurdu, evet, dedi. Namaz kılmıyor mu? buyurdu, evet fakat onun namazı yoktur hükmündedir. dedi. İşte onları öldürmekten Allah bizi nehyetti buyurdu (3)

Zekat vermekten kaçınanlar hakkında iki görüş vardır: Birincisi Öldürülür, bu imam Ahmedin meşhur görüşüdür, ibni Ömerin bu hadisiyle delillendirilir, İkinci: Öldürülmez, buda Malik, Şafii ve bir rivayette Ahmedin görüşüdür,

Oruç ise: Malik, ve Ahmed bir rivayette dedi ki: Terkinden dolayı öldürülür, Şafii, ve Ahmed bir rivayette: Öldürülmez, dedi, bunada İbni Ömerin hadisi delil gösterilebilir. Çünkü onda oruç zikredilmemiştir. Bunun için imam Ahmed Ebu Talib rivayetinde dedi ki: Oruç hakkında bir şey gelmemiştir.

Derim ki: İbni Abbastan merfu ve mevkuf olarak rivayet edildiki: Şehadeti, ve ya namaz, veya orucu terkeden zekat ve hacca muhalif onlara, kafirdir, kanı helaldir. İslam beş şey üzerine bina edilmiştir. Hadisinin şerhinde zikri geçti.

Hacca gelince: Terkinden dolayı öldürülme hususunda Ahmedden iki rivayet var ashabımızdan bazısı öldürülme rivayetini tamamen terketmeye azmedenler veya terkettiği senede öleceğini kuvvetli bir zanla bildiği halde erteleyenler içindir, manasına yorumladılar. Fakat sonra yaparım diye ertelerse alimlerin çoğunun dediği gibi öldürülmez.

Ancak hakkıyla müstesna sözü, bir rivayettede: Ancak islam hakkı müstesna daha öncede Ebu Bekir (ra)'in namaz ve zekatı bu hakka dahil ettiği geçti, alimlerden bazısı buna oruç ve haccıda dahil etti.

____

(1) Hadis sahihtir, Müslim Kitabül imare rakam 27'de tahric etti. (2) Ahmed, Buhari, Müslim Ebu Saidi Hurdirin tahric etti, sahihtir. (3) Ahmed şeyhaynin şartı üzere sahih bir isnatla tahric etti.

DOKUNCU HADİS

(DİNDE YASAKLAR VE EMİRLER)

-Ebu Abdurrahman Ebu Huyreyre (ra)'den şöyledediği rivayet edildi: Peygamber (sav)'i işittim buyuruyorki: Sizi neyden neyhettiysem ondan sakının, bize emrettiğim şeyi gücünüz yettiğince yapın, sizden öncekileri ancak çok sormaları ve peygamberlerine ihtilaf etmeleri helak etti" Buhari ve Müslim rivayet etti.

Bu lafızla hadisi sadece Müslim tahric etti. Zühri Den, O'da Said bin Müseyyeb ve Ebu Seleme'den, her ikiside Ebu Hureyre (ra)'den rivayet etti. Buhari ve Müslim Ebu Hureyreden A'rac'ın rivayetiyle Peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu tahric etti: Sizi terkettiğim müddetçe beni terkedin, sizden öncekileri ancak soru sormaları ve peygamberine ihtilaf etmeleri helak etti, sizi bir şeyden nehyedersem ondan kaçının, size bir şey emredersem onu gücünüz yettiğinizce yapın " Bunu Müslim iki yolla manasıyla Ebu Hureyre (ra'den tahric etti.

Onun bir rivayetinde Muhammed bin Ziyaddan, O'da Ebu Hureyreden (ra) bu hadisin sebebini zikretti, Ebu Hureyre (ra) dedi ki: Rasulullah (sav) bize hitab etti ve buyurduki: Ey insanlar Allah size haccı farz etti, hac ediniz " Bir adam: Ey Allahın rasulü her senemi, dedi adam üç defa söyleyinceye kadar sustu, ve buyurduki: Sizi terkettiğim müddetçe beni bırakınız, sizden öncekiler ancak soru sormaları ve peygamberlerine ihtilaf etmeleri sebebiyle helak edildi, size birşey emredersem gücünüz yettiği kadar yapın, sizi bir şeyden neyheyedersem onu terkedin" (1) (S:165) Bunu Darekutni başka bir vecihle muhtasar olarak tahic etti, ve onda dedi ki: Allah tealanın şu ayeti indi: Ey iman edenler açıklanırsa hoşunuza gitmeycek şeyleri sormayın (2)

Bir çok vecihle buayetin peygamber (sav)'e haccın her senemi olduğunu sorunca indiği rivayet edildi.

Sahihaynde Enes (ra)'den rivayet edildi, dedi ki: Rasullulah (sav) bize hitab etti, bir adam dedi ki: Babam kimdir: Filan buyurdu.vebuayet nazil oldu (şeyleri sormayın) (2) Yine Buhari ve Müslimde Katade'den O'da Enes (ra)'den rivayet etti: Bugün bana hangi şeyden sorarsanız açıklarım" buyurdu, adamlar kendisiyle tartıştığı zaman babasından başkasına nisbet edilerek çağrılan bir adam kalktı ve Ey Allahın rasulü babam kimdir?. dedi. Baban Huzafedir" buyurdu, sonra Ömer (ra) Ra olarak Allaha, din olarak islama, peygamber olarak Muhammede razı olduk, fitnelerden Allaha sığnıyoruz dedi, Katade ve bu hadisi zikrettiğinde bu ayetide zikrediyordu: Ey iman edenler açıklanırsa hoşunuza gitmeyecek şeyleri sormayın)

Taberi tefsirinde, Ebu Hureyre (ra)'den tahric etti: (S:166)) Rasulullah (sav) (sav) kızgın ve yüzü kızarmış olarak çıktı ve minber üzerine oturdu, bir adam ayağa kalktı ve : Ben nerdeyim? dedi, Ateşte buyurdu, diğer biri kalktı ve Babam kim? dedi, Babam Huzafe'dir buyurdu. Ömer (ra) kalktı ve Allaha razı olduk, din olara islama razı olduk, peygamber olarak Muhammede, önder olarak kurana razı olduk, ey Allahın rasulü biz cahiliyye ve şirkten yeni kurtulmuş bir kavimiz, Alllah babalarımızı daha iyi bilir. dedi ki: Kızgınlığı sakinleşti, ve ayet nazil oldu: Ey iman edenler açıklanırsa hoşunuza gitmeyecek şeyleri sormayın)

____

(1) İmam Ahmed, Müslim, Nesai tahric etti. İbni Hibban doğruladı. (2) Buhari ve Müslim Enes (ra)'den tahric etti. Buhari, Müslim ve İbni Ceriri Taberi tefsirinde tahri ettti Camiul beyan 7/52

Yine Avfi yoluyla İbni Abbastan Allah tealanın şu kavli hakkında (Ey iman edenler açıklarısa hoşunuza gitmeyecek şeyleri sormayın) şöyle dediği rivayet edildi: Rasulullah (sav) insanlar içinde Ey Kavim hac üzerinize farz kılındı" diye çağırdı. Esed oğullarından bir adam kalktı ve Her senemi, dedi, rasulullah (sav) çok şiddetli kızdırıldı, Nefsimi kudret elinde bulundurana yemin olsunki, şayet evet deseydim farz olurdu ve güç yetiremezdiniz, ve o halde küfre giderdiniz, sizi terkettiğim müddetçe beni terkediniz, size bir şey emredersem yapınız, sizi bir şeyden nehyedersem ondan sakının" Buyurdu,

Allah teala şunu inzal buyurdu: Ey iman edenler açıklanırsa hoşunaza gitmeyecek şeyleri sormayın). Onları Hristiyanların sofra istedikleri gibi istekle bulunmalarını yasakladı, onlar (Hristiyanlar) o istek sebebiyle kafir olmuşlardı. Allah bundan neyheyetti ve buyurduki: Ey iman edenler açıklanırsa hoşunuza gitmeyecek şeyleri sormayın) bekleyiniz kuran hümü indiği zaman açıklamasını bulursunuz.
Bu hadisler ihtiyaç olmayan ve cevabı soranı cennette miyim diye sorması gibi. Nehye delildir, mesela: Adamın, ateşte mi, veya cennete miyim diye sorması gibi. Babası kendisinin ona nisbet edildiğimi yoksa başka kimsemidir? gibi. Alay, abes ve inat için soru sormaktan nehyedildiğine işarettir, çok münafıkların yaptığı gibi.
Müşrikler ve ehli kitabın yaptığı gibi mucuziler istemek ve önerilerde bulunmakta buna yakındır: İkrime ve başkası dedi ki: Ayet bunun hakkında nazil oldu, Allahın kullarından gizlediği ve bildirmediği şeyden sormakta buna yakındır, kıyametin kopma vaktini sormak ve ruhtan sormak gibi.
(S: 167) Yine müslümanların çok helal ve haramdan, sorunun şiddete sebeb olması korkulan sorudan nehye delildir, haccın her senemi olduğunu sormak gibi, Sahihte Sa' bin ebi Vakkas (ra)dan rivayet edildi, O'da peygamber (sav)'i şöyle buyurduğunu rivayet etti: Müslümanlar hakkında suç bakımından müslümanalrın en suçlusu haram olmayan bir şey hakkında sorupta sorusu sebebiyle haram kılınan kimsedir (1)
Peygamber (sav) lisan hakkında sorulunca meseleleri hoş görmedi ve ayıpladı hatta o konu hakkında soru soran vaki olmadan ehli hakkında bu belaya maruz kaldı (2). Peyamber (sav) kıyl ve kalden, çok sorudan ve malı zayi etmekten nehyediyordu. (3)
Peygamber (sav) meseleler hakkında ancak kendisine gelen bedevi Arablara ruhsat veriyordu, bu şekilde onarı ısındırıyordu, Medine'de ikamte eden, kalblerinde iman kökleşmiş olan muhacir ve enser sorudan neyhedilmiştir, Sahihi Müslimde Nevvas bin Sem'andan şöyle didiği rivayet edildi: Medine'de rasulullah (sav)'la bir sene ikamet ettim, beni hicret etmekten ancak soru sormak engelledi, bizden biri hicret edince peygamber (sav)'e soru sormazdı.
Onda yine Enes (ra)'den şöyle dediği rivayet edildi: Biz Rasulullah (sav)'e bir şey sormaktan nehyedildik, çölden akıllı bir adamın gelipte soru sorması hoşumuza gidiyordu. (4)
Müsnedde Ebu Ümamenin şöyle didiği rivayet edildi: Allah Teala (Ey İman edenler açıklandığında hoşunuza gitmeyecek şeyleri sormaın) ayetini indirmişti, edenler açıklandığında hoşunuza gitmeyecek şeyleri sormayın) ayetini indirmişti,
(S:168) Çok soru soru sormayı çirkin gördük, Allah teala bunu peygamberine inzal buyurunca bundan sakındık, bize bedevi bir Arab geldi., ona bir bürd rüşvet verdik ve peygamber (sav)'e boru, sor dedik, ve hadisi zikretti (5)
Ebu Ya'lanın müsnedinde Bera' bin Azibin şöyle didiği rivayet edildi: Eğer bana bir sünnet gelirse, ve bende rasulullaha (sav) bir şey hakkında sormak istesemde ondan çekinsem, bedevi arabların gelmesini arzu ederdik.
(1)
Hadis sahihtir, Buhari, Müslim, Ahmed, Ebu Davud tahric eti. İbni Hibban doğruladı. (2) Hadis sahihtir, Tirmizi Hriç Cemait Sehl bin Sa'd es Saididen tahric etti, soru soran Uveymir el Aclanidir. (3) Hadis Sahihtir, buhari ve müslim muğire bin Şubeden tahric etti. (4) Hadis sahihtir, Müslim Nesai ve İbni Hibban tahric etti. (5) Hadis zayıftır, Ahmed, Taberani Kebirde tahric etti.
Bezzar'ın müsnedinde İbni Abbas (ra)'in şöyle dediği rivayet edildi: Ben rasulullahın (sav) ashabından daha hayırlısını görmedim, ona ancak oniki mesele sordular, hepside kuranda vardır: Sana içki ve kumardan soruyorlar) (1) Sana haram aydan soruyorlar) (2), (Sana helallerden aylardan) soruyorlar) (3) Sana yetimlerden soruyorlar) (4).. ve hadisi zikretti.
Rasulullah (sav)'in ashabı bazan bazı hadiseler vuku bulmadan önce fakat amel etmek için soruyorlardı, şöyle dedikleri gibi: Biz yarın düşmanla karşılacağız yanlarımımızda bıçak yok kamışarla hayvan keselim mi (5), kendilerine haber verdiği emirlere itaat etmek ve onlarla savaşak hakkında soru sordular.
Huzeyfe (ra) fitnelerden ve fitne anında ne yapılacağını sordu. (6)
Bu hadisin şu sözü: Size terkettiğim müddetçe beni terkedin, sizden öncekiler çok soru sormaları ve peygamberine ihtilaf etmeleri sebebiyle helak oldu" soruların hoş olmadığına ve kınandığına işaret ediyor.
Fakat bazı insanlar bunun peygamber (sav)'in zamanına has olduğunu zannediyor, haram edilmeyenin haram kılınması vardı veya yapması zor olan şeyin farz kılınma korkusu vardı bu peyamber (sav)in vefatından sonra bu korku kalmamıştır, diyor. Fakat soru sormanın çirkinliğinin sebebi sadece bu değil, bilakis onun başka sebebide var, oda sözünü zikkettiğimiz ibni Abbasın sözünde işaret ettiği şeydir: Bekleyiniz, eğer kuran ayeti inerse, sorduğunuz her şeyi onda bulursunuz.
Bunun manası: Müslümanların dini hususunda ihtiyaç duyacağı herşeyi mutlaka Allah yüce kitabında açıklamış, rasulü onu tebliğ etmiştir, bundan sonra kimsenin sormasına iihtiyaç yoktur, çünkü Allah kullarının menfaatını onlardan daha iyi bilir, kendilerinin hidayetine ve menfaatine olanşeyleri mutlaka Allah başlangıçta açıklayacaktır, Allah teala şöyle buyurdu: (Sapmamanız için Allah size açıklıyor (7) O halde bir şey sormaya hacet yok, özellikle bir şey vuku bulmadan sormaya hiç ihtiyaç yok, en mühim ihtiyaç Allah ve rasulünün haber verdiğini anlamak, ona tabi olup, onunla amel etmektedir.
Ömer (ra)'ın sorduğu gibi (Kelale hakkında), peygamber (sav) Yaz ayeti sana kafidir) buyurdu (8) Bazan bazı meselelerden soruluyor, kurana havele ediyordu, rasululah (sav) bu hadiste emriyle ve yasağıyla meşgulolmak soru sormaya vakit bırakmayacağına işaretediyor, buyurduki: Size bir şey yasaklarsam ondan kaçının, bir şey emredersem gücünüz yettiğince yapın "Müslümanların üzerine düşen Allah ve rasulünden gelin araştırmak, sonra onu anlamaya çalışmak manaları üzerinde

durmaktır, ilmi işlerdense (kavrayamamışsa) onu tasdik etmektir. Eğer ameli işlerdense gücü yettiğince emirleri yapmaya, yasaklardan kaçmaya çalışmalıdır, azmi tamamen buna sarfetmeli, başka şeye sarfetmemelidir. Kitab ve sünneten ilim talebi hususunda rasulullahın (sav) ashabı ve onlara tabi olanların hali bu şekildeydi.

Emir ve yasakları dinleyenin gayreti olmamış işleri farzetmeye giderse, buda yasağa dahildir, inanın ciddiyetten ve işi takib etmekten gevşetir.

Bir adam İbni Ömere Haceri esvedi selamlayıp öpme hakkında sordu, ibni Ömer ona dedi ki: Peygamber (sav)'i gördüm onu selamladı ve öptü adam ona dedi ki: Yapamazsam görüşün, nedir, izidham olursa görüşün nedir, ibni Ömer ona: Görüşün nedir Yemen'de bırak, ben rasululhahı (sav) gördüm selamladı ve onu öptü. Bunu Tirmizi tahric etti.

____

(1) Bakara, ayet: 219) (2) Bakara, ayet: 127 (3) Bakara: (4) Bakara, 220 (5) Bunu cemaat tahric etti. (Ahmed, Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi, Nesai ve İbni Mace tahric etti (6) Ahmed, Buhari, Müslim, Nesai ve İbni Mace Ebu Hureyreden tahric etti. (7) Nisa Suresi, ayet: 176) (8) Müslim ve İbni Mace tahric etti, İbni Kesir tefsirinde 1/594'te dedi ki: Mürseldir, yaz ayetiyse nisa suresindeki şu ayettir: (Eğer bir erkek veya kadının, anababası ve çocukları bulunmadığı halde kelale şeklinde) malı mirasçılara kalırsa..) Nisa, ayet:12 (9) Aynı şekilde Buhari ve Nesaide tahric ett. Neylül evtar: 5/40

İbni Ömerin muradı: Senin ancak peygamber (sav)'e uyma azmin olmalı, bundan aciz olmayı farzetmeye ihtiyaç yok, veya olmadan zorluk görmeye ihtiyaç yok, çünkü bu azmi gevşetir tabi olma hususundaki samimiyeti kırar, dinde fakihleşmek, ilimden sormak ancak çekişme ve cidal için değilde amel için olursa övülür Ali (ra)'den rivayet edildiki: Ahir zamanda olacak fitneleri zikr etti, Ömer (ra) dedi ki: Bu ne zaman ey Ali dinden başka başka şeyde fakih olunduğu zaman, amelden başka bir için öğrenildiği, ahiret ameliyle dünya aranıldığı zaman, dedi.

İbni Mesud (ra)'den şöyle didiği rivayet edildi: Küçüğün büyüdüğü büyüğün ihtiyarladığı, sünnet edinilip bir gün değişinde, bu münkerir denildiği fitneleri giyerseniz nasıl olursunuz. Dedilerki: Bu ne zamandır? Güvenilirleriniz azaldığı, emirleriniz çoğaldığı, fakihleriniz azaldığı kurralarınız çoğaldığı, dinden baka bir amaçla fakih olunduğu, ahiret ameliyle dünya arandığı zamandır, dedi. Bunu Abdurrazzak kitabında tahric etti. Bu manadan dolayı sahabe ve tabinlerden çoğu vuku bulmadna önceki hadiseler hakkındaki sorulardan hoşlanmıyolar ve buna cevab vermiyorlardı. Amr bin Mürre dedi ki: Ömer (ra) insanların huzuruna çıktı ve dedi ki: Olmamış şeylerden sormayın, ben Ömer (ra)'den şöyle dediği rivayet edildi: Olmamış şeylerden sormayın, her Ömer (ra)'i işittim olmamış şeyden sorana lanet etti (2) Zeyd bin Sabit bir şey hakkında sorulduğunda şöyle diyordu: Böyle mi oldu? Eğer: Hayır, derlerse, bunu bırakınız taki oluncaya kadar. (3) Mesruk dedi ki: Übey bin Ka'ba bir şey sordum dedi ki: Oldu mu? Hayır, dedim Olana kadar bizi rahatlat, olursa senin için görüşümüz hakkında ictihadımızı yaparız, dedi. (S: 171) Şa'bi dedi ki: Amar bir meseleden soruldu, dedi ki: Bu olmuşmu? Hayır, dediler. Oluncaya kadar, bırakın olursa sizin için cevabını vermeye çalışırız, dedi. (4) Salt bin Raşid'den şöyle didiği rivayet edildi: Tavusa bir şey sordum, bu oldumu dedi, evet, dedim. Allah için, dedi. Allah için dedim. dedi ki: Ashabımız bize Muaz bin ebelin şöyle didiğini rivayet ettiler: Ey insanlar, inmeden önce belaya acele etmeyin, sonra sizi şuaraya buraya götürür (dağıtır), Eğer siz gelmeden önce belaya acele etmezseniz içlerinde sorulduğu zaman doğrulanan veya kendisine muvaffakiyet (başarır) verilen kimse olduğu için müslümanlar dağılmaz. (5)

Ebu Davud Müsreller isimli kitabında İbni Aclan yoluyla, Tavus'tan Muaz bin Cebel (ra)'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah (sav) buyurduki: Bela inmeden acele etmeyiniz, eğer siz böyle yapmazsanız kendilerinden söz söylediği zaman doğrulanan, veya başarı verilen kimseler olduğundan müslümanlar dağılmazlar, eğer siz acele ederseniz, sizin için yollar buraya şuraya bin Minhal rivayetiyle tahric etti: Bize erir bin Haim anlattı (dedi ki: Zübeyr bin Saidi işitim (dedi ki: Haşim oğullarından bir adam dedi ki: Şehylerimimizi işittim rasulullah (sav)'in şöyle buyurduğunu anlatıyorlar: Açıklaması inmeyen şeylerden soruncaya kadar ümmetin içinde sorulduğu zaman doğrulancak şey hakkında sorarlarsa (Onları buraya şuraya götürür (dağıtır" (6) Sahabihi Muaviye'den, peygamber (sav)'in kapalı (hatalı görülen şeylerden) nehyettiğini rivayet etti. Bunu İmam Ahmed tahric etti. Evzai bunu tefsir eti ve dedi ki: Bu zor çetin meselelerdir. İsa bin Yunus dedi ki: Bu ihtiyaç duyulmayan nasıl nasıllardır.

____

(1) Darimi ve İbni Abdil Ber Amr'dan, O'da Tavus'tan O'da Ömer (ra)'dan tahric etti, fakat Tavus Ömer (ra)den işitmedi. (2) İbni Abdil ber tahric eti, (3) Darimi ve İbni Abdil ber tahric etti. (4) Darimi ishaktan tahic etti, Metalibi Aliyenin tahkikçisi dedi ki: Müsneddede varki: Bu mevkuftur, adamları güvenilirdir, eğer Şa'bi Ammardan işitmeşse sahihtir, (5) Darimi tahric etti, Buhari dedi ki: Bunu İshak bir isnadla rivayet etti, Ebu Bekir bin ei Şeybe muazdan merfu olara rivayet etti Metalibi aliye 3/ 106 (6) Hadis zayıftır, çünkü zübeyr bin Saidin hadisi zayıftır, ondan yukardada bilinmeyenler var.

Sevbandan peygamber (sav)in şöyle buyurduğu rivayet edilir: Zor meselelerle fakihlerini hataya düşüren ümmmetin içinde bir kavim olacaktır, onlar ümmetinin şerlileridi. (1) (S:172) Hasan Basri) dedi ki: Allahın şerhi kulları şerli meselelere takip olup Allahın kullarını kedelerinlerdi" Evzai dedi ki: Allah kulundan ilmin bereketini kaldırmak istediği zaman lisanını kapalı şeyler, atarker onların ilimce inanların en azı görürsün" İbni Vehb Malik'ten rivayetle dedi ki: Bu beldeye yetiştim, onlar bugün insanların çok yaptığı şeyleri hoş görmüyorlardı, bununla meseleleri murad ediyor" Yine dedi ki: Maliki işittim o çok sözü ve çok fetvayı ayıplıyordu, sonra dedi ki: Erkeklik gücü fazla deve gibi konuşuyor, ve diyorki: Bu şöyle, bu şöyle kelamını heder ediyo, Ve dedi ki: Allah azze ve celle buyurduki: (Sana ruhtan soruyolar, deki: Ruh rabbimin emindendi) (2),

bunun hakkında cevab gelmemişti, Malik sünnetlede mücadeleyi kerih görüyordu. Heysem bin Cemil dedi ki: Malik'e dedimki: Ey Abdullahın babası, alim olup sünnetler için müacadele eden adam hakkında ne dersin, hayır, fakat sünneti haber verir, kendisinden kabul edilirse, ne iyi yoksa susar dedi: İshak bin İsa dedi ki: Malik şöyle diyordu: Çekişme ve cedel adamın kalbinden ilmin nurunu gidedirir. İbni Vehb dedi ki: Maliki işittim diyordu ki: İlimde çekişme kalbelri ikatılaştırır, ve kini miras bırakır"
Ebu Şüreyh el İskenderani bir gün meclisindeyken meseleler çüoğaldı, ve dedi ki: Bugünden itibaren kalbleriniz kirlendi, kalkıp Ebu Humeyd Halid bin Humeyd'in yanına gidin, kalblerinizi cilalayın bu arzu edilen şeyleri öğrenin, onlar ibadeti yeniler zahidliği miras bırakır, doğruluğu getirir, olan meseleler haricindeki meseleleri azaltın, onlar kalbi katılaştırır, ve düşmanlık

Dikkat Prağraf atlaması
Çoğunluk mala yani şeylerin terkinden murat edilen şey: Dili boş sözden korumaktır, buna Kaf suresinin ilk ayetlerinden işaret edildi.
Müsnedde Huseyn (ra)'in peygamber (sav)'in ona rivayet ettiği sorusu ilgilendimeyen şeylerden az konuşması kişinin islamının güzelliğindendir.
Haraiti ibni Mesud (r.a)'dan şöyle dediğini tahric etti. Peygamber (sav)'e bir adam geldi ve dedi ki: Ey Allah'ın rasulü, ben kavmim içinde itaat edilen bir adamım, onlara ne emredeyim. Ona buyurduki: Onlara selamı yaymayı ve kendilerini ilgilinderenler haricinde az konuşmalarını emret.
İbni Hibban'ın sahihinde Ebu Zer (ra)'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: İbrahim (AS)'ın sahifelerinde şu vardı: Aklına mağlup olmayan, akıllı kimsenin rabbine münacatta bulunacağı bir saati olması, nefsini hesabaçekeceği bir saati, Allah'ın sanatını düşeneceği bir saati ve yiyecek , içecek ve ihtiyacını karşılaması, için bir saati olması gerekir. Akıllının ancak üç şey için yolculuk yapması gerek: Ahiret azığı için, veya geçim temini, veya haram olmayan lezzet için. Akıllının zamanı hususunda basiretle olması gereki, işine yönelmi, dilini korumas gerekir. Kim işinin, sözünün hesabını yaparsa gereken yer hacinide sözü az olur.
Ömer bin Abdul Aziz dedi ki: İşinde sözünün hesabını yapan kimsenin kendini ilgilinderen şey dışında konuşması az olur. Bu iş onun dediği gibidir, insanların çoğu işinde sözünün hesabını yapmıyor, düşünmeden araştırmadan konuşuyor, bu iş Muaz bin Cebel (ra) gizli kaldı hatta rasulullah (sav)'e sordu, dedi ki: Konuştuğumuz şeyden hesaba çekilecek miyiz? Annen seni kaybetsin ey Muaz, burunlarının üzerine cehenneme atan dillerinin kazandığı şey değilmidir? (1)
(S:211) Allah teala insanların aralarında fısıldıştıklarının çoğunda hayır olmadığını bildirdi, buyurduki: Onların fısıldaşmalarının birçoğunda hayır yoktur. Ancak bir sadaka yahut bir iyilik yahut da insanların arasınıdüzeltmeyi isteyen (in fısıldaşmayı) müstesna) (2)
Tirmizi ve İbni Mace Ümmü Seleme (ra)den tahrci etti, peygamber (sav) buyurduki: Adem oğlunun iyiliği emretmesi, kötülüğü yasaklaması ve Allah'ı zikrinin haricindeki sözünün hepsi aleyhinedir, lehine değildir. (3)
Bir topluluk Süfyanı Sevri'nin yanında bu hadise şaşırdılar, Süfyan dedi ki: Bundan şaşırmanız nedir? Alllah teala şöyle buyurmadı mı? Allah teala insanların aralarında fısıldaştıklarının çoğunda hayır olmadığını bildirdi, buyurduki: Onların fısıldaşmalarının birçoğunda hayır yoktur. Ancak birsadka yahut bir iyilik yahut da insanların arasını düzeltmeyi isteyen (in fısıldaşması) müstesna) Allah teala şöyle buyurmadı mı: (Ruh Cebrail ve melekler saf saf olup durduğu gün, Rahmanın izin verdiklerinden başkaları konuşmazlar konuşan da doğru söyler. (4)
Tirmizi Enes (ra)den şöyledediğini tahric etti. Peygamber (sav)'in ashabından biri vefat etti, bir adam cennetle müjdeler olsun, dedi. Bir adam resulullah (sav)'e bilmiyormusun, belki kendini ilgilendermeyen şey konutu veya kendisine fayda vermeyecek şeyle cimrilik etti. (5)
Bu hadisin manası peygmber (sav)den çok vecihlerle rivayet edildi, bazısında o adam şehid edildi diye geçmektedir.
(S: 212) Ebul Kasım el Begavi'nin mu'ceminde Şihab bin Malik'ten tahric etti. Peygamber (sav)'e heyet olarak gelmiş ve peygamber (sav)'i bir kadın demiş, ki: Ey
(1) Ahmed, Buhari, müslim tahric etti. (2) Buhari Ahmed, Tirmizi tahric etti. (3) Ahmed, Buhari, Müslim tahric etti. (4) Buhari, Ebu Davud, Nesai tahric etti. (5) Taberani Said b. Yezid el Yezdide, tahric etti. Heysemi zayıflığına rağmen adamları güvenilir görüldür.. Allah'ın rasulü bize selam vermez misin? Sen çoğu az sayan, fayda yerini engelleyen, ilgilendirmeyeni soran kabilindensin (6)
Amr bin Kays el Melai dedi ki: İnsanlar yanındaykan ber adam Lokman'a uğradı ve ona dedi ki: Sen filan oğullarının kölesi değil misin? Evet, dedi. Şu, şu dağlarda çobanlıkyapan? Evet, dedi. Gördüğüm şeyden sorulan nedir-. dedi ki: Doğru söz, uzun ve beni ilgilendirmeyen şey hakkında uzunca susmak. (7)
Veb bin Münebbih dedi ki: İsrail oğullarında ibadetleri sayesinde su üstünde yürüyen iki adam vardı, o ikisi deniz üzerinde yürürlerken havada yürüyen bir adam gördüler, ona dideler adam vardı, o ikisi deniz üzerinde yürürlerken havada yürüyen bir adam gördüler, ona dediler ki: Ey Allah'ın kulu hangi şeyle bu makamı elde ettin? Dünyada az birşeyle, nefsimi şehvetlerden kestim, dilimi bene ilgilendirmeyen, şeylerde tuttum, Rabbimin beni çağırdığı şeye rağbet ettim, susmaya devam ettim; eğer Allah'a yemin etsem, yeminimi temize çıkarır, ondan bir şiy istesem bana verir."

Hastalığı anında bir sahabenin yanına girdiler yüzü parlıyordu, ona yüzünün parlama sebebini sordular, dedi ki: İki huydan daha sağlam benim yanımda amelyoktur. Beni ilgilendirmeyen şey hakkında konuşmuyordum, kalbim müslümanlar için selamette idi haset kin yoktu

Muverrik el İcli dedi ki: Şu şu seneden beri ben bir işi yapma isteğindeyim, gücümyetmedi, onu istemiye bediyen bırakmayacağım. O nedir?, dediler. Dedikiki: Beni ilgilendirmeyenden kaçmaktır. Bunu ibni ebidDünya rivayet eti.

Esed Musa rivayet ettive dedi ki: Bize ebu Ma'şer binMuhamed binKa'b (ra) anlattı, dedi ki: (S: 213) Rasululah (sav) buyurduki: Sizin ilk giren cennet ehlinden bir adamdır" Abdullah bin Selam girdi, birkısım insanlar kalktı ona heber verip dediler ki:Nefsinden en sağlam amelini bize haber ver, dedi ki: Benim amelim muhakka ki zayıftır, en sağlam ümit etiğim (Şudur) Göğüs selameti, ve beni ilgilendirmeyeni terk edişimdir. (1)

Ebu Ubeyde Hasan'ın şöyle dediğini rivayet etti: Allah'ın kuldan yüz çevirdiğinin selameti kulu kendini ilgilendirmeyen şeylerle meşgful etmesidir. Sehl et Tüsteri dedi ki: Kim kendini ilgilendirmeyen şeylerde konuşursa doğruluktan mahrum edilir. Ma'ruf dedi ki: Kulun kendini ilgilindermeyen hususlarda konuşması Allah'tan bir alçaltmadır.

Bu hadis kulun kendini ilgilendermeyen şeyleri ter emesi islamının güzel olduğuna işaret ediyor, kendini ilgilendirmeyeni terkeder ve ilgilenderenle meşgul olursa islamının güzelliği mükemmel olur.

İslami güzel olanın fazileti ve onun iyiliklerinin katlanarak verileceği, kötülüklerinni örtüleceği hakkında hadisler vardır. Açık olan şudur ki katlama islamın güzelliğine göredir.

Sahihi Müslimde Ebu Hureyre (ra)'den yapılan rivayette peygamber (sav) buyurduki: Sizden birinin islamı güzel olduğun zaman iyilikleri bire ondan yedi yüze kadarkatlanarak yazılır, herkötülük te bir olarak, yazılır, bu Allah'a kavuşuncaya kadar böyledi (2)

İyiliğin ona katlanması kesindir, bundan fazlası islamın güzelliğine, niyetin ihlasına göredir. Bu amel ve onun üstünlüğüne ihtiyaç, cihadda, yetimlerde, hacda miskinlerde nafakay ihtiyaç gibidir.

Buna Atiyye''nin İbni Öme r(ra)'den şöyle dediğini rivayeti şahittir.: Bu ayet bedevi araplar hakkındaindi: (Kim bir iyilik işlerse onun on misli vardır. (3) Ona denildiki:

______

(1) Yani koğuculuk v.b gibi dil cinayetleridir. Dil cinayetleri: Gıybet, koğuculuk, yalan, iftira, küfür sözü alay ve sözden dönmektir. (2) Nisa suresi, ayet: 114) (3) Hadis hasendir, Tirmizi ve İbni Mace Ümme Habibe'den tahric etti. (4) Nebe suresi, ayet: 38 (5) Ebu Nuaym hilyede , ve Tirmizi tahric etti. (6) Hadis zayıftır, senedinde bilinmeyen var.

(1) İsnadı zayıf bir hadistir,senededde Ebu Ma'şer var, hadis imamlarının dediği gbi o zayıf birşephtir,hadisi münkerdir, kıssayı imam Ahmed güzel bir isnatla rivayet etti,Hakim ve Zehebi doğruladı (2) Hadis sahihtir, Buhari ve Müslim tahric etti. (3) Enam suresi ayet:160 (4) Nisa suresi ayet: 40 (5) Bunu Nesai tahric etti.

Muhacirler için ne var? dedi ki: Fazlası (S: 214) sonra şu ayeti okudu (iyiki olursa onu katlar, kendin de büyük mükafat verir.) (4)

Nesai Ebu Said (ra)'den peygamber (sav) şöyle buyurduğunu rivayet ettiğini tahric etti: Kul müslüman olurda islamı da güzel olursa, Allah işlediği her iyiliği yazar, işlediği her kötülüğü siler, bundan sonra kısas vardır, her biriyiliğe on katından yedi yüz katına kadar (Mükafat) vardır, kötülük Allah'ın bağışlaması hariç misliyledir. (5)

Daha önce yaptığı iyilik ve kötülüklerden murad: İslamdan önce yaptığını şeyledir. Bu müslüman olursa, islamdan önceki işlediği amellere cevap verileceğine, kötülüklerinin silineceğine delildir. Fakat islamın güzel olması ve islam anındaeski kötülükleri işlememesi şartıyla bunu imam Ahmed zikretti.

Buna sahihayndeki İbni Mesud'un (ra) rivayeti delildir, dedi ki: Ey Allah'ın rasulü cahiliylede yaptığımız amellerden sorumlu tutulur muyuz? Peygamber (sav) buyurduki: Sizden kimin islamı güzel olursa sorumlu tutulmaz, kim kötü yaparsa (islami yaşantısını) islamda ve cahiliyede işlediği amalden sorumlu tutulur.

Sahibi Müslimde Amr bin el As (ra)'den müslüman olunca peygamber (sav)'e şöyle dediği rivayet edildi: Ben şart koşmak istiyorum. Ne şart koşacaksın buyurdu. Amr) dedim: Bağışlanmamı. İslamın kendinden önce iyaptığı ı sen bilmedin mi buyurdu. (Amr): Dedim ki: Bağışlanmamı. İslamın kendinden öncesini yıktığını sen bilmedin mi? buyurdu.

İmam Ahmed'de tahric etti, lafzı: İslam kendinden önceki günahları siler" Bu kamil, güzel islama yorumlanır, bu hadisle önceki ibniMesud hadisinin birleştirilmesiyle bu sonuca varılır.

(S: 215) Yine sahibi Müslimde Hakim bin Hizam'dan şöyle dediği rivayetedildi: Dedim ki: Ya Rasulullah cahiliylede verdiğim sadak, azad ettiğim köle ,yaptığım sılai rahim hakkında görüşünüz nedir , onlarda sevap var mıdır? Rasululuh (sav) buyurduki: Vallahi cahiliyyede yaptığım şeyleri islamda da terk etmeyeceğim, yapacağım, dersen sevap vardır"

Bu daha önce Ebu Said'in hadisinde olduğu gibi kafir müslüman olursa, önceki iyiliklerine sevap verileceğine delildir.

Denildiki: Allah tealanın şu ayetine göre şirkteki kötülükeri iyiliğe çevirilir ve sevap verilr: Yine onlarki, Alllah ile beraber başka bir ilaha yalvarmazlar, Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymazla rve zina etmezler. Bunları yapan günahının cezasını bulur. Kıyamet günü azabı katkat artılır, ve onda azapta alçaltılmış olarak devamlı kalır.Ancak tevbe ve iman edip iyi davranışta bulunanlarbaşkadır. Allah onların kötülükerini iyiliklere çevirir.) (1) Bu değiştirmesi hakkında tefsirciler iki görüşe ayrıldılar, bazısı dedi ki: Bu dünyadadı, yani Allah iman edip kendisine tevbe edeni bulunduğu küfür ve isyan halini iman ve salih amelde bulunma haline çevirir, bu sözü İbrahim elHarbi garibül hadis'te tefsircilerin çoğundan hikaye etti,

bazılarının isimlerini zikretti: İbni Abbas'ta Katade, Süddi ve İkrime. Ben de derim ki: Bu Hasan (ra)'dan da meşhur rivayettir.
dedi ki: Hasan ve Ebu Malik ve ikisinden başkası da dedi ki: Bu özellikle şirk ehli içindir, islam ehli için değlidir. Ben de derim ki: Bu değiştirme ilerde geleceği gibi ahirette de sahih olur.
Eğer denilirse: Dünyada, kafir müslüman olursa, müslüman da tevbe ederse buhusuta eşiti, hatta müslüman tevbe ederse müslüman olan kafirden daha iyi halde olur.
dedi ki: Diğerleri dedik: Değiştirme ahirettedir, her bir kötülük iyilik yapılır. (S: 216) Amr bin Meymun, Mekhul, ibnil Müseyyeb ve Ali binHüseyin onlardandır. dedi ki: Ebul Ali'e Mücahid ve Halid Seyelan itiraz etti, sonra sözlerinin özetini zikretti. Bundan kötülüğü çok olanın kötülüğü az olandan daha iyi halde olması gerekir, sayının nasıl değiştirildiğini zikretmedi. Değiştirilir kelimesinin manasınınşu olması caizdir. Kimbir kötülük yapar da tevbe ederseyüz bin iyilikle değitirilir, kim de bin kötülük yapıp bin iyilikle kötülüğünün değiştirilmesi, gibi, bu durumda kötülükleri az olan daha iyi halde olur.
Derim ki: Bu değiştirme sözü ahirettedir, Ebul Aliye buna itikaz etti ve şu ayeti okudu: (Herkesin, iyilik olarak yaptıklarını da kötülük olarak yaptıklarını da karşısında hazır bulduğu günde insan isteyecekki kendisiyle kötülükleri arasında uzun bir mesafe bulunsun. (2) Bazıları şu ayetle reddetti: Kim zerre ağırlığınca şer işlerse onu görür) (3) Ve Kitap ortaya konmuştur. Suçluların onda yazılı olnadan korktuklarını görürsün. (Vay halimize! Derler, bu nasıl kitapmış! Küçük büyük bırakmaksızın hepsini sayıp dökmüş! Böylece yaptıklarını karşılarında bulmuşlardır. Senni Rabbin kimseye zulmetmez.) (1) Fakat buna şöyle cevap verildi: Tevbe eden kötülüklerinden durdurulur, sonra iyiliklere çevrilir.
Ebu Osman enNehdi dedi ki: Mü'minin kitabı Allah'tan bir örtü içinde getirilir, iyilikerine rastlayıncaya kadar kötülüklerini okuyunca yüzünün rengi değişirir, iyiliklerini okur, yüzünün rengi geri düzelir,sonra bakar birde görürki kötülükleri iyiliklere çevrilmiş (2), o zaman der ki: İşte alın kitabımı okuyun) (3)
Bazısı Ebu Osman'dan oda İbni Mesud'dan rivayet etti. Bazısıda Ebu Osman'dan oda Selman'dan rivayet etti, dedi.
Sahihi Müslide Ebu Zer (ra) Peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti.: (217) Ben cennet ehlinin en son cennete ve cehennemden en son çıkacak olanını biliyorum. Kıyamet günü biradam getirilir ve denil ki: Ona küçük günahlarını arz ediniz ve ondan büyük günahlarını kaldırın, ona küçük günahları arz edilir ve denir ki: Şu , şu gün şunu, şunu yaptın, şu, şu gün şunu, şunu yaptın öylemi? Evet, der, İnkar edemez, o kendisine büyük günalarının arz edilmesinden korkar, ona denirk ki: Seni için her bir günah yerine bir iyilik var, adamıyla rabbi birçok şeyler yapım onları burda göremiyorum, der dedi: Rasululah (sav)'i gördm azı dişleri görünceye kadar güldü (4)
Cehennemde cezalandırılanın kötülükleri iyiliklere çevirilirse islamla ve samimi tevbe ile günahları silinen daha evladır. Çünkü bu şekilde silinmesi Allah için azap ile silinmesinen daha sevimlidir.
Hakim fadl bin Musa yoluyla Ebil Anbesten tahric etti. Oda babasından rivayet eti, Oda Ebu Hureyre (ra)'den rivaet etti, Rasululah (sav) buyurduku: Bazı kavimer kötülükleri çok yapmış olmayı temenni edecek dediler ki: Ne sebeple ya rasulullah? Buyurduki: Allah'ın kötülüklerini iyiliklere çevirdiği kimseler böyledir
İbnim Ebi Hatim Süleman bin Davudez Zühri yoluyla Ebil Anbes'ten o babasından , Oda Ebu Hureyreden mevkuf olarak tahric etit, ve o merfuya çok benziyor.
Buna benzer Hasan-ı Basri'den de rivayet ediliyor, ve meşhur: Değiştirme dünyadadır sözüne muhalefet ediyor.
Harbinin zikrettiği değiştirme ise, kötülükleri az olanın iyilikleri artılır, kötülükleri fazla olanınsa iyilikleri azaltılır, Ebu Zer hadisi bunu reddetmede açıktır, o hadiste her kötülüğe bir iyilik verilir (geçiyor)
Bundan kötülüğü çok olanın, kötülüğü az olandan daha iyi halde olması gerekir, söktüne gelince denilirki: (S:118) Değiştirme kötülüğü gözünün önüne getirip de ondan pişman olan ve her hatırlayışında Allah'tan hayası, korkusu ve titremesi artan ve o kötülükleri örtecek salih amellere sürat gösteren hakkındandır. Allah tealanın buyurduğu gibi (: Ancak tevbe edip salih amel işleyen müstesna) (5)
Zikrettiklerimizin hepsi salih amelde dahildir. Kimin hali böyle olursa günahlarına karşı aldığı lezzetten kat, kat fazla üzüntü ve pişmanlık acısı yudumlar, işlediği her birgünah o günahı silmeye sebep olacak salih amel işlenir, bundan sonra o günahların iyiliklere çevrilmesine itiraz edilmez.

______

(1) Furkan suresi, ayet: 68-70 (2) Ali imran, ayet: 30 (3) Zilzal suresi, ayet: 8 (1) Kehf suresi, ayet: 49 (2) İbni ebiHatimve abd bin Humeyd Ebu Osman'dan rivayet etti. İbni Kesir tefsiri: 4/415 (3) Haka suresi, ayet: 19 (4) Hadis sahihtir, Ebu Zer'den rivayet edildi. (5) Furkan suresi, ayet: 70

Kafir müslüman olup, islamı güzel olursa şirk anındaki kötülüklerinin iyiliklere çevrileceğine dair açık hadisler mecuttur.
Taberani Abdurrahman bin Cübeyr bin Nüfeyr'den tahric etti. Oda Ebu Ferve Şatb'dan rivayet etti: Ebu Ferve Şatb peygamber (sav)'e geldi ve dedi ki: Günahların hepsini işleyip, küçük büyük bırakmayan kimse hakkında görüşün nedir onun için tevbe var mıdır?
Müslüman oldun mu? buyurdu, evet, dedi. Hayırları yap kötülükeri terk et, Allah onların hepsini senini için iyilik yapar. Buyurdu.İhanetlerin, fücur fasıklıkarım) da mı, dedi. "Evet" buyurdu. Dediki gözden kayboluncaya kadar tekbir getirdi.
Başka bir vecihle, zayıf bir isnatla Seleme bin Nüfeyl'den tahric etti, Oda peygamber (sav)'den rivayet etti

İbni Ebi Hatim benzerini mürsel olarak mekhul'dan tahric etti.
(S: 219)Bezzarilik hadisi tahric etti. Onun yanındaki rivayette . Ebu Tavil'den Şatb, memdud) diye rivayet etti, O (Ebu Tavil Peygamber (sav)'e geldi.. ve hadisi mama ile zikretti.
Aynı şekilde ebul Kasım el Beğavi'nin ceminde tahric etti ve doğrusunun Abdurrahman bin Cübeyr binNüfeyr'den mürsel olarak yapılan rivayet olduğunu zikretti. Uzun, şatb bir adam bir adam peygamber (sav)'e geldi Şatb sözlükte uzun demektir, bazı raviler kendiler eklemişler ve adam ismi zannedilmiş. (1)
ON ÜÇÜNCÜ HADİS
İMAN VE SEVGİ
(S:220) Rasulullah (sav)'in hizmetçisi Ebu Hamza, Enes bin Malik (ra)'ten, Oda peygamber (sav)'in, şöyle dediğini rivayet etti: Sizden biriniz kendi nefsi için sevdiğini kardeşi için de sevmedikçe hakiki) iman etmiş olmaz.
Buhari ve Müslim rivayet etti.
Bu hadisi Buhari ve Müslim Katade'den, Oda Enes (ra)den tahric etti. Müslim'nin lafzı: Komşusu veya kardeşi için sevinceye kadar ek ile rivayet edildi.
İmam Ahmed'de tahric etti. lafzı: Kul nefsi için sevdiği hayrı insanlar için de sevmedikçe imanın hakikatını ulaşamaz.
Bu rivayet sahihaynde tahric etti edilen rivayetin manasını açıklıyor, imanın nefyi ilemurad: Hakikatı ve son noktasını nefyidir, çünkü iman ve çok zaman bazı rükünlerinin ve farzlarının Nefy olmasıyla nefyedilir, resulullah (sav)'in şu hadisi gibi: Zina edenin malıyken zina etmez, hırsız imanlıyken hırsızlamaz ,içki içen imanlıyken içki içmez. (2)
(S: 221) Komşusu şerlerinden emin olmayan kimse hakiki) iman etmemiştir (3)
Alimler büyük günah işleyen hakkında ihtilaf etti: İmanı noksan mü'min mi, yoksa mü'min değil diye , anacak müslüman, mü'min değil diye mi isimlendirilir? Bunda iki görüş vardır. İkisi de İmam Ahmed'den rivayettir.
Küçük günahları işleyene gelince, ondan iman ismi tamamen kalkmaz, bilakis o imanı noksan mü'mindir, bu küçük günahlardan işlediği oranda imanı noksanlaşır.
Büyük günah işleyenler, imanı noksan mü'mindir sözü Cabir bin Abdullah'tan ibnil Mübarek, İshak, Ebu Ubeyd ve başkalarından rivayet edilmiştir.
Müslümandır, mü'min değildir sözü Ebu Cafer Alioğlu Muhammmed'den rivayet edilmiştir. Bazıları bunun ehli sünnet yanında tercih edildiğini zikretti.
İbni Abbas dedi ki: Zina edenden imanın nuru çekilir. (4)
Ebu Hureyre dedi ki: İman ondan çekilir, başının üzerinde gölge gibi olur, tevbe ederse geri kendisine döner.
Abdullah bin Revaha ve Ebud Derda dedi ki: İman gömlek gibidir. İnsan bazangi yer, bazan

---

(1) Hafız İbni Hacer bunun hakkında konuşmadı, sustu. (2) Razin ,Abdullah binMesud'dan Buhar ve Nesai Abdullahbin Abbas'tan tahric etti. İbni Hibban doğruladı. (3) Ahmed, Buhari ve Müslim Ebu Hureyre'den buna yakın başka birlafızla, Buhari ve Ahmed Ebu Şureyl el Ka'bidenbu lafızla tahric etti. (4) Acurri rivayet etti. (5) Yine Süfyan-ı Sevri dedi ki: İman şalvar gibidir, istersen giyersin, istersen çıkarısın. Hilyetül evliya 7/32
Çıkarır, imam Ahmed ve başkasıda böyle dedi. (5)
Manası: İmanın özellikleri kamil olduğu zaman, (İnsan) onu giyer, ondan bir şey noksan olursa çıkarır.
(S: 222) Bütün bunlar farzlarından bir şey noksan olmamış tam, kamil imana işarettir.
Maksat: İmanın farz olan hasletlerinden: Kişinin kendi nefsi için sevdiğini, kardeyi için de sevmesi, nefsi için hoşlanmadığı şeyden kardeşi için de hoşlanmamasıdır, eğer bu mü'minden yok olursa imanı noksanlaşır.
Peygamber (sav)'in Ebu Hureyre (ra)'e şöyle buyurduğu rivayet edildi: Nefsin için sevdiğini insanlar için dese müslüman olursun. Bunu Tirmizi ve ibni Mace tahri cetti.(1) İmam ahmed tahric etti. Muaz Peyamber (sav)'e imanın en faziletlisinden sonu, peygamber (sav) buyurduki: İmanın en faziletlisi: Allah için sevmen, Allah için buğz etmen ve dilini Allah'ın zikrinde çalıştırmandır" dedi ki: Ve nedir,ey Allah'ın rasulü? Buyurduki: Nefsin için sevdiğini insanlar için de sevmen, kendi nefsin için hoşlanmadığını onlar içinde hoşanmamandır ve hayır söyleyip yada susmandır. (2)
Peygamber (sav) cennete girmeyi bu haslete tertip etti.
İmam Ahmed'in müsnedinde Yezid bin Esedr elKasri'den şöyle dediğini rivayet etti.
Rasulullah (sav) bana cenneti seviyor musun? buyurdu, evet dedim nefsin için sevdiğini kardeşin için de sev buyurdu. (3)
Sahihi Müslimde Abdullah bin Amr bin As (ra)'tan rivayet edildi: Peygamber (sav) bana buyurdu: (S0 223) Ey Ebu Zer seni zayıf görüyorum, ben nefsim için sevdiğimi senin için de seviyorum, iki kişinin başına emir olma, yetimin malını korumayı) üstlenme (5)
Bundan ona ancak onu zayıf gördüğü ve peygamber (sav) bunu her zayıf için sevdiği için yasakladı, Rasulullah (sav) insanların yönetim işini üstlenmişti, çünkü Allah bu için onu kuvvetlendirmişti, yaratıkların hepsini Allah kendine itaat çağırdı ve peygamber (sav)'i onların din ve dünya işlerini yürütmeyi üstlenmeye çağırdı.
Ali (ra)ın şöyle dediği rivayet edildi: Peygamber (sav) bana buyurduki: Ben nefsim için razı olduğuma senin için de razı oluyorum, nefsim için hoşlanmadığım şeyden sen iniçin de hoşlanmıyorum, cünüpken kuran okuma, rüku ve secdedeyken de okuma (6)

Muhammed bin Vasi eşeğini satıyoru, bir adam ona dedi ki: Benim için razı olurmusun? dedi ki: Razı olsaydım, satmazdım. Bu kendi nefsi için razı olduğuna kardeşi içinde razı olduğuna işaretir, bütün bunlar din cümlesinden olan müslümanların geneline nasilattır, tefsiri daha önce yerinde geçtiği gibi,

Daha öcne Nu'man bin Beşir (ra) hadisini zikretmiştirk, peygamber (sav) buyurduki: Birbirlerini sevmede, şefkat edip acıma da mü'minlerin misali cesed misali gibidir, ondan (cesedden) bir uzun hastalanma cesedin diğer azaları uykusuzluk ve ateşle yardımına koşar" Bu sahihaynde tahric edildi. Bu mü'minn kardeşini kötü duruma düşüren, şey, mü'minin ne kötü duruma düşüreceğine , onu üzen şeyin mü'mini düzeleceğini işarettir.

(S: 224) Şu an konuştuğumuz Enes (ra) hadisi mü'min kardeşini sevindiren şeyinmü'mini de sevindireceğine ve mü'minin kendi nefsi için istediği hayrı mü'min kardeşi için de isteyeceğine delildir.

Bütün bunlar göğsün tamamen hased, sahtekarlık gibi şeylerden selamette olduğu zaman meydana gelir, çünkü hased hasedçiyi başkasının geçmesinden veya kendisine eşit olmasından hoşlanmamayı gerektirir, çünkü hasetçi üstünlükleriyle insanlardan ayrılacaklı vebu üstünlükler hususunda tek olmak ister.

İman bunun zıddını gerektirir, oda bütün mü'minlerin, kendisineki noksanlaşmaksızın Allah'ın verdiği hayırda ortak olmalıdır. Allah teala yeryüzünde büyüklük taslama ve fesat istemeyenleri övdü.

İşte ahiret yurdu! Biz onu yeryüzünde böbürlenmeyi ve bozgunlukculuk yapmayı arzulamayan kimselere veririz (1) İbni Cerir nazar olan bir isnatla Ali (ra)'den şöyle dediğini rivayet etti. Adam ayakkabı bağının arkadaşınınkinden daha güzel olması hoşuna gidir ve şu ayetin altına girer: İşte ahiret yurdu. Biz onu yeryüzünde böbürlenmeyi ve bozgunculuk yapmayı arzulamayın kimselere veririz. Akibet takva sahiplerinindir.)

Yine Fudayl bin İyad'dan bu ayet hakkında şöyle dediği rivaye edildi: Başkasının ayakkabının kendisinin kendin ayakabı bağının da kendi ayakkab ıbağından daha iyi olmasını sevmez.

Denildiki: Bu başkasına kibirlenmek istediği zaman böyledir, sadece güzellik için olursa böyle değildir. (2)

İkrime ve başkası ve ayet hakkında dedi ki: Yeryüzünde büyüklük: Kibirlenmek, saltanat sahibinin yanında makam ve şeref sahibi olmak istemektir. Fesad: Masiyeteri işlemektir. (3)

Güzelllikte kendindenden üst seviyede kimsenin olmasını kötü görenin günahkar olmayacağına delil olan rivayet variddir.

İmam Ahmed ve Hakim İbni Mesud (ra)'den tahric etti, dedi ki: Peygamber (sav)'e geldim yanında Malik binMirare er Rahavi vardı, o şöyle derken yetiştim: Ey Allah'ın rasulü benim için gördüğün güzellik verdi, insanlardan birinin ayakkabıbağı ve daha yukarısından benden üstün olmasını sevmiyorum, bu azgın kişileden değil mi? Buyurduki: hayır bu azgın değildir, fakat azgınolan kibirli olan, veya doğruyu cahil gören, insanları hor, küçük görendir. (4)

Ebu Davud Ebu Hureyre'den mana olarak tahirce etti, onun hadisinde azgınık yerine kibir geçmektir. Güzel başkasının kendinden üstün olmasını hoş görmemesinin azgınlık ve kibir olmadığını bildirir. Azgınık ve kibiri hakka karşı kibirlenip kabul etmemek diye tefsir etti.

Selefin bazısı dedi ki: Tevazu: Hakkı küçükten de olsa her gelen kimseden kabul etmendir.

Kim hakkı ister küçükten ister büyükten ister sevdiği kimseden, ister sevdiğinden gelsin kabul ederse o mütevazidir.

kim hakkın kabulünün hakka karşı büyüklenerek reddederse o kibirlidir.

(S: 225/) Mü'min kendi nefsi için sevdiğni mü'minler için de sevmeli kendi nefsi çin sevmediğini 'müminler için de sevmemelidir, eğer müslüman kardeşinde dinide birnoksanlık görürse ıslahına çalışır.

Seleften bazı salihler dedi ki: Allah için muhabbet ehli Allah'ın nuruyla bakar. Allah'a masiyet yapanlara acırlar,onarı yaptıkarı işlerden döndürmek için öğütler verirler, bedenlerinin ateşe girmesinden korkarlar.

Kendi nefsi için razı olduğuna insanlar için de razı olmadıkça mü'min gerçek mü'min olamaz, eğer başkarından kendinden yüksek bir fazilet görürse, aynısının kendi nefsi için de olmasını temenni eder, eğer fazilet dini de bir faziletse güzeldir. Peygamber (sav) kendi nefsi için şehadet makamını temenni etti, ve buyurduki: Ancak iki şeyde hased (gıbta) vardır:

(1) Tirmizi ve İbni Mace Hasan'ın Ebu Hureyre (ra)den rivayetiyle tahric etti, senedinde kopukluk vardır, Münziri dedi ki: Hasan Ebu Hureyre'den duymamıştı. (2) Ahmed, ve Taberani kebir'de Muaz bin Enes'ten tahric etti, o zayıftır senedinde ibni Lehia ve Zeban bin Faidvar, ikiside zayıftır .(3) Hadis sahihtir, Ahmed tahric c etti. Hakim doğruladı.(4) Hadis sahihtir, Ahmed, Müslim ve Ebu Davud tahric eti. (5) Hadis sahihtir Ahmed, Müslim, Ebu Davud tahric eti. (56) Hadis zayıftır. Darekutni ve abdurrazzak tahric etti, senedinde Ebu Nuaynen Nah'i var, imamahmeddedik: o bir şey değildir. Yahya onu yalancılıkla suçladı. Sabit olan Tirmizi'nin Ali (ra)den rivayetidir. Cünüp olmadıkça, Rasulullah bize her halde Kur'an okutuyordu.

Allah'ın kendisine mal verip, bu malı gece gündüz infak eden adam, ve Allah'ın kendisine kuran verip, onu gece gündüz okuyan adam (5)

Malını Allah'ın taata yolunda harcayan adamı görüpte şöyleyen adam hakkında şöyle buyurdu: Eğer benim de malım olsa bunun yaptığı gibi yapardım. O ikisisevapta eşitti"

Eğer temennisi dünyevi ise onda hayır yoktur, Allah teala buyurduğu gibi: Derken Karun, ihtişamı içinde kavminin karşısına çıkt., dünya hayatını arzulayanlar: Keşke Karun'a verilenin benzeri bizim de olsaydı, doğrusu o çok şanslı, dediler. Kendilerine ilim verilmiş olanlar ise şöyle dediler: Yazıklar olsun size! İman edip iyi işler yapanlara göre Allah'ın mükafatında üstündür. (1)

(S: 227) Allah tealanın şu kavli ise: Allah'ın sizi birbirinizden üstün kıldığı şeyleri temenni etmeyin) (2) Bu hastel tefsir edildi, oda kardeşine verilenin ondan kendisine geçmesini istemektir, şeran ve kader itimariyle imkansız şeylerin temennisi diye tefsir edildi, kadınların erkek olmayı istemeleri, veya erkekler için verilmiş dini faziletlerin kendileri için de olmasını temenni etmek, cihad gibi, veya dünyevi fazileti temenni etmek, miras ve şahitlik gibi. Ayet bunların hepsini de kapsıyor denildi.

Bununla birlikte mü'min dini faziletleri kaçırdığından dolayı üzülmeli, bunun için dinde kendinden üsttekilere bakması emredildi, bunu talep için yarışması gücünü gayretii kullanması emredildi, Allah tealanın buyurduğu gibi: İşte yarışanlar ancak onda yarışınlar) (3)

Bu hususta kendisine iştirak edenleri hoş görmemezlik yapmamalı, bilakis bu hususta yarışan insanların hepsini sevmeli, ve buna teşvik etmeli, bu kardeşlerenasihat görevini yerine getirmektir.

Fudayh dedi ki: Eğer sen kardeşinin senin gibi olmasını istiyorsam, Rabbin için nasihat görevini erine getirmemiş olursun, nasıl olur ki sen onların senden aşağı olmasını seviyorsun. Onlara nasihatın: Onların kendinden yüksek olmalarını sevmekle olacağını işaret ediyor, bu yüksek bir makamdır, nasihatta yüksek bir derecedir, bu farz değildir.

Şeriatta kendisine emredilen,kendi gibiolmaları sevmesidir, bununla birlikte birisi keninri dini konuda geçerseona yetişmek için çalışır, Allah'ın onlara verdiğine hased ederek değilde,nefsinin kusurundan veileri geçenlerden geri kaldığından dolayı üzülür, onara gıpta eder,ve onarla yarışır.

Mü'min nefsini yüksek derecelerden aşağı olduğunu görmeye devam etmesi, gerekir, bununla iki nefsi şeyden istifade eder. Faziletlerin ve onların artmasında çalışmak, ve nefsine noksan nazarla bakmak.

Bundan da mü'minlerin kendinden daha hayırlısını sevmesi ortaya çıkar, çnkü o onların kendi hali gibi olmasına razı olmaz ve kendi nefsinden de razıolmayıp salih olması için çalışır.

(S: 228) Muhammed bin Vasi' oğluna dedi ki: Allah senin baban gibisini müslümanlar içinde çoğalmasın (4)

Kendi nefsinden razı olmayan müslümanların kendi gibi olmaların ınasıl ister? Bilakas müslümanların kendinden daha hayırlı olmasıı ister, kendi nefsinin de şimdiki halinden daha haırlı olmasınıister.

Eğer kişi Allah'ın başkasından özel bir şeyi kendisineverdiğini bilirse bunu dini bir fayda için haberveri,haber vermesi nimetten bahsetmek nevinden olur, nefsini de şükrünü yerine getirmekte nakıs olduğunu görür, bu caiz olur.İbni Mesud dedi ki: Allah'ın kitabını benden daha iyi bilen ibirini bilmiyorum. Bu başkasının Allah'ın kendisine verdiği şeyde ortak

(1) Kassas suresi: 83 (2) Zayıftır, İbni Cerir Eşas bin Seman'dan tahric etti. O metruktir.(3) Taberi tefsiri 2:/78-79-Dürrül Mensur 5/264 (4) Ahmed, Tirmizi, Müslim ve Hakim tahric etti. sahihtir (5) Ahmed, Buhari, müslimv eibni Mace tahric etti, İbni Hibban doğruladı.

olmasını sevmesine engel değildir. İbni Abbas (ra) dedi ki: Ben Allah'ın kitabında bir ayete rastlıyorum, insanarın hepsinin o ayetten benim bildiğimi bilmesini seviyorum.

Şafii dedi ki: İnsanların hepsinin bu ilmi öğrenmesi ve bu ilimden de bana bir şey nismet edilmemesi hoşuma giderdi.

Utbetül gulam iftar etmek istediği zaman, halini bilen bazı kardeşlerine derdiki0 Sana benim seabımgibi sevab olması içcin bana su veya hurma çıkar, iftar edeyim. (5)

ON DÖRDÜNCÜSÜ HADİS

MÜSLÜMANIN KANI ÜÇ ŞEY HARİCİNDE HELAL OLMAZ

Abdullah bin Mesud (ra)'dan şöyle dediği rivayet edildi: Rasullullah (sav) buyurdu ki: Müslüman kişinin kanı ancak üç şey haricinde hela olmaz" Zina eden evli, nefse karşı nefis, dinini terk edip, cemaattan ayrılan kimse "Buhari ve Müslim rivayet etit.

Bu hadisi sahihaynde Buharî ve Müslim) A'meşten rivayetle tahric etti. O da Abdulah bin Mürre'den, O'da Mesruk'tan Oda İbni Mesud'dan rivayet etti. Müslimin bir rivayetinde de dinini terk eden kelimesine bedel islamı terk eden geçmektedir. Bu manada çok hadisler vardır.

Müslim Ayşe (r.a)'den İbn-i Mesud'un hadisi gibi hadis tahric etti.

Tirmizi, Nesai ve İbni Mace Osman (r.a)'dan peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu tahric etti. Müslümanın kanı ancak şu şeyden biriyle helal olur. Müslümanlığından sonra yüreğinden veya evlenidikten sonra zina eden veya nefsi karşılığı olmadan bir nefsi öldüren adam Nesainin bir rivatindede evlenikten sonra izah eden adama recm vardır, veya kasten adam öldürürse ona kısas vardır, veya müslümanlıktan sonra mürted olursa ona ölür vardır. (1)

(S: 230) Bu mana peygamber (s.a.v)'den İbni Abbas'tan Ebû Hureyre, Enes bin Malik ve başkalarından da rivayet edidi.

Daha önce Enes hadisini zikretik, onda Lailahe illalah , Muhammedun Rasulolah şehadetini yapanların bu üç hasetin islamın hakkı olduğu ve bunları terk etmekle kişinni kanının mübah olacağının açıklaması vardır.

Bu üç hasletten birinden dolayı ölüm müslümanlar arasında ittfak edilmiş birşeydir.

Evli zina edenin haddinin ölene kadar recm olduğu hakkında müslümanların icması vardır, Peygamber (s.a.v) Maiz ve Gamideyyeyi recm etti (2). Kuranda lafzı nesh edilen şu ayet vardı: İhtiyar erkek ve kadın ziya ederse Allah'tan bir azap olmak üzere recmedin taşlayın) Allah güçlüdür, hikmet sahibidir) (3)

İbni Abbas Kuranın şu ayetinde recm hükmünü çıkardı. Ey ehli kitap! Rasulümüz size kitaptan gizlemekten olduğunuz bir çokşeyi açıklamak üzere geldi; birçok kusurunuzu da) affediyor.) (4). dedi ki: Kim recmi inkar ederse farkında olmadan kuranı inkar etmiştir sonra bu ayeti okudu ve dedi ki: Recm'de gizledikleri şeylerdendi. (S: 231) Bunu Nesai ve Hakim tahric etti. Ve isnadı sahihtir dedi. (5)
Yine Allah tealanı şu ayetinde de bu hüküm çıkarılır: Biz içinde doğruya rehberlik ve nur olduğu halde, Tevrat'ı indirdik kendilerini Allah'a vermiş Peygamber onunla Yahudilere hükmederlerdi.) Şu kavline kadar: Aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet). (6) Zühridedi ki: Bize Peygamber (s.a.v)'in recmettiği iki Yahudi hakkında indiği haberi ulaştı, ve peygamber (s.a.v) buyurduki: "Ben Tevrattakiyle hükmediyorum, emretti ve ikisi taşlandı. (7)

(1) Kasas sûresi, ayet: 79- 80 (Nisa ayet: 32 (3) Mutafffin suresi, ayet: 26 (4) Bu tevazu örneklerindendi Ebu Nuyam hilyede rivayet etti. 2/350 (5) Ebu Nuaym hilyede zikretti 9/ 119.
Müslîm sahihinde Bera bin Azib'ten iki Yahudinin taşlanma hikayesini tahric etti. Ve Hadisin dedi ki: Allah şunu indirdi: (Ey Rasul küfre sürat gösterenler seni üzmesin (8) ve tüm kafirler hakkında şunu indirdi: Kim Allah'ın indirdiğiyle hükmezse işte o kafirlerin ta kendisidir. (9) İmam Ahmed'de tahric etti. ve Onunkinden şöyle Allah teala şunu indirdi: (Kim Allah'ın indirdiğiyle hükmezse işte o kafirlerin ta kendisidir.) (9) İmam Ahmed'de tahric etti ve Onunkinden şöyle Allah teala şunu indirdi: Küfre sürat gösterenler seni üzmesin) Allah'ın şu kavline kadar: Size şu verilirse alın) (10) Diyorlardıki: Muhammed'e gidin, eğer yüz karalam ave sopa ile fetva verirse kabul edin, eğer recm ile fetva verirse sakının. Sonra şu kavle kadar zikretti: Kim Allah'ın indirdiğiyle hükmetmezse işte o kafirlerin ta kendisidir) dedi ki: Yahudiler hakkındandır. (1) (S: 232) Cabir (r.a)'den taşlanan iki Yahudi kıssası rivayet edildi, dedi ki: Allah teala şu ayeti indirdi: Eğer sana gelirlerse aralarında hükmet veya onlardan yüz çevir) şu kavle kadar: Eğer hükmeder sen aralarında adaletle hükmet). (2)
Allah teala nicev zina eden kadınların ölene kadar veya Allah kendilerine bir yol verinceya kadar hapsedilmelerini emretti. Sonra Allah onlara bir yol kıldı, Sahihi Müslîmde Ubade bin Samit'in şöyle dediği rivayet edildi: Peygamber (sav) buyurduki: Benden alınız Allah onları çıkış yolu kıldı: bekar bekarla zina ederse 7 yüz sopa ve bir yıl tağrib gurbette bırakma) çıkış yolu kıldı: Bekar bekarla zina ederse yüz sopa ve biryıl tağrib gurbette bırakma evliyle evli zina ederse yüz sopa ve recm vardır.
Alimlerden bir topluluk bu hadisin zahirni alıp evliye yüz sopa sonrada recmi farz kılıyor, Ali (r.a)'ın Şüraha el Hemedaniye'ye yaptığı gibi (3) ve dedi ki: Allah'ın kitabıyla sopa vurdu. Rasululah'ın sünnetiyle de recm ettim. Allah'ın kitabında bekarla evli ayırımı yapmaksızın zina edenlere sopa bulunduğuna, sünnette çıkardığı hükümle amel etmiş oluyor. Hem Kur'an hem sünnetten çıkardığı hükümle amel etmiş oluyor.
Bu söz imam Ahmed'in meşhur rivayetidir, ishak hasen Basrî ve seleften bir grubun görüşüdür.
onlardan bir grupta dedi ki: Eğer zina eden iki kişi hem evli hem ihtiyarise hem sopa vurulur, hem taşlanır, eğer genç iseler, taşlanır, sopa vurulmaz, çünkü ihtiyarın günahı daha çirkindir. Bu Übey bin Ka'bın görüşüdür. Ondan merfu olarak rivayet edildi, merfu oluşu sahih değildir, bu yine Ahmed ve İshak 'tan rivayettir.
Nefis manası: Mükellef haksız yere bir nefsi kasten öldürürse, kendisi de öldürülür, kuran buna şu ayetle delildir: Tevratta onlara şöyle yazdık: Cana can) (4) (S: 233) ve Allah teala buurduki: Ey iman edenler! Öldürülenler hakkında size kısas farz kılındı. Hüre hür, köleye köle kadına kadın.) (5)
Cana can) ayetinden bazı durumlar istisna edilir bazıları:
1- Babanın çocuğunu öldürmesi: Çoğunluğa göre baba öldürülmez, bu Ömer (r.a)'den sahih rivayetle sabittir, bu peygamber (s.a.v)'den bir çok ve cihlerle rivayet edildi (6) İsnatları üzerinde konuşuldu. Malik dedi ki: Boğazlama gibi kasden öldürdüğünde şüphe kalmayacak, şekilde öldürmüşse, bu durumda öldürülür, eğer kılıçla veya sopayla atmışsa öldürülmez. Leys dedi ki: Ummu delilerden dolayı kasden öldürmeni her şekliyle öldürülür.) Hürün köleyi öldürmesi, çoğunluğa göre köleye karşılık hür öldürülmez.
(1) Daha önce geçtiği gibi Ebu Davud, Tirmîzi, İbnî Mâce ve Nesaî tahric etti. (2) Maiz 'inrecmi bir çok hadiste vardır, Ahmed, Buharî ve Müslim'in Ebu Hureyre, 'den rivayet ettiği hadis bunlardandır. (3) Abdurrazzak tahric etti, İbni Hibbanve Hakim İbni Mesud'dan rivayetle doğruladı.(4) Mâide, ayet: 15 (5) Nesaî Hakim tahric etti. ve doğruladı Taberi tefsirde zikretti: 6/ 103 (6) Maide, ayet: 44-49 (7) Ebu Davud ve Taberani Kebirde tahrice etti.
(8) Maide,ayet: 41 (9) Maide, ayet: 44 (10) Maide:41
(1) Ebu Mücliz ve başkasınındedii gibi, ve Hristiyanlar haknındadır. doğrusubütün kafirler hakkındandır. (2) Maideayet: 42 (3) Ahmed ve Buhari Şabi'denrivayetetti, yine Hakim, Beyheki ve Ali bin Ca'd'da rivayet etti. (4) Maide ayet: 45 (5) Bakara, ayet: 178 (6) Çocukdolasıyla baba kısas edilmez " hadisi Ömer İbni Abbas süraka bin Maik, ve Amr bin Şuayb babasından oda dedesinden rivayet ettti. Ömer hadisini Ahmed, Tirmizî, İbni Mâce, Darekutni, Beyheki, İbni ebi Asım ve İbnil Carud rivayette etti. (7) Ahmed ve dört sünen ashabı tahric etti. Tirmîzi dedi ki: Hasen garip. Ahmed dedi ki: Hasan Semuri'den duymadı.
İsnatlarında söz olan bir çok hadis bu konuda vardır. Denildiki: Kendi kölesi için değil de başkasının köles için öldürülür. Bu ebu Hanife ve ashabının görüşüdür. Denildiki: Kendisinin ve başkasının kölesinden dolayı da öldürülür. Bu, şu hadise

dayanarak: Kim kölesini öldürürse onu öldürürüz, kim bir tarafını keserse onun bir tarafını keseriz” (7) Sevri’den rivayet edildi, ve bu hadis ehlinen bir grubun görüşüdür.
(S: 234) İmam Ahmed ve başkası bu hadisi yaraladı.
Etraf (ayak, el, burun, göz (v.b) hususunda hür ile köle arasında kısas olmadığında icma vardır. Bu da bu hadisle amel edilmediğine delildir, (cana can) ayetinden muradın: Hürler için olduğuna bununla delil getirir, çünkü daha sonra etrafın kısası zikredildi, oda hürlere özeldir.
3- Müslümanın kafiri öldürmesi: Kafir eğer harbi ise ihtilafsız olarak müslüman öldürülmez, çünkü ihtilafsız olarak harbinin öldürülmesi mübahtir, eğer zimmi veya anlaşmalı ise cumhura göre müslüman yine öldürülmez.
Sahibi Buharîde Ali (r.a)’ın peygamber (s.a.v)’in şöyle buyurduğunu rivayet ettii tahric edildi: Kafirden dolayı müslüman öldürülmez. (1)
Ebu Hanife ve Kufeli fakihlerden bazısı dedi ki: öldürülür.
Rabia İbnil Yemani’den rivayet etti ki: Peygamber (s.a.v) Zimmet ehlinden bir adamdan dolayı kıble ehlinden bir adamı öldürdü ve buyurduki: Ben zimmeti ifa etmeye daha müstehakım.
Bu mürseldir, zayıftır, İmam Ahmed, Ebu Ubeyd, İbrahim el Harbi. Cevzecani, İbnil Münzir ve Darekutni zayıf saydı ve dedi ki: İbnil Yemani zayıftır, hadisi mutasıl yaptığı zaman da delil gösterilmez, mürsel olursa nasıl olacak?
Cevzecani dedi ki: Rabia İbrahm bin ebi Yahya’dan, Oda ibnil Münkerdir’den, Oda İbnil Yemani’den aldı. ibniEbi Yahya, metrükül hadis’tir.
(S:235) Ebu Davud’un mürsellerinde başka mürsel bir hadis var: Peygamber (s.a.v) haber günü ihanetle bir kafiri öldüren müslümanı öldürdü, ve buyurduki: Ben zimmetini ifa edenlerin en evlası ve en müstahakıyım.
Bu Malik ve Medine ehlinin mezhebidir. Hile ile öldürede eşitlik şart değildir kafire karşı müslüman öldürülür, sahih oluşu takdir edilerek ibnil Yemani’nin hadisini de bu manaya yorumluyorlar.
4- Adamın kadın öldürmesi: İhtilafsız olarak adam öldürülür. (2) Amr bin Hazm’ın kitabında Peygamber (s.a.v)’in şöyle buyurduğunu rivayet edildi: Kadın dolayısıyla erkek öldürür” Peygamber (s.a.v)’in cariye öldüren erkek yahudiye öldürdüğü sahihtir. (3)
Ali (r.a)’den, kadın tarafına diyeni yarısını verileceğini rivayet edildi. (4) Çünkü kadının diyeti erkeğinkinin yarısıdır, bu seleften bir grubun görüşüdür, ve Ahmed’den de bir rivayettir.
dinini terk edin cemaatten ayrılandan murad: İslamı terk eden ve ondan dönen ve Müslümanların cemaatini terk edendir, bu Osman (r.a) hadisinde açıkça belirtilmiştir (5)
Bunları hadis ehli şehadetle beraber dinden dönmeden önceki hali itiraba alınarak kanı helal olur dedi, islam hükmü ona yoldaştır, bunun için tevbe istenir, islama dönmesi itenir.
İslama döndükten sonra mürtedliği anında geçen ibadetlerin kazası gerekli kılınır mı, bu hususta alimler arasında meşhur ihtilaf var.
Şehadeti kabul ettiği halde, müslümanlık iddia ettiği halde, islamın rükünlerinden birini inkareden, veya Allah ve rasulüre küfreden veya peygamber, veya meleklerden veya kuranda zikredilen kitaplardan birine küfreden dinini terk etmiş , müslümanların cemaatinden ayrılmış olur.
(1) Hadis sahihtir, Buharî, Davud, ve Nesaî tahric etti. (2) Hakim, İbni Hibban ve Beyheki tahric etti, senedinde Süleyman bin Erkam var o zayıftır. Cemaat Enes’ten Peygamber (s.a.v)’in bir cariyenin başını taşla delerek öldüren Yahudinin öldürülmesinin emrettiğini rivayet etti, bu kadına karşı erkeğin öldürüleceğine dedildir, bu cumhurun görüşüdür. (3) Hadis sahihtir, cemaat Enes’ten tahric etit. (4) Bu yine Hasan ve Ata’dan rivayet edildi, Buharî ilem ehlinden rivayet etti. (5) Bunu ibni Ebi şeybe rivayet etti.
S: 236) Sahihi Buharîde İbni Abbas’tan rivayet edildi ki: Peygamber (s.a.v) buyurduki: Kim dinini değiştirirse, onu öldürün.
Alimlerin çoğuna göre bu hususta kadınla erkek arasında fark yoktur, bazıları: Harpte darul harbin kadınlarının öldürülmediği gibi, dinden ödenn kadın da öldürülmez dedi.
Bu Ebu Hanife ve ashabının görüşüdür, sonra olma küfrü asli küfür gibi saydılar, cumhur bu iki küfrü ayırdı islama girdikten sonra küfre girmeyi daha çirkin gördüler, ondan dolayı ehli iki küfrü ayırdı islama girdikken sonra küfre girmeyi daha çirkin gördüler, ondan dolayı ehli harbtenihtiyar, felçli, kör öldürülmez, harpte bile öldürülme, fakat dinden dönen öldürülür.
Dinin terk edip, cemaatan ayrılan “sözü tevbe edip islama girerse öldürülmeyeceğine delildir, çünkü döndüktün sonra dinini terk etmiş, cemaattan ayrılmış olmaz.
Eğer denilse: Bilakis kanı korunan şehadet ehlinden bu istisna, evli zina edenin ve adam öldürenin öldürüldüğü gibi, şehadeti kabul etse bile öldürüleceğine delildir, bu da mürtedin tevbesinin kabul edilmeyeceğine delildi, bu Hasan’dan hikaye edildi. Veya bu islam üzere doğupta da sonradan dinden dönen için manasına yorumlanır.
Kafir olupta müslüman olan, sonra dinden dönen tevbesi kabul edilir, bu bir grup alimlerin görüşüdr. Leys bin Sa’d ve Ahmed bir rivayette, ve ishak onlardandır.
Denildiki: Daha önce geçtiği gibi, dini terk etmeden önceki hali göze alınarak müslümanlardan istisna edildi, bu evli zina eden gibi ve adam öldüren gibi değildir; çünkü onların öldürülmesi işledikleri suç binaenfrz bir cezadır, ve telafisi mümkün deiğildir.

Mürted ise: O şimdiki halde üzerinde bulunabir vasıftan dolayı öldürülür, o vasıfta , dinini terk etmek ve cemaattan ayrılmaktır, Eğer dinine döner ve cemaata yoldaş olursa, kanının mübah olduğu vasıf ortadan kalkmış olur, ve kanı mübah olmaz. Allah en iyisini bilir.

(237) Eğer denilse: nesai Ayşe (r.a)'den peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu tahric etti: Mülüman bir kişini kanı ancak şu üç hasletten birinden dolayı helal olur: Evli zina eden taşlanır, kasten müslüman bir adamı öldüren öldürülür, islamdan çıkıpta Allah ve rasulüyle harp eden adam öldürülür, veya asılır veya yeryüzünden sürgün edilir başka bir yere)

Bu muradan şu olduğuna delildir. Dinden dönme ve savaşmayı birlikte yapanlar hakkındandır.

Denildeki: Ebu Davud Ayşe (r.a) hadisini başkabir lafızla tahirc etti. Peyamber (s.a.v) buyurduki: Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Alah'ın rasulü olduğuna şehadet eden bir müslüman kişini kanı ancak üç şeyden biri harcinde helal olmaz: Evlilikten sonra zina eden taşlanır. Allah ve rasülüne harp ederek çıkan bir adam öldürülür. Yada asılır, yada sürülür. Bir nefis öldüren adam öldürülür.

Bu müslümanlara rap eden adam hakkında imam mutlak olarak muhayyerdir, bu Medine ehlinin görüşüdr, Malik ve başkası gibi.

Evla rivayet : İslamdan çıkışıyla murad şu manaya hamledilebilir: İslamın hükümlerinden dışarı çıkmasıdır, zahiri manaya da hamledilebilir.

Bununla şöyle diyen delil gösterebilir. Muharebe ayetindinden dönemlere özeldir, kim dinoen döner ve harp ederse ona ayetteki gibi yapılır, dinden dönmek sizin savaşırsa, müslümanlara uygulanan kısas ve hırsıza uygulanan el kesme cezası hükümleri uygulanır.. Bu Ahmed'den rivayet edildi, fakat meşhur değildir. Aynı şekilde seleften bir grupta dedi ki: Muharebe ayeti mürtedlere hastır, Ebu Gılabe ve başkası onlardandır.

Ayşe (r.a) hadisinin lafızları farklıdır, ondan mevkuf olarakta rivayet edildi.

İbni Mesud'un hadisinin lafızlarınında ihtilaf yoktur, o sabittir, sahihliği üzerinde ittifak vardır.

Fakat bunun üzerine deninirki: Bu üç hasletin haricinde de müslümanın öldürüleceği hakkında rivayet mevcuttur.

(S: 238) Livata onlardandır, İbni Abbas'tan peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Yapanı ve yapılanı öldürün (1)

Bunu bir çok alim aldı, Malik ve Ahmed gibi, ve dediler ki: Bu her halükarda öldürmeyi gerektirir, evli olsun, evli olmasın farketmez, Osman (ra) dan şöyle dediği rivayet edildi:

Müslümanın kanı ancak dört şeyle helal olur, daha önce geçen üç tanesini zikretti ve şunu ekledi: Lut kavminin amelini yapan adam(2)

Mahremiyle ilişkişde bulunan kişide bunlardandır. Peygamber (s.a.v)'den babasının karısıyla evlenen adamı öldürdüğünü rivayet edildi. (3) Bunu alimlerden bir topluluk, aldı ve mutlak ister evli, ister bekar olsun ölümü vacip kıldı.

Sihirbaz da onlardandır. Tirmîzi de cündüb'ten merfu olarak rivayet edilen hadiste: Sihirbazın haddi boynunu kılıçla vurulmasıdır. (1) Sahih olanbu hadis Cündüb'e mevkuftur.

Bu alimelerden bir cemaatın görüşüdür. Ömerbin Abdul Aziz, Malik, Ahmed, İshak onlardandı, fakat onlar diyolar ki: Onun hükmü dinden dönenlerin hükmü gibi olur.

Hayvana temasta bulunanı öldürülmesi de bunlardandır. Bu merfu bir hadise variddir. (2) Ve alimlerden bir topluluk bu hadisi almıştır.

(S: 239) Namazı terk eden alimlerin çoğunluğuna göre, kafir değildir, denemeleriyle beraber öldürülür. Bunun bahse tam olarak daha önce geçti.

Dördüncü defa içki içenin öldürülmesi ve bunlardandır. (3) Bunun hakında peygamber (s.a.v)'den çok vecihlerle emir variddir. (4) Bunu Abdullah bin Amr bin As ve başkası aldı.Alimlerin çoğuna göre öldürülme emri neshedildi, dördüncü defa içki içen adam peygamber (s.a.v)'e getirilip öldürmediğini rivayet edildi. (5)

Beşinci defada hırsızın öldürülmesi rivayet edildi. (6) Denildiki: Fakihlerin bir kısmı bu görüştedir. (S: 240) Peygamber (s.a.v) şöyle buyurduğu rivayette bunlardandır. "İki halifeye biat edildiği zaman, onladan diğerini öldürün bunu Müslim Ebi Sa'd'den tahric etti.

Ukayli bir babtaki hadislerin hepsini zayıf gördü. Yine onlardan: Peygamber (s.a.v)'in şu hadisidir: Sizin işiniz bir iken ve bir adam üzerineyken bir adam gelirde sizin birliğinizi parçalamak veya cemaatinizi dağıtmak isterse onu öldürünüz. (7)

Bir rivayette de: Kim olursaolsun boynunu kılıçla vurun. Bunu yine Müslim Arfece rivayetinden tahric etit.

Silah çekende bunlardandır, Nesai ibni Zübeyr'den tahric etti, O peygamber (sav)'in şöyle buyurduğnu rivayet etti:kim silah çeker sonra koyarsa kanı hederdir. (8) İbniz Zübeyr'den merfu ve kuvkuf olarak rivayet edildi. Buhari dedi ki: O ancakmevkuftur.

İmam Ahmed bu hadiin manasından soruldu, dedi ki: Bu nedir, bilmiyorum.

İshak bin Raheveyn dedi ki: Bununla silahını çekip, sonra insanların içerisine koyup silahı arz eden(öldürümelerini hafie alarak onları öldüren) murad edilmiştir, onun öldürülmesi helaldir.

______

(1) Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi, İbni Mace, Hakim ve Beyheki tahric etti. Hafız ibniHcer dedi ki: adamları güvenilirdir. (2) Hadis zayıftır,ibniebi Şeybe tahric etti, adamları güvenilirdir,fakat senednde kopukluk var. (3) Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi,

Nesai ve İbni Mace Bera bin =Azib'ten şöyle dediğniu tahri cetti: Rasulullah (sav) babasından sonra karısıyal evlenen adamın boynunu vurmak üzere beni gönderdi. Neylül evvtar 7/115

(1) Tirmizi, Hakim, Darekutni, Cündüb'ten tahric etti. Hakim dedi ki:Sahih garibtir. (2) Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi, Nesai ve ibni Mace İbni Abbas'tan tahric etti. Hakim dedi ki: Sahih, garibtir.(2) Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi, Nesai ve İbni Mace İbni Abbas'tan tahric etti.(4)BunuMuaviye'den ahmed,ebu Davud,Tirmiz ve İbni Mace tahric etti, Haim ve ibni Hibban doğruladı.(3) Hadismunkatı'dır.Ahmed ve Haris binüsame müsnedinde tahric etti. (5) Hadissahihtir,Buharidedir. (6) Hadis zayıftır, Cabir'den Ebu Davud, Nesai ve Darekitni tahric etti, seedinde Musab bin Sabit bin Abdullah var, onun hadisizayıftır.Nesa idedi ki: bu hadis münkerdi, kuvvetli deildir,bu hususta sahhihadis bilmiyorum. (7) Hadis sahihtir, Müslim arfece bin Şüreyh'ten tahric etti. (8) Nesai ve Taberanimerfu oarak tahric etti, Hakim doğruladı. (9) Ahmed, Hakim tahric etti, ve doğruladı. (10) Hadis hasendir, Ahmed,Ebu Davud, Tirmizi, Nesai İbni Mace tahric etti.

Bu Hariri'lerin yaptığı iştir, adamları erkekleri ve zürriyeti öldürmeyi hafife alıyorar. Ayşe (ra)'den İshak'ın (binRaheveyh) tefsirine zıt rivayet yapılmıştır. Hakim Alkame bin Alkame4dentahric etti, O annesinden rivayet etti ki: Said bin As'ın emirliğei zamanında bir adam efendiinekılıç çekti, inanlar adamı tuttular, efendi Ayşe (ra)'inyanına girdi, Ayşe (ra) dedi ki: Peygamber (sav)'in işittim buyurduki: kim öldürmeyi isteyerek müslümanlardan birine demirle işaret ederse, kani vaciptir. Bunun üzerine efendi kölesini aldı ve onu öldüdü. Buhari ve Müslimin şartı üzere sahihtir. dedi. (9)

(S: 2417 Peygamber (sav)'in şöyle buyurduu sahihtir. Kim malını müdafaa edeken öldürülrse şehiddir.(10)

Bir rivayette de Kim kanın müdafa ederken öldüülrse şehiddir"

Adamın kanı ve malı istendii zaman en kolayile müdafaa eder bu Şafii ve Ahmed'in görüşüdür, öldürmemeyi niyet etmesi vacip midir, değilmidir? Bu hususta imam Ahmed4,den iki rivayet vardır.

Bir taifede, kimin canına ve malına kastedilirs,e başlangıçta o adamı öldürmesi mübahtır, dedi.

İbni Ömer'in huzuruna hırsız girdi, İbni Ömer kalktı, kılıcını çekti, eğer engel olmasalardı adamıöldürcekti. (1)

Hasan Basri elindedemir olan bir hırsız bir adamın evine girersediye soruldu, dedi ki: Hangi şekide öldürmeye muktedir olursan onu öldür.

Onar, velevki, bircinayet yapmadan arkasınıdönüp kaçsa bile öldürmeyi mübah kıldılar, Ebu EyyupEs Sühtiyani onlardandır.

İmam Ahmed Übade bin Samit'ten tahric etti, Peygammber (sav) buyurdu ki: Ev senin haremindir,kim senin üzerine haremine girerse, onu öldür" Fakat isnadında zayıf vardır.

Müslümanlar aleyhine casusluk yapanın öldürülmesi de bunlardandır. Kafirler için müslümanlar aleyhine causluk yaparsa öldürülür.

Ahmed bu hususta durdu. Maik'in ashabından birgrup ve ashabımızdanibniukayl öldürülmesini mübah kıldrı. Malikilerden bazısı dedi ki: Bunu tekrar yaparsa öldürülür.

Öldürülmesini söyleyenler şunundeli gösterdiler.Peygamber (sav7'in mektubunu Mekke ehline haber verip tedbirlerini almalarını habervern Hatıb bin Ebi Beltaa'ya Peygamber (sav)'den öldürmek için izin isteyen Ömer (ra)'e buyurduki: hayır O Bedir'e katıldı. (2)

(S: 242) O kanını mübah kılacakiriş yaptı buyurmadı, ancak öldürülmesine engel olacak birsebep zikretti, o da Bedir'e katılması ve Allah'ın Bedir ehlini bağışlamasıdır. Bu engel kendinden sonrası için yok olmuştur.

Onlardan: Ebu Davud'un mürsellerinde İbnil Müseyyeb'ten tahric etiği, şu hadistir,

Peygamber (sav) buyurduki: Kim babasına vurursa onu öldürün başka bir vecihle müsned olarakrivayetetti fakat sahih değildir. (3) Allah en iyisini bilir.

Bilki zikredilen bu hadislerden sahih olmayan var,sahih olduğunu söyleyen itibaredilecek biride bilinmiyor Kim babasına vurursa onu öldürün" hadisi gibi, Hırsızı öldürmek beşincedefadıd (4) Hadisi gbii. Geri kalan hadrislerinhepsini de İbni Mesudun Hadisine döndürmek mümkündür, Oda ibniMesud'un hadisi müslümanın kanının üç haslet dışında helal olmayacağını içeriyor:

1- Ya dinin terk edip, müslümanların cemaatini terk etmesi

2- Ya da evliyken zina etmesi

3- Ya da haksız yerebirini öldürmesidir. Bundan şu (netice) alınır: Müslümanın kanı şu üç şey temas etmek.Diğerleri dışında bu üçü müslümanın kanını mübah kılar.

(S:223)Haram ferce temas etmeye gelince,hadiste zikredildi ki: Evlilikten sonra zina, bu Allah en iyisini biir, misal şeklindedir, çünkü evliye şehvetini nikahla nail olmakla üzerine nimet tamamlanmıştı, bundan sonrahaam kılınmış ferce gelirse, kanı mübah kılınır.

Bazan evlilik şartı ortadankalkıp yerine yeni bir şart gelebilir, oda fercin mutlak olarak mübaholmayan türden oluşudur. Livata gibi, veya mahreme (nikah) akdiyle veya akidsiz temas etmek gibi.Bu vasıf evllilik yerinemi, yoksa onun halefi (evlilik sonrası), yerine mi geçer?Alimler arasında tartışmalıdır.

Hadisler evliliğe halef (evlilik sonrası) yerine geçer olduğuna delildir, bu kanunmübah edilmesine kafidir.

Haram kanın akıtılmasının gelince, kan akıtmaya yol açan fitne çıkarma da bunun gibimidir- müslümanalrın cemaatini dağıtmak, ikinci imama biatetmek ve kafirelre müslümanların açığını göstermek gibi?Bu çekişmedir. Ömer (ra)'den bugibisini öldürmemenin mübah olduğu rivayetedildi.

Aynı şekilde öldürmek isteğiyle silah çekmek, kanın mübahkılınmasından öldürme yerine geçermi, geçmez mi? Allah azze ve cellebuyurduki: Kim bir cana veya yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya karşılık olmaksın haksız yere) bir cana kıyarsa bütüninsanları öldürmüş gibi olur) (1) İki şeyle ödürmeninmübaholacağını delildir. Birincisi: Cana karışık. İkincisi yeryüzünde bozgunculuğa karşılık.

Harp, dinden döme ve zina da yeryüzünde bozgunculuğa girer. Aynı şekilde içki içmekve bunda ısrar etmek haram kan dökülmesine yol açma zannı veriyor.

Sahabeler Ömer (ra) zamanında sahabeer içki içenni haddinin seksen sopa olduğuna icma ettiler, sarhoşluğu,seksen sopayı gerektiren iftira zannında kıldılar. (2)

(S: 244) Abdul Kays heyeti peygamber (sav)'e gelince, onları kaplarda sıra yapmaktan, ve o kaplardan içmekten nehyetti, ve buyurduki: Sizden biriniz kalkıyor amcasının oğlunun yanına gidiyor-içki içerse kastediyor ve kılıçla boynunu vuruyor. Onlardan bu, sebepten dolayı yaralanmış adam da vardı, peygamber (sav)'den utandığından yarasını saklıyordu. (3)

Bütün bunlarda öldürme hadisesi zannının öldürme yerinekonulmasınadn dolayı kan mübah kılınyoır. Fakat bu neshedildimi, yoksa hükmü bakimi? Bu çekişmelidir.

dini terk ve cematatten ayrılmanın manası: İslam dininden dönmektir, velevki şehadet kelimeerinisöyelsin,eğer Allah ve Rasulüne söverse, şehadeti kabul edse bile kanı mübah kılınır, çünü bu şekide dinini terk etmiştir.

Aynı şekilde mushafı hafife alır da pisliklerin için eatarsa, veya zorunlu dinden olduğunu bilinenşeyi inkar ederse,namaz vebun benzer dinden çıkarn şeylergibi. İslamın rükünlerinden birini terk etmek bunun yerine geçermi?

Bu şunun üzerine bina edilir: Bununla idnden tamamen mi çıkar?

Kim tamamen dinden çıkmak olarak görüse,bu onun yanında kelimesi şehadeti terk etmek ve inkar etmek gibidi, kim ki dinden çıkmak değildir diye görürse,bunlar ihtiaf ettiler:

Öldürme hususunda dini terk edene dahil edilr mi, edilmez mi?

Bubab alimlerin bidatlara çağıranın öldürülmesi hususunda söyledikeri babındandır, onlarbunadinden çıkmaya benzer olrak bakıyorlar,o (bidatlara çağırma)buna dinden çıkmaya)vesiledir,eğerbunu gizlerve başkasını çağırmazsa hükmü münafıklarınhükmü gibidi, eğer buna çağırırsa ümmetin dinini bozduğu için suç ubüyük olur.

Peygamber (sav)'den harcilerin öldürülmesini emri sahih olarak sabittir. (4) (S245) Alimler onların hükmünde ihtilaf ettiler. Kimi dedi ki: kafirdirle, öldürülmeleri

____

(1) Bunu Abdurrazzak tahric etti. (2) Tirmizi Cabir bin abdullah'tan tahric etti., lafzı : O bedir ve Hudeybiye'ye katıldı. (YinAhmed'de tahric etti.Adamlarısahih rivayet adamlarıdır.(3) Haraiti (Meseviil Ahlak)ta tahric etti.(4) Hadiszayıftır, Cabir'den Ebu Davud,Neai ve Darekutni tahri cetit.Nesai dedikiO Hadis münkerdir Tahrici daha önce geçti.

(1) Maide: 32 (2) Malik muvatta'da ve Şafii Sevr binZeyd edDeyli'den tahric etti, odaömer'den rivayet etti, isnat kopuktur, Çnükü Sevr ihtilafsız olarak Ömer'le karşılaşmamıştır.(3) Bunu Ahmed, Müslim Ebu Saidi Hurdi'din tahric etti. (4) Hadis sahihtir,Ali (ra)den Buhari, Müslim, Ebu Davud, Nesai ve ahmed tahric etti. (5)Hadisinnassı: Onlala nerdekarşılaşsanız,öldürünüz,kıyamet günüonları öldüren e öldürdüğüden dalıyı sevab vardır. (6) Ahmed ve TaberaniEbu Bekre'den tahric etti. (7) Ebu Yala tahric etti, Yezidi Rakkaşi var,zayıf

küfürleri içindir. Bazıları da dedi ki: Onlar müslümanarın kanını akıtıp, onları kafir saydıklarından dolayı öldürüürler.Bu Malik ve ashabımızdan bir grubungörüşüdür. Baştan öldürülmelerineve yaralılarının da öldürülmesine icazet verdiler. Bazıları da dedi ki: onlar üzerinde bulunduklarışeye davet edelerse öldüülrler, davetetmezlerse öldüülmezler.Bu imam Ahmed ve İshak'ın görüşüdür.

Bazıları: Onlar başlamadan, başlanmaz, dedi, bu Ali (r.a)den rivayet edildi (5), vebu Ş afii ve ashabımızdan çoğunun görüşüdür.

Bir çok vecihle Peygamber (sav)'den namaz kılanbir adamın öldürülmesini emrettiği ve şöyle buyurduğu rivayet edildi: Eğer öldürürse, ilk ve son fitne olur (6)

Bir rivayettede:Eğer öldürürse Deccal çıkana kadarümmetimden iki adam ihtiafa düşmez. (7) Bunu imam Ahmed ve başkası tahric etti.

Bununla öldürülmesi müslümanalrdan şerrini engelliyor ve fitnelerin belini kırıyorsa, bidatçınınöldülmesine delil getirdi.

İbni Abdil Berve başkası Malik'in mezhebindenbidata davetedenin öldürülmesinin caiz olduğunu hikaye etti.

(S: 246) Bütün öldürme naslarının, hepsi ibniMasud hadisine bu takdir üzeredöndürülmüş oldu.Hamd Allah'adı.

Burada zikrettiğimiz nasların çoğu hakkında çoğu alimler ibniMesud hadisiyle mensuhtur, diyor, bunda iki vecihten nazar var:

Birincisi: İbni Mesud hadisibütünbu naslardandaha sonra olduu bilinmiyo,özelllikle ibni Mesud'da ilk islama girenlerdenbu nasların çoğunu islama geç girenler rivayet ediyor. Ebu Hureyre, cerir bin Abdulah ve Muaviye gibi; onların hepsi dördüncü defa içki içenin öldürülmesinin hadisini rivayet ettiler.

İkinci: Özel, genelle nesh edilme, velevki, genel özelden sonra olsa bile, bu cumhurun görüşüdür, çünkü özelin manası üzerine delilliği nas iledir, genelin delilliğ ise çoğunluğa görezahir iledir, zahirin hükmü nasın hükmünü bozmaz.

Haytından kendiüzerineyalan söyleyen birinin, peygamber (sav)'in öldürülmesini emrettiği rivayet edildi, o yalancı adam bir arap mahallesine gidip isizn kanlarınız ve malarınız hakkında hükmetmem için rasulullah (sav7 beni gönderdi ve emretti, dedi.
Bu bir çok vecihlerle rivayet edildi hepsi de zayıftır.Bazısında da : Bu adam cahiliye zamanında onlardan biri kadanla nişanlanmıştı, onu evlendirmeyi reddetmişlerdi, adam bu yukardaki sözü söyleyince onu doğrulamışlardı, bu kadınla birleşti, o zaman zina etmiş oldu, ve bunun mübahlığını da peygamber (sav)'e nisbet etmişti, bu küfürdür,dinden dönmektir.
Sahihi Müslimde rivayet edildiki: Peygamber (sav) Mariye'nin yanına gelen ve insanlarında bundan bahsettiği, bir Kıpti'yi öldürmesini emretti, Ali (ra) onu kesilmiş (hadım) olarak bulunca terk etti. (1)
Bazıları kıptinin daha müslüman olmadığını ve anlaşmalı kafir müslümanlara eziyet vereck bir şey yaptığı zaman anlaşmasınınbozulduğunu, hele birde peygamber (sav)e eziyet ederse durumununnasıl olacağını söylediler.
Bazıları dedi ki: O müslümandı, fakat o bu işten nehyedilmişti, o vazgeçmemişti, hatta bu yüzden insanlar peygamber (sav)e eziyet vermek kanı mübahkılar,fakat adam temizliği açıkça ortaya çıkınca, Mariye'nintemizliğ ortaya çıktı ve öldürmeyi mübah kılacak sebepte orkadan kalktı.
İmam Ahmed'den, Peygamber (sav)'in bu üç sebep haricinde de öldürebileceği, başkasının bu hakka sahip olmadığı rivayet edildi. Sanki Rasulullah (sav7'in öldürmekle fayda gördüğü zaman bunu tazir (azarlama cezası)olarak yapabileceğineişaret ediyor, çünkü rasululah (sav) haddi aşmak hususunda masumdur. Başkasıyla, heva ve taşkanlık hususunda emin olunmaz.
Ebu Davud dedi ki: Ebu Berir Hadisin imam Ahmede soruldu benduydum: Bu peygamber (sav)'den sonra kimse içni geçerli değildir." Ve dedi ki: Ebu Berir ancaküç şey haricinde öldüremez, peygamber (sav) öldürebiir"
İşaret edilen Ebu Bekir hadisi: Bir adam Ebu Bekir'le konuştu ve kaba davrandı, Ebu Berze ona dedi ki: Ey rasulllah'ın halifesionu öldürmeyeyim mi? Ebu Bekir dedi ki:
Peygamber (sav)'den sonra bu işkimse için geçerli değildir (2)
Kıbtinin öldürülmesi emri de bu şekildedir, eğer sahihbesehırsızın öldürülmesi de aynıdır, peygamber (sav7 ilk önc eöldürmeyi emretti, onun (elini) kestiler, bu dörtkere oldu, sonra öldürülmesini emretti, ona gidilip,kesiliyordu, hatta dört tarafı (iki el,iki ayak) kesildi, beşincide de öldürüldü. O Allah en iyisini bilir.

ON BEŞİNCİ HADİS

Allah'a ve ahiret Gününe İman Hasletlerinden)
(S: 248) Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet edildi:Rasulullah (sav) buyurduki: Kim Alah'a ve ahiret gününe inanıyorsa,hayır söylesin, yahutsussun,kim Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsa, komşusuna ikram etsin, kim, Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsa, misafirine ikram etsin. Buhar ve Müslim rivayetetti.
Bu hadisi Buhari ve Müslim bir çokyollarlaebu Hureyre'dentahric etti,bazı lafızlarında: Komşusuna eziyet etmesin" Bazısında misafirinkonuklamayı iyi yapsın
bazısına Sılai rahmini gözetsin" geçmektedir.
Yine Buhari ve Müslim Ebu Şüreyh el Huzai'den mana olarak tahirc ettiler.
Bu hadis Peygamber (sav)'den ,Ayşe Ebu Mesud, (S: 249) Abdullah bin Amr, Ebu Eyyub el Ensari,İbni Abbas ve başka sahabeler tarafından rivayet edildi.
Kim Allah'a ve ahiret gününe iman ediyosa şöye şöyleyapsın sözü bu hasletlerin imandan olduğuna delidir,daha önce amellerin imana dahilolduğunu söylemiştik.
Peygamber (sav7 imanı sabır ve müsamaha diye tefsiretti. Hasan deiki: Sabır ile murad:
Masiyetlere , Müasamaha ile : İtaata karşıdır.
İman amelleri bazan Allah'ın haklarıya alakalı olabilr, farzalrın yapılıp, haramların terk edilmesi gibi.Hayır söyleyip, diğerlerinden susmakta bunlardandır. Bazan da kullarının haklarıyla alakalı olur, misafire komşuya ikram etmek, onaeziyet etmemek gibi. Şu üç şeyle mü'minleremrolunuyor:
Birincisi: Hayır söyleyip,onun dışında susmak. Taberani Esved bin Esram el-Muharibi'den şöyle dediğini tahric etti.: dedi ki: Ey Allah'ın rasulü banatavsiye et. Buyurdu ki: Eline sahip oluyormusun? Elime sahip olamazsam,başka neye sahip olayım dedim? Buyurdu ki: Dilinle ancak iyiolanı söyle, elini de ancak hayraaç"(1)
Dil istikametininimandan olduğu varid oldu. Müsned'de Enes (ra)'den peygamber (sav)'in öyle buyurduğu rivayet edildi: Kulun kalbi istikametli oluncaya kada imanı istiametli olmaz,dili istiakametli oluncaya kadar da kalbi istikametli olmaz. (2)
(S: 250) Taberani Enes (ra)4den peygamber (sav)'inşöylebuyurduğunu tahric etti: "Dilinden üzülünceye kadarkulimanın hakikatına uluşamaz.
Taberani Muaz bin Cebel (ra)'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu tahric etti.
Sensustukça selamettesin,konuşuncaya ya lehine,yadaaleyhine yazılır.(3)
İmam Ahmed'in müsnedinde Abdullah bin Amr bin As (ra)tan peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Kim susarsa kurtulur. (4)

---

(1) Hadis sahihtir (2)Sahihtir , Ahmed,Ebu Davud, Nesai tahri cetti. (3) Daha önce geçti, zayıftır. (1)Taberani kebir'de tahric etti. Heysemi dedik: İsnadıı güzeldir (2) Ahmed ve İbni Ebid Dünya Ali bin Mesade'den tahric etti, o zayıftır (3) Tabarena

sağirve evsat'ta tahric etti. sahihtir (4) Ahmed, Tirmizi, Darimi,i ibnilMübarek ve ibni ebid dünya ibni Amr'dan tahric etti. Ahmed ve Tirmizi'ninhadrisinininisnadı zayıftır.
Taberani'deki sened güzeldir. (5) Hadis sahihtir,Buari, Müslimve İbni Hibban tahric etti. (6) Hadis zayıftır, Ahmet tahric etti, senedinde Muhammed bin İshak var o müdellistir.
Sahihaynde Ebu Hureyre (ra)'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Kul içerisinde ne olduğu açığa çıkmayan birkelime konuşur, o sebepten doğu vebatı arasından uzak cehenneme iner.(5)
İmam Ahmed ve Tirmizi Ebu Hureyre'den tahric etti: Peygamber (sav) buyurduki:Bir adam sakınca görmediğini birkelime konuşurda onun yüzünden yetmiş yıl ceheneme iner.
Sahihi Buharide Ebu Hureyre (ra)'den peygamber (sav7'in şöyle buyurduğu rivayet edildi:
Bir adam önem vermediği, Allah'ın rızasını kazandıracak birkelie konuşur da,Allah onun sebebiyle onun derecelrini yükseltir, ve kul önem vermediği, Allah'ın gaabanı kazandıracak bir kelime konuşur da onun yüzünden cehenemde aşığı (tabakalara iner"
(S: 251) Ahmed Süleyman binCühaym4den oda annesinden tahric etti (6) dedi ki: Peygiamer (sav)'i duydum buyuruyorki:bir adam cennete kendisiyle cennet arasında birzara ölçü birimi)kadar kalıncyaa kadra şyaklışır da bir kelime konuşur, cennetten Sana'dan daha uzak bir şekide uzaklaşır.
Ahme, Tirmizi ve Nesai Bilal bin Haris'ten şöyledediğini tahirc etti: Peygamber (sav)'i duydum buyuruyor ki:Sizden birinzi,ulatığı dereceye yetişceğini zannetmeden Allah'ın rızasını kazandıracak bir kelime konuşurdaallah o kelime sebebiye huzurna çıkacağı güne kadar hoşnutluğunu yazar, sizden biriniz de ulaştığı dereceye yetişeceğini zannetmeden, Allah'tın gazabını kazandıracak bir kelime konuşur da huzuruna çıkacağı güne kada, allah ona o kelime sebebiyle gazabanı yazar. " (1)
Daha önce ümmü Habibe'nin peygamber (sav)den şöyle buyurduğunu rivayet ettiğini zikretmiştir. Adem oğlunun her söyediği,iyiliği emretme,kötülükten nehyetme ve Allah'ın zikri hariç, aleyhinedi, lehine değldir.
Hayır söylesin, yada sussun sözü, hayarısöylemeye ve onun dışında susmaya emirdir. Bu konuşmaı da susması, da eşit olan sözün var olmadığına da işarettir. Söz ya da haır,olur, söylemekle emredilir,veyahayır olmaz susmakla emredilir. Muazve ümmü Habibe hadisi buna delildirler.
İbni ebid Dünya Muaz bin cebel'den tahric etti. lafzı: S: 2527 Peygamber (sav7 ona dedi ki: Ya Muazanen senikaybetsin,senin söylediğin şey ya lehine,ya aleyhine olmaz mı? (2)
Allah tealabuyurduki: İki melek insanın) sağında ve solunda oturarak yaptıklarını yazmaktadırlar. İnsan hiçbirsöz söylemez ki yanında gözetleyenyazmaya hazırbir melek bulunmasın) (3) Selefi salih sağdakininiyilkeri , soldakininkötülükleri yazdığna icma etti.
Buzayıf bir isnadla merfu olarak Ebu ümüame4den rivyaet edildi.
Sahih4te Peygmaber (sav)'den Ebu Ümame'den rivayet edildi.
Sahih'te Peygamber (sav)'den şöyle buyurduğu rivayet edildi: Sizden biriniz namaz kılarken,Rabbiyle fısıldaşıyor, melekte sağındadır. (4)
Huzeyfe'den merfu olarak rivyaet edildi: Sağında iyiliklere yazan vardır(5)
Herkonuştuğunu mu yoksa, sevap ve ceza gerektirenleri mi yazarL bunda ihtilaf ettiler.
Bunda iki görüş var
Ali bin Talha,İbni Abbas'ın şöyle dediğini söyledi:Konuştuğu herhayır ve şeryazılır,hatta yedim, içtim,geldim, gittim sözleri de yazılır.(S: 253)Hatta perşembe günü olunca sözü ve ameli arz edilir,hayır ve şer olanar kabul edilir, diğerlre atılır.Bu Alah tealanın şu kavlidir:(Allah dilediğini siler,dilediğini sabit bırakır, onun katındakitapların nası vardır.) (6)
Yahya binKesir'den şöyle dediği rivayet edildi:bir adam eşeğe bindi,eşek tözekledi.adam dedik:Eşeğin ayağı tökezledi: Sağdaki melek dedik: Bu bir iyilk değil ki yazayım, soldakidedi ki:Bu bir kötülük değil ki yazayım Allah soldakine, sağdakinin terk ettiğini yaz diye vahyetti, kötülüklerde Eşeğin ayağı tökezledi yazıldı. (7)
Bunun zahiri şudur ki: İyilik zahiri şudur ki: İyilik olmayan, kötülüktür, hernekadar bunun için cezalanmasa,bile; bazı kötülüklereceza verilmez.
İmam Ahmed, Ebu Davud ve Nesai Ebu Hureyre (ra)'den peygamber (sav)'den şöyle buyurduğunu rivayet ettiğini tahci etti: Hangi bir kavim bir meclisten Allah'ın zikretmeden kalkarsa eşek leşinin üzerinden kalkmış gibi olular, ve kendilerini için pişmanlık olur (8) Tirmizi 'de tahric etti, lafzı:Hangi birkavi bir mecliste Allah'ı zikrederler de Peygamberlerine salavat getirmezlerse onlar için bir noksanlık olur, Allah dilerse onları azaplanıdırr, dilerse bağışlar. (9)
Ebu Davud ve Nesai'nin bir rivayetinde: Kim bir oturacak yere oturur da orda Allah'ı zikretmezse onuniçüin Alah'tan bir noksanlık olur, ve kim biryatacak yere yatarda orda Allah'ı zikretmezse, onun için Alah'tan noksanlık olur.
Nesai şunu ekledi: Kim ayakta duracak bir yerde dururda orda Allah'ı zikretmezse, onun için Allah'tan noksanlık olur.
(S: 254) Yine Ebu Said'den rivayetle peygamber (sav) öyle buyurduğunu tahric etti. Her bir kavimbir meclise otururlarda orda Allah'ı zikretmezlerse, kıyametgünü cennete de girseler kendieri için pişmanlık olur.
Mücahid dedi ki: Birkavim bir meclise oturur da Allah'ı zikretmeden önce dağılırlarsa ancak en kötü kolu uleşüzerinden dağılmış olurlar, meclislerikendi aleyhlerine gafletlerine şahitlik eder, hangi birkavimde birmeclise oturur, dağılmadan önce Allah'ı zikrederlere, misk kokusundan daha hoş bir kokudan istifade ederek dailmış olurlar, meclisleri kendilerine

zikrettiklerine şahitlik eder. Selefin bazısı dedi ki:kıyamet günü Adem oğluna ömrünü saatleri arz edelir, Allah'ı zikretmediği her bir saata pişmanlıktan yüreği parçalanır"Taberini Ayşa (ra)'den merfu olarak tahic etti. Adem oğlu hang ibir saati Allah'ı hayırla zikretmeden geçirmişse, kıyamet günü ondan dolayı pişmarlık duyacaktır.

Buradan konuşması hayır olmayan şeyden dolayı susmak konuşmaktandaha efdal olduğu bilinir,ancak ihtiyaçctan dolayı zaruri olan şeyler hariçtir.

İbni Mesud'danşöyle dediiğ rivayet edildi: Sözün fazlasından sakının, ihtiyacı kadar konuşması kişiye yeter.

Nahai'den şöyle dediği rivayet edildi: İnsanlar fazla mal ve fazla sözden dolayı helak oluyor.

Yine ihtiyaç olmayan fazla sözden dolayı kalp katılaşır, Tirmizi'de İbni Ömer'den merfu olaraktahirc edildi: Allah'ın zikri dışında sözü çoğaltmayın, çünkü Allah'ın zikri dışında çok kelam kalbi katılaştırır. Allah'tan en uzak olanı kalbi katı olandır. (2)

Ömer (ra)'dedi ki: Sözü çok olanın yalanı da çok olur, yalanı çok olanın günahı da çok olur, kimin de günahı çok olursa ateş ona en layıktır. (3) Bun Ukayli İbi Ömer'den zayıf bir isnatla tahric etti. (S: 255) Muhammed bin Aclan dedi ki: Söz dörttür. Allah'ı zikretmen, Kur'an okuman, birilimden sorulup ta ondan habervermen veya seni ilgilinderen dünya işinden konuşmandır. Bir adam Selman'a deriki:Bana tavsiye et. Konuşma! Dedi. Adam:İnsanlar içinde yaşayıp ta buna güç yetirecek kimse yoktur, dedi. (Selman) Konuşursan hak ile konuş veya sus. (4)

____

(1) Hadis sahihtir, Malik, Ahmed, ve Tirmizi tahric etti. (2) Taberani ve biniebid dünya Muaz'dan tahric etti. (3) Kaf suresi,ayet: 17-18 (4) Hadissahihtir, Ebu Hureyre'den Abdurrazak, Buhari ve Begavi tahric etti, İbni Hibban doğruladı. (5) İbni ebi Şeybe sahih bir isnata tahric eti. (6) Ra'd suresi, ayet: 39 (7) İbini ebi Şeybe ve Ebu Nuaym hilyede rivayet etti. (8) Ahmed, Ebu Davud, nesai ve Hakim Ebu Hureyre-'den tahric etti. sahihtir. (9) Tirmizi, Ebu Davud ve İbniMace EbuHureyre ve Ebu Saidi Hurdi'den tahirc e etti, hasendir.

(1) Taberani evsatta tahric etti, Heysemi dedi ki:Senedinde amr bin Husayn el Ukayli var, O metrüktür. (2) Tirmizi tahri cetti,ve dedi ki:Hadis hasen, gariptir. (3) İbni Hibban, Kudai ve Taberani evsatta tahri cetti, Heysemi Taberani'nin rivaeytindede dolayı dedik:Senednidne bilmediklerim var. (4) İbni Ebid Dünya tahri cetti. (5) Malik, Abdullah bin Ahmed ve ibni ebiddünya tahric etti. (6) Taberani ,bir çok isnatla tahric ettii, adamalrı güvenilirdir. (7) İbni ebiddünya tahric etti. (8) İbni ebiddünya ve Ebu Nuaym hilyede Şümeyt'in kıssaları bölümünde tahric etti. (9) Ahmed tahric etti, İbniHibban doğruladı.

Ebu Bekir (r.a) dilini eline alıyor ve diyorduki: Bu beni kaynaklara götürdü. (5) İbniMesud dedi ki:Kendisiden başka ilah olmayan Allah'a yeminolsunki, yeryüzünde dilden daha uzun hapse müstehak bir şey yoktur. (6) Vehb bin Münebbih dedi ki: Hikmet erbabı hikmetin başının susmak olduğuna icma ettiler.(7) Şümeyt bin Aclan dedi ki: Ey Adem oğlu sen susarsan selamettesin, konuşursan sakınarak konuş ya senin lehine, yada aleyhinedir. (8) Bubab uzundur.

Rasulullah (sav)'in hayır olmayan şeylerde susmayı emri maksattır.

İmam Ahmed ve İbni Hibban Bera bin Azib'ten tahric etti. Bir adam dedi ki: Ey Alah'ın rasulü benicennete girdirecek bir amel öğret... Hadisi zikretti ve o hadis içerinide peygamber (sav) buyurduki: Açı doyur, susuzu sula, kötülükten nehyet,eğer buna güç yetiremezsen hayır dışında diline engel ol (9) Ne söz, nede susmak mutlak manada emredilmiş değildir, mutlaka hayır söylemek ve şerdensusmak gerekir.Selef çoğu zaman şerden ve malayani şeyleden susmayı methediyorlardı, çünkü o nefse ağırdır, bununiçin insanalrınçoğu buna düşüyorar, onun için selef kendilerini ilgilendirmeyen konularda susmak için nefisleriyle mücadele ediyorlardı.

Fudayl bin İyad dedi ki: Ne hac, ne nöbet tutmak, nede cihaddili tutmaktan daha zor değldir. (S: 256) Eğer dilin seni kederlendirerek sabahladıysan, çok şiddili bir gam içerisinde sabahlamışsındır. (1) ve dedi ki:Dilinhapsi, mü'minin hapsidir,eğer sen dilinin kederiyle sabahlamışsan çok kederli sabahlamışsındı. (2) İbnil Mübarek Lokman-'ın oğluna sözünden soruldu: Eğer söz gümüş ise sükut altındır" (3), ve dedi ki:Manası: Eğer Allah'ın taatı yolundaki söz gümüşse, Allah'ın masiyetinden dolayı susmak altındır.

Bu masiyetleri terk etmenin taat amellerinden efdal olduğuna dönüyor.

Ahnef binKays'ın yanında: Susmak mı, yoksakonuşmak mı daha faziletlidir? Dediler,Bir grup:Susmak efdaldi, dedi, Afnef dedik:Konuşmak efdaldir, susmanın faydası sahibinden başkasına geçmez, güzel konuşmayla ise, dinleyenlerde faydalanır. (4)

Alimlerden biri Ömer bin Abdul Aziz'in yanında dedi ki: İlim üzere susan,ilim üzere öğrenen gibidir, Ömer dedi ki: Benilim üzere konuşanın kıyamet günü daha iyi halde olacağını ümit ediyorum; çünkü onun menfaati insanlardır, diğerinin susması ise kendi nefsinedir. Alim ona dedi ki: Ey mü'minlerin emiri: Konuşmanın fitnesi nasıl olacak? O zaman Ömer çok şiddetli ağladı. (5)

Ömer bin Abdul Azizbir gün hitap etti, insanlar inceldi ve ağladılar, hitabı kesti, ora denildi ki:Kelamını tamamlasan onunla Allah'ın fayda vermesini ümid ediyoruz. Ömer dedi ki: Söz fitnedir, fiil mü'min için sözden daha hayırlıdır.

Uzun zamandan beri Ömer binAbdul Azizi rüyamda görüyordum, onu bu meselede konuşursam kelamını işittim, zannediyorum ben bu meseleyi ona havale ettim ve sözünden şunu anladım:Hayır ilekonuşmak susmaktan hayılırdır. Zannediyorum söz esnasında Süleyman bin Abdul Melik'in zikri geçti, Ömer ona bunu söyledi.Süleymanbin Abdul Melik'in

şöyle dediği rivayet edildi:(S: 257) Susmak aklın rüyasıdı, konuşmaksa uyanıklığıdır,birhal ancak diğer birhal ile tamam olur.Yani susmak, ta konuşmak ta lazımdır.
Abdullah bin ebi Cafer'in söylediği ne güzeldir. Vaktinde Mısır'ın fakihi ve hikmet ehlinden biriydi. Kişi bir mecliste konuşuyordakonuma kendinin hoşuna gidiyorsa sussun, eğer susuyor,susmak hoşuna gidiyorsa konuşsun. (6)
Bu güzeldir, çünkü kim böyle olursa konuşması ve susmakı, nefis vehevayı beğenmeye muhalif olur,kim böyle olursa Allah'ın tevfikine layık olur. Çünkü onun konuşması da susması da Allah içindir.
Hasan-ı Basrinin mürsellerinde, peygamber (sav) Rabbinden rivayetle, buyuruyor ki:temizliğin alameti, kulun kalbi benim katımdakiyle alakalı olmasıdır, böy.leolursa beni hiçbir hal üzere tunutmaz, eğer böyle olursa ben ona, beni unutmaması için benimle meşgul olmayı ihsan ederim, eğer beni unutursa kalbi hareket eder, eğer konuşursabenim için konuşur, susarsa benim için susar, işte bu kişiye yardım benim katımdan gelir. (Bunu İbrahim bin Cüneyd tahric etti.
Her halükardasusmak ve onu mutlak olarak veya hac itikaf, oruç gibi bazı ibadetlerde Allah'a yaklaşmak olarak inanmak yasaklanmıştır.
Ebu Hüreyre(ra)'den peygamber (sav) susma orucundan nehy ettiği rivayet edildi. İsmaili ali (ra)'den peygamber (sav) bizi itikafta susmaktan nehyetti.
Süneni Ebu Davud'da Ali (ra)'in şöye dedii rivayet edildi: Gündüz geceye kadar susmak yoktur.
(S: 258) Ebu Bekir (r.a) susarak hacceden kadına dedi ki: Bu helal olmaz, bu cahiiye amelindendir (1)
Hüseyin oğlu Ali , Zeynel Abidden şöyle dedii rivayet edildi: Susma orucu haramdır.
İkincisi: Bu hadiste peygamber (sav)'in mü'minlere emrettiği şeylerden: Komşuya ikram etmek" Bazı rivayeterde de: Komşuya eziyet etmekten nehy vardır.
Komşuya eziyet etmekse haramdır, haksız yere eziyet vermek herkes için haramdır, fakat komşu hakkında haramığı daha şiddetlidir. Sahiynde İbni Mesud'dan rivayet edildi: Peygamber (sav)'e günaların hangisi daha büyüktür?diye soruldu. Buyurdu ki: Seni yarattığı halde Allah'a denk tutmandır" Denildiki:Sonra hangisi?Buyurduki:Seninle beraber yemesinden korkarak çocuğunu öldürmendir. Denildiki: Sonra hangisi? Buyurdu ki:Komşuyun karısıyal zina etmendir. (2)
İmam Ahmed'in müsnedinde Mikdad bin Esved'den şöyle dediği rivayet edildi: rasulullah (sav) buyurduki:Zina hakkında ne dersiniz? Dediler ki: Haramdır, Alla ve rasulü haram kılmıştır, o kıyamete kadar haramdır.Rasulullah (sav) buyurduki: Bir adamın on kadınla zina etmesi, komşusunun karısıyla zina etmesinden daha hafiftir.Buyurdu ki: Hırsızlık hakkında ne dersiniz? Dedilerki: Allah ve rasulü onu haram kılmıştır ve onu haramdır.Buyrduki: Bir adamın on evden hırsızlanması, komşusunun evinden hırsızlamasından daha hafiftir. (3)
Sahihi Buhari'de Ebu Şüreyh'ten peygamber (sav)'inşöyle buyurduğu rivayet edildi: Vallahi iman etmemiştir. Vallahi iman etmemiştir, vallahi iman etmemiştir. Denildiki: Kim Ey Allah'ın rasulü ? Buyurduki: Komşusu şerlerinden emin olmayankimse Bunu imam Ahmedve başkasıEbuHureyre (ra)den tahric etti.
(S: 259) Sahihi Müslimde Ebu Hureyre (r.a)den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Komşusu şerlerinden emin olmayan kimse cennete giremez.
İmam Ahmed ve Hakim Ebu Hureyre (r.a)'den öyledediğini tahirc etti: Denildiki: Ey Allah-'ın rasulü: Filanca kadın geceleri namaz kılıyor,gündüzleri oruç tutuyor, fakat diliyle komşularını eziyet ediyor? Buyurduki: Onda hayır yoktu, o ateştedir" Denildiki: Filanca kadın farz namazları kılıyor, ramazan orucunu tutuyor, süzme yoğurttan da sadaka veriyor, kendisinin ondan başka birşeyi yok, ve kimseye eziyet etmez. Buyurduki: O cennettedir.
İmam Ahmed'in lafzı: Diliyle komşularına eziyet etmiyor.
Hakim Ebu Cuhayfe'den şöyle dediğini rivayet etti:Bir adam Peyamber (sav)'e geldi ve komşusunu şikayet etti, peygamber ('sav) ona: Eşyalarını yola at, buyudu. dedi ki: İnsanar ordan geçmeye ve o komşuya lanet etmeye başaldılar. Adam peygamber (sav)'e geldi ve dedi ki:Ey Allah'ın rasulü,insanlarda gördüğüm nedir? Buyurduki: onlardan ne gördün? dedi ki: Baba lanet ediyorlar.Buyurduki: İnsanlardan önce Allah sana lanet etti" Adam: Ey Allah'ın rasulü bir daha böyle eziyet yapmayacağım, dedi. (4)
(1) İbni Ebid Dünya ve Ebu Nuaym hilyede tahric etti 8/ 110 (2) Ebu Nuaym'ın hilyede tahric etti ğibi Fudall'in sözünün tamamıdır. (3) İbni ebiddünya Süleyman (sa)dan tahric etti. (4) İbni ebiddünya tahric etti.
(5) İbni Ebiddünya , tahric etti. (6) İbniEbiddünya tahriç etti.
Bunu Ebu Davud manasıyla Ebu Hureyre'den tahirc etti, insanlardan önce, Alah sana lanet etti cümlesini zikretmedi.
(S: 260) Haraiti Ümmü Seleme'den şöyledediğini rivayet etti: Komşumuzun bir koyunu geldi, ve bir parça ekmeğimizi, aldı, ben kalktım, koyunun sakalından tuttum, rasulullah (sav)' buyurduduki: Komşuya eziyet etmeninazı yoktur. (5)
Komşuya ikram etmek ve iyilikte bulunmaksa emredilmiştir, Allah teala buyurduki: Allah'a ibadetedin ve ona bhiçbirşeyi ortak koşmayın Ana-babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yakın arkadaşa, yolcuya, ellerinizin altında bulunan (köle, cariye, hizmetçi, ve benzerlerine) iyi davranın; Allah kendini beğenip böbürleneni sevmez.) (1) Allah teala bu ayette kendisinin ve kulların kul üzerindeki haklarını bir arada zikretti.
Kendilerine iyilikte bulunulmasını emrettiği kullar beş çeşittir.
Birincisi: Aralarında akrabalık bulunan kimse. Onlardan ana-babayı diğer akrabalara karşı ayrıcalıkları olduğu için özellikle zikretti, o ikisi çocuğun var oluşunda sebeptir ve onların terbiye hakları vardır:

İkincisi: İyiliğe muhtaç,zayıf olan kimse: Oda iki kısımdır: Bedeninin zayıflığıdan dolayı muhtaç olan kimse, o yetimdi. Malının azlığından dolayı muhtaç olan kimse, oda miskindir.
Üçüncüsü: Yakınlık ve birbirine karışmışlık hakkı olan kimse. Onlardan üç kısımdır:
Akrabalık sahibi komşu, yakın komşu ve yakın arkadaş. Tefsirciler bunun tefsirinde ihtilaf ettiler. Bazıları dedi ki: Yakınlık sahibi olan komşu: Akrabalığı olan komşudur, elcarul cünüb: Yabancı komşudur:Bazıları:Kadını akrabalığı olan komşuya dahil etti, bazıları yabancı komşuya dahil ettiler, bazıları yolculuk arkadaşını yabancı komşuya dahil ettiler.Peygamber (sav)'den duasında şöyle dediğini rivayet edildi (S: 261) Ey Allah'ın ikamet diyarında (ahirette) kötü komşudan sana sığınırım; çünkü dünya komşusu değişir."(2)
Bazıları dedi ki: "elcaru zül kurba) Yakınlık sahibi komşu:Müslüman komşudur, Carul cünübi: Kaafir komşudur.
Bezzar'ın müsnedinde Cabir'den merfu olarak rivayet edildiki: Komşular üçtür: Bir hakkı olan komşu, bu komşulardan hakkı en az olanıdır, iki hakıolan komşu ve çç hakkı olan komşu, bu hak bakımından komşuların en faziletlisi olanıdır.
Bir hakkı olana gelince: Müşrik ve akrabalığı olmayan komşudur, onun komşuluk hakkı vardır. İki hakkı olana gelince: Müslüman komşudur. Onun müslümanlık ve komşuluk hakkı vardır. Üç hakkı olana gelince:müslüman ve akraba komşudur. Onun müslümanlık, komşulukve akrabalık hakkı vardır. (3)
Bu hadis diğer muttasıl ve mürsel vecihlerle de rivayet edildi: hepsi de sözden hali deildir. Denildiki: Carü zül kurba: Bitişik komşudur, Elcarul cünübi: Uzak komşudur.
Sahihi Buhari'den Ayşe (ra)den şöyle dediği rivayet edildi:Dedim ki: Ey Allah'ın rasulü, benim iki komşum var, hangisine hediye vereyim?Buyurduki: Kapısı en yakın olana (4)
Seleften bir grup dedi ki: Komşuluk sınırı: Kırk evdir. Denildiki: Her yönden kırk evdir. Zühri'ninmürsellerinde şöyle geçmektedir. Bir adam peygamber (sav)'e geldi komşusunu şikayet etti, peygamber (sav) bazı ashabına şöyle çağırmalarını emretti: Kırk ev komşudur.
Zühri dedi ki: Kırk böylesine, kırk böylesine, kırk böylesine, kırk böylesine. Yani Önünden, arkasından, sağından solundan.(5)
(S: 262) İmam Ahmed'e yolculuk evinde bir tencere yemek pişiren ve aynı evde kendisiyle beraber bulunan otuz veya kırk kişinin bulunduğunu kişinin durumu soruldru. dedi ki: Önce

____

(1) Buhari ve Darimi tahirc etti. (2) Hadis sahihtir, Buhari, müslim tahric etti, İbni Hibban doğruladı. (3) Ahmed tahri cetti, lafız onundur,senedi güzeldir, ravileri güvenilirdir. (4) Hakim, Buhari edebül müfredde tahri cetti. Taberani ve Bezzar güzel bir isnatla buna benzer tahric etti. (5) Taberani, kebir'de koyun kıssasını zikretmeden tahri etti, Heysemi dedi ki: Adamları güvenilirdir.

kendi nefsinden ve ailesinden başlar eğer atarsa en aykın olana verir. Onların hepsine vermesi nasıl mümkün olsun. Onu denildiki: Belki komşusu kendine gönderilen miktarı küçümserse ve yanında bir değeri olmazsa. Bu durumda göndermeyeceği görüşünü benimsedi.
Essabibu bil cenbi, ise: Bir grup eş diye tefsir etti, İbni Abbas gibi bazıları da yolculuk arkadaşı diye tefsir etti, ikamettte devamlı arkadaşı murad etmediler, yolculuk arkadaşlığının kafi olacağını söylediler, mukimlikte devamlı arkadaşlık daha evladır.
Bunun için Said Bin Cübeyr dedi ki: O salih yoldaştır. Zeyd bin Eslem dedi ki: O mukimden senin oturup kalktığın,seferde de yoldaşlık ettiğindir. Müsned ve Tirmizi'de Aldullah bin Amr bin As'tan peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Allah katında arkaşların en hayırlısı: Arkadaşına hayırlı olandır. Allah katında komşuların en hayırlısı: Komşusuna hayırlı olandır. (1)
Dördüncüsü: İnsanın yanına gelip, mukim olmayan yolcudur.
Bazısı Konuğu şöyle tefsir etti, yolcu birinin yanına misafir olarak geldiği zaman.
Beşinci:Elim altındakiler, Peygamber (sav) çokça onlara iyilik edilmesini tavsiye buyurdu.
(S: 263) Rivayet edildiki, ölüm anında en son yaptığı vasiyyet şudur: Namaz ve eliniz altındakiler (2)
Selefin bazısı insanın sahip olduğu hayvanları da dahil etti.
Komşuya ikram hususunda Ebu Hureyre hadisinin şerhine dönelim:
Sahihaynde Ayşe ve İbni Ömer (ra)'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Cebrail bana komşuyu tavsiye etmeye devam etti, hatta ben onu varis kılacak zannettim.
İhtiyacı anında genişlik sağlamakta komşuya iyilik çeşitlerindendir.
Müsnedde Ömer (ra)'den Peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Mü'min komşusu açken doymaz (3)
Hakim İbni Abbas (r.a)'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu tahirc etti. Komşusu açken kendisi doyan Gerçek) mü'min değildir.
(S: 264) Diğer bir rivayete de İbni Abbas (r.a)'tan peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi:Komşusu açken tok yatan (gerçek) iman etmemiştir. (4)
Müsnedde Ukbe bin Amir'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi:
Kıyamet günü ilk iki düşman: İki komşudur.

____

(1) Nisa ayet, 36 (2) Buhari edebül müfred'de, ve Ahmed,Nesai tahric etti. ibni Hibbanm ve Hakim'de tahric edip, doğruladılar. (3) Bezzar tahric etti, bu yaEbu Nuaym'ın hilyedeki sözüne göre munkatı'dı, veya Heysemi'nin dediğine göre, uyudurmadır. (4) İbni ebiddünya, Mekarimil ahlak'ta tahric etti. (5) Taberani zayıf bir senetle Ka'b bin Malik'ten merfu olarak tahric etti.

(1) Hadis sahihtir, Ahmed,Buhari edebül müfredde (115) tahric etti. (2) Ahmed,ibni Mace, Nesai Enes'ten kopuktur. Ahmed ve Hakim tahric eti. (4) Bu rivayet Kamil'de ibni Adiy'dendir, senedinde Hakim bin Cübeyr var, o zayıftır, Taberani ve Bezzar'da tahric etti, isnatları güzeldir, fakat Taberani'nin isnadında Muhammed bin Said bin esram var, Ebu Zür'a onu zayıf gördü, Ebu Hatim onun hakkında dedi ki: münkerül hadistir. (5) Haraiti Mekarimil ahlakta tahric etti, sonra hafız Münziri Tergib ve terhib'te dedi ki: Her halde Komşunun hakkı nedi, biliyormusun?.. Söz ü ravinin kelamındandır, merfu değildir. Fakat Taberani Muaviye bin Hayde'den şöyle dediğini rivayet etti: dedim ki: Ey allah'ın rasulü , benim üzerimde komşunun hakkı nedir? Buyurdu ki: Hastalanırsaziyaretedersin, ölürse cenazesini kaldırırsın, senden borç isterse borç verirsin muhtaç olursa onu örtersin hadisi buna benzer zikretti. Heysemi Mecmauz zevad'de bunun hakkında dedi ki: Senedinde Ebu Bekir el Hüzeli var, o zayıftır.

Buhari'nin edeb kitabında, İbni Ömer (r.a)'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu rivayet edildi: Nice bitişik komşu olan kıyamet günü derdiki: Ya Rabbi! Bu kapısını bana kapattı, iyiliğini engelledi.

Haraiti zayıf bir isnatla Atael Horasini'den tahric etti, Oda Amr bin Şuayb4tan Oda babasından, Oda dedesinden, peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti:

Kim ehli ve malı üzerine korkarak kapısını komşusuna kapatırsa, bu gerçek mü'min deildir. Komşusu şerlerinden emin olmayan mü'min değildir. Komşusunun hakkının ne olduğunu biliyormusunuz? Senden yardımisterse yardım etmen, senden borç istekse borç vermen, ihtiyaç duyarsa yanında olman, hastalanırsa ziyaret etmen, bir hayır isabet ederse tebrit emne, bir musibet isabet ederse teselli etmen, ölürse cenazesininp peşinden gitmendir, izni dışında binayı yükseltip rüzgarına engel olma,birkepçe de ona vermen, haricinde kazanıyın kokusuyla ona eziyet verme. Bir meyve satın alırsanona hediye et, eğer yapmazsan gizli (eve) girdir, çocuğun o meyveyle onun çocuğunu öfkelendirmek için çıkmasın. (6)

(S: 265) Bu sözü merfu saymaya itiraz edilir, herhalde bu Ata el Horasani'nin tefsirindendir. Yine Ata'dan , Oda hasan'dan Oda Cabir'den rivayetle merfu olarak rivayetedildi:

Komşuluğun en aşağı derecesi: Kazanındaki yemeğinin kokusuyla ondan bir kepçe vermen haricinden komşuna eziyet vermemendir. (1)

Sahihi Müslimde Ebu Zer'den şöyle dediği rivayet edildi: Halilim (dostum) (sav) bana çorba pişirdiğin zaman suyunu, çoğalt, sonra komşularının ev ahalisine bak,ondan onlarada bir iyilk yap, diye tavsiye etti.

Bir rivayette de peygamber (sav) buyuduki: Ey Ebu Zer bir çorba yaptığın zaman suyunu çok yap, komşularına da ver." (2)

Müsned ve Tirmizi'de Abdullah bin Amr bin As'tan rivayet edildi: O bir koyun kesti ve dedi ki: Bundan Yahudi komşumuza hediye ettiniz mi? Üç kere dedi, sonra dedi ki: Peygamber (sav) işittim buyuruyorki: Cebrail komşuyu bana (o derece) tavsiye etti ki, onu varis kılacak zannettim. (3)

Sahihaynde Ebu Hureyre'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Sizden biriniz komşusunu duvarının üzerine tahta koymaktan menetmesin" Sonra Ebu Hureyre (ra) diyorki: Bana ne olmuş ki sizi ondan yüz çeviriyor görüyorum, vallahi o tahtayla omuzlarınızın arasına atarım.

(S: 266) İmam Ahmed'in görüşü: Komşu, komşuya davuranın üzerine tahta koymaya imkan sağlamıs,ihtiyacı varsa,ve duvarına da zarar vermiyorsa, gereklidir.

Kelamının zahirine göre kendisine zarar vermiyorve komşunun da buna ihtiyacı olduğunu biliyorsa, bu konuda ona imkan tanıması vaciptir.

Mervezi dedi ki: Ebu Abdullah'a dedim: Ben yolda soru soranı işittim diyorki:Ben açım.dedi ki: yalanda, doğruda, olabilir, Dedimki: Benim aç olduğunu bildiğim komşum olursa. dedi ki: Ona genişlik tanırsın. Dedim ki: Eğer benim yiyeceğim iki ekmek ise? Dedi ki: Ona biraz yedirirsin. Sonra dedik: Hadiste gelen ancak komşudur.

Mervezi dedi ki: Ebu Abdullah'a dedim ki: Zenginlere de genişlik tanımak vacip midir? dedi ki: Eğer bir kavim birşey üzerine bir şey koyuyorsa nasıl vacip olmasın? Dedim ki: Bir adamın iki gömleği veya iki cübesi varsa, onun da geişlik yapması (yardım etmesi) vacip midir? dedi ki: Eğer yanında fazlaysa.

Bu fazla mal hakkında yardımın vacip olduğuna, dair onun ifadesidir, bununla sadece komşuyu özel kılmamıştır. Birinc iifadesi komşuyu özel kılmayı gerektiriyor. İbni Hani rivayetinde yalan söyleyenlerin dilenmeleri hakında dedi ki: Onarın doğru söylemeleri bize daha sevimlidir, bize de ancak onarayardım etmek düşerdi. Bu komşu olsun, başkasıolsun, aça yardım etmenin vacipliğine delildir.

Sahihte Ebu Musa'dan peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Açı doyurunuz, hastayı ziyaret ediniz, esirikurtarınız. (4)

Müsned ve Hakim'in sahihinde,Ömer (ra)den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Arsa ehlinden biri aç olursa, Allah'ın zimmeti onlardan beridir. (5)

(S: 267) Malik ve Ahmed'in mezheb görüşü: Komşu kendi özel mülkünde komşusuna zara verecek tasarrufta bulunmaktan engellenir, bu durumda zarar verecek faydalanmayı engellenmekte,komşudan eziyeti engellemek vaciptir,velevki fadaylanan kendi özel mülkünden faydalanıyor olsun.
Hasan dedi ki: Güzel komşuluk, elleri eziyetten korumak değildir, fakat güzel komşuluk eziyete tahammül etmiktir. Ahmed'e göre komşusunun muhtaç olduğu ve kendisinin de vermesi durumunda zarar görmeyeceği şeyi vermesi vaciptir.Bundan daha üstünü:Komşusununeziyetine sabredip, eziyetle karşıık vermemesidir.
Ebu Zer'den merfu olarak rivayet edildi: Allah komşuluğu kendisine eziyet veren, ve aralarını ölüm veya yolculuk ayırıncaya kadar komşusunun eziyetine sabreden adamı Allah sever Bunu İmam Ahmed tahric etti.
(1)
Ebu Abdrurrahman el Hubuli'nin mürsellerinde şöyle geçiyor: Bir adam peygamber (sav)'e geldi,komşusununu şikayet etti, peygamber (sav) onabuyurduki: Sen ona eziyet etme, onun eziyetine de sabret, ayırcı olaraköIüm yeter Bunu ibni ebiddünya tahric etti. (2)
Üçüncüsü: Peygamber (sav)'in mü'minlere emrettiği şeylerden biri de: Misafire ikramdır. Misafirineikramdan murad: Sahiyande Ebu Şureyh (r.a)'den şöyle dediği rivayet edildi:
İki gözüm rasulullah (s.a.v)'i gördü,iki kulağım konuşurken işitti, buyurduki:Kim Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsa misafirine cazesini ikram etsin " Dediler ki: Caizesi nedir?Buyurduki:Bir gün birgece Buyurduki:Misafrilik üç gecedir, bundan sonrası sadakadır. (3)
Müslim yine Ebu Şureyh'ten peygamber (sav)'dan şöyle buyurduğunu tahric etti: Misafirlik üç gündür, caizesi bir gün bir gecedir, bundan sonra infak ettiği sadakadır, misafire uzun süre (ev sahibini) günaha sokana kadar ikamet etmesi helal olmaz. (S: 268)
Dediler ki:Onunasıl günaha sokar? Buyrduki: Yanında ikameteder, onu konuklayacak bir şeyi Yanında olmaz(4)
İmam Ahmed Ebu Saidi Hudri'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu tahri cetti:
Kim Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsa misafirine ikram etsin" Bunu üç kere söyledi Dediler ki: Ey Allah'ın rasulü misafirin ikramı nedir? Buyurduki:Üç gündür, bundan sonra kalırsa o sadakadır.
Bu hadislerin ifadesi: Misafirin cazesi bir gün bir gecedir, misafirlik üç gündür, misafirlikte caizeyi ayırdı, caizeyi tekid etti (kuvvetlendirdi) Onun mükemmelliği hususunda başka hadisler de variddir.
Ebu Davud Mikdam binMa'dikerib'ten, peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu tahric etti:misafirin gcesi her müslüman üzerine haktır, kimin avlusundan sabahlarsa onun üzeride borçtur, dilerse borcu öder, dilerse terk eder.
Bunu İbni Mace'de tahric etti, lafzı:misafirin gecesi her müslüman üzerine haktır (5)
İmam Ahmed ve Ebu Davud yine Mikdam'dan peygamber (sav7'in şöyle buyurduğunu tahric etti: Hangi bir adam bir kavmi konuk ederde, konuk mahrum olarak sabahlarsa, o

____

(1) İsnadı zayıftır; çünkü Hasan Cabir'den duymadı. (2) Hadis sahihtir, Müslim ve Ahmed tahric etti. İbni Hibban doğruladı.(3) Ahmed, Tirmizi tahric etti. Hasen, garib geldi. Buhari edebül müfrededde tahric etti,isnadı sahihtir. (4) Hadisi Ahmed, Buhari ve Ebu Davud tahric etti, İbni Hibban doğruladı. (5), Ahmed, Hakimİbni Ebi Şeybe ve Bezzar tahric etti, isnadında Esbağ bin Zeyd ve Kesir bin Mürre var, birincsii hakkında ihtilaf edilmiştir, ikisincisi de ibni Hazm'ın görüşüne göre mechuldür, ibniSa'd güvenilir, gördü ve Nesai onunla delil getirdi.

konuğa o ev sahibinin malından, ekininden bir gecelik konuklama miktarı alıncaya kadar yardım etmesi her müslüman üzerine haktır.
Sahihayn'de Ukbe'nin Amir'in şöyle dediği rivayet edildi:Dedikі0 Ey Allah'ın rasulü sen bizi elçi olarak gönderiyorsun,biz, bizi konuklamayan bir kavmin yanına iniyoruz, görüşünüz, nedir? Rasulullah (sav) bize buyurduki:bir kavmin içine inerseniz, konukluk için gereken şeyi size emrederlerse kabul edin, eğer yapmazlarsa, onlardan size gereken konukluk hakını alın.
(S: 269) İmam Ahmed ve Hakim Ebu Hureyre (ra)den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu tahirc etti. Hangi bir misafir bir kavme inerde, misafir mahrum olarak sabahlarsa, onun için kendisini ağırlayacak miktarı alma hakkı, vardır, ve ona bir sıkıntı günah yoktur. (6)
Abdullah bin Amr dedi ki: Kim konuk ağırlamazsa O ne Muhammed(sav)'dendir, ne de İbrahim (AS)'dendir.
Ebu Hureyre konuklamalarını isteyipte kendini konuklamayan bir kavme indi, bir tarafa ayrıldı, onları yemeğe çağırdı, icabet etmediler onlara dedi ki:Misafi eve indirmiyorsunuz ve davete icabet etmiyorsunuz. Onlardanbir adam onu tanıdı ve Allah sana afiyet versin, buyur,dedik:dedi ki: Bu şer üstüne şerdir,siz ancak tanıtıklarınızı konukluyorsunuz.
Bu hüküm Ebud Derda tarafından da rivayet edildiy, ancak onara dedi ki:Siz dinde ancak bu gibi konumdasınız. Elbisesinin bir tarafına işaret etti.
Bu naslar konuklamanınbir gün bir gece olduğuna delildir, bu Leys ve Ahmed'in görüşüdür.
Ahmed dedi ki: Ev sahibi engelerse, isteme hakkı vardır, çünkü onun vacip hakkıdır.
Engellediği zaman malından eliyle alın mı, veya meseleyi hakime havale eder mi?
Kendisinden iki rivayet var.

Humeyd bin Zenceveyh dedi ki: Gece konuklaması farzdır, ancak müslümanların genel menfaati için sefere çıkmışsa, kendini ağırlayacak miktarını zorla alabilir, eğerkendi şahsi menfaatiiçin sefere çıkmışsa, zorlamaza.
Leys bin Sa'd dedi ki: Birmasifir, bir köleni yanına inse, yanında bulunan maldan, efendisinin kendisine izin verdiğini bilmese bile yer, çünkü konuklama farzdır. Bu Ahmed'in görüşünün kıyasıdır. çünkü o ticarete izin verimiş kölenin yemek davetine icabet etmenin caizliğini ifade emiştir. (S: 270) Sahabeden bir cemaatın kölenin davetine icabetettiğ rivayet edildi.Bu yine Peygamber (sav7'den rivayet edildi: (1) Başlangıçta insanları yemeğine davet etmesi caizse,yanına ineni konuklaması daha evla caizdir.
Kendisine ticaret izni verilen kölenin efendisininizni olmadan davet etmesini Malikve Şaafii Caiz görmedi.
Ali bin Said İmam Ahmed'den özellikle kendilerine uğrayan savaşçıların üç gün konuklanmasınınfarz olduğunu nakletti. Meşhur olan birinci görüştür, oda bir kavim üzerine inen herkes için konuklamasının farz oluşudur,
Sözü şukonuda farklı oldu: Şehir ve köy ahalilerine mi farzdır, yoksa köylülere ve yolcuların uğrak yoları üzerinde olanlara mı farzdır. Kendisinin ifade ettiği iki rivayet vardır, onun ifade ettiği müslüman ve kafir için farz oluşudur.

____

(1) Hadis zayıftır, Ahmet tahric etti, senedinde İbnil Ahmes var, o meçhuldur. (2) Hadis zayıftır, ibni ebiddünya mekarimil ahlakta tahric etti, senedinde Rişdinbin Sa'd var, o zayıftır. (3) Hadis sahihtir, Buhari, Müslim ve Malik tahri cetti. (4) Müslim ve Malik tahric etti. (5) Ahmed, Ebu Davud ve İbni Mace sahihbir isnatla tahric eti (6) Hadis sabihtir, Ahmed ve Hakim tahric etti.
(1) Buhari ve Müslim Enes'ten tahric etti: Bir terzi peygamber (sav7'i yemeğe davet etti, davitine icabet etti. (2) Fussilet suresi, ayet: 9-10 (3) Gerçekte bunu Haraiti tahric etti.
Ashabının çoğu müslüman için özel olarak farz kıldı, iki rivayetten birinde din farklılıından dolayı akrabaların nafakasının da farz ollmadığı gibi. Diğer iki gün ise:İkinci ve üçüncü gün konuklamanın tamamındandır.
İmam Ahmed'in ifadesine göre farz olan ilk caize'dir (bir gün, birgece) ve dedi ki: Caize ile konuklama birbirinden ayırt edildi, caize daha müekkeddir.
Ashabımızdan konuklamayı üç gün farz kılanlar var. Ebu Bekir bin Abdul aziz, İbni ebi Musa ve amidi onlardandır.
Üç günden sonrası sadakadır. İnsanların bazısı, konuklamanın ilk gün ve geceden sonra üç gün olduğunu zannetti.Ahmed bunu, şu hadise dayanarak reddetti: Konuklama üç gündür, fazlası sadakıdır. zannedildiği olsaydı dört gün olurdu.
Derim ki: Bunun benzeri Allah tealanın şu kavlidir: Dediki Gerçekten siz, yeri iki günde yaratını inkar edip ona ortaklar mı koşuyorsunuz? O alemlerin Rabbidir. O yeryüzüne sabit dağlar yereştirdi.orada bereketler yarattı ve orada tam dört günde isteyenler için fark gözetmedengıdalar takdir etti.) *) (S:271) Muraddördün tamamıdır.
Bu İmam Ahmed'in delili daha öncede Ebu Şureyh'ten rivayet edilen hadistede geçti ve Buhari Ebu Hureyre (ra)'den peygamber (sav)'in öyle buyurduğunu tahric etti. (Kim Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsa misafir ağırlamasını iyi yapsın "Denildiki Ey Allah'ın rasulü misafir ağırlaması nedir? Buyurdu ki: Üç gündür sonrasısadakadır. (3) Humeyd bin Zenceveyh dedi ki: İlk gün ve gecede kendisininve ailesininyediğ en güzel yemeklerden yediri, idiğer üç günde isekendi normal yemeğinden yedirir, bunda görüş var.
Misafir için zahmete girmekten nehy hakkında Selman'dan rivayetedilen hadisi zikredeceğiz.
Eşheb Malik'ten şöyle dediğini nakletti: Caizesi bir gün bir gecedir, bir gün bir gec ikram eder,özel şey yapar,üç gün ise misafirliktir. İbni Ömer yanına indiği kimsenin malından üç günden fazla yemekten kaçınıyordu, ona kendi malından verilmesini emrediyordu. (1)
Ev sahibinin üç günden sonra ayrılmasını emretme hakkı vardır, çünkü üzerine düşeni yerine getirdi, bunu imam imam Ahmed yaptı.
Onu sıkıntıya sokuncaya kadar yanıda ikamet etmesi ona misafire elal olmaz(2) Yani onu sıkana kadar yanıda ikamet etmesi helal olmaz, fakat bu üç gün içcinde mi, yoksa üç günden sonrasında mıdır?
Farz olmayan zaman içerisinde haramlıında şüphe yoktur.
(S: 272) Farz olan, bir gün bir gcede ise: Bu şunun üzerine bina edilir: Konuklama konuklayacakbir şey bulamayana damı farzdır,yoksa bulana mı farzdır? Eğer denilse: Ancak konuklayacak şey bulana farzdıki bu ehli hadistenbur grubun görüşüdür, Humeyd bin Zenceveyh onlardandır, bu durumda konuklamaktan aciz olandan, misafirin kenisini konuklamasını istemesi helal olmaz.
Selman'dan şöyle dediği rivayet edildi: Rasulullah (sav) misafir için yanımızda olmayanı getirme meşakkatinie girmemizi yasakladı. (3)
Konuklayanın yanında olmayanbir şeyi misafir için getirme külfetine girmesi yasaklanırsa, bu ancak yanında olandan misafirin konuklamasının farz olduğuna ve yanında ihtiyaçtan fazla bir şey yoksa, kendisine konuklamanınfarz olmadığına delildir.
Fakat hakkında şu ayet inen Ensarinin yaptıı gibi nefsine tercih ederse: Kendileri zaruret içinde bulunsalar ible onarı kendi nefislerine tercih ederler. (4) Bu fazilet ve ihsan makamıdır, farz değildirr.

Eğer misafir kendisini ancak kendi ve çocukarına yetecek yiyecekle kendisini konuklayacaklarını bilse, onlardan kendisini konuklamalarını istemesi caiz olmaz. Rasulluh (sav)'buyurduki:Onu sıkıntıya sokana kadar yanında ikamet etmesi helal olmaz.
Yine konuklama esnasındaki nafaka fazdır, ancak akrabaların nafakası ve zekat gibi, kendi ve ailesinin ihtiyacından fazla olana konuklama fazdır.
Yanında konuklayacak bir şeyi olmamakla birlikte ikamet eden misafirin günahkar olacağına itiraz etti ve dedi ki: (S: 273) Benbunu hata olarak görüyorum. Nasıl günahkar olsun ki? Külfet gücce göredir. Üçü günden fazla kalmayı, kalbi daralmaması ve sadakının da başa kalkma ve eziyetle boşa gitmemesi için,hadishoş görmemiştir.
Bu söylediğinde görüş vardır, Hadiste ona itiraz edecek mahiyette tefsiri vardır. Hadisin şu şekilde anlaşılması gerek: Yanında , konuklayacak bir şeyi kalmadığı halde kalmaktır, belki kalbinin daralmasıev sahibini sözve fiille günaha sokacak bir şeye sevkedebilir, Acizliğiyle beraber konuklamayı terk etmesiyle günahkar olması murad edilmiş değildir. Allah en iyisini bilir.
ON ALTINCI HADİS
KIZMA
Ebu Hureyre (ra)den rivayet edildi ki: Bir adam peygamber (sav)'e Bana tavsiye et, dedi. Buyurduki: Kızma Adam defalarca tekrarladı, Kızma buyurdu.Buhari rivayet etti. Bu hadisi Buhari EbulHusayn el Esedi yoluyla Ebu Salih'ten Oda Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etti.Bunu Müslim tahriç etmedi, çünkü A'meş Ebu Salih'ten rivayet eti, onuniçin isnadında ihtilaf edildi, denildiki:Ebu Salih'in sözü gibi, Ebu Salih'ten,Ebu Hureyre'den rivayet edildi,EbulWHusayn hakkında denildiki:Ebu Salih'ten rivayet edildi, Oda Ebu Saidi Hudri'den rivayet etti. Yahya bin Muayn'a göre bu sahihtir. Denildiki: Ebul Husayn'dan Oda ebu Salih'ten, Oda Abu Hureyre ve Ebu Said'den rivayet etti.Denildiki: ebul husayn'dan, Oda ebu Salih'ten, Oda Ebu Hureyre veya Cabir'den rivayet etti, denildiki: Ebul Husayn'dan Oda Ebu Salih'ten Oda sahabeden ismi zikredilmeyenbirinden rivayet etti.
Tirmizi'de yinebu hadisi Ebu Husayn'dan tahric etti, lafzı: Bir adam peygamber (sav)e geldi ve dedi ki: Ey Allah'ın rasulü bana bir şey öğret, çok olmasın, belki kavrarım. Buyurdu ki:kızma Adam bunu defalarca tekralradı, her defasındada: Kızma buyuruyordu. Tirmizi'den başkasının rivayetinde, dedi ki:Dedim ki: Ey Allah'ın rasulü beni cennete girdirecek bir ameli işaret buyur, ve çok olmasın. Buyurduki:Kızma
(S: 275) Bu adam peygamber (sav)'den hayır hasletlerini içinde toplayan, veciz bir vasiyet etmesini istedi,çokolursa ezberleyememekten korktu, peygamber (sav) ona kızmamasını tavsiye buyurdu, sonra adam bu soruyu defalarca tekrarladı, peygamber (sav7 ona bucevabı verdi.
Bu kızgınlığın, şerlerin toplayıcısı, ondan sakınmanın, hayırların toplayıcısı olduğuna delildir. Her halde peygamber (sav)'e soran adam Ebud Derda'dır.
Taberani ebudDerda'dan şöyle dediğini tahric etti: Dedim ki Ey Allah'ın rasulü bana cennete giddirecek bir ameli işaret buyur.Buyurduki: Kızma sana cennet vardır. (1)
Ahnef bir Kays amcası Cariye bin Kudame4den rivayetetti0bir adam dedik:Ya rasulullah banaaz olsun, belki aklederim, bir söz söyle. Buyurdi: Kızma Defalarca tekrarladı, her defasında da Kızma buyuruyordu. Bunu imam Ahmed tahric etti.
Bir rivayette de, Cariye bin Kudame dedi ki: Peygamber (sav)'e sordum... Ve hadisi zikretti.

____

İbni Ebi Şeybe ve Ebu Nuaym hilyede 1/311 Nafi'den Oda İbni Ömere'den tahric etti. (2) Bu Malik'in muvatta'daki rivayetidir. (3) Hadis sahihtir. Ahmed Taberani kebirde tahric etti. Heysemi deik0 Taberani rivayet etti, adamları Muhammed bin Mansur et Tusi dışında sahih rivayet adamlarıdır, Muhammed bin Mansur'da güvenilidir. (4) Haşrsuresi, ayet: 9. Ensari Ebu Talha'dır. Misafirini akşam yemeğinde nefsine tehcih etme kıssasını Buhari, Müslim, Tirmizi ve Nesai tahric etti. İbni Kesir tefsiri: 4/338.
(1) İbni ebiddünya Taberani Kebir ve evsatta tahric etti, Heysemi dedi ki:Kebir'in iki isnadından birinin adamları güvenilirdir.
Bu kuvvetli zanna göre sorusoranın Cariyebin Kudame olduğnu gösteriyor, fakat imam Ahmed Yahya bin Kattan'dan zikretti ki: O şöyle dedi: Hişam böyle dedi. YaniHişam hadiste Cariye'nin peygamber (sav)'e sorduğunuz zikretti.Yahya dedi ki: Onlar dedi ki: O peygamber (sav)'e yetişmedi, İcli'de böyle dedi0 O tabiidir, sahabe değildir.
İmam Ahmed Zühri'den tahric etti, Oda Humeyd bin Abdurrahman'danOda peygamber (sav)'in bir sahabesinden, şöyledediğini rivayet etti: Dedimki: Ey Allah'ın rasulü,bana tavsiye et. Buyurdiki: kızma (S0 276) Adam dedi ki: Rasululah (s.a.v) söylediğini söyleyince düşündüm, birde gördüm ki kızmak bütünşerlerin toplayacısıdır.
Malk muvattasında Zühri'den Oda Humeyd'den mürsel oarak rivayet etti.
Ahmed Abdullah bin Amrd'dan tahric etti: O peygamber (sav)'e beni Allah'ın gazabından ne uzaklaştırı? diye sordu buyurduki: Kızma
Sahabenin Peygamber (sav)'in söylediği hakkında düşündüm, birde gördümki kızmak şerlerin hepsini içinde topluyor sözü,bizim zikrettiğimiz: Kızgınlık bütün şerlerin toplayıcısıdır, sözüne şahittir. Cafer bin Muhammed dedi ki: Kızmak bütün şerlerin anahtarıdır" İbnil Mübarek'e denildiki: Bize güzel ahlakı bir kelimed etopla. dedi ki: öfkeyi terk etmektir.

İmam Ahmed ve İshak bin Raheveyh'te güzel ahlakı öfkeyi terk etem diye tefsir etti.

Bu Muhammed bin Nasr el Mervezi'nin Namaz kitabından tahric ettiği Abul Alabin eşŞihhir'den rivayet edilen hadiste deböyledir

Bir adam peygamber (sav)'in yüzü istikametinden geldi ve Ey Allah'ın rasulü amellerin hangi daha faziletlidir? dedi ki: Buyurduki: Güzel ahlak Sonra sağ tarafına geldi ve Ey Allah'ın rasulü, amellerin hangisi daha faziletlidir? dedi. Buyurduki: Güzel ahlak"

Sonrasol tarafına geldi ve Ey Allah'ın rasulü, amellerin hangisi daha faziletlidir? dei.

Buyurduki: Güzel ahlak sonra rasululla arka traından geldive Ey Allah'ın rasulü amellerin hangisi daha faziletlidir? dedi. Rasulullah (sav7onadöndü ve Sana ne olmuş anlamıyorsun? güzel ahlak,gücün yeterse kızmamandır. buyurdu.

Bu mürseldir. Peygamber (sav)'in, kendisinden tavsiye isteyen) kızma buyurmasının iki şeye ihtimali vardır

Birincisi: (S: 277) Muradı, cömertlik, yumuşaklık, haya, tevazu, tahammül,eziyet etmemek, hataları geçiştirmek, affetmek,öfkeyi yutmak,güler yüzlü, olmak, müjdeci olmak gibigüzel ahlakı gereklikılacak sebepleri emir olabiir, çünkü nefis bu ahlak ile ahlaklandığı zaman, ve kendisine adet haine geldiği zaman , sebepleri meydana geldiği an ögfkenindefini gerektiri.

İkinci: Murad şu olabilir: Hasıl olduğu zaman öfkenin gereğince amal etmemek, nefisle onu yerine getirmemek için mücadele etmektir,çünküöfre Adem oğluna sahip olduğu zaman emreden ve yasaklayan gibi olur. Bu manadan dolayı allah teala buyurduki: Musa'nın öfkesi dinince) (1) İnsan öfkesinin emrettiğini yerine getirmez, ve bu yolda nefsiyle mücadele ederse, öfkenin şerri def olur,belki öfresi diner,ve acil olarak, öfke gider,o vakit kızmaz.

Bu manaya Kur'anda Allah tealanın şu kavliyle işaret edildi: Onlar öfkelendikler zaman bağışlarlar (27 ve Öfkeyi yutanar ve insanlar affedenler, Allah iyilik sahiplerini sever.) (37

Peygamber (sav) kızana öfkeyi, def edecek, sakinleştirecek sebeperi işlemesini emrediyordu,öfke anında nefsine hakim olanları övüyordu, Sahihanyde Süleyman bin Surad'dan şöyle dediği rivayet edildi:

biz otururken, iki adam peygamber (sav)'in yanında birbirine sövdü, biri arkadaşına sinirlenmiş, yüzü kızarmış olarak sövüyordu, peygamber (sav) Buyurduki: Bir kelime biliyorum, eğer onu söylese, bu kendisindeki hal gider, "Taşlanmış şeytanın şerrinden Allah'a sığınırım" Adama dediler:Peygamber (sav)'in buyurduğunu duymuyor musun?

Adam: Ben deli değilim, dedi. (4)

İmam Ahmed ve Tirmizi, Ebu Saidi Hudri (r.a)'den Peygamber (sav7'in hutbesinden şöyle buyurduğunu tahric etti: (S: 278) Dikkatli olun, öfke Adem oğlunun kalbinde ateşten bir kordur, gözlerinin kızardığını ve damarlarının şiştiğini görmüyor musunuz, kim böyle bir şey hissederse (öfkelenirse), yere otursun. (5)

İmam Ahmed ve Ebu Davud Zer (ra)'den peygamber (sav)den şöyle buyurduğunu tahric etti Sizden birini ayakta iken kızarsa otursun, öfkesi gitmezse yatsın (6)

Denilki:Bundaki mana: Ayakta duran intikamdan yasaklanmıştır, önce oturması, sonrasında yatması gerekmektedir, intikam anında ondan uzaklaşmasını emretti.

Buna Sinan bin Sa'dın Enes'ten onunda peygamber (sav)'den şöyle buyurduğu rivayet edildi:

Kızgınlık insanın kalbinde tutuşmuş bir kordur, gözlerinin kızardığını ve damarlarının şiştiğini görmüyorsumun? Sizden biriniz böylebirşey hissederse otursun, kızgınlık onu geçmisin.

Yani nefsinde onu hapsetsin, başkasına eziyet ve fiil oarak geçmesin. Bu manadan dolayı peygamber (sav7 fitneler hakkında buyurduki: Yatan, oturandan oturan ayakta durandan, ayakta duran yürüyenden, yüreyen koşandandaha hayırlıdır. (1) Bu fitnelere sürat göstermek hakkında verilmişbir misal olsada, ancak manası: Kim fitnelere sürata daha yakınsa ondan daha uzak olandan daha şerlidir.

İmam Ahmed ibni Abbas (ra)'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu tahri ceti.

Sizden birinizkızdığı zaman sussun" Bunu üç defa söyledi.

Buda yine kızgınlık için büyükbir ilaçtır, çünkü kızgın adam kızgınlığı anında söylediği, küğür ve benzeri şeylere kızgınlığı gittiği anda pişmanlık duyuyor, eğer susarsa bu şerrin hepsi ondan gitmiş olur.

Müverrik el İcli'nin sözü ne güzeldir. Kesinlikle öfkeyle dolmadım, kızgınlık anında kızgınlığım gittiğ anda pişman olacağım söz söylemedim.

Ömer bin Abdul Aziz bir gün kızdı, oğlu Abdul Melik ona dedi ki: Seney mü'minlerin emiri Allah'ın sana verdiği bu ikramdan vesana verdiği bufgazilettensonraböyle mi kızıyorsun? Ona dedi ki: sne kızmıyorsumun,ey Abdul Melik Abdul Melik dedi ki: Ortaya çıkmayıncaya kadar kızgınlığmı içerimde geri çevirmezsem içerimin genişliği bana ne fayda verir?

O kavim kızgınlık anıda nefislerinde hakim oldu. Allah onlardan razı olsun.

İmam Ahmed ve Ebu Davud Urve binMuhammedes Sa'di'den tahric etti:bir adam onunla konuştu ve onu kızdırdı, hemen ayağa kalktı ve abdest aldı, sonradedik:Bana bamam, onadadedem Atiyye peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu anlattı: Kızgınlık şeytandandır, şeytan da ateşten yaratıldı, ateş ancak su ile söndürülür, sizden biriniz kızdığı zaman abdest alsın. (2)

Ebu Nuaym Ebu Müslim el Havlaniye isnadla rivayetle ettiki: Muaviye minberdeyken ona bir şey söylemiş ve Muaviye kızmı,ş sonra inip gusül abdesti almış ve minbere geri dönmüş, ve demişki0Rasullah9 (sav)'i duydum buyuruyorki: Kızgınlık şeytandandır, şeytan da ateştendir, su ateşi söndürür,sizden biiniz kızdığı zaman yıkansın

(S: 280) Sahihaynde Ebu Hureyre (ra)'den peygamber (sav7 şöyle buyurduğu rivayet edildi: Pehlivan güreşmekle başkasını yıkmak değildir, ancak pehlivan kızgınlık anında nefsine hakim olandır. (3)

Sahihi Müslimde İbni Mesud'dan peygamber (sav)'inşöyle buyurduğu rivayet edildi:

Neyi içinizde pehlivanık sayıyorsunuz? dedi ki: Kendisini adamların yıkamadığı kimsedir.Buyurdik0Bu değildi, fakat o pehlivan kızgınlık anında nefsine sahip olandır. (4)

---

(1) Araf, ayet: 154 (2) Şura ayet: 37 (3) Ali İmran, ayet: 134 (4) Buhari ve Müslim tahric ettti,sahihtir. (5) Ahmedve Tirmizi tahric etti. ve dedi ki: Hadis hasendir. (6) Ahmed, Ebu Davud ve İbni Hibban sahihinde tahric etti ve doğruladı.ebu Davud müsned ve mürsel olarak tavsiye etti, dedi ki:Mürsel daha sahihtir, Allah en iyisini bilir. (7)Musannif Enes (r.a)' hadisinin tahricini zikretmedi, Hasan'ın hadisinimürsel olarak Abdurrazzak musannefinde tahric etti.

İmam Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi ve İbni Mace Muazbin Enes el Cüheni'den peygamber (sav)'in şöylebuyurduğunu tahric etti: Kimyerine getirmeye güc yettiği halde öfkesini yutarsa,kıyamet günü Allah teala yaratıkların gözü önünde onu çağırır, hurileredn istediğini seçmede onu serbet bırakır. (5)

İmam Ahmed ibni Ömer'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu tahric etti. (Kul Allah katında, Allah4ın rızasınıisteyerekyuttuğu öfkeden daha üstün birşey yutmamıştır.

İbni Abbas'tan peygamber (sav)'in şöyle buyuruğu rivayet edildi: Hiçbir yudum, Allah'a, kulun öfkesini yutmasınadn daha sevimli değildir. Kul öfkeyi yuttukça ancak Allah içerisineiman dolduru. (6)

Ebu Davud manasını bazı sahabeden peygamber (sav)'den rivayetle tahric etti. Allah onaiman ve emnietdoldurur. Meymun bin Mihran dedi ki: Bir adam Selman'a geldive dedi ki: Ey Allah-'ın kulu bana tavsiye et dedi ki: Kızma Adam Sen bana kızmamamı emretti, kendime hakim olamaycağım bir durum beni kuşatırsa? dedi. Selman: Eğer kızarsan eline ve diline salip ol, dedi. Bunu İbni ebiddünya tahric etti.

(S: 2817 Rasulullah (sav) kızana oturmayı, yatmayı ve susmayı emretmesiyle eline vediline sahip olmasıgerektiğine işaret etmiştir.

Ömer bin Abdul Aziz dedi ki: Heva, tema ve öfkeden korunan kurtulmuştur (1)

Hasan dedi ki: Dört şey kimdeolursa Allah onu şeytanda korur ve ve onu cehenneme haram kılar: Korku, azru, şehvet ve öfke anında nefsine sahip ohan kimse

Hasan'ın zikrettiği bu dört şey bütün şerlerin başlangıcıdır. Bir şeyde arzu: Faydasına inandığı bir şeye nefsin meyletmesidi, kimde birşeye arzu olsa, bu arzu kendisini ona ulaştıracağını zannettiği herşeyin talebinesevkede,bazan çoğu haram olabiir, bazan da bu arzu edilen şeyde haram olabilir.

Rahbe: Bir şeyden korkmaktır, insan bir şeyden korkarsa onu kendisinden def edecek her şeyi sebep olarak edinebiir,bu şeyler çoğu zaman daharam olabilir.

Şehvet: Nefsin lezzet aldığı şeye meyletmesidir, bazan haram olana meyledebiir,yzina, hırsızık, içki içme, küfür,sinir, nifak ve bidatlar gibi.

Kızgınık: Eziyet vereni kendinden def etmek içi,eziyetin vuku bulmasından veya,vuku bulduktan sonra eziyeti edenden intikam alma isteğ için kalbin kanının kaynamasıdır.

Bunan öldürme, vurma zulma gibi çok haram filler meydana gelir, veya iftira, sövme, kötü söz gibi sözler ortaya çıkar,belki de Cebele bin Eyhem'de olduğu gibi bundan küfür kafir olma bile ortaya çıkabilir. Söylemesi meşru olmayan yeminler, ve kanaması bulunan karı boşama hadiseleri ortaya çıkabilir.

Mü'mine gerekli olan: Şehvetinin, Allah'ın kendine mübah kıldığı sınırda olmasıdır, bunu belki salih bir niyetle de yaparsa sevap bile alır, sinirlenmeside,kendisi veya başkasından dini bir zararı def etmek,veya allah ve rasulüne asi olanlardan intikam almak için olmalıdır.

(S: 282) Allah teala buyurduki: onlarla savaşın ki allah sizin ellerinizle onları cezalandırsın onları rezil etsin sizi onara galip kılsın ve mü'(min toplumun kalbini ferahlatsın. Ve onların kalplerinden öfkeyi gidersin.) (2)

Bu peygamber (sav)'in haliyle, o nefsi için intikam almıyordu, fakat Allah'ın haramlarından birinden biri işlendiği zaman Allah için intikam alırdı, Allah yolunda cihad etme dışında hizmetçi ve kadına eliyle vurmuyordu. (3)

---

(1) Müslim, Ahmed, Ebu Davud, Ebu Bekre'den tahric etti. (2) Hadis hasendir, Ahmed,Ebu Davud ve Begavi Şerhussünne'de tahric etti. Buhari'de tarihinde Atiyye el Avfi'den tahric eti. (3) Buhari, Müslim ve Malik ebu Hureyre'den tahirc etti. (4) Müslimve Ebu Davjd tahice etti, sahihtir (5) Ahmed, Tirmizi, Ebu Davud ve ibni Mace güzel bir isnadla tahric etti. (6) Senedi zayıftır, Ahmedve İbni Ebiddünya ibni Abbas'tan tahric etti.

(1) Ebu Nuaym Hilyede zikretti: 5/290 (2) Tevbe, ayet: 14-15 (3)Hadis sahihtir, Müsli,Ebu Davud ve İbni Mace ayşe (ra)den tahric etti. (4) Hadis sahihtir, Buhari Müslim ve Tirmizi Enes (r.a)den tahric etti. (5) Hadis sahihtir, Ahmed, Müsi Ebu

Davud, Nesa,i ibni Mace ve Darimi Ayşe (r.a)’den tahric etti. (6) Buhari ve Müslim Saidi Hudri’den tahric etti. (7) Sahihtir, Buhari ve Müslim tahric etti.

Enes on yıl peygamber (sav)’ e hizmet etti, ona kesinlikle öf veya yaptığ ıbirşeyden dolayı bunu niye böyle yaptın? Veya yapmadığı birşeyden dolayı, bununiye böyle yapmadın? Demedi. (4)

Bir rivayette: Ehlinden bazısı kendisini kınadıı zaman, şöyle buyururdu: onu bırakınız, eğerbirşeytakdir edilmişse olur.

Ayşe (r.a) rasulullah (sav7’in ahlakından soruldu, dediki0 Onun ahlakı kurandı (5)

Yani: Onun edepleriyle edepleniyor, ahlakıyla ahlaklanıyordu. Kuranınmethettiği onun rızasında, kuranın kınadığı, onunkızgınlığındaydı.Bir rivayette de Ayşe (r.a) dedi ki:

Onun ahlakıkurandı, onun rızası için razı olur, onun kızgınlığı için kızardı.

(S: 283) Hayasının şiddetinden dolayı kimseye hoşlanmadığı şeyi yapmazdı. Kızgınlığı yüzünde beli olurdu. Sahihte Ebu Saidi Hudri’den şöyle dediği rivayet edildi: Rasulullah (sav) örtü içindekibekar kızlardan daha hayalıydı. Hoşuna gitmeyen bir şey gördüğü zaman biz yüzünden onu bilirdik. (6)

İbni Mesud şöyle söyleyenin sözünü ulaştırınca:bu taksim ile Allah’ın rızası gözetilmemiştir. Bu söz rasulullah (sav)’e çok ağırgeldi, yüzü değişti ve kızdı, şöyle buyurdu: Musaya bundan daha çokeziyet edidi ve sabretti.()

Allah’ın sevmediği bir şey gördüğü zaman kızardı, onun hakkında bir ey söyler, susmazdı. Ayşe (r.a)’nin evine girdi, içerisinde resimler bulunanbir örtü gördü, yüzünün rengi değişti ve onu yırttı, ve buyurduki: Kıyamet günü insanlardan azabı en şiddetli olanı, buresimleri yapanlardır.(1)

Kendisine namazı bazılarınamazdan geri kalacak kadar uzatan imam şikayet edilince, kızdı, öfkesi şiddelendi, insanlara öğütverdive namazı hafif kıldırmamalarını emretti. (2)

Mecsidin kıblesinde sümük görünce, öfkelinde, onu oradan kaldırdı ve buyurduki:

Sizden biriniz namazdayken allah teala onun yüzünün hizasındadır, namazdayüzüne karşı türkürmesin. (3)

Şuda dualarındandı: Kızgınlık ve hoşnutluk anında senden hak söz istiyorum (4)

İnsanın ister kızgınlık, ister hoşnutluk anındahaktan başka birşey söylememesi gerçekten zordur. İnsanların çoğu kızıncasöylediğ söz üzerinde durmuyor. (ne söylediğini bilmiyor) (S: 284)Taberani Enes’tenmerfu olarak tahric etti: Üç şey iman ahlakındandır. Kızdığı zaman, kızgınlığı kendisine batıla girdirmeyen kimse, hoşnut olunca hoşnutluğu kendisine haktan çıkarmayan kimse gücü yettiği halde kendisini ilgilendirmeyen şeyi yapmayan kimsedir. (5)

Peygamber (sav)den rivayet edildi: Bizden öncekilerden iki kişiden haber verdi, biri ibadet ehli, diğeriyse nefsine karşı israf ediyordu. İbadet ehli kimse ona öğüt veriyor, o vazgeçmiyoru.Bir gün ibadet ehli kimse onu bir günah işlerken gördü ve günahı çok gözünde büyüttü ve dedi ki: Vallahi Allah seni bağışlamaz. Allah günahları bağışladı ve ibadetehlinin ameli boşa gitti.

Ebu Hureyre (r.a) dedi ki: Bir kelime konutu, o kelime dünyasını da ahiretini de helak etti.

Ebu Hureyre (r.a) kızgınlık anındainsanları bu kelimeyi söylemekten sakındıyordu.

Bunu İmam Ahmed veebu Davud tahric etti.

Bu allah için kızmaktır, sonra adam Allah için kızması anında caiz olmayan birşey konutu.

Bilmediği bir şeyi Allah’a farz kıldı, Allah’ta ameline boşa çıkardı. Kızgınlığı anındanefsi ve hevasıiçin konuşanınhali nasıl olur?

Sahihi Müslim4de İmran binHusayn’dan rivayet edildi: Bir yolculukta rasulullah (sav7 ile beraberken, Ensardan bir kadın dişi bir deve üzerindeydi, kadın sinirlendi ve deveye lanet etti, peygamber (sav) duydu ve buyurduki: onun eşyalarını alınız ve onu terk ediniz.

______

(1) Buhari, Müslim ve Nesai tahric etti,ibni Hibban doğruladı. (2) Hadis sahihtir, Müslim, Ebu Davud ve Nesai osman bin Ebil as’ta tahric etti. (3) Hadis sahihtir, dörtsahabeden rivayet edildi: İbni Ömer (Enes ebu Saidi Hudri,ve Ebu Hureyre (r.a). İbni Ömer hadisini Malik,Buhari, Müslim Ebu Davud veNesai tahri cetti,

zikredilen lafızBuharinindir. Diğerlerinin hadisleri de buhari, Müslim ve Ahmed’de zikredildi. (4) Ahmed ve

Yine Müslimde Cabir’de şöyle dediği rivayet edildi: Birsavaşta rasululah (sav)le birlikte gidiyorduk, Ensardan bir adam su devesinin üzerindeydi, deve biraz gitmez oldu, adam: Yürü, Allah sana lanetetsin,dedi. Rasulullah (sav) buyurdiki: Ondan in,lanet edilmişle bize arkadaşılk yapma.Nefislerinize lanet etmeyi, çocuklarınıza da lanetetmeyin, mallarınıza beddua etmeyin, taki allah’tan duanın kabul edildiği bir saata denk gelirsiniz de kabul edilir.(6)

(S: 285) Bütün bunlar öfkeli adamın kabul saatına rastlarsa, duasanın kabul edileceğine delildir. Öfkeli kendi nefsine ailesine ve malına kızgınlık anında beddua etmekten yasaklanmıştır.

Allah teala buyurduki: Eğer Alah insanlara hayrıistedikleri gbii şeri de acele verseydi, elbette onarın ecelleribitirilmiş olurdu. (7) Mücahid bu ayet hakkında dedik: Bu kızdığı zaman ehilene, çocuğuna vemalına: alah’ın onu mübarek kılma, Allah’ım ona laneteden kimsedir.(Mücahid) diyorki: Eğer bu kendisine acele verilse, beddua edeni helak eder, öldürürür.

Bu söz kızgının nefsine, ehline ve malına ettiği bedduasınınkaul edimediğine delildir.

Hadis ise icabet saatinerastlarsa kaul edileceğine işaret ediyor.

Fudaylbin İyad’dan şöyle dediği rivayetedildi: Hasta sabırsızlanıpta günah işlediği zaman,sadaki melek, soldakine yazma de.

Bunları İbni ebiddünya tahric etti ve dedi ki:Bütün bunların hepsine şeriattan sahih bir şekilde kendisine delil olan bir şey bilinmiyor. Daha önce zikrettiğimiz hadisler bunun zıddına delildir.
Peygamber (sav7'in Kızdığın zaman sus sözü,kızgını kızgınlığı anındasusmakla sorumlu olduğuna delildi, o halde konuştuğundan hesaba çekilmiş olur.
Peygamber (sav7'den kızana kızgınlığını telafi edecek,ve kendisini sakinleştirecek söz ve fiileriemrettiği sahih olarak sabittir. Bu kızgınlığı kesmekle sorumluluğun ta kendisidir. Kızgınlığı anında yaptığındansorumlu olma, diye nasıl deniir?
(S: 286) Ata bin Ebi Rebah dedi ki: Alimleri ömürlerinin sonunda kızıpta, elli altmış yetmiş senelik ameli yok eden kızgınlık kadar başka bir şey ağlatmamıştırNice kızgınlık sahibini, hayal etmediği tehlikeye sokmuştur. Bunu ibniebiddünya tahric etti.
Seleften bazısı dedi ki: Kızgının kızma sebebi hastalık, yolculuk ve oruç gibi mübahbir şeyden dolayı ise kızgınlığından dolayı kınanmaz. Bununla murad, kızgınlık anındasıkılma, sövme gibi sözlerden dolayı günah yoktur.Rasulalh (sav) buyurduki: Ben de ancak bir beşerim, beşerin hoşnut olduğu gibihoşnut olu, kızdığı gibi kızarım. Hangi müslümana sövmüş veya vurmuşsam onu kendisi için kefffaret yapsın (1)
Fakat dinden dönme, adam öldürme hamsız yeremal almak v.b gbii şeylerden dolayı öfkelinin hesaba çekilmeyeceği kastetmediklerini her müslüman şüphesiz bilir. Aynı şekilde öfkelinin boşaması, azad etmesi yemininden dolayı da ihtilafsız olarak sorumlu tutulur.
İmam Ahmed'in müsnedinde Havle binti Sa'lebe'den rivayet edildiki: Evs bin Samit'in karısı geri eşine döndü, adam kızdı ve ona zıharda bulundu (Annesine benzetti), ihtiyar bir adamdı, ahalkı kötü olmuş ve daralmıştı. Kadın peygamber (sav)'e geldi ve adamın kötü
Nesai tahric etti,İbni Hibban hadisi doğruladı (5) Hadis zayfıftır, Taberani Enes'ten tahric etti, senedinde Bişrbin elHüseyinel eshehani var. Darekitni onun hakkında metrüktür, dedi. (6) Müslim ve Ebu Davud tahric eti.
(7) Yanus suresi, ayet: 11
(1) Bun Buhari ve Müslim Ebu Hureyre'den tahric etti.
ahlakından çektiği sıkıntıyı şikayet etti, bunun hemen arkasınadn Allah teala zıhar ayetini indirdi, ve rasullulah (sav) Evs bin Samit'e zıhar keffareti vermesini emretti.
İbni Ebi Hatim başka bir vecihten Ebul Aliye'den tahric etti: Havle'nin kocasıkız ı ve zıhar yaptı, Havle Peygaber (sav)' geldive bunuhaber verdi ve dedi ki: O boşamayı istemidi.
Peygamber (sav) buyurduki: Ben ancaksenin onaharam olduğunu görüyorum. Ve kıssayı uzunlamasına zikretti. Sounda da dedi ki: Allah boşamayı deiştirdi, ve onu zıhar kıldı. Bu adam öfkesi anındazıhar yaptı.
Peygamber (sav) o zaman zıharı boşama olarak görüyordu ve şöyle buyurdu. Ben ancak seninonaharam olduğunu görüyorum. Yani kocasına boşamı lazım olduğunu söyledi, fakat allah teala zıhrı keffaretli kılınca, peygamber (sav7 ona keffareti lüzumlu kıldı.
(S: 287) Mücahid ibni abbas'tan rivayetetti ki: bir adam ona ibni Abbas'a) dedi ki: Ben kızgınken karımıüç kere boşadım.ibni Abas dedi ki: Alalh'ın sana haram kıldığını ibni Abbassanahelalkılmaya güc üyetmez. Sen rabbine asi oldunve karını kendine haram ettin.
Bun Cevzecanive Darekutni Müslim'in şartı üzere bir isnatla tahric etti.
Kadı İsmail bin İshak Ahkamül kuran kitamında sahih bir isnatla Ayşe (r.a)den şöyle dediğni tahric etti: Yeminlerde lağv çekimişde, şakada ve kalbin bağlanmadıı her konuşmadayapılan yemindir.Kızgınlık ve başka halde ciddi olarak bir şeyi yapacağına veya terk edeceğine dair yaptığınher yemin keffaret yeminidir. Bunlar yemin akdirid ve kaffaret gerektirir. ibni Vehb'de Yunus'tan, oda Zühri'den O'da Urve4den oda Ayşe (ra)den böyle rivayet etti.
Buisnatların en sahihlerindendir. Bu Ayşe (r.a)den merfu olarak rivayet edilen şu hadisin: Kapalılılk içerisinedn boşam azad etmen yoktur. (1) Ya sahih değildir, ya da öfkeyle tefsiri doğru değildir.
Sahabeden bir çoğundan şöyle fetva verdikleri sahih olarak sabittir. Kızgını yemini geçirlidir ve keffaret gerikir.İbniabbas'tan bu zıt rivayetin isnadı sahih değildir.
Hasan dedi ki: Sünnet boşama: İlişki kurmaksızın,temizliği anında bir kere boşamaktır ve onu üçhayız gören kadar muhayyerdir. Eğer geri karısına dönmek isterse onun için bu hak vardır.
(S: 288) Hasan dedi ki: Kimse boşama pişman olmasın diye Allah açıklamada bulundu. Buun kadi İskail tahric eti.
Alimlerden çoğu kızgınlık anında söylenilen kinayeli sözleribile açık boşama gibi kıldılar ve bunu boşamadan başka bir manayla yorumlamanın kabul edilmeyeceeni bildirdiler.
Bazıları kızgınıkla birlikteki kinayelir niyet gibi kıldı, ve boşamanınbatınen bile gerçekleştiğine hükmettiler.Kızgınlıkaçık boşamanın vukuuna engel olduğu nasıl söylenilebilir?

____

(1) Hadis sahihtir, Ayşe (r.a)'den Ahmed, Ebu Davud, İbni Mace ve Hakim tahric etti. ve dedik: Müslimin şartıüzere sahihtir. Zehebi bunu reddetti ve dedi ki:İki yoldan birinde Muhammed bin Ubeyd binSalih var, Müslim onunla deliendirmemiştir. Ebu Hatim ve İbni Hacer'de onu zayf görmüşlerdir, diğerrivayette de Nuaym bin Hammad var, O da münker hadisler rivayet etmektir.

ON YEDİNCİ HADİS

HER ŞEY ÜZERİNE İYİLİK

Ebu Yala: Şeddad bin Evs (r.a)'dan rasulullah (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Allah her bir şey üzerine yilik yazdı, öldürdüğünüz zaman öldürmeyi iyi yapınız, boğazladığnız zaman boğazlamayı iyi yapınız,sizden biriniz, bıçağını keskinleştirsin, ve hayvanını rahatlatsın "Bunu Müslim rivayetetti.

Bu hadisi Müslim Buharinin Ebu Kılabe rivayetindoen tahric etti, Oda Ebul Eşas Es Sana'niden Oda Şeddad bin Evs'ten rivayetetti.Buhari Sahihinde Ebul Eşas hadisinden hiç tahric etmedi, o şamlı güvenilirdir.

Buna benzer Semure, peygamber (sav)'den rivayet etti, peygamber (sav) buyurduki: Allah azz eve celle iyilik sahibidir, iyilk yapınız, sizden biriiz öldürdüğü zaman öldürülene ikrametsin, boğazladığı zaman bıçağını keskinleştirsin,kestiği hayvanı rahatsın "Bunu ibni Adiy tahric etti. (1)

Taberani Enes (ra)den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti.

Hükmettiğiniz zaman adaletli olunuz, öldürdüğünüz zaman iyilik yapınız, çünkü Allah iyilik sahibidir, iyilik sahiplerini sever.(2)

(S: 290) Rasulullah (sav) Allah her bir şey üzerine iyilk yazdı sözü,Ebu İshak el Fizari'nin siyer kitabında Halid'denonunda Ebu Kılabe'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Allah iyiliği her şey üzerine yazdı afraz kıldı) veya Her biryaratık üzerine yazdı.

Bu şekilde mürselolarak ve her şey üzerine veyaher yaratıküzerine diye şüpheli tahric etti.

---

(1) İbni Adiy elKamil'de tahric etti, senedi zayıftır, fakat Şeddat'ın hadisi ona şahiddi. (2) NadisiTaberani Enes'tentahric etti. Heysemi deik: Adamları güvenilirdir. (3) Nisa ayet: 103 (4) Bakara, ayet: 183 (5)Bakara, ayet: 216 (6) Mücadele, ayet: 21 (7) Enbiya, ayet: 105 (8) Mücadele ayet: 22 (9) Hadis sahih, müttefak aleyh'tir Ayşe (7.a)'den Buhari, Müslim ve Ahmed tahric etti. (10) İmam Ahmed Vasile bin elEska'dan tahric etti.

Şerhuttakrib'te denildiki:Senedi güzeldir.Münziri ve Heysemi dedi ki:Senedinde Leys bin Ebi Süleymanvar, O güvenilir, müdellistir. (11) Sahihtir, Buhari, Müslim ve Ebu Davud İbni Abbas'tan bunayakın başka lafızla tahric eti (12) Nahl, ayet: 90 (13) Bakara, ayet :195

Zahiri iyiliği her şey ve her mahluk üzerine yazdığını gerektirir.

Denildiki: Mana : Allah her şeye, veya her şey üzerine, veya her şey üzerine yapılan velayette iyiliği yazdı, bunagöre üzerine yazılan zikredilmemiş olur, zikredilen ancak kendisine iyilk edilendir.Fakihlerin ve usulcülerin çoğuna göre yazmak farzolmayı gerektirir. Yazma lafzı ya şeran kurandan faz olan için kullanır. Allah tealanın şu kavli gibi: (Namaz mü'minlerin üzerine vakitleri belli bir farzdır.) (3) ve Oruç sizin üzerinize yazıldı farz kılındı (4) Savaş sizin üzerinize yazıldı (5) veya takdir olarak kesinlikefarz olan için kullanır, şu ayet gbii: Allah elbete ben ve elçilerim galip geleceğiz, diye yazmıştır. (6) ve Andolsun ki zikirden sonra Zebur'da da:Yeryüzüne iyi kularım varis olacaktır" diye yazmıştık (7) ve İşte onlarınkalbine Alah, ima yazmıtır.)(8)

Rasulullah (sav) ramazan ayının kıyamı hakkında buyurduki: Ben sizin üzerineze yazılmasından farz olmasından korktum (9) Ve buyurduki Misvaklaemrolundum, hatta üzerime yazılmasından korktum (10) (S: 291) Ve buyurdik0 Adem oğluna zinadan payı yazılmıştır, kesinlikle o payı alacaktır. (11)

O halde bu hadis iyiliğin farzlığı hususunda nastır.

Allah tealada bununla emretti, buyurduki: Allah adaletve iyiikle emreder (12)

Ve buyurduki: İyilik ediniz, Allah iyilik sahiplerine sever.) (13)

Bu iyilikle emir bazan farzolabilir, annebabaya iyilik, iyilik ve sıla gerçekleşecek miktarda iyilik, konuklayacak miktarda misafire iyilik gibi.

Bu hadis amellerde iyilğin her şeyde farz olduğuna delildir. Fakat her şeye ihsan yerine göredi, Zahiri ve batıni farzları yerie getirmekte iyilik onların farzlarını kamilen yerine getirmekledir, iyilikten bu miktar farz değildir.

Haramlarda iyilik: Onlardan kaçınmak, onun açığını ve gizlisini terk etmektir. (S:292) Allah tealanın şöyle buyurduğung gibi Günahın açığının da gizlisini de terk edin (1) İhsandan bu miktar farzdı.

Güç yetirilenler üzerine sabır ise: Öfkelenmeden güzel bir şekilde bu hususlarda sabretmektir.

Yaratıklarla muamele ve muaşerette fraz olan ihsan: Bütün bunlarda Allah'ın farz kıldığı hakları yerine getirmektedir.

Yaratıkları yönetme ve onların siyasetinde farz olan ihsan ise: Yönetiminbütün farzlarını yerine getirmektir.

Bütünbu miktarlar üzeirine fazlaolan ihsan, farz değildir.

İnsanlardan ve hayvanlardan öldürülmesi caiz olanlarda ihsan0 Ruhunun en hızlı, en kolay ve en rahat bir şekildeçıkmasını sağlamak ve fazla azap vermeden elem vermeden öldürmektir.

Bu çeşidi peygamber (sav) bu hadiste zikretmiştir. her halde misal olsun diye zikretmiştir, veya o haldeyken açıklama ihtiyacından dolayı zikretmiştir, ve buyurmuştur ki:

Öldürdüğünüz zaman öldürmeyi, bğazladığınız zaman boğazlamayı iyi yapanız

Bu öldürülmesi mübah olanlarınenhazıl ve en kolay şekide öldürülmesiin farz olduğuna delildir.

İbni Hazm Boğazlananhayvana ihsanın farz olduğundan icma bulunduğunu hikaye etti.

İnsan oğlunun en kolay ölümü, boynunun kılıçla vurulmasıyladır, Allah teala kafirler hakkında buyurduki: savaşta inkar edenerle karşılaştığınızzaman boyunlarını vurun (2) ve ben kafirelrin yüreğine korku salacağım vurun boyunlarına! Vurun onların bütün parmaklarına! (3) Denildiki: (S: 293) Öldürülen içinen kolayolan yeri belirledi, oda kemiklerin üstü, dimağın altıdır. Düreyd bin EsSımme (4) kendine öldürecek olanabu şekilde öldürmesini tavsiye etti.

Peygamber (sav) Allah yolunda savaşan bir lik gönderdiği zaman onlara şöyle buyururdu: Temsil yapmayınız organ organkeserek ve cismin şeklini değitirerek öldürmek) Ve çocuğu öldürmeyiniz. (5)

Ebu Davud ve ibni Mace ibni Mesud (ra)'dan peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu tahric etti. Öldürme şekli bakımından insanların en iffetlisi iman ehlidir. (6)

Ahmed ve Ebu Davud İmran bin Husayn ve Semure bin Cündüb'ten tahriç ettiler ki:

Peygamber (sav) müsleden Temsil ile aynıdır) nehyetti (7)

Buhari Abdullah bin Yezid'den tahric etti. Peygamber (sav) müsleden nehyetti.

İmam Ahmed Ya'la binMürre'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu tahric etti.

Allah teala kullarıma müsle (organ organ keserek ve vücudun şeklini değitirerek öldürmek yapmayınız, buyurdu. (8)

(S: 294) Yine sahabeden birisi Peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti. Kim ruh sahibinimüsle yapar da tevbe etmezse, kıyamet günü Allah ona müsle yapar (1)

Bilki mübah öldürme iki şekilde olur:

Birincisi: Kısas olur, Kısas alınanın müsle yapılması caiz değildir bilakisöldürdüğü gibi öldürülür. Öldürülene öldüren müsle yapmışsa, kendisine de müsle yapılır mi, yoksa kılıçla mı öldürülür? Bunda alimlerin iki meşhur görüşü vardır.

Birinci görüş: Ölüye yaptığı gibi kendisine de yapılır: Bu Malik, Şafii, ve Ahmed'in meşhur görüşüdür. Sahiyande Enese (ra)denşöyedediği rivayet edildi: Üzerinden gümüşten yapılmış bir cariye Medine'den çıktı,bir Yahudi ona taşlaattı,Cariye rasulullah (sav)'e getirildi. can çekişiyordu Rasullah (sav)ona Seni filan mı öldürdü? buyurdu, başını yukarı kaldırdı hayır manasında, üçüncü defasıda seni filan mı öldürdü? buyurdu, başını aşağı indidi evet manasında, Rasullulah (sav) onu çağırttı, ve onun başınıiki taş arasında ezdi.

Buhari ve Müslimin bir rivayetinde de: Adamın hesabı çekidi ve itiraf etti: Müslimin bir rivayetindede:Yahudilerdenbir adam bir cariyeyi süs eşyasından dolayı öldürdü,ve sonra onu kuyuya, atttı,başını da taşla ezdi, adam alınıp rasulullah (sav)'e getirildi, ölünceye kadar taşlanmasınıemretti,ve bunun üzerine ölünceye kadar taşlandı.

İkinci görüş: Kısas ancak kılıçladır. Bu Sevri, Ebu Hanife ve bir rivayette de imanı Ahmed'in görüşüdür.

(S: 295) Ahmed'den üçüncü b ir rivayet dha var: Ateşle yakması ve müsle yapması dışında öldürenin yaptığı gbii yapılır.Yakma ve müsleyapması durumunda öldüren kılıçla öldürülür, çünküyakarak ve müsle yaparak öldürmekyasaklanmıştır. Bunu ondan Esram nakletti.

Peygamber (sav)'den şöyle buyurduğu rivayet edildi: Kısas ancak kılıç iledir?

Bunu İbni Mace tahric etti ve isnadı zayıftır, Ahmed dedi ki: Kısas ancak kılıççladır" hadisi rivayet ediliyor, fakat isnadı güzel değildir.

(1) Enam, ayet0 120 (2) Muhammed suresi, ayet: 4 (3) Enfal, ayet: 12 (4) O:Düreyd bin EsSımme el Cüşemi el Bekri. Kahraman, şair Cüşeym kabilesinin efendisi, komutanıidi.Müslümanlığa yetişti fakat müslüman olmadı. (5) Hadis sahihtir.Müslim Büreyde'den tahric etti. Ahmed ve İbni Mace Safvan binAssal'dan tahric etti. (6) Hadishasendir. İbni Mesud'dan Ahmed, Ebu Davud, İbni Mace, İbniebi ŞeybeİbniHibban, Beyheki, Tahavi ve İbni ebi Asım tahric etti . (7) Hadis sabittir, Ahmed ve Ebu Davud tahric etti. (8) Ahmed tahric etti.

İsnadında Ata bin Saib var. O karıştırmıştır.

(1) Ahmed, Taberani Evsat'ta tahric etti. Heysemi dedi ki: Ahmed'in adamları güvenilirdir. (2) O iyas bin Abdu Ya Leys esSüselimHaber Taberi tefsirinde zikredilmiştir. Şevkani Neylül evtar'da dedi ki: Ebu Bekir sahabenin huzurunda ateşle yaktı, Halid bin Velid dinden dönen bir kısım insanları yaktı, aynı şekilde Ali (r.a)de yaktı.

Enes hadisinin Yani Yahudi'nin taşla öldürülmesi hadisi-isnadı daha güzeldir.

Eğer katil müsle yapsa, mesale önce sağından solunda, kese, sonra öldürse, onu öldürmekle mi yetinilir,.yoksaöldürüleneyaptıı gibimi yapılır? Bunda iki görüş vardır:

Birincisi: Yaptığı gibieşit olarak yapılır. EBuebu Hanife, Şafii, ve iki rivayetten birindede Ahmed'inİshak'ın görüşüdür.

İkinci Vecih: Öldürmenin ya asli veyadinden dönmeden dolayı meydana gelen küfürden dolayı olmasıdır. Alimerin çoğuna göre yine bundada müslenin caiz olmadıı ve kılıçla öldürelceği görüşündedir.

Seleften bazısından Halid binVelid'in yaptığı gbii müsle ve ateşle yakma gibi öldürmenin caiz olduğunu rivayet edildi.

(S: 296) Ebu Bekir (r.a)'in fecae'yi (2) yakarak öldürdüğünü rivayet edildi.

Ali (r.a)dinden dönen insanlardan bir kısmını yaktı, bu hususta ibni Abbas ona itiraz etti.

Rivayet edildi ki: Ümmü Kıfe el FizariyyeEbu Bekir (r.a) halifeliği zamamnında dinde döndü veEbu Bekir (ra) emretti saçının örgüsü iki genç deve veya altın kuyruğuna bağlandı sonra hayvanlara bağrıldı hayvanlar kaçınca kadın parçalandı. Bu kıssanın isnatları kopuktur.

ibni sa'd tabakatında isnadsız olarak Zeyd bin Harise'nin peygamber (sav)'in zamanında bu şekilde öldürdüğünü ve bunupeygamber (sav)'e haber verdiğini rivayet etti.

Denildiki: O onları yakmadı, ancak ölünceye kadar, kendilerini dumana verdi. Denidiki: önce ödürdü sonra yaktı.Bu sahih deiğldir. ondankendisine dinden dönmüş birinin getirildiği ve emredip ayaklar altında tepeletip öldürttüğü rivayet edildi.
Ashabımızdan İbni Ukayl Özellikle küfür büyük olursa müsle ile öldürmenin caiz olduğunu, kısasta müslenin yasak olduğunu tercih etti.
Bunu caiz görenler Uraniler hadisini delil gösterdriler. Bunu Buhari ve Müslim Enes'ten tahriç etti. Urayne'den bir kısım inszanlar Medine 'ye rasulullah (sav)'e geldiler. Medine'de kalıp Medine'ninhummasınadn zarar görmekten dolayı kalmak hoşlarına gitmedi. Rasulullah (sav) onlara buurduki: Eğer zekat develerinin oraya gidip, sütleriden ve idrarlarıdan içmek isterseniz yapınız hastalıklarının iyileşmeisi için böyle yaptılar ve iyileştiler, sonra çobanları öldürdüler,dinden döndüler rasulullah (sav)'in develerini de sürdüle, bu haber peygamber (sav)'e ulaştı, peşlerinden adam gönderdi ve onlar getirildi. (S: 297) Ellerini ve ayaklarını kesti gözleriniökoydu veHarra'da Medine'de bir mevki) ölünceye kadar terk etti. Bir rivayette de Sonra ölünceye kadar güneşaltına atıldıla. Bir rivayettet de Gözleri oyuldu ve Harra'ya atıldıla, su istiyorlardı kendilerine su verilmiyordu.tirmizi 'nin bir rivayetinde de: Ellerini ve ayakarını çaprazlama kesti.
Nesai'nin rivayetindede: Ve onları astı.
Alimler onların cezalandırılışı şeklinde ihtilaf etti. Bir kısmı: Kim onlargibi yapar, dinden döner, harb eder ve mal alırsa, onlara yapıldığı gibi yapılır, dedi.
Bu Ebi Kılabe ve rivayette deimam Ahmed'in görüşüdür. Baıları dadeki:Kısaca bu suç büyük olanara müslenin caz olduğuna delildir, müsle ancak kısasta caiz değildir. Bu ashabımızdan İbni Ukayl'in görüşüdür.
Bazıları da dedi ki: Urayne'lilere yapılan müslenin yasaklanmasıyla neshedilmiştir.
Bazıları dedi ki: Bu hadlerin ve savaş ayetlerinin inmesinden önceydi, sonra bunlarla neshedildi. Bu Evzai ve ubu Ubeyd'in görüşüdür. Bazıları da dedi ki: Peygamber (sav)'in onlara yaptığı savaş ayetiyledir, ve bundan bir şeyneshedilmemiştir. Ve dediler ki: Peygamber (sav) öldürdü, ve ellerini kesti, çünkü onar mal daaldılar. Kim mal alır ve adam da öldürürse, kesilir, öldürülür ve kesinlikle asılır. Öldürdüğü için öldürülür mal aldığı için el ve ayağı çaprazlama kesilir, iki cinayeti bir arada topladığı içinasılır.
Bu Hasan ve bir rivayette de imam ahmed'in görüşüdür.
Onlar çobanların gözlerini oydukarı için onların gözünü oydu. Müslim'de Enes'ten bu şekilde tahric etti.
İbni Şihab onların çobanı öldürüp müsle yaptıklarını zikretti. İbni Sa'd çobanın elini ve ayağını kestiklerini ve diline ve gözüne ölünceye kadar diken batırdıklarını zikretti.Bu halde kesilmeleri, gözlerinin çıkarılmaları ve susuz bırakılmaları kısas olmuş olur.
(S: 298) Bu şöyle söyleyenin sözüne yorumlanır. Harbi kısas gerektirecek bir cinayet yaptığı zaman öldürülmeden önce ondan kısas alınır, Bu İmam Ahmed'in mezheb görüşüdür. Fakat bu gibi farz olarak öldürmekle mi?yoksakısas üzere ve velinin affıyla düşer mi?Bu husuta Ahmed'deniki rivayet var. Fakat tirmizi4nin rivayetinde: Çaprazlama kesilmeleri, onların harp ettiklerindendolayı olduğuna delildir, ancak çobanın elini ve ayağını çaprazlama kesmeleri müstesna (bu durumda kısas olarak kesilir) Allah en iyisini bilir.
peygamber (sav)'den ateşle yakmaya izin verdiği sonra nehyettiği rivayet edildi: Sahihi Buharide Ebu Hureyre (r.a)den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu irvayet edildi: Rasulullah (sav) bizi bir toplulukla gönderdi ve buyurduki: Eğer filan ve filanı Kureyş'ten iki adam bulursanız ateşle yakınız. Sonra çıkmak isteğimiz zaman buyurduki: Ben size filan ve filanı ateşle yakmanızı emretmiştim, ateşle ancak Allah azaplandırır, eğer o ikisini bulursanız öldürünüz.
Yine onda İbni Abbas'tan peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Allah'ın azabıyla azaplandırmayın (17
Ebu Davud,Nesai ve İmam Ahmed İbni Mesud'dan şöyle dediğni tahric etti: Biz peygamber (sav)'le beraberkenNelm köyüne uğradık, yanmıştı. Peygamber (sav) kızdı ve buyurduki: Beşeriçin allah,'ın azabıyla azablandırması layık değildir.
Halid bin Velid dinden dönme esnasından birtopluluğu yaktı değildir.

Halid bin Velid dinden dönme esnasında bir topluluğu yaktı. Sahabede bir gruptan Lut Kavminin fiilini (livata) yapanların ateşle yakılmasının caiz olduğunu görüşü rivayet edildi.
Ali (r.a)'inEbu Bekir'e (r.a) önce öldürüp sonra yakmasını işaret ettiği rivayet edildi. Bunu İshak bin Raheveyht ateşle azaplandırmamış olmak için ,güzel gördü.
İmam Ahmed'in müsnedinde şöyle geçiyor: İbni Mülcim Ali (r.a)'ye vurunca dedi ki: Ona rasullullah (sav)'in bir adamı öldürmek istediği zaman yapmak istediği gibi yapın, ve dedi ki: Onun öldürün, sonra yakın. (2) Alimleri çoğuna göre haşeratı ibretle ateşle yakılması mekruh olduğunu görüşündedir. (S:299) İbrahim enNahai dedi ki: Akrebin ateşle yakılması müslemdir. Ümmüd Derdapirenin ateşle yakılmasını nehyetti. Ahmed dedi ki: Balık canlıyken ateşle pişirilmez, ve dedi ki: çekirge daha hafiftir, çünkü onun kanı yoktur.
Peygamber (sav)'in, hayvanın hapsedilip sonra ok ve benzeri şeyle vurularak öldürülmesini nehyettiği sabittir.
Sahiynde Enes'ten rivayet edildiki: Peyamber (sav) hayvanların hapsedilip, ok ve benzeri şeylerle vurularak öldürülmesini nehyetti.
Yine Buhari ve Müslimde İbni Ömer'den rivâyet edildiki: O bir tavuk dikip ona atış eden bir kavme rastladı, İbni Ömer: kim yaptı, rasulullah (sav)bunu yapana lanet etti, dedi.

Müslim İbni Abbastan tahric etti. Peygamber (sav) Ruhu olan hiçbir şeyin okla hedef kılınmasını nehyetti.

İmam Ahmed'in müsnedinde Ebu Hudeyre'den rivayet edildi: Peygamber (sav) öldürme ve boğazlamanın güzel yapılmasını emretmiştir, bıçağın keskinletilip, hayvanın rahatlatılmasını emretti. Bununla kesin aletin ruhunun çabuk çıkmasını kolaylaştırdığı için hayvanı rahatlacağına işaret etti. Kesilecek hayvana keserken şefkatli davranmak hakkında da emir vardır.

(S: 300) İbni Mace Ebu Saidi Hudri'nin şöyle dediğini tahric etti: Rasullullah (sav) kulağından bir koyunu çeken adama rastladı, Resullullah (sav) buyurduki: Kulağını bırak boynunun ön kısmından tut" (3)

Hallal ve Taberani, İkrime'den tahric etti, oda İbni Abas'tan şöyle dediğini rivayet etti: Rasululalh (sav) ayağını koyundan tarafına koyup bıçağını keskinleştiren bir adama rastladı, koyunda ona gözüyle bakıyordu, rasullullah (sav) buyurduki: Bunda önce yapsan olmaz mıydı?, sen hayvanı birkaç kere mi öldürmek istiyorsun?

İkrime'den Mürsel olarak rivayet edildi, Abdurrazzak ve başkası tahric etti, onda şu ziyade var: Onu yatırmadan önce bıçağını keskinleştirseydin ya"

İmam Ahmed dedi ki: Kesilme yerine kadar, yumuşak, şefkatli olarak götürülür, bıçak gizlenir, bıçak ancak kesme anında ortaya çıkarılır. Rasulullah (sav) bu şekilde bıçakların gizlenilmesini emretti.

Boyun damarlarının kesilmesi emredilmiştir. Ebu Davud'un İkrime'den tahric ettiği ve onunda İbni Abbas' ve Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet ettiği gibi: Peygamber sav) şeytan şeridinde nehyetmiştir. Oda derini kesilip damarların kesilmemesidir.

İbni Hibban sahihinde tahric etti, onun rivayetinde: İkrime dedi ki: Hayvadan az bir şey kesiyorladı, ölene kadar öyle bırakıyorlardı, ve damarları kesmiyorlardı ,bu yasaklandı. Abdurrazzak Musannefinde Muhammed bin Raşid'den, Oda Vadinbin Ata'dan şöyle dediğini rivayet etti: (S: 301) Bir kasap bir koyunu kesmek için bir çukur açtı, koyun adamın eline kaçtı ,ta peygamber (sav)'e geldi, adam peşinden geldi, ve ayağından çekip sürüklemeye başladı, peygamber (sav) koyuna buyurduki: Allah'ın emrine sabret, sen de ey kasap ölüme yumuşak, merhametlice götür."

İbni Sirin'e varan isnatla yine tahric etti: Ömer (r.a) kesmek için koyunu ayağından sürükleyen bir adam gördü ve ona dedi ki: Sana yazıklar olsun, ölüme kadar güzelce sevket."

Muhammed bin Ziyad,İbni Ömer'in koyunu ayağıdan çeken bir adamı görüp ona şöyle dediğini rivayet etti: Ölüme kadar güzelce götür. Bunun üzerine kasap bıçağını çıkardı ve: Ben onu güzelce götürmek istemiyorum,onu şu an kesmek istiyorum, dedi. İbni Ömer: Hayvanı güzel götür, dedi.

İmam Ahmed'in müsnedinde Muaviye bi Kurra'dan rivayet edildi, Oda babasından rivayet etti: Bir adam peygamber (sav)'e dedi ki: Ey Allah'ın rasulü ben koyunu kesiyorum ve ona acıyorum. Peygamber (sav) buyurduki: Sen koyuna acıyorsan Allah'ta sana acır." (1)

Mutarrif bin Abdullah dedi ki: Ey Allah serçeye acımaktan dolayı insana merhamet eder" Nevf el Bükali dedi ki: Bir adam annesinin yanında buzağıyı kesti ve arkasından adamın organları hastalıktan dolayı kuvvetten düştü. Birgün yuva bulunan bir ağacın altındayken bir yavru yere düştü, ve adam ona acıdı ve geri yuvasına koydu, Allah'ta ona eski kuvvetini geri verdi.

Peygamber (sav)'den bir çok vecihlerle anneyi yavrusundan ayırmayı yasakladığı rivayet edildi. Bu insan oğlu ve diğerleri için geneldir.

Peygamber (sav)'den bir çok vecihlerle anneyi yavrusundan ayırmayı yasakladığı rivayet edildi. Bu inkar onu ve diğerleri için geneldir.

Ebu Davud'un sünnetinde rivayet edildiki:Peygamber (sav) ayırmayı yasakladığı rivayet edildi. Bu insan oğlu ile diğerleri için geneldir.

Ebu Davud'un sünnetinde rivayet edildiki: Peygamber (sav) yavru devenin kesilmesi) hakkında soruldu: (S: 302) Peygamber (sav) buyurduki: O haktır, eğer onu iki veya üç yaşına kadar bıraksanız da bir dul kadına verseniz veya Allah yolunda (savaşta) üzerine binseniz, onu kesmenizden etinin kılına yapışmasından (zayıf, az etli olmasından), ve kabını az doldurmadandan ve yavruyu deveden ayırmandan daha hayırlı olur"

Manası: Devenin yavrusu küçükken kesilirse etinden faydalanılamaz (az olur), devesinin sütünden de zarar görür (süt azalır), ve deve yavrusundan ayrılmış olur.

______

(1) Buhari, Tirmizi, Ebu Davud ve Hakim İbi Abbas'tan tahric etti. (2) İmam Ahmed'in müsnedindedir, hadisin senedi zayıftır. (3) Hadis zayıftır, senedinde Musa bin Muhammed bin İbrahim et Teymi var, O zayıftır.

On sekizinci Hadis

(TAKVA VE İNSANLARA MUAMELE)

Ebu Zer: Cündeb bin Cünade, ve Ebu Abdurrahman: Muaz bin Cebel (r.a)'den rasulullah (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Nerede olursan Allah'tan kork, kötülüğün arkasından iyilik yap ki onu imha etsin, ve inlara güzel ahlakla muamele et." Bunu Tirmizi rivayet etti, ve Hadis hasendir, dedi. Bazı nüshalarda da Hasen, sahihtir, dedi.

Bu hadisi Tirmizi Süfyanı Sevri rivayetiyle tahric etti. Oda Habib bin Ebi Sabit'ten Oda Meymun bin Eşi Şebib'ten, Oda Ebu Zer'den rivayet etti.

Yine bu isnatla Meymun'dan, Oda Muaz'dan tahric etti, ve şeyhi Mahmed bi Gaylan'ın şöyle dediğini rivayet etti: Ebu Zer'in hadisi daha sahihtir.

____

53(1) Hadisin isnadı sahihtir. Ahmed müsnedde tahric etti.
Bu hadisin isnadında ihtilaf edildi.Onun hakkında denildiki: Habib'ten, Oda Meymun'dan rivayet ettiki: Peygamber (sav) bunu mürsel olarak tavsiye buyurdu. Darekutni bu mürseli terci etti.
Tirmizi bu hadisi güzel gördü, bazı nüshalarda sahih görülmesi uzak bir görüştür.Fakat bunu Hakim'de tahric etti ve: Şeyhaynin şartı üzere sahihtir, dedi. Bu iki cihetten vehimdir. (S: 304) Birincisi: Meynun bin Ebi Şebib-İbni Şebib'te denilir- Buhari sahihinde odan hiç bir hadis tahric etmedi, Müslim'de ancak mukaddimesinde Mugire binŞu'be'den rivayet edilen hadisi tahriç etti.
İkincisi: Meymun bin Şebibin sahabenin hiç birinden işittiği doğru değildir. Fellas dedi ki: Sahabeden rivayetinden hiç birinde: İşittim,diyebirşey yoktur. Hiç kimsede de oun peygamber (sav)'in ashabından işittiğini zannettiği haberini almadım.
Ebu Hatim er Razi dedi ki: Onunebu Zer ve Ayşe'den rivaeyti mutasıl değildir.
Ebu Davud dedi ki: Ne Ayşe'ye yetişti, nede Ali'i gördü. O halde Muaz'ı hiç görmemiştir.
Buhari, Şeyhi Ali İbnil Medini, Ebu Zür'a ve Ebu hatim'e göre hadis ancak karşılaşmış olmakla muttasıl olur. İmam Ahmed'in sözü de buna işaret ediyor, Şafii'de Risalede bunu ifade etti bütün bular Müslimin görüşüne muhaliftir.
Peygamber (sav)'de bu vasiyyeti Muaz ve Ebu Zer'e yaptığı diğer vecihlerle rivaeyt edildi.
Bezzar İbni Lehia'dan tahriç etti, Oda Ebuz Zübeyr'den Oda ebut Tufeyl'den, Oda Muaz'dan rivayet ettiki: Peygamber (sav) Onu bir kavme gönderdi, ve Muaz dedi ki: Ya rasulullah bana tavyi et. Buyurduki: Selamı yay, yemek dağıt, ehlinden heybetli bir adamdan haya ettiğin gibi Allah'tan haya et, kötülük yaptığın zaman iyilik yap, gücün yettiği kadar ahlakını güzelleştir.
Taberani ve Hakim Abdullah bin Amr bin El As'tan tahric etti: Muazbin Cebel yolculuk yapmak istedi ve dedi ki: Ya rasulullah bana tavsiyede bulun. Buyurduki: Allah'a ibadet et ve onu hiçbir şeyi ortak koşma" dedi ki: Ya rasullullah biraz (taviyeyi) artır. Buyurdu ki: Kötülük yaptığın zaman iyik yap. dedi ki: Ya rasullulalh bir az tavsiyeyi) artır Buyurdiki: Doğrusu, ol ahlakın güzel olsun (1)
(S: 305) İmam Ahmed Derrac'ta tahric etti, Oda ebul Heysem'den Oda Ebu Zer'den rivayet ettiki: Rasululah (sav) onu buyurduki: Sana işlerinin gizlisinde ve açığında Allah'tan sakınmanı (takvayı)tavsiye ediyorum, kötülük yaptığın zaman iylik yap, hiç asan bile yere düşse kimseden bir şey isteme, emanet alma, iki kişi arasında hüküm verme." 54Yine başka bir rivayette Ebu Zer'den şöyle dediği rivayet edildi: dedimki: Ey Allah'ın rasülü, beni cenneti yaklaştıracak cehennemden uzaklaştıracak bir ameli bana öğret. Buyurduki: Ey Allah'ın rasulü (La ilahe illallah)'ta iyiliklerden midir? Buyurduki: O iyiliklerin en güzelidir"
İbni Abdil Ber Temhid'de Nazar olan isnatla, Enes (r.a)'ın şöyle dediğni rivayet etti: Peygamber (sav) Muaz'ı Yemen'e gönderdi ve buyurduki: Ey Muaz Allah'tan sakın, insanlara güzel ahlakla muamele et, bir kötülük yaptığı zaman, peşinden iyilik yap" Dedi ki: Dedim ki: Ey Allah'ın rasulü (Lailahe illallah)'ta iyiliklerden imidir? Buyurduki: O iyilikleri en güzelidir.
Peygamber (sav)'in Muaz'a tavsiyesi İbni Ömer ve başkasında da birçok vecihlerle uzunca rivayet edildi ve içerisinde zayıflık vardır.
Bu manaya Ebu Hureyre (r.a)'in peygamber(sav)'den rivayet ettiği şu hadistegiriyor. Peygamber(sav)'e:İnsanları en çokcennete girdiren şeyin ne olduğu soruldu. Buyurdiki: "Allah'tan sakınmak ve güzel ahlaktır. Bunu İmam Ahmed, İbni Mace ve Tirmizi tahric etti ve ibni Hibban hadisi doğrulada.
54(1) Hadis sahihtir, Hakim tahric etti ve doğruladı. (2) Nisa ayet:131 (3) Maide, ayet: 96 (4) Haşr ayet: 18
Bu tavsiye Allah'ın ve kullarının haklarını toplayan büyük bir tavsiyedir. Çünkü Allah'ın kullara haklarından:Ondan hakkıyla korkmalarıdır. Takva Allah'ın öncekilere ve sonrakilere tavsiyesidir. Allah teala buyurduki: Sizden nice kendilerine kitap verilenlere ve size Allah'tan korkun" diye emrettik.) (2) (S:306) Takvanın aslı: Kulun kendisiyle sakındığı ve korktuğu şey arasında kendini ondan koruyacak bir engel kılmasıdır. Kulun Rabbi için takvası: Kendisiyle Rabbinin azabı, gazabı arasına ondan koruyacak bir engel kılmasıdır. Kulun Rabbi için takvası: Kendisiyle Rabbinin azabı, gazabı arasına ondan koruyacak bir engel kılmasıdır.
oda taatını yapmak, ve yasaklarından kaçımaktır.
Takva bazan Allah'ın ismine izafe edilir, Allah tealanın şu kavli gibi: Huzuruna toplaacağınız Allah'tan korkun) (3) ve Allah teala buyurduki: Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve her nefis yarın için ne göderdiğine baksın, Allah'tan korkun. Muhakak ki Allah işlediğinizden haberdardır. (4)
Takva Allah'a izafe edilirse manası: Onun gazabından ve öfkesinden korkun demek olur. Bu korkulanların en büyüğüdür, bundan dünyevi ve ührevi cezalara ortaya çıkar. Allah teala buyurduki: Allah kendisine karşı gelmekten sizi sakındırıyor (1) ve buyurduki: Sakınılmaya layık olan da, mağfiret sahibi de odur. (2) O korkulmaya, kullarını gönlünde büyütülmeye ehildir, ta ki ona tapsınlar ve itaat etsinler. Çünkü o büyültmeye, büyüklük sıfatlarına ve şidtdetli yakalama ve şiddetli yakalama ve şiddetli azab etme kuvvetine müstehaktır.
Tirmizi Enes'ten (Sakınılmaya layık olan da, mağfiret sahibi de odur.) ayeti hakkında peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: Allah teala buyuduki ben korkulmaya ehilim, kim benden korkar ve benimle birlikte başka bir ilah tutmazsa, onu bağışlamaya de ehilim ." (3) Takva bazan Allah'ı azabına veya azap mekanına (cehennem gibi), veya (azap) zamanına (kıyamet gibi) şeylere izafe edilir. Allah teala buyurduki: (Kafirler için hazırlanmış olan cehennemden sakının) (4)

Ve buyurduki: Yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten sakınnı. O kaafirler için hazırlanmıştır.) (5) (S: 306) Ve buyurduki: (Allah'a döndürüleceğiniz günden sakını.) (6), (Öyle bir günden kokkun ki, üç günde hiç kimse başkası için herhangi bir ödeme bulunamaz.) (7)

55Kamil takvaya farzları yapmak, haramlar ve şüphelileri terkte, ve belki daha sonra mendupları yapmak ve mekrupları terk etmek te girer. Bu takvanın en yüksek derecesidir, Allah teala buyurduki: Elif, Lam. Mim. O kitap (kuran) onda asla şüphe yoktur. O, müttakiler için bir yol göstericidir. Onlar gayba inanırlar, namaz kılarlar, kendilerine verdiğimiz mallardan Allah yolunda harcarlar. Yine onlar, sana indirilene ve senden önce indirelene iman ederler, ahiret gününe de kesinkes inanırlar.) (8) Ve buyurduki: (Asıl iyilik, o kimsenin yaptığıdır ki, Allah'a ahiret günüe, meleklere, kitaplara, peygamberlere inanır. Yakınları, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, dilenenlere ve kölelere sevdiği maldan harcar, namaz kılar, zekat verir. Anlaşma yaptığı zaman sözlerini yerine getirir. Sıkıntı, hastalık ve savaş zamanlarında sabreder. İşte doğru olanlar bu vasıfları taşıyanlardır. Müttakiler ancak onlardır.) (9)

Muaz bin Cebel dedi ki: Kıyamet günü nida edilirki: Müttakiler nerede?Rahmanın himayesi altında ayağa kalkarlar ve onlardan gizlenmez. Ona derlerki: Müttakiler kimlerdir? Derki (münadi) şirkten ve putlara tapmaktan sakınan ve İbadeti Allah için halis yapanlardır. İbni Abbas dedi ki: Onlar hidayetten bildikleri şeyi terk etme hususunda Allah'ın azabından sakınan ve getirdiğini tasdik etme husuunda da rahmetini ümit eden kimselerdir.

Hasan dedi ki:Müttakiler: Allah'ın kendilerine haram kıldığı şeyden sakınan ve farzk kıldığını eda edenlerdir. Ömer bin Abdul Aziz dedi ki: Gündüz oruç tutmak, gece namaz kılmak, ve bu ikisini beraber yapmak takva değildir. Fakat takva. Allah'ın haram kıldığını terk etmek, farz kıldığını yerine getirmektir. Kim bundan sonra bir hayırla rızıklanırsa o hayır

____

(1) Ali İmran ayet: (2) Müddessir, ayet: 56 (3) Ahmed, Darimi, Tirmizi, Nesai, İbni Mace, Bezzar,Ebu Yala,Begavi,İbni Cerir, Münzir, ibni ebi Hatim İbni Adiy ve Hakim tahric etti, ve doğruladı. (4) Ali İmran, ayet: 131 (5) Bakara, ayet: 24 (6) Bakara, ayet: 281 (7) Bakara, ayet: 48-123 (8) Bakara, ayet: 1-4 (9) Bakara, ayet: 177 (10) Zelzele suresi, ayet: 7-8

üstüne hayırdır. Talk bin Habib dedi ki: Takva Allah'tan sevabını ümit ederek, Allah'tan bir nur ile Allah'ın taatını işlemen ve Allah'ı azabından korkarak, Allah'tan bir nur ile Allah'ın masiyetini terk etmendir.

(S: 308) Ebud Derda'dan şöyle dediği rivayet edildi: Takvanın tamamını, bir zerreden bile sakınır derecede kulun Allah'tan korkmasıdır, hatta haram olma korkusuyla bazı helal gördüğü şeyleri bile terk etmesidir, Allah teala kulları için olacak durumu açıklamıştır. (Kim zerre ağırlığınca hayır işlerse onu görür, kim de zerre ağırlığınca şer işlerse onu görür.) (1) Hayırdan hiçbirşeyin yapılmasını, şerden de hiçbirşeyin sakınılmasını küçük görme. Hasan dedi ki: Müttakilerde takva o derce olduki harama muhalefet olsun diye helaldan çoğunu terk ettiler." Sevri dedi ki: Onlar, sakınılmayacak şeyde de sakındıkları için müttaki ismi verilmiştir. Musa bin A'yan dedi ki: Müttakiler harama düşme korkusu helal şeylerden de uzak durduar. Allah'ta oları müttakiler diye isimlendirdi. Şu hadis daha önce geçti: Kul sakıncalı olması korkusuyla sakıncalı olmayanı terk edinceye kadar müttakilerden olamaz." Ve kim ki şüphelerden sakınırsa, dinin ve ırzını temize çıkarmış olur. Meymun bin Mihran dedi ki: Müttaki cimri ortağın ortağana karşı yaptığı hesaptan daha fazla nefsini hesaba çeker."

İbni Mesud: (Allah'tan hakkıyla korkun) ayeti hakkında dedi ki: İtaat edilmesi , asi olunmaması, zikredilmesi, unutulmaması, şükredilmesi veya körlük edilmemesidir.

Bunu Hakimmerfu olarak tahric etti, fakat mevkuf daha sahihtir. Onun şükrüne bütün taat fiileri girer.

Onun zikredilip unutulmamasının manası: Hareketlerinde, duruşlarında ve konuşmasında kalbiyle Allah'ın emirlerini hatırlayıp onları yerine getirmesi, yasaklarını hatırlayıp onlardan kaçınmasıdır.

Ebu Hureyre'nin dediği gibi takvanın kullanımı genellikle haramlardan sakınma olarak kullanılır. (S: 309) Ebu Hureyre takvadan soruldu ve dedi ki: Sen hiç dikeli yolda yürüdün mü? Adam: Evet, dedi. Nasıl yaptın?, dedi. Diken gördüğüm zaman başka dikensiz tarafa giderdim veya atlar geçerdim, dedi. İşte takva budur, dedi.

İbnil Mu'tez bu manayı aldı ve dedi ki:

Günahların küçüğünü büyüğünü terk et o takvadır.

Gördüğünden sakınan dikenli yerde yürüye gibi yap.

Küçüğü küçük görme dağlar çakıltaşlarındandır

Takvanın aslı: Kulun sakınılacak olanı bilmesi, sonra sakınmasıdır.

Avn bin Abdullah dedi ki: Takvanın tamamı: Bilmediğini öğrenmeyi istemendir.

Marufu Kerhi dedi ki: Sen takvayı güzel yapmazsan, faizi yersin, takvayı güzel yapmazsan bir kadınla karşılaşınca gözünü haramdan kapamazsın ,sen takvayı güzel yapmazsan kılıcı kendi boynuna koyarsın. Peygamber (savW7 MuhammedbinMesleme'ye buyurduki:Sen ümmetimi ihtilaf etmiş görürsenkılıcını al onunla Uhud'a vur." (1)

Sonru Maruf dedi ki: Herhalde benim bu meclisimden de sakınmamız gerekir. Sonra dedi ki: Sizin mecsidden buraya gelişinizden sakınmamız gerek. Hadiste tabi olunan için fitne tabi olan için zillet olduğu ifadesi gelmedi mi, yani insanların bir adamın arkasından yürümesi? Fil cümle: Takva Allah'ın bütün yaratıklarına, Rasulullah (sav)'in de ümmetine tavsiyesidir. Peygamber (sav) bir seriye üzeride birini emir olarak gönderdiği zaman, ona kendi nefsi açısından Allah'tan korkması, yanındaki müslümanlara da hayır tavsiye ediyordu. (2)

(S: 310) Rasulullah (sav) veda haccında kurban günü insanlara verdiği hutbede Allah'tan sakınmalarını ve imamlarını dileyip onlara itaat etmelerini tavsiye buyurdu. (3) İnsanlara öğüt verince, onlar deki: Bu sanki veda edenin öğüdü gibi, bize tavsiyede bulun. Buyurduki: Size Allah'tan sakınmayı, ve dinleyip, itaat etmeyi tavsiye ediyorum."
İbni Hibban ve başkasının tahric ettiği Ebu Zer hadisinde Ebu zer dedi ki: Dedim ki: Ya Rasulullah bana tavsiye et. Buyurduki: Sana Allah'ın takvasını tavsiye ediyorum, çünkü o bütün işlerin başıdır.
İmam Ahmed Ebu Saidi Hudri'den şöyle dediğini tahric etti: Ey Allah'ın takvasını tavsiye ediyorum, çünkü o bütün işlerin başıdır."
İmam Ahmed Ebu Saidi Hudri'den şöyle dediğini tahric etti: Ey Allah'ın Rasulü bana tavsiye et, dedim. Buyurduki: Sana Allah'ın takvasını tavsiye ediyorum çünkü o herhayrın toplayıcısıdır.
Tirmizi'de Yezid binSelem'den rivayet edildi: O rasulululllah (sav)'e sormuş ve deniş ki: Ey Allah'ın rasulü ben senden çok hadis duydum, sonuncusunun öncekisini unutturmasından korkuyorum, bana bir cümle bahset ve benim için kapsamlı bir şey olsun. 56
Buyurduki: Bildiğin şeyler hususunda Allah'tan sakın Selefi salih bunu tavsiye ededer dururlardı. 57
(S: 311) Ebu Bekir Sıddık (r.a) hutbesinde şöyle diyordu: Size Allah'ın takvasını tavsiye ediyorum, ona ehli olduğu şekliyle sana (övgü) etmenizi, korkup ümit etmenizi, (Allah'tan) isterken ısrarlı olun, çünkü Allah zekeriyya ve ailesi övdü ve buyurduki: Onlar hayır işlerinde koşuşurlar, umarak ve korkarar bize yalvarırlardı; onlar bize karşı derin saygı içindeydiler.(1)
Ebu Bekir (r.a)'in vefatını gelince Ömer (r.a)'e söz aldı, onu çağırdı ve onu vasiyyet etti. Ona ilk söylediği şuydu: Ey Ömer Allah'tan sakın" ömer oğlu Abdulla'a yazdıki: Ben sana Allah'ın takvasını tavsiye ediyorum, çünkü kim ondan sanırsa onu korur, kim ona ödünç verirse mükafatını verir, kim şükrederse (nimetini) artırır. Takvayı iki gözünün arasına al (çok önem ver) ve onu kalbini cilası kıl"
alibin ebi Talib (r.a) adamın birini bir seriyyenin başına emir tayin etti ve dedi ki: Mutlaka huzuna çıkacak olduğun Allah'ın tavasını sana tavsiye ediyorum. Sonun mutlaka onadır, ve o dünya ve ahirete sahiptir. Ömer bin Abdul Aziz bir adama şöyle yazdı: Sana Allah'ın takvasını tavsiye ediyorum ki, Allah'tan başkasını kabul etmez ve ancak (takva) ehline merhamet eder ve ancak onun üzerine sevap verir; onunla öğüt verenler çoktur, fakat onunla amel edenler, azdır, Allah bizide senide müttakilerden etsin."
Halife yapılınca hutbe okudu. Alllah'a hamdetti ve onu sena etti ve dedi ki: Size Allah'ın takvasını tavsiye ediyorum, çünkü Allah'ın takvası her şeyin yerine gelir, takvanın yerine hiç bir şey gelemez. Bir adam Yunus bin Ubeyd'e dedi ki: Bana tavsiye et. dedi ki: Sana Allah'ın takvasını ve ihsanıtavsiye ediyorum, çünkü Allah takva sahipleri ve ihsan sahipleriyle beraberdir." Hac yapmak isteyipte bana tavsiye et diyen adama dedi ki: Allah'tan sakın; kim Alla'tan sakınırsa onun için yalnızlık yoktur" Tabilerle birlikte ölüm anında bir adama: Bize tavsiye et denildi. dedi ki: Size nahl suresinin sonun tavsiye ediyorum: (Allah, sakınanlar ve ihsan sahipler ile beraberdir.)
Seleften bir adam kardeşine yazdıki: Sana Allah'ın takvasını tavsiye ediyorum; çünkü o senin gizlediğin şeyin en değerli, açığa vurduğunun en süslü, biriktirdiğinin en üstün olanıdır.
Allah takva ehli için korktuları hususta kurtuluşa ve ummadıkları yerden de rızıklarını vermeye kefil olmuştur."

___

58(1) Ebu Nuaym Hilyede'de tahric etti. 8/365, yine hadisi sahih bir isnatla ibni Ebi Şeybe ve İbni Mace, Ahmed ve İbni Sa'd tabakatta tahric etti. (3) Tahric taha önce geçti. Müslim ibni Mesud'dan tahric etti. (3) Talak, ayet: (4)Hadis munkatı'dır, Ahmed ve ibni Mace tahric eti, çünkü senedindeki Ebus Selil Ebu Zer'i görmemiştir. (5) Nesainin tahric ettiği hadisin bir kısmıdır. İbni Hibban doğruladı.
Şube dedi ki: Bir tarafa çıkmak istediğin zaman Hakem'e: Senin bir ihtiyacın varmı?, derdim . Orda: Sana peygamber (sav)'in Muaz bin Cebel'e yaptığı tavsiyeyi yapıyorum: Nerede olursan Allah'tan kork, kötülüğün peşinden iyilik yap ki (5) kötülüğü) imha etsin, ve isanlara güzel ahlakla muamele et" derdi. Peygamber (sav)'in duasında şöyle dediği sabittir. Allah'ım senden hidayet, takva, iffet ve zenginlik istiyorum." (2)
Ebu Zer dedi ki: Rasululah (sav) şu ayeti okudu: (Kim ki Allah'tan korkarsa Allah onun için bir çıkış kapısı kılar.) (3) Sonra buyurduki: Ey Ebu Zer eğer insanların hepsi bu ayeti alsa tatbik etse) kendilerine yeterdi" (4)
Peygamber (sav)'in "Nerede olursan Allah'tan korkar sözünden muradı: Gizli deve açıkta, insanların gördüğü ve görmediği yerde. Ebu Zer hadisinde peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu zikretmiştik. İşinin açığında ve gizlisinde Allahın takvasına sana tavsiye ediyorum.
Peygamber (s.a.v) duasında şöyle diyordu: Allah'ım gıyabta ve görünürde senin korkunu istiyorum (5)
Daha öne Ebut Tufeyl'in Muaz'dan rivayet ettiği hadis geçmişti, peygamber (s.a.v) Muaz'a şöyle buyurdu: Ehlinden heybet sahibi birinden haya ettiğin gibi Allah'tan haya et"
Bu gizlide Allah'tan korkmayı gerekli kılan sebeptir, çünkü nerede olursa Allah'ın kendini gördüğünü bilen kimse, gizlisine ve açığına vakıf olduğunu bilen ve bunu yalnızlığı anında hatıran getiren kimse gizlidede masiyetleri terk eder. Bu manaya kıranda Allah tealanın şu kavliyle işaret edildi: (Adını kullara birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık haklarına riayetsizlikten de sakının. Şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir (1)

(S: 3137) Seleften bazısı arkadaşlarına diyorduki: Allah bizi de sizi de yalnızlıkta gücü yettiği halde haramdan uzaklaşmayı, ve kendisini gördüğünü bilip korkusundan dolayı (haramı) terk edenlerde kılsın.
Şafii dedi ki: En zor şey üçtür: Azlıkta cömertlik, yalnızta vera (şiddetli takva) ümit edilip korkuların yanına hak söz)
Vaiz İblis Semmak (2) kadeşine şöyle yazdı: Sana Allah'ın takvasını tavsiye ediyorum, O öyle Allahki gizli anında seninlegizli konuşan,açık anında seni görendir, herhalinde, gecede, güdüzünde Allah'ı hatırında tut. Sana yakınlığı ve sana olan kudreti kadar Allah'tan kork. Bilki sen onun saltanatından başkasının saltanatına çıkamazsın, ve mülkünden başkasının mültküne çıkamazsın, onun azami sakın, ondan titremen çok olsun, vesselam."
Ebul celed dedi ki: Allah peygamberlerden birine şöyle vahyetti: Kavmine de ki: Sizin haliniz nedir, günahı benim yaratıklarımdan gizliyorsunuz da , bana karşı açıkça işliyorsunuz? Eğer benim sizi görmediğim görüşündeyseniz, o halde siz bana şirk koşmuş olursunuz, eğer benim bildiğim görüşündeyseniz beni niçin size bakanların en basiti kılıyorsunuz?" Vebib bin el Verd diyorduki: Allalh'ın sana olan kudreti miktarınca Allah'tan kork,sana yakınlığı mikkatırınca da odan haya et"
Bir adam ona bana öğüt ver, dedi. Ona dedi ki: Sana , Allah'ın bakanların en basiti olmasından kork" Selefin bazısıdiyorduki: Masiyetinle gözünü aydınlatmadığın kimsenin sana merhamet edeceği görüşünde misin?Bazı da dedi ki: Ey Adem oğlu kimse sana bakmazken bir masiyet işlesen Allah'la başbaşa olduğun halde yaratıklarından birinde haya ettiğin gibi haya etmesen sen ancak iki adamdan birisi olursun: eğer sen onun seni görmediğini zannediyorsan, kafir olursun, eğer Onun gördüğünü biliyorsan, yaratıklarını en zayıfına karşı engel olan şey, ona karşı engel olmuyorsa, o halde sen ona karşı cesaret etmişsindir."

____
(1) Nisa, ayet: (1) (2) O zahid, örnek, vaizlerin efendisi, Ebul Abbas Muhammed bin Subeyh el İcli (Siyari alamin Nübela: 8/328, 330 (3) Mülk Suresi,ayet:14 (S: 314)Seleften biri bir sulak, ağaçlı bir yere girdi ve dedi ki: Burada yalnızca bir isyan işlesem, beni kim görür? O sulak ağaçlıyeri doltduran bir ses işitti. (Yaratan bilmez mi? O en ince işleri görüp bilmektedir ve her şeyde haberdardır.) (3)
Birisi Bedevi arap bir kadın azina için meylettive kadına dedi ki: Bizi yıldızlardan başka gören yok. Kadın: Onları yıldız olarak yapan nerede, dedi.
Muhammed binel Münkedir durup bir kadınla konuşan bir gördü ve dedi ki: Allah kinizi de görüyor, Allah bizimde siz ikinizin de ayıplarını örtsün.
Harisel Muhasibi dedi ki: Murakabe: Kalbin Allah'a yakın olduğunu bilmesidir.
Cüneyd'e soruldu ki: Gözü haramdan yummaya ne ile yardım talep edilir? dedi ki: Senin bakacağına Allah'ın bakması daha önce olduğunu bilmendir.
İmam Ahmed şöyle şiir söylüyordu:
Zaman boyunca birgün yalnız kalırsan deme yalnız kaldım, fakat beni müzerimde bir gözcü var, de Allah'ı birsaat bile gafil kalır, veya ona gizle yapılan ondangaip olur zannetme.
İbnis Semmak şöyle şiir söylüyordu:
Ey günaha müptela olmuş haya etmez misin vallahi yalnızlıkta ikincinvar rabbini sana mühmet vermesi ve kötülüklerin boyunca sei örtemesi seni aldattı.
Peygamber (s.a.v) Muaz'a gizli ve aşikarda Allah'ın takvasını tavsiye ettiğinde, yönü buna karşı kendine yardım edecek şeye irşad etti, o da kavminden heybetsahibi bir adamdan haya ettiği gibi Allah'tan haya etmesitir.
Bunun manası: Daima kalbiyle Allah'ı kendine yakınlığını ve kendisine vakıf olduğunu hissetmesi ve onun samkasından haya etmesitir.
Muaz peygamber (sav)'i tavsiyesine yerine getirir.
Ömer(r.a) Onu bir işe göndermişti ve beraberinde bir şey yoktu, bunu üzerine karısı kendisini kınadı, Muaz (r.a) dedi ki: Benimle beraber bir sıkıştıran vardı, birşey almama engel oluyordu.
(S:315) Muaz bununla Rabbini murad etti. Karısıda Ömer'in kendisiyle birlikte bir gözcü gönderdiğini zanetti, kalktı onu insanlara şikayet etmeye başladı.
Kimin hali daima veya çoğunlukla böyle olursa, o Allah'ı görür gibi ibadet eden ihsan sahiplerinden olur, ve fuhşiyattan ve büyük günahlardan sakınan ihsan sahiplerinden olur.
Gizlilik Allah'ın takvası: O kamil imanın alametidir, Allah'ın mü'minlerin kalplerinde ona karşı övgü yapmalarını sağlamasına büyük tesiri vardır.
Hadiste: Kul hiçbir gizli iş yapmadı ki Allah ona açık ridasını giydimiş olmasın: Hayır ise haır, şer ise şer" (1) Bu merfu olarakta, ve ibni Mesud'u sözlü olarakta rivayet edildi. Ebud Derda dedi ki: Sizden biriniz farkında olmadan, mü'minlerin kalplerinin kendisine lanet etmesiden sakınsın; kişi yalnızlıkta Allah'a asi olur. Allah'ta mü'minlerin kalbine onun buğzunu atar.
Süleyman et Teymi dedi ki: Kişi gizli olarak günah işlerse onun üzerine zillete düşer.
Başkası da dedi ki: Kul kendisiyle Allah arasında bir günah işlerde, sonra (din) kardeşlerinin yanına gelir, o (günahın) eserini üzerinde görürler."

Bu, ahiretten önce dünyada bile amellerin zerrelerine bile karşılık veren hak bir ilahın varlığına delillerine en büyük ğünündedir. Onun katına amel yapanın ameli zayi olmaz, perde ve gizlilik onun kudretine karşı fayda vermez. Said olan kendisiyle Allah arasında olanı düzgün yapandır, çünkü kedisiyle Allah arasındakini düzgün yapan, kendisiyle yaratıklar arasınkini de düzgün yapar, kim Allah'ı kızdırmakla insanların övgüsünü arasa, insanlardan kendini öven malının sahibi olarak döner.

____

(1) Süyuti'nin zikrettiği gibi hais hasendir, Bunu Taberani Kebir'de Cüdüb el Beceli'den tahric etti. Müsavi dedi ki: Musannif hasenliğinine işaret etti, bu doğru değildir. Heysemi başkası dedi ki: Kendinde Hamid bin adem var o yalancıdır. Ahmet, Ebu Ya'la ve Ebu Nuaym Ebu Saidi Hudri'den İbni Lehia ve Derrac yoluyla tahric etti, ikisi de zayıftır.

Ebu Süleyman dedi ki: Ziyanda olan salih amelini insanlara gösteren, ve çirkin amelleriyle de kedisine şah damarıdan daha yakın olana mübareze (meydan okuyan) edendir.

(S: 316) Bu babta rivayet edilenleri en acaibi, Ebu Cafer es Saihin sözüdür. Habib Ebu Muhammed tüccardı,dirhem (para) kiraya veriyordu. Birgün çocuklarla oynarken kendisine uğradılar, bazısı dedi ki: Faiz yeyicisi geldi, bunun üzerine başını yere eğdi, ve dedi ki: Ya Rabbisırrımı çocuklara dayandım. Döndü ve malının hepsini topladı ve dedi ki: Ya Rabbiben esirim, senden kendi nefsimi bu malike satın alıyorum, beni azad et. Sabah olunca malın hepsini sadaka verdi, ve ibadete başladı, sonra o çouklara uğradı, çocuklar onu görünce birbirlerin dedilerki: SusunHabib el abid gelir. Ağladı ve dedi ki: Ya Rabbi sen bazan kınıyorsun, bazan övüyorsun, bunun hepsi sendendir.

Kötülüğün peşinden iyilik yapki, o kötülüğü imha etsin" Kul gizli ve aşikardar takva ile emredilince mutlaka takvada teredütte düşebilir ya emredilenlerin bazısını terk etmekle, yada bazı yasakları işlemekle, onun için bunun arkasından onun silecek bir iyiliği yapmasını emretti, Allah teala buyurtuki: Güdüzün iki ucunda, geceninde ilk saatlerinde namaz kıl. Çünkü iyilikler kötülükleri giderir. Bu öğüt almak isteyenlere bir hatırlatmadır) (1)

Sahihaynde İbni Mesud'dan rivayet edildiki: Bir adam bir kadını öptü ve sonra gelip peygamber (sav)'e zikretti, peygamber (sav) şu ayet ininceye kadar sus, onu çağırdı ve ona bu ayeti okudu ,bir adam (O Ömer'dir) dedi ki: Bu ona mı hastır? buyurduki: Bilakis bütün insanlara (2)

Allah teala bu vasiyette peygamber (sav)'in vasfettiği gibi mü'minleri vasfetti: (Rabbinizin bağışına ve takva sahipleri için hazırlanmış olup genişliği gökler ve yer kadar geniş olan cennete koşun. O takva sahipleri ki, bollukta da darlıktada Allah için harcarlar; öfkelerini yutarlar ve isanları affederler. Allah'ta güzel davranış tabulaları sever.Yine onlarki kötülük yaptıklarında, ya da kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı hatırlayıp günahlarından dolayı tevbe istiğfar ederler. Zaten günahları Allah'tan başka kim bağışlayabilir ki? Bir de onlar işledikleri kötülüklerde bile bile israr etmezler. İşte onların mükafatı, Rableri tarafından bağışlama ve altlarından ırmaklar akan içlerinde ebedi kalacakları cennetlerdir. Böyle amel edenlerin mükafatı ne güzeldir.) (3) (S: 317) Müttakilerin yaptıklara muamelede onlara ihsan, ile infakile, öfkeyi yutmakla, onları afe etmekle vasfetti. Bu peygamber (sav)'in Muaz'a tavsiye buyurduğun iyi ahlakın son derecedir.

Sonra onları şöyle vasfetti onlar bir kötütülük yaptıklarında veya nefislerine zulmetiklerinden Allah'ı hatırlarlar ve günalarına bağışlanma dilerle ve o günahlarda ısrar etmezler. Bu da bazan müttakilerin büyük günahlara düşebileceğine delildir. Fakat ısrar etmeyecekleri bilaki günaha düşüşten sonra Allah'ı hatırlayacakların ve ondan bağışlanma dilenip tevbe edeceklerini bildiriyor. Tevbe: Israrı terketmektir.

Onlar Allah'ı zikredirler'in manası: Onun büyüklüğünü, şiddetli kavranmasını, intikamını ve isyana karşı yaptığı tehdidi hatıra getiyor ve bu hatırmada anında istiğfar etmeyi ve ısrarı terketmeyi gerekli kılıyor. Allah teala buyurduki: (Takvaya erenler var ya, onlara şeytan tarafından bir vesvese dokunduğundan (Allah'ın emir ve yasaklarını) hatırlayıp hemen gerçeğği görürler. (4) Sahihaynde peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu rivayet edildi: Bir kul bir günah işler ve günaa karşı hesaba çeken bir rabbi olduğun bildi, benim kulumu bağışladım. Sonra şöyle buyuruncaya kadar günah işler. İstediği ameli yapsın" (5)

Yani Madem buhal üzeredir, her günah işlediğinde istiğfar eder.

Tirmizi'de Ebu Bekir esSıddık'tan peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: Güde yetmiş kere de dönse istiğfareden (günahta) ısra etmez (6)

Hakum Ukbe bi Amir'den tahric ettiki: Bir adam peygamber (sav)'e geldi ve dedi ki: (S0 318) Ey Allah'ın rasulü bizden biri günah işliyor (ne buyurursunuz)?Buyurdu ki: Aleyhine yazılır. Adam: Sonra istiğfar ederse?, dedi. Buyurduki: Bağışlanır, ve kendisine cevap verilir. Adam: Tekrar dönüp işlese: Buyurduki: Aleyhine yazılır. Adam sonra tevbe istiğfar etse?, dedi. Buyurduki: Bağışlanır ve kendisine sevap verilir, siz usamadıkça Allah usanmaz" (7)

Taberani zayıf bir isnatla Ayşe (r.a)'den şöyle dediğini tahriç etti: Habib bin Haris peygamber (sav)'e geldi ve dedik: Ya rasululalh, ben çok günah işleyen bir adamım, Buyurduki: Allah'a tevbe et" dedi ki: Tevbe ediyorum sonra geri günaha dönüyorum. Buyurdiki: Her günah işlediğinde tevbe et dedi ki: Ey Allah'ın rasulü o zaman günahlarım çok olur. Buyurduki: Ey Habib bin Haris Allah'ın affı senin günahlarından daha çoktur. Bunu manasıyla Enes'ten zayıf bir isnatla tahric etti.

İbni Ebid Dünya Ali (r.a)'den şöyle dediğini rivayet etti: Sizin hayırlınız, her fitneye düşüpte çok tevbe edendir. Denildiki: Eğer geri dönerse? dedi ki: Allah'a tevbe istiğfar eder. Denildeki: Geri dönerse? Allah'a tevbe istiğfar eder. Denildiki ki: Ne zamana kadar? dedi ki: Yorulup üzelen şeytan oluncaya kadar (1)

İbni Mace İbni Mesud'dan merfu olarak tahric ettiki: Günahtan tevbe edenin günahı yok gibidir.
(S: 319) Hasan'a denildiki: Bizden bir Rabbinden haya etmez mi? Günanlarından istiğfar ediyor, sonra geri dönüyor, sonra istiğfar ediyor, sonra geri dönüyor? dedi ki: Şeytan sizin böyle olmanızla zafer kazanmayı severdi, siz istiğfar etmekten usanmayın.
Ondan şöyle dediği rivayet edildi: Bunun ancak mü'minlerin ahlakından olduğunu görüyorum. Yani: Mü'min her günah işleyişinden tevde eder.Rivayet edildiki: Mü'min günahla imtihan olunup bol tevbe edendir. (2) Cabir'de zayıf bir isnatla merfu olarak rivayet edildiki: Mü'min günah işleyip tevbe istiğfar edendir, tevbe istiğfarı üzerine ölen saiddir.(3)
Ömer bin Abdul Aziz hutbesinde dedi ki: Sizden kim iyilik ederse Allah'a hamdetsin, kim kötülük yaparsa Allah'a yaparsa, Allah'a tevbe istigfar etsin, çünkü Allah'ın boyunlarına işleyecekleri amelleri yazdığı kavimler vardır.
Yine odan başka bir rivayettte şöyle dediği rivayet edildi: Ey insanlar! kim bir günah işlerse Allah'a tevbe istiğfar etsin, yine döner (günah işlerse) Allah'a tevbe istiğfar etsin, eğer dönerse yine tevbe istiğfar etsin. Çünkü onlar adamların boynuna halka gibi takılmış hatalardır,bütün helak onlarda ısrar etmektedir.
Bunun manası: Kul kendisine takdir edilmiş günahları mutlaka yapacaktır, peygamber (sav) buyurduki: Adem ağlonu zinadan payı yazılmıştır, kesinlikle onu işleycektir
Fakat Allah kul için işlediği günahlarda çıkış yolu kılmıştır, ve günahı tevbe ve istiğfarla silmektedir. Eğer bunu yaparsa günahın şerrinde kurtulur, eğer günahta ısrar ederse helak olur.
(S: 320) Müsneddde Abdullah bin Amr'dan peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Merhamet ediniz, merhamet olusanızı, mağfiret dileyiniz, mağfiret olunasınız. Söz bir kulağından girip öbür kulağından çıkan (söz anlamaya)lara yazıklar olsun, bildikleri halde yaptıklarına ısrar edenlere yazıklar olsun" (4)
Kötülüğün peşinden bir iyilik yap" İyilikle bazan şu murad edilir: Bu günahtan tevbe etmek. bu açıkça ibni Ebid dünya'nın'Muhammed bin Cübeyr'in mürsellerinden tahric ettiği mürsel bir hadiste varid oldu. Peygamber (sav) Muaza Yemen'e göderince buyurduki:

____

(1) Hud, ayet 114 (2) Hadis sahihtir, muttefak aleyhtir. Ahmed, Buhari, Müslim, Tirmizi Nesai ve İbni Mace İbni Mesud'dan tahric etti. (3) Ali İmran, ayet: 133-136 (4) Araf, ayet: 201 (5) Hadis sahihtir, Buhari ve Müslim Ebu Hureyre'den tahric etti. (6) Ebu Davud, Tirmizi tahric etti. (6) Ebu Davud, Tirmizi tahric etti, ve dedi ki: Hadis gariptir, isnadı kuvvetli değildir. (7) Hadis sahihtir, Hakim tahric etti, ve dedi ki: Buhari'nin şartı üzere sahihtir.
(1) Yine bunu Bezzar Enes'ten tahric etti. Heysemi Mecmauzzevaid'de dedi ki: Senedinde Beşşar bin Hakem edDabbi var, onu bir çoğu zayıf kabul etti. İbni Adiy dedi ki: onda bir sakınca olmamasını ümit ediyorum, geri kalan adamlar güvenilirdir. (2) Hadis zayıftır. Ahmed ve Ebu Ya'la Ali (r.a)den şu lafızla tahric etti. "Allah teala günahla imtihan olunup çok tevbe eden kulu sever" (3) Hadis zayıftır, Bezzar veTaberani Sağir ve evsatta den tahric etti. (4) Sahihtir, Ahmed, Buhari edebül müfredip tahric etti (5) Nisai 17 Cabir.
Ey Muaz gücün yettiğince Allah'tan kork, her ağaç ve taşın yanında Allah'ı zikret bir günah işlersen tevbe et. Eğer (günah) gizliyse (tevbeyi de) gizli, eğer alei ise (tevbeyi de) aleni yap"
Bunu Ebu Nuaym'de mana ile başka bir vecihten Muaz'da tahirc etti.
Katade dedi ki: Selman dedi ki: Gizli bir kötülük yaparsan bir de gizli iyilik yap, eğer açık günah işlersen bir de açık iyilik yap ta ki birbirine karşılık olsun İyilikte tevbe veya ondan daha genel bir şeyi muradetmiş olması muhtemeldir.
Allah teala bir çok yerde günahından tevbe edenin bağışlanacağı veya sevaplanacağını kitabında haber verdi, (S: 321) Şu ayet gibi: (Allah'ın kabul edeceği tevbe, ancak bilmeden kötülük edipte sonra tez elden tevbe edenlerin tevbesidir, işte Allah bunların tevbesini kabul eder)(5)
Ve: (Sonra şüphesiz Rabbin, cahillik sebebiyle kötülük yapan sonrada bunun ardından tevbe edip durumunu düzeleceği (bağışlayacaktır). Çünkü onlar tevbe ettikten sonra Rabbin çok bağışlamayan pek esirgiyendir) (1)
Ve: (Ancak tevbe ve iman edip iyi davranışta bulunanlar başkadır, Allah oların kötülüklerini iyilikleri çevirir.) (3)
Ve: (Ancak tevbe eden, iman eden ve iyi davranışta bulunan kimseler hariçtir. Bunlar hiçbir haksızlığa uğratılmaksızın cennete gireceklerdir). (4)
Ve: (Yine onlarki bir kötülük yaptıklarında yada kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı hatırlayıp günahlarından dolayı heme tevbe istiğfar ederler. Zaten günahları Allah'tan başka kim bağışlayabilir ki!) (6)
İbni Mesud'un şöyle dediği rivayet edilir: (Bu ayet güna ehli içindünya ve içindekilerden daha hayırlıdır" (7)
(S: 322) İbni Sirin dedi ki: Allah teala İsrail oğullarının günahlarına keffaret olacak şeylerin yerin bedel bize bu ayeti verdi. Ebu Cafer erRazi Rabi bin Enes'ten oda Ebul Aliye'de (8) şöyle dediğini rivayet etti: Bir adam dedi ki: Ya Rasulullalh bizim keffaretlerimiz de İsrail oğullarının keffaretleri gibi olsa. Peygamber (sav) buyurduki: Ey Allah'ım istemiyoruz üç kere Allah'ı size verdiğ verdiği İsrail oğullarına verdiğinden daha hayırlıdır. İsrail oğullarından birebir hata işlediği zama hatası ve keffaretini kapısında yazılı bulurdu, eğer keffaretini yapsa o kendisi için dünyada bir zillet olurdu, keffaretini yapmasa kendisi için ahirette zillet olurdu. Allah'ın size verdiğ İsrail olğullarına verdiğinden daha hayırlıdır. Buyurduki: (Kim bir kötülük yapar, yahut nefsine zulmeder de sonra Allah'tan mağfiret dilerse, Allah'ı çok bağışlayıcı ve esirgeyici bulacaktır)

(9) Şu ayet hakkında: Size dinde bir zorluk kılmamıştır) (10) İbni Abbas dediki O islamın genişliğidir. Muhammed ümmeti için tevbe ve keffaret kılmadı. (11)

Bütün bu nasların zahiri, kafirin sahih bir şekilde müslümanlığı nasıl kabul ediliyorsa, Allah'a samimi tevbe edne ve kedisinde tevbenin şartlarıtoplanmış kimsenin tevbesini de

______(1) Nahl, ayet: 119 Furkan ayet: 70 (3) Taha, ayet: 72 (4) Meryem, ayet: (5) Ali İmran, 135 (6) Bunu Abdurrazzak, Abdd bin Humeyd ve İbni Cerir Taberi Sabit el Bünani'den tahric etti. (7) İbnil Münzir tahric etti. (8) Ebu Cafer ErRazi'nin hıfzı zayıftır. Haber mürseldir. Çünkü Ebul'ye çok mürsel rivayet ediliyor fakat güvenilirdir. (9) Nisa, ayet: 110 (10) Hac, ayet: 78 (11) İbi Ebi Hatim, İbni Şihabez Zühri yoluyla İbni Abbas'tan taric etti. (12) Nisa, ayet: 116) (13) Tahrim, ayet: 8 (14) Kasas, ayet (15) Nur, ayet: 31 (16) Tevbe: 102

kabul edileceğine delildir. Bu cumhurun görüşüdür. İbni Abdil Ber'in sözü bu hususta icma olduğuna işaret ediyor.

Bazıları dedi ki: Tevbenin kabulü kesin değildir. Fakat ümit edicidir. Tevbe sahibi Allah'ın iradesi altındadır, bu ayetle delil getirdiler: (Allah kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz, ondan başka günahları dilediği kimse için bağışlar.) (1) Bütün günahları Allah'ı iradeki altında olduğunu bildirdi. Belki şu ayetle de delil getirilebilir: (Ey iman ederler! Samimi bir tevbe ile Allah'a dönün. Umulur ki Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter) (13) Ve: (Fakat tevbe eden, iman edip iyi işler yapan kimseye gelince, onun kurtuluşa ererler arasında olması umulur (14) (S:3237 Ve: (Ey mü'minler hep birden Allah'a tevbe edinki unutur ki kurtuluşa eresiniz) (15) Ve diğerleri ise günahlarını itirafettiler, iyi bir ameli diğer kötü bir amelle karıştırdılar. (tevbe ederlerse) umulurki Allah onların tevbesini kabul eder) (16) Zahir şudur ki , bu tevbe eden hakkındadır, çünkü itiraf pişmanlığı gerektirir.

Ayşe (r.a) Peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: Kul günahını itiraf ederde sonra tevbe ederse Allah tevbesini kabuleder (1)

Sahih olan çoğunluğun görüşüdür.

Bu ayetler kesinliğin olmadığına işaret ediyor. İbni Abbas dedi ki: Umulurki Allah hakında gereklidir (kesindir) Bu ali bin Talha, ibni Abbas'tan nakletti.(2)

İman ve amelin mükafatı da belki lafzıyla varid oldu, bu onun kesin olmadığına da delil değildir. Allah tealanın şu kavli gibi: (Allah'ın mesciddelerini ancak Alla'a ve ahiret gününe iman eden namazı dosdoğru kılan, zekatı veren ve Allah'tan başka kimseden korkmayan kimseler imar eder. İşte doğru yola ermişlerden olmaları umulanlar bunlardır.) (3) Şu ayet ise: Ondan başka günahları dilediği kimse için bağışlar). Tevbe eden Allah bağışlamayı dilemiştir. Bunu kitabının bir çok yerinde haber verdi.

Kötülüğün peşinden iyilik yap" sözündeki iyilikten, tevbeden daha gene birşey murad edilebilir. Allah tealanın şu kavliden olduğu gibi: (Gündüzün iki ucunda, gecenin de ilk saatlerinde namaz kıl. Çünkü iyilikler kötülükleri giderir.) (S: 324) Muaz'dan rivayet edildi ki daha önce zikredildi) hakkında bu ayet idiilen adama peygamber (sav) abdest alıp, namaz kılmasını emretti.

İmam Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi, İbni Mace, Ebu Bekir (r.a)'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu tahric etti: Hangi bir adam bir günah işler de sonra kalkar, temizlenir (abdest alır), sonra namaz kılar, sonra Allah'a istiğfar ederse Allah onu muhakkak bağışlar" Sonra şu ayeti okudu: Yine onlarki bir kötülük yaptıklarında, ya da kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı hatırlayıp günahlarından dolayı hemen tevbe istiğfar ederler.)

Sahiyande rivayet edildiki: Osman (r.a) abdest aldı, sonra dedi ki: Rasulullah (sav)'i gördüm bu abdestim gibi abdestaldı, sonra buyurduki: Kim beim bu abdestim gibi abdest alırda sonra iki rekat namaz kılar ve nefsine bahsetmezse (ucba girmezse), geçmiş günahları bağışlanır"

İmam Ahmed'in müsnedinde Ebud Derda'nın şöyle dediği rivayet edildi: Rasululah (sav)'in şöyle buyurduğunu işittim: Kim güzelce abdest alır, sonrada iki veya dört rekat namaz kılar, rüku ve huşusunu güzel yapar, sonra da Allah'a istiğfar etse, bağışlanır"

Sahihaynde Enes (r.a)'in şöyle dediği rivayet edildi: Peygamber (sav)'in yanında idim, bir adam geldi ve dedi ki: Ey Allah'ı rasulü ben had gerektirecek bir suç işledim, bana had (cezasını) uygula. dedi ki: ona sormadı, ve namaz vakti girdi, peygamber (sav)'li beraber namazkıldı, peygamber (sav) namazı bitirinci adam kalktı yana geldi ve dedi ki: Ya rasullulalh ben had gerektirecek bir suç işledim, Allah'ın kitabını (hükmünü) bana uygula. (Peygamber (sav) buyurduki: Bizimle beraber namaz kılmadın mı?" evet, dedi.

_____

(1) Buhari, kitabul Meğazi (ifk babında) ve tefsir kitabında nur suresi ayetinin tefsirinde tahric etti. (2) Bunu İbni Cerir zikretti, haber mürseldir, çünküAli Talha İbni abas'ı görmemiştir. (3) Tevbe ayet: 18 (4) Hud suresi, ayet: 114, İbni Cerir tahric etti, fakat isnadı zayıftır.

Buyurduki: (S: 325) Allah senin günahını bağışladı, veya şöyle buyurdu: Senin haddini bağışladı.

Bunu Müslim mana ile Ebu Ümame'den tahric etti. Onun hadisinde (peygamber (sav) buyurduki: Sen hatan bakımından annenin seni doğurduğu gibisin (günahsızsın), bir daha günaha) dönme ve Allah teala şu ayeti inzal buyurdu: Gündüzün iki ucunda, gecenin de ilk saatlerinden namaz kıl. Çünkü iyilikler kötülükleri giderir. (4)

Sahihaynde Ebu Hureyre (r.a)'de peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Görüşünüz nedir? Sizden birinizin kapısının önünde bir nehir olsa günde beş defa o nehirde yıkansa hiçbiri kalır mı? Dediler ki: Hiç kiri kalmaz. Buyurduki: Beş vakit namaz da böyledir. Allah onlar sebebiyle hataları siler.
Sahihi Müslim'de Osman (r.a)'dan peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu rivayet edildi: Kim güzelce abdest alırsa hataları cesedinden, hatta tırnaklarının altıdan çıkar.
Yine Onda Müslimde) Ebu Hureyre (r.a)'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Kendisiyle Allah'ın hataları silip, dereceleri artırdığı şeyi size göstermeyeyim mi? Dediler ki: Evet (göster) ya Rasulullah buyurduki: Hoşa gitmeyenlere rağmen (soğuk vb.gibi) abdesti tam güzelce almak, mescide çok adım atmak ve namazdan sonra namazı beklemek, bu size ribattır, bu size ribattır (sınır boylarında nöbet tutmak gibidir."(sınır boylarında nöbet tutmak gibidir.
Dediler ki: Evet (göster) ya Rasululalh buyurduki: Hoşa gitmeyenlere rağmen (soğuk) vb. gibi) abdesti tam güzelce almak, mescide çok adım atmak ve namazdan sonra namazı beklemek, bu size ribattır, bu size ribattır sınır boylarında nöbet tutmak gibidir)
(S: 326) Sahihaynde Ebu Hureyre (r.a)'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Kim ramazan orucunu inanarak ve ecrini Allah'tan bekleyerek kıyam ederse (teravih kılarsa) geçmiş günahları affolunur, kim inanarak ve ecrini Allah'tan bekleyerek kadir gecesini ihya ederse geçmiş günahları affolunur.
Yine Sahihaynde Ebu Hureyre (r.a)'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: İslam kendinden öncesini yıkar, hicret kendinden öncesini yıkar, hac kendine öncesini yıkar.
Yine oda Aşure günü hakkında Ebu Kata'deden peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Allah'ın bir önceki senenin günahlarını örteceğini zannedirim" Arafe gününün orucu hakkında da buyurduki: Allah'ın bir önceki senenin ve bir sonraki senenin günahına keffaret kılacağını zannederim."
İmam Ahmed Ukbe bin Amir'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu tahric etti. Kötülük işleyipte sonra iyilik işleye adamın misali, üzerinde dar bir zırh olup boynunu sıkan, sonra bir iylik yapıpta bir halka genişleye, sonra yeryüzünde çıkıncaya kadar bir iyilik daha yapıp bir halka daha genişle adım misali gibidir. (1) Allah'ı zikretmekte günahlara keffaret olur.
Daha öncede zikretki: Peygamber (sav) (la ilahe illallah) iyiliklerden midir diye soruldu. Buyurduki: O iyiliklerin en iyisidir"
(S: 327)Sahihaynde Ebu Hureyre (r.a)'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Kim günde yüz kere Sübhanelahi ve bihamdihi derse, deniz köpüğü kadar da olsa günahları silinir."
Yine sahihaynde Ebu Hureyre (r.a)'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Kim günde yüzde defa Lailahe illallahu vahdehu la şeriki leh, lehül mülkü velehül hamdü yuhyi ve yümite ve hüve ala külli şeyin kadir, derse onun için o köle azad etmiş

____

(1) Müsnedde tahric edildi, hadisin senedi güzeldir. (2) Hadis zayıftır, Ahmed tahric etti. Senedinde Ebu Ma'şer el Medeni var, O zayıftır, bunu ibni Mace'de tahric etti, senedinde Zekeriya bin Manzur var, O zayıftır.(3) Tirmizi A'meş'ten tahric etti, Oda Enes'te rivayet etti. (Tirmizi) dedi ki: Bu hadis gariptir. A'meş'in Enes'ten duyduğunu bilmiyoruz.

sevabı vardır, ona yüz iyilik yazılır, oda yüz kötülük silinir ve o günde onun için akşama kadar şeytandan koruma olur, hiç kimse ondan daha faziletli bir şey yapmamış olur, ancak ondan daha fazla yapan müstesnadır."
Müsned ve Süneni İbni Mace'de Ümme Hani'den peygamber(sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edilir: La ilahe illalalh hiçbir günah bırakmaz ve onu hiçbir amel geçmez" (2)
Tirtimiz Enes (r.a)'den tahric ettiki: Peygamber (sav) yapktıkları kuru bir ağaç uğradı ve sopasıyla vurdu yapraklar döküldü, bunun üzerine buyurduki: Elhamdu lillah, subhanellah, Lai ilaheillalah ve Allah'u ekber, bu ağacın yapraklarının döküldüğü gibi kulun günahlarını döker." (3)
İmam Ahmed sahih bir isnatla Enes'ten tahric ettiki: Rasulullah (sav) buyurduki: Sübhaelalh, elhamdu lillah, Lai ilahe illalah ve Allahu ekber ağaç yaprağını döktüğü gibi hataları döker" Bu konuda hadisler çoktur.
Hasan (Basri) masiyetten sakınmayıp ta dili Allah'ın zikrinden geri durmayan bir adamın hali soruldu. dedi ki: Bu ne güzel bir yardımdır.
(S: 328) İmam Ahmed, şüpheden mal kazanan adamın namazının ve tesbihinin ondan bu hayatı silip silmeyeceği soruldu ki: (iyi bir ameli diğer kötü bir amelle karıştırdılar. (tevbe ederlerse) umulurki Allah teala buyurduki: İyi bir ameli diğer kötü bir amelle karıştırdılar.(tevbe ederlerse) umulurki Allah onların tevbesini kabul eder)
Malik bindinar dedi ki: Rüzgarın kuru yaprağı götürdüğü gibi ataya ağlamak ta hayatı götürür.
Ata dedi ki: Kim zikir meclislerinden birine oturursa, ona batıl meclise keffaret olur. Şüveys el adevi dedi ki: Sağdaki melek soldaki üzerine amirdir, Adem oğlu bir kötülük yapıp ta soldaki yazmak istediğiz aman, sağdaki ona der ki: acele etme belki bir iyilik yapar, eğer bir iyilik yaparsa (bire on verilir) birisi bir kötülüğü atar, ve o adama dokuz iyiliki yazılır ve şeytan derki: Veyanasınıbe Adem oğlunun (iyilinin) katlanmasına kim yetişebilir? (1)
Taberani, hakkında görüş bulunan bir isnatla Ebu Malik el Eşari'den, peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu tahric etti: Adem oğlu uyuduğu zaman melek şeytana derki: Bana sahifine ver. Bunun üzerine sahifesini verir, melek şeytanı sayfasında gördüğü iyiliklerin biriyle on kötülüğü siler ve onları iyilik yazar, sizden birini uyumak istediği zaman otuz üç defa tekbir

getirsin (Allah ekber), otuz dört defa hamdetsin (elhamdü lillah), otuz üç defa da tesbih yapsın (sübhaellah desin) ve bu yüz olur"Bu hadis gariptir, münkerdir.
Ve' rivayet ettiki: Bize A'meş Ebu ishak'tan rivayetle, anlattı,Oda Ebul Ehvas'ı şöyle dediğini rivayet etti: Abdullah bin mesud dedi ki: Benimle hergün dokuz kötülük bir iyilikle anlaşma yapılmasını arzuladım.
(S: 329) Bu bir iyilikle dokuz kötülüğün silineceğine, ondan yapılan bir işarettir. İyiliğin sevabından da bir sevap artmış onu, ve onunla da yetineceğine işarettir. Allah en iyisini bilir. İnsanlar iki meselede ihtilaf ettiler, birincisi:Salih ameller küçük ve büyük günahlara keffaret olurmu, yoksa sadec küçük günahlara mı kefffaret olur? Bazısı dedi ki: Ancak küçüklere keffaret olur. Seleften Ata ve başkasından şöyle dediği rivayet edildi: Abdest küçük günahlara keffaret olur.
Selman-ı Farisi abdest hakkıda dedi ki: O küçük yaraları örter, mescide yürümek ondan daha büyüğünü örter. Bunu Muhammed bin Nasr el Mervezi tahric etti.
Büyüklere gelince onlar için mutlaka tevbe gerekleri, çünkü Allah kullara tevbeyi emretti, tevbe etmeyenin zalim saydı.

____

(1) Bunu Ebu Nuaym tahric eti 2/ 255. Şüveys: Şüveyn bin Hayyan'dır.Adiy oğulları şeyhlerindendir. Hicret senesinde doğdu, Ömer (r.a)'den ata (devletin hazinesinden belli miktarda verilen bağışlar) aldı. İbni Hibban kendisinigüvenilirlerdin zikretti.

Ümmet tevbenin farz olduğuna ittifak etti. Farzlar iseancakniyetvekasd ile eda edilir. Eğer büyükgünahlar abdest namaz ve diğer islamın rükünlerini yeriegetirmekle kefaret olunsaydı, o zaman tevbeye ihtiyaç kalmazdı. Bu icma ile batıldır.
Yine büyük günahlar farzların yerine getirilmesiyle kefffaret olunsaydı, bu durumda farzları yerine getirenin ateşe girmesine sebep olacak bir günahı kalmazdı. Bu da Mürcie'nin görüşüne benziyor, ve oda batıldır.
Bu İbni abdil Ber'in Temdid kitabında zikrettiği şeylerdir, ve bu konuda icma olduğunu hikayeetti, buna hadislerle de delilgetidi, bazıları:
Rasulullah (sav)'in şu hadisi beş vakit namaz, Cuma'ya kadar Cuma (namazı), ramazana kadar ramazan orucu) müük günahlar sakınıldıkça aralarındaki şeylere günahlara keffarettirler.
Bu sahihaynde Ebu Hureyre (r.a)den tahric edildi.
Bu farzların büyük günahlara keffaret olmadığına delildir.
İbni Atiyye tefsirinde bu hadisin manası hakkında iki görüş hikaye etti:
(S: 330) Birincisi: Ehli sünneti cumhurunun görüşü: Farzların küçük günahlara keffaret olması için büyük günahlardan kaçınmak gerekir, küçük günahlardan kaçınılmazsa bu farzlar tamamen keffaret olmaz.
İkincisi: Küçük günahlara mutlak olarak kefaret olur, küçük günahlara tevbe etme ve onlarda ısrar etmeme şartıyla büyük günahlarada keffaret olur. Bu görüş ü Huzzak'tan hikaye etti (ibni Atiye) ve bunu terci etti.
Küçük günahlardan tevbe etme ve onlarda ısrar etmeme şartıyla" sözünden muradı: Eğer onlarda ısrar ederse olarda büyük günah olurve olara ameler keffaret olmaz.
Ebu Bekir Abul Azizbi Cafer'den asahabımızında bu görüşte olduğunu hikaye etmesine rağmen birinci görüş gariptir.
Sahihi Müslimde Osman (r.a)'dan peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Hangi müslüman bir kişiye farz namaz vakti gelirde abdestini, huşusunu rukusunu güzelce yaparsa büyük günah işlemedikçe öncesi içi keffaret olur, bu bütün zaman boyunca böyledir"
İmam Ahmed'in müsnedinde Selman (r.a)'dan peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Cuma günü biradam güzelce temizliğini yapsa sonra cuma yagitse ve imam namazını bitirinceye kadar sussa, (adam) öldürmeden sakınma şartıyla o cumayla gelecek Cuma arasınakiler için kefaret olur.
Nesai, İbni Hibban ve Hakim Ebu Said ve Ebu Hureyre (r.a)'den peygamber(sav)'in şöyle buyurduğunu tahric etti: Nefsimi kudret elinde bulundurana yemin ederimki, beş vakit namazı kılan, ramazan orucunu tutan, zekatını veren ve yedi büyük günahtan sakınan hiçbir kulyoktur ki ona cennetin kapısı açılıp, kendisine selametle gibi denilmesin" (1)
Yine Nesai ve Ahmed Ebu Eyyup'tan bunu mana ile tahric ettiler.
(S:321) Hakim manasını Ubeyd bin Umeyr'den tahric etti, Oda babasından Oda peygamber (sav)'den rivayet etti. İbni ömer (r.a)'de menfu olarak rivayet edildi: Allah azze ve celle buyururki:Ey adem oğlu günüzün evvelinden birsaat ve gecenin sonunda bir saat beni zikret, bu ikisi arasındaki işlediklerini affediyim, ancak büyük günahlar ve ondan tevbe etmen müstesna" (2) İbni Mesud dedi ki: Büyük günahlarıdan sakınıldıkça beş vakit namaz aralarınakine keffarettir. Selman deki: Beş vakit namazı muhafzaa ediniz, çünkü onlar öldürme hariç bu yaralara (günahlara) keffarettirle) (3) İbni Ömer bir adama dedi ki: Ateşe girmekten ve korkuyor ve cennete girmeyi seviyorsu musun?. Adam: Evet, dedi. Anneme iyilik et, ona yumuşak söz söyle, yemekteydir, yedi büyük günahta sakındıkça mutlaka cennete girersin, dedi. Katatde dedi ki: Büyük günahlarda sakınanlar için Allah bağışlama vadetti, bize Rasullullah (sav)'in şöyle buyurduğu zikredildi: Büyük günahlardan sakının, doğru olun ve müjdeleyn (4)
Ehl-i hadistan ve başkalarından bir kısmı b amellerin büyük günahlara keffaret olacağı görüşünü benimsedi. İbni Hazm-ıZahiri onlardandır. İbni Abdil Ber Temhid kitabında red verirken onu kasdetmiştir, ve demiştirki: Böyle söyleyenin sözü olmasaydı (İbni Hazm'ın sözü) bubabta konuşmayı istemiyordum, cahilin ona aldanmasınan tevbe ve pişmanlık olmaksızın namazların keffaret olduğuna güvenerek helak edici günahlara dalmasından korktum. Allah'tan koruma ve başarı istiyoruz.

Dedim ki: Bu gibi görüşleri hadisin kelamında abdest ve benzeri şeylerde vakidir.
(S: 332) Bunun benzeri ibnil Müzir'in kadir gecesi hakkındaki kelamında da vakidir, dedi ki: O geceyi ihya edenin bütüngünalarının, küçüğünün, büyüğünün bağışlanması ümit edilir. Eğer murahları büyük günahlarda ısrarla birlikte islamın farzlarının o büyük günahlara kefaret olacağıysa, bu kesinlikle batıldır. Peygamber (sav)'in şu kavli daha önce geçti: Kim islamda kötülük yaparsa öncesi ve sonrası hesaba çekilir"
Yani: Cahiliyyedeki ve islamdaki amelinden dolayı hesaba çekelir, bu açıklamaya ihtiayaç duymayacak kadar açıktır.
Eğer bu sözü söyleyen bununla şunu murad etse: Büyük günahlarda ısrarı terk etme,ivne daha öncekilere tevbe etmeden ve pişmanlık göstermerden, farzalara muhafaza etmesi bütün bu günahlara keffarettir, ve Allah tealanın şu kavlinin zahiriyle delil getirse: (Eğer yasaklandığınız büyük günahlardan kaçınırsanız ,sizin küçük günahlarınızı,örteriz ve sizi şerefli biryere sokarız.) (1) Ve dese ki: Kötülükler küçük ve büyüğü kapsar, küçük günahlar niyet ve kasd etmeksizin bağışlandığı gibi, büyük günahlar da böyledir.
Bunu şununda da delil getirilebilir: Allah mü'minlere ve müttakilere günahlarına keffaret kılınacağını vadetti .Bu da kuranda bir çok yerde zikredildi, ve bu adam da müttakilerden oldu, farzları yapytı ve büyük günahlardan kaçındı,büyük günahladan kaçınmak ta niyete muhtaç değildir.
Sahih olan cumhurun görüşüdür. Büyük günahlar tevbesiz kefaret olunmaz, çünkü tevbe kullar üzerine farzdır. Allah teala buyurduki: Kim ki tevbe etmezse işte onlar zalimlerin ta kendileridir.) (2)
Ömer, Ali ve İbi Mesud gibi sahabe tevbeyi, pişmanlık diye tefsir etti, bir kısmı da dövmemeye ezmemek diye tefsir etti. Bu senedinde zayıflık bulunan bir vecihle merfu olarak rivayetedildi, fakat sahabeden buna muhalif olan bilinmiyor.
Tabiin ve sonrakiler de böyledir. Ömer bin Abdul Aziz, Hasan ve başkaları gibi.
(S: 33) Müttakiler için kötülüklere keffaret kılınması hakkındaki naslar ise, Allah tealanın şu kavli gibi: (Eğer Allah'tan korkarsanız, O size iyilikle kötüyü ayırtedecek bir anlayış verir, suçlarınızı örter ve siz ibağışlar.) (3),Ve: (Kim Allah'a inanır ve yararlı iş yaparsa, Allah onun kötülükleri örter, onu altlarından ırmaklar akan cennetlere sokar) (4) Ve:Kim Allah'tan korkarsa Allah onun kötülüklerini örter ve onun mükafatını artırır.) (5) Bu ayetelrde takva hasletlerini ve salih ameli açıklamadı. Samimi tevbe de bunlar cümlesindendir, kim tevbe etmezse o zalimdir müttaki değildir.
Ali İmran suresinde ehlini bağışlayıp kendilerini cennete koyacağı takva hasletlerini açıkladı, onlardan istiğfarı ve ısrar etmemeyi zikretti, günahların örtülmesini ve günahların bağışlamasını bu sıaitları taşıyanlara garanti kıldı. Allah en iyisini bilir.
Günahların tevbesiz ve cezasız bağışlanmayacağının delillerinde biride: Ubade bi Sabit hadisidir. dedi ki: Biz Rasulullah (sav)'in yanındaydık, buyurduki: Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık ve zina etmemek üzere bana biat edeniz" ve onlara ayet okudu...
Sizden kim vefa gösterirse ecri Allah'a aittir, kim de bu gibi şeylerdenişler de ondan
______(1) Nesai ve İbni Hibban tahric etti, Hakim doğruladı.(2) İbni Ömer'den merfu olarak hadis zayıftır. (3) Abdurrazzak ve Taberani Selman'a mevkuf olarak tahric etti, Adamları güvenilir görülmüştür. (4) İbni Cerir Katade'den mürsel olarak tahric etti, Ahmed'de Cabir'den tahric eti, senedinde ibni Lehia var, o zayıftır. (1) Nisa, ayet: 31 (2) Hucurat, ayet: 11 (3) Enfal, ayet: 29 (3) Teğabün, ayet: 9 (4) Talak, ayet: 5 (6) Hadis sahihtir, Buhari, Müslim, Malik, Ahmed, Tirmiz tahric etti.
dolayı cezalanırsa o ceza) kendisi için keffaret olur, ve kim de bu gibi suçlardan işlerde Allah onu (dünyada) örtese, oAllah'a kalmıştır, dilerse azapladırır, dilerse onu bağışlar"
Bunu Buhari ve Müslim sahiynde tahric etti. Müslimin bir rivayitindi de sizde biri kim hadlik bir suç işlerde kendisine hadtatbik edilirse o kendisi için keffarettir." Bu hadlerin keffaret olduğuna delildir. Şafii dediki Bu babta hadlerin keffaret olduğu hakkında Ubadebin Samit hadisinden daha iyisini işitmedim.
Ondan dolayı cezalanırsa sözü şeri cezaları kapsar oda takdir edilmiş ve edilmemiş hadlerdir. (S0 334), tazirler gibi ve kaderi cezaları da kapsar, müsibetler, hastalıklar ve acılar gibi, çünkü peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu sahih olarak sabittir. (Müslümanın bir yorgunluk hastalık, sıkıntı, zorluk ve hatta ayağına batan diken ile bile Allah hatalarını örter. (6)
Ali (r.a)'den hadisin uygulanan kimse içi keffaret olduğu rivayet edildi.
İbni Cerir-i Taberi bumesele hakkında insanlar arasında ihtilaf olduğunu zikreti,ve sadece hadin uygulanmasının keffaret olduğunu tercih etti,bunamuhalif görüşü gerçekten zayıf gördü.
Ben de derim ki: Said bin Müseyeb ve Safvan bin Süleym'den rivayet edildiki: Had uygulaması keffaret değildir, tevbe de lazımdır. Bunu müteahhhiride bir grup tercih etti. Beğavi ,Ebu Abdulla binTeymiyye,ve bu İbni Hazm-ı Zahiri'nin görüşüdür. Birincisi: Mücahid, Zeyd bin Eslem, Sevrive Ahmed'in görüşüdür.
Ebu Hureyre'ni merfu: Hadler ehli için temizlik, midir, değil midir, bilmiyorum" hadisini ise Hakim ve başkası tahric etti (1) ve Buhari illetli gördü ve dedi ki: Sabit değildir, o ancak Zühri'nin mürsellerindendir, ve o zayıftır, Abdurrazzak hata etti ve onu muuttasıl yaptı. dedi ki: Peygamber (sav)'den şu sahih olarak sabittir: Hadler keffarettirler.
Hadlar keffaret değildir, diyene Allah tealanın savaşanlar hakkındaki şu kavli delil getirilebilir: (S: 335) Bu onların dünyadaki rüsvaylığıdır. Onlar için ahirette de büyük azap vardır. Ancak siz onları yenip kendilerini ele geçirmeden önce tevbe edenler müstesna) (2) Bunun zahiri, onlarda dünya ve ahiret cezası bir arada olur. Buna şu cevap verilir: Onların

dünyada ve ahirette cezalar zikredildi, ikisinde olması gerekmez.(Tevbe eden kimse istisnasına gelince, ancak özellikle dünya cezasından istisna etti, cezası onları yenip ele geçirdikten önce de sonrada tevbeyle düşer.
Kim bunlardan birşey işler de Allah onu (dünyada) örterse, o Alla'a kalmıştır dilerse onu azaplandırır, dilerse bağışlar, sözü bu gibi büyük günahlarla Allah'ın huzuruna varalar bunun dilemesi altında olduğu hususunda açıktır. Bu da farzları yerine getirmenin olarak keffaret olmadığına delildir, çünkü müslümanların geneli onları yerine getiriyor, özellikle peygamber (sav)'le biat eden kimseler böyledir. Bundan bu günalarla Alla'ın huzuruna varıp ta tevbe edenler kitap ve sünnetteki delillerle dışarda kaldı Tevbe edenlerin tevbesini kabul edeceğini bu naslar bildiriyor, tevbe etmeyen Alllah'ın dilemesi altında dahil olarak kalmıştır.
Yine: Amellerin büyük günahlara keffaret olmadığına delildir. Allah teala dünyada büyük günahlar için farz bir keffaret kılmamıştır, ancak keffareti küçükler için kılmıştır ,zıhar yapaın (eşine) cinsel temasta bulunması veya ibni Abbas hadisine göre,İmam Ahmed ve başkasının görüşüne göre hayızlı kadına temas etmek gibi, veya haccanın vaciplerinden birini terk etmek, veya bazı haramlarını işlemek gibi, oda ört cinstir: Kurban, köle azad etmek, sadaka ve oruç, bunun için alimlerin cumhuruna göre kasten öldürmede, ve yemini gamus'ta (yalan yere bile bile yemin etmek) keffaret gerekmez, ancak müstehab olarak katile köle azad etmesi emredilir, vasile bin eska hadisinde olduğu gibi: Onlar arkadaşları hakkında

_____

(1) Beyheki ve Bezzar sahih bir isnatla tahric etti. Hakim 'de tahric etti ve şeyhaynin şartı üzere doğruladı. (2) Maide, ayet: 33-34 (3) Vasile'den Ahmed, Ebu Davud, Nesai, Hakim ve İbni Hibban tahri eti ve ikisi doğruladı. Peygamber (sav)'e geldi, olarak buyurduki: Onun yerine bir köle azad ediniz, Allah onun vesilesiye onu ateşten azad eder" (3)
(S: 336) Sahihi Müslimde İbni Ömer'den rivayet edildiki: O bir köleye vurdu ve bunun üzerine onu azad etti, ve dedi ki: Bana bunun için bu kadar bir sevab yoktur, yerden küçük bir çöp parçası aldı. Ben rasulullah (sav)'i işittim buyuruyorki: Kim kölesine tokat vurur veya ona vurursa keffareti onu azad etmesidir.
Eğer denilse ki: Ramazan (gündüz) cima yapana keffaret emredilir. Ramazan oruç yemek büyük günahlardandır. Deilir ki: Keffaret oruç yendiğ için değildir onun için çoğunluğa göre ramazanda her kasten yiyene keffaret gerekmez, ancak keffaret zaman hürmetine cima ile saygısızlık yapmaktan dolayıdır,onun içi ramazanın gündüzünde her hangi bir oruç bozucuyla orucu bozupta sonra cimada bulunsa İmam Ahmed'e göre ona keffaret gerekir.
Yine keffaretin küçük günahlara has olduğuna delillerden: Buhari'nin Huzeyfe'den tahric ettiği hadistir. Huzeyfe (r.a) dedi ki: Biz Ömer (r.a)'in yanındayken, şöyle dedi: Hanginiz rasulullah (sav)'in fitne hakkındaki sözünü ezbere biliyor? (Huzeyfe) dedi ki: Ben dedim ki: Adamın ehli malı, çocuğu ve komşusu hakkındaki fitnesidir. Onu namaz, kılıncaya kadar bırakan sonra kendisine şöyle buyurduğu kimse ise: Allah senin haddini bağışladı" Büyük günahlardan bir şey hakkında oluşu açık değildir. Çünkü Allah'ın hududunu aşarsa muhakkak nefsine zulmetmiştir) (1) Ve (İşte bunlar Allah'ın hududur, kim Allah'ın hududunu aşarsa muhakkak nefsine zulmetmiştir) (1) ve işte bu Allah'ın hudududur, onu aşmayınız) (2) Ve: (İşte bu Allah'ın hudududur, kim Allah ve rasulüne itaat ederse onu cennetlere girdirir).. şu kavle kadar (ve kim de Allah ve rasulüne asi olur ve hududunu aşarsa onu (Allah içinde ebedi kalacağı ateşe girdirir ve onun için alçaltıcı bir azap vardır) (3)
(S: 33) Nevvas bin Sea'an hadisinde şöyle geçmektedir: Peygamber (sav) islamı iki yanında sur bulunan doğru bir yola benzetti,ve buyurduki: İki sur Allah'ın hududur" (4) Bunun zikri tamamıyla daha önce geçti, Allah'ın haramlarından her hangi bir şeyi işleyen onun hududuna isabet etmiştir ve hududu aşmıştır.
Had gerektiren şeyin büyük günah olduğu takdir edilse bile, bu adam bize pişman olup tevbe ederek gelmiş ve kendisine had uygulaması için nefsini teslimetmiş. Pişmanlık tevbedir ,tevbede büyük günahları tereddüsüzü örter. Büyük günahların bazı salih amellerle örtüleceğine dair şeyler rivayet edilmiştir. Tirmizi İbni Ömer'den tahric ettiki: Bir adam peygamber (sav)'e geldi ve dedi ki: Ya rasulullah ben büyük bir günah işledim, benimiçin tevbe var mıdır? Buyurduki: Senin annen varmı? Hayır, dedi. Buyurduki: Senin teyze var mı? evet, dedi. Buyurduki: ona iyilik et" (5)
İbni Hibban, ve Hakim tahric etti ve dedi ki: Şeyhaynin şartı üzeredir. Fakat başka bir vecihten mürsel olarak tahric etti,ve mürselin ev üsulden daha sahih olduğunu zikretti. Ali bin Medini ve Darekutni'de böyle dedi.
Ömer'den rivayetedilik0 Bir adam kendisine dedi ki: Ben bir cana kıydım. dedi ki: Adam sağ mı? Hayır, dedi. Baban (sağ mı)?, dedi. (Adam): Evet, dedi. Ona iyi davran, ve ihsan et, sonra Ömer (r.a) dedi ki: Eğer annesi sağ olsaydı ve ona iyilikte bulunsaydı, onu ebediyyen ateşin yememesini ümit ederdim. İbni Abbas'tan mana ile yine rivayet edildi.
_____(1) Talak, ayet: 1 (2) Bakara, ayet: 229 (3) Nisa, ayet: 13-14 (4) Nevvas hadisinde: Yolun iki tarafındaki kapılar Allah'ı hudududur" (5) Ahmed, Tirmizi tahriç etti.
(S: 338) Yine Dümetül Cendel'de sihir yapan kadın, tevbesinin olup olmadığını sormak için Medine'ye geldi ve peygamber (sav)'i vefat etmiş buldu, ashabı o kadına dedi ki: Eğer anne baban, veya ikisinden biri sağ olsaydı sana yeterdi."
Bunu Hakim'den tahric etti ve dedi ki: Bu, Peygamber (sav) daha yeni ölmüşken anne babaya iyilik etmek ona yeteceği hususunda sahabe tarafından bir icmadır. Mekhul ve imam Ahmed dedi ki: Anne babaya iyilik etmek büyük günahlara keffarettir.
Selefin bazısından cenaze taşımanın da büyük günahlara keffaret olduğu rivayet edildi.
Merfu olarak ta bir vecihle rivayet edildi, fakat sahih değildir.(1)

Ebu Bürde rivayetinden sahihtir. ki: Ebu Musa ölüm anındayken dedi ki: Ey oğullarım ekmek sahibini hatırlayın: Bir adam görüşüme göre yetmiş sene bir savmea'da (ibadet yeri) ibadet etti, şeyta onun gözüne kadın suretinde göründü, onunla beraber yedi gece yedi gündüz onunla beraber oldu, sonra adamın gafleti gitti ve tevbe ederek çıktı sonra kendisinin miskinler arasında gecelediğini hatırladı ve olara ekmekle sardakada bulundu, kendisine de bir ekmek verdiler, kendisine de ekmek verilen arkadaşı ekmeğini kaybetti, bunu bilence ekmeği ona verdi ve kendisi de sabahleyin öldü. Yetmiş sene yedi gece ile tartıldı, yedi gece (günahı) ağır geldi, ekmek ile de yedi gece tartıldı, ekmek (sevabı) ağır geldi. (2)

İbnil Mübarek Kitabul bir rivayette İbni Mesud'un şöyle dediğini tahric etti (S: 339) Bir adam yetmiş sene Allah'a kulluk yaptı, sonra bir fahişeyle zina etti, Allah amelini boşa çıkardı, sonra felçlik geçirdi ,miskinlere sadaka veren bir adam gördü, kendisine de geldi ve ondan bir ekmek aldı, o ekmeği bir miskine sadaka verdi, bunun üzerine Allah onu bağışladı, ve yetmiş senenin amelinin (sevabını)geri kendisine verdi"

Bütün bunların hepsi amellerin büyük günahlara keffaret olacağına delil değildir, çünkü orada bütün zikredilen kimseler pişman olup tevbe etmiştir. Allah'a yaklaşacağı salih ameli sorması günahların izini tamamen silmesi için tevbeden sonradır, çünkü Allah teala tevbenin kabulü ve oun vasıtasıyla günahların bağışlanması için salih ameli şart kılmıştır. Allah tealanın şu kavli gibi: (Ancak tevbe edip, iman eden ve salih amel işleyen müstesna) (3) Ve: (Tevbe edip, iman eden ve salih amel işleye kimseye gelince onun kurtuluşa erenlerden olması umulur) (4)

Tevbe eden tevbeden sonra Allah'ın dilemesine kalmıştır, diyenle alakadır. Bu seleften korkanların bir çoğunun halidir Bazısı bir adama dedi ki: Sen bir günah işlendin mi? Adam:Evet, dedi. dedi ki: Allah'ın onu senin aleyhine yazdığını da bildin mi? Evet, dedi. Allah'ın onu sildiğini bilinceye kadar amel işle, dedi.

İbni Mesud'un sözü de bundadır: Mü'minler günahlarını bir dağın başında ve kendinin üzerine düşmesinden korkar ve vaziyette görüyor, fasıkta günahını burnunun üzerinde uçan sinek gibi görüyor" Bunu Buhari tahric etti.

onlar amellerini ve tevbelerini itham ediyorlardı, kendilerinden kabul edilmemiş olmasından korkuyorlardı, bu da kendilerine şiddetli korkuyu ve salih amel işlemede çok çalışmayı gerekli kılıyor.

Hasan dedi ki: Yeryüzü dolusu ifakta bulunsa kendi nefsinde büyük günahtan emin olmayan kavme yetiştim. İbni Avn dedi ki: Amelin çokluğuna güvenen sen kabul edilmiş mi, edilmemiş mi, bilmiyorsun; Günahlarından emin olma, çünkü örtülmüş mü örülmemiş mi, bilmiyorsun, çünkü amelinin hepsi senden gaiptir

Zahir olan-Alah en iyisini bilir-büyük günahların amellerle örtülmesi meselesinde şudur: Eğer büyük günahlar sadece farzları yapmakla, küçük günahları sildiği gibi sileceği

(1) Taberani evsatta, İbni Adiy Kamil'de İbni Hibanel Mecruhin'de Enes Bin Malik'ten şöyle dediğini rivayet etti: Rasululahh (sav) buyurduki: Kim tabutun dört yanından tutar taşırsa, Allah onun kırk büyük günahını örter. Heysemi dedi ki: Senedinde Ali Bin sara var, o zayıftır. (2) Ebu Nuaym Hilyede Ebu Musa el Eşari'nin tercümesinde tahric etti, ibni Hibban sahihide bunu Ebu Zer'den tahric etti, Beyheki bunu ibni Mesud'a mevkuf olarak tahric etti. (3) Meryem suresi, ayet: 60 (4) Kasas suresi, ayet: 67

Murad ediliyorsa bu batıldır. (S: 340) Eğer bununla murad, kıyamet günü büyük günahlarla ameller tartılıp, büyük günaha karşılık ameli ile büyük günah silinip te amelin sevabı dürülürse bu olabilir.

Daha önce geçti. İbni Ömer vurduğu kölesini azad edince, şöyle dedi: Bunun hakkında azad etme benim için sevaptan hiçbirşey yoktur. Çünkü günaha keffaret olmuştur, ve günahı büyük günahlardanda değildi. Ameller büyük günahlar için nasıl keffaret olur?

Daha önce selefin şu sözü geçti: Kötülüğü iyiliğin benzer sevabı düşürür, bu küçük günahlarda böyledir, büyüklerde durum nasıl olacak? Bazı büyük günahlar, ona zıt olan bazı ameleri boşa çıkarır,başa kakmak ve eziyet vermek sadakayı boşa çıkardığı gibi, faizle muamele cihadı boşa çıkardığı gibi. Ayşe (r.a)'in dediği gibi.(1)

Huzeyfe dedi ki: Evli iffetli kadına zina iftirasında bulunmak yüz senelik iyiliği yok eder, bu odan merfu olarak rivayet edildi, ve Bezzar tahric etti. (2)

İkinci namazını tek etmek ameli boş çıkardığı gibi, büyük günahlar keffaret olacak amelin sevabını boşa çıkarmasına da itiraz edilemez.

Bezzar ve hakim İbni Abas'tan peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu tahric etti: Kıyamet günü kulun iyilikleriyle kötülükleri getirilir, birbiriyle kısas olunur, veya hüküm verilir, eğer iyiliği kalırsa onun sayesinde cennetle kendisine genişlik verilir. " (3)

İbni ebi Hatim İbni Lehia'nın şöyle dediğini tahric etti: Bana Ata bi Dinar Said bin Cübeyr'in şu ayet hakkında şöyle dediğini anlattı: Kim zerre ağırlığıca hayır işlerde onu görür) dedi ki: (S: 341) Müslümanlar verdikleri takdirde küçük şeylerden dolayı sevap almayacakları görüşündeydiler, bir miskin geliyordu ona bir hurma bir parça ekmek ve bir ceviz vermeyi az görüyorlar ve onu geri çeviriyorlar ve diyolardı ki: Bu bir şey değil, biz ancak sevdiğimiz şeylerden verdiğimizden sevap alırız. (4)

Diğerleri de bir kez yalan söylemek, bir kere harama bakmak, gıybet ve buna benzer şeyler gibi küçük günahta dolayı kınanmayacakları görüşündedeydiler, ve diyorlardı ki: Allah büyük günahlardan dolayı cehennemi vadetti. Allah onları amelin azlığı da yapmaları için teşvik etti, çünkü çoğalması yakındır, şerrin azından da sakındırdı, çünkü oda yakın zamanda çoğalır, ve şu ayet idi: Kim zerre ağırlığınca hayır işlerken onu görür) dedi ki: Her takva ehli fasığa her bir kötülüğe karşılık

bir kötülük yazılır, bir iyiliğe de on iyilik yazılır, kıyamet günü olunca yine Allah mü'minin her iyiliğini ona katlar ve her bir iyiliğe karşı on kötülüğü siler, kimin iyiliği kötülüğünden zerre ağırlınca fazla olsa cennete girer.
Bunun zahiri şudur ki: Kısaslama iyiliklerle kötülükler arasında olur, sonra kötülüklere mukabil gelen iyilikler düşer, sonra kısaslamadan artan iyiliklere bakılır. Bu iyilikleri kötülüklere bir iyilikle üstün gelen kimse o iyilikle sevap görür, geri kala günahlarına mukabil düşer iyilikler diyenin sözüne uygundur.
Bütününe sevap verilir, sonra kötülükleri olmamış gibi düşer ve büyük günahlar hakkındadır, diyenin sözüne muhaliftir.
Küçük günahlar ise sevapları kalmakla beraber salih ameller vasıtasıyla silinir. Rasulullah (s.a.v) buyurduki: Allah'ın hataları silip onunla dereceleri yükselttiği şeyi size bildireyim mi?. Hoşlanılmayalara (soğuk, hastalık vb.) karşı abdesti tam güzelce almak mescide çok adım atmak, namazdan sonra namaz beklemek" Bu ameller için hataların silinmesi ve derecelerin yükseltilmesi isbat edildi.
(342) Yine Peygamber (s.a.v)'i şu hadisi: Kim yüzkere Lai ilahe illallahu vahdehu la şerike leh derse Allah ona yüz iyilik yazar ve ondan yüz kötülük siler, ve onun için on köle azad etmeye denk bir sevap verilir. (5) Bu zikrin kötülükleri sildiğine delildir, ve sevabı da işleyene katlanmış olarak kalmaktadır.
(1) Darekutni ve Beyheki Sünenlerinde tahric etti. (2) Bezzar, Taberani Kebir'de tahric etti, Senedinde Leys bin Ebi Süleyman va, o zayıftır, hadis hasen'de olabilir, diğer adamlar sahih rivayet adamlarıdır. (3) Bezzar, Hakim ve Buhari tahric etti, senedinde Ebu Harun el Ummami var İbni Hibban'dan başkası ona güvenilir demedi. (4) İbni ebi Hatim Said bin Cübeyr'den rivayet etti. İbni Kesir tefsiri: 4/541 (5) Malik, Ahmed, Buhari, Müslim Tirmizi, İbni Mace ve Nesai Ebu Hureyre'den tahric etti.
Aynı şekilde samimi tevbe edenin kötülükleri de örtülür, ve iyilikleri kalır, Allah teala buyurduki: Nihayet insan güçlü çağına erip kırk yaşın avarınca derki: Rabbim! Bana ve anna babama nimete şükretmemi ve razı olacağın yararlı iş yapmamı temin et. Benim için de zürriyetim için de iyiliği devam ettir. Ben sana döndüm. Ve elbetteki ben müslümanlardanım. işte yaptıklarının iyisini kabul edeceğimiz ve günahlarını bağışlayacağımız ve kimseler cennnetlikler arasındadırlar. Bu kendilerin verilen doğru bir sözdür. (1) Ve: (Doğruyu getiren ve onu tasdik edenler varya, işte kötülüklerden sakınanlar onlardır. Onlar ki Rableri yanında diledikleri her şey vardır. İşte bu iyilik edenlerin mükafatıdır. Böylece Allah, onların geçmişte yaptıkları en kötü hareketleri bile örtecek ve yaptıklarının en güzeline denk olarak mükafatlarını verecektir.(2)
Onları takva ve insanla vasfedince onların günahlarda ısrarlı olmadığına bilakis onlardan tevbe ettiklerine delil olmuştur.
Yine Allah teala buyurduki: Kim Allah'tan korkarsa onun kötülüklerini örter, ve ecrini de büyültür) (3) Farzların yapılmasını ve haramların terkini içeren takvaya kötülüklerin örtülmesini ve ecrin büyütülmesini terettüb ettirdi. Allah teala göklerin ve yerin yaratılığında tefekker edenlerden şöyle haber verdi: Ey Rabbimiz! Gerçek şu ki biz, Rabbinize inanın diye imana çağıran bir davetçiye işittik, hemen ima ettik. Artık bizim günahlarımızı bağışla, kötülüklerimizi, ört, ruhumuzu iyilerle al, ey Rabbimiz!) (4) (S: 343) Onlardan bunu kabul ettiğini, kölütüklerini örttüğünü ve oları cennetlere girdirdiğini haber verdi.
(Bizim günahlarımızı bağışla, kötülüklerimizi örtt) Allah günahları bağışlamayla kıldı, kötülükleri de örtmeyle has kıldı. Denilebilirki: Kötülüklerle küçükler, günahlarla da büyükler murad edilir, kötülükler örtülür, çünkü Allah onlar için dünyada şeri ve kaderi kefffaretler kıldı, günahlar sahibini şerrinden koruyacak bağışlamaya muhtaçtır, bağışlama ve örtme birbirine yakındırlar. Bağışma günahları örtmektir, denilir, ve günahın şerrinden korumak ve aynı anda onu örtmektir, denilir, bunu için başı örtüp onu koruyan şeye miğfer ismi verilmiştir, ve herbaşı örten şeye migfer denilmemiştir. (Migfer: Magfiret kelimesiyle kök bakımından alakalıdır. Mütercim)
Allah teala meleklerin tevbe eden mü'minlere bağışlanma ve günahlardan şerrinden korunmaları için dua ettiklerini bildirdi. Örtme de bu cinstendir.
Müteahhirinde bazısı ikisi arasını ayırdı. Tekfir (Keffaret kılma: Örtme) Günahın eserini olmamış gibi silmektir, mağfiret ise bununla beraber Allah'ı kula fazla ve ikramıdır, bunda görüş vardır. Şöyle de tefsir edilebilir: Günahları salih amellerle mağfiret edilmesi onların iyiliklere çevrilmesidir, keffaretlerle örtülmesiyse sadece oların silinmesidir.
Yİne bunda da görüş vardır. Çünkü sahih olarak sabittir ki, ceza görülen günahlar iyiliklere çevrilir, ameli salihin keffaret olduğu daha evladır.
Başka iki mana ihtimali de vardır:
Birincisi: Mağfiret ancak cezalandırmaksızın ve haseba çekmeksizin olur; çünkü günahın şerrinden tamamen korumaktır, örtmese cezalandırdıktan sonra vaki olabilir, çünkü dünyevi musibetlerin tamamı hatalar için keffarettirler ve onlar cezadırırlar, af ta ayı şekilde ceza ile ve cezasız da olabilir, rahmet böyledir.
İkincisi: Allah'ın keffaret olunan günahları silmek için kıldığı ameller aynı zamanda sevabı da olabilir (günahları sildirmesi onun sevabı olabilir), ve başka sevabı olmayabilir, onda galib olan nefsin hevasına muhalefet ve meşakkati göğüslemek cinsindendir, küçük günahlara meffaret olan büyük günahlardan kaçınmak gibi. Günahların kendisi vasıtasıyla bağışlandığı ameller ise bunun dışındakilerdir, ve bunda mağfiret ve sevab bir arada olur, (S: 344) Kendisi vasıtasıyla iyilik yazılan ve kötülük silinen zikir gibi. Bu vecih üzerine amellerden ve başkalarından keffaret olanların arası ayrılmış olur.

———

(1) Ahkaf suresi, ayet: 15-16 (2) Zümer, ayet: 33-35 (3) Talak, ayet: 5 (4) Ali İmran, ayet: 193

Günahların örtülmesi ve bağışlanması Allah'a izafe edildiği zaman ikisi arasıda fark yoktur. Birinci vecih aralarında yine fark olur. İkinci vecihe iki şey delildir:
Biricisi: İbni Ömer'in kölesine vurupta azad ettiği zaman söylediği sözü: Onun azad edilmesinde hiçbir ecir yoktur" Onun keffaret olduğuna delil getirildi.
İkincisi: Dünyevi musibetlerin tamamı günahlar için keffarettirler. Sahabeden ve seleften çoğu dedi ki: Keffaretle birlikte onlara sevap yoktur, her ne kadar bazısı onlara muhalefet ettiyse de böyle dediler.
Şöyle denilemez: Keffaretler uyku hadisinde (1) hoşa gitmeyen durumlarda abdesti tam almak ve namaza yürüyerekgitmekdiyetefsiredildi. Kim bunları yaparsa hayırla yaşar, hayırla ölür, annesinden doğduduğu gibi hatalarıdan temizlenir.
Bütün bunlar kötülükleri siler ve dereceleri yükseltir, ve bunlardan sevap hasıl olur. Çünkü biz diyoruzki: Bir amelde iki şey toplanabilir, biriyle kötülükler örtülür, diğeriyle dereceler yükseltilir, abdestin bizzat kendisine sevab verilir, fakat şiddetli soğukta abdesti tam güzelce almak ile nefse dünyevi bir elem olur ve bu durumda kötülüklere keffaret te olur, bu hal dışındaysa zikir ve başkasıyla olduğu gibi onunla hatalar bağışlanır.
(S: 345) Cemaata yürümekte böyledir, o Allah'a bir yaklaşma, bir taattır ve ona sevab verilir. Fakat nefse onunla gelen meşakkat , yorguluk ve elem vasıtasıyla, o keffarettir.
Yine ama beklemek için nefsi mescidde hapsetmek, ve nefsin meylettiği yerlere, ya dünyevi bir kazanç yada eğlence maksadıyla çıkmayı kesmek te böyledir, bu, bu cihetten nefse elem vericidir. Ve kefaret olur.
Hadise geldi ki: Mescide yürüyenin iki adamından biriyle derecesi yükseltilir, diğeriyle de ondan bir hata silinir. (2), bu zikrettiğimizi kuvvetlendiriyor, kendisiyle günahların örtülmesinin hasıl olduğu şey, derecelerin yükseltilmesinin hasıl olduğu şeyden başkadır. Allah en iyisini bilir.
Buna göre bir amelde günahların örtülmesi ve derecelerin yükselmesi iki cihetten birleşebilir, her halde bu iki vasıfla vasıflanır, onun keffaret olarak isimlendirilmesinde ve ondan sevapların katlayıcısı ve derecelerin yükselticisi diye haber verme arasında bir zıtlık yoktur, bunun için peygamber (sav) buyurduki:Beş vakit namaz, cumaya kadar cuma, ramazana kadar ramazan, büyük günahlardan sakınıldıkça aralarıdakilere kefarettir. Çünkü nefsi farzlara devam etme yolunda hapsetmekte küçük günahların örtülmesini gerekli kılacak şey vardır.
Aynı şekilde Allah yolunda şehidlik te onunla duyulan elem vasıtasıyla günahları örter ve dereceleri yükseltir, bu kalp ve beden salih amellerinin beraber olması sebebiyledir. Bununla bazı amellerde dereceleri yükseltmeye ve kötülükleri örtmeyi gerekli kılacak şeyin iki ciheten toplandığı açığa çıktı, ve ikisi arasıda zıtlık yoktur,.ve bu şüphesiz küçük günahlarda sabittir.
Büyük günahlara gelince, şehide sevab hasıl olmakla beraber şehidlikle örtülebilir; fakat hatasahibi şehid şehidlerin derecelererine göre dördüncü derecededir.
(S: 346) Aynı şekilde İmam Ahmed ve Tirmizi'nin fedale bin Ubeyd'den tahric ettiği, peygamber (sav)'den böyle rivayet edildi.
Bazı amellerle ecrinin tam verilmesiyle birlikte günahların bağışlanmasına zikir hakkındaki sahih hadisler delildir.
Denildiki: Bu kötülükler aynı şekilde iyilik te yazılır,daha önce zikri geçen Ebu Malik il Eşari hadisinde olduğu gibi.
Yine selefin bazısından bir iyiliğe on iyilik sevabı verilip, birisiyle bir kötülük silinip, dokuz iyilik kalacağı meselesi zikredilmiştir.

______

(1) Hadis sahihtir, sahabeden bir topluluk tarafında rivayet edildi. Tirmizi Ebu Hureyre'den, Yine Malik, Müslim Tirmizi ve Nesai'de Ondan tahriç etti. İbni Hibban Cabir'den tahric etti. (2) Hadis sahihtir, Ebu Hureyre'den Malik, Ahmed, Buhari, Müslim, Ebu Davud, Timizi, ibni Mace, ibni Hibban Hakki ve Nesai tahric etti.

Zahire göre bu küçük günahlara hastır. Ahiretteyse iyiliklerle kötülükler karşılaştırılır birbirlerinden kısas alını, kimin iyilikleri kötülüklerine üstün gelirse, kurtulur ve cennete girer, bu küçük ve büyük günahlarda eşittir.
Yine iyilikleri ve başkaları üzerinden zulmü olan kimseden de, mazlumlar haklarını aldıktan sonra iyiliği kalırsa o iyilikle cenete girer.
İbni Mesud (r.a) dedi ki: Eğer Allah'ı velisi ise zerre ağırlığındaki iyiliğini taki cennete girinceye kadar Allah katlar, eğer şaki ise melek ona der: Rabbim iyilikleri bitti ve onun çok hak isteyicisi kaldı. (Allah teala) buyururki: Onların kötülüklerinden alın ve onun kötülüklerine ekleyin, sonra ona ceheneme birbelge verin. Bunu ibniEbi Hatim ve başkası tahriç etti.
Bununla murad iyiliklerden bir zerrenin artırılması, ancak Allah'ın mü'minlere olan fazla ikramı iledir.
İyilik ve kötülükleri olanın ve kendisi hakkında Allah'ın rahmet etmeyi dilediği kimsenin hali böyledir, Allah onun iyiliklerini cennete girinceye kadar artırır. Bütün bunlar Allah'ın ikramı ve rahmetindedir, kimse cennete ancak Allah'ın ikramı ve rahmeti haricinde giremez.
(S: 347) Ebu Nuaym zayıf bir isnatla Ali (r.a)'den merfu olarak tahric etti: Allah İsrail oğulları peygamberlerinden birine vahyettiki: Ümmetin benim itaat ehlim olanlarak de ki: Onlar amellerine güvenmesinler, çünkü kıyamet günü ben kula hesabta kısas yapmam, onu azaplandırmak dilersem azaplandırırım.Ümmetimden bana isyan ehli olanlara de ki: Ümit kesmesinler, ben muhakkak büyük günahı umursamaz affederim"

Bunun doğrulayıcısı, sahih hadiste peygamber (sav)'in şu sözüdür: Kim hesapta tartışılırsa azaplandırılır" Bir rivayette de: Helak olur." (1)
İkinci mesele: Büyük günahlar gibi küçük günahlardan da tevbe gerekir mi? çünkü onlar Allah tealanın şu kavline göre büyük günahlardan sakınıldığı zaman örtülür: Eğer yasaklandıklarınızın büyüklerinden kaçınırsanız, sizin kötülüklerinizi örter ve sizi şerefli bir yere girdiririz) (2) Bu hususta insanlar ihtilaf ettti: Bazılar ondan dolayı tevbeyi gerekli kıldı, bu ashabımızın (Hanbelilerin),ve bazı fakihler ve kelamcıların görüşüdür. Allah teala küçük ve büyük günahların ardından tevbeyi emretti, ve buyurduki: Rasulüm) Mü'min erkeklere gözlerini harama dikmemelerini, ırzlarını da korumalarını söyle. Çünkü bu kendiler için daha temiz bir davranıştır. Şüphesiz Allah, onların yapmakta olduklarından haberdandır. Mü'min kadınlara da söyle: Gözlerini harama bakmaktan) korusunlar, namus ve iffetlerini esirgesinler) Şuraya kadar: (Ey mü'minler! Hep birden Allah'a tevbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz) (2)
Hususan küçük günahlardan da tevbeyi şu ayetle emreti: (Ey mü'minler! Bir topluluk diğer bir topluluğu alaya almasın. Belki de onlar kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da kadınları alaya almasınlar. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Kendi kedinizi ayıplamayın, birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın. İmandan sonra fasıklık ne kötü bir isimdir.Kim de tevbe etmezse işte onlar zalimlerdir.) (3) İnsanlardan bazıları da ondan dolayı tevbeyi gerekli kılmadılar.
Mutezile'den ve müteahhirinden bir grup dedi ki: iki şeyden biri gerekir: Ya ondan tevbe, yada iyiliklerden günahları örtücü bazısını yapmak.
(S:248) İbni Atiyye tefsirinde farzların işleyip, büyük günahlardan kaçınmakla küçük günahların örtülmesi hakkında iki görüş hikaye etti:
Birincisi: Fakihlerden ve ehli hadisten bir topluluktan hikaye etti-Bununla örtüldüğüne ayet ve hadisin zahirine göre kesin hükmedilir.
İkincisi: Bunu usulcülerden hikayet etti-Bununla kesin hükmedilmez, bilakis kuvvetli zanna ve kuvvetli ümide hamledilir, ve o Allah'ın dilemesindedir; çünkü kesinliğiyle

____

(1) Ayşe (r.a)'den Ahmed, Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi tahri cetti. (2) Tevbe, ayet: 30-31 (3) Hucurat, ayet: 11

hükmedilse küçük günahlar hükmünde olur, bu da islamın sağlam kulpunda bir noksanlıktır, Ben de derimki: Denilebilirki: Onlar vasıtasıyla örtülmesine kesin hüküm verilemez, çünkü amellerle örtülmesi hakkındaki mutlak hadisler amellerin güzel yapılmasıyla sınırlandırılmış olarak geldi, abdest ve namaz davarid olduğu gibi. O zaman günahın örtülmesini gerekli kılacak güzel amelin varlığına kesin hükmü verilemez.
İbni Atiyye'ni zikrettiği ihtilaf üzerine küçük günahlardan tevbe etmenin gerekliliği hakkındaki ihtilaf bina edilir.
İbni Cerir Hasen'den rivayetle tahric ettiki: Bir topluluk Ömer (r.a)'e geldi ve dedilerki: Allah'ın kitabından bazı şeyler görüyoruzki onlarla amel edilmiyor? Onlardan bir adam dedi ki: Sen kuranın tamamını okudun mu? Adam: Evet, dedi. dedi ki: Onu nefsinde hesap ettin mi? Adam: hayır, dedi. onu gözünde hesap ettin mi? dedi. Adam: Hayır, dedi. Sen onu sözünde hesap etti mi? dedi.Adam hayır, dedi. Onu eserinde hesap ettinmi?, dedi. Adam, hayır, dedi. Sonra devam etti onların sonucusuna kadar sordu, sonra dedi ki: Ömer'in annesi kaybetsiz, siz onu Allah'ın kitabını insanlara tatbik etmekle mi sorumlu kılıyosunuz? Allah bize kötülüklerin olacağını bildirdi. Buyurduki: Size yasakladıklarımızın büyüklerinden kaçınırsanız, sizin kötülüklerinizi örter ve size şerefli bir yere girdiriz) (1)
Enes bin Malik'e isnadla onun şöyle dediği rivayet edildi:Rabbımızdan bize ulaşan gibisini görmedim: (S:349) Onun için her ehil ve maldan çıkarmadık.Sorabirazsustu ve dedi ki:Vallahi Allah bizi bundandahahafifiylemükellef kıldı,bizimbüyüklerden aşağısını bağışladı.Büyük günahlardan bize ne? Sonra şu ayeti okudu:Size yasakladıklarımızın büyüklerinden kaçınırsanız, sizin kötülüklerinizi örter ve sizi şeref bir yere girdiririz) Bunu Bezzarmüsnedinde merfu olarak tahric etti, mevkuf daha sahihtir.
Allah teala ihsan sahiplerini büyük günahlardan kaçınmakla vasfetti, buyurduki: Güzel davrananları da daha güzeliyle mükafatlandırır. Ufaktefek kusurları dışında, büyük günahlardan ve edepsizlikten kaçınanlara gelince,bilki Rabbin,affı bol olandır.(2)
Lemem kelimesinintefsirihakkında selefinikigörüşü vardır:
Birincisi: Öpme ve okşama gibi fuhşiyatın başlangıcıdır (3) İbni Abbas'tan rivayet edildiki: O ahiretteki ateşle tehdidden ve dünyadaki hadcezasından aşağıda olanlardır (4).
İkincisi: Fuhşiyat ve büyük günahlardanbir şeyi bir kere işleip sonra ondan tevbe etmektir. Bu İbni Abbasveebu Hureyre (r.a)'den rivayet edildi (5) Ondan merfuluğudan şüpheliolarak rivayet edildiki: Şöyle dedi:Birazzina yapıp sonra tevbe etmekve dönmemek,(S: 350) sonrabiraziçkiiçip tevbe etmekvebir daha içmeye dönmemek, biraz hırsızlık yapıp, sora tevbe edipbir daha dönmemektir.(6)
Kim ki bu ayeti böyle tefsiretti, şöyele dedi: Bunu fuhşiyatın başlangıcı diye tefsir edenlere muhalif olarakmutlakaodantevbe etmeyi şartkıldı.
Zahire göre iki görüş te sahihtirve her ikisi de ayettenmuraddır,o halde ihsan sahibi: Büyük günahlarıçok nadir yapıp ondan tevbe edendir, ve küçük günah işlemişse deçok iyilikleri vasıtasıyla kötülükleri örtülen kimsedir, ve küçükgünahlardadamutlaka ısrar etmemesi gerekir.Allah teala buyurduki:Bildikleri haldeonlar yaptıklarında ısrar etmezler)

(7) İbniAbbas'tan şöyle dediği rivayet edildi: Israrla birlikte küçük, istiğfarlabirlikte büyük yoktur" Ve bu zayıf olarak birçokvecihle merfu olarak ta rivayetedildi.
Küçük günahlardevam etmekle büyükolunca, ihsan sahiplerinin mutlaka küçükgünahlara devamdan kaçınmalarıgerekir,ta ki büyükgünahlardan ve fuhşiyattan kaçınmış olsunlar.

______

(1) Taberi'nin isnadıyla rivayet edildi,sahihtir. (2) Necm suresi, ayet: 31-32 (3) Ahmed, Buhari, Müslimve İbni Cerir İbni Abbbas'tan şöyle dediğini tahric ettti: Lememe Ebu Hureyre'nin peygamber (sav)'den rivayet ettiğidedaha fazlabenzeyeni görmedim" Allah Adem oğulan zinadannasibiniyazmıştır, onu mutalak yakalaycaktır,gözlerinzinası bakmaktır, dilinzinası konuşmaktır,nefistemennieder ve iştah duyar, ferc te bunu ya düoğrularveya yalan" (4) Taberitefsirinde İbi Abbas''ın şöyle dediğini tahric etti: Lemem iki haddenaşağı olandır:Dünya haddi ve ahirethaddi. (5)Bunu Taberi tefsirinde tahric etti, ve Hakim seyhaynin şartı üzere doğruladı (6) Taberi, İbniEbi Halim Beyhiki Ebu Hurey'den tahriç etti. (7) Ali İmran 135

Allah teala buyurduki: (Allah'ın yanında bulunanlar ise daha iyi ve daha süreklidir.Bu mükafatiman ve edenler ve Rablerine güvenenler içidir. Onlarbüyük günahlardanve hayasızlıktan kaçınırlar, kızdıkları zaman da kusurları bağışlarlar. Yine olar Rablerinin davetine icabet ederlerve namazı kılarlar. Onlarınişleri aralarında danışma iledir. Kedilerine verdiğimiz rızıktanda harcarlar. Bir haksızlığa uğradıklaı zaman yardımlaşırla.Bir kötülüğün cezası ona dek bir kötülüktür.Kim bağışlar ve barışı sağlarsa, oun mükafatı allah'a aittir.Doğrusu, o zalimlerisevmez.) (1)

(S: 351) Buayetler mü'minleri Allah'ın kendilerniefarz kıldığı iman vetevekkülü yiren getirdikleri namaz kılıp Allah'ınkendilerine verdiği rızıktan harcadıkları, ve bütün taat hususunda Allah'a icabet ettikleri ve büyük günahlar ve fuhşiyattan sakınmalarışeklinde vasıflandırdı.
Bu takvanın gerçekleştirilmesidir, ve onlarıkızgınlık anındayaratıkları bağışlamakla vasıflandırdı, onları affetme veıslahetmekle görevledirdi.
Bir haksızlığa uğradıkları zamanyarımlaşırlar.) kavli affetmeyezıt değildir,çünkü yardımlaşma intikam almaya kudreti açıklamakla olur,sonra af vaki olur,bu daha mükemmeldir.
Nahai bu ayet hakkında dedi ki:Onlar zelil düşürülmeyi sevmezlerdi, güçler yetince de affederlerdi. (2)
Mücahid dedeki: Mü'min için nefsinin alçaltılmasından ve fasıkların onlara cesaret göstermelerinden hoşlamıyorlardı. Mü'minehaksızlık edildiği zaman,intikam almaya gücü yettiğinibelirtiyordu, daha sonrada affediyordu.Bu gibihadise seleften çoğu içingeçerlidir, Katade ve başkasıonlardandır.
Bu ayetler peygamber (sav)'in Muaz'a yaptığı tavsiyenintamamını içeriyor. çünkü onlar farzları yapılmasıyla ve haramlardan kaçınmakla ve yaratıkları affetmekle ve onlaraihsanla takvanın gerçekleşmesini içermektedir.Budanşu lüzum ediyor: Onlardan büyükgünah dışında bir günah vaki olursa, onların bağışlanmasınavesile olacak takva hasletleriyle örtülmüş olur.
Ali İmran suresindeki ayetlere gelince orada müttakileri yaratıklara iyilik etmekve fuhşiyattan, nefse zulümden istiğfaretmekve bu hatalarda ısra etmemekle vasıfladırı.Bu en mükemmelolanıdır, o da küçük, büyük her günahın ardından tevbe ve istiğfar etmektir.
Peygamber (sav)'de Muaz'a böyletavsiyeetti. Daha önce bunuzikretmiştik.
(S: 352) Bu kounda sözüuzun tuttuk,üçünkü halkıbuna ihtiyacı fazla, herkesbunu bilmeye ve sonra bunun gereğince amel etmeye muhtaçtır. Allah başarıverenve yardımcıdır.
Kötülüğün peşinden iyilik yapki, onu silsin"Sözüün zahirine göre kötülükler iyiliklerle silinir.Bu konudakiiçerisinde şu ifade olan eserlerin zikri daha önce geçti: Kötülükler, arkasından iyilikyapıldığı zaman melekerin sahifelerinden siliir.
Atiyyetül Avfi dedi ki:Bana ulaştı ki, hatası üzerine ağlayanın hatasısilinir ve onun için bir iyilik yazılır" Abdullah bin Amr'dan şöyle dediği rivayetedildi: Kim işlediği bir hatayı hatırlar ve odan kalbi ürperip, Allah'a istiğfar ederse, onu (hatayı) Rahman silinceye kadar hiçbir şey kapsedemez" Bişr bin Haris dedi ki: Fudayl bi İyad'ın şöyle dediğ bana ulaştı: Gündüzağlaması açık işlenen günahları siler, gece ağlaması gizli yapılan günahları siler. Peygamber (sav)'in şu hadisinidaha önce zikretmiştik0 Size allah'ın hataları sileceği ve kedisi vasıtasıyla dereceleri yükselteceği şeyi bildiriyem mi?"
Bir taife dedi ki: Günahlar ameller sahifesinden tevbe ve başkasıyla sahibi kıyamet günü vakıf oluncaya ve onları okuyuncayakadar silinmez. Şu ayeti delil getirdiler: Kitap ortaya konmuştur. Suçlularınoda yazılı olandankorktuklarını görürsüon. Vay halimize ! Derler, bu asıl kitapmış! Küçük, büyükbırakmaksızınhepsini sayıp, dökmüş" (3)
_____(1) Şura, ayet 36-40 (2) Said bin Mansur, Abd bin Humeyd, İbni Cerir, İbnil Münzir ve İbni ebi Hatim İbrahimi'i Nahi'den tahric eti.(3) Kehf, ayet: 49
Bu ayetin delil getirilmesinde görüş vardır; çünkü orda suçların hali zikredildi, ve onlar büyük günah ehli kimselerdir günahlarından tevbe eden veya iyilikleri vasıtasıyla kötülükleri siien mü'minler ona dahil değildir.
Bundan daha açığı, şu ayeti: Kim zerre ağırlığınca hayır işlerse, onu görür ve kim zerre ağırlığınca şer işlerse onu görür.) (1) Bazı tefsirciler bu sözün tahkik ehli yanıda doğru olduğunu zikretti.
(S: 353) Bu söz Hasan-ı Basri ve Bilal biSaded Dimeşki'den de rivayet edildi.
Hasan günah işleyip, sonra tevbe ve istiğfar eden kul hakkında dedi ki: O bağışlanır fakat, kitabında kendisi vakıf olup görmeden silinmez. Sonra Hasan Basri ağladı ve dedi ki: Sadece bu makamdan haya için ağlasak, ağlamamız gerekir.

Bilal bi Sa'd dedi ki: Allah günahları bağışlar fakat kul tevbe etse de , o günahlara vakıf edinceye kadar sahifeden silmez.
Ebu Hureyre (r.a)'dedi ki: Allah kıyamet günü kula yaklaşır ve onu yaratıkların tümünden gizler, ve ona bu gizlilik içerisinde kitabını verir, ve buyururki: Ey adem oğlu kitabını oku" okur ve iyiliğe uğra, yüzü beyazlanır, kalbi sevinir, ve Allah buyuruki: Biliyor musun ey kulum? Evet, der. Allah teala: Ben onu senden kabuletkim, buyurur ve kulsecde eder. Allah teala :Başını kaldırve kitabına dön,buyurur. Okur ve kötülüğe rastlar,yüzükararırve kalbi ürperirve rabbine karşı kendinden başkasının bilemediği bir haya kendisini sarar.Allah tela:Başınıkaldır ve kitabın dön, buyurur. okur ve kötülüğe rastlaryüzükararı ve kalbi ürperir ve Rabbine karşı kendinden başkasınınbilemediği bir haya kendisini sarar. Allah teala buyururki: biliyor musun eykulum? Evet, ya Rabbi der.allah teala ben onu senin içinbağışladım buyurur, ve kul secde eder yaratıklar onun ancak secdesini görür, hatta birbirine şöyle seslenirler: Allahasla asi olmayanşu kula ne mutlu, o yaratıklar o kulun Rabbiyle kendi arasında olan ve kulun karşılaştığı durumu bilmezler" (2).
Ebu Osman en Nehdi Selman rivayetle dedi ki: Kıyamet günü adama sahifesi verilir, üst tarafını okur, orada kötülüklerini görür, zannı nerdeyse kötüy e giderken aşağısına bakar, iyiliklerini görür, sonra tekrar yukarısına bakarki kötülükler iyiliklere çevrilmiş. (3)
(S: İbni Ebi Hati Muazbin Cebel'in bazı ashabına isnatla şöyle dediğini rivayet etti: Cennet ehli cennete dörtsını olarak girer: Müttakiler, sonra şükredeler, sonra korkanlar, sonra ashabül yemin kitabı sağından verilenler)
Denildiki: Onlara niçin ashabül yemin ismi verildi? dedi ki: Çünü onlar iyilik ve kötülük yaptılar, ve kitapları sağlarında verildi, ve kötülüklerini harf, harf okudular ve dediler ki: Ya Rabbi bunlar bizim kötülüklerimiz, iyiliklerimizi nerede? Bu anda Allah kötülükleri siler ve onları iyilik yapar, o vakit onlar: (İşte alınız kitabı okuyunuz) (4) derler, onlar cennet ehlinin çoğunluğudur.
Bu görüş ehli kötülüklerin iyiliklerle silinmesi hadislerini onların yazısının silinmesi değil de cezalarının silinmesi manasında yorumluyorlar herhalde, Allah en iyisini bilir.
İnsanlara güzel ahlakla muamele et" Bu takva hasletlerindendi, takva ancak onunla tamamlanır, peygamber (sav) açıklama ihtiyacı olduğu için onu ayrıca zikretti, çünkü insanlarda çoğu takva insanları haklarını yerine getirmeksizin Allah'ın haklarını yerine getirmektir zannediyor. Muaz'a insanlarla iyi geçimesini emretti, çünkü onu öğretici fakih yetiştirici ve kadı olarak gönderdi. Böyle olan kimse başkalarını muhtaç olmadığı ölümünde insanlarla güzel ahlakla muameleye muhtaçtır. Çoğu zaman Allah'ın haklarına önem veren kimseler, Ondan korkan, itaat eden kimseler kulların haklarını tamamen ihmalediyor veya onda kusur ediyor. Allah'ın haklarıyla kulların haklarını bir arada yapmak gerçekten zordur, buna ancak peygamberlerden ve sıddıklarda mükemmel olanları gücü yeter.
Harisel Muhasibi dedi ki: Üç şey zordur veya yoktur: Korumakla birlikte güzel yüz, dindarlıkla beraber güzel ahlak, emanetle birlikte güzel kardeşlik" Selefin bazısı dedi ki: Davud (A.S) ıssız bir yere oturdu. Allah azze ve celle buyurduki: Seni ne olmuş ki yalnız görüyorum? (S:335) dedi ki: Ey alemlerin Rabbi senin için inanları terk ettim, buyurdiki: ki:
______(1) Zilzal, ayet: 7-8 Buhari ve Müslim Safvan bin Muhriz'den mana olarak buna yakın bir hadis tahric etti. (3) İbni Ebi Hatim sahih bir isnatla tahric etti. (4) Hakka suresi, ayet: 19
Ey Davud! İnsanların sana yönetmelerini ve bu hususta rızamı kazanacağım bir şeyi bildiriyem mi? Ahlaklarıyla insanlara muamele et, imanın benimle aranda perde kıl"
Allah teala insanlarla güzel ahlakla muameleyi takva hasletlerinden saydı, bilakis şu ayette onunla başladı. (O cennet takva sahipleri için hazırlandı. O takva sahipleri ki, bollukta da darlıkta da Allah için harcarlar, öfkelerini yutarlar ve insanları affederler. Allah da güzel davranışta bulunanları sever) (1)
İbni Ebid Dünya Said el Makrubi'nin şöyle dediğini rivayet eti: Bize ulaştıki, bir adam Meryem oğlu İsa (A.S)'a geldi ve dedi ki: Ey hayır öğreticisi! Gerektiği gibi nasıl Allah için takva sahibi olurum?. Buyurduki: Kolay bir işle: Allah'ı tüm kalbinle sev, gücün yettiğince amel et, nefsine acıdığın gibi kendisin oğulan davacı . dedi ki:Kendi cinsim oğlu kimdir, ey hayır öğretcisi? Buyurduki: Adem oğulunun hepsidir, kendine yapılmasını sevmediğin şeyin kimseye yapma, ve gerektiği gibi Allah'tan korkman budur"
Peygamber (sav) güzel ahlakı iman hasletlerinin en mükemmeli kıldı. imam Ahmed ve Ebu Davud Ebu Hureyre (r.a)'den peygamber (sav)'i şöyle buyurduğunu tahric etti: İmanca mü'minlerin en mükemmeli ahlakça en güzel olanlarıdır" (2)
Bunu Muhammed bin Nasr el Mervezi'de tahric etti ve şunu ekledi: kişi mü'min olur ve ahlakından bir şey olur bu imanında noksanlaştırır"
İmam Ahmed, Ebu Davud, Nesai ve İbni Mace Üsame bin Şerik'ten şöyle dediğini tahric ettti: Dediler ki:Ya rasulullah müslüman kişiye verilen en faziletli şey nedir? Buyurduki: Güzel ahlak (3)
(S: 356) Takvayı isteyenin namaz ve oruçla meşgul olup güzel ahlakı ihmal etmemesi ve namaz ve orucun faziletlerini keseceğini zan etmemesi için, peygamber (sav) güzel ahlak sahibini ahlakıyla oruç tutup gece ibadeti yapanın derecesine ulaşacağını haber verir.
İmam Ahmed ve Ebu Davud Ayşe (r.a)'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu tahric etti: Mü'min güzel ahlakıyla oruç tutan ve kıyam edenin derecesine yetişir" (4)
Peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu haber verdi: Mizanda en ağır olan şey güzel ahlaktır, güzel ahlak sahibi Allah'a en sevimli olandır ve meclis bakımından da peygamberlere en yakın olandır.

İmam Ahmed, Ebu Davud Tirmizi Ebud Derda (r.a)'dan peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu tahric etti: Kulun mizanında güzel ahlaktan daha ağır gelen hiçbir şey yoktur, ahlak sahibi ahlakıyla namaz ve oruç sahibinin derecesine ulaşır"
İbni Hibban Abdullah bin Amr'dan peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu tahric etti: Sizin Allah'a en sevimli olanınızı ve kıyamet günü meclis bakımından bana en yakın olanınızı haber vereyim mi? evet, haber ver), dediler. buyurduki: Ahlakça en güzel olanınıdır.
daha öcne Ebu Hureyre (r.a)'nin peygamber (sav)'den rivayet ettiği şu hadis geçmişti: enete en çok girdiren şey Allah'tan korkmak ve güzel ahlaktır"
Ebu Ebu Ümame'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu tahric etti s:357 Ahlakı güzel olan ben cennette yüksek bir köşke kefilim" (5) Bunu Tirmizi ve İbni Mace nanasıyla Enes'ten tahric etti.
Seleften güzel ahlakın tefsiri rivayet edilir.
Hasan'dan şöyle dediği rivayet edildi: Güzel ahlak: Cömertlik, bol vermekve tahammüldür" Şabi'den öyle dediği rivayet edildi :Güzel ahlak çok vermek, ihsanda bulunmak ve güler yüzlü olmaktır" Şa'bi'de böyleydi. İbnil Mübarek'ten şöyle dediği rivayet edildi: Güler yüzlü olmak iyiliği emretmek, eziyette engel olmaktır" Selam bin Ebu Muti' güzel ahlaktan soruldu, bunu üzerine şu şiiri okudu:

____

(1) Ali İmran, ayet: 133-134 (2) Hadis sahihtir, Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi ve İbni Hibban tahric etti, Hakim'de doğruladı. (3) Üsame bin Şerik'ten Ahmed, Nesai, İbni Mace ve Taberani tahric etti. Ravileri güvenilirdir. (4) Ahmed, Ebu Davud, İbni Hibban tahric etti, Hakim dedi ki: Buhari ve Müslimin şartı üzere sahihtir. (5) Ebu Davud, Tirimzi ve İbni Mace tahric etti. Tirmizi dedi ki: Hadis hasendir.

Onu kendisine geldiğin zaman ay gibi sanki isteyeceğin yeni sana sana verecek gibi görürsen eğer onun elinde ruhun başka birşey olmasa onunla cömertlik, eder, onu isteyen Allah'tan korksun hangi taraftan gelirsen o denizdir derinliği bellidir, cömertlik onun sahilidir.
İmam Ahmed dedi ki: Güzel ahlak olmanın ve hiddetlemememendir" Odan şöyle dediği rivayet edildi: Güzel ahlak: İnsalardan olan şeye tahammül etmendir"
İshak bin Raheveyh dedi ki: Güler yüzlü olman ve kızmamandır" Muhammed bin Nasr'da buna benzer söyledi.
Bazı ehli ilim dedi ki: Güzel ahlak, Allah için öfkeyi yutmak, fasık ve bidatçılar haricindekilere güler yüzlü olma, edeplendirmek haricinde hata edenleri affetmek, haddi uygulamak, her müslümandan veya her anlaşmalı kafirden eziyeti engellemek, ancak kötülüğü değiştirmek ve mazlumdan aşırı gitmeden hakkı almak müstenadır"
İmam Ahmed'in müsnedinde Muazbin Enes el Cüheni'de peygmber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Füziletlerin en faziletlisi: Seninle alakayı kendine alaka kurman, seni mahrum edene vermen, sana söveni geçiştirmendir"(1)
(S:358) Hakim ukbe binel Cüheni'den şöyle dediğini tahric etti. Rasulullah (sav) bana buyurduki: Ey Ukbe sana dünya ve ahiret ehlinin ahlakının en üstünü haber vermeyelim mi?: Senden sılayı kesene sen sıla yap, sana mahrum edene ver, sana zulmedeni affet (2)
Taberani Ali (r.a)'den peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: Dünya ve ahiret ehli ahlakını en değerlisini sana bildireyim mi? Senden sılayı kesene sen sıla yap, seni mahrum edene, varsa zulum edeni affet. (3)

(1) Hadis zayıftır, Ahmed müsnedde, Taberani Kebir'de Muaz bin Enes'te tahric etti. (2) Hadis hasendir, Ahmed Hakim ve Taberani tahric etti. Heysemi dedik: Ahmed'iniki isnadından birinin adamları güvenilirdir. (3) Hadis zayıftır. Taberani Evsatta tahric etti. Heysemi dedi ki: Heysemi dedi ki: Senedinde Haris var, O zayıftır. Mecmauuzzevaid: 8/188 ve sorası

FAYDALI KELİMELER

GİZLİ VE AÇIKTA ALLAH'IN KONTROLÜ

Ebul Abbas Abdullah bin Abbas (r.a)'tan şöyle dediği rivayet edildi: Bir gün peygamber (s.a.v)'in arkasındaydım bana buyurduki: Ey çocuk sana birkaç kelime öğreteceğim: Sen Allah'ı (dinini) koru ki, Allah'ta seni korusun, sen Allah'ı dinini koru ki, Allah'ı karşında bulursun. İstediği zaman Allah'tan iste, yardım dilediğin zaman Allah'tan yardım dile. Bilki ümmet eğer sana bir şeyle fayda vermek üzere toplansa, sana ancak Allah'ın senin lehine yazdığı şey ile fayda verebilirler, ve eğer sana birşey ile zarar vermek üzere toplansa ancak Allah'ın senin aleyhine yazdığı şeyle sana zarar verebilirler. Kalemler kaldırıldı ve ve sahifeler kurudu" Tirmizi rivayet etti ve dedi ki: Hadis hasen, sahihtir. Tirmizi'den başkasının rivayetindede: Allah'ı dinini koru ki, Allah'ı önünde bulasın, sen Allah'ı bollukta bil, Allah'ta seni şiddet anında bilsin, bilki sana isabet etmeyecek olan isabet etmeyecektir, isabet edecek olan şaşmayacaktır, bilki zafer sabırladır, çıkış kapısı sıkıntıyladır, her bir zorlukla beraber kolaylık vardır" (1)
Bu hadisi Tirmizi Haneş es Sana'niden rivayetle tahric etti. Oda İbni Abbas'tan rivayet etti. İmam Ahmed'de yine Haneş'ten diğer iki kopuk isnatla tahric etti. Onun hadisinin lafzı şudur (S: 360) Ey çocuk, veya ey çocuk sana Allah'ın sana fayda vereceği kelimeler öğretmeyeyim mi? Evet öğret, dedim.Buyurduki: Sen Allah'ı bollukta bil, Allah'ta seni şiddet anında bilsin, istediğin zaman Allah'tan iste, yardım dilediğin zaman Allah'tan yardım dile. olacak şeyler hakkıda kalem kurudu (herşey takdir edildi, bitti) eğer yaratıkların tümü Allah'ın hükmetmediği birşey sana fayda vermek isteseler, buna güç

yetiremezler. Eğer Allah'ın hükmetmediği bir şeyle sana fayda vermek isteseler, buna güç yetiremezler. Eğer Allah'ın senin aleyhine yamadığı birşeyle sana zarar vermek isteseler, buna güç yetiremezler, bilki hoşlanmadığın şeye sabırda çok hayır vardır, zafer sabırladır, çıkış kapısı sıkıntıyladır, zorlukla beraber kolaylık vardır'
Bu lafız şeyh rahimehullah'ın zikrettiği ve Tirmizi'den başkasına isnat ettiği lafızdan daha tamamdır, şeyhin zikrettiği lafzı Abd bin Humeyd müsnedinde zayıf bir isnatla rivayet etti. Oda Ata'dan Oda ibi Abbas'tan rivayet etti.
Bu hadis ibni Abbas'tan bir çok yollarla rivayet edildi. Oğlu Ali'den kölesi İkrime'den, Ata bin Ebi Rabah'tan, Amr bi Dinar'dan, Ubedullah bin Abdullah, Ebu Müleyke'den ve başkalarından rivayet edildi.
(S: 361) Peygamber (sav)'i bu tavsiyeyi İbni Abbas'a yaptığı, Ali bin Ebi Talib'ten, Ebu said-i Hudri'den, Sehl bin Sa'd'den ve Abdullah bin Cafer'den rivayet edildi. İsnadlarının hepinde zayıflık vardır.
Ukayli hadisin isnatlarını hepsininzayıf olduğnu ve bazısının , bazısından daha düzgün olduğunu zikretti, Her halükarda Tirmizi'nin Haneşyoluyla tahric ettiği hadis güzeldir.
Bu hadis büyük tavsiyeler ve din işlerinden büyük kaideler içeriyor. Hatta bazı alimler dedi ki: Bu hadisi düşündüm, beni dehşete düşürdü, nerdeyse aklımı kaybedecektim, bu hadise cahil kalanlara, ve manasını az anlayanlara yazıklar olsun.
Derim ki: Bunun şerhi için müstakil bir cild yapıldı, biz burda kısaca bazı maksatlarını zikredeceğiz.
Allah'ı muhafaza et" Yani: Hududunu, hukukunu, emir ve yasaklarını muhafaza et.
Bunun muhafaza edilmesi: Emirlerini yerine getirmek, yasaklarından kaçınmak, hududu aşmamaktır. Böyle yapan kimse Allah'ın methettiği, Allah'ın hududunu muhafaza eden kimselerdendir. Allah teala buyurduki: (İşte size vadedilen cennet! ki, o Allah'a, yönelen,
(Hadis sahihtir, İmam Ahmed ve Tirmizi tahriç etti, ve güzeldir, dedi.
emirlerini riayet eden, görmediği halde Rahman'dan korkan ve Allah'a yönelmiş bir kalp ile gelen kimselere mahsustur) (1)
(S: 362) Allah'ın emirlerinden korunması gerekenlerin en büyüğünden olan, namazdır. Allah teala onu muhafaza etmeyi emretti ve buyurduki: Namazları ve orta namazı koruyun) (2) onları koruyanları şu kavliyle methetti: (Onlar ki namazların muhafaza ederler. (3) Peygamber (s.a.v) buyurduki: Kim onları muhafaz ederse onu cennete girdirmeye Allah'ın ahdi vardır."(4)
Diğer bir hadiste de: Kim onları muhafaza ederse onun için kıyamet günü bir nur, bir delil ve kurtuluş olur."(5)
Temizlikte aynı şekildedir, çünkü o namazın anahtarıdır. Peygamber (sav) buyurdu ki: Abdesti mi mü'minden başkası muhafaza etmez." (6)
Yeminler de korunması emredilelerdendir. Allah azze ve celle buyurduki: Yeminlerinizi koruyuuz) (7) Çünkü yemini insanlar çok kullanıyor, ve gereğini insanlardan çoğu ihmal ediyor, onları korumuyor. İbni Mesud hadisinde olduğu, gibi, baş ve karnı korumak ta bunlardandır. Allah'tan hakkıyla haya etmek:Başı ve içerdiği şeyi, ve karın ve içerdiği şeyi korumandır. Bunu İmam Ahmed ve Tirmizi tahric etti. (8)
Baş ve içerdiğini korumaya, işitmeyi, gözü ve dili haramlardan korumakta girer. Karın ve içerdiğini korumak: Kalbin haram kılınanlardan korunmasınıda içerir. (S: 363) Allah teala buyurduki: Bilinizki Allah nefislerinizdekini bilir, Ondan sakınınız) (9) Bütün bunların hepsini Allah teala şu kavlinden topla: Kulak, göz, kalp ve bütün bunlar odan hakkında bilgi bulunulmayan şeyden sorumludur) (10)
Yine karnın koruması haram yiyecek ve içecek girdirilmemesini de içerir.
Allah'ın yasaklarından korunması gerekenlerin en büyüğü : Dil ve ferttir. Ebu Hureyre (r.a) peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: Kim ki çenesini ve iki ayağı arasındakini korursa cennete girer." Bunu Hakim tahric etti.
İmam Ahmed Ebu Musa (r.a)'dan peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu tahric etti: İki çenesini ve fercini koruyan cennete girer"
Allah teala gözlerini korunmasını emretti ve koruyanları methetti: (Rasulüm) Mü'min erkeklere şöyle gözlerini haramdan yumsunlar ve ferclerini korusunlar). (11)
Ve buyurduki: Gözlerini koruyan erkekler ve kadınlar, Allah'ı çok zikrede erkekler ve çok zikreden kadınlar var ya; işte Allah bunlar için bir mağfiret ve büyük bir mükafat hazırlamıştır). (12)
Ve buyurduki: (Mü'minler kurtuldu, ki onlar namazlarından huşu içindedirler) şu kavle kadar: (S: 364) ki onlar ferçlerini korurlar, eşleri ve sağ ellerinin sahip olduğu (cariyeleri) hariç. Bunlarla ilişkileriden dolayı) kınanmış değillerdir). (13)
Ebu İdris el Havlani dedi ki: Allah teala Adem (A.S)'i yeryüzüne indirdiğide ilk emrettiği şey: Ferci korumaktır, ve buyurduki: ki Onu ancak helalden kullan.
Seni korusun Yani: Kim Allah'ın hudunu korur, haklarına riayet ederse, Allah'ta onu korur, çünkü mükafat amelin cinsine göredir, Allah tealanın buyurduğu gibi: Ahdimi yerin getirinki bende sizin ahdinizi yerine getireyim (14). Ve buyurduki: (Beni zikredin ki, ben de sizi zikredeyim) (15) Ve eğer siz Allah'a dinine yardım ederseniz, Allah'ta size yardım eder) (16)
Allah'ın kulunu muhafaza etmenin iki çeşit şey girer: Birincisi onu dünyevi menfatalerinede
(1) Kaf suresi ayet: 32-33 (2) Bakara, ayet: 238 (3) Merac suresi: ayet: 34 (4) Hadis sahihtir. Ubade bin Samit'ten Malik, Ahmed, Ebu Davud, Nesai, İbni Mace ve İbni Hiban tahric etti. (5) Hadis sahihtir Abdullah bin Amr'dan, Ahmed Darimi ve İbni Hibban tahric etti. (6) Hadis sahihtir, Sevban'dan Ahmed, Darimi, ibni Hibban tahric etti. Hakim dedi ki: Buhari ve

Müslim'in şartı üzere sahihtir (7) Maide, ayet: 89 (8) Hadis zayıftır, Ahmed, 235 (10) isra; ayet: 36 (11)Nur, ayet: 30 (12) Ahzab, ayet: 35 (13) Mü'minun, ayet: 1-6 (14) Bakara, ayet: 40 (15) Bakara, ayet: 152 (16) Muhammed suresi, ayet: 7

Korunması, bedenini, ehlini, çocuğunu ve malını koruması gibi. Allah azze ve celle buyurdu ki: (Onun önünde ve arkasında Allah'ın emriyle onu koruyan takipçiler melekler) vardır (1) İbni Abbas dedi ki: Onlar meleklerdir, onu Allah'ı emriyle korurlar, kader gelince odan ayrılırlar (2) Ali (r.a) dedi ki: Her adamla beraber takdir edilmemiş şeylerden koruyan iki melek vardır, kader gelince kaderle adamı başbaşa bırakırlar, muhakak ki ecel korunmuş bir kalkandır" (3) Mücahid dedi ki: Her kul ile beraber onu cinsinden, insandan, haşerattan koruyan melek vardır, ona gelen herşeye arkana (dön, git) der, ancak Allah'ın izin verdiği şey hariç, o kula isabet eder." (4)

İmam Ahmed, Ebu Davud ve Nesai İbni Ömer'in şöyle dediğini tahric etti: Rasulullah (sav) sabahlayınca ve akşamlayınca şu duaları terk etmezdi: Allah'ım senden dünya ve ahirette marifet istiyorum, Allah'ım senden dinim, dünyam, ehlim ve malım hususunda af ve afiyet istiyorum, (S: 365) Allah'ım ayıplarımı ört, kortuklarımdan emin kıl, beni önümden, arkamdan, sağımdan, solumdan ve üstümden koru, senin azametinle altımdan gafil avlanmaktan sana sığınıyorum" (5)

Allah kimi çocukluğumda ve kuvvetli çağıda (gençliğide) korumuşsa, ihtiyarlığında ve kuvvetini zayıfladığı andada koru, ona işitmesiyle , görmesiyle, kuvveti ve aklıyla fayda verir.

Alimlerden biri yüz yaşını aştığı halde aklı ve kuvvetiyle faydalanıyordu, bir gün şiddetli bir sıçrayış yaptı ve bu hususta kınandı. (alimlerden biri) Ve dedi ki: Küçüklüğümüzde bu azalarıma şikayetlerden koruduk, Allah'ta ihtiyarlımızıda korudu.

Bunun aksi olarakta, seleften biri direnen ihtiyar birini görmüş ve demişki: Bu küçüklüğünde Allah'ı Allah'ın hukukunu) zayi etmiş, Allah'ta ihtiyarlığıda onu zayi etti.

Allah kulun salihliği sebebiyle ölümünden sonra zürriyetini de koruyabilir, Allah tealanın şu kavli hakkında denildiği gibi) (O ikisinin babası da salihti) (6) O ikisi anne babalarının salihliği sebebiyle korundular (7) Saidbi Müseyyeb oğluna dedi ki: Senin için senin hakkında korunmak ümidiyle, namazımı fazlalaştıracağım, sonra şu ayeti okudu: O kişinin babası da salihti)

Ömer bin Abdul Aziz dedi ki: Hangi bir mü'min ölse Allah onun arkasından gelenin, ve onun da arkasından geleni (suyunu) korur. İbnil Mükedir dedi ki: Allah salih adam sebebiyle çocuğunu, çocuğunun çocuğunu ve etrafındaki evleri korur, onlar Allah koruması ve örtmesinde devam ederler. (8) Kul ne zaman Allah'a itaatla meşgul olursa Allah'ta onu o halde korur.

(S: 366) İmam Ahmed'in müsnedinde peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: "Bir kadın evindeydi, müslümanların bir seriyyesi içinde oda çıktı, on iki tane keçici ve eğirip dokuma yaptığı bir demiri verdi. Annesi ve ip eğirip doku yaptığı demiri kaybetti , ve dedi ki: Ya Rabbi senin yolundan çıkanları muhafaza edeceğine sen kefildin, ben keçimi ve ip eğrip, dukuma yaptığım demirimi kaybettim, ben keçi ve ip eğirip dukuma yaptığım demirim için sana çağırıyrum. Dedi ki: Peygamber (s.a.v) kadığı Rabbına şiddetli çağırmasını zikretmeye başladı, rasulluh (s.a.v) buyurduki: O kadını keçisi ve ip eğirip dokuma yaptığı demiri ve onun bir misli daha oldu.

Kim Allah'ı korursa, Allah'ta onu her ezadan korur, peygamber (s.a.v)'in kölesinin gemisine olduğu gibi, onun bindiği gemi kırıldı ve ve adaya çıktı, bir arslan gördü kendisiyle beraber arslan yürüyüp kendisine yol gösterdi, kendisine oralı bildirince, sanki veda eder gibi hımhım etmeye başladı, sonra arslan döndü, (9)

____

(1) Ra'd ayet: 11 (2) Taberi tefsirinde tahric etti. (3) Taberani tahric ettti, adamları güvenilirdir. (4) Taberi tefsirinde tahric etti. (5) Hadis sahihtir, Ahmed, Ebu Davud, Nesai, İbi Mace ve İbni Hibban tahric eti. (6) Kehf suresi, ayet: 82 (7) Bunu İbni Abbas dedi, Taberi tefsirinde,ve İbnil Mübarek rivayet etti. Hakim şeyhaymin şartı üzere doğruladı. (8) Ebuuaym Hilyede, Humeydi ve Abdullah bin El Mübarek Zühd'de tahric etti. (9) Hadis sahihtir, Taberani Kebir'de iyi bir senedle tahric etti, Hakim doğruladı.

İbrahim bin Edhem bir bostanda uyurken yanında ağzında bir nergiz demeti olan olduğu halde görüldü, uyanıncaya kadar, yılan onu korudu.

Bunun aksi de: Kim Allah'ı zayi ederse (kukunu, emir ve yasaklarını) Allah'ta onu zayi eder, onu halkı arasında zayi eder, hatta zarar ve eziyet , faydasını umduğu kendi ehlinden ve başkasından gelir. Seleften birini dediği gibi: Ben Allah'a asi oluyorum, bunu himmetçimin ve hayvanımın ahlakından biliyorum.

Korumanın ikincisi çeşidi ki, o en şerif olanıdır: Allah'ın kulu dini ve imanı hususuda koruması, onu hayatıda saptırıcı şüphelerden korur, ölümü anında onun dini korur ve onu iman üzere öldürür.

(S: 367) Seleften biri dedi ki: Bir adamın ölümü gelince meleğe denir ki: onun başını kokla. Melek derki: Onun başında kuran buluyorum. Kalbini kokla, denilir. Derki: Kalbinde oruç buluyorum. İki ayağını kokla, denilir. İki ayağıda kıyam buluyorum, der. dedi ki: O nefsini korudu, Allah'ta onu korudu.

Sahihhaynde Bera bin Azib'ten rivayet edildi: Peygamber (s.a.v)'ona buyururken şöyle söylemesini emretmiş: Eğer benim canımı alırsan ona acı, onu yaşatırsan salih kullarını koruduğun şeyle onu koru"

Ömer (r.a)'e peygamber (s.a.v) şöyle söylemesini öğretmiş: Allah'ım ayaktayken beni islamla, otururken beni islamla, yatarken beni islamla, koru, benim hakkımda düşman ve hasetçiye uyma (Düşman ve hasetçiyi sevidirme) Bunu İbni Hibban tahric etti.

Şöyle buyuruyordu: Allah'a birşey emanet edilirse, onu korur" Bunu Nesai ve başkası tahric etti." (1)

(S: 368) Allah dininin hudunu koruyan mü'min adamı korur, dinin bozacak şeyle o kimse arsına, çeşitli koruma şekilleriyle engel koyar, kul bazısını hissetmeyebilir, bazan da ondan hoşlanmayabilir. Yusuf (A.S) hakkında buyurduğu gibi İşte böylece biz, kötülük ve fuhşu odan uzaklaştırmak için delimizi gösterdik) Şüphesiz O ihlaslı kularımızdadı) (2) Bilinizki Allah kul ile kalbi arasıda girer) ayeti hakkında İbni Abbas dedi ki: Mü'min kul ile ateşe götüren masiyet arasına girer. (3)
Hasan masiyet ehlini zikretti ve dedi ki: Onu Allah'ı küçük gördüler ve onu asi oldular, eğe onu izzetli görselerdi onları muhafaza ederdi.
İbni Mesud dedi ki: Kul ticaretten veya emirilikten birşey yapmaya azmeder de, hatta kendisine kolay kılınır, Allah ona nazar eder ve meleğe derki: Bu işi ondan uzaklaştırın, eğer ona bunu kolay kılsam onu ateşe girdiririm, ve onu o kuldan uzaklaştırır, kul ve şu sözüyle uğursuzluk zann eder. Filan beni geçti, veya filan bana tuzak kurdu. Halbuki o iş Allah'ın ikramından başka bir şey değildir.
Taberani Enes'ten tahric etti. Oda peygamber (s.a.v)'den rivayet ettiki: Allah azze ve celle buyuruki: Kullarımdan imanın ancak fakirliğin düzeltiği kimse vardır eğer ona genişlik zenginik veren bu onu sorar. Ve kullarımdan imamını ancak zenginliğin düzelttiği kimse vardır, eğer onu fakir kılması, bu onu bozar kullarımdan imanını ancak sağlığın düzelttiği kimse vardır, eğer onu hasta kılsam, bu onu bozar. Kullarımdan imanını ancak hastalığın düzelttiği kimse vardır, eğer ona sağlık versem, bu onu bozar. Kullarımdan ibadetten birkapı isteyen vardır,onu ucub girmemesi için, ona engel olurum ben kullarımın kalbini bilişim sebebiyle evirip çeviririm, ben bilen ve herşeyden haberdar olalım" (4)
Allah'ı koru ki, önünde bulasın" sözünün manası: Allah'ın hudunu koruyap, haklarına riayet eden kimse, nereye yönelse her halinde Allah'ı beraberinde bulur.
(1) Hadis sahihtir, İbni Ömer'den Ahmed, Tirmizi, Nesai İbni Mace ve İbni Hibban tahric etti. (2) Yusuf suresi, ayet: 24 (3) Enfal, ayet: 24 (4) Hadis zayıftır, ibni Ebid Dünya, Nuaym Hilye'de tahric etti. Ve dedi ki: Enes'ten rivayet edildi, gariptir.
Allah onu kuşatır, ona yardım eder, ona başarı verir, ve doğru eder, çünkü Allah takva ve ihsan ehliyle beraberdir. Katade dedi ki: Kim Allah'tan korkarsa Allah onunla beraber olur, kiminle Allah beraberise, onunla beraber yenilmez bir topluluk vardır, uyumaz bir koruyucu, şaşmaz bir yol gösteren vardır. (1)
Seleften biri kardeşine yazdıki: Eğer Allah seninle beraberse kimden korkuyorsun? Eğer Allah senin aleyhine ise kimden ümit bekliyorsun? Bu Musa ve Harun için Allah tealanın şu kavlinde zikredilen özel beraberliktir: (Korkmayınız, ben sizinle beraberim, işitiyor ve görüyorum) (2) ve Musa'nın sözü: Uyanık olun benimle beraber Rabim vardır, o beni hidayet edecektir. Bana yol göstecektir) (3) Mağaradayken peygamber (sav)'in Ebu Bekir'e buyurduğu söz de böyledir: Üçüncüleri Allah olan iki kişi hakkına zannın nedir? üzülme Allah bizimledir" (4)
Bu özel beraberlik yardım, destek, korumayı gerektir, şu ayette zikredilen genel beraberlikten farklıdır (genel beraberlik yardım, destek korumayı gerektirmez) Üç kişinin gizli konuştuğu yerde dördüncüsü O'dur. Beş kişini gizli konuştuğu yerde altıncısı mutlaka O'dur. Bunlardan az veya çok olsunlar ve nerede bulunurlar sa bulunsunlar, mutlaka O, onlarla bareberdir) (5) Ve: Allah'tan gizlemezler. Halbuki geceleyin, O'nun razı olmadığı sözü düzüp kurarken, O onlarla beraberdi) (6). Bu beraberlik onların amellerin bilmesini, onları gözetlemesini ve onlara vakıf olmasını gerektirir. Ve bu kullarını korkutmayı gerektirir.
Birinci beraberlik: Kulun korumayı, o kuşatmayı ve onu yarım etmeyi gerektirir. Kim Allah'ın haklarını korursa, her halükarda Allah'ı önünde bulur,onunla ünsiyet kurar, onun sayesinde yaratıklarına muhtaç olmaz. Hadiste olduğu gibi: İmanın e faziletlisi: Her nerde olursa Allah'ın kendisiyle beraber olduğunu bilmesidir"
Bünan el Hammal'dan rivayet edildiki: O tek başına karadan Tebük yolundan gitti ve vahşete düştü, ona gaybtan bir ses geldi: (S:370) Niçin vahşete düşüyorsun, habibin sevdiğin seninle beraber değil mi? (7) Birisine denildik: Yalnız başına vahşete düşmezmisin? dedi ki: Vahşete nasıl düşeyim? O Allah buyuruyorki: Ben beni zikredenin oturma arkadaşıyım"
Diğer birine denildiki: Seni yalnız görüyoruz" dedi ki: Allah'ın kendisiyle beraber olduğu kimse nasıl tek başına olur?" Diğer birine denildiki: Seninle beraber munis dost yok mu? dedi ki: Evet var, denildiki: O nerede? dedi ki: Önümde, seninle, arkamda, sağımda, solumda ve üstümdedir. Şibli şöyleşidir söylüyordu.
Biz gece yolculuğuna çıktığımız zaman, ve sende önümüzdeyken senin zikrin bizim bineklerimize yol gösterici olarak yeter.
Sen Allah'ı bollukta bilki O'da seni şiddet anında bilsin" Yani: Kul Allah'ta korkar ve Allah'ın hududunu muhafaza eder ve genişliği anında haklarına riayet ederse, bu şekilde Allah'ı bilmiş olur, kendisiyel Rabbi arasında özel bir marifet olur. ve Rabbi de onuşiddet anıda bilir, onu bu marifet dolasıyla şiddetlerden sıkıntılardan) kurtarır. Bu kulun Allah'a yakınlığını, Onun sevgisini ve davetine uymayı gerektiren özel bir marifettir. Kulun Rabbini mafireti iki çeşididir:
Birincisi: Genel marifettir. O kabul, tasdik ve iman marietidir. Bu bütü mü'minler için geneldir.
İkincisi: Özel marifettir. Kalbin tamamen Allah'a meylini, ona ünsiyeti. Onun zikiyle mutmain olmasın, ondan haya edilmesini ve odan korkmayı gerektirir. Birisi dedi ki: Dünyanın miskinleri ondan çıktılar onda buluna en güzel şeyi tatmadılar. ona dedi ki: O nedir? dedi ki: Allah'ı bilmektir."

______

(1) Ebu Nuaym Katade'den Hilye'de tahric etti. (2) Taha, ayet: 46 (3) Şuara, ayet: 62 (4) Buhari, Müslim Ahmet, Tirmizi ve İbni Hibban Enes Bin Malik'ten tahriç etti: (5) Mücadele , ayet: 7 (6) Nisa, ayet: 108 (7) Ebu Nuaym Büna el Bağdadi'den tahric etti.

Ahmed bin Asım el Ataki dedi ki: Mevlamı bilinceye kadar ölmemeyi isterim, bu bilmek onu kabul etme bilmesi değil, fakat onu bildiğim zaman odan haya etme bilmesi olmalıdır.
Allah'ın kulunu bilmesi de iki çeşittir.
Birincisi: Genel bilme, Allah'ın kularının gizledikleri ve açık yaptıklarını bimesidir. (S: 371) Allah teala buyurduki: Biz insanı yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi biliriz) (1) Ve: (O sizi daha topraktan yarattığı zama ve siz annelerinizin karnında bulunduğunuz sırada bile sizi en iyi bilendir) (2)
İkincisi: Özel marifettir. O kulana sevgisini, ona yakınlığını, duasını icabetini ve sıkıntılardan kurtarmasını gerektirir. O peygamber (s.a.v)'in Rabbından hikaye ettiği şu kavliyle işaret ettiği şeydir: Kul, nafilelerle onu sevinceye kadar bana yaklaşmaya devam eder, onu sevdiğim zaman işittiği kulağı, gördüğü gözü, kavradığı eli, yürüdüğü ayağı olurum, eğer benden bir şey isterse muhakkak ona veririm, bana sığınırsa onu korurum" bir rivayetle de: Bana dua ederse ona icabet ederim"
Hasan Haccac'tan kaçınca Habib bin Muhammed'in evine girdi, Habib ona dedi ki: Ey Ebu Said, seninle rabbin arasında ona dua ettipte onlardan seni gizleyen dua yok mu?, eve gir, ve eve girdi, peşinden de polisler girdi ve onu görmediler. Bunu Haccac'a zikretti ve dedi ki: O bilakis evdeyki Allah oların gözlerini kör etti, ve onu görmediler.
Fudayl binİyad Şu'vaneel abide ile biraraya geldi ondan dua etmesini istedi, (Şu'vane) dedi ki: Eyfudayl seninle onun aranda ne var ki, sen dua ettiğin zaman icabet etmiyor?
Fudayl bin İyad hemen bayıldı.
Mar'uf'a denildi ki: Seni ibadete, ölüm ve berzah cennet ve cehennemini hatırlamaya, ne sevk etti? Maruf dedi ki: Bu mülkün hepsi onundur, sen onu bilir sen o sana yeter.
Kim Allah için takva ve taatla bollukta amel ederse, Allah'da onu sıkıntı anında lütuf ile muamele eder. Tirmizi Ebu Hureyre (r.a)'den peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu tahric etti: Kim sıkıntı anında, Allah'ın duasını kabul etmesni istiyorsa, bollukta bol dua etsin" (4)
(S: 372) İbni Ebi Hatim ve Başkası Ebu Yezider Rakkaşi'den tahric etti, oda Enes merfu olara rivayet ettiki: Yunus (A.S) balığın karnında dua edince, melekler dedi ki: Ya Rabbi, bu garip bir beldeden bilinen bir sestir. Allah azze ve celle buyurduki: Bunu bilmiyor musunuz? Dedilerki: O kimdir? Buyurduki: Kulum Yunus'tur. Dedilerki: Seni kulun Yunus'un hala kabul edilmiş ameli ve kabul edilmiş duası yükseliyor mu? Buyurduki: Evet Dedilerki: Senin kulun Yunus'un hala kabul edilmiş ameli ve kabul edilmiş duası yükseliyor mu? Buyurduki: Evet dedilerki: Ya Rabbi genişlik tebeyle yapana merhamet edip, onu beladan kurtarmaz mısın? Buyurduki: Eve, hemen balığa emretti ve balık onu karayaattı. (5)
Dahhak bin Kays dedi ki: Allah'ı bollulkta zikredin ki, O'da sizi darlıkta zikretsin" Yunus (A.S) Allah'ı zikrediyordu, balığın karnına düşünce Allah teala buyurdu ki: Eğer Allah' tesbih edenlerden olmasaydı, tekrar dirilecekleri güne kadar, onun karnında kalırdı) (6) Firavun azgın Allah'ın zikrini unutmuştu, boğulurken ben iman ettim, dedi. Allah teala buyurduki: Şimdi mi? Daha önce asi, ve bozgunculardan idin) (7) Selman-ı Farisi dedi ki: Bir adam genişlikte Allah'a çok dua ediyorlar, ve kendisine bir zarar isabet etmişse, melekler deki: Bilinen ses. Ona şefaat ederler. Eğer genişlikte dua etmiyorsa, onu zarar gelince, melekler: Bilinmeyen bir ses, derler ve ona şefaat etmezler.
Adamın biri Ebud Derda'ya Bana tavsiye et, dedi. Bollukta Allah'ı zikret, Allah'ta seni zorlukta zikretsin" dedi, Onu şöyle dediği rivayet edildi: Bolluk gözleride Allah'a dua et ki, umulurki Allah darlık güleride saa icabet eder.
(1) Kaf suresi, ayet: 16 (2) Necm, ayet: 32 (3) İbnil Cevzi bunu Sıfatussafve'de zikretti.(4) Süyuti'ni zikretttiği gibi hadis hasedir. (5) Hasedir isnadı zayıftır, İbni Cerir-i Taberi tefsirinde tahric etti. (6) Saffat suresi, ayet: 143-144 (7) Yunus suresi, ayet: 91, haberi ibni ebi Şeyhe Dahhak'tan tahric etti.
(S: 373) Dünyada insana gelen en şiddetli şeylerden biri ölümdür. Eğer kulun gidişatı hayır üzere değilse ölümden sonrası daha şiddetlidir. Mü'minin sağlığında takva ve salih amellerle ölüm ve sonrasına hazırlanması gerekir. Allah teala buyurduki: (Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve herkes, yarına ne hazırladığına baksın. Allah'tan korkun. Çünkü Allah yaptıklarınızdan haberdardır. Allah'ı unutan ve o yüzde de Allah'ın onları kendilerini unutturduğu kimseler gibi olmayın. Onlar yoldan çıkan kimselerdir) (1)
Allah'ı sıhhatında ve bolluk anında zikreden Allah'a kavuşmak için ölüm ve sorasına hazırlanır.Allah'ta onu sıkıntılar anında zikreder, o anda onunla beraber olur, ona lutfeder, yardım eder ve onu tevhid üzere sabit kılar, böylece Allah kendisinden razı olduğu halde Allah'a kavuşur.
Sıhhatı ve bolluğu anında Allah'ı unutan, ona kavuşmak için hazırlık yapmamış, olur, Allah'da onu sıkıntılar anında unutur, yani ondan yüz çevirir ve onu ihmal eder. Mü'mine ölüm geldiği zaman rabbine iyi zan besle ve Allah'tan bir müjde gelir. Allah'a kavuşmayı sever, fasıkta bunun aksi durum olur.
O vakit mü'min gönderdiği (salih amelden) ve gideceği yerden dolayı sevinir. Tefrit eden pişman olur ve derki: Allah'a karşı aşırı gitmemden dolayı bana yazıklar olsun) Zümer 56) Abdurrahman es Sülemi ölümünden önce dedi ki: Rabbimin asıl ümid etmem, onun için seksen ramazan oruç tuttum? (2) Ebu Bekir bin Ayyaş ölümü anında oğluna dedi ki: Sen babanın her gece kuranı hükmettiği kırk senesini zayi eder mi zanediyorsun? (3)
Ölüm içi örtülmüşken Adem bini yas kur'anı hatim etti, sonra dedi ki: Sana sevgimden dolayı bu yerde bana şefkat etin, seni bu gün için ümid ediyordum ve seni ümid ediyordum, Lai ilahe illalah sonra vefat etti.(4)

(S:374) Zekeriya bin Adiy sekarata girince ellerini kaldırdı ve dedi ki: Ey Allah'ım muhakak ben sana müştakım (5) Abdussame ez Zahid ölümü anında dedi ki: Kim Allah'tan korkarsa Allah onun içini çıkış kapısı kılar) Ölüm anında sıkıntıdan çıkarır) (7) Ali bin Talha ibni Abbas'tan rivayetle bu ayet hakkında dedi ki: Şüphesiz , rabbımız Allah'tır deyip, sonra dosdoğru yolda yürüyenlerin üzerine melekler iner. Onlara korkmayın, üzülmeyin, size vadolunan cennetle sevinin! Derler) (9) dedi ki: Bu şekilde ölürken, kabrinde ve dirilirken müjdelenir. O cennete iken bile müjdenin sevince kalbinden gitmez (10) Sabit el Bünani bu ayet hakkında dedi ki: Bize ulaştı ki: Mü'mi kabrideyken dünyada kendisiyle beraber olan iki melek gelir ve ona: Korkma üzülme derler. Allah, oun korkusunu güvene çevirir, gözünü aydınlatırı, kıyame günü insanlara büyük sıkıntı olan şey dünya yaptığı amelinden dolayı Allah'ın hidayeti sayeside mü'min için göz aydınlığı olur. (11) istediğin zaman Allah'tan iste, yardım talep ettiğin zaman Allah'tan talehet" sözü, Allah tealanın şu kavlinden alımıştır Ancak sana ibade eder, ancak senden yardım dileriz. (12) Çünkü istemek ona dua etmek ve rağbet etmektir, dua da ibadettir. Numan bin Beşir'de peygamber (s.a.v)'den böyle rivayet etti ve şu ayeti okudu: Rabbınız Bana dua edi, size icabet edeyim. buyurdu: (13)

(S: 375) Bunu İmam Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi, Nesai ve İbni Mace tahric etti.

Tirmizi Enes bin Malik'ten, peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu tahric etti. (Dua ibadetin özüdür.

---

(1) Haşr, ayet: 18- 19 (2) Hatib, tarihinden, Ebu Nuaym Hilye'de Ebu Abdurrahmanes Sülemi'den tahric etti. (Abdullahbi Habib) İmamların kurrasıdır, babası sahabedir, kendisi peygamber (s.a.v)'in hayatında doğdu (3) Hatibi Bağdadi tarihinde tahric etti. (4) Hatib tarihinde etti. (5) Zehebi tezkiretül Huffaz'da zikretti. (6) İbnil Cevzi Sıfatussafve'de zikretti. (7) Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti. (8) Taberi tefsirinde zikretti. (9) Fussilet: 30 (107 İbni Ebi Hatim Zeyd'den tahriç etti. İbni Kesi dedi ki: Bu bütün sözleri topluyor, gerçekten güzeldir, ve vakidir (11) İbi Ebi Hatim güzel bir isnadla tahric etti. (12) Fatiha 4 (137 Ğafir, ayet: 60

Bu kelam Allah'tan istenilip, başkasından istenilmemesini, odan yardım talep edilip, başkasınan edilmemesini içerdi. Allah teala kendinde istenilmesini emretti: Allah'ın fazlından isteyiniz (1)

Tirmizi'de ibni Mesud'dan merfuf olarak rivayet edildiki: **Allah'ın fazlıdan isteyiniz çünkü Allah istenilmesini sever:** Yine oda Ebu Hureyre'den merfu olarak rivayet edildi ki: Kim Allah'tan istemezse, Allah ona gazap: eder. Diğer bir hadistede: Sizden biriniz hacetinin tümününü istesin, hatta ayakkabısının derisi kopsa bile istesin." (2)

Yaratıklardan istemeden yasak hakkında sahih çok hadis vardır.

Peygamber (sav) ashabından bazısıyla insanlardan hiçbir şey istememeleri üzere biat etti, Ebu Bekir, Ebu Zer, Sevban (r.a) onlardandır. Onlardan birinin elinden değneği, veya devesinin dizgini düşüyordu, hiç kimseden onu kendisine vermesini istemiyolardı. (3)

(S: 376) İbni Ebid dünya Ebu Ubeyde bin Abdullah bin Mesud'dan tahric ettiki: Bir adam peygamber (s.a.v)'e geldi ve dedi ki: Ya rasululah filan oğulları bana baskın düzenleyip oğlumu ve develerimi götürdüler. Peygamber (s.a.v) ona buyurduki: Muhammed ailesi ehli beyt böyle böyledir, onları ne bir müddet ölçü birimi) nede birasa ölçü yiyecekleri vardır. Allah'tan iste. Adam karısına döndü, karısı: Sana ne dedi, dedi. Adam ona haber verdi. Kadı: Sana ne güzel cevab vermiş fazla zaman geçmedi Allah oğlunada develerinide tam olarak geri verdi, adam peygamber (s.a.v)'e geldi ve haber verdi. Peygamber (s.a.v) minbere çıktı, Allah'a hamdü sena etti, insanlara Allah'tan istemelerini ve onu rağbet etmelerini emretti ve şu ayeti okudu: Allah'tan korkan kimseye Allah çıkış kılar ve onu hesap etmediği yeren rızıklandırır) (4)

Sahihaynde peygamber (s.a.v)'den sabittirki: Allah azze ve celle buyuruyorki: Dua eden yokmu, ona icabet edeyim?, isteyen yok mu, ona vereyim? bağışlanma dileyen yok mu, onu bağışlayalım?

Muhamili ve başkası Ebu Hureyre (r.a)'den peygamber (s.a.v)'in şöylebuyurduğunu tahric etti: Allah teala buyurduki: Kimi bana dua etti de ona icabet etmedim? kim istedi de vermedim?, kim benden bağışlanma istedi de bağışlamadım?, ben merhamet edenleri en merhametlisiyim?

Bilki yaratıklar dışında Allah'tan istemek farzdır, çünkü istemekte, isteyen tarafıdan ortaya bir zillet, miskinlik, ihtiyaç koyma ve onda istenilenin bu zararı def etmeye kudredi olduğunu istenileni nail olma, menfaat temin etmeye itiraf etme varır, zillet ve iftikar fakirlik ortaya koyma acak Allah için olur, çükü o ibadetin hakikatadır.

İmam Ahmed dua ediyor ve diyorduki: Allah'ım benim yüzümü başkasına secde etmekten koruduğum gibi, başkasından istemekten de koru. Zararı önlemeye ve menfaati sağlamaya senden başka kimse kadir olamaz. (Allah teala) Buyurduğu gibi eğer Allah sana bir zarar dokundurursa, onu yine odan başka giderecek yoktur. Eğer sana bir hayır dilerse onun keremini geri çevirecek te yoktur) (5) (S: 377) Ve buyurduki: Allah'ın insanlara açacağı herhagi bir rahmeti tutup, hapseden olamaz. Onun tuttuğunu ondan sora sılaverecek te yoktur) (6) Allah itiyaç anında kendiden istenilmesini, kendine rağbet edilmesini, isteme ve duada ısrar edilmesini sever, kendinden istemeyene kızar. Kullarını kendinden istemeye davet eder, mülkünden hiçbir noksan olmaksızın kullarının bütün isteklerini vermeye kadirdir.

Yaratık bunun aksine istenilmekten hoşlanmaz, acizliğinden, fakirliğinden, istenilmemesini sever. Kurallara gelen bir adama Vehb bin Münebih dedi ki: Sana yazıklar olsu, kapısını sana kapayanlara ve sana fakirliğini ortaya koyanlara , senden zengiliğini gizleyenlere geliyorum, gece ve gündüzün yarısında sana kapısını açanı, sana zengiliğini ortaya koyanı ve: Bana dua, sana icabet edeyim, diyeni terk ediyorsun"

_____

(1) Nisa: 32 (2) Tirmizi ve Taberani Enes bin Malik'ten tahric etti, ibni Hibba hadisi doğruladı. (3) Müslim, Ahmed, Ebu Davud, Nesai, İbni Mace ve Taberani kebir'de tahric etti, İbni Hibban doğruladı. (4) Talak ayet: 2 (5)Yuus ayet: 107 (6) Fatır ayet: 2

Tavus Ata'ya dedi ki: Kapısını sana kapatıp önüne perde çekenleden ihtiyaçlarını isteme, kıyamete kadar kapısı açık olan ve sana istemeni emredip icabet edeceğini vadedenden iste. (1)

Yaratıkları dışında Allah'tan yardım istemeye gelince, çünkü kul kendi menfaatlerini temin etmede, zararlarını def etmede acizdir, onu dini ve dünyevi menfaatlerine Allah'tan başka yardım edeni de yoktur, Allah kime yardım etmişse ona yardım olunmuştur, Allah kimi zelil kılmışsa oda zelil kılınmıştır.

Bu La havlevela kuvvete illa billah" sözünün manakının tahkikidir. Çünkü mana: Kulun bir halden bir hale dönmeye ancak Allah'ı yardımıyla güç yetirebilir.

Bu büyük bir kelimedir, cennet hazinelerinde bir hazinedir. Kul emredilenleri yapmada yasakları terk etmede, dünyada kaderine ve ölüm anında ve sonrasında berzahtaki ve kıyamet günündeki felaketlere sabır hususuda Allah'tan yardım istemeye muhtaçtır. Bunlar üzerine yardıma Allah'tan başka kimse güç yetiremez. Bütün bunlarda kim Allah'tan yardım istemeyi gerçekleştirirse, Allah ona yardım eder. Sahih hadiste peygamber (s.a.v) buyurduki: Sana fayda verene hırs göster, Allah'tan yardım iste, aciz olma" (2)Kim Allah'tan yardım istemeyi bırakır da başkasından yardım isterse, Allah onu yardım istediğine havale eder ve o adam zelil olur.

(S: 378) Hasan Ömer bin abdul aziz'e yazdı ki: Allah'tan başkasından yardım dileme, sonra Allah seni ona güvendirir" Selefin birini sözü: Ya Rabbi! Seni bilen nasıl başkasını ümit ediyor, şaşıyorum, seni bilen nasıl başkasından yardım istiyor, şaşıyorum"

Kalemler kaldırıldı ve sahifeler kurudu"Sözü, kaderlerin hepsinin daha önce yapıldığına ve bittiğine kinayedir. Kitabın yazılmı bitince ve kalanlar kaldırılınca ve kalemlerin mürekkebi ve yazılan sahifelerin mürekkebi kurumuş olur, bu kinayelerin en güzel ve belağatlısındandır.

Kitap ve sünnet bugibi manaya delildir. Allah teala buyurduki: Yeryüzünde vukubulan ve sizin başınıza gelen herhang bir musibete yoktur ki, biz onu yaratmadan önce, birkitapta yazılmış olmasın. Şüphesiz bu, Allah'a göre kolaydır) (3)

Sahihi Müslim'de Abdullahbi Amr'dan peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğu rivayet edilir: Allah gökleri ve yeri yaratmadan elli bin sene önce yaratıkların kaderlerini yazdı"

Yine onda Cabir'den rivayet edildi: bir adam dedi ki: Ya rasululalh bu günah niyedir? Kalemlerin kuruduğu ve kaderlerin yapıldığı şey hakkında mıdır? yoksa gelecek hakkında mıdır? Buyurduki: hayır, bilakıs kalemlerin kuruduğu ve takdir edilmiş şeyler hakkındadır. Adam mal ne için yapılıyor?, dedi. Buyurdu ki: Amel işleyiniz, herkese yaratıldığı şey kolay kılınır. Müslim tahric etti. sahihtir.)

(S: 379) Ebu Davud ve Tirmizi ubade binSabit'ten peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu tahric etti: Allah kalemi ilk yarattığıda buyurduki: Yaz o saatte kıyamete kadar olacak şeyi yazdı Hadis sahihtir) Bu manada hadisler çoktur zikri uzundur.

Eğer yaratıkların hepsi Allah'ı takdir etmediği bir şeyle sana fayda vermek isteseler, bua güç yetiremezler, eğer Allah'ın yazmadığı takdir etmediği) bir şeyle sana zarar vermek isteseler buna güç yetiremezler" Bu imam Ahmed'in rivayetidir, yine Tirmizi'de bu manada rivayet eti.

Bundan murad: Dünyada kula isabet edecek olan fayda ve zarar, takdir edilmişti, yaratıkların hepsi gayret etse de kula ancak Allah'ın takdir ettiği isabet edecektir. Kuran ve manaya şu vukubulan ve sizin başınıza gelen herhangi bir musibet yoktur ki, biz onu yaratmadan önce, birkitapta yazılmış olmasın.) Ve: (Deki evlerinizde kalmış olsaydıız bile, öldürülmesi takdir edilmiş olanlar, öldürülüp, düşecekleriyerlere kendiliklerinden çıkıp giderlerdi) (5)

(1) Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti. (2) Hadis sahihtir, Ahmed, Müslim İbni Mace,ve Nesai tahric etti. (3) Hadid, ayet: 22 (4) Tevbe: 51 (5) Ali İmran: 154

İmam Ahmed Ebu Derda'dan peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu tahric etti: Her bir şeyin bir hakikatı vardır, Kul kendine isabet edecek şeyin şaşırmayacağını, kendisine isabet etmeyecek olaın, isabet etmeyeceğini bilinceye kadar imanın hakikatını ulaşamaz" (1)

Yine Ebu Davud ve İbni Mace Zeyd binSabit'ten bu manayı tahric etti.

Bilki bütün tavsiyeler bu asıl etrafında dönüyor. Bundan önce ve sonra zikredilenler, bunun kollarıdır, ve buna döner. (S: 380) Kul ancak Allah'ın kendine takdir ettiği hayır, şer, fayda ve zararın isabet edeceğini, yaratıkların hepsinin takdir edilenin zıddına çalışmalarının faydasız olduğunu bilirse, o zamate korkarak Allah'ın zarar veren fayda veren, veren engel olan olduğunu bilir, bu da kulun rabbbini bilmesini ve itaatta onu tek kılmasını, hudunu korumasını gerektirir. Çünkü tapılana ibadet etmekle, menfaatlerin celbi, zararların defi kastedilir, bunun için Allah tapanına fayda ve zarar veremeyen şeylere taatını kimseyi kınamıştır.

Kim Allah'tan başkasının vermediğini, egellemeyediğini, zarar ve fayda elinde olmadığını bilirse, bu ona korku ve ümidi, sevgi ve istemeyi, tazarru ve duayı ve oun taatını yaratıkların taatının önüne almayı, onun gazabından sakınmayı, bollukta ve darlıkta müşriklerin aksine olara duaın ona halis kılınmasını gerektirir. Müşrikler sıkıntı anında duayı ona halis kılıyorlar,

bolukta onu unutuyorlar ve başkasından fayda umduklarına dua ediyorlardı. Allah teala buyurduki: Deki: öyleyse bana söyler misiniz? Allah bana bir zarar vermek isterse, Allah'ı bırakıp ta taptıklarınız, O'nun bu rahmetini önleyebilir mi? dedi ki: Bana Allah yeter. Tevekkül edenle, ancak O'na güvenip dayanılar) (2)

Bilki Hoşlanmadığın şeylere sabır da çok hayır vardır" Yani: Kul kendine takdir edilmiş acı verici musibetlere sabrederse onun için çok hayır vardır.

Ğufra'nın kölesi Ömer ve başkasının İbi Abbas'tan rivayetinde ise bu sözden önce diğer bir ziyade vardır, o da eğer Allah'a yakın bir rıza ile amel edebilirsen yap, eğer buna güç yetiremezsen hoşlanmadığın şeye sabırda çok hayır vardır.

Diğer bir rivayette, Ali bin Abdullahbin Abbas'ın babasından rivayetinde ise fakat isnadı zayıftır-bundan sonra diğer bir ziyade daha vardır, o da: Dedim ki: Ey Allah'ın rasulü yakini nasıl yapayım?, buyurduki: Sen yakin kapısını sağlamlaştırdığı zaman sana isabet edecek olan seni şaşırmayacak, sana isabet etmeyecek olan isabet etmeyecek olduğunu bilmendir."(3)

(S: 381) Bunun manası: Verilen hükme kalbte yakinin hasıl olması, kulun nefsinin kendine isabet edene razı olmasına yardım eder. Kim kaza ve kaderde taktir edilene rıza ile amel etmeye gücü yeterse yapsı, eğer rızaya güc yetmezse muhakkak ki hoşlanılmayan şeye sabırda çok hazır vardır. Şu ikisi musibetlerde kaza ve kaderde ikiderecedir."

Birinci derece: Buna razı olması, bu gerçekten yüksek bir derecedir. Allah teala buyurduki: kalbini doğruya götürür). (4)

Alkame dedi ki: O adama isabet eden ve Allah'tan geldiğini bildiği ve teslim olup razı olduğu musibettir. Tirmizi Enes'te (r.a) peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu tahric etti: Allah bir kavmi severse onları imtiha eder, kim razı olursa onun için rıza vardır, kim kızarsa onun için de öfke vardır"

Peygamber (sav) duasında şöyle diyordu: Kazadan sonra senden rıza istiyorum." (5)

Mü'mini kazaya rızaya sevkeden şeylerden biride, peygamber (s.a.v)'in buyurduğu manada imanını gerçekleştirmesidir: Allah'ın mü'mine takdir ettiğinin hepsi onun için hayırdır. ona sevindiricişey isabet etse şükreder, onun için hayır, olur, ona sıkıntı isabet etse sabreder, onun için hayırlı olur. Bu ancak mü'min içindir (6)

_____

(1) Hadis hasendir, Ahmed, ve Taberani Kebir'de tahric etti. Heysemi: Adamları güvenilirdir, dedi. (2) Zümer, ayet: 38 (3) İbni Cerir tefsirinde ibni Abbas'tan tahric etti. (4) Tegabün ayet: 11 (5) Ammar bin Yasir'den Nesai ve Hakim tahric etti, İbni Hibban doğruladı. (6) Hadis sahihtir, suheyb'ten, Ahmed, Müslim, Darimi tahric etti.

Bir adam peygamber (s.a.v)'e geldi ve kendisine çok sir tavsiyede bulunmasını istedi, buyurduki: Allah'ı kazasında itham etmez" (1)

Ebud Derda dedi ki: Bir bir hüküm verdiği zaman ona razı olunmasını sever. İbni Mesud dedi ki: (S: 382) Allah adaleti dolayısıyla çıkış kapısını rıza ve yakin içinde kılmıştır, sıkıntı ve zorluğu kızgınlık ve şüphe içide kılmıştır, razı olan olmuş olan sıkıntı ve seviçten başkasını temenni etmez." (2) Ömer ve İbni Mesud'dan'da böyle rivaet edildi.

Ömerbin Abdul Aziz dedi ki: Benim için ancak kaza ve kaderde oldu" Kim bir dereceye ulaşırsa yaşamının tümü nimet ve neşe içide olur. Allah teala buyurduki: Kim mü'min olarak, kadın veya erkek salih amel işlerse onu güzel bir hayatla yaşatırız) (3)

Seleften biri dedi ki: Güzel hayat, rıza ve kanaattır"Abdul Vahid bin Zeyd dedi ki: Rıza Allah'ın büyük kapalı, dünyanı cenneti ve abidlerin rahatıdır."(4) Rıza ehli bazan imtihan edenin hikmetini ve imtihanda kulunu seçmesini mülahaza ediyorlar, bazan da kazaya rızanın sevabını mülahaza ediyorlar ve bu kendilerine verilen hükmün acısını unutturuyor.

Bazan da imtihan edenin büyüklüğünü mülahaza ediyorlar ve bunu müşahede etmekte boğuluyorlar, hatta acıyı bile duymuyorlar.

Buna marifet ve muhabbet ehlinin havası seçkinleri ulaşır, hatta olar kalplerinde sevgililerinden gördüklerine dolayı kendilerine gelen musibetten belki lezzet alırlar, bazısının dediği gibi onlara azabında tatlılık icad etti: Tabiinlerden biri hastalığı anında halinden soruldu ve dedi ki: Ona seviyorum, kendime ve seviyorum. Seriyyi Sekati'ye soruldu ki: Seven belanın elemini duyar mı? Hayır, dedi. Biri dedi ki:

Onun ashabı sende tatlıdır senden uzaklığı yakınlıktır

Sen benim yanımda ruhum gibisin bilakis sen odan daha sevimlisin

Sevgi olarak bana senin sevdiğini sevmem yeter.

İkinci derece: Belaya sabretmektir. Bu da rızaya gücü yetmeyen içindir. (S: 383) Rıza menbud ve müstehab bir fazilettir, sabır ise farzdır, sabır daha çok hayır vardır, ve Allah onu emretmiştir ve sabra çok sevab vadetmiştir. Allah teala buyurduki: Sabredeneri müjdele! O sabredenler, kendilerine bir bela geldiği zaman: Biz Allah'ın kullarıyız ve biz O'na döneceğiz, derler. İşte Rablerinden bağışlamalar ve rahmet hep onlaradır, ve doğru yolu bulanlar da onlardır) (5) Hasan dedi ki: Rıza zordur, fakat sabır mü'minlerin müracaat ettiği bir şeydir.(6)

Rıza ve sabır arasındaki fark: Sabır: Alemin varlığıyla ve onun gitmesini istemekle beraber nefsi kızmaktan önlemek veo nu hapsetmek, azaları sabırsızlık gerektirecek amellerden engelemektir.

Rıza: Kadere karşı göğüs genişliği, elem verici şeyin gitmesini temenni etmeyi terk etmek, elem hissetde rıza onu hafifleştirir. Rıza kuvvetli olursa, daha önce geçtiği gibi elem tamemen gidebilir.

Bilki zafer sabırladır" Bu Allah tealanı şu kavline uygundur. Allah'ın huzuruna varacağına inananlar: Nice az sayıda bir birlik Allah'ın izniyle çok sayıdaki birliği yemiştir.

Allah sabredenlerle beraberdir, dediler) (7) Ve: O halde sizden sabırlı yüz kişi bulursa, iki yüzkişiye galip gelir, ve eğer sizden binkişi olursa Allah'ın izniyle iki binkişiye galip gelirler. Allah sabredenlerle beraberdir) (8)
Ömer (r.a) Abese oğuları ihtiyarlarına dedi ki: Siz insanlarla ne ile savaştınız? Dediler ki: Sabırla, hangi kavimle karşılaşmışsak, onların bize sabretikleri gibi olara sabrettik. Seleften biri dedi ki: Hepimiz ölümü ve yaranını acısını sevmeyiz. Fakat biz sabırla üstün geliyoruz" Battal dedik: Kahramanlık: Bir saat sabırdır"
Bu görünen düşmanla cihad hakkındadır, oda kafirlerle cihaddır, Batını (gizli) düşmanla cihadda bunun gibidir. Oda nefis ve hevadır. (S: 384) O ikisinin cihadı cihadların en
(1) Hadis zayıftır, Ahmed amrbin As'tan tahric etti. İsnadında Rüşdin bin Sa'd var, O zayıftır. (2) İbni ebiddünya tahric etti. (3) Nahl ayet: 97 (4) Taberani Ali (r.a)'den tahric etti, Hakim ibni Abbas'tan doğruladı. (5) Zümer, ayet: 10 (6) Bakara, ayet: 155-15) (7) Bakara: 249 (8) Enfal, ayet: 66
büyüğüdür, peygamber (s.a.v) buyurduki: Mücahid: Allah yolunda nefsiyle cihad edendir." (1)
Abdullah bin Ömer sorunca buyurduki: Nefsinle başla onunla cihad et, nefsinle başla onunla gazve et (savaş) Bakiyye bin Velid dedi ki: İbrahim bin Edhem bize haber verdi ve dedi ki: Bize güveilir biri, Ali bin ebi Talib'ten rivayette anlattıkı: Sizin ilk önce itiraz edeceğiniz cihad nefislerinizle cihadınızdır" ibrahim bin Ebiable savaştan gele bir kavme dedi ki: Küçük cihaddan döndünüz, büyük cihad hakkında ne yaptınız? Dediler ki: Büyük cihad nedir? dedi ki: Kalb cihadıdır." (2) Bu Cabir'den merfu olara ta zayıf bir isnatla rivayet edilir. Lafzı: Küçük cihaddan büyük cihada geldiniz. Dediler ki: Büyük cihad nedir? Buyurduki: Kulu hevası ile cihadır." (3)
Sadbi Sinan'dan O da Enes (r.a)'den peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu rivayet eti: Seni öldürünce seni cennete girdiren ve sen onu öldürüncce senin için nur olan düşmanın değildir, en büyük düşmanın nefsindir" (4)
Ebu Bekir Sıddık halife olarak bıraktıı zaman Ömer'e vasiyetinde dedi ki: Seni ilk sakındırdığım şey nefsindir" Bu cihadda yine sabra muhtaçtır. Kim nefsiyle, hevası ve şeytanla cihada sabrederse, üstün gelir ve zafer onun olur, nefsine sabib olur, izzetli bir padişah olur. Kim bu cihada sabretmezse, mağlub olur, esir düşer, şeytanı ve hevasının elide esir, zelil bir köle olur. Denildiki:
Kul hevasına galip gelmediği zama azizi zelil konumuna getirir.
(S: 385) İbnil Mübarek dedi ki: Kim sabrederse sabredeceği şey ne kadar azdır, kimde sabırsızlık ederse lezzet alacağı şey ne kadar da azdır.
Zafer sabırladır" sözü, iki cihadda da zaferi içeriyor, açık düşmanlı ve gizli düşmanla yapılan cihadı, kim her ikisinde de sabrederse yardım olunur, ve muzaffer olur, kimde bu kisinde sabretmezse düşmanına esir olur veya öldürülür.
Çıkış kapısı sabırladır" Buna Allah teala şu kavli şahiddir: O, insanlar umutlarını kestikten sonra, yağmuru indiren rahmetini her tarafı yayandır. (5) ve peygamber (s.a.v)'in şu hadisi: Rabbimiz kullarının başkası yakınlaşmışkın yağmurdan ümit kesmelerine güldü" Bunu imam Ahmed tahric etti. (6) Bunu oğlu Abdullah'ta uzun bir hadiste rivayet etti, oda da şöyledir. Allah sizin yağmur gündüzü bilir,o sizin şidetli darlık ve ümitsizliğinize bakar sizin için değişikliğin yakınlığını bilir, gülmeye devam eder." (7) Manası: Allah teala yağmurun kesilmesi anında kullarının, rahmetinin yakın olduğu bir ada ümit kesişlerine şaşırdı.
Allah teala buyurdu ki: Allah dilediği kullarına yağmuru nasip edince, onlar seni severler. Oysa onlar daha önce, üzerlerine yağmur yağdırılmasından iyice ümitlerini kesmişlerdi) (8) Ve: Nihayet peygamber ümitlerini yitirip te kedilerinin yalana çıkarıldıklarını sandıktan sırada onlara yardımımız gelir) (9)
Allah teala buyurduki: Nihayet peygamber ve beraberindeki mü'minler: Allah'ın yardımı ne zaman! Dediler. Bilesiniz ki Allah'ın yardımı yakındır) (10) (S:386) Yakub (A.S)'dan hikaye ederek buyurduki: O oğluna dedi ki: Ey oğullarım! Gidin ve Yusuf'u ve kardeşini iyice araştırın, Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin (11)
Bunun arkasından sonra onların biraraya gelme kıssasını anlattı. Allah teala sıkıntıın nihayet derecesinde peygamberlerinin sıkıntılarından kurtuluşundan nice anlattı, Nuh (a.s)'ın ve beraberindekilerin gemiyle kurtarılması, İbrahim (a.s)'in ateşten kurtarılması, boğazlaması

______

(1) Fedale bin Ubeyd'den, Ahmed, Tirmîzi, Hakim ve İbni Hibban tahric etti ve doğruladı. (2) Mizzi Tebzibül Kemal'de, Zehebi Siyer'de zikretti. (3) Hadis zayıftır, Beyheki zayıf bir senetle Cabir'den tahric etti. Yine Hatib tarih'te zikretti, ibni Hacer dedi ki: Bu dillerde meşhurdur, İbrahim bin Ebi Able'nin sözüdür. (4) Hadis zayıftır, Taberani Ebu Malik el Eşari'den tahric etti. (7) Heysemi dedik: Abdulla bin Ahmed ve Taberani benzerini rivayet etti. Abdullah bin Ahmed yolunun ikisinden biri muttasıldır, adamları da güvenilirdir.(8) Rum suresi, ayet: 48-49 (9) Yusuf, ayet: 110 (10) Bakara: 214 (11) Yusuf, ayet: 87
emrolunan oğlunun koyunla fidye verilip kurtarılması, Musa ve kavminin denizden kurtarılması, düşmanlarının boğulması, Eyyup ve Yunus (a.)'un kıssası, Muhammed (sav)'in düşmalarıyla kıssası ve onlardan kurtuluşu. Mağaradaki kıssası, Bedir günü, Uhud, Ahzab hargi günü Huneyn ve benzeri savaşlarda olduğu gibi.
Muhakkak ki zorlukla beraber kolaylık vardır. Bu Allah tealanın şu kavlinden alınmıştır. Allah zorluktan sonra kolaylık kılacaktır)(1) Ve: Elbette zorluğun yanında bir kolaylık vardır. Gerçekten zorlukla beraber bir kolaylık vardır. (2)

Bezzar zorluk gelse ve şu deliğe girse, muhakkak kolayık gelir onun yanına gire ve onu çıkaır" Allah azze ve celle şu ayeti idirdi: Elbette zorluğunyanıda bir kolaylık vardır.
Gerçekten, zorlukla beraber bir kolaylık vardır) (3).
İbni Cerir Hasan'dan mürsel olarak buna benzerii rivayet etti. Onun hadisinde peygaber (s.a.v) buyurduki: bir zorluk iki kolaylığı yenemez" (4) (S: 387) İbni Ebiddüya İbni Mesud'un şöyle dediğini tahric etti: Eğer zorluk deliğe girerse kolaylık ta gelir onunla beraber girer" Sonra dedi ki: Allah teala buyurduki: Elbette zorluğunu yanında bir kolaylık vardır. Gerçekten, zorlukla beraber bir kolaylık vardır)
Ebuubeyde muhasaraaltına alıdı, Ömer (r.a) Ona yazdı, şöyle diyordu: Kişiye ne kadar da zorluk gelsede Allah sonrasıda bir çıkış kapısıa açılacaktır, muhakkak bir zorluk iki kolaylığı yenemez, Allah teala buyuruyorki: Sabredin! düşman karşısında) sebat gösterin cihad için) hazırlıklı ve uyanık olun ve Allah'tan korkunki başarıya erişebilesiniz) (5)
Çıkışın sıkıntıyla, kolaylığın zorlukla birlikte olmasının latifelerinen: Sıkıntı şiddetlenip, büyüdüğü ve nihayet dereceye geldiği zaman, kul yaratıklar tarafından bu sıkıntının kaldırılması noktasında ümidi kesilir ve kalbi tek olarak Allah'ı bağlanın. Bu Allah'a tevekkülün hakikatıdır, bu ihtiyaçların istenildiği en büyük sebeplerdendir. Çünkü Allah kendine güvenenlere kafidir, buyurduğu gibi: Kim Allah'a güvenirse, O ona yeter) (6
Adem bin Ebi İyas tefsirinde İbni İshak'ın şöyle dediğini rivayet etti: Malik el Eşcai peygaber (s.a.v)'e geldi ve ededi ki:Oğlum Avf esir edildi, ona buyurduki: Ona bira an gönder, rasululalh (s.a.v) sana: La havle ve la kuvvete illa billah, sözünü çok söylemeni emrediyor de. Elçi geldi ve haber verdi. Avf La lavheve la kuvvet iilla billah demeye başladı.
Onu tabaklanmamış deri ile bağlamışlrdı. Deri ondan düştü ve Avf çıktı ve oların bir devesini gördü ve bindi, birden kendini bağlayaların sürüsünü gördü ve hayvanlara bağırdı toplantılar. Avf evin kapısına geldi, babası dedi ki: Kabenin Rabbına yemin olsunki Avf! (S:388) Annesi dedi ki: Ah benim kara oğlum, Avf deriden elemduyuyor, şekli değişmişti odan dolayı kararmış baba ve hizmetçi kapıya gittiler bir de ne görsünler avlu develerle dolmuş. Avf babasına kendi ve develerin durumunu anlattı. Babası peygamber(s.a.v)'e geldi ve Avf ve develerin haberini haber veri. Rasululah (s.a.v) ona buyurduki: Sen develerinle nasıl yapıyor sana develeri de öyle kullan" ve şu ayetindi: Kim Allah'tan korkarsa Allah ona bir çıkış yolu ihsan eder, ve onu beklemediği yerden rızık verir. Kim Allah'a güvenirse o ona yeter. Şüphesiz Allah emrini yerine getirendir. Allah her şey için bir ölçü koymuştur.) (7)
Fudayl dedi ki: Vallahi eğer sen yaratıklardan ümit kesen ve onlardan hiçbirşey istemesen, Mevlan sana her istediğini verir"
Said bin Salim el Kaddah dedik: Bana ulaştı ki: Musa (A.S)'nın Allah'a bir ihtiyacı vardır, onu istedi ve gecikti dedik: Maşa Allah, birde ne görsün hacceti önünde. Şaşırdı, Allah ona vahyettiki: Sen bilmedin mimaşa Allah sözüyün ihtiyaçlarını talep ettiğin şeyin en faydalı olanıdır.Yine kulun sıkıntı giderilmesi dua ettiği halde gecikince, ümiti kesince nefsine döner ve onu kınar, ve derdiki: Bu senin yüzünden oldueğer sende hayır olsaydı, bana icabet olurdu.

______

(1)Talak, ayet: 7 (2) İnşirah: 5-6 (3) Hadis zayıftır, Bezzar, İbni Ebi Hatim, Taberani Hakim ve Beyheki tahric etti. (4) Hadis mürsel İbni Ceriri Taberi, Hakim Abdurarrazzak ve Beyheki Hasan'dan mürsel olarak tahric etti. (5) Ali İmran: 200, haberi Taberi ve Malik Zeyd bin Eslem'den tahric etti. (6) Talak: 3 (7) Talak: 2-3

Bu kınama bir taattan Allah'a daha sevimlidir. Çünkü kulu mevlayı karşı kırıklığı gerekli kılıyor ve kendisine inen belaya ehil olduğunu, duanı kabulüne ehil olmadığını itarf ediyor, o zaman duanın kabulü ve sıkıntının giderilmesi hız kazanıyor. Çünkü Allah teala kendi için kalbi kırılmış kimselerin yanındadır.
Vehb dedi ki: Bir adam bir zaman Allah'a kulluk etti, sonra Allah'a karşı bir ihtiyacı ortaya çıktı, yetmiş Cumartesi oruç tuttu, her Cumartesi onbir hurma yiyordu, sora Allah'tan hacetini istedi. Allah teala verdi, adam kendi nefsine döndü ve dedi ki: Senden dolayı bana verildi, eğer sende hayır olsaydı ihtiyacın verilirdi. O anda kendisine bir melek indi vededi ki: Ey Adem oğlu senin bu saatın geçmiş ibadetinden daha hayırlıdır, Allah senin ihtiyacını giderdi.
(S: 389) Bunu ibni ebiddünya tahric etti. Mütekaddiminden bazısından bu manada rivayetler vardır.
Belkide devam etmez ve zamanın ısrar ettiği şeyden bir çıkış kapısı olmaz görürsün belki Allah çıkış kapısı veri çünkü onun yaratıklarında her gün bir emri var
Bir zorluk görünürse kolaylık ümit et çünkü Allah zorluğu peşinden kolaylı gelmesine hükmetti.
Ebu Mesud: Ukbe bin Amr el Ensari el Bedri (r.a)'den şöyle dediği rivayet edildi: Rasululah (s.a.v) buyurduki: İnsanların ilk peygamberlik sözünden idrak ettiği şeyleden: Haya etmiyosan istediğiniy ap sözüdür) Bunu Buhari rivayet etti.
Bu hadisi Buhari Mansur bin Mutemir'in Rib'i bin Hiraş rivayetinden tahric ett. Oda Ebu Mesud'dan, Oda peygamber (s.a.v)'den rivayet etti.
Müslimin tahric etmediği izah ediyorum, çünkü bir topluluk rivayet etti ve dedilerki: Rib'iden Huzeyfe'den, Oda peygamber (s.a.v)'den rivayet etti; isnadıda ihtilaf edildi. Fakat hazların çoğu (doğru) söz şöyle diyenlerindir: (S:391) Ebu Mesud'dan rivayet edildi.
Buhari, Ebu Zür'a erRaki, Darekutni ve başkaları böyle diyenlerdendir.
Bunun doğruluğuna şu delildir. Diğer bir vecihle Mesruk, Ebu Mesud'dan rivayet etti.
Bunu Taberaniümmet Tufeyl'den tahric etti. Oda peygamber (s.a.v)'den rivayet etti.

İnsanların ilk peygamberlik sözünde idrak ettiği şeylerde sözü, bu sözün daha önceki peygamberlerin sözlerinden olduğuna işaret ediyor. İlk peygamberlik bu sözü getirdiğine ve ta bu ümmetin evveline kadar ulaştığına işaret ediyor. Bazı rivayetlerde, şöyle buyurdu: İnsanlar ilk peygaberlek sözünden ancak bunu idrak ettiler bildiler) Bunu Ubeyd bin Zenceveyh ve başkası tahric etti.

Haya etmezsen dilediğini yap" Bunun manası hakkında iki görüş var:

Birincisi: Bu istediğini yapması manasıda emir değildir, fakat kınama ve odan yasaklama manasındadır. Bu sözün ehlinin iki yolu vardır:

Birinci yol: Bu tehdid ve vaid kötü bir şey vadetme) manasında emirdir. Manası: Haya olmazsa istediğin yap, Allah onun cezasını verecektir. Allah tealanın şu kavli gibi: dilediğinizi yapın! Şüphesiz O, yaratılarınızı görektir) (1) Ve: Ey Allah'a eş koşanlar) sizde ondan başka dilediğinize tapın) (2) Ve Resulullah (s.a.v)'in şu hadisi: Kimisi satıyorsa domuz kasaplığı da yapsın" (3) Yani onu satmak ve yemek için kessin. Bunun misalleri çeşitli, çoktur. Bu bir topluluğu tercih ettiği görüşdür. Ebul Abbas: Sa'leb onlardandır.

(S:392) İkinci Yol: Emirdir, manası haberdir. Manası: Haya etmeyen istediğini yapar, çünkü çirkin şeyleri yapmaya engelolan hayadır,kimde haya olmazsa hertürlü fuhşiyat ve münkerin içine dalar. Peygamber (s.a.v) buyurduki: Kim bana kasten yalan uydurursa cehenemdeki oturacağı yeri hazırsın" (4) Lafzı emir manası haberdir, kim Peygamber (s.a.v)'e yalan uydurursa, ona cehennemde oturacağı yer hazırlanır. Bu Ebu Ubeyd: Kasım binSelam, İbni Kuteybe, Muhammed bin Nasr el Mervezi ve başkalarınnı görüşüdür.

Ebu Davud imam Ahmed'den bu sözü benzer bir söz rivayet etti.

İbni Lehia Ebu Kabil'den, Oda Abdullah bin Amr'dan peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu rivayet eti: Allah bir kula buğz ederse ondan hayayı çeker, ondan hayayı çekince, Allah'ı huzuruna ancak buğz edilmiş olarak çıkar, ve odan emaneti de çeker, emaneti ondan çekince, rahmetide çeker, ondan rahmeti çekince islamın ipini de boynundan çeker, islamın ipini de boyundan çekip halınca, Allah'ın huzuruna inadçı bir şeytan olarak varır"

Bunu Humeyd bin Zenceveyh (5) ve İbni Mace (6) Manası ile İbni Ömer'den merfu olarak tahric etti.

Selmanı Farisi'den şöyle dediği rivayet edildi. Allah bir kulu helak etmeyi istemi odan hayayı çeker onda hayayı çekince ona ancak şiddetli buğzedilmiş olarak kavuşur, o buğzedilmiş olunca ondan emaneti de çeker ve huzuruna hain ve hain kılımış olarak varır"

(1) Fussilet, ayet: 40 (2) Zümer, ayet: 15 (37 Muğire binŞube'den Ahmed, Ebu Davud, İbni Ebi Şeybe, Beyheki ve Mizzi Tehzibül Kemal'de tahic etti, hadis sahihtir. (4) Hadis sahih, mütevatirdir. 75 sahabeden rivayet edildi. Ahmed, Buhari, Müslim, Tirmizi, Nisai ve İbni Mace tahric etti. (5) Hadis zayıftır. (6) Hadis zayıftır, senedinde saidbin Sinan var, o metrüktür.

(S: 393) Hain ve hain kılınmış olunca oda rahmeti çeker, onun huzuruna ancak kaba katı kalbli olarak çıkar, o kaba , katı kalbli olunca boyundan islamın ipini çeker, boynundan islamın ipini çekince ancak huzuruna lanetlenmiş şeytan olarak çıkar." (1)

İbni Abbas'tan şöyle dediği rivayet edildi: İman ve haya ikisi bir aradadır, haya çekilince diğeri onu takip eder" Buun hepsii Humeydbin Zenceveyh Edeb kitabında tahric etti.

Sahihaynde olduğu gibi peygamber (s.a.v) kardeşini hayadan dolayı kınayan ve şöyle diye bir adama rastladı: Sen utanıyorsun, sanki şöyle diyordu: Sana haya zarar verdi. Rasulullullah (sav) buyurduki: onu bırak, çünkü haya imandadır" (2)

Sahihaynda Ebu Hureyre (r.a)'den peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Haya imandan bir şubedir."

Sahiyande İmranbin Husayn'den peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi:

Haya ancak hayır getirir" Müslimin bir rivayetinde de: Hayanın tamamı hayırdır"

İmam ahmed ve Nesai Eşecc el Asari'den şöyle dediğini rivayet etti:(S: 394) Rasulullah (s.a.v) bana buyurduki: Sende iki haslet varki, o ikisini Allah sever, dedim ki: O ikisi nedir? Buyurduki Hilm (ağır başlılık) ve hayadır. Dedim ki: Bu eskiden mi, yoksa yeni mi var? Buyurduki: Eskiden dedim ki: Bei Allah'ın sevdiği iki ahlak üzere kılan Allah'a hamd olsun" (3)

Bilki haya iki çeşittir:

Birincisi kazanılmamış olan, yaratılıştan var olan, Allah'ın verdiği ahlaktır. Bunun için peygamber (s.a.v) buyurduki: Haya ancak hayır getirir" ahlak çirkin şeyleri işlemeye engel olur, değerli ve yüksek ahlaka teşvik eder. Bu itibarla o imanın hasletlerindendir. Ömer (r.a)'den şöyle dediği rivayetedildi: Kim haya ederse, gizlenir, kim gizlenirse, sakınır korkar, kim sakınırsa korunur.

Cerrah bin Abdullah el Hakemi dedi ki: Kırk sene günahları hayadan dolayı terk ettim, sonra bana vera (şiddetli takva) yetişti)"(4)

İkinci çeşit: Allah'a, Onun büyüklüğünü kullarına yakınlığını, ve onlara vakıf olduğunu bilmekle kazanılan ahlaktır. Bu imanın en yüksek hasletlerindendir, hatta ihsanı enyüksek derecelerindendir.

(S:395) Daha önce geçti ki, peygamber (s.a.v) bir adama buyurduki: Aşiretinden salih bir adamdan haya ettiğin gibi Allah'tan haya et"

İbni Mesud hadisinde şöyle geçiyor: Allah'tan haya etmek, kafa ve içerdiğini, karın ve kapsadığı koruman, ölüm ve belaları hatırlamandır. Kim ahirete isterse dünyayı ve dünya zinetini terk eder, kim bunu yaparsa Allah'tan haya etmiştir. Bunu imam Ahmed ve Tirmizi merfu olarak tahric etti.
Haya Allah'tan gelen nimetleri mütalla edip onu şükürde noksanlığı görmekten de ortaya çıkabilir. Kuldan yaratılıştan var olan ve sonradan kazanılan haya alınırsa onun için çirkin şeyleri işlemeye engel olacak birşey kalmaz, sanki imansız gibi olur. Hasan'ın mürsellerinde peygamber (s.a.v)'den rivayet edildik: Haya ikidir: İmandan bir uç, ve diğeri de aczdir. Herhalde bu Hasan'ın sözündendir.
Bişr binka'b el Adevi'de İmran bin Husayn'a dedi ki: Biz bazı kitaplarda buluyoruz ki: Oda hayadan bazısı Allah için sükünet ve vakardır, ve bazısı da aczdir. İmran kızdı ve dedi ki: Ben sana Rasulullah'tan anlatıyorum, sen ona karşı geliyorsun.
İş İmran (r.a)'ın dediği gibidir, çünkü peygamber (s.a.v)'in kelamında övülen haya ile güzeli işlemeye, çirkini terketmeye teşvik eden ahlak muraddır.
Allah'ın veya kullarının haklarında kusuru gerektiren zayıflık ve acizlik ise hayadan değildir, Allah en iyisini bilir.
(1) Ebu Nuaym Hilye'de Zadan yoluyla tahric etti, o İbni Muayn'nin dediği gibi güvenilirdir. (2) Hadis sahihtir, Buhari, Müslim, Malik, Ahmed, Tirmizi, Ebu Davud, Nesai veİbni Mace tahric etti. (3) Hadis sahihtir, Ahmed, Nesai, Buhari edeb'te tahric eti. (4) Siyer: 5/190
ikinci ğörüş işinin zahirini göre istediğini yapmasına emirdir manası: (:396) Yapmayı istediğin fiili ne Allah'tan, ne de insanlardan haya edilecek birşey değil, taat fiilerinden güzel ahlak ve edeblerden ise ondan istediğin kadar yap. Bu imamlardan bir toplluğun görüşüdür. Ebu İshak el Mervezi ve Şafii onlardandır.
Buna benzer imam Ahmed'den de hikaye edildi, yine Muhtasar Mesaili ebi Davud'un bazı nüshalarından odan böyle rivayet edildi, Hallal kitabul edeb'te odan rivayet etti.
Seleften biri mürüetten kişilik,ş ahsiyet) soruldu, dedi ki: Açık olarak haya ettiğin bir gizli olarakta yapmamandır"
Peygamber (s.a.v)'in şu hadisi ilerde gelecektir: Günah kalbine geçip te insanların ona vakıf olmasını istemediğin şeydir"
Abdurrazzak Ma'mer'den Oda Ebu ishak'tan Oda Mezeye kabilesinde bir adamdan rivayet etti: Denildiki: Ey Allah'ın rasulü müslüman adama verilen şeyin en üstünü nedir? Buyurduki: Güzel ahlaktı dedi ki: müslüman adama verilen şeyin en şerlisi nedir? Buyurduki: İnsanların toplatı yerinde görülmesini istemediğin şeyi yalnız kaldığın zaman da yapma"
İbni Hibban'ın sahihinde Üsame binŞerik'in şöyle dediği rivayet edildi: Rasulullah (s.a.v) buyurduki: Allah'ın senden hoşlanmadığı bir şeyi yalnız kalınca yapma"
Taberani Ebu Malik el Eşari'den Eşari'den şöyle dediğini tahic etti: Dedim ki ya rasululah iyiliği tamamı nedir? Buyurdu ki: gizlide açığın amelini yapmandır"(1)
(S.397) Yine amires Sükuni'den şöyle dediğini tahric etti: Dedim ki ey Allah'ın rasulü.. ve hadisi zikretti.
Hafız Abdul Ğanibin Said Edebül Muhaddis kitabında Harmele bin Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etti: İlmimi artırmak için peygamber (s.a.v)'e geldim, yanında durdum ve dedimki: Ya rasululalh, bana ne amel yapmamı emredersin? Buyurdu ki: İyiliği yap, kötülükten sakın, bak kavmin sana söylediği kulaklarının duyduğu hayır sözü yanlarından kalkınca yap, bak kavmin sana söylemesinden hoşlanmadığın şeyden kaçın"
dedi ki: Baktımki o ikisi iki şeydir ki, hiçbir şey bırakmamış: İyiyi yapmak, kötüden sakınmak" (2) Bunu İbni Sa'd tabakatında mana ile tahric etti.
Ebu Ubeyd hadisi manası hakkında Cerir'den rivayetle diğer bir görüş daha hikaye etti. Manası: Adamın hayır yapmak isteyip te insanlardan haya edip riyadan korkusundan dolayı terk etmesidir. Diyorki: Haya senin istediğin şeyi yapmaya engel olmasın Hadiste geldiği gbii sen namaz kılarkan şeytan gelipte sen riya yapıyorsun, derse , namazı uzat"
Sonra ebu Ubeyd dedi ki: Bu hadisin ne siyakı ne de lafzıbu tefsire göre gelmez, insanlar da bu manaya yorumlamıyorlar.
Derim ki: Eğer Cerir'in dediği gibi olsaydı hadisin lafzı şöyle olurdu: Haya edinmeyen şeytan haya ettiğin zaman dilediğini yap. Bunun hadisin lafzından ve manasından uzaklığı açıktır, Allah en iyisini bilir.
____
(1) Taberani Kebir'de tahric etti. Heysemi dedi ki: Senedinde Abdurrahman bin Ziyad bin Enum var, O zayıftır, yalanı kastetmemiştir. Diğer adamlarının bazısının zayıflığıyla beraber güvenilir kabul edildi. (2) Buhari ve Edebül Müfredde,ahmed, Tayalisi,ibni Sa'd, Begavi, Harmele bin Abdullah bin Evs'ten tahric etti.

İMAN VE İSTİKAMET

Süfyan bin Abdullah (r.a)'tan rivayet edildiki: Dedim ki: Ey Allah'ın rasulü bana islamda birsöz söyleki senden başkasına ondan bir daha sormayalım, buyurduki: Allah'a iman ettim de, sonra da istikametli ol" Bunu Müslim rivayet etti.
Bu hadisi Müslim Hişam bin Urve'den Oda babasından Oda Süfyan'dan rivayet etti. Süfyan: Abdullah esSekafi'in oğludur,sahabedir. Ömer (r.a)'i Taif valisiydi.
Süfyan bin Abdullah'tan diğer vecihlerle fazlalarla birlikte rivayet edildi. O rivayeteri imam Ahmed, Tirmizi, İbni Mace Zühri'den Oda Muhammed bin Abdurrahman bin Maiz'den rivayetetti. Tirmizi'de: Abdurrahman bin Maiz Süfyan bin Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etti: Dedim ki: Ey Allah'ın rasulü, bana yapışacağım bir işialat, buyurduki: dedi ki:

Rabbim, Allah'tır, sonra istikametli ol" Dedim ki: Ey Allah'ın rasulü benim üzerime ençok korktuğun şey nedir? Kendi dilini tuttu, sonra buyurduki: Bu Tirmizi dedi ki: Hasen sahitir.
İmam Ahmed ve Nesai Abdullah bin Süfyan (s.a.v)'e şu sözü: Ey Allah'ın rasulü bana islamda bir söz söyleki senden başkasına ondan bir daha sormayalım" Daha başka kimseye muhtaç olmayacak şekilde yeterli, islam hakkında kapsamlı bir söz talebidir. Peygamber (sav)'de ona buyurduki: islam hakkında kapsamlı bir söz talebidir. Peygamber (s.a.v)'de ona buyurduki: Allah'a iman ettim, de sonra istikametli ol" Diğer bir rivayette de: Rabbim Allah'tır, deyip, sonra da dosdoğru yolda yürüyenlerin üzerine melekler iner. Onlara: Korkmayın, üzülmeyin, size vadolunan cennetle sevinin, derler) (1) Ve: Rabbimiz Allah'tır, deyip sonra da dosdoğru yaşayanlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir. Onlar cennet ehlidirler. Yapmakta olduklarına karşılık orada ebedi kalacaklardır) (2)
Nezai tefsirinde Süheyl bin Ebi Hazm'dan tahric etti, dedi ki: Biza sabitenes'ten rivayet etti: Peygamber (s.a.v) şu ayeti okudu: Rabbimiz Allah'tır deyip sora dosdoğru yaşayanlar...) Ve buyurduki: İnsanlar bunu dediler sonra küfrettiler, kim bu söz üzerine (Rabbimiz Allah'tır) ölürse o istikamet ehlindedir" Bunu Tirmizi de tahriç etti, onun üzerine ölürse, o istikametli onlardandır." Ve Tirmizi: Hasen garip, dedi. Süheyl ezberi bakımından hakkında konuşuldu.
Ebu Bekir Sıddık sonra dosdoğru yaşayanlar tefsiri hakkında dedi ki: Onlar Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmayanlardır. (3) Ondan şöyle dediği rivayet edildi: Sonra Allah'ın rableri olduğu hususunda dosdoğru olanlardır.
İbni Abas'tan zayıf bir isnatla şöyle dediği rivayet edildi: Bu Allah'ın kitabında La ilahe illallah şehadeti üzerine en kuvvetli nastır: (Rabbimiz Allah'tır deyip sonra dosdoğru yaşayanlar..) (5) (S: 400) Buna benzer, Enes, Mücahid, esved bin Hilal, Zeyd bin eslem Süddi, İkrime ve başkalarından da rivayet edildi.
Ömer bin Hattab (r.a)'tan rivayet edildiki: O bu ayeti minber üzerinde okudu rabbimiz Allah'tır deyip sonra dosdoğru yaşayanlar...) Ve dedi ki: Tilkinin avcıyı aldatırken zikzak çizdiği gibi zikzak çizmezler (6)
Ali bin ebi Talha İbi Abbas'tan sonra dosdoğru yaşayanlar) ayeti hakkında şöyle dediğini rivayet etti. Farzlarını yerine getirmede dosdoğru olanlardır. (7)

____

(1) Fussilet: 30 (2) Ahkaf: 13 (3) İbni Ceriri Taberi tefsirinde, İbnil Mübare Zühd'de tahric etti. (4) Taberi tefsirinde tahric etti. (5) İbni Hatim tahric etti. İbni Kesir tefsiri: 4/98 (6) Ahmed, ibnil Mübarek ve Taberi tefsirde Zühri'den tahric etti. Fakat senedinde kopukluk var, çünkü zühri Ömer'den duymamıştır. (7) Taberi'den

Ebul Ali'den şöyle dediği rivayet edildi: Sonra din ve ameli ona halis kılanlar.(1)
Katade şöyle dedi: Murad tevhid üzere istikamettir. Ancak sahibini cehenneme haram kılan tevhidi murad etmiştir, bu Lai ilahe illalah'ın manasını gerçekleştirmektir. Çünkü ilah itaat edilendir, korkudan, saygıdan, sevgiden, ümitten, tevekkül ve duadan dolayı asi olunmayandır, masiyetlerin hepsi bu tevhidi yaraar, çünkü o heva çağırıcısı şeytana icabettir, Allah azze ve celle buurduki: Hevasını ilah edineni gördün mü? (2) Hasan ve başkası dedi ki: O kimse hevasının her şeyii yapar, bu tevhidde istikamete zıddır.
Şu rivayet üzere rivayete gelince Allah'a iman ettim de " mana açıktır.. (S: 401) Çünkü selef o onlara tabi ehli hadise göre salih amellerde imana dahildir. Allah teala buyurduki: O halde seninle bareber tevbe edenlerle birlikte emrolunduğun gibi dosdoğru ol! Aşırı da gitmeyin. Çünkü, o sizin yaptıklarınzı çok iyi görendir. (3). O ve onula beraber tevbe edenlerin istimateli olmalarını ve emroldukları şeyin dışına çıkmamalarını emretti, emrin dışına çıkmak ta tuğyandır. Kedisinin amellerini gördüğün ve onlara vakıf olduğunu haber verdi ve buyurduki: İşte onun içinsen tevhide) davet et ve emrolunduğun gibi dosdoğru ol, onların heveslerine uyma) (4) Katade dedi ki: Kuran üzere istikametli olmakla emroludur. Hasan şöye dedi: Bu ayet inince rasululah (s.a.v) kolları sıvadı, ve gülerken görülmedi. Bunu İbni ebi Hatim tahric etti. Kuşeyri ve başkası birisinden şunu zikretti: O peygamber (sav)'i rüyada görmüş demişki: Ya rasullulah, sen beni hud suresi ve kardeşleri ihtiyarlarlattı) buyurdun, onlardan senine ihtiyarlarlattı? Buyurduki: Şu ayet emrolunduğun gibi dosdoğru ol) (5)
Allah teala buyurduki: Deki ben de ancak sizin gibi bir insanım. Bana ilahınızın birtek ilah olduğu vahyolunuyor. Artık O'na yönelin, O'ndan mağfiret dileyin) (6)
Allah teala genel olarak dini ayakta tutmayı emretti, buyurduki: (S: 402) Dini ayakta tutun ve oda ayrılığa düşmeyin" diye Nuh'a tavsiye ettiğini sana vahyettiğimizi, İbrahim'e, Musa'ya ve isaya tavsiye ettiğimiz Allah size de din kıldı.) (7) İki ayette tevhid üzere istikamete emrettiği gibi bir çok yerde de namazı emretti.
İstikamet: Doğru yola gitmektir, oda sağa sola sapmaksızın doğru dindir, ve bu bütün zahiri ve batini taatları ve yasakları terk etmeyi de kapsar, bu tavsiye bütün din hasletlerinin hepsini içinde toplamış oldu.
(Artık O'na yönelin, O'dan mağfiret dileyi) ayeti, emredilen istikamette mutlaka kusur olacağına bunun tevbeyi gerektiren istiğfar ve istikamete geri dönüşle kusurun giderileceğine işarettir, bu peygamber (s.a.v)'in Muaz'a şu sözü gibidir: Nerede olur ol, Allah'tan kork, kötülüğün peşinde iyilik yap ki onu kötülüğü imha etsin peygamber (s.a.v) insanların istikameti hakkıyla yerine getirmeye güç yetiremeyeceklerini haber verdi. İmam Ahmed ve İbni Mace Sevban'dan peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu tahric etti: İstikametli olun, tam yapamazsınız, bilinizki amellerinizin en hayırlısı namazdır, abdesti ancak mü'min muhafaza eder İmam Ahmed'in bir rivayetin de de: Doğru olun, doğruluğa yaklaşı, abdesti ancak mü'min muhafaza eder"
Sahihaynde Ebu Hureyre (r.a)'den peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi:

Doğru olunuz, doğruluğa yaklaşınız"
Doğruluk: İstikametin hakikatıdır, hedefe atıpta isabet ettiren gibi, bütün sözler ve işlerde isabettir, peygamber (sav) Ali (r.a)'ye Allah'tan doğruluk ve hidayet istemesini emretti ve ona buyurduki: Oku doğrultuğun gibi doğruluk, yola hidayetin gibi hidayet zikret"(8)
(1) İbni Kesir tefsirinde zikretti: 4/ 99 (2) Casiye, ayet: 23 (3) Hud, ayet: 112 (4) Şura, ayet: 15 (5) Bu eseri Beyheki Şuabul imanda ebu ali es Sirri'den tahric etti. Bei Hud ve kardeşleri ihtiyarlarlattı" hadisi sahih, mütevatirir. (6) Fussilet, ayet: 6 (7) Şura: 13 (8) Hadis sahihtir, Ahmed, Müslim, Ebu Davud ve Nesai Ali'den şu lafızla tahric eti. Ey Ali Allah'tan doğruluk ve hidayet iste."
(S: 403) Yaklaşmak: Hedefe isabet ettiremezse, hedefe yakın bir yere isabet etmektir, fakat hedefe isabet etmetir, fakat hedefe isabet ettirmek ve doğrulukta samimi olmak şartıyladır, ve yakınlaştırma istemesi kasten olmamalıdır, buna peygamber (s.a.v)'in Hakem bin Hazen el Külefi'den rivayet edilen hadisi delildir. Ey insanlar! Size emrettiğimin hepsini yapamazsınız-veya güçyetiremezsiniz-fakat doğru olu vemüjdeleyin" (1) Manası: Doğruluğu, isaeti ve istikameti kasteden, çünkü eğer emrolundukarının tümünde doğru olmuş olsalar, o zaman emrolundukların hepsini yapmış olurlardı.
Ebu Bekir (r.a)'in Rabbimiz Allah'tır deyip sonra dosdoğru yaşayanlar). Başkasına yönelmeyenlerdir diye tefsiretiği gibi, istikametin aslı kalbin tevhid üzerinde istikametli olmasıdır. Kalb ne zaman Allah'ın marifeti, haş yeti onu büyültmesi, korkusu, sevgisi, iradesi, ümidi, duası ve ona güveni ve ondan başkasından yüz çevirme üzerine istikamete olursa, azaların hepsi de ona taat üzere istikamette olur, çünkü kalp azaların kıralıdır, azalar onun ordusudur, kıral istikamette olursa ordusu ve raiyyeti de istikamette olur, (Yüzünü hanif olarak dine çevir) ayeti de böyle kasdın ve iradenin tek, şeriki olmayan Allah'a halis kılınmasıdır diye tevsir edildi Kalbten sonra azalardan istikametine riayet edilenlerin en büyüğü dildir, o kalbin tercümanı ve onun sözcüsüdür, bunun için peygamber (s.a.v) istikamete emrettikten sonra dili korumayı tavsiye buyurdu. İmam Ahmed'in müsredinde Enes (r.a)'den peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Kulun kalbi istikamette oluncaya kadar imanı istikamette olmaz, dili istikamette oluncaya kadar da kalbi istikamette olmaz" Tirmizi'de Ebu Saidi Hudri'den merfu ve mevkuf olarak rivayet edildiki: Adem oğlu sabahlayınca azaların hepsi dile söver ve deler ki: Bizim hakkımızda Allah'tan kork, biz ancak seninleyiz, sen istikametli olursan biz istikametli oluruz, seneğrilirsen biz de eğriliriz." (2)
(1) Hadis hasendir, Ahmed, Ebu Davud ve Taberani kebir'de tahric etti. (2) Tirmizi merfu ve Ebu Said'e mevkuf olarak tahric eti, ve dedi ki: Mevkuf daha sahihtir.

İBADET VE VE CENETE GİRMEK

Ebu Abdullah Cabir bin Abdullah el Esari (r.a)'den rivayet edildiki: Bir adam rasululah (s.a.v)'e sordu ve dedi ki: Farz namazları kılsam, ramazan orucunu tutsam, helalları helal, haramları haram kabul etsem, bundan daha fazla yapmasam cennete girer miyim? Evet, buyurdu" Bunu Müslim rivayet etti. Haramları haram kabul etsem'in manası: Onlardan kaçınsam. Helalları helal kabul etsem'in manası: Helal olduğuna inanarak onları yapsam demektir.)
Bu hadisi Müslim Ebuz Zübeyr rivayetiyle tahric etti, O'da Cabir'den rivayet etti ve sonuna şu fazlalığı yaptı: dedi ki: Vallahi bundan fazla yapmam" Yine bunu A'meş rivayetiyle tahirc etti, O'da ebu Salih ve Ebu Süfyan'dan O'da Cabir'den şöyle dediğini rivayet eti: Nu'man bin Kavakl dedi ki: Ey Allah'ın rasulü görüşünüz nedir, farz namazı kılsam, haramı haram helalı helal kabul etsem ve bundan fazla da yapmasam, cennete girer miyim? Peygamber (s.a.v) buyurduki: Evet bazısı helal'in helal kılınmasını, onun helallığına inanmak, haramın haram kılınmasını, haramlığına inanmakla birlikte sakınmak diye yorumladılar.
Helalin helal kılınmasından, onun yapılması murad edilebilir, burada helal haram olmayandan ibaret olur, farz müstehab ve mübah ta ona dahil olur. Mana kendi sen haram olmayanı yapması ve mübahın da daşına çıkmaması ve haramlardan sakınması olur. Seleften bir taife, İbniAbbas ve İbni Mesud'dan onlardadır (Kendilerine kitap verdiğimizt kimseler onu hakkkıyla okuyorlar ve ona iman ediyolar) ayeti hakkında dedilerki: (S:405) Onlar helalini helal, haramını haram kılıyorlar ve onları tahrif etmiyorlar. (1)
Haram kılma ve helal kılmayla murad: Bu hadiste zikredildiği gibi helali işlemek, haramdan sakınmaktır. Allah teala herem eyleri değiştiren kafirler hakkında buyurdu: Haram ayları ertelemek, sadece kafirlikte ileri gitmektir. Çünkü onunla kafir olanlar saptırılır. Allah'ın haram kıldığının sayısını bozmak ve O'nun haram kıldığını helal kılmak için haram ayırı bir yıl helal sayarlar, bir yılda haram sayarlar) (2). Bununla murad: Onlar hara ayda bir yıl savaşıyorlar ve böylece helal saymış oluyolardı, oda savaşmaktan bir yıl da kaçınıyordı ve onu haram kılıyorlardı. Allah azze ve celle buyurduki: Ey iman edener! Allah'ın size helal kıldığı ve temiz şeyleri (siz kendinize haram kılmayın ve sınır aşmayın. Allah sınırı aşanları sevmez) (3) Bu ayet zahidlikten dolayı bazı helal, temiz şeyleri kullamaktan kaçınan, bazısı da bir iki gün yemin edip kullanmayan veya nefsine haram kılan topluluk hakkında idi. Bütün bunlar haddi zatında haramlığını gerektirmez, bazısıda yemin etmeksizin ve haram kılmaksızın kaçındı, nefse zarar vermek kastedildiği için hepsini haramdiye isimlendirdi.
Misallerde denilirki: Haramdan kaçınmayan ve kendine mübah kılından faydalanmayan hakkında filan ne haramtanır, ne helal. Hadis farzları yapıp, haramlardan kaçınanın cennete gireceğine işaret ediyor.
Bu manada veya buna yakın olarak peygamber (sav)'den hadisler mütevatirdir. Nesai, ibni Hibban ve Hakim Ebu Hureyre ve Ebu Said'den peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu tahric etti: Hangi müslüman beş vakit namazını kılar, ramazan

orucunu tutar, zekatını verir ve yedi bayak günahta sanılırsa onun için cennet kapıları açılır, hangisinden dilerse girer, sonra şu ayeti okudu: Eğer yasaklandığınız şeylerin büyüklerinden sakınırsanız, sizin kötülüklerinizi örter ve şerefli bir yere girdiriz. (4) (S:406) İmam Ahmed ve Nesai ebu Eyyub elensri'den peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu tahric etti: Hangi birkul hiçbirşeyi ortak koşmadan Allah'a ibadet eder, namazı kılar, zekatı veri, ramazan orucunu tutar, büyük günalardan sakınırsa oun için cennet varır, veya cennete girer"

Müsedde ibni Abbas (r.a)'dan rivayet edildi: Dımam binSalebe peygamber (s.a.v)'e elçi olarak geldi, Peygamber (s.a.v) ona beş vakit namazı, orucu zekatı, haccı, ve islam

____

(1)Hadisin isnadı sahihtir, İbni Abbas'tan Taberi tefsirindetahric etti. (2) Tevbe: 37 (3) Maide: 87 (4) Nisa: 31

şeriatının hepsini zikretti, bitirince dedi ki: Ben Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah rasülü olduğuna şehadet ediyorum. Bu farzları yerine getireceğim ve bana yasakladıklarındanda kaçınacağım, ne fazla ne de eksik yapacağım. Rasulullah (s.a.v) buyurduki: Doğru söylediyse cennete girdi" Bunu Taberani başka bir vecihten tahric etti, onun hadisinde dedikiki: Beşincisie benim ihtiyacım yoktur." Yani fuhşiyatları, sonra dedi ki: Bunlarla amel edeceğim. Rasulullah (s.a.v) buyurdu ki: Eğer doğru söylediyse mutlaka cenete girecektir.

Sahihi Buhari'de Ebu Eyyup el Esari'den rivayet edildiki: Bir adam peygamber (sav)'e dedi ki: Beni cennete girdirecek bir ameli bana haber ver. Buyurduki: Allah'a ibadet eder, ona hiçbirşeyi ortak koşmazsın, namazı kılar zekatı verirsen ve sılai rahim yaparsın."Bunu Müslim'de tahric etti, ancak onunkinde şöyledi: dedi ki: Bana, beni cennete yaklaştıracak ve cehennemden uzaklaştıracak bir ameli haber ver." Yine Müslimde bir rivayette de: Arkasını dönüncü rasulullah (s.a.v) buyurduki: Eğer emrolunduğu şeye yapışırsa cennete girer" Sahihaynde Ebu Hureyre (ra)'den rivayet edildiki: Bedevi bir Arap dedi ki:Ya rasululalh bana bir amel göster ki, yaptığım zaman cennete gireyim. (S: 407) Buyurduki: Allah'a ibadet eder O'na hiçbirşeyi ortak koşmazsın, farz namazı kılar, farz zekatı verir, ramazan orucunu tutarsın" Adam dedi ki: Seni hak ile göderene yemi eder mi ki bundan fazla ve noksan yapma, arkasını dönüp gidince peygamber (s.a.v) Kimin cennet ehlinden bir adamı görmek hoşuna giderse bu adama baksın" Hadis sahihtir, Buhari ve müslim tahric etti.)

Sahihaynde Talha bin Ubeydullah'tan rivayet edildi: Saçı dağılık bir bedevi rasulullah (s.a.v)'a geldi, ve dedi ki: Ya rasulullah, Allah bana namazdan neyi farz kıldı? bana haber ver. Buyurdu ki: Beş vakit namaz, ancak nafile yapman müstesna. dedi ki: Bana haber ver, Allah bana oruçtan neyi farz kıldı, buyurduki: Ramazan ayı , ancak afile yapman müstesna, dedi ki: Allah zekatta bana neyi farz kıldı? Rasulullah (s.a.v) ona islamın şeriatlarını haber verdi. Adam dedi ki: Sana hak ile ikramda bulunana yemin ederim ki: Hiçbir nafile yapmam, Allah'ın bana farz kıldığı şeylerden de hiç birini eksik yapmam. Rasululah (s.a.v) buyurdu ki: Doğru söylediyse kurtuldu, veya doğru söylediyse cennete girdi" Bu lafız Buhari'nidir. Sahihi Müslim'de Enes (r.a)'den rivayet edildiki: Bedevi bir Arap peygamber (s.a.v)'e sordu.. ve Hadisi mana ile zikretti ve şu ziyadeyi yaptı: Gücü yetene beyti haccetmektir" dedi ki: Seni hak ile göderene yemin olsunki bunlardan fazladan, noksan da yapmam, peygamber (s.a.v) buyurduki: Eğer doğru söylediyse olar onu cennete girdirecektir" Bedevinin muradı farz namazlardan farz zekattan ramazan orucundan, ve hac'tan nafile olarak fazla yapmayacağıdır, yoksa bundan laka islamın farzlarından bir şey yapmam manakına değildir.

Bu hadislerde haramlardan kaçınmak zikredilmemiştir, çünkü soru soran kedisini cennete girdirecek amelleri sordu.

Tirmizi Ebu Ümame (r.a)'den şöyle dediğini tahric etti: Peygamber (s.a.v)'i veda haccında hutbe okuyurdu işittim buyurduki: Ey insanlar! Allah'tan korkunuz! Beş vakit namazınızı kılınız, bir ay ramazan orucunuzu tutunuz, mallarınızın zekatını veriniz, emirlerinize itaat ediniz, rabbbinizin cennetine giriniz" Hasen sahihtir"

(S: 408) Bunu İmam Ahmed'de tahric etti, Allah'tan korkunuz" yerine Rabbinize ibadet ediniz" şeklindedir. Bunu Bakiy bin Mahled'de müsnedinde başka bir vecihle tahric etti, onun hadisinin lafzı da: Beşvakit namazınını kılınız, ramazan ayı orucununuzu tutunuz, haccınızı yapınız, gönül hoşluğunuzla mallarınızı zekatını veriniz, rabbinizin cennetine giriniz" İmam ahmed ibnil Müntefiki'e isnatla şöyle dediğini tahric etti. Arafattayken peygamber (s.a.v)'e geldim, dedim ki: İki şeyden sana soracağım. Beni cehennemden ne kurtarır, ve beni cennete ne girdirir? Buyurduki: Eğer sen soruyu kısa, veciz yaptıysan, ben de büyük ve uzun yapacağım, o halde bende naklet (iyi öğren) Hiçbir şeyi ortak koşmadan Allah'a ibadet et, Farz namazı, kıl, farz zekatı ver, ramazan orucunu tut, insanların sana yapmasını istediğin şeyi sen de onlara yap, sana yapılmasından hoşlanmadığın şeyi, sende insanlara yapma"

Yine onun bir rivayetinde buyurduki: Allah'tan kork ve O'na hiçbir şeyi ortak koşma, namazı kıl, zekatı ver, beyti haccet, ramazan orucunu tut ve bundan fazla yapma" Denildi ki: Bu sahibi: Vakıd bin Müntefik'tir. İsmi: Lakit'tir, (1) Bu ameller cennete girmeyi gerektirecek sebeblerdir. Haramları işlemek engeller olabilir, buna imam Ahmed'in Amr bin Mürre el Cüheni'den tahric ettiği hadis delildir. dedi ki: Bir adam peygamber (s.a.v)'e geldi ve dedi ki: Ey Allah'ın rasulü, ben Allah'tan başka ilah olmadığına, senin Allah rasülü olduğuna şehadet ettim, beş vakit amazı kıldım, malımın zekatını verdim, ramazan, ayının orucunu tuttum. Rasulullah (s.a.v) buyurduki: Kim bu hal üzere ölürse, anne babasına asi olmadıkça iki parmağı dikti, bu şekilde kıyamet günü peygamber, sıddıklar, şehidlerle beraberdir." cennete girmek bu amellerin bazısına terettüt ettiği de variddir, namaz gibi. (S: 409) Meşhur hadiste şöyledir: Kim namazları vakitlerinde kılarsa, onun için Allah katında onu cennete girdireceğine dair ahd söz olur"

Sahih hadiste vardır ki: Kim iki soğuğu sabah ve yatsı namazını kılarsa cennete girer. Bütün bunlar şartları yerine geldiği ve engellerinin kalktığı zaman, cennete girmeyi gerektirici sebebtir. Buna imam Ahmed'in Beşir bin Hasasiye'den tahric ettiği hadis delildir, dedi ki: Peygaber (s.a.v)'e biat etmek içi geldim, bana Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in O'nun kulu ve rasulü olduğuna şehadeti, namaz kılıp zekat vermemi, islam haccını yapmamı, ramazan orucunu tutmamı ve Allah yolunda cihad etmemi şart koştu, dedim ki: Ey Allah'ın rasülü iki tanesine gelince: Cihad ve zekat vallahi be onlara güç yetiremem, bunun üzerine rasulullah (sav) elini ttutu, salladı ve buyurduki: Cihad yok, zekat yok, ne ile cennnete gireceksin? Dedim ki: O halde sana biat edeyim ey Allah'ın rasülü. Ve o'nunla hepsi üzerinebiat ettim"(2) Bu hadiste cennete girmek için cihad ve zekat olmazsa bu hasletlerin yetmeyeceği bildirilmiştir.

Bazı sahih hadislerde haramları işlemenin cennete girmeye engel olduğu sabittir. Şu hadis gibi: Sılai rahmi kesen cennete giremez." (3) Ve : Kalbinde zerre ağırlığınca kibir olan kimse cennete giremez" (4) Ve: iman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de gerçek iman etmiş olamazsınız" (5) (S: 410) Ödeninceye kadar borç ile cennete girilmeyeceğine dair hadisler gibi (6/ Sahih hadiste vardı ki: Mü'minler sırattan geçerlerken, bir demir kafes içerisinde dünyada iken kendi aralarındaki haklarda, kısas alınıncyaa kadar bekletilirler"Bütün bunlar engellerdir.

Burdan sadece tevhidle cennete girmeye işaret eden hadislerin manası ortaya çıkar. Sahihaynde Ebu Zer (r.a)'den peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi. Hangi bir La ilahe illalah der, ve bu şekilde ölürse cennete girer, Dedim ki: Zina etse, hırsızlık yapsa damı? Buyurduki: Zia etse, hırsızlık yapsada, bunu üç kere buyurdu sonra dördüncü de buyurduki: EbuZer'in surnunun sürtülmesine rağmen Yine sahihaynde ubade bin Samit'ten peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğu tahric edildi. Tek ve şeriki olmayan Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammede'in O'nun kulu ve rasülü olduğana, İsa'nın Allah'ın kulu ve rasulü ve Allah'ın Meryem'e attığı kelimesi ve ruhu olduğuna, cennetin cehennemin hak olduğna kim şehadet ederse, Allah teala onu bulunduğu amel üzere cennete girdirir.

______

(1) Zahire göre O İsabe'de geçtiği gibi Başka bir Sahabedir.(2) Hadis sabittir. Ahmed
taberani Kebir ve evsatta tahirc etti. Heysemi dedi ki: Ahmed'in adamları güvenilir kabul edildi. (3) Hadis sahihtir. Cübeyr bin Mut'im'den Ahmed, Buhari, Müslim, Ebu Davud ve Tirmizi tahric etti ve doğruladı. (4) Hadis sahihtir. Abdullah bin Mesud"'dan Ahmed, Müslim Ebu Davud ve Tiirmizi tahric etti. (5) Sahihtir, Ebu Hureyre'den Ahmed, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi ve İbni Mace tahric etti. (6) Ahmed, Ebu Davud, Hakim ve Tayalisi Semure bin Cüdüb'ten tahric etti.

(S: 411) Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet edildiki: Bir peygamber (s.a.v) ona buyurduki: Kalbi yakin olarak inanarak Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet eden kimseyle karşılaştığın zaman, onu cennetle müjdele" (1) Bu manada çok hadis vardır.

Sahihaynde rivayet edildi ki: Bir peygamber (s.a.v) Muaz'a dedi ki: Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhamed'in O'nun kulu ve rasulü olduğuna şehadet eden her kulu Allah cehenneme haram kılar" Sahihaynde İtban bin Malik'ten peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğu riva etedildi: Allah'ın rızasını isteyerek La ilahe illalah diyen kimseyi Allah cehenneme haram kılar. Alimlerden bir toplulukdedi ki: Tevhid kelimesi cennete girmeyi ve cehenmemden kurtulmayı gerektirici bir sebeptir, fakat şartı var: O da: Farzları yapmaktır. Birde cennete girmein engelleri vardır: O da büyük günahları işlemektir.

Hasan Farazdak'a dedi ki: La ilahe illallah'ın şartları vardır, evli kadına iftira etmekten sakın. onun şöyle dediği rivayet edildi. Bu direk, ipler nerede? Yani tevhid kelimesi çadırın direğidir, ipler olmazsa direkler durmaz, o da haramları terk etmek ve farzları yapmaktır.

Hasan'a denildikki: İnsanlar La ilahe illalah diyen cennete giren diyorlar. dedi ki: Kim La ilahe illalah der veonun hakkını ve farzını yerine getirirse, cennete girer. Vehb bin Münebbih'e denildiki: La ilahe illalah cenetin anahtarı değil midir? dedi ki: Evet fakat her anahtarın düyleri de olur, eğer dişi olan anahtarı getirirsen, açar yoksa açmaz (2) İbni Ömer'den rivayet edilene benziyor: O, Teriyle birlikte amelin fayda vermediği gibi, La ilahe illalah'la birlikte amel zarar eder mi? diye soruldu, ibni Ömer dedi ki: Amel işle aldanma. (3) Bir grup, Dahhak ve Zühri'den onlardandır, dedi ki: Bu farzları ve had'lerden önceydi. Bazıları onun neshedildiğine işaret etti, bazıları dedi ki: Ona bazı şartlar ilave edildi. (S: 412) Ziyade şartlar nesh midir, değil midir? Bunda usul cüler arasıda ihtilaf vardır. Bütün bunların hepsinde görüş vardır, çünkü bu hadisklerin çoğu farzları ve hadlerden sonradır.

Sevri dedi ki: Onu farzlar ve hadler neshetti. Onun muradının da diğerleriin muradınan aynısı olabilir, muradı. farzalrı ve hadler ounla açığa çıktı, sadece keleme şehadet, dünya ve ahiret cezalarını düşürmez manasında olabilir. Bu gibi açıklamaya ve evesveseleri ortadan kaldırmaya selef nesh ismi veriyordu, yoksa o meşhur ıstılahtaki nesh değildir. Bir taife de dedi ki: Bu mutfaknaslar, ihlas ve doğrululakla söyleme kaydıyla kayıtlanmış olarak geldi, onun ihlası ve doğruluğu da masiyet üzerine ısrar etmemektir.

Hasan Basri'nin mürsellerinde peygamber (s.a.v)'den rivayet edildiki: Kim ihlaslı olarak La ilahe illallah derse cennete girer. Denildiki: Onun ihlası nedir? Buyurduki: Kendini Allah'ın haram kıldığıdan engellemendir" Bu müsned olarak ta diğer vecihlele zayıf olarak rivayet edildi. her halde daha önce hikaye ettiğimiz sözüyle de Hasan buna işaret etti. Eğer kalbte Lai ilahe illah derse cennete girer. Denildiki: onun ihlası nedir? Buyurdu ki: Kendini Allah'ın haram kıldığından engelemendir" Bu müsned olarak ta diğer vecihlerle zayıf olarak rivayet edildi. Her halde daha önce hikaye ettiğimiz sözüyle de Hasan buna işaret etti. Eğer kalbte La ilahe illalah"ın manası, doğruluğu ve ihlası gerçekleşirse, bu kalbte korku, saygı, sevgi, ümit, büyükleme ve tevekkül olarak kalbte kökleşmesini gerektirir ve kalb bununla dolar, ve başka yaratılmışlar uzaklaşır. Ne

zaman bu şekilde olursa orra Allah'ın istediği, sevdiğinden başka bir şey kalmaz, bu şekilde kalpten, bütün nefis ve iradeleri ve şeytanı vesveseleri uzaklaşır.
Kim birşeyi sever, ona itaat eder, onun için sever, onun içi kızarsa, o onun ilanıdır. Kim ancak Allah için sever ve buğz edere, Alah için dostluk ve düşmanlık ederse, Allah onun gerçek ilahıdır. Kim de hevası için sever ve oun için buğz edere, onun için dostluk edip düşmanlık ederse, onun ilahı da hevasıdır. Allah tealanın buyurduğu gibi: Hevasını ilah edineni gördün mü? (4) Hasan dedi ki: O kimse hevasının her istediğini yapandır. (S: 413) Katade dedi ki: o hevası her zaman istese yapan, her istirak duyduğu şeye gelen ve bundan kendisini takva ve aranın engellemeyemediği kimsedir. (5) Ebu Ümeme'den merfu olarak rivayet edildiki: Gökyüzü gölgesi Allah katıda, tabi olunan hevadan başka
(1) Hadis sahihtir, Müslim bunu uzun bir hadis içinde tahric etti. (2) Buhari bunu cenazeler kitabında ta'lik olarak zikretti, tarih kitabında da mevsul olarak zikretti. (3) Ebu Nuaym Hilye'de Katade'den rivayetetti, fakat katede İbni Ömer'den dumadı. (4) Casiye 234 (5) Ababin humeyd ve İbni Ebi Hatim tahric eti.
en büyük tapılan başka bir şey yoktur" (1) Aynı şekilde Allah'a isyanda şeytana itaat eden, ona ibadet etmiştir. Allah teala buyurduki: Ey Adem oğulları! Size şeytana tapmayın, çünkü o, sizin apaçık düşanınızdır, demedim mi? (2) Bununla açığa çıktı ki: La ilahe İlallalhh'ın manası ancak kalbinde Allah'ın sevmediği şeyde, ve Allah'ın isteediği şeyi istemede ısrarı olmayan kimsede gerçekleşir.
Ne zaman kalpte bundan bir şey olsa tevhidde bir noksanlık olur, ve o gizli şirkten bir çeşittir. Onun için Mücahid (O'na hiçbir eyi ortak koşmayın) ayeti hakkıda dedi ki: Benden başkasını sevmeyin.
Hakim'in sahihinde Ayşe (r.a)'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Şirk karanlık gecede taşın üzerinde karıncanın ayak sesinden daha gizlidir. (şirkin en aşağısı zulüm üzere bir şeyi sevmen, adalet üzere birşeye buğzetmendir, din acak sevmek ve buğzetmek değil midir? Allah azze ve celle buyurduki: Rasulüm dedi ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana tabi olunuzki, Allah sizi sevsin) (3) Bu Allah'ın sevmediğini sevmenin, sevdiğini sevmemenin hevaya tabi olmak olduğu hususunda kesin ifadedir. Bunun üzerine sevmek ve düşmanlık etmekte gizli şirktir.
İbni Ebid dünya Enes'ten merfu olarak tahric ettiki: Dünyaların dinlerine tercih etmedikçe La ilahe illallah kulları Allah'ın gazabından engeller, dinlerine dünyayı tercih ederler ve) sonra derler ki: La ilahe illalah'ı Allah'ın gazabından engeller dinlerine dünyayı tercih ederler ve sonra derler ki: La ilahe illalah'ı Allah geri kedilerine çevirdi kabul etmedi), Allah teala buyurduki: Yalan söylediniz. " (4) Bu mana ile peygamber (s.a.v)'in 8 şu hadisi açığa kavkuşmuştur:kim kalbinden sadık olarak Allah'tan başka ilah yoktur, derse Allah ile Ona ateşe haram kılar." Bu kelimenin ehliden kim ceheneme girmişse onu söylemede sıdkının doğruluğuun azlığıdandır, çükübu kelied sadık olunduğu zaman kalp Allah'tan bakasıdan temizlenir.Kim La ilahe illlah sözünde sadık olursa, O'ndan başkasına sevmez, ancak O'nu ümit eder, Allah'tan başka kimseden korkmaz, ancakAllah'a tevekkül eder güvenir,dayaır), nefsiin ve hevasını tercih etmez, kalpte ne zaman Allah'tan başkasının izikalmışsa, La ilahe illalah kelimeside ki doğruluğunun azlığıandır.
Meşhur hadiste olduğu gibi cehennem ateşi tevhid ehlinin imanın nuru ile söndürülür: Cehennem mü'mine derki: Geç ey mü'min nurun ateşimi söndürüdü." (5) İmam Ahmed'in müsnedinde Cabir (r.a)'den peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Takva sahibi ve fasıktan hiç biri kalmaz illaki ona cehenneme girer, İbrahim'e olduğu gibi mü'minlere soğuk ve selametli olur, hatta soğukluklarından dolayı cehennemde bir titreme olur" Bu mü'minlerin ibrahim (A.S)'den aldıkları mirastır, mü'minlerin kalplerideki sevgi ateşinden cehennem ateşi korkuyor.
Cüneyd dedi ki: Cehennem dedi ki: Ya Rabbi, şayet sana itaatetmesem,benden daha şiddetli bir şeyle beni azaplandırırmısın? Buyurdu ki:Senin üzerine daha büyükateş musallat ederdim? (Cehenem) dedi ki: Benden daha büyükve şiddetli ateş var mı? (S: 415) Buyurduki: Evet, mü'min evliyalarımın kalplerine yerleştirdiğim sevgi ateşi. Bunun hakkında biri dedi ki:
Sevenin kalbinde sevgi ateşi daha sıcaktır. Cehennemi ateşi ondan daha soğuktur
Bu manaa Muaz (r.a)'ın peygamber (s.a.v)'den rivayet ettiği şu hadis delildir: Kimin son sözü La ilahe illallah olursa cennete girer" (6) Sekeratta can çekişen onu ihlas ve tevbe onu ihlas ile tevbe ve geçmişe pişmanlık söylüyor, bunu Hata Tevhidi isimli kitabında tercih etti, o kitap güzeldir.
(1) Uydurma hadistir, Taberani Kebir'de İbni Adiy Kamil'den tahric etti. (2) Yasin: 60 (3) Ali İmran 31 (4) Zayıftır, Bezzar tahric etti. Heysemi dedi ki: Senedinde Muhamed bin Aclan vardır, o gerçekten zayıftır.
Fakat Bezzar güzel bir isnatla Enes'ten tahric etti. Rasulullah (sav) buyurduki: La ilahe illalah dilerini dünyalarına tercih etmedikçe Allah'ın gazabına egeldir, eğer böyle yaparlar sonra: La ilahe illalah derlerse, Allah: Yalan söylediniz, buyurur. (5) Zayıftır, Taberani Kebir'de Ebu Ya'la'dan tahric etti. Heysemi senedinde Süleym bi Mansur var, zayıftır ,dedi. (6) Sahihtir, Ahmed, Ebu Davud, Hakim tahric etti.

YİRMİ ÜÇÜNCÜ HADİS
SALİH AMEL TOPLAYICILARI
Abu Malik elHaris bin Asım el eşari (r.a)'den şöyle dediği rivayet edildi: Rasululah (s.a.v) buyurduki: Temizlik imamın yarısıdır, Elhamdu lillah mizanı doldurur, sübhanellahi velhamdu lillah yer ve gök arasını doldururlar veyadoldurur, namaz

nurdur,sadaka bürdandır delildir, sabır ışıktır, kuranlehie veya aleyhie delildir, herinsan nefsini satar ya onu azad eder, ya da helak eder" Müslim rivayet etti.
Bu hadisi Müslim BinKesir rivayetinden tahric etti, kendisine Zeyd bin Sellam'dan, O'da dedesi Sellam'dan, O'da Abdurrahman bin Ğanm'dan, O'da Ebu Malik4ten rivayet etti, İsnadında Abdurrahman bi Ğanm4 ziyade etti, bu rivayeti bazı hafızlar tercih etti, ve dedi ki: S: 417) Muaviyebi Selam kardeşimin hadisini Yahya bin Kesir'den daha iyi bilir.Bunu şuda kuvvvetlendiriyor.Abdurrahman bin Ğanm'dan O'da Ebu Malik'ten başka bir vecihle rivayet etti,o zama Müslimin rivayetinin senedikopuk oluyor.
Muaviye hadisinde Yahya binKesirhadisinebazı muhalefet var, çünküO'nun hadisinin lafzı ibni Mace'nin yanıdaşöyledir. Abdesti tam güzelce almak imaın yarısıdır, elehamdu lillah mizanı doldurur, tesbih ve tekbirikisi yer ve göğü doldurur,namaz nurdur, zekat bühandır,sabırışıktır, kuran lehine veya aleyhine delildir,her insan nefsini satar ya onu azad ede, ya da helak eder"
Tirmizi Müslim'intahric ettiği Yahya bin Kesir hadisini tahric etti ve Onun hadisininlafzı şöyledir: Abdest imanın yarısıdır" Hadisinin gerikalanı İmam Ahmed ve Tirmizi4nin Süleyman oğullarından bir adamdan tahric ettiği Müliminsiyakı gibidir, (Süleyman oğullarından adam7dedi ki: Rasululullah (sav) onları benimelimde veya kendielinde saydı: Tesbih mizanın yarasıdır. Elhamdu lillah dolduur, tekbir gökile yer arasını doldurur, oruç sabrın yarısıdır, temizlik imanın yarısıdır"
Temizlik imaın yarısıdır" sözünübazısı: Temizlik burda Allah tealanın şu ayetinde olduğu gibi günahların tekkiyle olandır. Onlar fazla temizlenen insanlardır" (1) Ve: Elbiseni temizle) (2) Allah çok tevbe edenleri ve çok temizlenenleri sever (3)
Ve dedi ki:İma iki çeşittir. Fiil ve terk yarısı emirlerin yapılması,yarısı da haramların terkidir, o masiyetlerin terkiyle nefsi temizlemektir, bu görüşü Abdeste imanın yarısıdır" rivayeti ve Abdestitam güzelce almakimaı yarısıdır" rivayeti reddetmeseydi muhtemeldi. Yine manacihetindeonda görüş vardır, çünkü namaz gibi, amellerin çoğu nefsi geçmiş günahlardan temizler, o nasıl temizleyici isminedahilolmaz,ne zaman amelerveya bazılar ıtemizleyici ismine dahil olursa, günahların terkiin imanınyarısı oluşu gerçekleşmez.
(S: 418 Çoğunluğun kabulettiği,sahih görüş ise,burada temizleyici ile murad:Su ile hadeslerden küçükvebüyük abdestsizlikten temizlenmektir, Müslim'de bu şekilde abdest bablarının tahricine başladı. İbni Mace veNesai ve bu ikisindenbaşkası daub şekilde tahric ettiler.Bunun üzerine insanlar su ile temizlemenin imanın yarısıoluşu manasında ihtilaf ettiler.
Bazıları dedeki:Şatr yarı ile murad, cüz'dür parçadır,zatı itibariyle yarı değildir, temizlik imandan bir cüzoluyor, bu görüşte zayıflık, var, çünkü şatr kelimesinin sözlükte kullanımıyarı olarak biliniyor, çünkü Süleym kabilesiden bir adamınhadisi hakkında Temizlik imanın yarısıdı" Daha önce geçtiği gibi bazısı dedi ki: Manası: Abdestin sevabı

---

(1) A'raf: 82 (2)Müddessir: 4 (3)Bakar: 222

imanın sevabının katlanmamış yarısına kadar, katlanarak verilir, bunda görüş ve uzaklık vardır. Bazısı dedi ki: İman bütün büyük günahları, abdestte küçük günahları örter, bu itibarla o imanın yarısıdır, bunu şu hadis reddediyor. Kimislamda kötülük yaparsa cahiliyede yaptığıdan da hesaba çekilir"
Bazısı dedi ki: Abdest iman ile birlikte günahları örter, bu şekilde imanınyarısı olur, bu da zayıftır.
Bazısı dedi ki: Allah tealanın şu kavlinde olduğu gibi burda imandan murad namazdır: (Allah sizin imanınızı asla zayi edecek değildir)(1) Murad: Beytül Makdise doğru kıldığınız namazları zayi edecek değildir. İmanilemurad namaz olunca, namaz temizliksiz (abdestsiz) kabul edilme, bu itibarla temizlik imanın yarısıdır,bu tefsiri Muhammed binNasr el Mervezi Namazkitabında ishakbin Rabeveyh'ten hikaye etti, O'daYahya bin Adem'derivayet etti, O,bilmiyorumilminyarısıdıy, sözü hakkında dedi ki: İlim, ancak biliyorum ve bilmiyorumdur, ikisinden biri, diğerinin yarısıdır.
Derimiki: Her şeyin altında iki çeşit vardır: Biridiğerinin yarısıdır, ister adedçe eşit isterse biri diğerinden daha fazla olsun böyledir,buna şu hadis delildir" Namazı benimle kulum arasında ikiye böldüm" (2) Murad: Namazın kıraatıdır, onun için fatiha ile tefsir bazısı etti. (S: 419) Onunla murad: O namaz ibadet veistemeye ayrılmıştır, ibadet rabbın hakkıdır, istee kulun hakkıdır, kelimelerinin eşit olarak bölünmesi murad değildir.
Buu Hattabi zikretti, Arab'ın şu sözünü delil gösterdi: Seneni yarısı sefer, yarısı da ikamet. dedi ki: İki zamanı da eşit olması anlamında değildir, fakat müddeleri farklı da olsa zaman bu ikisine bölünmüş.Şüreyh diyorki: O'na denildiki:Nasıll sabahladın? dedi ki: insanarı yarısı bana kızgın olaraksabahladım, şunumurad ediyor: İnsanlarlehine hüküm verilenler ve aleyhine hüküm verileler diye iki kısımdır,aleyhi8e hüküm verilenler kendisine kızıyor, lehiehüküm verilenler ondan razı oluyor, onlar iki farklı gruptur.
Derim ki: Ebu Hureyre'nin Feraiz miras hukuku hakkındaki merfu hadisi0 O ilmin yarısıdır:Bunu ibiMace tahric etti, çünkümükelleflerin hükümleri iki çeşittir. Hayatla alakalı olanı ve ölümden sonraki ile alakalı olan çeşittirki o da feraizdir. İbni Mesuddedi ki: İlim üçtürbunun haricideki fazlalıktır: Muhkem ayet,sahih sünet,adaletli fariza feraiz,miras hukuku ilmi'dir. (3)
Mücahid'den şöyle dediği rivayet edildi: Ağza ve burna su vermek abdestin yarısıdır (4) Herhalde abdesti ikikısımdır0Biri kurandan zikredilen diğeri de sünnetten alınandır,o da ağza ve burna su vermektir, ağza veburna su vermek cesedin iç kısmını

diğer azaları da yıkamak cesedin dış kısmını temizler demek istemiştir.Bu itiarla oikisi yarımdırlar abdestin yarısıdırlar).İbniMesud'un sözü de bu kısımlandır: Sabırimanın yarısıdır,yakin imanın tamamıdır(5)

Yezid er Rakkaşi'nin Enes'ten merfu olarak rivayetinde geldiki: İman iki yarıdır: Yarısı sabır,yarısıda şükürdedir. (6) İman farzların yapılması haramların terkedilmesini de kapsayınca,bütün bunlar daanca sabırla yapılınca sabır imanın yarısı oluyor, aynışekilde abdest hakkında da denilirki: O namazın yarısıdır.

Yine namaz abdestin tam ve güzel alınması şartıyla günahları vehatalır örter yine bu itibarla namazın yarısı olur. Sahihi Müslim'de Osman (r.a)'dan peygamber (sav)'i şöyle buyurduğu rivayet edildi. Mü'min müslüman temizlenir ve kendisine yazılan farz kılınan temizliği tam yapar,bu beş vakitnamazları kılarsa, ancak aralarındakine iki namaz arasındaki günahlara keffaret olur" Yine onun bir rivayetinde: Allah'ın emrettiği gibi kimabdestitamamlarsa, farz namazlar arasındakine keffarettir.

_____

(1) Bakara: 143 (2) Hadis Kudsi,sahihtir. Müslim ve dörtsünen sahibleri tahric etti. (3) Zayıftır, Ebu Davud, İbniMace, Hakim ve Beyheki Tahric etti. Senedinde Abdurrahman binZiyan bien'um el Afriki var,zayıftır.(4) İbni ebi Şeybe zikretti. (5) Zayıftır, Ebu Nuaym Hilye'de, Taberani Kebir'de tahric etti. Hakim doğrulardı.(6) Zayıftır, Beyheki Şuab'ta tahric etti. Yezid er Rakkaşi zayıftır.

Yine Ahmed ve Tirmizi'nin Cabir'den merfu olarak tahric ettiği gibi (1) Namaz cennetin anahtarı abdest te namazın anahtarıdır. Abdesve namaz ceetkapılarının anahtarıdır. Sahihi Müslimde Ukbe bin Amir'den peygamber (sav)'i şöyle buyururkenişittiği rivayet edildi: Hangi bir müslüman abdestini güzelce alır,sonra kalkar iki rekaz namaz kılarsa o ikisine abdest ve namaza kalbi ve yüzüyle dönerse,kendisine cenet vacip olur" Ukbe Ömer (r.a)'den peygamber (sav)'inşöylebuyurduğunu rivayet etti:Sizden herhangi biriniz güzelce abdest alırve sonra derseki: Eşhedü en la ilahe illaahu ve ene Muhammeden abduhu ve rasuluh ona cennetinsekiz kahısı açılır, hangisinden dilersegirer"

Sahihaynde Ubade (r.a)'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Kim Tekve ortağı olmayan Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in O'nun kulu ve rasulü olduğuna, İsa'nın Allah'ın kuluolduğuna,cariyesiin oğlu ve Meryem'e attığı bir kelimesi olduğuna,ve odan Allah'tan bir ruh olduğuna, cenetin, hak, cehenneminhak olduğuna şehadetederse, Allah onu cennetin sekizkapısından dilediğiden cennete girdirir" Abdest ikişehadetle birlikte cennetkapılarının açılması gereklikılınca, buitibarla Allah ve rasüleneimanın yarısı olmuş oluyor.

Yineabdestimanı gizli hasletlerindendir, onu ancak mü'minmuhafazaeder.Sevbanve başkasında peygamber (sav)'inşöylebuyurduğu rivayet edildi. Abesti ancak mü(minmuhafazaede" Cünüplükten yıkanmanın emaneti eda etmek olduğu variddir. UkayliEbud derda (r.a)'dan peygamber (sav)'in şöyle buuyurduğunurivayet ettiğii tahric etti0beş şeyikimimanla bilikte yaparsa cennete girer. Kimbeşvakit namazları abdestleri,rükuları, secdeleri vakitleri üzeremuhafaza ederse, gönül hoşluğuylamalının zekatını verirse, dedi ki: Buyuruyorki: Allah'a yemin olsunki bunu ancak mü'min yapar,ramaan orucunututar, yoluna gücü yeter de haccederse,ve emaneti yerinegetirise" dediler ki: EyEbu Zer emanetin edası yerinegeirilmesi nedir? (S:422) dedi ki: Cünüplükten yıkanmaktır, çünkü Allah dininde odan başkasını ona emenat vermemiştir. (2)

İbni Mace Ebu Eyyub'tan peygamber (sav)'inşöyle buyurduğunu tahric etti:Beş vakit namaz, cumaya kadar Cuma ve emanetin edasıaralarıdakine keffarettir,denildiki: Emanetinedasınedir? Buyurduki: Cünüplükten yıkanmıktır,çünkü her kılın dibinde cünüplük vardır"Bundan öncekiEbudderda hadasi abdesti namazın bir parçasıkılmıştı.

Bezzar'ın Şebabe binSivarrivayet ettiği hadiste şöyledir:(Şebabe dedi ki: bize Muğirebin MüslimA'meş'tenOdaEbuSalih, O'daEbu Hurey'den merfu bir rivayetle anlattı ki: Namaz üç tane üçte birdir: Temizlik üçte bir rüku çüçtebir secdeüçte birdir,kiminnamazı reddedilirse, diğerameli de reddeililir" dedi ki:Muğire bu rivayetle yalnızkaldı,. ezberlenmiş ola, Ebu Salih'ten, O'daKa'b'ınsözünden rivayetediliş olmasıdır.

Bu taksime göreabdest namazınüçtebiri oluyor, ancak şekilce yakınlığıdan dolayı rüku ve secdetek şe gibisayılırsa abdest yine namazın yarısıolur, şöyle denilmesi de muhtemeldir: İmanın sözlerden ve filerden olan hasletleriin hepsi kalbi temizler. Su ile temizlik ise cesedin temizliğine özeldir, imanhasletleri iki kısım olmuş olur: Birincisizahiri dışı temizler, diğeri batını içitemizler,buitibarla oikisi iki yarımdır.Bütünbunlarda Allah ve rasülununmuradını Allaheniyi bilendir.

Elhamdü lillah mizanı doldurur, sübhanellahvelhamdulillahgökve yerarasınıdoldururveya doldururlar"Bu lafızda ravinin şüphesidir. Müslim, Nesai ve ibniMace'nin bir rivayetinde: Tekbir ve tesbih gökve yeri dolusudu"Süleym oğularından bir adamın hadisinde ise: (S: 423) Tesbihmizanın yarısıdır, Elhamdulillahonu doldurur, tekbirgök ile yerarasını doldurur"

_____(1) Ahmed, Tirmizi ve Taberani Sağiri'de Süleyman bin Karm (ezberikötüdür) yoluyla Ebu Huyay elKattat'tan (o zayıftır)tahric etti. (2) Hadis zayıftır, ukayliDuafa'da tahirc etti,Taberani güzelbir isadlatahrcetti.

Tirmizi Afriki hadisini AbdullullahbinYezid'den tahric etti, O'da Abdullah bin Amr'danpeygamber (sav)'inşöyle buyurduğunu tahric etti: Tesbih mizanın yarısıdır, elhamdulillah onu doldurur,La ilahe illlaha için Allha'a ulaşıncayakadar birperde (engel yoktur) dedi ki: İsnadı kuvvetli değildir. Derim ki: Afriki üzerine snadında ihtilaf edildi, O Ebu Alkame4den, O'da, Ebu Hureyre'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti, ondaşu ziyade var: Ebu Hureyre'den peygamber (sav)'inşöylebuyurduğunu rivayet etti, ondaşu ziyada var: Allahu ekberyer ve göğün dolusudur" Cafer el Firyabi ve başkası

zikir kitaıda Ali (r.a)'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti.: Elhamdu lillah mizanın dolusudu, sübhaellah mizanın yarısıdır,ve Lai ilahe illalahu vallahu ekber yer ve gök ve buikisi arasındakilerin dolusudur"
Firyabi yine Muaz (r.a)'dan peygamber (sav)'inşöyle buyurduğunu tahric etti. İki kelime var ki, birisini kim söylerse onun araştan önce sonu yoktur (doğru arşa gider), diğeri de yer ile gök arasını doldurur: (O ikikelime): La ilahe illah, ve Allahu ekber'dir" (1) Bu hadislerbu kelimelerinfaziletini içirde, onlarenfaziletli sözdür, onlar: Sübhanellah elhumdu lillah, La ilahe illallah ve allahu ekber'dir.
Elhamdu lillah'a gelince: Hadislerin hepsi onun mizanı doldurduğunu ittifak etti, ve denildi ki: Bu bir temsildir, manası: Ham eğer cisimolsa mizanı doldurur, denildiki: Allah teala Adem oğlunun söylediği sözlei ve fiillerinikıyametgünügörünür şekillere çevirir, peygamber (sav7'in buyurduğu gibi kıyamet günü kuran gelir, önünde iki bulut veya iki başıgölgeleyen gölgelik gibi, veya iki grup kuş sürüsü gibi bbakara ve ali imran gelir" (2) Ve: İki kelime Allah'a sevimli,mizanda ağır, ve dile hafiftir: Sübhanellahi ve bihamdihi, sübhaellahilazim"(3) (S: 4247 Ve: Mizana konulan en ağır şey güzel ahlaktır" '(4), Yine kabrinde mü'mine ameli engüzel bir şekilde gelir, kaire ise ameli en çirkinbir şekilde gelir (5),Namaz,oruç , zekat veiyilik amellerinin kabirde ölünün etrafında ölüyü koruduğu rivaytedildi, kuranın şefaat ettiği yinerivayet edildi. (6).
Sübhanellah ise: Müslimin rivayetindde: Sübhanellah veelhamdu lillah yer ve gök arasını doldurur veyadoldururlar" Ravi yerve göğü dolduran kelime hakkında şüphe etti. İki kileme mi, yoksa biri mi?Nesai ve ibni Mace4nin rivaetinde ise:Tesbih ve tekbir gökve yer dolusudur" Bu rivayette karışıktır, ikisi birlikte mi yerde göğü doldurur, yoksa her biri midoldurur? İkisi nemuhtemeldir. Ebu Hureyre hadisinde ise: Tek başına tekbiryer ve gök arasıı doldurur.
Ali Ebu Hureyre ve Abdullah bi Amr hadisinde açıkça geldiği gibi tesbih (Sübhanellah) fazilet bakımından tahmidden (elhümdulillah'tan) aşağıdadır. Onların hadisinde:Tesbih mizanın yarısıdır, elhamdu lillah onu doldurur. Bunun sebebi de hamd'de bütün övgüleri Allah için isbatetme vardır, bunakemal ve celal büyüklük sıfatlarının hepsi girmiştir, Tesbih: Allah'ı nosanlardan ayıplardan tenzih etmektir,isbat selbten daha mükemmeldir, onun için tesbih mücerred soyutlamış tek başına varid olmamıştır, fakat kemal sıfatına işaret eden bir şeyle birlikte varidi olmuştur, şu sözle olduğu gibi bazanhamd ile birlikte gelir. (S: 425) Sübhanellahivebihamdihi, sübhaellah vel hamdulillah.Bazan da büyüklük vecelale işaret eden bir ismin zikriyle beraber geli.Sübhaellahil azim gibi.Herne kadar EbuMalik hadisiyerve göğü dolduranın bu ikisinin toplamı olduğuna işaret ediyorsa da iş açıktır, eğer herbirininde dolduduğuu muradise,mizan yerve göktendaha geniştir,mizanı doltduranyer ve göğün arasını doldurandan daha büyüktür, bunaSelmandan rivayet edilenşu söz delildir: Kıyamet günü mizan konulur,eğeriçeriside yer ve gök tartılsaydı, ikisini de alırdı, melekler derki: Ya rabbi, bununla kimi tartacaksın? Allah tealabuyururki:Yaratıklarımdan

______(1) Yine bunu Taberani Kebir'de Muaz bin Abdullah bin Rafi'den tahric etti. Heysemi dedi ki:Abdullah bin Rafi'i bilmiyorum,İbni Lehia'ın hadisi güzeldir, geri kalan adamları güveniirdir. (2) Ahmed,Müslim, Tirmizi Nevvas bin Sem'an'dan tahric etti. (3) Ebu Hureyre'den Ahmed, Buhari, Müslim Tirmizi, İbni Mace tahric etti, sahihtir (4) Bu lafızla Ebudderda'dan İbniHibban tahri cetti, Buhari Edeb'ten tahricetti. (5) Buna yakın lafızla Ahmed tahric etti, Hakim Şeyhaynin şartı üzeredoğruladı. (6) Ebu Hureyre'den Hakim , Abdurrazzak ve İbni Ebi Şeybe tahric etti,İbniHibban doğruladı.

dilediğimi, melekler derlerki: Seni tesbih ederiz, sanahakkıyla ibadet edemedik. Bunumerfu olarak Hakim tahric etti, ve doğruladı fakat mevkuf olan daha meşhurdur.
Tekbire gelince: Ebu Hureyre ve Süleym oğullarında bir adamın hadisinegöre o tek başına yer,gök ve ikii arasını doldurur. Fakat tek başına tehlil (La ilahe illalah): Oarada perde olmaksızın doğrudan Allah'a doldurur. Fakat tek başına tahlil (La ilahe illallah): O araa perde olmaksızın doğrudan Allah'a ulaşır. Tirmizi EbuHureyre (r.a)'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu tahric etti. Kul ihlaslı olarak: La ilahe illalah derse, büyük günahlardan sakındıkça,onaarşa varıncaya kadar göğün kapıları açılır" Hadis hasendir).
Meşhur kart hadisinde La ilahe illallah'a hiçbir şeyin denk gelmeyeceğini variddir. Bunu Ahmed veNesai tahric etti, İmam Ahmed rivayetinde sonunda şu vardır: Rahmanve rahim Allah'ın ismiyle hiçbir şey az olmaz (1).Müsned'de Abdullahbi Amr peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti. (Nuh (a.s)'a ölümgeldiğnde oğlunadedi ki: Sana La ilahe illalah' emrediyorum, çünküeğer yedi gök veyedi yer bir kefeye, La ilahe illalah bir kefeye konsa, La ilahe illallah onlardan ağır gelir" Ahmed tahric etti, adamları güvenilirdir. (S:426) Yine onda Abdullah bin Amr'dan peygamber (sav)'i şöyle buyurduğu rivayet edildi:(S: 426) Yine oda Abdullahbi Amr'dan peygamber (sav)'in şöyle buyurdu rivayet edildi. (Musa (A.S) dedi ki: Ya Rabbi baabir şe öğret ki seni onunla zikredip, sanaonuladua edeyim, Buyurduki: Ey Musa benden başka yedi gökve onu imar edenler içidebulunanlar7,ve yediyeryüzü birkefede la ilahe illalah da birkefe de olsa, La ilahe illalah onlara yukarı kaldırır (ağır basar). (2)
Hamd kelimesi mi, yoksa La ilahe illallah kelimesi daha üstündür, bunda ihtilaf edildi. Bu ihtilafı ibniAbdil ber ve başkasıhikaye etti. Nahai dedi ki: Sözlerin sevabının katlanışça en çok olanı olarak hamd'i görüyorlar. Sevridedi ki:Sözlerden Elhamdu lillah gibi katlananı yoktur. Hamd bütün kemal'in görüyorlar. Sevri dedi ki: Sözlerden Elhamdu lillah gibi katlananı yoktur. Hamd Bütün kemal'in Allah için isbat edilmesi içerir, ve tevhid de onun içine girer. İmam Ahmed'in müsnedende (3) Ebu Said ve ebu Hureyre'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Allah sözlerden dördünü seçti: Sübhanellah, elhamdu lillah,lailaheillalah ve Allah ekber derse bunun gibidir, kim0 La ilahe illallah derse, bunun gibidir, kim Elhamdu lillah derse bunugibidi, kim: kim kendi nefside: El hamdu lillahi rabbilalemin derse, ona otuz iyilik

yazılır ve ondan gibidir, kim: La ilahe illalh derse bunun gibidir, Kim: Elhamdulillah derse bunun gibidir, Kim kendi nefsinden el hamdu lillahi rabbil alemin derse, ona otuz iyilik yazılır ve ondanotuz kötülük silinir" Bu Ka'b'ten kendi sözüolarak ta rivayet edildi ve merfudan daha sahihtir, denildi.

Namaz nurdur, sadaka bürhandır, sabır ışıktır" Müslimin bazı nüshalarında: Oruç ışıktır" Amellerden bu çeşidinhepsi nurdur, fakat onlardan her biri bir çeitnurile hususileşmiştir, fakat namaz mutlak nurdur. İki isnatla Enes'ten peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Namaz mü'minin nurudur "(4) Bu mü'minler için dünyayadır, kalblerinde ve basiretlerinde nurdur, (S:427) onunla kalbleri ve basiretleri nurlanıyor, onun için takva sahiplerinin nurdur, (S. 427) onunla kalbleri ve basiretleri nurlanıyor, onun için takva sahiplerinin gözlerinin nurudur, peygamber (sav) buyuruyorki:Gözümünnuru namaz da kılındı" Bunu Ahmed ve Nesai tahric etti.

Bir rivayet de:Aç doyar, susuzsuya kanar, ben namaz sevgisinden doymam" (5) Müsnedde İbni Abbas'tan şöyle dediği rivayet edildi: Cebrail peygamber (sav)'e dedi ki: Allah sana namazı sevdirdi, ondan dilediği kada al kıl (6) Ebu DavudHuzaa'dan bir adamdan tahrietiki: Peygamber (sav) buyurduki: Ey Billa namaz için kametle ve bizi onunla rahatlat" MalikbinDinar dedi ki:Tevrat okudum ki:Ey Adem oğlu namazıda ağlayarak huzurumda durmaktan acizolma, ben kalbinile ve gayb ile sana yakın oldum, nurumu gördüm,yani nama kılaniçin namazdan açılan kalp inceliği ve ağlamadır. (7)

(1) Ahmed, Tirmizi ve İbni Mace tahric etti, Hakim doğruladı (2) Hadis hasendir, Ahmed Müsnedde tahric etmedi ve Abdullah bin Amrrivayetetmedi, fakat Ebu Saidi Hudri'den Nesai, EbuYa'la ve Taberani tahric etti. (3) Ahmed ve Bezzar tahric etti,Heysemidedi ki:Adamları sahih rivayet adamlarıdır. (4) Hadis zayıftır, ibni Abbas'tan Ebu Ya'la ve İbni Asakir tahric etti. (5) Hadis sahih değildir, Deylemi müsnedül firdevs'te tahric etti. (6) Zayıftır, senedinde Ali bin Zeyd bin Cüd'dan,var. İbniUyeynu vebaşkası O'nu zayıf saydı. (7) Ebu Nuaym Hilye'de zikretti 2/359

Taberani Ubade binSamit'ten merfu olarak tahric ettiki:Kul namazaını muhafaza eder, abdestini, rükusunu, secdesini ve içideki kıraatını güzelce yerine getirirse, (namaz) ona der ki:Sen beni koruduğun gibi Allah'ta seni korusun, ve göğe çıkarılır, ta Allah'a varıncaya kadar, oun nuru olur, ve sahibine şefaat eder. (1), O, mü'miner için nurdur,özellikle Ebudderda'nın dediği gibigece namazı böyledir. Gece karanlığına kabirkaranlığı için iki rekat, Rabia bir müddet gece virdine ara vermişti, biri rüyasında geldive ona şu şiiri okudu: Namazın nurdur, ibadetyatmak,uykunnamaza zıt ve inat oldu.

(S: 428) O, kıyametin karanlıklarında, sıratta mü'minler için nurdur, nurlar amellerinegöre taksim edilir. Müsned, ve İbni Hibban'ın sahihinde Abdullah bin Abr'dan peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Peygamber (sav) namazı zikretti ve buyurduki: Kim onu muhafaza ederse, ouniçin kıyamet günü nur, bürhan ve kurtuluş olur,kim de onu muhafaza etmezse, onuniçin nur, bürhan ve kurtuluşolmaz" İbi Hibbandoğruladı"

Taberani nazar bulunan bir isnatla ibni Abbas ve Ebu Hureye'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu tahric etti:Kim beş vakit namazları cemaatla kılarsa, ilkgeçentopluluk içerisinde sıratı çakan şimşek gibi geçer, vekıyamet günü dolunay gecesi, yüzü ay gibi parlayarak gelir." (2)

Sadakaya gelince: O buhandır, Bürhan güneşin yüzüne karşı gelen parıltıdır, Ebu Musa hadisi bundandır. Mü'minin ruhu cesedinden, güneşin bürhanı gibi bürhanla çıkar, kesindelil de bundan dolayı, delil olduğu şeye delilliğinin açıklığı için bürhan diye isimlendirilmiştir. Aynı şekilde sadaka da imanın sahihliğine bürhandır, sadaka ilegönül hoşnutluğunun bulunmasıimaın tadının bulunduğuna alamettir.abdullah bin Muaviye el Ğadiri Peygamber (sav)'den şöyle buurduğunu rivayet etti:Kim şu üç şeyi yaparsa imanı tadı bulur: Kimtek Allah'a ibadet edere, ve o kendisinden başka ilah olmayan Allah'tır,malının zekatını hersenekendisine gelmeküzere gönül hoşluğuyla verirse" Bunu ebu Davud tahric etti. (3)

Az önce gönül hoşluğuyla malının zekatını çıkaran kimsehakkındaki Ebuddarda zikretmiştik: dedi ki: Buyuruyordu ki: Bunu ancak mü'min yapar. Bunun sebebi de malı nefisler sever ve ona karşı cimridir, nefis malı Allah içi çıkarmaya izin verince, buAllah'a ve vaad ve tehdidine imanın sahihliğine delildir. Bunun için peygamber (sav)'den sonra Araplar zekatı vermediler ve Ebu Bekir onlala savaştı, yine namazda müslümanlığın sahihliğine delildir.

İmam Ahmed ve Tirmizi Ka'b BinUcra'dan peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu tahric etti: (S: 429) Namaz bühandır"İnsanlarla Allah'tan başka ilaholmadığına,ve Muhammed'in Allah rasulü olduğuna şahitlik edinceye , namaz kılıncay ve zekat verinceye kadar savaşmakla emrolundum" hadisinin şerhinde deiki: Namaz küfürle islam veiman arasında ayırıcı birfarktır.Yineo kıyametgünü kişininilk hesaba çekilecek olduğu şeydir, eğer kişinin namazı tamam olursa,kurtulur, daha önce namazı muhafaza eden hakkında Abdullah bin Amr4ınşu hadisini zikretmiştik: Kıyamet günü onuniçin nur, bürhanve kurtulu olur"

Sabra gelince: O ziyadır ıışktır, ziya güneş ışığı gibi, ayın zıddına olarak içerisinde bi nevi sıcaklık ve yakma bulunan nurdur, çünkü ay halis nurdur, içerisinde yakma yoktur. Allah azze ve celle buyurduki: Andolsun ki biz,Musa ve Harun'a takva sabibleri bir ziya,bir öğütve furkanı verdik)(5) Her nekadar tevrattanurolduğunu zikretti ise de böyledir, buyurduğu ki:Biztevrat-ı idirki, onda ve hidayet vardır) (6) fakat içerisinde zorluklar, ağırlıklar olduğu için ziya ağırlıktadır. İçerisinde müsamaha vehaniflik bulunduğu için Muhammed

______(1) Taberai Kebir'de tahiric etti. Bezzar'da benzerini tahric etti, Heysemi dedi ki: Senedinde Ehvas bin Hakim var, İbnil Medini ve İcli güvenilir, ve bir topluluk zayıf saydı, geri kalan adamları güvenilir sayılmıştır. (2) Tabirani Evsat'ta tahriç etti,seedinde Bakiyye ibnil Velid var, o müdellistir. (3) Ebu Davud, Taberani sağir'de, Begavi Marifet'te ve Tarih'te tahric etti.ebu Davud hadisi munkatı'dır, başkalarınki muttasıldır.

(4) Yunus: 5 (5) Enbiya: 48 (6) Maide:44 (sav)'in şeriatını nurdiye vasfetti,Allah teala buyurduki: (Allah'tan buyurduki: Allah'tan size birnur ve apaçık bir kitap geldi) (2) Vebuyurduki: Yanlarıdaki Tevrat ve incilde yazılı bulduklarıve elçiye o ümmi peygambere uyanlar (varya), işte opeygamber onlaraiyiliği emreder, onlarıkötülükten meneder, onlara temiz şeyleri helal,pis şeyleri haram kılar.Ağırlıkları ve üzerlerindeki zincirleri indirir. O peygambere inanıp onasaygı gösteren, ona yardım eden ve onunla birlikte gönderilen nur'a (kurana) uyanlar var ya işte kurtuluşa erenler onlardır) (2) (S: 430) Sabır nefse meşakkatli olunca, nefis mücadelesi veonu hapsetmeye muhtaçtır, onuhevasından engellemek ziya olmuştur, nefis mücahedesi ve onu hapsetmeye muhtaçtır, onu hevasındanengellemek ziya olmuştur, çünkü sabrın sözlükte manası: Hapistir.Sabırölürmesi de bundandır:O, öldürülünceye kadaradamın hapsedilmesidir.

Övülen sabrın çeşitleri vardır: Allah'a taatta sabır ondandır, Allah'a masiyetlere karşı sabır ondandır, Allah'ın takdiratına karşı sabır ondandır,taat ve haramara karşı sabır elem verci taktdirata sabırdan daha üstündür,bunuselef açıkça ifadeetti, Said bin Cübeyr,Meymunbin Mihran onlardandır. Zayıf birisnatla merfu olarak Ali (r.a)'den rivayetedildi:Masiyete karşısabırda kuliçinüç yüz derece yazılır,taat üzeresabırdakul içi altı yüz derece, masiyetlere karşı sabırd, çünkü nefsi kendisiyle çekiştiği haldekul Allah için şehvetlerini terk ediyor, bununiçin sahihhadiste geldiki: Alla azzeve celle buyuruyorki: Adem oğlunun her ameli kendisinedir, ancak oruç müstesna, o benim içindir, ve ona benmükafatvereceğim, (çünkü) şehvetlerini,yemesini ve içmesini benim için ter etmiştir (Adem oğlu) (4) Yine oruçta, oruçlu için açlık ve susuzluk olması dolayısıyla acı vereci kaderlere de sabır vardır. Peygamber (sav7oruç ayını sabır ayı diye isimlendiriyordu. (5)

Beni Süleym'den bir adam peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: Muhakkak ki oruç sabrın yarısıdır" Belki de onun sabrın yarısıoluşunun sırrına vakıf olmak temizliğin imanınyarısıoluşununsırrına vakıf olmaktan daha zordur"

Kur'an lehinde veya aleyhide huccetti" Allah teala buyurduki: biz kurandan öyle birşey indiriyoruz ki, o mü'minler için bir şifa ve rahmettir,zalimlerin ise yalnızca ziyanını artırır) (6) Selef ten biri dedi ki: Kurana kimse oturupta selametli olarakkalkmaz,ya kar eder, veyazarar eder,sonra bu ayeti okudu.

Amr bin Şuayb4tan rivayet edildi, O'da babasından, O'da dedesinden peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti:Kıyamet günü kuran bir adam şekline girdiriir, kuranı taşıyan hafız ola ve emrine muhalefeteden bir adam getirilir, kuran ona karnı içine çökmüş zayıf biradam şeklinde gösterilir ve derki:Ya Rabbi! Beniona taşıttın, neşerli taşıyıcıdır: hudumu aştı farzlarımı zayi etti,masiyetlerime bindi, taatımı terk etti, kendisine senin işin onunladır (sanaalmıştır deniliyinceye kadar,delillerle onu atmayadevameder, sonra onun elinden tutar,ta burnunun üzerineateşe atıncaya kadar onu bırakmaz, onu taşıyan ve emrini koruyan salih bir adam getirilir, zayıf bir adam şeklinde ona gösterilir ve derki: Ya Rabbi!Beni ona taşıttın, o ne hayırlı taşıyıcıdı, hududumu korudu, farzlarımla amel etti, masiyetimden kaçındı ve taatıma uydu, oun lehine deliler ortaya atmaya devameder hatta kendisine0 O sana bırakılmıştır denir, eliden tutar, ona ipek hulle giydirinceye ve kıral tacı takıncaya ve (cenet) içkisinden içirinceye kadar bırakmaz" (7)

İbni Mesud (r.a) dedi ki: Kuran şefaateip şefaatçi kılınandır, doğrulamış çekişmecidir,kim onu önünde kılarsa onun cennetegötürür, kim arkasına atarsa, onu ceheneme çeker" (8)

____

(1) Maide: 15 (2) A'raf: 157 (3) Sabit değildir, Deylemi müsnedül firdevs'te, İbnil Cevzi Uydurmalar'da tahric etti. (4) Hadis kutsi sahihtir, Ebu Hureyre4den bu lafızla Buhari, Müslim, Ahmed tahric etti. (5) Sahihtir, Selmanı Farisi'den İbniHuzeyme veBeyheki tahric etti. (6) İsra: 82 (7) Sahihtir, Abdullah bin Amr'dan Bezzar tahric etti, Heysemi dedi ki: İbni ishak güvenilir, fakat müdellistir gerikalan adamlar güvenilirdir. (8) Taberani Kebir'de İbni Mesud'dan tahriç etti, Beyheki Cabir'den tahric etti . Heysemi Rabi'nin Bedr var, o metrüktür,dedi.

Yine odan rivayet edildi: Kuran kıyamet günü gelir, sahibi için şefaat eder, cenete önder olur, veya aleyhinde şahitlik eder, cehenneme götürücü olur,"

Ebu Musa el Eşari dedi ki: Bu kuran sizin için bir ecir vealeyhinize günaholur. (S: 432) kurana uyunuz,kuran size uymasın, kim kurana uyarsaonu cenet bahçelerine indirir,kime de kuran uyunuz,kuran size uymasın, kim kurana uyarsa onu cennet bahçelerine idirir,kime de kuran uyarsa,kuran onu ensesinden süratla cehenneme atar" (1)

İnsanlardan hepsi nefsini satar, ya azad eder,veya onu helak eder" İmam Ahmed ve İbniHibban Ka'b bin Ucra'dan peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu tahric etti. İnsanlar sabah vakti iki gurup çıkan, nefsini satanlardır,ya onu nefsini azad edici,ya da helak edicidi" Diğer bir rivayette Taberani tahric etti: -İnsanlar sabah vakti iki grup çıkanlardır, (Bir grup) nefsini satar ve helak ede, ve (bir grup) nefsini çeker ve onu azad eder" Alllah azze vecelle buyurdu ki: Nefse ve ona bir takım kabiliyetler verip de iyilikve kötülüklerini ilham edeneyeminederim ki, nefsini kötülüklerden arındıran kurtuluşa ermiş, onu kötülüklere gömen deziyan etmiştir) (2)Manası: Nefsini Allah'ın taatıyla temizleyen kurtulmuştur, ve onu masiyetlerle tuzak kuran zarar etmiştir, taat nefisleritemizler, yükseltir, masiyetler nefse tuzak kurar, ve onun belini kırar, alçaltır, toprağa gönülmüş gibi olur.

Hadis her insanın ya nefsinin helakine, ya da kurutuşunakoştuğunaişaret etti. Kim Allah'ın taatına koşarsanefsini Allah içinsatmıştır ve onu Allah'ın atabından azadetmiş kurtarmıştır)Kim de Allah'ınmasiyetinde koşarsanefsini alçaltmakla satmıştır, Allah'ın atabını gerektirecek günahlarla nefsini helak etmiştir, Allah teala buyurduki: Allah'ın aabını gerektirecek günahlarla nefsinihelak etmiştir, Allah teala buyurduki: Allah cennet karşılığında mü'minlerden canları ve mallarını satın aldı şu kavline kadar O halde onunla yapmış olduğunuz bu alışverişinizden dolayı sevinin.işte bu, gerçekten büyük bir

kazançtır. (3) Ve Allah teala buyurduki: insanlardan öyleleri de vardır ki,Allah'ın rızasını almakiçin kendini vemalını feda eder.Allah da kullarına şefkatlidir) (4).Ve:dedi ki: gerçekten hüsrana uğrayanar,kıyamet günü hem kendilerine hemdeailelerini ziyana sokanardır. Bilesinizki,bu apaçık hüsrandır)(5).

Sahihaynde EbuHureyre (r.a) dedi ki: Allah teala kedisine şu ayeti indirince (S: 433) Yakın aşiretini uyar) (6) Rasululluh (sav) buyurduki: Ey Kureyş nefislerinizi Allah'tan satın alınız, Allah'tan gelen birşeye karşı size bir faydaveremm, Ey Abdul WMuttabil oğulları Allah'tan geleck bir şeye karşı size bir fayda veremm" Buhari'nin rivayetinde de"Ey Abdu Menaf oğulları, nefisleriniz Allah'tan satınalınız,ey Abdul Muttalib oğulları nefislerinizi allah'tan satın alıız, Allah'tan gelecek birşeye karşı size bir fayda veremem, Ey rasululah'ın halası, ey Muhammed'in kızı Fatıma nefislerinizi Allah'tan satı alınız, Allah'tan gelcek bir şeyi sizin için defetme yetkisine sahip değilim."

Müslimin rivayetinde de: Kureyşi çağırdı ve toplandılar, genel ve özel olarak buyurduki: Ey Ka'b binLüey oğulları, nefislerinizi ateşten kurtarınız, ey Müre bin Ka'b oğulları Menaf oğullarınefislerinizi ateşten kurtarın ey Haşim oğullları nefisleriniziateşten kurtarınız,eyabdul Muttalib oğullarınefislerinizi ateşten kurtarınız, ey Fatıma nefsini ateşten kurtarınız, ey Abdul Muttalib oğulları nefislerinizi ateşten kurtarınız, ey Fatıma nefsini ateşten kurtar. Ben siziniçin Allah'tan gelecekbir şeyi defetme yetkisine sahip değilim.

Taberani ve Haraiti İbni abbas'tan merfu olarak tahric etti:Kim sabahlayınca: Bin defa sübhanellahive bihamdihi derse muhakkak nefsini Allah'tan satın almıştır, gününün sonunda ateşten azadolmuş olur (7)

Seleften bazıları nefislerini mallarıyla Allah'tan satın aldı, onlardan bazıları Habib Ebu Muhammed gibi malınısadaka verdi (8),bazısı ağırlığınca üç veya dörtdefa Halid bin Tahhan gibi gümüşsadaka verdi (9) Kimisi salih amellerdegayret gösteriyorve diyorduki:Ben ancak esirim esaretten kurtulmak için çalıyorum, Amr bin Utbe onlardandır, bazısı diyeti miktarınca günde on iki bin tesbih (sübhanellah)çekiyordu, sanki adam öldürmüş tediyetini

―――――――――

(1) Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti. (2) Şems: 7-10 (3) Tevbe: 111 (4) Bakara: 207 (5) Zümer: (6) Şuara: 214 (7) Zayıftır, Taberani Evsat4ta tahric etti, Heysemi dedi ki: Senedinde bilmediğim vardır. (8) Ebu Nuaym Hilye'de zikretti (9) Hatib Bağdadtarihindezikretti.

ödüyor. Hasan dedi ki: Mü'min dünyada esaretini kurtarmak için esir gibidir. Allah'a kavuşuncaya kadar hiçbir şeyden emin olmaz.(S: 434) dedi ki: Ey Adem oğlusen kar etmek için gelipgidiyosun, gayretin nefsin (onukurtarmak) onun, sen ebediyen onun gibikar edemezsin.EbuBekir bin Ayyaş dedeki: Bengençken bir adam bana dedi ki: Dünyada gücün yettiğince boynunu ahiretköleliğinden kurtar, çünkü ahiret esiri ebediyyenserbest bırakılmayandır, dedi ki: Vallahionuhiç unutmadım(1)

Selefin biri ağlıyor ve şöyle diyordu:Benim iki nefsim canım yoktur, ancak benim bir nefsim vardır, eğer giderse bir diğerini bulamam.

Muhammed İbnil Hanefiyye dedi ki: Allah azze ve celle ceeti sizin nefislerinize bedel kıldı, nefislerinizibaşkabirşeyle satmayınız (sadece cenet karşılığında satınız) (2) Yine dedi ki:Kimin nefsi kedisine cömert olursa, onunyanında dünyanın değeri olmaz (3) Denildiki: değer bakımından insanlarınen büyüğü kimdir? dedi ki:Dünyanın hepsini nefsi için tehlike görmeyendir. Mütekaddimindenbiri şöye şiirsöylei.

Nefis nefisle onun Rabbine bedel veriyorum bütünyaratıklar içinde onun bedeli yoktur onunla ahirete sahib olunur. Eğer onu dünyadan bir şeye karşılığıda satarsam o aldanmadır.Eğer elde edeceğimbir dünyalık karşığı nefsim giderse nefsim vebedeli de gider.

(1) Ebu Nuaym Hilye4de zikretti: 304 (2) Ebu Nuaym Hilye'de zikretti 3/ 176-177 (3) Ebu Nuaymhilye'de zikretti 3/176

YİRMİ DÖRDÜNCÜ HADİS

ALLAH'IN FAZLI KEREMİ VE KUDRETİ

Ebu Zerril Ğıfari (r.a)'den O'da, Peygamber (s.a.v)'den rivayet etti. Peygamber (s.a.v) Rabbinden rivayet etti, Allah teala buyurduki: Ey Kulllarım! Ben zulmü nefsime haram kıldım, ve sizi aranızda da haram kıldım, birbirinize zulmetmeyeniz. Ey kullarım! Hepiniz dalalet etsesiziniz, ancak benim hidayet ettiğim müstesna, benden hidayet isteyiniz, sizi hidayet edeyim. Ey kullarım! Hepiniz açsınız, ancak benim yedirdiğim müstesna, benden yemek isteyiniz, sizi yedireyim. Ey kullarım! hepiniz çıplaksınız, ancak benim giydirdiğim müstesna, benden elbise giydirmemi isteyiniz, sizi giydireyim, ey kularım! siz gece gündüz hata ediyorsunuz, ve ben günahların hepsini bağışlıyorum, benden bağışlanma isteyiniz sizi bağışlayalım. Ey kullarım! Siz bana zarar veremezsiniz, ve bana fayda veremezsiniz. Ey kullarım! Eğer sizin önceleriniz, sonralarınız, insanlarınız, citdleriniz sizde en takva sahibi bir adamın kabi üzere olsa hepiniz takva sahibi olsa bu benim mülkümden bir şeyi ziyadeleştirmez. Ey kullarım! Eğer sizin önceleriniz, sonralarınız, insanlarınız, cinleriniz, sizden en fasık adam benim mülkümden bir şeyi ziyadeleştirmez. Ey kullarım! Eğer sizin önceleriniz, sonranız, insanınız, cinniniz, sizden en fasık bir adamın kalbi üzere olsa hepiniz en fasık adamın kalbi üzere olsa hepiniz en fasık adam gibi olsanız bu benim mülkümden bir şey noksanlaştırmaz. Ey kullarım! Eğer önceniz, sonranız, insanınız, cinniniz, (S: 436) Yüksek bir yerde durup benden istese, herkese istediğini veririm bu benim katımdakini noksanlaştırmaz, ancak iğnenin denize daldırıldığı zaman denizden noksanlaştığı kadardır. Ey kullarım! Bunlar ancak sizin amellerinizdir, ben onları yazıyorum, sonra size tam karşılığını vereceğim, kimbir hayır bulursa Allah'a hamdetsin, kim bundan başka birşey bulursa, nefsinden başkasını kınamasın." Bunu Müslim rivayet etti.

Bu hadisi Müslim Said bin Abdul Aziz rivayetinden tahric etti, O'da Ebu Esma'dan, O'da Ebu Zer'den O'da peygamber (s.a.v)'den rivayet etti. Lafzıyla değil, fakat dedi ki: Hadisi bin Abdul Aziz dedi ki: Ebu idris el Havlani bu hadisi anlatırken iki dizi üzerine çökerdi.
Yine Müslim Katade bin ebi Gılabe'den tahric etti. O'da Ebu Esma'dan O'da Ebu Zer'den, O'da peyamber (s.a.v)'den rivayet etti, lafzıyla değil, fakat dedi ki: Hadisi Ebi İdris'in siyakı gibi akışı gibi siyaklandırır, ebu idris hadisi daha tamdır.
İmam Ahmed Tirmizi ve İbni Mace Şehr bin Havşeb'ten tahric etti. O'da Abdurahmanbin Ğanm'dan O'da Ebu Zer'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah (s.a.v) buyurduki: Allah teala buyuruyorki: Ey kullarım hepinizi dalalet sahibisiniz, ancak benim hidayet ettiğim müstesna, benden hidayet isteyin, sizi hideyet edeyim, hepiniz fakirsiniz, ancak benim zenginleştirdiğim müstesna, benden isteyim sizi rızıklandırayım, hepiniz günahkarsınız, ancak afiyette kıldığım müstesna, sizden biriniz bilse ki ben mağfiret etmeye kudret sahibiyim, benden mafiret dileseydi, onu mağfiret eder ve umursamazdım, eğer sizin evveliniz ahiriniz sonuncusunuz), diriniz, ölünüz yaşınız, kurunuz kullarımdan en takva adamın kalbi üzere toplansınız, bu benim mülkümü sivri sinek kanadı kadar artırmaz, eğer sizin evvelisiniz, sonuncunuz, diriniz ölünüz, yaşınız, kurunuz yüksek bir yerde toplansa ve sizde her insan arzusunu istese, sizden her isteyene verirdim, ve bu benim mülkümden eksiltmezdi, ancak sizden biriniz denize uğradığı ve içerisine bir iğne daldırdığı sonra kaldırdığı gibidir, bu da benim cömert vacid bula macidim mecd sahibi, büyüklük sahibiyim, istediğimi yaparım, ver işim söz, atabım sözdür, benim işim birşey murad ettiğim zaman, ona ol deyişimdir, o hemen oluverir" (S: 437)Bu Tirmizi'nin lafzıdır, dedi ki: Hadis hasendir, bunu Taberani de mana ile Ebu Musa el Eşari'den tahric ette, ancak isnadı zayıftır.
Ebu Zer hadisi hakkında imam Ahmed: O şam ehlinin şerefli hadisidir.
Ey kullarım ben zulmü nefsime haram kıldım" Yani kendi nefsini kullarına zulümden men etti, Allah azze ve celle buyurduki: Ben kullara zulmedici değilim) (1) Ve: Allah alemlere zulmetmek istiyor değildir.) (2) Ve: Allah kulllar için zulüm istiyor değildir.) (37 Ve: Allah alemlere zulmetmek istiyor değildir.) (4) Ve: Rabbin kullara zulmedici değildir) (5) ve:
(1) Kaf suresi: 29 (2) Ğafir: 31 Ali İmran: 108 (4) Fussilet: 46 (5) Nisa: 40
Şüphesiz ki Allah hiçbir şeklide insanlara zulmetmez) (1) Ve: Allah zerre ağırlığınca zulmetmez) (2) Ve: Her kim mü'min olarak iyi olan işlerden yaparsa, artık o, ne zulümden, nede hakkının çiğnenmesinden korkar.) (37 Buna benzer kurada çoktur,, o Allah'ın zulme de gücü yettiğine delildir, fakat kullarına fazladan ve cömertliğinden dolayı bunu yapmıyor. Alimlerden çoğu zulmü: Birşeyi yerinden başka bir yere koymak diye tefsir eti.
Bazıları: Başkasının mülkünde izni dışında tasarruf etmektir diye tefsir etti, buna benzer İyas bin Muaviye'den ve başkasından da nakledildi, onlar delerki: Zulüm O'nun Allah'ın hakkında imkansızdır, başkası hakkında da nakledildi, onlar derlerki: Zulüm O'nun (Allah'ın) hakkında imkansızdır, başkası hakkında düşünülebilir (S: 438) Çünkü Allah'ın yaptığının hepsi kendi kökünde tasarrufudur, Ebu Esved edDüelie İmranbin Husayn kendisine kader hakkında sorunca buna yakın cevap verdi. (4)
Ebu Davud ve İbni Mace Ebu Sinan Said bin Sinan'dan tahric etti. O'da Vehb bin Halid el Hımsi'den, O'da İbnid Deylemi'den rivayet etti, İbniddeylemi Übey bin Ka'bı şöyle derken işitmiş: Eğer Allah göklerinin ve yeryüzünün ehlini azapladırsayı, onları azaplandırırdı ve zalim de olmazdı, eğer onlara rahmet etse rahmeti onların amellerinden daha hayırlı olur. O ibni Mesud 'a gelip O'da böyle söylemiş, sonra Zeyd bin Sabit'e geliş Peygamber (s.a.v)'den rivayetle bu şekilde anlatmış (5) Bu hadiste görüş var. Vehb bin Halid bu konuda ilimle meşhur değildir. (6), şu manaya yorumlanabilir: Eğer onlara azap istemek istesiydi yaptıklarına karşı azap edeceği bir şeyi onlara takdir ederdi, o vakit onlara zulmeden olmazdı, kullarının fiilii yaratmış olması ve o filler içinde de zulüm olması Allah'ın zulümle vasfedilmesini gerektirmez, yine yaratması ve takdir etmesi olduğu halde kulların yaptığı diğer çirkinlikler ile de vasıfladırılamaz, çünkü kulların fiilleri onun yaratıkları ve mefularıdır, ve o, onlardan bi şey ile vasıflandırılamaz, ancak kendi sıfatı ve fiilleriyle meydana gelen şeylerle vasıfladırılır, Allah en iyisini bilir.
Onu sizin aranızda da haram kıldım, birbirinize zulmetmeyin" Yani Allah teala zülmü kullarına haram kıldı, ve kendi aralarında birbirlerine zultemyi yasakladı, her kulun başkasına zulmetmesi haramdır, zulümde kendi zatı itibarıyla haramdır. Zulüm iki çeşittir:
Birincisi: Nefse zulmetmek, en büyüğü şirktir, Allah teala buyurduki: Muhakkak ki şirk büyük bir zulümdür) (7) Muhakkak ki müşrik yaratılanı yaratıcı şerrinde kılıp ona tapmış ve onu ilah edinmişti, bu da eşyayı başka yerine koymaktır, kuranda zalimlere yapılan tehdidlerden çoğuyla müşikler murad edilmiştir, Allah teala buyurduki: Kafirler zalimlerinta kendileridir.) (8) Sonra onun ardından cinsinin değişikliğine göre büyük ve küçük masiyetler gelir.
İkincisi: Kulun başkasına zulmetmesi, o da bu hadiste zikredilmiştir, peygaber (s.a.v) veda hutbesinde buyurduki: Bu günümüzün haramlığı gibi,bu ayınızın haramlığı gibi, bu bedenizin haramlığı gibi, kanlarınız, mallarınız, ırzlarınız haramdır." (9) Kurban günlerinde teşrik günlerininin ikincisinde bu hutbeyi okuduğu rivayet ediniz, bir rivayette de: Sonra buyurduki: Beden uyunuz ve yaşayınız, dikkat ediniz, birbirinize zulmetmeyiiz, müslüman bir kişinin malı göül hoşnutluğu dışında helal olmaz" (10) Sahihaynde İbnii Ömer Peygamber (s.a.v)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti: Kıyamet günü zulüm zulümattır" Yine sahihaynde Ebu Musa ElEşari Peygamber (s.a.v)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti: Allah zalime kadar mühet verir, tuttumu bırakmaz sonra şunu okudu: Rabbin haksızlık eden memleketleri yakadığında, O'nun yakalayışı işte böyle şiddetlidir). Şüphesiz O'nun yakalamış pek elem vericidir, pek çetindir. (11) Sahihi Buhari'de Ebu Hureyre

peygamber (s.a.v)'den şöyle buyuduğunu rivayet etti: Kimin yanında kardeşinin hakkı varsa, dinar ve dirhemin olmadığı yerde iyiliklerindenkardeşi için alımadan, ondan helallık dilesin, eğer (kıyamet güü) iyilikeri yoksa kardeşinin kötülüklerinden alınır vekedisine atılır"

(1) Yunus: 44 (2) Nisa: 40 (3) Taha: 112 (4) Sahihi Müslim: 2650 (5) Sahihtir, Ebu Davud ve İbni Mace tehric etti, ibni Hibban doğruladı. (6) Sabit olan bunun zıdıdı, O güvenilirdir, O'na Ebu Davud, İbni Hibban, Zehebi ve İbni Hacer güvenilir dedi.(7) Lokman: 13 (8) Bakara: 254 (9) Sahihtir, Ebu Bekre'den Buhari ve Müslim tahric etti. (10) Ahmed tahric etti, senedinde Ali bin Zeyd bin Cüd'an var O zayıftır. (11) Hud: 102

Ey kullarım hepiniz dalalettisiniz, ancak benim hidayet ettiğim müstesna, benden hidayet isteyin ki sizi hidayet edeyim, ey kullarım hepiniz açsınız, ancak benim yedirdiğim müstesna, benden yemek talep edeniz sizi yedireyim ey kularım! Hepiniz çıplaksınız ancak benim giydirdiğim müstesna, benden giydirme talap ediniz sizi giydireyim, ey kularım! Siz gece gündüz hata ediyorsunuz bense bütün günahları bağışlıyorum, benden bağışlama dileyin sizi bağışlayayım" Bu din ve dünya işlerinde menfaat sağlam ve zararları def etme hususunda nefisleri için hiçbir şeye sahip değillerdir, Allah kime hidayet ve rızık ihsan etmeişse, o dünyada bu ikisinden mahrum kalır. Allah kiin günalarını bağışlama lüfunda bulunmamışsa, ahirette onun hataları onu helak eder.

Allah teala buyurduki: Allah kime hidayet ederse, işte o halkka ulaşmıştır, kimi de hidayetten mahrum ederse, artık onu doğruya yöneltecek birini bulamazsın) (1) Bunun gibi kuranda çoktur, Allah teala buyurduki: Allah'ı insanlara açacağı herhangi bir rahmeti tutup hapseden olamaz. O'nun tuttuğunu O'nun sonra salıverecekde yoktur. O, üstündür, hikmet sahibidir. (2) Ve: Allah şüphesiz rızık veren vemetin sağlam kuvvet sahibidir) (3) Ve: Allah'ın katından rızık isteyin ve O'na ibade edin (4) Ve: Yeryüzünde yürüyen her canlının rızkı ancak Allah'ın üzerinedir) (5)

Allah teala Adem ve eşiden hikaye ederek buyurduki: Dediler ki: Rabbimiz! Biz nefsimize zulmettik, eğer sen bizi bağışlamaz ve bize acımazsan, hüsrana (ziyana) uğrayanlardan oluruz) (6) Nuh (sa)'dan hikaye ederek buyurduki: Eğer ben bağışlamaz ve bana merhamet etmezsen hüsrana uğrayanlardan olurum.) (7)

İbrahim Halil (A.S) bütün bu işlerle Allah'ın tekliğine ve O'ndan başka ilah olmadığına ve ondan başka ortak koşulanların batıl olduğuna delil getirdi, kavmine dedi ki: (İbrahim dedi ki: İyi ama, ister sizin, ister önceki atalarınızın, neye taptığınızı düşüdünüzmü? İyi bilinki, onlar benim düşmanımdır: Ancak Alemlerin Rabbı (benim dostumdur) Beni yaratan ve bana doğru yolu gösteren O'dur. Beni yediren, içiren o'dur. Hastalandığız zaman bana şifa veren O'dur. Benim canımı alacak, sonra beni diriltecek O'dur. Ve hesap günahlarımı bağışlayacağını umduğum O'dur. Rabbim! Bana hikmet ve ve beni iyiler arasına kat.) (8)

(S: 441) Kim kulu yaratma, rızıklandırma, onu hiday ettme dünyada onu yaşatma ve öldürme, ahirette günahlarının bağışlamasıla tek kalırsa uluhiyette, ibadette, isteme, niyazda ve kendisine zillet gösterilmede de yanlız olmaya müstehaktır. Allah teala buyurdu ki: Allah ki, sizi yaratmış sonra rızıklandırmıştır, sonra, o hayatınızı sona erdirecek, daha sonra da sizi diriltecekti. Peki sizin Allah'a eştuttuğunuz ortaklarınız içine bunlardan birini yapabilecek var mı? Allah onların ortak koştuklarından münezzehtir ve yücedir) (9)

Hadiste kulların hidayet ve bağışlanma istedikleri gibi, bütün dini ve dünyevi menfaatlerini istemeleri Allah'ın sevdiğine delil vardır. Hadiste (şöyle buyruluyor): Sizden biriniz bütün hacetini rabbinden istesin, hatta koptuğu aman ayakkabısının derisini bile istesin"

Seleften bazısı namazda bütün ihtiyacını hatta hamurunun tuzunu, koyuun yemini bile istiyordu. İsrailiyatta şöyle vardır) Musa (A.S)dedi ki: Ya Rabbi benim için dünyadan bir hacet ortaya çıkıyor, senden istemeye utanıyorum. Buyurduki: İste, hatta hamurunun tuzunu ve eşeğinin yemini bile iste kul her ihtiyacını istediği zaman, Allah'a ihtiyaçını ve O'na olan muhtaçlığını ortaya koymuş olur, bunu da Allah sever.

(1) Kehf: 17 (2) Fatır: 2 (3) Zariyat 58 (4) Ankebut: 5) Hud: (6) A'raf. 23 (7)Hud: 47) (8) Şuraa:75-83 (9) Rum: 40

Selefin bazısı dünya mashatlarını Allah'tan istemeye utanıyordu, sünnete uymak daha evladır üstündür)

Hepiniz dalalettesiniz, ancak benim hidayet ettiğim müstesna"Bazısı bunun İyadbin Hamma'ın Peygambe (sav)'den rivayet ettiği şu hadise zıt olduğunu zannettiler: Allah azze ve celle buyuruyorki: Ben kullarımı hanifler hakka meyili, şirkten uzak) olarak yarattım" bir rivayette de: Mülümanlar olarak yarattım şeytanlar onları satırdı (1), öyle değildir zıt değildir, çünkü Allah Adem oğlunu islamı kabul üzere yaratmıştır, olan başkasından islama meyilli ve islami kabullenmeyeye tekli ve hazır durumda yaratmıştır, fakat kulun islami bilfiil öğrenmesi gerekir, çünkü öğremeden önce cahildir, bir şey bilmez Allah Tealabuyurduki: Allah sizin annelerinizin karnından çıkardı, siz hiçbir şey bilmiyordunuz) (2) Peygamberine de buyurduki: (S: 442) Seni şaşırmış buyurupta yol göstermedi mi?) (3). Bununla murad seni bilmez, olarak buldu, sana kitap ve hikmet öğretmemişti, Allah teala buyurduki: İşte böylece sanada emrimizle kuranı vahyettik. Sen kitap nedir, iman nedir bilmezdin. Fakat biz onu kullarımızdan dilediğimizi kendisiyle doğru yola eriştirdiğimiz bir nur kıldık) (4) İnsan hakkı kabul üzere yaratılmış olarak doğar eğer, ona Allah hidayet verirse, ona hidayete öğretecek bir sebep kılar, kabiliyet ile hidayette olduktan sonra bil fiil hidayette olmuş olur, eğer Allah onu zelil kılarsa onun fıtratını değiştirecek şeyi öğretecek kimseyi ona

musallat eder, rasullah (s.a.v) buyurduki: Her doğan fıtrat üzere doğar, anne babası onu Yahudi, veya hıristiyan veya Mecusileştirir" (5)
Mü'minin Allah'tan hidayet istemesine gelince, hidayet iki çeşittir: (A) Mücmel hidayet, o hidayet iman ve islam hidayet olmaktır, ve o mü'min için gerçekleşmiştir., (B) Mufassal (tafsilatlı,d etaylı) hidayet, o da iman ve islamın parçalarını bilmeyen hidayet ve bunun üzerine yarım istemektir, buna bütün mü'minler gece gündüz muhtaçtır. Bunun için Allah teala kullarına her rekattan namazlarında: Bize doğru yolu göster. (6) ayetini okumalarını emretti. Peygamber (s.a.v) gece duasında şöyle diyordu: İhtilaf olunan hak hususunda beni hidayet et, muhakak ki sen dilediğini doğru yola iletirsin." (7)
Bundan dolayı hap şurana şöyle denilir: Yerhamukellah (Allah sana rahmet etsin) O'da Allah sizi hidayet etsin yehdikümüllah) der. Irak fakihlerinden bir kısmı bunu inkar etse de, müslümanın hidayetle dua edilmesine ihtiyaç yoktur zann etselerde, sünnet böyle gelmiştir, alimlerin çoğunluğu onlara muhale etmiştir. Peygamber (s.a.v) Ali'ye Allah'tan doğruluk ve hidayet istemesini emretti (8) Hasan'a vitir kunutunda şöyle söylemesini öğretti:
Allah'ım hidayet ettiğin kimseler içerisinde beni de hidayet et." (9)
(S:443) Günahlardan istiğfar ise: Mağfiret talep etmektir, kulun en muhtaç olduğu şeydir, çünkü gece güdüz hata ediyor, kuranda tevbe ve istiğfar çok tekrar edildi, o ikisine teşvik edildi, ve emredildi. Tirmizi ve İbni Mace enes (r.a)'den Peygamber (s.a.v)'den şöyle buyurduğunu tahric etti: Her Adem oğlu çok hatalıdır, hatalıların en hayırlısı çok tevbe edenlerdir"
Buhari Ebu Hureyre (r.a)'den peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu tahric etti: Vallahi ben Allah'a günde yetmişten fazla tevbe ve istiğfar ediyorum." Bunu Nesai ve ibni Mace'de tahric etti, o ikisinin lafzı: Ben her gün Allah'a yüz defa tevbe ve istiğfar ediyorum" Müslim eğer El Müzeni'den tahric etti: O peygamber (sav)'işöyle buyuruyorken işitmiş: Ey insanlar! Rabbınıza tevbe ediniz, ben O'na günde yüz defa tevbe ediyorum" Bunu Müslim'de tahric etti, Lafzı: Ey insanlar Rabbınize tevbe ve istiğfar ediniz, ben her gün o'a yüz defa tevbe ve istiğfar ediyorum"
İmam Ahmed Huzeyfe (r.a)'den şöyle dediğini tahric etti: Benim ehlime karşı keskin bir dilim var (ağzıma geleni söylüyorum), başkasına böyle değilim, bunu peygamber (sav)'e
(1) Sahihtir, Müslim ve Ahmed tahric etti. (2) Nahl: 78 (3) Duha: 7 (4) Şura: 52 (5) Fatiha: 6 7) ebu Seleme'den, O'da Ayşe'den Ahmed, Müslim, Ebu Davud ve Tirmizi tahric etti. (8) Sahihtir, Ahmed, Müslim, Ebu Davud ve Nesai tahric etti. (9) Hasan'dan Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi ve Nesai tahric etti.
zikrettim, buyurduki: Ey Huzeyfe istiğfar nerede? Ben hergün yüz defa Allah'a istiğfar ediyorum"
Ebu Musa Peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: Ben Allah'a yüz defa tevbe istiğfar ediyorum"ebu Musa peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu tahric etti: (S: 444) Biz oturuyorduk peygamber (s.a.v)'gelip ve buyurduki: Kesinlikle hiçbir kere sabahlamadım ki ben Allah'a yüz defa istiğfar etmiş olmayayım" İmam Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi, Nesai ve İbni Mace İbni Ömer'den şöyle dediğini tahric etti. (Biz bir mecliste sayıyorduk, rasulullah (s.a.v) yüz kere: Rabbım beni bağışlamayı tevbemi kabul buyur, muhakkak ki sen tevbeleri kabul eden ve çok merhamet sahibin" Nesai Ebu Hureyre'den şöyle dediğini tahric etti: Ben Rasulullah (sav)'den daha çok: Estağfirullah ve etübü ileyh diyen görmedim"
İmam Ahmed Ayşe (r.a)'den dediğini tahric etti: Peygamber (sav) şöyle diyordu: Ey Allah'ım beni iyilik yaptığı zaman sevilen, kötülük yaptığı zaman istiğfareden kimseleden kıl" (1) Geri kala sözü istiğfar konusunda daha sonra zikredeceğiz inşa Allah.
Ey kullarım siz bana zarar ve fayda vermezsiniz" Yani kullar Allah'a fayda ve zarar verme gücüne ulaşamazlar, çünkü Allah teala kendi zatında zengin ve övülendir, kulların taatına ihtiyacı yoktur, faydası kendisine dönmüyor, ancak fayda kullara dönmektedir, masiyetlerinden dolayı da zarar görmez, ancak kullar kendileri zarar görürler, Allah teala buyurduki: Küfürde sürat gösterenler seni üzmesin, muhakkak ki onlar Allah'a hiçbir zarar veremezler) (2) Ve: Kim topukları üzerine geri dönerse Allah'a hiçbir zarar veremez)(3) Peygamber (sav) hutbesinde şöyle buyuruyordu: Kim Allah ve rasulüne asi olursa muhakak ki azmıştır, ancak nefsine zarar vermiştir, Allah'a hiçbir zarar veremez ' (4) Allah azze ve celle buyurduki: Şayet küfrederlerse, muhakkak ki göklerde ve yerde olanlar Allah'ındır, Allah zengindir,övülendir) (5) Musa'dan hikaye ederek buyurduki: Musa dedi ki: Eğer siz ve yeryüzünde olaların hepsi nankörlük etseniz, bilinki, Allah gerçekten zengindir, hamdedilmeye layıktır) (6) Ve buyurduki: (S: 445): Kim inkar ederse bilsin, ki, Allah bütün alemlerden müstağnidir.) (7) Ve: Onların nimietleri ne de kanları Allah'a ulaşır, fakat O'na sadece sizin takvanız ulaşır) (8)
Manası: Allah kullarının kendinden korkmasını ve kendisine itaat etmesini seviyor, onların kendisine asi olmasını sevmiyor, onun için üzerinde şişeceği ve içeği bulunan çölde kaybolan ve onu arayıp bulamayn yorgun, düşen, ümidini kesen, hayattan ümidini kesen, sonra uyuyan, ve uyandıktansonra sonra hayvanını yanında durur vaziyette gören adamın sevincidne daha fazla, Allah tevbe edenlerin tevbesine sevinir, bu kulun düşündüğü en büyük sevinçtir. Bütün bunlar Allah'ın zengiliği en muhtaç olmamasıyla birliktedir, tevbenin menfaatı kullarına dönmektir, bütün bunlar O'un cömertliğinin ve kullarına ihsanının mükemmelliğidendir, onların menfaatını istediğiden, korkmalarını, itaat etmelerini ve kendisine yaklaşmalarını seviyor, günahları kendinden başkasının bağışlamadığını bilmelerini ve bütün günahları bağışlamaya gücünün yettiğini bilmelerini istiyor. Abdurrahman bin Ğanm'ın Ebu Zer'den rivaye ettiği (kutsi) hadis şöyedir: Sizden kim benim bağışlamaya gücümün yettiğini bilir de, sonra benden bağışlama dilerse bağışlar, umursamam"

Sahih'te peygamber (sav)'den rivayet edildiki: Bir kul bir günah işledi ve dedi ki: Ya Rabbi! Ben bir günah işledim, beni bağışla. Allah teala buyurduki: Kulum kendinin günahları bağışlayan ve günahtan dolayı hesaba çeken bir Rabbi olduğunu bildi, ben kulumu affettim" (1) Ali Bin Ebi Talib' rivayet ettiki: Peygamber (sav) hayvanına bindiği zaman üç

(1) Ahmed, İbni Maace ve Taberani tahric etti. senedinde Ali bin Zeyd bin Cüd'an var, zayıftır. (2) Kitaptaki verilen ayet numura yanlış hangi ayet olduğunu bulamadım, mütercem) (3) Ali İmran: 144 (4) Ebu Davudu, Taberani Kebir'de tahric etti, isadında meçhul vardır, O'da iyad ele Medeni'dir. (5) Nisa: 131 (6) İbrahim: 8 (7) Ali İmran: 97 (8) Hac: 37

defa Allah'a hamdeder, üç defa tekbir getirir ve şöyle derdi: Seni tesbih ederim, ben nefsime zulmettim, beni bağışla, çünkü günahları ancak sen bağışlarsın, sonra güldü ve buyurduki: Kulu şöyle deyince Rabbın sevinir. Rabbim günahlarımı bağışla" imam Ahmed ve Tirmizi tahric etti ve doğruladı.

(S: 446) Sahih'te peygamber (sav)'den şöyle buyurduğu rivayet edildi: Vallahi Allah kullarına annenin çocuğuna olan merhametiden daha merhametlidir" Zinnun'un ashabından biri tavaf ediyor ve diyorduki: Ah kalbim nede, kalbimi kim buldu? Bir bir sokağa girdi, ağlayan bir çocuk gördü, annesi de ona vuruyordu, nereye gideceğini ve ereye yöneleceğini bilmiyordu, kapının ağzına geldi, ağlamaya ve ey anne kapıyı sen kapatırsan bana kim kapı açacak demeye başladı. Sen beni kovarsan beni kim yakınlaştıracak? dedi annesi acıdı, kapının aralığından baktı çocuğunu göz yaşları iki yanağından akıyor ve toprağa beklenmiş olarak gördü ve kapıyı açtı, onu kucağına aldı, öpmeye başladı ve şöyle dedi: Ey gözümün aydınlığı ve nefsimin azizi, nefsini benim nefsime taşıttıran, sıkıntıya koyan sensin, eğer bana itaat etsen benden hoşlanılmayacak birşey görmezsin, genç vecde geldi (kendinden geçti, coştu) sonra kalktı ve :Kalbimi buldum, kalbimi buldum, diye bağırdı.

Allah tealaın şu ayeti hakkında düşünün: Yine onlar ki, kötülük yaptıklarında, ya da kedilerine zulmettiklerinde Allah'ı hatırlayıp günahlarıdan dolayı hemen tevbe istiğfar ederler. Zaten günahları Allah'tan başka kim bağışlayabilir ki!) (1) Bunda günahkarların günahlarının bağışlanması hususunda Allah'tan başka sığınacakları kimse olmadığına işaretti. Yine savaştan geri kalan üç kişi hakkında buyurduki: Yeryüzü, genişliğine rağmen olara dar gelmiş vicdanları kedileri sıktıkça sıkmıştı. nihayet Allah'tan (O'nun azabından) yine O'a sığınmaktan başka olmadığnı alamışlardı. Sonra eski hallerine dönmeleri için Allah onların tevbesini kabul etti. çünkü Alah tevbeyi çok kabul eden, pek esirgeyendir) (2) Onların tevbesini Allah'tan başka bir şey olmadığına inandıklarına tertib etti, çünkü kul bir yaratılmıştan korkarsa, ondan başkasına kaçar, fakat Allah'tan korkana gelince, ancak O'ndan başka kulun sığınacağı, kaçacağı yeri yoktur, peygamber (sav) duasında şöylediyordu: Senden yine, senden başka sığınacak yoktur" (3) Ve şöyle diyordu: Rızan ile senin gazabıda, aaffınla ve senden sana sığınıyorum" (4) S: 447) Fudayl bin İyaddedi ki: Geceni karanlıkları gelip, gece örtüsün, idirince Allah şöyle nida eder: Benden daha büyük cömert kimdir, yaratıklara bana asidirler, ve ben onlar gözetliyorum, bana asi olmamaları gibi onları yataklarında koruyorum, benimle kendi aralarında günah işlememişler gibi oların korumasını üstleniyorum, asiye fazla ile cömertlik yapıyorum, kötülük yapana fazlımla muamele ediyorum, kim bana dua etmiş te ona icabet etmemişim, veya kim benden istemiş te vermemişim, yoksa kim benim kapımda diz çökmüş te ben onu uzaklaştrımışım, Fazıl benim fazıl da bendedir, ben cömertim, cömertlik ve bendendir, kulun istediğini ve istemediğini vermem de benim keremimdendir, tevbeednee sanki bana asi olmaıyş gibi verişmdebenim keremimdendir, yaratıklar benden nereye kaçıyorar? Asiler benim kapımdan başka nereye sığınıyorlar? Bunu Ebu Nuaym tahric etti.

Birisi bu manada şöyle dedi:

Kötülük yaptım,iyilik yapmadım tevbe ederek sana geldim köle efendilerinden asıl kaçar Mağfiret umuyor, eğer zannı yanılırsa yeryüzündeondan daha zararlı kimse yoktur.

Ey kullarım! Eğer önceleriniz, sonralarınık, insanlarınız,cinleriniz sizden takva ehli bir adamınkalbi üzere olsalar, bu benim mülkümden bir şey ziyadeleştirmez, ey kullarım eğer sizin önceleiniz, sonralarnıız, insanlarınız,cileriniz sizden en fasık bir adamınkalbi üzere olsa,bu benim mülskümden bir şey noksanlaştırmaz" Bu yaratıkların itaatıyla, velev ki hepsinin takvalı olmalarıyla, mülküün artmadığına, asilerin masiyeti seebiyle de, velevki

(1) Ali İmran:135 (2) Tevbe: 118 (3) Sahihtir, Bera bin Azib'tenBuhari, Müslim, ve Tirmizi ve Tirmizi tahric etti. (4) Sahihtir,Ayşe (r.a)'de Müslim, Ebu Davud ve Nesai tahricetti.

insanların cilerin hepsi fasık bile olsalar mülkünün noksanlaşmayacağına işarettir. Çünkü Allah zatı itibariyle zengidir, zatında sıfatında ve fiillerinde mutlak kemal sahibidir, mülkü tamdır, hiçbirşekilde noksanlaşmaz.

Biri dedi ki:Yaratıkları bu şekilde yaratmış olması başka şekillerinden daha mükemmeldir. (S: 448) Varlığı, başkasıda yokluğundan hayırlıdır, içindeki şer ise izaafi, nisbidir.her vecihle yokluğu varlığndan hayırlı olacak şeklide mutlak şer değildir,bilakis varlığı yokluğudan daha hayırlıdır, bu rasulluh (sav)'inHayır senin elidedi" Ve Şer sanadeğildir sözünün manasıdır, yani yokluğu varlığından daha hayırlı olan halisşer sein mülkünde yoktur, çünkü Allah yaratılarını hikmeti ve adaleti gereğince yaratmıştır, bir kismi fazilet bakımından özel kılmıştır, bazılarnıı da adaleti bırakmıştır (fazilet sahibi kılmamıştır), vebunda da bir hikmeti vardır.

Bunda görüş vardır, bu hadistekine zıttır. Eğer yaratıkların hepsi takva ve iyilikçe en mükümmel olsalar, bu oun mülkünüsinek kanadı kadar bile artırmaz, eğer yaratıkarı fasıklıkta, en fasık yaratık gibi olsalar, mülküden hiçbirşey eksiltmez, mülkünün hangi vecih üzere olursa olsun mükemmel olduğuna işarettir, taat dolayısıyla artmaz, masiyet dolayısıyla da eksilmez, ona hiçbirşey tesir etmez.

Bu kelamda takva ve fasıklıkta asıl olanın kalp olduğuna delil vardır: Eğer kalp iyi ve takvalı olursa azalırsa takvalı, olur, kalp fasık olursa, azalar da fasık olur, peygamber (sav) buyurdu ki: Takva işte burdadır, ve göğsüne işaret etti." (1)

Eğer önceleriniz, sonlarınız, insanlarınız, cinleriniz yüksek bir yerde dursalar ve benden isteseler, herkese istediğini veririm, bu benim mülkümden ancak iğnenin denizden noksanlaştırdığı kadar noksanlaştırır" Bununla murad: Kudretinin ve mülkünün mükemmelliğini zikretmektir, mülkü ve hazineleri vermekle bitmez, eğer cinlerden ve insanlardan öncekilere ve sonrakilere bütün istediklerini bir makamda verse, mülkü bitmez. Bunda yaratıkları kedinden isteyene ve ihtiyaçlarını kendine bildirmeye teşvik vardır.

Sahihaynde Ebu Hureyre (r.a)'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Alllah'ın eli doludur, vermek o onu noksanlaştırmaz, gece güdüz cömerttir. (S: 449) Rabbinizin gökler ve yerler yaratıldığından beri verdiğini görmediniz mi, O'nun sağındakini eksiltmemiştir." Sahihtir Sahihi Müslimde Ebu Hureyer'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Sizden biriniz dua ettiği zaman Ey Allah'ım dilersem beni bağışla demesin, fakat azmetsin, rağbetini büyük tutsun, çünkü Allah hiçbir şeyi büyük görmez, onu verir" Ebu Saidi Hudri' dedi ki: Allah'a dua ettiğiniz zaman isteği yüksek tutun, çünkü Allah'ın katındaki bitmez, dua edince azmedin, çünkü Allah için hoşa gitmemek yoktur.

İsrailiyatın bazısına Allah teala buyuruyorki: Sıkıntılar benim elimdedir, için benden başkası umulur mu? Ve ben Hay ve Kayyumum? Hazinelerin anahtarları bendeyken benden başkası umuluyor, ve kapısı çalınıyor, ve benim kapım beni çağıran için açıktır, kim beni bir musibet için ümid etti, ben onun ümiduni kestim, veya kim büyük bir iş için beni ümit etti de onun ümidini kestim, veya kim benim kapımı çaldında ona açmadım, ben emellerin kesiliyor?

Ben cimri miyim kulum beni cimri kılıyor? dünya ahiret, bütün kerem fazla benim değil midir? ümit edenlerin bana ümit beslemlerine engel nedir? Dünya bütün kerem fazla benim değil midir? ümit edenlerin bana ümit beslemelerine engel nedir? eğer gök ve yer ehlinin hepsi toplansa, hepsine versem, hepsini arzusunu yerine getirsem, benim mülkümden bir zerre noksanlaşmaz, onu ayakta tutan benim, mülk nasıl oksanlaşır, rahmetimden ümit kesenlere azap olsun, bana asi olan ve haramlarını işleyene azap olsun.

Bu benim mülkümde ancak iğnenin denizden oksanlaştırdığı kadar noksanlaştırır" Katındakinin kesinlikle noksanlaşmadığının kesin ifadesidir. Allah teala buyurduki: Sizin yanıızdaki biter, Allah'ın yanındaki ise kalıcıdır) (2), Çükü deize iğne daldırılsa denizden bir şey noksanlaşmaz, denizden bir serçe içse yine böyledir. Hızır Musa (A.S)'ya kendilerinin

(1) Ebu Hureyre'den Ahmed, Müslim ve Tirmizi tahric etti. (2) Nahl: 90

İlminin Allah'ın oranla böle olduğunu örnek verdi. (S: 450) cenettekiler ve içerisindeki yiyecekler de öyledir, Allah tealaın buyurduğu gibi eksilmez: (Tükenmeyen ve yasaklanmaya sayısız meyveler içindedirler: (1) Her bir meyve koparıldığında aynısı yerine gelir"

İkimisli" şeklinde de rivayet edildi, cennet meyveleri ebediyyen noksanlaşmaz, buna peygamber (sav)'in güneş tutulması hutbesindeki şu sözü işarettir: Cenneti gördüm, ordan bir salkım üzüm yedim, eğer onu alsaydım, dünya kaldıkça ondan yerdiniz" Bunu Bahiri Ve Müslim İbni Abbas'tan tahric etti, bunu imam Ahmed Cabir'den tahric ettti. lafzışudur: Eğer onu getirseydim, gökler ve yer arasında bulunan ondan yerdi, ve ondan bir şey noksanlaştıramazlardı" cennet, ehlini yediği kuş etinde canlıyken olduğu şekline geri dönüyor ve oda hiçbirşey ek silmiyor. (2) Bu peygamber (s.a.v)'den senedinde zayıflık bulunan bir çok vecihle rivayet edildi. Bunu Ka'b söyledi. Ebu Ümame el Bahili'den şöyle dediği rivayet edildi: İçecekte böyledir, bitene kadar içilir, sonra geri yerine döner.

Salih alimlerden biri ölümünden sonra rüyada görüldü, ve dedi ki: Sizden ayrılalı bir parça piliç eti yedim siz cennet yiyeceğiin bitmediğini bilmiyor musunuz? Allah katındakinin bitmeyişinin sebebi Tirmizi ve İbni Mace'in tahric ettiği hadisteki Allah tealanın şu sözüle açığa kavuşmuştur. Bu da benim cömert vacid macid oluşumdandır, ve istediğimi yaparım, ver işm söz, azabım sözdür, bir şey hakkında benim işim ona ol deyişimdir, hemen oluverir" S: 451) Allah teala buyurdu iki: Bir şey yaratmak istediği zaman O'nun yaptığı ol demekten ibarettir, hemen oluverir" (3) Ve: Biz bir şeyin olmasını istediğimiz zaman, ona söyleyecek sözümüz sadece ol dememizdir. Hemen oluverir.) (4)

Bezzar'ın müsnednde (5) Nazar bulunan bir isnadla Ebu Hureyre (r.a)'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Allah'ın hazineleri sözdür, Allah bir şey diledi mi ona: Ol" der, hemen oluverir" Allalh teala bir bağışta bulunacağı veya azap edeceği zaman ol, der, hemen oluverir, Allah teala buyurduki: Allah nezdine İsa'ın durumu, Adem'in durumu gibidir. Allah O'nu topraktan yarattı, sonra ona ol" dedi ve oluverdi. (6) Bazı İsrailiyet eserlerine şu var: Allah Musa (a.s)'ya vahyetti ki: Ey Musa saltanat benim oldukça binden başkasından korkma, benim saltanatım devamlıdır, kesilmez, ey Musa, hazinelerim dolu oldukça, rızka ehemmiyet verme, ebediyen hazinelerim bitmez, ey Musa beni dost bulduğudan başka ünsiyet kurma, beni ne zaman istersen bulursun, ey Musa sırattan cennete geçmedikçe benim tuzağımdan emin olma.

Birisi dedi ki:

Tamam üzere yaratılmışa boyun eğme ve senden die zarar vermektir.

Allha'ın hazinelerinden rızık iste çünkü o hazineler kefile nun arasındadır. (Kün ol) emrindedir.

Ey kullarım! Bu sizin amellerimizdir, sizin için sayıyor, sonra onun karşılığını tam olarak size vereceğim" Yani Allah kullarının amellerini yazıyor, sonra onların karşığını olara vercecktir, bu Allah tealanın şu kavlidir" Kim zerre ağırlığınca hayır yaparsa, onu görür kim zerre ağırlığırca şer yaparsa onu görür) (7) Ve: (S: 4527 Ve yaptıklarını hazır buldular, Rabbın kimseye zulmetmez) (8) Ve herkesin iyilik olarak yaptıklarını da kötülük olarak yaptıklarını da karşısına hazır bulduğu güde

insan isteyecek ki kötülükleriyle kendisi arasında uzun bir mesafe bulunsun) (9) Ve: O gün Allah onların hepsini diriltecek ve yaptıklarnıı kendilerine haber verecektir. Alah oları bir bir saymıştır. Onlar ise unutmuştur) (10) Sonra tam karşılığını size vereceğim" Zahiri kıyamet günü tam karşılığının verilmesi muraddır, Alah tealanı buyurduğu gibi: Kıyamet günü ecirlerinizi tam alacaksınız) (11) Dünya ve ahirette amellerinin karşılığının kullara ödenmesi de

((1) Vakıa: 32-33 (2) Ebu uaym Hilye'de tahric etti. (3) Yasin : 82 (4) Nahl: 4 (5) Zayıftır, Ebuş şeyh (azamette" tahri ceti. (6) Ali imran: 59 (7) Zelzele: 7-8 (8) Kehf: 49 (9) Ali imran: 30 (10) Mücadele:6 (11) Ali İmran: 185

muhtemeldir, şu ayette olduğu gibi: Kim bir kötülük yaparsa, onunla cezalanlandırır.) (1), Peygamber (sav)'den edildiki: Bunu mü'minler kötülüklerinin cezasını dünyada görür, iyiliklerinin karşılığı ise ahirete bırakılır diye tefsir etti. Kafir ise iyiliklerinin mükafatı dünyada tam verlir, kötülükleri bırakılır, ve kötülükler için ahirette cezalandırır. Şer karşığında Allah'ın bileceği miktara kadar katlanarak mükafatlandırır. Şer karşılığıda Allah'ın bileceği miktadarda kadar katlanarak mükafatlandırılır, Allah teala buyurduki: sabredenlere mükafatları hesapsız verilir) (2)

Kim hayır bulursa Allah'a hamdetsin, kim bundan başka bir şey bulursa, nefsinden başkasını kınamasın" Bu hayrın tamamın Allah'ın fazlı olduğuna ve kulu istihkakı olmadığına, şerrin ise tamamının nefsinin hevasına tabi oluşudan kaynaklandığına işarettir, Allah teala buyurduki: sana iyilklikten ne dokunsa, ve Allahtandadır, kötülükten de ne dokunursa, o nefsindendir. (3).

Ali (r.a) dedi ki: Kul ancak rabbını umar, ve ancak günahından korkar, Allah bir kulun başarısını ve hidayetini dilerse, ona yardım eder ve itaatına muvaaffak kılar, bu kendisinden bir fazl ve rahmettir ,bir kulu da alçaltmayı dilerse, onu nefsiyle bırakır, kendisiyle nefsini yalnız başına bırakır, şeytanAllah'ın zikrinden gaafil olduğu için ona vesvese verir. (S: 453) Nefsine tabi olur v e ifrata gider, ve bu Allah'tan gelen adalettir, çünkü kitap indirmek ve elçi peygamber (sav) göndermekle delil ayaktadır, peygaberlerden gönderildikten sonra, insanlardan hiçbirinin Allah'a karşı bir delili olamaz.

Kim bir hayır bulursa Allah'a hamdetsin, kim bundan başka bir şey bulursa, nefsinden başkasını kınamasın" Eğer bununla murad, kim dünyada bunu bulursa, ise salih amelinin mükafıtına karşı Allah' a hamdetmesi emredilmiş olur, Allah teala buyurduki: Erkek veya kadın, mü'min olarak kim iyi amel işlerse, onu mutlaka güzel bir hayat ile yapatırız. Ve mükafatlarını, elbette yapmakta olduklarının en güzeli ile veririz) (4) yine dünya yaptığı günahların karşılığı gördüğü cezadan dolayı da nefsini kınamakla emredilmiş olur. Alllah teala buyurduki: En büyük azaptan önce, onlara mutlaka en yakın azaptan tattıracağız; olur ki imana dönerler (5) Mü'mine dünyada bir bela isabet etse nefsini kınar, ve bu kendisini Allah'a tevbe ve istiğfar etmeyedaveteder.

Müsned ve Ebu Davud'un sünende (6) Peygamber (sav7'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Mü'mine bir hastalık isabet etse, sonra Allah o hastalıktanona afiyet verse (şiaf verse) geçmiş günaalrına keffaret olurve gelecek ömrü için bir öğütolur, münafık hastalanıpta şifa verilince,sahibinin bağladığı,sonra çözdüğü yük devesi gibi olur, niçin bağladıklarını ve niçin çözdüklerini bilmez" Selmanı Farisi dedi ki:Mü'mine belagelir, geçmiş için keffaretkalan için kınama olur, kaafirede bela gelir onun misali serbest bırakılmış yük devesigibidir, niçin bağladığınıve niçin çözüldüğünü bilmez.Eğer murad kim ahirette hayır bulursa manası ise, bu durumda ahirette hayır bulan kişinin Allah'a hamd edeceğini ve hayırdan başka bir şey bulanın da nefsi kınamanınfaydavermediği günde nefsinikınayacağınıhaberveremk olur, ve bu durumda kelamın lafzı emir,manası ise haber olmuş olur, rasulullah (sav)'inşu hadisi gibi: Kim bana kasten yalan uydurursa, cehenemdeki otutaracağı yeri hazırlasın" manası: Peygamber (sav)'e yalan uyduranın cehenemdeki oturacağı yeri hazırlanyor, demektir.

(S: 454) Allah teala verdiği rızıklardan dolayı cennet ehlinin Allah'a hamdettiklerini haber verdi,buyurduki: (Cennette) onların altlarından ırmaklar akarken, kalplerindekinden ne varsa hepsini çıkarıp atarız. Ve onlar derler ki: Hidayetiyle bizi bu nimete kavuşturan Allah'a hamdolsun. Alllah bizi bu yola iletmeseydi, kendiliğimizden doğru yolu bulacak değildik (7) Ve buyurduki: onlar bize verdiği sözde sadıkolan vebizi dilediğimizyerinde oturacağımız bu cennet yurduna varis kılan Allah'a hamdolsun) (8) Ve: Cennette şöyle derler. Bizden tasayı gideren Allah'a hamdolsu. Doğrusu rabbımız çokbağışlayan, çok

(1) Nisa: 133(2) Zümer: 10 (3) Nisa: 79 (4) Nahl: 97 (5) Secde: 21 (6) Ebu Davud sünenide tahric etti. fakat senedinde Ebu Manzur var. O mechuldür. (7) A'raf: 43 (8) Zümer: 74

nimet verendir. O rab'ki lütfuyla bizi asıl oturulacakyurda cennete yerleştirdi. Artık orada bize ne bir yorğunluk, ne de orada bize bir usanç gelecektir) (1) Cehennem ehlinin nefislerini kınayacağını venefislerine şiddetli buğzedeceklerin haber verdi ve buyurduki0 Hesapları görülüp iş bitirilince, şeytan diyecek ki: Şüphesiz Allah size gerçek olanı vadetti, ben de size vadettim ama size yalancı çıktım. Zaten benim size karşı bir gücüm yoktu. Ben, sadece siziinkara çağırım, siz de benim davetime hemen koştunuz. o halde beni kınamayın, kendinizi kınayın) (2) Ve buyurduki: İkar edenere şöyle seslenilir: Allah'ın gazabı sizin kendiize olan kötülüğünüzden elbetedaha büyüktürZira siz imana davet ediliyorsunuz, fakat ikarediyorsunuz) (3) Selefi salih kusurdan ve amellerin kesilesinden dolayı nefsin kınasından sakınarak, salih amelleriçin çok gayret ediyorlardı.

Tirmizi4de (4) Ebu Hureyre'den merfu olara rivayet edildiki: Her birölü pişman olur, eğeriyiik sahibi biriyse çok yapmadığı için pişman olur, kötülüksahibi, ise, kendi nefsini ayıplamadığından dolayı pişman olur" Mesruk'a denildik: Yaptığın gayretlerin bazısında kusur işlesen? dedi ki: Vallahi eğer bana biri gelse,bana beni cezalandırmayacağınıhaber verse mutlaka ibardette gayret sarfederdim bu nasıldır?, deildi. Ta ceheneme girince nefsim beni mazur görüp, beni kınamayıncaya kadar,

alah tealaın şu kavli sana ulaşmadı mı? Kendini kınayan pişmanık duyan nefse yemin ederim diriltikip hesaba çekileceksiniz) (5)

(S: 455) Onlar cehenneme girdikleri zaman zebaniler boyunlarına sarılınca, iştah duydukları şeyler engellenince ve temennileri kesilince ancak nefislerini kınıyorlar,Onlardan rahmet kaldırılmıştır, onlardan herbiri nefsinikıamaya yönelmiştir. Amir binKaysdiyordu ki: Vallahiçalışacağım, sonra vallahiçalışacağım, kurtuluursam, Allah'ın rahmeti sayesindedir, yoksa efsimi kınımam (6) İbni Ayya='ın kölesi Ziyad İbnil Münkedir ve Safvanbin Süleym'e diyorduki: cjiddiyetli olun, sakının sakını eğer iş umduğunugibi olursa, çokiş yapmış olmazsınız, yoksanefislerinizi kınamazsınız

Mutarrif bin Abdullah diyorduki: Amelde gayret ediniz, eğer iş ümit ettiğimiz gibiolursa, Allah'ın rahmetinden ve affındandır, bizim için dereceler olur, korktuğumuz ve sakındığmız gibi iş şiddetli olursa. (Rabbimiz! Bizi çıkar, önce yaptığımızın yerine iyi işler yapalım(7) demeyiz, amel yaptık, fakat bize fayda vermedi deriz.

YİRMİ BEŞİNCİ HADİS

SADAKALARIN ÇEŞİTLERİ

Ebu Zer (r.a)'den rivayet edildiki: Rasulullah (sav)'in ashabından bazı insanlar peygamber (sav)'e dediler ki: Zenginler sevapları götürdü, bizimnamaz kıldığımız gibi namaz kılıyorlar, oruç tuttuğumuz gibi oruç tutuyorar, mallarının fazlasıdansadaka veriyorlar, buyurduki: Alllah sizin içi de sadaka da bulunacağınız bir şey kılmadı mı? Herbir tesbih ile bir sadaka, her bir tekbir ilebir sadaka herbir hamd ilebir sadaka herbir tahlil ile sadaka vardır, iyiliği emretmek sadakadır, kötülükten nehyetmek sadakadır, helanizle temasınız sadakadır, dediler ki: Ya rasullullah, bizden biri şehvetini giderirse, bundan dolayı onun için ecirvar mıdır? Buyurudki: Görüşünüz nedirşayet fercini haramda kullansaydı, kendisine günah olmaz mıydı? Aynı şekilde helalde kullaırsa da onun içinecir vardır? Bunu Müslim rivayet etti.

Bu hadisi Müslim Yahya bin Ma'mer rivayetiyle tahric etti, O'da Ebul Esved ed Diyli'den, O'da Ebu Zer (r.a)'den rivayet eti, bunu manası Ebu Zer'den bir çok vecihle eksik ve fazla ile rivayet edildi. Bazısını daha sonra inşa Allah zikredeceğiz (S: 457) Hadis sahabein salih amellere hırslarından, hayırlara rağbetlerinden dolayı başkalarının gücünün yetişip kendileri için imkansız olan hayırlardan dolayı üzüldüklerine delildir, fakirler zengilerin güç yetirebildiği sadakayı kaçırdıklarına üzülüyor, savaş aleti almaya güaçleri yetmediğ için cihadan geri kalmalarınaüzülüyorlardı. Allah teala bu şekilde kitabından onlardan haber verdi ve buyurduki: Kendilerine binek sağlaman için sana geldiklerinde: Sizi bindirecek bir binek bulamıyorum deyince, harcayacak bir şey bulamadıklarından dolayı üzüntüden gözleri yaş dökerek dönen kimselere de sorumluluk yoktur) (1)

Hadiste fakirlerin sadaka veren zengilere gıptalarıvardır, peygmber (sav) fakirlere güçleri yetecek sadakalara işaret buyurdu.Sahayande Ebu Salih4ten, O'da EbuHureyre'den rivayet edildiki: Muhacirlerin fakirleri peygamber (sav)'e geldiler vedediler ki:Sadaka verenmal sahipleri, yüksek dereceleri ve devamlı nimetleri götürdüler, buyurduki: O nedir? Dediler ki:Namaz kıldığımızgibi namaz kılıyorlar, oruç tuttuğumuz gibi oruç tutuyrolar, biz sadaka vermiyoruz,onlar veriyorlar,. olar köle azad ediyorlar biz etmiyoruz, rasullah (sav) buyurduki: Sizi geçenelreyetişeceğiniz ve sizde sorakileri geçeceğiniz, ancaksizin yaptığınızgibi yapmaları müstesna sizden daha faziletli kimsein olamayacağı birşeysize öğretmeyeyim mi? Dediler ki: Evet öğret ey Allah'ı rasülü buyurduki: her amazın arkasında otuzüç defa tesbih mahmid ve tekbir çekersiniz. Ebu Salih dedi ki:Muhacirlerin fakirlei rasululahh adöndüve dediler ki:mal sahibi kardeşlerimiz bizimyaptığımız ıduydu, ve ayısını yaptılar, Rasulullah (sav) buyurduki: Bu Allah'ın fazladır,dilediğine veri) (2) Buna benzer hadis sahabede bir topluluktan da rivayet edildi, Ali Ebu Zer, (S:458), Ebudderdaibni Ömer veİbni Abbas onlardandır. Buun manası fakirler malla sadakadan başka sadaka yoktur zanettikler, ve olarda bundan acizdirler, peygamber (sav) onlara bütün iyilik çeşitleriin sardaka olduğunu haber verdi.Sahihi Müslimde Huzeyfe, Peygamber (sav)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti: her maruf islamdaiyi olarak bilinen sadakadır"

Buhari Cabir'den tahric etti,O'da peygamber (sav)'den rivayet eti.Her iyiliğe sadakaismi kullanılır, hatta Allah'tan kullarınagelen ihsanbile sadakadır Selefinbazısı bunaitiraz ediyor ve diyorki:mükafatını veecrini talepeden kimseden sadaka olur, sahih ola bunun aksidir. Peygamber (sav) yolculukta namazın kısaltılması hakkıda buyurduki: Allah'ın size verdiği sadakadır.Allah'ın sadakasını kabul edin" Bunu Müslim tahric etti, ve buyurdu ki: Kimin gece namazı varsa, uyku ağır bastı ve namazı kılamadan uyuduysa Alah ona namazının sevabınıyazar, uykusu da Allah'tan kendisinebir sadaka olur" Nesai ve başkası bunu Ayşe (r.a)'den tahric etti, İbni Mace Ebudderda'dan tahric etti.Takiyye bin Mahled ve Bezzar müsnedlerinde Ebu Zer'den merfu olarak tahric etti: (S: 459) Her bir

(1) Tevbe: 92 (2) Maide0 54, Cuma:4 gece, gündüz ve saatta Alllah için sadaka vardır, Allah kullarından onunla dilediğine ihsan eder, Allah kuluna zikrini ilham ettiği gibi ihsanda bulunmamıştır (1) Halid binMa'dan dedi ki: Allah hergünbir sadaka verir, Allah kullarından birine zikriyle yaptığı sadakadan dahahayırlı bir sadaka vermemiştir.

Mal dışıda sadaka iki çeşittir. İyiliğinyaratıklara geçtiği sadaka, bu onlara sadaka olur, belki malla yapılan sadakadan daha hayılı olur,bu iyiliği emretmek kötülükten nehyetmek gibidir, çünkü bu Allah'a çağrıdır,O'naasi olmayı engellemektir ve bu mal ile fayda vermektendaha hayırlıdı, faydalı ilim öğretmekte böyledir, kuran okutmak ta yoldaneziyet verici şeyleri kaldırmakta insanlar için menfaat sağlamak ve onlardan zararı defetmek için çalışmakta böyledir. Müslümanara dua ve onlariçin bağışalama dileek te böyledir.

İbni Mirdeveyh zayıf bir isnadla İbni Ömer'den merfu olarak tahric ettiki:kiminmalı varsa malıyla sadaka versin, kimin kuvveti varsa kuvvetiylesadaka versin kimi de ilmivarsa ilmiyle sadaka versin bu herhalde mevkuftur. Taberani zayıf bir isnadla Semure'den peygamber (sav)'in şöyle buurduğunu tahric etti: Sadakanın en üstünü dildir,denildiki: Ya rasulululah, dilin sadakası nedir? Buyurduki: Şefaat ile esirikurtarır, kanı(dökülmekten) korursun, iyiliği getirir, ve kardeşine iyilik eder, ondan hoş olmayanşeyi defersin(2) Amrbin Dinar dedik:Rasululllah (sav)'in şöyle buyurduğu bize ulaştı: Hiçbir sadaka Allah'a iyi sözden daha sevimli değildir, Allah tealanın şu kavlii işitmedinmi? Güzel söz ve bağşama arkasında incitme gelensadakadan daha hayılıdı) (37 Bunu İbni Ebi Hatim tahricetti.
Hasan'ın mürselleride peygamber (sav)'den şöyle buurduğu rivayet edildi:İnsanlara güler yüzlü bir şekilde selam vermen sadakakadındır. Bunu İbniEbiddünya tahric etti.
(S: 460) Muaz dedi ki: Bilmeyene ilimöğretmek sadakadır (4) Ve bu merfu olarakta rivayet edildi.
İnsanların eziyeti kaldırmakta sadakadandır, sahihaynde Ebu Zer (r.a)'den şöyle dediği rivayet edildi: Ey Allah'ın rasülü amellerin hangisi dahafaziletlidir?, dedim. Buyurduki: İman ve Allah yolunda cihaddır, dedim ki: Kölelerin hangisi daha üstündür?Buyurduki: Ehlinin yanıdaen nefis olanı ve kıymetçe en çok olanıdır, dedim ki: Eğer yapmazsam, buyurduki: Yapana yardım edersin,dedim ki: Ya rasulullah amelin bazısından zayıflamam hakkında görüşünüz nedir? Buyurdik0 İnsanlardan şerrini engellersin, ve o sadakadır." (5)
İbni Hibban sahihinde Ebu Zer'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu tahric etti: Kardeşininş yüzüne gülümsemen seni için sadakadır, iyiliği emretmen, kötülükten, nehyetmen sadakadır,yolunu şaşırmış adama yol göstermen seniniçin sadakadır, yoldan taş diken vekemiği kaldırman seniniçi sadakadır,kovadın kardeşinin kovasına boşaltman senin için sadakadır.
Güneşin doğduğu her günde her Adem oğlunun üzerinde sadaka vardır, denildiki: Ya rasulullah bizim vereceğimiz sadaka nerede? Buyurduki: Cennetin kapıları muhakkak ki çoktur. Tesbih tekbir tahmid iyiliği emretmek,kötülükten nehyetmek, yoldan zarar verici şeyikaldırman,sağıra işittirmen,köre yol göstermen, ihtiyacı için senden görüş isteyene görüş beyan etmen,imdat dileyen mazluma koşman,kol gücünle zayıfla birlikte taşıman yüküne yardım etmen sütünbunlarsendenkendi nefsine sadakadır"
(S: 461) İmam Ahmed ebu Zere'den şöyle dediğini tahric etti: Dedimki: Ya rasullullah zenginler sevabı götürdüler, sadakaveriyolar biz vermiyoruz, buyurduki: Sen senin hakkında sadakasın: Yoldan kemiği kaldırman sadakadır, yol göstermen sadakadır, fazla
(1) Takiy bin Mahled ve Bezzar İbni Ömer 'den tahric etti. Heysemi0Senedinde Hüseyin binAta var, İbni ebi Hatim ve başkası onu zayıf gördü dedi. İbni Hibban güveniirlerden zikretti ve Hatta ediyor, ve tedlis yapıyor dedi. (2) Kudai Müsneddüş Şihab'ta Taberani Kebir"'de tahric etti, Heysemi dedi ki: Senedinde Ebu Bekir el Hüzeli var, zayıftır. (3) Bakara: 263 (4) İbni Mace Hasan yolula Ebu Hureyre'den şu lafızla tahric etti:
Sadakanın en faziletlesi kişinin ilim öğrenmesi sonra da oun müslüman kardeşine öğretmesidi" Hasan Ebu Hureyre'den duymamıştır. (5) Hadis sahihtir, Ahmed, Buhari ve Müslim tahric etti.
kuvvetinele zayıfa yardım etmen sadkadır, dilsizin yerine bir şeyi izah etmen sadakadır, karınla ilişkiye girmen sadakadır,dedimki:Ya rasululuh şehvetimizi yerine getiyoruzve sevap mı alıyoruz? Buyurduki: Görüşün nedir,eğerbunu haramda yapsaydın,günahkar olmazmıydın? dedi ki: Evet, dedim, buyurduki: şerri hesab ediyorsunuz da hayrı hesab etmiyor musunuz? İmam Ahmed'inbaşka bir rivayetide de peygamber (sav) buyurduki: Tekbir,Sübhanellahi velhamdu lillahi,ve lai ilahe illalahu ve estağfirullah iyiliği emredişin kötülküten nehyedişin, yoldandiker,kemikve taşı kaldırışın, köreyol gösterişin, anlayıncaya kadar dilsiz ve sağıra işittirişin,yerini bildiğinbir hacetii sana daşına kılavuz olman,imdat dileyiin imdadına koşman,zayıfla beraberkol kuvvetinde yükünü kaldışıın, bütün bunlarınhepsi senden senin nefsine sadakadır, senin içi eşinle cimanda ecir vardır, dedidim: Şehvetim hususunda benim için nasıl ecir (sevap) olur? Rasulullah (sav) buyurduki:Senin bir çocuğun olsa,ve yetişse ve sen onun hayrınıümit etsen, ve ölse onun ölümüne sabretmenin ecrini beklemezmiydin? Evet, dedim, bmuyurdiki: Onusen mi yarattın? Dedimki:Bilakis onu Alllah yarattı, buyurduki: onusenmi hidayet ettin? Dedim ki: Bilakis onu allah hidayet etti,buyurdik: onu sen mi rızıklandırıyordun? Dedim ki Bilakis onu allah rızıklandırıyordu, buyurduki: Bu şekilde onu helaline koy, ve haramından sakındır, Allah dilerse onahayat verir, dilerse öldürür ve senin için ecir olur" Bu siyakın zahiri, hayatından terbiyesi üzerine ecir terettüp eden ve ölümünde (sabırla karşılandığı zaman)ecri Allah"tan beklene, çocukeldeetme niyetiyle ailesiyle yaptığı cimadan da ecir almasını gerektiyor, fakat şehvetini gidermekle bir şey niyet etmezse, bunun da buhadise dahil oluşu hususunda insanlar çekiştiler (ihtilaf ettiler)
Adamın ehline nafakasının sadaka olduğuna dair sahih hadis vardır. Sahihaynde Ebu Mesud el Ensari peygamber (sav)'in şöye buyurduğunu rivayet etti: Adamın ehline nafakası sadakadır" (S: 462) Müslimin bir rivaetindede Ecrini Alah'tanbekleyerek ibaresi vardır, Buhari'ninlafzışudur: Adam ecrini hesab ederek ehline harcama da bulunsa, o kendisiiçin sadakadır" Bu, Allah katındaki ecri bekleyerek yaptığı zamansevap alacağına işaret etti, Sa'd' bin Ebi Vakkas peygamber (sav)'den şöyle buyurduğunurivayet eti:Sen Allah'ı rızasınıisteyerek verdiğin her nafakadan dolayı ecirleirse (sevaplanırsın), hatta karının ağzına koyduğun lokmadan bile sevap alırsı" Bunu Buhari ve Müslim tahrice etti. Sahihi Müslimde Sevban'dan peygamber (sav7'in şöyle buyurduğu tahric edildi:
Dinarların enfaziletlisi,adamın ailesine harcadığı dinardır, Allah yolunda savaşmak için beslediği atına harcadıı dinardır, adamın Allah yolundaki arkadaşlarına harcadığı dinardır"

Bu hadisin rivayeti sırasında Ebu Gılabe dedi ki: aileyle başladı, hangi adam küçük çocuklu ailesine harcama yapan adamdan daha büük sevap alır, Alah o adamın ailisene yaptığı harcama dolasıyla aileyi iffetli kılıyorve başkasıdan isteme zilletini ortadan kaldırıyor) ve onları zenginkılıyor.
Yine Müslim'de Sa'd'dan peygamber (sav)'in şöyle buyurdu rivayet edildi:Ailene verdiğin nafakan sadakadır, karının seninmalından yediği sadakadır"Bu başka bir rivayette allah'ın rızasını istemekle kayıtlandırılmıştır. Sahihi Müslimde Ebu Hureyre Peygamber (sav)'den şöyle buurduğunu rivayetetti: Allah yoluda harcadığın diar, köleazad etmek için harcadığın dinar, miskine fakiresadaka verdiğidinar, ailene harcadığın dinardan enfaziletlesi ailee harcadığın dinardır."
İmam ahmedveibni Hibban Ebu Hureyre'den şöyle buyurduğunu rivayet etti. Rasulullah (sav) buyurduki: Sadaka veriniz,bir adam dedik:Benim yanımda bir dinar var, buyurduki: Onunla nefsinesadakaver, dedk: Yanımda başka bir dinar daha var, buyurduki: nu da eşie sadaka ver, dedi ki:Yanımda başka birdinar daha var,buyurduki: Onuda çocuğuna sadaka ver, dedik:Yanımda başkabirdinar daha var, buyurduki: Sen daha iyi görürsün istediğin yere ver (1)
(1) Sahihtir, Ahmed ve İbni Hibban tahric etti.
(S:463) İmam Ahmed Mikdam bin Madikrerip'ten peygamber (sav)'den şöyle buurduğunu rivayet ettiğini tahric etti.efsine yedirdiğin şey senni için sadakadır, çocuğuna yedirdiğin şeysenin için sadakadır, karına yedirdiğinşey senin için sadakadır, hizmetçine yedirdiğin şey sein için sadakadır."Bu manada hadisler çoktu, zikri uzundur.
Sahihaynde Enes (r.a)'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu rivayet edildi: Hangi bir müslüman bir ağaç diker veya bir ekinekerondan bir insan kuş veya hayva yere, onun için sadaka olur"Sahihi Müslimde Cabir (r.a) peygamber (sav)'den şöyle buyurduğunurivayetetti:Hangi bir müslütman birağa diker, odan yeilirse, onuniçin sadaka sevabı vardır, ondan çalıaniçin de oa sadaka vardır,yırtıcıların yediğinden de ona sadaka vardır, kuşun yediğiden de ona sadaka vardır" Yine birrivayette: Kıyametekadar odaninsan, dört ayaklıhayvan kuş yese onun için sadaka olur"
Müsnedde zayıf bir isnadla Muaz bin enes elCüheni'den peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu rivayet edildi: Kim zulümsüzve haddi aşmaksızın bir bina diker veya zulümsüz ve taşkınlıksız olarak birağaç dikerse, onun için Rahman'ın yaratıklarıdan biri faydalandıkça onun için ecirvardır."
Buhari tarihide merfu olarak Cabir'den zikrettik0kimbir su kuyusu kazar, ondan insandan cinden yırtıcı hayvadan ve kuştanbir canlı içerse Allah kıyamet günüona ecir verir" Bütün bu hadislerin zahiriağaç diken, tohum ekenve benzeri işleryapan kimsenin niyetvekasd etmese dahi sevaplanacağına vesadakak sayılacağına delildir. Aynı şekilde peygamber (sav)'in şu sözü de öyledir"Görüşün edir, eğer onu harama koysaydı,ona günah olmazmı? aynışeklide helala koyunca da onun içi ecir olur" zahiri ailesine niyetsiz olarak gele (cima da bulunan) ecir, alırçünkü ehliyle ilişkide bulunan toprağı eken gibidir, bu görüşü alimlerdenbir grup benimsedi, (S: 4647 Ebu Muhammedbin Kuteybe de yeme, içme ve cima dabu görüşe meyletti, peygamber (sav)'in şu hadisii delil getirdi. Mü'min her şeyde ecirlenir, hatta ağzına kaldırdığı lokmada bile" Delil olarak getirdiğibulafız bilinmiyor,bilinen peygamber (sav)'in Sa'd'a buyurduğu şu hadistir. Sen Allahın rızasınıisteyeerek verdiğin nafakadan dolayı ecirlenirsin, hatta haımınınağzına koyduğun lokmaya bileecir verilir" Buniyetin Allah için yapılması ile kayıtladırılmıtır, mutlak hadisler de manaya hamledilir,Allah en iyisini bilir.
Yine Allah tealanın şu kavli delildir. Onların fısıldaşmalarının birçoğunda hayır yoktur. Ancak bir sadaka yahutbir iyilik yahut insanların arasını düzeltmeyi isteyen (in fısıldaşması) müstesna.Kim Alah'ın rızasınıelde etmek için bunu yaparsa,biz ona yakında büyükbir mükafat vereceğiz) (1), Bunuhayırkıldı, vebunaancak niyetin ihlasıyla birlikte ecir tertib etti. Fakat gösteriş olsu diye yaparsa cezalandırılır, tereddüt mahalliacak salih veyabozuk niyetle yapmayışıdır. Ebu Süleymanı Darani dedik: Kim niyetsiz bir hayırameliışlese başka dinlerden başka islamı tercih ediş niyeti ona kafidir(2),bunun zahirine göre tamamen niyetsiz olarak ta sevaplanır, çükü o islama girmekle kısaca hayır amelleriniseçmiştir, bu niyetle yaptığı bütün amelinden dolayı sevaplanır, Allah en iyisini bilir.
Görüşün nedir, eğer onu fercini harama koysaydı,onunüzerine günah olmaz mıydı? Buungibionu helal koyunca daonu ecir vardır"Bu usulcülerinyanıdaKıyasül aks diye isimlendirilir. İbniMesud'un sözüde bundandır,dedi ki: Peygamber (sav) bir kelime buyurdu, ben debakabirkelme söyledim, buyurduki: Kim Allah'a şirk koşarak ölürse ceheneneme girer (3) Dedim ki:Kim Allah'a şirk koşmadan ölürse cennete gerer. Mali olmayansadakınn ikinci çeşidiise:Faydası sadece yapana olandır, tekbir tesbih tahmid, tahlilistiğfar vb zikir çeşidleri gibi,yinemescidlere yürümeksadakadır, hadislerde namaz, oruç, cihad vehaccınsadaka olduğu zikredilmedi.(S: 465) Bu amellerinçoğu mali sadakalardan üstündü, çünkümallarıyla nafile ibardetlerde bulunan zengielri yaptıkları
(1) Nisa: 114 (2) Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti: 9 /271 (3)Bahari, Müslim ve Ahmed tahric etti. sahihtir.
amellere karşılık ne yapmaları gerektiğini soran fakirlere cevap olarak zikredildi. Farzlarise ondahepsi müşterektir (zengin fakir herkes yapıyor).
Zikrin mali sadaka ve başka amellerden üstün tutulduğu hakkında çoknaslar vardır, Ebudderda Peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti0 Amellerinizin en hayırlısını ve melikinizin (padişahınızın (Allah'ın) yanındaen temiz olanın,dereceniz husuunda enyüksek olaın vesiziniçin altın ve gümüş sadaka vermenizde daha hayırlı olanını ve düşmanla karşılaşmanızdan ve onlarınboyunlarını vurmanızdanonların da sizin boynunuzu vurmasından sizin için daha hayırlı olanını ve düşmanlı karşılaşmanızdan ve onlarınboyunlarını vurmanızdan, onların da sizin boynunuzu vurmasıdan siziniçin daha

hayırlı olanınısizehabervermeyelim mi?dediler ki: Evet (cer) ya rasulullah. Buyurduki: Allahazze ve cellein zikridir" Bunu İmamahmedve Tirmizi tahric etti, bunuMalik Muvatta'da Ebudderda'ya mevkuf olarak zikretti (1).
Sahihaynde Ebu Hureyre'den peygamber (sav)'den şöyle buyurduğunu rivayete ettiği tahric edildi.: Kim günde yüz kere:La ilahe illallahu vahdehu la şerike,leh, lehül mülkü velehül hamd,yuhyi ve yümit ve hüve ala külli şeyin kadir,derse, onuniçin on köle azad etemeye denk sevkap verilir, ona yüz iyilik yazılırk,ondanyüzkötülük silinir,, o gününde akşamlayıncayakadar kendisi içinşeytan koruma olur, ondan dahafazla yapan müstesna o günüdeondandaha faziletli bir amel yapmamış olur, ondan daha fazla yapan müstesna o gününde ondan daha faziletli bir amel yapmamış olur"Yine Buhari ve Müslim'de Ebu Eyyub4un peygamber (sav)'den şöylebuyurduğunu rivayet ettiği tahric edildi. Kim onu on kere söylerse, İsmail (Peygamber) çocuklarından dört kişiye azad eden kimse gibiolur" İmam Ahmed ve Tirmizi Ebu Said'den tahric ettiki: Peygamber (sav)'e Kıyamet günü Allah katıda derece bakımınadn kullların en üstüne hangisi olduğu soruldu, buyurdu: Allah'ı çok zikredenler. Dedim ki:Ya rasulullah Allah yoluda savaşandan da mı?Buyurduki: Eğer kılıcıyla kırılana v kana boyanana kadar kafir ve müşriklerin boynunu vursa, Allah'ı zikdenenler ondan derece bakımından daha yüksek olur" (2)(S:466) Bunabenzer merfu olara Muazve Cabir'de de rivayet edildi, doğrusu Muaz'a mevkuftur, kedi sözündendir. Taberani Ebul Vazi'den tahric etti, o'da Ebu Bürde'den , o5'da EbuMusa4dan, O'da Peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunurivayetetti:Eğer bir adamı kucağında dirhemler olsaonu dağıtsa, diğeri de Alllah'ı zikretse, zikreden daha üstün olur" (3) Dedim ki: Doğrusu Ebul Vazi'den rivayet edildi, O'da Ebu Berze el Eslemi4nin kendi sözünden rivayetetti,bunu Cafer elFiryabi tahric etti ki: O'na deildiki: Bir adam yüz kişiye azad etti (Ebu Zer) dedi ki:Yüz kişi bir adamınmalındançoktur, ondan daha faziletlisi isegece vegündüz beraber bulunan iman ve sizden birinizin dilinin Allah'ın zikrinden dolayısılak kalmasıdır (Allah'ı çok zikretmesidir"
Yineubudderda'dan şöyle dediği edildi: Yüz kere Allahu ekberdemem, yüz dinar sadaka vermemden bana daha sevimlidir (6). Yinesahabeden selman vebaşkası ve tabiinden bazılarızikrinmal ile sadakadan dahaüstün olduğuu söyledi.
İmam Ahmed veNesai ümmü Hani'den tahric ettiki: Peygamber (sav) O'na buyurduki: Yüz kere Allah'ı tesbih et, O İsmail evladından yüzköleye (ıazad etmeye) denktir, yüzkere Allah'a hamdet (S: 467), o seniniçin Alllah yoluna sevkedeceğin yüz yularlı, eğerli ata denktir, yüz kere Alllah'a tekbir getir,senin için kabul eilmiş bağlı yüz deveye denktir, yüz kere tehlil yüz kere Allah'a tekbir getir,seniniçin kabul edilmiş bağlı yüz deveye denkti, yüzkere tahlil getir, zanediyorum şöyle mbuyurdu: Gök ve yer arasını doldurur, o gün sein amelin gbiiamel yükseltilmez,ancaksei yaptığıngbi yapan kimse müstesna" (7) Yine Ahmed ve İbni Mace tahric etti, o ikisinin yanındaki lafız şöyledir" Yüzkere La ilahe illalah ,de,ohiçbir günah
(1) Hadis sahihtir, Ahmed güzelbir isnadla tahric etti, ibniebiddünya Tirmizi ve İbni Mace'de tahric eti, Hakim deiki:İsnadı sahihtir.(2) Ahmed ve tirmizi tahric etti,ve dedi ki:Hadis garibtir. (3) Taberani Evsat'ta tahric etti.Heysemi deiki: Adamları güvenilir kabuledildi: (4) EbuNuaym Hilye'de Ebu Berze el Eslemi4den tahric etti. (5) Musannifin doğruladığı gibi Firyabi tahric etti. (6) Ebu Nuyam hilye-'de iki yolla tahric etti. (7) Bu hadis hasendir, Ahmed, Nesai, abdurrazzak,Hakim,ibniebi Şeybeve Taberani Kebir'de tahric etti.
bırakmaz, onu hiçbir amel de geçmez"(1) Bunu Tirmiz amr bi Şuayb'tantahric etti, o'da babasından, O'da dedesinden, O'da peygamber (sav)'denbuna benzer bir rivayet yaptı.
Taberani İbni Abbas'tan Merfu olarak şöyle dediğini tahric etti. Hiçbir sadakaAllah'ı zikretmekten daha üstün değildir" Firyabi hakkında görüş bulunanbirisnatla Merfu olarak Ebu Ümame'den tahric eetti.ki:Kim gece ibadetini geçirmişse (yapmıyorsa), malını harcamakta cimri davrandıysa, düymanla savaşmaktan korktuysa, sübhaellahi ve bihamdih'i çok söylesin,muhakkak ki o Allah'a,Allah yolunda harcayacağı bir dağ altından,veya gümüştendaha sevimlidir" (2)
Yakın bir isnadla Bezzar (3) İbni Abbas'tan merfu olarak tahric etti. (hadisinde şöyle dedi:Allah'ın zikrini çok yapsın" Ve bunaziyade yapmadı. Bu manada diğer çokçeşitli
(1) Yine bunu Tirmizi, İbni Adiy Kamil'de, Mizzi Tehzibül Kemal'de, Zehebi Mizanul itidal'de Amr bin Şuayb'ten tahric etti, O'da babasından , O'da dedesinden rivayet etti, amr zayıftır, önceki geçe ümmü Hani hadisinden dolayı hasendi (2) zayıftır, Firyabi ve Taberani ikizayıf yolla tahric etti (3) Bezzar, Taberani Kebir'de ve Beyhei tahric etti. Senedinde EbuYahya el Kattat var, güvenilir görüldü, cumhur (çoğunluk) zayıf gördü, diğerleriyle sahihte delil getirilir.
SON BİTTİ

(S: 1) YİRMİ ALTINCIHADİS
(BEDENDEN DİĞER SADAKALAR)

(as)Ebu Hureyre (r.a.)'den şöyle dediği rivayet edildi: Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Güneşin doğduğu her günde insanlardan herbir eklem üzerine sadaka vardır, iki kişi arasında adalet sağlaman sadakadır, bir adamı hayvanının üzerine kaldırman veya eşyasını hayvanının üzerine yüklemen sadakadır, güzel söz sadakadır, namaza yürüdüğün her adım sadakadır, yoldan eziyet verici şeyi kaldırman sadakadır." Bunu Buhari ve Müslim rivayet etti.[1]
Bu hadisi Buhari ve Müslim Hemmam bin Münebbih rivayetinden, o da Ebu Hureyre'den rivayet etti. Bunu Bezzar'da[2]Ebu Salih rivayetiyle tahric etti, o da Ebu Hureyre'den, o da Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti:
"İnsanın üç yüz altmış kemiği veya otuzaltı mafsalı vardır, her gün üzerine sadaka vardır." Dediler ki:
"Bulamayan kimse (ne yapacak)?" Buyurdu ki:

“İyiliği emredip, kötülükten nehyeder.” Dediler ki:
“Gücü yetmeyen kimse (ne yapacak)?” Buyurdu ki:
“Yoldan kemiği kaldırır.” Dediler ki:
“Buna da gücü yetmeyen kimse?” Buyurdu ki:
“Zayıfa yardım etsin.” Dediler ki:
“Buna da gücü yetmeyen kimse?” Buyurdu ki:
“İnsanlara kötülük yapmayı terk etsin.” Müslim Ayşe (r.a.)’den rivayetle Peygamber (s.a.v.)’in şöyle buyurduğunu tahric etti: “Allah Adem oğlunu üç yüz altmış mafsal üzerine yarattı (S:2), kim bu üç yüz altmış eklem adedince Allah’ı zikreder, Allah’a hamd eder, tesbih eder, müslümanların yolundan taşı kaldırır veya dikeni veya kemiği kaldırırsa veya iyiliği emreder veya kötülükten nehyederse, bu gününde nefsini ateşten uzaklaştırmış olarak akşamlar.”[3]

[1](1) Hadis sahihtir, Buhari ve Müslim tahric etti, ibni Hibban doğruladı.
(2) Hadis sahihtir, adamları güvenilirdir, sahihaynın adamlarındandır.
(3) Sahihtir, Müslim ve Tahavi tahric etti, ibni Hibban doğruladı.

Yine Müslim Ebu’l Esved ed-Dili rivayetinden tahric etti, o da Ebu Zer’den Peygamber (s.a.v.)’in şöyle buyurduğunu rivayet etti: “Sizden birinizin herbir eklemi üzerine sadaka olur. Herbir tesbih sadakadır, herbir tahmid sadakadır, her bir tehlil, herbir tekbir sadakadır, iyiliği emretmek, kötülükten nehyetmek sadakadır, bütün bunların yerine duha namazının iki rekatı kafi gelir.”[4] İmam Ahmed ve Ebu Davud Büreyde’den tahric etti, Peygamber (s.a.v.)’in şöyle buyurduğunu rivayet etti:
“İnsanda üç yüz altmış mafsal vardır, herbir mafsal üzerine bir sadakada bulunması gerekir.” Dediler ki:
“Buna kim güç yetirebilir ey Allah’ın nebisi?” Buyurdu ki:
“Mesciddeki sümüğü gömersin, yoldaki eziyet verici şeyi uzaklaştırırsın, eğer bunu bulamazsan, duha namazının iki rekatı sana yeter.”[5] Sahihayn’de Ebu Musa’dan rivayet edildi ki, Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu:
“Herbir müslüman üzerine sadaka vardır.” Dediler ki:
“Eğer bulamazsa?” buyurdu ki:
“Eliyle iş yapar nefsine fayda verir ve sadaka vermiş olur.” Dediler ki:
“Eğer gücü yetmezse veya yapmazsa?” Buyurdu ki:
“Yardım dileyen ihtiyaç sahibine yardım eder.” Dediler ki:
“Eğer yapmazsa?” Buyurdu ki:
“İyiliği emretsin.” Dediler ki:
“Eğer yapmazsa?” Buyurdu ki:
“fierden geri dursun bu onun için sadakadır.”[6]

(4) Müslim, Ahmed ve Ebu Davud’un başka bir rivayetiyle sahih sahihtir.
(5) Ahmed, Ebu Davud ve Tahavi tahric etti, ibni Hibban doğruladı.
(6) Buhari, Müslim, Ahmed ve Ebu Davud tahric etti.

İbni Hibban sahihinde[7] ibni Abbas’dan (r.a.) tahric etti, o da Peygamber (s.a.v.)’in şöyle buyurduğunu rivayet etti:
“Adem oğlunun her ucuna her gün sadaka vardır.” Kavimden bir adam dedi ki:
“Buna kim güç yetirebilir?” Buyurdu ki:
“İyiliği emretmek, kötülükten nehyetmek sadakadır, zayıfın yükünü taşımak sadakadır, sizden birinizin mescide giderken attığı her adım sadakadır.” (S:3) Bunu Bezzar başkası tahric etti, onun Müsned’inde bir rivayete de şöyledir:
“İnsandan herbir yan için her gün sadaka veya namaz vardır.” Bir adam dedi ki:
“Bu bize verilenlerin en şiddetlisidir” Buyurdu ki:
“İyiliği emretmek, kötülükten nehyetmek sadaka veya namazdır, zayıfın yükünü taşıman namazdır, yoldan pisliği kaldırman namazdır, namaza giderken atılan her adım namazdır.”Bezzar’ın bir rivayetinde ise: “Yoldan eziyet verici şeyi kaldırmak sadakadır veya namazdır” buyurdu.”

(7) İbni Hibban ve Bezzar tahric etti, adamları sahih rivayet adamlarıdır, Ebu Ya’la ve Taberani’de Kebir’de tahric etti.

Taberani başka bir vecihten ibni Abbas’tan rivayetle merfu olarak Peygamber (s.a.v.)’in şöyle buyurduğunu rivayet etti: “Herbir ekleme veya herbir uzva her günde sadaka vardır, duhanın iki rekatı (namazı) bunun yerine yeterlidir.”[8] Ebu’d Derda’dan Peygamber (s.a.v.)’in şöyle buyurduğunu rivayet ettiği nakledilir:
“Her nefse her günde sadaka vardır.” Denildi ki:
“Eğer bir şey bulamazsa?” buyurdu ki:
“Gözü görmüyor mu, zeki, fasih, sıhhatli değil mi?”
“Evet” dedi. Buyurdu ki:
“Azından ve çoğundan verir, görüşü noksan olana görmen sadakadır, işitmesi zayıf olana işitmen sadakadır.” [9]

(8) Taberani Tebir ve Sağir'de buna benzerini tahric etti. Mecmau'z-Zevaid: 3/104.
(9) Musannif böyle zikretti, masdarı bilinmiyor.
İbni Hibban'ın sahihinde tahric ettiği geçen Ebu Zer hadisinin şerhinde zikretik ki, Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu:
"Güneşin doğduğu her günde her Adem oğlunun nefsine sadaka vardır." Denilldi ki:
"Ya Rasulullah, bizim verecek sadakamız nerede?"Buyurdu ki:
"Muhakkak ki hayır kapıları çokur. Tesbih, tahmid, tekbir, tehlil, iyiliği emretmek, kötülükten nehyetmek, yoldan eziyet verici şeyi kaldırmak, sağıra işittirmen, köre yol göstermen, haceti üzerine kılavuzluk isteyene kılavuzluk etmen, imdat dileyenin imdadına koşman, (S:4) kol gücünle zayıfla birlikte (yükünü) taşıman, bütün bunlar senden senin nefsine sadakadır.""İnsanlardanher bir eklem üzerine sadaka vardır."Ebu Ubeyd[1] dedi ki: Sülama: Aslen devenin ayak ucundaki kemikir. Dedi ki: Hadisin manası sanki: Ademoğlunun her kemiği üzerine sadaka vardır, şeklindedir. Ebu Ubeyd Sülema'nın develerdeki küçük kemik olduğuna işaret ediyor, sonra bil cümle Ademoğlu ve diğerlerinde bütün kemikler olarak tabir etti.
(1) Ğaribul hadis kitabında zikretti: 3/10 ve sonrası.
Onunyanında hadisin manası: Ademoğlunun kemiklerinden her kemik üzerine sadaka vardır, şeklindedir. Başkası dedi ki: Sülama: El ve ayak ucundaki kemiktir, bu kelimeyle cesedin bütün kemikleri kastedidi. Sülema cemi'dir (çoğuldur). Müfreddir (tekildir) de denildi. Tıp alimleri bedenin bütün kemiklerinin iki yüz kırk sekiz olduğunu ve onlara simsimaniyya denildiğini zikrettiler. Bazısı diyor ki: Üç yüzaltmış tanedir, iki almış beş tanesi görünür, geri kalanlar küçüktür, görünmez ve onlara simsimaniyyat denilmez, bu hadisler bu sözü doğruluyor. Herhalde asılda develerde kemiklerin en küçüğüne Sülema olduğu gibi, sülema ile küçük kemikler tabir edildi. Bezzar'ın Ebu Hureyre hadisi buna şahiddir, orada şöyle dedi: "Veya otuz altı eklemdir."
Bunu Bezzar'dan başkası da tahric etti, şöyledir: "Adem oğlunda altı yüz altmış tane kemik vardır." Bu rivayet yanlıştır. Ayşe ve Büreyde hadisinde üç yüzaltmış tane mafsal zikretti. Hadisin manası: Bu kemikler ve eklemlerin terkibi Allah'ın kula en büyük nimetlerindendir, onlardan herbir kemik bu nimete şükür olsun diye sadakaya muhtaçtır. Allah Teala buyurdu ki: (Ey insan!Seni yaratıp seni düzgün ve dengeli kılan, seni istediği bir şekilde birleştiren, ihsanı bol Rabbine karşı seni aldatan nedir?) (İnfitar: 82/6-8) Ve buyurdu ki: (Rasulüm)De ki: Sizi yaratan, size işitme duyusu, gözler ve kalpler veren O'dur. Ne az şükrediyorsunuz?) (Mülk: 67/23) (S:5) Ve buyurdu ki: (Siz hiçbir şey bilmezken Allah, sizi analarınızın karnından çıkardı, şükredesiniz diye size kulaklar, gözler ve kalpler verdi) (Nahl: 16/78) Ve: (Biz ona iki göz, bir dil ve iki dudak vermedik mi?) (Beled: 90/8-9) Mücahid dedi ki: Bu Allah'tan açık nimetlerdir, sana ikrar ettiriyor ki şükredesin.[6] Bu ayeti Fudayl bir gece okudu ve ağladı, ağlayış sebebinden soruldu ve dedi ki: Allah sana göreceğin iki göz verdi diye hiç şükrederek geceledin mi? Sana konuşacağın bir dil verdiği için şükredek geceledin mi?.
(6) Bunu yine Abd bin Humeyd ve ibni Ebi Hatim Katade bin Numan'dan tahric etti.
İbni Ebid'dünya Selman-ı Farisi'ye isnatla şöyle dediğini rivayet etti: Bir adama dünya genişliği (zenginlik) verilmişti ve elindekiler geri alındı, bunun üzerine Allah'a hamdetmeye başladı, hatta onun yatacağı ancak bir hasır kaldı, yine Allah'a hamd-ü sena etti, başka birine yine zenginlik verildi ve hasır yataklı olana dedi ki:
"Sen ne üzerine Allah'a hamdediyorsun?" Dedi ki:
"Yaratıklara verilenin bana verilmesi karşılığında vermeyeceğim bir şey üzerine Allah'a hamdediyorum." Adam:
"Nedir o?" dedi. Dedi ki:
"Gözünü görmüyor musun? Dilini görmüyor musun? İki elini görmüyor musun? İki ayağını görmüyor musun?." Ebu Derda'ya isnadla şöyle dediğini rivayet etti:"Sağlık cesedin zenginliğidir."[7] Yunus bin Ubeyd'den rivayet edildi ki: Bir adam kendisine geçim darlığını şikayet etti, Yunus ona dedi ki:
"Senin şu gördüğün gözüne karşı yüz bin dirhemin olması seni sevindirir mi?" Adam:
"Hayır" dedi. Eline bedel yüz bin dirhem sevindirir mi?" Adam:
"Hayır" dedi.
"İki ayağına?" Adam:
"Hayır" dedi. Yunus ona Allah'ın nimetlerini zikrediver dedi ki:
"Sen de yüzbinler görüyorum sen ihtiyacından şikayetleniyorsun."[8] Vehb bin Münebbih'ten şöyle dediği rivayet edildi: Davud ehlinin hikmetinde şöyle yazılıdır: "Afiyet: Gizli mülktür."[9]
(7) İbni Ebi'd-dünya şükür kitabında rivayet etti.
(8) Ebu Nuaym Hilye'de zikretti: 3/22.
(9) İbni Ebi'd-dünya şükür kitabında tahric etti rakam: 119.
(S:6) Bekir el-Müzeni'den şöyle dediği rivayet edildi: Ey Ademoğlu eğer Allah'ın sana verdiği nimetleri bilmek istersen iki gözünü kapat.[10] Eserlerin bazısında şöyledir: Sakin damarda Allah'ın nice nimetleri vardır.[11] Buhari'nin sahihinde ibni Abbas Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu tahric etti: "İnsanlardan çoğu iki nimete aldanmıştır: (O ikisi) Sıhhat ve boş vakittir." Kıyamet günü insan bu nimetlerin şükründen sorulacakır. Allah Teala buyurdu ki: (Sonra o gün nimetlerden elbette hesaba çekileceksiniz)[2] (Tekasür: 102/8) Tirmizi ve ibni Hibban Ebu Hureyre'den tahric etti, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Kıyamet günü kul ilk olarak nimetlerden sorguya çekilecek ve kendisine şöyle denilecektir: Senin cisminisıhhatli yapmadık

mı ve seni soğuk su ile doyurmadık mı?"[2] İbni Mesud (r.a.) dedi ki: "Güven ve sıhhat, nimetlerdir."[3] Bu ondan merfu olarakta rivayet edildi.[4]

(10) Yine ibni Ebi'd-dünya şükür kitabında zikretti.
(11) Ebu Nuaym Hilye'de Ebu'd-derda'dan tahric etti.
(2) Tirmizi tahric etti, ibni Hibban doğruladı.
(3) Taberi Camiul Beyan'da, Hennad bin Sirri Zühd'de rivayet etti.
(4) İbni Ebi Hatim ondan merfu olarak tahric etti, ibni Kesir tefsiri: 4/546-547.

Ali bin Ebi Talha ibni Abbas'tan (sonra o gün nimetlerden elbette hesaba çekileceksiniz) ayeti hakkında şöyle dediğini rivayet etti: "Nimetler: Bedenlerin, işitme ve görmelerin sıhhati olmasıdır, Allah hangi şeyde kullandıkları hakkında kullarına sorar, O(Allah) bunu onlardan daha iyi bilir, bu Allah Teala'nın şu ayetidir: (Kulak, göz ve gönül, bunların hepsi ondan sorumludur. (İsra: 17/36) Taberani Eyyub bin Utbe rivayetinden tahric etti, onda zayıflık vardır o da Ata'dan, o da ibni Ömer'den Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti (S:7):

"Kim Lailaheillallah derse, onun için o kelime sebebiyle Allah katında bir ahd (söz) olur, kim:Sübhanellahi ve bihamdihi derse ona yüz yirmi dört bin iyilik yazılır." Bir adam dedi ki:

"Bundan sonra nasıl helak oluruz ya Rasulullah?" Buyurdu ki:

"Kıyamet günü dağın üzerine konulsa, ona ağır gelecek bir amel ile gelir, sonra Allah'ın rahmetiyle muamele etmesi hariç Allah'ın nimetlerinden bir nimet bir nimet nerdeyse bütün bu iyiliklerin hepsini bitirir."[6]

İbni Ebi'd-dünya zayıf bir isnadla Enes (r.a.)'den tahric etti, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki:"Kıyamet günü nimetler ve iyiliklerle kötülükler getirilir. Allah Teala nimetlerinden bir nimete buyurur ki:"İyiliklerinden hakkını al, onun (kul) için hiçbir iyilik bırakmaz o nimete geçer."Vehb bin Münebbih'e isnadla şöyle dediğini rivayet etti: Bir kul elli yıl Allah'a ibadet etti, Allah ona:

"Seni bağışladım" diye ilham etti adam:

"Ya Rab benim neyimi bağışlıyorsun ki, ben günah işlemedim?"Allah azze ve celle boynundaki bir damara emretti o adamı öyle rahasız etti ki, uyumadı ve namaz kılamadı sonra sakinleşti ve kalkı ona melek geldi adam meleğe damardan çektiği sıkıntıyı şikayet etti, melek dedi ki: "Rabbin azze ve celle buyuruyor ki: Senin elli sene ibadetin bu damarın ağrısının sakinleşmesine denktir."[7] Hakim'de bu manayı merfu olarak Süleyman bin Herim el-Kureşi rivayetiyle tahric etti, o da Muhammed bin Münkedir'den, o da Cabir'den Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Cebrail Peygamber (s.a.v.)'e haber verdi ki bir adam deniz dibinde bir dağın başında beş yüz sene Allah'a ibadet etti, sonra rabbinden secdedeyken ruhunu almasını istedi. Dedi ki: Biz inerken ve çıkarken ona uğruyoruz ve ilimde onun kıyamet günü diriltilip rabbinin huzurunda duracağını ve Allah azze ve cellenin ona şöyle buyuracağını buluyoruz: Kulumu rahmetimle cennete girdiriniz. Kul üç kere der ki:Ya Rabbi amelimle (girdirsinler), sonra Allah meleklere buyurur ki: "Kulumun ameliyle benim nimetimi mukayese ediniz. Melekler görme nimetinin beş yüz senelik ibadeti kuşattığını ve cesedin diğer bütün nimetlerinin kaldığını görürler, kulumu cehenneme girdirin, buyurur. Cehenneme çekilir, adam Rabbına nida eder: (S:8) Rahmetinle beni cennete girdir, rahmetinle beni cennete girdir ve bunun üzerine cennete girdirir. Cebrail dedi ki: Eşyalar Allah'ın rahmetiyledir eyMuhammed" Süleymanbin Herim hakkı Ukayli dedi ki: O meçhuldür, hadisi muhafaza edilmiş değildir.[2]

(6) Hadis zayıftır taberani, ibni Mirdeveyh ve ibni Asakir tahric etti, Heyemi dedi ki: Senedinde Eyyub bin Utbe vardır o zayıfır.
(7) Yine Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti: 4/68.

Haraiti[8] nazar bulunan bir isnatla Abdullah bin Amr'dan merfu olarak tahric etti ki: "Kıyamet günü kul getirilir ve Allah azze ve cellenin huzurunda durdurulur, Allah meleklere buyurur ki: "Kulumun ameline ve benim onun üzerindeki nimetime bakın." Bakarlar ve derler ki: Onun üzerindeki nimelerinden bir nimet kadar bile değil (onun ameli), buyurur ki: "Onun kötü ve iyi ameline bakınız, bunun üzerine bakarlar ve yeterli bulurlar, Allah Teala buyurur ki: "Kulum iyiliklerini kabul ettim, kötülüklerini bağışladım, bu arada sana da nimetimi verdim."Maksat Allah kullarına sayamayacakları nimetler vermiştir. Allah Teala buyurdu ki: (Eğer Allah'ın nimelerini sayarsanız sayamazsınız) (İbrahim: 14/34) kullardan şükür ve hoşnutluk istemiştir.

(8) İsnadı zayıftır.

Süleyman et-Teymi dedi ki: "Allah kullarına kudretince nimet vermiştir ve kullarının kudreti kadar da şükür istemiştir, kalpleriyle nimeti itiraf dilleriyle de hamdetmelerine razı olmuştur. Ebu Davud ve Nesai Abdullah bin Ğannam (r.a.)'dan tahric etti, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Kim sabahlayınca: Allah'ım bana kendiliğinden veya yaratıklarından biri vasıtasıyla bir nimet olursa o tek olarak sendendir, hamd ve şükür sanadır derse, o günün şükrünü yerine getirmiş olur, kim akşamlayınca söylerse gecesinin şükrünü yerine getirmiş olur."[1] Nesai'nin bir rivayetinde de Abdullah bin Abbas (r.a.)'tan rivayet edildi.[2]

(2) Bu hadiste ihtilaf edildi, ibni Abbas'tan mı yoksa ibni Ğannam'ın annesinden mi rivayet edildi, bu hususta hafızlar farklı görüşleri vardır.

(S:9) Hakim Ayşe (r.a.)'den tahric etti, Peygamber (s.a.v.) buyurduki: "Allah bir kula nimet verirde, kul o nimetin Allah'tan olduğunu bilirse şükretmeden önce Allah onun şükrünü yazar, kul bir günah işlerde pişman olursa Allah onun bağışlanmasını

kul isiğfar etmezden önce yazar.”[3] Ebu Amr eş-fieybani dedi ki: “Tur dağına çıktığı gün Musa (a.s.) dedi ki:“Ya Rab eğer ben namaz kılsam bu sendendir, sadaka versem bu da sendendir, elçiliğimi tebliğ etsem bu da sendendir, sana nasıl şükrederim?” buyurdu ki: “fiimdi bana şükrettin.”[4] Hasan’dan şöyle dediği rivayet edildi: Musa (a.s.) dedi ki:
“Ya Rab Adem oğlu kendisine yaptığının şükrünü nasıl eda edecek? Onu sen yarattın, kendinden bir üfledin, cennetinde iskan ettirdin, meleklere emrettin ona secde ettiler” buyurdu ki:
“Ya Musa, bunun benden olduğunu bilirde bana hamdederse bu kendisine yaptığıma şükür olur.”[5] Ebu’l Celd’den şöyle dediği rivayet edildi: Davud’un meselesinde okudum şöyle demiş: “Ya Rab Ben senin şükrüne ancak senin nimetinle ulaşabiliyorum, sana nasıl şükredebilirim? Dedi ki:
O’na vahiy geldi: “Ey Davud sendeki nimetlerin benden olduğunu bilmiyor musun?”
“Evet, ya Rab” dedi, buyurdu ki:
“Ben buna senden şükür olarak razı oluyorum.”[6] dedi ki: Musa’nın meselesinde okudum dedi ki:
“Ya Rab, ben sana nasıl şükredebilirim. Senin nimetlerinin en küçüğüne benim amelimin hepsi bile kafi gelmez” dedi ki: Ona vahiy geldi, Allah buyurdu ki:
“Ey Musa şimdi bana şükrettin.”7 [3]

[3] Hadis sahihtir, Ebu Davud, Nesai ve Taberani Abdullah bin Ğannam el-Beyadi’den tahric etti, Nevei: “isnadı güzeldir” dedi.
(2) Bu hadiste ihilaf edildi, ibni Abbas’tan mı yoksa ibni Ğannam’ın annesinden mi rivayet edildi, bu hususta hafızlar farklı görüşleri vardır.
(3) Hakim adamları adaletli olan bir isnatla tahric etti, fakat ibni ebi’d-dünya Hişam bin Zeyd yoluyla tahric etti, o Zehebi’nin dediği gibi metrüktür. Taberani Evsat’a tahric etti, senedinde Süleyman bin Davud el-Minkari var, o zayıftır.
(4) Haraiti faziletüş şükürde tahric etti.
(5) İbni Ebi’d-dünya fiükür’de tahric etti, rakam: 39.
(6) Ahmed, Ebu Nuaym Hilye’de ve ibni Ebi dünya tahric etti.
(7) İbni Ebi’d-dünya şükür’de tahric etti, rakam:7.

(S:10) Ebu Bekir bin Abdullah dedi ki: “Kul elhamdulillah derse, elhamdulillah sözüne karşı bir nimet vacip olur, bu nimetin karşılığı yine elhamdulillah demektir, bunun üzerine bir nimet daha gelir, Allah’ın nimetleri bitmez.”[8] İbni Mace[9] Enes (r.a.)’den Rasulullah (s.a.v.)’e merfu olarak rivayet etti ki: “Allah kula bir nimet verir de kul: “Elhamdulilah” derse, Allah’ın (yeni) verdiği kulun (önceki) aldığından daha üstün olur.” Yine buna benzer fiehr bin Havşeb yoluyla Esma binti Yezid’den merfu olarak rivayet bize rivayet edildi.[10] Bu Hasan-ı Basri’nin kendi sözünden de rivayet edildi. Ömer bin Abdulaziz’in valilerinden biri kendisine şöyle yazdı: “Ben Sed denilen yerdeyim burada nimetler o kadar çoğaldı ki hatta ehlinin şükür zayıflığından korktum.” Ömer ona yazdı ki:
“Ben seni Allah’ı senin şu halinden daha üstün olur eğer sen bunu bilmiyorsan Allah Teala buyurdu ki: “Andolsun ki biz, Davud’a ve Süleyman’a ilim verdik. Onlar: “Bizi, mümin kullarının bir çoğundan üstün kılan Allah’a hamdolsun dediler) (Neml: 27/15). Ve buyurdu ki: (Rablerine karşı gelmekten sakınanlar ise, bölük bölük cennete sevkedilir, oraya varıp ta kapıları açıldığında bekçileri onlara: “Selam size tertemiz geldiniz. Artık ebedi kalmak üzere girin buraya” derler. Onlar: “Bize verdiği sözde sadık olan ve bizi, dilediğimiz yerinde oturacağımız bu cennet yurduna varis kılan Allah’a hamdolsun” derler) (Zümer: 39/73-74) Cennete girmekten daha üstün hangi nimet vardır?[13]

(13) Açıklaması ibni Ebi’d-dünyanın kitabında geçti.

İbni Ebi’d-dünya şükür kitabında alimlerin birinden rivayetle zikretti ki: (S:11)O alim bu görüşü doğruladı, yani elhamdulillah’ın nimetten daha üstün olduğu görüşünü. İbni Uyeyne bu sözü söyleyeni hatalı gördü ve dedi ki: “Kulun fiili Rabbin fiilinden daha üstün olamaz, doğrusu şu görüşü doğrulayanın sözüdür: Nimetlerle murat: Afiyet, rızık, sıhhat ve zararın defi gibi dünyevi nimetlerdir, elhamdulillah ta dünyevi nimetlerdendir, her ikisi de Allah’tan gelen nimettir, fakat Allah’ın kulu hamd ile şükre hidayet ettiği nimet dünyevi nimetlerden daha üstündür, çünkü dünyevi nimetlere şükür edilmezse bela olur. Ebu Hatim’in dediği gibi: Allah’a yaklaştırmayan her nimet beladır.”[14] Allah’ın kulunu şükre muvaffak ettiği dünyevi nimetleri, diğer nimetlerden daha Allah katında daha üstün ve Allah’a daha sevimlidir, Allah hamdleri sever, kulunun yiyip hamdetmesini sever, içip hamdetmesini sever. Cömertlik sahibi kişiler yanında nimetlere hamd ve şükür etmek mallarından kendilerine daha sevimlidir, onlar övgü için harcıyorlar, Allah cömertlerin en cömertidir, O nimetlerini kullarına bol bol veriyor ve onlardan övgü, kendisinin zikredilmesini ve kendine hamdedilemesini istiyor bunlara da şükür olarak razı oluyor, bütün bunlar her ne kadar onun ikramı ise de O kullarının şükrüne muhtaç değildir, fakat kullarından şükrü seviyor, çünkü kulun salihliği ve kurtuluşu ve mükemmelliği ondadır, Allah fazlındandır ki kullarına olan en büyük nimetlerinden olmasına rağmen hamd ve şükrü onlara nisbet etti, bu bazı malları onlara verip sonra ödünç alması gibidir, o malları vermelerine karşı onları övmüştür. Hepsi onun mülküdür ve ikramıdır, fakat O’nun cömertliği bunu gerektirmiştir. fiimdi hadisin tefsirine dönelim: “Güneşin doğduğu her günde insanlardan herbir eklem üzerine sadaka vardır.” Yani dünyada her günde Ademoğlu üzerine bu azalardan dolayı sadaka vardır, çünkü gün ile bundan daha fazlası da tabir edilir, bir çok gün olmasına rağmen Sıffın günü denildiği gibi, yine mutlak vakit anlamında da kullanılır (S:12) Allah Teala buyurdu ki: (Kendilerine azap geldiği gün bir daha onlardan uzaklatşıracak değildir)[1] (Hud: 11/8)

Bu bazen gece ve gündüz de olabilir. Güneşin doğduğu hergün denilince, sadakanın Adem oğlunun dünyada yaşadığı her gün için olduğu bilinir, hadisin zahiri bu sadakanın müslüman üzerine hergün farz oluşudur. Fakat şükür iki derece üzerinedir: Birincisi: Farz olan. Bu da farzları yerine getirmesi ve haramlardan kaçınmasıdır, bu mutlaka gereklidir, buna Ebu Davud'un[2] Ebu'l Esved ed Dili'den tahric ettiği şu hadis delildir, dedi ki: "Biz Ebu Zer'in yanındaydık dedi ki: "Sizden birinizin hergün her eklemi üzerine sadaka olur, onun için her namaz sadakadır, oruç sadakadır, hac sadakadır, tesbih sadakadır, tekbir sadakadır, tahmid sadakadır, Rasulullah (s.a.v.) bu amellerden saydı ve buyurdu ki: "Duhanın iki rekat namazı sizden birinize bunlar yerine yeterlidir."Sahihayn'de tahric edilen Ebu Musa hadisi daha önce geçmişti: "Eğer yapmazsa şerden geri dursun bu onun için sadakadır."Bu farzları yaptıktan sonra ve haramlardan sakındıktan sonra şerden sakınmış olacağına delildir, şerlerin en büyüğü farzların terkidir, selefin bazısı dedi ki: "Masiyetlleri terketmek şükürdür."[3]

(2) Bu Ebu Davud'un rivayetidir.

(3) İbni Ebi'd-dünya fiükür'de Mahled bin Hüseyintahric etti, rakam: 19.

Bazısı dedi ki: Nimetlerden herhangi birisiyle O'nun masiyetine karşı yardım istenmemesidir. Ebu Hazim ez-Zahid azaların tamamının şükrünü ve masiyetlerden kaçınmasını, taatta kullanılmasını zikretti, Hazim ez-Zahid azaların tamamının şükrünü ve masiyetlerden kaçınmasını, taatta kullanılmasını zikretti, sonra dedi ki: Diliyle şükredip diğer bütün azalarıyla şükretmeyenin misali, elbisesi olup ta elbisenin bir ucunu giyen ve kendisine soğuk, sıcak, kar ve yağmura karşı bir fayda vermeyen adam gibidir.[4] Abdurrahman bin Zeyd bin Eslem dedi ki: Kul Allah'ın kendi üzerindeki, bedenindeki, işitmesindeki, görmesindeki, elerindeki, ayaklarındaki ve diğer azalarındaki nimetine baksın, bunlardan herbir şeyde Allah'ın nimeti vardır, (S:13) kul üzerine bedenindeki Allah'ın nimetini O'na itaatta kullanması haktır, diğer bir nimette rızıktadır, Allah'ın kendisine veerdiği rızık nimetini de Ona itatta kullanması haktır. Kim bu şekilde yaparsa şükrün dizginini, kökünü ve dalını almış olur.[5]

Hasan yürüyüşünde kibirli oan bir adam gördü ve dedi ki: Allah için herbir uzuvda nimet vardır, ey Allah'ım, bizi senin nimetinde sana karşı masiyette kuvvet kazanan kimselerden kılma. fiükrün ikinci derecesi: Müstehab olandır, o da farz ve haramların terkinden sonra kulun nafileleri yapmasıdır, bu ileri gidip Allah'a yakın olanların derecesidir, bu zikri geçen hadislerde Peygamber (s.a.v.)'in işaret buyurduğu şeydir. Aynı şekilde Peygamber (s.a.v.) namazda çok gayret gösteriyor, iki ayağı yarılana kadar ayakta duruyordu, kendisine:

"Allah senin geçmiş ve gelecek hatalarını affettiği halde niçin böyle yapıyorsun" denildiğinde:

"fiükreden bir kul olmayayım mı?" diyordu.[6] Selefin biri dedi ki: Allah azze ve celle: (Ey Davud ehli şükrediniz) (Sebe: 34/13) buyurunca, gece ve gündüz de hangi saatte olursa olsun onlardan namaz kılan vardı.[8] Bununla birlikte Peygamber (s.a.v.)'in zikrettiği amellerin bazısı farz ayındır, namazın mescidlerde cemaatla kılınmasını farz görenlere göre namaza yürümek gibi, veya farzı kifayedir iyiliği emredip kötülükten nehyetmek gibi, imdat dileyenin imdadına koşmak, hüküm veya insanların arasını düzeltmede adaletli olmak gibi.[4]

(4) İbni Ebi'd-dünya fiükür'de tahric etti, rakam: 126, Ebu Nuaym Hilye'de Ebu Hazim'den tahric etti.

(5) İbni Ebi'd-dünya fiükür'de tahric etti, rakam: 184.

(6) Ahmed, Buhari, Müslim Ayşe (r.a.)'den tahric etti.

(8) İbni Ebi Hatim Sabit el-Bünani'den tahric etti. İbni Kesir tefsiri: 3/258.

(S:14) Abdullah bin Amr Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Araları düzeltmek sadakaların en faziletlisidir."[1] Peygamber (s.a.v.)'in işaret ettiği bu çeşit sadakalardan bazısının menfaati başkasına geçmektedir, "araları düzeltmek, adamı hayvanına bindirmek veya eşyasını hayvanına yükleme gibi. Selam, aksırana yerhamukellah demek, yoldan eziyet verici şeyleri kaldırmak, iyiliği emredip kötülükten nehyetmek, mesciddeki sümüğü gömme, yardım iseyene yardım etmek, sağıra duyurmak, köre yol göstermekte buna girer." Ebu Zer hadisinin bazı rivayetlerinde geldi ki: "Konuşamayanın yerine açıklama yapman sadakadır."[2] Sadakanın bazısının da menfaati sadece yapanadır. Tesbih, tekbir, tahmid, tehlil, namaza yürümek, duha namazının iki rekatı gibi, bu iki rekat diğerlerinin tamamının yerine yeterlidir, çünkü namazda bütün azalar Allah'a itaatta kullanılıyor, bütün bu aza eklemlerinin şükrü için kafi oluyor.

Zikredilmiş olan geri kalan hasletlerde ise çoğunluğunda bedenin bazı azaları kullanılıyor, bededinin bütün eklemleriyle yapıncaya kadar sadaka tamamlanmış olmuyor, o eklemlerde Ayşe (r.a.) hadisinde geldiği gibi yüzaltmış tanedir. Müsned'de[3] ibni Mesud (r.a.)'dan rivayet edildi ki, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki:

"Hangi sadakanın daha faziletli veya daha hayırlı olduğunu biliyor musunuz?" Dediler ki:

"Allah ve rasulü daha iyi bilir." Buyurdu ki:

"Karşılıksız vermektir, kardeşine dirhemleri veya binek hayvanını, veya koyun veya inek sütünü vermendir."Minhatüdderahim ile murad: Borç vermektir, minhatü zahrid dabbeti ise: Binecek kimseye emaneten vermektir. (S:15) Minhattü lebeniş şati evil bakarati:Sütünü içmesi için inek veya koyun vermen daha sonra geri sana iade edilmesidtir. İmam Ahmed ve Tirmizi Bera bin Azib (r.a.)'den tahric etti ki, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Kim süt hayvanını veya gümüş verirse, veya su tuluğunu hediye ederse onun için köle azad etmiş sevabı vardır."[4] Tirmizi dedi ki: "Men meneha menihate verikin." Yani; borç dirhem verirse demektir. "Ve ehda zükakan" onunla yol göstermeyi kastediyor. Buhari Hassan bin Atiyye'den o da Ebu Kebşe es-Seluli'den şöyle dediğini tahric etti: Abdullah bin Amr'ın şöyle dediğini

duydum:Rasululah (s.a.v.) buyurdu ki: “Kırk hasletin en yükseği sütlü keçiyi (sütünden istifade etmek için) vermektir. Hangi amel eden biri sevabını umaraktan veya vadolunanı tasdik ederekten onlardan bir hasleti yapsa Allah onu cennete girdirir.”Hassan bin Atiyye dedi ki: “Sütlü keçiyi vermekten daha aşağı selam vermek, aksırana yerhamukellah demek, yoldan eziyet verici şeyi kaldırmak ve benzeri gibi şeyleri saydık on beş haslete ulaşmadı.[5]

Hakim ve başkası fazlalıklarla tahriç etti, o da: “Kişinin kendine ve ehline harcadığı şey için kendisine sadaka sevabı vardır, ırzını koruduğu şeyde kendisine sadaka yazılır müminin harcadığı, isyana ve binaya harcadığı hariç, her nafakanın yerine Allah yenisini vermeye kefildir.”[6] (S:16) Müsned’de[7] Ebu Cüreyc el-Hüceymi’den şöyle dediği rivayet edildi: “Peygamber (s.a.v.)’e iyilikten sordum, buyurdu ki: “İyilikten hiçbir şeyi küçük görme, velev ki evlendirmen olsun, velev ki ayakkabı derisini vermen olusun, velev ki kovandan su isteyenin kabına su boşaltman olsun, velev ki insanların yolundan onlara eziyet veren birşeyi uzaklaştırman olsun, velev ki kardeşini güler yüzle karşılaman olsun, veya kardeşinle karşılaştığında ona selam vermen olsun veya yalnız kalanla dostluk kurman olsun.”

[5] Taberani ve Bezzar tahric etti, Heysemi Mecma’da: (8/80) dedi ki: Senedinde Abdurrahman bin Zeyad bin Enum var, o zayıftır.

(2) Daha önce geçtiği gibi Ebu Davud tahric etti.

(3) Ahmed ve Ebu Ya’la tahric etti ve şu ziyadeyi yaptı: “Dinar veya inek” Bezzar ve Taberani Evsat’ta tahric etti. Heysemi dedi ki:Ahmed’in adamları sahih rivayet adamlarıdır.

(4) Hadis sahihtir, Ahmed, Tirmizi tahric etti ve dedi ki: Bu hadis hasen sahih gariptir.

(5) Ahmed Buhari Cabir’den tahric etti, Ahmed, Müslim, Ebu Davud Huzeyfe el-Yeman’dan tahric etti Feyzulkadir ve Camiussağir) hadisin hepsini Ahmed ve Tirmizi Cabir’den tahric etti (Terğib ve Terhib: 3/421).

(6) Hakim rivayetinin senedinde Abdulhamid bin Hasan el-Hilali var o zayıftır. Hadisin başını Ahmed, Tirmizi tahric etti ve güzel görür.

(7) Hadisin isnadı güzeldir.

El ve dille insanlardan eziyeti def etmekte sadakadandır. Sahihaynde Ebu Zer (r.a.)’den rivayetle Peygamber (s.a.v.)’in şöyle buyurduğu rivayet edildi:

“Ey Allah’ın rasulü amellerin hangisi daha faziletlidir” dedim. Buyurdu ki:

“Allah’a iman ve Allah yolunda cihad etmektir.” Dedim ki:

“Eğer yapmazsan?” buyurdu ki:

“Ustaya veya işi beceremeyene yardım edersin.” Dedim ki:

“Amelin bazısından zayıflarsam görüşün nedir?” Buyurdu ki:

“fierrini insanlardan engelle, o sadakadır.”[1] İbni Hibban’ın sahihinde[2] Ebu Zer (r.a.)’den şöyle dediğini rivayet edildi: Dedim ki:

“Ey Allah’ın rasulü kul yaptığı zaman cennete gireceği bir ameli bana bildir” buyurdu ki:

“Allah’a iman eder” dedi ki:

“Ey Allah’ın rasulü imanla beraber amel var” dedim, buyurdu ki:

“Allah’ın kendisine verdiği rızıktan biraz verir” dedim ki:

“Eğer bir şeyi yoksa?” buyurdu ki:

“Diliyle iyilik söyler” dedim ki:

“Eğer dili maksadını anlatamıyorsa (ifade etmede güç yetiremiyorsa)?” Buyurdu ki:

“Yenilmişe yardım eder” dedim ki:

“Eğer zayıf, gücü yoksa?” buyurdu ki:

“Becerisi olmayana iş yapar” dedim ki:

“Eğer kendisi beceriksiz ise?” bana döndü ve buyurdu ki:

“Arkadaşına hayırdan bir şey bırakmak istemiyorsun, (bu durumda) insanlara eziyeti bıraksın” dedim ki:

“Bunların hepsi muhakkak kolaydır” buyurdu ki:

“Nefsimi kudret elinde tutana yemin ederim ki, bundan herhangi bir hasleti Allah’ın katındakini (sevabı) isteyerek yaparsa, kıyamet günü cennete girinceye kadar elinden tutarım” kırk hasleti zikrettiği Amr hadisinde olduğu gibi, bu hadiste bütün bu amellerde niyetin ihlasını şart koştu. (S:17) Bu Allah Teala’nın şu ayeti gibidir: (Onların fısıldaşmalarının bir çoğunda hayır yoktur. Ancak bir sadaka yahut bir iyilik yahut da insanların arasını düzeltmeyi isteyenin (fısıldaşması) müstesna. Kim Allah’ın rızasını elde etmek için bunu yaparsa, biz ona yakında büyük bir mükafat vereceğiz) (Nisa: 4/114) Hasan ve ibni Sirin’den rivayayet edildi ki:

“Niyet olmasa da iyiliğe sevap verilir. Buğzettiği bir kimsenin kendisinden ihtiyacını isteyen ve utanarak veren adamın halinden Hasan’a onun için bir sevap var mıdır” diye soruldu, dedi ki:

“Bu bir iyiliktir, iyilikte sevap vardır” bunu Humeyd bin Zenceveyh tahric etti. İbni Sirin’e:

“Ecrini bekleyerek değilde ihlinden utandığı için cenazenin peşinden giden adamın ecri var mıdır” diye soruldu, dedi ki:

“Bir ecir değil onun iki ecri vardır, bir ecir namaz ecri, diğer ecir sağ olanlara sıla ecridir.” Bunu Ebu Nuaym Hilye’de tahric etti.

Müslümanın müslümana olan haklarını yerine getirmesi de sadaka çeşitlerindendir. Bazısı geçen hadislerde zikredildi. Sahihayn de Ebu Hureyre (r.a.)’den Peygamber (s.a.v.)’in şöyle buyurduğu rivayet edildi: “Müslümanın müslüman

üzerindehakkı beştir: Selamını almak, hastayı ziyaret etmek, cenazeyi takip etmek, davete icabet etmek ve aksırana yerhamukellah demektir." Müslim'in bir rivayetinde de: "Müslüman için müslüman üzerinde altı hak vardır." Denildi ki: "Onlar nedir, ya Resulullah?" Buyurdu ki:
"Onunla karşılaştığında ona selam ver, seni davet ettiğinde ona icabet et, senden nasihat isterse ona nasihat ver, aksırıp ta Allah'a hamdederse yerhamukellah de, hastalanırsa onu ziyaret et, ölürse (cenazesinin) arkasından git."[4] Sahihayn de Bera bin[9] Azib'ten şöyle dediği rivayet edildi: "Rasulullah (s.a.v.) bize yedi şeyle emretti: "Hasta ziyaretini, cenazelerin ardından gitmeyi, aksırana yerhamukellah demeyi, yeminleri tutmayı, mazluma yardım etmeyi, davet edene icabet etmeyi ve selamı yaymayı." Müslim'in bir rivayetinde de: "Yemini tutmayı" cümlesine bedel "yolu şaşırmışa yol göstermeyi" şeklindedir.5[6]
(S:18) Farz olan insan oğlunun haklarına koşturmak ta sadaka çeşitlerindendir. İbni Abbas (r.a.) dedi ki: "Kim kardeşinin kendisinde olan hakkını ödemek için yürürse attığı her adım için kendisine sadaka vardır.[6] Zor durumda kalmışa borcu ertelemekte sadakalardandır. Müsned ve ibni Mace'nin süneninde Büreyde'den merfu oarak rivayet edildi ki: "Kim zorda kalana (borç ödemesi için) mühlet verirse, borcunu günü gelmeden önce onun için her gün sadaka ecri vardır, borcun ödeme günü geldikten sonra mühlet verirse, borcun günü gelmeden önce onun için her gün sadaka ecri vardır, borcunu ödeme günü geldikten sonra mühlet verirse herbir gün için onun misli kadar sadaka sevabı vardır."[7] Hayvanlalra iyilik etmekte ondan[8]dır. Rasulullah (s.a.v.)'e hayvanı sulama hakkında sorulunca buyurdu ki: "Her bir canlı için ecir (sevap) vardır."[8] Peygamber (s.a.v.) haber verdi: "Zinakar bir kadın susuzluktan dilini çıkaran bir köpeği suladı, bu sebebten bağışlandı."[9]

[6](1) Hadis sahih, müttefak aleyhtir, fierhussünne: 9/353.
(2) İbni Hibban sahihinde tahric etti.
(4) Hadis sahihtir, Buhari Müslim, Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi ve Nesai tahric etti, ibni Hibban doğruladı.
(5) Hadis sahihtir, Buhari, Müslim, Ahmed, Tirmizi ve Nesai tahric etti, ibni Hibban doğruladı.
(6) Taberani ve Ziya el-Makdisi el Muhtara an ibni Abbas'ta tahric etti.
(7) Hadis sahihtir, Ahmed, ibni Mace ve Hakim tahric etti ve doğruladı.
(8) Hadis sahihtir, Ebu Hureyre'den Malik, Ahmed, Buhari, Müslim, Ebu Davud ve ibni Hibban tahric etti.
(9) Hadis sahihtir, Ebu Hureyre'den Ahmed, Buhari, Müslim ve ibni Hibban tahric etti.

Amel yapana özel sadaka ise tesbih, tekbir, tehlil, istiğfar, Peygamber (s.a.v.)'e salavat getirmek gibi zikir çeşitleridir, Kuran okumak, mescide yürümek, namazı beklemek için mescidde oturmak, giyiniş ve yürüyüşte mütevazi olamak, helal kazanmak ve helali araştırmak ta böyledir.
Geçmiş amellerden dolayı nefsi hesaba çekmekte onlardandır, geçmiş günahlara pişman olup tevbe etmek, ona üzülmek, nefsi küçük görmek ve Allah için ona buğzetmekte, Allah korkusundan dolayı ağlamak ta, yer ve gök hakkında tefekkür etmek, ahiret ve orada vadedilen mükafat ve azap gibi kalpte imanı artıran şeyleri tefekkür etmek, sevgi, korku, ümit, tevekkül de onlardandır. (S: 19) denildi ki: Tefekkür bedeni nafile amellerden daha faziletlidir, bu tabiinlerden bir çoğundan rivayet edildi, Said bin Müseyyeb, Hasan, Ömer bin Abbdul Aziz onlardandır, imam Ahmed'in sözünde de buna işaret eden bir şey vardır. Ka'b dedi ki: "Allah korkusundan ağlayışım, ağırığımca sadaka vermemden bana daha sevimlidir."1[7]

[7](1) Ebu Nuaym Hile'de ka'b elAhbar'dan tahric etti: 5/366.

(S:20) YİRMi YEDİNCİ HADİS

(İYİlİKVEGÜNAH)

Nevvas bin Sem'an (r.a.)'dan rivayet edildi ki, Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "İyilik güzel ahlaktır, günah: Nefsinde yerleşip de insanların ona vakıf olmasından hoşlanmadığın şeydir." Bunu Müslim rivayet etti. Vabisa bin Mabed (r.a.)'den şöyle dediği rivayet edildi: "Ben Rasululllah (s.a.v.)'e geldim, buyurdu ki:
"İyilik ve günahtan sormak için mi geldin?"
"Evet" dedim. Buyurdu ki:
"Kalbinden fetva iste. İyilik: Nefsin kendisine mutmain olduğu, kalbin kendisine mutamain olduğu şeydir, kötülük: İnsanlar sana fetva verseler de verseler de nefis de yerleşip, göğüste gelip giden (yerleşmeyen) bir şeydir."[1] fieyh rahimehullah[2] dedi ki: Hadis hasendir, bize imam Ahmed ile Darimi'nin Sünen'inden rivayet edidi. Nevvas bin Sem'an'ın hadisine gelince, Müslim onu Muaviye bin Salih rivayetiyle tahric etti, o da Abdurrahman bin Habib bin Nüfeyr'den, o da babası Nevvas'tan rivayet etti. Muaviye bin Abdurrahman ve babasının hadisini yalnızca Müslim tahric etti, Buhari tahric etmedi. (S:21) Vabisa hadisine gelince imam Ahmed Hammad bin Seleme yoluyla tahric etti, o da Zübeyr bin Abdusselam'dan rivayet etti, o da Eyyub bin Abdullah bin Mikriz'den, O da Vabisa bin Mabed'den rivayet etti, dedi ki: Rasululllah (s.a.v.)'e geldim, iyilik ve kötülükten hibir şey bırakmakdan sormak istiyordum, bana buyurdu ki:
"Yaklaş ey Vabisa" ona yaklaştım, hatta dizlerim onun dizlerine dokundu ve buyurdu ki: "Ey Vabisa sormak için geldiğini bana sor sana haber vereceğim" dedim ki:
"Ey Alah'ın rasulü, bana haber ver" buyurdu ki:
"Sen bana iyilik ve kötülükten sormak için mi geldin?"
"Evet" dedim. Üç parmağını topladı onunla göğsüme vuruyor ve:

“Ey Vabisa nefsinden fetva iste, iyilik: Nefis ve kalbin kendisine mutmain olduğu şeydir, kötülük: İnsanlar sana fetva verseler, verselerde kalpte karar kılıpta göğüste yerleşemeyen şeydir.”
İmam Ahmed’in diğer bir rivayetinde de: Zübeyr bunu Eyyub’tan duymamış ve demiş ki: Onunla oturanlar bana anlattı, ve ben onu gördüm, bu hadiste iki durum var ikisi zayıflığını gerektiriyor. Birincisi: Eyyub ve Zübeyr arasındaki kopukluk, çünkü o işitmediği kavimden rivayet etmiştir. İkincisi: Bu Zübeyr’in zayıflığı, Darekutni dedi ki: Münkerhadisler rivayet etti, yine ibni Hibban da onu zayıf saydı, akat onu Eyyub bin Abdusselam diye isimlendirdi, isminde hata etti, yine başka bir şekildeVabisa yoluyla imam Ahmed’in yine Muaviye bin Salih rivayetiyle tahric ettiği onun da Ebu Abdullah es-Sülemi’den şöyle dediğini rivayet etti “Vabise’yi duydum dedi ki.... ve hadisi kısa olarak zikretti” Lafzı şöyledir, dedi ki: “İyilik: Kendisi için göğsün inşirah olduğu (genişlediği, huzur duyduğu) şeydir, kötülük: İnsanlar ona fetva verse de senin göğsünde yerleşen şeydir.” Bu Sülemi hakkkında Ali bin Medini dedi ki: O meçhuldür. Bunu Bezzar ve Darekutni’de tahric etti.[3] O ikisinin yanında Ebu Abdillah el-Esedi’dir ve Bezzar dedi ki: “Onu isimlendiren bir kimse bilmiyoruz, bazı rivayetlerde Muhammed diye isimlendirildi.” Abdul Ğaniy bin Said el-Hafız dedi ki:“Eğer birisi O Muhamed bin Baid el-Maslub dese, bunu reddetmezdim, bu Maslub zındıkdan dolayı Mansur’un astırdığıdır o yalan ve uydurmacılıkla meşhurdur, fakat Vabisa’nın zamına yetişmemiştir, Allah en iyisini bilir.”[8]

[8](1) Hadis hasendir, Ahmed ve darimi güzel bir isnatla tahric etti, yine Taberani Kebir’de ve Ebu Ya’la tahric etti.
(2) Yani Nevevi kırk hadisinde söyledi, S: 65.
(3) Hadis zayıftır.

Bu hadis Peygamber (s.a.v.)’den bir çok yollarla rivayet edildi, bazı yolları güzeldir, imam Ahmed ve ibni Hibban Yahya bin Kesir yoluyla tahric etti, o da Zeyd bin Selam’dan, o da dedesi Mamtur’dan, o da Ebu Ümame’den şöyle dediğini rivayet etti: “Bir adam dedi ki: Ey Allah’ın Rasulü günah nedir?” buyurdu ki:
“Göğsünde bir şey yerleşirse onu terk et”[4], Müslim’in şartı üzere bunun isnadı güzeldir, çünkü Yahya bin Kesir’in Zeyd bin Selam’dan rivayetle hadisini tahric etti. Yahya bin Muayn inkar etse de Ahmed ondan işittiğini isbat etti. İmam Ahmed Abullah bin Ala bin Zebr’den şöyle dediğini tahric etti: Müslim bin Mişkem’in şöyle dediğini işittim:“Ebu Sa’lebe el-Huşeni’nin şöyle dediğini işittim: Dedim ki:
“Ey Allah’ın rasulü, bana helal ve haram olanı haber ver” buyurdu ki:
“İyilik:Nefsin kendisinde sukunet bulunduğu, kalbin mutmain olduğu şeydir, kötülük: Fetvacılar fetva verse de nefsin sükunet bulmadığı, kalbin mutmain olmadığı şeydir.”Bu isnad yine güzeldir, Abdullah bin Ala bin Zebr meşhur güvenilirdir, Buhari ondan tahric etti, yine Müslim bin Müslim’de güvenilirdir.

(4) Hadis sahihtir, Ahmed ve ibni Hibban sahihinde tahric etti, ibni’l Mübarek Zühd’de tahric etti.

(S:20) YİRMİ YEDİNCİ HADİS
(İYİLİK VEGÜNAH)

Nevvas bin Sem’an (r.a.)’dan rivayet edildi ki, Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: “İyilik güzel ahlaktır, Günah:nefsinde yerleşip de insanların ona vakıf olmasından hoşlanmadığın şeydir.”Bunu Müslimrivayetetti. Vabisa bin Mabed (r.a.)’den şöyle dediği rivayet edildi: “Ben Rasulullah (s.a.v.)’e geldim, buyurdu ki:
“İyilik ve günahtan sormak için mi geldin?”
“Evet” dedim. Buyurdu ki:
“Kalbinden fetva iste. İyilik: Nefsin kendisine mutmain olduğu, kalbin kendisine mutmain olduğu şeydir, kötülük: İnsanlar sana fetva verseler de verseler de nefis de yerlerşip, göğüste gelip giden (yerleşmeyen) bir şeydir.”[1] fieyh rahimehullah[2] dedi ki: Hadis hasendir, bize imam Ahmed ile Darimi’nin süneninden rivayet edildi. Nevvas bin Seman’ın hadisine gelince, Müslim onu Muaviye bin Salih rivayetiyle tahric etti, o da Abdurrahman bin Habib bin Nüfeyr’den, o da babası Nevvas’tan rivayet etti. Muaviye bin Abdurrahman ve babasının hadisini yalnızca Müslim tahric etti, Buhari tahric etmedi. (S:21) Vabisa hadisine gelince imam Ahmed Hammad bin Seleme yoluyla tahric etti,o da Zübeyr bin Ebu’s Selam’dan rivayet etti, o da Eyyub bin Abdullah bin Mikriz’den, o da Vabisa bin Mabed’den rivayet etti, dedi ki: Rasulullah (s.a.v.)’e geldim, iyilik ve kötülükten hiçbir şey bırakmadan sormak istiyordum, bana buyurdu ki:
“Yaklaş ey Vabisa” ona yaklaştım, hatta dizlerim onun dizlerine dokundu ve buyurdu ki:
“Ey Vabisa sormak için gediğini bana sor sana haber vereceğim” dedim ki: Ey Allah’ın rasulü, bana haber ver buyurdu ki:
“Sen bana iyilik ve kötülükten sormak için mi geldin?”
“Evet” dedim. Üç parmağını topladı onunla göğsüme vuruyor ve:
“Ey Vabisa nefsinden fetva iste, iyilik: Nefis ve kalbin kendisine mutmain olduğu şeydir, kötülük: İnsanlar sana fetva verseler, verseler de kalpte karar kılıp ta göğüste yerleşemeyen şeydir.”
İmam Ahmed’in diğer bir rivayetinde de: Zübeyr bunu Eyyub’tan duymamış ve demiş ki: Onunla oturanlar bana anlattı, ve ben onu gördüm, bu hadiste iki durum var ikisi zayıflığını gerektiriyor. Birincisi: Eyyub ve Zübeyr arasındaki kopukluk, çünkü o işitmediği kavimden rivayet etmiştir. İkincisi: Bu Zübeyr’in zayıflığı, Darekutni dedi ki: Münker hadisler rivayet etti

yine ibni Hibban da onu zayıf saydı, fakat onu Eyyyub bin Abdusselam diye isimlendirdi, isminde hata etti, yine başka bir şekilde Vabisa yoluyla imam Ahmed'in yine Muaviye bin Salih rivayetiylle tahric ettiği onun da Ebu Abdullah es-Sülemi'den şöyle dediğini rivayet etti: "Vabise'yi duydum dedi ki... ve hadisi kısa olarak zikretti" lafzı şöyledir dedi ki: "İyilik: Kendisi için göğsün inşirah olduğu (genişlediği) huzur hakkında Ali bin Medini dedi ki o meçhuldür. Bunu Bezzar ve Darekutnide tahric etti.[3] O ikisinin yanında Ebu Abdullah el Esedi'dir ve Bezzar dedi ki: Onu isimlendiren bir kimse bilmiyoruz bazı rivayetlerde Muhammed diye isimlendirildi. Abdul Ğaniy bin Said el-Hafız dedi ki: Eğer birisi o rivayetlerde Muhammed diye isimlendirildi. Abdul Ğaniy bin Said el Hafız dedi ki:Eğer birisi O Muhammed bin Said el-Meslup dese bunu reddetmezdim bu mezlup zındıktan dolayı mensurun astırdığıdır o yalan ve uydurmacılıkla meşhurdur fakat Vebisa'nın zamanına yetişmemiştir Allah en iyisini bilir.[8]
Bu hadis Peygamber (s.a.v.)'den birçok yollarla rivayet edildi bazı yolları güzeldir imam Ahmet ve ibni Hibban Yahya bin Kesir yoluyla tahric etti Zeyd bin Selam'dan o da dedesi Mantur'dan oda Ebu Ümame'den şöyle dediğini rivayet etti: "Bir adam dedi ki:
"Ey Allah'ın rasulü günah nedir?", buyurdu ki:
"Göğsünde bir şey yerleşirse onu terket."[4] Müslim'in şartı üzere bunun isnadı güzeldir, çünkü Yahya bin Kesir'in Zeyd bin Selam'dan rivayetle hadisini tahric etti. Yahya bin Muayn inkar etsede Ahmed ondan işittiğini isbat etti. Tabarani ve başkası zayıf bir isnatla Vasile bin Eska (r.a.)'dan şöyle dediğini tahric etti Peygamber (s.a.v.)'e:
"Senden sonra başkasına bir daha sormayacağım bir şey hakkında bana fetva ver" dedim. Buyurdu ki:
"Nefsinden (gönlünden) fetva iste" dedim ki:
"Bu benim için nasıl olacak" buyurdu ki:
"Elini kalbinin üzerine koy, çünkü kalp helal için sukunet bulur, haram için sukunet bulmaz."[1] Yine buna benzer zayıf bir isnatla Ebu Hureye'den rivayet edilir. İbni Lehia Yezid bin Ebi Habib'ten kendisine Süveyd bin Kays'ın Abdurrahman bin Muaviye'den haber verdiğini rivayet etti: "Bir adam Peygamber (s.a.v.)'e sordu ve dedi ki:
"Ey Allah'ın Rasulü bana ne helal ne haramdır?" Bunu üç kere tekrarladı, bütün hepsinde Peygamber (s.a.v.) susuyordu, sonra buyurdu ki:
"Soran nerede?"
"Ben, ya Rasulullah" dedim, (Peygamber (s.a.v.) parmağıyla işaret ederek):
"Kalbinin kabul etmediğini terk et". Bunu Ebu'l Kasım el-Beğavi Mucem'inde tahric etti ve dedi ki: Ben Abdurrahman bin Muaviye'nin Peygamber (s.a.v.)'den duyup duymadığını bimiyorum, onun bu hadisten başka hadisini de bilmiyorum.
(S:23) Derim ki: OAbdurrahman[9] bin Muaviye bin Hadic'tir, ibnil Mübarek'in Zühd kitabında mensub olarak geldi ve Abdurrahman tabiidir, meşhurdur, hadisi mürseldir. İbni Mesud (r.a.)'dan sahih olarak şöyle dediği rivayet edildi: Günah kalplerin toplayıcıdır, imam Ahmed bununla delil getirdi, bunu Cerir'den, o da Mansur'dan, o da Muhammed bin Abdurrahman'dan, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti: Abdullah dedi ki: Kalplerde tesir bırakan şeylerrden sakının, kalbinde tesir bırakan şeyi terk et. Ebu'd-Derda dedi ki: Hayır sukunet içeisindedir, şer şüphe içerisindedir.[2] Munkatı bir vecihle ibni Mesud rivayet etti ki, kendisine denildi ki:
"Kalbimizde yerleşip de helal mi, haram mı olduğunu bilmediğimiz şey hakkında görüşün nedir?" dedi ki:
"Vesveselerden sakının, onlar günahtır, hakk ve hazz mana olarak birbirine yakındır manası kalbe darlık, sıkıntı, hoşnutsuzluk ve nefret vererek tesir eden şeydir."Bu hadisler iyilik ve kötülüğün tefsirini kapsamıştır, bazısı da helal ve haramın tefsiri hakkındadır. Nevvas bin Seman hadisinde Peygamber (s.a.v.) iyiliği güzel ahlak diye tefsir etti, Vabisa ve başkasının hadisinde de kalbin mutmain olduğu şey diye tefsir etti, yine Ebu Salebe hadisinde helal ve haramı böyle tefsir etti.
[9](1) Hadis zayıftır, Taberani Kebir'de ve Ebu Ya'la tahric etti, senedinde Ubeyd bin el-Kasım var, o metruktür, Ala bin Salebe meçhuldür.
(2) Bu Ebu'd-Derda'nın sözündendir.
İyiliği tefsirinde ihtilaf edildi, çünkü iyilik iki itibarla iki manaya gelir, birincisi yaratıklara muamele ve onlara iyilik etme itibarıyle, belki bazen anne babaya iyilikle özel kılınmıştır, denilir ki: Birrül validen, çoğu zaman genellikle yaratıklara iyilik etmek olarak kullanılır. İbni'l Mübarek bir kitap tasnif etti ve ona: "Kitabulbirri ves sıla" ismini verdi. Yine Buhari ve Tirmizi de: "Kitabul birri ves sıla" vardır, bu kitap (S:24) genel olarak yaratıklara iyiliği içeriyor, anne babaya iyilik diğerlerinden önde tutulluyor. Behz bin Hakim hadisinde babasından o da dedesinden şöyle dediğini rivayet etti:
"Ya Rasulullah, kime iyilik yapayım." Buyurdu ki:
"Annene" dedim ki:
"Sonra kime?" buyurdu ki:
"Babana" dedi ki:
"Sonra kime?" buyurdu ki:

“Sonra en yakın olana.”[3] Peygamber (s.a.v.)’in şu hadisi de bu manadandır: “Haccı mebrurun (çok farklı manaları var, birisi kabul olunmuş hac demektir) mükafatı ancak cennettir.”[4] Müsned’de[5] Peygamber (s.a.v.)’e birril hacdan (haccı merurdan) soruldu, buyurdu ki: “Yemek yedirmek ve selamı yaymaktır”, diğer bir rivayette de buyurdu ki: “Güzel sözdür.”6[9]
İbni Ömer (r.a.) diyordu ki:“İyilik kolay bir şeydir, güler yüz ve yumuşak sözdür.”[7] Birr takva ile beraber kullanıldığı zaman, Allah Teala’nın şu kavlinde olduğu gibi: (Birr (iyilik) ve takva üzerine yardımlaşın) (Maide: 5/2) İyilikle murad: Yaratıkara iyilikle muamele olabilir, takva ile de murad:Hakka taatı ve haramlarından sakınmayla muamele etmek olabilir. Birr ile:Farzların yapılması, takva ile de haramlarından sakınmayla muamele etmek olabilir. Birr ile: Farzların yapılması, takva ile de haramlardan kaçınılması murad edilebilir, Allah teala buyurdu ki: (Günah ve düşmanlık üzerine yardımlaşmayın) (Maide: 5/2) Günah ile:Masiyetler, udvan ile de: Yara zulüm, isim ile: Zina, hırsızlık ve içki içmek gibi zatı itibariyle haram olan, udvan ile de:İzin verilmiş şeyi aşıp yasaklanana gitmektir. (S:25) Kısas ile öldürülmesi mübah olanı ve olmayanı da öldürmek, zekat ve benzeri şeyden farz olandan daha fazla almak, hadlerde emredilenden fazla yapmak vb. gibi.
(3) Hadis sahihtir, Ahmed, Buhari Edebul Müfred’de, Ebu Davud, Tirmizi ve Taberani Kebir’de tahric etti, Hakim doğruladı.
(4) Hadis sahihtir, Malik Muvatta’da, Ahmed, Buhari, Müslim, Tirmizi, Nesai ve ibni Mace tahric etti.
(5) Hadis zayıftır, Ahmed müsnedinde Cabir’den tahric etti, senedinde Muhammed bin Sabit var, zayıftır.
(6) Hadis sahihtir, Hakim Cabir’den tahric etti, yine Taberani Evsat’ta güzel bir isnata tahric etti.
(7) Haraiti Mekarimil Ahlak’ta tahric etti.
Birr’in manalarından ikinci mana: Zahiri ve batını bütün taatler murad edilmiş olabilir, Allah Teala’nın şu kavli gibi: (Fakat iyilik o kimsenin yaptığıdır ki, Allah’a ahiret gününe, meleklere, kitaplara, peygamberlere inanır. Yakınlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, dilenenlere ve kölelere sevdiği maldan harcar, namaz kılar, zekat verir. Antlaşma yaptığı zaman sözlerini yerine getirir. Sıkıntı, hastalık ve savaş zamanlarında sabreder. İşti doğru olanlar, bu vasıfları taşıyanlardır. Müttakiler ancak onlardır) (Bakara: 2/177) Rivayet edildi ki: İmandan soruldu ve bu ayeti okudu.[2] Bu mana ile Birr’in içine Allah’a, meleklere, kitaplara ve peygamberlere iman gibi batıni taatler ve Allah’ın sevdiği yerlere mallardan harcamak, namaz kılmak, zekat vermek, sözde durmak, hastalık, fakirlik gibi kadere ve taata karşı sabır göstermek gibi zahiri taatta girer.
Peygamber (s.a.v.)’in Nevvas hadisindeki cevabı bütün bu hasletlerin tamamını kapsayabilir, çünkü güzel ahlakla şeriatın ahlakıyla ahlaklanmak murad edilebilir, Allah Teala’nın Rasulüne: (Muhakkak ki sen büyük bir ahlak üzeresin)[3] buyurduğu gibi, Allah’ın kullarını edeblendirdiği edeblerle edeblenmek murad edilebilir. Ayşe (r.a.) dedi ki: “Onun ahlakı Kuran idi.[4] Yani onun edebleriyle edebleniyor, emirleriyle amel ediyor, yasaklarından kaçınıyordu, Kuran ile amel onun ahlakı ve kendisinden ayrılmayan tabiatı olmuştu, bu ahlakın en güzeli ve en şereflisidir. Dinin tamamı güzel ahlaktır” denildi. Vabisa hadisinde buyurdu ki: “Birr: Kalbin ve gönlün kendisine mutmain olduğu şeydir”, bir rivayette de: (Göğsün kendisine inşirah bulduğu (genişlik bulduğu) şeydir.” (Kalem: 68/4) Ebu Salebe hadisinde olduğu gibi helal da bu şekilde tefsir edildi. (S:26) Bu Allah’ın kullarını hakkı bilme, onda sukunet bulma ve kabul etme üzerine yaratmıştır, tabiatlarında onun sevgisini odaklaştırmıştır, onun zıddından nefreti yerleşmiştir, bu İyad bin Himar hadisindeki şu kavle de girebilir: “Ben kullarımı hanif (batıldan hakka meyilli) olarak yarattım, şeytanlar onlara geldiler ve onları dinlerinden çevirdiler, kendilerine helal kıldığımı onlara haram kıldılar, Allah’ın kendilerine bir delil indirmediği halde bana ortak koşmalarını onlara emrettiler.”[5]
“Hayvanın ayılardan selametli (sağlam) hayvan doğurduğu gibi, siz hiç kulağı, burnu kesik olanı gördünüz mü, her çocuk fıtrat üzere doğar, anne babası onu yahudileştirir, hristiyanlaştırır veya mecusileşirir.[6] Ebu Hureyre (r.a.) dedi ki: İsterseniz şu ayeti okuyun: (Allah’ın insanları yaratmış olduğu fıtrat üzere, Allah’ın yaratışında değişme yoktur) (Rum: 30/30)
Bunun için Allah emrettiği şeyi maruf, nehyettiği şeyi münker diye isimlendirdi, Allah Teala buyurdu ki: (Muhakkak ki Allah, adaleti, iyiliği, akrabaya yardım etmeyi emreder, çirkin işleri fenalık ve azgınlığı da yasaklar) (Nahl: 16/90) Rasul (s.a.v.)’in sıfatı hakkında buyurdu ki: (Onlara temiz olanları helal, pisleri de haram kılıyor) (A’raf: 7/157) zikriyle müminlerin kalplerinin mutmain olacağını haber verdi, iman nuru giren ve onunla genişleyen kalp hakile suur bulur (rahatlar), onunla mutmain olur, onu kabul eder, batıldan nefret eder, hoşlanmaz ve kabul etmez.[10]
Muaz bin Cebel dedi ki:Hakimin (hikmetli konuşan) kaymasından sizi sakındırıyorum, çünkü şeytan Hakim’in dili üzere sapık kelime söyleyebilir, münafıkta hak öz söyleyebilir. Muaz’a denildi ki:
“Hakimin sapık söz söyleyebildiğini, münafığın hak söz söyleyebildiğini bana ne bildirir?” Dedi ki:
“Evet, bu nedir denilen hakimin batıl sözlerinden sakın, bu seni ondan uzaklaştırmasın, belki geri döner, hakkı işitince uyar, (S:27) çünkü hak üzerinde nur vardır, bunu Ebu Davud tahric etti.[10] Yine onun bir rivayetinde ona denildi ki:Bu sözle neyi murad etti denecek kadar, sözü sana karışık gelirse, şeklindedir. Bu basiretli mümine göre hak ile batılın karışık olmayacağına delildir bilakis mümin üzerinde bulunduğu nur ile hakkı bilir, kalbi onu kabul eder ve batılı kabul etmez, ondan nefret eder. Peygamber (s.a.v.)’in şu kavli de bu manadandır: “Ahir zamanda sizin ve babalarınızın duymadığı şeyleri size anlatan bir kavim olacaktır, onlardan sakının.”[11] Yani onlar müminlerin kalplerinin kabullenmeyeceği ve bilmediği şeyleri söylerler. “Sizin ve babalarınızın” sözü müminlerin anında bilgisi üzerinden uzun zaman geçmiş olan şeyin hak olduğuna

işarettir, fakat bundan sonra bundan sonra ortaya çıkarılan şeylerin itiraz edilecek ve kendisinde hayır olmayan şeyler olduğuna işarettir.

10(1) Bakara: 2/177.

(2) Hadis munkatıdır, Mücahid'den, o da Ebu Zer'den ibni Ebi Hatim ve Abd bin Humeyd, İshak bin Raheveyh ve ibni Mirdeveyh tahric etti, munkatı oluşunun sebebi Mücahid Ebu Zer'e yetişmemiştir.

(4) Hadis sahihtir, ibni Cerir Taberi, Müslim, Ebu Davud ve Nesai Ayşe (r.a.)'den tahric etti, ibni Hibban doğruladı.

(5) Hadis sahihtir, Müslim İyad bin Himar el-Mecaşii'den tahric etti.

(6) Hadis sahihtir, birinci yarısını Esved bin Seri'den Ebu Ya'la, Taberani ve Beyhaki tahric etti, yine Müslim Ebu Hureyre'den "Her insan...." Lafzıyla tahric etti, bu zikredilen lafızla Buhari, ibni Hibban Ebu Hureyre'den tahric etti.

(10) Ebu Davud Sünen'inde, Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti: 1/233.

(11) Sahihtir. Ebu Hureyre'den Müslim. Hakim ve ibni Hibban tahric etti.

Vabisa ve onun manasındaki hadisler karışıklık anında kalplere ve kalpte yerleşmiş olana dönülmesine, onun iyilik ve helal olduğuna delildir. "Günah: Göğsünde yerleşip, tesir eden ve insanların onu bilmesinden hoşlanmadığın şeydir" Günahın göğüste sıkıntı ve daralma ile tesir bıraktığına, bununla birlikte insanlar onu bildiğinde ondan hoşlanmadığına işarettir, bu karışıklık anında günahın en yüksek mertebesidir, bu işleyene ve işlemeyene insanların itiraz ettiği şeydir.

İbni Mesud'un sözü de bu manadadır: "Müminlerin güzel gördükleri şey Allah katında da güzeldir, müminlerin çirkin gördükleri şey Allah katında da kötüdür."[1] (S: 28) Vabisa ve Ebu Salebe hadisindeki: "İnsanlar sana fetva verseler de" sözü, yani insana başkası günah değildir diye fetva verse de göğsünde yerleşip ona darlık ve sıkıntı veren şeyin günah oluşudur, bu ikinci mertebedir, o da bir şeyin işleyen tarafından hoşa gitmemesidir, yine bunu da günah kıldı, bu sahibinin göğsü iman ile genişlik bulduğu ve fetva verenin şeri bir delil olmaksızın sadece zan ve o görüşe meyil ile fetva verdiği zamandır. Fetva verenin şeri delili varsa, fetva danışanın göğsü ona genişlik kazanmasa da, ona dönüş yapması farzdır, bu şeri ruhsatlar gibidir, yolculuk ve hastalıkta orucu yemek, yolculukta namazı kısaltmak gibi cahillerin bir çoğunun göğsü iman ile genişlik bulduğu ve fetva verenin şeri bir delil olmaksızın sadece zan ve ogörüşe meyil ile fetva verdiği zamandır.

Fetva verenin şeri delili varsa, fetva danışanın göğsü ona genişlik kazanmasa da, ona dönüş yapması farzdır, bu şeri ruhsatlar gibidir, yolculuk ve hastalıkta orucu yemek, yolculukta namazı kısaltmak gibi cahillerin bir çoğunun göğsünün genişlik bulmadığı şeylerdir. Buna itibar edilmez. Bazan Peygamber (s.a.v.) bazı ashabının yapmaktan kaçındıklaları şeyi emrediyor ve kaçınmalarına kızıyordu, haccı bozup umreye çevirmelerini emretmesi gibi,[2] onlardan bazısı hoşlanmadı, yine onlara kurbanlıklarını kesmelerini emretti ve Hudeybiye umresinin ihramından çıkmalarını emretti, yine bazıları hoşlanmadılar, o sene umre yapmadan geri dönmek üzere ve müşriklerden kendilerine gelenin geri verilmesi üzerine Kureyş ile yapılan anlaşmayı da beğenmediler.[3]

Hakkında nas bulunan şey hakkında müminin ancak Allah ve rasulüne uyması gerekir, Allah Teala buyurdu ki: (Allah ve rasulü bir işe hüküm verdiği zaman, inanmış bir erkek ve kadına o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur) (Ahzab: 33/36) bunu göğüs genişliği ve rızayla karşılaması gerekir, çünkü Allah ve rasulünün hükmüne iman etmek, razı olmak ve teslim olmak gerekir, Allah Teala buyurdu ki: (Hayır Rabbine andolsun ki aralarında çıkan anlaşmazlık hususunda seni hakem kılıp sonra da verdiğin hükümde içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın (onu) tam manasıyla kabullenmedikçe iman etmiş olmazlar) (Nisa: 4/65)

(S:29) Fakat hakkında Allah ve rasulünden ve sözüne uyulan sahabe ve ümmetin selefinden birinden bir nas bulunmayan bir şey hakkında kalbi imanla mutmain olmuş, göğsü marifet ve yakin nuru ile genişlemiş bir müminin göğsünde şüphe verici bir şey yerleşir de ancak sadece görüşüyle ruhsat veren kimse bulursa, bu kimse de ilmine dinine güvenilmeyen kimseyse, bilakis hevaya uyan kimseyse bu durumda, fetva verenler fetva verselerde mümin kalbinde yerşleşip sıkıntı veren şeye döner, imam Ahmed de buna benzer şey söyledi. Mervezi Vera kitabında dedi ki: Ebu Abdillah'a (imam Ahmed'e) dedim ki:

"Katia diğer pazarlardan bana daha uygun geldi, kalbime onlarla ilgili bir şüphe düştü" dedi ki:

"Onun vaziyeti pistir." Dedim ki:

"Onunla amel etmekten hoşlanmıyor musun" dedi ki:

"Eğer kalbine bir şüphe gelmiyorsa bunu bırak" dedim ki:

"Kalbime bir şüphe düştü" dedi ki: İbni Mesud dedi ki:

"Kalbine hangi şey geliyor" dedim ki:

"Kalbim şaşırdı (ne yapacağımı bilmiyorum) dedi ki:

"Günah kalplere yerleşip sıkıntı, darlık şeklinde etkiedendir."[11]

11(1) Hadis hasen, ibni Mesud'a mevkuftur, imam Ahmed Sünnet kitabında tahric etti, Bezzar, Taberani Kebir'de, Beyhaki İtikad'da, Ebu Nuaym Hilye'de: 1/375.

(2) Haccın bozulup umreye evrilmesini caiz görenler on dört sahabeden rivayet edilen bir çok hadisleri delil getidiler, Cabir, Süraka bin Malik, Ebu Said, Esma, Ayşe, ibni Abbas, Enes, ibni Ömer Rabi bin Sebre, Bera, Ali, Hafsa ve Fatıma onlardandır.

(3) Haber uzundur, Ahmed ve Buhari tahric etti, bak: müntekal ahbare neylül evtar: 4/325.

“Helal açıktır, haram açıktır” numan bin Beşir hadisinin şerhi daha önce geçti, Hüseyin bin Ali hadisinin: “Sanaşüphe vereni bırak, şüphe vermeyene yapış” ve: “Utanmazsan istediğini yap” hadisinin şerhinde burada zikredilen hadislerin tefsiriyle alakalı şey geçti. Usulu fıkıhta ilham meselesinde fiafii ve Hanefi fakihlerinden bazısı o delil midir, değil midir? Konusunu zikrettiler, orada aralarındaki ihtilafı zikrettiler, ashabımızdan bir gurup keşfin hükümlerin yoluolmadığı görüşünü benimsedi, bu görüşü kaldı. Ebu Ya’la mütekellimini vesveseler hakkında kınayan imam Ahmed’ingörüşüne dayanarak aldı, ashabımızdan bir gurup bu hususta ona muhalefet etti, imam Ahmed’in burada kalplere yerleşip, sıkıntı ve darlık veren şeye dönülmesi gerektiği hususunda kesin ifadesini zikrettik, imam Ahmed ancak sufilerden vesveseler ve hatarat hakkında konuşanları kınadı, çünkü bu konuda sözleri şeri bir delile dayanmıyor, (S:30) bilakis sadece görüş ve tatmaya dayanıyor, yine delilsiz sadece görüşle helal ve harm hakkında konuşmayı da kınıyor. Karışık işlerde kalplere sıkıntı veren şeye dönme meselesine ise Peygamber (s.a.v.)’den kesin ifadeler ve sahabeden fetvalar delildir, bundan sonra imam Ahmed bunu nasıl inkar eder., hususan onlara uygun ifadeleri varken.

“Doğruluk sükunet, yalan şüphedir” hadisi daha önce geçti, doğruluk kendisinde kalbin sukunet bulmasıyla ve yalandan nefret etmesiyle, yalandan ayırt edilir. Rabi bin Haysem dedi ki: Hadisin, gündüzün aydınlığı gibi bilinebileceği bir ışığı vardır, yalanın gece karanlığı gibi karanlığı vardır.[1] İmam Ahmed[2] Rabia’dan tahric etti, o da Abdul Melik bin Said bin Süveyd’den, o da Ebu Humeyd ve Ebu Üseyd (r.a.)’dan rivayet etti, Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki: “Benden (rivayetle) hadis işitirseniz onu kalpleriniz tanır, kıllarınız ve cildleriniz onun için yumuşar, onun size yakın olduğunu görürsünüz, ben size ondan daha layığım, eğer kalplerinizin itiraz ettiği, kıllarınız cildlerinizin nefret ettiği, kılarınız cildlerinizin nefret ettiği, size uzak olduğunu gördüğünüz bir hadisi benden (rivayetle) işitirseniz, ben ondan, sizden daha uzağım.”

İsnadı hakkında denildi ki: Müslim’in şartı üzeredir, çünkü aynı bu isnatla kendisi de tahric etti, fakat bu hadis illetledir, çünkü Bükeyr bin el-Eşec AbdulMelik bin Said’den, o da, Abbas bin Sehl’den, o da Übey bin Kab’ın kendi sözünden rivayet etti, Buhari[3] dedi ki: O daha sahihtir. Yahya bin Adem ibni Ebi Zi’b’den o da Said el-Makburi’den, o da Ebu Hureyre (r.a.)’den, Peygamber (s.a.v.)’in şöyle buyurduğunu rivayet etti: (S:31)“Size benden tanıyıp itiraz etmediğiniz bir hadis rivayet edilirse onu doğrulayınız, çünkü ben bilinen itiraz edilmeyen şey söylerim, eğer benden size itiraz ettiğiniz ve tanımadığınız bir hadis rivayet edilirse onu doğrulamayınız, çünkü ben itiraz edilen ve bilinmeyen söz söylemem”[4] Yine bu hadiste illetlidir, isnadının ibni Ebi Zi’be dayanması hususunda ihtilaf ettiiler, hafızlar ondan ve Said’den mürsel olarak rivayet ettiler, hafız imamların yanında mürsel olanı daha sahihtir, ibni Muayn, Buhari Ebu Hatim er-Razi, ibni Huzeyme onlardandır, ibni Huzeyme dedi ki: Hadis alimlerinden birinin mevsul olduğunu ispat edeni görmedim. Bu hadisler sahihliği farz edilirse, hadis ehlinden işin kapalı taraflarına nüfuz eden tenkit yapabilen hadis imamları manasına hamledilir, onlar Peygamber (s.a.v.) ve başkalarının sözleri hususunda çok deneyimlleri vardır, hadisleri ve haberleri rivayet edenler hakkında, onların doğruluğu, yalancılığı, ezberlerinin kuvvetli oluşu, zayıf oluşu hakkında deneyimleri vardır. Sarrafın iyi altın ile kötü altını ayırt ettiği gibi, bunlarda hadis ilminde bilgileri vardır.

Onlardan biri Ebu Zür’a ve Ebu Hatim zamanında bu hususta imtihan etti işin bu şekilde olduğunu gördü, imtihan edip soran dedi ki:Bu ilmin ilham olduğuna şahitlik ederim. A’meş dedi ki:İbrahim en-Nehai hadiste sarraf idi, ben adamlardan işittiğimi ona arz ediyordum.[5] Amr bin Kays dedi ki: Hadis sahibinin dirhemlerin iyisini kötüsünü ayırt eden sarraf gibi olması gerekir, çünkü dirhemlerin içinde kötü olanı, sahte olanı vardır, hadiste böyledir.[12]

(S:32) Evzai dedi ki: Biz hadis işitiyor, dirhemi sarrafa arz ettiğimiz gibi, ashabımıza arz ediyorduk, onların bildiklerini alıyor, itiraz ettiklerini terk ediyorduk.[6] Abdurrahman bin Mehdi’ye denildi ki: Sen bir şeye bu sahihtir, bu sabit değildir diyorsun, bunu nereden söylüyorsun? Dedi ki: Görüşün nedir, sarrafa gelsen, dirhemlerini göstersen ve sarraf: Bu iyi, bu kötü dese, sen ona bunu nereden bildiğini mi sorarsın, yoksa kabul mü edersin? Dedi ki: Bilakis kabul ederim dedi ki: Uzun oturumlar, münazaralar, ve tecrübeler sayesinde, bu da öyledir.

Bu manaya benzer imam Ahmed’den de rivayet edildi, ona denildi ki: Ey Ebu Abdullah ben: Bu hadis münkerdir diyorsun, hadisin tamamını yazmadığın halde bunu nasılbiliyorsun. Dedi ki: Bizim misalimiz, altın uzmanın misali gibidir, onun eline de bütün dinarlar (altın paralar) geçmemiştir, eline bir dinar geçse onun iyi ve kötü olduğunu bilir. İbni Mehdi dedi ki: Hadis marifeti ilhamdır. Ve dedi ki: Hadisi kabullenmeyişimiz cahillerin yanında kahinliktir. Ebu Hatim er-Razi dedi ki: Hadisi bilmek, biri değeri yüz dirhem, diğeri de onn renginde on dirhem olan yüzük taşı gibidir, dedi ki: Sarrafa tenkit edişinin sebebi sorulmadığı gibi, biz de bir ilimle rızıklanmışız ki bu hadisin yalan, bunun münker olduğunu nasıl bildiğimizi haber veremiyoruz.

[12](1) Hadis uydurmadır, ibni’l Cevzi’nin uydurmalarına bak: 1/103.
(2) Sahihtir, Ahmed ve Bezzar tahric etti, Heysemi Mecmau’z-Zevaid’de dedi ki: Adamları sahih rivayet adamlarıdır.
(3) Bu Hakimi Tirmizi’nin rivayetidir, az bir farkla ibni Adiy’in Kamil’deki rivayeti de buna yakındır.
(4) Hakimi Tirmizi nevadirul usul kitabında tahric etti S: 59.
(5) Hilyetül Evliya’ya bak: 4/220.
(6) Ebu Zür’a tarihinde zikretti: 1/265 bak: Camiu beyanil ilmi ve fadlihi: 2/219.

Ve dedi ki: Başkasına kıyasla dinarın güzelliği bilinir, eğer saflık ve kırmızılığın gerilik bulunursa o hilelidir, cevherin cinsi diğerine kıyasla bilinir, eğer mailik ve sertlikte muhalefet ederse o camdır, hadisin sahihlediği nakledenlerin adaletiyle bilinir, sözün peygamberlik sözüne uygun olması gerekir, rivayetiyle adaleti sahih olmayanın yalnız başına rivayet etmesi o hadisin hastalığının belli eder, itiraz edilmesine sebep olur, Allah en iyisini bilir.[1] Her halükarda hadisin illetlerini bilen tenkit edebilecek hadis ehli gerçekten azdır. Hadis tenkidinde ilk meşhur olan ibni Sirin'dir, sonra Eyyub es-Sühtiyani gelir, fiube ondan öğrenmiştir, fiube'den de Yahya el-Kattan ve ibni Mehdi almıştır, o ikisinden de Ahmed, Ali bin Medini ve ibni Muayn almıştır, onlardan Buhari, Ebu Davud, Ebu Zür'a ve Ebu Hatim aldı, (S: 33) zamanında Ebu Zür'a diyordu ki: Bunu anlayan azaldı, bu işi güzel yapanı az bulursun.

Ebu Zür'a ölünce Ebu Hatim dedi ki: Bu manayı güzel yapan gitti, Ebu Züra'yı kastediyordu, bu işi güzel yapan ne Irak, ne de Mısır'da kaldı, Ebu Züra'nın ölümünden sonra ona denildi ki: Bu gün bunu bilen birini biliyor musun? Dedi ki: Hayır. Onlardan sonra bir topluluk geldi, Nesai, Ukayli, ibni Adiy, Darekutni onlardandır. Bu işte onlardan sonra sivrilen çok az geldi, hatta Ebu'l Ferec ibnil Cevzi, Mevzuat[2] kitabının başında dedi ki: Bunu anlayan azaldı, bilakis yok oldu, Allah en iyisini bilir.[13]

[13](1) Cerh ve tadl, ibni Ebi Hatim: 1/350 ve sonrası.
(2) El-Mevzuat: 1/102.

(S:34) YİRMİSEKİZİNCİHADİS
(TAKVATAATVEBİAT)

Ebu Necih İrbad bin Sariye (r.a.)'den şöyle dediği rivayet edildi: Rasulullah (s.a.v.) bize bir vaaz verdi, kalpler titredi, gözler yaşardı, dedik ki:

"Ya Rasulullah sanki veda edenin öğüdü gibi oldu, bize tavsiyede bulun." Buyurdu ki:

"Size Allah'tan korkmayı, başınıza köle de geçse kulak verip itaat etmenizi tavsiye ediyorum, muhakkak ki sizden yaşayan biri çok ihtilaf görecek, size benim ve benden sonra hidayet ehli olan raşid halifelerin sünnetine yapışmak düşer, azı dişlerinizle ısırınız (sıkı yapışınız), işlerin sonradan çıkalarından sakının, muhakkak ki her bidat dalalettir." Bunu Ebu Davud ve Tirmizi rivayet etti ve dedi ki: Hadis hasen sahihtir.[1] Bu hadisi imam Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi, ibni Mace Sevr bin yezid rivayetinden tahric etti, o da Halid bin Madan'dan, o da Abdurrahman bin Amr es-Sülemi (r.a.)'den rivayet etti, Ahmed ve Ebu Davud rivayetlerinde şu fazlalığı yaptılar: "Hucr bin Hucr el-Kilai, her ikisi de İrbad bin Sariye (r.a.)'den rivayet etti, Tirmizi dedi ki: Hasen, sahihtir, Hafız ebu Nuaym dedi ki: fiamlıların hadisinden güzel, sahih bir hadistir, dedi ki: İnkarları cihetinden Buhari ve Müslim, onu terk etmedi, Hakim o ikisinin terk ediş sebebi olarak, o ikisinin Halid bin Madan'dan Sevr bin Yezid'den başkasının rivayet etmediğini vehmedtiler, (S:35) yine ondan Buhayr bin Sad, Muhammed bin İbrahim et-Teymi ve o ikisinden başkası da rivayet etti. Derim ki: İş onun zannettiği gibi değildir, hadis de o ikisinin şartı üzere değildir, çünkü o ikisi ne Abdurrahman bin Sülemi, ne de Hucr el-Kilai'den hibir şey tahric etmedi, o ikisi ilim ve rivayetle meşhur olanlardan değillerdir, yine onda Halid bin Madam üzerine ihtilaf edildi, ondan daha önce geçtiği gibi rivayet edildi. Yine ondan o da Ebu Bilal, o da İrbad yoluyla rivayet edildi. İmam Ahmed bu şekli Damre bin Ebi Habib'den tahric etti, o da Abdurrahman bin Amr es-Sülemi, o da İrbad, onun yoluyla imam Ahmed ve ibni Mace tahric etti onun hadisinde şu ziyadeyi yaptı: "Sizi beyazlık üzerine terk ettim, gecesi gündüzü gibidir, benden sonra ondan ancak helak olan sapar" hadisin sonunda şu ziyadeyi yaptı: "Mümin burnunu kaldırmış deve gibidir, ne zaman kayıt altına alınsa kayıt altına girer."

Hafızlardan bazısı hadisin sonundaki bu ziyadeye itiraz ettiler ve dediler ki: O müdrectir (ravi tarafından sokulmuştur), hadisten değildir. Ahmed bin Salih el-Mısri dedi ki:Hakim tahric etti ve deve gibidir, ne zaman kayıt altına alınca kayıt altına girer." Yine ibni Mace Abdullah bin A'la bin Zebr rivayetinden tahric etti, dedi ki: Bana Yahya bin Muta rivayet etti İrbad'ı işittim... ve zikretti, zahirde isnadı güzel, raviler güvenilir, meşhurdurlar, burada işittiğini açıkça belilrtmiştir, Buhari tarihinde bu rivayete dayanarak İrbad'dan işittiğini zikretmiştir, ancak fiam ehlinin hafızları buna itiraz ettiler ve dediler ki: Yahya bin Ebi'l Muta[2] İrbad'dan işitmemiştir, onunla karşılaşmamıştır, bu rivayet yanlıştır.[14]

Ebu Züra ed-Dimeşki bunu zikredenlerdendir, onu Dühaym'den hikaye etti, onlar kendi şeyhlerini başkalarından daha iyi bilirler, Buhari rahimehullah tarihinde fiam ehli hakkında evham ediyor İrbad'dan başka vecihler de rivayet edildi. (S:36) Büreyde (r.a.)'dan rivayet edildi, o da Peygamber (s.a.v.)'den rivayet etti, ancak Büreyde'nin isnadı sabit değildir, Allah en iyisini bilir. İrbad (r.a.)'ın: "Resulullah (s.a.v.) bize vaaz etti", imam Ahmed, Ebu Davud ve Tirmizi rivayetinde de: "Beliğ bir şekilde" sözü, onların rivayetlerinde bu sabah namazından sonraydı, Resulullah (s.a.v.) çoğu zaman cumalar, bayramlar gibi düzenlenmiş hutbelerden başka ashabına vaaz veriyordu, bu şekilde ona Allah emretmişti, Allah Teala buyurdu ki: (Kendilerine öğüt ver ve onlara, kendileri hakkında tesirli söz söyle) (Nisa: 4/63) ve buyurdu ki: (Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle davet et) (Nahl: 16/125), fakat öğüde devam etmiyordu, onların münasip vakitlerini gözetliyordu, sahihayn de Ebu Vail'in şöyle dediği rivayet edildi: Abdullah bin her perşembe günü bize hatırlatmada (nasihatta) bulunuyordu, bir adam dedi ki:

"Ey Ebu Abdurrahman biz senin sözünü seviyor ve iştah duyuyoruz, bize hergün konuşmanı arzuladık" dedi ki:

“Size bıkkınlık verme korkusundan başka birşey size hergün konuşmakta beni engellemedi, bize bıkkınlık gelmesinden hoşlanmadığı için Resululah (s.a.v.) vaaz için bizim münasip vakitlerimizi gözetliyordu.[5]

[14](1) Sahihtir, Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi, ibni Mace, Darimi, Beyhaki, Tahavai, Mervezi, Beğavi, Hakim ve Ebu Nuaym Hilye’de tahric etti, ibni Hibban doğruladı.
(2) Yahya bin Ebi’l Muta’ın tercemesi hafız Mizzi’nin tehzibül Kelmal’indedir.
(5) Buhari, Müslim, Ahmed ve Tirmizi tahric etti, sahihtir.

Öğütte belağat güzeldir, çünkü kalplerin kabulüne ve kalpleri celbetmeye daha elverişlidir. Belağat: Kastedilen manaları dinleyenlerin kalplerine en güzel, en fasih, dinleyenlere en tatlı ve kalplerde daha iyi yerleşen lafızlarla yaparak, ulaştırmaktır. Peygamber (s.a.v.) hutbeyi kısa, beliğ ve veciz yapıyordu. Sahihi Müslim’de Cabir bin Semure (r.a.)’den şöyle dediği rivayet edildi: Ben Peygamber (s.a.v.)’le namaz kılıyordum, onun namazı da hutbesi de orta halliydi.” Bunu Ebu Davud’da tahric etti, onun lafzı şöyledir: “Resulullah (s.a.v.) cuma hutbesini uzatmıyordu, ancak az kelimeden ibaretir.” Müslim Ebu Vail’den şöyle dediğini tahric etti: Ammar bize hitap etti veciz ve beliği etti, inince dedik ki:
“Ey Ebu Yekzan sen beliğ ve veciz konuştun, şayet nefeslenseydin (biraz daha uzun konuşsaydın).” Bunun üzerine dedi ki:
“Ben Rasulullah (s.a.v.)’i şöyle buyururken işittim: (S: 37)“Adamın uzun namazı, hutbesinin kısalığı, fıkhının (anlayışının) alametindendir, namazı uzun, hutbeyi kısa yapınız, muhakkak ki beyanlardan (konuşma, açıklamalardan) sihir olanı vardır.”[1]
İmam Ahmed ve Ebu Davud Hakem bin Hazen el-Kelefi’den tahric etti, şöyle dedi: Ben Resulullah (s.a.v.)’le cuma kıldım, bir asa veya yay dayanarak ayağa kalktı, Allah’a hafi, güzel kelimelerle hamd ve sena etti”[2] Ebu Davud Amr bin As (r.a.)’dan tahric etti, bir adam bir gün ayağa kalktı, çok konuştu, bunun üzerine Amr dedi ki: Sözünde iktisatlı olsaydı (az konuşsaydı) kendisi için daha hayırlı olurdu, ben Resulullah (s.a.v.)’i şöyle buyururken işittim: “Bana az konuşma gösterildi veya emredildi, az konuşmak hayırlıdır.”[3]
“Kalpler titredi, gözler yaşardı” zikrin (Kuran’ın) işitilmesi anında bu iki vasıftan dolayı Allah müminleri methetti, Allah Teala buyurdu ki: (Müminler ancak Allah anıldığı zaman yürekleri titreyen, kendilerine Allah’ın ayetleri okunduğunda imanlarını artıran kimselerdir) (Enfal: 8/2) Ve buyurdu ki: ((Ey Muhammed) ihlaslı ve mütevazi insanları müjdele, onlar öyle kimseler ki Allah anıldığı zaman kalpleri titrer) (Hac: 22/34-35) ve buyurdu ki: (İman edenlerin Allah’ı anma ve ondan inen Kuran sebebiyle kalplerinin ürpermesi zamanı gelmedi mi?) (Hadid: 57/16) ve buyurdu ki: (Allah sözün en güzelini, birbiriyle uyumlu ve bıkılmadın tekrar tekrar okunan bir kitap olarak indirdi. Rablerinden korkanların, bu kitabın etkisinden tüyleri ürperir, derken hem bedenleri hem de gönülleri Allah’ın zikrine ısınıp, yumuşar) (Zümer: 39/23) (S:38) ve buyurdu ki: (Rasule indileni duydukları zaman, tanış çıktıkları gerçekten dolayı gözlerinden yaşlar boşandığını görürsün) (Maide: 5/83) Peygamber (s.a.v.) öğüt anında halini değiştiriyordu, Cabir (r.a.) dedi ki: “Rasulullah (s.a.v.) hitap edip kıyameti zikrettiği zaman, öfkesi şiddetlenir, ses yükselir, iki gözü kızarır, sanki; sabah vakti, akşam vakti ansızın sizi düşman gafil yakalayacak diyerek orduyu uyaran birisi gibi olurdu” bunu Müslim manasıyla tahric etti.[9]
Sahihayn’de Enes (r.a.)’den rivayet edildi ki: “Güneş batı tarafına meyledince Peygamber (s.a.v.) öğle namazını kıldı, selam verince minber üzerinde kalktı, kıyameti zikretti ve o esnada çok büyük işler olacağını zikretti, sonra dedi ki:
“Kimin bir ey hakkında sormak hoşuna giderse sorsun, vallahi hangi şey hakkında sorarsanız bu makamda size haber veririm.” Enes dedi ki: İnsanlar çok ağladı, Resulullah (s.a.v.); “çokça sorun” buyuruyor, bir adam ayağa kalktı ve dedi ki:
“Benim gireceğim yer neresidir ya Resulullah?” buyurdu ki:
“Ateştir” ve hadisi zikretti.[10][15]
İmam Ahmed’in Müsned’inde Numan bin Beşir (r.a.)’den rivayet edildi ki: O hitap etti ve dedi ki: “Ben rasulllah (s.a.v.)’i hitap ediyorken işittim, buyuruyordu ki: “Sizi ateşe karşı uyardım, sizi ateşe karşı uyardım hatta bu makamımdan çarşıdaki adam da işitti” dedi ki: Hatta iki ayağının yanında çizgili yün elbisesi boynunun üzerine düşmüştü.” Sahihayn’de Adiy bin Hatim’in şöyle dediği rivayet edildi: Resulullah (s.a.v.) buyurdu ki: “Ateşten sakının” dedi ki: Yüzünü çevirdi ve sonra buyurdu ki: “Ateşten sakının” dedi ki: Sonra üç kere yüzünü çevirdi, hatta biz ateşe bakıyor zannettik, sonra buyurdu ki: Velev bir hurma yarısıyla da olsa ateşten sakının, kim bulamazsa güzel bir kelimeyle (bu işi yapsın)”[11] İmam Ahmed Abdullah bin Seleme’den tahric etti, o da Ali veya Zübeyr bin Avvam’ın şöyle dediğini rivayet etti: “Resulullah (s.a.v.) bize hitap ediyordu, bize Allah’ın günlerini hatırlatıyordu, hatta bu yüzünden biliniyordu, sanki sabahleyin ansızın yapılacak başkından dolayı kavmi uyarıyordu. (S: 39)

[15](1) Ahmed, Müslim, Darimi tahric etti, ibni Hibban doğruladı, “Açıklamalardan sihir olanı vardır” hadisini Buhari tahric etti.
(2) Ahmed, Ebu Davud, Ebu Ya’la, Beyhaki ve Taberani Kebir’de tahric etti, ibni Huzeyme doğruladı.
(3) Ebu Davud, Beyhaki fiuabul İman’da Amr bin As’tan “Emrolundum” lafzıyla tahrc etti, hadis hasendir.
(9) Sahihtir, Müslim, Nesai, Ahmed ve ibni Mace tahric etti.
(10) Sahihtir, Buhari, Müslim ve Ahmed tahric etti.
(11) Sahihtir, Ahmed ve Darimi tahric etti, ibni Hibban doğruladı.

(S:39) Hatta Cebrail’den daha yeni karşılaşmışsa ondan ayrılıncaya kadar gülmezdi.”[1] Taberani ve Bezzar Cabir’den şöyle dediğini tahric etti: “Peygamber (s.a.v.)’e vahiy geldiği veya vaazettiği zaman, kendilerine azap gelmiş kavmin uyarıcısıdır,

derdim, bu hal kendinden gidince, onu insanlara güler yüz gösterir ve insanların çokça güleri, en güzel yüzlü olanı olarak görürdüm."[2] Dedik ki:
"Ya Resulullah sanki veda edenin öğüdü gibi, bize tavsiyede bulun" sözü, bu öğütte başkasında tebliğ etmemiş olduğu şeyi tebliğ ettiğini gösterir, bunun için veda edenin öğüdü olarak anlamışlardır, çünkü veda edeceğinin (şu an öleceğinin) şuurunda olsa namazını daha mükemmel bir şekilde kılar. Belki, veda haccında kinaye yapıp şöylebuyurduğu gibi: "Bilmiyorum belki bu senemden sonrasizinle karşılaşmayabilirim"[3] bu hitapta da veda edeceğine kinaye etmiştir insanlara veda ediyordu ve insanlar: Bu veda haccıdır, diyorlardı hacdan Medine'ye dönerken insanları Mekke ile Medine arasında Hum denilen suyun başında topladı, onlara hitap etti ve buyurdu ki: "Ey insanlar ben de sizin gibi beşerim, rabbimin elçisi (Melekülmevti) bana gelipte icabet etmem (Allah'ın ölüm emrine uymam) yakın olabilir, sonra Allah'ın kitabına sarılmaya teşvik etti ve ehli beyti hakkında hayır tavsiyede bulundu." Bunu Müslim tahric etti.
Sahihayn'de lafzı Müslim de Ukbe bin Amir'in şöyle dediği rivayet edildi: "Resulullah (s.a.v.)Uhud şehidleri üzerine cenaze namazı kıldı, sonra ölü ve dirileri veda eder gibi minbere çıktı ve buyurdu ki: (S:40) "Ben havza sizin en önce varanımızım, onun (havuzun) genişliği, Eyle ile Cuhfe arası gibidir, ben benden sonra sizin şirke düşmenizden korkmuyorum, fakat dünya için birbirinizle yarışmanızdan ve sizden öncekilerin helak oldukları gibi helak olmanızdan korkuyorum." Ukbe (r.a.) dedi ki: Resulullah (s.a.v.)'i minber üzerinede en son görüşüm oldu.[4] Bunu imam Ahmed'de tahric etti, lafzı şöyledir: "Resulullah (s.a.v.) sekiz sene sonra Uhud şehidlerine, ölü ve dirilere veda eder gibi cenaze namazı kıldı, sonra minbere çıktı ve buyurdu ki: Ey insanlar ben havuza sizin en önce varanınızım ve ben sizin üzerinize şahidim, vadolunduğunuz yer havuzdur, ben havuza sizin en önce varanınızım ve ben sizin üzerinize şahidim, vadolunduğunuz yer havuzdur, ben ona bakıyorum, sizin üzerine küfürden korkmuyorum, fakat dünya için birbirinizle yarışmanızdan korkuyorum."
Yine imam Ahmed Abdullah bin Ömer (r.a.)'den şöyle dediğini tahric etti: Bir Resulullah (s.a.v.) veda eder gibi çıkıp bize geldi ve buyurdu ki: "Ben ümmi peygamber Muhammed'im" bunu üç kere söyledi, benden sonra Nebi yoktur, kelimelerin açılışı, "sonları ve toplayıcıları bana verildi, cehennem hazeneleri (cehenneme görevli melekler) ve arşın taşıyıcılarını bildim, rabbim benim için cevaz verdi, ben ve ümmetim afiyette bırakıldı, içinizde olduğum müddetçe dinleyip itaat edin, ben götürülürsem (vefat edersem) size Allah'ın kitabına sarılmak düşer, onun helalini helal haramını haram kılın"[5] herhalde İrbad'ın zikrettiği hutbe bu hutbelerin bir kısmıdır veya vedaya benziyordur. "Bize tavsiye et" sözleriyle, toplayıcı, yeterli vasiyyet kastediyorlar, onun veda ediyor olduğunu anlayınca kendinden sonra yapışacakları ve kendilerine fayda verecek ve kendileri için dünya ve ahiret mutluluğuna vesile olacak bir tavsiye talep ettiler. "Size Allah'tan korkmayı ve dinleyip itaat etmeyi tavsiye ediyorum" bu iki cümle dünya ve ahiret mutluluğunu topluyor. Takvaya gelince: Buna yapışan için ahiret ve dünya mutluluğuna kefildir, (S: 41) bu öncekiler ve sonrakiler için Allah'ın vasiyetidir, Allah Teala buyurdu ki: (Sizden önceki kitap verilenlere ve size de Allah'tan korkun diye vasiyet ettik) (Nisa: 4/131)[16]
Muaz hadisinin şerhinde takvanın yeterli açıklaması daha önce geçti. Müslümanların yöneticilerine itaata gelince: Bunda da dünya mutluluğu vardır, onun sayesinde kulların dünyevi yaşanları düzenlenir, rablerine itaatı ve nun dinini açığa vurma hususunda bundan yardım alınır, Ali bin Ebi Talib (r.a.) dedi ki: İnsanları ancak ya iyi ya da fasık önder ıslah eder, lider eğer fasık ise mümin rabbine tapar fasık ise eceline sevkedilir.[7]

[16](1) Ahmed, Bezzar, Taberani Kebir ve Evsat'ta buna benzer olarak tahric ettiler, Ebu Ya'la tek olarak Zübeyr bin Avvam'dan tahric etti, Heysemi Mecmau'z-Zevaid'de dedi ki: Adamları sahih rivayet adamlarıdır.
(2) Taberani ve Bezzar tahric etti, Heysemi: İsnadı güzeldir, dedi.
(3) Müslim sahihinde Cabir'den rivayetle şu lafızla tahric etti: "Peygamber (s.a.v.)'i bineği üzerinde şeytan taşlarken gördüm, şöyle buyuruyordu: "Nüsüklerinizi alınız (öğreniniz), bilmiyorum, belki bu haccımdan sonra haccetmem" Muhtasarı Müslim, rakam: 724.
(4) Sahihtir, Buhari, Müslim, Ahmed, Ebu Davud ve Nesai tahric etti.
(5) Hadis sahihtir, Ahmed Müsned'de tahric etti.
(7) Buna benzer olarak ibni Ebi fieybe Musannefinde tahric etti.
Hasan amirler hakkında dedi ki: Onlar bizim işlerimizden beş şeyi üstleniyorlar. 1- Cuma. 2- Cemaat. 3- Bayram namazı. 4- Stratejik bölgeler. 5- Hadler, vallahi, zulmetseler de din ancak onlarla düzgün olur, onlara itaat öfkelendirse de, onlara karşı tefrika küfürse de, Allah'ın onlar vasıtasıyla düzelttiği şeyler bozduğu şeylerden daha çoktur.
Hallal İmare kitabında Ebu Ümame'nin şöyle dediğini tahric etti: "Resulullah (s.a.v.) yatsı namazını kıldıktan sonra ashabına toplanın diye emretti ve benim size ihtiyacım var buyurdu, sabah namazını bitirince buyurdu ki:
"Emrettiğim gibi toplandınız mı?"
"Evet" dediler. Buyurdu ki:
"Allah'a ibadet edin ve ona hibir şeyi ortak koşmayın" üç kere: "Bunu akıl ettiniz mi?" buyurdu,
"Evet" dedik. Buyurdu ki:
"Namaz kılın, zekat verin" üçkere: "Akıl ettiniz mi?"
"Evet" dedik. Buyurdu ki:
"Dinleyin, itaat edin" bunu üç kere: "Akıl ettiniz mi?"

"Evet" dedik. Dedi ki: Rasulullah (s.a.v.)'i uzun konuşacak zannetiyorduk, sonra sözüne baktık, bir de gördük ki bizim için bütün işleri içerisinde topluyor.[1] Bu iki asıl ile Peygamber (s.a.v.) veda haccında hutbesinde bu şekilde tavsiye buyurdu. İmam Ahmed ve Tirmizi ümmül Husayn el-Ahmesiye'nin şöyle dediğini tahric etti: Resulullah (s.a.v.)'i veda haccında hutbe okurken işittim, buyuruyordu ki: "Ey insanlar!Allah'tan korkun, içinizde Allah'ın kitabını ayakta tuttukça burnu kesik habeşli bir kölede başınıza emir olsa, dinleyin ve itaat edin."[2]
(S:42) Müslim dinleyip itaat etmeye dair hadis tahric etti, imam Ahmed ve TirmiziEbu Ümame (r.a.)'den şöyle dediğini tahric etti: Rasulullah (s.a.v.)'ı veda haccında şöyle buyururken işittim: "Allah'tan korkun, beş vakit namazınızı kılın, bir ay (ramazan) orucunuzu tutun, mallarınızın zekatını, verin, ulul emrinize itaat edin ve rabbinizin cennetine girin" diğer bir rivayette de şöyle buyurdu: "Ey insanlar muhakkak ki benden sonra peygamber, sizden sonra da ümmet yoktur" ve hadisi manasıyla zikretti[3] Müsned'de Ebu Hureyre (r.a.)'den rivayetle Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: "Kim hiçbir şeyi şirk koşmamış, ecrini bekleyerek, gönül hoşluğuyla malının zekatını vermiş olarak, (emirini) dinleyip, itaat etmiş olarak Allah'ın huzuruna gelirse onun için cennet vardır veya cennete girer."
"Sizin üzerine bir köle de emir olsa" bir rivayette de: "Habeşibir köle", bu şekilde Peygamber (s.a.v.)'den çok rivayetler vardır, kendinden sonra ümmetinin durumunu bildiği ve kölelerin kendilerine emir olacağını bildiği şeylerden biridir. Buhari'nin sahihinde Enes (r.a.)'den rivayetle Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: "Başı kuru üzüm gibi habeşli bir köle de başınıza emir olsa dinleyin ve itaat edin." Sahihi Müslim de Ebu Zer (r.a.)'den şöyle dediği rivayet edildi:Dostum (s.a.v.) bana, yanları kesik Habeşli bir köle bile olsa dinleyip itaat etmemi tavsiye etti" bu manada gerçekten hadisler çoktur.[17] Bu Peygamber (s.a.v.)'in şu hadisine; "İki kişi kaldıkça bu iş (emirlik) kureyşte devam eder"[4] (S:43) şu hadisine: "İnsanlar kureyşe tabidir."[5] "İmamlarKureyş'tendir"[6] hadisine zıt değildir, çünkü kölenin yönetimi kureyşli bir imam tarafından olabilir, buna Hakim'in tahric ettiği, Ali (r.a.)'nin Peygamber (s.a.v.)'den rivayet ettiği şu hadis şahiddir:"İmamlar kureyştendir, onların iyileri iyilerinin emirleridir, fasıkları da fasıklarının emirleridir, herbiri için hak vardır, her hak sahibine hakkını verin, eğer kureyş size burnu kesik habeşli bir köle de emir yapsa onu dinleyip itaat sahibine hakkını verin, eğer kureyş size burnu kesik habeşli bir köle de emir yapsa onu dinleyip itaat edin"[7] bu hadisin isnadı güzeldir, fakat Ali'den (r.a.) mevkuf olarak rivayet edildi. Darekutnu dedi ki:Bu hadis mevsule çok benziyor. Habeşli kölenin emirliği sahih olmasa bile misal olsun diye zikredildi denildi, Peygamber (s.a.v.)'in mescid bina eden hakkında: Velev ki sahra güvercininin yumurta yapacağı çukur gibi bile olsa buyurduğu gibidir.[8]

[17](1) Yine bunu Taberani Kebir'de tahric etti, Heysemi dedi ki: Tirmizi de bazısı bu siyak gibi değildir, Taberani'nin isnadında İshak bin İbrahim bin Zibrik el-Hımsi var Yahya bin Muayn ve Ebu Hatim onu güvenilir gördü, Nesai ve Ebu Davud zayıf gördü.
(2) Hadis sahihtir Müslim kitabül imare de tahric etti Ebu Davud Menasik'te tahriç etti,Tirmizi Camiin'de: 1706 rakamıyla tahric etti ve dedi ki: Hadis hasen sahihtir, Nesai Bey'a ve Menasik'te, ibni Mace Cihad kitabında tahriç etti.
(3) Sahihtir, Ahmed, Tirmizi, Hakim ve Taberani Kebir'de tahriç etti.
(4) Sahihtir, ibniÖmer'den rivayetle Ahmed, Buhari ve Müslim tahric etti.
(5) Hadis sahihtir, Ebu Hureyre'den rivayetle Buhari ve Müslim, Cabir'den rivayetle Ahmed ve Müslim tahric etti.
(6) Sahihtir Ahmed, Nesai Ziya, Tayalisi Müsned'inde Enes'ten rivayetle tahric etti, Hakim doğruladı.
(7) Hakim, Taberani Sağir'de, Bezzar, Beyhaki, Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti ve dedi ki: Müs'ir rivayetinden garip bir hadistir, bunu ancak yüksek bir isnat olarak ancak Feyz bin Fadl rivayetinden yazdık, yani O mechuldür.
(8) Sahihtir, ibni Abbas'tan rivayetle Ahmed, Bezzar ve ibni Ebi fieybe Ebu Zer'den rivayetle tahric etti.
"Benden sonra sizden kim yaşarsa çok ihtilaf görecek, benim ve benden sonra raşid halifelerin sünnetine uyun, azı dişlerle ısırın (sıkı yapışın)" bu Resulullah (s.a.v.)'den dinin usulü ve furuatı hususunda söz, inan ve amellerde kendisinden sonra ihtilaf edileceği haberidir, bu ümmeinin yetmiş küsür fırkaya ayrılacağı, hepsinin ateşte ancak birinin hariç olduğu, o birinin de kendisi ve ashabının üzerinde bulunduğu yol olduğu rivayetine1 uygundur, bunun içindir ki bu hadiste ihtilaf ve fırkalaşma anında sünnetine ve halifelerin sünnetine yapışma emri vardır. (S:44) Sünnet: Gidilen yoldur, bu tam sünnetir, bunun için selef sünnet manasında bütün bunların hepsini kapsayan şeyi kullanıyorlardı.
Bunun manası Hasan, Evzai ve Fudayl bin İyad'dan zikredildi. Mütahhirin alimlerinin çoğu sünnet ismini itikadla alakalı şeye özel kılıyorlar, çünkü o dinin temelidir, ona muhalif olan büyük bir tehlike üzeriendedir, ulul emre itaattan sonra bu sözün zikredilmesi Allah'a taatın dışında ulul emre itaat olmadığına işarettir, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "İtaat iyiliktedir"[2] Müsned'de[3] Enes (r.a.)'den Muaz (r.a.)'ın şöyle dediği rivayet edildi: Ya Rasulullah eğer bizim üziremizde sünnetinizi işlemeyen ve emrinizi tutmayan emirler olsa, onlar hakkında ne emredersiniz? Resulullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah azze ve celleye itaat etmeyene itaat yoktur."
İbni Mace Enes (r.a.)'den rivayetle Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu tahric etti:
"Benden sonra sizin işlerinizi bidatla sünneti söndüren, bidatla amel eden, namazları vakitlerinden tehir eden adamlar yürütecek." Bunun üzerine dedim ki:
"Ya Resulullah, eğer onlara yetişirsem nasıl yapayım?" Buyurdu ki:

“Allah’a isyan edene itaat yoktur.”[4] (S:45) Genel olarak Resulullah (s.a.v.)’in ulul emirlere itaatı emrettikten sonra kendinin ve raşid halifelerin sünnetine uyulmasını emretmesi başka ulul emirler müstesna olarak, raşid halifelere uyulması gerektiğine delildir. İmam Ahmed’in Müsned’inde ve Tirmizi’nin camiindeHuzeyfe (r.a.)’den şöyle dediği rivayet edildi: Biz Peygamber (s.a.v.)’in yanında oturuyorduk, buyurdu ki: “İçinizde ne kadar kalacağımı bilmiyorum, benden sonra iki kişiye uyunuz, ve Ebu Bekir ve ömer (r.a.)’e işaret etti, “Ammar’ın dönemine yapışın ve ibni Mesud’un anlattığını doğrulayın” bir rivayette de:İbni ümmü Abd’in dönemine yapışın ve Ammar’ın yol göstermesiyle hidayet bulun”[5], Resulullah (s.a.v.) son ömründe kendinden sonra kime uyulacağını kesin ifadeyle billdirdi, kendilerine uyulmasını emrettiği raşid halifeler şunlardır:Ebu Bekr, Ömer, Osman ve Ali (r. Anhüm)’dür, Sefine hadisinde Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: “Benden sonra hilafet otuz senedir, ondan sonra mülk (krallık) olur.”[6] İmam Ahmed bununla delil getirerek dört imam (dört halifenin) halifeliklerini doğruladı, imamların çoğu Ömer bin Abdul Aziz’in de raşid halife olduğunu ifade etti.
Buna imam Ahmed’in Huzeyfe’den rivayetle tahric ettiği şu hadis delildir, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: “Allah’ın olmasını dilediği kadar içinizde peygamberlik olacaktır, sonra kaldırmayı dilediği zaman Allah onu kaldıracaktır sonra peygamberlik yolu üzere hilafet olacaktır” sonra sustu, Ömer bin Abdul aziz başa geçince bir adam huzuruna girdi ve ona bu hadisi anlattı, (Ömer bin Abdul Aziz) çok sevindi.[7] (S:46) Muhammed bin Sirin bazan içeceklerden soruluyor ve diyordu ki:Hidayet imamı Ömer bin Abdul Aziz (Allah’ın hoşnutluğu ve rahmeti onun üzerine olsun) bunu nehyetti.[8] Alimler dört halifenin diğer sahabelere muhalefetle beraber icmaının, icma mı yoksa delil mi olduğu hususunda ihtilaf etti. Bu hususta imam Ahmed’den iki rivayet vardır, Ebu Hazim el-Hanefi Mu’tedid zamamında zevil erhamın varis kılınmasına hükmeti ve halifelere muhalefet edenlerin görüşünü kabul etmedi, hükmünü yerine getirdi.[18]

[18](1) Hadis sahihtir, Tirmizi Abdullah bin Amr’dan rivayetle tahric etti.
(2) Hadis sahihtir, Ali (r.a.)’den rivayetle Ahmed, Buhari, Müslim, Ebu Davud ve Nesai tahric etti, ibni Hibban doğruladı.
(3) Suyuti’ye göre sahih veya hasendir, bunu Ahmed ve Ebu Ya’la tahric etti, fakat Heysemi dedi ki:Senedi kuvvetlidir.
(4) Sahihtir, ibni Mace, Ahmed, Taberani Kebir’de tahric etti, bunu Taberani ve Hakim başka bir lafızla Ubade bin Samit’ten rivayetle tahric etti, fakat son yarısı aynıdır.
(5) Sahihtir, Ahmed, Tirmizi, ibni Mace Huzeyfe’den rivayetle tahric etti.
(6) Hadis sahihtir, Ahmed Müsned’inde, Tirmizi, Ebu Davud, Ebu Ya’la ibni Hibban, ibni Ebi Asım sünnette, Taberani Kebir’de Süfeyne’den rivayetle tahric etti.
(7) Hadis sabittir, Ahmed hadisin ravisi Numan bin beşir’in tercemesinde tahric etti, Bezzar bundan daha kamil, Taberani bazısını Evsat’ta tahric etti, Heysemi: Adamları güvenilirdir, dedi.
(8) Ebu Nuaym Hilye’de: 5/257 İbni Sirin’den rivayetle ibni Avn’dan rivayet etti.

Eğer halifelerin bazısı bir söz söylese, diğer halifeler ihtilaf etmese, fakat sahabelerden başkası muhalefet etse o halifenin sözü başkasının sözünden öncelikli olur mu? Bu hususta alimlerin iki görüşü vardır, imam Ahmed’in ifadesine göre halifenin görüşü diğer sahabenin görüşünden önde tutulur, Hatta ve başkası da böyle söyledi, selefin sözünün çoğu buna işaret ediyor, özellikle Ömer bin Hattab (r.a.) hakkındaki görüşler böyledir, çünkü Peygamber (s.a.v.)’den bir çok vecihle rivayet edildi, buyurdu ki: “Muhakkak Allah hakkı (doğruyu)Ömer’in kalbi ve dili üzere kılmıştır”[1] Ömer bin Abdul Aziz onun hükümlerine uyuyordu ve bu hareketini Peygamber (s.a.v.)’in şu hadisiyle delillendiriyordu:“Muhakkak Allah hakkı (doğruyu) Ömer’in kalbi ve dili üzere kılmıştır.”
Malik dedi ki:Ömer bin Abdul Aziz dedi ki:Allah’ın rasulü ve ondan sonraki ulul emirler bir yol ortaya koydu, o yolu tutmak Allah’ın kitabına yapışmak demektir ve Allah’ın dinine bir öğütür, hiç kimsenin onu değiştirmeye ve karşı görüşte bulunmaya hakkı yoktur, kim o yol ile hidayet bulmuşsa hidayet olmuştur, kim o yol ile yardım talep ederse yardım olunmuştur, kim onu terk ederde müminlerin yolundan başkasına tabi olursa Allah ona dost edindiği şeyi dost edindirir ve cehenneme girdirir, orası ne kötü bir varış yeridir.[2] Abdullah bin Abdul Hakem Malik’ten rivayetle şöyle dediğini rivayet etti:Ömer bin Abdulaziz’in bu görüş üzerine azmetmesi benim ok hoşuma gitti. Bu sözü Abdurrahman bin Mehdi Malik’ten hikeye etti, Ömer’den değil. (S:47) Halef bin Halife dedi ki:Ömer bin Abdulaziz halifeyken insanlara hutbe okurken işittim, hutbesinde dedi ki:Dikkat edin Resulullah ve iki halifesinin yolu dini bir vazifedir ve onu kabulleniriz.[3]
Ebu Nuaym Azreb el-Kindi’den Peygamber (s.a.v.)’in şöyle buyurduğunu rivayet etti:“Benden sonra bazı şeyler ortaya çıkarılacaktır. Ömer’in çıkardığı şeyleri yapmaya gayret ediniz”[4] Ali (r.a.) onun hükümlerine uyuyor ve diyordu ki:Ömer’in işi doğrudur.[5] Eş’as fiabi’nin şöyle dediğini rivayet etti:İnsanlar bir şeyde ihtilaf ettiği zaman, Ömer’in nasıl hüküm verdiğine bakınız, çünkü Ömer kendinden önce hakkında hüküm verilmeyen şey hakkında istişare edinceye kadar hüküm vermezdi.”[6][19]
Mücahid dedi ki:İnsanlar ihtilafa düşünce Ömer’in ne yaptığına bakın ve onu alın. Eyyub fiabi’den rivayetle dedi ki:Muhammed ümmetinin icmaına bakınız, çünkü o ümmet sapıklık üzerine icma etmez, ümmet eğer ihtilaf ederse Ömer bin Hattab’ınyaptığına bakınız ve onu alınız. İkrime ümmü veled hakkında soruldu ve dedi ki:Efendisinin ölümüyle azad olunur. Ona denildi ki:
“Bunu hangi şeye dayanarak söylüyorsun?” O da:

"Kuran'a dayanarak" dedi. Birisi:
"Kuran'ın hangi ayetine dayanarak?" dedi. O da:
"(Allah'a, rasule ve sizden olan ulul emre itaat ediniz) (Nisa: 4/59) Ömer (r.a.)'de ulul emirlerdendi, dedi.[8] Veki dedi ki:Ömer ve Ali bir şey hakkında görüş biriğine varırlarsa o emirdir. İbni Mesud yemin ederek:Sıratı müstakim cennete girinceye kadar Ömer'in üzerinde sebat gösterdiği şeydir. Her halukarda sahabeler Ömer'in görüşü üzereydiler, onun asrında onun üzerinde icma ettiler, şüphesiz kendinden sonra muhalefet eden olsa da hak budur, feraiz (miras hukuku) meselelerinde -avl, ana baba ve koca ve ana baba ve karı meselesi gibi- anneye üçte bir verilir hükmü gibi, ihramdayken cimada bulanan kimse hakkında nüsüküne devam eder ve tekrar kaza etmesi ve ceza kurbanı kesmesi gerekir diye hükmetmesi gibi, (S:48) kocası kaybolan kadın hakkındaki hükmü gibi, diğer halifeler de ona uymuşlardır, üç boşamayı bir anda yapma hakkında, mütanın haramlığı konusunda insanların icmaı gibi, zorla (savaşla) alınan toprağa hara ve divan koyması gibi, kendilerine koştuğu şartlarda zimmet ehli için zimmet akdi vb. yapması gibi.
Bunun sahihliğine Ömer'in karar verdiği meselede sahabenin de icma etmesidir, onun zamanında Resulullah (s.a.v.)'in şu hadisine kimse itiraz etmemişti:"Rüyada kendimi bir kuyu başında gördüm, Ebu Bekr geldi bir veya iki kova su çekti, onun su ekişinde bir topluluğu Allah affedecektir, sonra Ömer bin Hattab geldi kovaya dönüştü, onun gibi boşaltanı görmedim, insanlar suya kandılar."Bir rivayette de:"İnsanlardan Hattab'ın oğlu gibi su çeken dahi görmedim" şeklindedir, bir rivayette de:"Hatta havuzu fışkırır olarak terk etti"[9] şeklindedir.

[19](1) Hadis sahihtir, ibni Ömer'den Ahmed ve Tirmizi, Ebu Zer'den Ebu Davud ve Hakim, Ebu Hureyre'den Ebu Ya'la, ibni Ebi fieybe ve Hakim, Bilal ve Muaviye'den Taberani Kebir'de tahric etti.
(2) İbni Ebi Hatim Malik'ten rivayetle tahriç etti.
(3) Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti (5/298).
(4) İbni Mende sahabe bahsinde tahric etti.
(5) İbni Ebi fieybe tahric etti.
(6) Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti: 4/320.
(8) Said bin Mansur İkrime'den tahric etti.
(9) Hadis sahihtir, Ahmed, Buhari, Müslim, Ebu Hureyre ve ibni Ömer'den tahric etti, yine Tirmizi'de ibni Ömer'den tahric etti.
Halifeler raşid diye vasfedildi, çünkü onlar hakkı bilip onunla hükmettiler. Raşid azmışın zıddıdır, azmış hakkı bilir, onun tersini yapır. Bir rivayette de:"Hidayete erdirilmiş" şeklindedir. Yani Allah onları hakka hidayet eder ve haktan saptırmaz. Üç kısım vardır, raşid, ğavi, dall, raşidler hakkı bilir ve tabi olur, ğaviler hakkı bilir tabi olmaz, dall (sapıklar) hakkı tamamen bilmeyenlerdir. Herbir raşid hidayettedir, herbir tam hidayet ehli raşiddir, çünkü hidayet hakı bilip onunla amel etmekle tamamlanır. "Azı dişlerinizle ısırınız" sözü sıkı yapışmaya kinayedir. Nevaciz:Azı dişlerdir. "Sonradan çıkarılanlardan sakının, munhakkak her bidat sapıklıktır" sözü ümmeti sonradan çıkarılan bidatlardan sakındırmaktır. Onu şu sözle kuvvetlelndirdi:"Her bidat sapıklıktır." Bidatla murad şeriatta:Kendisine işaret eden bir temeli olmayan, sonradan çıkarılan şey demektir. fieriatta delili olan şey şeran bidat değildir, her ne kadar sözlükte bidat olsada bile.
Müslim'in sahihinde[1] Cabir (r.a.) Peygamber (s.a.v.)'in hutbede şöyle buyurduğunu rivayet etti:"Sözlerin en hayırlısı Allah'ın kitabıdır, hidayetin hayırlısı Muhammed (s.a.v.)'in hidayetidir. İşlerin en şerlileri sonradan çıkarılanlardır, herbir bidat sapıklıktır." Bunu Tirmizi ve ibni Mace Kesir b. Abdullah el-Müzeni -zayıflık var-'den tahric etti, o da babasında, o da dedesinden Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti:"Kim sapık bir bidata uyarsa o bidattan Allah ve rasulü razı olmaz, o kişi üzerine onunla amel edenlerin günahları kadar günah vardır, vebal o (günahkarların) günahından (birşey) eksiltmez."[2] İmam ahmet Gudayf b. Haris es-Sümali'den şöyle dediğini rivayet eder: Abdulmelik b. Mervan bana bir elçi gönderip dedi ki:Biz insanları iki şey üzerinde topladık:Cuma günü minberlerde elleri kaldırmak, sabah ve ikindi namazlarından sonra kıssa anlatmak.

(1) Hadis sahihtir. Ahmet, Müslim, Nesai ve ibni Mace Cabir'den rivayetle tahric etti.
(2) Amr b. Avf'tan Tirmizi ve ibni Mace tahric etti. (Camiul usul:10/346) Buhari Rasulullah'ın (s.a.v.) sünnetlerine uyma babında:9/166 İbni Mesud'dan şu lafızla tahric etti: "Sözlerin en güzeli Allah'ın kitabıdır, hidayetin en güzeli Muhammed'in (s.a.v.) hidayetidir, işlerin en şerlisi sonradan çıkarılanlardır, muhakkak ki vadolunduğunuz gelecektir, söz aciz bırakıcılar değilsiniz" yani diriltilmekten kurtulacak değilsiniz.
Dedi ki: O ikisi benim yanımda sizin bidatınızdır, onlardan birini de kabul etmem, çünkü Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Bir kavim bir bidat ortaya çıkarırsa sünnetten de bir sünnet kaldırılır (kaybolur)"[1] Sünnete yapışmak bidat çıkarmaktan daha hayırlıdır. İbni Ömer'in de buna benzer sözü rivayet edildi. Rasulullah'ın (s.a.v.): "Her bidat sapıklıktır" sözü içinden hiçbir şeyin dışarda kalmadığı kapsamlı bir sözdür, bu dinin temelinden büyükbir temeldir ve Rasulullah'ın şu sözünün benzeridir:"İşimizde ondan olmayan bir iz çıkaran kimsenin (o şeyi) reddolunur."[2] Her kim dinde dayanağı olmayan birşey ortaya çıkarırda dine aittir derse o şey sapıklıktır, din ondan uzaktır, bu hususta itakad, amel, açık ve gizli sözler aynıdır. Selefin sözünde bazı bidatları güzel görme hadisesi ise, o sözlükteki bidatlar yoksa, şeriattaki bidatlar değildir. Ömer (r.a.)'in insanları teravihte mescidde bir imamın arkasında topladıktan (ve namazdan) çıktıktan sonra bu ne güzel bidattır, demesi de

bu kısımdandır. Onun şöyle dediği de rivayet edilir:Eğer bu bidatsa ne güzel bidattır.[3] Übey b. Kab'ın şöyle dediği rivayet edilir: Bu iş olmadı, Ömer (r.a.) dedi ki:Biliyorum, fakat güzeldir. O'nun (Übey b. Kab'ın) muradı:Bu iş bu ana kadar böyle değildi, fakat şeriatta dayanacağı temel, asıl mevcuttur. Peygamber (s.a.v.) teravihe teşvik ediyordu, onun zamanında insanlar mescidde dağınık cemaatlar ve tek tek olarakta kılıyorlardı, kendisi de ramazanda ashabıyla bir çok gece kıldı, sonra üzerlerine farz olur korkusuyla ve bundan aciz olurlar korkusuyla kaçındı. Bu tehlike Peygamber (s.a.v.)'den sonra ortadan kalktı.[4]

(1) Hadis zayıftır. Ahmed, Bezzar veMuhammed b. Nasr el-Mervezi sünnette tahric etti. Heysemi Mecmauz-Zevaid'de: (1/188) dedi ki:İçerisinde Ebu Bekir b. Abdullah b. Ebi Meryem var, onun hadis münkerdir. Yine bunu Taberani Abdulmelik kıssası olmadan şu lafızla tahric etti:"Hangi kavim peygamberinden sonra din hususunda bir bidat çıkardıysa, sünnetten de o miktarda zayi etmiştir."
(2) Bu Buhari ve Müslim'in daha önceki geçen beşinci hadisidir. Ayşe (r.a.)'den rivayet edilmiştir.
(3) İmam Malik Muvatta'da, Buhari Abdurrahman b. AbdulKari'den tahric etti. (Neylülevtar: 3/51).
(4) Hadis sahihtir, Ahmet, Buhari ve Müsllim ittifak ettiler. Ayşe (r.a.)'den rivayet edildi. (Neylül evtar:3/51).

Peygamber (s.a.v.)'den:"Son on günde ashabıyla tek gecelerde kılıyordu"[1] şeklinde de rivayet vardır. O (s.a.v.) raşid halifelerinin sünnetine uyulmasını emretti, bu da raşid halifelerin sünnetinden oldu. İnsanlar Ömer, Osman ve Ali (r.anhüm) zamanında bu iş üzerinde toplandılar (icma ettiler). Cumanın ilk ezanı da bundandır.[2] Bunu insanların ihtiyacından dolayı Osman (r.a.) ekledi ve Ali'de kabullendi, müslümanlar bu şekilde yaptı, ibni Ömer'den şöyle dediği rivayet edildi:O bidattır.[3] Herhalde babasının ramazan teravihi de kastettiği manayı kastetmiştir. Zeyd b. Sabit'in mushafların toplanılıpta tek bir kitapta toplanması hakkında, Ebu Bekir ve Ömer'e (r.a.) şöyle demesi de bu misaldendir:Peygamber (s.a.v.)'in yapmadığını siz ikiniz nasıl yaparsınız?. Sonra bu işin maslahat olduğunu bildi, ve toplanılmasına uyum gösterdi,[4] Peygamber (s.a.v.) vahyin yazılmasını emrediyordu, onun ayrı ayrı yazılmasıyla, topluca yazılması arasında fark yoktu, hatta toplanması bir arada yazılması daha uygundu.
Osman'ın (r.a.) ümmeti bir mushaf üzerinde toplaması ve ümmetin dağılma, ayrılığa düşmesi korkusuyla, diğerlerini yok ettirmesi de bundandır. Bu işi Ali (r.a.) ve sahabenin çoğunuğu güzel gördü ve bu da maslahatınta kendisi oldu. Ömer (r.a.) ve başkasının durupta, zekatı men edenler hakkında Ebu Bekir'in (r.a.) söylediği söz de böyledir. Sonra Ebu Bekir Ömer'e şeriattaki dayanağını açıkladı ve insanlar buna da uyum sağladılar. Kıssalar da bu misaldendir. Gudayf b. el Haris'in:Bidattır, sözü daha önce geçti. Hasan (Basri) dedi ki: Bu bidattir, ne güzel biattır, nice davet var icabet olunur,ihtiyaç giderilir, nice faydalı kardeş vardır. Bunları toplumsal heyetin belirli bir vakitte bidatı olarak kasetti, Peygamber (s.a.v.)'in insanlara vaaz verdiği (S:52) belli bir vakti yoktu, cuma ve bayram hutbeleri hariç, ancak bazen insanlara hatırlatmada bulunuyordu veya hatırlatmaya insanların ihtiyaç duyduğu anda onlara hatırlatıyor, öğretiyordu. Daha önce ibni Mesud'un her perşembe günü vaazda bulunduğu geçtiği gibi, sonra sahabe belli bir vakit tayini üzerine icma (görüş birliği) ettiler. Sahihi Buhari'de[5] ibni Abbas'ın şöyle dediği rivayet edildi: "Cuma günü insanlara bir kere konuş (vaaz ver), kabul etmez (az görürsen) iki kere, çok istersen üç kere konuş ve insanları usandırma."

(1)Teravih namazı hakkında sahih hadistir. Ebu Zer'den Ahmet, Ebu Davud, Tirmizi (806) tahric etti ve doğruladı ve yine Nesai ve ibni Mace'de tahriç etti. fievkani dedi ki:Sünen ehli adamlarına göre, hadisin isnadının adamları, sahih rivayet adamlarıdır. (Neylül evtar: 3/50).
(2) Hadis sahihtir, Ahmet, Buhari, Ebu Davud, Nesai, Tirmizi, İbni Mace Saib bin Yezid (r.a.)'den şöyle dediğini rivayet etti: "Peygamber (s.a.v.), Ebu Bekir ve Ömer zamanında, cuma günü ezan imam minber üzerine oturunca idi, Osman gelip insanlar çoğalınca, üçüncü çağrıyı ekledi, Peygamber (s.a.v.)'in bir kişi dışında müezzini yoktu"(Neylül evtar: 3/262)
(3) Bunu ibnu Ebi fieybe tahric etti.
(4) Kıssa sahihi Buhari'dedir. -Cemul Kuran babı:6/314 ve sonrası, müniriye baskısı, Tirmizi'nin camiinde: (3102)'dedir- Kuran'ın tefsiri bablarında:8/260 ve sonrasındadır.

Müsned'de[1] Ayşe (r.a.)'den rivayet edildi, o buna benzer şekilde Medine ehlinin kıssacılarına tavsiye etti. Onun Ubeyd b. Umeyr'e şöyle dediği rivayet edilir:İnsanlara bir gün konuş, bir gün terket.[2] Ömer b. Abdulazizin kıssacıya (kıssa anlatana) üç günde bir kere kıssa anlatmasını emrettiği rivayet edildi. Onun şöyle dediği de rivvayet edilir:İnsanları rahat tut, onlara ağırlık yapma, kıssaları cumartesi ve salı günleri terket. Hafız Ebu Nuaym[3] İbrahim bin Cüneyd'e isnadla rivayetetti ki,İbrahim bin Cüneyd dedi ki:Bize Harmele bin Yahya anlattı dedi ki:fiafi'nin şöyle dediğini duydum. Bidat ikidir. Övülen bidat ve kınanılan bidattır. Sünnete uyan övülmüş, uymayansa kınanılmıştır. Ömer (r.a.)'in şu sözüyle delil gösterdi: Bu ne güzel bidattır.
fiafii'nin muradı önceden zikrettiğimiz, kınanmış bidatın şeritta müracat edilecek kaynağı olmayan şeydir, şeriatta bidat budur sünnete uyan ve övülen bidatsa:Sünnete kendisine müracat edilecek dayanağı olan şeydir. Bu ancak lugatte bidattır, şeriatta sünnete uyduğu için bidat değildir. fiafii'den bunu açıklayan diğer bir söz rivayet edildi, şöyle dedi: Sonradan çıkarılanlar iki eşittir. Kitaba veya sünnete ve esere veya icmaya uymayan, sonradan çıkarılanlar iki çeşittir. Kitaba veya sünnet veya esere veya icmaya uymayan sonradan çıkarılandır. Bu sapık bidattır. Hayır şeyden sonradan çıkarılan hakkında kimsenin itirazı yok ve kınanmamıştır.[4]

(1) Ahmet'in Müsned'inde, isnadı sahihtir.
(2) İbni Sad tabakatında, Ayşe (r.a.)'nin Ubey b. Umeyr'e hatırlatmanın hafif tutulmasını tavsiye etti, hatırlatmanın ağır olduğunu söyledi.
(3) Ebu Nuaym Muhammed b. İdris'ten Hilye'de rivayet etti. (9/113).
(4) Beyhaki "fiafi'nin menkıbeleri" (1/468-469)'da tahric etti.

Sonradan çıkan ve alimlerin güzel bidatını, sünnette dayanağı var mı, yok mu diye ihtilaf etmedikleri bir çok işteböyledir. Hadisin yazılması bunlardandır, Ömer (r.a.) ve sahabeden bir gurup onu yasakladı, çoğunluksa ona ruhsat verdi ve onun için sünnetten delil getirdiler. Hadis ve Kuran'ın tefsirinin yazılması da bu sayılanlardandır, alimlerden bir topluluk kötü gördü, çoğunluğu ise ruhsat verdi. Helal, haram ve benzeri şeyler iki reyin (görüşün) yazılması hususundaki ihtilafları da böyledir, sahabe ve tabiinden nakledilmemiş olan muamelat ve kalp amelleri hakkında çok söz söylemekle ilgili ihtilafları da bu sayılardandır. İmam Ahmet bunların çoğunu kerih görüyordu. Çünkü selefin ilimlerinden bu zamanlar uzak kaldı. Onlar zamanında mevcut olan ilimle daha sonra çıkarılanların birbirinden ayırtedilmesi için imam Ahmet bunların çoğunu kerih gördü ve sünnetle bidatın bilinmesi için kerih gördü.

İbni Mesud'dan (r.a.) sahih olarak şöyle dediği rivayet edildi:Siz bu gün fıtrat üzere oldunuz, ancak siz sonradan bir şeyler çıkaracaksınız ve sizin adınıza bir şeyler çıkarılacaktır, sonradan çıkarılan bir şey gördüğünüz zaman ilk hidayeti (Rasulullah (s.a.v.) zamanınıdakileri) alın.[1] İbni Mesud bunu raşid halifeler zamanında söyledi. İbni Mehdi Malik'in şöyle dediğini rivayet etti:Peygamber (s.a.v.) Ebu Bekir, Ömer ve Osman zamanında bu gibi hevalardan (nefsani şeylerden) yoktu.[2] Malik sanki usulu dindeki hariciler, rafiziler, mürcie ve benzeri gibi parçalanmaya işaret ediyor. Bunlar müslümanları tekfir ediyor, kanlarını ve mallarını helal sayıyor veya cehennemde ebedi kalacaklarını söylüyorlar veya bu ümmetin sekinlerini fasık sayıyorlar veya bunun aksini söylüyorlar ve masiyetler ehline zarar vermeyecek zannediyorlar, cehenneme tevhid ehlinden kimsenin girmeyeceğini söylüyorlar. Bundan daha ağırı da Allah'ın fiilleri kaza ve kaderi hakkında söylenen sözlerdir, kimisi yalandı ve bu şekilde Allah'ı zulümden tenzih ettiğini zannetti. Bundan ağırı da Peygamber (s.a.v.) sahabe ve tabiilerin sustuğu Allah'ın zat ve sıfatları hakkında sonradan konuşulan şeylerdir.

(1) Muhammed b. Nasr el-Mervezi Sünnet'te tahric etti rakam: 80. İsnadı sahihtir.
(2) Bunu Hafız ibni Hacer Fethul Bari'de zikretti:(13/253).

Bir topluluk bu hususta kitap ve sünnette gelmiş olan şeylerin çoğunu nefyetti ve aklın tenzih etmeyi gerektirdiği şeyleriden Allah'ı tenzih ettiklerini zannettiler ve bunun Allah hakkında imkansız olduğunu zannettiler. Bir toplulukta onu ispat etmekle yetinmediler ve yaratılmışlara kıyasla lazım olan şeyleri de ispat ettiler. Bu şeyler ümmetin susmasıyla göğüslerinde yerleşti. Sahabe ve tabiinden sonra bu ümmet içinde sonradan çıkarılandan:Sadece reyle helal ve haram hakkında konuşmak ve reye ve akli kıyaslara zıt olduğu için bu hususta sünnette gelmiş olan şeylerden çoğunu reddetmek. Daha sonra ortaya çıkarılanlardan. Gerçekte zevk ve keşif hakkında konuşmak. Hakikatın şeriata zıt olduğunu zannettiler. Muhabbetle beraber marifetin tek başına yeterli olduğunu zannettiler, amellere ihtiya olmadığını ve onların perde olduğunu veya şeriata ancak avamın muhtaç olduğunu zannettiler. Ve buna da kitapa, sünnete ve ümmetin icmaına muhalefeti kesin olan zat ve sıfat hakkında konuşmalarda eklendi. (Allah dilediğini doğru yola iletir) (Bakara: 2/213)

YİRMİDOKUZUNCUHADİS

(Sahibini Cennete Girdiren Ameller)

Muaz bin Cebel (r.a.)'den şöyle dediği rivayet edildi:"Ey Allah'ın rasulü beni Cennete girdirecek ve cehennemden uzaklaştıracak ameli bana haber ver dedim, buyurdu ki: Sen büyük bir şeyden sordun, o (şey)Allah'ın kendisine kolay kıldığı kimse için kolaydır. Hiçbir şeyi ortak koşmadan Allah'a ibadet edersin, namazı kılar, zekat verirsin, ramazan orucunu tutar ve haccedersin. Sonra buyurdu ki:Sana hayır kapılarını göstereyim mi?Oruç kalkandır, suyun ateşi söndürdüğü gibi sadaka hatayı giderir, geceleyin adamın kıldığı (teheccüt) namazı da (böyledir). Sonra şu ayeti okudu:(Korkuyla ve umutla rablerine yalvarmak üzere (ibadet ettikleri için) vücutları yataklardan uzak kalır ve kendilerine verdiğimiz rızıktan Allah yolunda harcarlar. Yaptıklarına karşılık olarak, onlar için ne mutluluklar hazırlandığını hiç kimse bilemez) (Secde: 32/16-17), sonra buyurdu ki:
"Sana işin başını, onun direğini ve uç noktasını haber veryim mi?"
"Evet, ey Allah'ın Rasulü" dedim. Buyurdu ki:
"İşin başı İslam'dır, onun direği namazdır, zirvesi (ve noktası) cihaddır. Sonra buyurdu ki:Bütün bunların özünü haber vereyim mi?"
"Evet, ya Rasulullah" dedim. Dilini tuttu ve:
"Buna engel ol" buyurdu.
"Ey Allah'ın rasulü biz konuştuğumuz şeyden sorumlu tutulacak mıyız?" dedim. Buyurdu ki:
"Annen seni yitirsin ey Muaz, insanları yüzleri üstüne veya burunları üzerine cehenneme atan dillerinin kazandığından başka nedir?" Tirmizi rivayet etti ve hadis hasen, sahihtir dedi.[2]

(2)Hadis sahihtir, Ahmed, Tirmizi:(2619), Nesai, ibni Mace fitneler konusunda -fitnelerde dili korumak babında- Beyhaki, Abdurrazzek, ibni Ebi fieybe, Hennad bin Sirri Zühd'de, Tayalisi, Taberani Kebir'de ve Hakim ile ibniHibban tahric etti (Camiul usul: 10/326 ve sonrası.)

Bu hadisi imam Ahmed, Tirmizi, Nesai ve ibni Mace Mamer rivayetiyle taric etti, o da Asım'dan bin Ebi'n-Necud'den o da Ebu Vail'den, o da Muaz b. Cebel (r.a.)'den rivayet etti. Tirmizi hasen, sahihtir, dedi. Dediği şeyde iki vecihten nazar vardır. Birincisi her ne kadar yaşça ona yetişse de onu dinlediği sabit olmamıştır. Muaz fiam'da, Ebu Vail ise küfedeydi, Ahmed gibi imamlar bu gibilerin işitmediği hususunda delil getiriyorlardı. Ebu Hatim er-Razi Ebu Vail'in Ebud-Derda'dan hadis dinlemesi hususunda dedi ki:Yaşı onu görmeye uygunda kendisi Kufe'deydi, Ebu'd-Derda ise fiam'daydı. Yani ondan hadis dinlemedi.[1]

Ebu Zür'a Dimeşki bir topluluğun, Ebu Vail'in Ömer'i dinlediği hususunda durduklarını hikaye etti, Muaz'dan dinlemesi daha da akla uzaktır. İkincisi: Hammad bin Seleme Asım bin Necud'dan, o da fiehr bin Havşeb'den, o da Muaz'dan rivayet etti ve bunu imam Ahmed[2] Muhtasar olarak tahric etti. Darekutni dedi ki: Doğruya en fazla benziyor, çünkü hadis farklılıkla beraber şehr rivayetiyle biliniyor. Derim ki: fiehrin Muaz'dan rivayeti kesinlikle mürseldir ve şehr (bir Havşeb) güvenilir ve zayıf olduğu konusunda ihtilaflıdır. İmam Ahmed fiehr rivayetiyle tahric etti o da Abdurrahman b. Ğamdan o da Muaz'dan rivayet etti, yine Ahmed Urve bin Nezzal bin Urve'den ve Meymun bin Ebi fiebib'ten tahric etti, her ikisi de Muaz'dan rivayet etti, Urve de Meymun'da Muaz'dan hadis dinlememiştir. Muaz'dan başka tahriclerde var, hepsi de zayıftır.

"Beni cennete girdirip, cehennemden uzaklaştıracak bir ameli bana haber ver" yirmi ikinci hadisin şerhinde gemişti, Ebu Hureyre ve Ebu Eyyub'tan sabit çok vecihlerle Peygamber (s.a.v.) bu gibi bu gibi sorular sorulduğu bildirilmişti ve Muaz hadisindekine benzer cevap vermişti. İmam Ahmed'in Muaz'dan bir rivayetinde:

"Ey Allah'ın Rasulü beni hasta eden ve üzen bir şeyden sana sormak istiyorum" dedi.

"Dilediğini sor" buyurdu.

"Beni Cennete girdirecek ameli bana haber ver, sana başkasını sormuyorum" dedi.

(1) İbni Ebi Hatim'in mürsellerinde geldiği gibi mürseldi.

(2) Ahmed Müsned'inde tahric etti, mürseldir.

Bu Muaz (r.a.)'ın salih amellere verdiği önemi gösteriyor, amellerinde cennete girmeye sebep olduğunun delilidir. Allah Teala buyurdu ki:(İşte bu yaptıklarınız sebebiyle varis kılındığınız cennettir) (Zuhruf: 43/72) "Sizden biriniz ameliyle cennete giremeyecektir"[2] hadisi ise -Allah en iyi bilir- bundan murad: Ancak Allah fazlı ve rahmetiyle sebep kılmasa kimse bizzat ameliyle cennete giremez, demektir. Amelin kendisi de Allah'ın kuluna rahmetinden ve ikramındandır. Cennet ve onun sebepleri de hepsi Allah'ın ihsan ve rahmetindendir. "Büyük şeyden sordun" sözü ise, işaret edilen hadisn şerhinde, kendisine bu şekilde soranadama Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu daha önce geçti:"Soruyu kısa tutmuşsan da büyük ve uzun sordun."[3] Çünkü cennete girmek, ateşten kurtulmak gerçekten büyük bir iştir, onun için Allah kitaplar indirdi, peygamberler gönderdi, Peygamber (s.a.v.) bir adama buyurdu ki:

"Namaz kıldığında ne söylüyorsun?"

Allah'tan cennet istiyorum, cehennemden dolayı ona sığınıyorum" dedi.

"Senin de Muaz'ın da dendenesi (dın dın etmesi, hafifçe sesle konuşup istemesi) güzel ol buyurdu." Bununla dualarının çokluğuna istemedeki gayretlerine işaret ediyor. Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki:"Onun etrafında dönüyoruz." Bir rivayette de:"Benim Muazın mırıldanması ancak Allah'tan cennet istemek, cehennemden sığınmaktan başka nedir."[4] "Bu Allah'ın kendisine kolay kıldığı kimseye kolaydır."Başarının tamamının Allah'tan olduğuna işarettir. Allah kime hidayeti kolaylaştırırsa hidayet bulur, kime kolaylaştırmazsa ona da nasip olmaz, Allah Teala buyurdu ki:(Artık kim verir ve sakınısa, en güzeli de tasdik ederse, biz de onu en kolaya hazırlarız. Kim cimrilik eder, kendini müstağni sayar, en güzeli de yalanlarsa, biz de onu zora hazırlarız) (Leyl: 92/5-10)

(2) Hadis sahihtir. Ahmed, Buhari, Müslim, Nesai, ibni Hibban tahric etti. Buhari'nin lafzı:

"Sizden birinizi ameli cennete girdirmeyecektir."

"Seni de mi?" dediler.

"Beni de, buyurdu. Ancak Allah'ın beni rahmet ve fazlına boğması müstesnadır" buyrudu. (Camiul usul: 1/213).

(3) Tahrici önce geçti.

(4) Hadis sahihtir, Ahmed, Ebu Davud, ibni Mace Ebu Hureyre'den rivayetle tahric etti. Dendene:Adamın bir şey konuşması, sesinin duyulup anlaşılmamasıdır. (Nihaye: 2/137)

Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki:"Amel ediniz, herkese yaratıldığı şey kolay kılınacaktır, saadet ehli ise saadet ehlinin ameli onlara kolaylaştırılacaktır, şekavet (cehennem) ehli ise onlara da şekavet ehlinin ameli kolaylaştırılacaktır, sonra ayeti okudu."[1] Peygamber (s.a.v.) duasında: "Beni hidayet et, hidayeti bana kolaylaştır."[2] diyordu. Allah peygamberi Musa (a.s.)'ın duasında şöyle dediğini haber verdi: (Rabbim yüreğime genişlik ver, işimi bana kolaylaştır) (Taha: 20/25-26) İbni Ömer şöyle dua ediyordu: Ey Allah'ım kolaya beni muvaffak eyle, zordan beni uzaklaştır. İşaret edilen hadisin şerhinde cennete girmenin İslamın beş rüknüyle yapmakla olduğu daha önce getir. Onlar da:Tevhid, namaz, zekat, oruç ve hactır.

“Hayır kapılarını sana göstereyim mi?” Cennete girmeyi İslam’ın farzlarına bağlayınca, daha sonra nafilelerden hayır kapılarını gösterdi, muhakkak Allah velilerinin en üstünü farzları yerine getirdikten sonra nafilelerle Allah’a yaklaşanlardır. “Oruç kalkandır.” Bu söz Peygamber (s.a.v.)’de bir çok vecihlerle sabittir, imam Ahmed şu ziyadeyle tahric etti.”[4] “Oruç kalkandır ve cehennemden koruyucu kaledir.”

(1) Hadis sahihtir. Ali b. Ebi Talib’ten, Ahmed, Buhari, Müslim, Ebu Davut, Tirmizi, ibni Mace, Taberani Kebir’de ibni Abbas ve İmran b. Husayn’dan tahric etti onun başka bir lafzı da var. Buhari, Müslim, Ebu Davud İmran bin Husayn’dan tahric etti onun başka bir lafzı da var Buhari, Müslim, Ebu Davud İmran bin Husayn’dan tahric etti, şöyledir:“Herkes yaratıldığı şey için amel eder veya kolay kılınan şey için amel eder”(Camiul usul:10/514-516,Camius Sağir: 1/48).
(2) Hadis sahihtir ibni Abbas’tan Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi, ibni Mace Nesai, Buhari Edebul Müfred’de:(664-665) ve Hakim tahriç etti, ibni Hibban doğruladı.
(4) İmam Ahmed Müsned’de güzel bir isnadla tahric etti ve yine Beyhaki’de tahric etti (Terğib ve terhib s: 83, s. 279).

Osman b. Ebil As’dan rivayetle yine tahric etti, Peygamber (s.a.v.)’in şöyle buyurduğunu rivayet etti: “Sizden birinizin savaşa karşı kalkanınız gibi oruç cehenneme kalkandır.”[1] Cabir (r.a.) Peygamber (s.a.v.)’in şöyle buyurduğunu rivayet etti:“Rabbimiz azze ve celle buyurdu ki:Oruç kalkandır, kul onunla ateşe karşı korunur.”[2] İmam Ahmed ve Nesai Ebu Ubeyde (r.a.)’nin Peygamber (s.a.v.)’den şöyle buyurduğunu rivayet etti:“(Gıybet ve yalan gibi şeylerle) yaralamazsa oruç kalkandır”[3] Sahihayn’da tahric edilmiş Ebu Hureyre hadisi şöyledir:“Oruç kalkandır, sizin birinizin günü oruç olursa, kötü laf konuşmasın, fasıklık yapmasın, cahillik etmesin, bir adam ona söverse, ben oruçluyum desin.”[4]
Selefin bazısı dedi ki: Gıybet orucu parçalar, tevbe istiğfar onu geri yamalar (parçalar yeri onarır), sizden biri parçalanmamış bir oruç tutabiliyorsa yapsın. İbnu’l Mükender dedi ki:Oruçlu gıybet ederse (orucu) parçalar, istiğfar ederse yamalar. Bunu Taberani[5] nazarlı bir isnatla Ebu Hureyre’den merfu olarak tahric etti:
“Onu parçalamadıkça, oruç kalkandır. Onu ne ile parçalar?” denildi.
“Yalan ve gıybet ile” buyurdu. Kalkan:Kulun korunduğu şeydir, savaşta darbeden kendisini koruyan kalkan gibi, aynı şekilde oruçta sahibini dünyada günahlardan korur, Allah teala buyurdu ki:(Ey iman edenler!Sizden önceki ümmetlere farz kılındığı gibi size de oruç farz kılındı. Umulur ki korunursunuz) (Bakara: 2/173) günahlara kalkan olursa, ahirette de cehhennme kalkan olur.

(1) Hadis sahihtir. Ahmed, Nesai, ibni Mace ve ibni Huzeyme tahric etti. (Terğib ve tertib:2/83).
(2) Hadisi kudsidir. Beyhaki ve Ahmed güzel bir isnadla tahric etti. (Terğib ve terhib:2/83, Mecmau’z Zevaid: 3/180).
(3) Hadis hasendir. Ahmed, Nesai, Darimi ve Beyhaki tahric etti. (Camiul usul: 10/279).
(4) Tahrici önce geçti.
(5) Taberani Evsat’ta tahriç etti. Heysemi dedi ki: Senedinde Rabi bin Bedir var o zayıftır. (Mecmau’z Zevaid: 3/171).

Dünyada kimin günahlara kalkanı yoksa, ahirette de cehenneme karşı kalkanı yoktur. İbni Mirdeveyh Ali (r.a.)’den şöyle dediğini tahric etti: “Allah Zekeriyya oğlu Yahya’yı İsrailoğullarına beş kelime ile gönderdi” ve hadisi uzunca zikretti, içerisinde şu cümle de var:“Allah size oruç tutmanızı emrediyor, bunun misali, savaş için kalkan alıpta düşmanının üzerine yürüyen adam gibidir, ne taraftan kendisine saldırılırsa korkmaz.”
Başka bir vecihle bunu Ali (r.a.)’den mevkuf olarak tahric etti orada da şöyle dedi:“Orucun misali silahını kuşanmış (kılıcını keskinleştirmiş), düşmanın kurşununun kendisine ulaşmayacağını zanneden adamın misalidir, böylece oructa kalkandır.”[1]
“Suyun ateşi söndürdüğü gibi sadaka dahatayı giderir.” Bu söz Peygamber (s.a.v.)’den başka vecihlerle de rivayet edildi. İmam Ahmed ve Tirmizi tahric etti, Kab bin Ucra Peygamber (s.a.v.)’in şöyle buyurduğunu rivayet etti:“Oruç koruyucu kalkandır. Ateşin suyu söndürdüğü gibi sadaka hatayı giderir.”[2] Taberani ve başkası mana ile Enes’den merfu olarak tahric etti, Tirmizi ve ibni Hibban sahihinde Enes’den tahric etti, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki:“Gizli sadaka Rabbin gadabını söndürür, kötü ölümü def eder.”[3]
Hüseyin oğlu Ali’nin geceleyin sırtında ekmek taşıyıp fakirleri aradığı ve şöyle dediği rivayet edilir:Muhakkak gecenin karanlığında sadaka Rab azze ve cellenin gadabını söndürür,[4] Allah Telala buyurdu ki: (Eğer sadakaları açıktan verirseniz ne ala!Eğer, onu fakirlere gizlice verirseniz, işte bu sizin için daha hayırlıdır. Allah da bu sebeble sizin günahlarınızı örter). (Bakara: 2/271) Sadaka ile mutlak olarak veya gizli sadaka ile günahların bağışlanacağına delil gösterdi.

(1) (Bezzar, Ebu Nuaym ve Askeri Mevaiz’de tahric etti (Suyuti’nin Camiul Kebiri, ve Kenzul Ummal).
(2) (Ahmed Cabirden, Tirmizi Kab b. Ucra’dan tahric etti ve: Hasen garibtir dedi. (Camiü’t Tirmizi: 614).
(3) Tirmizi Enes’den tanric etti. (Tergib ve Terhib: 2/30).
(4) Ebu fiuaym Hayda’den tahric etti: 3/135 ve sonrası).

“Gecenin içerisinde adamın kıldığı namaz.” Yani sadaka gibi aynı şekilde hatayı giderir, buna imam Ahmed’in[1] Urve bin Nezzal’dan tahric ettiği şu hadis delildir, Muaz (r.a.) dedi ki: Peygamber (s.a.v.) ile Tebük savaşından geldim... ve hadisi zikretti, içerisinde şu cümle vardır: “Oruç kalkandır, sadaka ve gece kıyamı (gece ibadeti) hatayı giderir.”

Sahihi Müslim'de[2] Ebu Hureyre (r.a.)'nin Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğuna rivayet ettiği tahric edildi: "Farz (namaz)dan sonra namazın en üstünü gece namazıdır." Sahabeden bir topluluktan rivayet edildi ki: Günahlardan dolayı insanlar ateşte yakılırlar, farz namazlarına kalktıkça günahlarını giderirler. Bu nazarlı çok vecihlerle rivayet edildi. Aynı şekilde gece namazı hataları giderir, çünkü o nafile namazlarını en üstünüdür.
Tirmizi de Bilal (r.a) Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Sizin üzerinize gece namazı gerekmektirdir, çünkü o sizden önceki salihlerin adetidir, muhakkak gece namazı Allah azze ve celleye yaklaşmaya vesiledir, günahlardan men edicidir, kötülüklere kefarettir," cesedden de hastalığı kavucudur."
Yine Ebu Ümame'nin (r.a.) Peygamber (s.a.v.)'den buna benzer rivayetini tahric etti, mevkuf daha sahihtir.[4]
Daha önce geçti gizli sadaka hatayı giderir, rabbın gazabını söndürür, gece namazı da böyledir.
(1) Ahmed Müsned'inde tahric etti.
(2) Hadis sahihtir, Müslim, Tirmizi, Ebu Davud ve Nesai tahric etti. (Camiul usul 10/173).
(3) Hadis hasendir, Kütübü Sitte arasında Tirmizi yalnızca tahric etti. (3544) Hakim, Beyhaki ve Tirmizi Ebi Ümame'den tahric etti, Ahmed, Tirmizi, Hakim ve Beyhaki Bilal'den, ibni Asakir Ebu'd Derda'dan, Taberani Selman'dan, ibni Sünni Cabir'den tahric etti (Camiu's Sağir 2/65).
(4) Ebu Nuaym Hilye'de: (4/167 ve 5/36) merfu olarak, ve mevkuf olarak: (7/238)'de tahric etti. Mevkuf olarak sahih bir isnatla Abdurrezzak ve Taberani tahric etti.)
Sonra Resulullah (s.a.v.) şu ayeti okudu: (Korkuyla ve umutla raslerine yalvarmak üzere (ibadet ettikleri için) vücutları yataklardan uzak kalır ve kendilerine verdiğimiz rızıktan Allah yolunda harcarlar. Yaptıklarına karşılık olarak onlar için ne mutluluklar saklandığnı hiç kimse bilemez) (Secde: 32/16-17) Peygamber (s.a.v.) gece namazını faziletini açıklamak için bu iki ayeti okudu.
Enes (r.a.) den rivayet edildi ki: Bu ayet yatsı namazını beklemek hakkında nazil oldu, bunu Tirmizi tahric etti ve doğruladı[2] yine bu ayet hakında şöyle dediği rivayet edilir: Akşam ile yarısı arasında nafile kılıyorlardı, bunu da Ebu Davud tahric etti.[3]
Bunun gibi Bilal'den rivayet edildi, Bezzar[4] zayıf bir isnatla tahric etti. Bütün bunlar bu ayet lafzının geneline girer, Allah kendisine dua için vücutları yataklardan uzaklaşanı övdü, bu Allah zikretmek ve dua için uykuyu terkedenleri de kapsar, akşamla yatsı arasında nafile kılanları da, yatsı namazını uyumadan kılmak için bekleyenleri de kapsar, özellikle uyku ihtiyaç anında farzı yerine getirmek için nefisle mücadele etmek böyledir. Peygamber (s.a.v.) yatsı namazını bekleyen kimse için şöyle buyurdu: "Siz namazı beklediğiniz müddetçe namazdasınız"[5] buna uyuyup ta teheccüt için uykudan kalkan da dahildir, bu mutlak olarak nafilelerin en faziletlisidir, buna fecrin doğuşunda uykuyu terkedipte sabah namazını kılmayan kalkan da belki dahildir, özellikle uykunun ağır bastığı bir zamanda böyledir bunun için sabah ezanında müezzinin namaz uykudan hayırlıdır demesi meşru kılınmıştır.
"Gece içinde adamın namazı" gecede teheccüdün en faziletli vaktini hatırlatılmasıdır, o da: Gece yarısından sonradır.
(2) Tirmizi tahric etti: "Akşamla yatsı arasında uyanıyorlar ve namaz kılıyorlardı."
(3) Ebu Davud şu lafızla sahih bir isnatla tahric etti:"Akşamla yatsı arasında uyanıyorlar ve namaz kılıyorlardı."
(4) Hadis zayıftır, Bezzar şeyhi Abdullah bin fiebib'ten rivayetle Bilal'den tahric etti Heysemi Mecma'da: (7/90) dedi ki: Zayıftır.
(5) Hadis sahihtir, Enes'ten rivayetle: Ahmet, Buhari, Müslim Ebu Davud, Tirmizi ve Nesai tahric etti. (Camiul usul (5/394-395).
Nesai ve Tirmizi Ebu Ümame'den şöyle dediğini tahric etti: Denildi ki:
"Hangi dua daha fazla işitilir (kabul görür)?"
"Gecenin sonuna doğru yapılan ve farz namazların arkasından yapılan (duadır)" buyurdu.
İbni Ebi'd Dünyada tahric etti lafzı şöyledir: Bir adam Peygamber (s.a.v.)'e geldi ve dedi ki:
"Namazın hangisi daha faziletlidir?"
"Gece yarısındaki (namazdır)" buyurdu.
"Hangi dua daha fazla kabul edilir?" dedi.
"Farz namazların ardından yapılan" buyurdu.[1]
Nesai tahric etti Ebu Zer (r.a.) dedi ki: Peygamber (s.a.v.)'e:
"Gecenin hangi (bölümü) daha hayırlıdır" diye sordum.
"Gecenin hayırlısı ortasıdır" buyurdu."[2] İmam Ahmet tahric etti. Ebu Müslim dedi ki: Ebu Zer're dedim ki:
"Gecenin hangi bölümünde kıyam etmek (gece namazı kılmak) daha hayırlıdır." Dedi ki:
"Bana sorduğun gibi Peygamber (s.a.v.)'e sordum buyurdu ki: "Gecenin ortası veya gecenin yarısında, bunu yapan azdır."[3]
Bezzar ve Taberani tahric etti. İbni Ömer (r.a.) dedi ki: "Peygamber (s.a.v.)'e gecenin hangi bölümünde duaya daha fazla icabet olur, diye soruldu. "Gecenin ortasındakine" buyurdu. Bezzar rivayetinde şunu ekledi: "Son kısmındakine."[(4)]
Tirmizi tahric etti Amr bin Abse Peygamber (s.a.v.)'in şöyle dediğini işittim dedi: "Rabbim kula en yakın olduğu (zaman) gecenin son kısmıdır, bu saatte Allah'ı zikredenlerden olmaya gücün yetiyorsa, böyle ol" buna İmam Ahmet'te doğruladı ve tahric etti lafzı şudur:
"Ey Allah'ın Rasulü saatlarin hangisi daha faziletlidir?" dedim;

“Gecenin son bölümüdür” buyurdu.” Yine bir rivayette: “Gecenin son bölümünde duaya daha fazla icabet olunur” onun bir rivayetinde:
“Ey Allah’ın Rasulü diğer saatlerden, Allah’a daha yolun olun saat var mıdır?” dedim,
“Gecenin son bölümüdür” buyurdu.
İbni Mace’de bunu tahric etti, lafzı şöyledir:
“Gecenin yarısıdır.”
(1) Hadis munkatı muanandır, Tirmizi, Nesai, Beyhaki ibni Adiy, Taberani Ebu Ümame’den tahric etti, o da Amr bin Abse’den rivayet etti, ibni Huzeyme ve ibni Hacer bunu doğruladı, Tirmizi hasendir dedi (Camiul Usul 6/178, Neylül evtar 3/56, Mecmau’z Zevaid: 2/264).
(2) Nesai Sünen’de, Buhari tarihinde tahric etti.
(3) (Hadis zayıftır, Ahmed tahric etti, senedinde Muhacir bin Mahled var, o zayıftır. Ebu Hatim dedi ki: Hadisi gevşektir. (Mizanus itidal: 4/394).
(4) Bezzar, Taberani (Kebir, Evsat ve Sağir’de) tahric etti. Heysemi Mecmau’z Zevaid’de dedi ki: (10/155). Bezzar ve Kebir’in adamları sahih rivayet adamlarıdır).
İmam Ahmed bir rivayetinde Amr bin Abse’nin şöyle dediği rivayet etti:
“Ey Allah’ın Rasulü, daha faziletti olan bir saat var mıdır” dedim.
“Allah’a (rahmeti) geceleyin iner, (Allah) şirk haricindekileri bağışlar” buyurdu.[1] Denildi ki: Gecenin içi mutlak kullandığı zaman ortasıdır, eğer son kısmı denilirse: Murad ikinci yarının ortasıdır, o da altı bölümün beşinci bölümüdür, o vakit ilahi rahmetin iniş vaktidir.
“Sana işin başını, direğini ve zirvesini haber vereyim mi?”
“Evet ya Rasulullah” dedim. Buyurdu ki:
“İşin başı İslam, direği namaz, zirvesi cihaddır.” İmam’a Ahmed’in fiehr b. Havşeb’den, onun da ibni Ğanm’dan onun da Muaz (r.a.) bana dedi ki:
“Eğer dilersen sana bu işin başını, bu dini kıvamını ve zirvesini sana anlatırım.”
“Evet” dedim.
“Allah’ın Nebisi (s.a.v.) bana buyurdu ki: “Bu işin başı şeriki olmayan tek olan Allah’tan başka ilah olmadığına şehadet etmen, Muhammed’in onu kulu ve rasulü olduğuna şehadet etmendir, bu işin kıvamı namazı dosdoğru kılman ve zekat vermektir, onun zirvesi Allah yolunda cihaddır. Ben insanlarla namaz kılıncaya, zekat verinceye, Allah’tan başka ilah olmadığına, Muhammed’in Allah rasulü olduğuna şehadet edinceye kadar savaşmakla emrolundum. Eğer hak müstesna buna yaparlarsa kanlarını ve mallarını korumuşlardır ve hesapları Allah’a aittir.” Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki: “Muhammed’in Allah rasulü olduğuna şehadet edinceye kadar savaşmakla emrolundum, eğer hak müstesna bunu yaparlarsa kanlarını ve mallarını korumuşlardır ve hesapları Allah’a aittir.” Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki: “Muhammed’in nefsi kudret elinde olan Allah yemin olsun ki: Farz namazdan sonra cennet dereceleri istenilen bir iş uğrunda bir yüz yaralanır, bir ayak tozlanırsa Allah yolunda cihad gibidir, kulun mizanı Allah yolunda infak ettiği hayvanın veya üzerinde Allah yolunda yük taşınması için verdiği hayvanı (sevabının ağırlığı kadar) (hiç bir iyilik) ağır basmamıştır” ve; Peygamber (s.a.v.) üç şeyden haber verdi: İşin başı, direği ve zirvesinden.
İşin başı, işin başıyla İslamı kastediyor, bunu tefsiri başka rivayette iki şehadet olarak gelmiştir. O ikisi kabul etmeyen müslüman değildir. Dinin kıvamı, direği ise namazdır, diğer rivayette: “Namaz kılmak ve zekat vermektir”
Zirvesi ise -o en yücesi ve yükseğidir, cihaddır- bu farzlardan sonra en faziletli olduğuna delildir.

(1) Hadis sahihtir. Ahmed, Tirmizi, Nesai, İbni Mace, Taberani “Dua” bölümünde tahric etti. İbni Huzeyme doğruladı. (Camiul Usul: 6/178).
Bu alimlerden imam Ahmed ve başkasının sözüdür. İmam Ahmed’in bir rivayetinde: “Muhammed’in nefsi kudret elinde olana yemin olsun ki: Namazdan sonra, cennet derecelerinden istenilen bir iş uğrunda bir yüzün yaralanması, bir ayağın tozlanması, Allah azze ve celle yolunda cihad gibidir” rivayeti açıkça buna delildir.
Sahihayn’de Ebu Zer (r.a.)’in şöyle dediği rivayet edilir:
“Ey Allah’ın rasulü amelin hangisi daha faziletlidir?” dedim. Buyurdu ki:
“Allah iman sonra Allah yolunda cihaddır.”[1] Ebu Hureyre (r.a.) Peygamber (s.a.v.)’in şöyle buyurduğu rivayet etti: “Amellerin en faziletlisi Allah’a iman, sonra Allah yolunda cihaddır.”[2] Bu manada gerçekten çok hadis vardır.
“Bütün bunları toplayan şeyi sana bildireyim mi?”
“Evet ya Rasulullah” dedim. Bunun üzerine kendi dilini tuttu ve:
“Buna engel ol” buyurdu. Bu dili korumanın hayrın temeli olduğunun delildir.
“Kim Allah’a ve ahiret gününe inanıyorsa ya hayır söylesin ya da sussun”[3] hadisinin şerhi esnasında bu mana üzerine kelam daha önce geçti. “Allah’a iman ettim, de sonra dosdoğru ol”[4] hadisini şerhederkende daha önce geçti. Bezzar müsnedinde.”[5] Ebi’l Yüsr’den tahric etti ki: Bir adam dedi ki:
“Ey Allah’ın rasulü bana beni cennete gidirecek ameli bildir.” Buyurdu ki: Diline işaret ederek bunu tut, ve bunu tekrarladı ve buyurdu ki:

“Annen seni kaybetsin, insanları burunları üzerine cehenme atan dillerinin kazandığı değil midir?” isnadı hasendir, dedi. Dillerin kazandığından muradi haram sözün cezasıdır, çünkü insan sözü ve işiyle iyilik ve kötülük diker. (S: 66) Sonra kıyamet günü diktiğine hasat eder, toplar, kim söz ve işiyle hayır dikerse iyilik toplar, kim söz ve fiile şer dikerse yarın pişmanlık toplar.

(1) Hadis sahih. Ahmed, Buhari, Müslim, Nesai, Ebu Zer’den tahric etti. (Camiu’l Usul: 10/338).
(2) Hadis sahihtir, Ahmed, Buhari, Müslim, Tirmizi ve Nesai Ebu Hureyre’den tahric etti. (Camiu’l Usul: 10/337)
(3) Hadis sahihtir, daha önce geçti on beşinci hadistir.
(4) Hadis sahihtir, 21. hadistir.
(5) O: “Bezzar’ın zevaidini keşfi” kitabındadır. (4/219-220) ve dedi ki: İsnadı güzel, metni garibtir.

Muaz hadisini zahiri, insanları cehenneme girdiren şeylerin çoğunun dilleriyle konuştukları şey olduğuna delildir. Çünkü masiyet olan konuşmaya şirkte girer, o Allah katında en büyük günahtır, bilgisizce Allah adına söz söylemekte girer, bu da şirke yakındır, yalan şahitlikte girer, sihir, zina iftirası, yalancılık, gıybet koğuculuk (laf getirip götürme). Ve diğer sözden hali olmayan masiyet filleride girer.

Ebu Hureyre (r.a.) hadisinde Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: “İnsanları cehenneme girdiren şeyin çoğu iki boşluktur: ağız ve ferçtir.” Bunu İmam Ahmed ve Tirmizi tahric etti.[1]

Sahihayn’de Ebu Hureyre (r.a.)’ın Peygamber (s.a.v.)’de şöyle buyurduğuna rivayet ettiği tahric edildi: “Adam içerisinde bulunan şey açığa çıkmadan bir kelime konuşur, o sebepten doğu ve batı arası kadar cehenneme yuvarlanır.” Bunu Tirmizi’de tahric etti lafzı şöyledir: “Bir adam sakınca görmediği bir kelimeyi konuşurda, bu sebeble yetmiş son bahar cehennem yuvarlanır.”[2]

Malik Zeyd bin Eslem’den rivayet etti, o da babasında rivayet etti ki: Ömer Ebu Bekir (r.a.) dilimi çekersen huzuruna girdi. Ömer (r.a.) dedi ki: Dur, Allah sana mağrifet etsin. Ebu Bekir dedi ki: Bu beni tehlikelere götürdü.[3] İbni Büreyde dedi ki: İbni Abbas’ı dilini tutup şöyle derken gördüm: Sana yazıklar olsun, hayır şöyle ki ganimet bulasın, veya kötü şeyden dolayı sustu ki selamette kal, yoksa bil ki pişman olursun. Dedi ki:

(1) Hadis sahih, Buhari, Müslim, Nesai, Ahmed, Tirmizi (2005) ibni Mace ve Hakim tahric etti. Tirmizi dedi ki: Bu hadis sahih garibtir. (Tergib ve Terhib: 3/536).
(2) Hadis sahihtir. Malik Muvatta’da, Buhari, Müslim, Tirmizi Ebu Hureyre’den tahric etti. Bu ibni Mace ve Tirmizi’nin lafzıdır. (Camiu’l Usul: 12/337, 338). Tenvirul Havalik fierhu Muvatta Malik: 13/148-149).
(3) Hadisin isnadı sahihtir. Malik Muvatta’da, Ebu Ya’la ibnu’s Sünni, ibni Ebi Dünya tahric etti (Tenvirul Havalik: 3/151).

Ona Ey ibni Abbas niçin bunu söylüyorsun? denildi dedi ki: Kıyamet günü hayır söyleyip, hayır yazdığı müstesna, cesedinde dilinden daha fazla öfkeleneceği veya kin duyacağı şey yoktur.”[1]

İbni Mesud (r.a.) kendilinden başka (hak) ilah olmayan Allah’a yemin ediyor ve diyordu ki: Yeryüzünde dilimden daha uzun süre hapse ihtiyaç duyan başka bir şey yoktur.[2] Hasan (Basri) dedi ki: Dil: Bedenin emridir, azalardan birine cinayet işlerse işler, affederse affeder.[3]

Yunus bin Ubeyd dedi ki: Diline önem veren kimsenin diğer amellerini de salih olduğunu gördüm[4] Yahya bin Kesir dedi ki: Bir adamı konuşması salihse onu diğer amelinden de bilirim.[5] Bir adamın konuşması bozuk oldu mu, onu diğer amelinden de bilirim.

Mübarek bin Fedale Yunus bin Ubeyd (r.a.)’dan rivayetle dedi ki: Dil dışında iyiliklerde başka bütün iyiliklerin kendisine tabi olduğu bir şeyi göremezsin çünkü sen bir adam gündüz oruç tutar görürsün haramla oruç açar, gece namaz kıldığını gündüz yalan şahitlik yaptığını görürsün, fakat ancak hak konuşupta diğer amelinin buna zıt olduğunu göremezsin.[6]

(1) Hadis zayıftır. Ahmed, Ebu Nuaym Hilye’de: (1/327-321) Abdul Vehhab’dan o da Saidi’l Cerir’i o da bir kısım adamlardan şöyle dediğini rivayet etti: İbni Abbas (r.a.)’ı gördüm...
(2) İbni Mesud’dan Ebu Nuaym Hilye’de: (1/134) tahric etti.
(3) Hasan’dan: İbni Ebi’d Dünya, “susma” konusunda tahric etti.
(4) İbni Ebi’d Dünya “susma” konusunda tahric etti.
(5) Ebu Nuaym Hilye’de tahric etti: (3/68).
(6) Yunus bin Ubeyd’den Ebu Nuaym Hilye’de tahric etti: (3/20).

OTUZUNCUHADİS

(Allah Teala’nın Hükümleri)

Ebu Salebe el-Huşeni (Cersum bin Naşir) (r.a.)’den: Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki: “Allah farzlar kıldı onları zayi etmeyiniz, ve sınırlar koydu onları aşmayınız, bir şeyler haram kıldı. Onları işlemeyiniz, unutmaksızın size rahmet olsun diye de bazı şeyler hakkında sustu (bir şey bildirmedi) onları araştırmayınız.”Hadis hasen, Darekutni ve başkası rivayet etti.[1]

Bu hadis Mekhul’un Ebu Salebe el-Huşeni’den olan rivayetidir, iki illeti vardır. Birincisi: Mekhul’un Ebu Salebe’den duyduğu doğru değildir. Ebu fiehr Dimeşki, Hafız Ebu Nuaym ve başkaları böyle söyledi. İkincisi: Merfuluğu veya Ebu

Salebe'ye mevkuf oluşu hususunda ihtilaf edildi, bazısı mekhulun kendi sözü olarak rivayet etti, fakat Darekutni dedi ki: Doğru ya en fazla benzeyeni merfuluğudur" dedi ki: Bu daha meşhurdur. fieyh rahimehullah bu hadisi hasen saydı, yine kendinden önce hafız Ebu Bekir es-Semani Emali'sinde hasen saydı. Bu hadisin manası merfu olarak başka vecihlerle rivayet edilmiştir.

Bezzar Müsned'inde ve Hakim (Müstedrek'te) Ebu'd Derda (r.a.) dan tahric etti ki Nebi (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah'ın kitabında helal kıldığı helal, haram kıldığı haramdır, sustuğu şey affedilmişti, Allah'dan affettiğini kabul edin, muhakkak Allah bir şeyi unutacak değildir, sonra şu ayeti okudu: "(Rabbin unutkan değildir) (Meryem: 19/64)

(1) Hadis hasendir, Ebu Bekir Semani Emalisinde ve Nevevi; hasendir, dedi bunu Darekutni, Taberani Kebir'de Beyhaki, Hatibi Bağdadi, Ebu Nuaym Hilyede mevkuf olarak (9/17) tahric etti. Heysemi dedi ki: Adamları sahih rivayet adamlarıdır ve Hakim bunu doğruladı (Camiu'l Usul: 6/37 Mecmau'z-Zevaid: 1/171).

Hakim isnadı sahihtir, dedi. Bezzar: İsnadı salihtir, dedi.[1] Bunu Taberani ve Daretuni başka bir vecihle Ebu Salebe'nin hadisi gibi Ebu'd-Derda'dan tahric etti sonunda (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Allahtan bir rahmettir, onu kabul edin"[2] fakat isnadı zayıftır.

Tirmizi ve ibni Mace Seyf bin Harun'dan tahric etti, o da Süleyman Teymi'den, o da Osman'dan, o da Selman (r.a.) dan şöyle dediğini rivayet etti: "Rasulullah (s.a.v.)'e yağ, peynir ve vahşi eşeklerden soruldu, buyurdu ki: "Helal, Allah'ın kitabında helal kıldığıdır, haram Allah'ın kitabında haram kıldığıdır, sustuğu şey affettiği şeydendir."[3] Tirmizi dedi ki: Bu Süfyan yani ibni Uyeyne, Süleyman'dan, o da Ebu Osman'dan, o da Selman (r.a.)'dan kendi sözü olarak rivayet etti, sanki sahih gibi ilel kitabında[4] Buhari'nin merfu hadis hakkında şöyle dediğini zikretti: Bunu mahfuz olarak görmüyorum Ahmed dedi ki: O münkerdir. Aynı şekilde ibni Muayn münker saydı. Ebu Hatimi Razi[5] dedi ki: Bu hatadır, güvenilir kimseler (sika) Teymiye'den o da Ebu Osman'dan, o da Peygamber (s.a.v.)'den mürsel olarak rivayet etti, içerisinde Selman yoktur, ben de derim ki: Selman'dan dendi sözü olarak başak vecihlerle de rivayet edildi.

Bunu ibni Adiy[6] ibni Ömer (r.a.)'den merfu olarak tahric etti ve isnadını zayıf gördü, Salih el-Mürri Cüreyri'den, o da Ebu Osman en-Nehdi'den, o da Ayşe (r.a.)'den rivayet etti.

(1) Hadis hasendir, Bezzar, Taberani Kebir'de, Hakim ve Beyhaki tahric etti, Heysemi Mecma'da dedi ki: (1/171): İsnadı hasen, adamları güvenilirdir.

(2) Hadis zayıftır, Taberani, Evsat ve Sağir'de, Darekutni, ibni Adiy Kamil'de tahric etti Heysemi Mecma'da: (1/171) dedi ki: Senedinde Esram bin Havşeb var, o metrüktür, kendisine uydurma nisbet edilmiştir.

(3) Doğrusuna göre hdasi mevkuftur Tirmizi tahric etti (Rakam: 1726, 6/48-49) İbni Mace Beyhaki Hakim Taberani Kebir'de Ukayli Duafa'da (zayıflar) tahric etti. (Camiul usul 6/36 ve sonrası).

(4) İlel kitabında.

(5) Hadis zayıftır. İbni Adiy Kamil'de tahric etti. Senedinde ibni Mücerri el-Basri var. Nesai dedi ki: Sika (güvenilir) değildir. (Mizanul itidal: 4/271).

Ve isnadında hata etti[1] Hasan'dan mürsel olarak rivayet edildi[2] Ebu Davud ibni Abbas (r.a.)'dan şöyle dediğini tahric etti. Cahiliye ehli bazı şeyleri yiyorlar, bazılarını da pis sayarak terk ediyorlardı, Allah peygamberini gönderdi, kitabını indirdi, helali helal, haramı haram kıldı, helal kıldığı helal, haram kıldığı haramdır, sustuğu şey affedilmiştir. Sonra şu ayeti otudu: (De ki: Bana vahyolundu, leş veya akıtılmış kan yahut domuş eti -ki pisliğin kendisidir- ya da günah işlenerek Allah'dan başkası adına kesilmiş bir hayvandan başka, yiyecek kimseye haram kılınmış bir şey bulamıyorum...) (Enam: 6/145) bu mevkuftur.[4]

Ubeyd b.Umeyr dedi ki: Allah azze ve celle helal ve haram kıldı, helal kıldığı helal, haram kıldığı haramdır, sustuğu affedilmiştir. Ebu Salebe hadisinde hükümler dört kısma ayrılmıştır: Farzlar, haramlar, sınırlar ve susulan şeyler bunlar dini bütün hükümlerini kapsıyor.

Ebu Bekir ibni's Semani dedi ki: Bu hadis dini usul ve füruundan büyük bir asıldır. Dedi ki: bazılarının şöyle dediği hikaye edilir: Resulullah (s.a.v.)'in hadislerinde Ebu Salebe hadisi kadar, dinin usul ve fuuruna tek başına toplayan bir hadis yoktur. Dedi ki: Ebu Vasile el-Müzeni'nin şöyle dediği hikaye edildi: Resululah (s.a.v.) dini dört kelimede topladı, dedi ve sonra Ebu Salebe hadisini zikretti. Sonra ibni Semani dedi ki: Kim bu hadisle amel ederse sevabı alır, azaptan emin olur. Çünkü kim farzları yerine getirir, haramlardan kaçınır, sınırlarda durur (aşmazsa), kendine gaib olanı araştırmazsa, fazilet kısımlarını tamamlar, dini haklarını yerine getirir, çünkü kurallar bu hadiste zikredilen çeşitlerin dışına çıkmaz. Bitti.

Farzlar ise: Namaz, zekat, oruç, hac gibi Allah'ın kullara lüzumlu kıldığı şeylerdir. Alimler farz ve vacibin aynı şey olup olmadığını ihtilaf etti. Bazısı ikisinde aynıdır, kitab, sünnet, icma vb. gibi şeriat delillerin biriyle sabit olan her vacib farzdır, dedi.

(1) Salih bin Beşir ez-Zahid, Beşir el-Mürri vaizdir, meşhur, Basralı'dır. İbni Muayn, Darekutni ve başkaları zayıf gördü (Mizanu'l İtidal: 2/279).

(2) Ukayli Duafa'da rivayet etti.

(4) Abol b. Humeyd ve Ebu Davud sahih bir isnadla ve ibni Ebi Hatim Ebu'ş fieyh, ibni Mirdeveyh ve Hakim tahric etti ve doğruladı. İbni Abbas'tan tahric Mirdeveyh ve Hakim tahric etti ve doğruladı. İbni Abbas'tan tahric ettiler. (Dürrül Mensur: 3/96, ibni Kesir tefsiri 2/184).
fiafi ashabı ve diğerlerinden meşhur görüş budur.
Ahmed'den bir rivayet hikaye edildi çünkü o dedi ki: Namazdaki her şey farzdır.
Bazısı dedi ki: Farz kati delille sabit olan şeydir, vacip ise kati olmayan delille sabit olan şeydir, bu Hanefi ve başkalarının görüşüdür. AHMED'den gelen nasların çoğu farzla vacibi ayırıyor, ashabından bir kısmının şöyle dediği nakledilir: Ancak Allah'ın kitabında olan şey farz diye isimlendirilir.
Fıtır sadakası hakkında dedi ki: Ona farz demeye cesaret edemiyorum. Bununla beraber vacibliğini söylüyor. Ashabımızdan bazısı dedi ki: Muradı şudur: Farz, kitapla sabit olan şey vacip sünnetle sabit olan şeydir.
Bazı dedi ki: Farz mütevatir ve meşhur nakil ile sabit vacip ictihatla sabittir, murad budur bu görüşte şu problem var: Ana babaya iyilik hakkında Meymuni'den gelen rivayette Ahmed dedi ki: Farz değildir, fakat masiyet olmadıkça vacibtir. Ana babaya iyiliğin vacipliğinden icma vardır, kitap ve sünnette ona dair emirler çoktur.
Selef iyiliği emredip kötülükten nehyetmenin farz olmadığı hususunda ihtilaf etti. Cüveybir Dahhak'tan rivayetle dedi ki: O ikisi Allah'ın farzlarındandır, Malik'ten de böyle rivayet edildi. Abdulvahid bin Zeyd Hasan'dan şöyle dediğini rivayet etti. Farz değildir, İsrailoğullarına farz idi, Allah bu ümmet zayfılıklarından dolayı acıdı, onu nafile le kıldı.
Abdullah bin fiübrume Amr bin Ubeyde meşhru beyitler yazdı, başı şöyledir: Ey Amr Emri bilmaruf nafiledir. Onu yapanlar Allah'ın (dininin) yardımcısıdır mıİmam Ahmed'in onun hakkındaki sözünde ihtilaf edildi: Vacib diye isimlendirilir mi isimlendirilmez mi? Ondan bir cemaat vacib diye isimlendirilir mi, isimlendirilmez mi Ondan bir cemaat vacib olduğunu rivayet etti.
Ebu Davud ondan elinde tanbur gördüğü bir adamın ona engel olması vacip midir? hakkında rivayetinde dedi ki: Bilmiyorum eğer onu engellemişse vacip değildir, o bir fazilettir. İshak bin Raheveyh dedi ki: Nefsine bir tehlike gelmesinden korkan hariç her müslümana vaciptir. (S: 72) Her halde Ahmed ayni vacip olmayan, bilakis kifaye vacip olan şeylere vacip deme hususnda duruyor.
Alimler cihadın farz olup olmadığında ihtilaf ettiler, onlardan bir cemaat vacipliğini kabul etmedi, Ata, Amr bin Dinar ve fiübrüm onlardandır, herhalde onlar da bu manayı murad ettiler. Bir topluluk dedi ki: O vaciptir, Sair bin Müseyyeb ve Mekhul onlardandır, her halde bu ikisi de kifaye olarak vacip demişlerdi.
Hanbel rivayetinde imam Ahmed dedi ki: Haccın farzlığı gibi savaş insanla, savaş zaruridir. Mervezi ona cihad farz mıdır, diye sordu, dedi ki: Bunda ihtilaf ettiler, o hac gibi değildir. Muradı şudur: Cihada muhalif olarak haccetmeyenden gücü yeten kimse için hac sakıt olmaz.
Cihada çıkmanın ne zaman vacip olduğu soruldu, dedi ki: Onun vacipliğini ise bilmiyorum. Fakat nefislerinden korkarlarsa çıkmaları farz olur. Bunun zahiri şudur. Hakkında vaciblik lafzı bulunmayan mesele hakkında takvadan dolayı ona vaciptir lafzını kullanmak hususunda konuşmamaktır. Bunun için ihtilaf edilen şeyde haram lafzını söylemekten geri durmuştur. Kadınlarla muta hususunda geri durmamıştır, fakat sahabelerin ve nasların ihtilaflı oluşundan haram lafzını kullanmamıştır. Ahmed'in kelamını yorumlamada sahih olan budur.
Milki yemin (cariye sahibi olmak, köle sahibi olmak ile iki kız kardeşi bir nikah altında toplamak hakkında dedi ki: Haram demiyorum, fakat yasaklanmıştır. Sahih olan onun sözünün tefsiri şudur: Manasında değilde haramlık lafzını kılmada geri durmuştur. Bütün bunlar konuşmada sakınma babındadır. Allah Teala'nın şu sözü altına girmemek içindir: (Dillerinizin uydurduğu yalana dayanarak: "Bu helaldir, şu da haramdır" demeyin, çünkü Allah'a karşı yalan uydurmuş oluyorsunuz) (Nahl: 16/116) Rabi bin Haysem dedi ki: Sizden biriniz, Allah şunu helal, şunu haram kıldı deyipte, Allah'ın da yalan söyledin, bunu niçin helal, bunu niçin haram kılıyorum demesinden sakınsın.[2]

(2) Buna benzerin Taberani ibni Mesud'dan tahric etti. (Dürrü'l Mensur: 4/252).
İbniVehb dedi ki:Malik bin Enes'in şöyle dediğini duydum:İki alim gördüm sorulunca:Bunu hoş görmüyorum, sevmiyorum, derdi haram ve helal demezdi. Ahmed'in:Namazdaki her şey farzdır sözü böyle değildir, oğlu Abdullah ondan şöyle dediğini nakletti:Allah'ın kuvvetlendirdiği herşey namazda farzdır, bu onun şu sözünün manasına dönüyor:Kuran'dan başka şeyde farz yoktur. Allah'ın namazda kuvvetlendirdiği şeyler:Kıyam, kıraat, rüku ve sücuddur, Ahmed ancak böyle dedi, çünkü insanlardan bazısı diyordu ki:Namaz farzdır, ruku ve secdeye farzdır demiyorum, fakat sünnettir.
Malik bin Enes bunu söyleyen adamın halinden soruldu, onu tekfir etti, ona o adam tevil ediyordu denildi lanet etti ve dedi ki:Büyük bir söz söylemiştir, bunu Nisaburi bir çok vecihle Menakıbı Malik kitabında nakletti. Yine Abdullah bin Meymun bin Ramah isnadıyla şöyle dedidği rivayet edildi:Malik bin Enes'in huzuruna girdim ve dedim ki:Ey Ebu Abdullah namazda farz nedir, sünnet veya nafile nedir?Malik dedi ki:Zındıkanın sözüdür, çıkarınız. İshak bin Mansur İshak bin Raheveyh'ten onun namazın cüzlerinin farz ve sünnette taksim edilmesini kabul etmediğini ve:Namazdaki herşey farzdır dediğini nakletti, bununla bazısında terkinden dolayı namazın iade edileceği, bazından dolayı da gerekmediğine işaret etti.
Allah en iyisini bilir, bunun sebebi, sünnettir demek belki onun yapılmasında gevşekliğe yol açabilir, terkine vesile olabilir, bu da şariin maksuduna zıttır, şari yapılmasına teşvik eder, vacip lafzını kullanmak ona rağbeti artırır, yapılmasını daha iyi sağlar. fiariir kelamında çoğunluğa göre terki durumunda günah olmayan ve ceza verilmeyen şeylere vacip lafzı kullanıldığı

olmuştur, cuma gününün guslü gibi, yine misafirin gecelemesialimlerin çoğuna göre böyledir, bununla murad onun yapılmasına teşvikte mübalağa edilmiştir, haramlar ise Allah onlara yasak bölge kıldı, ona yaklaşmaktan men etti, işlenilmesini yasakladı. Kesin haramlar Kuran ve Sünnet'te zikredilmiştir, Allah Teala'nın şu ayeti gibi:(De ki:Gelin Rabbinizin size neleri haram kıldığını okuyayım:O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın...) üç ayetin sonuna kadar[1] ve:(S: 74)(De ki:Rabbim ancak ancak açık ve gizli kötülükleri, günahı ve haksız yere sınırı aşmayı, hakkında hiçbir delil indirmediği bir şeyi, Allah'a ortak koşmanızı ve Allah hakkında bilmediğiniz şeyleri söylemenizi haram kılmıştır) (Araf: 7/33)
Bazı ayetlerde çeşitlerden bir çeşidi, hususi haramları zikretti, aynı şekilde bazı yerlerde yiyeceklerden haram olanları zikretti, Allah Teala'nın şu kavli bunlardandır:(De ki: Bana vahyolunanda, leş veya akıtılmış kan yahut domuz eti -ki pisliğin kendisidir- ya da günah işlenerek Allah'tan başkası adına kesilmiş bir hayvandan başka, yiyecek kimseye haram kılınmış bir şey bulamıyorum.) (Enam: 6/145) Ve:(Ancak size ölüyü, kanı, domuz etini ve Allah'tan başkası adına kesileni haram kıldı.) (Bakara: 2/173) Ve: (Leş, kan, domuz eti, Allah'tan başkası adına boğazlanan, boğulmuş, (taş, ağaç vb. ile) vurulup öldürülmüş, yukarıdan yuvarlanıp öldürülmüş, yukardan yuvarlanıp ölmüş, boynuzlanıp ölmüş (hayvanlar ile) canavarların yediği hayvanlar -ölmeden yetişip boğazladığınız müstesna- dikili taşlar üzerine boğazlanmış hayvanlar ve fal oklarıyla kısmet aramanız size haram kılındı. (Maide:5/3) Nikahta haram kılınanları şu ayette zikretti:(Size analarınız, kızlarınız.... haram kılındı.) (Nisa:4/23) Kazançlardan haram kılınanları şu ayette zikretti:(Allah alış verişi helal, faizi haram kıldı) (Bakara: 2/275) Sünnete gelince orada da çok haram kılınanların zikri vardır, Resulullah (s.a.v.)'in şu hadisi gibi: "Allah içki, ölü, domuz ve putların satımını haram kıldı."[8] Ve:"Allah bir şeyi haram kılarsa onun satımı karşılığında alınanı da haram kılar."[9] Ve:"Her sarhoşluk veren haramdır."[10]

(8) Cabir'den Ahmed, Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi, Nesai ve ibni Mace tahric etti sahihtir. (Neylül Evtar:5/141-142.)
(9) İbni Abbas'tan Ahmed ve Ebu Davud tahric etti, sahihtir (Neylül Evtar: 5/142).
(10) Hadis sahihtir, ibni Ömer'den Müslim, Ahmed, ibni Hibban, Abdurrezzak, Ebu Davud, Tirmizi, Nesai şu lafızla ibni Abbas'tan tahric etti?. "Sarhoşluk veren her içecek haramdır", yine başkaları şu lafızla tahric etti:"Her sarhoşluk veren içkidir, her sarhoşluk veren haramdır."(Nasbur Raye: 4/295, Fethul Kebir fi neylil evtar: 7/140).

Ve:"Mallarınız, kanlarınız ve ırzlarınız haramdır."[1] Kitab ve sünnette haramlığı açıkça bildirilenler haramdır. Haramlık bazan yasaklamayla beraber tehdid ve teşditle de bilinir, Allah Teala'nın şu kavli gibi:(fiarap, kumar, dikili taşlar, fal ve şans okları birer şeytan işi pisliktir bunlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz. fieytan içki ve kumar yoluyla ancak aranıza düşmanlık ve kin sokmak; sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık bunlardan vazgeçtiniz değil mi?) (Maide: 5/90-91) Sadece yasaklamaya gelince ondan haramlık anlaşılması konusunda insanlar ihtilaf ettiler. İbni Ömer (r.a.)'den haramlık anlaşılmasını kabul edilmediği rivayet edilir. İbni'l Mübarek dedi ki:Sellam bin Ebi Muti Ebu Dahile'den, o da babasından haber verdi, dedi ki:İbni Ömer'in yanındaydım dedi ki:"Resulullah (s.a.v.) kuru üzümle hurmayı nehyetti, yani ikisinin karıştırılmasını (yasakladı), arkamdan bir adam bana "ne dedi" diye seslendi, dedim ki:"Resulullah (s.a.v.) kuru üzümle beraber kuru hurmayı yasakladı." Abdullah bin Ömer dedi ki:
"Yalan söyledin" dedim ki:
"Sen demedin mi, Resulullah (s.a.v.) bunu yasakladı, bu haramdır?"Dedi ki:
"Sen buna şahit misin?"Sellam dedi ki, sanki şöyle diyordu:Rasulullah (s.a.v.)'in yasakladığı şey edebtir."[4] Daha önce Ahmed ve Malik gibi takvalı alimlerin haramlığı kesinleşmemiş veya bir nevi ihtilaf bulunan şey hakkında haram lafzını kullanmaktan çekindiklerini zikretmiştik.
Nahi dedi ki:Bazı şeyleri çirkin görüyorlardı da haram demiyorlardı. İbnu Avn dedi ki:Bana Mekhul dedi ki:
"Bir topluluk arasına atılıpta insanların onu aldığı meyve hakkında ne diyorsunuz?"Dedim ki:
"Bu bizim yanımızda mekruhtur" dedi ki:
"O haram mıdır?"İbnu Avn dedi ki:
"Biz bunu Mekhulun sözünden böyle anladık." (S: 76) Cafer bin Muhammed dedi ki:Bir adam Kasım bin Muhammed'e; "zenginlik haram mı?", diye sorarken duydum, Kasım sustu, adam soruyu tekrarladı, yine sustu, sonra soruyu tekrarladı, bunun üzerine dedi ki:
"Allah'ın Kuran'da haram kıldığı şey haramdır, Allah'a hak ve batıl ile gelinirse zenginlik bu ikisinin hangisindedir, görüşün nedir?"Adam dedi ki:
"Batıldadır" dedi ki:
"Sen kendi nefsine fetva ver" imam Ahmed'in oğlu Abdullah dedi ki:Babamı işittim dedi ki:Resulullah (s.a.v.)'in yasakladığı şeylere gelince onlarda bazısı haramdır, şu hadis gibi:"Kadın halası veya teyzesi üzerine nikahlanmasını yasakladı (ikisi beraber)."[5] Bu haramdır, yırtıcı hayvanların derisinden de nehyetti.[6] Bu da haramdır, buna benzer şeyler zikretti. Bazı şeyleri de yasakladı o da edebtir, Allah'ın aşılmasını yasakladığı hududu ise onunla murad yapılmasına izin verdiği şeyler cümlesindendir, gerek vaciplik, gerek mendupluk ve gerekse mübahlık yoluyla olsun böyledir, onu aşmak ise onu aşıp yasaklanana gitmektir, Allah Teala buyurdu ki:(Bu Allah'ın hududur, kim Allah'ın hududunu aşarsa, muhakkak nefsine zulmetmiştir) (Talak: 65/1)

Murad Allah'ın emrettiğinin dışına çıkan kimsedir, Allah Teala buyurdu ki:(Bu Allah'ın hududur, onu aşmayın, kim ki Allah'ın hududunu aşarsa işte onlar zalimlerdir) (Bakara: 2/229) Murad boşadıktan sonra iyi olmayan bir şekilde karısının yanında tutan veya iyi olmayan bir şekilde salan kimsedir veya Allah'ın izin vermediği şekilde kadından fidye alan kimsedir, Allah Teala buyurdu ki:(İşte bu Alalh'ın hududur, kim ki Allah ve Resulüne itaat ederse, Allah onu altlarından ırmaklar akan cennetlere girdirir) şu cümleye kadar; (ve onun hududunu aşarsa onu içinde ebedi kalacağı cehenneme girdirir, onun iin orada alaltıcı bir azab vardır)(Nisa: 4/13-14)

Murad Allah'ın vereseye farz kılldığı şeyi aşıp, bir varisi üstün tutup hakkından fazla verendir, veya noksan verendir, bundan dolayı Peygamber (s.a.v.) veya haccında buyurdu ki:"Allah her hak sahibine hakkını verdi, varise vasiyyet yoktur."[1] Nevvas bin Seman Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti:"Allah sıratı müstakimi misal verdi, sıratın (yolun) iki tarafında sur ve onlarda açık kapılar vardır, kapılarda sarkıtılmış örtüler vardır, yol üstünde bir davetçi şöyle diyor:Ey insanlar topluca yola giriniz, eğrilmeyiniz, bir davetçi de yolun içinden çağırıyor, bu kapılardan birini açmak istediği zaman, sana yazıklar olsun ama diyor, sen onu açarsan içine girersin, diyor. Yol:İslam'dır, iki sur:Allah'ın hudududur, açık kapılar:Allah'ın haramlarıdır. Yol üzerindeki davetçi: Allah'ın kitabıdır, yukarıdan çağıran ise:Her müslümanın kalbindeki Allah'ın öğütçüsüdür" bunu imam Ahmed tahric etti, bu lafzıdır, Nesai'de tefsirinde tahric etti, Tirmizi hasendir, dedi.[2]

Peygamber (s.a.v.) bu hadiste İslamı doğru yol olarak misallendirdi, bu yol düz geniş, bu yola gireni istediği yere ulaştıran bir yoldur, bununla birlikte eğriliği olmayan dosdoğru bir yoldur, bu da onun yakınlığını ve düzlüğünü gerektiriyor, yolun iki tarafında, sağ ve solda iki sur var, o ikisi Allah'ın hudududur, yine sur girmek isteyene mani olur, İslam'da kendisinegirene hududunu aşma hususunda engel olur, Allah'ın izin verdiği sınırın dışında ancak yasakladığı vardır. (S: 78) Bunun için Allah hududunu koruyanları övmüştür, helal, haram sınırını tanımayanı kınamıştır, Allah Teala buyurdu ki:(Bedeviler, kafirlik ve münafıklık bakımından hem daha beter, hem de Allah'ın rasulüne indirdiği kanunları tanımamaya daha yatkındır)[3] Daha önce şu hadis geçmişti:"Kuran kendisiyle amel eden kimseye:Sınırımı korudu, der. Kendisiyle amel etmeyene de:Sınırımı aştı, der."[4] Murad şudur:Kim Allah'ın izin verdiği şeyi aşıpta yasakladığı şeye gitmezse, Allah'ın hududunu korumuştur, kim de bunu aşarsa, Allah'ın hududunu aşmıştır.

Bazen sınırlarla haramların kendisi kastedilir, bu durumda Allah'ın sınırına yaklaşmayın, denilir, Allah Teala buyurdu ki:(İşte bu Allah'ın sınırıdır, ona yaklaşmayınız)[5] murad ayette yasaklanan oruç ve mesciddeki itikafın sakıncalı şeylerin yasaklamadır, haramların sınır diye isimlendirilmesine Peygamber (s.a.v.)'in şu hadisi de örnektir:"Allah'ın hududunda duran ve onda gevşeklik eden kimsenin misali gemide kura çeken kimselerin misali gibidir..." meşhur hadis[6] Allah'ın hududunda duranla murad:Haramları yasaklayan ve reddedendir. İbni Abbas (r.a.) hadisinde Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki:"Ben sizin kuşaklarınızı tutuyorum, ateşten sakının, sınırlardan sakının" bunu üç kere söyledi.[7] Bunu Taberani ve Bezzar tahric etti, Allah'ın hududuyla murad haramları ve isyanlardır. Bir adamın Peygamber (s.a.v.)'e şöyle demesi de buna misaldir:"Bir sınıra isabet ettim (bir hadde) bana haddi uygula."[8] Büyük haramlardan sakındıran cezalarda had diye isimlendirilir, zina haddi, hırsızlık haddi, içki içme haddi denildiği gibi.

(1) Hadis sahih mütevatirdir, Resulullah (s.a.v.)'den on iki sahabe işitti, beş tabii mürsel olarak rivayet etti. Sahabeden Amr bin Harice'nin hadisini Tirmizi, Ahmed, Nesai, ibni Mace, Bezzar, Ebu Ya'la ve Haris müsnedlerinde tahric etti, Abdurrezzak musannefinde, Taberani Mucem'inde, Abd bin Humeyd Müsned'inde, Beyhaki Süneni kübrasında, ibni İshak Siyre'de tahric etti. Tirmizi dedi ki:Hasen, sahihtir. Ebu Ümame'den Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi, ibni Mace Beyhaki Sünen'de, Abd bin Humeyd Müsned'inde tahric etti. Enes'ten ibni Mace, Darekutni, Beyhaki sünende, diğerleri de:İbni Abbas, Abdullah bin Amr, Cabir, Zeyd bin Erkam, Ali, Bera, ibni Ömer, Ma'kıl bin Yesar ve Harice bin Amr'dan tahric etti. (Bak:Nas burraye: 4/403-405, Telhisul Habir S: 268).

(2) Hadis hasen sahihtir, Tirmizi Nevvas bin Sem'an'dan tahric etti ve dedi ki: Hadis hasen, garibtir, ibni Mesud'dan Ahmed, Nesai tefsirde ve Bezzar güzel bir isnatla tahric etti. (Camiul usul: 1/184 Terğib ve Terhib: 3/243-244).

Peygamber (s.a.v.)'in Üsame'ye söylediği şu sözde bu guruptandır:"Allah'ın hadlerinden bir had hususunda şefaat mi ediyorsun?"[1], yani hırsızlık haddi hususunda, fukaha ıstılahında (teriminde) had bu şekilde bilinir. Peygamber (s.a.v.)'in şu hadisi ise:"On sopadan fazla ancak Allah'ın hadlerinden birinde vurulur."[2] İnsanlar bunun manasında ihtilafa düştüler, bazısı bu takdir edilmiş hadlerdir diye tefsir etti ve dedi ki:Tazir on sopadan fazla olmaz, ancak bu takdir edilmiş hadlerdir diye tefsir etti ve dedi ki:Tazir on sopadan fazla olmaz, ancak bu takdir edilmiş hadlerde on sayısından fazla yapılabilir, bazısı burada hadleri Allah'ın haramlarından bir cins ile tefsir etti ve dedi ki:On sopa ancak Alalh'ın haramlarından birinin işlenmesinde aşılır, fazla yapılır. Haram olmayana edeblendirme sopası ise on sopadan fazla olmaz.

Bazısı Peygamber (s.a.v.)'in; "ve hadler koydu onu aşmayınız" sözünü haramlardan sakındıran bu cezalardır manasına yorumladı ve dedi ki:Murad cürüm sahiblerine uygulanırken bu hadlerden fazla yapılmasını yasaklamıştır, bunu tercih etti çünkü eğer hadlerle murad emir ve yasaklar sınırında durmak demek olsaydı şu arkadan gelen hadisin devamı öncekinin tekrarı olurdu:"Farzlar koydu onları zayi etmeyiniz, bazı şeyleri haram kıldı, onları çiğnemeyiniz." Murad onun dediği gibi değildir, çünkü sınırlarda durmak izin verilenden çıkmayıp orada durup izin verilmeyene gitmemektir, daha önce geçtiği gibi bu daha geneldir, izin verilen farz, nafile ve mübah da olabilir, bu durumda bu hadiste tekrar olmuş olmaz, Allah en iyisini bilir.

Susulan şey ise:Haramlık, helallık ve farzlığı hususunda hükmü zikredilmemiş şeydir, affedilmiş olur işleyene bir sıkıntı yoktur, burada zikredilen hadisler, Ebu Salebe ve başkalarının hadisi gibi hadisler buna delildir, Ebu Salebe hadisinin lafızları farklı farklıdır, daha önce geçen lafızla da rivayet edildi. Başka bir lafızla da rivayet edildi, o da:"Allah farzlar kıldı, onları zayi etmeyiniz, bazı şeyleri size yasakladı, onları işlemeyiniz, unutmaksızın bazı şeyleri affetti, onları araştırmayınız."Bunu İshak bin Raheveyh tahric etti. (S: 80)Başka bir lafızla da rivayet edildi, o da:"Allah farzlar kıldı, onları zayi etmeyiniz sizlere, sünnetler kıldı (yol, kanun) onları çiğnemeyiniz, size bazı şeyleri haram kıldı onu tecavüz etmeyiniz, bunun arasında unutmaksızın, rahmet olarak bazı şeyler terk etti, onları kabul ediniz, onları araştırmayınız."Bunu Taberani tahric etti.[1]

Bu rivayet affedilenin, zikrinin terk edildiğini, haram ve helal kılmadığını açıklıyor, fakat blinmesi gerikir ki:Bir şeyin kitap ve sünnette haramlık ve helallığının zikredilmesinin anlaşılması açık olmayabilir, bu nasların delilliği bazan naz ve tasrih (açıkça bildirme), bazan genel (umum ve şumül), bazan fahva ve tenbih ile olabilir, Allah Teala'nın şu kavli buna örnektir:(O ikisine öf bile deme, o ikisini azarlama) (İsra:17/23) Eziyet çeşitlerinden öf demekten daha büyük şeyler daha öncelikle girer, buna mefhumul muvafaka ismi verilir.

Bazan Peygamber (s.a.v.)'in şu hadisi gibi delilliği mefhulmul muhalefe ile olur:"Saime koyunda zekat vardır"(Saime:Otlakta, kendisine herhangi bir yem verilmeksizin otlayıp beslenen)[3] Mefhumuyla saime olmayana zekat olmadığına delil oluyor, çoğunluk bununlaamel etti, mefhumul muhalefeye itibar etti, onu delil kıldı, bazan delilliği, bu mana da başkasında da mevcutsa, cumhuru ulemaya göre bu hüküm bu manın bulunduğu her şeyegeçer, bu Allah'ın indirdiği adalet ve mizan babındadır ve onun itibara alınmasını da emretmiştir. Bütün bunlar kendisiyle nasların haramlığa delaletinin bilindiği şeylerdir. Fakat bütün bunlar olmazsa, burada farzlığı ve haramlığının zikredilmemesiyle onun affedilmiş olduğu delili çıkarılır. Burada iki yol vardır. Birincisi:Farzlıkta, haramlıkta ancak şeriatladır, şeriatın vacip ve haram kılmadığı birşey farz ve haram değildir.

(1) Hadis sahihtir, Ebu Bürde bin Niyar'dan Buhari, Müslim, Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi ve ibni Mace tahric etti Neylül evtar:7/149-150).
(2) Hadis sahihtir, Buhari, Müslim ve Ahmed rivayet etti (Kenzül ummal:5/304).
(1)Hadis sahihtir, Taberani Kebir'de tahric etti.
(3) Bu lafzı ibni Nafi tahric etti, Enes'ten uzunca bir hadis içerisinde Ahmed, Buhari, Nesai, Ebu Davud şu lafızla tahric etti:"Saime koyunun zekatında kırk (koyun) olunca yüz yirmiye kadar bir koyun vardır." Ebu Davud'un rivayetinde: "Saime koyunda..." şeklindedir. Neylül evtar: 4/124 ve sonrası).

Vitirin, kurbanın farzlığının nefyinde veya kelerin haramlığının nefyinde, veya ihtilaflı bazı akidlerin haramlığının nefyinde müsakat, -müzaraa vb. gibi- denildiği gibi burada isishabı beratiz zimmeye dönülür, bu istidlal ancak şeriatın delil çeşitlerini bilen (usulu fıkıhtaki)Sebr ve taksim meselesini bilen kimse için caizdir, farz ve haramlığının nefyini kati bilirse vacip ve haramlığının da nefyini kesin söyler, altıncı bir namazın farzlığının olmadığını veya ramazan ayı dışında başka ayın orucunun farz olmadığını veya zekat mallarının farzlığından başka zekatın farz olmadığının veya farz hactan başka haccın farz olmadığını kesin söyler.

Bütün bunları sarih naslarla delillendiriyorsa böyledir, eğer farzlık ve haramlığın olmayışını zanna dayandırırsa, farzlık ve haramlığın olmayışını da kesin olmayarak zanneder. İkinci yol:fieriatta, şeriatın farz ve haram kılmayışının delillerden illetini zikretmesidir, o affedilmiştir, Ebu Salebe ve o manada zikredilen hadislerde olduğu gibi, Peygamber (s.a.v.)'e hac her sene mi farzdır diye sorulduğunda şöyle buyurduğu gibi:"Sizi terk ettiğim müddetçe beni terk ediniz, sizden öncekileri çok soru sormaları ve peygamberlerine ihtilaf etmeleri helak etti, size bir şeyi yasaklarsam ondan kaçının, size bir şey emredersem, onu gücünüz yettiğince yapın."

Sad bin Ebi Vakkas (r.a.) hadisindeki Peygamber (s.a.v.)'in şu sözü gibi:"Müslümanlar içinde cücümü en büyük olan, haram kılınmamış bir şeyi soran ve sorması yüzünden haram kılınan kimsedir."[2] Kuran'da bir çok yerde buna işaret etti şu ayet gibi:(De ki:Bana vahyolunanda yiyecek kimseye leş veya akıtılmış kan.... dan başka haram kılınmış bir şey bulamıyorum) (Enam: 6/145) bu haramlığı bulunmayan şeyin haram olmadığına delilidir, Allah Teala'nın şu sözü de böyledir:(Üzerine Allah'ın adı anılıp kesilenden yememenize sebep ne? Oysa Allah, çaresiz yemek zorunda kaldığınız dışında, haram kıldığı şeyleri size açıklamıştır) (Enam: 6/119)(S: 82)Kendilerine haram kıldığını açıkladığını delil göstererek Allah'ın adı anılan şeyi yememelerinden dolayı onlara şiddet gösteriyor, Allah'ın adı anılmansa haram kılınanlardan değildir, eşyanın mübahlık üzere olduğuna delil olmuştur, yoksa hükmü hakkında nas bulunmayan bir şeyden yenilmemesinden dolayı kınama olmazdı.

Bil ki bu mesele şerin gelmesinden A'yan (zati şeyler) mübah mıdır, haram mı, yoksa hükümsüz müdür meselesinden başkadır bu mesele şerin vücudundan önce farz edilmiştir, fakat şer (şeri hüküm) varid olduktan sonra bu ve buna benzer naslar eşyanın mübahlık üzüere olduğunu kararlaştırmıştır, bazısı bunda icma olduğunu hikaye etti, bu iki meseleyi eşit gören ve hükümlerini bir görenleri hatalı gördüler. İmam Ahmed'in sözü tahrim naslarına girmeyen şeyin affedildiğine işaret ediyor.

Ebu'l Haris dedi ki:Ebu Abdullah'a dedim ki:-Yani Ahmed'e-

"Kuş ashabı bilmediğimiz kuş kesiyorlar, yemesi hakkındaki görüşün nedir?"Dedi ki:

"Pençeli olmayan ve leş yemeyen her kuşta bir sakınca yoktur, kuşun haramlığını sadece hakkında nas bulunan pençeli ve leş yiyene münhasır kıldı, çünkü hakkında nas bulunan karga manasındadır, bu ikisinin dışındakilerin mübahlığına hükmetti."

Zikri geçen ibni Abbas hadisi de buna benzer şeye delildir, Selman-ı Farisi hadisi[5] içerisinde peynir, tereyağı ve tilki, ayı vb. hayvanların derilerinin yasaklığı konusunda soru var, peynir mecusi ve onlara benzer kafirlerin bulunduğu yerde yapılıyordu, tereyağı da öyleydi, derilerde onlardan getirilliyordu, onlardan kestikleri ise ölü (hükmünde) idi bununla ölünün sütü ve ondan çıkan mayanın mübahlığına delil gösterilir, mecusilerin yiyeceğinin mübahlığınada delil gösterilebilir, bütün bunların hepsinde meşhur ihtilaf vardır, iş karıştığı zaman sormak gerekmez manasına hamledilebilir, ibni Ömer'e mecusilerin yaptığı peynirden sorulunca dediği gibi:Müslümanların pazarında bulduğum şeyi satın alırım ve sormam.[6] Ömer (r.a.)'in yanında peynir zikredildi ve denildi ki:Ona ölülerden alınan maya konuluyor, bunun üzerine dedi ki:"Allah'ın ismini zikredin ve yiyin."[7]

(1) Hadis sahihtir, Ebu Hureyre'den Ahmed, Buhari, Müslim, Nesai, ibni Mace tahric etti, tahrici daha önce geçti (Camiul usul:6/34).
(2) Hadis sahihtir, Ahmed, Buhari, Müslim ve Ebu Davud tahric etti (Camiul usul: 6/34-35).
(5) Önce geçti.
(6) Sahih bir isnadla Abdurrezzak Musannef'inde tahric etti.
(7) İbni Ebi fieybe ve Abdurrezzak Musannef'te tahric etti.

İmamAhmed dedi ki:Bu konuda en sahih hadis -mecusilerin peyniri hadisini kastederek- bu hadistir. İbni Abbas'tan rivayet edildi ki: Taif savaşında Peygamber (s.a.v.)'e bir peynir getirildi, buyurdu ki:
"Bu nerede yapılıyor?"
"Faris yurdunda" dediler, bunun üzerine buyurdu ki:
"Bıçağı koyun ve kesin, Allah'ın ismini zikredin ve yiyin" bunu imam Ahmed tahric etti.[1] Bu hadisten Ahmed soruldu, bunun üzerine dedi ki:Bu hadis münkerdir, Ebu Hatimi Razi de böyle dedi. Ebu Davud mana olarak ibni Ömer'den tahric etti[1] ancak Tebük savaşında diye söyledi Ebu aynı şekilde: Bu münkerdir, dedi.[2] Abdurrezzak tahric etti o da mürseldir[3] onda ziyade vardır o da denildi ki:
"Ya Resulullah ölü olmasından korkuyoruz."
"Üzerine besmele çekiniz ve yiyiniz" buyurdu. Taberani mana olarak tahric etti Meymune'den rivayet etti isnadı güzeldir fakat gerçekden çok garipdir[4] Buhari'nin sahihinde[5] Ayşe (r.a.)' den şöyle rivayet edildi: Bir topluluk Peygamber (s.a.v.)'e dedi ki:
"Bize bir topluluk et getiriyor, Allah'ın ismini zikrediyorlar mı, etmiyorlar mı, bilmiyoruz." Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki:
"Siz besmele çekiniz ve yiyiniz" Ayşe (r.a.) dedi ki: Onlar daha yeni İslam'a girmişlerdi.
Ahmed'in Müsned'inde[6] Hasan'dan rivayet edildi ki:(S: 84)Ömer (r.a.), idrarla boyandığı için süslü, çizgili hulleleri yasakladı, Übey ona dedi ki:Bunu yapamazsın, bunları Peygamber (s.a.v.) giydi ve O'nun zamanını da biz de giydik.
Hallal başka bir vecihle tahric etti, lafzı şöyledir: Übey ona dedi ki:
"Ey müminlerin emiri, onu Allah'ın Nebisi (s.a.v.) giydi, Allah da o giysinin yerini (kimin giydiğini) gördü, eğer Allah onu haram bilseydi, onu yasaklardı." Ömer:
"Doğru söyledin" dedi. İmam Ahmed ehli kitab kafirlerin yıkamaksızın boyadıkların, şeyin giyilmesi meselesini de soruldu, dedi ki: Bilmediğin şeyi niye soruyorsun, bildik bileli insanlar ona itiraz etmiyor.
İdrarla boyayan yahudiler soruldu, dedi ki: Bu konuda müslüman da kafirde eşittir, bu hususta sorma, araştırma ve dedi ki: Eğer sen onun kesinlikle idrarla boyandığına biliyorsan, yıkayıncaya kadar onunla namaz kılma.
Muğire bin fiube'den şunu tahric etti: "Peygamber (s.a.v.)'e iki mest hediye edildi, o ikisini giydi, temizlenip, temizlenmediğini de bilmiyordu (şeri kesim yapılıp yapılmadığını)[7] araştırılıp, sorulmaya dair rivayette varid oldu, imam Ahmed tahric etti[8] bir adam ümmü Müslim el-Eşcaiyye'den rivayet etti ki: "Peygamber (s.a.v.) o kadına kabbe (bir çeşit giysi) içerisinde olduğu halde geldi, buyurdu ki:
"fiayet içerisinde ölü yoksa ne güzeldir." Kadın dedi ki:
"Ona devam etmeye başladım." Rivayetteki adam mechuldür.
Eşram Zeyd bin Vehbe isnatla dedi ki: Azarbeycan'da Ömer (r.a.) bir adamın üzerinde deriden yapılmış bir giysi gördü sıvazladı ve dedi ki: Eğer temizlendiğini bilseydim, bundan benim de bir giysim olması beni sevindirirdi. Muhammed bin Kab'ın Ayşe (r.a.)'ye şöyle dediği rivayet edildi:
"Deriden bir giysi edinmene engel olan nedir?." Dedi ki:
"Ölüden elde edilen deriyi giymeyi hoş görmüyorum."
Abdurrezzak (r.a.) ibni Mesud'a isnadla müslümanlardan Faaris toprağına inenler için şöyle dediğini rivayet etti:

(1) Hadis zayıftır, Ahmed Müsned'de, Taberani Kebir'de ve Beyheki ve Bezzar tahric etti, senedinde Cabir el- Cufi vardır, o zayıftır.
(2) Beyheki ve Ebu Davud Sünen'inde tahric etti.
(3) İlel kitabında.
(4) Abdurrezzak Musannef'inde tahric etti: 54/542 yine ibni Ebi fieybe tahric etti: 8/228-229.

(5) Taberani Evsat'ta tahric etti, Ebu Nuaym'de şu lafızla tahric etti: "Peygamber'e (s.a.v.) peynirden soruldu, buyurdu ki: "Bıçakla kes, Allah'ın ismini zikret ve ye." Hilye'de dedi ki: (8/291). Hişam bin Sad Zeyd bin Eslem'den rivayetle yalnız kaldı. Heysemi Mecma ona dedi ki: Senedinde Ahmed bin Farah el-Hicazi vardır. Muhammed bin Avf ve ibni Adiy ona zayıf dedi, ibni Ebi Hatim güvenilir dedi, geri kalan adamları güvenilirdir.
(6) Malik, Buhari tahric etti (Sübülü'sSelam: 4/84 ve sonrası).
(7) Hadis munkatıdır, Hasan Basri yoluyla rivayet edildi, Hasan Ömer'den işitmedi. Ahmed Sünen'de tahric etti (Mecmau'z Zevaide müracat et: 3/236, 5/1287.
(8) Tirmizi Camiin'de tahric etti. (Rakam: 1769, 6/79-80) ve dedi ki: Bu hadis hasen garibtir. Murad: O ikisinin temizlik durumunu sormadı.
(9) Hadis zayıftır, zayıflığı ümmü Seleme'den rivayet eden adamın mechullüğündendir, Ahmed Müsned'de, Taberani Kebir'de tahric etti.
(9) Musannef'inde tahric etti.

Et satın aldığınızda sorun, eğer yahudi ve hıristiyanın kestiğiyse yiyin, çünkü Faris ehlinin çoğunluğu mecusi oluşundandındır, onların kestikleri ise haram kılınmıştır, bu husustaki ihtilaf kafirlerden kestiği helal olmayanların yiyeceklerini mübahlığı konusundaki ihtilafa benziyor.

Müşriklerin kapları ve elbiselerini kullanılmasındaki ihtilafta asıl ile zahriin çatışması kaidesine dönülür, bu da "helal açıktır, bu ikisi ortasında (helallığı, haramlığı) karışık işler vardır"[1] hadisinden söz ederken geçmişti.

"Bazı şeyler hakkında da size rahmet olsun diye unutmaksızın sustu." Yani: Onu kullarına rahmetinden dolayı zikretmedi, çünkü yaptıkları takdirde cezalandırdı, bilakis onu affedilmiş kıldı, eğer onu yaparlarsa onlara bir sıkıntı yoktur terkederlerse yine bir sakınca yoktur.

Ebu'd Derda hadisinde[2] şu ayeti de okudu: (Seni Rabbir unutkan değildir) (Meryem: 19/64), bunun benzeri şu ayettir: (Onlar hakkındaki bilgi rabbimin yanında bir kitapta bulunur. Rabbim ne yanılır, ne de unutur) (Taha: 20/52)

"Onu araştırmayınız" bu yasağın Peygamber (s.a.v.)'in zamanına özel olması muhtemeldir, çünkü zikredilmemiş şey hakkında sormak farz veya haram kılınmayla şiddet inmesine sebep olabilir, Sad bin Ebi Vakkas hadisi buna delildir[5] yasağın genel olması da muhtemeldir, Selman'ın kendi sözünden gelen rivayette[6] buna delildir, çünkü farzlarda ve haramlarda zikri geçmemiş hükmü araştırıp sormak onun haramlığını veya farzlığını itikadını gerekli kılabilir, çünkü bazı haramlara veya farzlara benzer, onları sormayı ve araştırmayı terk etmekte hayır vardır buna Peygamber (s.a.v.)'in şu sözü de girebilir: "Sorumlu olmadıkları şeylerde kendileri sorumlu gibi bilip uğraşanlar helak oldu" bunu üç kere söyledi. Bunu Müslim tahric etti.[7] İbni Mesud'dan merfu olarak tahric etti (S: 86) Mütenattı: Kendini ilgilendirmeyen şeyleri çok araştırıp, onda derinleşendir, bu delille lafzın zahiriyle ilgilenip, ince manalarını kıyası kabul etmeyendir, bu delille lafzın zahiriyle ilgilenip, ince manalarını kıyası kabul etmeyen -Zahiriye gibi- kimse tutunabilir.

Bu hususuta tahkik şudur -Allah en iyisini bilir- Hakkında genel veya özel nas bulunyan şeyi araştırmak iki kısımdır:

Birincisi: Fahca, merhum, zahir sahih kıyasdan hangisine dahil olduğunu bilmek için sahih müctehidlere farzdır.

İkincisi: Bakan kimsenin nazarını ve fikrini uzak ihtimalli farklar yönünde yoğunlaştırıp birbirine benzer iki şeyi ayırması, bunu da şeriatta eseri ortaya çıkmamış olan bir farktan dolayı yapması, bununla birlikte bir arada olmasını gerektiren özelliklerinin de bulunması veya şeriatta tesirinin olduğuna dair delili olmayan iki farklı şeyi bir tutması, bu bakış hoş değil ve övülemez, bununla beraber fakihlerden bir grup bu durumu da düşmüştür.

Övülen nazar (bakış) ibni Abbas ve benzeri gibi sahabe ve ondan sonra gelen faziletli asırların nazarına uygun düşen nazardır, herhalde şu sözüyle ibni Mesud bunu murad ediyor: Kendinizi külfete sokmaktan sakının, derinleşmekten sakının, sahabenin yolunu takip edin. fiafii büyüklerinden bazısının sözü şöyledir: Rey ashabı gibi bize farklardaki hayallerle yetinmemiz yakışmaz, bunun sırrı bu durumda hükümlerin alakı olduğu şey zanlar ve kuvvetli azanlar olur. Eğer zanca iki meselenin ictimaı iftirakından daha açık ise, o ikisinin ictimasıyla hükmetmek farz olur, eğer uzaktan bir fark ile bu ictima yara alsa da öyle mi anlayın ki bu din kaidelerindendir, söz bitti.

Derinleşmek ve araştırmanın yasaklığına şu da girer: İman etmekle emrolunduğumuz gaybi haberler, bunların keyfiyetini araştırmak bizi ilgilendirmez, bu yasaklanan şeylerdendir, bu şüpheyi gerekli kılar, yalanlamaya kadar da gider.

Müslim'in sahihinde Ebu Hureyre (r.a.)'den rivayetle Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: "İnsanlar şöyle deyinceye kadar sormaya devam eder: Bu Allah'tır, yaratıkları yarattı, Allah'ı kim yarattı? Kim kendisinde böyle bir şey bulursa böyle söylesin: Allah'a iman ettim" bir rivayetinde de: "İnsanlar şöyle deyinceye kadar size ilimden sormaya devam ederler: Bu Allah'tır, bizi yarattı, Allah'ı kim yarattı?."

(1) (Hadis sahihtir, daha önce altıncı hadistir.)
(2) Altıncı hadiste tahrici geçti.
(5) Tahrici daha önce geçti.
(6) Tahrici daha önce geçti.
(7) Hadis sahihtir, ibni Mesud'dan Ahmed, Müslim ve Ebu Davud tahric etti. (Camiu's Sagir).

Yine onu bir rivayetinde de: "İnsanlar size her şeyi soracaklar, hatta şöyle diyecekler: Allah her şeyi yarattı, Onu kim yarattı?" Bunu Buhari de tahric etti, lafzı şöyledir: "Sizden birine şeytan gelir ve der ki: Bunu kim yarattı! hatta şöyle der: Rabbini kim yarattı?, eğer bu duruma gelirse Allah'a sığınsın ve sona erdirsin."[1]

Müslim'in sahihinde Enes (r.a.)'den Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: "Allah azze ve celle buyurdu ki: Senin ümmetin şöyle demeye devam edecek: Bu nedir, bu nedir?, Hatta şöyle diyecekler: Bu Allah'tır, yaratıkları yarattı. Allah'ı kim yarattı?" Bunu Buhari ve tahric lafzı şöyledir: "İnsanlar birbirlerine şöyle sormaya devam edecekler: Bu Allah'tır her şeyi yarattı, Allah'ı kim yarattı?"[2] İshak bin Raheveyh dedi ki: Yaratıcı hakkında tefekkür caiz değildir, kullara haklarında işittikleri şeye dayanarak yaratıklar hakkında düşünmeleri caizdir, bundan fazlasını yapamazlar, çünkü eğer yaparlarsa saparlar. Dedi ki: Alllah azze ve celle buyurdu ki: (Onu övgü ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur) (İsra: 17/44) şöyle denilmesi caiz değildir: Tabaklar, kaplar nasıl tesbih ediyor, ekmek, un, dokunmuş elbise nasıl tesbih ediyor. Bunların tesbih ettiği hakkındaki bilgi sahihtir, Allah onların tesbihlerini dilediği şekilde ve dileyeceği şekilde kılabilir, insanlar ancak bildikleri şeye dalabilirler, bu hususta ancak Allah'ın haber verdiği kadarıyla konuşabilirler, bunun fazlasını yapamazlar, Allah'tan korkun ve bu gibi müteşabih şeylere dalmayın, çünkü buna dalmak sizi hak yolundan uzaklaştırır, bütün bunların hepsini harb ishak rahimehullahtan rivayet etti.

(1) Hadis sahihtir, Buhari, Müslim ve Ebu Davud tahric etti. (Camiu'l Usul: 6/35).
(2) Buhari ve Müslim Enes'ten tahric etti. (Camiu'l Usul: 6/36).

OTUZBİRİNCİHADİS

(Allah Ve İnsanların Sevgisi)

Ebu'l Abbas Sehl bin Sad es-Saidi (r.a.)'den şöyle dediği rivayet edildi: Bir adam Peygamber (s.a.v.)'e geldi ve dedi ki:
"Ey Allah'ın Resulü yaptığım zaman beni Allah'ın ve insanların seveceği ameli bana bildir" bunun üzerine buyurdu ki:
"Dünyada zahid ol ki Allah seni sevsin, insanların yanındakine karşı zahid ol ki (onlarda bulunanı istemeki) insanlar seni sevsin." Hadis hasendir ibni Mace ve başkası güzel isnatlarla rivayet etti.[1]

Bu hadisi ibni Mace Halid bin Amr el-Kuraşi'den rivayetle tahric etti, o da Süfyanı es-Sevri'den, o da Ebi Hazım'dan, o da Sehl bin Sad'dan rivayet etti. fieyh rahimehullah isnadının hasen olduğunu zikretti, bunda nazar vardır, çünkü Halid bin Amr el-Kureşi el-Emevi hakkında imam Ahmed dedi ki:Hadisi münkerdir, bir defasında da dedi ki: Güvenilir değildir, batıl hadisler rivayet ediyor. İbni Muayn dedi ki: Hadisi bir şey değildir (kıymet arzetmez), bir keresinde de şöyle dedi: Yalancıydı, yalan söylüyordu, fiube'den uydurma hadisler rivayet metrüktür, zayıftır. Salih bin Muhammed ve ibni Adiy ona uydurma isnad etti, (S: 89) İbni Hibban onu güvenilirler kitabında da zikretti, zayıflar kitabında da zikretti ve dedi ki:[2] Güvenilirlerden uydurmalarla ayrılıyor, yalnız kalıyordu, haberiyle delil getirmek helal değildir. Ukayli onun bu hadisini tahric etti ve dedi ki:Süfyan'ı Sevri hadisinden aslı yoktur, dedi ki:Halid'den Muhammed bin Kesir es-Sanani mütabeat etti, herhalde o ondan aldı ve ona işaret etti, çünkü meşhur olan bu Halid'dir.

Ebu Bekir el-Hatib dedi ki: Yine Ebu Katade el-Harrani ve Mihran bin Ebi Ömer er-Razi[3] ve Sevri'den rivayet ettiler, dedi ki: En meşhuru ibni Kesir hadisidir, bu şekilde dedi bu Ukayli'nin şu sözüne zıttır:En meşhuru Halid bin Amr'ın hadisidir, bu daha sahihtir ve Muhammed bin Kesir es-Sanani o Masisi'dir, Ahmed onu zayıf gördü, yine Ebu Katade ve Mihran hakkında da konuşuldu (aleyhlerinde) fakat Muhammed bin Kesir o ikisinden de daha hayırlıdır, çünkü bir hafızın yanında güvenilirdir ibni Adiy onun bu hadisine şaşırdı ve dedi ki:Hakkında ne diyeceğimi bilmiyorum.[4]

İbni EbiHatim zikretti ki, kendisi Eban'a Muhammed bin Kesir'in Süfyan'ı Sevri'den rivayet ettiği hadisi sordu ve bu hadisi zikretti ve dedi ki:Bu hadis batıldır, yani bu isnadla böyledir, Muhammed bin Kesir'in Süfyan'ı Sevri'den rivayetinin aslı olmadığına işaret ediyor. İbni Meşiş dedi ki:Ahmed'e Sehl bin Sad hadisinden sordum, Ahmed dedi ki: -fiaşırarak- La ilahe ilallah, bu hadisi kim rivayet ediyor?Dedim ki:Halid bin Amr, dedi ki: Halid bin Amr meselesine düştük, sonra sustu. Muradı kendisine Halid'in bu hadisini zikredene itirazdır. İbni Ebi Ubeyd el-Kasım bin Selam mevaiz[5] kitabında Halid bin Amr'dan bu hadisi tahric etti, sonra dedi ki: Bu hadise ben itiraz ederdim, bana bu fieyh Veki'den rivayetle bahsetti, kendisi ona sorduğunu söyledi, eğer onun söylemesi olmasaydı terk ederdim.

(1) Hadis hasendir, Tirmizi hasendir dedi, Nevevi de ona tabi oldu, Suyuti ona sahih işareti koydu, ibni Mace ve ibni Hibban "Ravdatul ukala"'da tahric etti. Taberani Kebir'de tahric etti, Hakim'de tahric etti ve doğruladı. Beyhaki, Kuda Ebu Nuaym ve ibni Adiy Kamil'de tahric etti. Fakat Zehebi senedinde Halid bin Amr olduğu için onu kınadı, Muhammed bin Kesir el Masisi'yi Ahmed zayıf gördü. Münziir dedi ki:fieyhlerimizden bazısı isnadını güzel gördü, bu akla uzaktır; çünkü bu Halid bin Amr el-Kureşi el-Emevi es-Saidi rivayetindendir.... Bu halir terkedildi ve itham olundu, ona güvenilir diyeni görmedim, fakat bununla beraber üzerine peygamberlik nurunun parıltısı var, ravisinin zayıf olup bunu Peygamber (s.a.v.)'in söylemiş olmasına bir engel yoktur. (Feyzul Kadir:1/481).
(2) Ukayli senedinde Muhammed bin Kesir el-Masisi es-Sanani'nin olmasından dolayı bu hadisi zayıflar içerisinde tahric etti, daha önce geçtiği gibi Ahmed onu zayıf gördü, Yahya bin Main dedi ki:Saduktur (Mizanü'l İtidal:4/18).
(3) Ebu Katade el-Harrani eş-fiami (Abdullah bin Vakid) hakkında ibni Main dedi ki:O bir şey değildir, Mihran bin Ebi Ömer er-Razi el-Attar'ı Ebu Hatim ve ibni Main dedi ki:O birşey değildir, Mihran bin Ebi Ömer er-Razi, el-Attar'ı Ebu Hatim ve ibni Main güvenilir gördü, Buhari dedi ki:Hadisi sallantılıdır. Nesai dedi ki:Kuvvetli değildir. (Mizanü'l İtidal:4/196, 564).
(4) İlel kitabında zikretti: 2/107.
(5)Rakam: 131.

“İbni Adiy bu hadisi Halid bin Amr’ın tercümesinde tahric etti yine onun Muhammet bin Kesir rivayetini de zikretti ve dedi ki bu hadis Sevri’den münkerdir ve dedi ki bunu Züfer -yani ibni Selman- Süfya’nın kardeşi Muhammed bin Uyeyne’den tahric etti Ebu Hazim’den o da Ebu Hazim’den rivayet etti o da ibni Ömer’den rivayet etti Züfer ve Muhammed bin Uyeyne’nin ikiside zayıftır dedi[2] bu hadis başka bir vecihle mürsel olarak rivayet edildi onu da Ebu Süleyman bin Zeber Dimeşki İbrahim bin Ethem’in Müsned’inde tahric etti bu müsnedi Muaviye bin Hafs rivayetinden topladı o da İbrahim bin Ethem’den o da Mensur’dan bin Hiraş’dan şöyle dediğini rivayet etti bir adam Peygamber (s.a.v.)’e geldi ve dedi ki:
“Bana bir amel bildir ki onun üzerine beni Allah sevsin ve onun üzerine beni insanlar sevsin.” Bunun üzerine buyurdu ki:
“Allah’ın seni onunla seveceği amel ise dünyada zühddür, insanların seni seveceği amel iseşu dünyalıklara bak ve onlara at (ver).”[3] Bunu ibni Ebi Zemmü’dDünya kitabında Ali bin Bekkar rivayetinden tahric etti o da ibrahim bin Ethem’in şöyle dediğini rivayet etti bir adam Peygamber (s.a.v.)’e geldi ve hadisi zikretti isnadında ne Mansur’u ne de Rabi’i zikretti hadisinde de dedi ki: Elindeki dünyalıklardan onlara at (ver) bu hadis iki büyük vasiyeti içermiştir birincisi dünyada zühd bu Allah’ın kula olan sevgisini gerektirir ikincisi insanların elindekine zahid olmak onlardakini istememek) bu da insanların sevgisini gerekli kılar dünyadaki zühdün övülmesine dair Kuran’da çok işaret var yine ona rabet etmenin kınanmasına dair yine çok işaretvardır, Allah Teala buyurdu ki:(Fakat siz (ey insanlar) ahiret daha hayırlı ve daha devamlı olduğu halde dünya hayatını tercih ediyorsunuz.) (A’la: 87/16-17) (S: 91)Allah Teala buyurdu ki:(Siz geçici dünya malını istiyorsunuz, halbuki Allah (sizin için) ahireti istiyor) (Enfal: 6/67), Allah Teala Karun kıssasında buyurdu ki:(Karun ihtişamı içinde kavminin karşısına çıktı. Dünya hayatını arzulayanlar: Keşke Karun’a verilenin benzeri bizim de olsaydı, doğrusu o çok şanslı dediler. Kendilerine ilim verilmiş olanlar ise şöyle dediler: Yazıklar olsun size!İman edip iyi işler yapanlara göre Allah’ın mükafatı daha üstündür. Ona yeryüzünde böbürlenmeyi ve bozgunculuğu arzulamayan kimselere veririz (en güzel) akibet takva sahiplerinindir.) (Kasas: 28/79-83) Ve:(Onlar dünyla hayatıyla şımardılar. Oysa ahiretin yanında dünya hayatı, geçici bir faydadan başkabirşey değildir) (Ra’d: 13/26). Ve buyurdu ki:(Onlara de ki:“Dünya menfaati önemsizdir, Allah’tan korkanlar için ahiret daha hayırlıdır ve size kıl payı kadar haksızlık edilmez) (Nisa: 4/77) Firavn ehlinin iman eden kimsesinden hikaye ederek şöyle buyurdu: (Ey Kavmim siz bana uyun, sizi doğru yola götüreceğim. Ey kavmim şüphesiz bu dünya hayatı, geçici bir eğlencedir. Ama ahiret, gerçekten kalınacak yurttur) (Nisa: 4/77) Allah azze ve celle ameli, çalışması ve niyetiyle dünyayı isteyeni zikretti, bunun zikri; “Ameller niyetlere göredir”[10] hadisi üzerine konuşurken geçmişti, Allah katında dünyanın kınanması ve hor görülmesi hakkında hadisler çoktur.
Müslim’in Sahih’inde[11] Cabir (r.a.)’in Peygamber (s.a.v.)’den şunu rivayet ettiği geçmektedir:“İnsanlar iki tarafındayken Peygamber (s.a.v.) çarşıya uğradı iki kulağı küçük ölü bir keçi yavrusuna rastladı, kulağından tuttu ve buyurdu ki:
“Bu sizin olsaydı hoşunuza gider miydi?” Dediler ki:
“Ey Allah’ın Resul’ü eğer o sağ bile olsaydı ona yine rağbet etmezdik çünkü o küçük ölü bir keçi yavrusuna rastladı, kulağından tuttu ve buyurdu ki:
“Vallahi dünya Allah’a bunun size hor oluşundan dahahordur.”

(1) KAMİL (3/902).
(2) ZÜFER ÇOK VEHİM SAHİBİR, ibni Uyeyne hakkında Ebu Hatim dedi ki: Onunla delil olmaz, onun münkerleri vardır. (Mizanu’l İtidal: 3/680).
(3) Hadis mürseldir, adamları güvenilirdir, Ebu Nuaym Hilye’de tahric etti: (8/41)Enes’ten şu lafızla tahric etti:“Bir adam Peygamber (s.a.v.)’e geldi ve dedi ki:
“Bana bir amel bildir ki ben onu yaptığım zaman onun üzerine beni Allah ve insanlar sevsin, Peygamber (s.a.v.) ona buyurdu ki:
“Dünyada zahid ol seni Allah sevsin insanlar ise onlalra bunu (dünyayı at, seni severler)”. Ebu Nuaym dedi ki:Bu hadiste Enes’i zikretti ve Ömer (bin İbrahim el-Müstemli) veya Ebu Ahmed (İbrahim bin Muhammed bin Ahmed el-Hemedani)’den olduğunu vehmetti, sağlam rivayet edenler onu Hasan bin Rabi’den rivayet etti, Mücahid’e gelmedi, yani mürseldir.
(9) Ğafir (Mü’min): 40/38-39)
(10)Bu meşhur sahih hadistir, kitabın metninden birinci hadistir.
(11) Müslim sahihinde Cabir’den tahric etti (Müslim’in Muhtasarı: 2078, Camiu’l Usul: 5/256).

Yine onda[1] Müstevred el-Fihri’den Peygamber (s.a.v.)’in şöyle dediği rivayet edilir: “Dünya ahirete kıyasla sizden birinizin parmağını denize girdirmesi gibidir sizden biriniz baksın (denize parmağını daldırdıkdan sonra) parmağı ne kadar su ile dönecek) Tirmizi Sehl bin Sad (r.a.)’den tahric etti o da Peygamber (s.a.v.)’in şöyle buyurduğunu rivayet etti : “Eğer dünya Allah katında bir sivrisineğin kanadına eşit olsaydı, ondan (dünyada) kafire bir içimlik su vermezdi” ve bunu Tirmizi doğruladı[2] bir şeyde zühdü manası: Mustakil olarak horluğundan dolayı ondan yüz çevirmek ona ehemmiyet vermemektir, denilir ki: fieyün zeyüdün: Yani hakir, az. Selef ve daha sonra gelenler dünyada zühd hakkında konuştular bu konuda çeşitli sözleri vardır. Bu hususta merfu hadis variddir Tirmizi ve ibni Mace Amr bin Vakıd’dan tahric etti o da Yunus bin Halbes’ten o da Ebu İdris el-Havlani’den o da Ebu Zer’den o da Peygamber (s.a.v.)’den şöyle dediğini rivayet etti: Zahitlik helalı haram kılmakla malı zayi etmekle değildir, fakat dünyada zahidlik elindekini Allah’takinden daha sağlam olmamasıdır,

senin musibet sevabı içinde olmandır musibete uğradığın zaman onun sende kalmasını arzulamak ve ona tekrar arzu duymandır"[3] Tirmizi dedi ki: Gariptir, bunu ancak bu vecihle biliyoruz. Amr bin Vakid münkerül hadistir.
Derim ki: Sahih olan İmam Ahmed'in Zühd kitabınd'a rivayet ettiği gibi mevkuf oluşudur, dedi ki: Bize Zeyd bin Yahya ed-Dimeşki, anlattı, (o da dedi ki:) bize Halid bin Sübeyh anlattı (o da dedi ki:) Bize Yunus bin Halbes anlattı, dedi ki: Ebu Müslim el Havlani (r.a.) de ki: Dünyada zahidlik helalı haram kılmakla, malı zayi etmekle değildir, ancak dünyada zahidlik: Allah'takini seni elindekinden daha sağlam olmasıdır, bir müsibete uğrarasan şayet o musibet sende kalırsa onu ecrini çok şiddetli ümit etmelisin, onu kendine (ahiret) azığı olmasını arzulamalısın.
Bunu ibni dünya Muhammed bin Muhacir riayetinden tahric etti, o da Yunus bin Mesire'den şöyle dediği rivayet etti: (s: 93) dünyada zahidlik helalı haram kılmakla ve malı zayid etmekle değildir, fakat dünyada zahidlik Allah'takini senin elindekinden daha sağlam olmasıdır halin musibete uğrdığınki ile musibete uğramadığınki eşit olmadır, hak uğrunda seni kınayanla seni öven bir olmalıdır. Zühdü üç şeyle tefsir etti hepsi de kalp amellerindendir, aza amellerinden değil bunun için Ebu Süleyman der ki: Kimseye zühd ile şahidlik etme, çünkü zühd kalpte: Birincisi: Kulun Allah'takine kendi elindekinden daha fazla güven içinde olmalıdır, bu yakinin sıhhatinden ve kuvvetinden kaynaklanır, çünkü Allah kullarının, rızkına kefildir, Allah Teala buyurdu ki: (Yeryüzünde yürüyen her canlının rızkı, yalnızca Allah'ın üzerinedir) (Hud: 11/6) ve buyurdu ki: (Semada da rızkını ve size vadedilen başka şeyler vardır)(Zariyat:51/22) ve buyurdu ki: (Rızkı Allah katında arayanın ve O'na kulluk edin) (Ankebut: 29/17) Hasan dedi ki: Kendi elindekine Allah katındakinden daha fazla güvenmem yakiniyin (kesin inanç) zayıflığındandır.
Ali ve ibni Mesud dedi ki: Rızkın en fazla ümit edildiği vakit dünyada un yok dedikleri vakittir. Mesruk dedi ki: Zannın ne güzel olduğu zaman hizmetçinin şöyle dediği andır: Evde buğday ekmeği ve bir dirhem bile yoktur.
İmam Ahmed dedi ki: Günlerimin en sevinçlisi sabahlayıpta yanımda hiçbir şeyin olmadığı gündür.
Ebu Hazimi Zaahide denildi ki:
"Senin malın nedir?"
"Benim malım ikidir, o ikisi ile fakirlikten asla korkma: Allah'a güven ve insanların elindekinden ümit kesmektir."[8] Ona denildi ki:
"Sen fakirlikten korkmuyor musun?" dedi ki:
"Efendim göklerde, yerlerde ve yerin altındakilerin sahibidir ben fakirlikten korkar mıyım?" Ali bin Muvaffaka bir kağıt verdi, o da okudu, bir de ne görsün, ey Ali bin Muvaffak ben senin Rabbinken sen fakirlikten mi korkuyorsun?" yazılıydı.
Fudayl bin İyad dedi ki: Zühdün aslı Allah'dan razı olmaktadır ve dedi ki: Allah'a güvenir, Allah'ın kendisine olan tedbirine razı olur, ümit ve korku ile yaratıklardan alakasını keser, bu da kendisine hoş olmayan şeylerle dünyayı istemekten engeller

(1) Müslim, ibni Hibban ve Tirmizi Kays bin Ebi Hazim rahimehullah yoluyla tahric etti. (Camiu'l Usul: 5/257).
(2) Hadis sahihtir Tirmizi ve ibni Mace Sehl'den, Ebu Davud Cabir'den tahric etti: (Camiu'l Usul: 5/256 Irakinin ihya tahrici: 3/193. Beyrut baskısı).
(3) Tirmizi ve ibni Mace tahric ve ibni Mace tahric etti, musannifin zikretiği gibi garibtir.
(4) Ahmed "Zühd"'de tahric etti s: 18.
(8) Ebu Nuaym Hilye'de irad etti 3/232).

Kim böyle olursa dünyada gerçekten zahid olur, insanların en zengini olur, hatta dünyada bir şeyi olmasa bile böyledir, Ammar (r.a)'ın dediği gibi: Vaiz olarak ölüm, zenginlik olarak yakin, meşguliyet olarak ibadet yeter.[1]
İbni Misud (r.a.) dedi ki: Allah'ın kızdığı şeylerle insanlardan hoşnut olman Allah'ın rızkına karşı kimseyi övmemen, Allah'ın vermediği şeyden dolayı bir kimseyi kınamaman yakindir. Çünkü Allah'ın rızkını hırs edeninhırsı getirmez, hoşlanmayanın hoşlanmaması o rızkı geri çevirmez, Allah ilmi, adaleti ve hikmetiyle ruhu, ferahı yakin ve rızada kılmıştır, sıkıntı ve üzüntüyü kızgınlık ve şüphede kılmıştır.[2] Mürsel bir hadiste:Peygamber (s.a.v.) şu duayı ediyordu:"Ey Allah'ım senden kalbime yerleşmiş bir iman istiyorum, sadık bir lisan istiyorum ta ki bana ayırdığın rızkı engelleyecek olmadığını bileyim, bana ayırdığın rızık ile beni razı kıl."[3]
Ata el-Horasani meclisinden kalkmadan şöyle diyordu:"Allah'ım bize senin yakinini ver ta ki dünya musibetleri bize küçük gelsin, bilelim ki bize ancak senin yazdığın isabet ediyor, bu rızıktan da ancak bize taksim ettiğin geliyor."[4] İbni Abbas'tan merfu olarak bize şu rivayet edildi:"İnsanların en zengini olması kimi sevindirirse, Allah'takine kendi elinden daha fazla güvensin."[5] İkincisi:Kulun dünyasında malının, çocuğunun ve bundan başka şeyinin gitmesiyle bir musibete uğradığı zaman dünyada kendinden giden şeyin geri kendisinde kalmasını arzuladığından daha fazla bu musibetin sevabına rağbet etmesidir, bu da yine yakinin mükemmelliğinden kaynaklanır.
(S:95) İbni Ömer (r.a.)'den rivayet edildi, Peygamber (s.a.v.) duasında şöyle diyordu:"Allah'ım bizimle senin masiyetlerin arasına girecek (masiyetlere engel olacak) korkundan bize de ver, bizi cennetine ulaştıracak taatından ver, dünya musibetlerini bize küçük kılacak yakinden ver."[6] Ali bin Ebi Talib'in dediği gibi bu dünyada zühdün ve ona az rağbet etmenin alametlerindendir: Kim dünyada zahid olursa musibetler ona hafif gelir. Üçüncüsü:Hak hususunda kul yanında kendini övende kınayanda eşit olmalıdır. Bu da dünyada zühdün, onun hakir oluşunun ona az rağbet edişin alametlerindendir,

çünkü kimin yanında dünya büyük olursa övülmeyi tercih eder kınanmayı sevmez, belki de kınanma korkusuyla birçok hakkı terkeder ve övülme için birçok metinin kalbinden düştüğüne delildir, hak sevgisinin kalbini doldurduğuna ve mevlasının razı olduğu şeylerin kalbini doldurduğuna delildir, ibni Mesud (r.a.) dedi ki:Yakin Allah'ın kızmasıyla insanları razı etmemendir. Allah kendi yolunda cihad edip kınayanın kınamasından korkmayanları övdü. Seleften zühdün tefsiri hakkında başka ibareler de rivayet edildi, hepsi de daha öncekine dönüyor, Hasan'ın şu sözü gibi: Zahid birini gördüğü zaman şöyle diyendir:Bu benden daha üstündür, bu gerçekte zahidin şu manaya geldiği anlamına geliyor:O nefsinin övülüp yüceltilmesi hususunda zahiddir, bunun için için denilir ki:Başkanlıkta zahid olmak olmak (ona göz dikmemek, arzulamamk) altın ve gümüşte zahid olmaktan daha şiddetlidir (zordur)[7] Kim kalbinden riyaset (baş olma) ve insanlardan yukarda olma sevgisini çıkarırsa o gerçek zahiddir, bu insanın yanında kendini övende kınayanda eşit olur. Vehb bin el-Verd rahimehullah dedi ki:Dünyada zahdilik, dünyada kaybolana üzülmemen, sana gelene de sevinmemendir,[8] ibni's Semmak rahimehullah dedi ki:fiu kimse zahidliği açık kimsedir. Dünyanın kendine yönelmesi de, arka dönmesi de o kulun yanında eşittir, fazlalığı da noksanlığı da eşittir, musibet hali de, bir musibet olmadığı hali de eşittir.

(1) Ondan ibni Ebi'd Dünya; "Yakin"'de zikretti, fakat senedinde meçhul vardır.
(2) İbni Ebi'd Dünya; "Yakin"'de rivayet etti, senedi munkatıdır.
(3) İbni Ebi'd Dünya; "Yakin"de tahric etti adamları güvenilirdir.
(5) Hadis merfudur Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti: 3/218 ve sonrası, şu lafızla tahric etti:"Kim insanların en zengini olmayı severse, Allah'takine kendi elindekinden daha fazla güven içinde olsun..."Yine Hakim, Kudai; "Müsnedü'ş fiihab"'da Beyhaki: "Zühd'de" tahric etti, isnadı zayıftır. Taberani'nin Evsat'ta tahric ettiği Ebu'd Derda hadisinde şöyldir; "... fakat dünyada zahidlik kendi elindekine Allah'ta bulunandan daha fazla güvenmemendir"(Mecmaü'z Zevaid: 10/286).
(6) Hadis hasendir, Tirmizi tahric etti (3497) ve dedi ki:Hasen, garibtir. Nesai'de ve Hakim'de tahric etti ve doğruladı. (Camiu'l Usul: 5/84).
(7) Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti: (8/238).Yusuf bin Esbat'tan tahric etti, şu lafızla tahric etti:"Riyasette zühd, dünyada zühdden daha şiddetlidir."
(8) Ebu Nuaym Hilye'de Vüheyb bin el-Verd el-Mekki'den tahric etti: (8/140).

-Zannediyorum imam Ahmed- soruldu ki:
"Beraberinde mal bulunan zahid olur mu?"Dedi ki:
"Eğer fazlalığı ile sevinmiyor, eksilmesiyle üzülmüyorsa o zahiddir." Zühri zahidden soruldu, dedi ki: "Haram sabrına üstün gelmeyendir ve helal şükründen kendini alıkoymayandır[1] bu da öncekine yakındır, çünkü manası zahid dünyada harama gücü yettiği halde sabredip yapmayandır, helal işte olursa kendisini şükürden engellemez, bilakis Allah'a şükür eder." Ahmed bin Ebi'l Havari rahimehullah dedi ki:Süfyan bin Uyeyne'ye dedim ki:
"Dünyada zahid kimdir?"Dedi ki:
"Kendisine nimet verilince şükreden, bela verilince saberedendir" dedim ki:
"Ey Ebu Muhammed kendisine nimet verilince şükreden, bela verilince sabreden ve nimeti hapseden nasıl zahid olur?"Dedi ki:
"Sus, nimetler kendisini şükürden, belalar kendisini sabırdan engellemeyen kimse zahiddir."[2] Rasia dedi ki:Zahidlik eşyayı hakkıyla toplayıp, hakkıyla geri koymaktır.[3] Süfyanı Sevri rahimehulah dedi ki:Dünyada zühd kısa emeldir, kaba yemek ve aba giymekle değildir. Ve dedi ki:Selefin dualarından şu da vardı:Allah'ım bizi dünyada zahid kıl ve zühdü bizde genişlet, bizden geri çevirme, bize onu arzu lattır.
Yine imam Ahmed'de şöyle dedi:Dünyada zühd:Kısa emeldir, bir keresinde de dedi ki:Kısa emel ve insanların elindekinden ümit kesmektir. Kısa emel Allah sevgisini ve O'na kavuşmayı gerekli kılar, dünyadan çıkmayı gerekli kılar, uzun emel orada kalmayı gerektirir, kimin emeli kısa olursa, dünyada kalmayı sevmez, bu zühdün ve dünyadan yüz çevirmenin son noktasıdır, ibni Uyeyne buna şu ayetle delil getirdi:((Ey Muhammed onlara) de ki:fiayet (iddia ettiğiniz gibi) ahiret yurdu Allah katında diğer insanlara değilde yalnızca size aitse ve bu iddianızda doğru iseniz haydi ölümü temenni edin. Onlar, kendi elleriyle önceden yaptıkları işler (günah ve isyanları) sebebiyle hiçbir zaman ölümü temenni etmeyeceklerdir. Allah zalimleri iyi bilir. Yemin olsun ki, sen onları yaşamaya karşı insanların en düşkünü olarak bulursun.) (Bakara: 2/94-96)
(S:97) İbni Ebi'd Dünya Dahhak bin Müzahim'e isnatla şöyle dediğini rivayet etti:"Peygamber (s.a.v.)'e bir adam geldi ve dedi ki:
"Ey Allah'ın Resulü insanların en zahidi kimdir?"Buyurdu ki:
"Kabri ve belayı unutmayan, dünyanın süsünü terkeden baki olanı fani olana tercih eden, yarını kendi günlerinden saymayan ve nefsini ölü sayandır" bu mürseldir.[5] Selefin bir çoğu zühdü kısımlara ayırdılar:Bir kısmı dedi ki:fiirkte ve Allah'tan başkasına tapılan şeyde zühd, sonra bütün haram ve masiyetlerde zühd, sonra helalde zühd, bu da zühdün en aşağısıdır. Bu kısımdan ilk iki zühd farzdır, üçüncüsü: Farz değildir, çünkü farzların en büyüğü şirkte zühddür, sonra bütün masiyetlerde zühddür. Bikr el-Müzeni kardeşleri için şöyle dua ediyordu:Allah bizi ve sizi kendisine haram ve günahlara imkan veripte kendisini Allah'ın gördüğünü bilip onu terk eden kimsenin zühdüyle zühdlendirsin.

İbni'l Mübarek dedi ki:Selam bin Ebi Muti dedi ki:Zahid üç şekil üzeredir, Birincisi:Söz ve fiilini Allah için yapıp, onunla dünyadan bir şey istememesidir. İkincisi:Düşgün olmayanı terkedip salih amel işlemektir. Üçüncüsü: Helalda zühd ancak bu birinci dereceyi zühd kıldı. Amel ve sözde ihlasa zıt olan gösteriş küçük şirktir, ona sevkeden dünyada övülmektir, ehli yanında öne geçmektir, bu da yükselme sevgisi ve riyasetin (baş olma) sevgisini bir çeşitidir.
İbrahim bin Edhem dedi ki: Zühd üç sınıftır: Farz zühd, fazilet zühd ve selamet zühddür. Farz zühd ise haramda zühddür, fazilet zühd ise: Helalda zühddür, selamet zühd ise: fiüphelililerde zühddür.[7]
İnsanlar özellikle haramdan zühd edip fazla mübahlardan zühd etmeyene zahid isminin hak olup olmadığında ihtilaf etti.

(1) (Ebu Nuaym Hilye'de şu lafızla tahric etti (7/287). "Helal şükrüne galip gelmeyen, haram da sabrına galip gelmeyendir."
(2) Süfyan'dan Ebu Nuaym Hilye'de: (7/237) tahric etti.
(3) Ebu Nuaym Hilye'de: (3/259) Rabia bin Ebu Abdurrahman'dan.
(5) Yine İbniEbi fieybe Musannef'inde tahric etti.
(6) Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti: 6/188.
(7) Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti: (8/26, 10/13) zikredilen lafız onuncu cüzdekidir).

Bu konuda iki görüş vardır, birincisi: Bununla zahid ismini hak eder, bunun zikri Zühri, ibni Uyeyne ve başkasından daha önce geçti. İkincisi:Fazla mübahlara zühdü olmadıkça zühd ismini alamaz, bu arif alimlerden bir gurubun görüşüdür, hatta bazısı dedi ki:Bu halis mübah zühdü yitirildiği için zühd yoktur, bu Yusuf bin Esbat[1] ve başkasının görüşüdür, bunda nazar vardır. Yunus bin Ubeyd diyordu ki: Dünyanın kıymeti nedir ki, onda zahid olan övülsün Ebu Süleymanı Darani dedi ki:Irak'ta zühd konusunda bize ihtilaf ettiler, bir kısmı dedi ki:Zühd insanlarla karşılaşmayı terketmektir, bazısı dedi ki:fiehvetlerin terkiyledir, bazısı dedi ki:Çirkin şeyleri terketmektir, herbirinin sözü birbirine yakındır dedi ki:Ben de seni Allah'tan alıkoyan şeyi terketmendir görüşünü savunuyorum.[2] Ebu Süleyman'ın bu dediği güzeldir, bu zühdün bütün manalarını ve çeşitlerini topluyor. Bil ki kitap ve sünnette dünyanın kınanması kıyamete kadar birbiri ardınca gelen gece gündüz gibi zamana ait değildir, çünkü Allah Teala o ikisini (gece ve gündüzü)Allah'ı hatırlayıp şükretmeyi murad edenler için birbiri ardınca kılmıştır.
İsa (a.s.)'ın şöyle dediği rivayet edilir:Bu gece ve gündüz iki depodur, bu ikisine ne koyduğunuza bakınız. Aleyhissalü vesselam buyuruyor ki:"Gece yaratıldığı şey için amel ediniz, gündüz yaratıldığı şey için amel ediniz."Mücahid dedi ki:Hergün Ademoğluna der ki:Sana bu gün geldim, bu günden sonra da dönmeyeceğim, ben de ne yaptığına bak, o gün geçirilirse dürülür, sonra üzerine mühür vurulur, kıyamet günü Allah açıncaya kadar bir açılmaz, her gecede böyle der[3] selefin bir şöyle bir şiir söyledi: Dünya ancak cennet ve cehenneme yoldur geceler insanın ticaret yeri günler pazar yeridir.
(S:99) Kımama Allah'ın insanlara beşik ve mesken kıldığı yeryüzüne de değildir, oradaki dağlar, denizler, nehirler ve madenlere de değildir, orada yetiştirdiği bitki ve ağaçlara da değildir, orada yaydığı hayvanlar ve başka şeylere de değildir, bütün bunlar insanların menfaatları olan Allah'ın nimetleridir, insanlar için onlarda ibretler ve Allah'ın birlik, kudret ve büyüklüğüne karşı deliller vardır, kınama ancak dünyada Ademoğlunun yaptığı fiillerdir, çünkü fiillerinin çoğunluğu neticesi övülmemiş şekilde gerçekleşiyor, veya sonuçta zarar verecek veya menfaatsiz geiyor, Allah Teala buyurdu ki:(Bilin ki dünya hayatı ancak bir oyun, eğlence, bir süs, aranızda bir övünme ve aranızda daha çok mal ve evlat sahibi olma isteğinden ibarettir. Tıpkı bir yağmur gibidir ki, bitirdiği ziraatçilerin hoşuna gider, sonra kurur da sen onun sapsarı olduğunu görürsün) (Hadid: 57/20)
Ademoğlu dünyada iki kısımdır:Birincisi:Kullar için dünyadan sonra sevap ve ceza için bir yerin olmasını inkar edenler, bunlar Allah Teala'nın haklarında şöyle buyurduğu kimselerdir:(Huzurumuza çıkacaklarını beklemeyenler, dünya hayatına razı olup onunla rahat bulanlar ve ayetlerimizden gafil olanlar yok mu, işte onların kazanmaka oldukları (günahlar) yüzünden varacakları yer ateştir) (Yunus: 10/7-8)
Onların gayretli dünyadan istifade, ölmeden önce lezzetleriyle ganimetlenmektir, Allah Teala buyurdu ki:(İnkar edenler ise (dünyadan) faydalanırlar, hayvanların yediği gibi yerler. Onların yeri ateştir) (Muhammed: 47/12).
Onlardan bazısı dünyada zühdü emreder, çünkü çokça dünyalığın sıkıntı ve keder getirdiğini görür ve der ki:Nefsin alakası çoğaldıkça ölüm anında ondan ayrılmak nefse acı verir, bu onların dünyada zühdlerinin son noktasıdır. İkinci kısım:Sevap ve ceza için bir diyarın varlığını kabul edenler, bunlar müslümanların şeriatına bağlı olan kimselerdir, bunlar üç kısma ayrılırlar, nefsine zulmedenler, orta halli olanlar ve hayırlara koşanlar, önde gidenlerdir, nefislerine zulmedenler çoğunluktur, dünya süsüyle beraberdirler, dünyayı helal olmayan yönden kazanırlar, uygun olmayan yerde kullanırlar, dünya en büyük gayesi olmuştur, onunla razı olur, onun için kızar, onun için dostluk, onun için düşmanlık eder, bunlar oyun, eğlence süs, övünme ve çokluk sahibi olma arzusundadırlar, hepsi de dünyadan maksadın ne olduğunu bilmemiştir, ahiret yurdu için azık edinilecek yolculuk yeri olduğunu bilmemişlerdir.

(1) Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti: 8/238.
(2) Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti: 9/258.
(3) Mücahid'den Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti: 3/292.

Her ne kadar mücmel iman ile inanıyorlarsa da tafsilatlı olarak bilmiyorlar, dünyada Allah'ı bilenlerin tattığını tadamıyorlar, dünyada tadılan şeyler ahirette depolananların bir nümunesidir. Onlardan orta halli olanlar dünyadan mübah yönden istifade eder, farzlarını yerine getirir gerekliden fazlasını nefsi için tutar, dünya şehvetlerinden istifade eder (helal yönden) bunlara zahid ismi verileceği hususunda ihtilaf edildi, bu hususta onlara bir ceza yoktur, ancak dünyada genişlikleri nisbetinde ahirette derecelerinden eksiltilir. İbni Ömer dedi ki:Kul dünyadan birşey elde ederse Allahkatında derecelerinden eksilir her ne kadar cömertte olsa böyledir, bunu ibni Ebi'd Dünya güzel bir isnatla tahric etti,[1] merfu olarak Ayşe (r.a.)'den de rivayet edildi, isnadında nazar vardır.

İmam Ahmed Zühd kitabında isnadıyla rivayet etti ki: Bir adam Muaviye'nin huzuruna girdi, Muaviye ona bir elbise giydirdi, sonra adam çıktı sahabeden EbuMesude[1] Ensari ve bir adama uğradı, birisi dedi ki:Onu (elbiseyi) iyiliklerinden al, diğeri de dedi ki:Onu güzel şeylerinden al.Ömer'e isnatla şöyle dediğini rivayet etti:Eğer iyiliklerinden eksilmeyeceğini bilseydim size yumuşak davranarak aranıza karışırdım, fakat Allah azze ve celleyi bir kavmi ayıplayarak şöyle buyurduğunu işittim:(Dünyadaki hayatınızda bütün güzel şeylerinizi harcadınız, onların zevkini sürdünüz.) (Ahkaf: 46/20). Fudayl bin İyad dedi ki:Dilersen dünyadan az istifade et, dilersen çok sen ancak torbandan alıyorsun, buna şu şahittir, Allah kullarına fazla dünya şehvetlerini, onun süsünü haram kıldı, onu onlar için ahirete biriktirdi, buna şu ayetle merdivenleri gümüşten yapardık. Evlerinin kapılarını ve üzerine yaslanacakları koltukları koltukları da (hep gümüşten yapardık)(S: 101) (Ve onları zinetlere boğardık. Bütün bunlar sadece dünya hayatının geçimliğidir. Ahiret ise, Rabbinin katında Allah'ın azabından sakınıp rahmetine sığınanlara mahsustur.) (Zuhruf: 43/33-35)

Sahih olarak Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğu rivayet edildi:"Kim dünyada ipek giyerse ahirette giyemez."[2] ve: "Kim dünyada iki içerse ahirette içemez."[3] ve buyurdu ki: "İpek, dibac (ipek karışımlı kumaş) giymeyiniz altın ve gümüş kaplardan içmeyiniz, o ikisinin tabaklarından yemeyiniz, çünkü o dünyada onların, ahirette ise sizindir."[4] Vehb dedi ki: Allah azze ve celle Musa (a.s.)'a buyurdu ki:Ben evliyalarımı dünya nimetlerinden ve genişliğinden uzaklaştırıyorum, aynen şefkatli çobanın develerini insan ve hayvan pisliklerinden uzaklaştırıldığı gibi (böyle yapıyorum), bu onların benim yanımda alçaklıklarından dolayı değildir, fakat dünya yaralamamış şekilde tam selametli olarak benim ikramımdan nasiblerini alsınlar diye böyle yapıyorum. Buna Tirmizi'nin Katade bin Numan'dan tahric ettiği Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu hadis şahittir: "Allah bir kulu severse onu dünyadan korur, sizden birinizin hastasını sudan koruduğu bir kulu severse onu dünyadan korur, sizden birinizin hastasını sudan koruduğu gibi korur."[6] Müslim'in sahihinde Abdullah bin Amr (r.a.)'dan Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu riayet ettiği tahric edildi: "Dünya müminin zindanı, kafirinde cennetidir."Allah izniyle hayırlarda önde gidenlere gelince onlar dünyadan muradın ne olduğunu anladılar, gereğince amel ettiler, Allah kimin ameli daha güzel diye imtihan etmek için kullarını bu dünyaya yerleştirmiş olduğunu bildiler.

(1)İbni Ebi'dDünya güzel bir isnatla ibni Ömer (r.a.)'den tahric etti, Ayşe'den merfu olarak rivayet edildi, hafız Münziri Terğib ve Terhib'de dedi ki:(4/163). Mevkuf daha sahihtir, yine mevkuf olarak Hennad bin Seriy "Zühd"'de tahric etti, ibni Ebi fieybe Musannef'inde, Ebu Nuaym Hilye'de: (1/306) tahric etti.

(2) Hadis sahihtir, Enes'ten Ahmed, Buhari, Müslim, Nesai ve ibni Mace tahric etti (Camiu's Sağir), (Camiu'l Usul: 11/285).

(3) Hadis sahihtir, ibni Ömer'den Malik, Ahmed, Buhari, Müslim, Nesai ve ibni Mace tahric etti (Camiu's Sağir.)

(4) Hadis sahihtir, Huzeyfe bin Yeman'dan Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi, Nesai ve ibni Mace tahric etti (Camiu'l Usul: 1/282, 11/285).

(5)Hadis sahihtir, Tirmizi, Hakim tahric etti, doğruladı ve ibni Hibban tahric etti.

(6) Hadis sahihtir, Ahmed, Müslim, Tirmizi, ibni Mace Ebu Hureyre'den, Taberani ve Hakim Selman'dan, Bezzar ibni Ömer'den tahric etti (Camiu's Sağir, Camiul usul: 5/255).

Allah Teala buyurdu ki: (O, hanginizin amelinin daha güzel olacağı hususunda sizi imtihan etmek için, arşı su üzerinde iken, gökleri ve yeri altı günde yaratadır) (Hud: 11/7) ve buyurdu ki:(O ki, hanginizin daha güzel davranacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratmıştır.) (Mülk: 67/2) Selefin bazısı dedi ki:Hangisi dünyada daha zahid ve ahirete daha arzulu diye, dünyadaki güzelliği imtihan vesilesi kıldı, ta ki kim onunla beraber durup ona meylediyor ve kim de bu şekilde değil ona baksın, Allah Teala buyurdu ki:(Biz insanların hangisinin daha güzel amel edeceğini deneyelim diye yeryüzündeki her şeyi dünyanın kendine mahsus bir zinet yaptık) (Kehf: 18/7) sonra onun kesileceğini ve yok olacağını açıkladı: ((Bununla beraber) biz oradaki her şeyi kupkuru bir toprak yapacağız) (Kehf: 18/8) Dünyadan bana ne, benimle dünyanın misali bir ağaç gölgesinde kaylule (öğle uykusu) yapan sonra terkedip giden binekli gibidir."[6]

"Sahabeden bir topluluğa dünyadan edinecekleri şeyin yolcu azığı gibi olmasını tavsiye etti", Selaman, Ebu Ubeyde bin Cerrah, Ebu Zer ve Ayşe (r.a.)[7] onlardandır (S: 103) ibni Ömer'e:(Dünyada kendisini bir garib veya yolun bir tarafından diğer tarafına geçen gibi olmasını ve nefsini kabir ehlinden saymasını tavsiye etti."[1] Bu derecenin ehli iki kısımdır:Dünyada sadece ihtiyacıyla yetinenle, zahidlerden çoğunun hali budur. Nefsin kuvvet kazanması için bazan mübah şehvetleri kullananlarda ikinci kısımdır, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki:"Dünyanızdan bana kadın, güzel koku sevdirildi, gözümün nuru namazda kılındı."Bunu Ahmed veNesai Enes'ten tahric etti,[2] imam Ahmed[3] Ayşe (r.a.)'den şöyle dediğini tahric

etti:"Peygamber (s.a.v.) dünyadan kadın, güzel koku ve yemeği seviyordu kadın ve güzel kokudan istifade etti, yemekten istifade etmedi."
Vehb dedi ki:Davud (a.s.) ehlinin hikmetinde yazılıdır ki:Akıllının dört saatten gafil olmaması gerekir:Nefsini hesaba çekeceği saat, Rabbine fısıldayacağı saat, kendisine ayıplarını bildiren kardeşleriyle karşılaşma saat, kendisine ayıplarını bildiren kardeşleriyle karşılaşma saati, nefsi ve lezzetleriyle başbaşa kaldığı saattir, bunu helal ve az yapacak, çünkü bu saat diğer saatlara yardımcıdır, kalbleri odaklaştırır, yani rahatlatır, ne zaman Allah'a itaatta kuvvet kazanacağı mübah şehvetlerini kullansa, onun bu şehvetleri sevaplanacağı bir itaat olur, Muaz (r.a.)'ın dediği gibi:Ben gece kıyamımın ecrini beklediğim gibi uykumun da ecrini bekliyorum, yani uykusuyla gecenin sonunda kıyama niyet ediyor, kıyamının sevabını beklediği gibi uykusunun da sevabını bekliyor, bazısı mübah olan şehvetlerinden istifade ettiği zaman kardeşlerine de verirdi. İbni'[1] Mübarek'in bir şeye iştah duyuğu zaman bazı ashabı da iştah duyuncaya ve onlarla beraber yiyinceye kadar yemeği rivayet edilir.

(5) İbni Abbas'tan Ahmed, ibni Hibban sahihinde, Beyhaki, Taberani Kebir'de ve Hakim tahric etti, ibni Mesud'dan Ahmed, Tirmizi, ibni Mace, Hakim, Beyda tahric etti sahihtir (Terğib ve Terhib: 4/198-199, Camiu's Sağir, tahricü ehadisi ihya: 3/205).
(6) Selman'dan Ahmed, ibni Hibban, Abdurrezzak, Taberani Kebir'de, Kudai"Müsnedü'ş fiihab"'da Ebu Nuaym Hilye'de:(1/195-197) sahihtir, Hakim, Zehebi ve ibni Hibban doğruladı. Ayşe'den Tirmizi: (1781, 6/85) tahric etti ve dedi ki:Bu hadis garibtir, yine Ebu Nuaym tahric etti, Hakim doğru buldu, Zehebi zayıf buldu, Habbab bin Eret'ten Ebu Ya'la ve Taberani güzel bir isnatla tahric etti, ve dedi ki:Bu hadis garibtir, yine Ebu Nuaym tahric etti, Hakim doğru buldu, Zehebi zayıf buldu, Habbab bin Eret'ten Ebu Ya'la ve Taberani güzel bir isnatla tahric etti, ibni Ebi fieybe ve Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti:(1/360)(Mecmaü'z Zevaid: 10/253-254, Terğib ve Terhib: 4/222-223).
(1) Buhari merfu olarak ibni Ömer'den şu lafızla tahric etti:"Dünyada sanki sen bir garib veya yolun bir tarafından öbür tarafına geçen kimse gibi ol" bu geçen kırkıncı hadistir, musannifin zikrettiği bu lafızla Ahmed, ibni Mace ibni Ömer'den Leys bin Ebi Süleym tarikiyle tahric etti, zayıftır.
(2)Hadis sahihtir, Hakim dedi ki:Müslim'in şartı üzere sahihtir, Hafız Iraki dedi ki:İsnadı güzeldir, ibni Hacer dedi ki:Hasendir,Süyuti de buna mütebaat etti, Ahmed, Nesai Hakim, Beyhaki Sünen'de Enes'ten tahric etti (Camiu's Sağir ve Feyzu'l Kadir, Camiu'l Usul: 5/431, 10/244, tahricü ehadisil ihya: 3/208).
(3)Ahmed Mmüsnette tahric etti, zayıftır, içerisinde meçhul adam var.
Bir şeye iştah duyduğu zaman bir misafir çağırırdı, Evzai'nin şöyle dediği zikredilir: Üç zümrenin yediklerine hesap yoktur. Sahur yapan, iftar ederken oruçlu ve misafirin yemeğidir. Hasan dedi ki: Dünyada senin menfaatine olan şeyleri talep etmen dünyayı vesmen demek değilir, ihtiyacını giderecek şeyi terketmen dünyadan zühd değildir, kim dünyayı sever ve dünya kendini sevindirirse kalbinden ahiret korkusu gider. Said bin Cübeyr dedi ki:Aldatma metaı seni ahiret isteğinden alıkoyandır, seni oyalayıp alıkoymayan aldatma metaı değildir, fakat daha hayırlısına ulaşma metaıdır. Yahya bin Muaz er-Razi dedi ki:Hayatımı kazanacağım yiyeceğin takdir edildiği ve ahiretimi kazanacağım taat içerisinde bulunan dünyayı nasıl sevmiyeyim. Ebu Safvan er-Raini -ariflerden idi-'yesoruldu:
"Kuran'da Allah'ın kınayıp akıllıların kaçınması gereken dünya nedir?"Dedi ki:
"Dünyada dünyayı isteyerek elde ettiğin şey kınanmıştır, ahireti isteyerek elde ettiğin şey o kısımdan değildir." Hasan rahimehullah dedi ki: fiu dünya diyarı mümin için ne güzeldir, o azıcık alışır, oradan cennete gideceği azığını alır, kafir ve münafık için bu dünya ne kötüdür, onlar gecelerini zayi eder, azığı da cehennemdir.
Eyfa bin Abdu'l Kelai dedi ki:Resulullah (s.a.v.) buyurdu ki:"Cennet ehli cennete, cehennem ehli cehenneme girince Allah buyurur ki:
"Ey cennet ehli yeryüzünde kaç sene kaldınız" derler ki:
"Bir gün veya bir günün birazı kadar" Allah buyurur ki:
"Bir veya birazında ne güzel ticaret ettiniz, rahmetim, rızam ve cennetim sizedir, orada ebedi kalınız" sonra cehennem ehline buyurur ki:
"Yeryüzünde kaç sene kaldınız?"Derler ki:
"Bir gün veya birazı kadar" buyurur ki:
"Bir gün veya birazında ne kötü ticaret ettiniz, kızgınlığım, ateşim sizedir orada ebedi kalınız"[1] Hakim[2] AbdulCabbar bin Vehb'den tahric etti ki, o dedi ki:Bize Sad bin Tarık babasından haber verdi ki, o da Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Dünya diyarı (S: 105) Rabbini razı edinceye kadar ahireti için azıklanan için ne güzeldir, ahiretinden kendisine yüz çevirten, rabbinin rızasını kazanmaktan alıkoyan için dünya ne kötüdür, kul Allah dünyanın canını alsın dediği zaman dünya der ki:"Allah canını alsın rabbı için bize asi kıldı" Hakim dedi ki:"İsnadı sahihtir, bunu Ukayli de tahric etti ve Abdul Cabbar bin Vehb meçhuldür, hadisi gayrı mahfuzdur" dedi.
Dedi ki:Bu söz Ali'den kendi sözü olarak rivayet edilir. Ali'nin sözünü ibni Ebi'dDünya[1] nazarlı bir isnatla tahric etti: Ali dünyaya söven bir adamı işitti bunun üzerine dedi ki:Ona sadık olana o da sadıktır, ona anlayan için afiyet diyarıdır, onda azık edinen için zenginlik diyarıdır, Allah'ın sevdikleri için mescid, Allah'ın vahyinin indiği ve meleklerinin musalla yeridir, evliyasının ticaret yeridir, orada ahmet kazandılar, cennet karı elde ettiler, kim dünyayı kınıyorsa, dünya ayrılığını ve kendi aybını ilan eder, kendi zatının ve kendi ehlinin özelliklerini zikreder, belasıyla bela gösterir, sevinciyle sevinç ehline şevk verir, pişmanlık anında bir topluluk dünyayı kınar, diğer bir toplulukta onu över, dünya onlara anlatır, onrlar doğrularlar,

onlara hatırlatır onlar da hatırlarlar, ey aldatmasıyla aldanan!Dünya sana ne zaman selam verdi?Ne zaman toprağın altındaki babalarınla seni aldattı?Veya belalarladan hangisiyle ninelerinin ölümüyle seni aldattı?Elini kaç kere çevirdin? Kendi elinle kendini hasta ettin, şifa istiyorsun, tabip istiyorsun, ihtiyacını göremedin, isteğin yerine gelmedi, dünya yarın sana da ölümünü gösterecek ağlaman ve dostların sana fayda vermeyecektir."

Emiril Mmüminin (r.a.) dünyanın mutlak olarak kınanmayacağını, orada salih amel kazanan iin övüleceğini, orada peygamberlerin mescidlerinin olduğunu, vahiy yeri müminlerin ticaret yeri oada rahmet kazanıp cennet karı elde ettiklerini açıkladı, bu özellikte olan kimse için dünya ne güzeldir. Onun aldatması ve hilesi de zikredilir, o öğütle verir, ibretlerle nasihat verir, helak olanların ölüm yerlerini göstererek ehline ayıplarını açığa vurur, sağlıktan hastalığa, gençlikten ihtiyarlığa, zenginlikten fakirliğe, onurdan zillete doğru hal değişikliğini açıklar, fakat o dünyayı sevenin sevgi gözünü kör kulağını sağı etmiş o dünyanın çağrısını işitmez, şöyle denildiği gibi:Nice ömrüne güvenen vardır onu gfani ettim nice (mal) toplayan vardır topladığını dağıttım.

(1)Hadis mürseldir, Eyfa' mürsel olarak rivayet etti, Ebu Nuaym Hilye'de zikretti:(5/132). Yine mürsel olarak Eyfa'dan ibni Ebi Hatim tahric etti (ibni Kesir tefsiri:3/258).

(2) Hadis zayıftır, Hakim tahric etti ve haisi doğruladı. Zehebi şu sözüyle reddetti:Bilakis münkerdir, yine ibni Adiy Kamil'de Ukayli Duafa'da tahric etti.

(1)İbni Ebi'd Dünya"Zemmü'd Dünya"'da tahric etti (S:147).

Yahya bin Muaz rahimehullah dedi ki:Eğer yaratıklar fanilik lisanlarından gayba dünya üzerine yapılan ağıtları duysaydı üzüntüden dolayı kalpleri düşerdi.[1] Hukemanın bazısı dedi ki:Dünya günlerin insanlara söylediği atasözüdür, zamanın ilminin tercümana ihtiyacı yoktur, dünya sevgisiyle kalplerin kulağı öğütlere karşı sağır oldu, eğer yaratıklar şuurundaysa sevk eden kimseyi teşvik etmez. Zühd ehli dünya fazlalığına karşı birka kısımdır; bir kısmı dünya fazlalığını elde eder, onu tutar ve onunla Allah'a yaklaşır, sahabenein oğlu böyleydi. Ebu Süleyman dedi ki:Osman ve Abdurrahman bin Avf yeryüzünde Allah'ın hazinedarlarından bir hazinedardılar, onun taatı yolunda infak ediyorlardı, o ikisinin muamelesi kalpleriyle Allah içindi.[2] Bazısı dünyalığı elinde tutmayıp, onu elinden çıkarıyor, onlar da iki eşittir, bir kısmı onu istekleriyle itaat olsun diye ellerinden çıkarıyorlar, bir kısmı nefsi elinden çıkarmak istemediği halde elinden çıkarıyor. Hangisinin daha faziletli olduğu hususunda ihtilaf edildi, ibni's Semmak ve Cüneyd dedi ki:Birincisi daha faziletlidir, çünkü o nefsinde takva ve zühd makamını gerçekleştirmiştir.

İbni Ata dedi ki:İkincisi daha faziletlidir, çünkü onda amel ve mücahede varır, imam Ahmed'in sözünde de buna işaret eden mana vardır. Bazısı fazlalıklardan birşey elde edemeyen kimselerdendir, ya buna gücü yetmekle beraber veya gücü yetmediğinden dolayı böyledir, birincisi bundan daha faziletlidir, bunun için selefin çoğu dedi ki:Ömer bin Abdul Aziz Üveys ve benzerlerinden de zahid idi, Ebu Süleylman ve başkası da[3] böyle dedi. Malik bin Dinar diyordu ki:İnsanlar Malik zahiddir diyorlar, Zahid Ömer bin Abdull Aziz'dir[4](S: 107)Alimler hangisinin daha faziletli olduğunda ihtilaf etti. Dünyayı akrabasına alaka göstermek için isteyen ve nefsine de ihsanda bulunan mı, yoksa dünyayı tamamen istemeyen mi?Bir topluluk terk edilmesini tercih etti, Hasan onlardandır, bazısı zikredilen şekilde dünyayı talep etmeyi tercih etti, Nah'i onlardandır.

Dünyada kalpleriyle zahid olanların gördükleri şeyler vardır. Bazısı onu elde etme husussnda koşturmakla yorulmayı görüyorlar, bu gurup nefsinin rahatı için kasten zahid oluyor. Hasan dedi ki:Dünyada zühd kalp ve bedeni rahatlatır[1] bazısı dünya fazlalığını almakla ahiretteki nasibinin azalmasından korkuyor, bazısı da fazlalık şeylerden uzun hesaba çekilmekten koruyor. Bazısı dedi ki:Kim Allah'tan dünyayı isterse hesap için uzun durmayı istemiştir. Bazısı dünyanın çok ayıplı olduğunu görüyor, hızlı değiştiğini ve çabuk fani olduğunu, elde etmek için rezillerin izdiham ettiğini görüyor, bazılarına denildiği gibi:Dünyadan seni zahdi ettiren nedir?Dedi ki:Vefasının azlığı, cefasının çokluğu, iştirak edenlerinin alçaklığıdır.

Bazısı Allah katında dünyanın horluğuna bakıyor ve tiksiniyor, Fudayl dedi ki:Eğer dünya bana helal olarak ahirette hesaba çekilmeyecek şekilde tamamen bana verilse adamın leşin yanından geçerken elbisesine bulaşmasından tiksindiği gibi tiksinirdim.[3] Bazısı ahirete hazırlanmak ve azıklanmaktan alıkoyacağı için korkuyor. Hasan dedi ki:Onlardan biri (seleften) ömrünü zorluk içinde yaşıyordu, helal malda yanıbaşında olduğu halde kendisine şundan almaz mısın? deniliyordu da, hayır vallahi, bunu yapmama, ben onu alırsam o aldığım şeyin kalbimin ve amelimin fesadı olmasından korkuyorum.[4]

(1)Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti:(10/56).

(2)Ebu Nuaym Hilye'de: (9/262) şu lafızla tahric etti:Osman veAbdurrahman Allah arzında Allah'ın hazinedarlarından iki hazinedardı, hayır yollarında harcıyorlardı, onlar rablerine kalpleriyle muamele etiler.

(3) Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti: 9/272.

(4) Ebu Nuaym Hilye'de: (5/257) şu lafızla tahric etti:"Zahid dünya kenisine gelipte onu tekeden Ömer bin Abdulaziz'dir."

(1) Ahmed "Zühd"'de Tavus'tan mürsel olarak zikretti.

(2)Bu Bişr bin Haris'in sözüdür. (Hilye: 8/337).

(3)Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti: 8/89.

(4)Hişam bin Hassan'ın Hasan'dan işitmesidir, Ahmed Zühd'de Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti: (6/269).

Ömer bin Münkedir'e mal gönderildi, şiddetli bir şekilde ağladı ve dedi ki: "Dünyanın kalbime üstün gelip, ahirette nasibimin olmamasından korkuyorum, beni ağlatan budur", sonra emredildi, o mal Medine'nin fakirlerine verildi.

Rabia'nın[1] dediği gibi bunların havası onunla meşgul olup Allah'dan kendisini alıkomasından korkuyor: Dünyanın öncesinden sonuna kadar helal olarak benim olup, Allah yolundan harcayıp, göz açıp kapayıncaya kadar bile beni Allah'dan alıkoymasını istemem. Ebu Süleyman dedi ki: "Allah'dan alıkoyanı terketmek zühddür[2] ve dedi iki: Mal, evlat ve aileden seni Allah'dan alıkoyan herşey uğursuzdur [3], ve dedi ki: Dünyada zühd ehli iki tabakadır. Bazısı dünyada zahid olup orada kendisine ahiret ruhu açılmayan kimselerdendir. Bazısı da dünyada zahid olunca kendisine ahiret ruhu açılan kimselerdendir, onu için Allah'a itaat için baki kalmaktan daha sevimli bir şey yoktur."[4]

Ve dedi ki: Dünya sıkıntılarını atıpta ondan rahatta olan zahid değildir, ancak zahid dünyayı terkedip orada ahiret için yorulan kimsedir.[5] Dünyada zühd ile şu murad edilir: Onunla meşgul olmaktan kalbi alıkoymak, Allah'ın marifetini elde etmeye, ona dost olmaya çalışmak Ona kavuşmaya şevk duymaktır bu işler dünyadan değildir, Peygamber (s.a.v.) buyuruyor ki: "Dünyanızdan bana kadın ve güzel koku sevdirildi, gözümün aydınlığı namazda kılındı"[6] namaz dünyadan sevdirilen şeylerden kılınmadı, Müsned'de ve Nesai'de olduğu gibi, zannediyorum ki, bu ikisinden başka yerde de vardır: "Dünyanızdan bana üç şey verildi"[7] namazda dünyada içindeki dahil edildi, buna şu hadiste şahiddir: "Dünya lanetlenmiştir, içindeki lanetlenmiştir, ancak Allah'ın zikri ve onu içeren veya alim veya öğrenci müstesnadır." Bunu ibni Mace ve Tirmizi tahric etti, ve hasen gördü, Ebu Hureyre'den merfu olarak tahric ettiler.[8] (S: 109) Buna benzeri muttasıl ve mürsel olrak birçok vecihle rivayet edildi, Taberani Ebu'd Derda'dan[1] merfu olarak şöyle dediğini tahric etti: "Dünya ve içindekiler melundur, ancak Allah'ın rızası istenilen şeyler hariçtir."

İbni Ebi'd Dünya'da da bunu mevkuf olarak tahric etti.[2] Yine fiehr bin Hacşe bin Ubade'den rivayetini tahric etti, merfu olduğu görüşündeyim, dedi. Ubade dedi ki: "Kıyamet günü dünya getirilir ve denilir ki: Ondan Allah için onalanları ayırın, diğerlerini ateşe atın."

Dünya ve içerisideki her şey melundur, yani Allah'tan uzaklaştırıcıdır, çünkü ondan alıkoyuyor, ancak Allah'a götürün, faydalı ilim, Allah'ın zikri ve Allah'a yaklaştırıcı şeyler böyle değildir, dünyadan maksud budur, Allah kullarına kendinden korkmalarını ve kendine itaat etmelerini emretti, bunun gereği de zikrine devam etmektir. İbni Mesud dedi ki: Gerçek manada Allah'ın takvası (Allah'tan hakkıyla korkmak) Onun zikredilip unutulmamasıdır. [3] Allah namazı zikri için meşru kıldı, hac ve tavafta böyledir.

İbadet ehlinin en faziletlisi Allah'ı en çok zikredendir, bütün bunlar kınanılmış dünyadan değildir, dünya ve ehlini yaratılmasındaki maksatta budur, Allah Teala buyurdu ki: (Ben insanları ve cinleri ancak bana ibadet etsinler diye yarattım) (Zariyat:51/56) fakihlerden ve sufiyyeden bir topluluk dünyada bulunan bu ibadetlerin cennet nimetlerinde daha faziletli olduğunu zannettiler, dediler ki: Çünkü cennet nimetleri kulun payıdır, dünyadaki ibadetler ise Rabbin hakkıdır, Rabbin hakkı kulun payından daha üstündür, bu söz hatadır.

(1) O Rabiatül Adeviyye el-Basriye'dir, meşhur saliha bir kadındır, sene (h. 135) de vefat etti.
(2) Ebu Nuaym Hilye'de: (9/258) şu lafızla tahric etti: "Zühd: Seni Allah'dan alıkoyan şeyin terkindendir."
(3) Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti: (9/264).
(4) Ondan daha Nuaym Hilye'de tahric etti: (9/ 274).
(5) (Ebu Nuaym Hilye'de: (9/273) şu lafızla tahric etti: "Zahid dünyanın gamını atıpta istirahat eden değildir, ancak dünyanın gamını aıp, ahiret için yorulandır."
(6) Tahrici biraz önce geçti, hadis sahihtir.
(7) "Üç" kelimesi hadis tariklerinden sabit olarak hiç birinde geçmemektedir, bunu Zerkeşi, Iraki, ibni Hacer, ibni'l Kayyim, Gazali ve Sehavi açıkladı. (Mekasıdu'l Hasene, S: 180, Zahdu'l Mead: 1/151, Telhisu'l Habir: (4/116).
(8) Tirmizi tahric etti: (2323-dias terkimi) Beyheki, ibni Mace Sünen'inde Ebu Hureyre'den tahric etti, Taberani Evsat'ta ibni Mesud'dan tahric etti. Nuaym Hilye'de: (3) (157, 7/90) tahric etti, onun hakkında dedi ki: Garibtir, ziya Cabir'den (rivayet etti) (Camiu's Sağir, Tergib ve Terhib 4/174).
(1) Taberani Kebir'de tahric etti, Heysemi dedi ki: Senedinde Hidaş bin Muhacir var, onu bilmiyorum, diğer adamları güvenilirdir (Mecmau'z Zevaid: 10/222).
(2) Hadis mevkuftur. "Zümmü'd Dünya"da tahric etti. S: 6.
(3) Taberi tefsirinde, ibni'l Münzir, Taberani Kebir'de ve diğerleri tahricç etti, Hakim ve ibni Mirdeveyh sahihledi, devamı şöyledir: "İtaat edilip asi olunmaması, zikredilip unutulmaması, şükredilip küfredilmemesidir." (Dürrü'l Mensur: 2/105).

Onların yanlışlığını kuvvetlendiren müfeskirlerin çoğunun şu ayet hakkındaki sözleridir: (Kim iyilikle (ilahi huzura) gelirse, ona daha iyisi verilir) (Neml: 2789) dediler ki: İyilik: Lailahe illallah'dır, ondan daha hayırıl bir şey yoktur. Fakat kelam takdim ve tehir üzeredir, murad: Onu için onda hayır vardır, yani ondan dolayı onun için hayır vardır, doğru olanı kitap ve sünnette gelen nasları mutlak kullanmaktır, o da ahiret dünyadan daha hayırıldır şeklindedir.

Müslim'in sahihinde[2] Müstevrid bin fieddad'ın şöyle dediği rivayet edilir: "Peygamber (s.a.v.)'in yanındayken dünya ve ahireti zikrettiler, bazısı dedi ki: Dünya ahirete ulaşmak için bir köprüdür, orada namaz, amel ve zekat vardır, onlardan bir taife de dedi ki: Ahirette cennet vardır, ve Allah'ın dilediği şey vardır, Resulullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ahirete göre dünya

sizden birinizin gidip denize varıp elini içerisine daldırıp ondan çıkardığı (su) gibidir" bu ahireti dünyadan üstün tutma hususunda nastır.
Bunun vechide dünyada mükemmellik ilim ve ameldir, ilmi ameller için kastedilir, ahirete dünyadakine kıyaslanmayacak kadar (karşılığı) kat kat verlir, ilmin aslı Allah'ı, isimleri ve sıfatlarını bilmektir, ahiritte perde açılır, kulakla duyulanlar gözle görülür, ilmül yakin aynel yakin (ilimle kesin bilme, gözel görme) mertebesine varır, Allah'ın marifeti müşahede ve göreme ile olur, bu nerede dünyadaki nerede, ameller ise onu dünyada iki maksadı vardır: Biirincisi: Azaları itaatla meşgul edilmesi ve ibadetlerle yorulmasıdır, ikincisi: Kalplerin Allah'la irtibatlandırılması ve Onu zikrriyle nurlandırılmasıdır, birincisi cennet ehlinden kaldırılmıştır. Bunun için Allah'ın kendilerine tecelli ettiği vakit sevde etmeye gayret edecekleri ve kendilerine şöyle denileceği rivayet edilir: Başlarınızı kaldırınız, siz mücahede diyarında değilsiniz.
İkincinin maksadı ise: Bu cennet ehli için daha mükemmel bir şekil gerçekleşmiştir, dünyada yakınlık, ünsiyet güzellikleri ahirette müşahade ettikleriyle kıyaslanamaz, gözleri kulakları ve kalpleri Allah'ın yakınlığı ve görülmesiyle nimetlenir, dünyada bu özellikle cuma ve bayram gibi namaz vakitlerinde olur, insanlardan murrabbinler (Allah'a yakın olanlar) için her iki defa sabah ve ikindi vaktinin namazında gerçekleşir, bunun için Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: S: 111. "Cennet ehli Rablerini görürler"[1] bunun akabinde sabah ve ikindi namazını muhafaza etmeye teşvik etti. Çünkü bu iki vakit cennet ehlinin seçkinlerinin rablerini görme vaktidir, aynı şekilde zikrin ve Kuran okumanın nimetleri onlardan ebediyen kesilmez, kendilerine nefes ilham olunduğu gibi tesbih ilham olunur.
İbni Uyeyne dedi ki: Soğuk su dünya ehlinin olduğu gibi, La ilahe illlah da cennet ehli içindir, dünyada arifler için zikrin lezzeti cennetteki onunla aldıkları lezzettendir. Bununla şu açığa çıkar: (Kim iyilikle (İlahi huzura) gelirse ona daha iyisi verilir)[2] bu zahiri üzeredir, dünyada tevhid kelimesinin sevabı sahibinin cennette cennet ehline özel bir şekilde söylemeye ulaşmasıdır, her halükarda cennet ehli için Allah'ı, isim, sıfat ve fillerini tafsilatlı bilme, O'na yaklaşma, müşahede ve zikrinin lezzetinin gerçekleşmesini dünyadaki mahiyetini tabir etmek mükün değildir, çünkü onu ehli onu gerçek vechi üzere idrak edememiştir, bilakis o ne gözün gördüğü ne kulağın işittiği ne insanın hatırına geldiği gibidir, kendisinden istenilen Allah bizim yanımızdaki şerden dolayı kendi ihsanıyla kendi katındaki hayırdan bizi mahrum etmesin Amin, Allahümme salli ala Muhammed ve alihi ve sahbihi ve sellem.
Hadisin şerhine dönelim: "Dünyada zahid ol ki Allah seni sevsin" bu hadis dünyada zahid olanları Allah'ı sevdiğine delildir. Selefin bazısı dedi ki: Havariler İsa (a.s.)'a dediler ki: Ey Ruhullah bize bir amel öğret ki Allah azze ve celle bizi sevsin, buyurdu ki: "Dünyada buğzedin ki Allah sizi sevsin, Allah dünyayı sevipte ahirete tercih edenleri kınadı, buyurdu ki: (Hayır doğrusu siz, çarçabuk geleni (dünya hayatını ve nimetleri) seviyor ve ahireti bırakıyorsunuz). (Kıyamet: 75/20-21), ve buyurdu ki: (Malı aşırı biçimde seviyorsunuz). (Fecr: 89/20)

(2) Hakim Müstedrek'de tahric etti, doğruladı, Zehebi de teyid etti uygun buldu.
(1) Allah'ı ahirette görülmesi hadisi mütevatirdir, 28 sahabeden rivayet edildi, bazısını Ahmed, Ebu Buhari, Ebu Davud, Tirmizi, Nesai, ibni Mace Beceli'den tahric etti, Buhari, Müslim, Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi, Ebu Hureyre'den tahric etti, Buhari, Müslim Ebu Saidi, Hudri'den tahric etti. (Kettani'nin Nazmul Mütenasir fil hadisil mütevatir S:153, Camiu'l Usul: 11/168 ve sonrası, Camiu's Sağir).

Ve buyurdu ki: (Ve o mal sevgisine de aşırı düşkündür). (Adiyat: 100/8) Dünyayı seven kınanırsa onu sevmeyenin övüldüğüne delildir. Müsned ve ibni Hibban'ın sahihinde Ebu Musa Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti:"Kim dünyasını severse ahiretine zarar verir, kim ahiretini severse dünyasına zarar verir, baki olanı fani olana tercih ediniz."[2] Müsned'de ve ibniMace'nin süneninde Zeyd bin Sabit Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Dünya kimin telaşı olursa Allah o kimsenin işini dağıtır, fakirliğini iki gözü arasında kılar, dünyadan da ancak kendisine takdir edilmiş olan gelir, kimin niyeti de ahiret olursa Allah onun işini toplar zenginliğini kalbinde kılar, dünya ona burnu yerde sürtülerek gelir."[3] Bunu Tirmizi[4] mana ile Enes'ten merfu olarak tahric etti. Sahabi Cündüb bin Abdullah (r.a.) dedi ki:Dünya sevgisi her hatanın başıdır. Merfu olarak tarivayet edildi, Hasan'dan mürsel[5] olarakta rivayet edildi. Hasan dedi ki:Kim dünyayı severse ahiret sevgisi kalbinden çıkar.[6]
Avn bin Abdillah dedi ki: Dünya ve ahiret kalpte terazinin iki kefesi gibidir ikisinden hangisi ağır basarsa diğeri hafif kalır.[7]
Vehb dedi ki: Dünya ve ahiret iki karısı olan adam gibidir (S:113) birini razı etse diğerini kızdırır[1] Her halükarda dünyada zühd Allah'ın peygamberleri, velileri vesevdiklerinin şiarıdır. Amr bin As (r.a.) dedi ki:Sizin gidişiniz peygamberinizin gidişinden ne kadar uzaktır, o dünyada insanların en zahidi idi, siz ise dünya en fazla rağbet ediyorsunuz, bunu imam Ahmed tahric etti.[2]
İbni Mesud (r.a.) ashabına dedi ki:Siz oruç, namaz ve cihad bakımından Muhammed (s.a.v.) ashabından daha çoksunuz, fakat onlar sizden daha hayırlı idiler, dediler ki: Bu nasıldır?Onlar dünyada sizden daha zahid idiler, ahirete daha fazla rağbet ederlerdi.[3] Ebu'd Derda dedi ki: Eğer siz bana bir adamın sizin en zahidiniz olduğuna yemin ederseniz, ben de sizin en hayırlınız olduğuna yemin ederim. Hasan'ın şöyle dediği rivayet edilir: Dediler ki:
"Ya Resulullah, bizim en hayırlımız kimdir?"Buyurdu ki:

“Dünyada en fazla zahid olanınız, ahirete en fazla rağbet edenizdir.”[4] Bu babta konuşmak uzun sürer, işaret ettiğimiz yeterlidir inşaallah.
İkinci vasiyyet:“İnsanların elindekine karşı zahid ol ki insanlar seni sevsin.” Peygamber (s.a.v.)’in bir adama tavsiye edip şöyle buyurduğu rivayet edilir:“İnsanların ellerindekinden ümit kes zengin olursun.”Bunu Taberani[5] ve başkası tahric etti. Sehl bin Sad’dan merfu olarak rivayet edilir ki: “Müminin şerefi gece kıyamıdır, izzeti insanlardan istiğnasıdır (insanlara ihtiyaç arzetmemek, kendini zengin görmek)tir.[6] Hasan dedi ki:Sen insanlara cömert oldukça insanlarda sana cömert olur, ellerindekini istemedikçe böyledir.

(2) Ahmed Müsned’inde, Bezzar ve Beyhaki Zühd’de Hakim, ibni Hiban Ebu Musa el-Eşari’den tahric etti, Suyuti sahihliğine dair işaret koydu, Hakim dedi ki:Buhari ve Müslim’in şartı üzeredir, Zehebi reddeti ve dedi ki: Kopukluk vardır Münziri ve Heysemi dedi ki: Ahmed’in adamları güvenilirdir. (Feyzul Kadir:6/31,Terğib ve Terhib: 4/175).
(3) Hadis sahihtir, Ahmed, ibni Mace, Taberani, ibni Hibban sahihinde Zeyd bin Sabit’ten tahric etti, Tirmizi Enes bin Malik’ten tahric etti (Terğib ve Terhib: 4/179-180, Fethul Kebir).
(4)Tirmizi Dias terkımiyle (2467) daha önceki hadiste geçtiği gibi tahric etti, fakat senedinde Zeyd bin Eba’n er Rikaşi var, zayıftır, fakat geçen Zeyd hadisiyle kuvvetleniyor.
(5) Beyhaki fiubeler’den yetmişbirincisinde Hasan-ı Basriye isnadla mürsel olarak güzel bir isnatla tahric etti, Deylemi Firdevs’te irad etti, ibni Teymiye Cündüb el-Beceli’nin kendisözü olduğunu söyledi. (Mekasıdul HaseneS:182).
(6) Benzerini Ebu Nuaym Süfyan-ı Sevri’den şu lafızla tahric etti: “Kim dünya sever ve onunla sevinirse, kalbinden ahiret korkusu çıkarılır.” Hilye: 7/79, 10/22.
(7) Ebu Nuaym Hilye’de:(4/251) şu lafızla tahric etti: “Dünya ve ahiret Ademoğlunun kalbinde terazinin iki kefesi gibidir, ikisinden biri diğerine ağır basar.”
(1) Zemmü’d Dünya, s:7.
(2)Yine Hakim Müstedrek’te tahric etti: 4/315.
(3) Ebu Nuaym Hilye’de: 1/136, ibni Ebi fieybe, ibnil Mübarek ve Hennad “Zühd”’de tahric etti, Hakim sahihledi.
(4) Hadis mürsel, zayıf Beyhaki fiube’ler de tahric etti.
(5) Taberani Evsat’ta ibni Mesud’dan tahric etti Heysemi Mecma’da dedi ki: (10/286). Senedinde İbrahim bin Ziyad el-İcli evr o metrüktür.
(6) Ebu Nuaym Hilye’de: (3/253) tahric etti ve hadisgariptir, dedi. Yine Ukayli Duafa’da, Kudai Müsnedu’ş fiihap’ta Ebu Hüreyre’den tahric etti, hakim sahihledi , Zehebi de uygun buldu.

Eğer sen böyle yaparsan senden gizlenirler sözünden hoşlanmazlar, sana buğzederler[1] Eyyub es-Sühdiyanı dedi ki: İki özellik kendisinde bulunmadan adam seçkin biri olamaz: İnsanların elindekine karşı iffet ve onların yaptıkları hatayı geçiştirmek (affetmek) tir[2] Abdullah bin Selam’ın Ömer’in yanında Kab el-Ahbar’la karşılaştığı ve:
“Ey Kab ilim erbabı kimdir?” dediği rivayet edilir o da:
“Onunla amel edenlerdir” dedi, dedi ki:
“Ezberlekten ev aklaktıktan sonra ilmi alimlerin kalplerinden götüren şey nedir?” dedi ki:
“Onu tama nefis iştahlılığı, insanlardan ihtiyaç istemek götürür” doğru söyledin dedi[3] Peygamber (s.a.v.)’den insanlardan isteme hususunda iffetli olmayı ve onlara ihtiyaç arzetmemeyi emreden çok rivayetler vardır kim insanlardan ellerinde bulunan isterse insanlar ondan hoşlanmazlar ve ona buğzederler çünkü mal Ademoğlunun nefislerine sevdirilmiştir kim insanlardan sevdikleri şeyi talep ederse bundan dolayı kendisinden insanlar hoşlanmaz. İsteyene malının tamamı da elinden çıkarıp verdiği malın alçaklığından dolayı yine de isteyene istediğini yerine getiremediğini söyleyen veya ehline elbiseniz başkasının üzerinde sizin üzerinizden daha güzeldir veya bineğiniz başkasının altında daha güzeldir, diyen çok nadirdir uzun zamandır bu özellik ortadan kalktı. Kim insanların elindekine zahit olur iffetli olursa insanlar onu sever bunun için ona ikramda bulunurlar. (S:115) Bu nedenle onlara efendi olur arabinin biri basra ehline dediki: Bu şehir ahalisinin efendisi kimdir? dediler ki: Hasan (Basri)’dir, dedi ki: Ne ile size efendi oldu? dediler ki: İnsanlar onun ilmine muhtaç oldu o onların dünyasını istemedi selefin bazısının dünya ev ehlini tanıtan şu sözü ne güzeldir: “O ancak değişen bir leştir üzerinde köpekler var gayretleri onu koparıp çekmektirsen sakınırsan ehlinden selamette kalırsın eğer sende çekersen köpekleri seninle çekişirlir.

(1) Ebu Nuaym Hilye’de tahric etti: 3/20.
(2) İbni Abdil Ber “Camii Beyanil ilmi ve fadlihi” de tahric etti: 2 /8.

OTUZİKİNCİHADİS

Zarar vermek ve zarar görmek yoktur:
Ebu Sait Sad bin Malik bin Sinan el-Hudri (r.a.)’dan , Resulullah (s.a.v.) buyurdu ki: “Zarar vermekte zarar görmekte yoktur” hadis hasendir bunu ibni Mace Darekutni ve başkaları müsnet olarak rivayet etti Malik Muvatta’da mürsel olarak Amr bin Yahya’dan o da babasından o da Peygamber (s.a.v.)’in şöyle buyurduğunu rivayet etti:“Zarar vermek ve zarar görmek yoktur, kim zarar verirse Allah da ona zarar verir, kim zorluk verirse Allah da ona zorluk verir.” Hakim dedi ki:Müslim’in şartı üzere sahihul isnattır.

S:117 Beyhaki dedi ki: Osman bin Deraverdi bununla teferrüd etti (yalnız kaldı)[1] Malik Muvatta da Amr bin Yahya'dan tahric etti, o da babsından mürsel olarak rivayet etti. İbni Abdil Ber dedi ki:[2] Bu hadisin mürselliği hususunda Malik hakkında ihtilaf edilmedi, dedi ki: Sahih bir vecihle müsned değildir, sonra Abdul Melik bin Muazen Nusaybi rivayetinden tahric etti, o da Deraverdi'den mevsul olarak rivayet etti, imam Ahmed Deraverdi'nin kendi ezberinden rivayet ettiğini zayıf sayıyordu ve o rivayete önem vermiyordu, Malik'in sözünün onun sözünden önde tutulmasında şüphhe etmedi. Hafız Halid bin Sad el-Endelüsi dedi ki: "Zarar verme ve zarar görme yoktur" hadisi müsned olarak sahih değildir.
İbni Mace ise Fudayl bin Süleyman rivayetinden tahric etti dedi ki:Bize Musa bin Ukbe anlattı, dedi ki: Bize İshak bin Yahya bin el-Velid Ubade bin Samit'ten rivayetle anlattı:Rasulullah (s.a.v.) zarar verme zarar görme olmayacağına hükmetti, bu sahife cümlesidir bu şekilde rivayet ediliyor, bu munkatıdır (kopuktur) kitaptan alınmıştır, bunu ibnul Medini, Ebu Züra ve başkaları söyledi. İshak binYahya'ya, Ebu Talha denildi, o zayıftır, Ubade'den işitmemiştir, bunu Ebu Zür'a, ibni Ebi Hatim[3] Darekutni bir yerde dedi, denildi ki:İshak bin Yahya bin el Velid Ubade'den rivayet etti, yine Ubade'den işitmedi bunu yine Darekutni[5] söyledi, ibni Adiy bunu zayıflar kitabında zikretti ve dedi ki:Hadislerinin geneli gayrı mahfuzdur, denildi ki:Musa bin Ukbe ondan işitmemiştir, ancak bu hadisleri ondan rivayetle Ebu Ayyaş el-Esedi'den rivayet etti, Ebu Ayyaş bilinmiyor. Yine ibni Mace başka bir vecihle Cabir el-Cufi'den tahric etti, o da İkrime'den o da ibni Abbas'tan şöyle dediğini rivayet etti:Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki:"Zarar verme ve zarar görme yoktur."Cabir el Cufi'yi çoğunluk zayıf saydı.

(1) Hadis hasendir, imam Malik Muvatta'da mürsel olarak tahric etti. (Tenvirul Havalik: 2/218) fiafii ondan rivayet etti, o sekiz sahabeden rivayet etti onlar hadisini Hakim, Beyhaki ve Darekutni'nin tahric ettiği Ebu Saidi Hudri, ibni Mace'nin Sünen'inde tahric ettiği Ubade bin Samit, fakat munkatıdır, Ahmed'in Müsned'de, ibni Mace ve Abdurrezzak'ın Musannef'de tahric ettiği ibni Abbas, Taberani Mucem'inde ve Darekutni'de yine ibni Abbas'tan tahric etti. Ebu Hureyre'den merfu olarak Darekutni tahric etti senedinde Ebu Bekir bin Ayyaş var onda ihtilaf edildi. Ebu Lübabe'den mürsel olarak Ebu Davud tahric etti, Salebe bin Malik'ten Taberani muceminde tahric etti. Taberani Evsat'ta Cabir'den; "İslam'da zarar vermek ve zarar görme yoktur" şeklinde tahric etti senedinde ibni İshak var, sikadır (güvenilir) fakat müdellistir. Ayşe'den Taberani Evsat'ta ve Darekutni tahric etti, senedinde Semr bin Ahmed bin Rüşdin var, ibni Adiy dedi ki: Onu yalanladılar. Ebu Davud mürsel olarak Vasi' bin Hibban'dan tahric etti, tariklerinin toplamı bazısı bazısını kuvvetlendiriyor. (Nasburraye: 4/384-386, Mecmau'z Zevaid: 4/110, Camiu'l Usul: 7/412, s:117.

(1) Teferrüd etmedi bilakis ibni't Türkmani'nin dediği gibi Abdul Melik bin Muaz en-Nusaybi mütabaat etti, yine ibni Abdil Ber"Temhid" kitabında tahric etti.
(2) Temhid'de (Nasburraye: 4/385.
(3)Cerh vetta'dil'de: 2/237.
(4) Sünen'de: 4/202.
(5) Sünen'de: 3/176 Kamil: 1/333.

Darekutni bunu İbrahim bin İsmail rivayetinden tahric etti, o da Davud bin el-Husayn'dan, o da İkrime'den, o da İbrahim'den rivayet etti, İbrahim'i cemaat zayıf gördü Davud'un İkrime'den rivayetleri münkerdir. Darekutni Vakidi'den tahric etti, Vakidi dedi ki: Bize Harice bin Abdullah bin Süleyman bin Zeyd bin Sabit Ebi'rrical'den rivayetle anlattı, o da Amra'dan, o da Ayşe'den o da Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Zarar verme ve zarar görme yoktur." Vakidi metruktür, onun şeyhinin zayıf kılınması hususunda ihtilaf edildi.
Yine Taberani zayıf iki vecihle Kasım'dan tahric etti, o da Ayşe'den rivayet etti. Yine Taberani Muhammed bin Seleme rivayetinden tahric etti, o da İshak bin Muhammed bin Yahya bin Hibban'dan, o da amcası Vasi' bin Hibban'dan, o da Cabir'den Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: "İslam'da zarar verme ve zarar görme yoktur."Bu yakın bir isnattır gariptir fakat Ebu Davud Merasil'de (mürsellerde)[1] tahric etti. Abdurrahman bin Mağra'dan tahric etti, o da İshak bin Muhammed bin Yahya bin Hibban'dan o da amcası Vasi'den mürsel olarak rivayet etti bu daha sahihtir.
Darekutni[2] Ebu Bekir bin Ayyaş rivayetinden şöyle deddiğini tahric etti: İbni Ata'dan, onun da babasından, onun da Ebu Hureyre (r.a.)'den Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu görüşündeyim: "Zarar ve zaruret yoktur, sizden biriniz kardeşini duvarının üzerine tahtasını koymaktan engellemesin" bu isnatta şüphe vardır ibni Ata Yakub'tur, o zayıfır, Kesir bin Abdullah bin Amr bin Avf el-Müzeni babasından o da dedesinden Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti:"Zarar verme ve zarar görme yoktur."İbni Abdil Ber dedi ki:İsnadı sahih değildir. Derim ki: Tirmizi bu Kesir'in hadisini doğruluyor, Buhari hadisinin bazısında diyor ki: Babta en sahih hadis hadistir, hadisisini İbrahim bin Münzir el-Hizami hasen gördü ve dedi ki:Bu ibnul Müseyyeb'in mürsellerinin en hayılısıdır, aynı şekilde ibni Ebi Asım'da hasen gördü, başkaları onun hadisini terketti, imam Ahmed onlardandır, bu babta hadis tariklerinin zikrinde hazırladığımız budur, şeyh rahimehullah bazı tarikleri bazılarıyla kuvvetleniyor, dedi, dediği gibidir.
Beyhaki Kesir bin Abdullah el-Müzeni'nin hadislerinin bazısı hakkında dedi ki:İçerisinde zayıflık bulunan başka senetlere katılırsa kuvvetlenir. S:119 fiafii[1] mürsel hakkında dedi ki: Başka bir vecihle müsned olursa veya ilmi ilk mürsel rivayet etmeyen birisinden rivayetle mürsel yaparsa kabul edilir. Cüzecani dedi ki: Eğer müsned hadis rivayetleriyle ikna olunmayan bir adamdansa imtihan ehli yanında kabul edilmiş mürsel tariklerlede rükünlerini sağlamlaştırmışsa kullanılır ve onunla yetinilir, bu da kendisinden daha kuvvetli bir müsnedle çatışmadığı zaman böyledir. İmam Ahmed bu hadisle delil getirip

dedi ki: Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki:"Zarar verme ve zarar görme yoktur."Ebu Amr bin Salah dedi ki:Bu hadisi Darekutni birçok vecihle müsnet olarak rivayet etti, toplamı hadisi kuvvetlendirip hasen kılıyor, cumhuru ehli ilim onu kabul edip onunla delil getirdi.

Ebu Davud dedi ki: Fıkhın üzerinde döndüğü hadislerdendir, zayıf olmadığı hissini veriyor, Allah en iyiyi bilir. Yine mana olarak Ebu Sırma Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti:"Kim zarar verirse Allah'da ona zarar verir, kim meşakkat verirse Allah'da ona meşakkat verir." Bunu Ebu Davud, Tirmizi ve ibni Mace tahric etti, Tirmizi dedi ki: Hasen garibtir.[2]

Tirmizi[3] senedinde zayıflık bulunan bir isnatla Ebu Bekir Sıddık'tan (r.a.) Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet ettiğini tahric etti:"Mümine zarar veren veya ona hile yapan mel'undur." "La darara vela dırar" bu hemzesiz sahih rivayettir. "Idrar" hemzeli olarakta rivayet edildi, bu ibni Mace ve Darekutni'nin bazı rivayetlerinde vaki oldu, hatta Muvatta'nın bazı nüshalarında da vardır, bazıları bu rivayeti sabit buldu ve dedi ki:"Darra ve edarra" bir manadadır, başkaları itiraz ettiler ve dedi ki: Sahih değildir, iki lafız arasında fark olup olmadığı hususunda ihtilaf ettiler yani darar ve dırar kelimesi arasında, bazısı kesin bir şekilde ikisi de bir manadadır, meşhur olan ikisi arasında fark vardır dediler. Sonra denildi ki:Darar, isimdir, Dırar fiildir, manası: Zararın kendisi şeriatta yoktur, haksız yere zarar vermekte böyledir.

(1)Mürsellerde zikretti: 407.
(2) Sünen: 4/228. S:119.
(1)Bunu Risale kitabında zikretti S:462 ve sonrası fıkra: 1265-1277, büyük tabiinlerin mürsellerinden bahsetti, sonra büyük tabiinlerden sonrası hakkında konuştu.
(2)Ebu Sırma bin Kays el-Ensari'den (Malik bin Kays) hasen bir hadistir, Ahmed Müsned'inde, Tirmizi, Ebu Davud, Nesai, ibni Mace Beyhaki, Taberani Kebir'de, Dulabi künyelerde tahric etti. (Camiu'l Usul: 7/412, 12/330, Camiu's Sağir).
(3) Kütübü sitte arasında yalnız kaldı dias rakamlamasıyla rakam: 1942) ve dedi ki:Bu hadis garibtir, yine Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti: 3/49, Hatib Tarihi Bağdad'da tahric etti.

Denildi ki:Darar:Kendisinin fayda göreceği bir şeyle başkasına zarar gelmesidir, Dırar:Kendisine faydası olmadan başkasına zarar vermesidir, kendisine zarar vermeyen bir şeyi engellemek gibi, bu görüşü bir gurup tercih etti, ibni Abdil Ber ve ibni'sSalah bunlardandır. Denildi ki:Darar:Kendisine zarar vermeyene zarar vermektir. Dırar:Kendisine zarar verene caiz olmayan bir şekilde zarar vermektir, her halukarda Peygamber (s.a.v.) haksız yere zararı nefyetti.

Haklı yere birisine zarar vermek, ya Allah'ın hududunu aştığından dolayı suçu miktarınca cezalandırılması veya başkasına zulmettiği mazlumunda adaletli bir şekilde karşılığını talep ettiği vaziyette zalime zarar vermek kastedilmemiştir, ancak murad;haksız yere zarar vermektir, bu da iki çeşittir, birincisi:Başkasına zarar kastı, bunun çirkinliğinde ve haramlığında şüphe yoktur.

Kuran'da birçok yerde zarar vermenin yasaklığı variddir, vasiyyet hakkında Allah Teala buyurdu ki: ((Bu taksim) yapılacak vasiyyetten ve borçtan sonra, kimse zarara uğramaksızın (yapılacak)tır. (Nisa: 4/12) Hadiste Ebu Hureyre(r.a.)'den merfu olarak rivayet edildi ki:"Bir kul Allah'a itaatla altmış sene amel eder, sonra kendisine ölüm gelir vasiyyet hususunda zarar verir ve cehenneme girer, sonra şunu okudu:(İşte bu Allah'ın hududur) şuraya kadar:(Kim Allah'a ve Resulüne isyan eder ve Allah'ın hududunu aşarsa (Allah) içerisinde ebedi kalacağı ateşe girdirir, onun için orada alçaltıcı bir azap vardır) (Nisa: 4/13-14) Tirmizi ve başkası bunu mana olarak tahriç etti.[3]

İbni Abbas (r.a.) dedi ki: Vasiyyette zarar vermek büyük günahlardandır, sonra bu ayeti S: 121 okudu.[1] Vasiyyette zarar bazan varislerden bazısına özel olarak Allah'ın farizası dışında fazla miras vermekle olur, bu özel tahsis ile geri kalan varisler zarar görür, bunun için Peyamber (s.a.v.) buyurdu ki:"Allah her hak sahibine hakkını verdi, varise vasiyyet oktur."[2] Bazan yabancıya üçe birden fazla vasiyet etmekle olur, veresenin haklarını eksiltir, bunun için Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki:"Üçte bir, üçte bir çoktur."[3] Ne zaman varise vasiyet etse veya yabancıya üçte birden fazla vasiyet etse, zarar verme kastından dolayı günahkar olur. Vasiyeti kendi ikrarı ile sabit olursa reddelir mi, edilmez mi? İbni Atiyye Malik'ten reddedilmeceğine dair rivayet hikaye etti, denildi ki: Bu Ahmed'in mezhebinin kıyasıdır.

Nikahta ric'a ad bundandır, Allah Teala buyurdu ki:(Ya onları iyilikle tutun yahut iyilikle bırakın. Fakat haksızlık ederek ve zarar vermek için onları nikah altında tutmayın. Kim bunu yaparsa muhakkak kendine kötülük etmiş olur) (Bakara: 2/231) Ve buyurdu ki:(Eğer kocalar barışmak isterlerse, bu durumda boşadıkları kadınları geri almaya daha fazla hak sahibidirler) (Bakara: 2/228). Bu dönüş yapmakla zarar vermeyi kastedenin günahkar olacağına delildir, İslam'dan önce boşamanın üçe hasredilmesinden önce durum böyleydi. Adam karısını boşuyor, iddeti bitmesi yaklaşınca geri karısına dönüyor sonra geri boşuyor, bunu devamlı olarak yapıyordu, karısını ne evli boşanmış vaziyette bırakıyordu, Allah bunu iptal etti, boşamayı üçle sınırlandırdı. Malik iddetin bitimine yakın karışına dönüş yapıpta ilişkide bulunmadan geri bir adamın karısının iddeti yeniden başlamayacağı ve daha öncekinin üzerine bina edeceği görüşünü benimsedi, eğer bu yaptığıyla adam zarar vermeyi kastetmezse iddeti yeniden başlar.

(3) Vasiyyette zarar babında Ebu Hureyre hadisinden rakam: 2118 ve dedi ki:Bu hadis hasen sahih garibtir. Yine Ahmed, Ebu Davud, ibni Mace, Beyhaki, Abdurrezzak tahric etti, fakat senedinde fiehr bin Havşeb var o Nesai ve ibni Adiy'in görüşüne göre zayıftır, ibni Main onu kuvvetli gördü (Mizanul itidal: 2/283).
(1)Hadis sahih, ibni Abbas'a mevkuftur, Nesai, Abd bin Humeyd, ibni Ebi fieybe, Abdurrezzak, Said bin Mansur, Taberi, Beyhaki, ibnil Münzir ve ibni Ebi Hatim tahric etti. (Dürrü'l Mensur: 2/227).
(2)Hadis sahih mütevatir, tahrici önceden geçti.
(3) Hadis sahihtir, ibni Ebi Vakkas'tan rivayet edildi, tahrici önce geçti, cemaat tahric etti. (Ahmed ve kütübü sitte ashabı) (Neylü'l Evtar: 6/37).

Kesinlikle bain olur (kesin ayrılma) denildi bu Ata, Katade ve fiafii'nin eski görüşüdür, Ahmed'in bir rivayetidir. Denildi ki: Mutlaka yeniden iddete başlar, bu da çoğunluğun görüşüdür, Ebu Kılabe, Zühri, Sevri, Ebu Hanife, fiafii yeni görüşünde, Ahmed bir rivayette, İshak Ebu Ubeyd başkaları bunlardandır.

İlada zararda bu cinstendir, Allah ila eden adamın (karısına cinsel temasta bulunmayacağına dair yemin eden) müddetini dört ay kıldı, o adama dört ay verilir eğer temas etmeye dönüş yaparsa, bu onun tevbesi olur, eğer kaçınmakta ısrar ederse bu imkan ona verilmez, sonra selef ve halefin bu durumda iki görüşü vardır, birincisi:Bu müddetin geçmesiyle kadın boşanmş olur.

İkincisi: Adam bekletilir, dönüş yaparsa ne ala yoksa boşaması emredilir. Eğer zarar verme kastıyla yemin etmeksizin cinsel ilişkiyi terkederse, bu konuda ashabımızın çoğu dedi ki: Hükmü yemin edenin hükmü gibidir, dediler ki: Bu Ahmed'in kelamının zahidiridir, yine onlardan bir topulukta dedi ki: Özürsüz dört ay ilişkiyi terkederse, sonra ayrılmayı isterse ikisinin arası ayrılır, bu bizim yanımızda bu müddet içerisinde ilişkinin farz olduğuna binaendir. Bununla zarar verme kastı geçerli midir, değil midir konusunda ihtilaf ettiler. Malik ve ashabının görüşü müddet takdirirde ihtilaf etmeleriyle beraber dediler ki: Özürsüz ilişkiyi terkederse nikahı fesdilir, eğer seferi özürsüz uzatır, karısı da gelmesini isterse, adamda reddederse bu hususta Malik, Ahmed ve İshak dedi ki: Hakim ikisini ayırır, Ahmed müddeti altı ay takdir etti, İshak iki sene geçmesini takdir etti. Süt emzirmede bu cinstendir, Allah Teala buyurdu ki: (Hiçbir anne çocuğu sebebiyle hiçbir babda çocuğu yüzünden zarara uğratılmamalıdır) (Bakara: 2/233) Mücahid (hiçbir anne çocuğu sebebiyle zarara uğratılmamalıdır) ayeti hakkında dedi ki: Bab, üzülsün diye anneyi çocuğunu emzirmekten engellemesin.[3]

Ata, Katade, Zühri, Süfyan, Süddi ve başkları dedi ki: Kendinden başkasını razı olduğu şeyle razı olursa kendin daha fazla hak sahibidir, Ahmed'den ifade edilen de budur. Velev ki anne kocadan hamile bile olsa durum böyledir, denildi ki: Eğer kocadan hamile ise, kocası onu emzirmeden engeleyebilir, ancak kendinden başkasını emmesi mümkün olmasa bu hariçtir, bu fiafii ve ashabımızdan bazısını görmüşdür, fakat bu kocanın kastını kadından (cinselyönden) faydalanmayı artırmak amacıyla olursa böyledir, sadece ona zarar vermek amacıyla olursa caiz değildir. S:123 (Hiçbir baba da çocuğu yüzünden zarara uğratılmamalıdır) (Bakara: 2/233) Buna şu da girer, boşanmış kadın kendi mislinin (benzerini) ücretiyle çocuğunu emzirmeyi ister babanın bunu kabul etmesi lazımdır, ister başka emziren bulunsun ister bulunmasın aynıdır. İmam Ahmed'in ifadesi budur, eğer anne kendi benzerini ücretinden çok fazla ücret isterse, babada kendi benzerinin ücreti miktarı ile emzirecek başka kadın bulmaşsa babanın kadına zarar verme kastından dolayı icabet etmesi (emzirme talebini kabul etmesi) lazım değildi, yine imam Ahmed'in ifadesi budur.

Satışta zararda bu cinstendir, zorda kalmışın satışı hakkında yasak variddir, Ebu Davud Ali bin Ebi Talib'ten tahric etti.[2] O insanlara hitab etti ve dedi ki: İnsanlara genişlik sahibinin elindeki imkanı dolayısıyla ısıracağı ısırıcı (Aranızdaki fazileti unutmayın) (Bakara: 2/237) ve zorda kalmışlar satışta bulunurlar, Resulullah (s.a.v.) zorda kalmışların satışını yasakladı."

İsmaili bunu tahric ettive şu ziyadeyi yaptı: Resulullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Eğer yanında kardeşine vereceğin hayırsa ver, yoksa onun helakini artırma." Bunu Ebu Ya'la el-Musili mana ile Huzeyfe'den merfu olarak tahric etti.

Abdullah bin Ma'kıl dedi ki: Zaruret satışı faizdir. Harb dedi ki: Ahmed'e zorda kalanın satışı soruldu, çirkin buldu, ona denildi ki:

"O nasıldır" dedi ki:

"Sana muhtaç iken geliyor, sende ona on liralığı yirmiye satıyorsun." EbuTalib dedi ki: Ahmed'e denildi ki:

"Eğer beş lira kar etse? Bunu çirkin gördü, eğer müşteri pazarlığı iyi yapamıyorda satıcı yüksek fiyata sattıysa yine caiz değildir."

Ahmed dedi ki: Hilabe: Hiledir, o da benzeri durumda insanların aldanmadığı şeydir, satıcının bir dirhemlik şeyi beşe satmasıdır. Ahmed ve Malik'in görüşü: Bu şekilde müşteriye feshetme seçeneği sabit olur.

Eğer nakite ihtiyacı olurda kendisine borç veren kimse bulamazsa, borca, satıp parasını almak maksadıyla bir mal satın alsa, bu hususta selefin iki görüşü var. Ahmed bir rivayette buna ruhsat verdi, bir rivayette de dedi ki: Onu zorda kalmış olmasından korkarım, eğer malı satıcısından almışsa selefin çoğu bunun haramlığı görüşündedir, Malik, Ebu Hanife, Ahmed ve başkalarının görüşü budur.

(2) Taberi tefsirinde tahric etti: (2/306 Beyrut baskısı) Mücahid'den rivayet etti.
(2) Hadisin isnadı zayıftır, Ahmed, Beğavi Ebu Davud tahric etti (2/229).

Satışta zarar çeşitlerinden: Satışta anne ile çocuğu ayırmak (köleler için), çocuk küçük ise ittifakla satış haramdır, Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğu rivayet edillir: "Kim anne ile çocuğun arasını ayırırsa, kıyamet günü Allah'da kendisiyle

sevdiklerinin arasını ayırır”[1] eğer anne buna razı olsa, caizliğin ihtilaf vardır, hükümlerde zarar meseleleri gerçekten çoktur, biz bunu misal olsun diye zikrettik. İkinci çeşit:Başka doğru bir maksadının olması, malının menfati doğrultusunda kullanması ve bununla da başkasına zarar vermesi veya başkasını kendi malından malını artırmak için faydalanmayı engellemesi, engellenen bununla zarar görmesi. Birincisi ise: Bu mülkünde zararın başkasına dokunması şeklinde tasarruf etmesidir, eğer bu adet edilmiş bir şekil üzere değilse, mesela fırtınalı bir günde kendi toprağında ateş yakıp yanındaki bulunanı da yakması, bu şekilde tecavüz etmiştir ve bedelini tazmin etmesi gerekir, eğer adet edilmiş şekilde yapmışsa alimlerini ki meşhur görüşü var, birincisi: Bundan engellenmez bu fiafii ve Ebu Hanife’nin görüşüdür.
İkincisi: Engellenir, bu da Ahmed’in görüşüdür, Malik bazı şekillerde buna uyum gösterdi, bu şekillerden örnek: Yüksek binasından komşusunu evinde görecek pencere açması veya komşusunu görebilecek şekilde yüsek bina yapması, komşusunun ve içindeki gizliliğini engellemesi ve gizliliğini koruyacak vaziyet takınmaya mecbur edilir, Ahmed bunu ifade etti ve fiafii ashabından bir gurupta uygun buldu.

Onlardan Ruyani[2] Hilye kitabında dedi ki: Hakim bu hususta ictihad eder, eğer adamın fesat kasdı ortaya çıkarsa engeller, dedi ki: Binayı yükseltipte güneş ve aydan engellemek hakkında görüşte böyledir. Haraiti ve ibni Adiy zayıf bir isnadla Amr bin fiu’be’den tahric ettiler. O da babasından, o da dedesinden merfu olarak komşuluk hakında uzun bir hadis rivayet etti, hadisin içerisinde şu cümle de vardır: “İzni müstesna rüzgarı engelleyecek şekilde binayı uzatamaz.”[3] S:125 Komşusunun su kuyusuna yakın su kuyusu kazması ve komşusunun kuyusunun suyunun gitmesi de bu cinstendir, Ahmed ve Malik’in mezhebinin zahirine göre kuyu kapatılır. Ebu Davud Merasil’de[1] Ebu Kılabe’den şöyle dediğini tahric etti: Resulullah (s.a.v.) buyurdu ki: “Hafriyatta zarar vermeyin, bu da suyunun çekilmesi için adamın yakınına çukur açmakladır.”
Mülkünde vurmakla ve sallamakla değişiklik yaparak komşusuna zarar vermesi, Malik ve Ahmed’in mezhebinin zahirine göre bundan engellenir, bu da fiafii’lerden birçok vecihlerden birisidir. Eğer ev sakinlerine de zarar veriyorsa kötü koku vb. gibişeylerle yine böyledir. Başkasının toprağında kendisinin mülkü olması ve toprağa girmekle toprak sahibinin zarar görmesi de bu cinstendir, ortadan kaldırmaya girme esnasındaki zararlar önlenmesi için zorlanılır, Ebu Davud Sünen’inde Ebu Cafer Muhammed bin Ali’den tahric etti, o Semure bin Cündüb’den rivayet etti ki: Semure’nin Ensardanbir adamın bahçesinde hurma ağacı vardı, adamla beraber ailesi de vardı, Semure adamın hurma bahçesine giriyor, adam bundan dolayı eziyet görüyor ve sıkıntılanıyordu, kendisinden ağacı başka bir tarafa nakletmesini istedi, reddetti, bunun üzerine Peygamber (s.a.v.)’e geldi ve durumu ona zikretti, Peygamber (s.a.v.) Semure’ye satmasını istedi, kabullenmedi, yerini değiştirmesini istedi kabullenmedi, “Ona hibe et sana şu şu vardır” buyurdu kabullenmedi, buyurdu ki: “Sen zarar veriyorsun” Peygamber (s.a.v.) Ensari’ye: “Git hurmasını sök” buyurdu[3] Ebu Cafer’den mürsel olarak rivayet edildi.
Ebu Bekir Hallal Abdullah bin Muhammed bin Ukayl’den tahric etti, o da Abdullah bin Selit’ten, o da babasından rivayet etti ki:“Ensardan bir adamın bahçesinde başka bir adamın bir hurma ağacı vardı, hurma ağacının sahibi sabah akşam rahat vermiyordu, bahçe sahibine bu ağır geldi.

(1) Sahihtir, Ebu Eyub Ensari’den Ahmed, Tirmizi, Darekutni ve Hakim tahric etti ve doğruladı, Tirmizi: (1283, 1566) dedi ki: Bu hadis hasen garibtir. (Camiu’s Sağir).
(2) O Kadı, fiafii şeyhi, Ebu’l Mehasin bin İsmail bin Ahmed bin Muhammed er-Ruyani et-Taberi’dir. (SiyeriE’la minübela: 19/260 ve sonrası).
(3) Tahrici geçti.
(1) Hadis mürsel, Ebu Davud Merasil’de tahric etti: (408).
(2) Hadis munkatıdır. Beyhaki, Ebu Davud Sünen’inde tahric etti: 3/283. Ebu Cafer Semure’den işitmemiştir (Camiulusul:7/411).
Peygamber (s.a.v.)’e geldi ve bunu O’na zikretti, Peygamber (s.a.v.) hurma ağacının sahibine:
“Ondan duvarın dibinden bir hurma ağacı al, senin hurmanın yerine olsun dedi.”
“Hayır vallahi, dedi benden iki tane al” dedi.
“Hayır vallahi, dedi ona hibe et”buyurdu,
“Hayır vallahi” dedi. Resulullah (s.a.v.) ona tekrar etti, adam reddetti, Resulullah (s.a.v.) hurma ağacının yerine hurma ağacı vermesini emretti.[1]
Ebu Davud Merail’de ibni İshak’tan tahric etti, o da Muhammed binYahya bin Haban’dan, o da amcası Vasi bin Haban’dan şöyle dediğini rivayet etti: Ebu Lübabe’nin bir adamın bahçesinde hurma salkımı vardı, onunla konuştu ve dedi ki: “Sen hurma salkımına giderken benim bahçemi tepeliyorsun, ben o kadarını senin bahçene vereyim, benim bahçemden çıkar” Ebu Lübabe reddetti, Peygamber (s.a.v.) konuştu ve buyurdu ki:
“Salkımın kadar al ey Ebu Lübabe, malının içine kat, aradaşını bırak, rahatsız etme.”
“Bunu yapmayacağım” dedi, buyurdu ki:
“ (Adama) git hurma salkımı kadarını kendi bahçesine koy, sonra oraya bir duvar yap, çünkü İslam’da zarar vermeyoktur.”
Bu ve önceki hadiste bedel vermeye zorlama vardır, çünkü ortağı veya komşunun da terki durumunda zarar vardı bu şüf’a meselesinde sonradan gelecek ortağın zararına defetmek için zorlamaya benzer, bununla imar etmekten kaçınan ortağın imara zorlanacağı ve taksimin imkansızlığı durumunda satmaya zorlanacağına delil getirilir.

Muhammed bin Ebi Bekir'in babasından merfu olarak rivayetinde variddir ki:"Mirasta paralama yoktur, ancak taksimi mümkün olan hariçtir."[3] EbuBekir ibni Amr bin Hazm'dır, imam Ahmed dediki: O halde hadis mürseldir, Te'dıye:Taksimdir. Taksim edilen taksim edilmesiyle her ne zaman zarar görse ortaklardan biri de satışını istese, diğeri satışa zorlanır ve bedeli taksim edilir, Ahmed, Ebu Ubeyd ve başkaları bunu ifade etti.

İkincisi ise: Komşuyu mülkünden faydalanmaktan engellemek, eğer mülkünden faydalanan sebebiyle zarar görürse (S:127) engelleyebilir, üzerine ağaç konulamayacak kadar zayıf duvarı olan kimse gibi (Bu durumda komşusu duvara bir ağaç parçası koymak istese engelleyebilir), eğer zarar vermezse komşusuna imkan tanıması farz mıdır, engellemesi haram mıdır, değil midir? Kim birinci kısımda Malik mülkünde tasarruftan engellemez, ancak komşusuna zarar verirse engeller derse, burda da: Komşunun izni haricindeki tasarrufu engelleme hakkı vardır der. Kim orada engel olur demişse burada iki görüş şeklinde ihtilaf etmiştir, birincisi: Burada da engellenir. Bu Malik'in görüşüdür. İkincisi: Engelmek caiz değildir, bu Ahmed'in komşunun duvarına tahta koyma meselesindeki görüşüdür, fiafii eski görüşünde buna uyum sağladı, İshak, Ebu Sevr, Davud bin Münzir Abdul Melik bin Habib el-Maliki'de buna uyum gösterdi, Malik bazı Medine kadılarından bu görüşü hikaye etti.

Sahihayn'de Ebu Hureyre (r.a.)'den tahric edildi ki, Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Sizden biriniz komşusunu duvarı üzerine tahta koymaktan engellemesin." Ebu Hureyre dedi ki: "Bana ne olmuş ki sizi bundan yüz çevirmiş görüyorum, vallahi Mesleme'ye komşusunun suyunu kendi toprağından akıtmasına hükmetti ve dedi ki: Karnının üzerinden de olsa o suyu burdan akıtacaksın."[3]

Buna zorlamada imam Ahmed'den iki rivayet vardır. Ebu Sevr'in görüşü kendi toprağında kanaldan geçiyorsa suyu kendi toprağı içerisinden geçirmeye zorlanır şeklindedir, ondan Harb el-Kirmani nakletti. Zarardan dolayı yasaklanan şeylerden biri de: Su ve otlaktır, Sahihayn'de Ebu Hureyre Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Çayırı engellemek için suyun fazlasını engellemeyin."[4] Ebu Davud'un Sünen'inde[4]. Bir adam geldi ve dedi ki:

"Ey Allah'ın Nebisi engellmesi helal olmayan şey nedir?"

(1) Yine ibni Mende'de tahric etti: (İsabe, ibni Hacer: 2/70).

(2) Hadis mürsel, Darekutni ve Beyhaki tahric etti, hadisin manası: Bir adamın ölüp birşey bırakması varisleri arasında taksim edilse hepsinin veya bazısının zarar görmesi, cevher, hamam vb. gibi, ancak bölünme gerekleşecek şey bölünür.

(1) Hadis sahih, Malik Muvatta'da, Buhari, Müslim Ebu Davud: (2/283), Tirmizi: (Rakam: 1353) ve ibni Mace tahric etti (Camiu'l Usul: 7/419).

(2) Hadis mürseldir Muvatta'da (Tenviru'l Havalik: 2/219). fiafii ve Beyhaki ondan tahric etti, adamları güvenilirdir, ravi Yahya el-Mazini'dir (Camiu'l Usul: 7/411 ve sonrası.

(3) Hadis sahihtir, Malik Muvatta'da, Buhari, Müslim Ebu Davud: (2/248) ve Tirmizi tahric etti (Camiu'l Usul: 1/408).

(4) İsnadı zayıftır. Ebu Davud Sünen'inde: (2/249). İbni Mace Sünen'in de tahric etti senedinde Ali bin Zeyd bin Cüd'an var o zayıftır.

Buyurdu ki:

"Sudur",

"Ey Allah'ın nebisi engellemesi helal olmayan şey nedir?" dedi,

"Tuzdur" buyurdu, engellemesi helal olmayan şey nedir? Ey Allah'ın Nebisi" dedi.

"Hayır yapman senin için hayırlıdır" buyurdu. Yine Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "İnsanlar[1] üç şeyde ortaktırlar: Su, ateş, ev otlak."[2] Alimlerin çoğunluğu akan suyun fazlası, yerden fışkıran mutlak olarak engellenemez, ister toprağın kendi sahibinin mülküdür denilsin isterse denilmesin böyledir, dediler.

Bu Ebu Hanife, fiafii, Ahmed, İshak, Ebu Ubeyd ve başkalarının görüşüdür, Ahmed'den mansus olan: İçmek, hayvanları ve ekinleri sulamak için karşılıksız bedava vermesi farzdır. Ebu Hanife ve fiafii'nin görüşü ise: Ziraat için vermesi farz değildir. Mutlak olarak vermesi farz mıdır, yoksa çayıra yakın bir yerde olupta suyu engellediği takdirde çayırın yok olmasına sebeb olduğu zaman mı vermesi farz olur, bunda ihtilaf ettiler, ashabımız ve fiafii ashabı arasında iki görüş vardır imam Ahmed'in sözü çayıra yakın olduğu zaman vermesi farzdır şeklindedir. Malik'e göre menba ve mecrasına sahip olduğu suyun fazlasını vermesi, zorda kalmış müstesna kaplarda toplanmış gibidir farz değildir, ancak sahib olmadığı suyun fazlasını vermek ona göre farzdır.

fiafii'ye göre: Arzı mevat haricinde (ölü toprak) çayırın hükmü böyledir, fazlasını engellemesi caizdir. Ebu Hanife, Ahmed ve Ebu Ubeyd'in görüşü: Çayırın fazlası mutlak olarak engellenemez. Onların bazıları dedi ki: Su ve çayırı özellikle stratejik bölge ehli engelleyebilir bu Evzai'nin görüşüdür, çünkü stratejik bölge ehlinin suyu ve çayırı giderse mekanlarını değiştirme imkanları yoktur. Ateşi engelleme yasağı ise fakihlerden bir topluluk onun koru değilde ondan bir parça alınması olarak anladı bazısı ateşi yakacak taş manasında anladı, bu uzak ihtimaldıir, eğer ateşle ışıklanma,veya ısınmak veya yemek pişirmek için artanını engelleme manasında anlasalardı bu uzuk ihtimal olmazdı. (S: 129) Tuz ise herhalde mübah madenlerden alınmasının engellenmesinin yasaklığına hamletmek gerekir, çünkü tuz zahiri madenlerden alınmasının engellenmesinin yasaklığına hamletmek gerekir, çünkü tuz zahiri madenlerdendir. İhya etmek ve başkası tarafından senindir demekle sahib olunmaz, bu Ahmed'in ifadesidir. EbuDavud'un Sünen'inde[1] geçiyor: Peygamber (s.a.v.) bir adama tuz (çıkan yeri) verdi, denildi ki: "Ey Allah'ın Resulü o (tuz) yerden çıkan tatlı su mesabesindedir" bunun üzerine onu o adamdan geri aldı. "Zarar yoktur" sözünün geneline şu da girer: Allah kullarına kendilerine zarar verecek şeyin yapılmasını kesinlikle

buyurmamıştır, çünkü onlara emrettiği şey dünya ve ahiret menfaatinin ta kendisidir, yasakladığı şey de din ve dünyalarının fesadı olan şeyin ta kendisidir, aynı şekilde bedenlerine zarar veren şeyi de emretmemiştir, bunun için hastadan su ile abdest almayı iskat etmiştir. Buyurduki: (Allah size herhangi bir güçlük çıkarmak istemez) (Maide:5/6), hasta ve yolcudan orucu iskat etti ve buyurduki: (Allah size kolaylığı diliyor ve size zorluğu dilemiyor) (Bakara: 2/185), hasta olana veya başında olana ihramın yasaklarını tıraş vb. gibi düşürdü ve fidyeyi emretti.

Müsned'de[4] ibni Abbas'tan şöyle dediği rivayet edilir: "Resulullah (s.a.v.)'e denildi ki:

"Dinlerin hangisi Allah'a daha sevimlidir?" Buyurduki:

"Müsamahalı hanif (şirkten uzak) olanıdır." Ayşe (r.a.)'den Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu rivayet edilir: "Ben müsamahalı hanif dinle gönderilim."[5] Bu manada Sahihayn'de Enes'ten rivayet edilir.

(1) "İnsanlar" lafzı ile Ebu Ubeyd Emval'de (S: 295) zikretti başkaları; "müslümanlar" lafzıyla zikretti.

(2) Hadis hasendir. Ahmed, Ebu Davud, Beyhaki güzel bir isnadla Peygamber (s.a.v.)'in ashabından muhacirlerden bir adamdan tahric ettiler. Münavi Feyzul Kadir'de dedi ki: 6/272 Adam isimlendirilmedi, zararı da yok, çünkü sahabeler, onlar adalet ehlidirler, fakat ibni Hacer dedi ki: Ebu Davud isimlendirdi "Hibban bin Zeyd" O bilinen tabiidir, yani hadis mürseldir. İbni Mace Ebu Hureyre'den merfu olarak tahric etti lafzı şudur: "Üç şey engellenemez: Su otlak ve ateş" isnadı sahihtir (Süneni Ebi Davud: 2/249, Emval s: 295, Feyzul Kadir).

(1) Hadis sahihtir, Ebyad bin Hammal'dan Tirmizi: (1380), Ebu Davud Sünen'inde: (3/155) ve ibni Macet ahric etti, ibni Hibban doğruladı, lafzı: "Sen ancak ona temiz yerden çıkan tatlı su verdin" yani kesilmeyen devam eden bir şey verdin.

(4) Kutubu sittenin birinde yoktur, Ahmed müsnedinde, Buhari Edebül Müfred'de (287) Taberani ve Bezzar tahric etti, Hafız ibni Hacer Fethu'l Bari'de isnadını güzel buldu, kendinden sonraki hadisler ona şahittir.

(5) Ahmed, Deylemi kuvvetli bir senetle tahric etti, Hafız ibni Hacer güzel buldu, Übey bin Kab'tan gelen hadisler onu kuvvetlendiriyor, Hakim ve ibni Asakir'in tarihinde Esad bin Abdullah el-Huzai'den tahric ettiği, Cabir, Ebu Ümame, Ebu Hureyre ve başkalarının rivayet ettiği hadisler kuvvetlendiriyor, Buhari sahihinde: "En sevimli din müsamahalı hanif dindir" tercemesini kullandı (Mekasıdul hasene, Sehavi s: 109, Keşul Hafa s:251.

Peygamber (s.a.v.) yürüyen bir adam gördü, ona:

"O yürüyerek hacca gitmeyi adadı" denildi, buyurdu ki:

"Allah onun yürümesine muhtaç değildir, binsin (binekli gitsin)" bir rivayette: "Allah bu adamın kendi nefsine azab etmesine muhtaç değildir."[1] Sünen'de Ukbe bin Amir'den tahric edildi:

"Onun kızkardeşi Kabe'ye yürüyerek gitmeyi adadı." Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki:

"Allah kızkardeşinin şekavetiyle birşey yapmaz, bineğe binsin."[2] Alimler yürüyerek hacca gitmeyi adayan hakkında ihtilaf etti, bazısı: Ona birşey gerekmez, dedi, herhalükarda binmesi gerekir, dedi, bu söz Evzai ve Ahmed'den rivayet edildi. Ahmed dedi ki: Üç gün oruç tutar. Evzai dedi ki: Ona yemin keffareti vardır, meşhur olan: Eğer gücü yetiyorsa yerine getirmesi lazımdır, eğer aciz olursa denildi ki: Acizlik anında biner birşey lazım gelmez, bu fiafii'nin iki görüşünden biridir, denildi ki: Bununla birlikte üzerine yemin keffareti vardır, bu Sevrive bir rivayette Ahmed'in kavlidir, denildi ki: Ona kurban lazımdır, bunu seleften bir topluluk, dedi. Ata, Mücahid, Hasan, Leys ve Ahmed bir rivayette onlardandır, denildi ki: Bindiği kira kadar sadaka verir, Evzai rivayet edildi, Ata'dan hikaye etti.

Ata'dan rivayet edildi ki: Evdeki nafakası miktarınca sadaka verir. Sahabe ve başkalarından bir toplulukta dediki: Binmesi caiz olmaz, seneye yine hacceder, bindiği kadar yürür, yürüdüğü kadarda biner, bazısı şunu da ekledi: Bir de kurban kesmesi gerekir, bindiği miktar çoksa bu Malik'in görüşüdür. Bunun geneline şu da girer: Güç durumda olduğu için borcunu talep etmeyen kolay zamanına erteyeleyen kimse. Allah Teala buyurdu ki: (Eğer (borçlu) darlık içindeyse eli genişleninceye kadar ona mühlet vermek (gerekir)"[3] S: 131. Cumhuru ulema bu görüştedir, fiüreyh'in şu sözüne muhalef ettiler: Ayet cahiliyyedeki faiz borçlarına özeldir.[1]

Cumhur lafzın genelini aldı, borçlu mülkünden çıkardığı anda zarar göreceği birşeyi vermekle sorumlu tutulamaz, elbisesi, ihtiyaç duyduğu evi ve hizmetçisi de böyledir, kendi ev ailesinin nafakası için ihtiyaç duyduğu ticaret yapacağı şeyi de vermekle sorumlu tutulamaz bu imam Ahmed'in görüşüdür.

(1) Hadis sahihtir, Buhari, Müslim, Ebu Davud: (2/210), Tirmizi, Nesai, ibni Mace Ukbe bin Amir'den tahric etti, ibni Abbas'tan başka bir hadis onu teyid ediyor onu Ahmed ve Ebu Davud tahric etti (Neylülevtar: 8/246).

(2) Bakara: 2/280.

(1) Abdurrezzak ve Taberi tefsirinde: (3/73) ibni Sirin'den tahric etti: Bir adam ki: Kendisi zor durumdadır, Allah Teala kitabında buyuruyor ki: "Eğer borçlu darlık içindeyse eli genişleninceye kadar ona mühlet vermek (gerekir)." fiüreyh dedi ki: Bu ancak faiz hakkındadır, Allah kitabında buyurdu ki: "Allah emanetleri ehline vermenizi emrediyor. İnsanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emrediyor)." Allah bize birşeyi emredipte sonra onun üzerine bizi azaplandırmıyor.

OTUZ ÜÇÜNCÜ HADİS

(Delil iddia edene yemin inkar edenedir)

İbni Abbas'tan, Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Eğer insanlara davaları ile verilecek olsaydı, (bir kısım) adamlar bir kavmin kanlarını ve mallarını iddia ederdi, fakat (durum öyle değil) delil iddia edene, yemin ise inkar edenedir." Hadis hasendir, Beyhaki[1] ve başkası bu şekilde rivayet etti, bazısı Sahihayn'dedir. Bu hadisin aslını Buhari ve Müslim ibni Cüreyc'ten tahric etti o da ibni Ebi Müleyke'den, o da ibni Abbas (r.a.) o da Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Eğer insanlara davalarıyla verilecek olsaydı, bir kısım insanlar bir kısım adamların kanlarını ve mallarını iddia ederdi, fakat yemin müddaa aleyhedir (davalıyadır)."[2]

Yine bunu Buhari Müsilm Nafi bin Ömer el-Cümehi rivayetinden tahric ettiler, o da ibni Ebi Müleyke'den, o da ibni Abbas'tan rivayet etti: "Peygamber (s.a.v.) yeminin davalıya ait olduğuna hükmetti."[3] fieyhin zikrettiği lafzı (S: 133) ibnissalah benzerini küllüyat hadisleri içerisinde zikretti ve dedi ki: Onu Beyhaki güzel bir isnatla rivayet etti. İsmaili sahihinde tahric etti. Velid Müslim'den, o dedi ki: Bize ibni Cüreyc ibni Ebi Müleyke'den, o da ibni Abbas'tan, Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti:

"fiayet insanlara davalarıyla verilmiş olsaydı, bir kısım adamlar bir kısım adamların mallarını dava ederdi, fakat delil talibe, yemin matlubadır."

fiafii[1] rivayet etti: Bize Müslim bin Halid ibni Cüreyc'ten haber verdi, o da ibni Ebi Müleyke'den, o da ibni Abbas'tan rivayet etti, Resulullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Delil dava eden üzerinedir." fiafii dedi ki: Zannediyorum, sabit kılmıyorum buyurdu ki: "Yemin davalı üzerinedir." Muhammed bin Ömer bin Lübabe Fikhul Endelüsi Osman bin Eyyub el-Endelüsi'den rivayet etti o da Gazi bin Kays'dan, o da ibni Ebi Müleyke'den, o da ibni Abbas'tan o da Peygamber (s.a.v.)'den rivayet etti ve bu hadisi zikretti ve dedi ki: "Delil iddia eden kimse, yemin inkar eden kimse üzerinedir." Gazi bin Kays el-Endelüsi büyük salihtir, Malik, ibni Cüreyc ve bu ikisinin tabakasından işitti, bu isnaddan ibniCüreyc düştü, imam Ahmed ve Ebu Ubeyd delil getirdi, Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet ettiler: "Delil iddia edene, yemin inkar edenedir." Bu delildir ki, bu lafız o ikisinin yanında sahih ve kendisiyle delil getirilir bir lafızdır, bu manada çok hadis vardır. Sahihayn'de[2] Eş'as bin Kays şöyle dediği rivayet edildi. Benimle bir adam arasında su kuyusu hakkında çekişme vardı, Rasulullah (s.a.v.)'e gittik Resulullah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Senin iki şahidin veya onun yemini (lazım)" dedim ki:

"O halde o yemin eder ve umursamaz bile" Resulullah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Kim kendisiyle mal hakedeceği bir yemin ederde ve yemininde facir olursa (yalan) Allah'ın gazabı üzerinde olduğu halde huzura gelir, Allah bunun doğrusunu indirir, sonra şu ayeti okudu: (Allah'a karşı verdikleri sözü ve yeminlerini az bir bedelle değiştirenlere gelince...) (Aliİmran: 3/77)

Müslim'in bir rivayetinde: "O halde yemin eder" lafzından sonra buyurdu ki: "Senin için ancak bu vardır."[4] lafzı vardır.

(1) Hadisi Hafız ibni Hacer Fethul Bari'de hasenledi, Beyhaki bu lafızla güzel bir isnatla tahric etti, ibni Hibban benzerini ibni Ömer'den tahric etti, Tirmizi benzerini Amr bin fiuayb'ten tahric etti, o da babasından o da dedesinden rivayet etti, yine Darekutni senedinde Müslim bin Halid ez-Zenci bulunan bir isnatla tahric etti, o zayıftır (Neylülevtar: 8/305 ve sonrası, Telhisu'l habir: 2/208.

(2) Hadis sahihtir, Buhari, Müslim, Ahmed, ibni Mace, Taberani, Beyhaki, Ebu Davud, Tirmizi ve Nesai ibni Abbas'tan tahric etti, ibni Hibban doğruladı (Camiu'l Usul: 10/554 ve sonrası, 391, Feyzu'l Kadir, Neylül Evtar: 8/305.

(3) Hadis sahihtir, Ahmed, Buhari, Müsilm, Ebu Davud, Tirmizi, Nesai, Taberani, ibni Ebi fieybe, Beyhaki ve Tahavi tahric etti (Neylülevtar: 8/305).

(1) fiafii ve ondan Beğavi tahric etti sahihtir.

(2) Hadis sahihtir, Ahmed, Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi, ibni Mace, Beyhaki, ibni Ebi fieybe tahric etti (Neylülevtar: 8/302 ve sonrası).

(4) Müslim ve Tirmizi Vail bin Hucr'dan tahric etti ve doğruladı, lafzı şudur:"Ey Allah'ın Resulü adam facir (fasıktır) yemin ettiği şeye önem vermez, hiçbir şeyden sakınmaz" buyurdu ki: "Ondan sana ancak bu vardır." (Neylülevtar: 8/303).

Yine Müslim mana ile[1] Vail bin Hucr'dan tahric etti, o da Peygamber (s.a.v.)'den rivayet etti. Tirmizi[2] Azrami'den tahric etti, o da Amr bin fiuayb'den, o da babasından, o da dedesinden, Peygamber (s.a.v.)'in hutbesinde şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Delil iddia edene, yemin davalıyadır" ve isnadında söz var dedi Azrami Hıfzı yönünden bu hadisi zayıflatıyor. Darekutni[3] Müslim bin Halid ez-Zenci rivayetinden tahric etti -o zayıftır- o da ibni Cüreyc'ten- o da Amr bin fiuayb'ten, o da babasından, o da dedesinden, Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Delil iddia edene, yemin kasame hariç (kan sahipleri arkadaşlarını ölü bulupta öldüren bilinmediği durumunda, kanlarının hakkını almak için elli kişi yemin eder, elli yoksa çocuk, kadın ve köle olmayan hazır ki bulunanlar elli yemin edip zanlıları dava ederler, buna kasame denir, mütercim) yemin inkar edenedir."

Hafız ibni Cüreyc'ten, o da Amr bin fiuayb'ten mürsel olarak rivayet etti, yine Mücahid rivayetinden tahric etti, o da ibni Ömer'den Peygamber (s.a.v.)'in fetih günü hutbesinde şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Davalı yemine daha evladır, ancak delil getirirse o hariçtir."[4] Bunu Taberani tahric etti, o Abdullah bin Amr bin As'tan tahric etti, isnadında söz vardır.[5] Darekutni bu manayı birçok zayıf vecihlerle tahric etti, Haccac es-Savvaf Humeyd bin Hilal'den, o da Zeyd bin Sabit'ten şöyle dediğini rivayet etti: Resulullah (s.a.v.) hangi bir adam bir adamdan bir istekte bulunursa, istenilen kişi yemin etmeye daha layıktır."

Bunu Ebu Ubeyd ve Beyhaki tahric etti isnadındakiler güvenilirdir, ancak Humeyd bin Hilal'in Zeyd bin Sabit'le karşılaştığını sanmıyorum. Bunu Darekutni'de tahric etti, şu ziyadeyi yaptı:"fiahitler olmaksızın."[6]
S:135 Nesai[1]de ibni Abbas'dan şöyle dediğini tahric etti: İki çekişmeli Peygamber (s.a.v.)'e geldi ve biri diğeri üzerinde bir hak idda etti, Peygamber (s.a.v.) iddiacıya buyurdu ki:
"Delilini getir" adam:
"Ey Allah'ın Resulü benim bir delilim yoktur" dedi diğerine:
"Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a onun senin üzerinde birşeyi olmadığına veya senin yanında birşeyin olmadığına dair yemin et" buyurdu.
Ömer'den riayet edildi ki: Ebu Musa'ya yazdı ki: "Delil dava edene, yemin ise inkar edenedir"[2] bu şekilde Zeyd bu şekilde Zeyd bin Sabit Ömer aleyhine Ubey bin Kab fazlul hitab şudur: "Delili iddia edene, yemin de inkar edenedir."[4]
İbni'l Münzir dedi ki: İlim ehli delilin idida edene, yemini de itiraz edene olduğu hususunda icma etti, dedi ki: "Delili iddia edenedir"ın manası: Deliliyle iddia ettiğini hakeder demektir. "Yemin davalıyadır"ın manası: Yani onunla temize çıkar, çünkü o üzerinde farzdır.
Ashabımız ve fiafii ashabı dava edenle dava olunanı tefsrinde ihtilaf etti, bazısın dedi ki: Müddai aslını veya zahirin hilafına gizli birşey talep edendir, müddea aleyh (dava edilen davalı) bunun aksinedir, bunun üzerine bir mesele bina ettiler.

(1) Önce geçtiği gibi Müslim Sahih'inde, Ebu Davud, Tirmizi ve Beyheki tahric etti.
(2) Hadis zayıftır, Tirmizi (rakam: 1341) ve Darekutni tahric etti, Tirmizi dedi ki:Bu hadisin isnadında söz var, Muhammed Ubeydullah el-Azrami Hıfzı yönünden hadisi zayıf kılınır, ibni Mübarek ve başkası onu zayıf gördü. Darekutni'nin senedinde Haccac bin Ertat var, o zayıftır Amr bin fiuayb'ten işitmemiştir, ancak Azrami'den ondan rivayetle aldı, Azrami metrüktür (Nasburraye: 4/390 ve sonrası).
(3) Önce geçtiği gibi Darekutni Sünen'inde tahric etti, yine Beyheki ve ibni Adiy tahric etti, Buhari'nin dediği gibi ibni Cüreyc Amr bin fiuayb'tan işitmemiştir? Darekutni ve ibni Adiy zayıf bir isnatla Ebu Hureyre'den tahric etti (Telhisulhabir: 4/39)
(4) Darekutni tahric etti, ibni Hibban doğruladı.
(5) Taberani ve Beyheki Haccac bin Ertat'tan tahric etti, o Amr bin fiuayb'ten, o da babasından, o da dedesinden rivayet etti, açıkladığımız gibi bu isnad zayıftır.
(6) Hadis sahihtir, Darekutni ve Beyheki sünenlerinde tahric etti.
(1) Nesai ve Ebu Davud Sünen'lerinde, Ahmed Tahavi tahric etti Hakim doğruladı, Zehebi de uyum gösterdi. Fakat fievkani dedi ki: (Neylülevtar: 8/310) İsnadında Ata bin Saib var onun hakkında söz var, Buhari onun hadisini başkasıyla bitişik olarak tahric etti.
(2) Beyheki, Darekutni ve ibni Ebu fieybe Musannef'inde tahric etti.
(3) Sünenü'l Beyheki: 10/136, Veki'in kadıların haberleri: 1/108.
(4) Taberi tefsiri: 23/89 Beyrut baskısı.
(5) İcma kitabına bak. s: 62. Katar baskısı, mesele: 256.
Emanet edilen emanet verilen şeyin telef olduğunu idda ederse, denildi ki: O iddia edendir, çünkü asıl olan onun iddia ettiğine muhaliftir, ancak delile ihtiyaç duymuyor, çünkü emanet veren onu emin kılmış, emanet verip emin kılmak sözünün kabulünü gerektirir, denildi ki: Delile ihtiyaç duyan ididalı davasıyla bir kavmi kan ve malından hak alan iddalıdır, hadiste zikredildiği gibi.
Fakat emin (emaneti) birşey verilmesi için bir iddiada bulunuyor, denildi ki: Bilakis o davalıdır, çünkü sussa da terkedilmez, bilakis cevabı reddetmesi gerekir, emanet veren idida eden durumundadır, çünkü sustuğu anda terkedilir, (cevap istemez), eğer emanetçi emaneti emanet aldığına geri verdiğini iddia etse çoğunluk telef davasında olduğu gibi yine davasını kabul edileceği görüşündedir. Evzai dedi ki: Sözü kabul edilemez çünkü o davacıdır.
Ahmed bir rivayette ve Malik şöyle dedi: Emaneti aldığı delil ile sabit olursa geri verdiği iddası delilsiz kabul edilmez. Ashabımızdan bazısını bunu şöyle yorumladı: Sabit hakların geri çevrilmesinin şahidlendirilmesi delil ile farzdır onu terketmek tefrit olur ve tazmin etmek gerekir, yine onlardan bir taife yetimin malını kendisini çevrilmesi hususunda da böyle dedi: Onun için mutlaka delil gerekir, çünkü Allah şahitlendirmeyi emretti, farz olmuş olur.
Fakihler bu babta iki görüşe ayrıldı, birincisi: Delil ebediyyen iddia sahibine geri çevrilmeyeceğini, çünkü yemini ancak inkar edip davalı yemin eder yemin ve şahitle birlikte hüküm verilmeyeceğini çünkü yemini ancak inkar edip davalı durumda olunana ait olduğunu söylediler, Kasame meselisinde Said bin Ubeyd'in rivayet ettiği şu hadisle delil getirdiler, (Said bin Ubeyd) dedi ki: Bize Büşeyr bin Yesar el-Ensari Sehl bin Ebi Hasme'den rivayetle anlattı: O ona haber vermişki onlardan bir topluluk Haybere gitmiş orada dağılmışlar, içlerinden birini ölü olarak bulmuşlar... ve hadisi zikretti, hadisin içerisinde Peygamber (s.a.v.)'in şu cümlesi vardır:
"Öldürenin kim olduğuna dair bana bir delil getiriniz" dediler ki:
"Bizim bir delilimiz yoktur" buyurdu ki:
"Yemin etsinler (zanlı tarafı)" dediler ki:
"Biz yahudilerin yeminlerine razı olmayız" Peygamber (s.a.v.) ölünün kanının boşa gitmesini çirkin yeminlerine razı olmayız, Peygamber (s.a.v.) ölünün kanının boşa gitmesini çirkin buldu, zekat develerinden fidyesini (kan bedelini) (ölünün velilerine) verdi." Bunu Buhari tahric etti.

S:137 Bunu Müslim muhtasar olarak tahric etti, tamamlamadı, fakat bu rivayet Yahya bin Said el-Ensari'nin Beşir bin Yesar'dan onun da Sehl bin Ebi Hasme'den yaptığı rivayetle çatışıyor, O (Sehl bin Ebi Hasme) kıssayı zikretti ve şöyle dedi: Resulullah'a (s.a.v.) Abdullah bin Sehl'in öldürüldüğünü zikrettiler, Resulullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Sizden elli kişi onlardan birinin üzerine (öldürdüğüne dair) yemin eder ve ölünün bürmesini def edersiniz." (Bürme: Taştan kazan demektir, burda ölünün ölünün hakkını almak manasında kinayedi. Bu sabit olan meşhur lafzıyla tamamen Sahihayn'de tahric edilmiş rivayettir.[1]

Hafız imamlar Yahya bin Said'in rivayetinin Said bin Ubeyd et-Tai'nin rivayetinden daha sahih olduğunu zikrettiler, çünkü o daha fazla hıfzı sağlam ve daha bilgilidir, o Medine ehlindendir onların hadisini Kufe'lilerden daha iyi bilir. Nesai dedi ki: Said bin Ubeyd'e Beşir bin Yesar'dan olan rivayetinden dolayı mütebaat eden bir kimseyi bilmiyoruz, Müslim Temyiz[2] kitabında dedi ki: Said bin Ubeyd vechi üzere ezberlememiştir, çünkü bütün haberlerde Peygamber (s.a.v.)'in Ubeyd vechi üzere ezberlememiştir, çünkü bütün haberlerde Peygamber (s.a.v.)'in onlardan elli yemin istemesi vardır, haberler de onlardan delil istediğine ve Said'in kasameyi terkettiğine dair birşey yoktur, haberlerin onun hilafına birleşmesi onun yanlış olduğunu gösteriyor, Yahya bin Said buna muhalefet etti.

İbni Abdil Ber Said bin Ubeyd rivayeti hakkında dedi ki: Bu Irak ehlinin Beşir binYesar'dan rivayetidir, Medine ehlinin ondan rivayeti daha sabittir, onlar onunla daha fazla oturmuşlardır, onların nakli ilim ehli yanında daha sahihtir. Derim ki: Said bin Ubeyd kasame kıssasını özetledi, o hadis içerisinde muhafaza edilmiştir, Nesai[3] Amr bin fiuayb'ten tahric etti, o da babasından, o da dedesinden o da Peygamber (s.a.v.)'den rivayet etti ki: Peygamber (s.a.v.) öldürülenin velisinden iki şahit istedi;

"İki şahidi nerden bulayım" dedi. Buyurdu ki:

"Elli tane yemin et" dedi ki:

"Bilmediğim şey üzerine nasıl yemin ederim?" Buyurdu ki:

"Onlardan elli tane yemin etmelerini iste" bu hadis Said bin Ubeyd veYahya bin Said rivayetinin arasını buluyor ikisini birleştiriyor ikisi de kıssasının bir bölümünü terketmiş oluyor ikisini birleştiriyor ikiside kıssasının bir bölümünü terketmiş oluyor, Said iddialıların yeminini, Yahya ise kasame (yeminden) öncesi delil zikrini terketti, Allah en iyi bilir.

(1) Hadis sahihtir, Cemaat tahric etti (Ahmed, Buhari, Müslim, Tirmizi, Ebu Davud, Nesai ve ibni Mace) "Bürmesini def eder" sözü Hanefiler dışında cumhurun kasame ile kısas gerektiğine dair delilidir, Hanefiler dedi ki: Kasame yeminleriyle diyet gerekir, kısas gerekmez (Neylül Evtar: 7/34-37).

(2) S: 144 ve sonrası.

(3) Nesai Sünen'inde güzel bir isnadla tahric etti.

Yeminle birlikte şahid meselesi ise, şahid ve yeminle hükmü inkar edenler şu hadisi delil getirdi: "Senin iki şahidin veya onun yemini" ve: "Senin için ancak bu vardır."[1] Kadı İsmail Maliki bu lafız hakkında konuştu ve dedi ki: Mansur Ebu Vail'den rivayetle yalnız kaldı, diğer raviler ona muhalef etti ve dediler ki: Ona sordu:"Senin delilin var mı,yok mu?" Delil sadece iki şahid değildir, bilakis hakkı açığa kapsayan diğer şeyleri de kapsar, başkası dedi ki: fiehadetiyle hakkında açığa çıkacağı iki şehadeti müddai için murad etmiş olabilir, buna iki adamın şahitliği de, iki kadınla beraber bir adamın şahidliği de, bir kişinin yeminiyle birlikte şahidliği de girer, Allah davacının yeminlerini lian meselesinde şahidler yerine kabul buyurdu.

"Sana ancak bu vardır" bununla genel nefiy varid olmadı, bilakis hususi nefiy variddir, o da müddeinin muradıdır, o da delilsiz sözün (geçerli olan) kendi sözü olmasıdır onu burdan engelledi ve bunu ondan kabul etmedi, yine başka bir hadiste: "Fakat yemin davalıyadır" onunla şahidlik soyutlanmış yemini murad etti, hadisin evveli buna delildir. O da şudur: "Eğer insanlara davalara (dava ettikleri şeyler) verilecek olsaydı bir kısım adamlar bir kısım adamların kanlarını ve mallarını dava ederdi" bu; "Yemin davalıyadır" sözü delil yokluğu durumunda çekişmeyi kesecek yemin olduğuna delildir. fiahitle birlikte hakkı isbat eden yemin ise bu başka bir çeşittir, başka bir sünnetle sabit olmuştur.

Yemini iddia edene havale etmek ise, imam Ahmed'den meşhur olan görüş iddia edene havale edilmeyeceği hususunda Ebu Hanife'ye uymuştur, Ahmed şu hadisi delil getirdi: "Yemin davalıyadır", Ebu Talib'in ondan olan bir rivayetinde dedi ki: Ona: Yemin eder ve hakkını alır denilmesi de akla uzak değildir, bunu ashabımızın müteahhirleri tercih etti, bu Malik, fiafii ve Ebu Ubeyd'in görüşüdür. S: 139 Sahabeden bir topluluktan rivayet edildi, merfu hadiste varid oldu ve bunu Darekutni[1] nazarlı bir isnatla tahric etti. Ebu Ubeyd dedi ki: Bu yemini kendilerinden kaldırmak değildir, çünkü yerinden kaldırmak yemin ile istenilenin aleyhine hükmetmemektir, aleyhine hükmedilirse ve arkadaşının yeminine de razı olursa bu şekilde o kendi nefsi aleyhinde şahidlik etmiş olur, çünkü isteseydi yemin eder ve temize çıkar ve dava boşa çıkmış olurdu.

Meselede ikinci görüş: Davalılardan tarafının en kuvvetle olanı tercih etmek ve yemini ona vermek, bu Malik'in görüşüdür, yine Kadı Ebu Ya'la hilafında zikretti ki bu Ahmed'in de görüşüdür, buna göre zikri geçen kasame, yemin ve şahidle beraber hüküm meselelerine yönelinir, çünkü dava eden tarafı kasame mevzuunda bir karine ile kuvvetlenirse yemin onun tarafına verilir, yemini ile onun lehine hükmedilir, yine dava eden şahid getirse kendi tarafı kuvvetlenmiş olur, şahitle beraber yemin eder ve lehine hükmedilir. Onların: "Delil dava edenedir" sözüne cevapta iki yolları vardır, birincisi: Bu delil ile, bu genel durumdan özelleştirilmiştir.

İkincisi: Delil iddia edenedir sözü genel değildir, çünkü murad: Bilinen iddialıya şeklindedir, o da davasından (iddiasından) başka elinde delili olmamasıdır, şu hadiste olduğu gibi: "Eğer insanlara davaları sebebiyle verilecek olsaydı, bir kısım adamlar bir kısım kavmin kanlarını ve mallarını dava ederlerdi" davasını kuvvetlendirecek iddialı isebu hadise dahil değildir.
Üçüncü yol, delil: İddia edenin davasının doğruluğunu açığa çıkaran herşeydir, yeminle beraber (kasamede) levs (öldürme üzerine karine, ipucu), şahidle bebareber yemin delilidir.
Dördüncü bir yol ki bazıları bu yola girdi: Bu lafzın sahihliğini yaralamadır, yani:"Delil dava edenedir" sözü, dediler ki: Sabit olan şudur:"Yemin davalıyadır" ve: "Eğer insanlara davalarıyla verilecek olsaydı, bir kavim bir kavmin mallarını ve kanlarını dava ederdi" sözü kan ve malda hak davasında bulunanın iddiasına delil getirmesi gerektiğine delildir, bu genele şu da girer.

(1) Tahrici önce geçti, Müslim Tirmizi Vail bin Hucr'dan tahric etti, Eş'as bin Kays hadisinden değildir (Neylülevtar: 8/302-303).
(1) Hadis zayıftır. Darekutni Sünen'inde tahric etti, senedinde Muhammed bin Mesruk vardır, meçhuldür. İshak bin el-Fırat vardır, hakkında ihtilaf edilmiştir.

Bir adama kendi müverrisini öldürdüğünü iddia eden kimse ve bu kimsenin yannda öldürülenin şu sözünden başka delili yok: Beni filan yaraladı. Bu sözle yetinilmez ve sadece bu söz ipucu olmaz bu Malikilere muhalif olarak cumhurun görüşüdür, çünkü onlar bu bösü ip ucu, karine olarak kabul etti ve veliler bu ip ucuyla beraber yemin edip hak kazanabilirler.
Yine buna eşine zina isnadında bulunpta onunla lianda bulunan da girer, çünkü kocanın sadece lianıyla kadının kanı mübahlamaz, bu fiafii'ye hilafen çoğunluğun görüşüdür, onun görüşünü Cüzecani Allah azze ve cellenin şu kavlinin zahirinden dolayı tercih etti: (Kadının, kocasının yalan söyleyenlerden olduğuna dair dört defa Allah adına yemin ve şahidlik etmesi kendisinden cezayı kaldırır) (Nur: 24/8) Onlardan bazısı azabı hapsetmek manasına hamletti ve dedi: Eğer lanetleşmezse ikrar edinceye ya da lanetleşinceye kadar hapsedilir, bunda zayıflık vardır, eğer bir kadın bir adamın kendini zinaya zorladığını iddia etse, cumhura göre kadının davasıyla adama birşey gerekmez. Malikilerden Eşheb dedi ki: Yeminiyle birlikte ona mehir gerekir, onlardan başkası dedi ki: Yeminsiz ona mehir vermek gerekir, bütün bunlar kadın değerli, şahsiyetli biri olduğu zamandır ve dava edilmeye layık itham olunmuş bir kişiyi dava ediyorsa böyledir, eğer suçlanılan şahıs salihlerdense iftira dolayısıyla kadına had vurulma hususunda Malik'ten iki rivayet vardır.
fiureyh ve İyas bin Muaviye çekişmeli mallarda ikidavalıdan birinin doğruluğuna işaret eden soyut karinelerle hükmediyorlardı, fiüreyh iki kadının herbirinin benim kedinin yavrularıdır diye iddia ettiği meselede hükmetti, fiüreyh iki kadının herbirinin Kediyi atın, eğer kedi şımarır, sevinir ve koşarsa kedi o kadınındır, eğer kaçar ve ürkerse kedi ve yavruları o kadının değildir.
Buna yakın bir şekilde fiafiilerden Ebu Bekir fiami'de hükmediyordu, görüşünü ashabımızdan ibni Ukayl'de tercih etti. fiafii ve Ahmed'den mal hırsızlığı konusunda kaifin sözünü istihsan ettikleri rivayet edilir.(Kaif:İz süren, izci), ibni Mansur Ahmed'den nakletti ki:Ekin sahibi dese ki:Senin koyunların benim ekinimi bu gece bozdu, ize bakılır, eğer adamın koyunlarının izi ekinde yoksa ekin sahibinin mutlaka delil getirmesi lazımdır.
S: 141 İshak bin Raheveyh Ahmed gibi dedi, çünkü o iddia eden durumundadır, bu onların izle yetindiklerine delildir, delil iz bulunmadığı anda istenir. "Yemin davalıyadır" sözü, kendisine her dava açılan ve itiraz edip kabullenmeyenin yemin etmesi gerektiğine delilidir, bu fakihlerin çoğunluğunun görüşüdür. Malik dedi ki: Yemin etmesi gerektiğine delilidir, bu fakihlerin çoğunluğunun görüşüdür. Malik dedi ki: Yemin ancak iki davalı arasında bir çeşit karıştırma olduğu zaman beyinsizler yeminleriyle hak talep etmede serbest, çekinmeden yemin etmemeleri için inkar edene ettirilir.
Onun yanında eğer biri bir adama kendisini gasp ettiğini veya hırsızlık ettiğini iddia etse, dava olunan şahısta bununla itham edilecek bir şahıs değilse davalıya yemin ettirilmez. Yine Kasım bin Muhammed, Humeyd bin Abdurrahman'dan hikaye edildi bunu bazısı Medine'nin yedi fakihinden rivayetle hikaye etti, eğer davalı fazilet ehli biriyse Malik'e göre dava eden edeblendirilir[1] "Yemindavalıyadır" sözüyle delil getiriyor, ve dava edene yemin olmadığına, ona delil getirmesi gerektiğine delil getiriyor, bu da çoğunluğun görüşüdür. Ali'den davacıya deliliyle birlikte şahidlerinin doğru şahidlik ettiğine dair yemin ettirdiği rivayet edildi, bunu yine fiüreyh, Abdullah bin Utbe bin Mesud, ibni Ebi Leyla, Sevvarul Anberi, Ubeydullah ibnil Hasan, Muhammed bin Abdullah el-Ensari'de yaptı, yine Nahai'den de rivayet edildi.
İshak hakim şüphe ederse farzdır dedi. Ahmed'e bu mesele soruldu, Ahmed dedi ki: Bunu Ali'de yaptı, ona bu doğru olur mu? Denildi bunu Ali yaptı dedi. Kadı imam Ahmed'den bu rivayeti isbat etti fakat bunu gaib ve sabi üzerine açılan davaya hamletti bu doğru değildir, çünkü Ali iddia edenden yeminle birlikte delil istemesi hazırdaki davalı ileydi, onlar derler ki: Tek şahidle beraber yeminde olduğu gibi bu şahitlerden şüphe edildiği ve davanın zayıfladığı anda da ayı kuvvetlendirmek içindir.
Yine bazı mütekaddiminler şahidlerden şüphe ederse, şahidlere de yemin ettiriyordu, Basra kadısı Sevvar el-Anberi onlardandır, Kadı Ebu Ya'la bunu mezalim valileri için caiz gördü, kadın için değil. İbni Abbas süt emme hakkında şahidlik eden kadın hakkında dedi ki: Ona yemin ettirilir, imam Ahmed bunu benimsedi, Allah Teala yolculuk anında şahidlerin vasiyyet hakındaki şahidliklerinden şüphe durumunda yemin ettirilmelerini emretti, buyurdu ki: (Ey iman edenler birinize ölüm gelip çatınca vasiyet esnasında içinizden iki adalet sahibi kişi aranızda şahidlik etsin. Yahut seferde iken başınıza ölüm musibeti gelmişse, sizden olmayan başka iki kişi (şahid olsun). Eğer şüpheye düşerseniz o iki şahidi namazdan sonra alıkor,

bu vasiyyet karşılığında hiçbir şeyi satın almayacağız akraba (menfaatine) de olsa; Allah (için yaptığımız) şahidliği gizlemeyeceğiz.) (Maide: 5/106)

Selefin cumhuruna göre bu ayetle amel neshedilmedi, Ebu Musa ve ibni Mesud bununla amel etti, Ali ve ibni Abbas fetva verdi, bu fiüreyh, Nahai, ibni Ebi Leyla, Süfyan, Evzai, Ahmed ve Ebu Ubeyd'in mezhebidir, başkaları dediler ki: Kafirlerin yolculuk esnasında müslümanların ettikleri vasiyyet hakkındaki şahidlikleri yeminleri ile birlikte kabul edilir. İki şahidin yemini şehadetin tamamlanması babından mı, yoksa şüphe anında işin açığa çıkmasını talep etme babından mıdır? Bu muhtemeldir, bizim ashabımız bunu şart kıldı, Bu Ebu Musa ve başkasının rivayetinin zahiridir.

Seleften bir gurup şahidle beraber yeminin istizhar babından olduğunu söyledi, (istizhar: Açığa kavuşturmayı istemek) eğer hakim bir şahidle yetineceğini, adaletinin ve doğruluğunun açığa çıktığından dolayı bile hak isteyenin (davacı) yemini olmaksızın onun yeminiyle yetinir. (Bu şahidlerin (sonradan yalan söyleyerek) bir günah kazandıkları anlaşılırsa, (şahidlerin) haklarına tecavüz ettiği ölüye daha yakın olan (mirasçılardan) iki kişi onların yerini alır ve andolsun ki bizim şahidliğimiz onların şahidliğinden daha gerçektir ve biz kimsenin hakkına tecavüz etmedik" diye Allah'a yemin ederler) (Maide: 5/107) ayeti kafirlerin şahidliğinde bir terslik olduğu ortaya çıkarsa, ölünün velilerinin yalancılıklarına ve hiyanetlerine dair yemin edeceklerine ve onların üzerine yemin etmiş olduğu şeyi hakedecekler olduğuna delildir, bu Mücahid'in görüşüdür.

Bunun izahı da, çünkü yemin davalılardan en kuvvetli olana ettirilir, burada kafir şahidlerin yalanının ortaya çıkmasıyla varislerin davası kuvvetlendi ve yemin iddialıları ettirilir, karineyle birlikte yemin ederler ve iddia ettiklerine hak kazanırlar, aynen velilerin kasamede karine ile birlikte yemin ettiklerine hak kazanırlar, aynen velilerin kasamede karine ile birlikte yemin ettikleri gibi, bu şekilde diyetede, yine kanada Malik ve Ahmed'in yanında hak kazanırlar. İbni Mesud kendisine ölüm gelip iki müslümana vasiyet edip yanındaki malı onlara teslim eden ve vasiyyetine kafirlerini şahid eden bir müslüman hakkında hükmetti, vasiyyet edilen edilen iki kişi geldi teslim aldıkları malın bir kısmını varislere verdi, bir kısmını gizlediler, sonra kafir (şahidler) geldi malın bir kısmını gizlediklerine dair şahidlik ettiler, bunun üzerine (ibni Mesud) vasiyet olunanları çağırdı ölünün kendilerine verdikleri maldan daha fazla vermediğine dair yemin etmelerini istedi (S:143), sonra kafirleri çağırdı onlar da şahidlik etti ve şahidlikleri (nin doğruluğu) üzerine yemin ettiler, sonra (ibni Mesud) ölünün velilerine yahudi ve hristiyanların şahidlik ettikleri şeyin doğru olduğuna dair yemin etmelerini emretti, onlara yemin etti, bunun üzerine vasiyet edilen iki şahsın aleyhine hükmetti[1] bu Osman'ın halifeliği zamanındaydı, ibni Mesud ayeti bu şekilde yorumladı, sanki o vasiyet edilenlerin, şahidlerin ve kafirlerin yeminini karşılaştırdı, ikisini düşürdü, geriye varislerle kafirlerin şahidliği kaldı, varisler o şahidlikle beraber yemin etti ve hak kazandılar, çünkü kendi tarafları kafirlerin lehlerine yaptığı şahidlikle kuvvet kazandı, yeminde iki davalının tarafı en kuvvetli olana kılındı ve onunla hükmetti.

fiafii'nin görüşü ve Ahmed'in de bir rivayetinde olduğu gibi, insanoğlunun bütün haklarında mı, yoksa Ahmed'in bir rivayetinde olduğu gibi ancak ceza ile verilen hükümde mi yemin talep edilir veya iki şahide ihtiyaç olunmayan her davada mı yemin istenir bu da Malik'ten rivayet edildi, bu hususlarda fakihler ihtilaf etti. Allah'ın haklarına gelince alimlerden bazısı onda yemin talep edilmez, dedi, bu bizim ashabımızın görüşüdür, Ahmed zekat hususunda bunu ifade etti, Tavus, Sevri, Hasan bin Salih'de bu görüştedir, Ebu Hanife, Leys, Malik ve fiafii dedi ki: İtham edilirse yemin talep edilir.

Yine fiafi'den kendisiyle evlenmesi helal olmayanla evlenen sonra da bilmeden yaptığını iddia eden kimse hakkında davasının doğruluğu için yemin ettirilir dediği hikaye edilir, yine İshak'ta sarhoşun boşaması hakkında böyle dedi, akledemediğine dair yemin eder, unutarak boşayan ise unuttuğuna dair yemin eder, Kasım bin Muhammed ve Salim bin Abdullah'da karısına şöyle diyen adam hakkında: Sen boşsun diyen ve bununla üç boşamayı kastetmediğine yemin eden kişiye karısının geri verileceğini söyledi.

Taberani[2] Ebu Harun el-Abdi'den tahric etti, o da Ebu Said el-Hudri'den şöyle dediğini rivayet etti: "Bedevilerden bir kısım insanlar bize et getiriyorlardı, o et hakkında içimizde bir şüphede vardı, bunu Resulullah (s.a.v.)'e zikrettik, buyurdu ki: "Onların bunu (şeri usule göre) kestiklerine dair yemin edin, sonra Allah'ın ismini zikredin ve yiyin." Ebu Harun gerçekten zayıftır.

(1) İbni Mesud'dan ibni Ebi Hatim ve şeyhin babası tahric etti. Benzerini fia'bi ve Ebu Musa el-Eşari'den Abdurrezzak, Ebu Ubeyd, Abd bin Humeyd, Taberi, ibnil Münzir, Taberani, ibni Mirdeveyh ve Hakim tahric etti ve doğruladı (Dürrül Mensur: 2/604).

(2) Taberani Evsat'ta Ebu Said'den tahric etti, Heysemi Mecma'da dedi ki: 4/36 Adamları güvenilirdir, gerçek şudur ki, senedinde Ebu Harun el-Abdi vardır o metruktür.

İnsanların haklarında emanet olunan ise, sözünden önce ona yemin ettirilir mi, ettirilmez mi? Alimlerin bunda üç görüşü vardır, birincisi: Ona yemin yoktur, çünkü emanet veren onu doğrulamamıştır, doğrulamakla birlikte yemin gerekmez, Hakim'de buna kıyas edilir, bu Haris el-Ukle'nin görüşüdür. İkincisi: Yemin gerekir, çünkü o inkar eden konumundadır, şu hadisin geneline girer: "Yemin inkar edenedir", Ebu fiureyh, Ebu Hanife, fiafii, Malik ve ashabımızın çoğunluğunun görüşüdür.

Üçüncüsü: Ancak itham edilirse yemin gerekir, bu imam Ahmed'in ifadesidir, bir rivayette de Malik'in görüşüdür.

"Delil idda edene, yemin inkar edenedir"bununla bir adamın aleyhine kendi lehine bir şey iddia ettiği zaman böyledir, bunun için hadisin başında: "Eğer insanlara davaları sebebiyle verilseydi, bir kısım adamlar bir kavmin mallarını ve kanlarını dava ederdi" buyrulmuştur. Fakat kendi nefsi için iddiacı ve itiraz olunan durumunda değilse bu birinciden daha kolaydır, başkası

için hak idida eden bu şahsın delil getirmesi gerekir, kendi nefsi için hak idida eden birisinin getirdiği delil ile yetinilmediği halde başkası için hak iddia edinin deliliyle yetinilir.
Buna bazı meseleler şahiddir: Yitik mal bu cinstendir, o malın özelliğini söyleyen biri gelince, ittifakla delil istenmeksizin mal ona verilir, fakat bazısı diyor ki: fiafii ve Ebu Hanife'nin dediği gibi doğru oluduğuna kuvetli bir zan hasıl olursa malına vermek farz değildir, caizdir.
Bazısı diyor ki: Uygun özelliği zikrederse malı vermek farzdır, bu Malik ve Ahmed'in görşüdür. Ganimette bu sınıftandır. Ondan bir hak iddia eden biri gelirse,ve o şey kendini olduğunu ancak kafirlerin istila edip elinden aldığını söyler ve bunuda delil ile açıklarsa bununla yetinilir ve kendisine verilir.
Bu durumdan Ahmed soruldu ve kendisine denildi ki:
"Sen buna delil ister misin?" Dedi ki:
"Bunu kendisine olduğuna işaret eden bir açıklama yapması mutlaka gereklidir, eğer bu bilinirse emir o şeyi kendisine iade eder, Hallal Rukeyn bin Rabia isnatla rivayet etti, o da babasından rivayetle şöyle dediğini rivayet etti: Aynıttemr denilen yerde kardeşimin atı kaçtı atı Sad'ın ahırında gördü ve dedi ki:
"Benim atımdır, benim atımdır." Sad dedi ki:
"Senin delilin var mı?"
"Hayır, dedi, fakat ben onu çağırınca o kişniyor" dedi, çağırdı ve at kişnedi, Sad'da ona verdi, bu düşmanla karşılaşmış ve müslümanların üstün gelip gelip geri alma şekliyle veya atı kayıp bilip kayıp atlar arasına koymuş olacağı şekliyle de olma ihtimali vardır. Gasb olunan malda valilerin zulmü bilinince beytül maldan geri verilmesi istenince bu da zikrettiğimiz guruptandır. Ebu'z Zinad dedi ki: Ömer bin Abdulaziz mezalimi (zulmen alınmış şeyleri) ehline kesin delil olmaksızın veriyordu, basit bir şeyle yetiniyor ve malı iade ediyordu, delilin tahkikini istemiyordu, tabi kendinden önceki valileri insanlara yaptıkları şey bilindiği için böyle yapıyordu, mezalimin geri iddalılara verilmesi sebebiyle Irak'ın beytül malını bitirdi hatta fiam'dan Irak'a mal taşındı. Yol kesici ve hırsızlarla beraber gasb edilmiş mallar için ashabımız, iddiacıların yitik malda olduğu gibi malın vasfını zikretmesiyle yetiniliyor dedi, bunu kadı (Ebu Ya'la) hilafında zikretti, bu imam Ahmed'in sözün zahiridir, Allah en iyisini bilir.

Otuz Dördücü Hadis
(Münkeri Değiştirmenin Mertebeleri)
Ebu Said el-Hudri (r.a.)'den şöyle dediği rivayet edildi:Resulullah (s.a.v.)'i şöyle derken işittim: "Sizden kim bir kötülük görürse onu eliyle değiştirsin, bana gücü yetmezse diliyle, buna da gücü yetmezse kalbiyle (değiştirsin), bu da imanın en zayıfıdır." Bunu Müslim rivayet etti[1] bu hadisi Müslim Kays bin Müslim rivayetinden tahric etti, o da Tarık bin fiihab'tan o da Ebu Said'den rivayet etti, (yine) İsmail bin Reca rivayetinden tahric etti, o da babasından, o da Ebu Said'den rivayet etti, onun yanında Tarık hadisi hakkında dedi ki: Bayram günü namazdan önce ilk hutbeye başlayan Mervan'dır, bir adam ayağa kalktı ve dedi ki: Namaz hutbeden öncedir, dedi ki: Oradaki terkedildi, Ebu Said dedi ki: Bu ise kendi üzerine deki şeye hükmetti, sonra bu hadisi rivayet etti.
Bunun namazı başka bir vecihle rivayet edildi, Müslim bunu[2] ibni Mesud (r.a.)'dan tahric etti. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti:"Benden önce Allah'ın göndermiş olduğu ümmetlerin peygamberlerinin havarileri vardı, o peygamberlerin sünnetlerini alan ashabı vardı, emrine uyanlar vardı sonra onlardan sonra bir zümre gelir yapmadıkları şeyi söyleyenler emrolunmadıkları şeyleri yaparlardı, kim onlarla eliyle cihad ederse o mümindir, kim onlarla diliyle cihad ederse o mümindir, kim kalbiyle cihad ederse o mümindir, bunun gerisinde hardal tanesi kadar iman yoktur."
S: 147 Salim el-MURADİ AMR BİN HERAM'DAN o da Cabir bin Zeyd'den, o da Ömer bin Hattab (r.a.)'tan Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti:"Ahir zamanda ümmetime sultanları tarafından şiddetli bela isabet edecektir, ondan ancak Allah'ın dinini bilen bu kimse için sabıkaar geçmiştir ve Allah'ın dinini bilen ve onu tasdik eder adam (kurtulacaktır) eğer (bu adam) hayır yapan birini görse onu sever, batıl yapan birini görse ona buğuzeder, bu da bütün bunları içerisinde bulundurduğu için kurtulacaktır" bu hadis garibtir, isnadı munkatıdır."
İsmali Ebu Harun el-Abdi'den- o zayıftır[2] tahric etti, o da Ömer'in kölesinden Ömer'den rivayetle nakletti, Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti:"Üç gurup haricinde bu ümmetin helak olması yakındır. Eliyle, diliyle kalbiyle itiraz eden adamdır, eliyle, diliyle, kalbiyle korku duysada, eliyle, diliyle, kalbiyle, korku duysa da."
Yine Evzai'nin Umeyr bin Hani'den rivayetinde tahric etti. O da Ali'den rivayet etti, o Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu işitmiş:
"Benden sonra müminin eliyle ve diliyle itiraz etmeye güç yetiremeyeceği fitneler olacaktır" dedim ki:
"Ey Resulullah bu nasıldır?" buyurdu ki:
"Kalbleriyle itiraz ederler" dedim ki:
"Ya Resulullah bu onların imanlarından birşey eksiltir mi?" buyurdu ki:

“Hayır ancak yağmurun taştan eksilttiği kadar (eksiltir)”Bu isnat muntakıdır.[3] Taberani manasını Ubade bin Samit’ten tahric etti, o da Peygamber (s.a.v.)’den zayıf bir isnatla rivayet etti.[4] Bu hadislerin hepsi münkerin inkarının (kötülüğü engellemenin) güç nisbetinde vacipliğine delildir.
Kalble itiraz ise o mutlaka gereklidir, müminin kalbi itiraz etmiyorsa kalbinden imanı gittiğine delildir. Ebu Cuheyfe’den şöyle dediği rivayet edilir: Ali dedi ki: Cihaddan en evvel kaybedeceğiniz şey: Elinizle cihaddır, sonra dillerinizle cihaddır, sonra kalblerinizle cihaddır, ne zaman kalbim marufu (iyiliği) bilmezse, kalbi kötülüğe itiraz etmezse ters çevrilir yukarısı alt tarafa kılınır.” İbni Mesud şöyle diyen bir adam işitti: İyiliği emredip, kötülüğü engeleyemeyen helak oldu, ibni Mesud dedi ki: Kalbiyle iyiliği ve kötülüğü bilmeyen helak oldu.[5]

(1) Hadis sahihtir, Ahmed, Müslim, Ebu Davud, Tirrmizi, Nesai ve ibni Mace tahric etti, ibni Hibban doğruladı. (Camiu’l Usul: 1/228, Camiu’s Sağir).
(2) Hadis sahihtir. Ahmed Müslim ve Beyheki tahric etti. (Camiu’l Usul: 1/229, Süyuti’nin Fethu’l Kebir’i: 2/123)
(1) Hadis munkatıdır. Çünkü Cabir bin Zeyd Ömer yetişmemiştir. Salim el-Muradi zayıftır.
(2) Metruktür.
(3) Hadis munkatıdır. Çünkü Umeyr bin Hani Ali’den işitmemiştir.
(4) Taberani Kebir ve Evsat’ta tahric etti. Heysemi Mecma’da dedi ki: (7/275) senedinde Talha bin Zeyd el-Keriş var o gerçekten zayıftır.
(5) Taberani Kebir’de tahric etti. Heysemi Mecma’da (7/275) dedi ki: Adamları sahih rivayet adamlarıdır.)

Kalble iyiliği ve kötülüğü bilmenin farz olduğu hiç kimseden sakıt olmayacağına işaret ediyor, kim ki bilmezse helak olur. Dil ve el ile itiraz ise güç nisbetince vacibtir. İbni Mesud dedi ki: Sizden yaşayan birinin kötülüğü görüpte engellemeye gücü yetmeyeceği zaman gelmesi yakındır, ancak Allah’ın kalbinden nefret ettiğini bilmesi müstesnadır.
Ebu Davud’un Sünen’inde[1] Urs bin Umeyr Peygamber (s.a.v.)’den şöyle buyurduğunu rivayet etti: “Yeryüzünde bir hata işlendiğinde onu görüpte ondan nefret duyan görmemiş gibidir, onu görmeyipte razı olan onu görmüş gibidir.” Kim bir hatayı görürde kalbimden nefret ederse diliyle ve eliyle itiraz etmeye gücü yetmediği takdirde onu görmemiş gibidir, kim o kötülüğü görmemiş ve ona razı olmuşsa itiraz etmeye güç yettiği halde itiraz etmemişse onu görmüş gibidir, çünkü hatalara haramları en çirkinlerindendir, kalble itirazı kaçırmış oluyor insan kalble itiraz da her müslümana farzdır, her halükarda kimseden sakıt olmaz.
İbni Ebi’d Dünya Ebu Hureyre (r.a.)’den tahric etti, o Peygamber (s.a.v.)’in şöyle buyurduğu rivayet etti:“Kim bir masiyette hazır bulunur da ondan nefret ederse sanki ondan gaib gibidir, kim o (masiyetten) galib olur da o masiyeti severse sanki ona hazır olmuş gibidir.”[2] Bu da önceki gibidir bununla kalble inkarın herhalde bütün müslümana farz olduğu açığa çıktı.
El ve dille inkara gelince, güç nisbetindedir, Ebu Bekir Sıddık (r.a.) hadisinde olduğu gibi Peygamber (s.a.v.)’den şöyle buyurduğunu rivayet etti: “Hangi kavim içerisinde masiyetler işlense sonra onlarda değiştirmeye gücü yetse ve değiştirmeseler Allah’ın genel ceza vermesi yakın olur” bu lafızla Ebu Davud tahric etti.
Ve dedi ki: fiube dedi ki:“Hangi kavim içerisinde masiyetler işlenirse onlar o masiyetler işleyenlerden fazla ise..”[3] (S: 149)
Yine Cerir’den tahric etti, Peygamber (s.a.v.)’in şöyle buyurduğunu rivayet ettiğini işittim: “Hangi adama masiyetler işleyen bir kavim içinde bulunsa, o (kavmi de) değiştirmeye gücü yetse ve değiştirmeseler. Allah ölmeden önce onlara bir azap isabet ettirir” bunu İmam Ahmed tahric etti lafzı şudur: “Hangi kavim içerisinde masiyetler işlerse de o kavimde masiyetler işleyenlerden daha güçlü ve daha çokça Allah onlara genel azap verir.”[1] Yine Adiy bin Amire’den şöyle dediğini tahric etti: Resulullah (s.a.v.)’in şöyle buyurduğunu işittim: “Allah aralarında kötülüğün yapıldığını görüpte itiraz etmeye güçleri yettiği halde itiraz etmeyinceye kadar özel bir topluluğun amelinden dolayı geneli azaplandırmaz, eğer böyle yaparlarsa Allah özeli de geneli de azaplandırmaz.”[2]
Yine o ve ibni Mace Ebu Said’den tahric etti, Peygamber (s.a.v.) hutbesin de buyurdu ki:
“Dikkat edin bildiği takdirde bir adam insanların korkusu hakkı söylemekten engellemesin.” Ebu Said ağladı ve dedi ki:
“Vallahi birçok şeyler gördük ve korktuk. Bunu imam Ahmed tahric etti ve şunu ekledi: Çünkü ecel yakınlaştırılmaz, rızık uzaklaştırılmaz, hak söylenildiği veya büyük bir mesele hatılatıldığı için.”[4] Yine imam Ahmed ve ibni Mace Ebu Said’den Peygamber (s.a.v.)’in şöyle buyurduğunu tahric etti:
“Sizden biriniz nefsini hor görmesin” dediler ki:
“Ya Resulullah bizden biri nefsini nasıl hor görür?” buyurdu ki:
“Hakkında söz söylemesi gereken Allah’ın emrini görür sonra da söylemez, Allah ona buyurdu ki: fiu şu şey hakkında konuşmaktan seni ne engelledi? Der ki:İnsanlardan korktum, Allah buyurdu ki: Benden korkman daha hak değil miydi?”[5]

(1)Hadis sahihtir, Ebu Davud ve Taberani Kebir’de tahric etti. (Feyzu’l Kadir ve Camiu’s Sağir).
(2) Hadis zayıftır, Beyheki ve ibni Adiy Kamil’de tahric etti, senedinde Yahya bin Ebi Süleym veya Ebu Süleyman var, Zehebi dedi ki: Kuvvetli değildir de Yahya bin Ebi Süleym veya Ebu Süleyman var, Zehebi dedi ki: Kuvvetli değildir (Feyzu’l Kadir)
(3) Sahihtir bu lafızla Ebu Davud tahric etti, benzerini Ahmed Tirmizi, ibni Mace, Nesai ve ibni Hibban Sahihinde tahric etti (Tergib ve Terhib: 3/229 ve sonrası).
(1) Cerir bin Abdillah’tan Ahmed Ebu Davud ibni Mace ibni Hibban Esbehani tahric etti. (Tergib ve Terhib: 3/229).

(2) Ahmed, Beğavi ve ibni'l Mübarek tahric etti Hafız ibni Hacer Fethu'l Bari'de hasen gördü, Taberani Kebir'de Urs bin Umeyre'den şu lafızla tahric ettiği hadis onu destekliyor:"Allah özelin yaptığı işten dolayı geneli cezalandırmaz, ta ki özel genelin değiştirebileceği bir amel yapar da genel değiştirmezse, o zaman Allah'ın genelin ve özelin helakini ilan ettiği zamandır." Heysemi Mecma'da dedi ki: 7/268. Adamları güvenilirdir

(3) Hadis hasendir. Ahmed ibni Mace ibni Hibban sahihinde tahric etti. (Camiu's Sağir).

(4) Hadis sahihtir. Ahmed Tirmizi: (2192) ve ibni Mace tahric etti. (Mecmau'z Zevaid: 7/272).

(5) Hadis munkatıdır, Ahmed, EbuNuaym Hilye'de: (4/384) İbni Mace Beyheki Ebu'l Bahteri tarikıyla tahric etti. (Said bin Feyruz) O Ebu Said'i işitmedi. (Fethu'l Kebir: 3/355) Yine Ahmed ve Ebu Nuaym Hilye'de: (4/384) Bir adamdan, o da Ebu Said'den, o da Peygamber (s.a.v.)'den benzerini rivayet etti, Ebu Nuaym dedi ki:Zeyd bin Ebu Enise ise adamı isimlendirdi ve dedi ki: Ebu Bahteri'den, o da Meşfaa'dan, o da Ebu Said'den. Sonra Ebu Nuaym isnadıyla Zeyd bin Ebu Enise'den tahric etti, o da Amr bin Mürre'den o da Ebu'l Bahteri'den, o da Meşfaa'dan, o da Ebu Said'den benzerini rivayet etti).

Bu iki hadis engelin sadece korku olduğu manasına hamledilir, Said bin Cübeyr'de deki: İbni Abbas'a da dedi ki:

"Sultana iyiliği emredip kötülükten nehyedeyim mi?" Deki:

"Seni öldürmesinden korkarsan hayır" sonra tekrar ettim. Bana yine aynısını dedi, sonra tekrar ettim bana aynısını dedi ve dedi ki: "İllede yapacaksan senle onun arasında olsun." Tavus dedi ki: Bir adam ibni Abbas'a geldi ve dedi ki:

"fiu sultana gidip ona iyiliği emredip kötülükten nehyedeyim mi?" dedi ki:

"Onun için fitne olmasın" o dedi ki:

"Bana Allah'a isyanı emrederse görüşün nedir?" dedi ki:

"Bunu mu istiyorsun o vakit adam ol. İçerisinde şu ibare bulunan ibni Mesud hadisini zikrettik: "Onlardan sonra kötü bir halef gelecek, kim onlarla eliyle cihad ederse o mümindir."[1] Bu el ile amirlere karşı cihada delildir, imam Ahmed Ebu Davud rivayetinde bu hadise itiraz etti ve dedi ki: Bu Peygamber (s.a.v.)'in imamların zulmüne karşı sabrı emrettiği hadislere zıttır, buna şu cevap verilir: El ile değiştirmek savaşı gerektirmez, yine bunu Ahmed Salih rivayetinde ifade etti ve dedi ki: El ile değiştirmek kılıç ve silah ile değildir, o halde amirlere el ile cihad onların yaptıkları münkerleri ortadan kaldırmaktır, içkilerini dökmek veya eğlence aletlerini kırmak vb. gibi veya eliyle emrettikleri zulmü iptal etmek gibi tabi gücü yetiyorsa, bütün bunlar caizdir, bu onlara savaş etmekle değildir veya yasaklanan onlara karşı çıkışman babında değildir. Onlara kılıçla çıkış ise bundan dolayı müslümanların kanlarının dökülmesinden korkulur. Eğer meliklere itiraz esnasında ehline veya komşularına eziyet vermekten korkarsa o vakit onlara sataşması gereksizdir, çünkü başkasına eziyet vardır. S: 151. Fudayl bin İyad ve başkası da dedi ki: Bununla birlikte ne zaman kendi nefsine karşı kılıç veya sopa veya hapis veya bağlanmak veya sürgün veya malının alınması vb.'den korkarsa onlara emretmek ve nehyetmek sakıt olur (düşer), imamlar bunu ifade etti, Malik, Ahmed, İshak bunlardandır.

Ahmed dedi ki: Sultana musallat olmaz, çünkü onun kılıncı kınından çıkmıştır. İbni fiübrüme dedi ki: Emri bil maruf nehyi anil münker cihad gibidir, bir kişinin iki kişiye sabretmesi farzdır, o ikisinden kaçması haramdır, bundan fazlasına sabretmesi farz değildir, eğer küfür edilmekten veya kötü söz işitmekten korkarsa itiraz etme ondan düşmez (itiraz etmelidir) bunu imam Ahmed ifade etti, eğer eziyete tahammül etse bu daha efdaldir, yine bunu Ahmed ifade etti ona denildi ki: Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğu rivayet edilmedi mi?: "Mümine nefsini zelil etmek yoktur."[1] Yani güç yetiremeyeceği belaya maruz bırakma yoktur, dedi ki:Bu ondan değildir, dediğine Ebu Davud ibni Mace ve Tirmizi'nin Ebu Said'den tahric etti şu hadis delildir, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Cihadın en faziletlisi zalim sultanın yanında söylenen hak sözdür."[2]

İbni Mace manasını Ebu Ümame'den tahric etti.[3] Bezzar'ın Müsned'inde[4] Cehal (isim) bulunan bir isnatla Ebu Ubeyde bin Cerrah'tan şöyle dediği rivayet edildi: Dedim ki:

"Ya Resulullah şehidlerin hangisi Allah'a karşı daha değerlidir?" buyurdu ki:

"Zalim imama kalkıp iyiliği emredip, kötülükten nehyeden, bunu üzerine (zalim sultanın kendisini) öldürdüğü adamdır."

(1) Tahrici yakında geçti.

(1) Hadis sahihtir, Ahmed Tirmizi, ibni Mace Huzeyfe'den şu lafızla tahriç etti:"Güç yetiremeyeceği belaya maruz kalıp nefsini alçaltması mümine gerekmez." Bunu Taberani Kebir ve Evsat'ta ve Bazzar ibni Ömer'den güzel bir isnatla tahric etti: (Fethu'l Kebir: 3/372) Heysemi dedi ki: Taberani Kebir'deki isnadı güzeldir, Zekeriyya bin Yahya bin Eyyub haricindeki adamları sahih rivayet adamlarıdır, bunu Hatib zikretti ve cemaattan rivayet etti ve ondan cemaat rivayet etti, hakkında kimse konuşmadı. (Mecmau'z Zevaid: 7/274 ve sonrası). Hasan anlattı ve dedi ki: Resulullah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Mümin için nefsini alçaltmak yoktur" denildi ki:

"Nefsini alçaltması nedir?" buyurdu ki:

"Güç yetiremeyeceği belaya maruz kalmasıdır." (Mecmau'z Zevaid: 7/272-273).

(2) Hadis sahihtir. Ebu Davud ve Tirmizi tahric etti: (2175) ve dedi ki: Hadis hasen garibtir, ibni Mace Ebu Saidi Hudri'den, Ahmed, ibni Mace Taberani Kebir'de, Beyheki fiuab'ta Ebu Ümame'den güzel bir senetle, Ahmed Müsned'inde, Nesai, Beyheki fiuab'ta Tarık bin fiihab'tan sahih bir senetle tahric etti. (Terğib ve Terhib: 3/225).

(3) İbni Mace Sünen'inde, Ahmed, Beyheki, Taberani Kebir'de, Kudai Müsnedü'ş fiihab'ta güzel bir senetle tahric etti.

(4)Bezzar tahric etti Heysemi Mecma'da dedi ki: (7/272) Senedinde bilmediğim iki kişi var).

Manası başka vecihlerle rivayet edildi hepsinde zayıflık vardır. “Mümin nefsini alçaltmak gerekmez” hadisi, eziyete güç yetiremeceğini ve sabredemeyeceğini bilen içindir, bu durumda amirlere ilişmez, bu doğrudur, sözümüz, nefsinin sabredeceğini bilen kimse içindir, imamlarda böyle dedi, Süfyan Ahmed Fudayl bin İyad vb. gibi.

Ahmed’den kalble itiraz ile yetinileceğine dair rivayet edildi. Ebu Davud[1] rivayetinde dedi ki: Biz kalbiyle itiraz ederse kurtuluşa ereceğini ümit ediyoruz, el ile itiraz ederse daha efdaldir, bu Ahmed’den başkasının rivayetinde olduğu gibi korktuğu zaman manasına hamledilir.

Kadı Ebu Ya’la imam Ahmed’den kendisinden kabul edileceğini bildiği takdirde münkeri değiştirmenin farz olduğuna dair iki rivayet hikaye edildi, bu alimlerin çoğunluğun görüşüdür. Bu konuda selefin birine denildi, bunun üzerine dedi ki:Senin için mazeret olur, bu Allah Teala’nın cumartesi günü yasağını çiğneyenlere itiraz edenlerden haber verdiği gibidir: (Allah’ın helak edeceği yahut şiddetli bir şekilde azap edeceği bir kavme ne diye öğüt veriyorsunuz? (Öğüt verenler) dediler ki: Rabbimize mazeret beyan edelim diye bir de sakınırlar ümidiyle (öğüt veriyoruz)) (A’raf: 7/164) kabul edilmemesi veya fayda olamaması durumunda emir ve nehyin sakıt olacağına delil olacak rivayet variddir...Ebu Davud’un ve ibni Mace’nin Sünen’inde ve Tirmizi’de Ebu Salebe el-Huşeni’den rivayet edildi ki: Kendisine denildi ki: fiu ayet hakkında ne diyorsun?: (Siz kendinize bakın. Siz doğru yolda olunca sapan kimse size zarar veremez). (Maide: 5/105) Dedi ki: Haberdar olan birine sordum, vallahi Resulullah (s.a.v.)’e sordum buyurdu ki:“Bilakis iyiliği emredin, kötülükten nehyedin, taki itaat edilen bir cimrilik, uyulan bir heva, tercih edilen bir dünya her görüş sahibini kendi görüşün beğendiğini görürsen, sen nefsine bak avamın işini bırak.”[4] Ebu Davud’un Sünen’inde[5] Abdullah bin Amr’dan şöyle dediği rivayet edildi: S: 153 Peygamber (s.a.v.)’in etrafında otururken fitneyi zikrettik. Ve buyurdu ki:

“İnsanları ahidlerinde durmaz görürseniz, emanetleri zayıf görürseniz, parmakları birbirine geçirdi ve; böyle olurlarsa” ona dedim ki:

“O zaman nasıl yapacağım Allah beni sana feda etsin?” buyurdu ki:

“Evinde dur dilini tut iyiliğini yap kötüyü terket, özellikle kendi nefsine bak avamın işini tut iyi bildiğini yap, kötüyü terket, özellikle kendi nefsine bak avamın işini bırak.” Yine sahabeden bir guruptan Allah Teala’nın şu sözü hakkında: (Siz kendinize bakın. Siz doğru yolda olunca sapan kimse size zarar veremez) şöyle dedikleri rivayet edilir: Bunun yorumu henüz gelmedi, bunun yorumu ahir zamandadır dedikleri rivayet edilir: İbni Mesud’dan şöyle dediği rivayet edildi: Kalbler ve hevalar farklı olur ve siz guruplara ayrılmışsanız, bazınız bazınıza savaşmışsa, bu durumda insan kendi nefsini emreder, o vakit bu ayetin yorumunun vaktidir.[2]

İbni Ömer’den şöyle dediği rivayet edildi: Bu ayet bizden sonra gelen kavimler içindir, eğer bir söyleseler kabul edilmez.[3]
Cübeyr bin Nüfeyr sahabeden bir guruptan rivayetle dedi ki: İtaat edilen bir cimrilik, uyulan bir heva ve her görüş sahibini kendi görüşünü beğendiğini görürsen, o zaman kendi nefsine bak sen hidayette olursan sapıtan sana zarar veremez.[4]

Mekhul’den şöyle, dediği rivayet edildi: Tevili hala gelmedi, öğüt veren korkar öğüt verilen itiraz ederse; (o zaman sen kendi nefsine bak, sen hidayette olursan sapıtan sana zarar veremez.) (Maide: 5/105)

Hasan’dan: Bu ayeti okuduğu zaman şöyle derdi: Ne acayip güven, ne acayip genişlik![5] bütün bunlar iyiliği emretmekten aciz olan ve zarardan korkandan sakıt olacağı manasına hamledilir, ibni Ömer’in sözü kendisinden kabul edilmeyeceğini bilene vacip olmadığına delildir. İmam Ahmed’den bir rivayette hikaye edildiği gibi, yine Evzai dedi ki: Senden kabul edeceğini bildiğin kimseye emret.

Kalbiyle itiraz eden hakkında Peygamber (s.a.v.)’in: “Bu imanın en zayıfıdır” sözü: İyiliği emretmek ve kötülükten men etmenin iman hasletlerinden olduğuna iman hasletlerinden birine gücü yetipte onu yapanın acizlikten dolayı terkedenden daha üstün olduğuna delildir.

(1) MesailiAhmed’de s:278.

(4) Hadis sahihtir, Ebu Davud, Tirmizi: (3060) İbni Mace Hakim Beyheki, Taberi, Beğavi tahric etti, ibni Hibban doğruladı. (Camiu’t Tirmizi: 8/222, Camiu’l Usu1: 10/392).

(5) Ebu Davud, Ahmed hariç tahric etti, Hakim ve Zehebi doğruladı yine bu Razin’in de rivayetidir, ibni Hibban bunu Ebu Hureyre’den tahric etti. (Camiu’l Usul: 10/393 ve sonrası).

(2) İbni Ceriri Taberi tefsirinde tahric etti: (7/62, 73) Beyheki Sünen’inde tahric etti.

(3) Taberi tefsirinde tahric etti: (7/61).

(4) Taberi tefsirinde tahric etti: (7/62). Haber munkatıdır. Çünkü Muaviye bin Salih Cübeyr bin Nüfeyr’den işitmemiştir, ancak oğlu Abdurrahman bin Nüfeyr’den işitmiştir.

(5) Abd bin Humeyd ve Ebu’ş fieyh Hasan’dan tahric etti. (Dürrü’l Mensur: 2/600).

Yine buna Peygamber (s.a.v.)’in kadınlar hakkındaki şu hadisi delildir: “Dininin noksanlığı ise birçok gece ve gündüz bekliyor da namaz kılmıyor.”[1] Hayız günlerine işaret ediyor. Bununla birlikte o vakitte namazdan menedilmiştir. Bunu dininden noksanlık kıldı. Bu bir vacibe gücü yetipte onu yapanın ondan aciz olupta terkedenden daha üstün olduğuna delildir. Her ne kadar terkide mazur olsa bile. Allah en iyisini bilir.

“Sizden kim bir kötülük görürse” Kötüvüğün görmekle alakalı olduğuna delildir. Eğer gizli ve görmemişse fakat bilmezse bu konuda Ahmed’in ifadesi o ise ilişmez ve şüphe ettiği bu şeyi araştırmaz. Ondan başka rivayette ise kesinleştirirse kapalı

olanı keşfeder (açığa çıkarır), eğer şarkı sesi veya haram kılan eğlence aletlerin sesini işitse ve aletlerin sesin yerini biliyorsa itiraz eder, çünkü münker gerçekleşmiş ve yerini de bilmiştir görmüş gibidir. Ve Ahmed dedi ki: Eğer yerini bilmezse birşey gerekmez.
Bir topluluğun münker üzerine toplandığını bilen kimsenin duvara tırmanmasını imamlar çirkin gördü Süfyan'ı Sevri ve başkası gibi, bu tecessüse girer, yasaklanmıştır.
İbni Mesud'a denildi ki: Filanın sakalından içki damlıyor, bunun üzerine dedi ki: Allah bizi tecessüsten(gizlileri araştırmak) nehyetti.[2] Kadı Ebu Ya'la dedi ki: Eğer münker güvenilir birinin kendisine haber vermesiyle, gizli yapılan bir haramı çiğneme işiyse ve durumun tesbiti ve önlemini alınmasını kaçma durumu varsa tecessüs caiz değildir.
İnkarı vacip olan münker:Üzerinde icma bulunandır, ihtilaf olan ise ashabımızdan bazısı dedi ki: İctihad ederek veya caiz taklid ile taklid eden kimseye itirazı vacib değildir, S: 155 Kadı (Ebu Ya'la) Ahkamu's Sultaniyye (kitabında) ittifak edilmiş harama girmeye vesile olacak zayıf ihtilaf istisna etti, nakit faizi gibi bunda ihtilaf zayıftır, bu haramlığında ittifak olan riban nese'e (nese ribası tehirli riba) vesiledir, müta nikahı gibi çünkü zinaya vesiledir.
İshak bin fiakla'da mut'anın açıkça zina olduğu zikredildi, ibni Batta'dan şöyle dediği rivayet edildi: Eğer hakkında tevilde yapsa kadın hükmettiği nikah fesholunmaz, ancak bir adam muta ile akid yapıp hükmetmişse veya bir lafızda üç boşamada bulunan bir adama, karısının başka bir kocaya varmadan geri kendisine dönebileceğine hükmetmişse hükmü reddolunur, bunu yapana şiddetli ceza vardır.
Ahmed'den, ifade edilen şudur: Satranç oynayana itiraz etmek gerekir. Kadı (Ebu Ya'la) bunu ictihadsız veya caiz bir taklid olmaksızın şeklinde tevil etti, bunda nazar vadır, çünkü Ahmed'den mansus olan şudur:Hakkında ihtilaf bulunan nebizi içene had vurulur, had vurmak itirazın en son sınırıdır, bununla beraber ona göre bununla şahıs fasık kılınmaz, bu hakkında zayıf ihtilaf bulunan herşeye itiraz edileceğine delildir, çünkü sünnet haramlığına delildir. Tevil ederek bunu işleyen adalet olsun diye bunun dışında tutulamaz, Allah en iyiyi bilir.
Yine Ahmed namazını tamam yapmayana, sırtını rüku ve secdeden kalkışta doğrulmayan itiraz edileceğini, vacipliğinde ihtilaf olmakla beraber ifade etti.
Bilki iyiliği emir, kötülükten nehiy bazan üzerine sevabının ümidi yüklenir, bazan terkide ceza korkusu, bazan Allah'ın gazabına uğrama, bazan müminler için nasihat ve onlara rahmet, dünya ve ahirette nefislerini Allah'ın gazabından ve azabından kurtarma ümidi, bazan Allah'ın büyük kılınması, Onun sevgisi yüklenir, Onun itaat olunmaya zikrolunmaya, unutulmamaya şükredilmeye, küfrolunmamaya ehil olduğu yüklenir, selefin bazısının dediği gibi onun haramlarının işlenmemesi için nefis ve mallar fidye verilir[1]: Yaratıkların hepsi Allah'a itaat etse etlerimin kerpetenle kıstırılması hoşuma gider. Abdulmelik bin Ömer bin Abdulaziz babasına diyor ki: Benim ve senin için Allah uğruna kazanlar kaynatılsa sevinirdim. Kim bu ve bundan önceki makamı düşünse Allah yolunda karşılaştığı her eziyet ona hafif gelir.

(1) Müslim ibni Ömer ve Ebu Hureyre (fierhu Müslim Nevevi: 2/66-68).
(2) Ondan sahih bir isnatla Ebu Davud Beyheki, Abdurrezzak ve Taberani Kebir'de tahric etti. (Süneni Ebi Davud: 2/570 ve sonrası).
(1) O Abdurrahman bin Zübeyr bin Nuaym el Babi'dir, sabır veya kin ile bilinir. (Hilye: 10/147-150).

Belki de kendisine eziyet edene dua eden, Peygamber (s.a.v.) kendisine vuran kavmine dediği gibi:Yüzünden kanı siliyor ve diyordu ki: "Rabbi kavmimi bağışla çünkü onlar bilmiyorlar."[1] Her halükarda itirazda yumuşak olmak lazım olduğu açığa çıktı. Süfyan'ı Sevri dedi ki: Ancak kedisinde üç özellik bulan iyiliği emredip kötülükten nehyettiği şeyle adil, emrettiğini ve nehyettiğini bilen kimse.[2]
Ahmed dedi ki: İyiliği emirde insanlar katı olmaksızın yumuşaklığa muhtaçtır, ancak fıskını açıkça yapan müstesnadır, ona hürmet yoktur, dedi ki: İbni Mesud'un ashabı hoşlanmadıkları bir şey yapan bir kavme rastladıklarında diyorlardı ki: Yavaş olun Allah size merhamet etsin, yavaş olun Allah size merhamet etsin. Ahmed dedi ki: Yumuşaklıkla emreder hoşlanmadığı bir söz kendisine söylerlerse kızmaz, böyle yaparsa nefsi için zafer kazanmayı istemiştir, Allah en iyisini bilir.

(1) İbni Mesud'dan rivayet edildi, sahihtir, Ahmed Buhari, Müslim tahric etti. (Muhtasaru Müslim: 1169).
(2) Ondan EbuNuaym Hilye'de: (6/379) Ebu Talib el-Mekki Kutul Kulub'ta tahric etti).

OTUZBEfiİNCİ HADİS

İslami Toplumsal Ahlak

Ebu Hureyre (r.a.)'den şöyle dediği rivayet edildi: Resulullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Birbirinize haset etmeyiniz, neceş yapmayınız (Malın fiyatını artırıp malı satın almamak) birbirinize buğzetmeyiniz, arka dönmeyiniz, bir kısmınız bir kısmınızın satışı üzerine satış yapmasın, Allah'ın kulları kardeşler olun, müslüman müslümanın kardeşidir, ona zulmetmez, onu alçaltmaz, ona yalan söylemez, onu hor görmez, takva işte şurdadır, üç kere söyledi ve göğsüne işaret etti, kişiye şer olarak müslüman kardeşini hor görmesi yeter, her müslümanın her müslümana kanı, malı ve ırzı haramdır." Bunu Müslim rivayet etti.[1]
Bu hadisi Müslim Abdullah bin Amir'in kölesi Ebu Said'den tahric etti, o da Ebu Hureyre'den rivayet etti. Bu Ebu Said'in ismi bilinmiyor. Ondan birçok kişi rivayet etti, ibni Hibban onu güvenilirleri arasında zikretti, ibni'l Medini dedi ki: O

meçhuldür. Bu hadisi Süfyan'ı Sevri'den rivayet etti ve hakkında dedi ki: Said binYesar'dan, o da Ebu Hüreyre'den, sözünde Said bin Yesar'ı vehmetti, o ancak ibni Küreyz'in (Abdullah bin Amir) kölesidir, bunu Ahmed, Yahya ve Darekutni söyledi, bazısı başka bir vecihle rivayet edildi, bunu Tirmizi[2] Ebu Salih rivayetinden tahric etti. S: 158 O da Ebu Hureyre'den rivayet etti dedi ki:Resulullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Müslüman müslümanın kardeşidir. Ona ihanet etmez, yalan söylemez, onu alçaltmaz. Her müslümanın her müslümana ırzı, malı, kanı haramdır, takva işte şurdadır, şer olarak kişiye müslüman kardeşini hor görmesi yeter."

Ebu Davud[1] şu sözden itibaren tahric etti:"Her müslümanın her müslümana...." Sahihayn E'rac rivayetinden tahric edildi, o da Ebu Hureyre (r.a.)'den rivayetle Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti:"Hased etmeyiniz neceş yapmayınız, birbirinize buğzetmeyiniz, arka dönmeyiniz, ey Allah'ın kulları kardeşler olunuz."[2]

Sahihayn başka vecihlerle bunu Ebu Hureyre'den tahric etti, imam Ahmed Vaile bin el-Eska'dan rivayetle Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu tahric etti: "Her müslümanın her müslümana kanı, ırzı ve malı haramdır. Müslüman müslümanın kardeşidir ona zulmetmez, onu alçaltmaz, takva işte şurdadır, eliyle kalbe işaret etti, şer olarak kişiye müslüman kardeşini hor görmesi yeter."[4] Ebu Davud[5] sadece sonunu tahric etti. Sahihayn'de ibni Ömer'den rivayetle Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi:"Müslüman müslümanın kardeşidir, ona zulmetmez, onu alçaltmaz, onu (tehlikeye) teslim etmez"[6] Bunu imam Ahmed tahric etti, lafzı şudur:"Müslüman müslümanın kardeşidir, ona zulmetmez, onu alçaltmaz, onu hor görmez şer olarak kişiye müslüman kardeşini hor görmesi yeter."

157: (1) Hadis sahihtir, Malik Muvatta'da, Ahmed, Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi, ibni Mace, Beyhaki, Kudei Müsnedü'ş fiihab'ta tahric etti, bazı rivayetlerde baş tarafı şöyledir: "Zandan sakının, çünkü zan sözlerin en yalanıdır, birbirini tecessüs etmeyiniz, birbirinizle münafese etmeyiniz (nefis çekişmesi) birbirinize hased etmeyiniz ilh." (Camiu'l Usul: 7/338) Yine Malik, Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi Enes'ten tahric etti. (Geçen kaynak).

(2) Tirmizi (1936) tahric etti ve dedi ki: Hasen garib. 158:

(1) Camiu'l Usul: 7/338).

(2) Malik, Buhari, Müslim daha önce geçtiği gibi tahric etti. (Camiu'l Usul: 7/337).

(3) Malik, Ahmed, Buhari, Müslim, Ebu Davud ve Tirmizi tahric etti. (Camiu'l Usul: 7/336 ve sonrası, Terğib ve Terhib: 3/609 ve sonrası).

(4) Hadis hasendir. Ahmed güzel bir isnatla tahric etti ve ricali güvenilirdir, Taberani Kebir'de tahric etti, o mütabeatta makbuldür. (Mecmau'z Zevaid: 4/172, 8/83).

(5) Ebu Davud Sünen'inde Ebu'l Hasen bin Abd rivayetinden tahric etti, o matbu değildir bunu Hafız el-Mizzi zikretti. (Tuhfetu'l Eşraf: 9/78).

(6) Hadis sahihtir. Ahmed, Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi ibni Ömer'den tahric etti. (Camiu'l Usul rakam: 4792, 4795) ve Ebu Hureyre'den tahric ettiler. (Camiu'l Usul rakam: 9309) Amr bin el-Ehvas'tan tahric ettiler. (Camiu'l Usul rakam: 527.

(7) Müsned'de Ebu Hureyre'den.

Sahihayn'de Enes'den rivayetle Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: "Birbirinize buğzetmeyiniz, birbirinize hased etmeyiniz, birbirinize arka dönmeyiniz, Allah'ın kulları kardeşler olunuz."[1] Bunun manası Ebu Bekir Sıddık'tan merfu ve mevkuf olarak rivayet edilir.[2] "Birbirinize hased etmeyiniz". Yani bazınız bazınıza hased etmesin hased beşer tabiatında dikilmiştir, o da insanın kendi cinsinden birinin herhangi bir fazilette kendinden üstün olmasından hoşlanmamasıdır.

Bundan sonra insanlar kısımlara ayrılır. Bazısı hased olunanın azgınlıkla söz ve fiille nimetinin yok olmasına çalışır, sonra onlardan bazısı bunun kendi nefsine intikaline çalışır. Bazısı nimetin hased olunandan kendine intikal etmesini istemeksizin yokolmasını ister bu en şerlisi ve en çirkinidir, bu kınanmış, yasaklanmış haseddir, bu iblisin günahıydı, çünkü Allah onu yaratmış ve meleklere üstün olduğunu görmüş, melekleri ona secde ettirmiş, ona herşeyin isimlerini öğretmiş, civarında iskan ettirmiş, onun için Adem'e hased etmiş, cennet çıkarıncaya kadar çıkarmakiçin uğraşmaya devam etti, ibni Ömer'den rivayet edilir ki: İblis Nuh'a dedi ki: İki şeyle ademoğlu helak oldu: 1) Hased, hasedle lanetlendi ve taşlanmış şeytan kılındı. 2) Hırs, hırsdan dolayı Adem'e cennetin herşeyi mübah kılındı, ben onun hırsı sebebiyle ihtiyacımı gördüm. Bunu ibni Ebi'ddünya tahric etti, Allah Teala kitabı Kuran'da birçok yerde yahudileri hased ile vasfetti, şu kavli gibi: (Ehli kitaptan çoğu, hakikat kendilerine apaçık belli olduktan sonra, sırf içlerindeki kıskançlıktan ötürü sizi imanınızdan vazgeçirip küfre döndürmek istediler) (Nisa:4/54) ve: (Yoksa onlar, Allah'ın lütfundan verdiği şeyler için insanlara hased mi ediyorlar?[5], imam Ahmed ve Tirmizi Zübeyr bin Avam hadisinden tahric etti, Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: S: 160 "Sizden önceki ümmetlerin hastalığı sizin içinize girdi. Hased ve buğuz. Buğuz: O tıraş edicidir, dini tıraş edicidir, saçı tıraş edici değil, Muhammed'in nefsi kudret elinde olana yemin olsun ki birbirinizi sevinceye kadar iman etmiş olmazsınız, yaptığınız takdirde birbirinizi seveceğiniz şeyi size bildireyim mi? Aranızda selamı yayınız."[1]

Hakim Ebu Hureyre'den rivayetle Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu tahric etti:

"Ümmetime ümmetlerin hastalığı isabet edecek" dediler ki:

"Ey Allah'ın peygamberi ümmetlerin hastalığı nedir?" Buyurdu ki:

"Kibir ve hakkı kabullenmeyip insanları hor görmektir, çoklukla övünmek, dünya için yarışmak, birbirine buğzetmek, birbirine hased etmektir, taki bağiy (azgınlık) sonra karışıklık oluncaya kadar."[3]

Ebu Davud[2] Ebu Hureyre'den tahric etti, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Hasedden sakının, çünkü hased ateşin odunu veya yeşiliği yediği gibi iyilikleri yer." İnsanlardan bir kısmı da hased ettiği zaman hasedinin gereğini yapmaz, hased ettiğine söz ve fiille taşkınlık yapmaz.

Hasan'dan bu yaptığıyla günahkar olmayacağı rivayet edildi. Zayıf vecihlerle rivayet edildi, bu iki çeşit üzeredir: Birincisi: Bu hasedi nefsinden kaldırmasının mümkün olmaması ve buna yenik düşmesi, bununla günahkar olmaz. İkincisi: Kendi nefsine isteğiyle bunu telkin etmesi ve kardeşinin nimetinin yok olmasını temenni etmesinin nefsinde açığa çıkmasıdır.

S:159 (1) Önce geçtiği gibi Buhari, Müslim, Malik Muvatta'da, Ebu Davud ve Tirmizi Enes'ten tahric etti. (Camiu'l Usul: 7/338, Terğib ve Terhib: 3/454-455).

(2) Merfu olarak sahih bir isnatla Ahmed, ibni Mace, ibni Ebi fieybe, Ebu Ya'la, Ebu Bekir el-Mervezi Müsned'inde ve Humeydi tahric etti.

(3) Bakara: 2/109.

(1) İsnadı güzeldir. Zübeyr'den Ahmed, Tirmizi: (2512) Beğavi, Taberani, Bezzar, Abdurrezzak, ibni Abdilber Temhid'de. Münziri Terğib ve Terhib'te dedi ki: (3/548): Bezzar'ın isnadı güzeldir, aynı şekilde Heysemi'de Taberani'nin isnadı hakkında böyle dedi. (Mecmau'z Zevaid: 8/30), selamın yayılması hakkında hadisler çoktur, Müslim, Ahmed, Ebu Davud ve Tirmizi'nin Ebu Hureyre'den tahric ettiği hadistir. (Terğib ve Terhib: 3/423).

(2) Sünenin'de tahric etti: (2/574) Senedinde bilinmeyen bir adam var, yine ibni Abdilber Temhid'de rivayet etti, Buhari Tarihi Kebir'de doğrulamadı, Tirmizi başını tahric etti ve doğruladı. (Terhib ve Terğib: 3/548).

(3) Hakim tahric etti ve doğruladı ve Zehebi ikrar etti hafız Iraki tahricü ehadisil ihyada isnadı güzeldir, dedi. Yine Taberani ve ibni Ebi'ddünya'da tahric etti. (Camiu's Sağir ve Feyzu'l Kadir.)

Bu masiyete azmetmeye benziyor, buna azap hususunda alimler arasında ihtilaf vardır, belki başka bir yerde inşaallah zikredilecektir, fakat hased edilene dille taşkınlıktan kurtulmama ve bu şekilde günahkar olabilme durumu vardır. Başka bir kısımda hased ettiği zaman hased edilenden nimetin yok olmasını temenni etmez, bilakis onun üstünlüklerinin aynısını kazanmaya çalışır, onun gibi olmayı temenni eder, eğer üstünlükler dünyevi ise bunda hayır yoktur. Allah Teala buyurdu ki: (Dünya hayatını arzulayanlar: Keşke Karun'a verilenin benzeri bizimde olsaydı, dediler) (Kasas: 2879) Eğer üstünlükler dini ise bu güzeldir, Peygamber (s.a.v.) Allah yolunda şehidliği temenni etti.

Sahihayn'de buyurdu ki: "Ancak iki şeyde hased (gıpta) vardır: Allah'ın kendisine mal verdiği ve bu malı gece gündüz infak eden adam ve Allah'ın kendisine Kuran verdiği ve onunla gece ve gündüz kıyam eden (hareket eden) adamdır"[2] bu gıbtadandır, istiare babından hased diye isimlendirmiştir. Başka bir kısımda nefsinde hased bulduğu zaman onu gidermeye çalışır, hased edilene iyilik etmeye, ona dua etmeye, üstünlüklerini yaymaya, nefsindeki hasedi yok edip yerine sevgiyi yerleştirmeye çalışır ve müslüman kardeşinin kendisinden daha üstün olmasını ister, bu imanın en yüksek derecesidir, sahibi kendi nefsi için sevdiğini kardeşi için de seven kamil mümindir.

"Birbirinize neceş yapmayınız" Alimlerden çoğu satış ve alıştaki neceş diye tefsir etti, o da satın almak istemediği halde malın değerini yükseltmek demektir, ya satıcının daha fazla kazanması için veya alıcıyı zarara sokmak için bu şekilde yapmaktır. Sahihayn'de ibni Ömer'den Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Peygamber (s.a.v.) neceşten nehyetti.[3] S: 162 İbniEbi Evfa dedi ki: Neceş yapan faiz yiyen haindir, bunu Buhari zikretti.[1] İbni Abdilber dedi ki:[2] Eğer yasaklığını bilerek yapıyorsa bunu yapanın Allah'a asi olduğunda görüş birliği vardır. Satışta ihtilaf ettiler, bazısı: O fasittir, dedi bu Ahmed'den rivayet edildi, ashabından bir gurup tercih etti. Bazısı dedi ki: Neceş yapan satıcı veya satıcının adamı ise fasittir, çünkü nehiy burda akdi yapanın kendisine dönüyor, eğer durum böyle değilse fasit olmaz, çünkü nehiy yabancıya dönüyor, aynı şekilde fiafii'den neceşi yapanın satıcı olmadığı için satışın sahih olduğunu söylediği hikaye edilir, fakihlerin çoğunluğuna göre satış mutlak olarak sahihtir. Bu Ebu Hanife, Malik, fiafii ve bir rivayette de Ahmed (Rahimehumullah)'in görüşüdür, ancak Malik ve Ahmed müşteri için durumu bilmediği takdirde örfün dışına çıkan şekilde büyük oranda aldatılmışsa hıyar (tercih) hakkı verdiler, Malik ve Ahmed'in ashabının bazısı bedelin üçte biri şekilde rivayet etti, bu durumda müşteri feshi tercih ederse etme hakkı vardır, eğer malı elinde tutmak isterse aldatıldığı miktarı hesabtan düşer, bunu ashabımız zikretti.

Bu hadiste zikredilen tenacüşün daha genel olması muhtemeldir, çünkü sözlükte necşin aslı: Bir şeyi hile ve aldatmayla yaymaktır, ondan dolayı alışverişte neciş yapan naciş diye isimlendirilmiştir, sözlükte avcı naciş diye isimlendirilir, çünkü avı hileyle yapıyor, bu durumda mana şöyle olur: Birbirinize hile yapmayınız, birbirinize hile ve aldatmayla muamele etmeyiniz, Allah Teala buyurdu ki: (Halbuki kişi kazdığı kuyuya kendi düşer.) (Fatır: 35/43) İbni Mesud'dan rivayetle Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Bizi aldatan bizden değildir, aldatma ve hile ateştedir."[4]

S: 161 (2) Hadis sahihtir, Buhari ve Müslim Abdullah bin Mesud'dan, Buhari, Müslim, Ahmed ve Tirmizi: (1937), ibni Mace Abdullah bin Ömer'den, Buhari Ebu Hureyre'den tahric etti. (Camiu'l Usul: 4/356 ve sonrası).

(3) Hadis sahihtir, ibni Ömer'den Malik, Buhari, Müslim, Ahmed, Nesai, ibni Mace tahric etti. (Camiu'l Usul: 1/425, Neylülevtar: 5/166). Tirmizi ve Ebu Davud Ebu Hureyre'den tahric etti. S: 162). Buhari talik olarak "Büyu'da" ve mevsul olarak şehadetlerde zikretti. İbni Battal dedi ki: Alimler nacişin fiilinden dolayı asi olduğuna icma ettiler. Taberani ibni Ebi Evfa'dan merfu olarak tahric etti: "Naciş faiz

yiyen hain, melundur" ibni Ebi fieybe ve Said bin Mansur mevkuf olarak "Melun" kelimesi olmaksızın tahric etti. (Neylülevtar: 5/166, Mecmau'zZevaid: 4/82).

(4) Taberani Kebir'de ve Sağir'de, Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti: (4/189). Hakkında dedi ki: Garibtir. İbni Hibban doğruladı, Süyuti Camiu's Sağir'de zayıf gördü. Heysemi Taberani'nin senedi hakkında dedi ki: Adamları güvenilirdir. Asım bin Behdele hakkında hıfzının kötülüğünden dolayı söz vardır. (Feyzu'l Kadir: 6/186).

Daha önce Ebu Bekir Sıddık'ın şu hadisini zikretti: "Müslümana zarar veren veya ona zarar veren melundur." Bunu Tirmizi tahric etti[1] bu takdir üzerine bütün yasaklanmış muamelat çeşitleri girer, ayıpları gizlemek, iyi mala kötü mal katarak aldatmak, pazarlık bilmeyeni fazla fiyatla aldatmak gibi. Allah Teala kitabında peygamberler ve tabilerine kafirler ve münafıkları hilecilikle vasfetti. Ebu'l Atahiye'nin sözü ne güzeldir: Dünya ancak din iledir din ancak güzel ahlaktır. Hile ve tuzak cehennemdedir o ikisi nifak ehlinin huylarındandır. Hile kendisine zarar vermek caiz olan için caizdir, onlar da muharib olan kafirlerdir, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Harb hiledir."[2]

"Birbirinize buğzetmeyiniz" müslümanları Allah uğrundaki hariç, nefsin hevası uğruna yapılan buğuzdan nehyetti, çünkü Allah müslümanları kardeş kıldı, kardeşler birbirini sever, birbirine buğzetmez. Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Nefsimi kudret elinde tutana yemin ederim ki iman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olamazsınız yaptığınız takdirde birbirinizi seveceğiniz şeyi size bildireyim mi? Aranızda selamı yayınız." Bunu Müslim tahric etti.[3]

S:164 Daha önce birbirine buğzetme ve haset hakkında hadisler zikrettik. Allah müminlere aralarında buğuz ve düşmanlık doğuracak şeyleri haram kıldı, Allah Teala buyurdu ki: (fieytan içki ve kumar yoluyla ancak aranıza düşmanlık ve kin sokmak; sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık bunlardan vazgeçtiniz değil mi?) (Maide: 5/91) Kullarına kalblerinin arasını uzlaştırdığı için onlara minnette bulundu. (Allah'tan minnet ihsandır): Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani siz birbirinize düşman kişilerdiniz de o, gönüllerinizi birleştirmişti ve onun nimeti kimseler olmuştunuz) (Aliİmran: 3/103) Ve buyurdu ki: (O seni yardımıyla ve müminlerle destekleyendir. Ve (Allah) onların kalblerini birleştirmiştir. Sen yeryüzünde bulunan herşeyi verseydin, yine onların gönüllerini birleştiremezdin, fakat Allah onların aralarını bulup kaynaştırdı.) (Enfal: 8/62-63)

Bu mana için nemimeyi (laf getirip götürmeyi) düşmanlık ve buğuz meydana getirdiğinden dolayı haram kıldı, insanların arasını düzeltmek için yalana ruhsat verdi, onların aralarını düzeltmeye teşvik etti, şöyle buyurdu: (Onların fısıldaşmalarının bir çoğunda hayır yoktur. Ancak bir sadaka yahut bir iyilik yahutta insanların arasını düzeltmek isteyen (in fısıldaşması) müstesna. KimAllah'ın rızasını elde etmek için bunu yaparsa, biz ona yakında büyük bir mükafat vereceğiz) (Nisa:4/114) ve buyurdu ki: (Eğer müminlerden iki gurup birbirleriyle vuruşurlarsa aralarını düzeltin) (Hucurat: 49/9) ve buyurdu ki: (Allah'tan korkun aranızı düzeltin) (Enfal: 8/1) İmam Ahmed ve Tirmizi Ebu'd Derda'dan tahric etti, Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti:

"Size namaz, oruç ve sadakadan daha üstün bir dereceyi haber vereyim mi?" Dediler ki:

"Evet ya Resulullah" buyurdu ki:

"Araları düzeltmektir, muhakkak ki araları bozmak tıraş edicidir."[7]

(1) Tirmizi tahric etti (1942) tahrici geçmişti.

(2) Hadis sahihtir, Ahmed müsnedinde Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi Cabir'den, Buhari, Müslim ve Ahmed Ebu Hureyre'den, Ahmed Enes'ten, Ebu Davud Ka'b bin Malik'ten, ibni Mace ibni Abbas ve Ayşe'den, Bezzar Huseyn'den, Taberani Huseyin, Zeyd bin Selam, Avf bin Malik, Nuaym bin Mesud ve Nevvas bin Seman'dan, ibni Asakir Halid bin Velid'den tahric etti. Bu mütevatirdir onyedi sahabeden rivayet edildi. (Nazmu'l Mütenasir (Kettani) S: 94, Camiu'l Usul: 3/189-190, 12/59, Camiu's Sağir).

(3) Önce geçtiği gibi hadis sahihtir, Ebu Hureyre'den Müslim, Ebu Davud, Tirmizi, Ahmed ve ibni Mace tahric etti. (Terğib ve Terhib: 3/424) Bu mevzuda başka hadislerde vardır.

(7)Hadis sahihtir, Ahmed, Ebu Davud: (2/548), Tirmizi ve ibni Hibban sahihinde tahric etti ve Tirmizi dedi ki: Hadis sahihtir. (Terğib ve Terhib: 3/488, 500).

İmam Ahmed ve başkası Esma binti Yezid'den tahric etti, Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti:

"Size en şerlilerinizi haber vereyim mi?" Dediler ki:

"Evet ya Resulullah" buyurdu ki:

"Nemimeyle yürüyenlerdir, sevenler arasını ayıranlar, suçsuz kimselere azanlardır."[1] Allah yolunda buğuz ise o imanın en sağlam kulplarındandır, yasağa dahil değildir, eğer bir adama kardeşinden bir şer ortaya çıksa ve bunun üzerine ona buğzetse, adam da o şer hususunda mazur ise, buğzeden sevaplanır, velev ki kardeşi mazur olsun, Ömer (r.a.)'in dediği gibi: Resulullah (s.a.v.) aramızdayken vahiy inerken, Allah bize sizin haberlerinizi bildirirken biz sizi biliyorduk, dikkat edin Resulullah gitti onunla birlikte vahiy de gitti, biz ancak sizden aldığımız haberlere görebiliriz, dikkat edin sizden kim bize karşı hayır ortaya koyarsa, onun için hayır zannında bulunuruz, bunun üzerine onu severiz, sizden kim şer ortaya koyarsa, onun için şer zannında bulunuruz, bunun üzerine ona buğzederiz, gizlileriniz sizinle Rabbınız arasındadır.[2] Rabi' bin Huseym dedi ki: Hayır ortaya koyupta şerri gizleyen birini görsen, bu hal üzere onu seversin, Allah hayrı sevmen üzerine sana ecir verir, eğer şer ortaya koyan ve hayrı gizleyen bir adam görsen bunun üzerine ona buğzedersin, Allah sana şerre buğzettiğinden dolayı ecir verir. İnsanların dini meselelerde ihtilafı çoğalınca dağılmaları da çoğaldı, bu sebeble birbirlerine

buğuzları ve lanetleşmeleri de çoğaldı, onlardan herbiri de kendisinin Allah için buğzettiğini açıklıyor, belki hakikatta mazur olabilir veya olamaz, hevasına uyabilir, buğzettiği şeyi bilme nokasında araştırma hususunda eksikliği vardır, çünkü çoğu buğuz bu şekilde tabi olunan zanna muhalif olmaktan ve kendisinin ancak doğruyu söylediğini iddia etmekten ileri geliyor, bu zan kesinlikle hatadır, velevki ihtilaf olunan hususta ancak doğru söylenmek istenmiş olsa bile böyledir. Bu zan doğru da olabilir yanlışta, buna meyletmeye etken olan şey sadece heva, ülfet veya adette olabilir, bütün bunlar buğzun Allah için olmasını yaralar, mümin için gerekli olan nefsine nasihat etmesi ve bu husustan son derece sakınması ve nefsini haram olan buğza girdirmemek için bu şeylere bulaştırmaması gerek.

S:166 İşte burda gizli bir iş var ki onu farketmek gerek, o da din imamları ictihad ederek mercuh bir söz söylüyor (Mercuh: Zayıf, Racih: Tercih edilen üstün görüş, mercuh racihten bir derece daha aşağı olan görüştür, mütercim) o hususta ictihadına karşı ecir alır, o husustaki hatası affolur, sözünü savunan onun derecesinde olamaz, çünkü savunan belki de sadece bu sözü tabi olduğu kişi söylediği için savunuyor, belki din imamlarından başkası aynı sözü söyleseydi kabul etmez savunnmazdı, ona uyanı da savunmaz, ona muhalif olana düşmanlık etmezdi, bununla birlikte bu şahıs kendisine tabi olunanın yerinde görüp hakkı savunduğunuz an ne der, fakat öyle değildir, çünkü tabi olunanın kasdı hakkın üstün çıkmasıydı her ne kadar hata etmiş olsa bile.

Tabi olana gelince onunkine tabi olunanın üstün gelmesini isteme şaibesi girmiştir, ona hatalı denmez, bu hakkın üstünlüğünü savunmayı yaralayan bir hiledir, bunu anla büyüktür, önemlidir, Allah dilediğini doğru yola iletir. “Birbirinize arka dönmeyiniz.” Ebu Ubeyd[1] dedi ki: Tedabür: Terketmek, adamın arkadaşına arkasını dönmekten ve yüzünü çevirmekten alınmıştır, alakayı kesmektir. Müslim[2] Enes’ten tahric etti ki, Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Birbirinize buğz etmeyiniz, hased etmeyiniz, birbirnizle alakayı kesmeyiniz, ey Allah’ın kulları kardeşler olunuz, Allah’ın size emrettiği gibi.”

Yine mana ile Ebu Hureyre’den tahric etti[3] o da Peygamber (s.a.v.)’den rivayet etti:Sahihay n’de Ebu Eyyub Peygamber (s.a.v.)’in şöyle buyurduğunu rivayet etti: “Müslümana üç günden fazla kardeşini terketmesi helal olmaz, ikisi karşılaşır bu yüz çevirir, bu yüz çevirir vaziyette (helal olmaz) o ikisinden en hayırlısı ilk selam verendir.”[4] Ebu Davud Ebu Hiraş es-Sülemi’den tahric etti, o da Peygamber (s.a.v.)’den şöyle buyurduğunu rivayet etti:“Kim kardeşini bir sene terkederse, kanını akıtmış gibidir.”[5] bütün bunlar dünyevi işler için alakayı kesmektir.

(1) Bir rivayette “Ayb” şeklindedir, Esma’dan: Ahmed, ibni Ebi’ddünya, Taberani Kebir’de, Abdurrahman Ğanm’dan Ebu Bekir bin Ebi fieybe tahric etti, o daha sahihtir. Taberani ve ibni Ebi’ddünya Ebu Hureyre’den tahric etti. (Terğib ve Terhib: 3/499 ve sonrası) Heysemi Mecma’da dedi ki: Senedinde fiehr bin Havşeb var birçok kişi ona güvenilir dedi, isnatlarından birinin geri kalan adamları güvenilirdir.
(2) Ahmed ve Ebu Ya’la tahric etti, adamları güvenilirdir.
(1) Ğaribu’l hadis: 2/10.
(2) Daha önce geçtiği gibi Müslim Enes’ten tahric etti.
(3) Tahrici önce geçti.
(4) Sahihtir, Malik, Buhari, Müslim, Tirmizi: (1933) ve Ebu Davud tahric etti. (Terğib ve Terhib: 3/455, Edebü’l Müfred: 406) mevzusunda çok hadis vardır.
(5) Ebu Hiraş’dan (Hadred bin Ebu Hadred) Eslemi’den Ebu Davud: (2/576). Beyhaki,Ahmed, Buhari Edebü’l Müfred’de: (404-405) ve Hakim tahric etti ve dedi ki: İsnadı sahihtir, Zehebi de ikrar etti.

Din için olan ise, üzgün fazlası caizdir, bunu imam Ahmed ifade etti, savaştan geri kalan üç kişinin kıssasıyla delillendirdi, Peygamber (s.a.v.) onları terketmeyi emretti, ağır ehli bidat ve hevalara davet edenlerin terkedilmesini emreti. Hattabi zikretti ki edeblendirmek için babanın evladını, kocanın karısını üç günden fazla terketmesi caizdir, çünkü Peygamber (s.a.v.) hanımlarını bir ay terketti. Terketmenin selam ile sona ermesi hususunda ihtilaf ettiler, bir gurup: Sona erer dedi.

Hasan, Malik Vehb rivayetinde ve ashabımızdan bir topluluk bunu söyledi. Ebu Davud Ebu Hureyre’den tahric etti, Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Müminin mümini üç günden fazla terketmesi helal olmaz, eğer üç gün geçerse ona selam versin eğer selamını alırsa, ecirde ortaklaşırlar, eğer selamı almazsa günahla döner, selam veren terketmekten çıkmış olur.”[1] Fakat bu diğerinin selamı almaktan kaçındığı zamandır. Fakat terketmeden önce aralarında sevgi var da, selamı aldıktan sonra o sevgiye geri dönülmemişse bunda görüş vardır.

Ahmed Esram rivayetinde dedi ki: Yüz çevirmiş olduğu kimseye selam verir, sonra dedi ki: Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: “İkisi karşılaşır vaziyette bu yüz çevirir, bu yüz çevirir, sonra onunla konuşması ve musafaha etmesi gerekir.” Yine Malik’ten şöyle dediği rivayet edildi: Sevgiye dönülmedikçe (sadece selam ile) terketme kesilmiş olmaz. Bazıları akrababalarla yabancıları ayırt etti, yabancılar hakkında dedi ki: Aralarındaki terketme selam ile giderilir, akrabalar bunun zıddınadır (sevgiye dönmek lazım) bu sözü ancak sılai rahimin farzlığından dolayı söyledi.

“Bazınız kardeşinin satışı üzerine satış yapmasın” buna nehiy çoktur, Sahihayn’de Ebu Hureyre Peygamber (s.a.v.)’in şöyle buyurduğunu rivayet etti: “Mümin kardeşinin satışı üzerine satış yapmaz, kardeşinin nişanı üzerine nişan yapmaz.” S: 168 Müslim’in rivayetinde: “Müslüman kardeşinin pazarlığı üzerine pazarlık yapmaz, nişanı üzerine nişan yapmaz”[1] şeklindedir. Buhari ve Müslim ibni Ömer’den rivayetle, Peygamber (s.a.v.)’in şöyle buyurduğunu tahric ettiler: “Adam kardeşinin satışı üzerine satış yapmasın, kardeşinin nişanı üzerine nişan yapmasın ancak kendisine izin vermesi müstesnadır”, bu lafız Müsilm’e aittir[2] Müslim[3] Ukbe bin Amir’den tahric etti, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: “Mümin müminin kardeşidir, mümin

kardeşinin satışı üzerine satış yapması helal olmaz, terkedinceye kadar nişanı üzerine nişan etmesi de helal olmaz", bu müslümanın müslüman üzerine hakkı olduğuna delildir, bu konuda kafir ona eşit değildir, bilakis müslümana kafirin satışı üzerine satış yapması caizdir, nişanı üzerine nişan yapması caizdir, bu Evzai ve Ahmed'in görüşüdür, yine kafirin müslüman üzerine şüf'a hakkı olmaz fakihlerden çoğunluğu yasağın müslüman ve kafir hakkında genel olduğunu söyledi, yasağın tahrimen veya tenzihen mekruhluğu hususunda ihtilaf ettiler, ashabımızdan bir kısmı dedi ki: Tenzihen mekruhtur, ulemanın cumhuruna göre sahih olan görüşe göre harama yakın meruhtur.

Kardeşinin satışı üzerine satışın manası: Satıcıdan birşey satın alması, müşteriye satın alması alması için malı vermesi ve ilk satışı bozmasıdır, bu vermenin hiyar (tercih) müddeti içinde olmasıyla özel mi kılınır -çünkü bu müddet içerisinde müşterinin akdi bozma imkanı vardır- yoksa hiyar müddeti içinde veya daha sonra içinde genel midir? Bu hususta alimler arasında ihtilaf vardır. İmam Ahmed harb rivayetinde bunu hikaye etti, iki halde de genel olduğu görüşüne meyletti, bu ashabımızdan bir gurubun görüşüdür.

(1) Ebu Davud: (2/576), Nesai, Buhari ve Müslim'in şartı üzere bir isnatla tahric etti ve Beyhaki tahric etti, adamları güvenilirdir: (Terğib ve Terhib: 3/455).

(1) Hadis sahihtir, Malik Muvatta'da, Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi ve Nesai tahric etti: (Camiu'l Usul: 1/447).

(2) Hadis sahihtir, Malik Muvatta'da, Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi ve Nesai tahric etti: (Camiu'l Usul: 1/447).

(3) Camiu'l Usul: 1/448 ve sonrası.

Bazısı hiyar müddeti içerisindekine özel kıldı, bu ibni Meşiş rivayetinde Ahmed'in kelamının zahiri ve fiafi'nin ifadesidir. Birincisi: Daha açıktır, çünkü müşteri hiyar müddetinin bitiminden sonra feshe imkan bulamasa bile ilk malı satıcısına geri vermeyi isteyince zararından dolayı meşhur çeşitli yollarla satıcıya ısrar yoluyla malı geri verir, müslümanı zarara sokan şey haramdır, Allah en iyisinibilir.

"Ey Allah'ın kulları kardeşler olunuz" Peygamber (s.a.v.) bunu daha önce kine sebeb olarak zikretti, bunda hasetleşmeyi, necşi, buğzetmeyi, birbirine arka dönmeyi ve birbirlerinin satışı üzerine satışı terkederlerse kardeş olacaklarına işaret vardır. Müslümanların mutlak olarak kardeş olacakları şeyi kazanmayı emir vardır, buna müslümanın müslümana haklarını ödemesi, seleamını almış, aksırana yerhamukellah demesi, hastanın ziyaret edilmesi, cenazenin defni, davete icabet, karşılaşınca selama önce başlama, gıyabında nasihat gibi (haklar) girer.

Tirmizi'de Ebu Hureyre'den rivayetle Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu tahric edildi: "Birbirinizle hediyeleşiniz, muhakkak ki hediye göğsün kinini giderir." Bunu başkasında tahric etti lafzı şudur: "Hediyeleşin ki birbirinizi sevesiniz."[2] Bezzar'ın Müsnedin'de[3] Enes'ten S: 170 Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: "Hediyeleşin, çünkü hediye kini çıkarır." Ömer bin Abdulaziz'den merfu olarak rivayet edildi ki: "Musafahalaşın, çünkü o kini giderir ve hediyeleşin"[1] Hasan dedi ki: Musafaha muhabbeti artırır.

Mücahid dedi ki: Bana ulaştı ki birbirini seven iki kişi karşılaşınca biri diğerine güler ve musafahalaşırsa ağaçtan yaprakların döküldüğü gibi ikisinin de halataları dökülür, ona denildi ki: Bu kolay bir ameldir, dedi ki: Siz kolay diyorsunuz. Allah buyuruyor ki: (Sen yeryüzünde bulunan herşeyi verseydin, yine onların gönüllerini birleştiremezdin, fakat Allah onların aralarını bulup kaynaştırdı. Çünkü o, mutlak galiptir, hikmet sahibidir.) (Enfal: 8/63)[2]

"Müslüman müslümanın kardeşidir, ona zulmetmez, onu alçaltmaz, ona yalan söylemez ve onu hor görmez" bu Allah Teala'nın şu sözünden alınmıştır: (Müminler ancak kardeştir, kardeşlerinizin arasını düzeltin) (Hucurat: 49/10) Müminler kardeş olunca aralarına kalblerin kaynaşması ve birleşmesini gerekli kılacak şeylerle emrolundular, kalblerin birbirinden nefretini ve ihtilafını gerekli kılacak şeylerden de nehyolundular, bu da onlardandır, yine kardeş kardeşine fayda verir, ondan zararı engeller, müslüman kardeşten engellenmesi gereken zararın en büyüğü zulümdür, bu müslüman için özel değildir herkes hakkında böyledir zulüm üzerine söz Ebu Zer'rin kudsi hadisinin zikri esnasında geçmişti, (şu hadis esnasında): "Ey kullarım ben zulmü nefsime haram kıldım, sizin aranızda da haram kıldım, birbirinize zulmetmeyiniz"[4] müslümanın kardeşini alçaltması da bundandır, çünkü mümin kardeşine yardım etmekle emrolundu, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki:

"Zalim veya mazlum olsun kardeşine yardım et" dedi ki:

"Ya Resulullah, ona mazlumken yardım edeyim, zalim nasıl yardım ederim?" Buyurdu ki:

"Onu zulümden engelle, bu ona yardımdır." Bunu Buhari mana ile Enes'ten tahric etti.[5]

(1) Hadisi Tirmizi Sünen'inde: (2131) tahric etti ve dedi ki: Bu vecihten bu hadis garibtir, senedinde Ebu Ma'şer var (Necih bin Abdurrahman es-Sindi) Beni Haşim'in kölesi Tirmizi dedi ki: Bazı ehli ilim hıfzından dolayı hakkında konuştu, yani o zayıftır. Onun tarikinden yine Ahmed, Kudai Müsnedü'ş fiihab'ta tahric etti: (Camiu's Sağir).

(2) Hadis hasendir, Ebu Hureyre'den Buhari Edebü'l Müfred'de (594) ibni Lahir Müsnedü's fiihab'tan Ebu Ya'la, Beyheki, Dulabi ve ibni Asakir şu lafızla tahric etti: "Hediyeleşin sevgice ziyadeleşin.." (Telhisu'l Habir: 3/69-70 Camiu's Sağir).

(3) Bezzar, Taberani Evsat'ta, Ebu Nuaym ehbaru esbahanda, ibni Hibban mecruhinde tahric etti, senedinde Aziz bin fiüreyh var zayıftır hadis mürseldir, ibniVehb Abdullah bin Ömer bin Abdulaziz'den tahric etti, Malik Mu'dal olarak tahric etti, bazı tariklerde müsned kılındı söz vardır (Tergib ve Terhib: 3/434).

(2)Eser Mücahid'dendir, Taberi tefsirinde zikretti: (10/26).

(4) O geçen yirmidördüncü hadistir.
(5) Ahmed, Buhari, Tirmizi Enes'ten tahric etti sahihtir. (Camiu's Sağir).

Bunu Müslim'de tahric etti[1] fakat mana ile Cabir'den tahric etti. Ebu Davud[2] Ebu Talha el-Ensari, Cabir bin Abdullah'tan tahric etti, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Hangi bir müslüman hürmetinin çiğnendiği bir yerde, ırzına bir noksanlık geldiği bir yerde müslüman bir kişiyi alçaltırsa, Allah'ta kendisine yardım edilmesinin hoşuna gittiği bir yerde onu alçaltır, hangi bir kimse de ırzına noksanlık gelen bir yerde, hürmetinin çiğnendiği bir yerde bir müslümana yardım etse, kendisine yardım edilmesi hoşuna gittiği bir yerde Allah'da ona yardım eder."

İmam Ahmed Ebu Ümame bin Sehl'den tahric etti, o da babasından o da Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Yardım etmeye gücü yettiği halde bir mümin yanında alçaltılan ve ona yardım etmeyen bir kimseyi Allah kıyamet günü yaratıkların huzurunda zelil kılar."[3] Bezzar İmran bin Husayn'dan tahric etti, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Kim gıyabta kardeşine yardım ederse, -yardım etmeye gücü yettiği halde- Allah'da dünya ve ahirette ona yardım eder"[4], müslümanın kardeşine yalan söylemesi de bu cümledendir, ona konuşup yalan söylemesi helal değildir, bilakis ona ancak doğru söylemelidir.

İmam Ahmed'in Müsned'inde Nevva bin Sem'andan Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: "O sana doğru olduğu halde kardeşine bir şey anlatıp ona yalan söylemen büyük bir ihanettir."[5] Müslüman kardeşini hor görmekte bundandır, bu kibirden ortaya çıkar, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Kibir hakkı kabullenmemek ve insanları hor görmektir." S: 172, bunu Müslim ibni Mesud'dan tahric etti, bunu imam Ahmed'den tahric etti, onun rivayetinde şöyledir: "Kibir: Hakkı beyinsizlik görmek ve insanları hor görmektir" bir rivayette de şu ziyade vardır: "Onları birşey görmeyerek"[1] ve ğamtunnas: Onları ta'netmek ve onları hor görmektir. Allah Teala buyurdu ki: (Ey iman edenler, sizden bir topluluk diğer bir topluluğu alaya almasın. Belki de onlar kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da kadınları alaya almasınlar, belki onlar kendilerinden daha iyidir) (Hucurat: 49/11) Kibirli kendi nefsine mükemmel, başkasına noksan gözüyle bakar ve onları hor görür, onların haklarını yerine getirme ve onlardan bir hakkı kabul için onları ehil görmez. "Takva işte şurdadır, üç kere göğsüne işaret ediyor" bunda Allah katında yaratıkların değerinin takva ile olduğuna işaret vardır. Zayıflığından ve dünyadaki nasibinin azlığından dolayı insanların hor gördüğü niceleri vardır ki dünyada kıyameti olan kimseden Allah katında daha büyüktür, insanlar takva bakımından farklı farklıdır, Allah Teala buyurdu ki: (Allah katında en değerliniz en takvalı olanınızdır) (Hucurat: 49/13) Peygamber (s.a.v.)'e soruldu ki:

"İnsanların en değerlisi kimdir?" Buyurdu ki:

"Allah'tan en çok sakınanıdır."[4] Bir başka rivayette de: "Değer: Takvadır."[5] Allah Teala'nın buyurduğu gibi takvanın aslı (kökü) kalbtedir: (Her kim Allah'ın hükümlerine saygı gösterirse, şüphesiz bu, kalblerin takvasındandır.) (Hac: 22/32) Bu mananın zikri kudsi Ebu Zer hadisi üzerinde söz ederken geçmişti.

(1) Müslim, Darimi, ibni Asakir Cabir'den tahric etti: (Camiu's Sağir).
(2) Hadis hasenli gayrihidir, Ahmed, Ebu Davud, Ziya, Buhari tarihinde Cabir ve Talha bin Sehl'den tahric etti: (Camiu's Sağir) Taberani'nin Evsat'tta Cabir ve Ebu Eyyub el-Ensari'den tahric ettiği hadisle kuvvetleniyor, isnadı güzeldir: (Mecmau'z Zevaid: 7/267).
(3) Hadis zayıftır, Ahmed, Taberani Kebir'de, ibni's-Sünni; "Amelül yevmi velleyleti"de tahric etti, Heysemi Mecma'da dedi ki: (7/267). Senedinde ibni Lehia var, onda zayıflık vardır, geri adamlar güvenilirdir.
(4) Ebu Nuaym Hilye'de: (3/25), Taberani Kebir'de, Bezzar birçok isnatla tahric etti, biri İmran'a mevkuf, isnatlarının biri merfu ve adamları sahih rivayet adamlarıdır, Heysemi'nin dediği gibi. (Mecma: 7/267). Yine Beyhaki Enes'ten merfu olarak, İmran'dan merfu ve mevkuf olarak tahric etti mevkuf daha sahihtir.
(5) Hadis zayıftır, Ebu Davud, Buhari: Edebü'l Müfred'de: (393), BeyhakiSüfyan bin Üseyd el-Hadrami'den zayıf isnatlarla, Ahmed, Taberani, Ebu Nuaym Hilye'de: (6/99). Nevvas bin Sem'andan tahric etti senedinde Harun el-Belhi var, o metrüktür: (Camiu's Sağir ve Feyzu'l Kadir) S: 172.
(1) Sahihtir, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi: (1999). Hakim, Taberani Kebir'de tahric etti: (Terğib ve Terhib: 3/56).
(4) Sahihtir, Ebu Hureyre'den Buhari, Ahmed, Müslim, Razin:"İnsanların en akıllısı" lafzıyla tahric etti ve dedi ki: "En takvalısı"; (Camiu'l Usul: 12/320).
(5) Sahih veya hasendir, Ahmed, Tirmizi: (3267) tahric etti ve hasen dedi, ibni Mace, Beyhaki, Darekutni, Kudai Müsnedü'ş fiühib'ta Semure bin Cündeb'ten, Hakim doğruladı ve Zehebi ikrar etti, Tirmizi'nin lafzı: "Haseb: Mal, kerem: Takvadır." Bunu Malik Muvatta'da Yahya bin Said'den, ibni Ebi'ddünya Yahya bin Ebi Kesir'den mürsel olarak tahric etti: (Camiu'l Usul: 12/320, Camiu's Sağir).

fiu söz esnasındaydı: "Eğer sizin evveliniz ahiriniz, insanınız, cinniniz sizden en takvalı bir adamın kalbi üzere olsa, bu benim mülkümden birşey fazlalaştırmaz" Takvanın aslı kalbte olunca, Allah'tan başka onun hakikatına kimse vakıf olamaz, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah sizin şekillerinize ve mallarınıza bakmaz fakat kalblerinize ve amellerinize bakar."[1] O halde şekilleri güzellerden veya mal, makam başkanlık sahibi olanlardan bir çoğunun kalbi takvaca harab olabilir, bu şeylerden nasibi olmayan birinin kalbi takvaca harab olabilir, bu şeylerden nasibi olmayan birinin kalbi takvayla dolu olabilir ve Allah katında en değerli olur, hatta bu çokça vakidir, Sahihayn'de Harise bin Vehb'ten rivayet edildiği gibi Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Size cennet ehlini haber vereyim mi? Her zayıf ve zayıf düşürülendir, eğer Allah'a karşı yemin etse yeminini doğru çıkarır (Allah), size cehennem ehlini haber vereyim mi? Her katı, kaba, kendine toplayıp (başkalarını) meneden (veya şişman ve yürüyüşünde kibirli olan), kibirli olandır."[2]

Müsned'de[3] Enes Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Ehli cennet ise her zayıf ve (insanların) zayıf gördüğü, saçı dağınık, iki eski elbise sahibidir, eğer Allah'a yemin etse (Allah) yeminin de onu temize çıkarır, ehli cehennem ise her katı kaba kibirli, şişman, yürüyüşünde kibirli, toplayıp engelleyen teba sahibi engelleyen kimsedir."[4] Sahihayn'de Ebu Hureyre Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğu rivayet etti: "Cennet ve cehennem çekişti, cehennem dedi ki: Kibirli ve cebbarlarla tercih olundum, cennet dedi ki: Bana ancak insanların zayıfları ve düşükleri girer, Allah Teala cennete buyurdu ki: Sen benim rahmetimsin, seninle kullarımdan dilediğime merhamet ederim, cehenneme buyurdu ki: Sen azabımsın, seninle kullarımdan dilediğime azab ederim."[5]

S: 174 Bunu imam Ahmed[1] Ebu Said'den tahric etti, Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti:"Cennet ve cehennem övündü, cehennem dedi ki: Ya Rab, bana cebbarlar (zorbalar) kibirliler, melikler ve eşraf girer, cehennem de dedi ki: Ya Rab bana zayıflar, fakirler ve miskinler girer" rivayet etti ve hadisi zikretti. Buhari'nin sahihinde[2] Sehl bin Sad'dan şöyle dediği rivayet edildi: Bir adam Rasulullah (s.a.v.)'e uğradı ve yanında oturan adam dedi ki: Bunun hakkında görüşün nedir? ki: İnsanların eşrafından olan bir adamdır. Bu vallahi nişan yapsa nikahlanmaya, şefaat ederse şefaatçi kılınmaya, konuşursa sözünün dinlenmesine layıktır. Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki: Bu adam bunun gibi (eşraf...gibi) yeryüzü dolusu kimseden daha hayırlıdır."

Muhammed bin Kab el-Kurazi Allah Teala'nın şu kavli hakkında dedi ki: (Kıyamet koptuğu zaman. Ki onun oluşunu yalanlayacak hiçbir kimse yoktur. O, alçaltıcı, yükselticidir) (Vakıa: 56/1-3) dedi ki: Dünyada yüsek olan adamları alçaltır, dünya düşük olan insanları yükseltir.[4] "Kişiye şer olarak müslüman kardeşini hor görmesi yeter." Yani: fier olarak müslüman kardeşini hor görmesi yeter, çünkü müslüman kardeşini ona kibirinden dolayı hor görür, ki bir de şer huylarından en büyüğüdür. Müslim'in sahihinde[5] Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğu rivayet edildi: "Kalbinde zerre ağırlığındaki bir bulunan cennete giremez." Yine onda[6] Peygamber (s.a.v.)'den rivayet edildi ki: "Allah Teala buyurdu ki: "İzzet benim izarımdır, kibriya ridamdır, kim benimle çekişirse onu azaplandırırım."

(1) Sahihtir, Ebu Hureyre'den Malik Muvatta'da, Buhari, Müslim, Ebu Davud Tirmizi ve ibni Mace tahric etti (Camiu'l Usul: 7/336, Müslim'in fierhi: 16/1217.

(2) Sahihtir, Buhari, Müslim ve Tirmizi tahric etti (2608) (Terğib ve Terhib: 3/563 ve sonrası.

(5) Sahihtir, Buhari, Müslim, Tirmizi ve ibni Hibban tahric etti (Camiu'l Usul: 11/161, Edebü'l Müfred: 5647.

(1) Ahmed Müsned'de, ibni Ebi Asım; Sünnet'te, Müslim de benzerini tahric etti.

(2) Buhari ve ibni Mace tahric etti.

(4) Said bin Mansur, ibnil Münir, Ebu'ş fieyh Azamet'te Muhammed bin Kab'tan rivayet etti. (Dürrü'l Mensur: 6/216).

(5) Sahihtir, ibni Mesud'dan Ahmed, Müslim, Ebu Davud ve Tirmizi tahric etti. (1999) Hakim, Taberani Kebir'de tahric etti. (Terğib ve Terhib: 3/567).

(6) Hadis sahihtir, Müslim, Bürkani onun tarikiyle, Buhari Edebü'l Müfred'de (552) Ebu Said el-Hudri ve Ebu Hureyre'den tahric etti. (Terğib ve Terhib: 3/562).

Mahlukun layık olmadığı Allah'ın sıfatıyla Allah'la çekişmesi şer olarak yeker.

İbni Hibban'ın Sahih'inde[1] Fedale bin Ubeyd'den, o da Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Üç kişiden sorulmaz: Allah'la izarını çekişen, Allah'la şüphede olan ve Allah'ın rahmetinden ümidini kesen kimsedir."

Müslim'in Sahih'inde Ebu Hureyre'den Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyrduğu rivayet edildi:"Kim derse: İnsanlar helak oldu, o en fazla helak olandır."[2] Malik de dedi ki: İnsanlardan gördüğü şeyden dolayı üzülerek bunu derse, yani dinler hususunda bunda ben bir sakınca görmüyorum, bunu nefsini beğenerek ve insanları küçümseyerek derse o yasaklanmaşı mekruhtur, bunu Ebu Davud Sünen'inde zikretti.[3]

"Her müslümanı her müslüman kanı, malı ve ırzı haramdır." Peygamber (s.a.v.) bunu büyük topluluklarda hitap ediyordu, kurban günü veda haccında bununla hitap etti, Arefe günü ve teşrik günlerinin ikinci günü hitap etti vebuyurdu ki: "Muhakkak mallarınız, kanlarınız ve ırzlarınız bu gününüzün, bu ayınızın bu beldenizin haramlığı gibi haramdır."[4]

Buhari ve başkasının rivayetinde: "Ve ciltleriniz"[5] bir rivayette de : Defalarca, tekrarladı, sonra başını kaldırdı ve buyurdu ki: "Allah'ım, tebliğ ettim mi, Allah'ım tebliğ ettim mi?"[6] bir rivayette de: "Dikkat edin, sizden şahit olan galib olana tebliğ etsin"[7] şeklindedir. Buhari bir rivayetinde: "Hakkıyla müstesna Allah size kanlarınızı, mallarınızı ve ırzlarınızı haram kıldı" bir rivayette: "Kanlarınız, mallarınız ve ırzlarınız size bugün, bu beled gibi kıymet kadar haramdır, hatta kötülük isteyerek müslümanı itmekte haramdır"[2] bir rivayette de: "Mümin mümine bu günün haramlığı gibi haramdır, eti ona yemesi ve gıyabında onu gıybete terketmesi haramdır, ırzı ona haramdır, yüzüne tokat vurması haramdır, kanını dökmesi haramdır, ona sarsarak onu itmesi haramdır."[3] Ebu Davud'un Sünen'inde[4] rivayet edildi, sahabenin bazısı Peygamber (s.a.v.)'le beraber yürüyorlardı, onlardan bir adam kalktı, onlardan biri beraberinde bir iple birlikte gitti, adam bunu aldı ve korktu, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Sizden biri kardeşini sopasını oynarak ve ciddi olarak almasın, kim kardeşini sopasını alır sonra ona geri versin."[5] Ebu Ubeyd[6] dedi ki: Yani bir şeyi alıp hırsız lık istememesi, ancak adamı kızdırmak ismemesidir, o kişi hırsızlık mesleğinde şakacı, korku ve eziyet vermede ciddidir.

Sahihayn'de ibni Mesud'dan Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: "Üç kişi olduğunuz zaman üçüncü olmaksızın iki kişi fısıldaşmasın, çünkü bu onu üzer" lafız Müslim'indir."[7]

(1) İbni Hibban, Buhari Edeb'te, Ebu Ya'la Taberani Kebir'de tahriç etti, sahihtir. (Camiu's Sağir).

(2) Malik, Müslim ve Ebu Davud tahriç etti: (fierhu Müslim: 16/175).

(3) Ebu Davud'un Sünen'deki hadisin tetimmesidir Nevevi Müslim'in şerhinde zikreti: (16/175). Beğavi fierhu's Sünne'de zikretti: (13/144).

(4) Tahrici önce geçti, Buhari, Müslim, Ebu Davud Ebu Bekre'den, Buhari ibni Abbas'dan tahric etti. (Tergib ve Tehrib: 3/502 ve sonrası).

(5) Buhari ve Ahmed Ebu Bekre'den tahriç etti.

(6) Buhari'nin rivayetinde tahriç etti.

(2) Bezzar, Taberi Kebir kısa olarak tahriç etti, Heysemi Mecma'dan dedi ki: (3/268) Bezzar'ın adamları güvenilirdir.

(3) Taberani Kebir'de Ka'b bin Asım el-Eşari'den tahric etti. Heysemi Mecma'da dedi ki: (4/272) senedinde Keramet binti Hüseyin var, onu zikreden görmedim.

(4) Ahmed, Ebu Davud, Taberani, Kebir de Numan bin Beşir'den tahric etti, isnadı güzeldir, Bezzar ibni Ömer'den muhtasar olarak rivayet etti. (Terğib ve Terhib: 11/380).

(6) Garibu'l hadis: 3/67.

(7) Sahihtir, Ahmed Müsned'inde, Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi ve ibni Mace tahric etti. (Camiu's Sağir).

Taberani[1] ibni Abbas'tan Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu tahriç etti: Üçüncü tahricinde iki kişi fısıldaşmasın, çünkü bu mümine eziyet verir, Allah mümine eziyet vermeyi sevmez. İmam Ahmed Sevban'dan Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu tahriç etti: "Allah'ın kullarına eziyet etmeyince onları utandırmayın, gizlilerini araştırmayın, çünkü kim müslüman kardeşinin gizlisini araşırırsa, Allah'ta onun gizlisini açığa vurur ve hatta evinde bile onu yüzüne vurup mahcup eder.[2] Müslim'in Sahih'inde[3] Ebu Hureyre'den Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: Peygamber (s.a.v.)'e gıybetten soruldu, buyurdu ki: "Kardeşini hoşuna gitmeyen şeyle zikretmendir" dedi ki:

"Söylediğim şey onda varsa görüşün nedir?" buyurdu ki:

"Eğer söylediğin şey onda varsa o zaman gıybet etmiş olursun, eğer onda yoksa o zaman iftira etmiş olursun." Bütün bu naslar müslümana hiçbir şekilde söz ve fiille eziyet etmenin helal olmadığını içeriyor. Allah Teala buyurdu ki: (Mümin erkeklere ve mümin kadınlara yapmadıkları bir şeyden dolayı eziyet edenler, şüphesiz bir iftira ve apaçık bir günah yüklenmişlerdir) (Ahzab: 33/58) Allah müminleri birbirine acısınlar diye kardeş kıldı.

Sahihayn'de Numan bin Beşir'den Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: "Birbirlerini sevmede, acımada ve şefkat etmede müminlerin misali, cesed misali gibidir, ondan bir aza şikayetlense cesedin diğer kısımları uykusuzluk ve ateş ile ona (yardıma) koşar."

S:178 Müslim'in bir rivayetinde: "Müminler bir adam gibidir, eğer başı ağrısa, cesedin diğer kısımları ateş ve humma (ateşli titreme) ile ona (yardıma) koşar" yine onun bir rivayetinde: "Müslümanlar bir adam gibidir, gözü şikayetlense, her tarafı şikayetlenir, eğer başı şikayetlense, her tarafı şikayetlenir."[1]

Sahihayn'de Ebu Musa'dan O da Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Mümin müminin binanın (tuğlaları) gibidir, birbirini destekler."[2] Ebu Davud Ebu Hureyre'den tahriç etti[3] Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Mümin müminin aynasıdır, mümin müminin kardeşidir, gıyabında onu (zarardan) engeller, arkasından onu kuşatır (korur)"

Tirmizi bini tahric etti ve lafzı şudur: "Sizden biriniz kardeşinin aynasıdır, kim ona eziyet edildiğini görürse ondan onu kaldırsın." Bir adam Ömer bin Abdulaziz'e dedi ki: Müslümanların büyüğünü yanında baba, küçüğünü oğul, orta hallisini kardeş kıl, onlardan hangisine kötülük etmek senin hoşuna gider? Yahya bin Muaz er-Razi dedi ki: Müminin senden nasibi üç olsun: Ona faydan olmasa da ona zarar verme, onu sevindirmende ona keder verme, onu övmensende onu kınama.

S:177 (1) Taberani Evsat'ta, Ebu Ya'la ibni Ebi Hatim ile de tahric etti, sahihtir. Buhari tarihinde mürsellikle illetlendirdi, Heysemi Mecma'da dedi ki: (3/64) EbuYa'la rivayet etti, senedinde bilmediğim var, Taberani Evsat'ta rivayet etti, Ebu Ya'la'nın adamları sahih rivayet adamlarıdır, Hasan bin Kesir müstesnadır, ibni Hibban onu güvenilir gördü.

(2) Ahmed güzel bir isnatla tahriç etti, ona dört hadis şahitlik ediyor, birincisi Tirmizi'nin (2033), Beğavi'nin güzel bir isnatla ve ibni Hibban'ın sahihinde merfu bir lafızla tahric ettiği şu hadistir: "Ey diliyle müslüman olupta imanın kalplerine yerleşmediği topluluk, müslümanlara eziyet etmeyince onların gizlilerini takip etmeyin, kim ki müslüman kardeşinin gizliğini takip eder (açığa çıkarırsa) Allah'ta onun gizlisini (ayıbını) açığa çıkarır, Allah kimin ayıbını araştırırsa, yüzüne vurur, ister ki o kişi bineğinin içinde olun.." İkinci Ebu Berze'nin güzel bir isnatla, yine Ebu Davud ve Ahmed'in de tahric ettiği hadistir, adamları güvenilirdir, dördüncü Taberani'nin ibni Abbas'tan rivayet ettiği hadistir, adamları güvenilirdir (Terğib ve Terhib: 3/239 ve sonrası, Mecmau'z Zevaid: 8/93-94).

(3) Hadis sahihtir, Müslim, Ebu Davud Tirmizi ve Nesai tahric etti, çok tariklerle rivayet edildi (Terğib ve Terhib: 3/515).

(1) Sahihtir, Buhari-Müslim, Ahmed Müsned'inde tahric etti. (Camiu'l Usul: 7/351).

(2) Sahihtir, Ahmed, Müslim, Tirmizi ve Nesai tahric etti. (Camiu'l Usul: 7/361).

(3) Sahihtir, hafızlara ki güzel gördü, Ebu Davud, Tirmizi Buhari Edebü'l Müfred'de: (239) Kudai Müsnedü'ş fiihab'ta ve ibni Vehb: "Cami" de, yine başını Taberani Evsat'ta ve Ziya, Bezzar ve Kudai Enes'ten tahric etti (Camiu'l Usul: 7/360-361, Fethu'l Kebir: 3/251).

(4) Tirmizi: (1939) tahric etti, senedinde Yahya bin Abdullah var o gerçekten zayıftır, Tirmizi dedi ki: fiu'be zayıf dedi.

OTUZ ALTINCI HADİS

İnsanların birbirleriyle alakaları

Ebu Hureyre (r.a.)'den rivayetle, Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: "Kim dünya sıkıntılarından bir sıkıntıyı müminden giderirse, Allah da kıyamet günü sıkıntılarından bir sıkıntıyı giderir, kim zorda kalana kolaylık sağlarsa, Allah'da ona dünya ve ahirette kolaylık sağlar, kimbir müslümanın ayıbını örterse, Allah'da dünya ve ahirette onun ayıbını örter, kul kardeşinin yardımında oldukça Allah'da kulun yardımındadır, kim ilim arayarak bir yola koyulursa, Allah ondan dolayı ona cennete gidecek yolu kolaylaştırır, hangi kavim Allah'ın evlerinden bir evde toplanır, Allah'ın kitabını okurlar ve aralarında onu ders yaparlarsa muhakkak üzerlerine sekine iner (huzur) onları rahmet kuşatır, melekler kuşatır, Allah onları kendi katındakiler içerisinde zikreder, kimin ameli kedisini yavaşlatmışsa nesebi (soyu) ona hız vermez." Bunu Müslim tahric etti.[1]

Bu hadisi Müslim A'meş rivayetinden tahric etti, o da Ebu Salih'den, o da Ebu Hureyre'den rivayet etti. Hafızlardan bir çoğu tahricine itiraz etti. Ebu'l Fadl el-Her avi ve Darekutni onlardandır, çünkü Esbat bin Muhammed onu A'meş'ten rivayet etti dedi ki: Bana Ebu Salih'ten anlatıldı.[2] A'meş'in Ebu Salih'ten işitmediği ve kendisine kimin anlattığını zikretmediği anlaşıldı,Tirmizi ve başkası bu rivayet tercih etti, A'meş'in ashabının bazısı hadisin metninde ziyade yapılar. S: 180 "Kim Allah için mümini affederse kıyamet günü Allah'da onun ayak kaymasını geçiştirir."[1]

Bunu Sahihayn ibni Ömer'den tahric etti, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Müslüman müslümanın kardeşidir, ona zulmetmez, onu teslim etmez, kim müslüman kardeşinin ihtiyacında olursa Allah da onun ihtiyacında olur, kim bir müslümandan sıkıntıyı giderirse Allah da kıyamet gününü sıkıntılarından bir sıkıntıyı giderir, kim bir müslümanın ayıbını örterse Allah da kıyamet günü onun ayıbını örter."[2] Taberani Kab bin Ucra'dan Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu tahric etti: "Kim müminin sıkıntılarından bir sıkıntılarından bir sıkıntı giderirse, Allah da kıyamet sıkıntılarından bir sıkıntı ondan giderir, kim bir müminin avretini (ayıbını) örter, Allah da kıyamet günü onun ayıbını örter, kim bir müminden bir sıkıntı giderirse, Allah da onun sıkıntısını giderir."

İmam Ahmed Mesleme bin Muhalled'den, tahric etti, Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu tahric etti: "Kim bir müslümanın ayıbını örterse Allah'da dünya ve ahirette onun ayıbını örter, kim bir sıkıntılıyı kurtarırsa, Allah da onun kıyamet sıkıntılarından bir sıkıntılarından bir sıkıntıyı örter, kim kardeşinin hacetinde olursa Allah'da onun hacetinde olur."[4]

"Kim mümine dünya sıkıntılarından bir sıkıntdan dolayı nefes aldırırsa, Allah da ona kıyamet sıkıntılarından birinden dolayı ona nefes aldırır." Bu cezanın amel cinsine göre olduğunu gösteriyor, bu manada naslar çoktur, Peygamber (s.a.v.)'in şu şözü gibi: "Allah ancak kulalrından merhametlilere merhamet eder."[5]

(1)Hadis sahihtir, Ahmed, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi (1931, 1425, 2946), ibni Mace, Darimi, Beğavi ve ibni Ebi fieybe tahric etti (Camiu'l Usul: 7/360).

(2) Ebu Davud ve Tirmizi tahric etti (1931, 1425).

(1) Sahihtir, Ebu Hureyre'den Ahmed, Ebu Davud, ibni Mace ve Hakim tahric etti, ibni Hibban doğruladı (Camiu'l Usul: 1/3717.

(2) Sahihtir, ibni Ömer'den Ahmed, Buhari, Müslim, Ebu Davud, Nesai ve Tirmizi tahric etti (1426) ve dedi ki: Hadis hasen, sahih, gariptir.

(3) Taberani ve Evsat ve Kebir de tahric etti, Heysemi Mecma'da dedi ki: (8/193) Senedinde fiuayb Beyaul Enmat var, o mechuldür.

(4) Yine Taberani Kebir ve Evsat'ta Muhammed bin Sirin'den, Ahmed munkatı' bir isnatla Abdulmelik bin Umeyr'den tahric etti, o da Münib'ten, o da amcasından şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber (s.a.v.)'in ashabından birine ulaştı, o da Peygamber (s.a.v.)'in ashabından bir adamdan Peygamber (s.a.v.)'den rivayet etti (Mecmau'z Zevaid: 1/134).

(5) Sahihtir Ahmed, Buhari, Müslim, Ebu Davud, Nesai ve ibni Mace tahric etti (Neylü'l Evtar: 4/99) mevzusunda çok hadis vardır. (Terğib ve Terhib: 3/201-202.)

Ve: "Allah dünya insanlara azap edenlere azap eder."[1] Kürbet: Sahibini sıkıntıya düşüren büyük şiddettir, tenfis ise: Ondan bunu hafifletmektir, boğulmuşa nefes aldırmaktan alınmıştır, sanki nefes alıncaya kadar boğazını gevşetiyor, tefric bundan daha büyüktür, o da sıkıntıyı tamamen gidermektir, ondan sıkıntıyı giderince endişe ve kederi gider, tenfisin mükafatı tenfis, tefricin mükafatı tefrictir, ibni Ömer hadisinde olduğu gibi, bu ikisi Kab bin Ucra hadisinde bir arada zikredildi.

Tirmizi Ebu Said el-Hudri'den merfu olarak tahric etti ki: "Hangi bir mümin açlık üzerine bir mümini doyursa kıyamet günü Allah ona cennet meyvelerinden yedirir, hangi bir mümin susuzluk üzere bir mümini sulasa, kıyamet günü Allah onu rahigi mahum'dan sular, hangi bir mümin çıplak üzere bir mümini giydirirse, Allah ona cennet hudrundan giydirir" bunu imam Ahmed merfuluğundan şüphe ederek tahric etti, denildi ki: Sahih olan merfuluğudur.[2]

İbni Ebi'ddünya[3] ibni Mesud'a isnatla şöyle dediğini rivayet etti: "Kıyamet günü insanlar hiç olmadıkları gibi çıplak, aç, susuz, ayakta dikelmiş vaziyette haşrolunacaklar, kim Allah için (dünyada) giydirmişse Allah onu giydirir, kim Allah için yedirmişe Allah ona yedirir, kim Allah için sulamışsa Allah onu sular, kim Allah için affetmişe Allah az ze ve celle onu affeder. "Beyhaki Enes'ten merfu olarak tahric etti ki: "Cennet ehlinden bir adam kıyamet günü cehennem ehline bakar, cehennem ehlinden bir adam ona seslenir:

"Ey filan beni tanıyormusun?" der ki:

"Hayır vallahi, ben seni tanımıyorum, sen kimsin?" der ki:

"Senin bana dünyadayken uğradığın ve benden bir içimlik su istediğin ve seni sulayan kimseyim" der ki:

"Tanıdım" der ki:

“Bundan dolayı rabbın katında bana şefaat et” dedi ki: Allah’tan ister ve der ki:
“Onun hakkın da beni şefaatçi kıl, o şahıs için emir verir ve onu cehennemden çıkarır.”[4]
“Kıyamet sıkıntılarından bir sıkıntı.” Dünya ve ahiret sıkıntılarından demedi, kolaylaştırma ve ayıbı örtmede buyurduğu gibi. Buna münasebet olarak denildi ki: Çünkü sıkıntılar: Büyük şiddetlerdir, S: 182 bu dünyada herkesin başına gelmez, zorluk ve örtülmeye ihtiyaç duyulan ayıplar buna muhaliftir, çünkü herkesin başına gelir, velevki mühim hacetlere karşı zorluk bile olsa.
Denildi ki: Çünkü dünya sıkıntıları ahiret sıkıntılarına oranla hiçbir şey gibidir, Allah sıkıntıları gidermenin mükafatını kadında biriktirdi, ta ki onunla ahiret sıkıntıları gidermenin mükafatını katında biriktirdi, taki o nunla ahiret sıkıntılarını gidersin. Buna Peygamber (s.a.v.)’in şu sözü delildir: “Allah evvelkileri, onlarınkileri bir tepede toplar[1] çağırıcıyı duyarlar ve gözler onları görür, güneş onlara yakınlaşır, insanlara rahat gösteremeyecekleri tahammül edemeyecekleri keder ve tasa gelir, insanlar birbirine derler ki: “Size geleni görüyor musunuz? Rabbınız katında size şefaat edecek birine bakıyor musunuz?” ve şefaat hadisini zikretti, manasını Buhari ve Müslim Ebu Hureyre’den tahric etti.[1]
Sahihayn Ayşe’den (r.a.) Peygamber (s.a.v.)’den şöyle rivayet ettiğini tahric etti:
“Ayak yalın, çıplak ve sünnetsiz olarak haşr olunacaksınız” dedi ki: Dedimki:
“Ya Rasulullah kadınlar ve erkekler birbirine bakarlar?” Buyurdu ki:
“Durum kendilerini bununula ilgilendirmesinden daha şiddetlidir.”[2] Buhari ve Müslim ibni Ömer’den tahric etti, o da Peygamber (s.a.v.)’den rivayet etti ki: “Allah’ın şu kavli hakkında buyurdu ki: (İnsanlar o gün alemlerin rabbının huzurunda divan duracaklardır) (Mutaffifin: 83/6): Onlardan biri teri kulaklarının yarısına kadar olduğu halde kalkacaktır.”[4] Ebu Hureyre’den tahric ettiler, o da Peygamber (s.a.v.)’den şöyle dediğini rivayet etti: “Kıyamet günü insanlar terleri yetmiş zira (arşın) gidinceye kadar terler, sonra onlara (terlere) gem vurur (Allah) ta ki kulaklarına ulaşır”, bunun lafzı Buhari’nin dir, Müslim’in lafzı ise: “Ter yerde yetmiş zira gider, o insanların ağızlarına ve ya kulaklarına ulaşır.”[6]

(1) Sahihtir, Hişam bin Hakim bin Hizam’dan Müslim, Ebu Davud tahric etti, ibni Hibban doğruladı (Camiu’l Usul: 12/335).
(2) Tirmizi tahric etti (2451), Ahmed, Ebu Davud tahric etti, senedin de Atiyye el-Avfi var, o Ebu Said el-Hudri’den rivayet etti, Tirmizi dedi ki: Bu yanımızda en sahih veya sahihe en fazla benzeyenidir.
(3) İstınail maruf kitabında ibni Mesud’a mevkuf olaraktahric etti (Terğib ve Terhib: 2/66.)
(4) EbuYa’la tahric etti, Heysemi Mecma’da: (10/382) dedi ki: Senedinde Ebu Ali bin Ebu Sare var, o metrüktür.
(1) Sahihtir, Ahmed, Buhari, Müslim, Tirmizi Ebu Hureyre’den tahric etti (Camiu’l Usul: 11/138).
(2) Sahihtir, Buhari, Müslim, Nesai Ayşe’den tahric etti (Camiu’l Usul: 11/97) manasında başka bir ibni Abbas’tan Buhari, Müslim, Tirmizi ve Nesai’nin tahric ettiği hadis var (aynı kaynak S: 96).
(5) Sahihtir Buhari, Müslim ve Tirmizi ibni Ömer’in kölesi Nafi’den Tirimizi merfu ve mevkuf olarak rivayet etti (Camiu’l Usul: 11/98.
(5) Sahihtir Buhari, Müslim Ebu Hureyre’den tahric etti, manasında Müslim veTirmizi’nin Mikdad bin Esved’den tahric ettiği hadis vardır (Camiu’l Usul: 11/98-99).

Müslim[1] Mikdad’dan tahric etti, o da Peygamber (s.a.v.)’den şöyle buyurduğunu rivayet etti: “Güneş kullara bir mil veya iki mil oluncaya kadar yaklaşır, güneş onları eritir, amellerine göre ter içinde olurlar, kimi topuğuna kadar (ter) alır, kimini dizlerine kadar alır, kimini kemer yerine kadar alır, kimini dizginler (ağzına kadar alır)” İbni Mesud dedi ki:
“Kıyamet günü yeryüzü tamamen ateş olur, cennet onun arkasındadır, onun bardaklarını ve memeleri yeni çıkmış hurilerini görürsün, adam yerde teri bir boy olana kadar terler, sonra yükselir burnuna kadar yükselir ve ona hesap dokunmaz” dedi ki:
“Bu nedendir, ey Ebu Abdurrahman” dedi ki:
“İnsanların kendilerine yapılanı gördüklerindendir.”[3] Ebu Musa dedi ki: Kıyamet günü güneş insanların başları üzerinde olur,amelleri ya onları gölgelendirir, ya da güneş altında bırakır.
Müsned’de[4] Ukbe bin Amir’den merfu olarak rivayet edildi ki: “İnsanlar arasında hüküm verilinceye kadar kişi sadakasının gölgesi o altındadır.” “Kim zorda kalmış birine kolaylık sağlarsa, Allah da dünya ve ahirette ona kolaylık sağlar.” Yine bu zorluğun ahirettede olacağına işarettir. Allah kıyamet gününü zor bir gün olarak vasfetti, kafirlere kolay değildir diye vasfetti, bu başkalarına karşı kolay kıldığına delildir ve buyurdu ki: (Kafirler içinde pek çetin bir gündür)[5] mal bakımından zorda kalmışa dünyada kolaylık iki şekilde olur: Ya kolaylık zamana kadar mühlet vermekle ki bu vaciptir, Allah Teala buyurdu ki: (Eğer (borçlu) darlık içinde ise, eli genişleninceye kadar ona mühlet vermek (gerekir))[6] bazan da eğer borçlu ise borcunu affetmekle veya zorluğunu giderecek bir şeyi vermekle olur, her iki büyük bir fazilettir. Sahihayn’de Ebu Hureyre Peygamber (s.a.v.)’den şöyle buyurduğunu rivayet etti: “Bir tüccar insanlara borç veriyordu, darda kalan birini görse, çocuklarına derdi ki: Onu geçiştiriniz, belki Allah da bizi geçiştirir, bunun üzerine Allah onu geçiştirdi (affetti)[7].
S:184 Sahihayn’de Huzeyfe ve Ebu Mesud el-Ensari Peygamber (s.a.v.)’i şöyle buyururken işittim: “Bir adam öldü ve ona denildi ki: Allah seni hangi sebebten bağışladı? Dedi ki: İnsanlara satış yapıyordum güçlük çekeni (borcunu) affediyordum, eli geniş olana da hafifletiyordum” bir rivayette de buyurdu ki: “Eli dar olana bakıyordum ve sikkeyi affeiyordum veya dedi ki: Nakiti (affediyordum) bunun üzerine bağışlandı.”[1] bunu Müslim Ebu Mesud’dan tahric etti.[2] O da Peygamber (s.a.v.)’den rivayet etti.

Onun hadisinde Allah buyurdu ki: “Bu hususta biz ondan daha müstehakız, onu bağışlayın”, yine Katade’den tahric etti, Peygamber (s.a.v.)’den şöyle buyurduğunu rivayet etti: “Kıyamet gününün sıkıntısından Allah’ın kendisini kurtarması kimin hoşuna giderse, zorda olana nefes aldırsın veya ondan zorluğu kaldırsın.”[2] Yine Ebu’l Yeser’den Peygamber (s.a.v.)’in şöyle buyurduğunu rivayet ettiğini tahric etti: “Kim eli dara mühlet verir veya alacağını bağışlarsa, hiçbir gölgenin bulunmadığı günde Allah onu arşının gölgesinde gölgelendirecektir.”[4]

Müsned’de[5] ibni Ömer’den rivayet edildi, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: “Kim duasına icabet edilmesini veya sıkıntısının giderilmesini istiyorsa sıkıntılıdan sıkıntıyı gidersin.” “Kim bir müslümanın ayıbını örterse, Allah da dünya ve ahirette onun ayıbını örter” bu manada naslar çoktur. İbni Mace[6] ibni Abbas’tan tahric etti ki, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: “Kim müslüman kardeşinin avretini örterse, kıyamet günü Allah da onun avretini örter, kim müslüman kardeşinin avretini açarsa, Allah da onun avretini açar, hatta evinde bile yüzüne vurur.”

(1) Bu Tirmizi’nin lafzıdır, Müslim’in lafzı şudur:“Kıyamet günü güneş yaratıklara yakınlaştırılır, hatta onlara bir mil kadar olur..” (Camiu’l Usul: 11/98-99).
(2) Taberani “Ba’s”ta tahric etti. Hafız ibni Hacer’in Fethu’l Bari’de zikrettiği gibi isnadı kuvvetlidir.
(3) Ahmed Müsned’inde, Hakim Ukbe bin Amir’den tahric etti ibni Hibban doğruladı. (Fethu’l Kebir: 2/322).
(4) Furkan: 25/26
(5) Bakara: 2/280
(6) Sahihtir, Buhari, Müslim ve Nesai tahric etti. (Terğib ve Terhib: 2/42, 563-564) Onun rivayetinde Müslim Huzeyfe’ye mevkuf ve Ukbe ve Ebu Mesud’dan merfu olarak rivayet etti.
(2) Müslim sahihinde tahric etti.
(3) Müslim sahihinde tahric etti(Muhtasaru Müslim:964.
(4) Müslim ve Ahmed Ebu’lYeser’den tahric etti, son cümle Ebu Nuaym’ın Hilye’inde: (2/19-20) var, Taberani Kebir’de, fiihab ve Kudai Müsned’inde (Muhtasaru Müslim: 1537, Camiu’s Sağir ve fezul kadir).
(5) Hadis hasendir, Ahmed Müsned’de tahric etti, Heysemi dedi ki: Adamları güvenilirdir.
(6) İbni Mace güzel bir isnatla tahric etti, Busiri isnadında söz olduğunu söyledi, senedinde Muhammed bin Osman bin Afvan el-Cümahi var o zayıful hadistir, hakikatta hadis sahihtir, Müslim ve sünen ashabı rivayet etti. (Terğib ve Terhib: 3/239-340).

İmam Ahmed Ukbe bin Amir’den tahric etti, Peygamber (s.a.v.)’in şöyle buyurduğunu işittim: “Kim dünyada müminin avretini örterse Allah da kıyamet günü onun ayıbını örter.”[1] Selefin birinden şöyle dediği rivayet edildi: Ayıbı olmayıp, insanların ayıbını zikreden bir topluluk gördüm, insanlarda onlar için ayıplar zikrettiler, ayıbı olup, insanların aybını geçiştiren topluluk gördüm, onların ayıpları da unutuldu. Bu hadisin şahidi, Ebu Berze el-Eslemi hadisidir, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: “Ey diliyle iman edipte, imanın kalbine girmediği topluluk, müslümanları gıybet etmeyiniz ve onların avretlerini (ayıplarını) takip etmeyiniz, çünkü kim onların ayıplarını takip etse, Allah da onun ayıbını takip eder, Allah kimin ayıbını takip ederse evinde mahcup eder.” Bunu imam Ahmed ve Ebu Davud[2] tahric etti.Tirmizi bunu mana olarak ibni Ömer’den tahric etti.[3]

Bil ki, insanlar iki çeşittir: Birincisi: Hali gizli olup, masiyetlerden bir şeyi bilinmeyendir, eğer bir ayak kayması, hata vaki olsa onu açığa çıkarmak ve onu konuşmak caiz olmaz, çünkü o haram kılınmış gıybettir, bunun hakkında çok naslar variddir, hakkında Allah Teala buyurdu ki: (İnananlar arasında çirkin şeylerin yayılmasını arzulamayan kimseler için dünyada da ahirette de çetin bir ceza vardır)[5] Murad: Müminden vaki olan veya beri olduğu halde itham edilmiş olduğu bir kötülüğü yaymaktır, ifk hadisisende olduğu gibi. Salih vezirlerden iyiliği emreden biri dedi ki: Asileri gizlemeye çalış, çünkü onların isyanlarının ortaya çıkması islam ehli için ayıptır, işlerin en iyisi ayıpları gizlemektir, bunun misali tevbe ederek ve pişmanlık duyarak ve açıklamadan had gerektiğini ikarar eden ve açıklama talep edilmeyen, Peygamber (s.a.v.)’in Maiz ve Ğamidi’ye emrettiği gibi dönüp nefsini gizlemesini emrettiği gibidir.[5] S: 186 Yine: “Bir hadde isabet ettim onu bana tatbik et.”[1] diyenden de açıklama talep etmedi. Bu suçlunun tutulup, ona şefaat edilip imama suçun ulaştırılmaması gibidir. Buna benzer Peygamber (s.a.v.)’den şu hadis rivayet edildi: “Güzel halli olanların ayak kayanlarını affedin.” Bunu EbuDavud ve Nesai Ayşe’den tahrici etti.[2] İkincisi: İsyanlarla şöhret bulmuş ve açıkça yapan kimsedir ki, işlediği şeye aldırmaz, kendisine denilene de aldırmaz, bu kimse fıskını açıklayan facirdir, ona gıybet yoktur (gıybeti caizir), Hasan-ı Basri ve başkasının ifade ettiği gibi, bu gibisinin durumunu söylemekte sakınca yoktur, ta ki had gerçekleşsin.

Bunu ashabımızın bazısı açıkça ifade etti, Peygamber (s.a.v.)’in şu hadisini de delil gösterdi: “Ey Üneys şunun karısına git eğer itaraf ederse, onu recmet”[3] buna yakalandığı zaman şefaat edilmez, velevki durumu sultana ulaşmamış olsun, terkedilir ta ki had ona uygulansın, ona benzeyenlerde korksun ve aynı şeyi yapmasın. Malik dedi ki: Eğer bir kimsenin insanlara eziyet ettiği bilinmiyor, ancak imama ulaşmamış ayak kayması varsa, ona şefaat etmekte bir sakınca yoktur, fakat şer ve fesatla biliniyorsa, ona kimsenin şefaat etmesini istemem, fakat o kimse terkedilir, ta ki had cezası uygulansın, bunu ibnül Münzir ve başkaları hikaye etti. İmam Ahmed fasıkların sultana iletilmesini her halukarda çirkin gördü, şundan dolayı çirkin, çünkü sultanlar hadleri gereği gibi uygulamıyorlar (genellikle), bunun için dedi ki: Haddi uyguladığını biliyorsan ona ilet, sonra bir adama vurduklarını ve öldüğünü zikrettiler, yani öldümesi caiz olmadığı halde, bir kimse birinci vuruştan tevbe etse, efdal olan kendisiyle Allah arasında olanı gizleyip ondan tevbe etmesidir.

İkinci vuruş ise: Denildi ki: Bu da böyledir, denildi ki: Evla olan imama gelip nefsinin suçunu itiraf edip, haddin uygulanıp temizlenmesidir.

(1) Ahmed müsendinde tahric etti, Heysemi'nin mecma'da: (1/134) zikrettiği gibi isnadı munkatıdır.
(2) Sahihtir, Ahmed, Ebu Davud tahric etti, Ebu Ya'la Bera'dan güzel bir isnatla rivayet etti (Terğib ve Terhib: 3/240).
(3) Hasendir, Tirmizi süneninde (2033) tahric ettivededikiːHadis hasen, gariptir, fakat ibni Hibban sahihledi.
(4) Nur: 24/19
(5) Tahrici önce geçti, Maiz kıssasını Ebu Hureyre'den Ahmed, ibni Mace ve Tirmizi tahric etti ve dedi ki: Hasendir (Neylülevtar: 7/109).
(1) Bu ibare Ebu'l Yüsr Kab bin Ömer'indir (Neylülevtar: 7/101) Ona benzer Ebu Hureyre'den Ebu Davud ve Darekutni'nin tahric ettiği rivayet vardır (Neylülevtar: 7/99).
(3) Hadis hasendir, Ahmed Müsned'inde, Buhari Edebül müfred'de: (465) ve Ebu Davud ve Nesai tahric etti (Feyzul kadir) Buhari (Hudud).
(3) Bu zina eden işçinin kısasıdır, Ebu Hureyre'den cemaat tahric etti (Ahmed, Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi, Nesai ve ibni Mace) (Neylülevtar: 7/86).

"Kul kardeşinin yardımında oldukça Allah da kulun yardımındadır" İbni Ömer hadisinde: "Kim kardeşinin ihtiyacında olursa, Allah da onun ihtiyacında olur"da önce yirmi beş ve yirmi altıncı hadisin şerhi geçti, orada ihtiyaçları giderme ona koşmayla ilgili fasıl geçti. Taberani[1] Ömer'den merfu olarak tahric etti ki: "Amellerin en faziletlisi: Müminin kalbine sevinç girdirmektir, çıplaklığı halinde giydirmenle veya açken doyurmanla veya ihtiyacını gidermenle."

Hasan-ı Basri ashabından bir topluluğu bir adamı ihtiyacını gidermek için gönderdi ve onlara dedi ki: Sabit el-Bünani'ye uğrayın ve beraberinize alın Sabit'e geldiler, ben itikaftayım dedi, Hasan'a döndüler, ona haber verdiler, o dedi ki: Ey A'meş sen müslüman kardeşinin ihtiyacına yürümen hac üstüne hac yapmandan senin için daha hayırlı olduğunu bilmiyor musun, deyiniz, bunun üzerine Sabit'e döndüler, itikafını terketti ve onlarla beraber gitti.

İmam Ahmed[2] Habbab bin Eret'in kızından şöyle dediğini tahriç etti: Habbab bin Seriyye içinde çıktı, Peygamber (s.a.v.)'de bize gelip gidiyordu, hatta bizim dişi keçimizin sütünü bir kap içerisine sağdı, sütü taşıncaya kadar doluyordu, Habbab gelince, onu kendisi sağdı, sütü eski haline döndü (Rasulullah'ınki gibi süt olamadı).

Ebu Bekir bir mahallenin konyunlarını sağıyordu, halife olunca onlardan bir cariye dedi ki: fiimdi artık sağmaz, Ebu Bekir dedi ki: Beni daha önce yapmakta olduğum şeyi girdiğim hiçbir şeyin değiştirmemesini ümit ediyorum veya buna yakın birşey görüyorlardı, erkekler bir tarafa gidince, kadınlar süt sağacak kimseye ihtiyaç duyuyorlardı, Peygamber (s.a.v.)'in bir topluluğa şöyle dediği rivayet edilir: "Bana kadının sağdığı sütü içirmeyiniz."[3]

S: 188 Ömer dul kadınların yanına gidip geliyor, onlara gece su çekiyordu. Talha onu bir kadının evine girerken gördü, Talha onu bir kadının evine girerken gördü, Talha da gündüzün girdi, birde ne görsün yatalak kör bir ihtiyar kadın, ona bu adamın ne yaptığını sordu? Dedi ki: "Bu şu zamandır beri yanıma gelir gider, işlerimi düzenler, tuvalet ihtiyacımı halleder." Talha dedi ki: "Annen seni kaybetsin ey Talha, Ömer'in ayıbını mı araştırıyorsun."[1]

Ebu Vail her gün mahallenin ihtiyar kadınlarını dolaşıyor, gerekli ihtiyaçlarını satın alıyordu. Mücahid dedi ki: İbni Ömer'e hizmet edeyim diye yolculukta arkadaşlık ettim, o bana hizmet ediyordu[2] salihlerden çoğu yolculukta hizmeti kendisinin yapmasını şart koşuyordu.

Bir adam cihadda ibr topluluğa arkadaşlık etti, onlara hizmet etmeyi şart koştu onlardan biri yüzünü veya elbisesini yıkayacak olsa, bu benim şartımdı, diyor ve onu kendisi yapıyordu, adam öldü, yıkamak için soydular, elinde bir gördüler:Cennet ehlindendir, baktılar ki yazı deri ile et arasındadır.

Sahaihayn'de Enes'ten şöyle dediği rivayet edildi: "Peygamber (s.a.v.)'le beraber yolculuktaydık, bazımız oruçlu, bazımız oruçsuzdu, dedi ki:"Sıcak bir günde bir yere indik, en fazla gölgelenenimiz elbiseli olandı, bazısı eliyle güneşten korunuyordu" dedi ki: "Oruçlular düştü ve oruçlu olmayanlar kalktı, binalar yaptılar, binekleri suladılar, Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Bu gün sevabı oruçsuzlar götürdü."[3]

Eslem (kabilesinden) bir adamdan rivayet edilir ki: "Seferlerinin birinde Peygamber (s.a.v.)'e bir yemek getirildi, ondan kendisi ve ashabı yedi, Eslemi elini kapattı, Rasulullah (s.a.v.):
"Senin neyin var?" dedi,
"Ben oruçluyum" dedi.
"Seni buna sevkeden nedir?" buyurdu, dedi ki:
"Benimle benimle seyahat edip bana hizmet eden iki oğlum var" buyurdu ki:
"Hala onların sana üstünlüğü var."

Ebu Davud'un mürsellerinde[4] Ebu Kılabe'den rivayet edildi ki: Rasulullah (s.a.v.)'in ashabından bir gurup insanlar geldi.

(1) Taberani Evsat'ta tahric etti, Heysemi Mecma'da: (3/130) dedi ki: Senedinde Muhammed bin Beşir el-Kindi var, o zayıftır. Bunun şahidleri de vardır, Beyheki'nin fiuab'ta ve ibni Ebiddünya'nın Ebu Hureyre'den tahriç ettiği bunlardandır, ibni Adiy ibni Ömer'den şu lafızla tahric etti: "Amellerin en üstünü: Mü'min kardeşine sevinç vermendir veya onun borcunu ödemen, veya ona ekmek yedirmendir." Süyuti bunu zayıf gördü, Münavi Feyzul Kadir de dedi ki: (2/26) El hasıl şahidleriyle birlikte hasendir.

(2) Ahmed ve Taberani tahriç etti,Heysemi Mecma'da: (8/312) dedi ki: İçerinsinde bilmediğim cemaat var.
(1) Ebu NuaymHilye'de: (1/48) şu lafızla tahriç etti: "Ömer'in tökezlemelerini mi araştırıyorsun."
(2) EbuNuaym Hilye'de tahriç etti: (3/285-286).
(3) Sahihtir,Buhari Müslim veNesai tahriç etti (Camiu'l Usul: 7/259) Cabir, Ebu Saidi Hudri ve ibni Abbas'tan rivayet edilen Mekke fethindeki Peygamber (s.a.v.)'in iftarı hadisi bunu destekliyor. (Neylülevtar: 4/226-227).
(4) Rakam 306 adamları güvenilirdir.

Kendilerinin bir arkdaşlarını övgüde bulunuyorlar, dediler ki:
"Kesinlikle filan gibisini görmedik, hangi yürüyüşte olsa okumadadır, hangi yere insek namazdadır" buyurdu ki:
"Onun geçimini kim sağlıyordu, hatta devesini veya hayvanın kim yemliyor? dedi. Dediler ki:
"Biz" buyurdu ki:
"Hepiniz ondan daha hayırlısınız."
"Kim bir yola koyulur ve ilim ararsa, Allah ona cennete gidecek yolu kolaylaştırır." Bu manayı Ebu Davud Peygamber (s.a.v.)'den rivayet etti.[1] İlim aramak için bir yola gitmek, buna hakiki yola gitmek girer, alimlerin meclisine ayaklarla yürümek gibi, ve ilim elde edecek manevi yolda girer, ezberleme, ders, müzakere, mütaala, yazı ve anlama vb. gibi ilme ulaşacak manevi yollar gibi.
"Allah ona cennet gidecek yolu kolaylaştırır" bununla talep ettiği ilmi ona kolaylaştırır manası da murad edilebilir, çünkü ilim cennete ulaştıracak yoldur bu Allah Teala'nın şu kavli gibidir: (Andolsun biz Kuran'ı öğüt alın son diye kolaylaştırdık (ondan) öğüt alan yok mu?) (Kamer: 54/17) Selefin biri[3] dedi ki: İlim isteyen yok mu kendisine yardım edilir.
Yine faydalanıp gereğince amel etmek ve Allah'ın rızasını kasdeterek ilim talep edene Allah kolaylaştırır, hidayetine ve bununla da cennete girmesine sebep olur.
Allah ilim talebinden dolayı faydalanacağı başka ilimleri de kolaylaştırabilir, o da cennete ulaştırıcı olur, denildi ki: Kim bildiğiyle amel ederse bilmediği kendisine öğretilir, denildi ki: Hasenin sevabı sonrasında bir hasenedir. Buna Allah Teala'nın şu kavli delildir: (Allah doğru yola gidenlerin hidayetini artırır.)[4]
Belki buna kıyamet günü cennetin görülen yolu -o sırattır-nun kolaylaştırılması da girer ondan önce ve sonraki sıkınların kolaylaştırılması da girer. Faydalanmak için ilim talep eden bunlar kolaylaştırmıştır, çünkü ilim en yakın yoldan Allah'a işaret ediyor[5] bildiriyor kim O'nun yoluna girer ve sapmazsa, Allah'a ve cennete en kısa ve kolay yoldan ulaşır. Ona dünya ve ahiriette cennete ulaştıracak yollar kolaylaşır. Allah'ın rasullerini gönderdiği ve kitabını indirdiğidir, onunla cehalet, şüphe ve şekler karanlığında yol bulur, bunun için Allah kitabını nur diye isimlendirdi, çünkü karanlıklarda onunla yol bulunur.
Allah Teala buyurdu ki: (Gerçekten size bir nur, apaçık bir kitap geldi. Rızasını arayanı Allah onunla kurtuluş yoluna götürür ve onları iradesiyle karanlıklardan aydınlığa çıkarır, dosdoğru yola iletti) (Maide: 5/15-16) Peygamber (s.a.v.) ilim taşıyıcılarını karanlıklarda kendileriyle yol bulan yıldızlara benzetti.[2]
Müsned'de[3] Enes Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu rivayet etti: "Yeryüzünde alimlerin misali gökteki yıldızların misali gibidir. Onlarla deniz ve karanın karanlıklarında yol bulun, yıldızlar sönünce yol bulanların sapması yakın olur yeryüzünde ilim kalmaya devam ettikçe insanlar hidayettedir" ilmin kalması onu taşıyanların kalmasıyladır, onu taşıyanlar giderse kim onunla yaşayacak. İnsanlar sapıklığa düşer, Sahihayn'de Abdullah bin Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti:"Allah ilmi insanların göğüslerinden sökmekle ortadan kaldırmaz, fakat alimleri ortadan kaldırmakla saldırır, alim kalmayınca, insanlar cahil reisler edinirler, (cahil reisler) soru sorulur, ilimsiz fetva verirler, saparlar ve saptırırlar."[4]
Peygamber (s.a.v.) bir gün ilmin kaldırılışını zikretti ve ona denildi ki:
"İlim nasıl gider, biz Kuran okuduk ve kadınlarımıza ve çocuklarımıza da okuttuk?" Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki:

(1) Sahihtir, Ebu Davud ve ibniMace tahriç etti, ibni Hibban doğruladı (Tergib ve Terhib:1/93-94).
(3) O matarul Verrak'tır, Ebu Nuaym Hilye'de. (3/76) ve Taberi tefsirinde tahriç etti: (27/57).
(5) Muhammed: 47/17
(1) Maide: 15-16) (İbni Adiy Ali'den benim ve peygamberlerin varisleridir) bu zayıftır (Camiussağir).
(3) Ahmed Müsned'de senedinde Rüşdin bin Sad bulunduğundan dolayı zayıf bir isnatla tahriç etti.
(4) Sahihtir, Buhari, Müslim ve Tirmizi tariç etti: (2654) (Camiulusul: 9/23 vesonrası).

"Bu Tevrat ve İncil yahudi ve hristiyanların yanındaydı. Onlara ne faydası oldu?" Ubade bin Samit bu hadisten sordu ve dedi ki: Eğer istersen insanlardan ilk kaldırılacak ilmi sana haber veririm: Huşudur[1] Bunu Ubade şunun için söyledi, çünkü ilim iki kısımdır: Birincisi: Meyvesi insanın kalbinde olan ilimdir, bu korkmayı, saygıyı, tazimi, sevgiyi, ümidi, dua ve tevekkülü vb.yi gerektirecek Allah'ın isimlerini, sıfatlarını ve fiillerini bilmektir.İşte bu faydalı ilimdir, ibni Mesud dedi ki: Bir kısım topluluklar Kuran'ı okuyorlar gırtlarını geçmiyor, fakat kalbe girer ve orada kökleşirse faydalıdır.
Hasan dedi ki: İlim ikidir: Dildeki ilimdir, bu hadiste olduğu gibi Allah'ın Ademoğlu üzerindeki deilidir: "Kuran senin lehinde veya aleyhinde delildir"[2] ve kalbte olan ilimdi, işte bu faydalı ilimdir.[3]
İkinci kısım: Dildeki ilmidir, hadiste olduğu gibi o Allah'ın Ademoğlu üzerindeki delildir: "Kuran senin lehine veya aleyhine delildir." İlimden ilk kaldırılacak şey: Faydalı ilimdir, bu kalbe karışıp onu düzelten batın ilimdir, dil ilmi delil olarak alır, insanlar onu küçümser, gerğince ne onu taşıyanlar ne de başkaları amel eder, sonra taşıyıcılarının gitmesiyle o da gider, ancak

mushaflarda Kuran kalır, manalarını, hududunu ve hükümlerini bilen kalmaz, sonra zaman geçer tamamen mushaflarda da kalblerde de birşey kalmaz, daha sonra kıyamet kopar, Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Kıyamet ancak insanların şerlilerinin üzerine kopar"[4] ve buyurdu ki: "Yeryüzünde Allah Allah diyen bir kimse kaldıkça kıyamet kopmaz,"[5] "Hangi bir topluluk Allah'ı evlerinden birinde toplanır, Allah'ın kitabını okurlar ve aralarında onu ders yaparlarsa üzerlerine huzur iner ve rahmet onları kuşatır, melekler sarar ve Allah onları kendi katındakiler içerisinde zikreder" bu mescidlerde oturup Kuran okuma ve onu ders yapmanın müstehap olduğuna delildir.
Bu Kuran'ı öğrenilip öğretilmesi manasına yorumlandığı zaman böyledir, bunun müstehablığında ihtilaf yoktur, Buhari'nin sahihinde[1] Osman (r.a.) Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Sizin en hayırlınız Kuran'ı öğrenen ve onu öğreteninizdir." Ebu Abdurrahman es-Sülemi dedi ki: İşte beni bu oturduğum yerde oturttu, Osman zamanında Kuran'ı öğretmişti, ta Haccac bin Yusuf'a yetişti.
Bundan daha genel bir manaya yorumlanırsa mescidlerde mutlak olarak Kuran'ı ders yapmak buna girer.
Peygamber (s.a.v.) bazen dinlenmek için Kuran okunmasını emrediyordu, ibni Mesud için emretti ve buyurdu ki:"Ben onu kendimden başkasından dinlemekten hoşlanıyorum."[2] Ömer okuyana kendisi ve ashabı için okumasını emrediyor, dinliyorlardı, bazan Ebu Musa'ya, bazan Ukbe bin Amire emredyordu.
İbni Abbas'a:
"Amelin hangisi daha üstündür?" denildi, dedi ki:
"Allah'ı zikretmektir hangi kavim Allah'ın evlerinden birinde otursa aralarında Allah'ın kitabını ders yapsalar melekler kanatlarıyla onları gölgeler, başka bir konuşmaya geçinceye kadar bu halüzereyken onlar Allah'ın misafiri olurlar merfu olarakta rivayet edilir mevkuf daha sahihtir.
Yezid er-Rakkaşi Enes'in şöyle dediğini rivayet etti: Sabah namazını kıldıkları zaman halka halka oturuyorlardı, Kuran'ı okurlar ve farzları, sünnetleri öğreniyorlardı, Allah'ı zikrediyorlardı. Atiyye Ebu Said el-Hudri'den rivayet etti, o da Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Hangi kavim sabah namazını kılar sonra namazgahlarında oturup Allah'ın kitabını alıp verenler ve onu ders yaparlarsaAllah kendilerine bağışlama dileyecek melekler gönderir, ta ki başka bir konuşmaya dalıncaya kadar (böyle olur)."

(1) Tirmizi tahriç etti (2655) ve dedi ki: Hadis hasen gariptir. Hakim ve Zehebi doğruladı bunu diğer hadisle de destekliyor, Ahmed ve Nesai'nin sahih bir isnatla tahriç etti Avf bin Malik hadisi,Ahmed ibniMace'nin tahriç edip Hakim'in doğruladığı Ziyad bin Lebid'in hadisi Taberani'nin Kebir'de güzel bir isnatla tahriç ettiği Ebu'dderda hadisi bunlardandır lafzı şudur:"Bu ümmetten ilk kaldırılacak şey huşudur, hatta huşulu göremezsin." Taberani'nin fieddad bin Evs'ten şu lafızla tahriç ettiği hadiste ondandır:"İnsanlardan ilk kaldırılacak şeyhuşudur." Bu mütabaatiyle makbuldür (Mecmau'z Zevaid: 2/136).
(2) Geçen Ebu Malik el-Eşari hadisinde variddir, yirmi üçüncü hadistir.
(3) Hasan'dan mürsel olarak, ibni Ebi fieybe ve ibni Abdilber: "Camiu beyanil ilm"de tahriç etti
(4) Hadis sahihtir Müslim Abdullah bin Mesud'dan bu lafızla ve Abdullah bin Amr'dan şu lafızla tahriç etti: "Kıyamet ancak yaratıkların şerlileri üzerine kopar." (Camiu'lusul: 11/85). (Sahihtir. Enes binMalik'ten Müslim ve Tirmizi: (2208) tahriç etti. (Camiu'lusul: 9/381-382, 11/81).
(1) Sahihtir, Ali'den Buhari ve Tirmizi: (2909) Osman'dan Ahmed Ebu Davud, Tirmizi ve ibni Mace tahriç etti (Camiu'ssağır).
(2) Sahihtir. BuhariMüslim Ebu Davud, Tirmizi (3028) ve ibni Hibban sahihinde tahriç etti: (Muhtasaru Müslim: 2119).
Bu sabah namazından sonra Kuran'ı ders etmek için toplanmanın müstehablığına delildir, fakat Atiyye zayıftır.
Harb el-Kirmani Evzaiye isnadla rivayet etti ki: O sabah namazından sonra dersten soruldu, dedi ki:Buna Atiyyeoğlu Hasan haber verdi ki, bunu Dimeşk mescidinde ilk çıkaran Hişam binİsmail el-Mahzumi'dir Abdulmalik binMervan'ın halifeli zamanında çıkardı, inananlarda benimsedi.
Said bin Abdulaziz ve İbrahim bin Süleyman'a isnatla rivayet etti ki: O ikisi Beyrut'ta sabah namazından sonra Kuran'ı ders yapıyorlardı, Evzai'de bir değişiklik yapmadı.
Harb zikretti ki: O Dimeşk, Hıms, Mekke, Basra ehlini sabah namazından sonra kıraat için toplandıklarını gördü, fakat fiam ehli Kuran'ı topluca bir sureden yüksek sesle okuyorlar, Basra ve Mekke ehli toplanıyorlar, onlardan biri on ayet okuyor, insanlar susuyorlar, sonra diğeri on ayet okuyor, ta bitene kadar böyle oluyor. Harb dedi ki: Bütün bunlar güzeldir.
Malik fiam ehline karşı itraz etti. Zeyd bin Ubeyd ed-Dimeşki dedi ki: Bana Malik bin Enes dedi ki:
"Bana sizin halkalar şeklinde oturup okuduğunuz haberi ulaştı, ashabımızın yaptığı şeyi ona haber verdim." Malik dedi ki:
"Bizim yanımızda muhacir ve Ensar var biz bunu bilmiyoruz" dedi ki:Dedim ki:
"Bu Tarif'tir" dedi ki:
"Tarif okuyan bir adamdır ve etrafında insanlar toplanıyor" dedim ki:
"Bu bizim görüşümüzden başkadır. Ebu Musab İshak bin Muhammed el-Feravi dedi ki: Enes bin Malik'in şöyle dediğini işittik:Sabah namazından sonra Kuran kıraatı için toplanmak bidattır, Rasulullah (s.a.v.) ashabı ve onlardan sonraki alimler bu hal üzere değildi, onlar namazı kılınca herkes kendi kendine okuyordu ve Allah'ı zikrediyordu, sonra birbirlerine konuşmadan ayrılıyorlardı, çünkü Allah'ın zikriyle meşgul oluyorlardı, bütün bunlar sonradan çıkarılmadır.

İbni Vehb dedi ki: Malik'i şöyle derken işittik:Mescidde kıraat önceki insanların işi değildi. Mescidde ilk bunu çıkaran Haccac bin Yusuf'tur, Malik dedi ki:Ben mescidde mushaftan bu okumayı kerih görüyorum, bütün bunları Ebu Bekir Nisaburi Malik'in menakında rivayet etti.
S:194 Çoğunluk Kuran'ı ders yapmak için toplanmanın müstehablığına, ikir için toplanmanınmüstehablığına işaret eden hadislerlerle delil getirdiler, Kuran zikrin en faziletlisidir.
Sahihayn'de Ebu Hureyre peygmaber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Yollar dolaşıp zikir ehlini arayan Allah'ın melekleri vardır, Allah'ı zikreden bir topluluk bulurlarsa, hacetinize geliniz derler, dünya semasına kadar onları kanatlarıyla kuşatırlar -onlardan daha iyi bildiği halde-Rableri onlara sorar:
"Kullarım ne diyor?" Dedi ki:Derler ki:
"Seni tesbih ediyorlar, sana tekbir, hamd ediyorlar ve seni tazim ediyorlar" buyurur ki:
"Beni görmüşler mi?" Derler ki:
"Hayır vallahi seni görmemişler" buyurur ki:
"Eğer onu görselerdi nasıl (olurdu)?" Derler ki:
"Eğer onu görmüş olsalardı ona karşı daha şiddetli hırslı olurlardı, onu daha şiddetli talep ederlerdi, ona daha fazla mrağbet ederlerdi" buyurdu ki:
"Onlar neyden sığınıyorlar?" derler ki:
"Cehennemden" dedi ki: Buyurur ki:
"Onu görmüşler mi?" Derler ki:
"Hayır vallahi ya Rab onu görmemişler" buyurur ki:
"Eğer görselerdi nasıl (olurdu)?" Derler ki:
"Eğer onu görselerdi ondan daha şiddetli kaçarlar ve ondan daha fazla korkarlardı, Allah Teala buyurur ki: Sizi şahid tutuyorum ben onları bağışladım, meleklerden bir melek der ki:
"İçlerinde filan onlardan değildi, ancak o ihtiyacı için gelmişti" buyurur ki:
"Onlar cülesadır onlar içinde kimse şaki (cehennem ehli, talihsiz) olmaz."[1]
Müslim'in Sahih'inde[2] Muaviye'den: Rasulullah (s.a.v.) ashabından bir halkaya geldi ve buyurdu ki:
"Sizi oturtan nedir" dediler ki:
"Oturduk Allah'ı zikrediyoruz, O'na hamdediyoruz, çünkü O bizi İslam'la hidayet etti ve onunla bize ihsanda bulundu, buyurdu ki:
"Allah adına sizi ancak bu şey mi oturttu?" dediler ki:
"Allah için bizi oturtan ancak budur" buyurdu ki:
"Ben sizi itham ettiğimden dolayı size yemin ettirmedim, fakat bana Cebrail geldi bana Allah'ın sizinle meleklere övündüğünü haber verdi."
Hakim Muaviye'den şöyle dediğini tahric etti:[3] Bir gün Peygamber (s.a.v.)'le beraberdim, mescide girdi, mescidde oturan bir topluluk gördü, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki:
"Sizi oturtan nedir?" dediler ki:
"Farz namazı kıldık. Sonra oturduk Allah'ın Kitab'ı ve Peygamber'in sünnetini müzakere ediyoruz." Rasullah (s.a.v.) buyurdu ki:
"Allah bir şeyi zikrederse onu zikri büyük olur." Bu manada çeşitli hadisler vardır, Allah'ın evinde oturup Allah'ın kitabını ders yapanların mükafatın dört şey olduğunu haber verdi, birincisi: Üzerlerine huzur iner.

(1) Sahihtir. Buhari, Müslim, Ahmed, Tirmizi: (3595) tahric etti. (Camiul usul: 5/237, Terğib ve Terhib: 2/401-402).
(2) Sahihtir, Müslim, Ahmed Tirmizi: (3376) ve Nesai tahric etti. (Terğib ve Terhib: 2/403).
(3) Hakim Müstedrek'te tahric etti ve Buhari ve Müslim'in şartı üzere doğruladı).

Sahihayn'de Bera bin Azib'ten şöyle dediği rivayet edildi: "Bir adam Kehf suresini okuyordu, yanında da at vardı, onu bir bulut sardı, dönüp yaklaşmaya başladı, at ondan ürkmeye başladı, sabahlayınca Peygamber (s.a.v.)'e geldi ve ona bunu zikretti, buyurdu ki: "O sekinedir, Kuran için indi"[1]
Yine o ikisinde Ebu Said'den rivayet edildi: "Üseyd bin Hudayr deve bağladığı yerde okurken atı dolaştı, sonra bir daha yine okudu yine dolaştı, Üseyd dedi ki: "Yahya'yı çiğnemesinden korktum, oğlunu kastediyor. Dedi ki: Ona kalktım başımın üzerinde gölge gibi içinde lambalar gibi şeyler var, göğe çıktı sonra onu göremedim" dedi ki: Sabahleyin Peygamber (s.a.v.)'e gitti ve bunu ona zikretti buyurdu ki: "Bunlar meleklerdi seni dinliyorlardı, eğer okusaydın insanlar görürdü onlardan gizlenmezdi." Lafız Müslim'indir.[2]
İbnil Mübarek Yahya bin Eyyub'den, o da Ubeydullah bin Zahr'dan, o da Sa'd bin Mesud'dan rivayet etti: "Peygamber (s.a.v.) bir meclisteydi, gözünü semaya kaldırdı, sonra gözünü aşağı yukarı etti sonra kaldırdı, Rasulullah (s.a.v.) bundan soruldu ve buyurdu ki: fiu kavim Allah'ı zikrediyorlardı -önündeki meclisi kastediyor- üzerlerine sekine indi kubbe gibi melekler onu taşıyordu, onlara yaklaşınca onlardan bir adam bir batıl şey konuştu, onlardan kaldırıldı" bu mürseldir.

İkincisi: Rahmetin kaplamasıdır, Allah Teala buyurduki: (Allah'ın rahmeti ihsan sahiblerine yakındır) (A'raf: 7/56)

S:196 Hakim Selman'dan tahric etti.[1] Allah'ı zikreden bir topluluğun içindeydi, onlara Rasulullah (s.a.v.) uğradı ve buyurdu ki: "Siz ne söylüyordunuz, ben üzerinize inen bir rahmet gördüm ve onda bize ortak olmak istedim"

Bezzar[2] Enes'ten tahric etti, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah'ın gezici melekleri vardır, zikir halkalarını isterler, onlara gelince onları kuşatırlar, sonra kılavuzların Rabbul İzzete gönderirler ve derler ki:

"Rabbimiz nimetlerini tazim eden kullarından bir kulların üzerine geldik ve onlar senin kitabını okuyorlar, Peygamberine salat ediyorlar, dünyaları ve ahiretler için senden istekte bulunuyorlar" Allah Teala buyurdu ki:

"Onları benim rahmetimle kuşatın" derler ki:

"Rabbimiz onlar için çok hatalı filan vardır, ancak onlarla yanyana olmuştur" Allah Teala buyurdu ki:

"Onları rahmetimle kuşatın."

Üçüncüsü: Melekler onları kuşatır, bu zikrettiğimiz hadislerde zikr olunmuştur ve geçen Ebu Hureyre'nin şu hadisinde zikr olundu: "Onları kanatlarıyla dünya semasına kadar kuşatırlar." İmam Ahmed'in rivayetinde de:[3] "Bazısı bazısının üstüne yükselir, ta arşa ulaşıncaya kadar." Halid bin Madan hadisi ref ederek dedi ki: "Allah'ın havada sema ve yeryüzü arasında yüzen melekleri vardır, zikir ararlar, Allah'ı zikreden bir kavim işitince derler ki: Allah sizi azıklandırsın, yavaş olun kanatlarını etraflarına yayarlar ta onlardan herbiri arşa çıkıncaya kadar" bunu Hallal sünnet kitabında tahric etti.[4]

Dördüncüsü: Allah onları kendi katındakilere zikreden. Sahihayn'e Ebu Hureyre Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti: "allah buyurur ki: Ben kulumun bana zannının yanındayım (kulum beni nasıl düşünürse ona öyle muamele ederim) beni zikredince onunla beraberim, beni kendi nefsinde zikrederse, bende onu kendi nefsimde zikrederim, eğer o beni bir topluluk içinde zikrederse, bende onu onlardan daha hayırlı bir topluluk içinde zikrederim."5

(1)Sahihtir, Buhrai, Müslim ve Tirmizi tahric etti. (Camiul usul: 9/380).

(2) Buhari Üseyd bin Hudayr (r.a.)'den, Müslim Ebu Saidi Hudri'den, Humeydi Efradı Müslim'de Müsnedü Ebi Saidi Hudri'den irad etti, ondan önceki hadisi Efradı, Buhhari'nin müsnedi Üseyd bin Hudayr'den irad etti. (Camiul usul: 9/378-38).

(1)Hakim Müstedrek'inde tahric etti ve doğruladı, Zehebi ikrar etti.

(2) Ebu Nuaym Hilye'de: (6/268) Bezzar Zaide bin Ebirrakkad tarikinden tahric etti, o da Ziyad en-Nümeyri'den rivayet etti, Heysemi dedi ki: (Mecma': 10/77) İkisi de zayıf olduğu halde güvenilir görüldü, buna göre isnadı güzeldir.

(3) Müsned'de: 2/358.

(4) Hadis mürseldir.

(5) Sahihtir, Buhari, Müslim, Tirmizi: (3598), Nesai ve ibni Mace tahric etti. (Terğib ve Terhib: 2/393-394).

Bu dört özellikler bütün Allah'ın zikri için toplananlar içindir, Müslim'in Sahih'inde Ebu Hureyre ve Ebu Saidi Hudri'nin Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet ttiği gibi: "Allah'ı zikir ehli için dört şey vardır:Onlar üzerine huzur iner, rahmet kuşatır, melekler kuşatır, Rab kendi katındakiler içinde onları zikreder."[1] Allah Teala buyurdu ki:(Beni zikrediniz bende sizi zikredeyim) (Bakara: 2/152) Allah'ın kulu zikretmesi yüce topluluk içinde melekler arasında onu övmesi ve onunla övünmesidir.

Rabi bin Enes[3] dedi ki: Allah kendini zikredeni zikredicidir, şükrünü artırıcıdır, kendine küfredeni de azaplandırıcıdır. Allah Teala buyurdu ki:(Ey inananlar!Allah'ı çokça zikredin ve onu sabah akşam tesbih edin. Sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için üzerinize rahmetini gönderen O'dur. Melekleri de size istiğfar eder.)(Ahzab: 33/41-43) Allah'ın kula salatı:Onu melekleri arasında övmesi ve zikriyle şöhretlendirmesidir, Ebul Aliye'nin dediği gibi, Buhari bunu Sahih'inde[5] zikretti. Bir adam Ebu Ümame'ye dedi ki: Rüyada gördüm ki sanki melekler sana salat ediyor, bu senin her girişinde, her çıkışında her kalkışında ve her oturuşunda böyleydi, Ebu Ümame dedi ki:Eğer siz de isterseniz melekler size de salat eder, sonra şu ayeti okudu:(Ey inananlar!Allah'ı çokça zikredin ve sabah akşam tesbih edin. Sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için üzerinize rahmetini gönderen O'dur. Melekleri de size istiğfar eder)[6] bunu Hakim tahric etti.

"Kimi ameli yavaşlatmışsa, nesebi ona hız vermez." Manası: Amel kulu ahiret derecelerine ulaştırır, Allah Teala buyurdu ki: (Herkesin yaptıkları işlere gör dereceleri vardır.) (Enam: 6/132) Kimin ameli Allah katındaki yüksek menzillere çıkma hususunda kendisini yavaşlatmışsa S: 198 soyu ona hız vermez ve bu derecelere ulaştırmaz, çünkü Allah mükafatı amellere tertip etti, soylara değil, Allah Teala buyurdu ki: (Sura üflendiği zaman artık aralarında akrabalık bağları kalmamıştır; birbirlerinde arayıp sormazlar)(Mü'minun: 23/101) Allah Teala amellerle mağfiretine ve rahmetine koşmayı emretti: (Rabbınızın bağışına ve takva sahibleri için hazırlanmış olup genişliği gökler ve yer kadar olan cennete koşun. O takva sahibleri ki, bollukta da darlıkta da Allah için harcarlar; öfkelerini yutarlar ve insanları affederler. Allah da güzel davranışta bulunanları sever)(Ali İmran: 3/133-134) ve buyurdu ki: (Rablerine olan saygıdan dolayı kötülükten sakınanlar; Rablerinin ayetlerine inananlar; Rablerine ortak tanımayanlar; ve Rablerine dönecekleri için yapmakta oldukları işleri kalbleri çarparak yapanlar; işte onlar, iyiliklere koşuşurlar ve iyilik için yarışırlar) (Mü'minun: 23/57-61) İbni Mesud dedi ki:Allah sıratı emreder cehennem üzerine kurulur, insanlar amellerince zümre zümre geçerler, vönceleri şimşek parıltısı gibi, sonra rüzgar

gibi sonra yağmur gibi, sonra hayvanların geçmesi gibi, hatta adam koşarak gider, sonra yürüyerek, hatta sonuncuları karnı üzerine sürünerek gider ve:
"Ya Rab beni niye yavaşlattın" der, (Allah) buyurur ki:
"Ben seni yavaşlatmadım ancak seni amelin yavaşlattı."[4]
Sahihayn'de Ebu Hureyre'den rivayet edildi:Rasulullah (s.a.v.) kendisine:(Yakın akrabalarını uyar)(fiuara: 26/214) ayeti inince buyurdu ki: "Ey Kureyş topluluğu, nefislerinizi Allah'dan satın alınız, ben Allah'a karşı size bir fayda veremem, ey Abdulmuttalib oğlu Abbas Allah'dan gelen şeye karşı sana bir fayda veremem, ey Muhammed kızı Fatıma benden istediğini iste sana Allah'dan gelen bir şeye karşı fayda veremem."[6]

(1)İbni Ebiddünya Ebu Hureyre ve Ebu Said'den tahric etti (Dürrül mensur: 1/276)Müslim lafzı şudur: "Hiçbir kavim oturup Allah'ı zikretmiyor ki, onları melekler kuşatmasın, rahmet kaplamasın, üzerlerine sekine inmesin ve Allh onları kendi katındakilere zikretmesin."
(3) Benzerini ibnil Münzir, Abd bin Humeyd ve ibni Ebi Hatim Katade'den tahric etti, Dürrül mensur da geldiği gibi.
(5) Buhari tefsirde: (290) zikretti. "Allah ve melekleri peygambere salat eder" babında: (6/217)Buhari Ebul Aliye'den hikaye etti, Ebu Cafer er-Razi Rabi bin Enes'den o da EbulAliye'den rivayet etti: (ibni Kesir tefsiri: 3/495).
(6) Hakim müstedrekte tahric etti, Müslim'in şartı üzere doğruladı, Zehbi ikrar etti, Beyhaki Hakim tarikiyle Delailünnübüvve de tahric etti.
(4) Merffu ve ibni Mesud'a mevkuf olarak rivayet edildi, Taberani güzel bir isnatla tahric etti. (Terğib ve Terhib: 4/425 ve sonrası.)
(6)Ahmed, Abd bin Humeyd, Buhari, Müslim, Tirmizi, Taberi, ibnil Münzir, ibni Ebi Hatim, ibni Mirdeveyh, Beyhaki Ebu Hureyre'den tahric etti. (Dürrül mensur: 5/179).
Sahihayn'in tahric ettiği bir rivayette: "Sizden benim velilerim takvalılardır, insanlar bana amellerle gelmezler, bana boyunlarınızda taşıdığınız dünyayla gelirsiniz, dersiniz ki:Ya Muhammed, Ya Muhammed, ben de:Ben tebliğ ettim, derim."[1]
İbni Ebiddünya Ebu Hureyre'den Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu tahric etti:"Kıyamet günü benim velilerim takvalılardır, her ne kadar bir soy diğerinkinden daha yakın olsa da (böyledir), insanlar amellerle gelirler, siz boynunuzda taşıdığınız dünyayla gelirsiniz, Ya Muhammed, ya Muhammed, dersiniz, bu şekilde mi bu şekilde mi? derim."[2]
Bezzar[3] Rifaa bin Rafi'den tahric etti, Peygamber (s.a.v.)Ömer'e dedi ki: "Bana kavmini topla" -Kureyş'i kastediyor- onları topladı, buyurdu ki:"Sizden benim velilerim (dostlarım) müttakilerdir eğer siz bunlardan iseniz ne ala, yoksa bakınız, insanlar kıyamet günü amellerle gelir, siz de ağırlıklarla gelirsiniz ve sizden yüz çevrilir" bunu Hakim muhtasar olarak tahric etti ve doğruladı.
Müsned'de Muaz'dan rivayet edildi:Peygamber (s.a.v.) onu Yemen'e gönderdiği zaman kendisiyle birlikte çıktı ve tavsiye etti, sonra döndü ve yüzüyle Medine'ye yöneldi ve buyurdu ki:"Bana en (dostluğa) layık olanlar müttakilerdir, kim olurlarsa ve nerede olurlarsa olsunlar."[4]
Bunu Taberani de tahric etti ve şunu ekledi: "Benim şu ehli beytim bana karşı insanların en layığı olarak kendilerini görüyorlar, öyle değildir, benim velilerim sizden müttakilerdir, kim olurlarsa, nerede olurlarsa (böyledir)." Bütün bunlara Sahihayn'deki Amr bin As hadisi şahiddir, o Peygamber (s.a.v.)'i şöyle buyururken işitti: "Filan oğullarının ehli benim dostlarım değildir, ancak benim dostum Allah ve müminlerin salihleridir."[5] dostluğunun soyla olmadığına işaret ediyor, S:200 ancak iman ve salih amelle dostuluğuna ulaşılacağına işaret ediyor, kimin iman ve ameli daha mükemmelse o ona daha fazla dosttur, ister soyca yakın isterki olmasın, bu manada biri der ki:
Ömrüne yemin olsun insan ancak dini iledir nesebe güvenerek takvayı teketme İslam Selmanı Faris'iyi yükseltti şirk soylu[1] Ebu Leheb'i alçalttı.

(1)Taberani Muaz'dan tahric etti, Heysemi'nin Mecma'da dediği gibi isnadı güzeldir: (10/231-2312)Kenzul ummal: 3/5659-5660).
(2) İsnadı güzeldir, Buhari Edebül Müfred'de: (897) ibni Ebi Asım Sünnet'te tahric etti.
(3) Buhari Ebebül Müfred'de (75) Bezzar Taberani Kebir'de tahric etti, Hakim ve Zehebi doğruladı.
(4) Ahmed, TAberani Kebir'de tahric etti, sahihtir, ibni Hibban doğruladı.
(5) Buhrai ve Müslim tahric etti.
(1)Bir nüshada da: "fiaki" şeklindedir.

OTUZYEDİNCİHADİS
İyilikler ve Kötülükler
İbni Abbas (r.a.)'dan, o da Rasulullah (s.a.v.)'den Rabbi tebareke ve tealadan rivayetinde buyurdu ki: "Allah muhakkak iyilikleri ve kötülükleri yazdı, sonra bunu açıkladı, kim bir iyiliğe azmetse ve onu yapmasa, Allah onu kendi katında tam bir iyilik olarak yazar, ona azmedipte yapsa, Allah onu katında on haseneden yediyüze, daha fazla katlara kadar yazar, eğer bir kötülüğe niyetlense ve onu yapmasa Allah onu keni katında tam bir iyilik olarak yazar, eğer ona niyet etse ve onu yapsa Allah onu bir tek kötülük yazar."Bunu Buhari ve Müslim rivayet etti.[1]

Bu hadisi Ebu Osman rivayetinden tahric ettiler, dedi ki: Bize Ebu Reca Utaridi ibni Abbas'tan rivayetle anlattı. Müslim'in bir rivayetinde hadisin sonunda şu fazlalık vardır: "Veya onu siler, Allah'a karşı ancak helak olan helak olur" bu manada çok hadis vardır.
Sahihayn Ebu Hureyre'den Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu tahric etti: "Allah buyuruyor ki:Kulum bir kötülük yapmak istediği zaman, onu işleyinceye kadar onu yazmayınız, eğer onu işlerse ona aynısını yazınız, benim rızam için onu terkederse onun için ona bir iyilik yazın, eğer bir iyilik yapmak isterde onu yapmazsa onun için bir iyilik yazın, eğer onu yaparsa onunu için ona on iyilikten yediyüz kata kadar iyilik yazın."Bu lafız Buhari'nindir.[2]
S: 202 Müslim'in rivaytinde[1] Allah Teala byurdu ki: "Kulum bir iyilik yapmayı (nefsine) bahsederse, ben onu yapmamışsa bir iyilik olarak yazarım, onu yapınca ben onu on misliyle yazarım, bir kötülük yapmayı (nefsine) bahsederse onu yapmamışsa ben onu bağışlarım, eğer onu yaparsa ona mislini (aynısını) yazarım."
Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Melekler dedi ki: Rab(bimiz) şu senin kulun bir kötülük yapmak istiyor- ve o onu görüyor- buyurur ki: Onu gözetleyiniz eğer onu yaparsa ona aynısını yazınız, eğer onu terkederse onun için ona bir iyilik yazın onu ancak benim için terketti."
Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Sizden biri İslam'ını güzelleştirirse yaptığı her iyilik on mislinden yediyüz misline kadar yazılır ve yaptığı her kötülük Allah'a kavuşuncaya kadar aynıyla yazılır."
Sahihayn'de Ebu Hureyre'den rivayet edildi, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Ademoğlunun her ameli katlanır, iyilik on mislinden yediyüz misline kadardır, Allah Teala buyurdu ki:Ancak oruç hariç o benim içindir, onun mükafatını ben veririm, şehvetini, yemesini ve içmesini benim için terkediyor."Müslim'in bir rivayetinde şu sözden sonra: "Yediyüz misline kadar" şu cümle vardır: "Allah'ın dilediğine kadar."[2] Müslim'in Sahih'inde Ebu Zer'den rivayetle, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah buyuruyor ki:Kim bir iyilik yaparsa onun için on misli vardır veya (daha da) artırırım, kim bir kötülük yaparsa onun cezası aynısıdır veya bağışlarım."[3]
Yine onda Enes'ten Peygmaber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: "Kim bir iyiliğe niyetlense ve onu yapmasa onun için bir iyilik yazılır, eğer onu yaparsa onun için on yazılır, kim bir kötülüğe niyetlense ve onu yapmasa ona bir şey yazılmaz, eğer onu yaparsa ona bir tek kötülük yazılır."[4]

(1)Sahihtir, Buhari, Müslim, Ahmed ibni Abbas'tan tahric etti. (Camiul usul: 19/348 ve sonrası).
(2) Buhari, Müslim ve Tirmizi tahric etti. (Camiul usul: 10/347).
(1)Camiul usul: 10/348).
(2)Sahihtir, Malik Muvatta'da, Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi Nesai ve ibni Mace tahric etti. (Camiul usul: 10/276).
(3) Müslim, Ahmed ve Beğavi tahric etti.
(4) Müslim isra hadisinde tahric etti. (Camiul usul: 10/348, 12/54). Hafız Ebu Ya'la el-Musuli Enes'ten şu lafızla tahric etti: "Kim bir iyiliğe niyetlenirse..." (İbni Kesir tefsiri: 2/196).

Müsned'de Hureym bin Fatik'ten rivayet edildi, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Kim bir iyiliğe niyetlense ve onu yapmasa ve Allah'ın onu kalbine hissettirdiğini bilirse ve ona hırs gösterirse onun için bir iyilik yazılır, kim bir iyilik yaparsa ona on misliyle yazılır, kim Allah yolunda bir nafaka infak etse onun için yediyüz katı vardır."[1] bu manada çok hadis vardır.
Bu naslar iyilikler ve kötülüklerin, iyilik ve kötülüğe niyet etmenin yazılmasını içerdi, bu dört çeşittir: Birinci çeşit:İyilikleri yapmak, iyilik on mislinden yediyüz ve daha fazla misline kadar katlanır, iyiliklerin on misline katlanması her iyilik içindir, buna Allah'ın şu ayeti de delildir: (Kim bir hasene ile gelirse ona on misli vardır) (Enam: 6/160) On mislinden daha fazla Allah'ın dilediği kimseye artırılması ise ona şu ayet delildir: (Allah yolunda mallarını harcayanların örneği, yedi başak bitiren bir dane gibidir ki, her başakta yüz tane vardır. Allah dilediğine kat kat fazlasını verir. Allah'ın lütfu geniştir. O her şeyi bilendir) (Bakara: 2/261) Bu ayet Allah yolunda infakın yediyüz misli katlanacağına delildir. Müslim'in Sahih'inde[4] Ebu Mesud el-Bedri dedi ki: "Bir adam dizginlenmiş bir deveyle geldi ve dedi kıyamet günü yediyüz deve vardır."
Müsned'de[5] nazarlı bir isnatla Ebu Ubeyde bin Cerrah, Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Kim Allah yolunda fazla nafakasını infak etse, yediyüzdür, kim kendi nefsine, ehline ve iyaline infak etse veya hasta ziyaret etse veya bir eziyeti kaldırsa, iyilik on misliyledir."
Ebu Davud Sehl bin Muaz'dan tahric etti, o da babasından, o da Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti:S: 204 "Namaz, oruç ve zikir Allah yolunda nafaka üzerinde yediyüz kat arırılır."[1] İbni Ebi Hatim[2] Hasan'a isnatla rivayet etti, o da İmran bin Husayn'dan Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Kim Allah yolunda bir nafaka gönderse ve evinde otursa onun için her bir dirheme yediyüz dirhem vardır, kim nefsiyle Allah yolunda savaşsa onun için her bir dirheme yediyüz bin dirhem vardır" sonra şu ayeti okudu: (Allah dilediği kimse için kat kat verir) (Bakara: 2/261) İbni Hibban Sahih'inde[4] İsa bin Müseyyeb'ten tahric etti, o da Nafi'den, o da ibni Ömer'den şöyle dediğni rivayet etti: fiu ayet inince: (Allah yolunda mallarını harcayanların örneği, yedi başak bitiren bir dane gibidir) (Bakara: 2/261) Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki:Rabbım ümmetime artır, Allah Teala (şunu) inzal etti: (Verdiğinin kat kat fazlasını kendisine ödemesi için Allah'a güzel bir borç (isteyene faizsiz ödünç) verecek yok mu?) (Bakara: 2/245) buyurdu ki:Rabbim ümmetime artır, bunun üzerine Allah Teala (şunu) inzal etti: (Sabredenlere ecirleri hesabsız verilir) (Zümer: 39/10) İmam Ahmed Ali bin Zeyd bin

Cüd'an'dan tahric etti, o da Ebu Osman en Nehdi'den, o da Ebu Hureyre'den, o da Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Allah iyiliği iki milyon iyilik olarak katlar" sonra Ebu Hureyre şu ayeti okudu: (İyilik olursa onu katlar, kendindende büyük mükafat verir.)(Nisa: 4/40)
Ve dedi ki: "Allah büyük bir ecir dediği zaman onun mitarını kim takdir edecek?" ve Ebu Hureyre'den mevkuf olarak rivayet edildi.[9]

(1) Ahmed Müsned'inde tahric etti, ibni Hibban doğruladı.
(4) Müslim, Ahmed ve Nesai Ebu Mesud el-Bedri'den tahric etti. (Camiul usul: 10/301).
(5) Ahmed Müsned'de, Ebu Ya'la, Bezzar, Buhari tarihinde ve Hakim tahric etti ve Heysemi Mecma'da: (2/300) dedi ki: Senedinde Yesar bin Yusuf var, ona güvenilir diyeni de yaralayanı da görmedim, geri kalan adamları güvenilirdir. Ondan ilk yarıyı şu destekliyor:Ahmed, Tirmizi, Nebai ve Hakim'in Hureym bin Fatik'ten şu lafızla tahric ettiği hadis destekliyor:"Kim Allah yolunda infak ederse ona yediyüz kat yazılır."(Camiussağir).
(1)Ebu Davud, Beyhaki tahric etti, Hakim ve Zehebi doğruladı. (Camiul usul: 10/332).
(2)İbni Ebi Hatim ve ibni Mace Halil bin Abrullah tarikiyle tahric etti o bilinmiyor, o da İmran ve başkasından rivayet etti, ibni Kesir tefsirinde dedi ki:Bu hadis garibtir: (1/317).
(4)İbni Hibban sahihinde ibnil Münzir, ibni Ebi Hatim, ibni Mirdeveyh, Beyheki fiuab'ta ibni Ömer'den tahric etti. (Dürrül Mensur: 1/155).
(9) Ahmed Ebu Hureyre'den Ali bin Zeyd tarikiyle tahric etti, ibni Kesir tefsirinde dedi: (1/498):bu hadis garibtir, Ali bin Zeyd bin Cüd'an da münkerler vardır, yine Ahmed Ebu Osman en-Nehdi'den o da Ebu Hureyre'den: "İyilik bir milyon iyilik olarak katlanır, dedi ki:Bundan seni şaşırtan nedir, vallahi Peygamber (s.a.v.)'i işittim buyuruyor ki:"Allah iyiliği iki milyon iyilik olarak katlar" lafzıyla rivayet etti, yine ibni Ebi Hatim başka bir vecihle başka bir tarikle buna yakın bir lafızla rivayet etti.

Tirmizi ibni Ömer'den merfu olarak tahric etti ki: "Kim pazara girer ve: La ilahe illallahu vahdehu la şerike leh, lehul mülkü velehül hamdü yuhyi ve yümitü ve hüve hayyun la yemutü biyedihil hayr ve hüve ala külli şeyin kadir derse, Allah ona bin bin (milyon) iyilik yazar, ondan milyon kötülük siler onu milyon derece yükseltir."[1]
Temimi Dari'den merfu olarak rivayet edildi ki: "Kim on kere derse ki:Eşhedü en la ilahe illallahu vahdehu la şerike leh, ilahen vahiden ehaden sameden, lem yettehiz sahibeten vela veleden ve lem yekün lehu küfüven ehad, Allah ona kırk milyon iyilik yazar"[2] her iki isnatta da zayıflık vardır.
Taberani zayıf bir isnatla ibni Ömer'den merfu olarak tahric etti ki:"Kim:Sübhanellah, derse Allah ona yüz yirmidört bin iyilik yazar." Ebu Hureyre hadisinde:"Ancak oruç hariç, o benim içindir, onun mükafatını ben vereceğim."[4] orucun sevabının miktarını Alalh'tan başka kimsenin bilmediğine delildir, çünkü o sabır çeşitlerinin en üstünüdür ve (Sabredenlere ecirleri hesabsız verilir.) (Zümer: 39/10) Bu mana seleften bir guruptan rivayet edildi, Ka'b ve başkası bunlardandır...
"Malayani şeyleri terketmesi kişinin İslam'ının güzelliğindendir" hadisinin şerhinde daha önce, iyiliklerin on kattan daha fazla katlanması islamın güzelliğine göredir olduğu geçmişti, bu açıkça Ebu Hureyre ve başkasının hadisinde açıkça gelmiştir, ihlasın mükemmelliğine, amelin kendisinin üstünlüğüne göre, S: 206 ona duyulan ihtiyaca göre olur. İbni Ömer hadisinde (Kim bir hasene ile gelirse onun için on misli vardır)(Enam: 6/160) bedeviler hakkında indi ve: (İyilik olursa katlar, kendinden de büyük bir mükafat verir)(Nisa: 4/40) muhacirler hakkında indiğini zikrettik.[3]
İkinci çeşit:Kötülük katlanmaksızın aynıyla yazılır, Allah Teala buyurdu ki:(Kim de kötülükle gelirse o sadece getirdiğinin dengiyle cezalandırılır. Onlar haksızlığa uğraltılmazlar.)(Enam: 6/160)
"Ona bir ktülük yazılır" katlanmadığına işarettir, başka bir hadiste tahric edildiği gibi, fakat kötlük bazan zaman ve mekanın şerefinden dolayı büyür, Allah Teala buyurdu ki: (Gökleri ve yeri yarattığı günde Allah'ın yazısına göre Allah katındaki ayların sayısı on iki olup, bunlardan dördü haram aylarındır. İşte bu doğru hesaptır. O aylar içinde (Allah'ın koyduğu yasağı çiğneyerek) kendinize zulmetmeyin)(Tevbe: 9/36) Ali bin Ebi Talha ibni Abbas'tan bu ayeti kerime hakkında şöyle dediğini rivayet etti: (O aylar içinde kendinize zulmetmeyin) hepsinde, sonra bunlardan dördünü özel kıldı ve onları haram kıldı ve onların haramlığını büyük kıldı onlar içinde günahı daha büyük kıldı, salih amelin ecri de daha büyüktür.[6]
Katade bu ayet hakkında dedi ki:Zulüm her zaman yasaksa da, biliniz ki diğerleri haricinde dört ay içerisinde hata daha büyüktür, Allah o dört ayların durumunu dilediği gibi büyüttü.[7]
Merfu iki hadiste kötülüklerin ramazanda katlanacağı rivayet edildi, fakat ikisinin de isnadı sahih değildir. Allah Teala buyurdu ki: (Hac bilinen aylardır. Kim o aylarda hacca niyet ederse, hac esnasında kadına yaklaşmak, günah ysayılan davranışlara yönelmek, kavga etmek yoktur)(Bakara: 2/197)

(1) Tirmizi: (3424-3425) ibni Mace, Darimi, Hakim ve Taberani Dua da tahirc etti.
(2)Tirmizi: (3469) tahric etti ve deddi ki: Bu hadis garibtir, ancak bu cevihlen biliyoruz. Halil bin Mürre hadis ashabı yanında kuvvetli değildir. Muhammed bin İsmail dedi ki:Hadisi münkerdir.
(3)Taberani Kebir'de tahric etti Heysemi Mecma'da: (10/87) dedi ki:Senedinde Nasr bin Ubeyd var onu bilmiyorum, geri kalan adamlar güvenilir görüldü Terğib ve Terhib: 2/421).
(6) Geçen on ikinci hadistir.
(3) Said bin Mansur, Taberi, ibnil Münzir, ibni Ebi Hatim, Taberi'nin ibni Ömer'den tahric etti. (Dürrül Mensur: 2/290).
(6)İbni'l Münzir ibni Ebi Hatim, Beyhaki fiuab'te ibni Abbas (r.a.)'dan tahric etti. (Dürrül Mensur: 2/424-425).

(7)İbni'l Münzir, ibni Ebi Hatim, Ebu'ş fieyh Katade'den tahric etti (Dürrül Mensur: 2/245).

İbni Ömer dedi ki: Fasıklık: Av veya başkasından dolayı Allah'a isyanlardan biridir.[2] Ondan şöyle dediği rivayet edildi:Fasıklık:Haremde Allah'a asi olmaktır.[3] Allah Teala buyurdu ki: (Kim orada (böyle) zulüm ile haktan sapmak isterse ona acı azaptan tattırırız.) (Hac:22/25)

Sahabeden bir topluluk haramda iskandan sakınıyorlardı, orada günah işlemekten korkmuyorlardı, ibni Abbas, Abdullah bin Amr bin As, yine Ömer bin Abdulaziz bunlardandır. Abdullah bin Amr bin As diyor ki: Orada hata daha büyüktür.[5]

Ömer bin Hattab'tan şöyle dediği rivayet edildi:Mekke dışında yetmiş hata yapmam Mekke'de bir hata yapmamdan daha hoştur. Mücahid dedi ki:İyiliklerin kat kat olduğu gibi Mekke'de kötülüklerde katlanır.[6]

İbni Cüreyc dedi ki: Bana Mekke'de hatanın yüz hata, iyilik buna benzer olduğu haberi ulaştı. İshak bin Mansur dedi ki: Ahmed'e kötülüklerin birden fazla yazıldığına dair hadisten bir şey sordum, dedi ki:Hayır, ancak beldenin büyüklüğünden dolayı Mekke hariç böyle birşey işitmedik, eğer adam Aden'de açıkça niyetlense (yine günah yazılmaz.)

İshak bin Raheveyh Ahmed'in dediği gibi dedi, sözü şudur: Eğer bir Adam Aden'de açıkca niyet etse. Bu ibni Mesud'un sözündendir, inşa Allah sonra zikredeceğiz[7] kötülükler bazan işleyenin şerefinden ve Allah'ı marifetinin kuvvetinden dolayı da katlanır, çünkü sultana sergisi üzerinde asi olanın cürmü (suçu) uzak olanınkinden daha büyüktür.

Bunun için Allah kullarının seçkinine cezaların katlanmasıyla tehdid etti, her ne kadar onlardan korusa bile, S:208 bunu onlara fazlını ve o şeylerden koruduğunu açıklamak için böyle yapıyor, Allah Teala buyrdu ki:(Eğer seni sebatkar kılmasaydık, gerçekten neredeyse onlara birazcık meyledecektin. O zaman, hiç şüphesiz sana hayatın ve ölümün sıkıntılarını kat kat tattırırdık)(İsra: 17/74-75) ve buyurdu ki: (Ey Peygamber hanımları!Sizden kim açık bir hayasızlık yaparsa, onun azabı iki katına çıkarılır. Bu Allah'a göre kolaydır. Sizden kim, Allah'a ve rasulüne itaat eder ve yararlı iş yaparsa ona mükafatını iki kat veririz)(büyük bir ecir hazırlarmıştır))(Ahzab: 33/30-35) kadar. Ali oğlu Hüseyin Peygamber (s.a.v.)'in Ali hakkında tevil ediyor ve Beni Haşim de böyledir diyor, çünkü olar da Peygamber (s.a.v.)'e yakındırlar.

Üçüncü kısım: İyiliğe niyetlenmek, yapılmasa da bir iyilik yazılır, ibni Abbas ve başkasının hadisinde olduğu gibi. Daha önce geçtiği gibi, Ebu Hureyre hadisinde: "Kulum bir amel yapmayı bahsederse, onun için ona bir iyilik yazarım."Zahir olan bahsetmeden murad:Nefse bahsetmek ve niyetlenmektir.

Hureym bin Fatik hadisinde: "Kim bir iyiliğe niyetlense ve onu yapmasa ve Allah'ın onu kalbine hissettirdiğini bilse ve ona hırs görterse onun için bir iyilik yazılır."[3] Bu Hem'min murad edildiği mananın şu olduğunu delilidir:Amele hırsla birlikte samimi azmdir, sadece hatıra getirmek ve azmetmeksizin bozmak değildir.

Ebudderda dedi ki: Kim yatağına girer ve gece namaz kılmaya niyetlenirse, sabahlayıncaya kadar gözlerine yenik düşse (uyanamasa), ona niyet ettiği şey yazılır. Bu ondan merfu olarak rivayet edildi, ibni Mace merfu olarak tahric etti. Darekutni dedi ki:Mahfuz olan mevkuftur,[4] manası Ayşe (r.a.)'den rivayet edidi, o da Peygamber (s.a.v.)'den rivayet etti[5] Said bin Müseyyeb'ten şöyle dediği rivayet edildi:Kim bir namaza veya oruca veya hacca veya umreye veya savaşa niyet etse kendisiyle onun (niyet ettiğinin) arasına engel girse, Allah onu niyet ettiğine ulaştırır.

(2)Taberi tefsirinde tahric etti: (2/157).
(3)Taberi (önceki yer).
(5)Abdurrezzak, Abd bin Humeyd Mücahid'den tahric etti, o da ibni Amr'dan rivayet etti Dürrül Mensur: 4/635.
(6)İbni Ebi fieybe, Abd bin Humeyd, bini Ceriri Taberi, ibnil Münzir Mücahid'den tahric etti (Dürrül Mensur: 4/635).
(7)İradı gelecektir.
(3)Tahrici önce geçtiği gibi Ahmed tahric etti.
(4) Hadis hasendir Nesai, ibni Mace ibni Hibban, Beyheki ve Hakim tahric etti ve ibni Huzeybme doğruladı, Ebu'dderda rivayet etti, Hafız Iraki dedi ki:Senedi sahihtir, Münziri dedi ki:Senedi güzeldir, Beyheki mevkuf olarak rivayet etti. (Camiussağir ve Feyzul Kadir).
(5)Sahihtir, Malik, Ahmed, Ebu Davud, Nesai, ibni Mace, Beyheki Ayşe'den şu lafızla tahric etti:"Hangi bir kişinin namazı olsa, uykuya yenik düşse Allah ona namazının ecrini yazar, uykusu da ona sadaka olur."(Camius Sağir ve Feyzul Kadir).

Ebu İmran el-Cuni dedi ki:Meleğe nida edilir ki:Filana şöyle şöyle yaz, (melek) der ki:Ya Rab o onu yapmadı, Allah buyurur ki:O ona niyet etti. Zeyd bin Eslem dedi ki: Bir adam alimleri dolaşıyor ve diyor ki:Kim bana Allah için yapmaya devam edeceğim bir ameli bana bildirecek, çünkü benim üzerime gece ve gündüzden hangi bir saat gelmişse bin o saatta Allah'a amel işlemiş olmak hoşuma gidiyor, ona denildi ki:Sen hacetini buldun, gücün yettiğince hayır yap, gevşeklik gelirse, veya terkedersen, onu yapmaya azmet, çünkü bir fiili işlemeye azmeden onu işleyen gibidir.

Ne zaman niyete söz veya gayret yakın olsa, sahibi işleyen gurubuna girer, ibni Kebşe Peygmaber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti:"Dünya dört nefer içindir:Allah'ın kendisine mal ve ilim verdiği ve o (mal ve ilim) hususunda Rabbinden sakınan ve sılai rahmini yapan, onda Allah'ın hakkının olduğunu bilen kul en üstün mertebededir ve Allah'ın ilim verip mal vermediği ve niyeti sadık olup şöyle diyen kuldur:Eğer benim malım olsaydı, filanın amelini yapardım, o niyetiyledir, ikisinin ecri de eşittir ve Allah'ın mal verip ilim vermediği kuldur, o malını ilimsizce harcar, hakkında Rabbindan korkmaz, akrabasını gözetmez, onda Allah'ın hakkı olduğunu bilmez, bu mertebelirn en pisindedir ve Allah'ın kendisi ne mal ve ilim vermediği kuldur ve o şöyle der:Eğer benim malım olsaydı filanın amelini işlerdim, o da niyetiyledir

(muamelesi) o ikisinin günahı da birdir" bunu imam Ahmed ve Tirmizi tahric etti, bu onun lafzıdır ve ibni Mace de tahric etti.[1]

"O ikisi ecirde eşittir" şu manaya hamledildi:Amelin aslının ecrinde eşittirler, kat kat ecirde eşit değillerdir (çünkü niyetlenip yapana ondan yediyüze kadar niyetlenip yapmayana bir ecir vardır, mütercim)Katlanma onu işleyene özeldir, niyet edip yapmayana değil. Eğer o ikisi bütün yönden eşit olsaydı, o zaman iyiliğe niyet edipte yapmayana da on iyilik yazılırdı, bu ise bütün naslara zıttır, buna Allah Teala'nın şu kavli delildir: (Allah mallarıyla ve canları ile cihad edenleri derece bakımından oturanlardan üstün kıldı. Gerçi Allah hepsine de güzellik (cennet) vadetmiştir; ama mücahidler, oturanlardan çok büyük bir ecirle üstün kılmıştır. Kendinden dereceler vadetmiştir)(Nisa: 4/95-96) İbni Abbas ve başkası dedi ki: S: 210 Mücahidlerin kendilerine derece bakımından üstün kılındığı oturanlar:Özür sahiblerinden oturanlardır, mücahidlerin kendilerine dereceler bakımından üstün kılınan oturanlar ise:Özür sahibi olmayıp oturanlardır.1

Dördüncü çeşit:İşlemeksizin kötülüğe niyetlenmek, ibni Abbas hadisinde, ona bir tam iyilik yazılır, yine Ebu Hureyre ve Enes hadisinde, tam bir iyilik yazılır, Ebu Hureyre hadisinde: "O benim için onu terketti" ibaresi var.

Bu masiyete niyetlenip onu yapmaya gücü yettiği halde Allah için terkinden olduğuna delildir, ona bunun için bir iyilik yazılacağında şüphe yoktur, çünkü bu maksatla terketmesi salih ameldir. Fakat masiyete niyetlenipte yaratıkların korkusundan veya onlara gösteriş olsun diye terkederse, denildi ki:O bu niyetle terki dolayısıyla cezalandırılır, çünkü yaratıkların korkusunu Allah korkusunun önüne geçirmek haramdır.

Yine yaratıklara riya kastı da haramdır, masiyeti terk bunlardan dolayı olursa, bu terk üzerine ceza görür. Ebu Nuaym[2] zayıf bir senetle ibni Abbas'tan şöyle dediğini tahric etti: Ey günah sahibi, onun kötü akibetinden ve günahın arkasından işledikten sonra gelecek daha büyük yeyden (azaptan) emin olma ve dedi ki: Sen günah üzerindeyken rüzgarın kapını açmasından korkman, günahı işleyip Allah'ın seni görmesinden dolayı kalbinin titrememesi senin günahı işlemenden daha büyüktür.

Fudayl bin İyad dedi ki:Diyorlar ki:İnsanlar için ameli terketmek riyadır, onlar için amel (küçük) şirktir. İmkan dahilinde gerçekleşmesine çalışmak ve arasına kader engelinin girmesi ise, bir cemaat bunun üzerine Peygamber (s.a.v.)'in şu sözünden dolayı azap göreceğini zikretti: "Allah konuşmadıkça ve yapmadıkça ümmetimin kendi kendine verdiği telkinatı (vesveseyi) bağışlamıştır,[3] kim masiyetin gerçekleşmesi için gayret ederse sonra ondan aciz olursa, onu yapmış (gibi)dir" yine Peygamber (s.a.v.)buyurdu ki: "İki müslüman kılıçlarıyla karşılaşırsa, ölen ve öldüren cehennemdedir."

(1)Bu Tirmizi'nin lafzıdır: (2326, 7/81 ve sonrası) ve dedi ki: Bu hadis hasen, sahihtir, yine Ahmed, ibni Mace Taberani Kebir'de tahric etti.

(1)Tirmizi: (3035) tahric etti ve dedi ki:Hadis hasen, garibtir, ibni Abbas'tan bu vecihle garibtir. Yine Taberi tafrisinde tahric etti: (4/145-146).

(2) Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti: (1/324).

(3) Sahihtir, Kütübü sitte ashabı Ebu Hureyre'den tahric etti Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi: (1183)Nesai ve ibni Mace) ve ibnil Münzir, Taberani İmran bin Husayn'dan (Feyzulkadir) "İnnallahe tecaveze" lafzıyla, Tirmizi "Tecavezellahu" lafzıyla tahric etti.

Dediler ki:

"Ya Resulullah, bu katildir, öldürülenin durumu nedir?" buyurdu ki:

"O da arkadaşını öldürmeyi hırslıydı."[1]

"Onu konuşmadıkça veya yapmadıkça" Masiyete niyetlenenin onu diliyle söylediği zaman niyeti üzerine azaplanacağına delildir; çünkü azalarıyla masiyet işlemiştir, o da dille konuşmaktır.

Ona şu hadis delildir:"Eğer benim malım olsaydı filanın amelini işlerdim."[2] Allah'a asi olanın amelini kastediyor, buyurdu ki:"O ikisi günahta eşittir." Müteahhirinden biri dedi ki: Niyet ettiğini konuşmasıyla konuşulanın haram olmadığı müddetçe cezalanmaz, haram kılınan iftira, gıybet ve yalan gibi, fakat azalarla ilgili bir fiili sadece konuşmasından dolayı, o niyetinden dolayı cezalanmaz, belki buna önceki Ebu Hureyre hadisi delil olabilir: "Kulum yapmadığı bir kötülüğü (nefsine) bahsetse ben onu işlemedikçe bağışlarım."

Fakat burada bahsetme, nefse bahsetmektir, çünkü böylece yukardakiyle şu hadis cemedilmiş oluyor: "Onunla konuşmadıkça veya yapmadıkça", Ebu Kebşe hadisi buna açıkça delildir, çünkü kişinin diliyle: "Benim malım olsaydı filanın yaptığı gibi masiyetler yapardım" sözü niyetlendiği masiytei işlemek değil, ancak masiyetle alakalı mal sarfetme niyetini haber vermektir ve onun da malı yoktur, yine bu konuşma haram kılınmıştır, o nasıl affedilmiş olsun, ve ceza verilmeyecek olsun? Fakat niyetini feshederse ve azmine sebebsiz gevşeklik gelse, niyetleniği masiyetten dolayı azaplanır mı, azaplanmaz mı? Bu iki kısımdır: Birincisi:Masiyete niyet sadece bir hatır (hayalden) den ibaret ve ikşi kalbini bunda karar kıldırmamışsa, bilakis ondan nefret etmişse, ondan hoşlanmamışsa o affedilmiştir, o çirkin vesveseler gibidir, Peygamber (sav ondan soruldu, buyurdu ki: "O açık imandır"[3]

S:212 (İçinizdekileri açığa vursanız da gizleseniz de Allah ondan dolayı sizi hesaba çekecektir, sonra dilediğini affeeder, dilediğine de azap eder)(Bakara: 2/284) ayeti inince bu müslümanlara ağır geldi, bu gibi hayallerin ona dahil olduğunu zannettiler bunun üzerine ondan sonrakiayet indi: (Rabbimiz bize gücümüzün yetmeyeceği şeyi yükleme)(Bakara: 2/286)[2] güçlerinin yetmeyeceği şeylerden dolayı hesaba çekilmeyeceklerini ve onlarla sorumlu olmadıklarını açıkladı, ibni Abbas ve

başkası bunu nesih diye isimmlendirdi. Onların muradı:Bu ayet ilk ayette nefse gelen evhamı ortadn kaldırdı ve ilk ayetten muradın samimi azim olduğunu açıkladı, selef bu gibi şeyi nesih diye diye isimlendiriyordu.
İkinci kısım: Nefse gelen samimi azimdir ve devam eden, sahibinin de içinde yerleştirdiği azimdir, bu da iki kısımdır:Birincisi:Kalb amellerinden müstakil bir amel, Vahdaniyet veya peygamberlik hakkında veya yeniden diriliş veya bunun itikadının yalanlanması hakkında şüphe gibi olması, bütün bunlar üzerine kul azap görür ve bununla kafir veya münafık olur.
İbni Abbas'tan (İçinizdekileri açığa vursanızda gizleseniz de Allah ondan dolayı sizi hesaba çekecektir)(Bakara: 2/284) bu gibi manaya yorumladı.[4] Yine ondan bunu Allah Teala'nın şu kavlinden dolayı şehadeti (şahidliği) gizleme manasına yorumladı da rivayet edilir: (Kim onu gizlerse bilsin ki onun kalbi günahkardır.)(Bakara: 2/283)
Buna kalblerle alakalı diğer ameller de dahil edilir, Allah'ın buğzettiğine muhabbet, Allah'ın sevdiğine buğzetmek, kibir, ucub, hased, gerektirici sebeb olmadan müslümana kötü zanda bulunmak gibi. Süfyan'dan üzerine söz ve fiil terettüb etmeyen kötü zan hakkında:O affedilmiştir dediği rivayet edildi.

(1)Ebu Bekre'den Ahmed, Buhari, Müslim, Ebu Davud Nesai tahric etti, sahihtir, ibni Mace Ebu Musa'l Eşari'den tahric etti (Camiussağir).
(2)Ebu Kebşe hadisinden iradı geçti.
(3)Sahihtir, Ebu Hureyre'den Ahmed, Mülim, Ebu Davud. İbni Hibban, ibni Mesud'dan Müslim ve ibni Hibban tahric etti.
(2)Hadisi ibni Abbas'tan Ahmed, Müslim, Tirmizi, Nesai, ibni Cerir Taberi, ibnil Münzir, Hakim, Beyheki esma ve sıfatta tahric etti. (Dürrül Mensur: 1/661).
(4)Taberani tefsirinde tahric etti: (3/100)senedi zayıftır.
(5) Taberi tefsirinde tahric etti: (3/94) senedinde Yezid bin Ebi Ziyad var, o zayıftır.

Yine Hasan'dan hased hakkında şöyle dediği rivayet edildi: Herhalde bu insanın kalbinde bulup defetmeye imkan bulamadığı ve hoşlanmayıp nefsinden defetmeye uğraştığı ve fayda vermediği ve nefsinin telkinin tekrarlandığı ve açığa çıkardığı şey manasına hamledilir.
İkinci çeşit:Kalb amellerinden olmayan, zina, hırsızlık, içki içme, adam öldürme vb. gibi aza amellerinden olursa, kul bunu istemede ısrarlı olursa, azimde ısrarlı olursa ve haariçte ona bir iz belirmemişse bunun hesaba çekilmesi hakkında alimlerin iki görüşü vardır.
Birincisi:Hesaba çekilir, ibnil Mübarek dedi ki:
"Süfyan-ı Sevri'ye kul niyetinden dolayı hesaba çekilir mi?" diye sordum, dedi ki:
"Eğer azim olursa hesaba çekilir"[1] bu görüşü fakihlerden, muhaddislerden, mütekellimlerden ve ashabımıdan bir çoğu tercih etti, buna Allah Teala'nın şu kavline benzer eyle delil getirdiler: (Biliniz ki Allah nefislerinizdekini bilir, ondan sakınınz)(Bakara: 2/235) ve: (Lakin sizi kalplerinizin kazandığından dolayı sorumlu tutar.) (Bakara: 2/225) ve Peygamber (s.a.v.)'den rivayet edilen şu gibi hadisle delil getirdiler: "Günah göğsünde yerleşip insanların ona vakıf olmasından hoşlanmadığın şeydir"[4] şu hadisi şu manaya hamlettiler:
"Allah ümmetimin nefislerinin telkinatını konuşmadıkça veya işlemedikçe affetti" dediler ki:
"Kulun nefsinde gizleyip, kalbini bağladığı (azmettiği) onun kesbidir, amelidir, afedilmiş olmaz" onlardan bazısı dedi ki:"Dünyada sıkıntı ve kederler şeklinde o şeylerden dolayı ceza görür."
Bu merfu ve mevkuf olarak Ayşe'den rivayet edildi, sahihliğinde nazar vardır.[6] Denildi ki:bilakis kul onunla hesaba çekilir, Allah onu durdurur, sonra affeder, ondan dolayı azap etmez, hesaba çekilmesi onun cezası olur.
Bu ibni Abbas, Rabi bin Enes'ten rivayet edildi, ibni Cerir tahric etti,[7] buna genelleme yoktur, yine bu dünyada gizli günahlar hakında variddir, vesveseler hakkında değildi.
S:214 İkinci görüş:mutlak olarak sadece niyetten dolayı sorumlu tutulmaz, bu fiafii ve ashabımızdan Ebu Hamid'e nisbet edildi, genellerle amel ederek buna katıldılar Avfi inni Abbas'tan bu söze işaret eden bir şey rivayet etti.
Üçüncü bir görüş:Masiyeti işlemeye niyetlenmesiyle harem dışında sorumlu tutulmaz, Süddi'ye Mürre'den ona Abdullah bin Mesud'dan şöyle dediği rivayet edildi:Hangi bir kul bir hata işlemeye azmetse ve onu yapmasa aleyhine yazılır, eğer beytin yanında (Kabe'nin)Aden Ebyen'den bile adam öldürmeye niyet etse Allah ona elem verici bir azap tattırır ve Abdullah şunu okudu: (Kim orada zulüm ile haktan sapmak isterse na acı azaptan tattırırız)(Hac: 22/25) bunu imam Ahmed ve başkası tahric etti, bunu Süddi'den fiube ve Süfyan rivayet etti, fiube bunu ref etti, Süfyan mevkuf etti, bu hususta söz Süfyan'ındır, mevkuftur.[3]
Dahhak dedi ki: Bir adam başka bir yerdeyken Mekke'de bir hata işlemeye niyetlense ve yapmasa ona yazılır,[4] daha önce Ahmed ve İshak'tan bu söze işaret eden rivayet geçti, yine Kadı Ebu Ya'la bunu Ahmed'den hikaye etti.
Ahmed Mervezi rivayetinde ibni Mesud'un bu hadisini rivayet etti ve sonra dedi ki:Diyor ki: (Kim orada zulum ile haktan sapmak isterse ona acı azaptan tattırırız)(Hac: 22/25) Ahmed dedi ki: Eğer bir adam Aden Ebyen'de (yer ismi) olsa haremde bir adamı öldürmeye niyetlense, bu Allah'ın şu sözüdür: (Ona acı azaptan tattırırız). İbni Mesud'un sözüde böyledir.

(1)Hafız ibni Hacer Fethul Bari'de irad etti: (11/328).

(4)Nevvas bin Sem'an hadisidir -geçen yirmi yedinci hadistir-.
(5)Mürseldir, Ayşe'den mevkuf olarak Taberi tahric etti (Camiul Beyan: 3/99).
(6)Taberi tefsiri: 3/99.
(7)İbni Ömer'den Buhari, Müslim, Taberi tahric etti, ibni Hibban doğruladı.
(1)Aden Aden Laa vardır.
(3)Hadis ibni Mesud'a mevkuftur, Taberi tefsirinde: 17/104 tahric etti, ibni Hacer Feth'de doğruladı Ahmed, Bezzar, Taberi ibni Mesud'dan merfu olarak tahric etti ibni Kesir tefsirinde dedi ki:Bu isnat Buhari'nin şartı üzere sahihtir, mevkufluğu sahihliğinden daha fazla doğruya benziyor.
(4) Taberi Dahhak bin Müzahim'den tahric etti (Camiul Beyan: 17/104).

Bazısı bunu kalble alakalı olan masiyetlere döndürdü ve dedi ki:Haremi kalblerle ihtiram etmek gerekir, ceza bunun terkinden dolayıdır, bu sahih değildir, çünkü haremin haramlığı Allah'ın kıldığından daha fazla değildir, Allah'a isyana azmetmek onun haramlarını çiğnemeye azmetmektir, fakat eğer buna kasten azmetse, haremin hürmetini çiğneyip, onun hürmetini hafife alarak azmetse, bu masiyeti işlemeye azmetmiş, yaratıcıyı hafife alıp kafir olmuş gibidir, küfür ancak masiyeti sadece şehvetine nail olmak için azmetmişse ve yaratıcıya muhalefetten gafil olarak yapmışsa bertaraf olur, ne zaman azme amel mukarin olsa ceza görür, ister fiil erken, ister geç olsun, kim haram kılınan birşeyi yapsa ve masiyete de ısrarlı olsa gücü yetse başka bir kere daha yapmaya niyetlense, bu niyetinden dolayı ceza görür, velevki bu ameline senelerce sonra dönsün, ibnil Mübarek ve başkası masiyete ısrarı böyle tefsir etti.

Her halukarda masiyet katlanmaksızın aynıyla yazılı, ceza isyana olmuş olur, ona niyet eklenmez, masiyet üzerine iki kere cezalandırılmaz ve denilmez ki: Bu gibisi iyiliği işlemede de böyledir, iyiliği ona niyetlendikten sonra işlese iyiliğine karşı niyete sevap verilmeksizin sevaplanır; çünkü biz diyoruz ki: Bu imkansızdır, çünkü kim bir amel yapsa on misliyle ona yazılır, bu misillerin bazısının iyiliğe niyetten dolayı olması da caizdir, Allah en iyisini bilir.

Müslim'in rivayetinde ibni Abbas hadisindeki: "Veya Allah onu siler" sözü: Yani: Kötülük işleyene o kötülük bir kötülük olarak yazılır, yahutta tevbe, istiğfar veya iyilikler işlemek gibi herhangi bir sebebten dolayı Allah o kötülüğü siler.

"Nerede olursan Allah'tan kork, kötülüğün ardından iyilik yap ki, onu (kötülüğü) silsin."[1] Ebu Zer hadisini şerhederken kötülüklerin silineceği şey hakkında kelam edilmişti, daha sonraki söz: "Allah'a karşı ancak helak olan helak olur" yani: Rahmet ve büyük ikramdan sonra ancak kendini tehlikeye atan, kötülüklere cüret eden iyiliklerden yüz çeviren helak olmuş kimse helak olur.

Ebu Salih'ten S: 216 O da ibni Abbas'tan merfu olarak rivayet etti ki:"Biri ona üstün gelen helak oldu."

İmam Ahmed Ebu Davud, Nesai ve Tirmizi Abdullah bin Amr'den şöyle dediğini tahric etti:Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki: "İki şeyi müslüman bir adam sayarsa mutlaka cennete girer, o ikisi kolaydır, kim o ikisini yaparsa azdır:Her namazın arkasında Allah'ı on kere tesbih, on kere ona tahmid (elhamdu lillah) on kere tekbir edersin, bu dille yüz ellidir, mizanda bin beşyüzdür, yatağa yatınca yüz kere tesbih, tahmid ve tekbir getir bu dille yüz mizanda bindir, sizin hanginizin gece ve gündüzde ikibin beşyüz kötülük işliyor."[2] Müsned'de[3] Ebudderda Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Sizden biriniz sabahlayınca şöyle diyerek bin iyiliği terketmesin, yüz kere sübhanellahi ve bihamdihi, çünkü o bin iyiliktir, çünkü inşa Allah o günde bin günah yapmayacaktır bunun haricinde yaptığı amelde (hayırda) çok olacak."

(1)Geçmiş onsekizinci hadistir.
(1)Hadis zayıftır, çünkü Kelbi (O Muhammed bin Sabit'tir)metrüktür, Ebu Salih ibni Abbas'ı görmedi ve o da zayıftır.
(2)Sahihtir, Ahmed, Buhari Edebül müfred'de, Ebu Davud, Tirmizi, Nesai ve ibni Mace tahric etti, ibni Hibban "hasleteni" lafzıyla doğruladı (Camiussağir ve Fethul Kebir).
(3)Ahmed tahric etti, Heysemi Mecma'da: (10/113) dedi ki:Senedinde Ebu Bekir bin Abdullah bin Meryem var o zayıftır.

OTUZSEKİZİNCİHADİS

Kulun Allah'a Nafilelerle Yaklaşması

Ebu Hureyre (r.a.)'den şöyle dediği rivayet edildi: Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah Teala buyurdu ki: Kim benim velime düşmanlık ederse ona harb ilan ederim, kulum bana kendisine farz kıldığım şeyden daha sevimli bir şeyle bana yaklaşmamıştır, kulum bana nafilerle kendisini sevinceye kadar bana yaklaşmaya devam eder, ben onu sevince işiten kulağı, gören gözü, tutan eli, yürüyen ayağı olurum, eğer benden istese muhakkak ona veririm, bana sığınsa onu korurum."Bunu Buhari rivayet etti.[1]

Bu hadisi tek Buhari tahric etti, Muhammed bin Osman bin Keramet'ten tahric etti dedi ki:Bize Halid bin Mahled anlattı, dedi ki:Bize Süleyman bin Bilal anlattı, dedi ki:Bana fierik bin Abdullah bin Ebi Nemir Ata'dan rivayetle anlattı, o da Ebu Hureyre'den, o da Peygamber (s.a.v.)'den rivayet etti ve hadisi uzunca zikretti.

Sonuna şu fazlalığı yaptı:"Kötülüğünden hoşlanmadığım ve müminin sevmediği ölümden müminin nefsi için tereddüdüm kadar, hiçbir şeyi yapmakta tereddüd etmedim."Bu sahihin gariblerindendir, Keramet bin Halid bunda tek kaldı, bu Ahmed'in müsnedinde değildir, bununla birlikte imam Ahmed ve başkası Halid bin Mahled el-Kutvani hakkında konuştu, S:218 Dediler ki:Onun münkerleri var, isnadındaki Ata hakkında denildi ki:O ibnu Ebi Rabah'tır, denildi ki o ibni Yesar'dır, o sahihin bazı nüshalarında böylece nisbetli vaki oldu.

Bu hadis başka vecihlerle de rivayet edildi, hepsi de sözden hali değildir, Abdul Vahid bin Meymun Urve bin Zübeyr'in kölesi Ebu Hamza'dan, o da Urve'den, o da Ayşe'den, o da Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyrduğunu rivayet etti: "Kim benim velime eziyet ederse bana muharebeye helal etmiştir, kulum bana farzlarımı yerine getirme gibi yaklaşmamıştır, kulum bana kendini sevinceye kadar nafilelerle yaklaşır, ben onu sevince gördüğü gözü, tuttuğu eli, yürüdüğü ayağı, aklettiği kalbi, konuştuğu dili olurum, benden isterse ona veririm, onun ölümüne tereddüdüm gibi yapacağım hiçbir şeye tereddüd etmedim, bu da onun ölümden hoşlanmadığından benimde ona kötülükten hoşlanmadığımdandır" bunu ibni Ebiddünya ve başkası htahric etti, imam Ahmed mana ile tahric etti.[1]

İbni Adiy[2] AbdulVahid'in Urve'den rivayetle yalnız kaldığını zikretti. Bu AbdulVahid hakkında Buhari[3] dedi ki:Münkerül hadistir, fakat bunu Taberani tahric etti dedi ki:Bize Harun bin Kamil anlattı dedi ki:Bize İbrahim bin Süveyd el-Medeni anlattı, dedi ki:Bize Ebu Harze Yakub bin Mücahid anlattı dedi ki:Bana Urve Ayşe'den rivayetle haber verdi, o da Peygamber (s.a.v.)'den rivayet etti ve zikretti.

Yine bunun isnadı güzeldir, adamlarının hepsi güvenilirdir, Taberani'nin şeyhi dışındakilerin "Sahih"te[5] hadisleri tahric edilmiştir, onun halinin bilgisi şimdi aklıma gelmiyor, herhalde ravi dedi ki:Bize Ebu Hamza anlattı yani Abdul Vehhab bein Meymun, işitene sanki şöyle demiş gibi gelir: Ebu Harze, sonra ona kendi yanından isim vermiş, bunu da vehmine binaen yapmış, Allah en iyisini bilir.

(1) Ebu Hureyre'den rivayetle Buhari yalnız kaldı, sahihtir, onun tarikiyle Beyheki, Beğavi, Ebu Nuaym Hilye'de: 1/4 tahric etti, tetimmesi şudur: "Yapacağım şeyden müminin nefsinden (öldürmekten) tereddüdü ettiğim kadar tereddüd etmedim, o ölümden hoşlanmaz, ben ona kötülükten hoşlanmam"(Camiul usul: 10/330 ve sonrası).
(1)Bazı tarikleriyle isnadı güzeldir, Ahmed, Taberani, ibni Ebiddünya, Ebu Nuaym: 1/5 İlk cümleyi tahric etti.
(2)Kamil'de.
(3) Tarihi Kebir'de.
(4)Taberani Evsat'ta, Bezzar: "Kim benim bir velime düşmanlık ederse" lafzıyla, Ahmed tahric etti, Heysemi Mecma'da: (10/269, 2/247) dedi ki:Senedinde AbdulVahid bin Kays var, birden fazla kimse güvenilir saydı, başkları da zayıf saydı, Ahmed'in diğer adamları sahih rivayet adamlarıdır, Taberani'nin Evsat'taki adamları, şeyhi Harun bin Kamil dışında sahih rivayet adamlarıdır. Ebu Ya'la Meymune'den şu lafızla rivayet etti: "Kim benim velime eziyet ederse, bana muharebeyi helal kılmıştır..." Heysemi Mecma'da dedi ki: "(10/270)Senedinde Yusuf bin Halid es-Semti var, o yalancıdır.
(5)Yakub bin Mücahid dışında.

Taberani ve başkası[1] Osman bin Ebi Atike'den tahric etti, o da Ali bin Yezid'den o da Kasım'dan, o da Ebu Ümame'den, o da Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Allah Teala buyuruyor ki: "Kim benim bir velimi küçük görürse bana muharebe meydanı okumuştur, ey Ademoğlu sen benim katımdakine ancak sana farz kıldığım şeyi yerine getirmekle yetişebilirsin, kulum bana kendisini sevinceye kadar nafilelerle yaklaşmaya devam eder ve ben onun aklettiği kalbi, konuştuğu dili, gördüğü gözü olurum, bana dua ederse ona icabet ederim, benden isterse ona veririm, bennden yardım isterse ona yardım ederim, kulumun bana en sevimli ibadeti nasihattır (halis olmak manasına da gelir))."

Osman ve Ali bin Yezid zayıftırlar. Ebu Hatim er-Razi dedi ki:[2] Bu hadiste o gerçekten münkerdir. Ali'den zayıf bir senetle Peygamber (s.a.v.)'den rivayet edildi. İsmaili müsnedi Ali'de tahric etti.[3] İbni Abbas'tan da zayıf bir senetle rivayet edildi, bunu Taberani tahric etti[4] lafzında fazlalık vardır. O bize başka bir vecihle ibni Abbas'tan rivayet edildi, yine zayıftır.

Taberani ve başkası Hasan bin Yahya el-Huşeni'den tahric etti, o da sadaka bin Abdullah Dimeşki'den, o da Hişam el-Kinani'den, o da Enes'ten, o da Peygamber (s.a.v.)'den, o da Cebrail'den, o da Rabbinden şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Kim benim velimi küçümserse, bana muharebe meydanı okumuştur, yapacağım bir şeyden mümin kulumun ruhunu kabzetmede tereddüd ettiğim kadar tereddüd etmedim, o ölümden hoşlanmaz, ben ona kötülükten hoşlanmam, o da mutlaka olacaktır, mümin kularımdan bazısı ibadetetten bir kapı istiyor, ben onu ondan engelliyorum, ta ki ona ucub girip onu (ibadeti) bozmasın, kulum bana kendisine farz kıldığımı yerine getirme gibi başka bir şeyle yaklaşmamıştır, kulum kendisini sevinceye kadar nafile işlemeye devam eder, S:220 onu sevince ona işitme, görme, el ve destekçi olurum, kullarımdan ancak kendisini zenginliğin düzelteceği kimseler vardır, eğer onu fakirleştirsem, bu onu bozar, o bana dua eder ben ona icabet ederim, benden ister, ona veririm, o bana halis olur ben de ona halis olurum, kullarından bazısının imanı da ancak fakirlikle düzelir, eğer ona genişlik versem bu onu bozar, kullarımdan bazısının imanı ancak hastalıkla düzelir, eğer ona sıhhat versem bu onu bozar, kullarımdan bazısı ancak hastalıkla düzelir, eğer ona sıhhat versem bu onu bozar, kullarımdan bazısı imanı ancak sıhhatla düzelir, eğer ona hastalık versem bu onu bozar, ben kullarımı kalblerindekileriyle tedbir ediyorum, ben muhakkak bilen ve haberdar olanım."[1]

Huşeni ve Sadaka ikisi de zayıftır. Hişam bilinmiyor. İbni Main Hişam'dan soruldu, o kimdir? denildi, dedi ki: Kimse değildir, yani ona itibar edilmez. Bezzar[2] hadisin bazısını Sadaka bin AbdulKerim el-Cezeri'den tahric etti, o da Enes'ten rivayet etti.

Taberani Evzai'den tahirc etti, o da Abde bin Ebi Lübabe'den, o da Zir bin Hubeyş'ten rivayet etti, dedi ki:Huzeyfe'nin şöyle dediğini işittim:Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki:"Allah Teala bana vahyetti ki, ey rasullerin kardeşi, ey uyarıcıların kardeşi, kavmini uyar, onlardan birinin yanında birinin hakkı olduğu halde evlerimden birine girmesin, ben benim huzurumda

durdukça ona lanet edirim, ta bu hakkı ehline verinceye kadar, ve bundan sonra işiten kulağı gören gözü olurum ve benim velilerimden, asfiyamdan (seçkin kullarımdan) olur, peygamberler, sıddıklar ve şehidlerle birlikte cenette komşum olur."Bu isnat güzeldir ve gerçekten garibtir.[3]

Buhari'nin tahric ettiği Ebu Hureyre hadisinin şerhine dönelim. Denildi ki: O evliyalar zikrinde en değerli hadistir.[4]

(1)Taberani Kebir'de Ebu Ümame'den iki tarikle tahric etti, Heysemi Mecma'da: 2/248 dedi ki: İki tarikde de Ali bin Yezid var o zayıftır.
(2)İlletler de.
(3) Hafız ibni Hacer Fethul Bari'de zayıf saydı.
(4) Taberani Kebir'de ibni Abbas'tan tahric etti Heysemi Mecma'da: (10/270) dedi ki:Senedinde bilmediklerim var.
(1)Taberani Evsat'ta tahric etti, Heysemi Mecma'da: 10/270 dedi ki:Senedinde Amr bin Said Ebu Hafs Dimeşki var, o zayıftır.
(2)Daha önce geçtiği gibi Taberani Evsat'ta rivayet etti, zayıftır.
(3)Yine Ebu Nuaym Hilye'de: 6/116 tahric etti ve dedi ki: Evzai'den, o da Abd bin Zir'den rivayet edildi, garibtir, ancak bunu bu vecihten yazdık.
(4) Bunu ibni Teymiye Fetvalarında: (18/129) dedi, sonra dedi ki:bu sözü bir topluluk reddetti ve dediler ki:Allah tereddüdle vasfedilmez, ancak işlerin sonunu bilmeyen tereddüd eder, Allah sonları en iyi bilendir, herhalde bazısı da dedi ki:Allah tereddüdlünün muamelesini yapar.

"Kim benim velime düşmanlık ederse ona harb ilan ederim." Yani: Ben ona muharib olduğumu bildiririm, çünkü o velilerime düşmanlık etmekle bana muharib oldu, bunun için Ayşe (r.a.) hadisinde geldi ki: "Bana muharebeyi helal kıldı." Ebu Umame ve başkasının hadisinde: "Bana muharebe meydanı okudu." İbni Mace[1] zayıf bir senetle Muaz bin Cebel'den tahriç etti, o Peygamber (s.a.v.)'i işitti şöyle buyuruyor: "Riyanın hafifi şirktir, kim benim bir velime düşmanlık ederse, Allah'a harb meydanına düelloya çıkmıştır, Allah takvalı ebrar, yokluklarında yokluğu aranılmayan (bilinmeyen) varlıklarında çağrılmayan gizli bilinmeyen (kimseleri) sever, onların kalbleri hidayet lamlabalarıdır, her tozlu karanlıklardan çıkarlar" Allah'ın velilerinin dostluğu vaciptir, düşmanlıkları haramdır, yine onlara düşmanlık edenlere de düşmanlık farzdır, domstlukları haramdır. Allah Teala buyurdu ki: (Benim ve sizin düşmanlarınızı dostlar edinmeyin)(Mümtehine: 60/1) ve buyurdu ki: (Sizin dostunuz ancak Allah'tır, Rasul'üdür, iman edenlerdir; onlar ki Allah'ın emirlerine boyun eğerek namazı kılar, zekatı verirler. Kim Allah'ı, Rasulünü ve iman edenleri dost edinirse (bilsin ki) üstün gelecek olanlar şüphesiz Allah'ın tarafını tutanlardır). (Maide: 4/55-56)

Onların kendini sevdiği kendisinin onları sevdiği sevdiklerini, müminlere alçak gönüllü, kafrilere onurlu olarak vasfetti. İmam Ahmed Zühd kitabında Vehb bin Münebbihte şöyle dediğini rivayet etti: "Allah Teala konuşurken Musa aleyhisselam şöyle buyurdu: Bil ki kim benim velimi küçümserse veya onu korkutursa, bana savaş düellosu yapmıştır. Bana düşmanlık etmiştir, nefsine teşvik etmiş beni davet etmiştir, ben velilerimin yardımına en fazla sürat gösterenim, bana muharebe eden aciz bırakacağını mı zannediyor veya bana düello açan beni yeneceğini veya benden kurtulacağını mı zannediyor? Nasıl, ben dünya ve ahirtte de onlar için (veliler için) için intikam alıcıyım, onlara yardımı başkasına havale etmem."

Bil ki bütün masiyetler Allah'a muharebedir, Hasan bin Adem dedi ki: Senin Allah ile harb etmeye güçün var mı? Çünkü Allah'a asi olan ona muharebe etmiştir. Fakat günah her ne zaman daha çirkin olsa, Allah'a muharebede daha şiddetli olur, bunun için AllahTeala faiz yiyenleri ve yol kesicileri Allah'a harb edenler diye isimlendirdi. Çünkü onların kullarına zulümleri büyüktür ve biladında fesada koşmuşlardır, evliyasına düşmanlıkta böyledir. Çünkü Allah Teala evliyasında yardımı kendi üstlenmiştir, onları sever destekler, kim onlara düşmanlık ederse Allah'a düşmanlık etmiş ve onunla muharebe etmiştir. Hadiste Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğu rivayet edildi: "Ashabım hakkında Allah'tan korkun, onları hedef edinmeyiniz, kim onlara eziyet ederse bana eziyet Allah'tan korkun, onları hedef edinmeyiniz, kimse onlara eziyet ederse bana eziyet etmiştir, kim bana eziyet ederse Allah'a eziyet etmiştir, kim Allah'a eziyet ederse onu alması yakın olur" bunu Tirmizi ve başkası tahric etti.[1]

"Kulum bana kendisine farz kıldığım şeyi yerine getirme gibi hiçbir şeyle bana yaklaşmamış, kulumun nafilelerle kendisini sevinceye kadar bana yaklaşmaya devam eder" evliyasına düşmanlığın kendisine muharebe olduğunu zikredince bundan sonra kendilerine düşmanlığın haram olduğu evliyasını zikretti ve kendisine yaklaşılacak şeyi zikretti, müvalatın aslı:Yakınlıktır, muadatın aslı: Uzaklıktır, evliyaullah: Allah'a yakınlaşılacak şeylerle yaklaşanlardır, onun düşmanları: Kendilerini kovmayı ve kendinden uzaklaştırmayı gerektiren amellrinden dolayı kendinden uzaklaştığı kimselerdir, yakın kılınmış evliyasını iki kısma ayırdı, birincisi kendisine farzları yerine getirerek, yaklaşan kimse bu vaciplerin yapılmasını da kapsar, haramların terkini de kapsar, çünkü bunların hepsi Allah'ın kullarına farzdır.

İkincisi: Farzlardan sonra nafilelerle kendisine yaklaşan kimse bununla Allah'a yaklaştıracak onun sevgisine rasulün dili üzere kanunlaştırdığı itaattan başka bir yol yoktur, kim Allah'ı velayetini ve sevgisini iddia ediyorsa, bu yol dışında iddia ediyorsa davasında yalancı olduğu ortaya çıkmıştır, yine müşrikler Allah'a kendinden başka taptıkları şeylerle yaklaşıyorlardı, Allah Teala onlardan hikaye ederek buyurdu ki: (Onlara bizi sadece Allah'a yaklaştırsınlar diye ibadet ediyoruz) (Zümer: 39/3) yine Allah yahudi ve hristiyanlarda hikaye etti ve buyurdu onlara dediler ki: (Biz Allah'ın oğulları ve sevgilileriyiz) (Maide: 5/18) bununla birlikte rasulünü yalanmaya ısrarla devam ediyorlar, Allah'ın yasaklarını işliyorlar farzlarını terkediyorlardı, bunun için bu hadiste Allah'ın velilerinin iki derece üzere olduğunu zikretti, birincisi: Kendisine

farzları yerine getirerek yaklaşanlar, bunlar ashabul yeminden orta dereceli olanlardır, farzları yerine getirmek, Ömer bin Hattab'ın dediği gibi amelerin en faziletlisidir: Amellerin en faziletlisi Allah'ın farz kıldığıdır ve Allah'ın haram kıldığından sakınmak, Allah'ın katındakine doğru iyette bulunmaktır.

Yine Ebu Nuaym Hilye'de: 1/5 tahric etti, senedinde Ebu Ubade İsa bin Abdurrahman ez-Zerki var, Nesai onu terketti, Ebu Züra dedi ki: Kuvvetli değildir, Ebu Davud dedi ki: Metrüke benzerdir. (Mizanul itidal: 3/3178).
(1) Tirmizi Ahmed ibni Hibban Abdullah bin Muğaffel'den tahric etti, Tirmizi dedi ki: Bu hadis hasen garibtir, ancak bu vecihten biliyoruz Sünnenüt Tirmizi rakam: 3861.

Ömer bin Abdulaziz hutbesinde dedi ki: İbadetlerin en efdali farzları yerine getirmek ve haramlardan kaçınmaktır.[1] Çünkü Allah kulların kendine yaklaştırmak rızasını ve rahmeti gerekli kılmak için farzları farz kıldı, ona yaklaştıran farzların en büyüğü namazdır, Allah Teala buyurdu ki: (Secde et yaklaş) (Alak: 96/19) Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Sizden biriniz namaz kılarken rabbine fısıldıyordur veya Rabbi ona fısıldıyordur"[4] ve buyurdu ki: "Kul (başka tarafa) dönmedikçe Allah namazında kulun yüzüne karşı olur."[5]
Allah'a yaklaştıran farzlardan biri de: Raiyetine adaletle davranmaktır, bu ister genel raiyet -hakim gibi- veya özel raiyet olsun- insanlardan herhangi birinin çocuğuna veya ehline karşı- olduğu gibi özel adalet olsun aynıdır, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Hepiniz çobansınız ve hepiniz raiyyetinden mesuldür."[6]
Müslim'in Sahih'inde[7] Abdullah bin Amr Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Adaletliler, Rahmanın sağında Allah katında -her iki eli de sağdır- nurdan minberler üzerindedir, onlar hükümlerinde, ehillerinde ve yönettikleri kesimde adalet ederler."Tirmizi de[8] Abdullah bin Amr Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Kıyamet günü kulların Allah'a en sevimlisi ve ona en yakını adaletli önderdir."
İkinci derece: Önde giden mukarrabinlerin derecesidir, bunlar farzlardan sonra nafilelelrde gayret göstererek S:224 ve ince mekruhlardan vera (şiddetli takva) ile sakınarak Allah'a yaklaşmış kimselerdir, bu kul için Allah'ın sevgisini gerekli kılar Allah'ın buyurduğu gibi:"Kulum nafilelerle kendini sevinceye kadar bana yaklaşmaya devam eder."Allah kimi severse ona sevgisini itaatını zikriyle uğraşmasını verir, bu da ona yakınlığı gerekli kılar, onun katındakiyle hazlanmayı gerekli kılar Allah Teala buyurdu ki: (Sizden kim dininden dönerse Allah, sevdiği ve kendisini seven müminlere karşı alçak gönüllü, kafirlere karşı onurlu ve zorlu kendisini seven müminlere karşı alçak gönüllü, kafirlere karşı onurlu ve zorlu bir toplum getirecektir (bunlar)Allah yolunda cihad ederler ve hiçbir kınayanın kınamasından korkmazlar. Bu, Allah'ın dilediğine verdiği lütfudur. Allah'ın lütfu ve ilmi geniştir) (Maide: 5/54) Bu ayet kim bizim sevgimizden yüz çevirirse ve buna aldırmazsa, biz onu bu bağışa daha layık biriyle değiştiririz, kim Allah'dan yüz çevirirse Allah'a karşı bedel (yerini tutacak) biri onun için yoktur, Allah için o kişinin yerine yerini tutacak çok kimseler vardır, manasına işaret ediyor.
Benim için ondan başka meşgu edici yoktur benim için onun sevgisiniden uzaklaştıracak bir şey yoktur ne yapayım emelim boşa çıkarsa benim için bedel vardır benim için onun yerine bedel yoktur (bir şiirdir). Eserlerin bazısında Allah Teala buyuruyor ki: "Ademoğlu, beni iste beni bulursun beni bulursan herşeyi bulursun, beni kaçırırsan herşeyi kaçırırsın, ben sana her şeyden daha sevimliyim."
Zünnun şu beyitleri gece çoça tekrarlıyordu:Nefisleriniz için benim bulduğunuz şey gibisini isteyin. Benim için huzur buldum sevgisinde zorluk yoktur. Eğer uzaklaşsam beni yaklaştırır eğer ona yaklaşsam yaklaşır.[2] Kim Allah'ı kaybetmişse eğer bütün cenneti de elde etse aldanmıştır, bir sivrisinek kanadına denk gelmeyen dünyanın değersiz şeyini elde etmişse durum daha da kötüdür. Bunun için denildi ki: Seni bir gün görmeyi kaçıran bütün vakitlerini kaçırmıştır. Hangi ülkede olursam olayım benim yüzüm sana dönüktür. Sonra kendilerini Allah'ın sevdiği onların da O'nu sevdiği kimselerin vasfını zikretti:(Müminlere karşı alçak gönüllü kafirlere karşı onurlu ve zorludurlar)

(1)Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti: 5/296.
(3)Hadis sahihtir, Ebu Hureyre'den Müslim, Ebu Davud ve Nesai tahric etti.
(4)Sahihtir, Enes'ten Buhari tahric etti.
(5)Tirmizi Haris el-Eşari'den tahric etti ve dedi ki:Bu hadis hasen, sahih, garibtir.
(6)Sahihtir, ibni Ömer'den Ahmed, Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi, Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti: 8/281 Feyzul kadir ve camiussağir.
(7) Sahihtir Müslim ve Nesai ibni Amr'dan tahric etti.
(8) Tirmizi: (1329) "İnsanların en sevimlisi" lafzıyla tahric etti ve dedi ki: Bu hadis hasen, garibtir ancak bu vecihten biliyoruz, yine Ahmed Beyheki ve Beğavi tahric etti.
(2)Beyitlere Ebu Nuam'ın Hilye'sinde bak: (9/344).

Yani onlar müminlere yumuşaklıkla kanat germekle (şefkatle) kafirler onurla, şiddet ve kabalıkla muamele ediyorlar, onlar Allah'ı sevince onu seven evliyasını da seviyorlar, onlara şefkat, acıma ve sevgi muamelesi yapıyorlar, Ona (Allah'a) düşmanlık edenlere de şiddet ve katılık muamelesi yapıyorlar Allah Teala buyurdu ki: (Kafirlere şiddetlidirler, kendi aralarında merhametlidirler)(Fetih: 48/29) (Allah yolunda cihad ederler ve hiçbir kınayıcının kınamasından korkmazlar)(Maide: 5/54) Çünkü sevilenin düşmanlarıyla mücahede sevginin tamalayıcısıdır, yine Allah yolunda cihad

delille davetten sonra Allah’tan yüz çevirenleri geri ona kılıç ve süngüyle davettir, Allah için seven yaratıkların hepsini Allah’a çekmeyi sever, kim davete yumuşak ve şefkatle ibadet etmezse, şiddetle davete ihtiyaç duyar: “Rabbın zincirlerle cennete götürülen kavme şaştı.”[3] (Onlar kınayıcının kınamasından korkmazlar) sevene sevdiğini razı edecek şeyde başka bir tasa yoktur, onun razı olduğuna razı olur, kızdığına kızar, kim sevdiğinin sevgisi uğrunda kınanmaktan korkuyorsa sevgisinde sadık değildir:

Sevgim senin olduğun yerdedir benim için sizden geri kalma ve ya öne geçme (duygusu) yoktur.Senin sevgin yolunda kınamakta lezzet buluyorum bu senin zikrinden dolayıdır kınayıcılar beni kınasınlar[4] (Bu Allah’ın fazlıdır, onu dilediğine verir) yani vasıfları zikredilen kendisinin onları sevdiği onların kendini sevdiği kimselerin derecesini verir. (Allah’ın lütfu ve ilmi geniştir) ihsanı geniştir, ihsana müstehak olana fazlını verir, müstehak olmayandan engeller.

Davud (s.a.v.)’ın şöyle dediği rivayet edilir: “Allah’ım beni sevdiklerinden kıl, çünkü sen bir kulu seversen günahını bağışlarsın -büyükte olsa- azda olsa amelini kabul edersin” S: 226 Davud (s.a.v.) duasında diyor ki: “Allah’ım senin sevgin, sevdiğin kimsenin sevgisini, senin sevgine ulaştıracak amelin sevgisini istiyorum Allah’ım sevgini bana nefsimden, ehlimden, malımdan ve soğuk sudan daha sevimli kıl.”[1] Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki:“Rabbim bana geldi, -yani uykuda- bana ey Muhammed de ki: Allah’ım senden sevgini, sevdiğin kimsenin sevgisini, sevgine ulaştıracak şeyin sevgisini istiyorum.”[2]

fiu daPegyamber (s.a.v.)’in duasındandı:“Allah’ım bana sevgisini, senin katında fayda verecek şeyin sevgisini rızık olarak ver, Allah’ım bana rızık olarak verdiğin sevdiğim şeyin senin sevdiğin şeye kuvvet kıl, Allah’ım benden sevdiğim şeyi dürdüğün (kaldırdığını) senin sevdiğin şey için boş kalma kıl.”[3] Ondan şöyle dua ettiği rivayet edilir: “Allah’ım senin sevgini bana herşeyin en sevimlisi kıl, senin korkunu benim yanımda her şeyden daha korkulu kıl, sana kavuşma şevkiyle benden dünya hacetini kes, dünya ehlinin gözünü dünyalarıyla aydınlatırsan benim gözünü de senin ibadetinle aydınlat.”[4] Bu derecenin ehli mukarrabindendir, onların sıkıntısı ancak kendilerinin sevdiği, Onun da onları sevdiği zata yaklaşmaktır.

Selefin biri dedi ki: Korku üzerine yapılan ameli belki ümit değiştirebilir, fakat sevgi üzerine yapılan amele gevşeklik gelmez, bazısının sözüde şöyledir:Kahramanlar kahramanlıklarından bıkarlarsa, seni sevenler sana çağırmaktan veseni hatırlamaktan bıkmazlar.

Ferkad es-Sebehi dedi ki: Bazı kitaplarda okudum ki:Kim Allah’ı severse onun yanında onun sevgisine tercih edilecek birşey olmaz, kim dünyayı severse onunda nefsinin sevgisinden daha fazla tercih edeceği birşey yoktur.Allah için seven emirler üzerine emir kılınmış bir emirdir, kıyamet günü onların topluluğu ilk topluluktur, onların meclisi orada en yakın meclistir.

(3) Sahihtir, Ebu Hureyre’den Ahmed, Buhari, Ebu Davud, ibni Hibban: “Rabbımız hayret etti” lafzıyla tahric etti. Camiulusul: 3/235.

(4) İki beyit Ebu’ş fiis Muhammed bin Abdullah bin Razin’indir, Di’bil el-Huzainin amcaoğludur, halife Reşid’in dönemindedir.

(1) Hadis hasendir, Tirmizi: (3485 Ebu Derda’dan şöyle dediğini tahric etti: Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki: “Davud’un duasından şöyle demesiydi...” ve dedi ki: Bu hadis hasen garibtir. Yine Ahmed Malik’ten rivayetle tahric etti. Onun tarikiyleEbu Nuaym Hilye’de: (1/226) tahric etti, Rasulullah (s.a.v.) diyordu ki: “Allah’ım senin sevgini, sevdiğinin sevgisini istiyorum.”

(2) Sahihtir, Muaz bin Cebel’den Ahmed, Tirmizi: (3233) Hakim, ibni Huzeyme, Taberani Kebir’de tahric etti, Tirmizi dedi ki: Bu hadis hasen sahihtir.

(3)Sahihtir, Abdullah bin Yezid el-Hatmi el-Ensari’den Tirmizi: (3486) tahric etti ve dedi ki: Bu hadis hasen garibtir, yine Abdullah bin Mübarek Zühd de tahric etti.

(4) Mürseldir, Ebu Nuaym Hilye’de: (8/282) Heysem bin Malik et-Tai’den tahirc etti.

Sevgi gayret ve yakınlığın son noktasıdır, sevenler Allah için uzun gayretlerinden usanmaycaklardır, onlar Allah’ı sever Allah’da onları sever, onlar Allah’ın yarattıklarına sevdirirler kulları arasında nasihatla gezerler ayıplar yüzlere vurulduğu kıyamet gününde onların amellerinden kendileri adına korkarlar, işte onlar Allah’ın velileri seçkin kimselerdir, onlar için ona kavuşma dışında rahat yoktur.

Fetih el Musilli dedi ki: Seven Allah sevgisiyle birlikte dünyada lezzet bulamaz, Allah’ın zikrinden göz açıp kapayıncaya kadar gafil olmaz.

Muhammed binNasr el-Harisi dedi ki:Allah’ı seven Ona yaklaşmaktan usanma duymaya yazdı. Bazısı dedi ki:Allah’ı seven kalbin kuşudur, çokça zikreder, gücü yeten vesilelerle Onun rızasına veliler arar, şevkle nafilelerle sebeblere yapışır.

Biri şöyle bir şiir söyledi:

Hizmet etmek için rabbine sevgi sahibi ol sevenler sevdiklerine hizmetkardırlar.

Başkası da şöyle bir şiir söyledi:

Sevenin sevgi isteğinden başka bir şeyi yoktur seven herhalde yener.

Nafilelerden kulun Allah’a yaklaştığı şeylerin en büyüğü Kuran okumak, onu anlayarak tefekkür ve tedebbürle dinlemektir.

Habab bin Eret bir adama dedi ki: Gücün yettiğince Allah’a yaklaş, bil ki sen Ona Onun kelamından daha sevimli bir şeyle yaklaşamazsın[1] Tirmizi de[2] Ebu Ümame’den merfu olarak rivayet edildi ki: “Allah’a kul Ondan çıkan (kelamı) gibi birşeyle yaklaşmamıştır” Kuran’ı kastediyor, sevenler yanında sevdiklerinin sözünden daha tatlı birşey yoktur, S: 228 O onların kalblerinin lezzeti ve isteklerinin en son noktasıdır.

Osman dedi ki:Eğer sizin kalbleriniz temizlenmiş olsaydı, Rabbinizin kelamına doymazdınız[1] ibni Mesud dedi ki:Kim Kuran'ı severse Allah'ı ve rasulünü sever[2] ariflerin biri müride dedi ki:
"Kuran ezberliyor musun?"
"Hayır" dedi,
"Allah'a dilediği imdat ne acaibtir!Kuran'ı ezberlemeyen mürid neyle nimetlenecek, Rabbine neyle yakaracak?"
Bazısı Kuran'ı çokça okuyor, sonra başka bir şeyle meşgul olup ta Kuran okuyamadığı zaman rüyada kendine şöyle diyen birini görüyordu: Beni sevdiğini zannediyorsan kitabıma niye cefa ettin. Ondaki benim lalif azarımı düşünmedin mi. Dil ve kalble yapılan çok zikir de böyledir (Allah'a yaklaştırır). Bezzar'ın Müsned'inde[3] Muaz'dan şöyle dediği rivayet edildi:
"Ey Allah'ın Rasulü bana amellerin en üstünü ve Allah'a en yakın olanını bildir" dedim, buyurdu ki:
"Dilin Allah'ın zikriyle yaş olduğu halde ölmendir."
Sahih hadiste Peygamber (s.a.v.)'den rivayet edildi ki:"Allah Teala buyuruyor ki:Ben kulumun zannıylayım, beni zikredince onunla beraberim, beni kendi nefsinde zikrederse, onu kendi nefsimde zikrederim, beni bir topluluk içinde zikrerse onlardan daha hayırlı bir topluluk içinde onu zikrederim."[4]
Diğer bir hadiste: "Kulum beni zikrederse ve dudakları benimle hareket ederse ben kulumla beraberim."[5]

(1)Hakim tahric etti ve doğruladı.
(2)Hadisin isnadı zayıftır, Ahmed, Taberani Kebir'de tahric etti, Ala bin Haris'ten dolayı zayıftır. Tirmizi: (2913)iki tarikten tahric etti birincisi zayıf bir senetle Bekir bin Huneys'ten tahric etti, o da Leys bin Ebi Süleym'den, o da Zeyd bin Ertad'dan, o da Ebu Ümame'den rivayet etti, Ebu Ümame'den önceki adamlar zayıftırlar, Tirmizi dedi ki:Bekir bin Huneys hakkında ibni Mübarek konuştu ve onu ömrünün sonunda terketti. İkincisi:Zeyd bin Ertat'dan, o da Cübeyr bin Nüfeyr'den, o da Peygamber (s.a.v.)'den mürsel olarak rivayet etti, senedinde Ala bin Haris var, karıştırmayala itham edildi.
(1)Ahmed, Ebu Nuaym Hilye'de:(7/300)munkatı bir isnatla Süfyan bin Uyeyne tarikiyle tahric etti, tamamlayıcısı şudur: "Üzerime Allah'ın kelamına -mushafta- bakmaksızın ne gece ne de gündüzün geçmesini sevmem."
(2)Sabit eserdir, Taberani tahric etti, Heysemi Mecma'da: (7/165) dedi ki:Adamları güvenilirdir.
(3)Bezzar tahric etti, Heysemi Mecma'da: (10/74) dedi ki: İsnadı güzeldir, Taberani bir çok isnatlarla tahric etti, birinde:Halid bin Yezid bin Abdurrahman bin Ebi Malik var onu bir topluluk zayıfladı, Ebu Zür'a ed-Dimeşki ve başkası kuvvetli saydı, geri kalan adamlar güvenilirdir, yine ibni Hibban sahihinde tahric etti. (Terğib ve terhib: 2/395).
(4)Sahihtir, Ebu Hureyre'den Ahmed, Buhari, Müslim, Tirmizi, Nesai, ibni Mace, ibni Hibban tahric etti (Terğib ve Terhib: 2/393).
(5)Sahihtir Ebu Hureyre'den Ahmed, ibni Mace: "O beni a beraberim ve dudakları benimle hareket edince (beraberim)" ibni Hibban sahihinde tahric etti (Terğib ve Terhib: 2/394).

Allah azze ve celle buyurdu ki: (Beni zikredin, sizi zikredeyim) (Bakara: 2/152) Peygamber (s.a.v.) tekbir ve tehille seslerini yükseltenleri duyunca, -bir seferdeyken-onlara dedi ki:"Siz ne sağıra ne de gaibe dua ediyorsunuz, işiten ve yakın olana dua ediyorsunuz, o sizinle beraberdir."
Bir rivvayette de: "O size bineklerinizin boyunlarından daha yakındır."[2] Ahbabını (sevdiklerini ve evliyasını sevmekte bundandır, onun uğrunda düşmanlarına düşmanlıkta bunlardandır. Ebu Davud'un süneninde Ömer (r.a.) dedi ki:Allah'ın kulların öyle insanlar var ki, onlar ne peygamberdirler ne de şehiddirler, Allah katındaki mertebelerinden dolayı onlara peygamberler ve şehidler gıbta ederler, derler ki:
"Ey Allah'ın Rasulu onlar kimdir" buyurdu ki:
"Aralarında akrabalık olmaksızın Allah'ın ruhuyla birbirini seven topluluktur ve bunların aralarında mal alış verişi de yoktur, vallahi onların yüzleri nurdur, onlar nurdan minberler üzerindedirler, insanlar korkarken onlar korkmazlar, insanlar üzülürken onlar üzülmezler" sonra şu ayeti okudu:(Bilesiniz ki, Allah'ın dostlarına korku yoktur, onlar üzülmeyecekler de.)(Yunus: 10/62)[3]
Bunun benzeri Ebu Malik el-Eşari'den rivayet edildi, o da Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Allah'a yakınlıklarından ve makamlarından dolayı onlara peygamberler gıpta eder."[4] Müsned'de[5] Amr bin Cemuh Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Kul açık imanı Allah için sevinceye, Allah için buğzedinceye kadar bulamaz, Allah için sevince ve Allah için buğzedince Allah'dan dostluğa hak kazanır, kullarımdan benim velilerim ve yaratıklarımdan bnim sevdiklerim benim zikrimle zikrolunanlar, onların zikriyle benim zikroluduğum kimselerdir."
Mürteiş soruldu ki:
"Sevgiye nasıl nail olunur!"dedi ki:
"Allah'ın velilerini dost edinmek, düşmanlarını düşman edinmekle" S:230 bunun aslı muvamfakattır.[1] Zühd de[2] imam Ahmed Ata bin Yesar'ın şöyle dediğini rivayet tti:Msua (a.s.) dedi ki:
"Ya Rab arşın gölgesinde gölgelendirdiğin ehlin kimdir?" buyurdu ki:
"Ya Musa, onlar elleri beri (başkasına eziyeti olmayan) kalbleri temiz, benim celalim ile birbirlerini sevenlerdir, onlar ben zikrolunduğum zaman beni zikrederler, onlar zikrolunursa ben de onlarla zikrolunurum, hoşlanılmayan durumlarda abdestini tam alırlar, atmacaların yuvalarına döndüğü gibi zikrime dönerler, çocuğun insanların sevgisine alaka duyduğu gibi sevgime alaka duyarlar, kaplana harbedildiği zaman kızdığı gibi, bana harb helal görüldüğü zaman kızarlar."

“Onu sevince işiten kulağı, gören gözü, tutan eli, yürüyen ayağı olurum.” Bazı rivayetlerdi: “Aklettiği kalbi, konuştuğu dili olurum.”Bununla murad, kim farzlarla, sonra nafilelerle Allah’a yaklaşmaya gayret gösterirse, Allah onu yaklaştırır ve onu iman derecesinden ihsan derecesine yükseltir ve o Allah’a huzur ve murakabe ile ibadet eder, sanki onu görüyor, kalbi Allah’ın sevgisi, marifeti, azameti, korkusu, heybeti, icalli, dostluğu, şevki ile dolar, hatta kalbindeki bu marifet gözle görülür olur, denildi ki: Kalbte yerleşmiştir onu imar eder onu unutmam ve zikrederim. Kulağımdan ve gözümden kayboldu kalbimin derinlikleri onu görüyor.

Fudayl bin İyad dedi ki:Allah Teala buyuruyor ki:“Beni sevdiğini iddia edipte, benden gafil uyuyan yalan söyledi, her seven sevdiğiyle yalnız kalmak istemez mi? İşte ben beni sevenleri bilirim, onlar beni iki gözleri arasında bilirler, bana görerek hitap derler, huzurla benimle konuşlurlar, yarın cennetlerimde onların gözlelerini aydınlatacağım.”

Seven, yaklaşanların kalbinde bu kalbleri onunla doluncaya kadar devam eder, kalblerinde onda başkası kalmaz, azaları ancak kalblerindeki şeye göre hareket eder, ona uygun hareket eder, onun hali gibi olana denildi ki:Kalbinde Allah’tan başka birşey kalmadı, murad onun marifeti, sevgisi ve zikridir.

(2) Sahihtir, Ebu Musa el-Eşari’den Buhari, Müslim, Tirmizi ve Ebu Davud tahric etti Camiulusul: 5/16.

(3) Hadis Ömer’den munkatı bir isnatla Ebu Davud, Ebu Nuaym tarafından Hilye’de: (1/5) Amr bin Cerir tarikiyle o da Ömer’den rivayet etti. Yine Ebu Hureyre’den sahih bir isnatla rivayet edildi, bunu Nesai, ibni Hibban yakın bir lafızla tahric etti. (Terğib ve Terhib: 4/20).

(4)Ahmed, Ebu Ya’la güzel bir isnatla tahric etti, Hakim de tahric etti ve dedi ki:İsnaddı sahihtir. (Terğib ve Terhib:4/22.

(5)Zayıftır, Ahmed, ibni Ebiddünya tahric etti, Heysemi Mecma’da dedi ki:(1/89) Seneidnde Rüşdin bin Sa’d var o zayıftır.

(1)Bunu Sülemi Tabakatı Sufiyye’de zikretti.

(2) Ahmed Zühd’de Ata’an tahric etti ve ibni Ebiddünya ve Ebu Nuaym Hilye’de: (3/222) Zeyd bin Eslem’den tahric etti.

Bu manada İsraili meşhur bir eser vardır, Allah buyuruyor ki:“Ben göklerime ve yeryüzüme sığmadım, fakat mümin kulumun kalbine sığdım.”[1] Ariflerin bazısı dedi ki:Ondan sakının, o çok ğayurdur (kıskanç) kulunun kalbinde kendinden başkasını görmek istemez. Bu manada bazısı dedi ki: Gönlümde insanlar için yer yok orada senin sevgin ziyade hatta onu doldurdu diğeri de dedi ki: Kalbim onların sevgisince kalıba konuldu onun sevgisinin dışında orada yer yok bu manaya işaret ederek Peygamber (s.a.v.)Medine’ye gelince hutbesinde buyurdu ki:“Allah’ı bütün kalbinizle seviniz” bunu ibni İshak “Siyret”inde zikretti[2] ne zaman kalb onun azametiyle dolsa, bu onun dışındakileri siler, kul için nefsi ve hevası ve mevlasının istediğinden başka bir şey kalmaz, o zaman kul ancak onun zikriyle konuşur, onun emriyle hareket eder, konuşursa Allah ile, dinlerse onunla dinler, bakarsa onunla bakar, tutarsa onunla tutar işte:“Onun işiten kulağı, gören gözü, tutan eli, yürüyen ayağı olurum” sözünden murad budur.

Kim bundan başka şeye işaret ediyorsa hulul ve ittihad (Allah’ın onda birleşmesi ve ona girmesi) gibi küfür manaya işaret ediyordur, Allah ve Rasulü bu ikisinden beridir. Bundan dolayı selefin bazısı Süleyman et Teymi gibisi diyordu ki:Allah’a isyan edilmesi iyi değildir. Seleften bir kadın çocuklarına tavsiye etti ve onlara dedi ki:Allah sevgisini ve itaatını adet edinin, çünkü müttakiler taatla üfletlenirler, ondan başkasıyla azaları vahşilerişir, eğer melun (şeytan) onlara bir masiyetle belirse masiyetutanarak geçer ve onlar ona itiraz ederler.

Bu manada Ali bin Ebi Talib’in sözü vardır:Biz Ömer’in şeytanının ona bir suç emretmekten korktuğunun görüşündeyiz[3] S:232 Daha önce bunun özel tevhid sırlarından olduğuna işaret ettik. Çünkü La ilahe illallah’ın manası:Ondan başkası sevme, ümit etme, korkma ve itatta ilah edilemez, kalbte tam tevhid gerçekleşirse orada Allah’ın sevdiğinden başkasının sevgisi kalmaz, onun hoşnutsuzluğunun dışında hoşnutsuzluk kalmaz, kimin hali böyle olura azaları ancak Allah’a itaata yönelir günahlar ancak Allah’ın sevdiğini sevmemekten veya sevmediğini sevmekten kaynaklanır, bu da Allah’ın sevgi ve korkusunun önüne nefsin hevasını geçirmekle olur, bu da vacip olan tevhidi yaralar, kul bazı farzları yerine getirmede ve haramları terketmede tefrite düşer, kimin kalbinde Allah’ın tevhidi gerçekleşirse onun için Allah yolundaki ve onu razı edecek şeyin sıkıntısı kalır.

Merfu olarak şu hadis varid oldu: “Kim tasası Allah’tan başkası olarak sabahlarsa, Allah’tan değildir.”[2] İmam Ahmed Übey bin Kab’tan mevkuf şöyle dediğini tahric etti:Kim en büyük tasası Allah’tan başkası olarak sabahlarsa, Allah değildir.”Ariflerin biri dedi ki:Kim sana onun velisinin ondan başka tasası var derse onu doğrulama. Davudu Tai gece şöyle nida ediyordu:senin tasan beni tasaslardan atıl (tembel) bıraktı, benimle isteklerim arasına girdi, sana bakmaya şevkim lezzetlerimden daha sağlamdır, benimle şehvetlerim arasında girmiştir, ey cömert ben senin hapishanende istenilenim.[3]

(1)Iraki tahric etti ve dedi ki:Onun için bir asıl görmedim, ibni Teymiye de böyle dedi:bu İsrailiyatta zikredildi, Peygamber (s.a.v.)’den bilinen bir isnadı yoktur. Manası:Kalbi bana imanla sevgiyle ve benim marifetimle genişledi. (Mekasıdul hasene, Sehavi S: 373).

(2) Yine ibni İshak tarikiyle Beyheki Delailün nübüvve de tahric etti fakat mürseldir.

(1)İbnül Cevzi’nin Ömer’in menakıbına bak.

(2)Hadis uydurmadır. Hakim ibni Mesud’dan tahric etti, senedinde İshak bin Bişr Adem var, Zehebi dedi ki:Zannediyorum ki haber uydurmadır. (Feyzul Kadir: 6/67)Ebu Nuaym Hilye’de:(3/48)Enes bin Malik’ten tahric etti, senedinde Vehb bin Raşid var, o münkerdir, ibni Hibban böyle dedi, Ferkad es-Sindi zayıftır.

(3)Ebu Nuaym Hilye’de zikretti: (7/357).

Bu manada bazısı diyor ki: Dediler ki:bizi bırakıp başkasıyla meşgul oldu, bize bedel birini seçti bu unutan hainin fiilidir. Sizin muhabbetinizi bırakıp sizi hatırlamaksızın nasıl kalbimi meşgu ederim ey benim bütün meşguliyetlerim; "Eğer benden isterse ona veririm, bana sığınırsa onu korurum" başka bir rivayette:
"Eğer bana dua ederse ona icabet ederim, benden isterse ona veririm" Yani: Bu sevilen yaklaşmış kimsenin Allah katında Allah'tan bir şey istediği zaman kendine vereceği, sığındığı zaman koruyacağı, dua edince icabet edeceği özel bir yeri var, Allah katında değerinden dolayı duası kabul olunan oluyor, selefi salihin çoğu duanın isabetiyle biliniyordu, sahih rivayet edildi ki: Nasr kızı Rubeyyi bir cariyenin ön iki dişini kırdı, onlara noksanın kıymetiyle telafisini teklif ettiler, kabul etmediler, affı talep ettiler kabul etmediler, Rasulullah (s.a.v.) aralarında kısasla hükmetti, Nadr oğlu Enes dedi ki: Rübeyyi'nin ön iki dişini kırıyor musun? Seni hak ile gönderen yemin olsun ki onun ön iki dişini kırmayacaksın, bunun üzerine kavim razı oldular ve noksanın bedelini aldılar, Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah'ın kullarından öyle kimseler var ki, Allah üzerine yemin etse yemininde onu temize çıkarır."[1]
Hakim'in sahihinde[2] Enes'ten, o da Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğu rivayet edildi: "Nice zayıf, zayıf düşürülmüş iki eski elbiseli kimse vardır ki eğer Allah üzerine yemin etse Allah onu temize çıkarır, Bera bin Malik onlardandır." Bera müşriklerden bir toplulukla karşılaştı, müslümanlar ona dedi ki:
"Rabbine yemin et" dedi ki:
"Ya Rab sana yemin ediyorum ki omuzlarını bize bağışlayacaksın (bizi galip edeceksin)" bu dua üzerine onları Allah galip etti, sonra başka bir kere yine karşılaştılar dediler ki:
"Rabbine yemin et" dedi ki:
"Ya rab sana yemin ettim ki bizi galip kılıp, beni peygamberine kavuştur" bunun üzerine Allah onları üstün kıldı ve Bera öldürüldü. İbniEbiddünya[3] rivayet etti ki Numan bin Kavkal Uhud günü dedi ki: "Allah'ım senin üzerine yemin ediyorum ki, ben öldürülüp cennete gireceğim" bunun üzerine öldürüldü. Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Numan Allah'a yemin etti, (Allah) onu (yemininde) temize çıkardı.
Ebu Nuaym Said'den isnatla rivayet etti: Abdullah bin Cahş Uhud günü dedi ki: Ya Rab yarın düşmanla karşılaşınca beni kendisiyle savaşacağım, kendisi de benimle savaşacak, sonra kulağımı ve burnumu kesecek savaşta şiddetli, öfkesi şiddetli bir adamla karşılaştır, yarın (kıyamette) senin huzuruna gelirsem, dersin."Ey Abdullah senin burnunu ve kulağını kim kesti?" S:234. Bende: Senin ve Rasulünün yolunda derim sende doğru söyledin, dersin. Said dedi ki: Gündüzün sonunda onunla karşılaştım burnu ve kulağı bir ipte asılıydı.[1]
Sad bin EbiVakkas'ın duası kabul olunurdu, bir adam ona yalan isnat etti, bunun üzerine (Sad) dedi ki: Allah'ım eğer o yalancı esir gözünü kör et ve ömrünü uzun et, fitnelere maruz et, bunun üzerine adama bütün bunların hepsi isabet etti, sokaklarda komşulara diyordu ki: Yaşlı, ihtiyar, imtihan olunmuş, bana Sad'ın duası isabet etti.[2]
Ali'ye söven bir adam işitti ve ona beddua etti, henüz yerinden ayrılmamıştı ki ürkmüş bir deve iki ayağıyla öldürene kadar onu çiğnedi.[2] Said bin Zeyd'in karısı Sad'ın arazisi hususunda Sad'la çekişti, araziyi kendinden aldığını iddia etti, (Sad) dedi ki:Allah'ım eğer yalancıysa gözünü kör et ve arazisinde öldür, bunun üzerine gözü kör oldu, bir gece arazisinden yürürken içinde ki kuyuya düştü ve öldü.[4]
Ala bin Hadrami bir yolculuktaydı susadılar, bunun üzerine namaz kıldı ve dedi ki: Ey Allah'ım, ey Alim, ey Halim, ey Aliy, ey Aziz biz senin kullarınızız, senin yolunda düşmanlarınla savaşıyoruz, bizi bir yağmurla sula, ondan içelim ve abdest alalım, o yağmurda bizden başkasına nasip verme, az bir şey yürüdüler fışkıran bir yağmur suyu buldular, içtiler ve kaplarını doldurdular, sonra yürüdüler, arkadaşlarının bazısı nehrin yerine döndü bir şey göremedi, sanki yerinde hiç su olmamış gibiydi.[5] Enes bin Malik Basra'da arazisinin susuzluğundan şikayet etti, abdest aldı iki rekat namaz kıldı ve dua etti, bunun üzerine yağmur geldi ve arazisini suladı, yağmur arazisinden başka yere çok az dışında gitmedi.[6]
Ebu Musa el-Eşari zamanında Basra'da kamıştan evler yandı ortada yanmamış bir kamış ev kaldı.

(1)Enes bin Nadr'dan sahih bir hadistir, Buhari, Müslim, Ebu Davud,Nesai, İbni Mace tahric etti (Camiul usul: 11/16-17).
(2)Sahihtir, Hakim tahric etti ve doğruladı, Zehebi teyid etti. Tirmizi tahric etti. (Enes bin Malik'ten) 3853, lafzı şudur: "Nice saçı dağınık, tozlu ehemmiyet verilmeyen eski iki elbiseli kimse vardır ki, eğer Allah'a yemin etse Allah onu temize çıkarır, Bera bin Malik onlardandır."Tirmizi dedi ki: Bu vecihten bu hadis hasen,s ahihtir.
(3)Daveti icabet olunanlar kitabında tahric etti, rakam: 22.
(1) Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti: 1/109.
(2)Buhari Cabir Semure'den tahric etti. Camiul usul: 10/12.
(3)Eser sahihtir, İbni Ebiddünya ve Taberani Kebir'de tahric etti, Heysemi Mecma'da dedi ki: (9/154)Adamlar, sahih rivayet adamlarıdır.
(4) Müslim sahihinde tahric etti.
(5) İbni Ebiddünya ve Ebu Nuaym hilyede tahric etti: 1/7 ve sonrası.
(6) İbni Ebiddünya ve ibni Sad tabakatında tahric etti.

Ebu Musa kamış ev sahibine dedi ki:
"Senin kamış evinin durumu nedir ki yanmadı?"Dedi ki:
"Ben onu yakmayacağı üzerine Allah'a yemin ettim"Ebu Musa dedi ki:

“Ben Rasulullah’ı (s.a.v.) işittim buyuruyor ki:“Ümmetimde başları tozlu, elbiseleri kirli adamlar vardır ki, eğer Allah’a yemin etseler, (Allah) onları temize çıkarır.”[1]
Ebu Müslim el-Havlani duasının kabulüyle meşhurdu, geyiğe rastlıyordu, çocuklar ona bizim için Allah’a dua ette bu geyiği bize hapsetsin, bunun üzerine dua ediyor ve Allah onu hapsediyor, hatta elleriyle onu tutuyorlar.[2]
Bir kadına beddua etti, bunun üzerine gözü anında kör oldu, kadın ona geldi Allah hakkı için ona seslendi ve dilekte bulundu, bunun üzerine ona acıdı ve Allah’a dua etti, Allah ona görmesini geri verdi aynı haline kadın geri döndü.[3]
Bir adam Mutarrif bin Abdullah bin fiihhir’e yalan isnat etti, bunun üzerine ona dedi ki: Eğer yalancıysan Allah senin ölümünü acele etsin, bunun üzerine adam olduğu yerde öldü.[4] Haricilerden bir adam Hasan’ı Basri’nin meclisine geliyor ve onlara eziyet veriyordu, eziyeti artınca Hasan dedi ki:Allah’ım sen onun ettiği eziyeti bildin, dilediğin şekilde bizi ondan kurtar, adam ayaktayken yere düştü ancak evine tabutu üzerinde ölü olarak taşındı.[5]
Sıla bin Eşyem bir seferdeydi, katırı yüküyle birlikte gitti, insanlarda yolculuğa koyuldu, bunun üzerine kalktı namaz kıldı ve dedi ki:Allah’ım sana yemin ediyorum ki bana katırımı yüküyle birlikte geri vereceksin, bunun üzerine katır geldi önünde durdu.[6]
Bir keresinde Beriyyetü Kafrı Fica’daydı, Allah’tan yemek istedi arkasında bir öğün (yemek sesi) işitti, bir de baktı kibir elbise veya bir bez içinde bir zenbil S: 236 Taze hurma vardı, ondan yedi elbise de karısı Muaze el Adeviyye’nin yanında kaldı, o da saliha kadınlardandı.[1]
Muhammed bin Münkedir bir savaştaydı, arkadaşlarından bir adam ona dedi ki:
“Toplanmış taze hurma canım istiyor” ibnil Münkedir dedi ki:
“Rabbinizden yedirmesini isteyin size yedirsin, o kudretlidir” kavim dua etti, az bir şey yürüdüler ipli bir zenbil gördüler, taze hurmanın en iyisiydi, kavmin bazısı dedi ki:
“Keşke bal olsaydı” İbnil Münkedir dedi ki:
“Size toplanmış taze hurmayı yedirmeye gücü yeten balı yedirmeyede gücü yeter, ondan yedirmesini isteyiniz” bunun üzerine dua ettiler, az birşey yürüdüler, yol üzerinde bal kutusu buldular, indiler ve yediler.[3]
Habib el-Acemi Ebu Muhammed duasının kabulüyle bilinirdi, kafası kel bir çocuk için dua etti, ağladı ve göz yaşlarıyla çocuğun başını sildi, kalkmadan çocuğun başı karardı, insanların en güzel saçlısı haline döndü.[4]
Müzmin hastalığa tutulmuş bir adam sedyeyle getirildi, onun için dua etti, adam iki ayağı üzerine kalktı, sedyesini de boynunda taşıdı ve ailesine döndü.[6] Açlık zamanında (kıtlık) çok yiyecek satın aldı ve miskinlere sadaka verdi, sonra biraz poşetler bağladı, yatağının altına koydu, sonra Allah’a dua etti, yemek sahibleri parasını istemeye geldiler, bu poşetleri çıkardı, bir de ne görsünler dirhemlerle dolu, onu saydılar baktılar ki tam alacakları kadar var ve alacaklarını onlara verdi.[7]
Bir adam onunla çok eğleniyordu, bunun üzerine Habib ona beddua etti ve adam baras hastalığına (alaca) yakalandı[8] bir keresinde Malik bin Dinar’ın yanındaydı.

(1)Hadisin isnadı zayıftır, ibni Ebiddünya Evliya’da tahric etti.
(2)Ebu Nuaym Hilye’de tahric etti: 2/129.
(3)Ebu Nuaym Hilye’de tahric etti: 2/130.
(4)İbni Ebiddünya Mücabud’da ve kitabında tahric ettirakam: 92.
(6) Geçen merci rakam: 55.
(1)İbni Ebiddünya Mücabud’da ve de tahric etti rakam: 56.
(2) Mücabud Da’ve de, Ebu Nuaym Hilye’de tahric etti: 3/151.
(3)Mücabud Dave’de tahric etti rakam: 96.
(4)Mücabud Dave rakam: 97.
(5)Geçen merci rakam: 97.
(6)Geçen merci rakam: 99, Hilye: 6/150.
(7)Mücabud dave rakam: 124.

Bir adam ona geldi, Malik’in dağıttığı dirhemlerden dolayı Malik’e kaba davrandı, bu iş uzayınca, Habib iki elini göğe kaldırdı ve dedi ki:Ey Allah’ım bu bizi seni anmaktan alıkoydu, dilediğin şekilde bizi ondan rahatlat, bunun üzerine adam yüz üstü ölü olarak düştü.[1]
Bir topluluk Allah yolunda bir savaşa çıktı, bazılarının eşeği vardı, eşek öldü arkadaşları yolculuğa devam etti, o zat kalktı, abdest aldı, namaz kıldı ve dedi ki:Allah’ım senin yolunda mücahid olarak ve senin rızanı isteyerek çıktım, ben şahidim sen ölüleri diriltiyorsun, kabirdekileri geri diriliyorsun, benim eşeğimi de dirilt, eşeğe gitti ve ona vurdu, eşek ayağa kalktı, kulaklarını salladı, ona bindi ve arkadaşlarına yetişti, sonra eşeği Kufe’de sattı.[2]
Bir topluluk Allah için çıktı, onlara şiddetli bir soğuk isabet etti, hatta nerde ise öleceklerdi, yanlarında büyük bir ağaç vardı, Allah’a dua ettiler, birden yandı, elbiselerini kuruttular, onunla ısındılar, ta güneş doğdu, ve ayrıldılar, güneş eski haline döndü.

Ebu Kılabe oruçlu hacca çıktı, yaz günü arkadaşları öne geçti, ona şiddetli bir susuzluk isabet etti, dedi ki:Allah'ım orucumu açmaksızın sen benim susuzluğumu gidermeye kadirsin, bunun üzerine bir bulut onu gölgelendirdi, onun üzerine yağmur yağdırdı, elbisesi ıslandı, ondan susuzluk gitti, indi havuzlar yaptı ve onu doldurdu, arkadaşları ona geldiler ve içtiler, arkadaşlarına bu yağmurdan hiç isabet etmedi[3] bunun benzeri çoktur, sıralamak uzun sürer.
Dua kabul olunanların çoğu seleftendir, onlar belalara sabrediyordu, onun sevabını tercih ediyordu, ondan kurtulmak için dua etmiyordu. Rivayet edildi ki: Sad bin Ebi Vakkas insanların kendini dua kabulüyle bilmesi için onlar için dua ediyordu, ona denildi ki:
"Gözü kör olmuştu, gözün için Allah'a dua etsen" bunun üzerine dedi ki:
"Allah'ın kaderi benim gözümden bana daha sevimlidir."
S:238 Biri cüzzama tutuldu, ona denildi ki:
"Bize senin Allah'ın ismi azamını bildiğin haberi ulaştı, sana gelen bu hastalığı gidermesi için Allah'tan istekte bulunsan?" Dedi ki:
"Ey kardeşimin oğlu beni o imtihan ediyor, ben ondan geri bana vermesini hoş görmüyorum." İbrahim et-Teymi'ye denildi ki: -o Haccac'ın hapsindeydi-
"Keşke Allah'a dua etsen" dedi ki:
"Hakkında ecir alacağım şey için benden onu gidermesi ona dua etmekten hoşlanmıyorum."
Yine Said bin Cübeyr öldürene kadar Haccac'ın eziyetine sabretti ve duası kabul olunan biriydi, sesiyle namaza kalktığı bir horozu vardı, bir gece vaktinde ötmedi, Said namaza kalkmadı, bu ona ağır geldi, dedi ki:Ona ne olmuş? Allah onun sesini kessin, horoz bundan sonra ötmedi, annesi ona dedi ki: Ey oğulcuğum bundan sonra hiçbir şeye beddua etme.[1] Rabia'ya Allah katında değeri olan bir zikredildi ki:
"Bu zat insanların çöplüğe attığı şeylerle öğününü geçiriyor" adam dedi ki:
"Allah'ın kendisini buna muhtaç kılmaması için Allah'a dua etmesinde ne zarar var?" Rabia dedi ki:
"Allah'ın velile onlara birşey takdir ettiyse ona kızmazlar." Hayve bin Yüreyh'in maişeti gerçekten dar idi, ona denildi ki:
"Sana genişlik vermesi için Allah'a keşke dua etsen" bunun üzerine yerden bir çakıl taşı aldı ve dedi ki:
"Allah'ım bunu altın kıl" avucunun içinde kalıp altın oldu ve dedi ki: "Dünyada ahiretten daha hayırlı birşey yoktur" sonra dedi ki: "O (Allah) kullarının neyin ıslah edeceğini daha iyi bilir"[2] Belki mümin dua eder, Allah da ettiği şeyden başka bir şeyde hayır olduğunu bilir, kulun isteğine cevap vermez, ona daha hayırlısını bedel olarak verir, bu ya dünyada ya da ahirette olur.
Daha önce merfu hadiste geçmişti:Allah Teala buyurur ki: "Kullarımdan benden ibadetten bir kapı isteyen vardır, ben ona uçup girmemesi için onu ondan engellerim."[3]

(1)İbni Ebiddünya Mücabuddave de zikretti rakam: 95.
(2)Mücabuddave.
(3)İbni Ebiddünya Mücabuddave de tahric etti rakam: 49.
(1) İbni Ebiddünya Mücabuddave de zikretti.
(2)Tahrici önce geçti.
(3)Taberani evsatta tahriç etti, Iraki doğruladı.
Taberani Salim bin Ebi'l Cad'dan tahric etti, o da Sevban'dan, o da Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Ümmetimden öyleleri vardır ki, eğer sizden birisi gelse ondan bir dinar istese vermez, eğer ondan bir dirhem istese vermez. Eğer ondan bir kuruş istese vermez, eğer Allah'dan cennet istese ona onu verir, o iki eski elbiseli, kendisine önem verilmeyendir, eğer Allah'a yemin etse, onu temize çıkarır."[1]
Başkası Salim'den mürsel olarak tahric etti ve şu ziyadeyi yaptı: "Eğer Allah'dan dünyalık bir şey istese, ona ikram olsun diye onu ona vermez." Yapacağım birşeyden mümin kulumun ruhunu almakta tereddüd ettiğim kadar tereddüd etmedim, o ölümden hoşlanmaz, bende ona kötülükten hoşlanmam."Bununla murad Allah kullarına ölüme hükmetmiştir, buyurdu ki:(Her nefis ölümü tadacaktır.[2]
Ölüm:Ruhun cesedden ayrılmasıdır, bu da gerçekten büyük bir acıyla gerçekleşir, bu dünyada kula isabet eden acıların en büyüklerindendir. Ömer Ka'b'a dedi ki:
"Bana bu dünyada kula isabet eden acıların en büyüklerindendir." Ömer Ka'ba dedi ki:
"Bana ölümden haber ver" dedi ki:
"Ey müminlerin emiri o Ademoğulunun içerisinde çok dikenli bir bir ağaç gibidir, ondaki damar ve mafsalları kuvvetlice çeker" bunun üzerine Ömer ağladı[3] Amr bin As ölüm anındayken, oğlu ona ölümün sıfatından sordu, bunun üzerine dedi ki:"Vallahi sanki iki yanım tahta içinde, sanki ben iğne deliğinden nefes alıyorum, sanki dikenli bir dal iki ayağımdan başıma kadar çekiliyor."[4]
Bir adama ölüm anında denildi ki:
"Kendini nasıl buluyorsun?" Dedi ki:

“Kendimi kuvvetlice çekiliyor, içimde çeşitli hançerler var, içerim tandır içinde kıpkırmızı ateş tutuşmuş yanıyor buluyordum.” Başkasına denildi ki:
“Kendini nasıl buluyorsun?”
“Kendimi gökyüzünün yeryüzü üzerine, benim üzerime kapanmış gibibuluyorum, nefsimi de sanki iğne deliğinden çıkıyor gibi buluyorum.” Ölüm bu şiddetle olunca ve Allah’da bütün kullarına bunu kesinlikle yazmışsa mutlaka olacaktır, Allah mümine kötülük ve eziyet etmekten hoşlanmaz, bunu mümin hakkında tereddüd olarak isimlendirdi.
S:240 Peygamberlere gelince onlar muhayyer kılınıncaya kadar ruhları alınmaz. Hasan dedi ki: Peygamberler ölümden hoşlanmayınca Allah onlara kendine kavuşmayı kolaylaştırdı, onlar ikramı sevdiklerinden dolayı onların ruhu alınırken onlar bunu seviyorlar, çünkü onlara gideceği makamlar gösteriliryor. Ayşe dedi ki:Rasulullah (s.a.v.)’in ölüm şiddetini gördükten sonra Allah’ın kendisine ölümü hafifleştirdiği bir kimseye imrenmiyorum.[1] Dedi ki:Yanında bir su kabı vardı, elini su kabına girdiriyordu, sonra yüzümü su ile siliyor ve diyordu ki:“Allah’ım ölüm sekeratına karşı bana yardım et” dedi ki:Diyordu ki: “Lailahe illallah ölümün seker atı vardır.”[2]
Mürsel hadiste geldi ki, Peygamber (s.a.v.) buyuruyor ki: “Allah’ım sen ruhu damarlar, parmak boğumları ve bağırsaklar arasından çekiyorsun, Allah’ım ölüme karşı banayardım et, onu bana hafiflet.”[3] Selefin bazısı ölüm anında zorluk çekmeyi evimli görüyordu, Ömer bin Abdul Aziz dedi ki: Ölüm seker atının bana hafif olmasını istemem, çünkü mümine keffaret olacak şeyin en sonuncusudur.”[4]
Nehai dedi ki:Onlar ölüm anında zorluk çekmeyi seviyorlardı.[5]
(1)Taberani Evsat’ta tahric etti, Heysemi Mecma’da: 10/26 dedi ki:Adamları sahih rivayet adamlarıdır, hafız Münziri Terğib ve Terhib’de dedi ki:Ravileriyle sahihte delil getirilen kimselerdir: 4/152.
(3)Ebu Nuaym Hilye’de tahric etti: 5/365.
(4)İbni Sad Tabakat’ında tahric etti.
(1)Hadisin isnadı zayıftır, Tirmizi: (979) “Kimseye ölüm hafifletilmesinden dolayı imrenmiyorum...” lafzıyla tahric etti, Buhari, Müslim, Tirmizi Ayşe’den şu lafızla tahric etti: “Acının Rasulullah’a şiddetli olduğu kadar başka kimseye şiddetli olduğunu görmedim.” Camiul usul: 11/387.
(2)Buhari, Müslim, Ahmed, Tirmizi: 978, İbni Mace Ayşe (r.a.)’den tahric etti Camiul usul: 11/381-385.
(3)Hadis mudaldır,bir sahabe ve bir tabii senetten düştü, ibni Ebiddünya:“Zikrulmevt”te Tu’me bin ğaylan el-Cufi’den zikretti.
(4)Ahmed Zühd deEbu Nuaym Hilye’de tahric etti: 5/317.
(5)Ebu Nuaym Hilye’de ibrahim Nahai’den tahric etti: 4/232.
Bazısı ölümün şiddetli olup fitneye düşmekten korkuyordu. Kul ölümün kendine hafifletilmesini istediği zaman kendisine hafifletiliyor. Sahihayn’da Peygamber (s.a.v.)’den şöyle buyurduğu rivayet edildi:“Mümine ölüm gelince, Allah’ın rızası ve ikramıyla müjdelenir. Onun için önündekinden daha sevimli bir şey yoktur, o Allah’a kavuşmayı, Allah’da onun kendine kavuşmasınısever[1]ibni Mesud dedi ki:Melek müminin ruhunu almak için geldiği zaman ona der ki:Rabbin sana selam söylüyor. Muhammed bin Kab dedi ki: Ölüm meleği ona der ki:Ey Allah’ın dostu sana selam olsun, Allah sana selam söylüyor, sonra dedi ki: (Onlar meleklerin tertemiz olarak canlarını aldıkları ve size selam olsun... dedikleri kimselerindir)[2] (Nahl: 16/32) Zeyd bin Eslem dedi ki: Mümine ölüm anında melek gelir ve ona der ki: Varacağın yere karşı korkma, bunun üzerine Allah onun korkusunu giderir, ve melek dünya ve onun ehli üzerine üzülme, ve cennetle sana müjde olsun, ölür ve cennet müjdesi gelir.
Bezzar[3] Abdullah bin Amr’dan tahric etti, o daPeygamber (s.a.v.)’den şöyle buyurduğunu rivayet etti:“Yatağında bile olsa Allah mümin kulunun ölümüne sizden birinin değerli malına karşı cimriliğinden daha cimridir.” Zeyd bin Eslem dedi ki: Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki: “Allah’ın öyle kulları vardır ki onlar dünya ve ahirette afiyet ehlidirler.”[4] Sabit el Bünani dedi ki:Allah’ın öldürme ve acılar çektirmeye kıymadığı, ömürlerini uzattığı, rızıklarını bol verdiği, yataklalarında öldürdüğü ve şehidlerin postasına koyduğu kulları vardır.”[5]
Bunu ibni Ebiddünya ve Taberani zayıf vecihlerle tahric etti. Bazı lafızlarında şöyledir:
S:242 Allah’ın yaratıklarından kendilerine bela vermeyi istemediği, afiyet içerisinde yaşattığı, afiyet içinde öldürdüğü, afiyet içinde cennete girdiği seçkin kullarıvardır.”[1]
İbni Mesud ve başkası dedi ki:Ani ölüm mümin için hafifletmedir.
Ebu Sale el-Huşeni dedi ki:Ölüm anında sizin boğulduğunuz gibi boğulmamayı ümit ediyorum, bir gün evindeyken şöyle seslendiğini işittiler:Ey Abdurrahman, Abdurahman da Rasulullah (s.a.v.) ile birlikteyken öldürülmüştü, sonra evinin mescidine geldi, namaz kıldı, secdedeyken öldü.
Seleften bir cemaat namazda secdedeyken öldü. Bazısı ashabına diyordu ki: Ben sizin ölümünüz gibi ölmeyeceğim, fakat davet edileceğim ve icabet edeceğim. Bir gün ashabıyla birlikte oturuyordu, lebbeyk (emrine hazırım, buyur) dedi ve ölü olarak yere düştü. Bazısı arkadaşlarıyla otururken, şöyle dediğini işittiler:Ey filan icabet et, vallahi bu senin dünyadaki son anındır,bunun üzerine bu zat sıçradı ve dediki:Vallahi bu ölüm çağırıcısıdır ve arkadaşlarına veda etti, onlara selam verdi, sonra sese doğru gitti ve elçilere selam olsun, alemlerin Rabbine hamd olsun, sonra onlardan ses kesildi, izini takip ettiler, onu ölü olarak buldular.

Birisi mushaftan yazıyordu elinden kalemi yere koydu ve dedi ki:Eğer sizin ölümünüz böyleyse vallahi ölümünüz ne güzeldir, sonra ölü olarak yere düştü.

Diğeri oturmuş hadis yazıyordu, kalemi elinden bıraktı ve dedi ki:Ellerini yukarı kaldırdı. Allah'a dua etti ve öldü Allah ona rahmet etsin.

(1)Buhari, Müslim, Tirmizi, Nesai Ubade bin Samit ve Ayşe (r.a.)'den tahric etti. Camiulusul: 10/363 ve sonrası

(2) Muhammed bin Kab el-Kurazi'den Haberi'nin tefsirinde rivayet ettiği haberin nassı şudur (1/70): Mümin kulun benzi sararınca, ona melek gelir, ve:Selam sana ey Allah'ın velisi, Allah sana selam söylüyor, sona şu ayeti okudu: Onlar ki meleklerin canlarını tertemiz aldıkları...."

(3)Senedinde Abdurrahman bin Ziyad bin Enumel Afriki var İbnil Kattan onun hakkında dedi ki:Hak şudur ki o zayıftır Mizanul İtidal: (2/562-563).

(4)Mürseldir, ibni Ebiddünya: "el-Evliya"da tahric etti.

(5)İbni Ebiddünya el-Evliya'da tahric etti.

(1) Hadisinin adı zayıftır, İbni Ömer'den ibni Ebiddünya, Taberani Kebir ve Evsat'ta, Ebu Nuaym Hilye'de:

(1) 6) tahric etti, Heysemi Mecma'da dedi ki:(10/265-266) Senedinde Müslim bin Abdullah el-Hımsi var, onu bilmiyorum, Zehebi onu meçhul gördü, geri kalanları güvenilirdir.

OTUZ DOKUZUNCUHADİS

(Hata, Unutma ve zorlamayla yapılan şey)

İbni Abbas (r.a.)'dan rivayet edildi, Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah ümmetimden hata, unutma, zorlanıldıkları şeyin (günahını) affetti."Hadis hasendir, ibni Mace Beyhaki ve başkası rivayet etti.

Bu hadisi İbni Mace[1] Evzai tarikinden tahric etti, o da Ata, o da İbni Abbas'tan, o da Peygamber (s.a.v.)'den rivayet etti. İbni Hibban[2] sahihinde ve Darekutni Ata'dan, -o da Ubeyd bin Umeyr'den, o da ibni Abbas'tan- o da Peygamber (s.a.v.)'den rivayet etti. Açıkçası bu isnat sahihtir, ravilerinin hepsiyle sahihaynde delil getirilmiştir.

Bunu Hakim tahric etti ve dedi ki:Sahihanynin şartı üzere sahihtir, fakat onun illeti vardır, imam Ahmed gerçekten itiraz etti.[4] Ve dedi ki: Ancak Hasan'dan o da Peygamber (s.a.v.)'den mürsel olarak rivayet etti. Ahmed'e denildi ki: Velid bin Müslim Malik'ten, o da Nafi'den, o da İbni Ömer'den benzerini rivayet etti (yine buna itiraz etti.)

S:244 İbni Ebi Hatim'e evzai ve Malik'in hadisi zikredildi. Ona denildi ki:İbnil Velid yine ibni Lehia'dan, o da Musa bin Verda'dan, o da Ukbe bin Amir'den, o da Peygamber (s.a.v.)'den benzerini rivayet etti.[1] Ebu Hatim dedi ki:Bu hadisler münkerdirler, sanki mevzudurlar ve dedi ki:Evzai bu hadisi Ata'dan işitmedi, ancak onu ismini vermediği bir adamdan işitti, onun Abdullah bin Amir veya İsmail bin Müslim olduğunu vehmetti, dedi ki: Bu hadis sahih değildir ve isnadı sabit değildir.[2]

Derim ki:Evzai'den rivayet edildi, o da Ata'dan, o da Ubeyd bin Umeyr'den, ibni Abbas'ı zikretmeden mürsel olarak rivayet etti. Yahya bin Süleym ibni Cüreyc'ten rivayet etti, Ata dedi ki:Bana Rasulullah (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu ulaştı: "Allah ümmetimden hata, unutma ve zorlanıldıkları şeyi affetti", bunu Cevzecani[3] tahric etti ve bu mürsele daha fazla benziyor, başka bir vecihle Müslim bin Halid ez-Zencinin merfu olarak ibni Abbas'tan varid oldu, Müslim bin Halid ez-Zenci Said bin Allah'tan o da ibni Abbas'tan şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki:"Allah ümmetimin üç şeyini affetmiştir:Hata, unutma ve zorlanıldıkları şeydir" bunu Cevzecani tahric etti[4] Said bin Allah Said bin Ebu Salih'dir. Ahmed dedi ki:

"O Mekke'lidir, ona hali nasıldır" denildi, dedi ki:

"Bilmiyorum, Müslim bin Halid'den başka ondan rivayet edeni bilmiyorum." Ahmed dedi ki:Bu merfu değildir, bu ancak ibni Abbas'ın kendi sözüdür, ondan bunu Mehna ve Müslim bin Halid rivayet etti, Müslim bin Halid'i zayıf gördüler.

Üçüncü bir vecihle Bakıyye bin Velid'den rivayet edildi, oda Ali el-Hemedani'den o da Ebu Hamza'dan, o da İbni Abbas'tan merfu olarak rivayet etti, bunu harb tahric etti. Bakıyye'nin meşayihinden rivayeti meçhuldur, hiçbir kıymeti yoktur.

(1) Sahihtir, ibni Mace Ebu Zer'den, Taberani, Hakim, ibni Hibban, Darekutni, Beyhaki, ibnil Münzir ibni Abbas'tan, Taberani Sevban'dan rivayet etti, fakat Heysemi'nin dediği gibi Taberani'nin senedi zayıftır, sonuncu hariç Ebu Zerr'in ilk senedi sahihtir. (Feyzulkadir, Mecmauzzevaid: 6/250). YineTaberani Ebudderda'dan Ebu Nuaym ibni Ömer'den, ibni Adiy Ebu Bekre'den tahric etti. (Nasburraye: 2/64-65).

(2)Daha önce geçtiği gibi Beyhaki ve Darekutni tahric eti.

(3)Hakim Müstedrek'inde tahric etti ve doğruladı, Zehebi ikrar etti.

(4)İbni Ebi Hatim'in İlelin'de.

(5) Beyheki, Ukayli, Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti: (6/352) "Allah kaldırdı..." lafzıyla tahric etti ve:Garibtir, dedi. Heysemi dedi ki:Malik'ten mahfuz değildir, Hatib dedi ki: Haber Malik'ten münkerdir. (Telhisulhabir: 1/282).

(1)Beyhaki Taberani Evsat'ta tahric etti, Heysemi Mecma'da:(6/250) dedi ki: Senedinde ibni Lehia var, hadisi hasendir, onda zayıflık vardır.

(2) İbni Ebi Hatim'in İlel kitabında zikretti.

(3)Yine İbni Ebi fieybe Musannefinde tahric etti.

(4)Yine Taberani Kebir'de tahric etti.

Dördüncü bir vecihten, ibni Adiy'in[1] Abdurrahim bin Zeyd el-Ammi'nin babasından, o da Said bin Cübeyr'den, o da ibni Abbas'tan, o da Peygamber (s.a.v.)'den rivayet etti bu Abdurrahman zayıftır.[2] Peygamber (s.a.v.)'den başka vecihlerle de rivayet edildi, daha önce geçti Velid bin Müslim Malik'ten,o da Nafi'den o da İbni Ömer'den merfu olarak rivayet etti, bunu Hakim doğruladı ve garib saydı[3] bu hafızların maharetlileri yanında Malik'e isnadı batıldır, bunu imam Ahmed ve Ebu Hatim münker saydı o ikisi Velid hakkında diyorlardı ki:O çok hatalıdır.

Ebu Ubeyd el-Acurri Ebu Davud'dan şöyle dediğini rivayet etti. Velid bin Müslim Malik'ten on hadis rivayet etti, aslı yoktur, onlardan dördü Nafi'dendir. Derim ki bu da onlardandır, Allah en iyisini bilir.

Bunu Cevzecani Yezid bin Rabia rivayetinden tahric etti, dedi ki:Ebul Eşas'ı Sevban'dan rivayetle anlattığını işittim, o da Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti:"Muhakkak Allah ümmetimden üç şeyi bağışladı:Hata, unutma ve zorlanıldıkları şeydir." Yezid bin gerçeken zayıftır.[4]

İbni Ebi Hatim Ebu Bekir el-Hüzeli'den tahric etti, o da fiehr bin Havşeb'ten, o da ümmüd derda'dan, o da Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti:"Allah ümmetimi üç şeyden bağışladı:Hata, unutma ve zorlamadan."

Ebu Bekr dedi ki: Bunu Hasan'a zikrettim ve bunun üzerine dedi ki: Evet, sen bunu Kuran'da okumuyor musun:(Rabbimiz!Unutursak veya hataya düşersek bizi sorumlu tutma)[5] (Bakara: 2/286) Ebu Bekir el-Hüzeli metrukül hadistir.

S:246 Bunu İbni Mace tahric etti[1] fakat onun yanında fiehr'den rivayet edildi, o da Ebu Zer el Ğıfari'den, o da Peygamber (s.a.v.)'den şöyle dediğini rivayet etti: "Allah Teala ümmetimden hata, unutma ve zorlanıldıkları şeyi affetmiştir."Hasan'ın kelamını zikretmedi. Hasan'dan mürsel hadisi ise ondan Hişam bin Hassan rivayet etti. Mansur ve Avf Hasan'dan kendi sözü olarak rivayet etti, merfulaştırmadı[2] Cafer bin Cisr bin Ferkad babasından, o da Hasan'dan, o da Ebu Bekre'den merfu olarak[3] rivayet etti, Cafer ve babası zayıftır. Muhammed bin Nasr el Mervezi[4] dedi ki: Bu hadisin delil getirecek bir isnadı yoktur, bunu Beyhaki hikaye etti.

Müslim'in sahihinde[5] Said bin Cübeyr'den rivayet edildi, o da ibni Abbas'tan şöyle dediğini rivayet etti:(Rabbimiz!Unutursak veya hataya düşersek bizi sorumlu tutma) ayeti inince Allah Teala buyurdu ki: Bunu yaptım. Ala'dan, o da babasından, o da Ebu Hureyre'den rivayet etti ki, bu inince; "evet" dedi[6] o ikisinden birinin de merfuluğu açık değildir.

Darekutni[7] Cüreyc rivayetinden tahric etti, o da Ata'dan, o da Ebu Hureyre'den rivayet etti, o da Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Allah ümmetimden nefislerinin vesveselerini, işlemedikçe veya yapmadıkça zorlanıldıkları şeyi bağışladı" bu lafız garibtir...

Bunu Nesai[8] tahric etti ve zorlamayı zikretmedi. Yine ibni Uyeyne Mis'ar'dan, o da Katade'den, o da Zürare bin Evfa'dan, o da Ebu Hureyre'den, o da Peygamber (s.a.v.) den rivayet etti, şu ziyadeyi yaptı: "Zorlanıldıkları şeyi" bunu ibni Mace tahric etti.[9]

(1)İbni Adiy Kamil'de tahric etti ve itiraz etti, Taberani Evsat'ta tahric etti.

(2) Abdurrahim bin Zeydel-Ammi hakkında Buhari ve Ebu Hatim dedi ki:Onun hadisini terkettiler, Yahya dedi ki:Yalancıdır, yine babası da zıyıftır (Mizanul itidal: 2/605).

(3)Hakim dedi ki: Sahih, garibtir, Velid Melik'ten rivayetle yalnız kaldı (Telhisul habir: 1/282).Taberani Ebu Derda ve Sevban'dan rivayet etti, ikisinin isnadında da zayıflık vardır.

(5) Hadisi ibni Ebi Hatim tahric etti ibni Kesir tefsiri: 1/343)ibni Adiy Kamil de ve Taberani merfu olarak rivayet etti. (Nasburraye: 2/65).

(1)İbni Mace Ebu Zer'den tahric etti, senedinde fiehr bin Havşeb var, yine senedin de kopukluk var. (Telhisul habir: 1/282).

(2)İbni Ebi fieybe, Abdurrazzak, Said bin Mansur süneninde Cafer bin Hibban el-Attari tarikiyle tahric etti, o zayıftır.

(3)İbni Adiy Kamil'de Ebu Nuaym Esbehan tarihinde tahric etti zayıftır.

(4)Telhisul habire müracaat et(1/282).

(5) Müslim sahihinde, Tirmizi (2995) tahric etti, sahihtir, ibni Kesir tefsirinde dedi ki: (1/343).Rasulullah (s.a.v.)'den bir çok yollarla şöyle dediği rivayet edildi: "Müsamahalı, hanif din ile gönderildim."

(6)Bu Müslim'in sahihinde Ebu Hureyre'den sabittir (İbni Kesir tefsiri: 1/343).

(7)Süneninde tahric etti.

(8) Süneninde tahric etti.

(9) İbni Mace rivayet etti lafzı:"Göğüslerinin verdiği vesveseden" şeklindedir, sonuna şu fazlalığı yaptı:"Ve zorlanıldıkları şeyi" ibni Hacer dedi ki:Bu ziyade zannediyorum eklenmiştir, sanki Hişam bin Ammar'a bir hadisten geçmiştir, Allah en iyiyi bilir (Telhisul habir: 1/282).

Bazısı vadolunan için menfaat gerektiriyorsa vefa gerektiğini söyledi, bu Malik'ten hikaye edildi, fukahalardan çoğu mutlak olarak farz kılmıyorlar.

Üçünüsü:Çekişirse fısku fücure der:Hakbal, batıl hak oluncaya kadar haktan fücur ile kasten çıkar. Bu yalanın kendisine davet ettiği şeydendir, Peygamber (s.a.v.)'in buyurduğu gibi:"Yalandan sakının, çünkü yalan fücura götürür, fücur da cehenneme götürür."[1]

Sahihayn de Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: "Allah'ın en fazla buğz ettiği adam şiddetli çekişendir."[2] ve buyurdu ki:"Siz bana gelip çekişiyorsunuz (mümküm verdiriyorsunuz), belki bazınız deliliyle daha tarzı güzel olabilir, bense dinleyişim üzerine hükmediyorum, kime kardeşinin hakkında bir şeyi hükmetmişsem onu almasın, muhakkak ki ona ateşten bir parça kesiyorumdur."[3] Ve buyurdu ki: "Açıklamalardan sihir vardır."[4] Çekişme anında adam kudret sahibiyse,- çekişmesi dini olsun, dünyevi olsun eşitir- batılı üstün çıkarabiliyor, dinleyene kendisinin hak olduğunu zannettiriyorsa, hakkı zayıflatıyorsa, hakkı batıl şeklinde gösteriyorsa bu haramların en çirkininden ve münafıklık hasletlerinden en pisidir.

S: 347 Ebu Davud'un süneninde[1] ibni Ömer Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti:"Kim bildiği halde batılda çekişirse, bırakıncaya kadar Allah'ın gazabındadır" yine onun bir rivayetinde:"Kim çekişmeye zulümle yardım ederse Allah'dan gazab ile döner."[2]

Dördüncüsü: Anlaşma yapınca ahdi bozar, ahde vefa göstermez, Allah ahde vefayı emretti, buyurdu ki: (Ahdi yerine getiriniz, muhakkak ahid sorulur) (İsra:17/34) ve buyurdu ki:(Ahidleştiğiniz zaman Allah'ın ahdini yerine getirin, kuvvetlendirdikten sonra yeminleri bozmayınız, muhakkak ki Allah'ı üzerinize kefil kılmışsınızdır) (Nahl: 16/91) ve buyurdu ki: (Allah'a karşı verdikleri sözü ve yeminlerini az bir bedelle değiştirenlere gelince, işte bunların ahirete payı yoktur. Kıyamet günü Allah onlarla konuşmayacak, onlara bakmayacak ve onları temize çıkarmayacaktır. Onlar için acı bir azab vardır) (Ali İmran: 3/77)

Sahihaynde ibni Ömer'den Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi:"Her ihanet edenin kıyamet günü kendisiyle bilineceği bir sancağı vardır", bir rivayette de: "Ahdi bozana kıyamet günü bir sancak dikilir ve denilir ki: Bu filanın ahdi bozması değil mi?"[6] bunu Buhari ve Müslim manasıyla Enes'ten tahric etti.[7] Müslim Ebu Said'den tahric etti, Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Her ahdi bozanın kıyamet günü kalçasının yanında bir sancak vardır", müslüman ve başka arasında olan her ahdi bozmak haramdır, anlaşmalı kafir bile olsa.

(1)Sahihtir, ibni Mesud'dan Malik, Buhari, Müslim, Ebu Davud ve Tirmizi tahric etti. (Camiulusul: 7/290 ve sonrası.

(2)Sahihtir, Ayşe'den Buhari, Müslim, Tirmizi ve Nesai tahric etti Camiulusul: 3343.

(3) Sahihtir, Ümmü Seleme'den Cemaat tahric etti (Ahmed, Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi, Nesai ve ibni Mace)Neylül evtar: 8/278.

(4)Sahihtir, ibni Abbas'tan, Ebu Davud, Tirmizi tahric etti tamamlayıcısı: "fiiirin bazısında hüküm vardır."Müslim Ammar'dan, Ebu Davud Büreyde'den, Buhari, Müslim, Ebu Davud ve Tirmizi Abdullah bin Amr'dan tahric etti (Camiulusul: 6/109-110, 436, 12/339,344, Buhari'nin sahihi: 7/252.

(1)Sahihtir Ebu Davud, Ahmed, Taberani güzel bir isnatla tahric etti, Hakim ve Zehebi doğruladı Camiulusul: 4/341, Terğib ve Terhib: 3/198.

(2) İbni Ömer'den başka bir tarikle sahihtir, Ebu Davud ve ibni Mace tahric etti, Hakim veZehebi doğruldı. Terğib ve Terhib: 3/198.

(6)Sahihtir, ibni Ömer'den Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi (1581) tahric etti, ilk lafız rivayette sabit oldu, ikinci lafızda böyledir.Yine ilk lafzı Buhari ve Müslim Enes bin Malik'ten tahric etti. Camiulusul: 9/315-316.

(7)Önce geçtiği gibi Buhari ve Müslim, yine ikisi ibni Mesud'dan da tahric etti, sahihtir. Camiulusul: 9/316.

(8) Müslim Ebu Saidi Hudri'den tahric etti sahihtir Camiulusul: 9/316).

S: 247 Ali bin Uyeyne bu ziyadelerin hepsini inkar etti ve ona hiç kimse mütaberat etmedi isnatlar olmaksızınhadis sahihayn de ve sünen kitaplarında tahriç edildi.[1]

Merfu ibni Abbas hadisinin şerhine dönelim: "Allah benim için ümmetimden hata ve unutmayı affetti" bunun taktiri şudur: Allah benim için ümmetimden hatayı kaldırdı veya onlardan onu terketti çünkü tecavüze fiilli kendi kendine müteaddi değildir.

"Hata unutma ve zorlanıldıkları şey" hata ve unutmanın affedildiğini açıkca ifade etti Allah Teala buyurdu ki (Rabbimiz unutur veya hata edersek bizi sorumlu tutma) (Bakara: 2/286) ve buyurdu ki: (Yanılarak yaptıklarınızda size vebal yok fakat kalplerinizin bile bile yöneldiğinde günah vardır)[3] (Taha: 20/14) sahihaynde Amr bin As'dan rivayet edildi ki: O peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu işitti: "Hakim hükmeder, sonra içtihad eder ve isabet ederse onu için iki ecir (sevab) vardır, ictihad, eder hüküm verir ve hata ederse ona bir ecir vardır."[4]

Hasan dedi ki: Eğer Allah bu iki adamın işini -yani Davud ve süleyman- zikretmese idi, sen kadıların helak olduğu görürdün, O (Allah) buna ilminden dolayı övgü yaptı, buna da ictihadından dolayı övgü yaptı, yani Allah'ın şu sözünü kastediyor: (Davud ve Süleyman'ı da an, bir zaman, bir ekin konusunda hüküm veriyorlardı) (Enbiya:21/78). Zorlamaya gelince Kuran onunda affedildiğini açıkça bildirdi, Allah Teala buyurdu ki: (Kim iman ettikten sonra Allah'ı inkar ederse -kalbi iman ile dolu olduğu hale (inkara) zorlanan başka-) (NAhl: 16/106) ve buyurdu ki: (Müminler müminleri bırakıpta kafirleri dost edinmesin. Kim bunu yaparsa artık onu Allah nezdinde hiçbir değeri yoktur, ancak kafirlerden gelebilecek bir tehlikeden sakınmanız başkasıdır.) (Ali İmran:3/28) İnşa Allah bu hadis hakkında iki fasılla konuşacağız, birincisi unutma ve hata, ikincisi zorlama hükmündedir.

Birinci Fasıl

Hata ve Unutma hakkındadır

Hata: Fiiliyle bir şeyi kastedip, fiilini kastından başka şeye isabet etmesidir, misal kafir öldürmeyi kastedip ölümün müslümana isabet etmesi gibi. Unutma: Bir şeyi hatırlamış olup, yapma anında unutmaktır. İkiside affedilmiştir, yani onda günah yoktur, günahın kaldırılması unutmasına bir hüküm tereddüt etmesi ne zıt değildir, abdesti unutup kendsi abdestli

zannederek namaz kılan gibidir, bu hususta ona günah yoktur, sonra abdestsiz namaz kıldığı açığa çıksa namazını yeniden kılınması gerekir, eğer abdeste başlarken besmeleyi terketse unutarak biz (Hanbeliler) farzlığını söylüyoruz, ona abdesti yeniden almak gerekir mi? Bunda iki rivayet Ahmed'den mervidir, yine kurban kesiminde besmeleyi unutarak terk ederse bu hususta ondan iki rivayet vardır, fakihlerin çoğunluğuna göre o kurban yenilir, eğer unutarak namazı terketse ona kaza gerekir, peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Kim bir namazı kılmadan uyur veya unutursa onu hatırlayınca kılsın, onun için ancak keffaret vardır, sonra şunu okudu: (Benim zikrim için namız kıl)[3] (Taha: 20/14) namazında necaset taşır vaziyetteyse affedilmez, sonra bunu namazda sonra veya esnanında bilse ve onu ortadan kaldırsa, namazı iade eder mi, etmez mi? bunda iki görüş vardır, ikisi imam Ahmed'in rivayetidir, peygamber (s.a.v.)'den namazda ayakkabıyı çıkarıp namazı tamamladığı ve şöyle dediği rivayet edilir: "Cebrail bana bu ikisinde pislik olduğunu haber verdi, namazını iade etmedi."[4]

(1) Sahihtir cemaat tahriç etti (Ahmed, Buhari, Müslim Ebu Davud Tirmizi Nesai ve İbni Mace) ibni Hibban Ebu Hureyre'den, Taberani İmran bin Husayn dan tahriç etti (Camiulusul: 2/149) ve sonrası ve Camiussağir).

(4) Sahihtir. Buhari, Müslim, Ahmed Ebu Davud ibni Mace Nesai Amr bin As'ta yine Ahmed, Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi, Nesai ve ibni Mace Ebu Hureyre'den tahriç etti (Camiulusul: 10/548).

(3) Hadisi Enes bin Malik ve Ebu Hureyre'de; Buhari, Müslim, Ebu Davud ve Nesai tahriç etti, sahih hadistir (Camiulusul: 6/134/137).

(4) Ebu Saidi Hudri'den Ebu Davud, Hakim Beyheki, ibni Huzeyme ve ibni Hibban tahriç etti, mevsul ve mürselliği hususunda ihtilaf etti, Ebu Hatim mevsulü terci etti, Hakim ve Taberani de zayıf rivayetleri vardır. (Neylül evtar: 2)121, Mecmauz zevaid: 2/56).

Namazda unutarak konuşsa, bununla namazının batıl olacağına dair Ahmed'deh iki meşhur rivayet vardır. fiafi'inin mezhebi bununla batıl olmayacağı şeklindedir. Eğer orucunda unutarak yese, çoğunluğa göre orucu bozmaz, Rasulullah (s.a.v.) şunu ancak Allah yedirmiş ve içirmiştir."[1]

Malik dedi ki: Ona iade gerekir, çünkü namazı unutarak terkeden yerindedir, cumhur diyor ki: O oruca niyet etmiş ve onun mahzuratın (yasaklarının) bazılarını unutarak işlemiştir, o kendisinden affedilir.

Eğer unutarak cima etse hükmü unutarak yemenin hükmü gibi midir, değil midir? Bekir, kefaret gerekmesi husunda onun iki rivayeti vardır.

İkincisi: Bununla orucu bozulmaz, yeme gibidir, bufiafi'inin mezhebidir, Ahmed'den de rivayet edildi. İhramda iken unutarak cima hakkında ihtilaf da böyledir, bununla nüsük batıl olur mu, olmaz mı? Eğer bir şeyi yapmayacağına yemin etse yemini unutur veya hata icabı yaptığı şeyin yapmayacağına yemin etmediği şey zannederek yaparsa, yeminini bozmuş olur mu, olmaz mı? Bunda üç görüş vardır, bunlar Ahmed'den rivayetlerdir.

Birincisi: Yemin velev ki talak ve köle azadı üzerine olsun her halukarda bozulmaz, Hallal bu rivayeti Ahmed'den inkar etti ve dedi ki: O nakledici tarfından bir hatadır, bu fiafii'nin iki görüşünden biridir ve İshak'ın görüşüdür, Ebu Sevr ve ibniEbu fieybe'nin görüşürür.

Ata'dan İshak'ın şöyle dediği rivayet edilir: Yemininde unutmuş olduğuna dair yemin ettirilir.

İkincisi: Her halukarda yemini bozulur, bu seleften bir topluluğun ve Malik'in görüşüdür.

Üçüncüsü: Yemin talak ve köle azadı üzerine olmasıyla, bu ikisinden başkası üzerine olmasının hükmü ayrıdır, bu Ahmed'den meşhur rivayettir ve Ebu Ubeyd'in görüşüdür.

S:250 Yine Evzai'de talak hususunda böyle dedi ve dedi ki: Hata ve unutma hakkında hadiste gelen af unuttuğu müddeçedir, karısıyla beraber oldukça ona günah yoktur, hatırladığı zaman karısından ayrılması geekir, çünkü unutma ortadan kalkmıştır, İbrahim el-Harbi tabiinin unutan kimseye talakın gerçekleştiği üzerine de icması bulunduğunu hikaye etti.

Hataen bir mümini öldürse ona kitabı nassıyla keffaret ve diyet gerekir, yine kendi malı zannederek başkasının malını telef etse de böyledir, yine cumhur av hayvanını hataen veya unutarak öldüren ihramlı hakkında da ceza gerektiğini söyledi.

Bazısı dedi ki: fiu ayetin zahirine dayanarak (içinizden kim onu kasten öldürürse öldürdüğü hayvanın dengi ona cezadır) (Maide: 5/95) öldürmeyi kasten yapmadıkça ona ceza yoktur, bu Ahmed'den rivayettir, cumhur ayete şöyle cevap verdi: Kasten öldürene ceza Allah'ın intikamını düzenledi, bunun ikisi (ceza ve Allah'ın intikamı) kasıtlıyadır, kasıt olmasa intikam da olmaz, ceza da başka bir delile baki kalır.

-Allah en iyisini bilir- zahir olan şudur: Unutan ve hata edenden günahın o ikisinde kaldırılması şeklinde affedilir, çünkü günah niyetler ve kasıtlara terattüp eder, unutan ve hatalını kasıtları yoktur, ikisine günah da yoktur. O ikisinden hükümlerin kaldırılması ise bu nasların muradı değildir, bunun sabitliğine ve sabit olmayışına dair başka delile muhtaçtır.

İkinci fasıl

Zorlanılan hükmü hakkındadır

Birincisi: Tamamen isteği olmayan ve kaçınmayan güç olmayan kimsedir, girmemeye yemin ettiği yere taşınarak zorla girdirilen gibidir veya taşınsa başkasına da ölünceye kadar vurulan kimse gibidir ve kendisinin de kaçınmaya gücü yetmeyen kimsedir. Veya zorla yatırılan ve kendisiyle zina edilen ve kaçımaya gücü yetmeyen bayan gibi ittifakla buna günah yoktur, yemini bozduğu için de alimlerin cumhuruna göre birşey gerekmez.

(1) Sahihtir, Ebu Hureyre'den Nesai hariç cemaat tahriç etti. (Ahmed Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi, ibni Mace) Darekutni sahih bir isnatla şu lafızla tahriç etti: "Oruçlu unutarak yerse veya unutarak içerse, bu ancak Allah'ın kendisine gönderdiği rızıktır kendisine kaza da yoktur." (Neylül evtar: 4/206).

Nahai gibi selefin bazısından hilaf olduğu hikaye edildi, ona benzeri fiafii ve Ahmed'in ashabın kelamında vakidir. Onlar yanıda sahih olan her halükarda yemini bozulmaz. Evzai'den rivayet edildi ki: Bir kadın bir şeyin üzerine yemin etse kocası da zorla yeminini bozdursa kadının keffareti kocası üzerinedir, yine Ahmed'den de böyle rivayet vardır, oruçluyken kocası zorlayarak cima eden kadının keffareti kocasına aittir, Ahmed'den meşhur olan şudur ki bununla haccı ve orucu bozulur.
İkinci çeşit: Sopa ve diğer şeylerle zorlanılan kimsedir, bu fiille teklif (sorumluluk alakalıdır, yapmama imkanı var, aynı anda yapma hususunda da tercihli ise, fakat maksadı fiilin kendi değil, bilakis nefsinden zararı defetmek ise, bir yönde seçenek sahibidir, bir yönden de seçenek sahibi değildir.
Bunun için insanlar, bu kişinin sorumlu olup olmadığında ihtilaf ettiler, alimler masum birini öldürmesi zorlanılan kişinin öldürmesi mübah olmadığına ittifak etti, çünkü kendi iradesiyle öldürüyor ve kendi nefsini fidye karşılığı ölümden kurtarıyor bu alimlerin icmaıdır, İmam Ahmed'in zamanında önem verilmeyen biri buna muhalefet ediyordu, bu durumda eğer öldürse kısasta zorlayan da zorlanan da iştirak eder, sadece zorlanan kısas gerekir denildi, çünkü zorlanan alet gibi olmuştur, bu Ebu Hanife'nin iki rivayetten birinde de fiafii'nin görüşüdür.
İmam Züfer'den birincisi gibi rivayet geldi, ondan zorlanana kısas gerekeceğine dair rivayet geldi, çünkü fiile kendi bulaşmıştır, o alet gibi değildir, çünkü o ittifakla günahkardır, EbuYusuf dedi ki: İkisine de kısas yoktur.
Ashabımızın bazısı bir kişiye karşı topluluğun öldürülmeyeceğine dair bir görüş tahriç etti.
Eğer vurma vb. şeyle masum birinin malını telef etmesi için zorlansa ona bu mübah olur mu? Bunda ashabımızın iki görüşü var. Eğer desek: Ona bu mübah olmaz, o zaman kısas gibi tazmin (değerinin parası) ikisi nedir, sadece zorlanan ve bunu işleyenedir, denildi, bu zayıftır.
Eğer içki vb. gibi haram şeylere zorlansa, bunun mübahlığı konusunda iki görüş vardır, biricisi: Allah'ın tealanın şu ayetine dayanarak mübahtır: (Dünya hayatını geçici menfaatlerini elde edeceksiniz diye namuslu kalmak isteyen cariyeleriniz fuhşa zorlamayın. Kim onları zor altında bırakırsa bilmelidir ki zorlanmalarından sonra Allah onlar için çok bağışlayıcı ve merhametlidir) (Nur:24/33) Bu Abdullah bin bin Übey bin Selül hakkında indi, onun iki cariyesi vardı onları zinayı zorluyordu, onlarda reddediyordu[2] bu fiafii Ebu Hanife gibi cumhurun sözüdür, Ahmed'in meşhur rivayetidir, benzeri Hasan, Mesruk, Mekhul ve Ömer bin Hattab'tan (r.a.) rivayet edildi.
Bu görüşün ehli bir adamın zinaya zorlanması hususunda ihtilaf etti, bazısı dedi ki: Buna zorlanılması doğru değildir, zorlanana günah yoktur, bu fiafii ve ashabımızdan İbni Ukayl'in görüşüdür, bazısı dedi ki: Buna zorlanması doğru değildir. İşleyene (zorlanana) günah ve had vardır bu Ebu Hanife'nin görüşüdür, Ahmed'in de ifadesidir, Hasan'dan da rivayet edildi.
İkinci görüş: Takiyye (gizleme) sözlerde olur, fiillerde olmaz ve onda zorlama olmaz bu İbni Abbas, Ebul Aliye, Ebuş fia'sa, Rabi bin Enes ve Dahhak'tan rivayet edildi, Ahmed'in de rivayetidir, yine Suhnun'dan da rivayet edildi.
Buna göre zorlanarak içki içse veya hırsızlık etse ona had vurulur. Birinciye göre eğer zorlanarak içki içse sonra karısını boşasa veya kölesini azad etse, bunun hükmü gibi isteğiyle içenin hükmü gibi olur mu olmaz mı? Yoksa boşaması da azad etmesi de boş (geçersiz) mi olur? Bunda ashabımızın iki görüşü var.
Puta secde et yoksa öldürüleceksin denilen kimse hakkında Hasan'dan şöyle dediği rivayet edildi: Eğer put kıble tarafındaysa secde etsin niyetini de Allah için yapsın, eğer put kıble tarafında değilse öldürülse de yapmasın.
İbni Habibi Malik dedi ki: Bu güzel bir sözdür. Ebu Atiyye dedi ki: Kıbleden başka yönde bile olsa niyetini Allah için yapmasına engel nedir ki, Allah'ın kitabında (nereye dönerseniz Allah oradadır) (Bakara: 2/115) ifadesi vardır, şeriat yolcunun kıblesinden başka yöne doğru nafile kılabileceği hükmü vardır.
S: 253 Sözler üzerinde zorlanın doğruluğu üzerinde Alimler ittifak etti kim haram bir sözü söylemeye itibar edilir bir şeyle zorlanılırsa nefsini kurtarmak için o sözü söyleyebilir, ona günah yoktur buna Allah Teala'nın şu kavli delildir: (Kalbi iman ile dolu olduğu halde (inkara) zorlanan başka) (Nahl: 16/106) Peygamber (s.a.v.) Ammar'a: "Eğer onlar o aynı şeyi yaparlarsa sende aynı şeyi söyle"[2] buyurdu.
Peygamber (s.a.v.)'in ashabından bir topluluk için: "Parça parça kesilseniz de, yakılsanız da Allah'a şirk koşmayınız"[3] buyurmasından murad kalblerle şirk koşmaktır, Allah Teala buyurdu ki: (Eğer onlar seni, hakkında bilgin olmayan bir şeyi bana ortak koşman için horlarlarsa onlara itaat etme) (Lokman: 31/15) ve buyurdu ki: (Fakat kim kalbini kafirliğe açarsa, işte Allah'ın gazabı bunlaradır) (Nahl:16/105) diğer sözler de zorlamalar da düşünülebilir, herhangi bir söylemeye zorlansa ona hiç bir hüküm verilemez, boş bir söz olur, çünkü kendisinden bu söz çıkan kimse buna razı değildir, bunun için affedilir, dünyada da ahirette de sorumlu tutulmaz.

(2) Sahihtir Cabir'den ibni Ebi fieybe Müslim, Said bin Mansur Bezzar, Taberani, ibni Cerir, ibnil Münzir, ibni Ebi Hatim ve ibni Mirdeveyh tahric etti (Dürrül Mensur: 5/83)
(2) İbni Cerir Taberi tefsirinde tahric etti; (14/122) İbni Sad Tabakat'ta, Ebu Nuaym Hilye'de; (1/140) tahric etti, Hakim ve Zehebi doğruladı.
(3) Hadis hasendir, dört sahabeden mervidir, onlar: Ebu Derda, Ubade bin Samit, Muaz bin Cebel Peygamber (s.a.v.)'in cariyesi Ümeyye'dir. Ebu Derda hadisini Buhari Edebül Müfred'de; (18) İbni Mace Beyheki Taberani Kebir'de tahric etti, Heysemi Mecma'da; (4/217) dedi ki: Senedinde fiehr bin Havşeb var hadisi hasendir, geri kalan adamlar güvenilirdir. (Bak. Terğib ve Terhib: 1/381) Ubade hadisin Mervezi ve Taberani tahric etti Heysemi Mecma'da: (4/216) dedi ki: Senedinde Seleme bin fiüreyh var, Zehebi dedi ki:

Bilinmiyor, gerikiler sahih rivayet adamlarıdır, Muaz hadisini Ahmed tahric etti adamları güvenilirdir, senedi munkatı'dır, Taberani Evsat'ta tahric etti, Münziri Terğib ve Terhib de dedi ki: (1/383) Mütebeat hususunda isnadının bir sakıncası yoktur.Yine Taberani Kebir'de mevsul olarak tahric etti, Heysemi Mecma'da dedi ki: (4/217) Senedinde Yezid bin Sinan er Rahavi var Buhari ve başkası güvenilir gördü çoğunluk zayıf gördü geri kalan adamlar güvenilirdir.

Bunun için unutanla cahili ayırdı, nikah ve alış veriş gibi akitler de aynıdır veya fesih (ibtal)ler de Hul', talak köle azad etme gibidir yeminler ve adaklar da böyledir, bu alimlerin cumhurunun görüşüdür, bu Malik fiafii ve Ahmed'in görüşüdür. Ebu Hanife kendi yanında feshin kabul edildiği ve alış veriş gibi içerisinde tercih (hıyar) bulunan şeyde böyle olmayan şeyi ayırt etti. Fesih kabul edilen ve tercih bulunan şeyle zorlamayla birlikte lüzum etmez, böyle olmayan nikah talak ve köle azadı gibi yeminler gibi şeyler de zorlamayla birlikte lüzum eder dedi Ebu Hanife'ye göre bir şeyi yapmamaya yemin eden ve zorlanılarak yapan kimsenin yemini bozulmuştur, cumhur iki görüştedir:

Birincisi: Kendisiyle bu iş zorla yapıldığı zaman bozulmadığı gibi bu durumda da bozulmaz çünkü kaçınmaya gücü yetmiyor, bu onların çoğunluğun görüşüdür.

İkincisi: Burada yemini bozulur, çünkü isteğiyle yapmıştır, kaçınması mümkün olmayan bu şey zorla götürülen bundan başkadır, bu Ahmed'den rivayettir ve fiafii'nin görüşüdür, ashabında kaffal yemin ve itlak ve köle azadını ayırt etti bizim unutan hakkında söylediğimiz gibi, ashabı mızdan bazısıda bir görüş açısı çıkardı.

Eğer malını ödemeye haksız yere zorlansa ve bunun üzerine akarını (taşınmaz) malın bedelini ödemek için satsa, ondan satın almak caiz olur mu, olmaz mı? Bu hususta Ahmed'den iki rivayet vardır. Ondan üçüncü rivayette ise: Eğer mislini değeriyle satarsa, ondan satın alınır, eğer değerinin altında satarsa satın alınmaz, zorlama mevcutken, zorlamadan sonra zorlanan kişi arzusundan dolayı zorlanıldığı şeye razı olsa, bu kasıtla ondan gerçekleşen akitler sahih olur, ashabımızın yanında bu meşhurdur. Başka bir görüş açısı daha var ona göre sahih olmaz, bu uzaktır.

Eğer zorlama hak olur ve zorlanılan şeyi lüzumuna engel değilse, mesela harbi İslam'a zorlansa ve müslüman olsa, İslam'ı sahihtir.

Yine hakim birinin malını borcunu ödemesi için satmaya zorlasa, yine böyledir. Eğer borcunu ödemeyeceğine yemin etse, hakim de ödemesi için zorlasa bununla yemini bozulur çünkü özürlü kabul edilemeyecek bir şekilde yemin ettiği şeyi yapmıştır, bunu ashabımız zikretti ödemekten kaçınsa yerine hakim borcunu ödese yemini bozulmaz çünkü yemin ettiği şeyin fiili kendi tarafından yapılmamıştır.

S: 255 Kırkıncı Hadis

Ahiret İçin Hazırlık

İbni ömer (r.a.)'den şöyle dediği rivayet edildi: Rasulullah (s.a.v.) omuzumdan tuttu ve buyurdu ki: "Dünyada sanki garib veya yolun bir tarafından öbür tarafına geçen gibi ol, ibni Ömer (r.a.) diyordu ki: Akşamlayınca sabahı bekleme, sabahlayınca akşamı bekleme, sıhhatlı zamanında hastalık için tedarikli ol, hayatında ölümün için tedarikli ol" bunun buhari rivayet etti.[1]

Bu hadisi Buhari Ali ibnil Medini'den rivayetle tahric etti, dedi ki: Bize Muhammed bin Abdurrahman et-Tafavi anlattı, dedi ki: Bize A'meş anlattı, dedi ki: Mücahid ibni Ömer'den rivayetle anlattı, dedi ve zikretti. Hafızlardan bir çoğu bize Mücahid anlattı sözü hakkın da konuştu ve dediler ki: Bu sabit değildir, ibnil Medine'ye aid olduğuna itiraz ettiler ve dediler ki: Bu hadisi A'meş Mücahid'den iştmedi ancak Leys bin Ebi Süleym ondan rivayet ederken işitti.

Bunu Ukayli[4] ve başkası zikretti. Tirmizi[3] Leys'ten tahriç etti o da Mücahid'den rivayet etti ve şu fazlalığı yaptı: "Kendini kabir ehlinden say" ibni Ömer'in sözüne de şu fazlalığı yaptı: "Çünkü sen ey Abdullah yarın isminin ne olacağını bilmiyorsun."

(1) Hadis sahihtir, Buhari, Beyheki Beğavi ibnil Mübarek, ibni Hibban Kudai Müsnedü'ş fiihab'ta tahriç etti, Ahmed Tirmizi ve ibni Mace şu fazlalığı yaptı: "Nefsini kabir ehlinden say. (Camius sağir ve Feyzul kadir).

(2) İbni Hacer'in Fethul Bari'sine bak.; (11/233 ve sonrası).

(3) Tirmizi (2334) Ahmed ibni Mace Taberani Kebir ve Sağir'de, Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti; (1/312 ve sonrası).

Bunu ibni Mace tahric etti ve ibni Ömer'in sözünü zikretmedi, İmam Ahmed ve Nesai Evzai'den tahric etti. O da Abde b. Ebu Lübabe'den, o da ibni Ömer'den şöyle dediğini rivayet etti: "Peygamber (s.a.v.) cesedimin bir kısmından tuttu ve dedi ki: "Sanki Allah'ı görüyormuşsun gibi ibadet et, dünyada garib veya yolun bir tarafnıda öbür tarafına geçen kimse gibi ol."[1] Abde bin Ebi Lübabe ibni Ömer'e yetişti, ondan işittiği hususunda ihtilaf edildi.

Bu hadis dünyada kısa emel hususunda asıldır, mümine dünyayı içerisinde huzur bulacağı mesken ve vatan edinmesi yaraşmaz, fakat ona yolculuk vaziyetinde de olması ve yolculuk için gerekli şeylerin hazırlaması gerekir, buna peygamberler ve onların tabileri ittifak etti.

Allah Teala Firavn ehlinin mümin zatından hikaye ederek şöyle dediğini buyurdu: "(fiüphesiz) bu dünya hayatı, geçici bir eğlencedir. Ama ahiret gerçekten kalınacak yurttur) (Mü'min: (Ğafir): 39) Peygamber (s.a.v.) şöyle diyordu: "Dünya benim neyime benimle dünyanın misali bir yolcunun bir ağacının gölgesinde öğle uykusu uyuyorsa onu terkeden binekli kimsenin misali gibidir."[3]

Mesih (sa)'ın ashabına vasiyyetlerinden onlar şöyle dedi: Onun bir ucundan öbür ucuna geçiniz, onu imar etmeyiniz. Ondan şöyle dediği rivayet edildi deniz dalgasının üzerine bina yapan kimdir? İşte o bina dünyadır, onu kendinize gerçek kalınacak yer edinmeyiniz.[4] Bir adam Ebu Zer evine girdi, gözünü evinin içerisinde döndürüyordu, dedi ki:
"Ey Ebu Zer sizin eşyalarınız nerde?" Bunun üzerine dedi ki:
"Bizim gidecek olduğumuz evimiz var" adam dedi ki:
"Sen burada oldukça sana mutlaka eşya lazımdır" bunun üzerine dedi ki:
"Evin sahibi bizi burada bırakmıyor."
Bazıları salihlerden birinin evine girdiler ve evinin içerisinde gözlerini çevirmeye başladılar ve ona dediler ki:
"Biz senin evini yolcunun evi gibi görüyoruz" bunun üzerine dedi ki:
"Ben yolculuk yapmıyorum fakat kovuluruyorum."
Ali bin Ebi Talib (r.a.) diyordu ki: Dünya arkasını dönüp gitti, ahirette yönünü dönüp geliyor, onun her ikisinin de oğulları var, siz ahiret oğulları olunuz, dünya oğulları olmayınız çünkü bugün amel var hesap yok, yarın hesap var amel yoktur.
Hikmet ehlinin biri dedi ki: O dünya kendisine yüz çevirmiş ahiret kendisine yönelmiş yüz çevirmişle meşgul olup kendisine yönelmiş olanda yüz çevirene şaşarım. Ömer'i bin Abdul Aziz hutbesinde şöyle diyordu: Dünya sizin karar yeriniz değildir Allah ona fanilik yazdı onun ehline yolculuk yazdı, nice imar eden var harp olan etsin yolculuk için yolculukta değilken en güzel hazırlığı yapın, azıklanın, muhakkak azıkların en hayırlısı takvadır.[1]
Mü'min için dünya ikamet ve vatan yeri olamayınca, halinin iki halden biri üzere olması gerekir: Ya bir beldede yabancı ve gayret açığını hazırlayan geri tekrar vatanına dönmek olan kimse gibi olmalı, veya yolcu gibi olmalı, ikamet yeri olan bu iki halde biri zer olmasını tavsiye etti:
Birincisi dünyada ikameti hayal eden bir garib gibi ve yabancı beldede bulunuyor gibi mümin kendisine telakki etmeli, o zaman kalbi yabancı beldeyle alakalı değildir, bilakis kalbi döneceği vatanıyla alakalıdır, o ancak dünyada vatanına dönmek için gerekli eşyaları hazırlamak için ikamet etmektedir.
Fudayl bin İyad dedi ki: Mümin dünyada tasalıdır, tasa eşyasını hazırlama tasasıdır.
Dünya kim için böyle olursa, gayreti vatanına dönme anında fayda verecek şeyleri hazırlama olur, aralarında yabancı bulunduğu belde ehliyle izzet yarışına girmez, onlar yanında zelil olmaktan korkmaz. Hasan dedi ki: Mü'min dünyada yabancı gibidir, oradaki zilletten korkmaz, ondaki onur için yarışmaz, onu kendine göre bir durumu insanların kendine göre durumu vardır.
Allah Ademi yaratınca onu ve eşine cennete yerleştirdi, sonra oradan indirildi, sonra geri oraya dönme va'di verdi. Mü'min daima ilk vatanını özler, vatan sevgisi imandandır.[2] Denildiki:

(1) Ahmed Nesai İbni Ömer'den, Taberani Kebir'de Ebu Derda'dan tahric etti hasendir. (Camius sağir).
(3) Tahrici önce geçti, ibni Mesud'da Ahmed ve Tirmizi (2378) tahriç etti ve dedi ki: Bu hadis hasen sahihtir, bu babta Ömer ve İbni Abbas rivayette vardır
(4) Ahmed Zühd'de tahric etti.
(1) Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti (5/292).
(2) Sehavi bununla ilgili dedi ki: Bununla ilgili hiçbir hadise rastlamadım, Esmahi tarikiyle Diynuri'ni üçüncü oturuşunda manası sahihtir. (Makasıdul hasene: S: 183).

Nice delikanlının alıştığı nice mekan vardır ki devamlı özlediği yer ilk yerdir.[1]
fiehlerimizden biri dedi ki:[2]
Haydi adn cennetlerine o senin ilk evinde ve karargah oradadır.
Fakat biz düşmanca esiriyiz vatanımıza dönüp geri teslim edileceğimiz görüşünde misin. Zannettikleri garib vatanından uzak düşen ve borçlu olandır. Düşmanların bize hüküm sürdüğü gariblikten daha büyük gariblik mi var. Ata es Selemi duasında diyordu ki:Allah'ım dünyada garibliğime acı, kabirde yalnızlığıma acı, yarın huzurumda duruşuma acı.[3] Hasan dedi ki:Rasulullah (s.a.v.)'in ashabına şöyle dediği bana ulaştı:"Benimle sizin ve dünyanın misali şuna benzer: Tozlu bir geçite giren bir kavme benzer, hatta geçitin çoğunu mu geçtiler veya hiç mi kalmadığını bilmezlerken azıkları ve binekleri kalmadı, geçitin ortasında azıksız ve bineksiz kaldılar, helak olacaklarına kesin inandılar, onlar bu haldeyken birden başından su damlayan bir adam çıktı, dediler ki:Bu köye yakın bir yerden gelmiştir, bu ancak yakın bir yerden gelmiştir, adam yanlarına gelince dedi ki:
"Siz nehal üzeresiniz?"dediler ki:
"Gördüğün haldeyiz" dedi ki:
"Görüşünüz nedir size su ve yeşil bahçelere gidecek yolu göstersem ne yaparsınız?"dediler ki:
"Sana hiç bir hususta asi olmayız" dedi ki:
"Allah adına söz veriniz" bunun üzerine; Allah adına ona hiçbir hususta asi olmayacaklarına dair söz verdiler, bunun üzerine suya ve yeşil bahçelere getirdi, onlar içinde Allah'ın dilediği kadar kaldı, sonra dedi ki:
"Yolculuk var" dediler ki:
"Nereye?"dedi ki:

“Bir suya ve yeşil bahçelere ki, sizin suyunuz ve yeşil bahçeleriniz gibi değil (daha güzel)” kavmin çoğunluğu dedi ki:
“Bizi bu halimiz hiç bulamayacağımızı zannederken bulduk, bundan daha hayırlı, güzel bir yaşam tarzını ne yapalım?”
Onlardan azınlıkta olan gurup dedi ki: Siz bu adama hiçbir hususta asi olamayacağınıza dair Allah adına söz vermediniz mi, sözünün başında size doğru söyledi vallahi sonunda da doğru söyleyecektir, adam bunun üzerine kendine tabi olanlarla birlikte gitti ve geri kalanlar kaldı.
S: 259 Düşman onlara saldırdı bazısı öldü, bazısı esir oldu bunu ibni Ebi'ddünya tahric etti imam Ahmed Ali bin Zeyd bin Cüdan'dan tahric etti, o da Yusuf bin Mihran'dan, o da ibni Abbas'tan mana olarak kısa rivayet etti.[2]
Bu misal Peygamber (s.a.v.)'in ümmetle olan haline gayet uygundur, çünkü onlara geldiğinde arablar insanların en azı ve en zeliliydi, yaşamca dünyada en kötü ve ahiretçe halleri yine en kötüydü, onları kurtuluş yolunagirmeye çağırdı, onlar için doğruluğunun delilleri ortaya çıkmıştı, aynen geçitte kendilerine gelen adamın doğruluğunun ortaya çıktığı gibi, suları bitmişti, binekleri yok olmuştu, adam onlara su ve yeşil bahçeleri göstermişti, şekliyle, haliyle, güzelliğiyle doğruluğuna delil getirdiler ve tabi oldular, Rasulullah onlara Faris veRum beldelerinin fethini ve onların hazinelerini vadetti, aldanmamaları ve onlarla beraber olmamaları hususunda onları uyardı, dünyadan ahirete hazırlanacak kadar ciddi çalışacak kadar yetinmekle emretti, onlar kendilerine vadettiğinin hepsini doğru olarak buldular, kendilerine vadettiği gibi dünya kendilerine vadettiğinin hepsini doğru olarak buldular, kendilerine vadettiği gibi dünya kendilerine açılınca çoğu onu toplamakla ve onda yarışmakla uğraştı, orada ikamet etmeye ve şehvetleriyle istifadelenmeye razı oldular, talebi için ciddi ve gayretli olmalarını istediği ahireti terkettiler, insanlardan çok azı ahiret talebi ve ona hazırlık için vasiyyetini kabul etti.
Bu az taife kurtuldu ve ahirette peygamberine kavuştu, çünkü dünyada onun yoluna girdi, vasiyyetini kabul etti ve emrini yerine getirdi. İnsanların çoğunluğuyla dünya sarhoşluğunda dünyalık çoğalmada devam ediyor, bu da onları ahiretten alıkoyuyor, ölümde onları bu gaflet içerisinde ansızın yakalıyor ve kimi esir kimi ölü oluyor.
Yahya bin Muaz er Razi'nin sözüne güzeldir: Dünya şeytanın içkisidir, kim ondan sarhoş olursa ancak ölüm askeriyle ayılır, zarara uğrayanlarla beraber pişmanlık içerisinde ayılır.

(1)Ebu Temam'ın şiirinden.
(2)O ibni Kayyım el-Cevziyyedir.
(3)Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti.
(1)Hasan'dan mürsel hadistir, ibnil Mübarek Zühd'de tahric etti.
(2)Hadis hasendir, Ahmed, Taberani, Bezzar tahric etti, Heysemi Mecma'da:(8/260) dedi ki:İsnadı güzeldir, yine Hafız Iraki'de güzel gördü.

İkinci hali mümin nefsini yolcu gibi görmesidir, kendisini yolculuk menzillerinde dolaşıyor görmesi, ta ki yolculuk sona erinceye kadar, o da ölümdür.
Kimin dünyadaki hali bu olursa onun gayreti yolculuk azığı hazırlamak olur, dünya meatını çoğaltma talebinde bulunmaz, bunun için Peygamber (s.a.v.) ashabından bazısına dünyada elde ettikleri meblağın binekli yolcu azığı gibiolmasını tavsiye etti.[1] Muhammed bin Vasi'e denildi ki:
“Nasıl oldun?” dedi ki:
“Her gün bir merhale ahirete seyahat eden adam hakkındaki zannın nedir?”[3] Hasan dedi ki:
“Sen ancak bir araya toplanmış günlersin, herbir gün geçtikçe senin bir kısmın gidiyor.” Ve dedi ki: “Ey Ademoğlu sen yüklü iki binek arasındasın, o ikisi seni bindiriyor, gece seni gündüze, gündüz seni geceye bindiriyor, neticede seni ahirete teslim ediyorlar, ey Ademoğlu tehlike bakımından senden daha büyük kimse var mı?”[4]
Ve dedi ki:Ölüm sizin perçemlerinizle düğümlüdür, dünya sizin arkanızdan dürülecetir. Davud'u Tai'de gece ve insanların merhale merhale indikleri merhalelerdir yolculuklarının sonuna kadar bu böyledir, eğer sen iki merhale arası için her defasında azık hazırlamaya gücün yetiyorsa yap, bilinmeyen bir zaman da yolculuk sona erecektir, durum da acildir, sen yolculuğun için azıklan ve görülecek işleni gör, sen işe karşı iş seni talep etmiş gibi ol.[5]
Selefin biri kardeşine yazdı ki: “Ey kardeşim sen kendini mukim sanıyorsun, bilakis sen yolculuk adetindesin, bununla beraber hızlıca sevkediliyorsun, ölüm sana yönelmiş ve dünyada arkandan dürülüp geliyor. Ömründen geçen gün aldanma (kıyamet) günü sana geri dönmeyecektir.”
S: 261 Dünyada yolun yolcu yoludur her yolcu için azık gereklidir. İnsana mutlaka silah taşıması gerekir özellikle kahredici birinin saldırısından korkarsa.
Hakimlerden biri dedi ki: Günü ayını harap eden, ayı senesi ömrünü harap eden kimse dünyayla nasıl sevinir, kendisini eceline sevkeden ömrüne ölüme sevkeden hayatına nasıl sevinir.
Fudayl bin İyad bir adama dedi ki:
“Kaç sene geçirdin?”
“Altmış sene” dedi, dedi ki:
“Sen altmış senedir Rabbine yürüyorsun, kavuşmanın yakındır” adam dedi ki:
“Hepimiz, Allah'tan geldik ve Allah'a döndürüleceğiz.” Fudayl dedi ki:
“Sen bunun tefsirini biliyor musun?” diyorsun ki:

“Ben Allah’a kulum ve ona dönüyorum, kim kendisini Allah’a kul bilirse ve ona döneceğini bilirse, kendisinin durdurulmuş olduğunu bilsin kendisinin durdurulmuş olduğunu bilen sorulacağını da bilsin, sorulacağını bilen soruya ceavap hazırlasın” adam dedi ki:
“Bundan çıkış nedir?” dedi ki:
“Kolaydır” dedi ki:
“Nedir?”dedi ki:
“Geri kalan (ömrünü) iyi geçir, geçmişin bağışlansın, eğer sen kalanı da kötü yaparsan geçmiş ve geri kalandan hesaba çekilirsin” bu manada biri dedi ki:
“Kişi altmış sene içmesine yakın olduğu su kaynağına yürüdü.”
Hakimlerden biri dedi ki: Kimin bineği gece ve gündüzler olursa, kendisi yürümese de onlar onu götürür. Bu manada biri dedi ki: Bu günler ancak merhaleledir davetçi onunla yönelmiş ölüme teşvik ediyor gündüzün kendisi ölüm kışlasına sevkettiği ve gecenin onu kovduğu nefse yazıklar olsun. Hasan dedi ki: Gece ve gündüz ömürleri kısaltma ve ecelleri yaklaştırma hususuna hızlıdırlar, heyhat bu ikisi (gece, gündüz)Nuh, Ad, Semud ve bu ikisi arasında bir çok kavme arkadaşlık ettiler.

(1)Tahrici yakında geçmişti.
(2)Ebu Nuaym Hilye’de tahric etti:(2/34) Muhammed bin Vasi’den.
(3)Hasan’dan Ebu Nuaym Hilye’de tahric etti: (2/152).
(4) Ebu Nuaym Davud’u Vasi’den Hilye’de tahric etti: (57/345 ve sonrası).
(5)Kıyamet günü, imanı terkinden dolayı kafirin aldanmasının ortaya çıktığından dolayı aldanma günü diye isimlendirilmiştir.
(1) İbnil Kayyım’ın Medaricus Salik’inine bak.

Rablerine ve amellerine yöneldiler, gece ve gündüz geri kalanlar için geçmişteki kimse için olduğu gibi yepyeni geldi. Evzai kardeşine yazdı ki:Sen her yönden kuşatılmışsın, bil ki seninle her gece ve gündüz yolculuk ediliyor, Allah’tan ve onu huzurunda duruştan sakın.[1]
Her an ecellere yürüyoruz günlerimiz dürülüyor ve onlar merhalelerdir.
Çocukluk zamanında tefrit ne çirkindir başta saç ağardığı zaman nasıldır.
Dünyadan takva azığıyla seyahat et ömrün günlerdir ve onlar azdırlar.
İbni Ömer’in vasiyyetine gelince o rivayet ettiği bu hadisten alınmıştır o kısa emelin sonunu içine almıştı, insan geceleyince sabahı beklemez, sabahlayınca geceyi beklemez, bilakis ecelinin kendisini daha önce yakalayacağını zanneder, alimlerden bir çoğu dünyada zühdü bu şekilde tefsir etti. Mervezi dedi ki:Ebu Abdullah’a denildi ki:Yani imam Ahmed’e:
“Hangi şey dünyada zühddendir?”dedi ki:
“Kısa amel ve sabahlayınca akşamlamayacağım diyen kimsenin halidir.” Dedi ki:
“Süfyan’da böyle” dedi. Ebu Abdullah’a denildi ki:
“Kısa emel üzerine hangi şeyle yardım isteriz?”dedi ki:
“Bilmiyoruz, o ancak tevfiktir” (Allah’ın muvaffak kılmasıdır.)
Hasan dedi ki:Alimlerden üçü toplandı, onlardan birine dediler ki:
“Senin emelin nedir?” dedi ki:
“Hangi aya girsem o ayda öleceğimi zannederim” iki arkadaşı dedi ki:
“İşte bu emeldir” ikisi diğerine dedi ki:
“Senin emelin nedir?” dedi ki:
“Hangi cumaya girsem orada öleceğimi zannederim” iki arkadaşı dedi ki:
“İşte bu ameller” ikisi diğerine dedi ki:
“Senin emelin nedir?” dedi ki:
“ Nefsi başkasının elinde olanın emeli nedir ki?”[2]
Davudu Tai dedi ki: Atvan bin Ömer Temim’ye sordum, dedim ki:
“Kısa emel nedir?” dedi ki:
“Nefes alıp verme arasında zamandır” Fudayl bin İyad’a bu şekilde anlattı, ağladı ve dedi ki:
“Nefes alıp nefesinin bitmesinden önce ölmesinden korkmaktır.”
S: 263 Atvan ölümden sakınırdı.[1]
Selefin biri dedi ki:Hiçbir uykumda nefsime o uykudan uyanacağımı söylemedim. Habib Ebu Muhammed sekeratanında birinin yıkanması ve benzeri şeyi vasiyyet ettiği gibi her gün vasiyyet ederdi.
Her sabahladığında veya akşamladığında ağlardı, karısı ağlamasından soruldu ve bunun üzerine dedi ki:Vallahi sabahlayınca akşamlayamamaktan, akşamlayınca sabahlayamamaktan korkardı.
Muhammed bin Vasi uyumak istediği zaman ehline dedi ki:Allah’a emanet olun, belki bu kalkmayacağım ölümüm olabilir, uyumak istediği zaman bu hal onun adetiydi. Bekir e- Müzeni dedi ki: Sizden biriniz gecelediğiniz zamanvasiyyeti yanında

yazılı olarak geceleyebiliyorsa, bunu yapsın çünkü bilmez ki dünya ehlinden olarak akşamlar, ahiret ehlinden olarak sabahlayabilir.
Üvey'e Zaman sana karşı nasıldır denilince, derdi ki: Sabahlayınca akşamlayacağını, akşamlayınca sabahlayacığını zannetmeyen, cennete veya cehennem vadi verilen adamın zamanı nasıl olur ki.[2]
Avn bin Abdullah dedi ki:Yarınını ecelinden sayan ölümü gerekli konumuna koyamamıştır, nice günü karşılayan vardır ki onu tamamlayamaz, nice yarını uman vardır ki kavuşamaz, şayet siz eceli ve onun akışını görseydiniz emel ve onun aldatmasına buğzederdiniz.
Derdi ki: Mümin için dünyada en faydalı günü sonuna yetişemeyeceğini zannettiği gündür. Mekke'de abide (ibadeteden) bir kadın akşamlayınca derdi ki:Ey nefis gece gecendir, senin için başka gece yoktur der ve (ibadete) çalışırdı, sabahlayıncada: Ey nefis gün günündür, başka günün yoktur der, çalışırdı. Bekir el Müzeni dedi ki:Namazının sana fayda vermesini istersen de ki: Belki ben bundan başka namaz kılamam, bu Peygamber (s.a.v.)'den rivayet edilen şu hadisten alınmıştır: "Veda edenin namazı gibi namaz kıl."[3]

(1)Ebu Nuaym Hilye'de: (6/140) Yahya bin Abdul Melik bin Ebi Ğunye'den taric etti ve dedi ki:Evzai yazdı.
(2)İbnil Mübarek zühd de zikretti.
(1) İbnil Cevzi Sıfatussafve'de zikretti.
(2) Ebu Nuaym hilye'de zikretti:(2/83).
(3)Süyuti'nin zikrettiği gibi hadis sahihtir, EbuEyyub el-Ensari'den Ahmed Müsned'inde, ibni Mace, Ebu'ş fieyh, Ebu Nuaym Hilye'de (1/362) tahric etti ve hakkında dedi ki: Garibtir (Feyzul kadir ve Camiussağir).İbni Ömer'den Kudai Müsnedüş fiihab'ta Taberani Evsat'ta tahric etti, Heysemi Mecma'da dedi ki: (0/229) Senedinde bilmediklerim var Sad bin Ebi Vakkas'tan hakim tahric etti ve doğruladı, Zehebi kabul etti, lafzı şudur: Namazına kalktığında (dünyaya) veya edenin namazı gibi kıl, özür dileyeceğin sözü söyleme, insanların elindekilerinden ümidini kes." Veda edenin namazından murad:Başkasına yönelmeksizin Allah'a yönelmek ve ona yakarmaktır.
Marufu Kerhi namaza kalktı ve sonra bir adama dedi ki:
"Öne geç ve bize namaz kıldır" adam dedi ki:
"Eğer sizinle bu namazı kılarsam, başka namazı (imam) olarak kılmam." Maruf dedi ki:
"Sen nefsine başka namaz kılacağını mı söylüyorsun? Uzun emelden Allah'a sığınırız, çünkü o hayırlı amele engeldir."[1]
Biri kardeşinin kapısını çaldı ve onu sordu, ona:
"Evde yoktur" denildi, dedi ki:
"Ne zaman dönecek?" Evden cariyesi ona dedi ki:
"Nefsi başkasının elinde olan kimsenin ne zaman döneceğini kim bilir?"Ebu'l Atahiye'nin şu beyitlerine bakalım:
Bilmiyorum eğer ömür umsam belki ben sabahlasam akşamlamayacağım
Görmüyor musun her sabah ömrün dünkünden daha da kısa oluyor.
Bu ikinci beyiti Ebu'dderda veHasan'dan rivayet edilen şeyden aldı, o ikisi dedi ki: Ey Ademoğlu annenin karnından dünyaya indiğinden beri sen ömrünü yıkmaya devam ediyorsun. Selefin biri şu şiiri söyledi:
Biz geçirdiğimiz günlerle seviniyoruz geçen her gün bizi ecele yaklaştırıyor nefsin için gayretle ölümden önce amel işle çünkü karda, zararda ameldedir."
Sağlığından hastalık için tedbir al, hayatında ölümün için (tedbir) al" yani sağlıkta salih amelleri ganimet bil, taki önüne hastalık geçmesin, araya ölüm girmeden salih ameller işle.
Bir rivayette de: "Çünkü sen Abdullah yarın isminin ne olacağını bilmiyorsun." Yani belki sen yarın sağlardan değil de ölülerdensin. Bu vasiyyetin manası Peygamber (s.a.v.)'den bir çok vecihten rivayet edildi. Buhari'nin sahihinde[2] ibni Abbas Peygamber(s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti:"İki nimet vadır ki insanların çoğu onda aldanmıştır:Sağlık ve boş vakittir."
S: 265 Hakim'in sahihinde1 ibni Abbas'tan rivayet edildi, Rasulullah (s.a.v.) bir adama öğüt verirken ona dedi ki:"Beş şeyden önce beş şeyi ganimet bil: İhtiyarlıktan önce gençliğini, hastalıktan önce sağlığını, fakirlikten önce zenginliğini, meşguliyetten önce boş vaktini, ölümden önce hayatını."Ğanm bin Kays dedi ki:Biz İslam'ın ilk anlarında birbirimize dört şeyle öğüt veriyorduk:"Ey Ademoğlu meşguliyetten önce boşluğunda, yaşlılığından önce geçliğinde, hastalığından önce sıhhat anında, dünyadanda ahiretin için, hayatında ölümün için amel yap."[2]
Müslim'in sahihinde[3] Ebu Hureyre Peygamber (s.a.v.)'den şunu rivayet etti: "Altı şeyden önce amelleri sürat gösteriniz:Güneşin batıdan doğması, duman, deccal, dabbe nefsinize özel bir hal gelmeden genel bir durum gelmeden." Tirmizi de[4] yine ondan (Ebu Hureyre'den)Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Yedi şeyden dolayı amellere koşun:Unutturucu fakirliğimi bekliyorsunuz veya azdırıcı zenginliğimi veya bozucu hastalığımı, veya bunaklaştırıcı ihtiyarlığı mı veya ölümü mü veya deccalı mı, o beklenen gaibin en şerlisidir veya kıyameti mi, kıyamet daha musibetli ve daha acıdır."Bununla murad bu şeylerin hepsi amellerden engeller, bazısı ondan oyalar. Bu ya insanın nefsine özel şey ile olur fakirliği, zenginliği, hastalığı, ihtiyarlığı ve ölümü gibi, bazısı da genel şeyle olur kıyametin kopması, deccalin çıkması gibi, sıkıntı verici fitnelerde böyledir, başka bir hadiste geldiği gibi:"Karartıcı gece parçaları gibi fitnelerden önce amellere

koşunuz."[5] Bu genel durumların bazısından sonra amelde fayda vermez, Allah Teala buyurdu ki: (Rabbinin bazı alametleri geldiği gün, önceden inanmış veya imanında bir hayır kazanmamış kimseye artık imanı fayda sağlamaz.) (Enam: 6/158)

(1)Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti:(8/361).
(2)Hadis sahihtir, Buhari, Tirmizi (2305), ibni Mace ibni Abbas'tan tahric etti.
(1)Hadis hasendir, Hakim tahric etti ve doğruladı (Sahihayn'in şartı üzere)Beyhaki fiuab'ta ibni Abbas'tan, Ahmed Zühd'de, Ebu Nuaym Hilye'de, Beyhaki fiuab'ta Amr bin Meymun'den mürsel olarak tahric etti (Camius sağir, Terğib ve Terhib:4/251).
(2)Ebu Nuaym Hilye'de; (6/200) Ğanm bin Kays'tan ve Ebu Nadra'dan tahric etti (3/97).
(3)Sahihtir Müslim tahric etti (Muhtasaru Müslim: 2038.)
(4)Hasendir, Ebu Hureyre'den Tirmizi(2307) tahric etti ve hakkında dedi ki: Bu hadis garibtir, ancak Muhriz bin Harun hadisinden biliyoruz, fakat Buhari onun hakkında dedi ki:Hadisi münkerdir (Mizanul itidal: 3/443) Hakim tahric etti ve şeyheynin şartı üzere doğruladı, Zehebi Ebu Hureyre'den Said bin Makberi yoluyla olduğunu ikrar etti, Süyuti doğruladı (Camiussağir ve Feyzulkadir.)
(5)Hadis sahihtir EbuHureyre'den Ahmed Müsned'inde, Müslim, Tirmizi (2196) tahric etti, tamamlayıcısı şudur: Adam mümin olarak sabahlar, kafir olarak akşamlar, mümin olarak akşamlar, kafir olarak sabahlar, onlardan biri dinini dünyadan az bir değer karşılığında satar."

Sahihayn'de Ebu Hureyre Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Kıyamet güneş batıdan doğuncaya kadar kopmaz, doğunca ve insanlar onu görünce, hepsi iman eder, o zaman önceden inanmamış veya imanında bir hayır kazanmamış kimseye imanı fayda vermez."[1]

Müslim'in sahihinde[2] Peygamber (s.a.v.)'den rivayet edildi ki:"Üç şey çıktığında önceden inanmamış veya inanında bir hayır kazanmamış kimseye imanı fayda vermez: Güneşin batıdan doğması, deccal ve dabbetül arz."

Yine onda Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğu rivayet edildi: "Kim güneş batıdan doğmadan önce tevbe ederse Allah tevbesini kabul eder."[3]

Ebu Musa Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti:"Güneş batıdan doğuncaya kadar Allah (rahmet) elini gündüz kötülük edenini tevbe etmesi için açar, gündüz açar gece kötülük işleyenin tevbe etmesi için."[4]

İmam Ahmed ve Nesai, Tirmizi ve ibni Mace Safvan bin Assal'dan tahric etti, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah batı tarafında genişliği yetmiş yıllık (mesafe kadar olan) tevbe için kapı açtı, güneş ondan doğuncaya kadar kapanmaz."[5]

Müsned'de[6] Abdurrahman bin Avf, Abdullah bin Amr ve Muaviye Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti: S:267 "Güneş batıdan doğuncaya kadar tevbe kabul edilmeye devam edecektir, doğunca içerisinde bulunanlar her kalbe mühür vurulur insanların amelleri kafi gelir."

Ayşe (r.a.)'den şöyle dediği rivayet edilir:"Alametlerin ilki çıkınca kalemler atılır, koruyucu melekler tutulur ve cesedler ameller üzerineşahitlik eder." Bunu ibni Cerir Taberi tahric etti[1] yine Kesir bin Mürre, Yezid bin fiüreh ve ikisinden başka selef dedi ki:Güneş batıdan doğunca her kalbe içerisindekilerle birlikte mühür vurulur, hafaza melekleri amelleri aldırır ve meleklere hiçbir ameli yazmamaları emrolunur.

Süfyanı Sevri dedi ki:Güneş batısından doğunca, melekler sahifelerini dürer ve kalemlerini bırakır. Amellerle arasına engel girmeden ve gücü yeterken müminin amellere koşması gerekir.

Ebu Hazim dedi ki:Ahiret malı kesaddadır, biteyazmıştır ondan azada çoğada ulaşılamaz[2] ne zaman insanla amel arasına engel girse onun için ancak üzüntü ve yazıklar olsun bana demek kalır, ve amel yapma imkanı bulacak ortama geri dönmek ister, bu temennisi de kendine fayda vermez. Allah teala buyurdu ki: (Size azap gelip çatmadan önce rabbinize dönün, ona teslim olun, sonra size yardım edilmez. Siz farkında olamadan ansızın başınıza azap gelmezden önce, Rabbinizden size indirilenin en güzeline (Kuran'a) tabi olun. Kişinin: Allah'a aşırı gitmemden dolayı bana yazıklar olsun!Gerçekten ben alay edenlerdendim (diyeceği günden sakınık veya: Allah bana hidayet verseydi, elbette sakınanlardan olurdum diyeceği) yahut azabı gördüğünde:Keşke benim için bir kez (dönmeye) imkan bulunsa da iyilerden olsam diyeceği günden sakının) (Zümer:39/54-58) ve buyurdu ki: (Nihayet onlardan (müşriklerden) birine ölüm gelip çattığında: "Rabbim!Beni geri dönder ta ki boşa geçirdiğim dünyada iyi iş (ve hareketler) yapayım." Hayır onun söylediği bu söz (boş) laftan ibaretir. Onların gerisinde ise, yeniden dirilecekleri güne kadar (süren) bir berzah vardır). (Müminun:23/99-100)

(1) Sahihtir, Buhari, Müslim, Ebu Davud ve bin Mace tahric etti (Camiul usul: 11/80).
(2)Sahihtir Müslim ve Tirmizi tahric etti (3084)(Camiulusul).
(3)Sahihtir, Müslim ve Ahmed Ebu Hureyre'den tahric etti (Camiul usul: 3/68).
(4)Sahihtir Ebu Musa el-Eşari'den Müslim ve Nesai tahric etti (Terğib ve Terhib: 4/88, Camiulusul: 3/68).
(5)Sahihtir, Ahmed, Tirmizi, Nesai, ibni Mace tahric etti, Tirmizi dedi ki: Hasen, sahihtir, yine Taberani de tahric etti fakat senedinde İshak bin Abdullah bin Ebi Ferve var o metrüktür (Mecmauzzevaid: 5/85).
(6) Hadisin isnadı güzeldir, Ahmed, Ebu Davud, Nesai, taberi tefsirinde, Taberani Sağir, Evsat ve Kebir'de tahric etti, Heysemi Mecma'da (5/251) dedi ki:Ahmed'in adamları güvenilirdir.
(1)Taberi tefsirinde tahric etti.
(2)Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti (3/242).

Allah azze ve celle buyurdu ki: (Herhangi birinize ölüm gelipte: Rabbim!Beni yakın bir süreye kadar geciktirsen de sadaka verip iyilerden olsam!demesinden önce, size verdiğimiz rızıktan harcayın. Allah eceli geldiğinde hiç kimseyi ertelemez.) Münafikun: 63/10-11) Tirmizi de Ebu Hureyre'den merfu olarak rivayet edildi ki:
"Ölen her ölü pişman olur" dediler ki:
"Pişmanlığı nedir?"buyurdu ki:
"Eğer iyilik sahibiyse fazla yapmadığına pişman olur, eğer kötülük sahibiyse, Allah'ı razı etmediği için pişman olacaktır."[2] İş bu şekilde olunca mümin'in geri kalan ömrünü değerlendirmesi gerikir, bunun için denildi ki:Müminin geri kalan ömrünün kıymeti yoktur.
Said bin Cübeyr dedi ki: Mü'minin yaşadığı her gün ganimettir. Bekir el Müzeni dedi ki: Allah'ın dünyaya çıkardığı her gün der ki:Ey Ademoğlu beni ganimet bil belki senin için benden sonra gün yoktur, her gece de şöyle seslenir: Ey Ademoğlu ganimet bil, belki benden sonra gece yoktur, bazıları şöyle şiir söyledi:
Boşlukta fazla rükuyu ganimet bil belki ölümün ansızın olabilir. Nice sağlıklı vardı ki hastalıksız öldü sağlıklı nefsi aniden gitti.[2]
Mahmud el Verrak dedi ki: Geçen dünün sana adil şahit olarak geçti peşinde sana yeni bir gün geldi eğer sen dün kötülük yapmışsan peşinden iyilik yap övülmüş olasın. Bu gününü (kötü günün) arkasında iyi şekilde geçirirsen faydası sana dönecektir, geçmiş dün dönmeyecektir. Hayır fiilini yarına erteleme belki yarın gelir sen kaybedilmiş olursun.

(2)Tirmizi tahric etti(2405) bununla Abdullah bin Mübarek yoluyla tahric etti, o da Yahya bin Abdullah'tan rivayet etti, bunun hakkında fiube konuştu, o metrüktür, lafzı:"... Eğer kötülük sahibi ise terketmediğinden dolayı pişman olur."Yani nefsini isyanları işlemekten çekmediğinden dolayı pişman olur. Yine aynı tarikle Beğavi fierhu'ssünne de, Ebu Nuaym Hilyede tahric etti (8/178) ve dedi ki:Garibtir.
(3)Beyitler Sübki'nindir; "Tabakatuş fiafiiyye."

KIRK BİRİNCİ HADİS
(İnsanın Hevası veİman)
Ebu Muhammed Abdullah bin Amr bin As (r.a.)'den şöyle dediği rivayet edildi: Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki:"Hevası benim getirdiğim şeye tabi olmadıkça sizden biriniz (kamil) iman etmiş olamaz."fieyh rahimehullah dedi ki:Hadis hasen, sahihtir, bunu Huccet kitabında sahih bir isnatla rivayet ettik.
"Huccet" kitabının sahibiyle Dimeşk'e yerleşmiş şeyh Ebu'l Feth Nasr bin İbrahim el Makdisi eş-fiafii'yi murad ediyor.[1] Bu kitabı "el-Huccetü ala teeriki süluki tarikil mehacce" kitabıdır hadis ve sünnet ehlinin kaideleri üzerine din usulünü içeriyor.
Bu hadisi hafız Ebu Nuaym "Erbain" kitabında tahric etti evveline şu şartı koydu: Nakdilenlerin nakdelidicilerin adaletle oluşunda ittifak ettiği sahih haberler ve güzel eserler olması, bunu imamlar müsnedlerinde tahric etti, sonra bunu Taberani'den tahric etti, dedi ki:Bize Nuaym bin Hammad anlattı, dedi ki:Bize Abdul Vehhab Sekafi Hişam bin Hisan'dan rivayetle, o da Muhammed bin Sirin'den, o da Ukbe bin Evs'ten, o da Abdullah bin Amr'dan rivayetle şöyle dediğini anlattı:"Hevası benim getirdiğime tabi oluncaya ve ondan sapmayıncaya kadar sizden biriniz (kamil) iman etmiş olmaz.[2]
Bunu Hafız Ebu Bekir bin Asım el Esbehani[3] Ebu Vare'den rivayet etti, o da Nuaym bin Hammed'den rivayet etti dedi ki: Bize Abdul Vehhab es-Sekafi anlattı, dedi ki:Bize şeyhlerimizden bazısı:Hişam ve başkası ibni Sirin'den rivayetle anlattı dedi ve zikretti
S:270 Onun yanında şu cümle yoktur: "Ondan sapmayıncaya kadar" Hafız Ebu Musa el-Medini dedi ki:Bu hadisin Nuaym üzerine olmasında ihtilaf edilmiştir, denildi ki:Bize şeyhlerimizden bazısı anlattı: Hişam ve başkası gibi.
Derim ki:Bir çok yönden bu hadisin tashii uzak ihtimaldir: Bu hadisle Nuaym bin Hammad el-Mervezi tek kalıyor, bu Nuaym'ı imamlar güvenilir görmüşse de, Buhari hadisini tahric etmişse de, imamlar Sünnet'te sağlamlığı heva ehline re hususunda şiddeti için iyi zan besleseler de, onun vehyettiğini söylüyorlar, bazı hadislerin karıştığını söylüyorlar, onun çok münkerlerine rastladıklarından ona zayıflıkla hükmettiler, Salih bin Muhammed ibni Main'den rivayet etti, o onun hakkında sordu ve dedi ki:Bir şey değildir (kıymet ifade etmiyor) o ancak sünnet sahibidir, salih dedi ki: o ezberinden anlatıyordu, çok münkerleri var tabi olunmaz.
Ebu Davud dedi ki: Nuaym yanında yirmiye yakın Peygamber (s.a.v.)'den hadis var aslı yoktur.
Nesai dedi ki:Zayıftır. bir keresinde de: Bir çok hadiste bilinen imamlardan ayrı tek kaldı, kendisiyle delil getirilmeyecek durumunda oldu.
Ebu Zür'a ed-Dimeşki dedi ki:İnsanların mevkuf ettiği hadisleri mevsul yapıyor, yani mevkufları merfulaştırıyor. Ebu Urve el-harrani dedi ki:O işi karartıcıdır. Ebu Said bin Yunus dedi ki:Güvenilirlerden münkerler rivayet ediyor, bazıları hadis uydurduğunu söyledi[1] Abdullah Vehhab es-Sekafi ve Hişam bin Hisan'ın ve ibni Siriun'in ashabı Nuaym yalnız kalana kadar neredeydi, yine isnadında Nuaym üzerine ihtilaf edildi.
Ondan, Sekafi ve Hişam'dan rivayetle rivayet olundu. Yine ondan Sekafi'den rivayet olundu dedi ki: Bize bazı şeyhlerimiz anlattı hişam ve başkası gibi, bu rivayet üzerine şeyh Sekafi'nin zatı bilinmemiş oluyor. Ondan, Sekafi ve Hişam'dan rivayetle rivayet olundu. Yine ondan Sekafi'den rivayet olundu dedi ki: Bize bazı şeyhlerimiz anlattı Hişam ve başkası gibi,

bu rivayet üzerine şeyh Sekafi'nin zatı bilinmemiş oluyor. Ondan sekaf yoluyla rivayet edildi dedi ki: Bize şeyhlerimizden bazısı anlattı, bize Hişam ve başkası anlattı, bu rivayete göre Sekafi meçhul bir şeyhten rivayet ediyor,onun şeyhi belli olmayan birinden rivayet ediyor ve inadında cehalet fazlalaşıyor.

(1)Hayatı: 377-490 h/987-1096 m arasındadır)(Zerkeli'nin A'lamı: 8/336).
(2)Yine Beğavi fierhu'ssünnede, Hatib Tarihu Bağdad'da tahric etti.
(3)Esbeahni sünnet kitabında tahric etti.
(1)İkiyüz yirmi sekizde cemadiyel ula da öldü, Nesai ve Ebu Davud gibi bir topluluk zayıf gördü, çokları da güvenilir gördü Yahya bin Main, Dühli, Darimi, Ebu Zür'a gibi, Cehmiyye karşı çok şiddetliydi, büyük imamlardan biriydi -hadisindeki gevşekliğine rağmen- Zehebi'nin dediği gibi (Mizanul itidal: 4/267).

Yine isnadında Ukbe bin Evs es-Sedusi el-Basri var hakkında denildi ki:Yine Yakub bin Evs'dir. Ebu Davud, Nesai ibni Mace onun Abdullah bin Amr'dan hadisini tahric etti, Abdullah bin Ömer'de denilir, isnadında ihtilaf edildi-İcli, ibni Sad ve ibni Hibban güvenilir gördü.İbni Huzeyme dedi ki:Büyüklüğüyle beraber ibni Sirin ondan rivayet etti. İbni Abdil Ber dedi ki: O meçhuldür.

Ğalabi tarihinde dedi ki:Onun Abdullah bin Amr'dan işitmediğini zannediyorlar, o ancak diyor ki: Abdullah bin Ömer buna göre Abdullah bin Amr'dan olan rivayeti munkatıdır, Allah en iyisini bilir.

Hadisin manasına gelince:İnsan Rasulullah (s.a.v.)'in getirdiğini sevgisi tabi oluncaya kadar -emirler ve yasaklar hususunda- farz olan kamil iman sahibi olamaz, onun emrettiğini sevmeli, yasakladığını sevmemelidir.

Bunun benzeri kuranda da bir çok yerde vardır, Allah Teala buyurdu ki:(Hayır Rabbine andolsun ki aralarında çıkan anlaşmazlık hususunda seni hakem kılıp sonra da verdiğin hükümden içinde hiçbir sıkıntı duymaksızın (onu) tam manasıyla kabullenmedikçe iman etmiş olmazlar) Nisa:4/65) ve buyurdu ki:(Allah ve rasulü bir işe hüküm verdiği zaman, inanmış erkek ve kadına o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur) (Ahzab: 33/36)

Allah sevdiğini sevmeyeni, sevmediğini seveni kınadı, buyurdu ki: (İnkar edenlere gelince, onların hakkı yıkımdır. Allah onların yaptıklarını boşa çıkarmıştır) (Muhammed:47/9) Ve buyurdu ki:(Bunun sebebi, onların Allah'ı gazaplandıran şeylerin ardınca gitmeleri ve onu razı edecek şeylerden hoşlanmamalarıdır. Bu yüzden Allah onların işlerini boşa çıkarmıştır) (Muhammed: 47/28) Her mümine gerekli olan kendisine farz olan şeyi yapacak kadar Allah'ın sevdiğini sevmesi gerekir, eğer sevgi artar ve mendub olanı da yaparsa bu fazilettir, Allah'ın haram kıldığını teketmeye sebeb olacak Allah'ın sevmediği şeyleri sevmemesi gerekir,

S: 272 Eğer nefret tenzihi olarak hoşlanmadığını terketmeye vesile olacak derecede fazla bir nefret ile nefret ederse bu fazilet olur, Sahihayn'de sabit oldu Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Sizden birinize nefsinden, çocuğundan, ehlinden ve insanların hepsinden daha sevimli oluncaya kadar kamil iman etmiş olmaz."[1] Mümin rasulün sevgisini bütün yaratıkların sevgisinin önünde tutmadıkça hakiki mümin olamaz, rasulün sevgisi onu gönderenin sevgisine tabidir.

Sahih sevgi sevilenlerin sevgisi uğrunda ve hoşlanılmayanlara buğz hususunda tabi olmayı ve uygun düşmeyi gerektirir, Allah Teala buyurdu ki: (De ki: Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, hısım akrabanız, kazandığınız mallar, kesada uğramasından korktuğunuz ticaret, hoşlandığınız meskenler size Allah'tan, rasulünden ve Allah yolunda cihad etmekten daha sevgili ise, artık Allah emrini getirinceye kadar bekleyin) (Tevbe: 9/24) ve buyurdu ki:(De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allah'da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın) (Ali İmran: 3/31) Hasan dedi ki: Peygamber (s.a.v.)'in ashabı dedi ki: Ey Allah'ın rasulü, biz rabbimizi çok şiddetli seviyoruz, Allah sevgisi için bir alamet koymayı sevmiştir, bunun üzerine bu ayet indi.[4]

Sahihayn'de Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: "Üç şey kimde olursa imanın tadını bulur: Allah ve rasulü başkalarından kendisine daha sevimli olmak, işinin sevdiğini ancak Allah için sevmesi, Allah kendisini kurtardıktan sonra ateşe atılmaktan hoşlanmadığı gibi küfre dönmekten hoşlanmamak."[5] Kim Allah ve rasulünü sadık olarak kalpten severse, bu ona Allah ve rasulünün sevdiğini kalbiyle sevmesini gerekli kılar, Allah ve rasulünün sevmediğini sevmez, Allah ve rasulünün razı olduğuna razı olur, Allah ve rasulünün kızdığına kızar, azalarıyla bu sevgi ve buğzun gereğince amel yapar, eğer azalarıyla buna zıt bir amel yapsa, eğer Allah ve rasulünün hoşlanmadığı bir şeyi işle, gücü yetmekle ve farz olmakla beraber Allah ve rasulünün sevdiği şeyin bazısını terketse, bu farz olan muhabbetkinin noksanlığına delildir, bundan tevbe edip farz sevgiyi tamamlaması gerek.

(1)Tahrici geçmişti, Ahmed, Buhari, Müslim, Nesai, ibni Mace Enes bin Malik'ten tahric etti, sahihtir (Camiussağir).
(4)Taberi tefsirinde tahric etti (Camiulbeyan: 3/155) bu hadis açıkça görüldüğü gibi mürseldir.
(5)Tahrici geçti, Buhari, Müslim, Tirmizi, Nesai Enes bin Malik'ten tahric etti (Camiul usul: 1/151).

Ebu Yakuben Nuhrucuri dedi ki: Her Allah sevgisi iddia edipte Allah'ın emrine uygun hareket etmeyenin davası batıldır, her seven ve Allah'tan korkmayan aldanmıştır.[1] Yahya bin Muaz dedi ki: Allah sevgisini iddia edipte Allah'ın hududunu muhafaza etmeyen herkes doğru değildir.

Ruveym sevgiden soruldu ve dedi ki:

“Herhalde uyuşmaktır ve şu şiiri okudu: Eğer bana desen: Öl, işitip itaatla ölürüm, ölüm davetçisine: Ehlen ve merhaba derim.” Biri şöyle dedi:
“İlaha asi oluyor sevgisini zannediyorsun ömrüme yemin olsun kıyasta bu çirkindir. Eğer sevgin sadıksa ona itaat ederdin seven sevdiğine itaatkardı.”
Bütün isyanlar nefsin hevalarını Allah ve rasulünün sevgisinin önüne almaktan kaynaklanmaktadır, Allah Teala bir çok yerde kitabında müşrikleri hevasına uymakla vasfetti, buyurdu ki: (Eğer sana cevap veremezlerse, bil ki onlar, onlar sırf heveslerine uymaktadırlar. Allah’tan bir yol gösterici olmaksızın kendi hevesine uyandan daha sapık kim olabilir)[2] yine bidatlarda hevayı şeriatın önüne almaktan kaynaklanır, bunun için bidat ehli heva ehli diye isimlenir. Yine masiyetlerde hevayı Allah ve rasulünün sevgisinden ve sevdikleri şeyden önde tutmaktan kaynaklanır.
fiahısların sevgiside aynıdır, bunda vacip olan da Rasulullah (s.a.v.)’in getirdiğine tabi olması gerek bir, müminin Allah’ı sevmesi, meleklerden, peygamberlerden, sıddıklardan, şehidlerden, ve genel olarak salihlerden Allah’ın sevdiği kimseleri sevmesi gerekir, bunun için iman tatlılığının bulunuş alametlerinden:Kişinin sevdiğini Allah için sevmesidir, Allah düşmanlarının dostluğu haramdır ve genel olarak Allah’ın hoşlanmadığı şeyler haramdır,
S: 274 Daha önce şu hadis geçmişti: “Kim Allah için sever, Allah için buğzeder, Allah için verir, Allah için engellerse imanı tamamlanmıştır”[1] kimin sevgisi, buğzu, vermesi, engellenmesi nefsinin hevası içinse, bu onun farzimanının noksanlığındandır, bundan tevbe etmesi lazımdır, Rasulullah (s.a.v.)’in getirdiği Allah ve rasulünün sevgisini öne geçirmeye tabi olması gerekir, Allah ve rasulünün razı olduğu şeyi nefsin bütün heva ve isteklerinin önüne alması gerekir, Vüheyb bin ver dedi ki: Allah en iyisini bilir Musa (a.s.)’ın şöyle dediği bize ulaştı:
“Ey rabbim bana tavsiye et” buyurdu ki:
“Sana beni tavsiye ediyorum” bunu üç kere dedi, sonuncuda buyurdu ki:
“Sana beni tavsiye ediyorum, senin başına hangi bir gelse benim muhabbetimi başka şeye tercih et, kim böyle yapmazsa onu temize çıkarmam ve ona acımam.”[2] Mutlak olarak (kayıtsız haliyle) heva diye bilinen şudur: Hakkın zıddına meyletmektir, Allah Teala’nın buyurduğu gibi:(Hevaya tabi olma, sonra seni Allah’ın yolundan saptırır) (Sad: 38/26) ve buyurdu ki:(Rabbinin makamından korkan ve nefsini kötü arzulardan uzaklaştıran için ise şüphesiz cennet yegane barınaktır) (Naziat: 79/40-41) heva bazan sevgi ve meyl manasında da kullanılır, doğru ve başka şeye meyletmekte buna girer, bazen belki de özellikle hakkı sevmek ve ona boyun eğmek manasında da kullanılır.
Savfan bin Assal’a soruldu ki:
“Peygamber (s.a.v.)’i hevayı zikrederken işittin mi?” dedi ki:
“Bedevi biri bir kavmi sevipte onlara katılmayan bir adam hakkında sordu buyurdu ki:“Kişi sevdiğiyle beraberdir.”[5] fiu ayet inince:(Onlardan dilediğini geriye bırakır, dilediğini de yanına alırsın.) Ahzab: 33/51)Ayşe(r.a.)Peygamber (s.a.v.)’e dedi ki: Rabbini ancak senin hevana sürat gösterdiğini görüyorum.”[7] Ömer Bedir esirleri hakkında müşavere kıssasında dedi ki:Rasulullah (s.a.v.) Ebu Bekir’in dediğine meylemedi, benim dediğime meyletmedi[8] bu hadiste heva övülen sevgi manasında kulanılmıştır.
S: 275 Bunun benzeri İsrailiyyat eserlerinde çok vakidir. Kavmin şeyhlerinin nazım ve düz yazı olarak bu kullanıma işaretleri çoktur, bu manaya uygun biri şöyle dedi:
Kalbimdeki sevgin beni dinleyip itaat eden kıldı.
Kalbimi ve göz kapamamı aldın yatağa yatışımı ve uykumu aldın
Kalbimi terket uykumu al dedi ki: Bilakis ikisini de.

(1)Muaz’dan tahrici geçti.
(2)Ahmed Zühd’de, Ebu Nuaym Hilye’de(8/141 ve sonrası) tahric etti.
(5)Sahihtir, Taberani Kebir’de, yine ibni Hibban hevaya değinmeden tahric etti, Tirmizi Enes’ten şu lafızla tahric etti: “Kişi sevdiğiyledir ve ona kazandığı vardır”(Camiussağir).
(7)Sahihtir, Buhari, Müsilim, Ahmed, ibni Ceriri Taberi, ibni Ebi Hatim, ibni Mirdeveyh Ayşe (r.a.)’den tahric etti (Dürrül mensur: 5/397 ve sonrası).
(8)Hadis sahihtir, Ahmed, Müslim ve ibni Hibban tahric etti.

KIRK İKİNCİHADİS

(Allah’ın İnsanın Günahını Bağışlaması)
Enes bin Malik (r.a.)’den şöyle dediği rivayet edildi:Rasulullah (s.a.v.)’i işittim buyuruyordu ki:“Allah Teala buyurdu ki: Ey Ademoğlu bana dua ettikçe ve beni ümit ettikçe senden ne ortaya çıkarsa affederim, umursamam, ey Ademoğlu şayet günahların gökyüzüne kadar ulaşsa sonra bendn mağfiret (bağışlama) dilesen seni bağışlarım ey Ademoğlu eğer bana yeryüzü dolusu hatalarla gelsen, sonra bana bir şeyi şirk koşmadan kavuşsan sana yeryüzü dolusu kadar bağışlamamla gelirim.”[1] Tirmizi rivayet etti ve dedi ki:Hadis hasen, sahihtir. Bu hadisle Tirmizi yalnız kaldı, Kesir bin Faid yoluyla tahric etti dedi ki: Bize Said bin Ubeyd anlattı dedi ki: Bekir bin Abdullah el-Müzeni’yi işittim dedi ki: Bize Enes anlattı ve zikretti

ve dedi ki:Hasen garib ancak bu vecihten biliyoruz. İsnadının sakıncası yoktur, Said bin Ubeyd o Hünai'dir, Ebu Hatim dedi ki: fieyhtir ibni Hissan güvenilirlerde[2] zikretti, kim bunu Hüai'den başka zannederse vehmetmiştir. Darekutni dedi ki:Kesir bin Faid bununla yalnız kaldı, o da Said'den merfu olarak rivayet etti, yine beni Haşim'in kölesi Ebu Said'de mefuluğuna tabi oldu, yine Said bin Ubeyd'den merfu olarak rivayet etti, yine Sabit'ten, o da Enes'ten merfu olarak rivayet etti, imam Ahmed fiehr bin Havşeb rivayetinden tahric etti Ebu Zer'den rivayet etti, o da Madikerib'ten, o da Ebuzer'den, o da Peygamber (s.a.v.)'den S: 277 o da Rabbinden rivayet etti ve manasıyla zikretti.[1]

Bazısı fiehr'den, o daAbdurrahman bin Ğanm'den, o da Ebu Zer'den[2] rivayet etti denildi ki: fiehr'den, o da Ümmüdderda'dan, o da Ebudderda'dan, o da Peygamber (s.a.v.)'den[3] bu söz doğru değildir. Taberani'nin Kays bin Rabi rivayetinden tahric ettiği ibni Abbas hadisinden de rivayet edildi,[4] o da Habib bin Ebi Sabit'ten, o da bazısı başka vecihlerle rivayet edildi, Mülim sahihinde[5] Marur bin Süveyd'den tahric etti, o da Ebu Zer'den, o da Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti:"Allah Teala buyuruyor ki: "Kim bana bir karış yaklaşırsa ona bir zira (el ile dirsek arası) yaklaşırım, kim bana bir zira yaklaşırsa, ona bir kulaç yaklaşırım, kim bana yürüyerek gelirse, ona koşarak gelirim, kim bana birşeyi şirk koşmadan yeryüzü dolusu hata ile kavuşsa, onu mağfiret ile karşılarım."

İmam Ahmed Ahşen es-Sedusi'den şöyle dediğini tahric etti:Enes'in yanına girdim dedi ki: Rasulullah (s.a.v.)'i işittim diyordu ki: "Nefsim kudret elinde olana yemin olsun ki, şayet hata etseniz ve hatanız gök ile yeryüzü arasını doldursa, sonra Allah'a itifar etseniz, muhakkak sizi bağışlayacaktır."Zikrine başladığımız Enes hadisi şu sebeble mağfiret gerçekleşir. Birincisi:Ümitle birlikte dua, çünkü dua emredilmiştir, icabet olunacağına vadedilmiştir, Allah Teala buyurdu ki:(Rabbiniz buyurdu ki: Bana dua edin size icabet ediyim) (Ğafir (mümin): 60)

(1)Hadis kudsi, sahihtir, Tirmizi tahric etti (3534).
(2)Hafız ibni Hacer dedi ki: Sakıncası yoktur (Takribut Tehzib: 1/301).
(1)Ahmed ve Darimi fier bin Havşeb'ten tahric etti, ibni Main onu güvenilir gördü, hakkında Ebu Hatim dedi ki:Onunla delil getirilmez (Mizanulitidal: 2/283).
(2)Tahrici geçti.
(3)Beyhaki ve Taberani tahric etti.
(4)Taberani ibni Abbas'tan Kebir, Sağir ve Vusta'da tahric etti, Heysemi Mecma'da dedi ki: 10/216: Senedinde İbrahim bin İshak es-Sıyni ve Kays bin Rabi var, ikisinde de ihtilaf edilmiştir, geri kalan adamları sahih rivayet adamlarıdır.
(5)Hadis sahihtir.
(6)Ahmed, EbuYa'la tahric etti, Heysemi Mecma'da dedi ki:Adamları güvenilirdir: 10/215.

Dört sünende Numan bin Beşir Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Dua ibadettir" sonra bu ayeti okudu.[1]

Diğer bir hadiste Taberani merfu olarak tahiç etti şöyledir: "Kime dua verilmişse, ona icabette verilmiştir, çünkü Allah Teala buyuruyor: (Bana dua ediniz ki, icabet edeyim)[2] (Ğafir: 40/60) Diğer bir hadiste de: "Allah bir kula dua kapısını açıpta ona icabet kapısını kapayacak değildir."[3]

Fakat dua şartlarını tamamlanması ve engellerini yok edilmesiyle birlikte icabet gerektirir. Bazı şartlarını yerine gelmemesinden dolayı icabet olmayabilir veya bazı manilerden ve adabların eksikliğinden dolayı icabet olmayabilir, onuncu hadiste bazı adabı, şartları ve engellerin zikri geçmişti. fiartlarının en büyüğünden: Kalb huzuru, Allah'tan icabeti ümid etmek, Tirmizi Ebu Hureyre'den tahriç etti, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "İcabete kesin inanarak Allah dua ediniz çünka Allah gafil, oynayan kalbten dua kabul etmez."[4]

"Müsned'de"[5] Abdullah bin Amr, Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyruğunu rivayet etti: "Bu kalbler kaplardır, bazısı bazısından daha kavrayıcıdır, Allah'tan bir şey istediğiniz zaman icabete kesin inarak isteyiniz, çünkü Allah gafil kalbten şey istediğiniz zaman icabete kesin inanarak isteyiniz, çünkü Allah gafil kalbten çıkan kulun duasına icabet etmez."

S: 279 Bunun için kulun duasında şöyle demesi yasaklanmıştır: "Allah'ım dilersen beni bağışla fakat isteği azimle yapsın, çünkü Allah ondan nefret edici değildir."[1] Acele etmekten de yasaklanmıştır, icabetin yavaş olmasından dolayı duayı terketmeyide yasakladı ve bunu icabetin manilerinden kıldı, ta ki kul duasını icabetinden ümidini kesmesin, velevki müddet uzasın, çünkü Allah duada ısrar edenleri sever.

Esenlerde geldi ki: Kul Rabbine dua eder de ve Rabbi kulunu da seviyorsa, buyurur ki: Ey Cebrail kulumun ihtiyacını gidermek için acele etme, çünkü ben onun sesini işitmeyi seviyorum. Allah Teala buyurdu ki: (Allah'a korkarak ve (rahmetini) umarak dua edin. Muhakak ki iyilik edenlere Allah'ın rahmeti çok yakındır) (Araf: 7/56) Kul duada ısrara devam ederek ve icabeti umarak, ümidi kesmek sizin duaya devam ederse, icabet yakın olur kim kapıyı çalmaya devam ederse açılması yakın olur.

Hakim'in sahihinde Enes'ten merfu olarak rivayet edildi ki: "Duadan aciz olmayın, çünkü duayla beraber kimse helak olamayacaktır"[3] kulun rabbinden isteyeceği en önemli şeylerden biri de günahların bağışlanmasıdır ve bunu lüzumlu kılacak şeyleri istemesidir, ateşten kurtulmayı ve cenneti girmeyi istemek gibi.

Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Etrafında dönüyoruz"[4] yani cenneti isteme ve cehennemden kurtuluşu istemenin etrafında Ebu Müslim Havlani dedi ki: Bana dua arz olurda cehennemi hatırlarsam ondan sığınırım. Dünyadan bir ihtiyacını isteyipte Allah ondan daha hayırlısını ya ondan bir kötülüğü uzaklaştırma veya istediğini ahiret azığı olarak biriktirmek suretiyle kula vermesi kula rahmetindendir veya onu yerine bir günahı bağışlaması yine böyledir, Müsned ve Tirmizi de Cabir'den Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet edildi: "Hehangi bir kimse bir dua ile dua ederse Allah onun isteğini verir veya ondan benzer bir kötülüğü def eder, günahla veya sılai rahmi kesmekte dua etmediği müddetçe böyledir."[5]

(1) Daha önce önce geçtiği gibi sahihtir. (Terğib ve Terhib: 2/477).
(2) Hadis ibni Mesud'dandır, zayıftır, Taberani Sağir ve Evsat'ta tahric etti, Heysemi Evsad'da dedi ki: (10/149) senedinde, Mahmud bin Abbas var, o zayıftır. Başlangıcı şöyledir: "Kime dört şey verilmişse dört şey verilmiştir" bunun tefsiri Allah azze ve cellenin kitabındadır..."
(3) Zayıftır. Enes bin Malik'ten Ukayli Duafa'da, ibni Adiy Kamil de tahric senedinde Hasan bin Muhammed Belhi var, o münkerül hadistir.
(4) Zayıftır, Ebu Hureyre'den Tirmizi (3474) tahric etti ve dedi ki; bu hadis garibtir ancak bu vecihten biliyoruz, isnadında Salih el-Mürri var, o zayıftır, Hakim tahric etti ve dedi ki: Hadisin isnadı istikametlidir, isnadında Salih el-Mürri var o metrüktür, Ebu Davud ve Nesai onu terketti (Terğib ve Terhib: 2/492-493, Camiulusul: 5/12).
(5) Hadis hasendi Ahmed güzel bir isnadla tahric etti fakat senedinde İbni Lehia va o zayıftır (Terğib ve Terhib 2/491 ve sonrası Mecmau'zzevaid: 10/148).
(1) Sahihtir, Ebu Hureyre'den Nesai tahric cemaat tahric etti (Malik Ahmed Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi ve ibni Hibban) yine Enes'ten: Ahmed Buhari Müslim ve Nesai tahric etti. (Camiulusul: 5/14-15, Camiussağir).
(3) Hadis zayıftır, Hakim ibni Hibban sahihinde Ukayli Duafa'da tahric etti senedinde Ömer el-Eslemi var o zayıftır, Hakim hakkında dedi ki: İsnadı sahihtir. (Terğib ve Terhib 2/479).
(4) Tahrici geçti, Ebu Hureyre'den ibni Mace tahric etti ve ibni Hibban doğruladı.
(5) Hadis hasen liğayrihidir, Ahmed Müsned'inde, Tirmizi (3378) tahric etti senedinde Ebuz Zübeyr var müdelistir, an an yaptı, bunu Ebu Saidi Hudri ve Ubade bin Samit'in iki sahih hadisi destekliyor.

Müsned'de Hakim'in sahihinde Ebu Said Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu rivayet etti:
"Hangi müslüman içerisinde günah olmayan veya sılai rahmi kesecek birşey olmayan bir dua ile dua etsin. Allah üç şeyden biriyle ona (istediğini) verir: Ya duasını acele kabul eder, ya da onun için ahiret azığı olarak biriktirir, ya da ondan benzer bir kötülüğü defeder" dediler ki:
"O halde çoğaltalım" buyurdu ki:
"Allah daha çok yapıcıdır."[1]
Bunu Taberani tahric etti ve[2] onun yanında şöyledir: "Veya onu sebebiyle daha önce işlediği bir günahı bağışlar" "ya da ondan benzer bir kötülüğü defeder cümlesi yerinde Tirmizi merfu olarak yine Ebu Said hadisine benzer tahriç etti[3] her halukarda mağrifetle dua Allah'tan ümitle bile birlikte mağrifeti gerekli kılıcıdır, Allah Teala buyuruyor ki: (Ben kulumun bana zannıyla beraberim (bana nasıl zan beslerse ona öyle muamele ederim), bana dilediği gibi zan beslesin) bir rivayette de: "Allah'a ancak hayır zanda bulunun"[4]
Said bin Cübeyr hadisinden ibni Ömer'den merfu olark rivayet olunur ki: "Bütün yaratıklardan Allah bir mümini getirir, onu hicabında kılıncaya kadar yaklaştırır ve ona der ki:
"Oku, onu tek tek günahını bildirir, biliyor musun, biliyor musun?" der.
"Evet, evet" der, sonra kul sağa sola yönelir, AllahTeala buyurur ki:
"Ey kulum sana bir sakınca yoktur, bütün yaratıklarım içinde sen benim örtmem içindesin, bu gün seninle benim aramda benden başka senin günahlarını bilen yoktur, git bana getirdiklerinden bir har ile seni bağışladım" (mümin) dedi ki:
"Ya Rab o nedir?"buyurur ki:
"Sen benden başkasından af ümid etmezdin."[5]
S: 281 Bağışlama sebeblerinin en büyüklerinden biri de: Kul bir günah işlediği zaman Rabbinden başkasının bağışlayacağını ümid etmemesi ve günahları başkasının bağışlamayacağını ve o günahlardan hesaba çekmeyeceğini bilmesidir. Bunun zikri Ebu Zer hadisinin[1] şerhi esnasında geçti:"Ey kullarım ben zulmü kendi nefsime haram kıldım."
"Sen bana dua ettikçe ve benden ümidlendikçe, senden olan şeyi bağışlarım, umursamam" yani hatalarının çokluğuna rağmen, o bana büyük gelmez ve ben onu çok görmem. Sahihte Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Sizden biri dua edince rağbetini (isteğini) büyük tutsun, çünkü Allah'a hiçbir şey büyük gelmez ve onu verir."[2] Kulun günahı büyük olsa da Allah'ın bağışlaması ondan daha da büyüktür, günahlar Allah'ın af ve bağışlaması yanında küçüktür.
Hakim'in sahihinde[3] Cabir'den rivayet edildi ki: "Bir adam Pegamber (s.a.v.)'e vay benim günahlarım (iki veya üç kere) diyerek geldi, Peygamber (s.a.v.) ona buyurdu ki: "De ki: "Ey Allah'ım senin mağfiretin benim günahlarımdan daha geniştir, rahmetin benim yanımda amelimden daha ümid vericidir"(adam) bunu dedi, sonra buyurdu ki: "Tekrarla" bunun üzerine tekararladı sonra ona: "Tekrarla" buyurdu, takrarladı, sonra ona: "Allah seni bağışladı" buyurdu, bu manada biri dedi ki:[4]
Ey günahı çok, Allah'ın affı senin günahından büyüktür

En büyük şeyler Allah'ın affının yanında küçük kalır
Diğeri dedi ki:[5]
Ya Rab günahlarım çokluğundan dolayı şayet büyümüşse bildim ki: Senin affın daha büyüktür, eğer senden ancak iyi kimse ümid edecekse günahkar kimse dua edip ümid edecek, benim için sana ancak ümit ve güzel affından başka vesilem yoktur, sonra bende müslümanım.

(1) Hadis sahihtir, Ahmed, Bezzar ve Ebu Ala güzel isnadlarla tahric etti ve Hakim dedi ki: İsnadı sahihtir, Zehebi de ikrar etti. (Tergib ve Terhib: 2/148).
(2) Taberani Evsat'ta tahric etti (Mecmau'zzevaid: 10/148).
(3) Ahmed, Beğavi fierhussünne'de, Tirmizi (3568) tahric etti ve dedi ki: Hadis hasen, garib, bu vecihten sahihtir, Hakim ve ibniHacer doğruladı (Tergib ve Terhib: 2/478) içerisinde şu cümle var: Dedi ki: Kavimden bir adam dedi ki:
"O halde çoğaltalım" buyurdu ki:
"Allah daha çoktur" Yani daha çok icabet edicidir.
(4) Daha önce geçtiği gibi hadis sahihtir, Ebu Hureyre'den, Buhari, Müslim, Tirmizi, Nesai, ibni Mace veAhmed benzerini tahric etti. (Terğib ve Terhib: 2/393-394).
(5) Hadis zayıftır, Taberani Kebir'de tahriç etti, Heysemi Mecma'da dedi ki: (7/37) senedinde Kasım bin Behram var, o zayıftır.
(1) Bu geçen yirmi dördüncü hadistir.
(2) Sahihtir. Ebu Hureyre'den Ahmed Buhari Edebül Müfred (607) ve Müslim tahric etti (Camiulusul: 5/14-15) Buhari'nin lafzı: "Allah bir şey büyük gelmez onu verir."
(3) Hadis sahihtir, adamları adaletlidir, Zehebi bunu ikrar etti.
(4) O Ebu Nuvas Hasan bin Hani'dir.
(5) Yine o Ebu Nuvas'tır.
Mağrifetin ikinci sebebi: Günahlar göğede ulaşsa, ne kadar da büyük olsa istiğfar etmektir, denildi ki: Gözün gittiği yere kadar, başka bir rivayet de: "Eğer hata etseniz ve hatanız gök ve yerin arası kadar mesafaye ulaşsa, sonra Allah'a istiğfar etseniz muhakkak sizi bağışlar" istiğfar: Mağfiret taleb etmektir, mağfiret günahların şerrinden örtülmesiyle birlikte korunmaktır, Kuran'da istiğfarın zikri yoktur, bazen emredilir, Allah Teala'nın şu sözü gibi: (Allahtan mağrifet dileyin, muhakkak Allah çok bağışlacyıcı ve merhaet edicidir) (Bakara: 2/199) ve: (Rabbiniz istiğfar edin sonra ona tevbe edin7 (Hud: 11/3) bazan ehlini medhediyor, şu ayet gibi: (Ve seher vaktinde bağış dileyen (içindir) (Ali İmran: 3/17) ve: (Yine onlar ki, bir kötülük yaptıklarında, ya kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı hatırlayıp günahlarından dolayı hemen tevbe isitğfar ederler. Zaten Allah'tan başka kim bağışlayabilir ki!) (Ali İmran: 3/135) bazan kendinde bağışlanma dileyeni bağışladığını zikrediyor, şu ayet gibi: (Kim bir kötülük işler veya nefsine zulmederse, sonra Allah bağışlanma dilerse, Allah'ı çok bağışlayıcı ve merhametli bulacaktır) (Nisa: 4/110) istiğfar çokça tevbeyle beraber zikredilir, o zaman istiğfar dille mağfiret taleb etmek, tevbe de: Kalb ve azalarla günahlardan uzaklaşmaktan ibaret olur.
Bazen isitğfar yalnız zikredilir ve ona mağifet tertib olur bu ve buna benzer hadislerde zikrolunduğu gibi, denildi ki: Bununla tevbeyle birlikte olan istiğfar murad edilmiştir, denildi ki: Tek zikredilen istiğfar nasları mutlaktır, Ali İmran suresinde zikredileni ısrar etmemekle kayıtlanmıştır, çünkü Allah orada günahlarından dolayı kendisinden bağışlanma dileyen ve fiilinde ısrar etmeyen için bağışla diyen birinin sözü mağfiret talebtir ve onunla duadır, hükmü diğer dualarından dolayı kırıklık içinde olanlar için, veya icabet saatine isabet edenler için seher vakitleri ve namazların arkaları gibi.[6]
Lokma'nın oğluna şöyle dediği rivayet edilir: Ey oğulucuğum dilini şuna alıştır: Allah'ım beni bağışla, çünkü Allah'ın bir saati vardır ki, onda isteyeni reddetmez. Hasan dedi ki: Evlerinizde, sofralarınızda, yollarınızda, sokaklarınızda, nerede olursanız meclislerinizde istiğfarı çoğaltınız, çünkü siz mağfiretin ne zaman ineceğini bilmezsiniz.
İbni Ebiddünya; "Hüsnüz zan"[1] kitabında EbuHureyre'de merfu olarak tahric etti ki: Bir adam yatarken birden göğe ve yıldızlara baktı ve dedi ki: Ben biliyorum ki senin rabbin ve yaratıcın var, Allah'ım beni bağışla, bunu üzerine bağışlandı."
Müverrikten şöyle dediği rivayet edildi: Bir adam kötülük işliyordu, karaya çıktı ve toprak topladı, üzerine yarattı ve dedi ki: Rabbim benim günahlarımı bağışla ve dedi ki: Bu biliyor ki kendisini bağışlayacak ve azab edecek rabbi var, bunun üzerine onu bağışladı."
Muğis bin Sümey'den şöyle dediği rivayet edildi: Pis bir adam bir hatırladı ve dedi ki: Allah'ım senden bağışlamanı istiyorum, bağışlamanı istiyorum, Allah'ım bağışlamanı istiyorum, sonra öldü ve o bağışlandı"[2] buna Sahihayn'da Ebu Hureyre'den rivayet edilen şu hadis şahiddir, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Bir kul bir günah işledi ve dedi ki: Rabbim bir günah işledim, beni bağışla, Allah Teala buyurdu ki: Kulum günahı bağışlayan ve ondan hesaba çeken bir rabbı olduğunu bildi, kulumu bağışladım, sonra Allah'ın dilediği kadar kaldı ve bir başka günah daha işledi ve günah işledi ve dedi ki: Rabbim bir günahı bağışlayan ve onda hesaba çeken bir Rabbi olduğunu bildi, kulum birincisi gibi diğer iki kere daha zikretti"Müslim'in bir rivayetinde üçüncü de buyurdu ki: "Kulumu bağışladım, dilediğini işlesin"[3] manası bu hal üzere olursa, her günah işlediğinde istiğfar ederse.
Açıkçası şudur ki muradı ısrar etmemekle beraber yapılan istiğfardır, bunun için Ebu Bekir Sıddık Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurğunu rivayet etti: "İstiğfar eden ısar etmez, bir günde yetmiş kere dönse de" bunu Ebu Davud ve Tirmizi tahric etti.[4]

(6) Seher: Sabahtan önce geçeni son üçte biri içinde gecenin sonudur.
(1) Hadisin isnadı zayıftır, senedinde Abdullah bin Cafer bin Necih var, o zayıftır.
(2) Ebu Nuaym Hilye'de zikretti (6/68).
(3) Tahrici geçtiği gibi sahihtir, Buhari ve Müslim tahric etti.
(4) Süyuti'nin zikrettiği gibi zayıftır, Ebu Davud ve Tirmizi (3554) tahric etti ve hakkında dedi ki: Hadis garibtir, isnadı kuvvetli değildir. (Camiulusul: 5/142-143).

Günaha kalble ısrarla birlikte dil ile istiğfar ise, o sadece duadır, Allah diler icabet eder, dilerse reddeder. Israr icabete engel de olabilir.

Müsned de[1] Abdullah bin Amr'dan merfu olarak rivayet edildi ki: "Bildikleri halde yaptıkları üzerinde ısrar edenlere yazıklar olsun." İbni Ebiddünya ibni Abbas (r.a.)'dan merfu olarak tahriç etti ki: Günahtan tevbe eden günahı olmayan gibidir, günahtan bağışlama dileyipte ona devam eden rabbiyle alay eden gibidir."[3] Merfuluğu münkerdir, belki mevkuftur.

Dahhak dedi ki: Üç kimseye icabet olunmaz, onlardan şunu da zikretti: Bir kadınla zina eden ve şehvetini giderdikten sonra: "Rabim filancayla yaptığım günahımı bağışla der" Rab der ki:

"Ondan uzaklaş seni bağışlayayım, sen onunla bu şeyi devam edersen seni bağışlamam. Bir adamın yanında bir kavmin malı var ve ehlini görüyor ve:

"Rabbim filanın malından yediğimden dolayı beni bağışla." Allah Teala buyurdu ki:

"Onlara mallarını iade et seni bağışlayayım, onlara iade etmezsen seni bağışlamam."

Allah'tan bağışlama diliyorum (Esteğfirullah) sözünün manası: Onun mağfiretini taleb ediyorum demektir, Allah'ım beni mağrifet et gibidir. Mağfireti gerektiren tam istiğfar günahta ısrar olmayandır. Allah ehlini övdü ve onlara mağfiret vadetti.

Ariflerin bazısı dedi ki: Kimin istiğfarın meyvesi (neticesi) tevbesinin düzeltilmesi oluyorsa o istiğfarında yalancıdır, bazısı diyor ki: Bizim bu istiğfarımız çok istiğfara muhtaçtır, bu hususta biri diyor ki:

Manasına muhalefet ettiğim esteğfirullah lafzından esteğfirullah dese ve kalbiyle vazgeçmese ve Allah mağfiret için dua etse şöyle diyen gibidir: Allah'ım beni bağışla o güzeldir, icabet olunması da ümid edilebilir. Biri dese ki: Yalancıların tevbesi gibi tevbe etti, muradı: İnsanların inandığı gibi tevbe değildir. Bu doğrudur çünkü ısrarla beraber tevbe olmaz, eğer dese: Allah'tan mağfiret diliyor ve ona tevbe ediyorum, onun için iki hal vardır:

Birincisi: Tevbe ediyorum sözünde yalancı ve kalbiyle günah üzerine ısrarlı olması çünkü tevbe etmemiştir, tevbe etmediği halde ona tevbe ediyorum diye kendi nefsinden haber vermesi caiz değildir.

İkincisi: Kaliyle masiyetten vazgeçmiş olması, insanlar Ona tevbe ediyorum sözünü kullanmamasındanın caizliğinde ihtilaf etti, seleften bir gurup kerih (mekruh, çirkin) gördü bu Ebu Hanife'nin ashabını görüşüdür Tahavi onlardan hikaye etti, Rabi bin haysem dedi ki: Tevbe ediyorum sözü yalan ve günah olur, fakat şöyle desin: Allah'ım senden mafğiret diliyorum, benim tevbemi kabul et, bu kalbiyle terk etmemiş kimse manasına hamlediyor ve sonu haline çok benziyor, Muhammed bin Sevka: İstiğfarında diyordu ki: Hayy ve kayyum Allah'tan mağfiret istiyorum ve ondan nasuh tevbe istiyorum ki, ondan başka ilah yoktur.

Huzeyfe'den şöyle dediği rivayet edildi: Yalan olarak kişiye şöyle demesi yeter: Allah'ım mağfiret diliyorum, sonra da geri (günaha döner. Mutarrif: Allah'ın mağrifet taleb ediyor ve ona tevbe ediyorum diyen bir adam işitti ve öfkelendi ona dedi ki: Belki sen yapmayacaksın, bunu zahirine göre tevbe ediyorum demesini kerih gördü, çünkü samimi tevbe günah bir daha dönmemektir, ne zaman geri dönse ona tevbe ediyorum sözünde yalan olmuş olur.

Muhammed bin Ka'b el Kurazi ebediyyen masiyete dönmeyeceğine dair Allah'a söz veren hakkında dedi ki: Ondan daha günahkar kim vardır? Allah'ın kaderinin kendisine işlememesine yemin ediyor. Bu hususta sözünü Ebu'l Ferec ibnil Cezvi tercih etti, Süfyan bin Uyeyne'den buna benzer rivayet edildi. Alimlerin çoğunluğu tevbe edenin: Allah'a tevbe ediyorum demesi ve Rabbin mesayite dönmeyeceğine dair söz vermesinin caizliği görüşündedir, çünkü bundan azmemek ona vacibtir.

(1) Hadis sahihtir, Ahmed güzel bir isnatla Buhari Edebül Müfred'de (380) Hatib tarihinde tahric etti (Terğib ve Terhib: 2/222).
(2) Hadis mevkuftur, Zehebi dedi ki: İsnadı karartıcıdır, Sehavi dedi ki: Senedinde bilmediğim var, Münziri dedi ki: Mevkufa daha fazla benziyor, fethinde dedi ki: Mevkuftur. Hadisin ilk kısmı Hasen liğayrihidir, ebu Said ibni Mesud ve Enes rivayetinden dolayı ve onların hadisleri hasendir (Feyzulkadir: 3/276-277).

Bunun için buyurdu ki: "İstiğfar eden ısrar etmemiştir, velevki günde yetmiş kere dönse de"[1] günaha dönen için de buyurdu ki: "Kulumu bağışladım, dilediğini işlesin"[2]

Meclis keffareti hadisi şöyledir: "Allah'ım senden mağrifet diliyorum ve sana tevbe ediyorum"[3] Peygamber (s.a.v.) hırsızın elini kesti ve ona buyurdu ki: "Allah'a istiğfar et ve tevbe et" (adam) dedi ki:

"Allah'dan mağrifet diliyorum ve ona tevbe ediyorum" dedi ki: "Allah'ım onun tevbesini kabul et"[4] bunu Ebu Davud tahric etti.

Seleften bir cemaat; "Allah'tan mağfiret diliyorum ve ona tevbe ediyorum" sözüne ziyade bulunmayı müstehab gördü, Ömer (r.a.)'den rivayet edildi, o bir adam işitti, diyordu ki: Estağfirullahe ev etübü ileyh, ona dedi ki: Ey ahmakçık dedi ki: Nefsi için faydaya, ara ölüme hayata ve öldükten sonra geri dirilmeye sahib olmayan kimsenin tevbesi gibi (tevbe ediyorum)[5]

Evzai'ye istiğfar edenin şöyle söyleyebilme hadisi soruldu: Hay ve Kayyum olan ve kendisinden başka ilah olmayan büyük Allah'a istiğfar ve tevbe ediyorum, dedi ki: Bu güzeldir, fakat şöyle dese olur: Rabbim beni mağfiret et, ta ki istiğfar tamamlansın. İstiğfar çeşitlerinin en faziletlisi: Kulun Rabbine övgüyle başlaması, sonra günahını itiraf etmesi sonra Allah'tan bağışlama dilemesidir, fieddad bin Evs hadisinde olduğu gibi, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "İstiğfarın efendisi kulun şöyle demesidir. Allah'ım sen benim Rabbimsin, senden başka ilah yoktur, beni yarattın, ben senin kulunum ben sana verdiğim söz ve ahid üzereyim gücü yettiğince yaptığım şeyin şerrinden sana sığınıyorum, bana olan nimetinle sana dönüyom ve günahımla dönüyorum, beni bağışla, muhakkak günahları senden başkası bağışlamaz" bunu Buhari tahric etti[6]
Sahihayn'de Abdullah bin Amr'dan rivayet edildi ki: Ebu Bekir Sıddık dedi ki:
"Ey Allah'ın resulu bana bir dua öğret ki, bu onunla namazımda dua edeyim" buyurdu ki:
"De ki Allah'ım ben nefsime çok zulmettim, günahları ancak sen bağışlarsın, bana kendi katından mağrifet et, bana acı muhakkak sen çok mağfiret eden çok merhamet edensin."[1]
İstiğfar çeşitlerinde: Kulun şöyle demesi: "Esteğfirullahel azim ellezi la ilahe illa huvel hayyul kayyum ve etubu ileyh" Peygamber (s.a.v.)'den bunu Ebu Davud, Tirmizi tahric etti.[2]
"Gece ve gündüz"[3] kitabında Nesai Habbab bin Eret'ten şöyle dediği rivayet etti:
"Dedim ki ey Allah'ın Rasulü nasıl istiğfar ederiz?" buyurdu ki:
"De ki: Allah'ım bizi bağışla, bize acı ve tevbemi kabul et muhakkak sen tevbeleri çok kabul edensin ve çok merhametlisin."Onda Ebu Hureyre'den şöyle dediği rivayet edildi: Rasulullah (s.a.v.)'dan daha fazla estağfirullahe ve etubu ilyh diyeni görmedim.[4]
Dört sünen de ibni Ömer'in şöyle dediği rivayet edilir: Biz bir mecliste Rasulullah (s.a.v.)'in yüz kere: "Rabbim sen beni bağışla, tevbemi kabul et, muhakkak sen tevbeleri çok kabul eden ve çok bağışlayansın" dediğini sayardık.[5]

(1) Ebu Bekir'den tahrici yakında, geçti zayıftır.
(2) Tahrici Ebu Hureyreden geçti, sahihtir.
(3) Sahihtir, Ebu Hureyre'den Tirmizi (3430) tahric etti ve dedi ki: Bu hadis hasen sahih garibtir, ibni Hibban doğruladı, Hakim ve Zehebi de doğruladı, lafzı şudur: "Allah'ım sen eksiklikten noksanlıktan münezzehsin sana hamdederim senden başka ilah olmadığına şehadet ederim sana istiğfar eder sana tevbe ederim" bunu Ebu Bürde el-Eslemi'den Ebu Davud Nesai Darimi tahric etti, hakim doğruladı. (Camiulusul: 5/82).
(6) Sahihtir, Buhari, Tirmizi, (3390) Ahmed, Nesai ve ibni Hibban tahric etti. (Camiulusul: 5/144).
(1) Hadis sahihtir, Ahmed, Buhari, Müslim, Tirmizi, (3521) Nesai ve ibni Mace tahric etti. (Camulusul: 5/43).
(2) Sahihtir, Bilal bin Yesar bin Zeyd Peygamber (s.a.v.)'in kölesinden, o da babasından, o da dedesinden rivayet etti, Ebu Davud, Tirmizi (3572) tahric etti ve dedi ki: Garibtir Hafız ibni Hacer'e dedi ki: İsnadı güzel muttasıldır. (Terğib ve Terhib 2/470).
(3) Hadisin isnadı zayıftır. Nesai ibnüs sünni; "Amelül yevmi evleyyeleti"de tahric etti.
(4) Tahrici yakında geçti.
(5) Tahrici geçti.

"Dedim ki ey Allah'ın rasulü benim dilim küfürbazdır, bunun geneli aileme karşıdır" buyurdu ki:
"Senin ittifakın nerede? Ben Allah'a bir gün ve gecede yüz kere istiğfar ediyorum."[1] Ebu Davud'un süneninde[2] ibni Abbas Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurdu: "Kim istiğfarı çoğaltırsa Allah ona her zaman bir kurtuluş her darlıktan bir çıkış verir ve onu ummadığı yerden rızıklandırır" Ebu Hureyre dedi ki: Ben her gün Allah'a bin kere istiğfar ediyorum, bu benim diyetim kadardır."[3]
Ayşe (r.a.) dedi ki: Sahifesinde çok istiğfar bulana müjde olsun[4] Ebul Minhal dedi ki: Kul kabirde kendisine hoşuna giden çok istiğfardan daha sevimli komşu edinmemiştir, günahların davası istiğfardır.
Ebu Zerden merfu olarak bize rivayet edildi ki: "Her bir derdin devası vardır muhakkak günahların devası da istiğfardır"[5] Katade dedi ki: Bu Kuran sizin derdinize ve devanıza işaret ediyor, sizin dertleriniz ise günahlardır, devalarınız ise istiğfardır. Bazısı dedi ki: Günahkarların durumu ağlamak ve istiğfardır, kimi günahlarını tasalandırıyorsa onun için istiğfarı çoğaltsın.
Riya el-Kaysı dedi ki: Benim kırk küsür günahım var, Allah'a yüz bin istiğfar ettim.[6] Bazısı büluğ çağından itibaren günahlarının hesab etti otuz altıyı geçmediğini gördü, her hata için Allah yüz bin istiğfar etti, Her hata için bin rekat namaz kıldı ve her rekatta da hatim etti. Dedi ki: Yine deben Rabbimin bu günah sebebiyle beni hesab çekmeyeceğinden emin değilim, tevbemin kabul edilememe tehlikesi var, kimin günahlarına önemi artarsa belki günahları az olanların eteklerine yapışır ve ondan istiğfar arar.
Ömer çocuklardan istiğfar taleb ediyor ve diyordu ki: Siz günah işlemediğiniz Ebu Hureyre katiblerin çocuklarına diyordu ki: Allah'ım Ebu Hureyre'yi bağışla deyin, dualarına da amin diyordu. Bekir el-Müzeni dedi ki: Eğer bir adam miskinin (dilenmek için) gezdiği gibi gezse ve bana istiğfar edin dese, yapılmasına (istiğfar olunmaya) nail olur, kimin günahları ve kötülükleri sayıyı aşacak şekilde çok olsa, bildiğinden dolayı istiğfar etsin, çünkü Allah hepsini bilmiş ve saymıştır, Allah Teala buyurdu ki: (O gün Allah o nların hepsini diriltecek ve yaptıklarını kendilerine haber verecektir. Allah onları bir bir saymıştır. Onlar ise unutmuşlardır.)(Mücadele: 58/6) buyurdu: Bildiğin şeyin hayrını senden istiyorum, bildiğin şeyin

şerrinden sana sığınıyorum, bildiğin şey için sana istiğfar ediyorum, muhakkak sen gaybları bilensin."[2] Buna benzer biri dedi ki: Allah'ın bildiği şeyden Allah'a istiğfar ediyorum fiaki Allah'ın merhamet etmediği kimsedir murakabe etmeyen kimseye karşı Allah ne halimdir herkes kötülük yapar fakat Allah Halim'dir hatadan dolayı Allah'a istiğfar et Allah'ın hoşlanmadığı şeyden uzaklaşana müjde olsun gizlisi güzel olan müjde olsun Allah'ın yasakladığından kaçınan kimseye müjde olsun.
Üçüncü sebeb:Mağfiret sebeblerinden:Tevhiddir, ki en büyüğüdür, kim bunu kaybetmişse mağfireti kaybetmiştir, kim tevhidle gelirse en büyük mağfiret sebebiyle gelmiştir, Allah'a buyurdu ki:(Allah kenisine şirk koşulmasını bağışlamaz, bunun dışındaki şeyi dilediği kimse için bağışlar)(Nisa: 4/48) Kim tevhidle beraber yeryüzü kadar hatayla gelse Allah onu yeryüzü kadar mağfiretle karşılar, fakat bu Allah'ın dilemesiyledir, dilerse onu bağışlar, dilerse günahlarından hesaba çeker, sonra akibeti cehennemde ebedi kalmaz, bilakis çıkar, sonra cennete girer.

(1) Zayıftır, Ahmed Müsned'inde, Ebu Davud, Nesai, Hakim tahric etti ve doğruladı, ibni Mace Taberani Kebir'de tahric etti, senedinde Hakem bin Musab var o meçhuldür, Zehebi Hakem bin Musab reddetti. (Terğib ve Terhib: 2/468).
(2) Ebu Davud Ahmed Hakim ibni Abbas'tan tahric etti, sahihtir. (Camiussağir).
(3) Hilye'de de EbuHureyre'den geldi ki: (1/383) "Ben hergün onikibin kere Allah'a istiğfar ve tevbe ediyorum bu benim borcuk kadardır."
(4) Abdullah bin Büsr'den ibni Mace tahric etti, isnadı sahihtir ve Beyki tehriç etti. (Teğib ve Terhib: 2/468) Ayşe'den merfu olarak: Ebu Nuaym ve Hatib tarihinde tahric etti.
(5) Ebu Zer'e mevkuftur Hakim tahric etti ve doğruladı, Zehebi ikrar etti.
(6) Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti (6/194).
(2) Hadis sahihtir, ibni Hibban doğruladı, Ahmed, Tirmizi (3404), Hakim tahric etti ve doğruladı ve Zehebi ikrar etti.
Bazısı dedi ki: Muvahhid (tevhid ehli) kafirlerin atıldığı gibi ateşe atılmaz, kafirlerin atıldığı gibi almaz, eğer kulun tevhidi kamil olur ve ihlası Allah için kamil olursa, imanın şartlarıyla kalbi, lisanı ve azalarıyla kaim olursa veya ölüm anında kalbi ve diliyle kaim olsa, bu bütün günahların mağrifetini gerekli kılar ve cehenneme girmeye engel olur, kimin kalbi tevhidi kelimesini gerçekleştirirse, kalbinden sevgi, tazim, büyükleme, korku ümit ve tevekkül bakımından Allah'tan başkasını çıkarır, o vakit deniz köpüğü kadar da olsa günahları yakılır, belki iyiliğe çevirir, kötülüklerin iyiliklere çevrilmesini zikri daha önce geç, çünkü bu tevhid en büyük iksirdir eğer ondan bir zerre günahkar ve hatalar doğanın üzerine konsa Müsned ve başkası da geldiği gibi onu iyiliklere çevirir, Ümmü Hani Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti: "La ilahe illallah bir günah bırakmaz ve onu hiçbir amel geçemez."[1]
Müsned'de[2] fieddad bin Evs ve Ubade bin Samit'ten rivayet edildi, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Ellerinizi kaldırınız ve deyiniz ki: "La ilahe illallah" ellerimizi bir saat kaldırdık, sona Rasulullah (s.a.v.) elini koydu ve dedi ki: "Elhamdulillah, Allah'ım sen beni bu kelime ile gönderdin, bana bununla emrettin, bunun üzerine bana cenneti vadettin, sen muhakak vadinden dönmezsin, sonra buyurdu ki: "Müjdeler olsun muhakkak Allah sizi bağışladı" fiibli dedi ki: Kim dünyaya meylederse ateşiyle onu yakar rüzgarın savurduğu kül olur, kim ahirete meylerderse onu nuruyla yakar kendisiyle faydalanılan altın olur, kim Allah'a meylederse, onu tevhid nuru yakar ve kıymeti olmayan cevher olur.
Kalbe sevgi ateşi yapışırsa ondan Rabten başka her şeyi yakar, o vakit kalb başkalardan temizlenir, tevhid dikimi için uygun olur: "Ben göklerime ve yerime sığmadım, fakat mümin kulumun kalbine sığdım."[3]
Onlara özlem tükrüğümle bozağıma tıkandı vay havada yanışıma vay havada yanışıma sevgi beni deniz derinliğine attı Allah aşkına boğulanın elinden tutun
Sevginiz kalbime girdi benim her sağlam ahdime girdi
Bu şeyh rahimehulullah'ın bu kitaptaki zikrettiği hadislerin sonuncudur, biz kitabın başında vadedilen elli ilim, hikmet ve edebleri toplayan hadisin tamamlayıcısını Allah'ın yardımı ve dilemesiyle zikredeceğiz, O bize yeter, O ne güzel vekildir, dönüş O'nadır.

(1) Hadis zayıftır, ibni Mace şu lafızla tahric etti: "La ilahe illallah'ı hiçbir amel geçemez ve hiçbir günah bırakmaz" senedinde Zekeriyya bin Mansur vardır zayıftır, Ahmed: "Yüz kere la ilahe illallah günah bırakmaz, bir amel onu geçemez" senedinde Ebu Ma'şer es-Sindi vardır zayıftır.
(2) Sahihtir, Ahmed güzel bir isnatla tahric etti, Taberani ve Bezzar'da, (Terğib ve Terhib: 2/415).
(3) Hadisin aslı yoktur, tahrici ve manasını açıklaması geçti. (Mekasıdul hasene s: 373).

Kırk Üçüncü Hadis

(Ferazi (Mirasları) Ehline Dahil Ediniz)

İbni Abbas (r.a.) dedi ki: Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki:"Feraizi ehline dahil ediniz, feraizinin geride bıraktığı en evla erkeğedir."[1] Buhari ve Müslim tahric etti, bu kırk hadisi şerh edenlerin bazısı şeyh rahimeullahın bundan gafil olduğunu ve Ravh bin Tavus rivayetinde tahric etti, o da babasından, o da ibni Abbas'tan rivayet etti. Müslim, Ma'mer ve Yahya bin Eyyub rivayetinden tahric etti, o da yine -Tavus'tan rivayet etti, bunu Sevri ibni Uyeyne, ibni Cüreyc ve başkaları rivayet etti- Tavus'tan, o da babasından mürsel olarak ibni Abbas'ı zikretmeksizin, Nesai mürselli tercih etti.[2]

Alimler; “Feraizi ehline dahil ediniz”in manasında ihtilaf etti, bir gurup dedi ki: Feraizle murad Allah’ın kitabında takdir edilmiş olandır, muradı: Takdir edilmiş olan Ferizaları Allah’ın isimlendirdiği kimselere verin, bu farzlardan sonra kalana erkeklerin en evlası müstehaktır.
En evla ile murad en yakındır, erkeklerin en yakın asabenin en yakınıdır, S:293geri kalan asabelikle hakedilir hadisi imamlardan bir topluluk bu mana ile tefsir etti, imam Ahmet, İshak bin Raheveyh bunlardandır, o ikisinden İshak bin Mansur nakletti, buna göre kız, kızkardeş, amcaoğlu veya kardeşoğlu bir arada olsa kızın yarıyı almasından sonra geri kalanı asabe kalır, bu ibniAbbas’ın görüşüdür, bu hadise tutunuyor ve insanların hepsinin bunun zıddı üzere olduğu kabul ediyordu. Yine Zahiriye de onun görüşünü benimsedi.
İshak dedi ki: Kız ve kızkardeşle birlikte asabe varsa, asabenin alması daha haktır, eğer onunla beraber kimse yoksa kızkardeşe kalan verilir.
İbni Mesud’dan şöyle dediği rivayet edildi: Kız asabesi olmayanın asabesidir. Bazısı bunu reddetti ve dedi ki: Bu söz ibni Mesud’dan olduğu doğru değildir ibnuzzübeyr ve Mesruk ibni Abbas’ın görşündeydiler sonra döndüler.
Alimlerin cumhura göre kızkardeşler kız asabedir, artan onadır (kız kardeşe) Ali, Ömer, Ayşe, Zeyd, ibni Mesud, Muaz bin Cebel bunlardandır. Abdurrazzak[1] rivayet etti dedi ki: Bize ibni Cüreyc haber verdi ben Tavus’a kız ve kız kardeşten sordum, dedi ki: Babam ibni Abbas’tan, o da bir adamdan, o da Peygamber (s.a.v.)’den bu hususta birşey zikrediyordu, Tavus bu adamdan razı oluyordu, dedi ki: Babam bunda şüphe ediyordu ve bu hususta birşey söylüyordu, bunun hakkında da kendisine soruyordu, açık olan Allah en iyisini bilir Tavus’un muradı bu hadistir, çünkü ibni Abbas’ın yanında Peygamber (s.a.v.)’den kızkardeşle kızın mirası hususunda açık bir nas yoktur, ancak bu habi gibisinin geneline yapışıyordu.
Tavus’un zikrettiği ibni Abbas bir adamdan rivayet etti ve o ondan razı değil ibni Abbas’ın rivayetin çoğu sahabedendir. Sahabelerin hepsi de adildirler, onlar övülmüştür, bundan sonra Tavus’un rizasının önemi yoktur.

(1) Sahihtir, Ahmed, Buhari, Müslim, Tirmizi (2099) ibni Abbas’tan tahric etti. (Neylül Evtar: 6/55) Camiussağir Nasburraye: 4/428).
(2) Mürseldir, ibni Tavus’tan, Tahavi, Nesai sünenül kübra da Said bin Mansur süneninde tahric etti.
(1) Musannef’inde tahric etti.
(2) Buhari sahihinde tahric etti. (Boğa rakamlamasıyla 6355).

Buhari’nin sahihinde[2] Ebu Kays el-Evdi’den, o da Hüzeyl bin fierahbil’den şöyle dediğini rivayet etti: Bir adam Ebu Musa’ya geldi ve ona kız, oğul kızı ve ana baba bir kızkardeşten soruldu dedi ki: Kıza yarı kızkardeş geri kalan ibni Mesud getir o da bana uyacaktır, ibni Mesud geldi bunu ona zikretti, bunun üzerine dedi ki: O halde ben sapıtmış ve hidayete ermemişlerden olurum, ben Rasulullah (s.a.v.)’in hükmüyle hükmedeceğim: Kıza yarı oğul kızına üçte ikinin tamamlayıcısı olarak altıda bir geriye kalan kız kardeşedir, dedi ki: Ebu Musa’ya geldik ibni Mesud’un sözünü haber verdik, dedi ki: Bu alim sizin içindeyken bana sormayın.
Yine bunun hakkında Ameş’ten, o da İbrahim’den, o da Esved bin Yezid’den şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah (s.a.v.) dönemin bize bin cebel içimizde yarı kız, yarı kızkardeşi şeklinde hükmetti, Ameş sonra Rasulullah (s.a.v.) döneminde cümlesini zikretmeyi terketti onu zikretmedi.[1]
Bunu Ebu Davud diğer vecihten Esved’den tahric etti[2] ve şu fazlalığı yaptı: O gün Peygamber (s.a.v.) sağdı. İbni Abbas sözünü Allah azze ve cellenin şu ayetiyle dile getirdi: (De ki: Allah babası ve çocuğu olmayan kimsenin mirası hakkında hükmü şöyle açıklıyor: Eğer çocuğu olmayan kimse ölürde onun bir kızkardeşi bulunursa, bıraktığının yarısı onundur) (Nisa: 4/176) Diyordu ki: Siz mi, yoksa Allah mı, daha iyi bilir? Yani Allah ona çocuk olmakla birlikte yarı verdi, siz ona kız çocuğu varken yarı veriyorsunuz.[4] Doğrusu Ömer ve cumhurun görüşüdür, bu ayette bunun zıddında delilik yoktur, çünkü (bıraktığının yarısı onudur)’la murad: Farz iledir tamamen çocuk yokluğunda şart kılınmıştır.
Bunun için sonra buyurdu ki: (Kız kardeşler iki tane olursa (erkek kardeşlerin) bıraktığının üçte ikisi onlarındır.” (Nisa: 4/176) Yani farz iledir, tek kız kardeş erkek ve kız çocuğun yokluğunda alır, yine iki kızkardeş ve daha fazlası erkek ve kız çocuğun olmaması durumunda üçte ikiyi hak eder, eğer çocuk varsa erkekse erkek ve kızkardeşlerden önde tutulur, erkek çocuk yokta kız çocuk varsa, ona ayrılan farzdan sonra geri kalın ittifakla erkek kardeş kızkardeşiyle birlikte hakeder, eğer kız kardeşi erkek kardeşi haktan düşürmüyorsa, asabelerden daha uzak olanı amca ve amca oğlu gibisi nasıl düşürür. S:295 Eğer uzak asabe düşürmezse, kız kardeşe iştirakini olmamasından dolayı kızkardeşin ondan önde tutulması kesinleşir, ayetin mefhumuna göre çocuk kızkardeşi farzla yarıdan engeller, hak budur, mefhumu kızkardeşe kızla düşer değildir, onun mirasından artanı da almaz, bunu Allah Teala’nın şu ayeti delildir: (Kızkardeş ölüp çocuğu olmazsa erkek kardeşte ona varis olur). (Nisa: 4/176)
Kız çucuğu erkek kardeşi kızkardeşinin mirasında kız veya kızlardan artanlandan engelleyeceği ümmet icma etti, ancka kız çocuğun varlığı erkeğin kızkardeşinin mirasının tamamını almasına engeldir, eğer çocuk erkekse erkek kardeşi mirastan engeller, eğer kızsa mirasından artanı engelleyemez, çocuk eğer kızsa ölenin kızkardeşine yarı miras verilmesini engeller ve farzından artan mirası engelleyemez, çocuk erkekse kızkardeşi (ölenin) mirastan tamamen engeller, Allah en iyisini bilir.
“Farzların geriye bıraktığı en evla erkeğedir” sözü hakkında denildi ki: Bununla murad özellikle uzak asabedir, yakın asabe dışında erkek kardeş çocukları amca çocukları ve onların çocukları gibi, delil şudur ki: Farzlardan sonra kalan asabe yakınsa çocuklar ve kardeşler gibi ittifakla kız erkek ortak olur, yine kızkardeşle kız da nas ile böyledir.

Yine ittifakla ondan bu şekil özeldir, yine azad edilmiş mevla ittifakla özeldir. Kızla kız kardeş nasla özeldir.
Diğer bir gurup dedi ki:“Farzları ehline dahil ediniz” sözüyle murad:cümleten farz sahiblerinin ister farzla ister ta’sible (asabelikle) hak ettikleridir; “Geri kalanı en yakın erkeğedir” sözüyle murad: Kendisine farz olmayan asabedir buna şu delildir, hadis başka bir lafızla da rivayet edildi şöyle ki:“Malı feraiz ehli arasında Allah’ın kitabı üzere taksim ediniz” buna her yönden feraiz ehli olan girdi, buna göre kız kardeşin erkek kardeşi veya amca oğlusuyla -ona asabe olduğu zaman- birlikte aldığı bu taksime dahildir, çünkü cümleten feraiz ehlindendir, yine kız kardeşin kızla birlikte aldığı da böyledir.

(1) Buhari sahihinde (boğa rakamlamasıyla: 6360) yine Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi ve ibni Mace tahric etti. (Neylül Evtar: 6/58).
(2) Ebu Davud süneninde, Buhari’de manasıyla tahric etti. (Neylül Evtar: 6/58).
(4) Abdurrazzak ve Beyheki tahric etti. Hakim ve Zehebi doğruladı.

Diğer bir grup dedi ki: “Feraizi ehline dahil ediniz” ve: “Malı feraiz ehli arasında taksim ediniz” sözündeki feraiz ehliyle murad: Allah’ın kitabında isimlendirdiği miras ehilerinde, farz ehillerinden ve asabelerden hepsidir ister takdir edilmiş ister edilmemiş olsun varislerin aldığı herşey Allah’ın kendilerine kıldığı farzdır, ana baba ve çocukların zikrinden sonra buyurdu ki: (Allah tarafında konmuş farzlardır). (Nisa: 4/11) Onlar içinde farz sahibi ve asabe de vardır, yine buyurdu ki: (Ana baba ve yakınlarının bıraktıklarından kadınlara da bir pay vardır. Gerek azından gerek çoğundan bir hisse ayrılmıştır). (Nisa: 4/7) Bu asabeleri de farz sahabeleri de kapsar, yine şu hadiste: “Feraizi ehli arasında Allah’ın kitabı üzere taksim ediniz” taksimi Allah’ın kitabı üzere farz ehillerini de asabeleri de kapsar, bu hal üzere taksim olur da sonra bir şey artarsa farzları varislerden erkek olan en yakına özel olarak verilir, yine yine eğer Allah’ın kitabına taksimiyle ilgili bir belirti yoksa bu durumda onlardan en evla erkek alır.
Bu hadis Allah’ın kitabında zikredilen mirasların ehillerine taksiminin keyfiyetini açıklıyor, Kuran’da taksimde artan malı alacak varisleri ev onların kısımların ve onların hallerini açıklamıştır, bu hadis açıklıyor, yine isimlerinin açıklanmadığı geri alan asabelerin miras alma keyfiyetini de açıklıyor, bu hadis Kuran ayetlerin yanına katıldığı zaman farz ehli ve asabelerin hepsini miras taksimi düzene biner.
Allah Teala’nın Nisa suresinin evvelinde zikrettiği gibi biz de çocuklar ve ana babanın mirasını zikredeceğiz ana baba bir veya baba bir (ana ayrı) kardeşlerin mirası hükmü zikredeceğiz, yine surenin sonunda zikredilği gibi. Çocuklara gelince Allah Teala buyurdu ki: (Allah size, çocuklarınız hakkında erkeğe kadının payını iki misli (miras vermenizi) emreder) (Nisa: 4/11) bu kızlar ve erkeklerin bir arada olmasının hükmüdür, erkeğe kızın iki katı verilir, buna alimlerin ittifakıyla çocuklar ve oğulların çocukları da girer, ne zaman çocuklardan kızlar ve erkekler olarak kardeşler bir arada olsa çoğunluğa göre bu şekilde mirasları taksim edilir, eğer kendi sulbünden bir kız veya iki kız varsa S: 297 ve kız kardeşiyle beraber bir oğlun oğlu da varsa, geri kalanı üçte bir olarak paylaşırlar, çünkü bu genel dahildirler, bu cumhur alimlerin görüşüdür, Ömer Ali Zeyd ibni Abbas bunlardandır (r.a.) dört mezheb imanı görüşü de budur.
İbni Mesud kendi sulbünden kızların üçte ikiye tamamladıktan sonra geri kalan tamamen oğlun oğlunadır, bu Alkame Ebu Ser ve zahir ehlinin görüşüdür, onlara göre erkek çocuk kız kardeşini ta’sib etmez ancak kızkardeşe bir farize olupta yalnız kalması durumunda ta’sib eder, yine şu hususta da edilir: Kız ve erkekli kızlı oğul çocukları varsa geri alan bütün oğul çocuklarınadır, erkeği kızın iki payı verilir.
İbni Mesud kız, oğul kızları ve oğulları hakkında dedi ki: Kıza yarı, geriye kalan oğul çocuklarınadır, erkeğe kızın iki payı vardır ancak oğlun kızlarına altıda birden fazla olursa müstesnadır, bu durumda onlara altıda bir verilir geri kalanlar oğlun oğullarına verilir, bu Ebu Sev’rin de görüşüdür.
Cumhur dedi ki: Geri kalan yarı oğlun çocuklarına erkeğe kızın payı şeklinde verilri, ayetin umumuna dayanarak böyledir, onlara göre çocuk ne kadar aşağıda olsa her halukarda kendi derecesindekileri ta’sib eder, bu durum ister kendisiyle (erkek çocuklar) beraber kıza farz olsun olmasın böyledir kendisi olmaksızın kıza bir farz olması şartıyla kendine üst derecedeki kızlar kendini (erkek çocuğu) ta’sib edemez, kendinden alttakiler de her halukarda kendini ta’sib edemez.
Sonra Allah Teala buyurdu ki: ((Çocuklar) ikiden fazla kadın iseler, ölünün bıraktığının üçte ikisi onlarındır. Eğer yalnız bir kadınsa yarısı onundur) (Nisa: 4/11) bu çocuklardan kızların yalnız kalmasının hükmüdür, teke yarı, ikiden fazlaya üçte iki, buna kendi sulbünde olan kızlarda girer, onların olmaması durumda oğlun kızları da girer, eğer hep bir arada olsalar ve sulbten olan kızlar üçte ikiyi tamamlasalar oğul kızlarına bir şey yoktur eğer kızlar üçte ikiyi tamamlamamışsa sulbten gelen kız birse, beraberinde de oğul kızları varsa kıza yarı oğlu kızların üçte ikinin tamamlayıcısı altıda bir verir, ta ki sulb kızlarının farzı üçte ikiyi geçmesinin zikri geçen ibni Mesud hadisiyle bu şekilde Peygamber (s.a.v.) hükmetti ve bunu alimlerin görüşüdür, ancak ibni Mesud, Selman ve Rabia’dan oğul kızlarına bir şey verilmeceğine dair rivayet vardır, Ebu Musa bu husustaki görüşü kendisine ulaşınca ibni Mesud’un görüşüne döndü.[2]

(2) Vakıa Osman (r.a.)’ın halifeliği günlerindeydi, Ebu Musa da Kufe’de emir idi, Ebu Musa ibni Mesud’un rivayetine döndü, haberi Ebu Davud rivayet etti. (Neyül Evtar: 6/58).

Alimler iki kızın mirası müşkil geldi, o ikisine ibnül Münzir[1] ve başkasının hikaye ettiği gibi üçte iki verilir (icma ile) ibni Abbas’tan o ikisine yarı verilir diye rivayet edilen şey hakkında denildi ki: İsnadı sahih değildir, Kuran bunu zıddına işaret ediyor çünkü buyurdu ki: (Bir kadın ise yarısı onundur) (Nisa: 4/11) birden fazlaya nasıl yarı verilir? İbni Mesud’un kıza

yarı, oğul kızına üçte ikinin tamamlayıcısı olarak altıda bir verileceğine dair hadisi, evla olarak kıza (birden fazlaya) üçte iki verileceği delildir.
İmam Ahmed, Ebu Davud ve Tirmizi Cabir'den tahric etti ki: "Peygamber (s.a.v.) Sad'ın iki kızına üçte iki miras verdi."[3]
Fakat Kuran'dan Allah Teala'nın şu kavlinden dolayı anlamı müşkil oldu: (Eğer onlar ikiden fazla kadın iseler) (Nisa: 4/11) bunun için insanlar bunda ihtilaf etti.
İnsanlardan bir çoğu bu hususta çeşitli sözler söyledi, bazıları dedi ki: İki kızın mirası iki kız kardeşin mirasından istifade edildi, çünkü Allah Teala buyurdu ki: (Kız kardeşler iki tane olursa (erkek kardeşinin) bıraktığının üçte ikisi onlaradır) (Nisa: 4/176) İki kız kardeşten fazlası mirasın hükmü ikiden fazla (kızın) mirasından istifade edildi.
Bazısı dedi ki: Kıza erkek kardeşiyle birlikte Kuran'ın ifadesiyle üçte bir verilir, kız kardeşiyle birlikte üçte bir olması daha evladır, bazı başka bir yol takib etti o da: Allah çocuklardan erkek ve kızların bir arada oluşunun hükmünü zikretti erkeklerden ayrılma durumunda kızların mirasını hümünü de zikretti, erkeklerin kızlardan ayrı kalma durumunda mirasını ifade etmedi, bir arada oluştu erkeğe kızın iki payını verdi eğer oğulla birlikte iki kız bir arada olsa onun için onlardan ikisin nasibi kadar nasibi vardı, eğer onunla birlikte sadece bir kız varsa, oğula üçte iki, kıza üçte bir verilir, Allah mutlak olarak erkeğin iki kız payı alacağını zikretti.
S: 299 Kızın erkekle birlikte olması durumun üçte iki kızın payı değildir, çünkü o vakit onların payı yarıdır, bu durumda üçte iki onların yalnız (erkek olmaksızın) haldeykenki paylarıdır.
Burada Kuran'ın açıklamadığı üçüncü bir kısım kaldı o da çocuklardan erkeklerin yalnız başına kalışların hükmüdür, bunu da ibni Abbas hadisine dahil edilmesi mümkündür. "Geri kalan en evla erkeğidir" bu kısım kaldı hükmü Kuran'da açıklanmadı, bu durumda mal çocuklardan en yakın erkeğe verilir, halde buna göredir, eğer oğlun oğluyla oğlunun oğlu bir olsa malın tamamı oğula verilir. Eğer oğlun oğluyla oğlunun oğlu bir olsa mal oğlun oğlunun olur, bu ibni Abbas (r.a.) hadisin gereğincedir, Allah en iyisini bilir.
Sonra Allah Teala ana babanın mirasının hükmünü zikretti, buyurdu ki: (Ölenin çocuğu varsa, ana babasında herbirinin mirastan altıda bir hissesi vardır, bu ölenin çocuğu olması durumuna ana babanın mirasının hükmüdür, ister çocuk erkek, ister kız ister kendi sulbünde isterse oğlun çocuğu olsun aynıdır bu alimlerden icma gibidir, Mücahid'den buna muhalif rivayet hikaye edildi, ne zaman ölen çocuğu veya oğlunun çocuğu olsa ve ana babası varsa ana babasından herbirine farz olarak altı da bir verilir, sonra eğer çocuk erkek ise ana babanın altı da birinden sonra kalanda onundur, belki bu şu hadisin sözü dahildir: "Feraizi ehline dahil ediniz geri kalan en evla (en layık (veya) en yakın) erkeğedir."
Asabelerin en yakın: Oğuldur, eğer çocuk kız ve iki ve ikiden fazlaysalar üçte iki onlarındır, maldan hiçbir şey artmaz eğer kız tekse ona yarısı verilir ve maldan diğer bir altıda bir artarr, onu da baba ta'sib ile alır, Peygamber (s.a.v.)'in şu hadisiyle amel ile böyledir: "Ferazi ehline dahil ediniz, geri kalan en evla erkekdir çünkü o kardeş ve onu oğlundan ama ve onu oğlundan daha yakındır.
Sonra buyurdu ki: (Eğer çocuğu yok da ana babası ona varis olmuş ise anasına üçte bir düşer) (Nisa:4/11) yani: Ölünün çocuğu yok ve ana babası ona varis oluyorsa, anasına üçte bir verilir, bundan üçte birden sonra kalan babaya vereceği anlaşılır, çünkü mirası anne babasına olduğu isbat edildi ve anneye üçte bir tahsis edildi, bilindi ki geri kalan babayadır, anneye verilir demedi, ta ki o ikisi çocuklar ve kardeşler gibi içlerinde erkekler ve kızlar varsa malı ta'sib ile bölüşür zannı verilmesin.

(1) İcma s: 66 Katar baskısına bak.
(3) Hadis hasendir, Nesai hariç beşi tahric etti (Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi, ibni Mace) ve Hakim, Tirmizi dedi ki: (2093) bu hadis ihsan, sahihtir. (Neylül Evtar: 6/56).

İbni Abbas Umriyyeteyn ile birlikte karıştırılmış iki meselede bu ayete dayanarak hükmediyordu, Umriyyeteyn eş ve anne babadır, Ömer eşler maldan farzlarını alırlar ve iki mesele de o ikisinin farzından sonra kalanın üçte bir anaya kalanı babaya şeklinde hükmetti, ümmetin cumhuru da ona tabi oldu.[2]
İbni Abbas dedi ki: Bilakis anaya üçte bir tamamen verilir, Allah Teala'nın şu ayeti delildir: (Ölünün çocuğu yok ve ana babası ona varis oluyorsa anasına üçte bir vardır). Bunun cevabında denildi ki: Allah anaya üçte biri iki şartla kıldı: Birincisi Ölenin çocuğu olmaması.
İknicisi: Ana babası varis olması, yani sadece ana baba mirasta yalnız kalması, ana baba mirasta yalnız kalmayınca ona da üçte biri hak edemez, velev ki ölenin çocuğu olmasın.
Denilir ki: -Bu güzeldir- (Ana babası da ona varis olsa, anasına üçte bir vardır). Yani ana babanın varis olduğundan, anasına terkettiğinin üçte biri vardır demedi, -altıda birde dediği gibi- manası eğer onun (ölenin) çocuğu yoksa, malından ana babasını da mirası varsa, ana babaya özel olan bu mirasın üçte biri annenin geri kalansa babanındır.
Bu sırdandır ki, Allah en iyisini bilir, Allah ehline takdir edilen mirası zikretti eden şey zikretti: (Terkettiğinden) veya şu ayet olduğu gibi buna işaret eden şey zikretti: (Yapacağı vasiyette veya borçtan sonra) vasiyetter ve borçlardan ona farz sahibenin hakkında kendisine takdir edilmiş olan farz olduğunu açıklamak için böyle yaptı ve asabelerin veya erkeler ve kızları tasib üzere, çocuklar ve kardeşler gibi paylaştıklarını zikretti ve bunlardan bir kayıtla bağlamadı, ta'sib ile taksim edilen malın, malın tamamının olmadığını açıklamak için bilakis bazen malın tamamı olur bazen takdir edilmiş farzlardan artan olur, bu

arada çocuğu olmayan evladından ana babanın mirası zikredince ve paylaşımları da sade farzla olmayınca çocukla birlikte miraslarında olduğu gibi ve sade tasib ile de olmadığı erkeğin kızı tasib edipte onun iki mislini aldığı gibi de olmayınca ana alacağını farzla S: 301 baba da alacağını tasible alıyor, buyurdu ki: (Ve ana babası ona varis olmuşsa annesine üçte bir vardır) yani anne ve babanın (çocuklarının) mirasından hakettikleri miktardan anne farz olarak üçte birini alır, kalanı baba tasib ile alır, bu Allah açtığıdır, daha önce buna ulaşanı bilmiyorum, hamd ve minnet Allah'adır sonra Allah Teala buyurdu ki: (Eğer ölenin kardeşleri varsa anasına altıda bir (düşer bütün bu paylar ölenin) yapacağı vasiyette kardeşlerle birlikteyken anne alır, anneyle birlikte babanın mirasını zikretmedi, şüphesiz beraberlerinde baba olmaksızın anneyle kardeşler birlikte olsalar, anne altıda bir kalanı kardeşler alır onun iki kardeş ve daha fazlası cumhura göre hac beder (engeller).
Eğer kardeşler ve anneyle birlikte baba da varsa çoğunluk dedi ki: Kardeşleri baba hac beder miras alamazlar. İbni Abbas'tan anne çocuğun anneyle birlikte farzla varis olduğu gibi, farzla anneyi hacbettikleri gibi altıda bir miras alırlar. Denildi ki: Bu şu sözü üzerine bina edilmiştir: Kelale: Özellikle çocuğu olmayan kimsedir, kelale için babayı kaybetmiş olmak şart değil kardeşler babayla birlikte farzla varis olur.
Müteahhirin alimlerden bazısı dedi ki: Eğer kardeşler babayla hacbolursa (engellenirse) anayı bir şeyden hacbedemezler, bilakis o zaman üçte bir alır, bunu imam ebful Abbas, ibni Teymiyye tercih etti, Ömer ve seleften başkasının sözde şu alınabilir: Aslen miras almayan hacbedemez, benzerini Ahmed Hiraki söyledi, fakat alimlerin çoğu bundan muradın şu mana olduğunu söylüyorlar: Tamamen mirasa kafir ve köle gibi ehil olmayanlardır, kendisinde daha yakın tarafından hacbedildiğinden dolayı varis olmayanlar değildir. Allah en iyisi bilir, kardeşle hacbolmuşsa anneyi hacbedemezler sözünü şu şahiddir: (Eğer onun kardeşleri varsa anasına altıda bir vardır) ve babayı zikretmedi bunun kardeşlerle birlikte babanın yalnız kalışının hükmü olduğunu delil oldu. Altıda birden sonra geri kalanlar tamamen onlarındır, bu zayıftır çünkü kardeşlerle anne bir olabilirler ve onlar üçte birden başka olmaz, Allah en iyisini bilir.
Bilin ki Allah ana babanın mirasının hükmünü zikretti dedi ve nineninkini zikretmedi, nineye gelince: Ebu Bekir Sıddık ve Ömer bin Hattab (r.a.) dedi ki: O ikisi için Allah'ın kitabında bir şey yoktur.[2]

(1) İkisine Ğarraveyn meselesi de denilir.
(2) Beyheki, Darimi, Abdurrezzak, ibni Ebi fieybe ve Said bin Mansur tahric etti.
(3) Beyheki, Darimi Abdurrezzak ve ibni Ebi fieybe tahric etti.
(2) Hadis sahihtir, Kabisa bin Züeyb'ten Ahmed Ebu Davud, Tirmizi tahric etti ibni Mace, ibni Hibban ve Hakim doğruladı, Hafız bin Hacer dedi ki: Adamlarının güvenilirliğinden dolayı isnadı sahihtir, ancak şekil mürseldir, çünkü Kabisa'nın sıddık (Ebu Bekir)'den işitmesi ve kıssayı görmesi sahih değildir, benu ibni Abdil Bes dedi. (Neylül Evtar: 6/60).
Bazı alimler bunun üzerine icma olduğu hikaye etti ve onun farzı sünnet ile isabet edildi, ve denildi ki: Altıda bir Rasulullah (s.a.v.)'in verdiği bir yemektir, farz değildir, yine ibni Mesud ve Said bin Müseyyeb'ten de rivayet edildi yine zayıf vecihlerle ibni Abbas'tan annenin almaması halinde anne yerinde olduğu ve annenin mirası alacağı rivayet edildi, bazen üçte bir bazen de altıda bir alacağı rivayet edildi, bunlar şazdırlar (kaide dışı).
Ninenin dedeye dahil edilmesi salih değildir, çünkü dede asabeyle gelen asabedir nine farz sahibiyle farz geliyor bu nedenle zayıftır, denildi ki: Ona farz yoktur, ancak Peygamber (s.a.v.)'in verdiği altıda bir vardı, bunun için farz sahiblerine kalanın verileceğini görüşünde olan bir gurup dedi ki: Farzının zayıflığından dolayı nineye verilmez, bu Ahmed'den bir rivayettir.
Dedeye gelince alimler öncede zikredilen hallerde babanın yerinde olacağına ittifak etti çocukla birlikte farz ile altıda bir miras alır çocuk olmaması durumunda ta'sib ile miras alır, çocuklardan kızların bulunmasıyla bir şey geriye kalırsa, şu hadisle amel ile ta'sib ele alır: "Feraizin geriye bıraktığı en evla erkeğindir" fakat anne, dedeyle birlikte şeylerden birinin bir arada oluşunda ihtilaf ettiler. Sahabeden bir guruptan anneye kalan üçte birinin anneye olduğu rivayet edildi, daha önce beraberinde ablayla olduğu gibi bu Ömer ve ibni Mesud'dan rivayet edildi, bazıları bu şekilde nakletti.
Bazısı dedi ki: Ömer ve bini Mesud'dan (koca) eş, anne ve dede hakkında rivayet edidi ki: Anneye kalanın üçte bir verilir, ibni Mesud'dan başka bir rivayet daha yapıldı: Artan yarı anneyle dede arasında yarı yarıyadır. Karı anne ve dedeye gelince bin Mesud'dan şaz bir rivayet var ki: Anneye kalanın üçte bir vardır, ondan sahih olan cumhurunki gibi ona tamamen üçte bir verilir, bu ibni Sirin babayla birlikte anne hakkındaki ayrımına benziyor: O ikisiyle birlikte koca olursa anneye kalanın üçte bir eğer o ikisiyle birlikte karı olursa anneye üçte bir verilir.
Alimlerin cumhuru dedeyle birlikte anaya mutlak olarak üçte bir verilir, bu Ali, Zeyd ve ibni Abbas'ın görüşüdür, anneyle birlikte baba ve dedeyle birliktenin farkı: Babayla birlikte ikisini bir isim kapsar, o ikisi ölüye yakınlıkta birdirler, o ikisinde erkek kadının iki payını alır çocuklar ve kardeşler gibi, dede ile anne ise ikisini bir isim kapsamaz, dede babadan daha uzaktır bu hususta ona eşit olması gerekmez eğer dede kardeşlerle beraber olursa, eğer anne bir (baba ayrı ieseler) onu düşerler çünkü onlar ancak kelaleden miras alıyorlar, Kelale: Babası ve çocuğu olmayan kimsedir, ancak bin Abbas'tan şaz bir rivayet vardır.
Eğer baba bir veya ana baba bir iseler, alimler eski ve yeni olarak miraslarında ihtilaf etti bazısı mutlak olarak dedeyle kardeşleri düşürdü, baba vasıtasıyla düşürdüğü gibi, bu Sıddık Muaz ibni Abbas ve başkalarının görüşüdür, delilleri Kuran'da dede babadır mirasta da baba ismi dahil olur, çocuğun çocuğu çocuk olduğu gibi, çocuk olmadığı zaman çocuk ismine ittifakla dahil olur, kardeşler ancak kelaleyle birlikte varis oluyorlar, baba bir kardeşler gibi dede onları hacbeder,

dede kardeşlerden daha kuvvetlidir çünkü bir cihette farz ve ta'sib kendisinde toplanıyor o baba gibidir, bu durumda Rasulullah'ın: "Kalan en yakın erkeğeder" hadisin geneline girer.
Bazısı kardeşlerle dedeyi ortak yaptı, bu sahabeden bir çocuğunun görüşüdür, onlardan sonra fakihlerin çoğu mirasta onlar ortak kılması hususunda uzun ihtilaf içindedir, seleften bazısı onların hükmünde suskun kalıyordu, haklarında bir cevap vermiyordu, durumları karşıklığından dolayı böyle yapıyorlardı, eğer uzama korkusu olmasaydı bu meselede geniş söz ederdim, fakat bu gerçekten uzamaya sebeb olur.
Ana baba bir veya baba bir kardeşlerin mirasının hükmüne gelince, Allah Teala Nisa suresinin sonunda şu sözüyle zikretti: (Senden fetva isterler. De ki: "Allah babası ve çocuğu olmayan kimsenin mirası hakkındaki hükmü şöyle açıklıyor: Eğer babası ve çocuğu olmayan kimsenin mirası hakındaki hükmü şöyle açıklıyor: Eğer çocuğu olmayan bir kimse ölür de onun bir kızkardeşi bulunuyorsa, bıraktığın yarısı bunundur) (Nisa: 4/176) Kelale neseb hastalığı ve onu ölüyü kuşatmasından alınmıştır, bu da yukarıdan ve aşığıdan nesebinin yokluğunu mutlak olarak gerekli kılar, Allah Teala çocuğunun yok oluşunu ifade etmesi babasını daha öncelikli olarak olmasını uyarısıdır, çünkü çocuğun babaya intisabı çocuğunda intisabından daha açıktır, çocuğun olmayışını zikretmek daha öncelikli olarak babanın olmayışına tenbihtir, Ebu Bekir Sıddik (r.a.) dedi ki: Kelale çocuğu ve babası olmayan kimsedir[2] buna sahabeler ve onlardan sonra alimlerin cumhuru tabi oldu.

(2) Beyheki, Taberi, Darimi, Abdurrezzak ve ibni Ebi fieybe tahric etti.

Bu merfu olarak Ebu Seleme bin Abdurrahman'ın Peygamber (s.a.v.)'den mürsellerinden rivayet edildi, Ebu Davud bunu mürsellerde[1] tahric etti, Hakim bunu Ebu Seleme'den o da Ebu Hureyre'den merfu olarak tahric etti ve doğruladı, Ebu Hureyre'yi zikirle mevsulleştirmek zayıftır.
(Eğer çocuğu olmayan bir kimse ölür de onun bir kız kardeşi bulunursa, bıraktığının yarısı onundur) yani ölünün tamamen çocuğu yoksa, ne erkek, ne de kız, o zaman mız kardeşe terkettiğinin yarısı farz olarak verilir, bunun mefhumu eğer onun çocuğu varsa kızkardeşe farz olarak yarı malı verilmez, sonra eğer çocuk erkek ise daha önce erkek çocukların yalnız kalmaları durumundaki mirasının kararlaştırılması anında malın tamamının onun olacağının zikri geçti, onlar en yakın asabedir ve onlar erkek kardeşi düşürürse kız kardeşi nasıl düşürmesinler, yine Allah Teala buyurdu ki: (Eğer erkekli kadınlı daha fazla kardeş mevcut ise erkeğin hakkı iki kadın payı kadardır) (Nisa: 4/176) buna şu da girer:Eğer kızlar ve başkaları gibi farz sahibi varsa ve artanı kızkardeşlerle birlikte erkek kardeşler haketmişse, eğer yalnız kalırlarsa hakederler bu daha önceliklidir, eğer çocuk erkek ise burada kız kardeşe farz olarak yarı mal yoktur, fakat ona cumhur ulemaya göre kalan ta'sible verilir, bunun ve hakkındaki ihtilafın zikri daha önce geçti, eğer kızkardeş ve malın tamamını alamayan oğul varsa yarısı hür olupta mirasının yarısına varis kılan kimse gibi, bu imam Ahmed ve başkasının görüşüdür, denilebilir mi:Burada oğul kızkardeşin yarı farzını düşürüyor, onunla birlikte kızkardeş farz olarak dörtte bire varis oluyor?Yoksa: O (yarı hür oğul) kız gibi olur, onunla birlikte kızkardeş asabe gibi olur, kızkardeşle olduğu gibi, fakat o onun tasibinin yarısını düşürür, o (yarı hürle) birlikte geri kalan yarıyı ta'sible alır, denilebilir mi, bu muhtemeldir, bu meselede ashabımızın iki vechi vardır.
(Kızkardeş ölüp çocuğu olamazsa erkek kardeş ona varis olur) yani kızkardeşin erkek veya kız çocuğu yoksa erkek kardeş onun mirasını alır, eğer erkek çocuğu varsa o kardeşten daha yakındır, çünkü o en yakın erkektir, fakat bu durumda mirasına mütail olarak varis olamaz, çünkü çocuğu olmamış gibidir.
(Kızkardeşler iki tane olursa (erkek kardeşlerinin) bıraktığının üçte ikisi onlarındır) yani iki kızın mirası üçte ikidir, bir tanenin yarı olduğu gibi, S: 305 bu erkek ve kızkardeşlerin yalnız kalışlarının hükmüdür.
Bir arada oluşlarının hükmüyse, Allah Teala buyurdu ki: (Eğer erkekli kadınlı kardeşler iseler erkeğe kadının iki payı vardır) buna yalnız kalışları dahil oldu, eğer çocuklardan veya başkasından farz sahibi varsa, eşlerden biri veya anne veya ana bir kardeşler varsa onların farzlarından artan erkek ve kızkardeşler içindir, erkeğe kızın iki payı verilir. Zikrettiğimile çocuğun oluşu anne baba bir veya baba bir kardeşlerin farzını düşürür, bir arada olmakla (kızkardeşleriyle) mirası ta'sib ile almaktan düşüremezler, kızlarla beraber yalnız kaldıklarında da ta'siblerini düşüremezler, bu cumhura göredir, kelale kızkardeşlerin farzı için şarttır, miraslarının sabit oluşu için şart değildir, yine erkeklerinin mirasının sabit olması içinde icma ile şart değildir, bu anne bir çocuğun zıddındadır, çünkü kelamenin olmayışı onların farzlarını düşürdü, farzları düşerse mirasları da düşer, çünkü onların her halukarda ta'sibleri yoktur, çünkü kadın vasıtasıyla geliyorlar, anne baba bir veya baba bir kızkardeşler erkek vasıtasıyla geliyorlar ittifakla kızkardeşleriyle birlikte ta'sible varis olurlar, kızlarla birlikte yalnız kalmaları halinde ta'sib ile cumhura göre varis olurlar.
Çocuk ana baba bir veya baba bir çocuğun asıl mirasları dışında farzını düşürürse denilir ki:Allah Teala şu kavlinde çocuğun olmayışını tahsis etti:(Onun çocuğu yoksa) babanın olmayışını zikretmedi, çünkü ona dede de girer, dede tamamen kardeşlerin mirasını düşürmez, ancak onunla birlikte mirasa ortak olurlar, bu bazan farz ile bazan başka şekildedir, bu şöyle diyenin görüşü üzeredir:Dede kardeşleri düşürmez bu cumhurun görüşüdür, bu ana baba birveya baba bir çocukların yalnız kalma durumlarıdır, eğer bir arada olsalar ana bir asabe çocukları baba bir çocukların hepsini ihtilafsız düşürür, hatta ana baba bir kardeşin kendisiyle düştüğü asabe kılanlara göre ana baba bir kızkardeş kızla birlikte böyledir.Müsned ve Tirmizi de ve ibni Mace de Ali (r.a.)'den şöyle dediği rivayet edildi:"Rasulullah (s.a.v.) baba bir çocuklar varis olmaksızın ana baba bir çocuklar varis olurlar diye hükmetti, adam ana baba bir kardeşine varis olur baba bir kardeşine varis olamaz."[1]

(1)Yine Beyhaki Sünei Kübra'da tahric etti.
(2)Hakim tahric etti ve doğruladı, Zehebi reddetti.
(1)Ali'de, Ahmed, Tirmizi, (2095) ibni Mace, Hakim tahric etti, isnadında Haris el-A'var var o zayıftır, Tirmizi dedi ki:Kendisi ancak onu bu hadisiyle biliyor, fakat amel buna göredir, feraizi biliyordu, Nesai dedi ki:Sakıncası yoktur. (Neylül Evtar: 6/57-58).

Amr bin fiuayb dedi ki: "Rasulullah (s.a.v.) ana baba bir kardeş mirasa kelalenin en yakınıdır, sonra baba bir kardeştir diye hükmetti."Yine bu Peygamber (s.a.v.)'in "Kalan en yakın erkeğedir" hadisine de girer.

Bu hususta tahkik şudur, Kuran'da velev tenbih suretinde olsun delalet ettiği şey farzların geriye bıraktığı şey değildir, çocukların erkekli kızlı miraslandırılması gibi Kuran'da zikredilen farzların ehline dahil edilmesidir, farzlardan artan da erkek için kızın iki payı vardır, kardeşlerin kızlı erkekli mirası da böyledir, bu tenbih yoluyla kardeşiyle beraber aldığı gibi kalanın kızın olduğuna delildir, ondan daha uzak olan onun önüne geçirilmez, kardeş çocuğu, amca ve onun oğlu gibi, erkek kardeşi onu mirastan düşüremezse ondan daha uzak olan nasıl düşürebilir? Bütün bunlar feraizin ehline dahil edilmesi babındandır ve malın feraiz ehli arasında Allah'ın kitabı üzere ehline taksim edilmesidir.

Kardeş oğlu, amca ve onun oğlu gibi asabelerden Kuran'da ismi zikredilmeyenlere gelince bunlar genellere girmiştir, şu ayet gibi:(Allah'ın kitabına göre yakın akrabalar birbirlerine (varis olmayan) daha uygundur). Ve: (Erkek ve kadından her biri için ana baba ve akrabanın bıraktığından (hisselerini alacak olan) varisler kıldık.)" Bu da mirasları hususunda bu hadise, yani ibni Abbas hadisine muhtaçtır eğer mal için onlardan başka varis bulunmazsa, onlar yalnız kalırlar ve en yakın kalmış kızlar veya (mirasta) yalnız kalmış kızkardeşler gibi malın tamamını kapsamayan farzlar bulunsa, geri kalan onlardan en yakın erkeğedir. Bunun için eğer erkekli kadınlı kardeşler ise, bununla kadınla (geri kalanla) kadınları dışında erkekli özel tutulur, çocuklar ve kardeşler buna muhaliftir, çünkü geri kalanda veya malın tamamında kadınlarının dışında erkekleri ortak olur, onlar çocuklar ve kardeşlerin dışındakilerdir, bunlar Kuran'da ve ibni Abbas hadisinde zikredilen asabelerin hükmüdür.

Farz sahiblerin gelince miraslarının hükmünü zikrettik, onlardan ancak iki eş ve anne bir kardeşler kaldı, eşlere gelince onlar nikah akdi sebebiyle varis olurlar akrabalar arasındaki gibi eşler arasında da sevgi ülfet destek, yardımlaşma olduğundan dolayı S: 307 akrabaların mirası gibi aralarında miras kılınmıştır, onlardan erkeğe iki kadının payı gibi kılınmıştır, çünkü erkek infak ve yardımda ziyade faysıyla ayrılmıştır.

Ana bir çocuğa gelince onlar adamın kabile ve aşiretinden değildirler, ancak onlar manada rahim sahibidirler, onların biri için Allah altıda bir toplulukları için sıladan dolayı üçte bir kıldı, erkekleriyle kadınlarını eşit kıldı, çünkü erkeklerinin daha fazla destek ve yardımı yoktur tek kabile ve ehli arasında olduğu gibi, sıla hususunda onları eşit kıldı, bunun için üçte birden fazla yabancılara vasiyyet meşru kılınmamıştır, bilakis üçte birde onlar hakkında çoktur, çünkü onlar anne bir çocuklardan daha uzaktırlar, anne bir çocuğa ulaşak olandan daha fazla almamaları, bilakis onlardan eksik almaları gerekir.

Bazısı: "Geri kalan en yakın erkeğedir" sözüyle rahim sahiblerine mirasın olmadığına delil getirdi, çünkü Kuran'da zikredilmeyipte (hadiste) mirası zikredilenler erkeklerin en yakınıdır, bu hükümle rahim sahipleri dışında asabelerle özeldir, çünkü kim rahim sahiblerini varis kılarsa onların erkek ve kadınlarını da varis kılar, rahim sahiblerine mirası uygun görenler bu hadis asabelerin varis kılınmasına delildir, başkalarının miras almamasına delil değil değildir diye cevab verdi, rahim sahiblerinin varis kılınması başka delillerden alınmıştır, bu ibni Abbas (r.a.) hadisinin işaret ettiğinin üzerine fazlalık olmuş oluyor.

"En yakın erkeğedir" (en yakın erkek adamadır, hadisin mota mot karşılığıdır) adam ancak erkek olur, buna sahih cevab şudur: Bazan adam lafzı kullanılır ve bununla şahıs murad edilir, şu söz gibi: "Kim malını iflas etmiş bir adamın yanında bulursa" malı erkek veya kadının yanında bulmasının bir farkı yoktur, erkekle kayıtlandırılması bu ihtimali uzaklaştırıyor, bunu kadın dışında erkeğe has kılıyor kastolunan budur, oğulda böyledir, bazen bu lafız kullanılır ve bundan daha genil murad edilir, yol oğlu (yolcu) gibi, zekat nisablarında ibnul lebun erkekle kayıtlanılmıştır, bu hadis üzerine Süheyli'nin kelamı var onda zorlanma şiddetli sapma var, idrak ettiğimiz kimselerden bir topluluk ona reddetmiştir[1] Allah en iyiyi bilir.

(1)Süheyli'nin kelamını Hafız ibni Hacer Fethul Bari'de irad etti.

KIRK DÖRDÜNCÜHADİS

Süt Emme Hükümleri:

Ayşe (r.a.) Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti:"Doğumun haram kıldığını süt emmede haram kılar." Bunu Buhari ve Müslim tahric etti.[1] Bu hadisi Buhari ve Müslim Amr'a rivayetinden tahric etti, o da Ayşe(r.a.)'den rivayet etti, yine Müslim Urve'den tahric etti, o da Ayşe (r.a.)'den Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Neseb'ten (dolayı) haram olan süt emmeden (dolayı) da haram olur." Yine Buhari Müslim Urve'den tahric etti, o da Ayşe'nin kendi sözü olarak rivayet etti, Buhari, Müslim bunu ibni Abbas'tan tahric etti, o da Peygamber (s.a.v.)'den rivayet etti.[2]

Tirmizi[3] Ali'den tahric etti, o da Peygamber (s.a.v.)'den rivayet etti. Alimler kısaca bu hadisle ve nesebin haram kıldığını süt emmenin de haram kılacağı üzerinde icma etti.

Nesebten haram olanların hepsini zikredelim, ta ki süt emmeden haram olanla da bilinsin. S: 309 diyoruz ki: Doğum ve neseb nikahta tesir edebilir, bu iki kısımdır. Birincisi: Ebedi haramlık, bu iki kısımdır: Birincisi: Sadece neseb itibariyle haram olanlar, adama ne kadar yukarıda olsa ululü (kökü), ne kadar aşağı olsada füruu haramdır, aslının füruu ne kadar aşağı olsada,

uzak asılları, onların füruunun dışında haramdır, usulüne ana ve baba cihetinden anaları girer, füruuna kızları ve çocuklarının kızları ne kadar aşağı da olsa girer, aşağı aslının füruuna ana baba bir veya ikisinden biri bir kızkardeşler girer ve onların kızları kızkardeşlerin kızları ve ne kadar aşağı da olsa onların çocuklarıda girer, uzak usulünün füruuna halaları, teyzeleri, ana babanın; halaları ve teyzeleri ne kadar yukarıda da olsalar girerler, akrabalardan adama helal olarak uzak usulünün füruu dışında helal kalmadı, onlar da:Amca, hala, dayı ve teyze kızlarıdır.
İkinci Çeşit: Neseble birlikte başka bir sebebten dolayı da haram olanlar, o da evliliktir, adama babasının hanımları, oğullarının hanımları, kayın valideleri, kendileriyle ilişkiye girdiği kadınların kızları haramdır, adama karısının anası ve onun anneleri ana ve baba cihetinden ne kadarda yukarda olsalar daha rakamdır, ona karısının kızları ne kadar da aşağı olsalar haramdır, onlar üvey kızlardır, yine karısının oğlunun kızları da onlar da üvey evlatların kızlardır, haramdır, bunu fiafii, Ahmed ifade etti, hakkında ihtilaf bilinmiyor. Ona ne kadar yukarı da olsa babasının karısı haramdır, ne kadar aşağıda olsa oğlunun karısıyla evlenmesi haramdır, bunların haramda nesebe dahil oluşu açıktır çünkü onların haramlıkları adamın nesebi cihetinden evlilik sebebiyledir. Kadınlarının anneleri ve kızlarına gelince, onların haramlıkları evlilikle birlikte kadının nesebi sebebiyledir, bununla haramlık neseble birlikte evlilik sebebi oluşunun dışına çıkmamıştır, çünkü sadece neseb yoluyla haramlık, neseb ilave olmuş evlilikte kadın erkek müşterektir.
Kadına ne kadar yukarı da olsa usulüyle, ne kadar aşağı da olsa füruuyla evlenmesi haramdır, kızkardeşlerinden ve kardeş çocuklarından yakın usulünün füruuyla da evlenmesi haramdır, uzak usulünün füruuyla onlar amcalar, dayılar, ne kadar yukarı da olsalar haramdır, onların oğulları müstesnadır, bütün bunlar sadece neseblerdir. Nesebe ilave edilmiş evliliğe gelince, kadına ne kadar yukarı da olsa eşinin babası haramdır, sadece akidle (ilişki olmasada) eşinin oğluyla nikahı haramdır, eşinin kızının kocasıyla ne kadar aşağı da olsa sadece akidden dolayı haram olur, ne kadar yukarı da olsa annesinin kocasıyla evlenmesi haramdır, fakat kendisiyle cinsel temasa girilmiş olma şartı vardır.

(1)Sahihtir, bu lafızla Buhari tahric etti (Kitabun nikah: 37)Müslim şu fazlalıkla tahric etti:"Muhakk ki süt emme" (Kitabur rada': 1)ve cemaatin geri kalanları tahric etti (Ahmed, Malik, Ebu Davud, Tirmizi, Nesai ve ibni Mace) şu da lafzıdır: "Doğumdan haram olan süt emmeden de haram olur" ibni Mace'nin lafzı:"Nesebten" Tirmizi'nin lafzı: "Allah doğumdan haram kıldığını süt emmeden de haram kıldı" şeklindedir. (Camiul usul: 14/146 ve sonrası, Neylül Evtar: 6/317).
(2)Ahmed, Buhari, Müslim Nesai: "Rahimden (dolayı) haram olan, süt emmeden (dolayı) da haram olur" lafzıyladır, bir lafızda da: "Nesebten" şeklindedir (Camiul usul: 12/148, neylül evtar: 6/317).
(3) Tirmizi (1146) tahric etti ve dedi ki:Hasen, sahihtir, Peygamber (s.a.v.) ve başkalarından ilim ehli yanında amel bunun üzerinedir, bu hususta aralarında ihtilaf bilinmiyor.
İkinci kısım: Yalnızca olma dışında toplu olma durumda müebbed haram olanlar, ve bunu haramlığı erkekler özeldir, çünkü kadının aynı anda iki eşle evlenmesi imkansızdır, iki kadın arasında ikisinin bir arada toplamayı haram kılan rahim vardı, eğer ikisinden biri erkek ise diğeriyle evlenmesi helal olmaz çünkü nikah akdiyle ikisini bir arada toplamak haramdır.
fiabi dedi ki: Muhammed (s.a.v.)'in ashabı diyordu ki: "Adam iki kadını birleştirmez, eğer ikisinden biri adam olsa onunla evlenmesi uygun olmaz. Bu haramlığın nesebten dolayı olduğu zamandır, Süfyan-ı Sevri ve alimlerin çoğu bu şekilde yorumladı, neseb dolayısıyla değilse bir adamın karısıyla ve başka karısından kızıyla birlikte evlenmesi çoğunluğa göre mübahtır, selefin bazısı bunu mekruh gördü.
Nesebten haram olan bilinince ondan dolayı haram olan ona nazire olarak süt emmeden dolayı haram olur, arama ne kadar yukarı da olsa süt anneleriyle evlenmesi haramdır, ne kadar aşağı da olsa süt kızlarına da evlenmesi haramdır, süt kızkardeşleriyle, süt kızkardeşlerin kızlarıyla, halalarıyla, süt teyzeleriyle ne kadar yukarı da olsa haramdır, onların kızları hariçtir.
Bunun manası muteber müddet içerisinde bir kadın bir çocuğu emdirirse Allah'ı kitabının nassıyla ona anne olur, o çocuğa o ve onu anneleri haramdır, neseben emmeden veya süt emmeden dolayı ne kadar yukarı da olsa böyledir, bütün kızları ona süt emmeden dolayı kızkardeş oluyor Kuran'ın nassıyla ona haram oluyorlar, geri kalan süt emmeden dolayı haramlık sütten istifade edildi, yine sünnetten bir araya toplamak haramlığı sadece iki kızkardeşe özel olmadığı istifade edildi, kadınla halası, kadınla teyzesini bir nikahta toplamak haramdır, eğer süt emzirenin neseben çocukları veya emzirmeden dolayı çocukları emenin kardeşleri olursa, onun kızlarıda yine haram olur, Peygamber (s.a.v.) amca oğlu Hamza ve Ebu Seleme'nin kızıyla evlenmekten kaçınmıştır, o ikisinin ana babasının süt emmeden dolayı kendisine kardeş oluşunu sebeb gösterdi.[1]
Yine erkeğe süt emdirenin kızkadeşleri de haramdır, çünkü onlar teyzeleridir, yine haramlık çocuğun emdiği sütün sahibi olan erkeğe kocaya da geçer, sütün sahibi (koca) çocuğun babası olur, bütün çocukları -süt emdiren kadından- veya nesebten dolayı başkasından veya süt emmeden dolayı çocukların hepsi süt emen için kardeş olurlar, onun kardeşleri süt emen çocuk için amcalar olur,
S: 311 bu seleften cumhurun görüşüdür, onlardan sonra dört mezheb imamı buna icma etti.
Sünnet'ten Ayşe(r.a.)'den varid şu hadis buna delildir:Hicab ayeti indikten sonra Ebul Kuays'ın kardeşi kendisinin (Ayşe(r.a.) nin) yanına girmek için izin istedi, Ayşe (r.a.) dedi ki:Dedim ki:Vallahi Rasulullah (s.a.v.)'den izin alıncaya kadar ona izin vermeyeceğim, çünkü Ebul Kuays beni emdiren değildir, fakat beni karısı emdirdi, dedi ki(Ayşe)Rasulullah (s.a.v.)

girince ona bu durumu zikrettim, buyurdu ki: “Ona izin ver, çünkü o senin amcandır, sağ elin topraklansın.”Ebul Kuays Ayşe (r.a.)’yi emdiren kadının kocasıydı, Buhari ve Müslim bunu manasıyla tahric etti.[1]
İbni Abbas’a iki cariyesi olan ve ikisinden birinin bir cariyeyi, diğerinin de bir erkek çocuğu emdirdiği ve bu çocuğa bu cariye ile evlenmesinin helal olabilirliği soruldu, dedi ki:Hayır, çünkü aşı birdir. Eğer çocuğun emdiği süt kadına hehangi bir kocanın ilişkisinden dolayı gelmemişse, kocası olmayan bir kadında süt bulunması veya bakire veya hayız yaşından kesilmiş birinde sütünü bulunması gibi alimlerin çoğuna göre bununla da süt emmeden dolayı haramlık olur, süt emdiren onun annesi olur, ibnül Münzir ehli ilimden ezberlenilene göre icma olduğunu hikaye etti bu Ebu Hanife, Malik, fiafii, İshak ve başkalarının görüşüdür, imam Ahmed kendisinden meşhur ifadeye göre sütün kendisinden geleceği bir koca olmadan haramlık yayılmaz (kadına özel alır). fiafii’nin de buna benzer sözü olduğu hikaye edildi.
Süt sahibi cihetinden nesebi kesik olsa, veledi zina gibi, haramlık zina eden süt sahibine yayılır mı?Bu zinadan olma kız zina edene haram olur mu meselesine bina edilir, fiafii’ye muhalif olarak Ebu Hanife, Ahmed ve bir rivayette de Malik’e göre o kız ona haram olur, buna itiraz edene imam Ahmed mübalağalı itiraz etti, bunların görüşleri üzerine:Haramlık sütün sahibi zinakara yayılıp sütü emmenin babası olur mu?Bu hususta iki görüş vardır, ashabımızın iki görüş rivayeti vadır. İbnül Hamid haramlığın kendisine yayılmayacağını tercih etti.

(1)Hadis sahihtir, Buhari sahihinde (Kitabun nikah: 38), Müslim sahihinde (Kitaburrada’: 12) tahric etti.
(1)Sahihtir, manasıyla Buhari (Kitabun nikahta: 37), Müslim (Kitaburrada’da: 6) tahric etti.

Ebu Bekir ve Kadı Ebu Ya’la’ya göre haramlık zina edene yayılır, bu Ahmed’in de ifadesidir, bunu ibni Abbas’tan hikaye etti, bu İshak bin Raheveyh’in görüşüdür, ondan Harb nakletti.
Haramlık evlilikle birlikte neseble haram olana da süt emme vasıtasıyla yayılır bu ya babasının karısı veya oğlunun karısı gibi adamın nesebi cihetinden, ya da arının nesebi cihetinden onun annesi ve kızı gibi olur, yine kadının nesebinden dolayı bir nikahta toplamaya da haramlık sirayet eder, iki kızkardeşi bir nikahta veya kadınla halası veya teyzesini bir nikah altında toplamak gibi, bütün bunların hepsi süt emmeden dolayı haram olur, nesebten dolayı haram olduğu gibi ve şu hadise girdiğinden dolayı haram olur:“Nesebten dolayı haram olan süt emmeden dolayı da haram olur” bütün bunların haramlığı neseb dolayısıyladır, bazısı erkeğin, bazısı kadının nesebinden dolayıdır, buna selef imamları değindi,aralarında ihtilaf bilinmiyor, bunu imam Ahmed de ifade etti ve:“Nesebten dolayı haram olan süt emmeden dolayı da haram olur” sözünün genelini kendine delil gösterdi.
(Kendi sulbünüzden olan oğullarınızın eşleri de (haram kılındı)) (Nisa: 4/26) ayeti hakkında dediler ki: Bu hususta süt emmeden dolayı oğulların eşlerinin haram olmayacağını murad etmedi, ancak evlat edinilenlerin eşlerini çıkarmayı murad etti, Peygamber (s.a.v.)’in Zeyd bin Harise’nin karısıyla evlendiği gibi, bu da kendisini evlat edindikten sonra oldu. Bu haramlık süt emmenin kendisine özeldir ve çocuklarına da yayılır, haramlık süt emmenin kendi derecesinde olan erkek ve kızkardeşlerine, kendinden daha yukarda olan babalarına, annelerine, amcalarına, halalarına, teyzelerine geçmez, süt emdirenin kendisi nesebten dolayı süt emmenin babası ve kardeşine mübahtır (helaldır), süt emmenin süt annesi ve kızkardeşi süt emmenin ve süt emmeden dolayı babası ve kardeşine helaldır, bu cumhur alimlerin görüşüdür ve dediler ki: Süt kızkardeşinin kızkardeşiyle, kızının kızkardeşiyle evlenmesi helal olur, hatta fiabi dedi ki: O Kades suyundan (Suriye)’de hıms şehrine yakın yerde başka sularla birlikte Asi ırmağının çıktığı yerdi) daha helaldir, helallığını Habib bin Ebi Sabit ve Ahmed ifade etti. Eşas Hasan’dan rivayet etti oğlunun süt annesini kastetti.
Süleyman et Teymi Hasan’dan rivayet etti, o bir adamın süt kızkardeşinin kızkardeşiyle evlenmesi meselesi soruldu, hakkında birşey demedi, bu bu hususta sessiz kalışını gerektirir. Herhalde Hasan bunu tenzihen mekruh görüyor, ismen neseb itibariyle haram kılınana benzediğinden dolayı böyle yapıyor, sadece bu haramlığı gerekli kılmaz.
S: 313 Fakihlerden, ashabımızdan ve başkalarında bir çoğu nesebten dolayı haram kılınanlardan iki şekilli iskisna tuttu ve dediler ki: Süt emmeden dolayı onun iki benzeri haram olmaz, birincisi: Kızkardeşin annesi nesebten dolayı haram olur, süt emmeden dolayı haram olmaz.
İkincisi:Oğlun kızkardeşi nesebten dolayı haram olur, sütten dolayı haram olmaz, bu ikisinin veya birinin istisna tutulmasına ihtiyaç yoktur. Kızkardeşin annesine gelince nesebten dolayı, anne veya babanın karısı oluşundan dolayı yoksa sadece kızkardeşin annesi oluşundan dolayı değil, haramdır, Allah’ın alakalandırmadığı birşeyden alak kurup haram kılınamaz, o vakit süt emmede kızkardeşin annesi olupta ne anne ne de babanın karısı olmayan biri bulunurda haram olmaz, çünkü neseb sahibine nazir (benzer) değildir, oğulun kızkardeşine gelince Allah annesiyle ilişkine girilmiş üvey kızı haram kıldı, annesiyle ilişkiye girilmiş üvey kız oluşundan dolayı haramdır, oğlunun kızkardeşi oluşundan dolayı değildir, süt emmeye dahil oluşu yoktur, bununla süt emdirenin çocukları haram olmaz.
“Nesebten dolayı haram olan süt emmeden dolayı da haram olur” sözünün geneline girebileceklerden:Eğer karısını zıhar yapsa ve kendisine süt emmeden dolayı haram kılınan birine benzetse ve ona dese ki: sen bana süt annem gibisin, bununla zıhar haramlığı sabit olur mu?Bunda iki görüş vardır, birincisi: Bununla zıhar haramlığı sabit olur, bu cumhurun kavlidir, Malik, Sevri, Ebu Hanife, Evzai, Hasan bin Salah, Osman el-Betti bunlardandır, Ahmed’in meşhur görüşü budur. İkincisi: Bununla haramlık sabit olmaz, bu fiafii’nin görüşüdür, ibni Mansur rivayetinde Ahmed bunda durakladı (sessiz kaldı).

KIRKBEfiİNCİHADİS

İslam'da Haram Kılınan Alış verişler:

Cabir (r.a.)'den rivayet edildi, Mekke'de fetih günü Peygamber (s.a.v.)'i işitti, şöyle buyuruyordu:

"Allah azze ve celle ve onun rasulü içki, ölü, domuz ve putların satımını yasakladı." Denildi ki:

"Ey Allah'ın rasulü ölünün iç yağları hakkında görüşünüz nedir, çünkü onunla gemiler yağlanıyor, deriler yağlanıyor ve insanlar onunla lamba yakıyor" buyurdu ki:

"Hayır, o haramdır" sonra Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Allah yahudilerin canını alsın, Allah onlara iç yağını haram kıldı, onlar bunun üzerine erittiler, sonra onu sattılar ve parasını yediler."Bunu Buhari ve Müslim tahric etti.[1]

Bu hadisi Sahihayn Yezid bin Ebi Habib'ten tahric etti, o da Ata'dan, o da Cabir'den rivayet etti, Müslim'in bir rivayetin deYezid dedi ki: Bana Ata yazdı ve zikretti, bunun için Ebu Hatim er-Razi[2] dedi ki:Yezid bin Ebi Habib'in Ata'dan bir şey işittiğini bilmiyorum, yani onun yazısını rivayet ettiğini kastediyor. S: 315 Yine onu Yezid bin Ebi Habib Amr bin Velid bin Abde'den, o da Abdullah bin Amr'dan, o da Peygamber (s.a.v.)'den benzerini rivayet etti.

Sahihayn'de[1] ibni Abbas'tan şöyle dediği rivayet edildi:Ömer'e bir adamın içki sattığı haberi ulaştı ve bunun üzerine dedi ki:Allah onun canını alsın, bilmedi mi ki, Allah'ın rasulü şöyle buyurdu:"Allah yahudilerin canını alsın, onlara iç yağı haram kılındı da onlar da erittiler ve sattılar" bir rivayette de:"Ve parasını yediler" bunu Ebu Davud[2] ibni Abbas'tan tahric etti, o da benzerini Peygamber (s.a.v.)'den bezer şekilde rivayet etti ve şu fazlalığı yaptı: "Allah bir şeyin yenilmesini haram kılarsa, onlara değerini de haram kılar" bunu ibni Ebi fieybe de tahric etti, lafzı şudur:"Allah bir şeyi haram kılarsa onun bedelini de haram kılar."

Sahihayn'deEbu Hureyre Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Allah yahudilerin canımı alsın, onlara iç yağı haram kılınmıştı, onlar sattılar ve bedellerini yediler."[3] Sahihayn'da Ayşe (r.a.) dedi ki: Bakara suresinden son ayet inince, Rasulullah (s.a.v.) çıktı ve onu insanlara okudu, sonra içki ticaretini yasakladı, Müslim'in bir rivayetinde de: "Bakara suresinin son ayeti inince Rasulullah (s.a.v.) mescide çıktı ve içki ticaretini haram kıldı."[4]Bunu Müslim tahric etti.[5] Ebu Said Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Allah içkiyi haram kıldı, bu ayet kime ulaşırda ondan (içkiden) yanında birşey varsa, içmesin ve satmasın, ondan yanında bulunanlarla birlikte insanlar Medine yoluna yöneldi ve onu döktüler."Yine ibni Abbas'tan tahric etti. "Bir adam Rasulullah (s.a.v.)'e içki hediye etti, bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Allah bunu haram kıldığını bilmedin mi?"

"Hayır" dedi, bir insana gizlice bir şey söyledi, Rasulullah (s.a.v.) ona dedi ki:

"Ona gizlice ne söyledin?"dedi ki:

"Onu satmasını emrettim."

(1)Sahihtir, Cabir'den cemaat tahric etti (Ahmed, Buhrai, Müslim, Ebu Davud: 2/20, Tirmizi, Nesai ve ibni Mace)"Hurrime" sözcüğünde Sahihayn rivayetinde zamir tekil kılındı, kanunu koyanın Allah olduğunu açıklamak için ve Rasulullah (s.a.v.)'in bunun açıklayıcısı ve tabi olucusu olduğunu bildirmek için böyle oldu mu Allah Teala'nın şu sözüne benzer:(Allah ve rasulü razı etmelerine daha layıktır.) Yani Allah razı etmelerine, rasulü razı etmelerine daha layıktır, bazı rivayetlerde geldi ki: "Allah ve rasulü haram kıldı."(Sübülüsselam: 3/5, Neylül Evtar: 5/141 ve sonrası, Camiulusul: 1/375 ve sonası).

(2)İlel kitabında.

(1)Sahihtir, Buhari ve Müslim ibni Abbas'tan, yine Ahmed, Ebu Davud tahric etti, zikredilen ziyadeyle musannef tahric etti (Neylül Evtar: 5/142).

(2)Ebu Davud'un sünenine bak: 2/251 Babil halebi baskısı.

(3) Ebu Hureyre'den Buhari, Müslim, Ebu Davud:(2/250)(Camiul usul: 1/378).

(4)Sahihtir, Ayşe'den Buhari, Müslim, Ebu Davud: (2/251), Nesai (Camiul usul: 1/377).

(5)Sahihtir, Müslim Saidi Hudri'den tahric etti (fierhu Müslim: 2/11).

Buyurdu ki:

"Onun içini haram kılan satımını da haram kıldı" dedi ki:Deri kırbayı açtı ve içindekiler gitti."[1]

Elhasıl bütün bu hadislerin hepsine göre Allah ondan faydalanmayı haram kılmıştır, onun satışıda bedelini yemekte haramdır, önce geçen rivayette açıkça ifade edilmiştir:"Allah bir şeyi haram kılınca onun bedelini de haram kılar."Bu kelime genel bir kelimedir, kastın haram olarak faydalanma olduğu herşeyi kapsar, bu iki kısımdır:Birincisi: Zatının kalmasıyla birlikte faydalanma hasıl olan şey, putlar gibi çünkü ondan maksud olan menfaat Allah'a şirktir, bu kayıtsız masiyetlerin en büyüğüdür, buna menfaati haram kılınanlarda dahil edilir, şirk, sihir, bidatlar ve dalalet kitapları gibi, yine haram resimler, eğlence aletleri (haram kılınan) tanbur gibi, yine şarkı söyletmek için cariye satın almak gibi.

Müsned'de[2] Ebu Ümame Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Allah beni alemlere rahmet ve hidayet olarak gönderdi, bana zurnaları ve davulları (veya udları) ve cahiliyyede tapılan putları yok etmemi emretti, izzetiyle rabbim yemin ediyor ki, kullarımdan bir kul içkiden bir yudum içerse onun yerine ona cehennem ateşinden içiririm, kendisine azap olunmuş veya mağfiret olunmuş olsun, sabi ibrine içirirse azab olunmuş veya mağfiret olunmuş olsun yerine ona cehennem

ateşinden içiririm, korkumdan dolayı kullarımdan bir kulda terkederse ona kutsal koruluktan içiririm onların satımı, satın alımı, öğretilmesi ve ticareti helal değildir, bedelleri haramdır" yani şarkıcı kadınların parası.
Bunu Tirmizi tahric etti ve lafzı şudur: "fiarkıcı cariyeleri satmayınız, satın almayınız, onlara öğretmeyiniz, onların ticaretinde hayır yoktur, bedelleri haramdır, buna benzer olarak Allah Teala şunu inzal etti:(İnsanlardan öylesi vardır ki, boş lafı satın alır) (Lokman: 31/6)

S: 317 Bunu yine ibni Mace de tahric etti, hadisin isnadında söz vardır.[1] Benzeri Ömer Ali'den (r.a.) rivayet edildi, ikisinin isnadında da zayıflık vardır.[2] fiarkıyı Ahmed ve Malik gibi haram kılanlar diyorlar ki: fiarkıcı cariye satılırsa el becerisi olduğu için helal olur, şarkısından dolayı yetimin cariyesi olsada para alınmaz, bunu Ahmed ifade etti, şarkının aslı köle ve cariyenin satışına engel değildir, çünkü şarkı dışında hizmet ve başka şeyler şeklinde yararlanma gerçekleşmektedir, bu da kölenin maksadının en büyüklerindendir, eğer müşterinin ancak haram menfaat için alacağı bilinirse, imam Ahmed ve başka alimlere göre ona satış caiz olmaz, yine meyve suyunu içki edinene satma caiz olmadığı gibi, silahı fitne için alana satmakta caiz değildir, reyhan ve bardakların satımı onlar üzerinde içki içeceği bilinen kimseye satılması ve erkek çocuk köle fuhşiyat yaptığı ve satın alanında bu niyetle aldığı biliniyorsa satmak caiz değildir.
İkinci kısım:Kendisinden telef etmekle faydalanılan, eğer ondan en büyük kasıt haram kılınmış ise satmak haramdır, domuz, içki ve ölünün satımının haram olduğu gibi, bazısında haram kılınmamış menfaat bulunmakla birlikte böyledir, muztar (mecbur kalmış, zaruret hasıl olan) kimsenin ölü etinden yemesi gibi, boğazı tıkanan kimsenin içkiyle onu aşağı indirmesi gibi veya onunla yangını söndürmek, bir topluluğa göre domuzun kılıyla dikim yapmak, uygun görene göre kılı ve derisiyle faydalanma gibi, fakat bütün bu menfaatlar kastolunmuş olmayınca önem verilmemiştir en büyük maksat ölü ve domuzda yemek olduğu için satışı haram kılındı, bunun dışındaki şeylere iltifat edilmedi, Peygamber (s.a.v.) kendisine:
"Ölünün iç yağı hakkında görüşünüz nedir, çünkü onunla gemi yağlanıyor, deriler yağlanıyor ve insanlar onunla lamba yakıyor" denilince bu manaya işaret ederek, buyurdu ki:
"Hayır, o haramdır." İnsanlar:"O haramdır" sözünün yorumunda ihtilaf etti, bir gurup dedi ki:Zikrolunan şekilde iç yağından faydalanmanın haram olduğunu murad etti.

(1)Müslim, Malik Muvatta'da, Nesai tahric etti, sahihtir (Camiulusul: 1/377).
(2) Ahmed Müsned'inde tahric etti, hadis zayıftır, senedinde Ali bin Yezid el-Elhani eş-fiami var, Buhari'nin dediği gibi o münkerul hadistir, Nesai ve başkasının dediği gibi o güvenilir değildi (Mizanul İtidal: (3/161).
(1)Tirmizi(3193) tahric etti ve dedi ki:Bu hadis garibtir, yine ibni Mace'de tahric etti senedindeAli bin Yezid var onun hadisi zayıftır.
(2)İkiside zayıftır, Ömer hadisiniTaberani tahric etti, senedinde Yezid bin Abul Melik en-Nevfeli var Heysemi Mecma'da (4/91) dedi ki:O metruktür, imamların cumhuru onu zayıf gördü, bir rivayette ibnu Main'den: Onda bir beis (sakınca) yoktur dediği, diğer birinde de zayıf dediği rivayet edildi, Ali hadisini EbuYa'la tahric etti Heysemi (geçen yerde) dedi ki: Senedinde ibni Nebhan var o metruktür.

O vakit bu ölünün satımıdan men etmeyi kuvvetlendirmek olur, çünkü onun hiçbir şeyiyle faydalanmayı mübah kılmamıştır.
Diğer biri dedi ki: Bilakis onun satışını haram olduğu murad etti, bu vecihlerle istifade ediliyor olsa fakat iç yağından en büyük maksat yemektir, bunun için satışı haramdır.
Alimler ölünün iç yağıyla faydalanma hakkında ihtilaf etti, buna Ata ruhsat verdi, yine ibni Mansur Ahmed ve İshak'tan nakletti, ancak ishak dedi ki: Ona ihtiyaç duyulunca, fakat ihtiyaç duyulmuyorsa hayır, Ahmed dedi ki: Eliyle dokunmazsa caizdir, bir gurup dedi ki: Bu caiz değildir, bu Malik, fiafii ve Ebu Hanife'nin görüşüdür ibni Abdil Ber Ata dışına icma olduğunu hikaye etti. Temiz yağlara gelince necasetlerden birine düşmekle pislenirse lamba yakmada kulanılmasının caizliği hususunda imam Ahmed ve fiaii mezhebi arasında meşhur ihtilaf vardır, hakkında Ahmed'den iki rivayet vardır.
Çoğunluğuğa göre satışı caiz değildir, Ahmed'den bir ri vayette necaseti bilinmekle kafire satışı caizdir, bu Ebu musal Eşari'den de rivayet edildi.
Ashabımızdan bazısı satışın caizliğini onunla aydınlanma üzerine çıkardı bu zayıftır, Ahmed'in ifadesine zıddır, çünkü ölünün iç yağının satımı caiz değildir, faydalanmanın caizliği söylensede böyledir. O ikisinin temiz oluşunu söyleyene göre kıl ve domuz gibidir, yine tabaklanmaksızın temiz olduğu görüşünde olana göre deri ve böyledir, Zühri'den hikaye edildiği gibi, Buhari'nin bablaması buna delildir, şununla delillendirdi: "Ölüden ancak yemesi haram kılındı"[1] tabaklanmadan önce derinin pis oluşuna görne cumhura göreyse çoğunluğu satışını men ediyor çünkü ölüden bir parcadır. Bazısı şaz kaldı ve necis elbise gibi satışını caiz gördü, fakat elbise temizdir, sonradan pislik bulaşmıştır, ölünün derisi kendinden bir parçadır, zatı pistir.
Salim bin Abdullah ibn Ömer dedi ki: Ölünün derisini satışı ancak etin yemek gibi midir?[1] Tavus ve İkrime bunu mekruh gördü.[2] Nahai dedi ki: Satıp paralarını yemeyi mekruh görüyorlardı[3] tabaklanınca temizleneceğini söyleyene göre satışı caizdir, bununla temizlenmediği görüşünde olan göre satışı caiz değildir, Ahmed eşek sidiği bulunan buğdayın yıkanıncaya kadar satışın yasak olduğunu ifade etti, herhalde hali bilinmeyen satış murad etti, yiyip necis olduğunu bilmeyebilir korkusuyladır.
Köpeğe gelince Sahihayn'de Ebu Mesud el-Ensari'den sabittir ki: "Peygamber (s.a.v.) köpek satış bedelini yasakladı"[4] Müslim'in sahihinde[5] Rafi bin Hadic Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu işitti: "Kazancının en şerlisi zinacı kadının

parası, köpeğin satış bedeli ve haccamın (hacamat yapan, kan alan) kazancıdır" yine onda Ma'kıl el-Cezeri Ebu'z Zübeyr'den yaptığı rivayetten bilinendir, imam Ahmed Makıl'ın Ebuz Zübeyr'den olan rivayetlerine itiraz etti (münker gördü) ve dedi ki: Bu ibnu Lehia'nın hadislerine benziyor, bu takib edildi ve Allah rahimehullahın dediği gibi bulundu.
Alimler köpeğin satışında ihtilaf etti, çoğunluk haram kıldı, Evzai, meşhur rivayette Malik, fiafii, Ahmed, İshak bunlardandır.

(1) Sahihtir, ibni Abbas'tan ibni Mace haricinde cemaat tahric etti (Ahmed, Buhari, Müslim, Ebu Davud (2/205), Tirmizi ve Nesai) (Neylül Evtar: 1/6).
(2) İbnu Ebi fieybe Musannef'inde zikretti
(3) İbni Ebu fieybe Musannef'inde rivayet etti, Salim'den sabit olan ölünün derisinden istifadenin caizliğidir, bu ibnu Mesud, Said bin Müseyyeb ve başka topluluğun görüşüdür (Neylül Evtar: 1/62).
(4) (Sahihtir, Ebu Mesud'dan (Ukbe bin Amr) cemaat tahric etti (Ahmed, Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi, ibni Mace ve Nesai (Neylül Evtar: 5/143).
(5) Müslim şerhi: 10/232.
(6) Müslim Ebu Davud (2/249-250) Ahmed tahric etti (Neylül Evtar: 5/143.

Ebu Hureyre dedi ki: O haram maldır."[1] İbni Sirin dedi ki: O kazancın en pisidir.[2] Abdurrahman bin Ebi Leyla dedi ki: Ha domuz parası ha köpek satış parası yemişim,[3] onların alınacak tarafları var;
Birincisi: Satışı necisliğinden dolayı yasaklandı, onlar zıt pis olan her şeyin satışın haramlığı yapıştılar, bu fiafii, ibni Ceriri Taberi'nin görüşüdür, ibni Ukayl ve başkası gibi ashabımızdan bazısı da buna uydu, eşek ve katırın necis olmadığı dediğimiz zaman satışın caiz olduğunu söylüyoruz diyorlar, bu da icmaya muhaliftir.
İkincisi: Köpekten istifade, ve mutlak olarak eve alma eşek ve katır gibi mübah değildir, ancak köpek edinmek özel ihtiyaç için mübah kılınmıştır, bu da satışını mübah kılmıyor, ölü ve kana duyulan zaruret satışını caiz kılmadığı gibi, bu ashabımız ve başkalarında bir grubun itirazıdır.
İkincisi: Onun satışı değersizliğinden yasaklandı, onu muhamet ve cimrilerin dışında kimsenin yanında kıymeti yoktur bulunması koyladır, ihtiyaçtan fazlasıyla ihtiyaç giderilmesine tevşik için parasını alınması yasaklanmıştır, bu seleften Hasan'ı Basri'nin itirazıdır, yine asahabımızdan bazısı kendinin satışı hakkında böyle dedi bir grup edinilmesi mübah olan köpeğin satışına ruhsat verdi ve köpeği gibi, bu Ata, Nahai, Ebu Hanife ve ashabımızın görüşüdür, Malik'ten rivayetle dediler ki: Onun denilmesi haram kılınanın satışı yasakalanmıştır. Hammad bin Selem Ebu Zübey'den, o da Cabir'den rivayet etti: "Peygamber (s.a.v.) av köpeği dışında, köpek ve kendinin satış parasını yasakladı" bu Nesai tahric etti[4] ve dedi ki: Bu hadis münkerdir, yine dedi ki: Sahih değildir, Darekutni[5] bunun bir mevkuf olduğunu zikretti Ahmed dedi ki: Av köpeği hususunda Peygamber (s.a.v.)'den ruhsat sahih değildir, Beyheki[1] ve başkası bazısı ravilere bu istisna karışık geldiğini ve bunu satıştan istisna, zannetikleri işaret etti, istisna ancak edinme hususundadır, Hammad bin Selem'in Ebu'z Zübeyr'den rivayetleri kuvvetli değildir.
Kim bu hadis müslüman şartı üzeredir demişse, bazı müteahhirden bir grubun zannettiği gibi, hata etmiştir çünkü Müslim Hammad bin Seleme'den rivayetle Ebu'z Zübeyr'den hiçbir şey tahric etmedi, temyiz kitabında[2] onun çok şeyhlerinden yaptığı rivayetleri kuvvetli değildir açıklamasını yaptı.
Kendini satışın mekruhluğu hususunda alimler ihtilaf etti, bazısı mekruh gördü Ebu Hureyre, Cabir, Tavus, Müvahhid, Cabir bin Zeyd, Evzai ve bir rivayette de Ahmed'den rivayet edildi, Ahmed dedi ki: O yırtıcıların derisinden daha ehvendir, bu ashabımızdan ebu Bekir'in tercihidir, Hasan ibni Sirin, Hakem ve Hammed rivayetinde ibni Abbas ve Ata kendi satışnıa ruhsat verdi, bu Sevri Ebu Hanife, fiafii, Malik ve meşhur rivayette Ahmed'in görüşüdür, İshak'ın iki rivayeti vardır, Hasan'dan satışın mekruhluğu ve faydalanmak için satın alışın ruhsatlı olduğu rivayet edildi, onlardan bazıları satış hakkındaki yasağı doğrulamadı, Ahmed dedi ki: Hakkında sabit veya sahih olan bir şey bilmiyorum, yine dedi ki: Hakkındaki hadisler ihtilaflıdır.
Bazısı yasağı hakkında gerçekleşmeyecek olana hamletti, kara kedisi ve benzeri gibi, bazısı dedi ki: Ancak satış yasaklandı, çünkü bu düşüklüktür ve kişiliğin zayıflığındandır. Çünkü bulunması kolaydır ve ihtiyaç duyulmuştur, bu fazlasını vermekle kendilerine bir zararı olmayan insanların ihtiyaçlarıdır, buna cimrilik kınanmış kötü ahlakların en çirkinlerindendir, bunun için parasın anılması yasaklanmıştır.
Yenilip faydalanılmayan geri kalan hayvanlar ise, haşarat vb. gibi satış caiz değildir, bazısı hakkında zikredilen fayda azdır, satış mübah kılmaz, Peygamber (s.a.v.)'e ölüde bulunan istifade zikredilince ölünün satışını mübah kılmadığı gibi bunun için sahih olan kan emen sülüğün satışı mübah kılınmamıştır.

(1) İbnu Ebi fieybe Musannef'inde rivayet etti.
(2) İbnu Ebi fieybe zikretti.
(3) İbnu Ebi fieybe zikretti.
(4) Nesai Sünen'inde Cabir'den tahric etti, Hafız ibni Hacr Fethul Bari'de dedi ki: İsnadın adamları güvenilirdir, ancak sahihliğinde itham var, benzerini Tirmizi Ebu Hureyre'den tahric etti fakat ravilerinden biri Ebu'l Mühzim'dir, o zayıftır. Ata ve Nahai dedi ki: Av köpeği caizdir, başkası değil. (Neylül Evtar: 5/144)
(5) Darekutni Sünen'inde tahric etti.

(1) Beyheki süneni Kübra'da tahric etti.
(2) Zikredilen kitaba bak. s: 170 ve sonrası.

Av için faydası olan sırtların atmaca ve doğan gibi şeyler ashabın çoğu Ahmed'den iki rivayet hikaye etti. Bazısı şatışını caiz gördü ve buna icma olduğunu zikretti, mekruhluk rivayetin tevil etti, Kadı Ebu Yala'nın "Mücerred"de yaptığı gibi.[1]
Bazısı dedi ki: Atmaca ve sırtların satışı caiz değildir. Hakkında caizliğine dair başka bir vecihte hikaye edildi, bunlar atmacaların satışına cevap verdi ve hakkında muhalif hikaye etmedi, bu EbuMusa'nın görüşüdür, alimlerin çoğudur, Ahmed'den gelen rivayetlerin çoğuna göre caizdir, av öğretilmemiş olan hakkında geleni rivayette durakladı.
Hallal dedi ki: Amel cemaatin rivayet ettiğine göredir, bütün halde satış caizdir, ashabımızdan bazısı filin hükmü sırtalının hükmü gibi kıldı buna mülahaza vardır, Ahmed'den Hanbel rivayetinde ifade edilen onu alımı da satımı da ve yırtıcı gibi kılınması da helal değildir.
Satımı yasaklananlardan: Öldürdüğü zaman kafirlerin[1] şerleridir, imam Ahmed[2] ibni Abbas (r.a.)'dan şöyle dediğini rivayet etti: Handek savaşında müslümanlar müşriklerden bir adamı öldürür, leşine karşılık kendilerine mal verildi bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Onlara leşlerini veriniz, çünkü o pis leştir diyeti de pistir, onlardan bir şey kabul etmedi" bunu Tirmizi tahric etti ve laf diyeti de pistir, lafzı şudur "Müşrikler müşriklerden bir adamı cesedini satın almak istediler, Peygamber (s.a.v.) onlara satmayı reddetti."[1]
Bunu Veki kitabında başka bir vecihten İkrime'den mürsel olarak tahric etti, sonra Veki dedi ki: Leş satılmaz. Harise dedi ki: İshaka dedim ki: Müşriklerin leşlerini müşrikler satma hakkında ne diyorsun? Dedi ki: Hayır. EbuAmr eş fiaybani rivayet etti. Ali hristiyanlaşan Müstevrid el-İcliyi getirdi tevbe taleb etti tevbe etmeyi reddeti, bunun üzerine onu öldür, hıristiyanlar leşinin otuz bin karşılığında istediler, Ali reddeti ve yaktı.[2]

(1) Usulu fıkıh hakkında bir kitabtır.
(2) Hadis zayıftır, Ahmed Müsned'inde tahric etti, isnadında bu da ibnu bab var o zayıftır.
(1) Tirmizi (1715) tahric etti ve dedi ki: Bu hadis garibtir, ancak Hakim hadisinden biraz yine Haccac bin Ertad Hakem'den rivayet etti, Ahmed bin Hanbel Hakem'den rivayet eden ibnu Ebi Leyla hakkında dedi ki: Ebu Leyla'nın hadisiyle de getirilmez. Buhari dedi ki: İbnu Ebi Leyla sadıktır, fakat hadisin hangisi sahih, hangisi zayıf biliyoruz. Ben ondan bir şey rivayet etmiyorum.
(2) Beyheki, Abdurrazzak ve ibni ebi fieybe tahric etti ibnu Türmani'nin "cevherun nakiy" de zikrettiği gibi Beyheki'nin süneninde dip notunda- isnadı sahihtir.

KIRKALTINCIHADİS

Her Sarhoşluk veren haramdır

Ebu Bürde'den Oda Abbasından, O da Ebu Musal Eşrai'den rivayet etti: Peygamber (s.a.v.) onu Yemen'e gönderdi, orada yapılan içeceklerden ona sordu, o nedir? buyurdu. Dedi ki: Bit ve Mizr'dir. Ebu Bürde'ye; bit nedir? denildi, bal şerbetidir dedi. Mizr: Arpa suyudur dedi, bunun üzerine; "her sarhoşluk veren haramdır" buyurdu. Bunu Buhari tahric etti.[1]
Bunu Müslim'de tahric etti, lafız: "Rasulullah (s.a.v.) beni ve Muaz'ı Yemen'e gönderdi, dedi ki:
"Ya Rasulullah, bizim yerimizde arpadan mizr diye bir içecek baldan bit denilen içecek yapılıyor" bunun üzerine:
"Her şarhoşluk veren haramdır" buyurdu. Müslim'in bir rivayetinde de buyurdu ki: "Namazda her sarhoşluk veren haramdır."
Onun bir rivayetinde de: "Rasulullah (s.a.v.)'e sonlarıyla birlikte cevamiul kelim (toplayıcı, çok içerikli, özlü kelimeler) verilmişti, buyurdu ki: "Namazda sarhoşluk veren her sorhoşluk vericiyi yasaklıyorum."
Bu hadis aklı örten her uyuşturucular haramlığı hususunda asıldır, Allah Teala kitabında uyuşturucuların haram kılınışı gerekli kılan sebebe zikretti içkinin ilk haram kılınışı namaz vaktinin geliş vaktiydi, bu bazı muhacirlerin namaz kılıp namazında kıraatı yanlış okuyunca olmuştu, bunun üzerine şu ayet indi: (Ey iman edenler ne söylediğinizi bilinceye kadar sarhoşken namaza yaklaşmayın) (Nisa: 4/43) Rasulullah (s.a.v.)'in çağrıcısı namaza sarhoş yaklaşmasın diye çağırıyordu.[1]
Sonra Allah Teala şu kavliyle mutlak olar konu haram kıldı: (fieytan iki ve kumar yoluyla aranıza düşmanlık ve kin sokmak; Sizi, Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık bunlardan vazgeçtiniz değil mi?) (Maide: 5/91) İçki ve kumarın haram kılınış sebebini zikretti, o da şeytanın aralarına düşmanlık ve kin sokmasıdır, çünkü sarhoş olanı aklına halel gelir (kopukluk) belki insanların mallarına ve canlarına musallat olur, belki öldürmeye de varabilir bu tasallut, o da kötü (içkide) kötülüklerin anasıdır, onu içen nefsi öldürür, zina eder, belki küfür de eder.
Bunun için seleften bir topluluk dedi ki: İçki içene öyle bir saat gelir ki ona Rabbini bilmez, Allah ise onları kendisini bilsinler diye yarattı, zikretsinler, ibadet etsinler, itaat etsinler diye yarattı, bundan kaçınmaya sebeb olan şey, kul ile Rabbini marifeti ev ona zikri ve ona yakırışı arasına giren, engel olan şey haram kılınmıştır, o da sarhoşluktur, bu uykunun zıddıdır, çünkü Allah insanları buna göre yarattı ve ona (uykuya) mecbur etti, bedenleri ancak onunla kıvama gelir, o çalışma ve yorgunluktan dolayı onlar için istirahattır, bu Allah'ın en büyük nimetlerindendir, mümin ihtiyacı kadar uyunca ve uyanınca Allah'ı zikreder, ona yakarır ve dua eder, uykusu ona namaz ve zikir için yardımcı olur.
Bunun için sahabeden bir adam dedi ki: Ben kıyamımın ecrini beklediğim gibi uykumdan da ecrini bekliyorum. Kumar da Allah'ın zikrinden ve namazdan alıkor, çünkü kumarcı kalbiyle onnu üzerine düşer, onunla meşgul olur, bütün menfaat ve önemli işlerin aksatır, hatta nerdeyse o da boğulduğundan dolayı onları hatırlamaz.

(1) Sahihtir, Ahmed, Buhari, Müslim, Ebu Davud, Nesai ve ibni Hibban tahric etti (Camiul usul 6/65, Neylül Evtar 8/173).
(1) Sahihtir, Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi ve Nesai, İsrail rivayetinden tahric etti, o da Ebu İshak'tan, o da Amr bin fierahbil'den, O da içkinin haram kılınışı kıssasında Ömer bin Hattab'tan rivayet etti (İbni Kesir tefsir: 1/500).
(3) Nesai Osman'dan mevkuf olarak, ibni Hibban merfu olarak tahric etti.

Bunun için Ali (r.a.) satranç oynayan bir topluluğa uğrayınca dedi ki: "Üzerine düşüştüğünüz bu timsaller nedir?"[1] Temsiller (şekiller) üzerine ibadet edenlere benzetti. Hadiste geldi ki: "İçkiyle mübtela olan puta tapan gibidir"[2] çünkü kalbi onunla alakalıdır. Puta tapanı ona ibadeti terketmediği gibi nerdeyse o da onu terkedemez.
Bu Allah'ın kullarına kalblerini kendine bilmeye boşaltması için yaratması sırrına zıddır kalblerini onu bilmek, sevmek, ondan korkmak, onu zikretmek, yakarmak, dua etmek için yaratmıştır. Kulun zarureti olmadıkça ve hali zararı da varsa ve kul ile yukarıda sayılan şey arasına engel olarak giriyorsa haram kılınmıştır.
Ali'den satranç oynayanları görünce şöyle dediği rivayet edilir: "Siz bunun için yaratılmadınız."[3] Burdan kumarın haramlığı bilinir, ister para karşılığı ister karşılıksız olsun aynıdır, satranç ta tavla gibidir[4] veya ondan daha şerlidir, çünkü ashabımız Allah'ı anmak ve namazdan tavladan daha fazla oyalıyor.
Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Her sarhoşluk veren haramdır, namazdan sarhuşluk veren (alıkoyan) her şey haramdır" bununla ilgili hadisler Peygamber (s.a.v.)'den mütevatirdir.
Sahihayn ibni Ömer'den tahric etti, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Her sarhoşluk veren içkidir her içki de haramdır." Müslim'in lafzı: "Ve her sarhoşluk veren haramdır."[5]
Yine Sahihayn Ayşe (r.a.)'den tahric etti Peygamber (s.a.v.) bit hakkında soruldu, buyurdu ki: "Sarhoşluk veren her içecek haramdır" Müslim'in bir rivayetinde: "Sarhoşluk verici her içecek haramdır"[1] bu hadisi Ahmed, Yahya bin Main ve ashabı doğruladı ve bununla delil getirdi, ibni Abdil Ber hadis ilmi ehlini icmasını nakletti ve Peygamber (s.a.v.)'den sarhoşluk vericinin haramlığının rivayet edildiğini nakletti.
Bazı Hanefi fakihlerin ibni Main'den bu hadis hakkındaki ta'nına dair naklettileri şeye gelince bu ondan sabit olmamıştır.[2] Müslim Ebu Zübeyr'den tahric etti. O da Cabir'den, o da Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti:"Her sarhoşluk veren haramdır."[3] Bu görüşe müslüman alimlerin, sahabeleri, tabiri ve onlardan sonra gelen alimlerin cumhuru katıldı, bu Malik, fiafii, Leys, Evzai, Ahmed, İshak, Muhammed bin Hasan ve başkalarının görüşüdür, bu Medine ehlininde icmasıdır, buna Kufe ehli alimlerinden bir gurub alimler muhalefet etti ve dediler ki:İçki özellikle üzümden yapılan içkidir, onun haricindeki ise ancak sarhoş edici miktar haramdır, daha aşağısı haram değildir, onlar her ne kadar bu hususta ictihad sahibi ve mağfiret olunmuş iselerde, ve içlerinde din ve ilim imamları olsada alimler onlara itiraz ettiler.
İbnil Mübarek dedi ki:Nebi hakkında sahih olarak İbrahim dışında bir kimseden, yani Nahai dışında kimseden bir ruhsat bulamadım[5] bunun için imam Ahmed hakkında sahih birşey oluşunu inkar etti ve içecekler kitabını tasnif etti ve hakkında ruhsatla ilgili birşey zikretmedi, mestler üzerine mesh hakkında bir kitab tasnif etti ve bazı selefin itirazını zikretti ona denildi ki:
"Meshte kıldığın gibi içeceklerde de neden ruhsat kılmadın?" Dedi ki:
"Sarhoşluk vericiler hakkında sahih bir hadis yoktur."

(1)Eserin senedi munkatıdır, ibni Ebi fieybe, Abd bin Humeyd, ibn iEbid'dünya eğlencelerin kınaması kitabında, ibnul Münzir, ibnu Ebi Hatim, Beyhaki fiubeler de Ali (r.a.)'den tahric etti (Dürrül Mensur: 4/577).
(2)Sahihtir, ibni Mace Ebu Hureyre'den ve Ahmed tahric etti, adamları sahih rivayet adamlarıdır, ibni Hibban da sahihinde tahric etti (Terğib ve Terhib: 3/255)Bezzar, Abdullah bin Amr'dan tahric etti Mecmau'z zevaid: 5/70.
(3)Beyhaki rivayet etti, sahih değildir.
(4)Fars krallarında birinin koyduğu bir oyundur, insanlar arasında tavla bilinir, tavla hakkındaki söylediği kabullenemez, Said bin Cübeyr, Muhamed bin Sirin, Hişam bin Urve, fia'bi ve başkaları oynadı (Terğib ve Terhib'te satranç hakkındaki alimlerin sözlerine bak: 4/49).
(5) Hadis sahihtir, bu lafızla Müslim, Darekutni: "Her sarhoşluk veren içkidir, her sarhoşluk veren haramdır" lafzıyla Buhari, Müslim, Ahmed, Malik Muvatta'da,Ebu Davud, Tirmizi ve Nesai tahric etti (Camiu'l usul: 6/69, Neylül Evtar: 8/173, Nasburraye: 4/295) bu mütevatir hadistir, onsekiz sahabeden rivayet edildi. (Nazmul mütenasir:S: 99).
(1)Sahihtir, Ahmed, Malik, Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi, Nesai tahric etti (Camiul usul: 6/64, Neylül Evtar: 8/173).
(2)Bu hadise ta'n ibnu Main'den sabit değildir, Hafız Zeylei bunu Nasbur'rayede söyledi:(4/295)bu sözü hadis kitablarının hepsinde bulamadım, Allah en iyisini bilir, bilakis Ebu Caferen Nehhas ibnu Main'den Ayşe hadisi hakkında: Babta en sahih hadis dediğini nakletti.
(3) Müslim ve Nesai Cabir'den tahric etti, sahihtir (Camiul usul: 6/70).
(4)Nesai ondan rivayet etti.

Her sarhoşluk verenin içki olduğuna delillerden biri de: İçkinin haramlığı hakkında Medine ehlinin yanlarında bulunan içecekler hahkında sormaları sebebiyle indi orada üzüm içkiside yoktu, eğer içkinin haramlığı ayeti yanlarında bulunanı kapsıyor olmasaydı hakkında sordukları şey hakkında açıklama olmamış olurdu ve sebebe mahal olan kelamın genelinden hariç olurdu bu da imkansızdır. İçkinin haramlığı inince, bize ulaştı kibir topluluk yanlarındaki içecekleri döktü, bu onların o kaçınılması emrolunan içki olduğunu anlamalarının delilidir.

Buhari'nin[2] Enes'in şöyle dediği rivayet edildi: Haram kılındığı zaman bize içki haram kılındı, üzüm içksini az buluyorduk, içkimizin geneli: Kuru ve yaş hurmaydı.
Ondan şöyle dediği rivayet edildi: İçki haram kılındığında ben Ebu Talha, Ebu Dücane ve Süheyl bin Beyda'ya kuru ve yaş hurma içkisi veriyordum, onların en küçüğü ve onların sakisiyken ben onu attım, bez o vakit onu içki sayıyorduk .[3]
Sahihayn'de onun şöyle dediği rivayet edildi: Bizim Fadih diye isimlendirdiğiniz şu yaş hurma içkisinden başka içkimiz yoktu.[4] Müslim'in sahihinde[5] onun şöyle dediği rivayet edildi: Allah içkinin haram kılındığı ayeti indirdi, Medine'de hurma içeceğinden başka içecek yoktu.
Buhari'nin sahihinde[6] ibni Ömer'den şöyle dediği rivayet edildi: İçkinin haramlığı indi, o gün Medine'de beş içecek vardı, onlardan üzüm şarabı yoktur. Sahihayn'da fia'bi'den o da ibni Ömer'den şöyle dediğini rivayet etti:Ömer (r.a.)Minbere kalktı ve dedi ki:İçkinin haramlığı indi, o beş şeydendir.S: 329 Üzüm, bal, buğday, arpa ve hurma, içki aklı örten şeydir.[1] Bunu imam Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi fiabi'den tahric etti, o daNuman bin Beşir'den, o da Peygamber (s.a.v.)'den rivayet etti.[2]
Tirmizi, fiabi'den, onun da ibni Ömer'den onun da Ömer'den söylediği sözü zikretti ve en doğru olduğunu zikretti, ibnul Medini de böyle dedi, Ebu İshak Ebu Hureyre'nin şöyle dediğini rivayet etti: Ömer dedi ki: Aklı örtüpte köleyi azad ettiren içkidir, bizim nerden üzüm içkimiz olacak?[3]
Müsned'de[4] imam Ahmed Muhtar bin Fülfül'den şöyle dediğini rivayet etti:Enes bin Malik'e kaplardan içecek hakkında sordum, dedi ki:Rasulullah (s.a.v.) ziftlenmiş kaptan yasakladı, buyurdu ki:
"Her sarhoşluk veren haramdır, ona:
"Doğru söyledin, dedim. Yemeğimiz üzerine bir iki içinde böyledir" dedi ki:
"Sarhoşluk verenin azıda çoğuda haramdır ve dedi ki:İçki üzüm, hurma, buğday, arpa ve darıdandır, bunlardan içkileştirdiğin içkidir." Bunu Ahmed, Abdullah bin İdris'ten tahric etti: Muhtarı işittim, diyordu ki dedi ki ve zikretti. Bu isnad Müslim'in şartı üzeredir, Müslim'in sahihinde.[5] Ebu Hureyre Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: "İçki şu iki ağaçtandır:Hurma ve üzüm."bu hurmanın şırasının (içkileştirilmiş halinin) haram oluşunda açıktır. Sarhoşluk verenin azınında haram olduğu açıkça bildirildi, Ebu Davud, ibni Mace ve Tirmizi'nin tahric edip güzeldir dediği, Cabir hadisinde Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Çoğu sarhoşluk verenin azı da haramdır."[6]

(1)Eser sahihtir, Buhari sahihinde içecekler kitabı rakam 5'te tahric etti (7/190)'a müracaat et.
(2)Buhari içecekler kitabında tahric etti rakam 5 bak: 7/196.
(3)Buhari ve Müslim tahric etti (Nevevi'nin Müslim şerhi: 13/149, Sahihi Buhari, Kitabul Eşribe: 6,(7/190).
(4)Nevevi'nin Müslim şerhi: 13/151.
(5)Sahihi Buhari Kitabul Eşribe: 5, (7/190) Neylül Evtar: 8/173).
(1) Buhari, Müslim tahric etti (Buhari Kitabul Eşribe), (7/190).
(2)Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi (1873) tahric etti ve dedi ki:Bu hadis garibtir, babta Ebu Hureyre'den de hadis vardır.
(3)İbnu Ebi fieybe ve Abdurrazzak Musannef'inde tahric etti.
(4)Hadis Müslim'in şartı üzere sahihtir, Ahmed Müsned'de tahric etti.
(5)Sahihtir, Buhari haric cemaat tahric etti (Ahmed, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi (1876)Nesai, ibni Mace)(Neylül Evtar: 8/172).
(6) Hadis mütevatir, sekiz sahabeden rivayet olunmuştur (Nazmul Mütenasir S: 100). Cabir hadisini Ebu Davud, Tirmizi (18667, ibni Hibban, ibni Mace Tahric etti (Nasburraye: 4/301-302).

Ebu Davud ve Tirmizi tahric etti ve güzeldir dedi Ayşe (r.a.)Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti:
"Her sarhoşluk veren haramdır, Farakın[1] haram ettiğinden bir avuçta haramdır"[2] bir rivayette de: "Ondan ağız dolusu haramdır."[3] Ahmed bunu delil aldı ve mezhebi budur. Sahih değildir, diye hakkında:Bu adam abartmıştır. Nesai bu hadisi Sa'd bin EbiVakkas ve Abdullah bin Amr rivayetinden tahric etti, onlarda Peygamber (s.a.v.)'den rivayet etti[4] Peygamber (s.a.v.) başka vecihlerden de rivayet edildi, zikri uzun gider.
İbnu Aclan Amr bin fiuayb'tan rivayet etti, dedi ki:Ebu Vehbel Ceyşani anlattı,Yemen heyeti Peygamber (s.a.v.)'e geldi, ona Yemen'ede olan içeceklerden sordular, ona baldan yanılan bit'in ve arpadan yapılan mizr'in ismini verdiler. Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki:
"Ondan sarhoş oluyor musunuz?"
"Eğer çok içersek sarhoş oluyoruz" dediler, buyurdu ki:
"Çoğu sarhoş edenin azı da haramdır" bunu Kadı İsmail tahric etti.[5] Sahabe (r.a.)Peygamber (s.a.v.)'in:"Her sarhoşluk veren haramdır." Sözünü delil getiriyordu, Peygamber (s.a.v.) döneminde ve daha sonra çıkan sarhoşluk verici çeşitlerinin haramlığını söylüyorlardı, ibni Abbas'a Bazak hakkında sorulduğu gibi, dedi ki:Muhammed (s.a.v.)Bazak'ı görmedi, sarhoşluk veren haramdır, bunu Buhari tahric etti[6] sarhoşluk veriyorsa bu genel kelimeye dahil olduğuna işaret ediyor.
Bil ki aklı gideren sarhoşluk verici iki çeşiddir: Birincisi:kendisinde lezzet ve neşe olandır, bu içilmesi haram olan ikidir. Müsned'de[7] Talkel Hanefi'den şöyle dediği rivayet edildi: "O peygamber (s.a.v.)'in yanında oturuyorken, ona bir adam dedi ki:S: 331

“Ey Allah’ın rasulü, yerimizde meyvelerimizden yaptığımız içecekler hakkıda görüşünüz nedir” (s.a.v.) buyurdu ki: “Sarhoşluk vericiden soran kimdir, onu içme, müslüman kardeşine içirme, nefsimi kudreti elinde tutana yemin olsun ki -veya kendisiyle yemin edilenle yemin ederim ki- onun sarhoşluk lezzetini isteyerek onu kim içerse, kıyamet günü Allah ona (cennet) içkilerinden içirmez.”Alimlerden bir gurub dedi ki:İster bu içki camid, ister akıcı, ister yenilen, ister içilen, ister buğdaydan veya hurmadan, veya sütten olsun aynıdır, üzüm ve başkasından yapılan ve lezzeti ve sarhoşluk vericiliği için yenilen haşişeyide buna dahil ettiler.

Ebu Davud’un süneninde[1] fiehr bin Havşeb, ümmü Seleme’den şöyle dediğini rivayet etti:Rasulullah (s.a.v.) her sarhoşluk veren ve gevşiklik verenden yasakladı”

İkincisi: Aklı giderip sarhoşluk veripte lezzeti bulunmayan şeydir, bence ve benzeri gibi (Hindistan’da yetişen bir bitki) Ashabımız dedi ki: Eğer tedavi ihtiyacından dolayı kulanırsa, kuvvetli zanne göre de selamet bulması ise caizdir.

Urve bin Zübeyr’den rivayet edildi ki: Ayağı kanser oldu ayağını kesmek istediler, ona doktorlar dedi ki:Aklın gidinceye kadar sana bir ilaç içireceğiz kesmenin acısını hissetmeyeceksin, bunun üzerine reddetti, ve dedi ki:Aklının ondan gittiği ve rabbini bilemeyince kadar içtiği bir halkın içeceği zannetmedim.[2] Ondan şöyle dediği rivayet edildi: Benimle rabbimin zikri arasına giren şeyi içmem. Eğer bunun tedavi ihtiyacından başka bir gaye için kullansa kadı, ibnu Ukayl ve Muğni sahibi gibi ashabımızın çoğu dedi ki: Haramdır, çünkü o aklın gitmesine sebebtir, ihtiyaçta yoktur, sarhoşluk vericinin içilmesi haram kılınmıştır.

(1) Medine’de bilinen bir ölçektir, onaltı rıtılı kapsar.
(2)Hadis hasendir, Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi; (1867) tahric etti ve dedi ki:Hadis hasendir (Neylül Evtar: 8/179.
(3)Hadis hasendir, ibni Hibban doğruladı, Ebu Davud ve Tirmizi tahric etti (1867).
(4) Hasendir, Nesai Sa’d ve ibni Amr’dan tahric etti.
(5) Hadisin isnadı zayıftır senedinde Ebu Vehb el-Ceyşani var (Deylem bin Hevşa’) İbni Hibban güvenilir gördü ibnul Kattan dedi ki:Hali meçhuldür (Mizanul İtidal: 4/585).
(6)Buhari Eşribe kitabında tahric etti; (23)(7/195)Bazak:Pişirilmiş içkidir.
(7)Ahmed ve Taberani tahric etti Heysemi Mecma’da (5)70) dedi ki: Ahmed’in adamları güvenilirdir. Yine ibni Ebi fieybe’de tahric etti.
(1) Ebu Davud Ümmü Seleme’den, yine Ahmed, Beyhaki, ibni Ebi fieybe tahric etti, fieyh bin Havşeb’in zayıflığı sebebiyle isnadı zayıftır (Camiul usul: 6/66.)
(2)İbni Asakir ve Zehebi Siyeru alemin nübelada (4/480) zikretti, kıssanın tamamlayıcısı: Testereyi sol ayağının üzerine koydu, onda bir his olduğunu duymak, onu kesince şöyle dedi:Eğer aldınsa, bıraktında, eğer bela verdinse afiyette verdin.

Hanş er Rahabi İkrime’den, o da ibni Abbas’dan merfu olarak rivayet etti -onda zayıflık vardır-: Kim aklını götüren bir içecek içerse, kebair kapılarında bir kapıya gelmiştir.”[1]

Onlardan bir taife dedi ki İbnu Ukayl Fününda onlardandır: Bu haram olmaz, çünkü onda lezzet yoktur, içki kendisine şiddetli eğlence olduğundan haram olmaz, çünkü benc ve benzerinde neşe ve şiddet yoktur, çoğunluğun görüşü üzere: Bunu ihtiyaç dışında alsa, onunla sarhoş olsa ve karısını boşasa, boşamasının hükmü, sarhoşun boşamasının hükmüdür, bunu ashabımızın çoğu söyledi, ibni Hamid kadı ve fiafii’nin ashabı gibi Hanefiler dedi ki: Talakı gerçekleşmez, sebeb olarak onda lezzet olmayışını gösterdiler, bu onların haram kılmayışına delildir.

fiafiiler dedi ki: O haram kılınmıştır, onunla birlikte talakını gerçekleşmesi hususunda iki vecih vardır: Ahmed’in kelamın zahiri: Sarhoşun talakına zıd olarak talakı gerçekleşmez, bunu kadı tevil etti ve dedi ki: Bunu Hanefileri susturmak için dedi, inadığından dolayı değil, kelamın akış buna muhtemeldir hadde gelince içerisinde şiddet ve neşe bulunan sarhoşluk vericileri kullanmakla gerekli olur çünkü o nefsileri kendisine davet ediyor, had ondan azarlayıcı uzaklaştırcı olarak konuldu.

Kendisinde lezzet ve neşe olmaksızın sorhuşluk veren ise onda tazir dışında bir şey yoktur o ölü, domuz, yemek, kan içmek gibidir, çoğunu sarhoşluk verdiği şeyin azının haramlığı görüşünde olan alimlere göre, bunun çoğunu içene had vurulacağı görüşündedir, eğer tevil ederek helallığına itikad etse de böyledir, bu fiafii ve Ahmed’in görüşüdür Ebu Sevr buna muhaliftir, dedi ki: Tevilinden dolayı had vurulmaz, bu velisiz nikah gibidir, yine velisiz nikahlananın haddi hususunda hilaf vardır, fakat doğrusu ona had vurulmaz, onunla tevil ederek şıra (sarhoşluk ediciliği bulunan) içkiye onu ayıran ayrım yaptı, nebizin içimi haramlığı üzerinde icma bulunan içmeye vesiledir, velisiz nikah böyle değildir, çünkü o üzerinde icma bulunan zinaya ihtiyaç bırakmaz, ondan sakınmayı mucibtir. Ahmed’den ifade olunan şudur: Tevil ederek nebizi içene had vurulur. Çünkü tevili zayıftır, kendisinden haddi, savmaz, o Esram’ın rivayetinde dedi ki: Nebizi tevil ederek içene had vurulur, velev ki imama üç boşamayla havale edilmiş olsun, sonra da tevil ederek üç boşamayı bir kere de kullanmak bir boşamadır dese, imam da: O üç boşamadır, araları açılmaz (bir kerede üç bir sayılmaz) görüşünde olsa (yine böyledir) ve dedi ki: Bu onun gibi değildir, bunun durumu Allah’ın kitabı ve resulunun sünnetinde açıktır, içkinin haramlığı ve onların fadih içtikleri bildirildi, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: “Her sarhoşluk veren haramdır” bu açıktır, kesin (üç) boşamasıda açıktır, bu insanların hakkında ihtilaf ettiği bir şeydir.

KIRKYEDİNCİHADİS

İnsanın yiyeceği Miktar

Mikdam bin Ma'dikerib'ten şöyle dediği rivayet edildi: Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu işittim: "Ademoğlu karnından daha şerli bir kab doldurmamıştır, Ademoğlu belini doğrultacağı lokmacıklar yeterlidir, ille de yiyecekse üçte birini yemeği, üçte biri içmesi üçte birini de nefsi için (boş) bıraksın" bunu imam Ahmed, Tirmizi, Nesai ve ibni Mace tahric etti, Tirmizi dedi ki: Hadis hasendir.[1]
Bu hadis sebibini zikriyle birlikte rivayet edildi, Ebu Kasım el-Beğavi muceminde Abdurrahman bin Murakka'dan rivayet etti, dedi ki: "Rasulullah (s.a.v.) meyvelerle yeşermişken Hayberi fethetti, insanlar meyveler arasına düştü ve onları humma kuşattı, Rasulullah (s.a.v.)'e şikayet ettiler Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Humma ölmün kılavuzudur (öncüsüdür) Allah'ın yeryüzündeki hapsidir o ateşten bir parçadır, siz yakaladığı zaman suyu şen denilen kaplarda (küçük su kabıdır onun içinde başkalarındakinden daha soğuk olur) soğutunuz, iki namaz arasında onu üzerinize dökünüz" akşamla ve yatsıyı kastediyor, dedi ki: Bunu yaptılar onlardan gitti, Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Dolduğu zaman Allah karından daha şerli bir kap yaratmaştır, ille de olacaksa üçte birini yemeniz, üçte birini içmeniz için, üçtebirinide hava için bırakınız."[2] Bu hadis bütün tıbbı toplayan bir asıldır.

(1) Bezzar Taberani Kebir'de, Ebu Ya'la tahric etti, Heysemi Mecma'da: (5/70) dedi ki senedinde Hubeyş bin Kays er Rahabi var, o zayıftır.
(1) Hadis hasen, sahihtir, Ahmed Tirmizi (2381) tahric etti ve dedi ki: Bu hadis hasen sahihtir, yine Nesai ibni Mace Taberani Kebir'de, Kudai fiihab'ta tahric etti, ibni Hibban doğruladı, Zehebi ikrar etti, ancak ibni Mace dedi ki: Ademoğlunun nefsi üstün gelirse, üçte biri yemek için... (Terğib ve Terhib: 3/136).
(2) Hadis zayıftır, Taberani Kebir'de, Beyheki Delail' de, Kudai fiihab ta tahric etti senedinde Muhabber bin Harun var, meçhuldür.
Rivayet edildi ki: Doktor ibni Masiveyh Ebu Hayseme'nin kitabında bu hadisi okuyunca, dedi ki: Eğer insanlar bu kelimeleri kullansalar, hastalıklardan kurtulurlar hastaneler ve eczaneler atıl kalır, bunu söyledi, çünkü her hastalık ağır yemektendir, bazısı dedi ki: Her hastalığın temeli aşırı yemektir, merfu olarakta rivayet edildi, merfu luğu doğru değildir.[1]
Arab doktor Haris el Kelede dedi ki: Perhiz ilacın başıdır, çok yemek hastalığın başıdır, bazısı bunu ref etti, yine sahih değildir.[2] Yine Haris dedi ki: Çölü ve çölün içindeki yırtıcıları helak eden şey: Hazımdan önce yemek üstüne yemektir.
Başkası dedi ki: Kabir ehline denilse ki:
"Sizin ecelinizin sebebi nedir?" Derlerdi ki:
"Çok yemektir, bu az yemenin menfaatlerinin bazısıdır, bedene uygunluğuna nisbeten olan faydasıdır."
Kalbe nisbeten faydalarına ve menfaatlarına gelince az gıda kalbi inceltir, anlayışı kuvvetlendirir, nefsi kırar heva ve gadabı zayıflatır, çok gıda bunun zıddını yapar.
Hasan dedi ki: Ey Ademoğlu karnıyın üçte birine ye, üçte birine iç, üçte birine terket nefes alsın tefekkür etsin. Merzevi dedi ki: Ebu Abdullah, yani İmam Ahmed açlık ve fakirliği o kadar büyütüyordu ki, S: 335 ona dedim ki:
"Adam şehvetlerinin terkinde ecir alır mı?" Dedi ki:
"Nasıl ecir almaz ki" ibni Ömer diyor ki:
"Dört aydan beri doymadım." Ebu Abdullah'a dedim ki:
"Adem doyduğu halde kalbinde rikkat (incelik, acıma hisse) bulur mu?" Dedi ki:
"Bu görüşte değilim" sonra Mervezi Ebu Abdullah'tan ibni Ömer'in bu sözün bir vecihle rivayet etti, ibni Sirine isnadıyla rivayet etti dedi ki: Bir adam ibni Ömer'e dedi ki: Sana cevariş getireyim mi?[1] dedi ki:
"O hangi şeyedir?" Dedi ki:
"Yediğin zaman yemeği hazmettirir" dedi ki:
"Ben dört aydan beri doymadım ki, ben buna güç yetiremediğimden dolayı değil, fakat ben doymalarından fazla aç kalan kavmi idrak ettim."[2]
Nafile isnadla dedi ki: Bir adam cevariş ile ibni Ömer'e geldi ve dedi ki:
"Bu nedir? Cevariştir, bununla yemek hazmedilir" dedi ki:
"Onunla ne yapacağım, bana bir ay gelp geçiyorda doymuyorum?"[3]
Bir adama isnadla dedi ki: İbni Ömer dedim ki:
"Etin zayıfladı, yaşın büyüdü, senin meclisinin adamları senin hakkını ve şerefini bilmiyorlar, eğer ehline kendilerine döndüğün zaman sana lütfedecekleri (ikram edecekleri) bir şey yapsalar olmaz mı" dedi ki:
"Yazıklar olsun, sana, vallahi onbir senin beri doymadım, on iki, on üç on dört sendin beri bir kere doymadım, aslı olayım ömrüm az kaldı."[4] Amr bin Esved el-Absi'ye isnadla rivyaet etti ki: fımarıklık ve kibir korkusuyla doymayı çokça terkediyordu.[4]
İbni Ebiddünya açlık kitabında Rafie isnadla İbni Ömer'in şöyle dediğini rivayet etti: Müslüman olduktan sonra doymadım.[5]
Muhammed bin Vasie isnadla şöyle dediği rivayet edildi: Kim yemeği az yerse, anlar, çok iyi anla, (zihni) safi olur ince (şefkatli) olur, çünkü çok yemek sahibini isteği çok şeyden ağırlaştırır."[5]

(1) Ukayli Zayıflar da, ibni Adiy kalim de ibni Hibban mecruhinde Enes'ten merfu olarak tahric etti, senedinde Temim bin Necih vardır gerçekten zayıftır. Darekutni dedi ki: Doğruya en çok benzeyen bu Hasen Basri'nin sözündendir.
(2) Hafız Sehavi mekasıdul Hasene dedi ki: Peygamber (s.a.v.)'e raf'ı sahih değildir. Bilakis o Haris bin Kelede ve başkasının sözüdür, yine: "Karnı doldurmak derdin temeli perhiz devanın temelidir her bedene alıştığı şeyi yapın" rivayetin aslı yoktur.
(1) Bir çeşit tatlıdır yemeğin hazmına yardım eder.
(2) Ahmed zühd de tahric etti.
(3) Benzerini Ahmed Zühd'de tahric etti.
(4) Ahmed Zühd'de, Ebu Nuaym Hilye'de: (1/299) tahric etti.
(5) Ebu Nuaym Hilye'de: (5/156) tahric etti
(6) Taberani Kebir'de, Ebu Nuaym Hilye'de: 1/299 tahric etti.
(7) Ebu Nuaym Hilye'de (2/351) tahric etti.

Ebu Ubeyde el-Havvs'tan şöyle dediği rivayet edildi: Ölmün tokluğunda, hazzın açlığındadır, sen doyarsan ağırlaşırsın, uyursun, düşman senden imkan bulur, büyür, sen aç olursan düşman için gözetlemede olursun. Amr bin Kays'tan şöyle dedi rivayet edildi: "Karnınızı çok doldurmaktan sakınınız, çünkü o kalbi katılaştırır."1

Seleme bin Said dedi ki: Eğer adam günahdan ayıplandığı gibi, karnını çok doyurmasından da ayıplanıyordu. Alimlerden birinin şöyle dediği rivayet edildi: Eğer karınlı isen nefsini hastalanıp zayıflamaya hazırla.[2]

İbnul E'rabi'den şöyle dediği rivayet edildi: Araplar diyordu ki:Karnı çok doymuş geceleyenin malına zarar gelmiştir. Ebu Süleymanı Darani'den şöyle dediği rivayet edildi:Eğer dünya ve ahiret ihtiyaçlarından birini istedinse, onu elde edinceye kadar yeme, çünkü yemek aklı değiştirir.

Malik bin Dinar'dan şöyle dediği rivayet edildi:Mümi'nin en büyük tasası karnı olmamalıdır, üstün gelende şehveti olmamalıdır. Dedi ki: Hasan bin Abdurrahman bana anlattı dedi ki: Hasan veya başkası dedi ki:Babanız Adem'in belası yemekten idi ve bu sizin kıyamete kadar belanızdır (imtihanınızdır.) Dedi ki: Deniliyordu ki:Kim karnına sahib olursa bütün salih amellere de sahip olur. Deniliyordu ki: Hikmet dolu midede yerleşmez. Abdul Aziz bin Ebi Davud'dan şöyle dediği rivayet edildi: Deniliyordu ki:Az yemek hayırlara sürat göstermeye yardımdır, Kusem el-Abid'den şöyle dediği rivayet edildi:Deniliyordu ki: Kişinin yemesi az olunca kalbi incelir ve gözleri yaşarır.

Abdullah bin Merzuk'tan şöyle dediği rivayet edildi:açlık devam ettikçe kibir görmedik, Ebu Abdurrahman el-Ömer'i ona dedi ki:

"Senin yanında bunun devamı nedir?" Dedi ki:

"Devamı Ebediyyen doymamandır" dedi ki:

"Dünyada olan kimse buna nasıl güç yetirebilir?" dedi ki:Velayet ehline ve Allah'ın kendisine itaata muvaffak kıldığı kimseye bu ne kolaydır ey bu Abdurrahman, o gibi kimse doyma miktarından az yer, bu açlığın devamıdır.

337 Bu söz Hasan'ı Basri sahabından birine bir yemek veripte, ashabının kendisine: Yemeye güç yetiremeyinceye kadar yedim demesi üzerine söylediği şu söze benzer Sübhanellah müslüman yemeye güç yetiremeyinceye kadar yemez.[1] Yine Ebi İmran el-Cüveni'ye isnatla şöyle dediği rivayet edildi:Deniliyordu ki: Kim kalbinin nurlanılmasını severse yemeği az olsun. Osman bin Zaide'den şöyle dediği rivayet edildi: Süfyanı Sevri'ye yazdı ki: Cisminin sağlıklı olmasını istiyorsan, uykunu azalt, yemeği az ye.[2] İbnus Semmak'tan şöyle dediği rivayet edildi. Bir adam kardeşiyle yalnız kaldı, dedi ki: Ey kardeşim, biz Allah'a karşı bizi aç bırakmayacağı kadar değersiziz, çünkü o evliyasını aç bırakır. Abdullah binEbul Ferec'ten şöyle dediği rivayet edildi: Ebu Said et Temimiye dedim ki:

"Korkan doyar mı?" Dedi ki:

"Hayır" dedim ki:

"Müştak (iştiyaklı, özlemli) doyar mı?".

"Hayır" dedi. Rabah el Kaysi'den Ona bir yiyecek yekleştırıldı, onda yedi, ona denildi ki: Çoğalt, doyduğun görüşünde değilim, bir saha attı (bağırdı) ve dedi ki: Dünya günlerinde nasıl doyarım, günahkarların yiyeceği zakkum karşımdı? Adam yemeği önünden kaldırdı ve dedi ki: Sen bir şeyde, biz bir şeydeyiz.[3]

Mervezi dedi ki: Bir adam bana dedi ki: Ahmedi kastederek şu nimetlenen nerede, ona dedim ki: O nasıl nimetlenir? dedi ki: Yiyecek ekmek bulamıyormu? Kendisine yanaşıp ilişki kuracağı karısı yok mu? Bunu Ebu Abdullah'a (imam Ahmed'e) zikrettim, dedi ki: Doğru söyledi, istirca yapmaya başladı (İnna lillahi ve inna ileyhi raciun demeye başladı) ve dedi ki: Biz doyuyoruz. Bişr bin Haris dedi ki: Beş seneden beri oymadım ve dedi ki: Adama helalinden bir gün doyması gerekmez (yakışmaz), çünkü helalden doyarsa, nefsi onu harama çağırır, bu pisliklerden nasıl kurtulacak?

(1) Benzerini Süfyanı Sevri'den Ebu Nuaym Hilye'de (7/36) tahric etti.
(1)Ahmed Zühd'de tahric etti.
(2)Ebu Nuaym Hilye'de (7/7) tahric etti.
(3)Rabah bin Amr el Kaysi'den ebu Nuaym Hilye'de tahric etti (6/194).

İbrahim bin Edhem dedi ki:Kim karnını zaptederse dinini de zapteder, kim açlığına sahib olursa salih ahlaka da sahib olur, çünkü Allah'ın masiyeti açlıktan uzaktır, tokluğa yakındır, tokluk kalbi öldürür, ferah, şımarıklık ve gülme ondan olur. Sabit

el Bünani dedi ki: Bize ulaştı ki, iblis (Allah'ın laneti üzerine olsun)Zekeriyya oğlu Yahya Aleyhisselama zuhur etti (göründü) üzerinde her şey asılı gördü, Yahya (a.s.) ona dedi ki:
"Ey iblis üzerinde asılı gördüğüm şeyler nedir?" Dedi ki:
"Bunlar Ademoğluna isabet ettiğim şehvetlerdir" dedi ki:
"Orada benim için birşey var mı?" dedi ki:
"Belki doymuşsundur, bizde seni namaz ve zikirden ağırlaştırmışızdır" dedi ki:
"Bundan başka?"
"Hayır" dedi, dedi ki:
"Allah'a söz veriyorum kanımı ebediyyen doyurmayacağım" dedi ki: İblis leanehullah dedi ki:
"Bende Allah'a söz veriyorum ebediyyen hiçbir müslümana nasihat etmeyeceğim."[1]
Ebu Süleyman Darani dedi ki: Nefis acıkır ve susarsa kalb bafileşir ve incelir, doyar ve suya kanarsa kalb körelir.[2] Ve dedi ki: [3]Dünyanın anahtarı tokluk, ahiretin anahtarı açlıktır, dünya ve ahirette her hayrın aslı: Allah'tan korkmaktır çünkü Allah dünyayı kendinden korkanada korkmayana da veriyor, hakkın yanında biriktirilmiş hazineler vardır, onu ancak sevdiğine özel verir, akşam yemeğimden bir lokmayı terketmem onu yememden bana daha sevimlidir, sonrada gecenin başından sonuna kadar kıyam ederim(gece ederim).
Yahya bin Hasan el Huşeni dedi ki:Kim göz yaşını çoğaltıp kalbini inceltmek istrese, kanının yarısını yiyip içsin. Ahmed bin Ebil Havari dedi ki: Bunu Ebu Süleymana anlattım, dedi ki: Hadis geldi: "Üçte bir yemek, üçte bir içmek." Ben onların nefislerini hesaba çektiği ve altıda bir kar ettikleri görüşündeyim.[4] Muhammed bin Nadr el-Harisi dedi ki: Açlık takvaya götürür, aşırı tokluk aynen kibire götürdüğü gibi[5] fiabi'den şöyle dediği rivayet edildi: Bir kez hariç on altı seneden beri doymadı, çünkü tokluk bedeni ağırlaştırır, zekayı giderir, uykuyu getirir, sahibini ibadetten zayıflatır.[6]
Peygamber (s.a.v.)Mikdam hadisinde az yemeyi mendub kıldı, buyurdu ki:"Ademoğluna belini doğrultacak lokmacıklar yeterlidir." S: 339 Sahihayn de şöyle buyurduğu rivayet edildi: "Mümin bir bağırsağa, kafir yedi bağırsağa yer."[1] Murad şudur: Mümin şeriat adabıyla yer ve bir bağırsağın içerisine yer, kafir şehvet gereği, kibir gereği yer yedi bağırsağın içini dolduracak şekilde yer, Peygamber (s.a.v.) az yemekle birlikte, yemeğin birazı yetinip kalanına başkasını tercih etmeyi mendub kıldı, buyurdu ki:"Bir kişinin yemeği ikiye, ikinin yemeği üçe, üçün yemeği dörde yeter."[2] Peygamber (s.a.v.)'in Mikdam hadisinde zikrettiği gibi en güzeli mü'minin üçte birini yemesi, üçte çok içmek üçte bire (midenin) içmesi, üçte birini de nefesi için bırakmasıdır, çünkü çok içmek uykuyu getirir, yemeği bozar.
Süflan dedi ki:Her istediğinde su içme, içmezsen uyku gelmez.[3] Selefin bazısı dedi ki: İsrail oğulları içerisinde ibadet eden gençler vardı, iftar anında birisi ayağa kalktı ve dedi ki: Çok yemeyeniz, çok içersiniz, çok uyursunuz, çok zarar edersiniz. Peygamber (s.a.v.) ve ashabı çok acıkıyorlardı, ve çok içmiyorlardı, şehvetten dolayı yemeyi azaltıyorlardı, bu yemeğin bulunmamasından dolayı değildi, ancak Allah rasulüne hallerin en mükemmelini ve en üstününü seçmiştir. Bunun için ibni Ömer buna benzemeye çalışıyor, yemeğe de gücü yettiği halde, böyleydi, kendinden önce babasıda böyleydi. Sahihayn'de Ayşe (r.a.) dedi ki:"Muhammed (s.a.v.) ailesi Medine'ye geleliden beri üç gece arka arkaya buğday ekmeğiyle doymadı, ölünceye kadar böyle oldu."Müslim'in rivayetin dedi ki: "Rasulullah (s.a.v.) ölünceye kadar iki gün peşpeşe arpa ekmeğinden doymadı."[4]

(1)Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti (2/328-329).
(2)Hilye: 9/266.
(3) Hilye: 9/259.
(4)Hilye: 8/318.
(5) Hilye: 8/222.
(6)Ebu Nuaym Hilye'de (9/127), Beyhaki Adabuş fiafii'de, S: 106 tahric etti.
(1) Sahihtir, Malik, Ahmed, Buhari, Müslim, Tirmizi (1820) İbni Mace Ebu Hureyre'den, Buhari, Ahmed, Müslim, Tirmizi, (1819), ibni Mace, İbni Ömer'den, Müslim Cabir'den, Müslim ve ibni Mace Ebu Musa'dan (Camiul usul: 8/256 ve sonrası, Mecmauz zevaid: 5/31-33 Camius sağir: 2/184.
(2)Sahihtir, Ebu Hureyre'den Malik Buhari, Müslim, Tirmizi; (1821) "Birin yemeği ikiye ikinin yemeği dörde dördün yemeği sekize yeterlidir" lafzıyla tahric etti Tirmizi yine (1821) ibni Ömer'den tahric etti (Camiul usul 8/258).
(3)Ebu Nuaym Hilye'de: (7/18).
(4)Hadis sahihtir, Ayşe'den, Buhari, Müslim, Benzerini Malik, Buhari, Müslim, Ebu Davud Tirmizi, Nesai Abbas bin Rabia'dan tahric etti (Camiul usul: 4/153-156.)

Buhari Ebu Hureyre'den tahric etti:Peygamber (s.a.v.) vefat edinceye kadar üç gün yemeğe doymadı.Ondan şöyle dediği rivayet edildi: "Peygamber (s.a.v.) arpa ekmeğinden doymadan dünyadan çıktı."[1] Müslim'in sahihinde[2] Ömer'den rivayet edildi:O hutbe okudu ve dünyadan insanlara isabet eden (elde ettikleri şeyi) söyledi ve dedi ki:Rasulullah (s.a.v.)'i gün boyu (açlıktan) kıvranıyor gördüm, karnını doyuracak kötü hurma bulamıyordu. Tirmizi ve ibni Mace Enes'ten tahric etti, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki:"Allah yolunda kimsenin olmayacağı şekilde eziyet gördüm, Allah için kimsenin

korkutulmayacağı şekilde korkutuldum, benim üzerimden üç gün üç gece geçti ve benim için Bilal'in koltuğunun altında getirdiği şeyden başka bir şey olmadı."[3] Bunu ibni Mace[4] Süleyman bin Burada isnadıyla şöyle dediğini tahric etti:"Rasulullah (s.a.v.) bize geldi, üç gece kaldık, üç gece yemeğe güç yetemiyorduk veya yetiremiyordu."Ebu Hureyre'ye isnadıyla şöyle dediğini tahric etti:Rasulullah (s.a.v.)'e sıcak yemek getirildi, yedi ve buyurdu ki: "Elhamduluillah karnıma şu şu günden beri sıcak yemek girmedi."[5] Allah ve Rasulü şehvetlere tabi olanı kınadı, Allah teala buyurdu ki: (Nihayet onların peşinden öyle bir nesil geldi ki, bunlar namazı bıraktılar; nefislerinin arzularına uydular. Bu yüzden ileride sapıklıklarının cezasını çekecekler. Ancak tevbe eden, iman eden ve iyi davranışta bulunan kimseler hariçtir.) (Meryem: 19/59-60) Peygamber (s.a.v.)'den sahih olarak şöyle buyurduğu rivayet edildi: "Asırların en hayırlısı benim asrım, sonra onların peşinden gelenler, sonra onların peşinden gelenlerdir, sona şahit tutulmadıkları halde şahidlik eden, adak yapıp yerine getirmeyen bir kavim gelir, onlar içinde şişmanlık zuhur eder."[7]

S: 341 Müsned'de[1] "Peygamber (s.a.v.) şişman bir adam gördü, eliyle karnına işaret ederek buyurdu ki: "Eğer bu bundan (karnın) başka şekilde olsaydı, senin için daha hayırlı olurdu" Müsned'de[2]:"Ebu Hureyre, Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Sizin üzerine en çok korktuğum şey karınlarınızdaki azgın şehvetler, fercleriniz ve saptırıcı hevadır."

Bezzar'ın müsnedinde[3] Fatıma (r.a.)'dan o da Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti:"Ümmetimin en şerlileri nimetlerle gıdalanan, çeşitli yiyecekleri yiyen çeşitli elbiseleri giyen ve avurtlarını şişirerek konuşanlardır (kibirlerinden dolayı)".

Bezzar ve ibni Mace ibni Ömer'den şöyle dediğini tahric etti: "Bir adam Peygamber(s.a.v.)'in yanında geğirdi, bunun üzerine buyurdu ki: "Bizim yanımızda geğirmeni engelle, dünya en çok doyanlar kıyamet günü en uzun aç kalanlardır."[4]

İbni Mace[5] yine Selman'dan benzerini tahric etti, Hakim Ebu Cuhayfe'den tahric etti[6] isnadlarının hepsinde söz vardır. Yahya bin Mende imam Ahmed'in menakıbı kitabında, isnadıyla imam Ahmed'den rivayet etti: O Peygamber (s.a.v.): "Üçte bir yemek, üçte bir içmek ve üçte bir nefes içindir" hadisinden soruldu, dedi ki:Üçte bir yemek: Geçimliktir (ölmeyecek kadar yemektir), üçte bir içmek:O kuvvettir. Üçte bir nefes için: O ruhtur.

(1) Hadis sahihtir, Buhari tahric etti.
(2) Müslim sahihinde tahric etti, sahihtir.
(3) Sahihtir, Tirmizi (2474), ibni Mace tahric etti, Tirmizi dedi ki:Bu hadis Hasen, sahih, garibtir, yine ibni Hibban da doğruladı.
(4) Tabii'nin bilinmemesinden dolayı isnadı zayıftır, ibni Mace ve Taberani Kebir'de tahric etti, fakat imam Ahmed Hasen gördü.
(5)Hadis zayıftır ibni Mace süneninde tahric etti, senedinde Süveyd bin Said var, o zayıftır, Nesai onu zayıf gördü (Mizanul itidal: 26248).
(7) 13 Sahabeden mütevatir bir hadistir (Nazmul metünasir, Kettani S:127 İmran bin Husayn'dan Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi (2223) ve Nesai tahric etti (Camiul usul: 9/404 ve sonrası).
(1)Hadis sabittir, Ahmed, ibni Ebiddünya, Taberani güzel bir isnatla, ve hakim tahric etti ve doğruladı, Beyhaki'de tahric etti (Terğib ve Terhib: 3/138).
(2)Sahihtir, Ahmed, Bezzar, Taberani üç mucemde tahric etti, Heysemi Mecma'da; (1/188) dedi ki: Adamları sahih rivayet adamlarıdır.
(3)Bezzar'ın Müsned'inde mevcut olan Fatıma'nın müsnedi değil, Ebu Hureyre'nin müsnedidir, Fatıma hadisini ibni Ebid'dünya gıybetin zemmi kitabında tahric etti (Terğib ve Terhib: 3/115) Ahmed Zühd'de Fatıma binti Hüseyin'den merfu olarak tahric etti, fakat mürseldir, Hakim başka bir tarikle mevsullaştırdı fakat zayıftır, senedinde Esram bin Havşeb var, yalanla itham edilmiştir, İshak bin Vasıl ed-Daybi var metrüktür.
(4) Hadis Hasendir, Tirmizi (2480), ibni Mace, Beyhaki Yahya el Bekka rivayetinden tahric etti ve Tirmizi dedi ki: Hadis Hasendir (Terğib ve Terhib: 3/137)Fakat Yahya el-Bekka zayıftır.
(5) Hadisin isnadı zayıftır.
(6) Hadis zayıftır, Hakim ve Bezzar iki isnatla tahric etti, birinin ravileri güvenilirdir, ibnu Ebid'dünya, Taberani Kebir ve Evsat'ta, Beyhaki tahric etti. Hafız Müniri Terğib ve Terhib'te dedi ki:(3/137)Hakim'in hadisindendir: Bilakis çok zayıftır.

KIRKSEKİZİNCİHADİS

Nifak Alametleri

Abdullah bin Am'dan, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Dört şey kimde bulunursa münafık olur, kimde onlardan bir haslet (huy) olursa onda onu teredinceye kadar münafıklıktan bir haslet vardır: Konuştuğu zaman yalan söyler, söz verdiği zaman sözünden döner, düşmanlık ederse fücur eder, sözleşirse sözleşmeye ihanet eder" bunu Buhari ve Müslim tahriç etti.[1]

Bu hadisi sahihayn Ameş rivayetinde tahric etti, o da Abdullah bin Mürre'den, o da Mesruk'tan, o da Abdullah bin Amr bin As'tan rivayet etti. Yine Buhari ve Müslim sahihaynde, Ebu Hureyre'den tahric etti, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Münafığın ayeti (delili) üçtür: Konuşursa yalan söyler, söz verirse sözünden döner, emanet olunursa ihanet eder."

Müslim'in bir rivayetinde: "Namaz kılsa da, kendini müslüman zannetse de", yine Onu bir rivayetinde: "Üç şey münafığın alametlerindendir"[2] şeklindedir, bu Peygamber (s.a.v.)'den başka cevihlerle de rivayet edildi, bu hadisi mürcieliğe meyleden bir gurub Peygamber (s.a.v.) zamanındaki münafıklara hamletti, çünkü onlar Peygamber (s.a.v.)'e konuşup yalan söyledir, onları sırrını emin tuttu, ona ihanet ettiler, savaşta beraber çıkacaklarına söz verdiler, sözlerinden döndüler.

S: 343 Bu tevili Muhammed el-Muhrim Ata'dan rivayet etti ve o dedi ki: Bana bunu Cabir Peygamber (s.a.v.)'den rivayetle anlattı. Hasan'ın Ata'nın bu sözüne kendisine ulaşınca döndüğü zikredilir[1] bu yalandır. Muhrim yalancılıkla bilen şeyhtir. Bu Ata'dan başka zayıf iki vecihle de rivayet edildi. O Hasan'ın: Üç şey kimde olursa o münafıktır sözüne itiraz etti. Ve dedi ki: Yusuf'un kardeşleri konuştu ve yalan söylediler, söz verdiler, döndüler, emanet olundular ve ihanet ettiler ve münafıkta olmadılar. Bu Ata ve Hasan'dan değildir, bunu kendi tarafından söylemiştir ancak ona Peygamber (s.a.v.)'den ulaşmıştır. Hadis Peygamber (s.a.v.)'den sabittir, sabitliği ve sahihliğinde şüphe yoktur, itibar edilen ilim ehlinin sözlükte nifakı aldatma, hile hayır izhar edip zıddını içinde saklamak cinsinden dolduğunu açıklamıştır. Bu şeriatta iki kısma ayrılır:

Birincisi: Büyük nifak, o da insanın Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve ahiret gününe inandığını açığa vurup, bunu tamamına zıt veya bazısına zıt olanı içinde saklamalıdır, bu nifak Peygamber (s.a.v.)'in dönemindeydi, Kuran bunları kınayıcı ve onları tekfir edici şekilde nazil oldu ve ehlini cehennemin en alt tabakasından olduğunu haber verdi.

İkincisi: Küçük nifak, O amel nifakıdır, bu da insanın açığa çıkanı salih olarak göstermesi ve bunun zıddını içinde saklamasıdır. Bunun temeli bu hadislerde zikredilen hasretlere dönüyor o beştir: Birincisi: Kendisini doğrulayacak kimseye yalan konuşması. Müsned'de[2] Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğu rivayet edildi: "Seni doğrulayıcı olduğu halde kardeşine yalan konuşması büyük ihadettir." Hasan dedi ki: Deniliyordu ki: Nifakta: Gizli ve açığın zıd oluşudur, söz ve amel, giriş ve çıkış gibi.

(1) Sahihtir, ibni Amr'dan Ahmed, Buhari Müslim, Ebu Davud, Tirmizi (2634) Nesai, ibni Ebi fieybe (Camiul usul 12/197) tahric etti, Tirmizi dedi ki: Bunun manası ilim ehli yanında amel nifakdır, yalanlama nifakı ancak Rasulullah (s.a.v.) dönemindeydi.)

(1) Hadis sabit değildi, ibni Adiy Kamil de tahric etti ve dedi ki: Muhammed el-Muhrim bir şey değildir. İbnu Main onu zayıf gördü, Buhari dedi ki: Münkerul hadistir, Nesai dedi ki: Metruktür (Mizanul itidal: 3/90 ve sonrası).

(2) Hadis zayıftır, Ahmed Müsned'de, Taberani Kebir'de, Nevvas bin Sem'an'dan, Buhari Edebül Müfred'de (393), Ebu Davud Kudai Müsnedüş fiihab'ta, Beyheki Sünenin'de, Süfyan bin Üseyd'den tahric etti, Heysemi Mecma'da; (3/98) Nevvas hadisi hakkında dedi ki: Senedinde Amr bin Harun var o zayıftır (Camius sağir ve Feyzul kadir).

Deniliyordu, Nikahın temeli üzerine yalan bina edilmiştir.

İkincisi: Sözünden dönen iki çeşittir. Birincisi: Söz vermesi niyetinin de sözü yerine getirmemek olması, bu sözden dönmenin en şerlisidir,eğer: Allah izin verirse şöyle yaparım, niyeti de yapamaksa yalan ve sözden dönme olur, bunu Evzai söyledi.

Söz vermesi, niyetini de yerine getirmek olması, sonra sözünden dönmesi için bir özür yokken sözünden dönmesidir. Ebu Davud ve Tirmizi Zeyd bin Erkam'dan tahric etti Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Bir adam söz verir de, yerine getirmeye de niyet eder, (sözü) yerine getirmezse, onun üzerine günah yoktur." Tirmizi dedi ki: İsnadı kuvvetli değildir.[1]

İsmaili ve başkası Selman'dan tahric etti, Ali, Ebu Bekir ve Ömer (r.a.)'le karşılaştı, dedi ki:

"Bana ne olmuş sizi ağır görüyorum?" Dediler ki:

"Müafığın hasletlerini zikrettiği Peygamber (s.a.v.)'den işittiğimiz şu hadistir: "Söz verirse sözünden döner, konuşursa yalan söyler, emanet olununca ihanet eder." Hangimiz bu hasletlerden kurtulur? Ali Peygamber (s.a.v.)'in huzuruna girdi ve ona bunu zikretti, bunun üzerine buyurdu ki: "Ben o ikisine söyledim ve (söylediğimi) sizin koyduğunuz yere koyamadım (sizin anladığınız manada söylemedim) fakat münafık konuşursa nefsine yalan söyleceği söyler (içinden) söz verdiği zaman nefsine döneceğini emanet olununca nefsine ihanet edeceğini söyler."[2]

Ebu Hatimi Raiz Selman ve Zeyd bin Erkam rivayetinden gelen, bu hadis hakkında dedi ki: Hadis muzdaribtir, iki isnadda da bilinen vardır, Darekutni dedi ki hadis muztaribtir, sabit değildir, Allah en iyisini bilir. Bunu Taberani ve İsmaili Ali'den merfu olarak tahric etti: "Söz borçtur, söz veripte cayana yazıklar olsun, bunu üç kere söyledi" isnadında cehalet var.[4]

S: 345 İbni Mesud'dan şöyle dediğini rivayet edilir: "Sizden biriniz sabisine (çocuğuna) söz veripte sonra yerine getirmemezlik yapmasın, dedi ki: Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Söz atiyyedir (ihsandır)"[1] isnadında nazar var evvveli ibni Mesud'dun kendi sözü olarak sahihtir, Hasan'ı mürsellerinde Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Söz hibedir"[2] Ebu Davud'un süneninde[3] Abdullah bin Amir bin Rabia'nın kölesinden, o da Abdullah bin Amir bin Rabi'den şöyle dediğini rivayet etti: Ben çocukken Peygamber (s.a.v.) evimize geldi, ben oynamak için çıktım, annem de di ki: Ey Abdullah gel al sana vereyim, Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Ona ne vermeyi murat ettin?" dedi ki:

"Ona hurma vermeyi murad ettim" bunun üzerine buyurdu ki:

"Eğer yapmazsan üzerine bir yalan yazılır" isnadında bilinmyen var.

Zühri Ebu Hüreyre'den şöyle dediğini zikretti: Kim çocuğa: Gel, al sana hurma dese sonra da ona bir şey vermezse o yalandır."[4]

Alimler vadi yerine getirmenin farzlığı hususunda ihtilaf etti, bazısı mutlak olarak farz kıldı. Buhari sahihinde[5] Eşva'nın va'd ile hüküm verdiğin zikretti, bu zahir ehlinden bir grubun görüşüdür.

(1)İsnadı zayıftır. Ebu Davud ve Tirmizi tahric etti (2635).

(2)Zayıftır, Selmanı Farisi'den Taberani Kebir'de tahric etti, Heysemi Mecma'da (1/108) dedi ki: Senedinde Ebun Nu'man var, o EbuVakkas'tan rivayet etti, ikiside bilinmiyor, Tirmizi: Geri kalan adamları güvenilirdir, dedi
(3) İlel kitabına bak: 2/274.)
(4)Zayıftır, Ali'den ibnu Asakir tarihinde, Ebu Nuaym Tarihu Esbehan'da, Taberani Evsat'ta bu lafızla, ibnu Asakir tarihinde, Ebu Nuaym Tarihu Esbehan'da, Taberani Evsat'ta bu lafızla, ilk yarısını sadece tahric etti:"Söz borçtur" yani borç gibidir, Taberani Evsat ve Sağir'de Ali ve ibni Mesud'dan, ibni Mesud'dan Ebu Davud mürsellerinde, Kudai fiihab'ta bu lafızla tahric etti ve: Hadis hasendir. Hafız Iraki Ali ve ibni Mesud hadisi hakkındada, senedlerinde cehalet vardır, dedi onun öğrencisi heysemi: Hamza bin Davud var, onu Darekutni zayıf gördü, dedi. Yine Ali hadisi ilk lafızla senedinde zikredilen Hamza vardır (Feyzul Kadir: 4/377-378, Mecmauz Zevaid: 6/166.)
(1) Zayıftır Ebu Nuaym Hilyede: 8/259 Kudai Müsnedüş' fiihab'a, Ebuş fieyh Emsal'de tahric etti, yine Taberani Evsat'ta Kubas bin Eşyem el-Leysi'den tahric etti, Heysemi Mecma'da: (4/166): Senedinde Esbağ bin Abdul Aziz el-Leysi var dedi, Ebu Hatim: Meçhuldür, dedi.
(3) Hadisin isnadı zayıftır, Ebu Davud ve Ahmed tahric etti, senedinde Abdullah bin Amir'in kölesi var, meçhuldür.
(2)Mürseldir, Ebu Davud mürsellerde, ibnu Ebid'dünya Susma'da, Haraiti mekarimul ahlakta tahric etti.
(4)Zayıftır, munkatıdır Ahmed Zühri yolundan tahric etti, o Ebu Hureyre'den işitmedi.
(5) Buhari sahihinde fiehadet (43/ kitabında Babun min emri incazilva'd (4/13)'te tahric etti ve dedi ki: Ve fiili güzeldir. İsmail, yani İsmail Allah'ı zikretti -O doğru sözlüydü, ibnul Eşva' vad ile hükmetti, bunu Semure'den rivayetle zikretti, Misver bin Mahreme dedi ki: Peygamber (s.a.v.)'i işittim, ve onun damadını (peygamberin kızı Zeyneb'in eşi Ebul As'tar) dedi ki: Bana söz verdi ve yerine getirdi, Buhari dedi ki:İshak bin İbrahim'i gördüm ibnu Eşva'ın hadisini delil olarak kullanıyordu. İbnu Eşva' Irak'ta Halid el-Kuseri devrinde Kufe'de kadıydı, İsmi: Said bin Amr bin Eşva' el-Hemedani el- Kufidir.

Bunun için Abdullah bin Amr hadisinde Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğu rivayet edildi:"Kim haksız yere bir muahedi (anlaşmalıyı) öldürürse, cennetin kokusunu koklayamaz, muhakkak onun kokusu kırk yıllık mesireden duyulur." Bunu Buhari tahric etti.[1]

Allah Teala ahidlerini bozmadıkça müşriklerle olan ahde vefa gösterilmesini emretti. Müslümanların kendi aralarındaki ahidleri ise daha kuvvetlidir, onu bozmak daha büyük günahtır, ondan daha büyüğüde:İmama olan ahid ve biatını bozmaktır. Sahihayn'de Ebu Hureyre(r.a.) Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti:"Üç sınıf vardır ki, kıyamet günü Allah onlarla konuşmaz, onları temize çıkarmaz, o ve onlar için acı verici azab vardır. Onlardan şunu da zikretti: Yalnızca için imama biat eden adamdır, eğer (imam) isteğini verirse ona vefa eder, yoksa vefa etmez."[2] Vefa gösterilmesi farz, bozması haram olan ahde:Müslümanların kendi aralarındaki bütün akidleri de girer, üzerinde rıza gösterdikleri alış verişler, nikahlar ve vefanın lazım olduğu diğerleri girer, yine yine kulun adadığı şeyi, rabine verdiği sözü de yerine getirmesi gerekir.

Beşincisi:Emanete ihanettir. Bir adama bir emanet güvenilirse, ona farz olan onu geri iade etmesidir, Allah Teala buyurdu ki: (Allah emanetleri ehline vermenizi emreder) (Nisa: 4/58) Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Seni emin tutup emanet verene emaneti ver."[4] Veda haccında hutbesinde buyurdu ki: "Kimin yanında emanet varsa kendisine emanet verene versin."[5] Allah Azze ve celle buyurdu ki:(Ey iman edenler Allah'a ve peygambere hainlik etmeyin; (sonra) bile bile kendi emanetlerinize hainlik etmiş olursunuz.) (Enfal: 6/27)

S: 349Emanete ihanet ihanet nifak hasletlerindendir. İbni Mesud hadisinde kendi sözünden merfu olarak rivayet edildi ki: "Allah yolunda savaş emanet dışında bütün günaha kefaret olur, emanet sahibi getirilir ve ona denilir ki:
"Emanetini geri ver" der ki:
"Bu nerde Ya Rabbi dünya gitti" bunun üzerine buyurdu ki:
"Onu Heviye'ye (cehennemin isimlerinden) götürünüz, oradata dibine varıncaya kadar iner, orada onun olduğu (emaneti) gibi bulur, onu taşır, boynuna koyar, onunla cehennemde tırmanır, ta ki ondan çıktığını görünce, ayağı kayar yine düşer, o ebediyyen peşi peşine iniş çıkış yapar."[1]

Dedi ki: Emanet namazda, emanet oruçta, emanet konuşmada, bunların en şiddetlisi vedialardandır. Muhammed bin Kab el-Kurazi'nin bu hadistekini yani; "Münafığın alameti üçtür" hadisindekini (içeriğini)Kuran'dan istinbat ettiği rivayet edilir, ve o dedi ki:Bunun doğrulayıcısı Allah'ın kitabındaki:(Münafıklar sana geldiği zaman) sözünden: (Allah muhakkak münafıkların yalancı olduğunu şahitlik eder) (Münafikun: 63/1) sözüne kadardır. Allah Teala buyurdu ki: (Onlardan kimi de, eğer Allah lütuf ve kereminden verirse, mutlaka sadaka vereceğiz) şu kavle kadar:(Nihayet Allah'a verdikleri sözden döndüklerinden ve yalan söylediklerinden dolayı Allah, kendisiyle karşılaşacakları güne kadar onların kalbine nifak soktu) (Tevbe: 7/75-77) ve buyurdu ki: (Biz emaneti göklere, yere ve dağlara arz ettik) şu kavline kadar: (Muhakkak Allah erkek ve kadın münafıkları azablandıracaktır) (Ahzab: 33/72-73)[4] İbni Mesud'dan buna benzer söz rivayet edildi sonra şunu okudu:(Onların kalblerine nifak soktu).[5]

(1)İbni Amr'dan Buhari: "Kim muahedi öldürürse cennetin kokusunu alamaz..." lafzıyla, Nesai:"Kim zimmet ehlinden birini öldürürse", Ebu Davud ve Nesai Ebu Bekir'den: "Yersiz yere kim bir muahedi öldürürse Allah ona cehennemi haram kılar." Tirmizi Ebu Hureyre'den: "Kim muahed bir nefsi öldürürse..." lafzıyla tahric etti (Camiul usul: 3/257).
(2)Sahihtir, Buhari, Müslim, Tirmizi(1595) tahric etti.
(4)Hadis sahihtir, Ebu Hureyre'den Buhari tarihinde, Ebu Davud, Darimi, Darekutni, Tirmizi (1264) veHakim tahric etti, Darekutni, Ziya, Taberani Sağir'de Enes'ten, Taberani Ebi Ümame'den, Ebu Davud, Ahmed, Beyhaki sahabeden bir adamdan, Darekutni Übey bin Kab'tan tahric etti (Camiussağir ve Feyzul kadir).

(5)Hadis zayıftır, Ahmed Ebu Mürre er-Rakkaşi'den tahric etti o da amcasından rivayet etti isnadında Ali bin Zeyd bin Cüd'an vardır, Buhari ve Ebu Hatim onun hakkında dedi ki: Onunla delil getirilmez (Mizanul itidal: 3/127-128).

(1)İbnu Ebi hatim, Abdurrazzak, ibnu Ebi fieybe, Abd bin Humeyd, ibnul Münzir, Beyhaki fiurabul İman'da, Ebu Nuaym Hilye'de; (4/101) ibni Mesud'dan merfu olarak tahric etti (Dürrül Mensur: 3/313)Heysemi Mecma'da:(5/292-293) dedi ki:Bunu Taberani rivayet etti ve adamları güvenilirdi.

(4) Kurazi'nin sözünü Haraiti Mekari mul ahlakta ve Ebuş fieyh tahric etti (Dürrül Mensur: 3/468).

(5)Taberani Kebir'de ibni Mesud'dan, bir nüshada da: İbni Abbas'tan tahric etti, Heysemi Mecma'da: (1/108) dedi ki: Adamları sahih rivayet adamlarıdır.Yine ibni Mesud'dan Said bin Mansur, ibnul Münzir, ibnu Ebi Hatim, Ebuş fieyh ve ibnu Mirdeveyh tahric etti (Dürrül Mensur: 3/468).

İşin Hasılı: Hasan'ın dediği gibi küçük nifakın hepsi gizliyle açığın farklı oluşuna dönüyor. Yine Hasan dedi ki: Kalble dilin ihtilafı, gizliyle açığın ihtilafı, girişle çıkışın ihtilafı da nifaktandır.[1]

Seleften bir taife dedi ki: Huşu nikafı: Cesedi huşulu görüp kalbin huşusuz olmasıdır. Bunun manası Ömer'den rivayet edildi. Ondan minber üzerine şöyle dediği rivayet edildi:

"Sizin üzerinize en çok korktuğum şey bilgili münafıktır" dediler ki:

"Münafık nasıl bilgili olur?" Dedi ki:

"Hikmetle konuşur, cevr ile (zulüm) ile amel işler" veya dedi ki: "Münker, Huzeyfe münafıktan soruldu" bunun üzerine dedi ki: Dedi ki:

"İmanı vasfedipte onunla amel etmeyendir."

Buhari'nin sahihinde[2] İbni Ömer'e denildi ki:

"Biz sultanımızın huzuruna giriyor ona yanından çıktığımız zamankinin zıddına konuşuyoruz" dedi ki:

"Biz bunu nifak sayıyorduk."

Müsned'de[3] Huzeyfe'den şöyle dedeği rivayet edildi: Siz bazı sözler konuşuyorsunuz biz onu Rasulullah (s.a.v.) zamanında bir adam bir kelem konuşuyordu, onunla münafık oluyordu, ben onu sizden birinizden günde veya mecliste on kere işitiyorum.

Bilal bin Sad dedi ki: Münafık marufu söyler, münkeri işler.

Bundan dolayı sahabe kendi nefisleri üzerine nifaktan korkuyordu, Ömer Huzeyfe'ye kendi nefsi soruyordu.[4] Ebu Reva el Ata Ridye soruldu ki:

"Nifakta korkan Rasulullah'ın ashabından birini gördün mü?" Dedi ki:

"Evet Allah'a hamd olsun güzel bir öncü gördüm, evet şiddetli, evet şiddetliydi."[1]

Buhari sahihinde[2] dedi ki: İbnu Ebu Müleyke dedi ki: Peygamber (s.a.v.)'in ashabından otuz kişiyi gördüm hepsi kendi nefsi üzerinde nifaktan korkuyordu. Hasan'ın şöyle dediği zikredilir: ondan ancak mümin korkar, ancak münafık ondan emin olur.

Hasan'dan rivayet edildi, yemin etti ki: Korukusuz mümin gelip geçmedi, nifaktan emin olmayarak kalmadı, münafık kesinlikle ancak nifaktan emin olarak geçti ve kaldı. Diyordu ki: Kim nifaktan korkmazsa o münaftıktır.[3]

Bir adam Ebu Derda'yı namazında nifakta sığınırken işitti, selam verince ona da dedi ki: "Seni ve nifakın halidir?" dedi ki: Üç kere: "Allah'ım beni bağışla dedi, beladan emin olma, vallahi adam bir saat içinde fitneye uğrar ve dininden döner" dedi. Bunun hakkında seleften çok eser vardır.

Süfyanı Sevri dedi ki: Bizle mürcie arasında fark üçtür, ondan şunu zikretti de dedi ki: Biz diyoruz ki: Fakat onlar diyorlar ki: Nifak yoktur Evzai Ömerin nifaktan dolayı nefsinden korktuğunu söyledi, onlara denildi ki: Onlar diyorlar ki: Ömer Huzeyfe'ye sorma ihtiyacı hissedip kendi nefsinden nifaktan korkmadı fakat ölmeden önce ona düşmekten korktu, dedi ki: Bu bidat ehlinin sözüdür, Ömerin nefsi üzerine o anda nifaktan korktuğuna işaret etti, açık olan şudur; Ömer kendi nefsin üzerine küçük nifaktan korkuyordu, küçük nifakta büyük nifaka vesiledir, masiyetlerin küfür postası olduğu gibi masiyette ısrar edenin ölüm anında imanı alınacağından korkması gibi, yine nifak hasletleri üzerine ısrar eden kimsenin imanı alınacağı ve halis münafık olacağından korkulacağı gibi. İmam Ahmed'e:

"Nefsi üzerine nifaktan korkmayan kimse için ne dersin?" dedi ki:

"Kim nefsi üzerine nifaktan emin oluyormuş?"

(1) Ebu Bekir bin Ebi fieybe Hasan'dan tahric etti.

(2) Buhari sahihinde tahric etti kitabul rakam 39 (9/129).

(3) Ahmed müsnedinde tahric etti.

(4) Ebu Cafer el-Firya bin münafıkların sıfatında Ebur Reca el-Ataridi tarikiyle tahric etti (İmran bin milhandır) güvenilir. Muhadramdır.

(1) Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti (2/307) Ebu Reva el-Ataridi'den.

(2) Buhari muallak olarak imanı kitabında, yine Tarihil kebir de, Mervezi ibni Ebi Haysem tahric etti.

(3) Firyabi kuvvetli bir isnatla Hasan Basri'den tahric etti.

Hasan kendisinde ameli nifak vasıfları açığa çıkanı münak diye isimlendiriyordu. Benzeri Huzeyfe'den de rivayet edildi. fiabi dedi ki: Kim yalan söylerse münafıktır. Muhammed bin Nad el-Mervezi bu sözü hadis ehlinden bir grubtan hikaye etti kitabın başkalarında imam Ahmed ve başkalarından kebari işleyenyenler hakkında: Dinden çıkan kafirdir diye isimlendirilip

isimlendirilmeyeceği hakkında ihtilaf geçti. Küfür isim nifak isimden daha büyüktür, herhalde şayet kendisinden sahih ise bunu Ata Hasan üzerine sabit oluşunu inkar etti.
Ameli nifak hasletlerin en büyüğünden: İnsanın bir amel yapıp onunla hayır kastettiğini açığa vurup onun kötü maksadına ulaşmak için yapmasıdır ve bunun tamamlanıp bu hileyle maksadın ulaşmasıdır ve hilesiyle sevinmesi, insanlarında açığa vurduğu şeyden dolayı kendini övmesine sevinmesi, içinde gizlediği kötü maksadına ulaştığına sevinmesidir. Bunu Allah münafıklar ve yahudilerden Kuran'da hikaye etti.
Münafıklardan hikaye etti: ((Münafıklar arasında) bir de (müminlere) zarar vermek, hakkı inkar etmek, ümmilerin arasına ayrılık sokmak ve daha önce Allah ve rasulüne karşı savaşmış olan adamı bekletmek için bir mescid kuranlar ve; (bununla) iyilikten başka bir şey istemedik, diye mutlaka yemin edecek olanlarda vardır. Halbuki Allah onların kesinlikle yalancı olduklarına şahidlik eder) (Tevbe: 9/107) Yahudiler hakkında şunu indirdi: (Sanma ki ettiklerine sevinen, yapmadıkları ile övülmek isteyenler, evet, sanma ki onlar azaptan kurtulacaklardır. Onlar için elem verici bir azab vardır) Ali İmran: 3/188) bu ayet yahudiler hakkında indi, Peygamber (s.a.v.) onlara bir şeyden sordu onlar onu gizlediler ve başkasına haber verdiler, çıktılar ona kendisine sorduğu şeyi haber verdiklerini gösterdiler, bununla da övülme beklediler, gizlediklerinden ve sorulduğu şeyden dolayı sevindiler, bunu ibni Abbas söyledi, hadisi Sahihayn'de tahric edilmişdir.[3]
Yine o ikisinde ebu said'den tahric edildi ki: bu ayet savaşa çıkınca Peygamber (s.a.v.) savaştan geri kalan münafıklardan bir kısım adamlar hakkında indi, onlar muhalefet olarak oturduklarına sevinirlerdi, Rasulullah (s.a.v.) savaştan dönünce ona özr beyan ederlerdi ve yemin ederlerdi, yapmadıkları şeyle övülmeyi severlerdi.[4] İbni Mesud hadisinde Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Bizi aldatan bizden değildir, hile ve tuzak ateştedir"[1] Allah münafıkları aldatmakla vasfetti, Ebul Atahiye'nin sözü ne güzeldir:
Dünya ancak din iledir, din ancak güzel ahlaktır
Tuzak ve aldatma ancak ateştedir, o ikisi nifak ehlinin hastletlerindendir.
Sahabe (r.a.)'nin yanında gizli olanın açığa zıd oluşu nifak olarak kararlaşdırılınca, bazısı hatırlatmayı dinlerken ki huşusu, kalb inceliği ve huzurunun dünyaya dönmekle değiştirdiğinden korktu, ehil evlat ve mallarla uğraşmaya dönmekle, huşu kalb inceliği ve kalb huzurunun değiştiğinden korktu, Müslim'in sahihinde[2] Hanzala el-Üseydi'den rivayet edildi ki: O ağlarken Ebu Bekir (r.a.) ona uğradı, Sana ne oldu dedi: Hanzala münafık oldu dedi ey Ebu Bekir Rasulullah bize cennet ve cehennemi hatırlatırken gözümüzle görüyor gibi oluyoruz, dönünce eşlerle işlerle uğraşıyoruz çok unutuyoruz, Ebu Bekir dedi ki: Vallahi biz de böyleyiz, ikisi Rasulullah (s.a.v.)'e vardı:
"Ey Ebu Hanzala neyin var?" buyurdu. Dedi ki:
"Ya Rasulullah Hanzala münafık oldu, Ebu Bekir'e zikrettiğini ona da zikretti, Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki:
"Yanımdaki hal üzere olduğunuz gibi devam etseydiniz, meclislerinizde ve yollarınızda melekler sizinle tokalaşırdı, fakat ey Ebu Hanzala saat saattır" (yani her şeye zaman ayrılmak gerek dünyalık içinde ahiretlik için de).
Bezzar'ın müsnedinde[3] Enes'ten şöyle dediği rivayet edildi: Dediler ki:
"Biz yanındayken bir hal üzere oluyoruz, senden ayrıldığımız zaman başkası üzere oluyoruz" buyurdu ki:
"Siz ve Rabbiniz nasılsınız?"

(3) Sahihtir, Buhari, Müslim Ahmed Tirmizi, Nesai ibni Ceriri Taberi, ibnül Münzir, ibnu Ebi Hatim, Taberani, Hakim, Beyheki şubelerde ibni Abbas'tan tahric etti (Dürrül Mensur: 2/191).
(4) Buhari, Müslim, ibni Cerir Taberi, ibnul Münzir, ibnu Ebi Hatim Beyheki fiuabul İman'da Ebu Saidi Hudri'den tahric etti (Dürrül Mensur: 2/191).
(1) Zayıftır, Darekutni Kebir'de ve Sağir'de, Ebu Nuaym Hilye'de, Kudai ibni Mesud'dan tahric etti (Camius sağir) fakat ibni Hibban doğruladı, birinci yarı sahihtir, Tirmizi Ebu Hureyre'den tahric etti.
(2) Sahihtir, Müslim Ebur RİB'i Hanzel bin Rabi el-Üseydisiy'den tahric etti (Riyasuz salihin S: 80 ve sonrası).
(3) Sahihtir, Bezzar Ebu yala tahric etti, ancak dedi ki:
"Siz ve rabbniz nasıldır?" dediler ki:
"Allah gizli ve aşikarda rabbımızdır" şeklindedir, yine Ebu Nuaym Hilye'de (2/332) tahric etti Haysemi Mecma'da dedi ki: (1/24) Ebu Ya'la'nın adamlarıdır sahih rivayet adamlarıdır.

Dediler ki: Allah gizli ve aşikarda rabbımızdır, buyurdu ki: "Bu sizin için nifaktan değildir" başka bir vecihle Enes'ten[1] şöyle dediği rivayet edildi:Rasulullah (s.a.v.)'in ashabı gitti ve dediler ki:
"Helak olduk" buyurdu ki:
"Bu nedir?" dediler ki:
"Nifaktır" buyurdu ki:
"Siz Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın rasulü olduğuna şehadet etmiyor musunuz?" dediler ki:
"Evet (ediyoruz)" buyurdu ki:
"Bu nifak değildir" daha önce geçtiği gibi Hanzala hadisinin manasını zikretti.

KIRK DOKUZUNCU HADİS

Allah'a Tevekkül Ve Rızık

Ömer bin Hattab (r.a.)'dan Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Eğer siz Allah'a hakkıyla tevekkül etseniz, kuşları rızıklandırdığı gibi sizi rızıklandırır, kuş aç gider tok gelir" imam Ahmed, Tirmizi, ibni Mace, ibni Hibban ve Hakim rivayet etti, Tirmizi dedi ki: Hasen, sahihtir.[1]

Bu hadisi onların hepsi Abdullah bin Hübeyre rivayetinden tahric etti, Temim el Ceyşani işitti, Ömer binHattab (r.a.)'ın Peygamber (s.a.v.)'den hadisini işitti, Ebu Temim ve Abdullah bin Hübeyre'nin ikisinede Müslim tahric etti, ikisini bir çok kişi güvenilir gördü, Ebu Temim Peygamber (s.a.v.)'in hayatındayken doğdu, Ömer (r.a.) zamanında Medine'ye hicret etti, bu hadis ibni Ömer'den[2] rivayet etti, o da Peygamber (s.a.v.)'den rivayet etti, fakat isnadında hali bilinmeyen vardır. Ebu Hatim er-Razi dedi ki:[3] Bu hadis tevekkülde asıldır, kendisiyle rızkın celbedildiği sebeblerin en büyüğündendir, Allah azze ve celle buyurdu ki: (Kim Allah'tan korkarsa onun için çıkış ihsan eder ve ummadığı yerden onu rızıklandırır, kim Allah'a tevekkül ederse, O ona yeter.) (Talak:65/2-3)) Peygamber (s.a.v.) bu ayeti Ebu Zer'e okudu ve ona buyurdu ki: "Eğer insanların hepsi bunu kullansa onlara yeter."[5] ve tevekkülü gerçekleştirirseler din ve dünya maslahatlarına yeter. İbni Abbas'ın: "Sen Allah'ın (dinini) koru ki, Allah da seni korusun"[6] hadisinin şerhi esnasında bu mana üzerine kelam edilmişti.

(1) Zehebi Mizanul itidal de dedi ki: (3/333-334): Ğassan bin Bürzin'in tercemesi esnasında: Onu zayıf gören birini görmedim, ibni Main güvenilir gördü, Hasan bin Süfyan'ın müsnedin de Enes'ten rivayet edilen onun münker bir hadisini gördüm ve hadisini zikretti.

(1)Hadis sahihtir, Ahmed, Tirmizi (2345), Nesai, ibni Mace ve Hakim tahric etti ve doğruladı, ibni Mübarek, Beğavi, Kudai, ibni Ebid'dünya tevekkülde tahric etti, ibni Hibban doğruladı. (Camiul usul: 10/531, Camius sağir ve Feyzul kadir).

(2) Ebu Nuaym tarihu Esbehan'da tahric etti.

(3) İlel kitabına bak: 2/112.

(5)Sahihtir, Ahmed, Hakim tahric etti ve doğruladı, ibni Mirdeveyh ve Beyhaki Ebu Zer'den tahric etti (Dürrül Mensur: 6/355).

(6)O geçmiş on dokuzuncu hadistir.

Selefin bazısı dedi ki:Kalbindeki güzel tevekkülünü bilmesi tevessül olarak sana yeter, kullarından niceleri vardır ki işini ona havale etti, tasasına o yetti sonra şunu okudu: (Kim Allah'tan korkarsa ona çıkış ihsan eder ve onu ummadığı yerden rızıklandırır) Tevekkülün hakikatı: Dünya ve ahiret işlerinin hepsinde faydaları celbetme ve zararları def etme hususunda Allah azze ve celleye kalbin güveninin sadık oluşudur, işlerin hepsini ona havale etmektir, ondan başkasının vermeyeceğine, engel olmayacağına zarar ve fayda ondan başkasının veremeyeceğine hakiki iman etmektir.

Said bin Cübeyr dedi ki: Allah'a tevekkül imanın toplayıcısıdır.[1] Vehb bin Münebbih dedi ki: En uzak hedef tevekküldür. Hasan dedi ki: Kulun rabbine tevekkülü Allah'ın kendisinin güvencesi olduğunu bilmesidir. İbni Abbas hadisinde Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "İnsanların en kuvvetlisi olmak kimi sevindirirse Allah'a tevekkül etsin."[2] Ondan (ibni Abbas'tan) Peygamber (s.a.v.)'in duasında şöyle dediği rivayet edildi: "Allah'ım senden sana doğru tevekkülü istiyorum."[3] Diyordu ki: "Allah'ım beni sana tevekül edipte senin kafi geldiğin kimseden kıl."[4]

S: 357 Bilki tevekkülün gerçekleştirilmesi güç yetirilen Allah'ın takdir ettiği ve sünnetinin yaratma noktasında cereyan ettiği sebeblere çalışmaya (yapışmaya) zıt değildir, çünkü Allah tevekkülü emirle birlikte sebebleri yerine getirmeyi de emretti, azalarla sebeblere koşmak ona itaattır, kalb ile ona tevekkül ona imandır Allah Teala buyurdu ki: (Ey iman edenler tedbirinizi alın) (Nisa: 4/71) ve buyurdu ki: (Onlara (düşmanlara) karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet ve cihad için bağlanıp beslenen atlar hazırlayın) (Enfal: 8/60) ve buyurdu ki: (Namaz kılınınca artık yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan isteyin) (Cuma: 62/10) Sehlet Tüsteri dedi ki: Kim harekete dil uzatırsa: Yani çalışma ve kazanmaya dil uzatırsa, muhakkak sünnete dil uzatmıştır, kim tevekküle dil uzatırsa muhakkak imana dil uzakmıştır.[4] Tevekkül Peygamber (s.a.v.)'in hali, kazanmak onun sünnetidir, kim onun halini işlerse sünnetini de terketmesin.

Sonra kulun yaptığı ameller üç kısımdır:Birincisi: Allah'ın kullarına emrettiği itaattır ki, onu cehennemden kurtuluş ve cennete giriş için sebeb kılmıştır. Bu Allah'a hakkında tevekkülle birlikte ve buna yardım taleb etmekle birlikte mutlaka yapılması gereklidir, çünkü onun yardımı olmadan (insanın) gücü ve kuvveti yoktur, dilediği olur, dilemediği olmaz, kim bunda birşey eksik yapsa dünya ve ahirette şeran ve takdiren cezayı hakeder. Yusuf bin Esbat dedi ki:Deniliyordu ki kendisini ancak ameli kurtaracak adamın ameli gibi amel yap, ancak kendisine takdir edilmiş olanın nisabet edeceği adam gibi de tevekkül et.[5] İkincisi: Allah'ın dünyada cereyan ettirdiği ve kullarına emrettiği adettir, açlık anında yemek, susuzluk anında içmek, sıcaktan dolayı gölgelenmek, soğuktan dolayı ısınmak gibi. Yine bunun sebeblerine de kulun yapışması farzdı, kullanmaya gücü yetmekle birlikte kim bunda taksir edip terkinden dolayı zarar görse o ifrat etmiştir, cezaya müstehaktır, fakat Allah Teala başkasının güç yetiremeceği şeye bazı kullarını kuvvetlendirir, kendisine özel kuvveti gereğince amel etse bundan dolayı ona bir sıkıntı yoktur.

(1) İbnu Ebiddünya, Ebu Nuaym Hilye de: (3/274) tahric etti.

(2)Hadis zayıftır, ibnu Ebiddünya tahric etti senedinde Abdurrahman bin Zeyd ve babası var ikisi de zayıftır, Hakim, Abdullah bin Ahmed Zevaid'uz Zühd'de, Ebu Nuaym Hilye'de (3/218) tahric etti senedinde Hişam bin Ziyad Ebil Mikdad var o metrüktür, Lafzı: "Kim insanların en kuvvetlisi olmayı severse."

(3) Hadis zayıf, mudaldır, ibnu Ebiddünya Tevekkül'de, Ebu Nuaym Hilye'de: (8/224) Evzai tarikiyle şöyle dediğini tahric etti: Peygamber (s.a.v.)'in duasındandır: "Allah'ım sevdiğin amellere senden tevfik istiyorum, sana doğru tevvekül ve sana hüsnü zan istiyorum." Hüseynel-Cufi bununla yalnız kaldı.
(4) Zayıftır Enes bin Malik'te ibnu Ebi'ddünya tahric etti, senedinde Halid bin Makduh (veya Mahduc) var ibnu Ebi Hatim hakkında: O birşey değildir dedi Nesai: Metrüktür dedi (Mizanul itidal: 1/242).
(4)EbuNuaym Sehl bin Abdullah et-Tüsteri'de Hilye'de tahric etti (10/195)Lafzı: "Kim tevekküle ta'nederse imana ta'netmiştir kim kazanca ta'nederse sünnete ta'netmiştir."
(5)Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti: 8/239-240.

Bunun için Peygamber (s.a.v.) orucunda isal yapıyordu (sahursuz peşpeşe tutmak) ve bundan ashabını nehyediyordu ve onlara buyuruyorduk: "Ben sizin gibi değilim, ben yedilirilyor ve içiriliyorum."[1] bir rivayettede: "Ben rabimin katında oluyorum, o beni yediriyor ve içiriyor."[2] bir rivayette de: "Benim bir yemek yedirenim ve içirenim var."[3] Zahir olan bununla murad etti ki:Allah kalbine belli bir zaman yemek ve içmeye ihtiyaç duymayacak şekilde kalbine kutsi fetihle kazandıracak ilahi ihsanlar, rabbani marifetler kazandıracak gıda veriyor ve onu kuvvetlendiriyor. fiairin dediğigibi:
Onun sözleri vardır hatırlaması içecekten alıkoyuyor ve azık almaktan oyalıyor senin yüzün hakkı için onun nuru var sefer vaktin onunla aydınlanırsın arkasında develeri şarkıyla süren vardır.
Yürüme yorgunluğundan şikayet ederse ona hızlı yürüyüş iade eder o iade anında hayat bulur. Seleften çoğunun yeme ve içmeyi terketme üzerine başkalarında olmayan kuvvet vardı ve bununla zarar görmüyorlardı. İbnuz Zübeyr arka arkaya iftarsız sekiz gün oruç tutuyordu. Ebul Cevza' yedi gün peşpeşe iftarsız sahursuz tutuyordu, sonra koyunun ayak kemiğini alıyor neredeyse kırıyordu.
İbrahim et Teymi iki ay sadece tatlı şerbeti içmesi dışında birşey yemiyordu. Haccac bin Feraida on günden fazla yemeden içmeden ve uyumadan kalıyordu bazısı sıcağa ve soğuğa aldırmıyordu Ali (r.a.) kışta yaz elbisesi, yazda kış elbisesi giyerdi Peygamber (s.a.v.) ondan sıcak ve soğuğu gidermesi için Allah'a dua etti.[4] S: 359 Kimin bu gibi işlere kuvveti varsa ve kuvveti gereği amel eder ve kendisini Allah'a itaatten zayıflatmazsa kendisine bir günah yoktur kim nefsini bazı farzları yapamayacak kadar zayıf düşürecek şekilde zora koşarsa ona itiraz edilir. Selef Abdurrahman bin Ebi Nuam'a itiraz ediyordu , o bir müddet yemeği terkediyor hatta zayıflığından dolayı ziyaret ediliyordu.
Üçüncü kısım: Allah'ın dünyada çoğunlukla cari kıldığı adettir ki bazen dilediği kulları için bu adeti deler bu çeşitlidir: Çokça adeti delip yarattıklarından çoğunu o adete muhtaç etmemesidir çok beldelere ve çöl sakinlerine nisbeten ilaç gibi (şehir halkı çok ihtiyaç duyar kullanır çöl halkı fazla kullanmaz).
Alimler şu konuda ihtilaf etti: Kendisi hasta olanı tedavi olması mı, yoksa Allah'a tevvekkülü gerçekleştirmiş kimse için tedaviyi terketmesi mi daha efdaldir? Hakkında iki meşhur görüş var, imam Ahmed'in kelamını zahirine göre kendisi kuvvetli tevekkül bulunan kimsenin tevekkül etmesi daha efdaldir, Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Ümmetinden yetmiş bini hesapsız cennete girecektir." Sonra buyurdu ki: "Onlar kuşlardan uğursuzluk duymayanlar rukye talip etmeyenler (şifa dusa) key yaptırmayanlar (dağlama, ağrı bulunan yeri ateşle dağlamak) ve rablerine tevvekkül edenlerdir."[1] Tedaviyi tercih eden dediki: Çünkü bu Peygamber (s.a.v.)in devam ettiği haldir ve o en efdal olanı yapar, hadis kendisinden dolayı şirkten korkulan mekruh rukyeler manasına yorumlandı, delilide peşinden dağlama ve kuşlarla uğursuzlanmayı zikretti ikiside mekruhtur.
Onlardan birinden genel içerisinde az kimsenin bu adetin dışına çıkmasıdır, arkasına düşmediği halde rızkını elde eden kimse gibi, Allah kime doğru yakın ve tevekkül vermişse ve kişi de Allah'ın adetleri deleceğini bilmişse ve rızık talebi ve benzeri şey için kendisi nesebelere muhtaç etmeyeceğini bilmişse ona da sebebleri terketmek caizdir, buna itiraz edilmez, üzerinde konuştuğumuz Ömer hadisi buna delildir ve tevekkül az gerçekleştirmeleriyle ve açık sebeblere kalbleriyle yapışmalarıyla ve onlara zillet göstermeleriyle birlikte Allah'ın insanlara verdiği delildir, bunun için sebeblerde nefislerini yoruluyor çok çalışıyorlar.

(1) Sahihtir, İbni Amr, Ebu Hureyre ve Ayşe (r.a.) den Ahmed Buhari, Müslim, Buhari ve Ebu Davud, Ebu Saidi Hudri'den tahric etti. (Neylül Evtar: 4/219).
(2) Sahihtir. Ebu Hurey'den Ahmed, Buhari, Müslim, Enes'ten Buhari ve Müslim tahric etti (geçen kaynak).
(3) Önce geçtiği gibi Hudri'den Buhari ve Ebu Davud tahric etti (geçen kaynak).
(4) Hadis hasendir Ahmed, ibni Mace, Taberani Evsat'ta tahric etti, Heysemi Mecma'da (9/122). İsnadı güzeldir, dedi. Taberani yine Süveyd bin Ğafle'den rivayet etti.
(1) Sahih'tir, Müslim İmran bin Husayn (r.a.)'dan tahric etti (Camiul usul: 8/355 ve sonrası).

Ve kendilerine de ancak takdir olunan geliyor, eğer kalbleriyle Allah tevekkülü gerekleştirseler, onlara en düşük bir sebeble birlikte rızıkları gönderecektir kuşa sadece yuvasından çıkıp geri dönüşüyle razısı gönderdiği gibi, gidiş gelişte bir çeşit taleb ve çalışmaktır, fakat az bir çalışmaktır. Belki insan rızkından veya bazısından işlediği günahtan dolayı mahrum edilir -Sevban hadisinde olduğu gibi, Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğu rivayet etti: "Kul kendisine isabet eden günah sebebiyle rızıktan mahrum edilir."[1] Cabir hadisinde Peygamber (s.a.v.)'den buyurdu ki: "Rızkını ve ecelini tamamlayıncaya kadar nefis ölmeyecektir, Allah'tan sakının ve talebi mücmel yapın (fazla telaşlanmayın) helali alın, haramı terkedin."[2]

Ömer dedi ki: Kul ile rızkın arasında perde (engel) vardır, eğer kanaat eder ve nefsi razı olursa Allah ona rızkını verir, hücum eder ve perdeyi yırtarsa rızkından fazlası olmaz. Selefin bazısı dedi ki: Tevekkül et rızıklar sana yorgunluksuz ve meşakkatsiz gelsin.
Salim bin ebil Cad dedi ki: Bana anlatıldı, İsam (sa) diyordu ki: Allah için çalışınız, karınlarınız için çalışmayanız, dünya fazlalığından sakının, çünkü dünya fazlalığı Allah katında pisliktir, işte şu gökteki kuşa bakın gider gelir, kendisiyle beraber rızkından birşey yoktur, ekmez, hasat etmez ve Allah onu rızıklandırır.
Eğer desen: Bizim karnımız kuşun karınından daha büyüktür, işte şu vahşi eşek ve ineklere bak beraberlerinde rızıklarından bir şey yok, ekmezler, biçmezler ve onları Allah rızıklandırır, bunu ibnu Ebi'ddünya tahric etti.
İbni Abbas'a isnatla şöyle dediğini tahric etti: Bir abid mağarada ibadet ediyordu, bir karga her gün kendisine ekmek getiriyordu, onda herşeyin tadını buluyordu, abid ölene kadar böyle oldu.
Sad bin Abdulaziz Dimeşk şeyhlerin bazısında rivayetle dedi ki: İlyaz kavmin en kaçarak bir dağda yirmi gece kaldı, ve ya kırk, kargalar rızkı getiriyordu.
Süfyanı Sevri dedi ki: Vasıl el-Ahde şu ayeti okudu (Semada da rızkınız ve size vadedilen şeyler vardır) (Zariyat: 51/22) dedi ki: Ben rızkım semada ben onu yerde arıyorum, bunun üzerine haraba bir yere girdi üç gün kaldı, dördüncü gün olunca bir sofra taze hurma gördü, onu ondan daha iyi niyetli bir kardeşi vardı kendisiyle beraber girdi, iki sofra oldu, bu ikini arasın ölüm ayrıncaya kadar böyle devam etti.
Yine bu babtan: Kimin Allah tevekkülü ve güveni kuvvetli olur ve ibadet azıksız çekilir size hali ve sıfatı bu olan caiz olur, bu mertebeye ulaşmayana caiz olmaz, bu hususta İbrahim (a.s.)'in örneği vardır, çünkü o hacer ve oğlu İsmaili ziraata el verişsiz bir vadide terketti, yanlarına bir deri torba içinde hurma ve biraz da içecek bıraktı, onları terketti, hacer peşine düşünce ve kendisine: Bizi kime terkediyorsun deyince Allah'a dedi, (Hacer): Allah'a razı oldum dedi. Bunu Allah'ı emri vahyiyle yapıyordu. Bazen Allah bazı dostlarının kalbine hak ile ham atar ve hak olduğunu bilir ve ona güvenirler.
Mervezi dedi ki: Ebu Abdullah'a denildi ki:
"Hangi şey Allah'a karşı doğru tevekküldür?" Dedi ki:
"Kendisine bir şeye icabet edeceğini beklediği insanlardan biri kalbinde olmaksızın Allah'a tevekkül etmektir, böyle olursa Allah onu rızıklandırır ve tevekkül sahibi olur" dedi ki: Ebu Abdullah tevekkülü zikrettim hakkında sıdkı kullanan kimse için caiz gördü.
Dedi ki: Ebu Abdullah ecinde oturup oturup, sabrederim ve bunu kimseye bildirmem diye ve çalışma gücü yeten adam hakkında sordum. Dedi ki: Eğer çıkıp çalışsa benim için daha sevimlidir, eğer oturursa kendisine bir şey gönderme (başkaları tarafından) duman düşmesinden korkarım).

(1) Sahihtir, Sevban'dan Ahmed, Beğavi, ibni Hibban sahihinde tahric etti, hakim de tahric etti, ve dedi ki: İsnadı sahihtir, Hakim'in lafzı: "Kaderi ancak dua çevirir, ömür ancak takva artar, adam rızıktan işlediği günah sebebiyle mahrum olur." Terğib: 2/418.
(2) Sahihtir, Cabir'den ibni Mace, Beyheki ve Hakim tahric etti, ibni Hibban doğruladı Camius Sağir: 1/121, Feyzul kadir: 3/159. Lafzı: "Ey insanlar Allah'tan korun vetalebi mücmel tutun, çünkü nefis rızkını tamamlayıncaya kadar ölmeyecektir, eğer yavaşlasa da, helal olanı alın, haram olanı terkedin."

Dedim ki: Eğer kendine bir şey gönderiyor da almıyorsa? bu, güzeldir, dedi. Ubdullah'a dedim ki: Mekke'de bir adam dedi ki: Rabbim bana yedirinceye kadar yemeyeceğim, Ebu Kubeys dağına girdi, kendisi hırkaya sarılmıştı yanına iki adam geldi ona bir gömlek attılar ve elini tuttular, ona gömleğini giydirdiler, elinin arasına da bir şey koydular ağzına demir bir anahtar koyuncaya kadar yemedi, iki ağzına tepmeye başladı bunun üzerine Ebu Abdullah güldü ve şaşırdı.
Ebu Abdullah dedim ki: Bir adam alışverişi terketti, elini altın ve gümüş düşmeyeceğine yemin etti, evini terketti ve oraya birşeye emretti (yiyecek v.b) yoldan geçerken atılmış bir şey görür atılanı alıyordu.
***Mervezi dedi ki: Adama dedim ki: Bu şey üzerine Muaviye el Esved'den başka sana deli yoktur, dedi ki: Bilakis Üveys el-Kani var, çöplüklere uğruyor kumaş parçlarını buluyordu, Ebu Abdullah kedisini doğruladı ve dedi ki: Nefsi üzerine şiddet gösterdi, sonra dedi ki: Bana Bakli ve ona benzeri geldi, onlara dedim ki: Eğer çalışsanız sonra dedi ki: Bana şöhretten hangi şey gelir ki?.
Ahmed bin Hüseyin bin Hasan Ahmed'den rivayet etti: O Mekke'ye azıksız çıkan bir adam hakkında soruldu, dedi ki: Eğer gücün yetiryorsa tamam, yoksa azıksız ve bineksiz çıkma kendini tehlikeye atma.
Ebu Bekir Hallal dedi ki: Yani eğer güç yetirirse ve buna gücü yeteceğini bilirse, dilencilikte yapmaz ve nefside birşey almak veya kendisine verileceğini gözetleyip kabul etmek gibi bir durum yoksa bu tevekkül üzerine doğruluktur. Alimler tevekkül üzerine doğruluğa cevap verdi. Dedi ki: Ebu Abdullah haccetti ve haccında kendisine on dört dirhem yetti.
İshak bin Raheveyh soruldu ki:
"Bir adamı çöle azıksız girmesi uygun mudur?" Dedi ki:
"Eğer adam Abdullah bin Münir giyse[1] çöle azıksız gerek, yoksa girmesi uygun değildir, adam ne zaman zayıf olur ve nefsi üzerine sabredememekten korkarsa veya dilenciliği maruz kalırsa veya şüphe ve öfkeye düşmesi korkusu varsa o vakit sebebleri terketmesi caiz değildir, İmam Ahmed ve başkası kazancı terden en şiddetli itiraz etti. İbni Abbas'tan şöyle dediği rivayet edildi: Yemen ehli haccediyor ve azık almıyorlardı ve diyorlardı ki: Biz tevekkül sahibiyiz, haccediyorlar ve

Mekke'ye gelip insanlara dileniyordu, bunun üzerine Allah şu ayetiindird: (Azıklanın, Muhakak azıkların en hayırlısı takvadır) (Bakara: 2/196)[1] Mücahid, İkrime, Nahai ve seleften bir çoğu böyle dedi, kalbi mahluklara tamamen bakmaktan kesilmiş olanlardan başkasına sebebi tamamen terketmesine ruhsat verilmez.
Ahmed'den rivayet edildi ki: Tevekkülden soruldu ve bunun üzerine dedi ki: Yaratıklardan ümit kesmekle onlara bakmayı kesmektir, bunu delili soruldu, dedi ki: İbrahim (s.a.v.) ateşe atılır ve Cebrail (sa) kendisine görününce İbrahim'e: Senin bir hacetin var mı dedi, sana ise hayır dedi.[2]
Ahmed'in kelamına zahiri: Kazanmak her halukarda daha faziletlidir, çünkü oturup kazanmaya Allah'a tevekkül etti diyen birinden soruldu, dedi ki: İnsanların hepsine Allah'a tevekkül lazımdır, fakat nefislerine kaçanla dönmeleri de lazımdır.
Hala Fadayl bin İyad'a isnadıyla Ona şöyle dediği rivayet etti: Bir adam evinde oturursa ve Allah'a güvendiğini ve rızkının geleceğini zannetse, dedi ki: Allah'a güvense hatta kendisine güvendiği bilinse ve istediğini kendisinden engellemese tamamdır, fakat bunu bunu ancak peygamberler yapmıştır, başkaları yapmamıştı, peygamber kendilerini ücretle çalıştırmışlardır, Peygamber (s.a.v.) Ebu Bekir ve Ömer ücretle çalışmışlar ve Allah'a bizi rızıklandırıncaya kadar oturalım dememişlerdir. Allah azze ve celle buyurdu ki: (Yeryüzünde dağılın ve Allah'ın fazlından isteyin) (Cuma: 62/10) mutlaka maişeti talb etmek gerekir.

(1) O Örnek veli Hafız, hüccut Ebu Abdurrahman el-Mervezi'dir Buhari, Tirmizi, Nesai başkaları ondan hadis rivayet etti sene 241'de vefat (Siyreu A'laminübela: 12/316)
(1) İbni Abbas haberini Abd bin Humeyd, Buhari, Ebu Davud, Nesai, ibnul Münzir, ibni Hibban ve Beyheki süneninde tahric etti Dürrül Mensur: 1/398.
(2) İbni Ceriri Taberi tefsirinde (17/33-34) Mu'temir bin Süleyman et-Teymi'den O da bazı ashabından rivayet etti, bu sahih değildir. Doğrusu Buhari'nin ibni Abbas'tan tahriç ettiğidir, O dedi ki: İbrahim (sa)'ın ateşe atıldığında en son sözü: İbnu Amr'dan şöyle dediğini tahric etti: İbrahim (a.s.)'ın ateşe atıldığında ilk söylediği kelime: Allah bize yeter o ne güzel vekildir. İbni Ebi fieybe Musannef'te ve ibnul Münzir ibnu Amr'dan şöyle dediğini tahric etti: İbrahim (a.s.)'ın ateşe atıldığında ilk söylediği kelime: Allah bize yeter, o ne güzel vekildir'dir. (Dürrül Mensur: 4/579).

Bişr'den bunun zıddını hissetiren birşey rivayet etti, Ebu Nuaym Hilye[1] rivayet etti, Bişr tevekkülden soruldu bunun üzerine dedi ki: Sakin olmaksızın ıztırab, ıztırabsız sakin olmaktır, soran ona dedi ki: Anlayıncaya kadar onu bize açıkla Bişr dedi ki: Sakin olmaksızın ıztırab, adamın azabların hareket etmesi ve kalbini Allah'a sükun bulmasıdır, ameli değil. Izdırabsız (hareketsiz) sükun, adamındır, her halukarda kim bu yüsek makamlara ulaşmamışsa mutlaka sebeb sıkıntılarını çekecektir, özellikle sabretmeye iyali de varsa, Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Günah olarak kişiye, geçimini verdiği kimseye zayi etmesi (ihmal) etmesi yeter."[2]
Bişr diyordu ki: Eğer benim iyalim olsaydı, çalışır ve kazanırdım.
Yine sebebleri terketmekle gitmesine razı olmadığı halde hakkını gitmesine sebeb olan aciz ve tefrit ehlidir, bunun hakkında Peygamber (s.a.v.)'in sözü şöyledir: "Kuvvetli mümin zayıf mümin'den daha hayırlıdır ve Allah'a daha sevimlidir, hepsinede hayır vardır, sana fayda verene hırs göster, Allah'tan yardım iste, aciz olma, eğer sana bir şey isabet ederse keşke şöyle şöyle yapsaydım deme, fakat: Allah takdir etti ve dilediğini yaptı, çünkü keşke şeytanın amelini açar" bunu mümin manasıyla Ebu Hureyre'den tahric etti.[3]
Ebu Davud'un sünende[4] Avf bin malik'ten rivayet edildi ki: "Peygamber (s.a.v.) iki adam arasında hüküm verdi, aleyhine hüküm verilen arkasını dönünce dedi ki: Allah bize yeter o ne güzel vekildir, bunun üzerine Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah acizlik üzere oluşu kınar, fakat akıllı olmalısın, bir sana galip gelirse Allah bana yeter ve ne güzel vekildir de."
Tirmizi[5] Enes'te tahric etti, dedi ki: Bir adam dedi ki:
"Ya Rasulullah devemi bağlayıpta mı, yoksa boş salıpta mı tevekkül edeyim?" buyurdu ki:
"Bağla ve tevekkül et." Yahya bin Kattan'ın şöyle dediği zikredildi: Bu benim yanımda münker hadistir.
Bunu Taberani Amr bin Ümeyye'de tahric etti, o da Peygamber (s.a.v.)'den rivayet etti.[1] Ravi Vadin bin Ata, Mahfuz bin Alkame'den, o da ibni Aziz'den, o Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğu rivayet etti: "Tevekkül akıldan sonradır", bu mürseldir[2] manası: İnsan aklı ve mübah olan sebeblerde koşmayı alır ve çalışmasından sonra Allah'a tevekkül eder, bütün bunlar tevekkül'ün sebepleri yerine getirmeye zıt olmadığına işarettir, bilakis o ikisini bir arada bulundurmak daha efdal olabilir.
Muaviye bin Kurra dedi ki: Ömer bin Hattab yemen ehlinde bir kısım insanlara karşılaştı ve dedi ki:
"Siz kimsiniz?" dediler ki:
"Biz tevekkül sahibleriyiz" dedi ki:
"Siz bilakis müekkilsiniz, çünkü metevekkil sevgisini yere atıp Allah'a tevekkül edendir."[3] Hallal dedi ki: Muhamed bin Mansur bize haber verdi ve dedi ki: Mazini Bişr bin Harise tevekkül sordu, o da dedi ki: Tevekkül sahibi Allah'a kendisine kafi gelinsin diye tevekkül etmez, eğer bu kıssa tevekkül sahilin kalbine girse, tevbe ve pişmanlıkla Allah'a sığınırlar fakat tevekkül sahibi kalbiyle Allah'tan kifayet olan girer, Alah'ı kefil olduğu hususta tasdik eder.

Bu sözün manası Hakiki tevekkül sahibi tevekkülü rızkı ve başka şey hususunda Allah'tan elde etmek için sebeb kılmaz, çünkü eğer bunu yapsa rızkı celbetmek ancak hakiki tevekkülden: Allah'ın kulun rızkını ve ona yetecek şeye kefil olduğunu bilmesi ve kefil olduğu hususta onu tasdik etmesidir ve kalbiyle ona güven duymasıdır rızkı celb etme hususunda tevekkülü sebebler çizgisinde kılmamasıdır, rızık takva sahibi fasık mümin ve kafir gibi herkese taksim edilmiştir, Allah Teala buyurdu ki: (Yeryüzünde yürüyen her canlının rızkı, yalnızca Allah'ın üzerinedir) (Hud: 11/6) bu yürüyenlerden çoğunu çalışma hususunda acizliğiyle beraber böyledir, Allah buyurdu ki: (Nice canlı vardır ki rızkını (yanında) taşımıyor, onlara da size de rızık veren Allah'tır) (Ankebut: 29/60)

(1) Nuaym Hilyetül Evliya'da (8/351) Bişr bin Haris el-Hafi'den tahric etti.
(2) Sahihtir, Abdullah bin Amr'dan Davud ibni Hibban bu lafızla, Müslim ve ibni Hibban şu lafızla: "Kişiye fünah olarak gemine baktığı kimseyi zayi etmesi yeter (Camiul usul: 9/36).
(3) Sahihtir, Müslim ebu Hureyre'den tahric etti (Camiul usul: 10/521).
(4) Hadisinin isnadı zayıftır, Ebu Davud tahric etti Camiul usul: 10/550).
(5) Hadis zayıf münkerdir tirmizi (2519) tahric etti ve de di ki: Bu hadis garibtir, Yahya dedi ki: Benim yanımda bu hadis münkerdir, senedin de Muğri bin Ebi Kurra es-Südeysi var o zayıftır, Amr bin Ümeyye ed-Damri hadisiyle kuvvetleniyor.
(1) Sahihtir, Taberani Kebir'de bir çok tarikiyle tahric etti, Heysemi Mecma'da (10/303) dedi ki: Tariklerin birinin adamları sahih rivayet adamlarıdır, Yakub bin Abdullah bin Ümeyye güvenilirdir. Hakim İbni Hibban ve Zehebi doğruladı.
(2) Deylemim Sünedül Firdevs'te Tahric etti.
(3) İbni Dünya Tevekkül'de tahric etti.

Kul sağ oldukça Allah onu rızıklandırır ve çalışma olsun olmasın Allah ona kolaylaştırır kim rızık talebi için Allah tevekkül etse tevekkül kazanç ve sebeb kılar, kim ona kefilliğinde güvenerek tevekkül ederse ona güvendiğinden ve vadini tazdik ettiğinden dolayı tevekkül etmiş olur, Müsenna el-Enbari[1]'nin sözüne güzeldir. O imam Ahmed'in ashabını seçkinlerindendir: Kefalet altına alınmışsa tasalanmayın, kefli olanı itham etmiş olursunuz ve rızkı razı olmamış olursunuz.
Bilki tevekkülün neticesi kazaya rızadır, kim işlerini Allah'a havale ederse ve kendisine olan takdirine razı olursa tevekkül gerçekleştirmiş olur, bunun için Hasan Fadayl ve ikisinden başkası tevekkülü rızayla tefsir ediyorlardı. İbni Ebi'ddünya dedi ki:[2] Hikmet sahiblerin birine şöyle dediği bana ulaştı: Tevekkül üç derecedir: Birincisi: fiikayeti terketmektir, İkincisi: Rıza, üçüncüsü: Muhabbettir. fiikayeti terketmek: Sabır derecedir, rıza: Allah'ın taksim ettiğine kalbin sükunet bulmasıdır, bu birinciden daha yüksektir, sevgi: Sevgisi Allah'ın yaptığı şeye olmasıdır. Birincisi zahidler içindir, ikincisi sadıklar için, üçüncüsü peygamberler içindir.
Allah'a tevekül eden eğer rızık ve başka hususta Allah'ın takdirine sabrederse o sabırlıdır, sonra kendisine takdir edilecek olana razı olursa o razıdır, eğer onu tamamen bir idaesi olmaz ve kendisine takdir edicek olan rıza gösterilse bu seven ariflerin derecesidir, Ömer bin Abdul Aziz diyordu ki: Ben sabahlarım ve benim için kaza ve kaderimden başka bir sevinç yoktur.

S:267 ELLİNCİHADİS

Allah Teala'nın Zikri

Abdullah bin Bişr'den şöyle dediği rivayet edildi: Peygamber (s.a.v.)'e bir adam geldi ve dedi ki:
"Ya Rasulullah İslam'ın şeriatlara bana çoğaldı, bize yapışacağımız toplayıcı bir kapı göster" buyurdu ki:
"Dilin Allah'ın zikriyle devamlı yaş olsun" bu lafızla bunu İmam Ahmed tahric etti.[1]
Bunu Tirmizi ibni Mace, ibni Hibban sahihinde manasıyla tahric etti, Tirmizi, dedi ki: Hasen garibtir, hepsi Amr bin Kays el-Kindi rivayetinden tahric etti, o da Abdullah bin Bişr'den rivayet etti, İbni Hibban sahihinde[2] Muaz bin Cebel'den şöyle dediğini tahric etti: "Rasulullah (s.a.v.)'den son ayrılışımda ona dedim ki:
"Amellerin hangisi daha hayırlı ve Allah'a daha yakındır?" buyurdu ki:
"Lisanın Allah'ın zikriyle yaş olduğu halde ölmendir." Bu kitabta dağınık olarak zikrin faziletlerinin zikri çok geçti, burada ona devam etmek ve çokça yapanın faziletini zikredeceğiz.
Allah müminlere kendisine çok zikretmelerin emretti böylece kendini zikredini övdü, buyurdu ki: (Ey inananlar! Allah'ı çokça zikredin. Ve onu sabah akşam tesbih edin) (Ahzab: 33/41-42) ve buyurdu ki:(Allah'ı çokça zikredin belki kurtulursunuz) (Enfal: 8/45) ve buyurdu ki: (Allah'ı çokça zikreden erkeklere ve zikreden kadınlara varya; işte Allah bunlar için bir mağfiret ve büyük mükafat hazırlamıştır). (Ahzab:33/35)

(1) Hanbelilerin tabakatına bak: 1/336.
(2) Tevekkül'de, S: 46.
(1) Hadis sahihtir Ahmed ve Tirmizi tahric etti (3372) ve: Harise, garibtir, ibni Mace, ibni Ebi fieybe, ibni Hibban sahihinde, Ebu Nuaym Hilye'de: (5/51) ve Hakim tahric etti ve dedi ki: İsnadı sahihtir Terğib ve Terhib: 2/394.
(2) İbni Hibban sahihinde tahric etti; 918.

Ve buyurdu ki: (Onlar ki Allah'ı ayakta, otururken veya onların üzereyken zikrederler) (Ali İmran: 3/191) Müslim'in sahihinde Ebu Hureyre'den rivayet edildi: "Rasulullah (s.a.v.) Cümdan denilen bir dağa uğradı ve buyurdu ki:

“Yürüyünüz, bu Cümdandır, müferridun ileri gitti.” Dediler ki:
“Müferridun kimdir ya Rasulullah?” buyurdu ki:
“Allah’ı çokça zikreden erkekler ve kadınlardır.”
Bunu imam Ahmed tahric etti ve lafzı:
“Müferridun geçti” dediler ki:
“Müferridun nedir?”Buyurdu ki:
“Allah’ın zikrinde aklını yitirenlerdir (ihtiyarlayanlardır, çünkü belli bir yaşa gelince akıl zayıflar)” buyurdu ki:Allah’ın zikrinde bunaklaşanlardır, zikir onların ağırlıklarını alır ve kıyamet günü hafif olarak gelirler.”[2]
Musa bin Ubeyde Ebu Abdullah el Karaz’dan o da Muaz bin Cebel’den şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah (s.a.v.)’le beraber Cüm’dana yakın yürürken uyardı ve buyurdu ki:
“Ey Muaz ileri gidenler nerede?”
“Geçtiler ve insanlar geride kaldılar dedim” buyurdu ki:
“Ey Muaz ileri gidenler Allah’ın zikrinden başka önemsemedikleri şey olmayanlardır.” Bunu Cafer el-Firyabi tahric etti.[3]
Bu Siyak’tan bu hadiste geçenlerin zikir vechi açığa çıkıyor, çünkü bineklileri geçince ve bazıları geri kalınca Peygamber (s.a.v.) geçenlerin Allah’ın zikrine devam edenler ve ona önem verenler olduğunu uyardı, çünkü el istihtaru biş şey: Onunla meşgul olma, önem vermek, hatta nerdeyse zikrini terketmemektir, bu “müstehterun” şeklinde rivayet edenlerinkine göredir.
Bunu bazısı rivayet etti ve: “Onlar Allah’ın zikrinde hata edenlerdir (çok zikirden dolayı)” ibnu Kuteybe[4] Heter’i sözde yanılmak diye açıkladı, hadiste S: 369 olduğu gibi: “Birbirine söven iki kişi iki şeytandır, birbirine yalan söylerle düşük söz ederler”[1] dedi ki: Bu hadisten murad Allah’ın zikrinde ve itaatında kendisine verilen ve bunaklaşandır, dedi ki: Bu rivayete göre müferidun ile murad: İçerisinde bulunduğu asırda ömür (uzun ömür) ile yalnız kalandır.
Birinci rivayete göre müferridun Allah’ın zikri sebebiyle insanlardan ayrı kalanlardır, yine dedi ki: İhtimaldirki , bu daha açıktı- iki rivayete göre de infirad: Bu amelle yalnız kalmaktır, o da çok zikirdir, yoksa bedeni yalnızlık değildir, ya asırda ya da topluma karışmada yalnızlıktır, Allah en iyiyi bilir.
Ömer bin AbdulAziz’in Arefe gecesi söylediği sözü de bu manadadır: Bu gün geçen devesi geçen değildir, ancak geçen bağışlanandır. Bu inadla Peygamber (s.a.v.)’den şöyle buyurduğu rivayet edildi: “Kim cennet bahçelerinde menfaatlenmek isterse, Allah’ın zikrini çoğaltsın.”[2] İmam Ahmed, Nesai ve ibni Hibban sahihinde Ebu Saidi Hudri’den tahric etti, Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki:
“Baki kalacak salih amelleri çoğaltınız” denildi ki:
“Ey Allah’ın rasulü onlar nedir?” buyurdu ki:
“Tekbir, tekbir, tesbih ve el hamdu lillah, vela havla vela kuvvete illa billahtır.”[3]
Müsned’de ve ibni Hibban’ın sahihinde yine Ebu Saidi Hudri Peygamber (s.a.v.)’in şöyle buyurduğunu rivayet etti: “Mecnun deyinceye kadar Allah’ın zikrini çoğaltın.”[4] Ebu Nuaym Hilye’de[5] ibni Abbas’tan merfu olarak rivayet etti:“Münafıklar: Siz gösteriş yapıyorsunuz deyinceye kadar Allah’ın zikrini çoğaltın.”

(2) Sahihtir, Ahmed, Müslim, Tirmizi (3590), ibni Hibban, Hakim tahric etti (Camiul usul: 5/242, Terğib ve Terhib: 2/399).
(3) Musa bin Ubeyde’yi Nesai, ibni Main ve başkası zayıf gördü (Mizanul itidal: 54/213). Yine Taberani Kebir’de tahric etti senedinde Musa bin Ubeyde var, Heysemi Mecma’da; (10/75) O zayıftır, dedi yine Taberani Ebu’dderda’dan, Abdullah bin Muhammed bin Said bin Ebi Meryem’in şeyhinden tahric etti, onlar zayıftır. İbnul Esir dedi ki: Hetera birşey vestehtera bihi:Ona dalmak ve başkasını konuşmamak, el müstehterun: Zikirle oyalanan ve ona devam edenlerdir.
(4)Bak:“Garibulhadis”: 1/321 ve sonrası.
(1) Sahihtir, İyad bin Himar’dan Ahmed, Buhari Edebül Müfred’de; (427) Taberani Kebir’de ve Bezzar tahric etti, ibni Habban doğruladı.
(2) Zayıftır, Musa bin Ubeyde tahric etti, o zayıftır.
(3) Derrac’ın Ebul Heysem’den rivayetinden rivayetinden dolayı isnadı zayıftır, Said bin Mansur, Ahmed, Nesai, Ebu Ya’la ibni Cerir, Taberani, ibni Ebi Hatim, ibni Hibban ve Hakim tahric etti ve doğruladı, ibni Mirdeveyh’te tahric etti (Dürrül Mensur: 4/408) ibni Hibban ve Hakim’in doğruladığından dolayı doğruluğunu tercih ediyorum.
(4) Derrac’ın zayıflığından dolayı isnadı zayıftır, Ahmed, Ebu Ya’la, ibni Hibban sahihinde ve Hakim tahric etti ve dedi ki: İsnadı sahihtir (Terğib ve Terhib: 2/399) ibni Hibban ve Hakim’in doğrulayı sebebiyle doğruluğunu tercih ediyorum.
(5) Zayıftır, Ebu Nuaym Hilye’de, Taberani Kebir’de, ibnul Mübarek Zühd’de tahric etti, Heysemi Mecma’da (10/76) dedi ki: Senedinde Hasan bin Ebi Cafer var, o zayıftır. Beyhaki Ebul Cevza’dan mürsel olarak rivayet etti (Terğib ve Terhib: 2/399.)

İmam Ahmed ve Tirmizi Ebu Said’den tahric etti, Peygamber (s.a.v.)’e soruldu ki:
“Kıyamet günü kulların hangisi derece bakımından daha faziletlidir?” buyurdu ki:
“Allah’ı çok zikredenlerdir” denildi ki:
“Ey Allah’ın rasulü, Allah yolunda savaşandanda mı?” Buyurdu ki:
“Eğer kılıcıyla kafirlere ve müşriklere vursa ve kılıcı kırılsa ve kana boyansada Allah’ı zikredenle ondan derece bakımından daha faziletli olur.”[1]

İmam Ahmed[2] Sehl bin Muaz'da (o da babası Muaz bin Enes'ten),o da Peygamber (s.a.v.)'den rivayet etti ki: Bir adam ona sordu ve dedi ki:
"Cihadın hangisi ecir bakımından daha büyüktür?" buyurdu ki:
"Allah'ı çok zikredenlerdir" sonra dedi ki:
"Oruçluların hangisi daha büyüktür?" buyurdu ki:
"Allah'ı çokça zikredenleridir" sonra bize namaz, oruç, hac ve sadakayı zikretti, bütün hepsinde Rasulullah (s.a.v.); "en çok Allah'ı zikredenleridir" buyuruyordu, Ebu Bekir dedi ki:
"Ey Ebu Hafs, zikredenler hayrın hepsini götürdü" bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki:
"Evet."
İbnul Mübarek ve ibnu Ebiddünya mürsel vecihlerle manasıyla tahric etti[3] Müslim'in sahihinde[4] Ayşe (r.a.) dedi ki: Rasulullah (s.a.v.) bütün zamanlarında Allah'ı zikrediyordu. Ebu'dderda dedi ki:Dilleri Allah'ın zikrinden dolayı ıslak olmaya devam edenlerden biri cennete gülerek girer, (ona denildi ki: Bir adam yüz canlı (köle) azad etti, dedi ki:Bir adamın malından yüz canlı (azadı) çoktu, bundan daha efdali gece ve gündüz gereğiyle amel edilen imandır ve sizden birinizin dilinin Allah'ın zikrinden dolayı ıslak devam etmesidir.[6] S: 371 Muaz dedi ki: Sabahtan akşam kadar Allah'ı zikretmem bana sabahtan akşama kadar atların güzelini Allah yolunda taşımamdan daha sevimlidir.[1]
İbni Mesud (Allah'tan hakkıyla korkun) (Ali İmran: 3/102) ayeti hakkında dedi ki: İtaat edilmesi asi olunmaması, zikredilmesi, unutulmaması, şükredilmesi, küfredilmemesidir, bunu Hakim tahric etti -merfu olarak, ve doğruladı, meşhur olan mevkufluğudur.[3] Hakim ref etmedi ancak Abdullah'a vakfetti (mevkuflaştırdı). Buhari ve Müslim'in şartı üzere doğruladı.
Zeyd bin Eslem dedi ki:Musa (a.s.) dedi ki:
"Ya rabbi bana çok nimet verdin, bana sana çok şükretmemin yolunu göster" buyurdu ki:
"Beni çok zikret, beni çok zikredersen bana şükretmiş olursun, beni unutursan bana küfran etmiş olursun." Hasan dedi ki:Allah'a kullarının en sevimlisi, onu en çok zikredenleri ve kalb olarakta en takvalı olanlardır.
Ahmed bin Ebul Havari dedi ki: Bana Ebul Meharik anlattı dedi ki: Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki:"İsra gecesinde arşın nuru içinde kaybolmuş bir adama rastladım dedim ki:
"Bu kimdir, melek midir?"
"Hayır" denildi,
"Peygamber mi?"
"Hayır" denildi.
"Kim o dedim" dedi ki:
"Allah'ın zikrinden dolayı dili ıslak olan ve kalbi mescidlere bağlı olan adamdır, ve kesinlikle ana babasına sövmemiştir."[4]
İbni Mesud dedi ki: Musa (a.s.) dedi ki:
"Rabbim kulların hangisi sana daha sevimlidir." Buyurdu ki:
"Beni çok zikredenleridir." Kab dedi ki: Kim Allah'ın zikrini çoğaltırsa nifaktan kurtulur. Bunu Müemmil Hammad bin Seleme'den, o da Süheyl bin Ebi Salih'ten, o da Ebu Hureyre'den merfu olarak rivayet etti[5] Taberani bu isnatla merfu olarak tahric etti: "Kim Allah'ın zikrini çok yapmazsa imandan beri olur."[6]

(1)İsnadı zayıftır, Ahmed, Beğavi, Tirmizi (3373) tahric etti ve dedi ki: Ya Rasulullah insanların hangisi derece bakımından daha büyüktür denildi buyurdu ki; Allah'ı zikredenlerdir (Terğib ve Terhib: 2/392).
(2)İsnadı zayıftır, Ahmed, Taberani Kebir'de Muaz (r.a.)'dan tahric etti senedinde Zeban bin Faid ve ibni Lehia var zayıftırlar (Terğib ve Terhib: 2/400, Mecmauz zevaid: 10/74).
(3) İbnul Mübarek Zühd'de Ebu Said el-Makburi'den mürsel olarak tahric etti, yine ibnu Ebi'ddünyada tahric etti.
(4)Sahihtir, Müslim, Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi (3381) İbni Mace tahric etti ibni Hibban ve ibni Huzeyme doğruladı Camiul usul: 5/243.
(5)Eser sahihtir, Ebudderda'dan Ahmed Zühd'de, ibni Ebi fieybe, ibnul Mübarek, Ebu Naym Hilye'de tahric etti: 1/219.
(6) Eser sahihtir, Ebu'dderda'dan Ahmed Zühd'de Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti (1/219) Lafzı: "Sa'd bin Münebbih'in babası yüz köle azad etti.
(1) Eser sahihtir, Muaz bin Cebel'den ibnu Ebi fieybe ve Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti. (1/235).
(3) İbnu Mesud'a mevku bir eserdir tahrici Hakim'dedir.
(4)Mürseldir, Ebul Meharik'tan ibnu Ebiddünya mürsel olarak tahric etti (Terğib ve Terhib: 2/395).
(5)Zayıftır, Hafız Münziri hakkında Terğib ve Terhib'te dedi ki: (2/401) hadis garibtir, Taberani, Evsat ve Sağir'de tahric etti, lafzı:"Kim Allah'ın zikrini çoğaltmazsa imandan beri olur."
(6) Daha önce geçtiği gibi hadis zayıftır Taberani Evsat ve Sağir'de tahric etti.
Bu manaya Allah Teala'nın münafıkları Allah'ı az zikreder olarak vasıflandırması şahiddi, kim Allah'ı çok zikrederse onların sıfatlarından ayrılır, bunun için Münafikun suresi Allah'ın zikrini emirle bitirildi, mümini bundan mal ve çocuğun oyalamaması emredildi, çünkü kimi bir şeyin zikri Allah'ın zikrinden oyalarsa o zarar edenlerdendir.

Rabi bin Enes bazı ashabında rivayetle dedi ki: Allah'ın sevgisinin alameti zikrini çok yapmaktır, çünkü sen bir şeyi seversen zikrini çoğaltırsın. Fetih El Musili dedi ki: Allah'ı seven göz açıp kapayıncaya kadar bile Allah'ın zikrinden gafil olma. Zün Nun dedi ki: Kimin kalbi ve dili zikirle meşgul olursa Allah onun kalbine kendisine iştiyakı atar.
İbrahim bin Cüneyd dedi ki: Deniliyordu ki:Allah'ı seven kişinin alametlerinden kalb ve dil ile zikre devamıdır, kişi Allah'ın zikrine önem verirse bu onun sevgisini ifade eder.
Selefin bazısı münacatında diyordu ki: Kahramanlar kahramanlıklarından usansa da seni sevenler sana münacat ve senin zikrinden usanmaz.
Ebu Cafer el-Muhavveli dedi ki:Allah'ın velisi Allah'ı seven ve kalbi rabbinin zikrinden boş kalmayandır, onun hizmetinden usanmayandır. Ayşe (r.a.)'nin sözünü zikrettik: "Peygamber (s.a.v.) her zamanında Allah'ı zikrediyordu."[1] Manası, ayakta, yürürken, otururken, yatarken ister abdestli, ister abdestsiz olarak.
Müsir dedi ki:Deniz hayvanları deniz de sakin duruyordu da, Yusuf (a.s.) hapiste Allah'ın zikrinden durmuyordu. Ebu Hureyre'nin bir ipi vardı onda bin düğüm vardı onunla tesbih çekinceye kadar uyumazdı.[2]
Halid bin Ma'dan her gün kırk bin tesbih çekiyordu, kuran okuyuşu hariç, ölünce yıkanmak için sedire konuldu, parmağını tesbih çeker gibi oynatıyordu."[3]
S: 373 Umeyr bin Hani'e denildi ki: Senin lisanının gevşediğini görmüyoruz her gün kaç tesbih yapıyorsun? dedi ki:Parmaklarımın hata etmesi hariç, yüzbin.[1] Yani o bunu parmaklarıyla sayıyordu.
Abdul Aziz bin Ebi Ruvvad dedi ki:Mekke de bizim yanımızda günde oniki bin tesbih çeken bir kadın vardı ve öldü, kabre ulaşınca adamların ellerinden gasbedildi Hasan'ı Basri çokça derdi ki: -Eğer konuşmuyor ve bir uğraşısı yoksa- Sübhanellahil azim, bu Mekke fakihlerinin bazısına zikredildi de: Arkadaşınız fakihtir, bunu yedi kere söyleyene cennete bir ev bina edilir. İbni Sirin'in genellikle sözü: Sübhanellahil azim, sübhanellahi ve bihamdihi idi.
Muğire bin Hakim es Sanani gözler uyuyunca denize iner deniz hayvanlarıyla birlikte Allah'ı zikrederdi.[2]
Bazı kimseler İbrahim bin Edhem'in yanında uyudu ve dedi ki: Ben gece de her uyanışımda onu Allah'ı zikrediyor buldum, bunun üzerine gamlandın, sonra şu nefsimi şu ayetle taziye ettim (teseli):(Bu Allah'ın fazlıdır, onu dilediğine verir) (Maide: 5/54) Sevdiğinin ismini seven kimsenin o isim kalbinden kaybolmaz. zikrini unutmakla sorumlu tutulsa gücü yetmez, zikrini terketmeye sorumlu tutulsa sabredemez: Seven sevgilinin zikrinin nasıl unutur ismi gönlünde yazılmıştır.
Bilal, müşrikler kendisine sıcakta her azab ettiğinde tevhid üzere:Ehad, ehad diyordu, O na:Lat ve Uzza dediklerinde: Bunu güzel söyleyemiyorum derdi[4] Kalbten sizin unutulmanız isteniyor tabiatlar nakledene reddediyor.
Marifet her kuvvetlenişinde zikir zikredenin dilindemeşakkatsiz akar, hatta bazısının uykusundayken dilinde Allah Allah oluyor, bunun için cennet ehline tesbih ilham olunur, kendilerine nefes ilham olunduğu gibi, dünya ehlinesoğuksu gibi onlarada La ilahe İlallah olur. Sevri şöyle şiir söyledi: Hayır ben seni unutuyor değilim zikrini çoğaltıyorum fakat dilim bununla akıyor.
(1) Tahrici yakında geçti.
(2)Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti: (1/383).
(3)Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti: 5/210.
(1)Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti: 5/157.
(2)Benzerini Ebu Nuaym Hilye'de zikrettiYemen ehlinin efendisi Hakem bin Üseyd'de: 10/141.
(4)İbni Sad Bilal'in tercemesin de tabakatında tahric etti.
İbni Ömer'den şöyle dediği rivayet edildi:Ehli kitab bana güvercinin yuvasını sevdiği gibi bu ümmetin zikri sevdiğini haber verdi, onlar develerin susuzluk gününde suya hız göstermelerinden Allah'ın zikrine hız göstermeleri daha hızlıdır. Sevenlerin kalbleri ancak onun zikriyle huzur bulur, müştakların ruhları ancak onu görmekle sükunet bulur.
Zün'nun dedi ki: Dünya ancak onun zikriyle, ahiret ancak onun affıyla, cennet ancak onu görmekle güzel olur.[1]
İsteklilerin nefisleri ebediyyen diyarınıza özlem duyuyor.
Yine kalbler sizin zikrinizle korkudan sonra huzurlanıyor.
Ey efendilerim hayatınızla cömertleşin, kavuşmayla ihsan edin.
"Size mecnun diyecekleri zamana kadar Allah'ı zikredin."[2] Hadisi geçmişti, bazısı şöyle dedi:
Çok vesveselidir denilinceye kadar seni çok zikrettim. Ebu Müslim el-Havlani çok zikrederdi, bazı insanlar onu gördü ve haline itiraz etti, ashabına dedi ki:Arkadaşınız mecnun mudur?. Bunu Ebu Müslim işitti ve dedi ki:Hayır ey kardeşim, fakat bu mecnunun (deliliğin) ilacıdır. Sevginin hürmetine benim için size bedel yoktur benim için efendilerim sizden başka maksat yoktur. Arkadaşlık ettiğim kavme şark koştum olanların dışında kalbim sizinledir, onlar razı oldu. Sizinle konuşmamdan dolayı, bu hastadır dediler, dedim ki:Bu hastalık bende devam eder durur. Deliler zikirden oyalayan her uğraştan ayrı kalırlar, onlar içinsevdikleriyle yalnız kalmaktan daha sevimli birşey yoktur. İsa (a.s.) dedi ki:
"Ey havariler topluluğu Allah'la çokça konuşunuz, insanlarla az konuşunuz" dediler ki:
"Allah'la nasıl konuşuruz?" dedi ki:
"Onun yalvarışıyla, ona dua ile başbaşa kalınız."

S: 377 Selefin bazısı her gün bin rekat namaz kılıyordu, hatta iki ayağıyla kalkamaz oldu, bin rekatı oturarak kılıyordu, ikindiyi kılınca diz üstü çöker kıbleye yönelir ve derdi ki: Yaratıkları şaşırdım senden başkasıyla nasıl dost olur, bilakis yaratıklara şaştım senden başkasının zikriyle nasıl kalbleri nurlanır.
Bazısı seninin tamamını oruç tutuyor, iftar vakti olunca diyordu ki:Nefsimden yemekten dolayı zikirden çıkmasından korkuyorum. Muhammed bin Nadr'a yalnızlıktan vahşet duymuyor musun? Nasıl vahşet duyayım o buyuruyor ki: Ben beni zikredenin meclis arkadaşıyım.[2]
Sevgilinin ismini kullardan gizledim gönlümdeki çocukluğa tekrarladım.
Boş kalmış beldeye arzum, belki sevdiğimin ismini çağırırım.
Sevenin hali ve marifeti kuvvetlenince onu dil ve kalb ile zikirden hiçbir şey oyalamaz, o cismiyle arkalardadır kalbi yüksek yerdedir, Ali (r.a.)'nin onların vasfını zikrederken dediği gibi:Cesedleriyle dünyaya arkadaşlık ederler, kalbelri yüce makama bağlıdır, bu manada denidi ki:
Cismim benimleri fakat ruhum yanınızdadır cisim gurbette ruh vatandadır.
Başkası dedi ki:
Seni gönülde benimle konuşan kıldım benimle oturmayı isteyenlerlede cismimi bırakıyorum cismim oturanla ünsiyet kurar kalbimin sevgilisi de gönülde enisimdir. Bu Allah Teala'nın buyurduğu gibi peygamberler ve sıddıkların halidir: (Ey iman edenler! Herhangi bir topluluk ile karşılaştığınız zaman sebat edin ve Allah'ı çok anın) (Enfal: 8/45)

(1)Ebu Nuaym Hilye tahric etti (9/372).
(2) Tahrici yakında geçti, Ebu Saidi Hudri'den tahric edildi.
(1) İbnul Cevzi'nin Sıfetus Safvesi: 3/159 ve sonrası. "Ben beni zikredenin meclis arkadışıyım" haberini Deylemi Ayşe'den senedsiz tahric etti, Beyhaki bunu Übey binKab'tan o da Musa (a.s.)'dan zikretti (Mekasıdul hasene S: 95.

Tirmizi Merfuan[1] Allah buyuruyor ki:"Benim tamulum: Örnekliğine kavuşarak beni zikredendir" ve buyurdu ki:(Hac ibadetlerinizi bitirdiğiniz zaman babalarınızı andığınız gibi hatta ondan daha kuvvetli şekilde Allah'ı anın) (Bakara: 2/200) ve buyurdu ki:(Ayakta, oturarak ve yanlarınız üzerineyken Allah'ı zikredin). (Nisa: 4/103) Korku anında namazı kastediyor, bunun için buyurdu ki: (Huzura kavuşuncada namazı dosdoğru kılın) (Nisa: 4/103) ve cuma namazının zikri esnasında buyurdu ki:(Namaz kılınınca artık yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lüfundan isteyin. Allah'ı çok zikredin; umulur ki kurtuluşa erersiniz) (Cuma: 62/10) fazlından istemeyi ve çok zikrini bir arada toplamayı emretti.
Bunun için varid oldu ki:Gaflet yerlerinde ve çarşılarda zikir faziletlidir, Müsned'de ve Tirmizi ve ibni Mace'de ibni Ömer'den merfu olarak rivayet edildi ki: "İçerisinde bağırılan ve satış yapılan bir çarşıya kim girerse ve:Lailahe illallahu vahdehula şerike lehu, lehul mülkü velehül hamdu, yuhyi ve yümitü ve hüve hayyün la yemütü biyedihil hayr ve hüve ala külli şeyin kadir derse, Allah ona milyon iyilik yazar, milyon kötülük siler, onun derecesini bir milyon yükseltir."[6]
Başka bir hadiste: "Gafiller içinde Allah'ı zikreden (savaştan) kaçanlar içinde savaşan gibidir, gafiller içinde Allah'ı zikreden kuru ağaçların ortasında yeşil ağaç gibidir."[7]
Ebu Ubeyde bin Abdullah bin Mesud dedi ki:Çarşıda da olsa adamın kalbi Allah'ı zikrediyorsa o namazdadır, S: 379 eğer dilini de oynatırsa daha faziletlidir.[1] Seleften bazısı gaflet ehli arasında Allah'ı zikretmek için çarşıya gidiyordu. İki adam çarşıda karşılaştı, biri arkadaşına dedi ki: Gel insanların gaflet anında Allah'ı zikredelim, bir yerde yalnız kaldılar ve Allah'ı zikrettiler sonra ayrıldılar, sonra o ikisinden biri öldü, biri onunla rüyasında karşılaştı ve ona dedi ki: Seninle çarşıda karşılaştığımız günün akşamı Allah'ın bizi bağışladığını hisettin mi?.

FASIL
Gündüz ve gecede zikir Vazifelerine Dairdir:
Malumdur ki Allah vakitlerinde gece ve gündüzde beş vakit namazla Allah müslümanlara kendisini zikretmelerini emretmiştir, yine bu farzlarla birlikte nafile olarak kendilerine kendisini zikretmelerini meşru kılmıştır, nafile:Ziya dedir bu beş vakit namaz üzerine ziyade olmuş olur, o da iki çeşittir: Birincisi: O namaz cinsindendir, onlara beş vakit namazla birlikte öncesinde ve sonrasında veya öncesindeveya sonrasında sünnet olarak meşru kılmıştır, bunlar farzın üzerine ziyade olmuş oluyor, eğer farz da bir noksanlık varsa noksanlığı bu nafilelerle telafi eder, yoksa nafileler farzlar üzerine ziyadedir.
Namaz vakitleri arasında, arada başka bir farzın bulunmadığı en uzun boşluk yatsıyla sabah namazı arasıdır ve sabah namazıyla öğle namazı arasıdır, bunlardan her biriarasında nafile meşru kıldı, ta ki zikirden gaflet vakti uzamasın, yatsı namazıyla sabah namazı arasında vitir ve gece (teheccüd) namazını meşru kıldı, sabahla öğle namazı arasında duha namazını meşru kıldı. Bu namazların bazısı bazısından daha kuvvetlidir, en kuvvetlisi vitirdir, bunun için alimler vacibliği hakknıda ihtilaf etti. Bundan sonra gece namazı kuvvetlidir.
Yine şu iki arasında nafile namaz olmayan namazdan sonra zikir müstehab kılındı sabah ve ikindinin arkasında. Sabah namazından sonra zikir müstehab kılındı sabah ve ikindinin arkasında. Sabah namazından sonra güneş doğuncaya kadar zikir ikindiden sonra güneş batıncaya kadar zikir müstehabtır.

(1) Buhari dedi ki:İsnadı sahih değildir, Tirmizi (37575) Manası, rivayetin arkasında olduğu gibi savaşta da Allah'ı zikreder Camiul usul: 5/242.
(6) Sahihtir, Ahmed, Tirmizi (3424), ibni Mace, Darimi, Beğavi, Taberani Dua'da tahric etti, Hakim ve Zehebi doğruladı.
(7) Zayıftır ibni Ömer'den ibni Adiy Kamil'de, Ebu Nuaym Hilye'de (6/181) senedinde İmran el-Kasir var, Münkerul hadistir-Buhari'nin dediği gibi- Ahmed Zühd'de ibni Mesud'dan.
(1)Ebu Nuaym Hilyede tahric etti:(4/204).

Bu iki vakit, yani sabah ve ikindi vakti zikir için gündüzün en faziletli vakitleridir, bunun için Allah kuranda birçok yerde bu vakitlerde zikrini emretti, şu ayet gibi: (Sabah ve akşam onu tesbih ediniz) (Ahzab:33/42) ve: (Sabah ve akşam rabbinin ismini zikret) (İnsan: 76/25) ve: (Akşam ve sabah tesbih et) (Ali İmran: 3/41) ve: (Onlara: Sabah akşam tesbihte bulunun diye işaret verdi) (Meryem: 19/11) ve: (Akşama ulaştğınızda (akşam ve yatsı vaktinde) sabaha kavuştuğunda Allah'ı tesbih edin) (Rum: 30/17) ve: (Akşam sabah hamd ile rabbini tesbih et) (Ğafir (mümin): 40/55) ve: (Kendi kendine, yalvararak ve ürpererek, yüksek olmayan bir sesle sabah akşam rabbini an ve gafillerden olma) (A'raf:7/205) ve: (Güneş doğmadan ve batmadan önce hamd ile rabbini tesbih et) (TAha: 20/130) ve: (Rabbini hamd ile güneş doğmadan ve batmadan önce tesbih et.) (Kaf:50/39).

Zikir yapılan en faziletli vakit sabah namazı ve ikindi namazı vaktidir, o ikisi namazların en efdalidir.

Her ikisi hakkında da:Orta namaz olduğu rivayeteti geçti. O ikisi berdan (iki soğuk vakit)tir ki; kim o ikisini muhafaza ederse cennete girer, o ikisini zikir vakti olarak gece takib eder. Bunun için bu iki vakitten sonra Kuran'da gece tesbihi ve namazı zikredilir, mutlak zikre tesbih, tekbir ve tehlil girdiği gibi namaz, Kuran okumak, onu öğrenmek ve öğretmekte girer.

Ashabımızdan bazısı sabah ve ikindiden sonra Kuran okumayı tesbih ve benzeri şeye tercih etti.

Evzai bunun hakkında soruldu ve dedi ki:Onların yolu zikirdi, Kuran okursa o da güzeldir, S: 381 bunun zahiri bu vakitte zikir tilavetten daha efdaldir, yine İshak farz namazların arkasında yüz kere yapılan tesbihatın tilavetten daha faziletli olduğunu söyledi.

Peygamber (s.a.v.)'den gelen zikirler ve dualar gerçekten çoktur. Yine akşamla yatsı arasını namaz ve zikirle geçirmek müstehabtır. Daha önce Enes hadisi geçmişti: fiu ayet bunun hakkında indi: (Vücutları yataklarından uzak kalır) (Ahzab: 33/42) yatsının gecenin üçte birine tehir etmek müstehabtır, buna sahih hadisler işaret etmiştir, bu imam Ahmed ve başkasının mezheb görüşüdür. Bu namazın en faziletli vakti sonudur, gecenin ilk üçte birinde bu namazı cemaatla kılmak için namaz veya zikir, veya mescidde namazı beklemekle meşgul olunur, sonra yatsıyı ve arkasından gelen sünneti kılınca veya uykudan önce vitiri kılınca, uyku için ayağına giydiği zaman taharet üzere (abdestli) uyuması müstehabtır, yüzün tamamlayıcısı olarak tesbih, hamd ve tekbir getirir, Peygamber (s.a.v.) bunu Fatıma ve Ali'ye uyumak istedikleri zaman yapmalarını öğretmişti[2] sonra Peygamber (s.a.v.)'den varid olan zikir ve virdleri gücü yettiğince yapar, bu kuran okumak ve Allah'ı zikretmek gibi çeşitlidir, sonra bu hal üzere uyur, gece uyanınca ve yatağı üzerinde döndükçe Allah'ı zikreder. Buhari'nin sahihinde[3] Ubade Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Kimin gece uykusu kaçar, sağa sola döner ve:La ilahe illallahu vahdehu la şerike lehu, lehul mülkü ve lehül hamdu ve hüve ala külli şeyin kadir,sübhanellahi velhamdilillah vallahu ekber, vela havle vela kuvvete illa billah der, sonra: Rabbim beni bağışla" veya buyurdu ki:"Sonra dua ederse ona icabet edilir, eğer azmeder abdest alır ve namaz kılarsa namazı kabul olur" Tirmizi'[4]de Ebu Ümame'den rivayet edildi, o da Peygamber (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti:"Kim yatağına abdestli ve Allah'ı zikrederek girer, ta uyuklama gelinceye kadar bu hal devam ederse, gecenin her saatinde Allah'dan dünya ve ahiret hayrından istese Allah mutlaka ona verir."

(2) Tirmizi'de Kitabuz Zikr'e bak. (3405) Camiul usul: 5/237-244) Terğib ve Terhib: 2/420-438).
(3) Sahihtir, Ubade bin Samit'ten Buhari, Ebu Davud, Tirmizi (3411), Nesai gece ve gündüzün ameli kitabında tahric etti, ibni Hibban doğruladı Camiu'l usul: 5/70.
(4)Destekleyicileriyle birlikte hadis hasendir, Tirmizi (3525), Taberani Kebir'de tahric etti, senedinde fiehr bin Havşeb var, zayıftır. Camiu'l usul: 5/243.

Ebu Davud manasını Muaz'dan tahric etti.[1] Nesai[2] Amr bin Abse'den tahric etti. İmam Ahmed de Amr bin Abse'den tahric etti:"Uyanınca ilk şöyle dediği şu olursa: Seni tesbih ederim, senden başka ilah yoktur, beni bağışla, hatalarından sıyrılır, aynen yılanın derisinden sıyrıldığı gibi" ve sabittir ki, Peygamber (s.a.v.) uykusundan uyanınca diyordu ki:"Öldükten sonra beni dirilten Allah'a hamd olsun, dönüş onadır."[4] Kişi sonra kalkar abdest alır, teheccüd kılar ve bununla Peygamber (s.a.v.)'den varid olmuş bütün şeyleri yerine getirir, teheccüdünü seherde istiğfarla sona erdirir, Allah seherlerde istiğfar edenleri övdü, fecir doğunca (sabah namazı vakti girince) sabah namazını kılar ve sabah namazından sonra daha önce zikir geçtiği gibi güneş doğuncaya kadar me'sur (eserlerde gelen) zikirle meşgul olur, kimin hali zikrettiğimiz hal üzere olursa dili Allah'ın zikrinden dolayı ıslak olur, uyanıkken uyuyuncaya kadar zikri kendine arkadaş eder, sonra uyanınca onunla (zikirle) başlar, işte bu sadık muhabbetin delillerindendir, bazısının dediği gibi:

Her yatışta herşeyin sonu sensin kalktığım zamanda ilk şey sesin.

İnsanın gece ve gündüz vakitlerinde dini, bedeni ve dünyası için yaptığı herşeyde Allah'ın ismini söylemesi meşru olur, ona yeme, içme, giyinme, ailesiyle cimasında, evinde girişinde, ısışında, tuvalete girişinde, ondan çıkışında, bineğine binişinde Allah'ın ismini zikretmesi ve hamdetmesi meşru olur ve kestiği kurbana da besmele çeker.
Aksırdığı zaman Allah'a hamdetmesi, din ve dünya hususunda bela ehlini görünce, kardeşlerle karşılaşınca, S: 383 birbirine halini sorunca, insanın sevdiği nimetler yenilenince, hoşlanmadığı azab türü şeyler uzaklaşınca Allah'a hamdetmesi meşrudur. Bundan daha mükemmelide boluk, darlık, sıkıntı genişlik ve herhalde Allah'a hamdetmedir.
Çarşıya girerken, gece horoz sesi duyunca, gök gürültüsü duyunca, yağmur inişi anında, rüzgarın kuvvetli ettiği zaman, hilalleri görünce, meyvelerin ilk çıkışını görünce Allah'a dua etmesi meşrudur.
Yine sıkıntı geldiği, dünyevi musibetler ortaya çıktığı zaman, yolculuğa çıkarken sefer'den dönüşte eve inerken ve seferden dönüş anında Allah'ın zikri ve dua etmek meşrudur. Kızgınlık anında, uykuda hoşuna gitmeyen birrüya gördüğünde gece köpek ve eşek duyduğunda Allah'a sığınması meşrudur. Hakkında hayrın ortaya çıkmadığı şeye azmetme anında istihare (hayırlısını isteme) meşrudur ve küçüğünden, büyüğünden bütün günahlardan Allah'a tevbe istiğfar etmek gerekir, Allah teala buyurdu ki: (Yine onlar ki, bir kötülük yaptıklarında, ya da kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı hatırlayıp günahlarından dolayı hemen tevbe istiğfar ederler) (Ali İmran: 3/135) Kim bu hali muhafaza ederse bütün hallerinde Allah'ın zikrinden dolayı dili ıslak olur.

FASIL
Kitabında başına Peygamber (s.a.v.)'in toplayıcı (geniş kapsamlı) kelimelerle gönderildiğini zikrettik geniş kapsamlı kelimeleri seviyordu, bunu başkası için zikirde de tercih ediyordu. Müslim'in sahihinde[2] ibni Abbas'tan o da Cüveyriye bintil Haris'ten rivayet etti: Peygamber (s.a.v.) sabah namazını kılınca onun yanından (Cüveyriye'nin) çıktı o da kendi mescidindeydi, sonra duha namazını kıldıktan sonra döndü ve oturuyordu, bunun üzerine:
"Sen hala seni bıraktığım hal üzere misin?" buyurdu;
"Evet" dedi Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Senden sonra ben üç kere dört kelime söyledim, eğer senin gün boyunca söylediğinle tartılsa onlardan ağır gelir: Yaratıkları adadince, zatının rızası adedince, arşının ağırlığınca, kelimelerinin mürekkebi adedince sübhanellahive bihamdihi" bunu Nesai tahric etti[3] ve lafzı:"Yarattıkları adedince, zatınan rızası adedince, arşının ağırlığınca, kelimelerinin mürekkebince sübhanellah velhamulillah vela ilahe illallahu vallahu ekber."

(1) Ebu Davud, ibni Mace, Nesai Amelul yevmi velle'de tahric etti senedinde fiehr bin Havşeb var.
(2) Nesai daha önce geçtiği gibi Amelül yevmi veleyle'de tahric etti.
(3)Ahmed müsnedinde, Haraiti mekarimul ahlakta tahric etti.
(4) Sahihtir, Buhari, Tirmizi, Ebu Davud, Huzeyfe binYeman'dan, Buhari Ebu Zerri Ğıfari'den, Buhari,Müslim, Tirmizi ve Ebu Davud, Bera bin Azib'ten tahric etti.
(2) Sahihtir Müslim, Ahmed ve Ebu Davudtahric etti.
(3)Bunu Amelül Yevmi velleyle'de tahric etti ve Tirmizi (3550) tahric etti ve dedi ki: Hadis hasen sahihtir (Terğib ve Terhib: 2/438-4397).

Bunu Ebu Davud, Tirmizi, Nesai, Sad bin Ebi Vakkas'tan tahric etti, o Peygamber (s.a.v.)'le birlikte bir kadının yanına girdi, önünde kendisiyle tesbih çektiği çekirdek ve çakıl taşları vardı, bunun üzerine buyurdu ki: "Sana bundan daha kolayı ve daha faziletlisini haber vereyim mi: Gökte yarattığı adedince sübhanellah, yerde yarattığı adedince sübhanellah vellahu ekber bunun gibi, velhamdulillah bunungibi, vela havle vela kuvvete illabillah bunun gibi."[1] Tirmizi Safiyye'ten tahric etti[2] dedi ki: Önümde kendisiyle Allah'ı tesbih ettiğim dört bin çekirdek vardı, Rasulullah (s.a.v.) yanıma girdi,
"Sen bununla tesbih mi ettin?" dedi. "Sana senin tesbih ettiğinden daha fazla birşeyi öğreteyim mi?" dedi;
"Öğret" dedim. Buyurdu ki:
"Yarattığı adedince sübhanellah de."
Nesai ve ibni Hibban sahihinde Ebu Ümame'den tahric etti: O dudağını oynatırken Peygamber (s.a.v.) ona uğradı buyurdu ki: "Ey Ebu Ümame ne söylüyorsun?"Rabbimi zikrediyorum dedim. Sana daha çoğunu veya gündüzle beraber gecenin zikrinden daha faziletlisini haber vereyim mi. fiöyle söylemendir: Yarattığı adedince sübhanellah, yaratıklarının dolasu kadar sübhanellah, gök ve yerdekiler adedince sübhanellah, yer ve gök dolusu kadar sübhanellah, kitabının saydığı kadar sübhanellah, kiabının saydığının dolusu kadar sübhenallah, herşey adedince sübhanellah, herşey dolusunca sübhanellah ve şöyle demendir: Bunun misli gibi elhamdulillah"[3] Bezzar[4] Ebu'dderda'dan tahric etti ve ibni Ebi'ddünya ona isnatla tahric etti ki:
S: 385 Peygamber (s.a.v.)Muaz'a dedi ki:
"Ey Muaz günde rabbini kaç kere zikrediyorsun? Her gün onu on bin aded zikrediyor musun?"
"Bütün bunu yapıyorum" dedi. Buyurdu ki:
"Sana bazı kelimeler öğreteyim ki, onlar sana on bin ve on binden daha kolaydır, şöyle demendir:İlminin saydığı kadar lailahe ilallah, kelimeleri adedince la ilahe illallah, yarattığı adedince lailahe illallah, arşının ağırlığınca la ilahe illallah, göklerinin dolusunca lailahe illallah, yeryüzünün dolusunca la ilahe illallah yeryüzünün dolusunca lailahe illallah, bununla birlikte bir misli la ilahe illallah bununla birlikte bunun misli Allah'u ekber, bununla birlikte bunun misli el hamdulillah."[1]

Ona isnadıyla: "İbni Mesud düğümlü iplerle zikreden bir kadını ona zikretti bunun üzerine buyurdu ki:
"Ben senin için ondan hayırlı bir şeyi bildireyim mi?Kara ve deniz dolusunca sübhanellah, gökler ve yer dolusunca sübhanellah, yarattığı adedince sübhanellah, zatının rızasınca sübhanellah, sen o zaman karayı denizi gök ve yeri doldurmuş olursun." Mu'temir bin Süleyman'a isnadıyla dedi ki:Babam beş hadis anlatıyor ve sonra diyordu ki: Mühlet verin, yarattığı ve yaratacağı adedince, yarattığının ve yaratacağının ağırlığınca, yarattığı ve yaratacağı dolusunca, göklerinin dolusunca, yeryüzünün dolusunca ve bunun misli ve katlarınca ve yarattığı adedince, arşının ağırlığınca rahmetinin nihayetince kelimelerinin mürekkebince, rızası tutarınca ve razı oluncaya kadar ve razı oluncada geçmişte yarattığının hepsinin zikrettiği adedince, geri de kalanların zikredeceği kadar, her sene her ay, her cuma, her gün ve saatlerden her saatte, ebedden ebede kadar her koku alışı ve her nefes aldıkça dünya ve ahirete ebediyetince bunun daha üstünü kesilmeyecek ve sonu bitmeyecek şekilde sübhanellah velhamdulillah vela ilahe illallahu vallahu ekber ve lahavle vela kuvvete illa billah. Mutaemi bin Süleymana isnadıyla şöyle dediğini rivayet etti:Abdul Melik bin Halid'i ölümünden sonra gördüm ve dedim ki:
"Ne yaptın?"
"Hayır" dedi, dedim ki:
"Hatalıya bir şey umuyoruz" dedi ki:
"Ebil Mu'temir'in tesbihatını öğrenmek istiyordu, ne güzel şeydir. İbnu Ebiddünya dedi ki:Bana Muhammed bin Ebil hüseyin anlattı dedi ki: Bana Basra'lıların bazısı anlattı: Yunus bin Ubeyd'i uykudakinin gördüğü gibi (rüyada) bir adam gördü, o rum beldelerinde isabet almıştı (şehid olmuştu) ve dedi dedi ki: Orada gördüğün amellerden en faziletlisi nedir? dedi ki:Ebul Mu'temir'in tesbihatını Allah katında bir değeri olduğunu gördüm. Yine Peygamber (s.a.v.)'in duanın kapsamlısı hoşuna gidiyordu.

(1) Sahihtir, Ebu Davud, Tirmizi (3563)Nesai, ibni Mace ve Hakim tahric etti ve dedi ki isnadı sahihtir, Beğavi, Taberani dua da Sad bin Ebi Vakkas'ın kızı Ayşe'den oda babasından rivayet etti Terğib ve Terhib: 2/439).
(2)Hasendir, Tirmizi (3550), Taberani Kebir'de, Hakim tahric etti senedinde Haşim bin Said el-Kufi var zayıftır fakat Taberani ve başkasının yanında ki şahidlerle desteklendi, Cüveyriye'den Müslim, Ebu Davud, Nesai ve ibni Mace'nin tahric ettiği bunlardandır Terğib ve Terhib: 2/348 ve sonrası.
(3)Sahihtir, Ebu Ümame'den Ahmed, Nesai, ibni Ebi'ddünya, ibni Huzeyme, ibni Hibban kısa tahic etti, ve Hakim de dedi ki: fieyhey'nin şartı üzere sahihtir, Taberani iki is natla tahric etti, birisi Hasendir Terğib ve Terhib: 2/439-440.
(4)Bezzar müsnedinde tahric etti.
(1) İbnu Ebiddünya ve Dulabi "Künyeler ve isimler" de beni Mahzum'dan bir adamdan (O Ebu fiibil'di) o da dedesinden rivayet etti o sahabedir.
Seven sevdiğinin ismini başkasından işitirse neşesi artar, heyecanı katlanır. Peygamber (s.a.v.) ibni Mesud'a dedi ki:
"Bana Kuran oku" dedi ki:
"Sana mı okuyayım, Kuran sana nazil oldu?" buyurdu ki:
"Başkasından dinlemeyi seviyorum, bunun üzerine okudu ve iki gözü (Peygamber (s.a.v.)'in) yaşardı."[1] fiibli ya Allah, ya Cevva diyen birini duydu ve titredi.
Biz Mina'da Hayf'teyken biri dua etti gönüllerin şevkini heyecanlandırdı ve bilmiyordu başkası Lelaninn ismini çağırdı sanki göğüsümde Leyla kuşu uçurdu.
Sevilenin zikri anında nabız hızlı atar:
Sevenin yanında sevilen zikredilince sarhoşlar sallanır ve titrer. Sevenlerin zikri gafillerin zikrine zıddı: (Müminler ancak Allah zikredilince kalbleri ürperenlerdir) (Enfal: 8/2)
Zikrinden dolayı beni titreme tutuyor suyun ıslattığı kuşun titrediği gibi yedi sınıftan biri de: Kimsenin olmadığı yerde Allah'ı zikredipte gözlerinden yaş gelen adamdır. Ebul Celed dedi ki: Allah Musa'ya vahyetti ki:Beni hatırladığın zaman azaların titreyerek beni zikret, benim zikrim anında huşulu, mutmenin ol, beni zikrettiğin zaman dilini kalbinin arkasında kıl."[3]
Ali (r.a.) bir gün sahabeyi vasfetti ve dedi ki: fiiddetli rüzgarlı bir günde ağacın sallandığı gibi Allah'ı zikrettikleri zaman sallanırlardı, göz yaşları elbislerinin üzerine akardı[4] S: 375 Züheyr el-Babi dedi ki:Allah'ın kendini zikreden ve ruhları iştiyakla çıkan kulları vardır, bir kavim onu zikretti heybetten dolayı kalbleri titredi, şayet ateşle yakılsalardı ateşin yakmasını hissetmezlerdi, diğerleri zikretti kışın soğuğunda onu zikretti, korkusundan dolayı ter döktüler, bir kavim onu zikretti renkleri attı, bir kavim zikretti uykusuzluktan gözleri kurudu.
Ebu Yezid öğle namazını kıldı, tekbir getirmek isteyince Allah'ın ismini büyüttüğünden dolayı gücü yetmedi, göğü ve omuz arasındaki etleri titredi hatta kemiklerinin kemiklerinin hareketinin sesi duyuldu.
Ebu Hafs Nisaubri Allah'ı zikredince hali değişir ve bunu yanındakilerin hepsi görürdü, diyordu ki:Hak sahibinin peygamberler dışında dışında gafletsiz Allah'ı zikredipte sağ kalacağını zannetmiyorum, çünkü onlar peygamberlik kuvvetiyle destelenmiştir, evliyaların hasları da velayetlerinin kuvvetiyle desteklenmiştir.[2] Sevgilinin ismi işitilince mafsalları titrer, zikrolunan şeyin büyüklüğünden dolayı Ebu Yezid bir gece sabaha kadar La ilahe illallah demek için çalıştı, saygı ve büyüklemesinden dolayı güç yetiremedi, sabah olunca, indi kan işedi.

Sizi hatırlayınca büyükleme unutuyuşuyla unuttum, ihmal unutuşuyla eğilsiz kimsiniz ben kimim hatırladığım zaman sizin örneğinizi büyüttüm hatırıma geliyor
Zikir ariflerin kalblerinin lezzetidir, Allah teala buyurdu ki: (Onlar ki, iman ederler ve kalbleri Allah'ın zikriyle huzur bulur, dikkat edin kalbler Allah'ın zikriyle huzur buur) (Ra'd: 13/28) Malik bin Dinar dedi ki: Lezzetlenenler Allah'ın zikrinin benzeri gibi lezzetlenmemiştir.
Bazı geçmiş kitablarda Allah buyuruyor ki:Bana karşı sıdık olanlar topluluğu sevinin, benim zikrimle nimetlenin. Zikri geçen başka bir eserde de:Atmacaların yuvalarına döndükleri gibi zikre dönerler.[4]

(1) Buhari ve Müslim tahric etti (Buğa'nın Buhari rakamlaması: 4306, Muhtasaru Müslim buğa rakamlandırması: 2119).
(3)Ahmed Zühd'de tahric etti.
(1) İsnadı zayıftır, Ebu Nuaym Hilye'de tahric etti (1/76).
(2) İbnul Cevzi'nin Sıfatus Safvesi: 4/119.
(4) İradı ve hakkında söz geçti.

Ebu Davud'un süneninde[1] Ayşe dedi ki:"Dualardan kapsamlısı Peygamber (s.a.v.)'in hoşuna gidiyordu, bunun arasında olanı terkediyordu."Bunu Bezzar ve başkası yine Ayşe'den tahric etti "Peygamber (s.a.v.) ona dedi ki:Ey Ayşe kapsamlı dua etmen lazım: Ey Allah'ım senden bildiğim ve bilmediğim, acele ve ilerde gelecek hayrın hesini senedin istiyorum, senin kulun ve peygamberin bin Muhammedin senden istediği hayrı senden istiyorum, bildiğim ve bilmediğim acele ve ileride gelecek şerrin hepsinden sana sığınıyorum, Allah'ın peygamberin ve kulun Muhammed'in sana sığındığı şerrin hepsinden sana sığınıyorum, Allah'ım senden cenneti ve cennete yaklaştıracak söz veameli senden istiyorum, ateşten ve ateşe yaklaştıracak söz ve amelden sana sığınıyorum, bana verdiğin hükmü akibetinin rüşd (doru) kılmanı isterim"
Bunu imam Ahmed, ibni Mace, ibni Hibban sahihinde ve Hakim tahric etti, onların yanında duanın kapsamlıları (kelimesinin) zikri yoktur.
Hakim'in yanında:"Sana kamil dualar (gerekir)" şeklindedir. Bunu Ebu bin Esrem tahric etti, onun yanında: "Peygamber (s.a.v.) ona dedi ki: Kapsamlı kelimeleri ve onların açıcılarını almaktan seni engelleyen nedir" ve bu duayı zikretti.[2]
Bunu Tirmizi[3] Ebu Ümame'den tahric etti dedi ki: "Rasulullah (s.a.v.) çok dua etti, ondan bişr şey ezberlemedik, dedik ki: Ya Rasulullah çok dua ettin, ondan birşey ezberlemedik, buyurdu ki:Bütün bunları toplayan bir şeyi size bildireyim mi? Dersiniz ki: Allah'ım Peygamberin Muhammed (s.a.v.)'in senden istediği hayrı istiyoruz, Peygamberin Muhammed (s.a.v.)'in sana sığındığı şerden sana sığınıyoruz, sen yardım dilenilensin ve senden ulaşması (yardıma yetişmek) (vardır) güç ve kuvvet ancak Allah iledir."
Bunu Taberani ümmü Seleme'den tahric etti, Peygamber (s.a.v.) kendisinin uzun duasında diyordu ki: "Allah'ım senden hayrın açılışlarını ve sonlarını, öncesini ve sonunu, dışını ve içini istiyorum."[4]
S: 387 Müsnedde[1] Sad bin Ebi Vakkas'tan rivayet edildi: Kendisinin dua eden ve şöyle diyen oğlunu işitti:Allah'ım senden cennet ve onun nimetlerini, onun ipeğini -vebuna benzer- istiyorum, cehennemden ve onun zincirlerinden ve bukağılarından sana sığınıyorum, bunun üzerine (Sad):Allah'tan çok hayır istedin ve çok şerden sığındın dedi, ben Rasulullah (s.a.v.)'i işittim buyuruyordu ki: "Duada haddi aşan bir kavim olacaktır ve şu ayeti okudu:(Rabbinize yalvara yakara ve gizlice dua edin. Bileseniz O, haddi aşanları sevmez) (Araf: 7/55) sana şöyle demen yeterlidir: Allah'ım senden cenneti ve ona yaklaştıracak söz ve ameli senden istiyorum, ateşten ve ona yaklaştıracak söz ve amelden sana sığınıyorum." Sahihayn'de[3] ibni Mesud'un şöyle dediği rivayet edildi: Rasulullah (s.a.v.)'in arkasında namazda: Allah'a selam olsun, Cebrail ve Mikail'e, filan filana selam olsun diyorduk, bir gün Rasulullah (s.a.v.) bize buyurdu ki: "Allah selamdır, sizden biriniz namazda oturunca; Ettehiyyatulillahi vessalavatu vettayyibatu lillahi, esselemu aleke eyyühen nebiyu ve rahmetullahi ve rahmettullahi ve berakatuhu, eselamu aleyna ve alaibadilla hissalihin desin, böyle derse gökte ve yerde her salih kula isabet eder. Eşhedu enla ilahe illallah ve eşhedu enne Muhammeden abduhu ve rasuluhu (desin), sonra isteklerinden dilediğini seçsin."
Müsned'de[4] ibni Mesud'un şöyle dediği rivayet edildi:Rasulullah (s.a.v.) hayrın anahtarlarını, toplayıcılarını veya hayrın toplayıcılarını, açılışlarını ve sonlarını bize öğretti, bize öğretinceye kadar biz namazda ne diyeceğimizi bilmiyorduk buyurdu ki: "Deyiniz ki: Ettehiyyatulillahi" ve sonuna kadar zikretti. Allah en iyi bilen ve en hikmet sahibidir. Allah yaratıklarının en hayırlısı Muhammed (s.a.v.)'e salat etsin. Allah bize yeter o ne güzel vekildir.
(Kitabın sonudur başta ve sonda hamd Allah'adır.)

(1) Hadis sahihtir, Ahmed ve Ebu Davud tahric etti, Hakim, ibni Hibban ve Zehebi doğruladı, şu lafzıdır: "Rasulullah (s.a.v.) duadan kapsamlıları seviyordu, bunun dışındakileri tekediyordu." (Camiul usul: 5/17).
(2)Sahihtir, Ahmed, ibni Mace Buhari Edebül Müfred'de (639) tahric etti, ibni Hibban, Hakim ve Zehebi doğruladı.
(3) Tirmizi (3516) tahric etti ve dedi ki: Hadis Hasen, garibtir.
(4)Hadis sahihtir, Taberani Kebir'de tahric etti ve doğruladı (Zehebi de doğruladı.)
(1) Hadisin isnadı zayıftır, Ahmed müsnedinde, Sad'ın kölesi vardır, meçhuldür.

(3) Sahihtir, Ahmed, Buhari, Müslim ibni Mesud'dan tahric etti (Neylül Evtar: 2/278) Ebu Bekir el-Bezzar dedi ki:Bu teşehhüdde en sahih hadistir. Tirmizi dedi ki: Teşehhüd de en sahih hadistir, sahabe ve Tabiin'den ilim ehlinin çoğunun yanında amel bunun üzerinedir.
(4) Ahmed müsned de tahric etti, adamları güvenilirdir. Teşehhüdü sahabeden bir topluluk- ibni Mesud dışında-rivayet etti, ibni Abbas, Cabir, Ömer, ibni Ömer, Ali, Ebu Musal el-Eşari, Ayşe,Semure ve ibnuz Zübeyr gibi (Neylül Evtar: 2/278) bu 24 sahabeden mütevatir bir hadistir. (Nazmul Mütenasir Kettani, S: 64).